

REVENUE CANADA
CANADA
No. 4
PAID 30
MAY 12 1904

2 400 40

MADE IN SPAIN

DE SACRAMENTIS
IN GENERE,

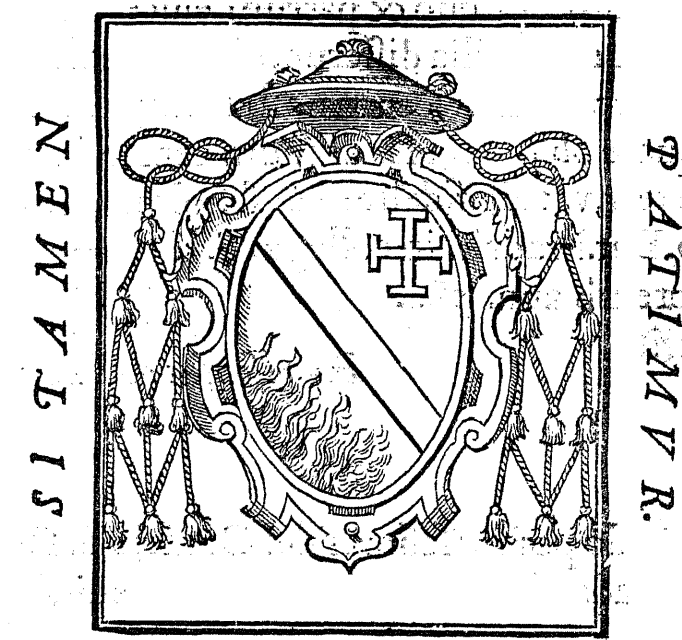
Baptismo, Confirmatione, Eucharistia sacra-
mento & sacrificio, Canonis Missæ
explicatione:

COMMENTARII ET DISPUTA-
TIONES ANALYTICÆ SEBASTIANI
EPISCOPI OXOMENSIS:

In quæstiones Tertiæ partis D. Thom. à LX.
ad LXXXIII:

AD PHILIPPUM II.
Catholicum Regem Hispaniarum.

C O M.

B V R G I S.
Apud Philippum Iuntam.
1588.

Summa Priuilegij.

PHILIPPI II. Regis. Catholici priuilegio cautum est, ne quis intra proximum decennium Commentaria & disputationes Sebastiani Episcopi Oxomen. de Sacramentis in genere & de Eucharistia, sine ipsius licentia imprimere, aut aliunde importata vendere possit, sub pœna in eodẽ expressa.

Censura.

HOc opus de Sacramentis in genere, & eorum præstantissimo Eucharistia à Sebastiano Episcopo Oxomeni compositum, quod iussu regij senatus legi & attentius examinaui, suo certe dignum est autore, fidei catholicæ consentaneum, & sacre doctrinæ accommodatissimum: in quo & patrum elucet autoritas, & Theologorum subtilia differuntur, breui stilo facundiã retinens, Sacramentariorum nostri temporis dogmata refellit. quare ob has causas dignum censeo, quod in publicum exeat, vt reip. fidelium & scholę nostrę sit emolumento. Dat. Madriti in collegio S. Thomæ Aquinatis 19. Septemb. ann. 1586.

F. Alfonsus de Luna Rector.

Esta tassado por los señores del Consejo del Rey nuestro señor cada pliego a tres maravedis. *el Rey*

AD PHILIPPUM II. Catholicum Regem Hispaniarum.

Sebastiani Episcopi Oxomensis dedicatio.

DIVINO consilio factum esse existimo, rex catholice, vt quo primùm tẽpore tuo iussu & liberalitate ex Salmanticẽsi academia euocatum in regio sancti Laurentij collegio, Theologiæ doctorem esse voluisti: de diuini verbi incarnatione, & eius sanctis mysteriis in exordio Theologiæ professionis mihi differendũ esset. quamuis enim Theologia, non tantum diuina, vnde nomen accepit, sed etiam humana, quæ ad Deum referuntur, suo ambitu comprehẽdat: tamen incarnationis vni & rationẽ, & mysteria inde exorta, dicendo illustrare pro dignitate non potest, qui sacras literas, Apostolicas Traditiones, patrum scripta, conciliorum decreta, Theologorum disputationes accuratẽ nõ peruolutauerit. Apostolus Paulus raptus in tertium cælum, vbi arcana Dei viderat, Euangelium ex reuelatione Christi didicerat: fatetur tamen se nihil aliud scire nisi Iesum Christũ crucifixum, & in eo esse thesaurũ scientiẽ & sapientiẽ Dei. Quis ergo tantum sibi tribuat, vt iis planẽ & dilucidẽ, & ad rerum dignitatem accommodatẽ explicandis, parem facultatem se adferre posse arbitretur? Quare ne dignitate & præstantia rerum à docendi munere auocarer, me in sacrorum librorum lectione, in antiquis Patribus perdiscendis, in historiæ Ecclesiasticæ cognitione, in hæresum refutatione, veterum Patrum vestigiis insistendo, diu multumq; exercui. Ea re effectum est, vt ad plurima Theologiæ decreta explicanda, collegerim quædam, nonnulla obseruauerim, aptiori quadam via & ratione collocauerim multa. Cùm autẽ tua iterum

✠ 2   voluntate

voluntate & iussu, instituendū in Philosophia & Theologia Serenissimum Principem Albertū S. R. E. Cardinalem & Archiducem Austriae suscepissem, priora illa accuratius recensui, non leui, neq; suspensa manu, vt breuius & apertius collocata, facilius in animum illius, ad diuina & maxima quæq; excipienda, quasi à natura conformatum illaberentur. Episcopi etiam exercitatio effecit, vt hæc ad vsū cleri, & plebis institutionem, facilius exponerentur. Horum omnium specimen tibi maxime & inuictissime rex, in catholicæ Ecclesiæ sacramentis, & eorum præstantissimo Eucharistia, nunc exhibemus: vt eorum doctrina tuo nomine defensa ad omnes fideles permanere, & ad eos etiã penetrare possit, quos cõsilio & armis à catholicæ fidei impugnatione coercere & reprimis. Vt enim in diuinissimum Ecclesiæ sacramentum, omnis hæreticorum audacia & furor hoc tempore conuertitur, vt eo religionis Christianæ firmamento ablato, omnis Ecclesiastica hierarchia auferatur: sic sanè oportet firmissimam, & catholicam defensionem eiusdem sacramenti, in catholico & potentissimo rege collocatã esse. Vellem quidem hoc munus litterarium tibi maximè probari: sed nõ tam de munere, quàm de animo offerentis laboro. is æternum deuotus est, & erit animo tuo planè regio, & ad tuendam, & amplificandam religionem catholicam, diuina pro- uidentia nobis concesso. Burgis. A. D. XI. kalen. April. ann. incarn. 1588.

A D

Ad lectorem.

CONSILII mei rationem, in his Theologicis commentariis & analyticis disputationibus, candide lector, principio tibi exponere operæpretium esse existimaui. Cum enim viginti & amplius annos, in Theologica professione impendissem, & ea, quæ continenti labore congesseram, multis profutura esse sperarem, eamq; sententiam amici doctrina & prudentia excellentes valde probarent, cæpi diligentius illa recognoscere, examinare, & expendere. Interim autem prodire eruditissima in D. Thom. commentaria, quæ me hoc labore merito liberare possent: sed cum aliam viam docendi illi autores sequerentur, copiosam, abundantem, concertationum & obiectionum plenam, nobis autem alia, & omnino per se, & instituto D. Thomæ accommodata videretur, in eodem animi proposito mihi permanendum esse existimaui. Primum igitur catholicas sententias ad sua principia reuocaui, nempe scripturam diuinam, Traditionem, Conciliorum decreta, Patrum consensionem: adiunctis Theologicis rationibus, quæ firmiores esse viderentur: deinde ex probabilibus, ea quæ eisdem principiis magis consentanea essent, delegimus: tandem plenam & abundantem hæresum refutationem adiecimus. sententias autem plenas et integras, non minutatim dissectas, componimus, vt ipsum quasi corpus doctrinæ, suis partibus connexum & coherens planius intelligi possit. ea re effectum est, vt integras aliquando quæstiones, aliquando articulos singulos eadem explicatione cõiungamus, aliquando etiam antecedit, aliquando consequatur cõtextum D. Thomæ nostra explicatio: quòd aliter disputationem contra hæreticos componere, et distinguere aperte non possem, vt suis locis constabit: semper autem auctoris sanctissimi et doctissimi sententias explicamus, defendimus,

mus & confirmamus. hanc docendi rationem cum D. Thoma consentire, omnes intelligent, qui præfationem primæ p. Theologia expendierint: omnia enim propria suis locis componit, aliena reicit, inutilia et falsa refecat, obiectiones & argumenta, quæ illustrent doctrinam, non quæ perturbent, adiungit. hac certè in D. Tho. perfectæ sunt, in nobis conatus, & imitatio aliqua, non autè perfectio, reperietur: nõ enim nostra miramur, sed examinanda doctioribus Theologis proponimus. In Eucharistia explicanda longiores sumus, sed rei magnitudo, & hæreticorum audacia in religionis nostræ summa evertenda, & sacrificij plenior demonstratio, abundantior doctrinam effecit, quæ semper, sed hoc tempore valde necessaria est. Tuum erit, lector candide, nostrum laborem aequi, bonique consulere. Vale.

Erratas

Errata operarum ita corrigito.

¶ In Commentario de Sacramentis in genere Baptismo & Confirmatione.

In Commentario q. 60. corrigantur numeri 2. 5. ad 15. continenti serie numerorum servata.

Folio. 12. columna. 3. versu mc. lege c. Et eadem columna versu. mfi. lege. si fol. 19. col. 2. vers. Baptismi, Eucharistia. l. Eucharistia. fol. 21. col. 1. vers. Dei. vouum. l. nouum. fol. 22. col. 1. vers. spirituali. l. speciali. fol. 27. col. 2. vers. sacrem. l. sacram. Et col. 4. vers. gratia. in his. l. his. fol. 28. col. 2. vers. fert. mynisterium. l. ministerium fol. 29. col. 1. vers. tilor. l. tilior. Et col. 4. vers. creatio- nes. propria l. proprie fol. 30 col. 3. vers. morte. Cgristi. l. Christi. fol. 37. col. 2. vers. ni. ephragi. l. sphragi. fol. 50 col. 1. vers. nqiri. l. quiri. fol. 57. col. 3. vers. tantum. abolutionem. l. ablutionem. & col. 4. vers. confirmationem. l. confirmationem. fol. 68. col. 4. vers. costat. laodi. l. laodi fol. 78. col. 1. vers. iunarium. quo peccatum. l. quo voluntario peccatum fol. 110. col. 4. vers. ractere. & baptiza- to. l. & nou baptizato. fol. 114. col. 2. vers. rationibus. incircuncisio. l. circūcisio. fol. 113. col. 3. vers. teria. consecratum. l. consecratum. fo. 126. col. 1. vers. ipsos eodem. l. ipsos vicissim eodem. fol. 129. col. 2. vers. ad perfectionem, christiani, l. christianismi.

¶ In Commentario de Eucharistia.

Folio. 10. columna. 1. versu. quædam, effecit. l. efficit. fol. 16. col. 1. vers. unde, quidem. l. quidam. fol. 28. col. 4. vers. riis verbis, interiecta: sed. l. interiecta vlla particula: sed. fol. 29. col. 4. vers. cramenti, Christiani debet. l. Christiani rationem & essentiam debere. fol. 33. col. 3. vers. 1. affirmant l. affirmat. fol. 41 col. 3. vers. tium panis. consecratione. l. conseruatione. fol. 53. col. 2. vers. existere & non. l. existere non. fol. 56. col. 3. vers. quotidiana, stupe. l. sipe fol. 58. col. 3. vers. ligimus l. legimus. f. l. 61. col. 4. vers. nationem, l. iunctionem. fol. 63. num. 17. inconsiderate repeti- tum est argumentum septimum, quod conclusum est supra fol. 60. colum. 1. & 2. fol. 70. col. 3. vers. quantitatem, nulla tum. l. tamen. fol. 74. colum. 2. vers. patiuntur, quæ ideo la- quæ ratio fol. 76. colum. 1. vers. cit sicut, voluisset. l. voluisset. fol. 110. col. 4. vers. tes non sa- crificantes altera. l. sacrificantes vna altera. fol. 115. col. 4. vers. cis Domini, ratione. l. ora- tione fol. 118: col. 3. vers. sacerdotum. l. sacerdotium. fol. 120. col. 1. vers. sacramentum, perce- ptio. l. præceptio. fol. 121. col. 3. vers. accedenti. l. accidenti. fol. 133. col. 3. vers. nem pro, re- conciliatione. l. reconciliationem. fol. 134. col. 1. vers. bus vitare. l. bus præterea tenemur vitare. fol. 147. col. 4. in not. marg. dyffias. l. Thyffias. versu crificantur, athiesthæ. l. à Thiesthæ. fol. 148. col. 1. vers. ce vocare Tymiaim. l. Tymiaim. fol. 156. col. 1. in not. marg. sensibilibus l. insensibilibus. fo. 170 col. 1. vers. crificij. illæ. l. ille. Et col. 3. vers. da est, ipse enim. l. ipse viuet. Et vers. intentione. l. intētio- ne operantis. fol. 171 col. 2. vers. chus. 50. l. 500. fol. 174. col. 3. vers. substantialiter, aut. l. cur. fol. 179 col. 1. vers. eundem, diuinorum. l. diuinorum. Et vers. sine, picipio. l. principio. Et col. 3. vers. num, meditatione. l. mediatione. Et col. 4. vers. tinct, sic, lege continet, reliqua omnia exprimere, & ideoq

D. THOMAE AQUINATIS

Tertia pars Theologiæ de Sacramentis, commentariis
& disputationibus analyticis illustrata à Sebastiano
Episcopo Oxomenfi.

QVÆSTIO LX. De Sacramentis, in octo articu- los diuisa.

POST considerationem eorum, quæ
pertinent ad mysteria Verbi incar-
nati, considerandum est de Ecclesiæ sa-
cramentis, quæ ab ipso Verbo incarnato
efficaciam habent. Et prima consideratio
erit de sacramentis in communi. Secunda
de vnoquoque sacramentorū in speciali.

Circa primum quinque confide-
randa sunt.

Primo, quid sit sacramentum.

*Secundo, de necessitate sacramento-
rum.*

Tertio, de effectibus sacramentorum.

Quarto, de causa eorum.

Quinto, de numero.

Circa primum queruntur octo.

*Primo, Vtrum sacramentum sit in ge-
nere signi.*

*Secundo, Vtrum omne signum rei sacræ,
sit sacramentum.*

*Tertio, Vtrum sacramentum sit signum
vnius rei tantum, vel plurium.*

*Quarto, Vtrum sacramentum sit signum
quod est res sensibilis.*

*Quinto, Vtrum ad sacramentum requira-
tur determinata res sensibilis.*

*Sexto, Vtrum ad sacramentum requira-
tur significatio, quæ est per Verba.*

*Septimo, Vtrum requirantur determi-
nata Verba.*

*Octavo, Vtrum illis Verbis possit ali-
quid addi vel subtrahi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Sacramentū sit in genere signi.

D primum sic proce-
ditur. Videtur, quod
sacramentum non sit
in genere signi. Vide-
tur enim sacramentū

dici à sacrandō, sicut medicamen-
tum à medicādo. Sed hoc magis vi-
detur pertinere ad rationem causæ,
quàm ad rationē signi. Ergo sacra-
mentum magis est in genere causæ,
quàm in genere signi.

¶ 2. Præterea, sacramentum
videtur aliquid occultum significa-
re, secundum illud Tobie 12. Sacra-
mentum Regis abscondere bonū
est. Et Ephes. 3. Quæ sit dispensatio
sacramenti absconditi à sæculis
in Deo. Sed illud quod est abscon-
ditum, videtur esse contra rationē
signi. Nam signum est quod præter
speciem quam ingerit sensibus, fa-
cit aliquid aliud in cognitionē veni-
re, vt patet per Aug. in 2. de Doct.
Christiana. Ergo videtur, quod sa-
cramentum non sit in genere signi.

¶ 3. præterea, iuramentum
quandoque sacramentum nomina-
tur, dicitur enim in 1. Decr. 22. q. 5.
Paruuli qui sine ætate rationabili
sunt, non cogantur iurare, & qui se-
mel periuratus fuerit, nec testis sit
post hoc, nec ad sacramentum (id
est iuramentum) accedat. Sed iura-
mentum non pertinet ad rationem
signi: ergo videtur, quod sacramen-
tum non sit in genere signi.

A S E P

4. d. 1. q. 1. ar.
1. q. 1. ar. 3.
ad 1. ar. 4.
q. 1. ad 1.

Lib. 2. ca. 1. et
ca. princ. 10. 3.

22. q. 5. cap.
Paulus qui se-
ne atate.

Quæst. LX.

Li. 10. c. 15. nō
procul a primo
som. 5.

SED CONTRA est, quod *August. dicit in 10. de Ciuitate. Dei: Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est.

RESPONDEO dicendum, quod omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, (licet diuersimodè) ab illo denominari possunt, sicut à sanitate, quæ est in animali, de nominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectum, sed dicitur, medicina sana, in quantum est sanitatis effectiua: diæta verò, in quantum est cõseruatiua eiusdè, & vrina, in quantum est signifiatiua ipsius. Sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, (& secundum hoc, sacramentum idem est quod sacrum secretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quancunque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quod importat habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia medicina se habet vt causa effectiua sanitatis, inde est quod omnia denominata à medicina dicuntur per ordinem ad vnum primum agēs, & propter hoc sacramentum importat causalitatem quandam. Sed sanctitas, à qua denominatur sacramentum, non significatur per modum causæ efficiētis, sed magis per modum causæ formalis vel finalis, & ideo non oportet, quod sacramentum semper importet causalitatem.

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa procedit, secundum

Artic. II.

quod Sacramentum idem est quod sacrum secretum. Dicitur autem non solum Dei secretum, sed etiã Regis, esse sacrum & sacramentum, quia secundum antiquos, sancta vel sacrosancta dicebantur, quæcunque violari non licebat, sicut etiam muri ciuitatis, & personæ indignitatibus constitutæ. Et ideo illa secreta siue diuina, siue humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicãdo, dicuntur sacra vel sacramenta.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam iuramentum habet quãdam habitudinem ad res sacras, in quantum scilicet est quædam cõtestatio facta per aliquid sacrum. Et secundum hoc dicitur iuramentum esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis, non tamen æquiuocè sumpto nomine sacramenti, sed analogicè; scilicet secundum diuersam habitudinem ad aliquid vnum, quod est res sacra.

ARTICVLVS II.

*Vtrum omne signum rei sacræ sit
Sacramentum.*

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum. Omnes enim creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta, cõspiciuntur. Nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta. Non ergo omne signum rei sacræ, est sacramentum.

¶ 2. Præterea, omnia quæ in veteri lege fiebant, Christum figurabāt, qui est sanctus sanctorum: secundum illud 1. ad Corint. 19. Omnia in figura contingebant illis. & Coloss. 2. Quæ sunt vmbra futurorum,

cor-

*Infra. q. 64.
art. 2. Et 1. 2.
q. 167. art. 4.
cor. c. q. 102.
art. 5. co. q. 4.
di. 1. q. 1. ar. 2.
quæst. 1.*

Quæst. LX.

1. 2. q. 101. ar.
4.

corpus autem Christi. Nec tamen omnia gesta Patrum veteris testamenti, vel etiam omnes ceremonie legis sunt sacramenta, sed quædam specialiter, sicut in Secunda parte habitum est. Ergo videtur, quod non omne signum rei sacræ sit Sacramentum.

¶ 3. præterea, etiam in nouo Testamento multa geruntur in signum alicuius rei sacræ, quæ tamè non dicuntur sacramenta, sicut aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris, & similia. Non ergo omne signum rei sacræ, est sacramentum.

SED CONTRA est, quod definitio conuertitur cum definito. Sed quidam definiunt sacramentum per hoc quod est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex autoritate *August. supra inducta. Ergo videtur, quod omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

*In art. præc.
arg. Sed con.*

RESPONDEO dicendum, quod signa propriè dantur hominibus, quorum est, per nota ad ignota peruenire. Et ideo propriè dicitur sacramentum, quod est signum alicuius rei sacræ ad homines pertinentis, vt scilicet propriè dicatur sacramentum, secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod est signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod creaturæ sensibiles significat aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, in quantum sunt in seipsis sacra: non autem in quantum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta, secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

AD SECVNDVM dicendum, quod quædam ad vetus Testamen-

Artic. III.

2

tum pertinentia, significabant sanctitatem Christi secundum quod in se sanctus est. Quæ dā verò significabāt sanctitatem eius, in quantum per eos sanctificamur, sicut immolatio agni Paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur propriè veteris legis sacramenta.

AD TERTIVM dicendum, quod res denominantur à fine & cõplemento, dispositio autem non est finis neque perfectio. Et ideo quæ significat dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta (de quibus procedit obiectio) sed solū ea quæ significat perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICVLVS III.

*Vtrum sacramentum sit signum vnius
rei tantum.*

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non sit signum, nisi vnius rei. Id enim quo multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus æquiuocis. Sed omnis fallacia deuet remoueri à Christiana religione, secundum illud Colo. 2. Videte, ne qui vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur, quod sacramentum non sit signum plurium rerum.

¶ 2. Præterea: Sicut dictum est, Sacramentum significat rem sacram, in quantum est humanæ sanctificationis causa. Sed vna sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. vlt. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur, quod sacramentum non significet plura.

A 2 ¶ 3. præc.

*4. di. 1. q. 7.
ar. 1. q. 1. ad 2.
c. art. 3. cor.*

art. præc.

ap. prae. ad 3.

¶ 3. præterea : Dicitur est, *quod sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis sed finis sanctificationis est vita æterna, secundum illud Romano. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem verò vitam æternam. Ergo videtur, quod sacramentum non significet nisi vnâ rem, scilicet vitam æternam.

De cons. dist. 2. cap. Hoc est quod dicimus.

SED CONTRA est, quod in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt t August dicit in lib. sentent. Prosperi.

Ar. prae.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) *sacramentum proprie dicitur quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi, & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus, & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. Et hæc omnia per sacramenta significantur. Vnde sacramentum est & signum rememorative eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstratiuum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, id est, prænuntiatiuum futuræ gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud. Sed quando significat multa, secundum quod ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc non est signum ambiguum, sed certum, sicut hoc nomen homo significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura.

Et hoc modo sacramentum significat tria prædicta, secundum quod quodam ordine sunt vnum. In cor. ad

AD SECVNDVM dicendum, quod sacramentum in hoc quod significat rem sanctificantem, oportet quod significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

AD TERTIVM dicendum, quod sufficit ad rationem sacramenti, quod significet perfectionem quæ est forma, nec oportet quod solum significet perfectionem, quæ est finis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

AD quartum sic proceditur, Videtur quod sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secundum Philosophum in lib. Priorum, omnis effectus, suæ causæ signum est. Sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiã sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectus demonstrationis. Ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quod sit signum alicuius rei sacræ, in quantum per eam homo sanctificatur, vt dictum est. † Non ergo requiritur ad sacramentum, quod sit aliqua res sensibilis.

4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & ar. 2. q. 1. & ar. 3. cor. Et 4. con. tra. c. 56. & 10. 3. 1. cor. 4.

Ar. 2. huiusq.

¶ 2. præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. Dicitur enim Ioa. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Et Roma. 14. Non est regnum Dei, esca & potus. Ergo res

res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

Lib. 2. cap. 19. tom. 1.

quæst. 61.

Tract. 80. in Euang. Io post mediū tomo 9.

¶ 3. Præterea, August. * dicit in lib. de Libero arbitrio quod res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo rectè viuere potest. Sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ (vt infra patebit) & ita sine eis homo rectè viuere non potest. Non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

SED CONTRA est, quod t August dicit super Io. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

RESPONDEO dicendum, quod sapientia diuina vnicuique rei prouidet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sap. 8. quod suauiter disponit omnia. Vnde & Matth. 25. dicitur, quod dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini connaturale, vt per sensibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autè est per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. Vnde, cum res sacræ, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, vt per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur, sicut etiã per similitudinem sensibilibus rerum in diuina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles: vt etiam Dionys. * probat in 1. cap. Cælest. Hierar.

Cap. 1. inter medium & finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod vnum quodque præcipue denominatur & diffinitur secundum id quod conuenit ei primo & per se, non autè se-

cundum id quod conuenit ei per aliud. Effectus autè sensibilis, per se habet, quod ducit in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens, quia omnis nostra cognitio à sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habet, quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi in quantum sunt per aliud manifestati, id est, per aliqua sensibilia. Et inde est quod primo & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur: sicut Aug. dicit in 2. * de Doctrina Christiana, vbi dicit, quod signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, in quantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra ageatur. *

Lib. 2. de doct. Christiana. circa principium lib. 10. 3.

Quaest. 83. ar. 1. ad 2.

AD SECVNDVM dicendum, quod res sensibiles, vt in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei, sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

AD TERTIVM dicendum, quod August. ibi * loquitur de rebus sensibilibus, secundum quod sunt in sua natura, non autem secundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

Loco citato in arg. 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum requirantur determinata res ad sacramenta.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod non requirantur

A 3 deter-

determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, ut dicitur in 1.º. Sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari, sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè significatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. Ergo videtur, quod diuersæ res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur.

¶ 2. Præterea, Magis est necessaria salus animæ, quam salus corporis. Sed in medicinis corporalibus quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multò magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia, quando illa defuerit.

¶ 3. Præterea, Non est conueniens ut hominis salus ardeatur per legem diuinam, & præcipuè per legem Christi, qui venit omnes saluare. Sed in statu legis naturæ non requirebantur in sacramentis aliquæ res determinatæ, sed ex voto assumebantur, ut patet Gen. 28. ubi Iacob vouit se Deo decimas & hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quod non debuerit arctari homo, & præcipuè in noua lege, ad alicuius rei determinatæ usum in sacramentis.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.

RESPONDEO dicendum, quod in usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum

primum pertinet ad hominem per comparisonem ad Deum, secundum autem è conuerso pertinet ad Deum per comparisonem ad hominem. Non autem pertinet ad aliquem determinare illud quod est in potestate alterius, sed solum id quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis nouæ Legis, quibus homines sanctificantur (secundum illud 1.º. ad Cor. 6. Abluti estis, sanctificati estis) oportet uti rebus ex diuina institutione determinatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod & si idem potest per diuersa signa significari, determinare tamen quo signo sit utendum ad significandum, pertinet ad significantem. Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis. Et ideo sicut iudicio Spiritus sancti determinatum est, quibus similitudinibus in certis scripturæ locis res spirituales significantur, ita etiam debet esse diuina institutione determinatum, quæ res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

AD SECUNDUM dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem, & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina, & ideo oportuit diuinitus deter-

determinari quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis utendum.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut Augustinus dicit 19.º. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt, sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet presens, præteritum & futurum: Et ideo sicut in statu legis naturæ, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur. Postmodum verò necesse fuit etiam exterius legem dari, tum propter obscuracionem legis naturæ, ex peccatis hominum, tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in sacramentis. Nec propter hoc ardeatur via salutis quia res quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

ARTICVLVS VI.

Utrum in significatione sacramentorum requirantur verba.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod in significatione sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Augustinus contra Faustum * lib. 19.º. Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia? Et sic videtur, quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

¶ 2. Præterea, Sacramentum est aliquid vnum. Ex his autem quæ sunt diuersorum generum, non videtur posse aliquid vnum fieri. Cum igitur res sensibiles & verba sint diuersorum generum (quia res sensibiles sunt à natura, verba autem à ratione) videtur, quod in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

¶ 3. Præterea, Sacramenta nouæ Legis successerunt sacramentis veteris Legis, quia illis ablati ista sunt instituta, ut Augustinus dicit 19.º. contra Faustum. * Sed in sacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum: Ergo nec in sacramentis nouæ legis.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ephesi. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Augustinus dicit super Io. * Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta (sicut dictum est) adhibentur ad hominum sanctificationem sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruunt eis, quod verba rebus sensibilibus adiungantur. Primum enim possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc quod rei sensibili verbum adhibetur sicut in mysterio Incarnationis carni sensibili est verbum Dei unitum. Secundò possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem

art. 3. huius q.

Lib. 19. ca. 16.
c. 17. tom. 6.

Lib. 19. c. 16.
c. 17. in fine
tom. 6.

Tract. 86. in
10a. post med.
tom. 9.

Art. 2. ad 3.

4. dist. 1. q. 1.
ar. 3. c. di. 13.
q. 1. art. 2. q. 6.
ad secundum.
Et veri. q. 27.
art. 4. ad decimum.
* Lib. 19. c. 16.
c. 17. tom. 6.

D. Thomæ. 3. part.

visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde August. * dicit super illud Ioan. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem, &c. unde est ista tanta virtus aque, ut corpus tagat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertio possunt considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem August. * in 2. de Doct. Christiana, quod verba inter homines obtinuerunt principatum significandi, quia verba diuersimode formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis, & propter hoc per verba, magis distincte possumus exprimeret quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit, ut significatio rerum sensibilium, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest & ablutio-nem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem. Sed cum dicitur: Ego te baptizo, manifestatur quod aqua utimur in baptismo ad significandam emundationem spiritualem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod res visibiles sacramentorum dicuntur verba per quandam similitudinem, in quantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, ut dictum est. * Et ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur, quia vnum eorum determinatur per aliud, ut dictum est. *

AD SECUNDVM dicendum, quod quauis verba & alia res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei, con-

ueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodam modo vnum in sacramentis, sicut ex forma & materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est. * Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi, quia in his est eadem ratio significandi & in rebus.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut August. * dicit contra Faustum) alia debent esse sacramenta rei presentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prenentia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta nouæ Legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent: ut dictum est. * Vtebantur tamen in veteri Lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum Dei pertinet, tam sacerdotes, qui erant sacramentorum illorum ministri (secundum illud Num. 6. Sic benedicetis filiis Israël, & dicetis eis: Benedicat tibi Dñs, &c.) quam etiam illi, qui illis sacramentis utebantur: secundum illud Deut. 26. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c.

ARTICVLVS VII.

Utrum requirantur determinata verba in sacramentis.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philosophus * dicit, voces non sunt eadem apud omnes. Sed salus, quæ per sacramenta quaeritur,

Quæst. LX.

Artic. VII. 5

ritur est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

¶ 2. Præterea, verba requiruntur in sacramentis in quantum sunt principaliter significatiua, sicut dictum est. * Sed contingit per diuersa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

¶ 3. præterea, Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri, alioquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur, quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

SED CONTRA est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum. Similiter etiam mandauit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ult. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) in sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quoddammodo finis & terminus materiæ, & ideo principaliter requiritur ad esse rei, determinata forma, quæ determinata materia: materia enim determinata requiritur, ut sit pro-

portionata determinatæ formæ. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut August. * dicit super Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, id est, non secundum exteriorem sonum vocis, sed quia creditur, id est, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eadem voces sint quantum ad sonum. Et ideo cuiuscunque lingue verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

AD SECUNDVM dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diuersis vocibus idem significari, semper tamē aliqua illarum vocum est, quæ principaliter & communius homines illius lingue vtuntur ad hoc significandum, & talis vox assumi debet in significatione sacramenti. Sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius usus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur, sicut aqua communius vtuntur homines ad ablutio-nem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur, & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

AD TERTIVM dicendum, quod ille, qui corruptè profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod facit Ecclesia, & ita non videtur perfici sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapsu lingue, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, non

A 5 videtur

Tract. 80. in Ioannem post. med. tom. 9.

Lib. 2. cap. 3. circa med. 20. 3.

art. 3. ad. 2.

Lib. 19. cap. 6. tom. 6.

In cor. 6.

Art. præc.

Art. præc. ad 2.

Lib. 1. Persher. pars a prima. to. 1.

Tract. 80. 2. med. to. 9.

In cor. 6.

In cor. art.

videtur perfici sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, puta, si loco eius quod est in nomine Patris, dicat in nomine matris. Si verò non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta, si aliquis dicat in nomine patrias & filias. Quauis enim huiusmodi verba corruptè prolata, nihil significant ex virtute impositionis, accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione vltus. Et ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamē idem sensus. Quod autem dictum est* de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principij mutat significationem, variatio autem ex parte finis dictionis, ut plurimum mutat connotationem, quæ tamen apud Græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamē videtur attendenda quantitas corruptionis, quia ex vtraque parte potest esse tam parua, quod nō aufert sensum verborum, & tam magna, quod aufert, sed vnum horum facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

ARTICVLVS VIII.

Utrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

AD octauū sic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim mino-

ris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia, quàm verba sacrae Scripturae. Sed verbis sacrae Scripturae nihil licet addere vel minuire, dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. vlt. Confessor omni audienti verba prophetiae libri huius, si quis appauerit ad hæc, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Ergo videtur, quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere vel minuire.

2. Præterea, Verba se habent in sacramentis per modum formæ, ut dictum est. * Sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, ut dicitur 8. Met. * Ergo videtur, quod si aliquid addatur vel subtrahatur à forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

3. Præterea, Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionū, ita etiam requiritur determinatus ordo verborū, & etiā orationis cōtinuitas. Si ergo additio vel subtractio non aufert sacramenti veritatē, videtur, quod pari ratione nec transpositio verborū, aut etiā interpollatio pronuntiationis.

SED CONTRA est, quod in formis sacramentorum quædam apponuntur à quibusdam, quæ ab aliis non apponuntur, sicut Latini baptizant sub hac forma: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Græci autem sub ista, baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, &c. Et tamē vtrique verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet

In istamet solutione.

Ar. præc.

li. 8. metaphy. 8. 3.

licet aliquid addere, vel minuire. RESPONDEO dicendum, quod circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicitur. * Et ideo si intendat per huiusmodi additionē vel diminutionem alium ritū inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentū, quia non videtur, quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud autem est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum, quem faciunt (ut supra dictum est*) oportet considerare vtrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborū: & ideo non perficitur sacramentum. Vnde Didymus* dicit in lib. de Spiritu sancto: Si quis ita baptizare conetur, ut vnum de* prædictis nominibus prætermittat (s. Patris & Filij & Spiritus sancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitū sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ quæ est: Hoc est enim corpus meum, ly enim sublatum, non tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quauis possit contingere, quod ille qui præter-

Q. 64. ar. 8.

Ar. præc. ad 1. & ad 3.

Li. 2. de Spiritu sancto, paulo a principio. Habetur hic liber in fine operum S. Hiero. * Didym. habet præceptis.

mittit, peccet ex negligentia vel cōtemptu. Circa additionem etiā contingit aliquid apponi, quod est corruptiuum debiti sensus: puta, si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris maioris & Filij minoris, sicut Arriani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatē sacramenti. Si verò sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, nō tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrum talis additio fiat in principio, medio vel in fine: ut si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritus sancti paracliti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, & beata Virgo te adiuet, erit verum baptisma. Fortè autem si diceret: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, & beatæ virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus cōsecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleretur veritas sacramenti. Si verò sic intelligatur quod additur (& in nomine beatæ Virginis) non quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed ut eius intercessio profit baptizato, ad conseruandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad verba sacrae scripturae non licet aliquid apponere, quantum ad sensum,

sensum: sed quantum ad expositionem sacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacræ scripturæ apponere, ita quod dicantur esse de integritate sacræ Scripturæ, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

AD SECUNDVM dicendum, quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quæcunque fiat additio vel subtractio verborum, quæ nõ addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quod si sit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur, quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verborum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum, quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum

quod Philosophus* dicit, nomina & verba transposita idem significant.

Li. 8. Peribet. c. 1. parum an te finem. to. 1.

Prima conclusio: *Doctrinam de incarnatione sequitur proximè doctrina de sacramentis: quia hæc ex illa vim habent.*

Secunda: *Sacramentum est signum rei sacræ: quia significat gratiam formaliter sanctificantem suscipientes.*

Tertia: *signum illud est res sensibilis constans ex forma, id est verbis determinatis, & materia, id est rebus quæ verbis coniunguntur: quia hæc significationi sacramenti accommodata sunt.*

Prima conclusio, ex principio q. & proæmio huius 3. p.

Secunda Conclusio, ex art. 1. 2. 3.

Tertia conclusio, ex articulis. 4. 5. 6. 7. 8.

COMMENTARIUS.

HACTENVS verbi incarnati mysteria explicata sunt, deinceps instituta ab illo sacramenta, quibus beneficia illius nobis communicantur, explicanda sunt: ut religionis Christianæ, quam sacramentis profitemur, plena sit & perfecta doctrina. Nam sacramenta sunt instrumenta, quibus verbi incarnati meritum & redemptio nobis comunicatur, & vera iustitia, vel incipit, vel augetur, vel amissa reparatur, Trident. princ. Sess. 7. Quare doctrinam de incarnatione, consequitur sacramentorum consideratio. Ea verò commodè instituitur, si primò generatim de omnibus, deinde speciatim de singulis differuerimus. In generali doctrina de sacramentis, hæc omnia continentur: definitio communis sacramenti, necessitas, diuisio & numerus, comparatio, causa instituens & ministra, effecta, gratia & character, de quibus eodè ordine dicendum nobis est.

Sacramentum igitur generaliter est signum rei sacræ: hac ratione sacramenta de quibus agimus à cæteris quæ eodè nomine continentur, distinguuntur: & idcirco ne vocis ignoratio doctrinam perturbet, & hæreticos nouitatis quæ veritatis cupidores delectet,

Ratio ordinis:

Doctrina distributio.

Ad Artic. 1. 2. & 3.

De nominis sacramenti notione & usu, significatione, analogia:

Yarr. lib. 4. de ling. Lat. & Fest. Pomp.

delectet, breuiter notio nominis distinguitur, & vnde in religionis usum venerit, explicetur. Latinis igitur autoribus & prophanis, dicitur aliquando sacramentum, obligatio, numinis cõtestatione facta, id est iuramentum quo obstringimur aliquo seruitutis vinculo: vnde militum iuramentum, dictum est sacramentum militare, & in iure sæpè repetitum est. Dicitur etiam eisdem prophetis autoribus, pecunia quæ litigatores pendente lite, apud Pontificem, in loco sacro propignore deponerent, sacramentum: vnde probata est & recepta illa ratio dicendi, cõtendere iusto sacramento. primo modo usurpauit Tertul. lib. ad martyres, & D. Hier. ad Heliodorũ, solennem cathecumenorũ fidem, datam in baptismo ad militiam Christianam, sacramentum appellauit. Hic est usus sacramenti antiquus & prophanus à nostro instituto alienus.

Sacramenti significatio profana, iuramentum, pecunia ad litem, sacra, secretum sacrum signum rei sacræ cuiuscunque, vel sanctificantis formaliter.

2 Theologis verò Latinis, ex imitatione præsertim lat. edit. vulg. sanctæ Scripturæ, sacramentum æquè patet atq; Græcis mysterium: hoc autè dicitur sacrum secretum, quod sua celsitate & difficultate vulgare captum superat, & aliqua ex causa, Dei aut hominũ voluntate, rerum aut verborum inuolucris ita contegitur, vt foris prima specie videatur aliquid vulgare, intus tamen habeat aliquid sanctum & singulare, quod vel paucis reuelètur, vel fide tatum pateat. Sic propriè & primo de arcanis Dei: & per analogiam de secretis regum & amicorum dicitur, & aliquando etiã in malam partem. De primo sunt illa. 1. Cor. 4. dispensatores mysteriorum, & c. 13. Si nouerim mysteria omnia, vbi D. Aug. lib. de gratia, & lib. arb. cap. 17. legit omnia sacramenta. Ephes. 3. & Coloss. 4. Incarnatio Domini mysterium & sacramentum dicitur. Ephes. 5. Magnum sacramentum in Christo, & Ecclesia. Apoc. 1. Sacramentum septem stellarum. Apoc. 17. Bestiæ & mulieris sacramentum. De secundo, sunt etiam expressa testimonia. Tob. 12. Sacramentum regis abscondere bonum est. Prou. 20. Ei qui reuelat mysteria, ne commiscearis. Dan. 4. dicitur sacramentum somnij. De tertio, est illud. 1. Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis, & Apoc. 17. Sacramentum bestiæ.

Mag. 4. sent. d. 1.

3 Ab huiusmodi notione sacramenti, paululum deflecta est vox ad sacramenta de quibus agimus à Patribus & Ecclesia Catholica: vt enim sacramentum dixerunt vel

mysterium, arcanum quoddam, rerum aut verborum inuolucris cõtrectum, sic denique quod representat aut figurat aliquid sacri, sacramentum appellauerunt. vt Tertul. lib. contra Iudeos, securim Elisei, & lib. 5. contra Marc. quã D. Paulus Gala. 4. allegoriam duorum filiorum Abrahæ vocat, ipse sacramentum dicit. Aug. Lignum vitæ in paradyso, sacramentum Christi appellat lib. 1. contra aduers. Leg. & Prophet. & lib. 8. de Gen. ad lit. c. 4. & 5. & abstinentiam Danielis à cibis regis, & signum crucis lib. 19. contra Faustum. c. 14. & lib. 2. de peccatorum mer. & remiss. cap. 26. panis benedictus catechumenorũ, licet non sit corpus Christi, tamen est sacramentum & cæteris cibis sanctior. Sed hic usus sacramenti adhuc latius patet, quàm sacramenta de quibus agimus: omnia enim quæ nunc vocamus sacramentalia, quasi adiuncta sacramentis vel aliquo modo similia, vt exorcismi, insufflationes catecheses in baptismo, aqua benedicta, sacramenta hoc modo vocari possunt, quia aliquid sacrum, vel diuinum beneficium & reconditum, licet non sit res sacra quæ ponitur in definitione sacramenti, significant. Sic loquitur D. Aug. lib. 4. de Symb. ad cathecum. c. 1. & Epist. 23. Dominicum diem, Sabbathum Iudeorum, festum Paschale, sacramenta vocat. & lib. 19. contra Faust. cap. 11. in nullum nomen religionis seu verum seu falsum, possunt coagulari homines, nisi aliquo signaculorum vel sacramentorum consortio colligètur.

4 Ex analogia huius cõmunis significationis, Ecclesia iã inde ab ipsius exortu, sacramenti nomẽ quod ex vi notationis latius patebat, fecit proprium sacramentorum ecclesiasticorum. Est enim omnium doctrinarum commune, vocabula plerumq; vulgo & aliis rebus cõmunia, ex usu & accommodatione, sibi propria cõstituere, vt dialectica, propositione, ratiocinatione, demonstratio nem, elenchum: physica, materia, formam, res naturales, sic in Theologia ex cõmunibus facta sunt illa propria, Põtifex, persona, fides, trinitas, liturgia, Missa, Diaconus, Presbyter, Episcopus: quædã etiam excogitauit noua, sed antiquam & catholicam sententiam exprimentia: & ideo non sunt prophane nouitates, de quibus Paulus 1. Tim. 6. vt ostensum est à nobis supra principio doctrine de incarnatione. Importunè ergo & incõsideratè heretici Protestantes, nos reprehendunt, quod nomẽ sacramenti, patès ad multa

Bre in cōfess.
vostem. &
Xenit in op-
pugnac. Concl.
Trid. sess. 7.
T. MUSTAICV
ΑΠΟ ΤΩ ΜΥ
ΕΙΣ ΤΟ ΣΤΙ-
ΜΑ.

ad multa alia, sacramentis Ecclesiasticis vt proprium accomodemus: cum hoc liceat omnibus doctrinis & artibus: quare nō est cur Theologia non sit concessum. Prefer- tim cū hęc accommodatio non sit dura, sed analogia nitatur, & verbi Græca nota- tione, T. mysterium enim dicitur ab eo quod est os claudere, quōd nefas esset sacras religionis ceremonias in vulgus pro- dere, quod sæpē de nostris sacramētis Dio- nyf. in Eccles. hier. affirmat. in verbo autē sacramenti, analogiam considerant probati & meliores Theologi ad rem sacram, vt in ma. I. is quæ sana dicuntur ad sanitatē animalis. à sacro enim, vnde sacramentum, vt à veste vestimentum, dicitur sacramē- tum, iuramentum, pecunia depolita apud Pontificem, regum & principum arcanū, omnes ceremoniæ sacræ, & hęc insignia Ec- clesiæ sacramenta: sed propriè hęc ipsa, in quibus est analogia secundū habitudinē si- gni, vt statim constabit. Sacra scriptura sæ- pē affirmat veteris legis plurima fuisse si- gna, eorū quæ ad nouam pertinent: Rom. 4. Abrahā signū accepit circuncisionis, signa- culū iustæ fidei. Heb. 10. Lex habuit vmbra futurorum bonorū. Denique omnia in fi- gura contingebant illis. 1. Cor. 10. In nouo etiā testamento baptismus est signum rege- nationis. Tit. 3. & sepulturæ Christi. Ro- ma. 6. Eucharistia passionis, Luc. 22. 1. Cor. 11. Ex his ergo recte concluditur, sacramen- tū esse signum rei sacræ. Sic vsi sunt nomi- ne sacramenti veteres Patres, & omnes Theologi frequētissimē, vt Tertul. lib. 1. & 4. contra Marc. Cyprianus de ablutione pe- dum, Laſtant. lib. 3. & 4. de sapient. Hiero. contra Lucifer. Ezech. 44. ad principium, & ad illud, cumque ingredientur portas. Aug. epi. 1. 8. 3. lib. de doct. Christiana. c. 19 & alias sepiſsimē, vt speciatim cōstabit de sin- gulis sacramentis. Vfus Patrū hic est, & Cō- ciliorū, Lugdunen. de summ. Trinit. Late- ranen. sub Eugenio in fine, Florēt. & Trid. Dionys. de Eccles. & cælef. hier. sæpē vo- cat Symbola quæ nos signa, & in Theoria baptismi, sic expressit sacramēti nostrā de- finitionem, sensibilia sacra. intelligibilium signa sunt, & ad ea manu ductio & via, in- telligibilia autē sacrorū sensibilibi n. princi- piū & scientia. Græci pro sacramento fre- quētē dicunt mysteriū, & cū agunt de Eu- cl. christia, ad hūc epithetō, tremēdi, vel ab- solutē dicunt mysteria, per excellētiam &

antonomasiā, quæ expli. abitur in doctrina de sacramentorū comparatione. aliquādo pro sacramento dicunt symbolū, quod est nota & signū, & antitypon, quia respōdet typo & figurē vet. testamenti ex imitatio- ne D. Petri. 1. epi. c. 3. vbi baptismū vocat, antitypon arce Noe, quod Latinus inter- pres reddidit, similis formæ. Hęc dicta sint de nominis vsu, & accommodatiōe, de ipsa definitione, singulatim dicendū est. Est au- tē illa definitio generalis omnium sacra- mentorum in natura, lege & Euangelio, si- gnum rei sacræ, erit autē alia propria sacra- mētorū n. l. Vnde decepti sunt, qui eidem definitioni addiderūt efficacīā, vt sit signū efficax rei sacræ quā significat: quoniā hęc efficacia ostēdetur propria sacramentorū, n. l. & ideo nō est exprimēda actū in gene- rali definitione: cū id quod est per se infe- rioris, nullo modo superiori possit actū & expressē cōuenire, & in omni benē institu- ta doctrina generalia precedere oportet. huius igitur generalis definitionis duę sunt partes, signum & res sacra. § Signū intelli. gatur sensibile, quod primō & præcipuē talē esse dicitur, quod sensibus perceptū, mentem excitat ad percipiendā rem significatam. Sunt quidē signa intelli- gibilia species & phāt. smata, sed homini- bus nihil potest vt signū proponi, quod nō oporteat necessariō. sensibile esse, & ideo sacramētū est signū sensibile: quia omnis humana cognitio à sensu incipit: quare sa- cramentum datum hominibus ad signifi- candū occultam rem sacram, non potest non esse signū sensibile. Præterea. Omnis cultus exterior est interioris signū: quia il- le ad Deū pertinet, hic homines in eandē religiō. nē connectit. quia sensibus ad cog- nit. onē perducimur, Chrysof. hom. 84. in Matt. sed omnia sacramenta pertinet ad cultum Dei, vt significetur nos ab illo san- ctificari, & in eadē religiō. nē permanere: ergo sacramēta sunt signa. Sic Galat. 5. Cir- cuncilio est legis professio & obligatio, & Ephes. 4. cum actū interno coniungitur ex- ternum signum his verbis, vna fides, vnum baptisma. Signum verō & relationem eius ad rē significatā & rem relat. oni subiectā comprehendit: sed in illa definitione, pro re subiecta relationi significandi, ideo vsur- patur, quia res naturales ex voluntate Dei instituentis, ad hęc significatiō. nē, quæ fide diuina nobis constat, institutæ sunt.

Sacramenti ge-
neralis defini-
tio explicatur.

Ygho & Mag.
4. Jan. d. 1.

Ad Arti. 4.
& 5. huius q.
Signum sensibi-
le id est res na-
turalis ex vo-
luntate Dei sub-
iecta relationi
significandi rē
spiritualem la-
tente: ut sa-
cramentum nō
sit signū vs re-
lat. o. sed vs res
subiecta rela-
tionē.

In omnibus sa-
cramentis va-
rietur & recep-
toribus hac si-
militudo repe-
rietur signi &
rei significati.

2. Sed cum huiusmodi signum aliud sit na- turale, aliud voluntarium ex institutione volentis, atque id duplex, vel quod habet similitudinem cum re significata, vel quod non habet; sacramentum erit signum sensibile ex voluntate Dei institutum, rei quā significat perfimile; & ideo fide diuina eā- dem voluntatem patefaciente, percipi po- test. Effectus suam causam naturaliter si- gnificat, vt vestigiū significat animal cuius est, fumus ignem. Signa militaria & ciuilia, quæ plerūque in rep. instituta sunt, ex voluntate instituentis significant sine vlla plerūque similitudine, vt viridis ramus pendens, vinum venale; capita tamē papa- uerum à Tarquinio in horto decussa, signi- ficauerunt filio eius per quandam similitu- dinem, Gabiorum primores occidēdos esse. Hoc etiam modo sacramenta Deus in- stituit, quæ interius latentem rem sacram significant, vt ablutio baptismi, interius abluentem gratiam à peccatis: eucharistiæ manducatio & cibus, interiorem cibum & vnionē animæ cū Deo significat. eadem ratio similitudinis in cæteris sacramentis deprehenditur. Vnde D. Dionys. de Ec- cles. hierar. hoc distinguit cælestem ab Ec- clesiastica hierarchia, quod hęc signis & symbolis sensibilibus, illa verō spirituali- bus cōstet; quod adeo semper fuit receptū in Ecclesia catholica, vt affirmet D. Aug. epi. 23. ad Bonifacium, quod si sacramenta non haberent similitudinem earum rerum quarum sunt sacramenta, sacramēta omni- no non essent. Et D. Chrysof. hom. 83. in Matth. Rationem à nobis ex natura cog- nitionis humanæ desumptā sic expressit, lo- quens de nostris sacramentis: si tu incorpo- reus esses, nuda & incorporea Deus tradi- disse tibi: quoniam verō corpori huic ani- ma coniuncta est, in sensibilibus intelli- gibilia tibi tradi voluit: quæ sententia valde est consentanea cum altera, quam ex D. Dionysio retulimus. 3. Sed præterea obseruandum est, hoc si- gnum sensibile in plerisque sacramentis, vt in omnibus n. l. non esse vnam & simpli- cē rem, sed ex duobus constitui perfectū signum, quorū alterum sunt certa & præ- scripta verba, quibus & re altera adiuncta, sacramentalis actio perficitur. Ex his verō, verba formæ rationem habent, res altera materiæ: quia res determinatur ad signifi- cationem congruentem rei sacræ, ipsis ver-

bis præscriptis: quod autem determina- tur, materiæ, quod determinat, formæ ra- tionem habet. D. August. Verbum & ele- mentum appellat in baptismo, vnde est il- la vulgata sententia, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: itaque quamuis ipsa nomina materiæ & formæ, scholastica sint, & ex consuetudine Philo- sophorum desumpta, res tamen subiecta in ipsis sacramentis n. l. verē reperitur, & ex similitudine materiæ & formæ naturalis, rectē illis nominibus appellatur. In his igitur pluribus coniunctis est vnum signum, quod dicimus sacramētum. Vnde illa duō constituentia vnum signum, vel inter se cō- feruntur, vel cum significatiōe, à qua dicuntur esse vnum signum. Primo modo, alterum est vt materia, alterum vt forma, propter rationem explicatam: altero mo- do, vtrunque est vt materia, cuius forma est significatiō sacramenti propria. Dico autem significatiōem propriam sacramē- ti, quia verborum huiusmodi propria si- gnificatiō, non pertinet ad formalem signi- ficationem sacramenti, sed vt res quædam debet accipi, quæ determinatur ad signifi- cationem rei sacræ, quæ significatiō est for- malis sacramento. ex diuina institutione: neque aliter, ex cōmuni vsu loquendi, ver- ba illa, ad significandam rem sacram & san- ctificantem, accommodari possent, vt pos- teā constabit apertius, eum causas institu- tionis sacramentorum explicauerimus. Ita- que tota externa sacramenti materia, com- prehensens verba & elementa, significat non vt voces ex humana institutione, sed vt res diuinitus, ad representandam aliquid, vltra vocum vulgarem sensum, assumptæ. Et idcirco, etiam si sacramenta vulgari lin- gua non administrantur, quod in catho- licis Protestantes inconsideratē reprehē- dunt, tamen vulgaribus etiam hominibus, quibus aliæ linguæ ignotæ sunt, benē in- stitutis in religiō. nē Christiana, sacramen- taliter significant: & nō benē institutis, etiā si eruditis in omnibus linguis, nihil omni- no sacramentaliter & Christianē significa- bunt. verbi gratia, ablutio exterior pueri, adiunctis illis verbis: Ego te baptizo, &c. eruditissimo latinæ linguæ infideli, non si- gnificant emundationem & sanctifica- tionem interiorem, quam tamen signi- ficiant Christiano ignorantī linguam lati- nam. Porro in omnibus sacramentis est nota

Florēt. Trid.
& omnes Theo-
logs.

Significatiō
qua ratione sit
forma sacramē-
ti.

Sacramentorū
significatiō, be-
nē institutis in
religiō. nē.

est nota materiae & formae distinctio, praeterquam in matrimonio & poenitentia: sed in illo, consensus vnus contrahentis, vt determinatur, est materia, vt alterum vicissim determinat, est forma, modò exprimitur verbis, vel æquiualeñtibus signis: quia aliter non erit signum sensibile, & ideo neque sacramentum: in poenitentia, materia sunt peccata confessio & contrita, & satisfactioni exposita. quod autem dicitur & vere, solo consensu fieri matrimonium, non excludit externum signum, sed parentum consensum, vel copulam contrahentium. Sed aliquando quæ non sunt in materia & forma sacramenti, quia neque sensibilia, dicuntur sacramenta, quatenus signis sensibilibus significatur, vt Christus in Eucharistia dicitur sacramenti, accommodato per synecdochè nomine continentis rei contentæ. Itaque dicitur sacramentum quia non per propriam speciem, sed sacramentaliter & occultè continetur infra q. 73. ar. 1. ad tertium. Vel quia est ibi sacramentaliter vt signum & autor gratiæ, quæ in suscipiente efficit. explicauimus priorem partem definitionis sacramenti.

4 Altera pars est [res sacra] ea vero nõ est quæcunque res diuina, sancta, religiosa, occulta aut Deo dicata: cum huiusmodi significari possit imaginibus, cæremoniis, & sacrificiis veteribus, æneo serpente, manna, transitu maris rubri, ingressu terræ promissæ, quæ tamen constat non fuisse sacramenta: quia res sacra in hac generali definitione sacramenti, est gratia formaliter nos sanctificans: non quòd omne sacramentum eam efficiat, cum hoc sit propria sacramentorum nouæ legis, sed quòd omne eam significet, vt sanctificatio referatur ad rem sacram significatam non ad sacramentum vt efficiens, vel instrumentum illius: & ideo à ratione sacramenti excluduntur, solennes vasorum, templorum, altarium, vestium benedictiones & cõsecrationes: quia licet passionem Domini expriment, non tamen vt immediatè applicatam ad nostram sanctificationem, licet eam eminus respiciant. Res autem hæc sacra nõ exprimitur definitione sacramenti, vt causa generalis nostræ sanctificationis, sed vt ipso sacramenti vsu sanctificans, vt ablutio baptismi significat gratiam, quæ in baptizato recepta formaliter ipsum sanctificat. Alioquin omnia vetera sacrificia, quæ prænuñtiabát nostram sanctificationem per

Christum, essent sacra neta, cõtra definitionem Concilij Florent. in doctrina de sacramentis, quæ in veteri lege distinguit hæc tria inter se, sacramenta, sacra, & sacrificia. Sit itaque, res sacra, gratia sanctificans, non sub ratione communi, & vt in generali causa passionis Domini constituta, sed quæ actu & vsu sacramenti, ad alicuius sanctificationem applicatur. An vero applicetur efficacia ipsius sacramenti, modò non asserimus, sed quòd significatur ipso vsu applicata, non determinando an per ipsum effectiue, quod explicabitur in differentia sacramentorum, veteris & nouæ legis. Explicatur eadem sententia hac distinctione: gratia & sanctificatio Christi, quæ sacramentis significatur, tribus modis potest significari, vel vt est in se, vel vt generalis causa meritoria nostræ sanctificationis, vel vt immediatè & formaliter hominè sanctificans, & ideo dicitur iustificans, & gratum faciens: primo modo significauit gratiam Christi columba in eius capite apparens cum baptizatus est, secundo modo omnia vetera & noua sacramenta representant passionem, resurrectionem, & gloriam Christi, quibus nos generaliter sanctificamur: tertio autem modo gratiam sacramenta propriè significant: & quamuis altero modo significant, ex hoc tamen tertio præcise habent sacramenti rationem, vt statim confirmabitur.

5 Explicatione vtriusq; partis definitionis sacramenti, confirmatio singularum partium cõsequitur. Primo igitur ostenditur sacramentum esse signum sensibile, tribus argumentis Theologicis. Primum sit ex Concil. Florent. in doctrina de sacramentis, vetera & noua sacramenta significant gratiam, sed noua tantum efficiunt: ergo commune est omnibus sacramentis esse signa sensibilia gratiæ. Secundum est: quia homines signis sensibilibus in professione eiusdem religionis colligantur, sed sacramentis colligantur, vt in vet. l. circuncisione, in noua baptismo, & ideo qui circunciditur, inquit Paulus ad Galat. debitor est vniuersæ legis faciendæ: sacramenta igitur sunt signa sensibilia. Tertium est: quia quod in omnibus singulatim facta inductione sacramentis reperitur, id est in generali definitione sacramenti constituendum: si autem singula veteris & nouæ legis sacramenta percurras, reperies vnumquodque esse signum sensibile: re-

Et character etiam dicitur sacramentum infra q. 63. ar. 3. ad 2.

Res sacra vt forma.

etè igitur generaliter definitur sacramentum, signum sensibile.

6 Altera p. definitionis, rei sacre, vt sanctificantis formaliter sic primo confirmatur. Sacramenta data sunt nobis post lapsum primi hominis, vt mundati à peccato sanctificemur: sunt igitur signa rei sacre sanctificantis: alioquin non congruerent fini suæ institutionis. Secundò, quia noua sacramenta efficiunt quod significant, & ratione huius efficaciar differunt à veteribus, ex doctrina de sacramentis Concilij Florentini: sed recta fides docet ea efficere gratiam, vt instrumenta, quod suo loco constabit, ergo significant gratiam. quod si in ratione significandi cum veteribus conueniunt, omnium sanè commune erit, significare gratiam sanctificantem. Sic de baptismo Rom. 6. quod efficiat nos commori peccato, quod est sanctificari: & de Eucharistia Ioã. 6. Qui manducat me viuet propter me, & 1. Cor. 10. vnum panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane & calice participamus: quibus omnibus significatur gratia vnionis, quam Eucharistia in nobis efficit.

7 Ex his efficiuntur quædam consecratoria, ad id de quo agimus valde accommodata. Primum sit, quamuis sacramenta pleraq; vt nouæ legis omnia, multa significant: ea tamen sola ratione propriè habent rationem sacramenti, qua sunt signa rei sacre sanctificantis. Prima p. consecratorij constat, quia recepta est illa sententia Theologorum, sacramentum nouæ legis est signum rememoratium passionis Christi præteritæ, demonstratiuum præsentis gratiæ sanctificantis, & prognosticum rei futuræ, vt gloriæ. idem ostendit D. Paulus in baptismo Rom. 6. cum ait, quicumq; in Christo IESU baptizati sumus in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Ecce recordationem mortis Christi: deinde, vt sicut Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris ita & nos ambulemus in nouitate vitæ, ecce gratiam præsentem: tandem addit, si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: ecce gloriam. idem docet Damasc. 4. lib. de fide c. 4. & Dyonisi. de Eccles. hier. c. 4. & potest colligi de Eucharistia Ioã. 6. & 1. Cor. 10. Altera p. consecratorij constat ex præcedentibus, in quibus ostendimus

differentiam illam sacramenti, rei sacre, tantum esse accipiendam de gratia formaliter sanctificante.

8 Secundum consecrarium est, sacramentorum triplex est vsus & utilitas generalis: primus Dei in nos, sanctificatio & gratia de qua modò dictum est: alter nostri in Deum, scilicet, cultus & reuerentia pertinens ad religionem virtutem, quatenus ipso vsu sacramenti, profiteamur Deum autorem nostræ sanctificationis, nos peccatores & egentes diuina gratia, subiectos rebus sensibilibus sacramentorum per Deum, &c. Tertius est, nostri inter nos ipsos, quatenus sacramentorum susceptione, in professionem eiusdem religionis colligamur, neq; aliter ab alienis distingui possumus, vt prius explicatum est. Tertium consecrarium est, signa sensibilia, quæ in sacramentis nouæ legis constant materia & forma solus Deus definire & instituere potest. solus enim Deus ex se propria virtute est causa sanctificationis: solus igitur Deus potest signa sanctificationis definire & instituere: quoniam vis hæc significandi, rebus ipsis creatis naturaliter inesse aut conuenire non potest, sed secundum potentiam obedientie, quæ respicit primum agens: ergo non possunt actu habere vim significandi sanctificationem, quæ propria virtute solus Deus efficit, nisi ab ipso ad significandum accommodentur. Vnde apertissimè deprehenditur inconsideratio Protestantium, qui sacramenta vulgari lingua administrari volunt, neq; aliter fidelibus suscipientibus significare: quasi verò hæc significatio in vsu vulgari alicuius linguæ posita sit, & non potius in doctrina religionis, per quam etiam ignarus linguæ latinæ cognoscit & credit, ipsam actionem sacramentalem, sanctificationem interiorè sacramenti cuiusq; propriam significare. Præterea, sacramentalis significatio est in signo sensibili sacramenti: hoc autem signum sensibile rebus & verbis constat in Euangelio: quare ad percipiendam huius signi significationem, nihil facit sola verborum cognitio, vt constat in forma baptismi, confirmationis, &c. Quidquid voces ex humana institutione significant, sacramenta verò ex diuina, vltra vocum vulgarem intelligentiam: nihil igitur refert ad significationem sacramenti percipiendam, vobis in quibus administratur cognitio: sed potius catholicæ religionis accurata insti-

Sacramentorum triplex usus communis.

Ad artic. 1. q. 2. q. 64.

Solus Deus autor & institutor sacramentorum.

Sacramenta vulgari lingua nõ sunt administranda.

tutio. Deniq; verba & formæ sacramentorum non significant sacramentaliter ex usu verborum sanctificationem, sed vt res quædam materiam sacramenti determinantes: verborum igitur significatio percepta, per se non facit ad percipiendam quam dicitur sacramentalem significationem, hoc est vt signi à Deo supranaturaliter instituti. Dico autem, per se non facit, quia quod omnium sacramentorum significationi sacramentali continet, hic explicandum est, accidit autem quibusdam sacramentis, vt assumptæ fuerint formæ, quæ ex communi vocum impositione remissionem peccatorum, & ex consequenti gratiam iustificantem significant, vt in pœnitentiæ & extreme vnctionis sacramentis, vt ex aperta ipsarum formarum significatione, maxima quædam animarum consolatio insipientes deriuetur. Colligamus igitur ex ratione huius consecrarij propõsita, quod sicut iudicio Spiritus sancti definitum est, quibus similitudinibus in sancta scriptura spiritualia significantur: ita oportuit, à Deo institutum esse, quæ res assumantur ad significandum in singulis sacramentis: quòd hæc significatio nõ conueniat his rebus ex aliqua virtute naturali, sed solum ex diuina institutione. Etenim licet sit in creaturis aptitudo quædam, ad significandum effectum spirituales: ista tamen aptitudo ad specialem effectum spirituales significandum, à solo Deo potest determinari: vt aqua apta est ad significandam mundiciem, sed significare eam quam baptismus efficit, solus Deus qui per se eandem efficit, potuit instituire: & ideo ad istum specialem effectum significandum in creatura tantum est potentia obediendi. Præterea, significationem practi cam, id est rei actum sanctificatis solus Deus potest instituire: quare & sacramenta, quæ sunt signa practica hoc modo omnia, respectu gratiæ actu receptæ, licet solum efficiatur per noua sacramenta: in omnibus tamẽ aliis recipitur gratia, licet non per ipsa, vt cõstabit in differẽtia sacramentorum v. & n. l. Hęc est prima ratio tertij consecrati.

13 Altera ratio est, quia si creatura rationalis, homo vel angelus posset definire signa sensibilia sacramentorum, quæ sunt materiæ & formæ illorum, posset Deo præscribere, quibus rebus homo sanctificari deberet: quod est valde absurdum: cum hæc sanctificatio non sit ex aliquo debito creatu-

ræ, sed ex sola voluntate & misericordia Dei. Huiusmodi rationes concludunt generaliter de omnibus sacramentis naturæ, legis, & Euãgelij, quia omnia sunt signa gratiæ sanctificantis, ex qua rationes concluduntur. Sed in statu naturæ, illa sacramenta ex speciali instinctu & reuelatione Dei interiori, facta saltem primoribus & capitibus familiarum, sunt instituta, & hac ratione Deum autorem habent: ritus enim & sacramenta legi contentanea esse debent: in illo verò statu lex scripta nõ fuit, aut exterius propõsita, sed cordibus hominum inscripta: cum lex naturæ perfecte lucret in cordibus hominum, neq; adhuc esset peccatis extincta aut cõtaminata. Postea admonitione illa legis naturalis per peccatum contaminata, & in multis excelsis quodammodo extincta, ne errarent homines in fide & religione, legem & madata scripta Deus proposuit per Moysen. Hac ratione factum est, vt quamuis in cultu externo & sacrificijs Deo offerendis, liberior fuerit ante legem populus patriarcharum: tamen sine diuina reuelatione nihil horum statutum fuisse iudicamus. de circuncisione quidem quæ legem præcessit, hoc valde manifestum est, cum eam Dominus Abrahamo præceperit Genes. 17. reliqua verò licet non tam aperte omnia tamen peculiari instinctu Adamo primum, deinde alijs Patribus populi a Deo fuisse tradita, & deinde ab eorum filiis frequentata censemus. in quo genere, videntur esse sacrificia duorum primorum fratrum, holocaustum Noe sacrificia Iob pro peccatis filiorum & amicorum: vt quemadmodum hæc sacrificia spirituali instinctu in certis & definitis rebus instituta sunt, sic de sacramentis, quæ in eodem statu naturæ fuerunt, existimamus.

14 De sacramentis v. l. res notior est, cum omnia Domino præcipiente & Moysen proponente & promulgante, sint instituta, vt constat ex sancta scriptura Leuitici. Sunt autem speciales rationes de his veteribus sacramentis, præter duas illas generales ex significatione sanctificationis, de omnibus sacramentis conclusas. Vna specialis ratio est, quia vt solus Deus reuelare potuit mortem & passionem Christi futuram, & eius ad nostram sanctificationem applicationem: sic etiam Deum instituere fuit necesse, quibus actionibus, sacrificijs, sacramentis

In natura.

In lege.

mentis & creaturis, illa omnia significata prædicerentur: quæ ratio ex ea parte sacramentis nouæ legis potest accommodari, quia sunt signa mortis Christi, sed præterita, vt illa v. l. sacramenta fuerunt signa futuræ. Altera ratio specialis de sacramentis veteribus est, quod haberent illa alium effectum supernaturalem, quatenus conferbant mundiciem legalem, quam nulla creatura ex sua natura conferre poterat: vt autem homo condere non potest legem, quæ statuat huiusmodi immundiciem, quia illis fuit ex partu, ex mortui contactu, sed solus Deus, ita quoque solus Dei est sacramenta aut sacrificia instituere, quæ efficiant hominem mundum ab omni legali immundicie.

Hebr. 9. Si enim sanguis bircorum, &c.

In Euangelio.

15 De sacramentis deniq; n. l. ipsa à Christo qui verus Deus est immediate ipsius ore fuisse instituta, dubitari nõ potest: quòd sententia quorundam Theologorum asserentium extremam vnctionem à Iacobo, & alia quædam ab alijs instinctu diuino fuisse instituta sit planè explosa, & in Concilio Trid. sess. 7. Can. 1. danata: vt licet expressa scriptura non commemoret ea esse à Christo instituta, nec tempus aut rationem institutionis describat, certò tamẽ credamus, Christum immediate præscripsisse omnium sacramentorum materias & formas, neque vlli ministro eorum institutionem commisisse. Hoc significat illa sententia Baptistæ Ioan. hic est qui baptizat, cum Christum demonstraret. Ideo etiam Paulus 1. Cor. 1. & 3. diligenter admonuit, ne quisquam baptismum Pauli aut alterius ministri esse diceret, qui sola Christi potestate constaret. Huius causam D. Aug. tract. 5. in Ioannem sic reddit: potestatem baptismi ipse Dominus habiturus erat, & retenturus sibi, siue præsens in terra, siue absens in cœlo, nec Paulo nec Petro traditurus, nec in aliquem translaturus, ne seruus in seruis spem poneret, & nõ in Domino: itaq; aliquando Paulus Euangelium meum dicit, baptismum aut sacramentum meum non dicit.

Sacramenta re et esse a Deo in rebus sensibilibus instituta, variis argumentis ostenduntur, quæ sumuntur. Ex Deo.

tur misericordia, iustitia, sapietia, & potentia Dei. Misericordia, quia in rebus passim obuiis & facile parabilibus, constituit nostram sanctificationem, v. g. aqua, pane, vino, oleo, vt sicut facile homo labitur in peccatum, sic etiam facile posset in gratiam Dei restitui. Iustitia, quia homo offendit Deum, & appetit dignitatẽ Dei, abutens creatura contra Dei præceptum: quare decebat diuinam iustitiam sic reparari hominem, vt creaturis ad suam salutem subiiceretur. Sapietia, quia corporalem & abiectam creaturam cum diuino opere & admirabili, sanctificationis hominum, coniunxit: quod in sacra Eucharistia ratione realis presentia Christi, mirabilius apparet: vt sicut Christus nostram salutem operatus est in sensibilibus sue carnis rebus, aqua, sanguine, sudore & similibus, sic etiam nobis applicaretur per elementa sensibilia. Potentia, quia in creaturis corporalibus vt primum triumphauit de dæmone, sic per eandem efficit & significat sanctificationem, quam nec angeli nec homines ex se efficere possunt. Vnde potetia & sapietia Dei, in toto opere redẽptionis & sanctificationis nostræ, mirabiliter elucet, vt explicatũ est supra q. 1. ar. 2. huiusmodi rationes ex Deo colliguntur.

17 Ex homine, illa prima ratio desumitur: quia cõgruit naturæ ipsius vt per sensibilia ducatur ad spiritualia & intelligibilia, sic autem deducitur per res sensibiles institutas à Deo in sacramentis, iuxta illud Rom. 1. inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta cõspiciuntur. Vnde D. Aug. vocat nostra sacramenta, verba visibilia quibus gratia passionis Dominicæ, nobis annũciatur & accommodatur: vt baptismum intelligimus quo modo Christus purget à peccatis, Eucharistia quo modo pascat animas, foueat ad nouam vitam in Christo, quo modo vniet; oleo, quo modo roboret, ceteraq; supra naturæ cõditionem in nobis mirabiliter operetur. Altera ratio est, quia his externis symbolis sacramentorum, colligatur primum res publica colentium Deum & Ecclesia, charitas ciuium eiusdẽ reip. conseruatur & augetur, fides in Deum professione externa signorũ exercetur: separatio malorũ ab Ecclesia aperte fit, cum à sacramentorum cõmunionem separatur. Vnde Aug. ep. 118. c. 1. inquit Christum sacramentis significatione præstãtissimis, & obseruatione facillimis, societate noui populi colligasse.

D. Tho. 4. lib. contra Genes. 66.

1. Cor. 1. infirma mundi eligit Deus.

Ex homine.

Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem.

Ex rebus sensibilibus.

18 Reliquæ sunt rationes, ex creaturis desumptæ, quarû prima est: vt verum vsum creaturarû ad honorem Dei, homines intelligerent, cum sæpè ad offensionem Dei creaturis abutantur: vt maior sit ars Christi seruantis homines per creaturas, quam dæmonis per easdem perditis. Sic autem creaturæ quæ vanitati inuitè subiiciuntur, vt inquit Paulus Rom. 8. incipiunt liberari à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei: & quæ peccatis nostris cõtaminatæ, & à naturali cõditione defecte, naturæ horrore insito ingemiscunt, per assumptionem ad sacrum vsum sacramentorum, intima rursus naturæ inductione lætentur, sibiq; quodammodo gratulentur. Atq; etiam tuc propriissimè creaturæ Deû benedicunt, cum illi exhibentur, nõ solum vt supremo conditori, sed vt redemptori & instauratori rerum omniû: vt ita homo simul cum rebus omnibus sua causâ institutis, caktû Deo summum exhibeat, quod D. Irenæus lib. 4. c. 32. sanctè explicat differens de Eucharistia. Altera ratio colligitur ex fine creationis creaturarum omnium. Si enim hominum gratia conditæ sunt, cõsentaneum est, vt non solum nobis subseruiant ad corporis & vitæ communis subsidia, sed multò magis ad animarum salutem, & spiritualia beneficia: vnde etiam creaturarum præstantia, dignitas & indita à creatore bonitas ostèditur, contra Manichæos & vetustiores quosdam hæreticos, qui corporeas res impiè abominabantur, vt in seipsis prophanas, & creatione impuras, cum tamen Deus his voluerit coli, & Christus in summo suo sacrificio, & in sacramentis nostris vti voluerit. His rationibus effectû est, omnia sacramenta à solo Deo rectè instituta esse in rebus sensibilibus.

Leo serm. 4. de quadrag.

Ad art. 3. & 4. q. 64.

19 Ex quibus apertè efficitur, non esse in potestate totius ecclesiæ, summi Põtif. aut concilij generalis, sacramentum aliquod instituire: vel de materia & forma, quæ sunt partes essentielles sacramentorum nouæ legis aliquid mutare, Christum autem, & vt Deum habuisse potestatem instituenti, quæ dicitur autoritatis, & vt hominem potestatem excellentiæ, reliquos homines tantum habere potestatem ministerialè, administrandi sacramenta à Deo & Christo instituta. Potestatem autoritatis dicimus, quam quis per se & propria virtute habet, non ex alio, vnde dicitur autor illius, reli-

Potestas autoritatis ad sacramenta in Deo.

qua est in omnibus aliis potestas ministerialis, quæ vel est excellentiæ, vel ministerialis tantum. Deus tantum habet potestatem autoritatis, quia solus est prima causa, quæ propria virtute operatur, reliqua omnia potestatem ab illa deriuant: & quia omnibus vtitur Deus vt ministris & instrumentis, ideo ab illo desumunt ministerij & instrumenti potestatem. In sacramentis igitur triplex est efficiens causa, principalis vel prima, ministerialis suprema, & ministerialis inferior, principalis est Deus vnus & trinus, supremus minister, Christus vt homo, & sacerdos, & lator nouæ legis, inferior minister, est homo sacramenta vice Christi dispensans. His tribus causis respondet triplex potestas, autoritatis, excellentiæ, ministerij. Potestas autoritatis est in Deo propria, natiua, à nullo deriuata, in institutione, confectione, operatione & dispensatione omnium sacramentorum, immediate, propriè & per se, tam ad ipsa quam ad effectus eorum producendos concurrens. Atq; ideo huic primariæ causæ soli suo iure & propria autoritate, tribuitur institutio, & bonus vsum instrumenti cuiuscunq;, producetis effectum spirituales & supernaturalem, cuiusmodi est sacramentum: quoniam Deus solus per se dat gratiam & iustitiam, teste propheta Psal. 83. gratiam & gloriam dabit Dominus: & Apostolo Rom. 8. Deus est qui iustificat. Solus enim Deus per se illabitur in animam, & internos gratiæ effectus in ea producit: quare cum hæc solus Deus efficiat propria autoritate, conficitur sanè, ab eo tantum institui posse instrumentum gratiam significans, conferens & iustificans. Mera igitur calumnia est hæreticorum, qui obiiciunt nos tribuere sacramentis, & ministris eorum in nouo testamento, quod solius Dei proprium est.

Causa efficiens sacramentorum.

Potestas excellentiæ in Christo vsq; hominibus.

20 Altera potestas, quæ in Christo vt homine, tanquam in supremo noui testamenti ministro residet, non est sic natiua, sed ministerialis, accepta & à diuinitate dependens: sed quia est instrumenti cum verbo Dei personaliter cõiuncti, & capitis singularis, & reliquæ potestati humanæ præstas, ideo à Theologis dicitur potestas excellentiæ, quam Christus sæpè vel institutus sacramentum, vel præcipiens aliquid Apostolos de vfu eorum solebat commemorare, nomina quidem missionis, circa sacramentum

sacramentum pœnitentiæ Ioan. 20. cum inquit, sicut misit me viuens pater. circa sacramentum baptismi Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. eadem potestas, nomine clauium exprimi solet, & aliis modis in sancta scriptura. Cum autem Christi passio, quæ illi vt homini competit, effecerit nostram salutem & iustificationem non tantum meritoriè, sed effectiue, non principaliter, sed instrumentariè, vt ostensum est supra quæst. 8. artic. 4. ideo potestas excellentiæ in his quatuor posita est. Primo quidem quod meritum & virtus passionis eius, operatur & applicatur in sacramentis: secundò quòd eius nomen tantum sacramenta conficiantur à quocunq; ministro: tertio vt idem, qui vt homo sua passione virtutem dedit sacramentis, possit sacramenta instituire: quarto, quia causa non pendet ab effectu, sed contrà, vt sine sacramentis potuerit Christus, effectum sacramentorum communicare. De primo constat, sacramentis nouæ legis tantum communicari ea, quæ Christus nobis meruit, gratiam, satisfactionem culpæ & pœnæ, vt licet hæc omnia, sine meritis nostris nobis donentur, non tamen sine debito meritorum & satisfactionis Christi: & ideo nobis sunt gratuita dona, sed Christi meritis comparata: quia de eius gratia omnes accipimus Ioan. 1. & per Christum Deus omnia nobis pretiosa donauit promissa. 2. Pet. 1. Nihil itaq; culpæ aut pœnæ vllò sacramento remittitur, pro quo Christus plenissimè non satisfecerit: & idcirco sacramenta non habent aliam vim nisi quam Christus meruit, sed illa meritorum & satisfactionis sufficientia, sacramentis secundum efficaciam applicatur. De secundo manifestum est, sacramenta omnia nouæ legis in nomine Christi sanctificari, non id significare quod nomen Christi in formis horum sacramentorum exprimat, cum potius omnia ferè inuocato nomine Trinitatis conficiantur: sed significat, illius virtute, instituto, primario ministerio, & fide huius nominis, à ministris Christi sacramenta dispensari, cum non sit aliud nomen sub cælo in quo oporteat nos saluos fieri: & inde effectum est, vt nullus vnquam ausus fuerit, sacramentum suum

In quibus posita sit hæc potestas.

dicere, quod Christus instituit, vt supra ex D. Augustino obseruauimus. Tertium quod erat in potestate excellentiæ ex precedentibus apertè deducitur, cum ostenderit eum posse sacramenta instituire, qui sanctificare potest: Deus autem potest per se & principaliter, Christus qua homo, vt instrumentum coniunctum, interiori sanctificationem efficere: Christus igitur & vt Deus per se, & vt homo per potestatem excellentiæ sacramenta potest instituire. Præterea si sacramenta in Ecclesia necessaria sunt, qui Ecclesiam Christianam instituit, sacramenta etiam debet instituire: Christus autem fundauit nouum testamentum & nostram Ecclesiam: Christus igitur etiam vt homo sacramenta instituit. Communicasse autem Christum effectum sacramentorum sine sacramentis, vt remissionem peccatorum & gratiam notissimum est, ex condonata culpa Magdalene solo verbo, & pœna peccati adulteræ, atque paralytico, & eam potestatem habere filium hominis in terra, illo miraculo Iudæis demonstrat. Hæc diligenter omnes catholici animaduertant, quæ diximus soli Christo conuenire quæ Deus, & quæ homo est per potestatem excellentiæ, contra hæreticos inconsideratè asserentes, nos nihil Christo tribuere in gratia sacramentali, & totum quod ministris inferioribus aut sacramentis tribuimus, Christo detrahi, cû tamè contrà à nobis effectû sit. Sed hic à Theologis quæritur, an Christus hanc potestatem excellentiæ, vlli homini cõmunicauerit, vel cõmunicare potuerit? & quidem nõ communicasse certum est, quia definitum est in Trid. sess. 7. Can. 1. omnia immediatè à Christo instituta contra hæreticos, & quosdã catholicos, qui confirmationem, & vnctionem, vel ab Ecclesia, vel ab Apostolis asseruere instituta. idem probant Ambr. lib. 4. de sacramentis c. 4. Cyprian. serm. de baptismo Christi. Aug. tract. 5. in Ioan. & ideo nullus vnquam cõnatus est hominem à peccatis absolueri sine sacramento, neque D. Paulus Corinthium incestu commaculatum 1. Corin. 5. à culpa extra sacramentum absoluit, esto tamen non communicauerit Christus potestatem instituendi sacramenta: an potuerit communicare? respondeo, potuisse ab alio institui sacramenta potestate Christi accepta, quæ gratiam virtute illius confer-

Disputatio de potestate excellentiæ.

rent, vt modò conferunt, vt sicut aqua benedicta est instituta, sic sacramentum sanctificans à puro homine institueretur, virtute meritorum Christi. Sed quòd ex homine institueret, & per gratiam ipsius tantam habeat dignitatem & valorem sacramentū à puro homine institutum, & equalis virtutis gratia communicetur affirmari non potest: quia gratia sacramentorum Christi habet participatam vim valoris infiniti, quatenus est à gratia Christi & merito, & similiter satisfactionis quæ vis à nulla puri hominis gratia deriuari potest, quia requirit suppositum infinitum, vt diximus de Christi satisfactione supra q. 1. art. 2. & consentit 1.2. q. 114. art. 4. itaq; quòd Christo ratione vnionis conuenit, ratione infiniti suppositi, supremi capitis, satisfactionis generalis, id purò homini communicabile non est, non ex defectu potentiae Christi, sed ex hominis ineptitudine: vt creatio creaturæ non communicatur, non ex defectu Dei, sed ex imperfectione creaturæ, quæ potetiae infinite capax nõ est. D. August. primum ex his duobus, quæ asseruimus affirmavit tract. 5. in Ioan. secundum fieri posse nusquam affirmavit.

21. Ostensum est, solum Deum instituerè sacramenta posse, & Christum instituisse noua, vt Deum, & vt hominem, nunc explicandum est, quid sit proprium in sacramentorum Christi institutione. cum enim instituerè sacramentum, sit definire quòd est ipsi essentiale, vt signo sensibili, & hoc in nouo testamento constat rebus vt materia, & verbis vt forma, vel elemento & verbo, vt loquitur D. August. hoc sanè erit proprium sacramentorum Christi, vt eorum essentia & sensibile signum verbis definitis constet: quia nullum aliud vel in natura, vel in lege verbis constituisse certò affirmari potest. Quæ autem verba definita statuuntur in quibusdam caeremoniis Num. 6. & Deut. 26. nõ tribuuntur sacramentis: vt quamuis in aliis rebus ad cultum Dei pertinentibus verba aliquando definiantur, nunquam tamen in conficiendo aliquo sacramento. Sed illa videntur verba, quibus in solemnibus caeremoniis beneprecabantur populo ministri, vt modo beneprecamur descriptione crucis, & inuocatione diuinæ Trinitatis.

22. Vt igitur in sacramentis nouæ legis res & materia cuiusq; sacramenti à Christo instituta est, vt ex diuina traditione semper Ecclesia catholica docuit, sic definita & prescripta sunt verba, quæ materiae coniuncta, sacramenti essentiam perficiunt. Cuius rei illa est ratio necessaria, quòd sic Christus instituerit, vt postea constabit, & quidem nouæ legi congruenter: tum quia expressius significari sanctificationem, nouæ legis proprium est: & verba expressius quam materia significant: tum etiam quia sacramenta nouæ legis efficiunt sanctificationem quam significant, & efficientia Dei in sancta scriptura, verbis exprimitur, vt dixit Deus fiat lux, & facta est. Formam verborum veteres vocare solent imprecationem, deprecationem, precem mysticam tam super materiam sacramenti, quam super suscipientem, vt D. Hieron. contra Lucifer. & 38. c. Isaia, & Aug. lib. 5. de bapt. contra Donat. c. 20. audit, inquit, Deus homicidam deprecantem, vel super baptismum, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus superimponit. huiusmodi verò appellationes videntur ex imitatione D. Iacobi exortæ, cum ait c. 5. de extrema vocatione, & oratio vel deprecatio fidei saluabit infirmum. vocat orationem fidei, prescriptam verborum formam, secundum sensum legitimum verborum, qui fide tenentur. Et D. August. lib. 3. de baptismo contra Donat. c. 16. vnum ex his sacramentis, quæ impositione manuum fiebant, orationem super hominem dicit. Negandum tamen non est, formas verborum, ad modum orationis, vel petitionis & precis conceptas, vi in sacra vocatione, cuius verba sunt deprecatoria, posse etiam dici orationes pro hominibus, non tantum super sacramenta, vel homines, sed non in sensu hereticorum: qui idèò asserunt esse deprecatorias, quòd non sint infallibiliter, aut ex opere operato efficaces; sed sic vt ad huiusmodi preces ex institutione Dei necessario sequatur effectus, in suscipiente ritè disposito. Ex quo valde probabile est, id quòd Act. 8. dicitur de Apostolis [orantibus pro quibusdam baptizatis, vt acciperent Spiritum sanctum,] & statim imponentibus eis manus, intelligendum esse, de verbis formæ confirmationis, licet non negauerim intelligi posse de aliqua prece, extra sacramenti substantiam. D. enim August. lib. 6. de bapt. contra Donat. in baptismo distinguit duo genera verborum

Artic. 6. verborum, vnum quòd antecedit vel sequitur sacramentum, & vocat precem, qua vel ipsa aqua consecratur ad vsum sacramenti, vel reliquæ solemnitates perficiuntur: alterum est quòd ad ipsam sacramenti substantiam pertinet, sine quo baptismus consecrari non potest, & hoc eleganter appellat verbum Euangelicum, quo symbolum vel signum, id est sacramentum constat. Quocunq; igitur modo appellentur verba prescripta sacramentis nouæ legis, siue absolute verbum, siue preces mysticæ, orationes, siue vt noster vsum obtinuit forma, illud firmum esse oportet in Ecclesia catholica, hæc verba ad essentiam sacramenti pertinere, & ipsi materiae legitime coniungenda esse, vt constet sacramenti substantia.

Lib. 6. c. 25. & lib. 3. c. 15.

Art. 7. & 8.

Forma sacramentorum necessitas, & integritas.

23. Verba autem determinata & definita esse informis sacramentorum, vt est in vfu Ecclesiæ catholicæ, in legitimo sensu intelligendum est, non in numero, syllabis, aut idiomate, quantum pertinet ad necessitatem sacramenti: & in sensu & idiomate vocum, quantum pertinet ad necessitatem præcepti, secundum Ecclesiæ consuetudinem: necessitas sacramenti, est in essentialibus materia & forma, necessitas præcepti ecclesiastici, est in verborum integritate. Itaq; vt minister sacramenti rectè suo munere fungatur, & non peccet, vtranq; necessitatem in administratione sacramenti retinere debet, quamuis grauior sit offensio in prioris, quam in posterioris violatione: cum illius violatio tollat sacramentum, huius non tollat. vt enim contingit in materia sacramenti plerunq; aliquid esse de necessitate sacramenti, vt vinum in Eucharistia, aliquid de necessitate præcepti, vt mistio aquæ: sic etiam in verbis, quædam sunt ex institutione Christi de necessitate sacramenti, quædam de necessitate præcepti, vt [ego] in forma baptismi, & [enim] in forma consecrationis panis. Sed necessitas præcepti ex institutione Ecclesiæ descendit, quæ in formis sacramentorum, sanctissima quædam verba retinenda censuit, & linguam & modum prescribit recitandi formas sacramentorum, pro temporum & gentium necessitate, vt in Ecclesia Latina, Latine, in Græca, Græcè proferantur à legitimis ministris. Vnde præcepti huius ecclesiastici necessitas, non solum respicit sensum, sed etiam totum verborum comple-

xū & idioma, adèò vt priuata autoritate nõ possit in alia lingua, sed nec in verbis æqui ualentibus aut synonymis eiusdem linguae sine peccato sacramentum aliquod administrare. Id verò iustissime præcepit Ecclesia catholica, ad vnitatè & conformitatem ministerij seruandam, ad schismata tollenda, & ad coercendam nimiam licentiam fingendi nouas formas, & vitandam mutationem legitimi sensus, quæ facillime contingeret, si liceret vnicuiq; vel vnum verbum pro altero substituere. Quare non est quòd heretici conuenerant, se alligari ad prescripta verba extra necessitatem sacramenti.

De mutatione forma & integritate.

24. Hæc verò vtraq; necessitas, in forma sacramenti adstringit ministros ad ista quinque, primum ne verbum aliquod corrumpant, secundò ne detrahant, tertio ne addant, quartò ne transponant, quintò ne interponant, quorum vnum quodq; semper infringit præceptum, nonnunquam autem corrumpit sensum legitimum formæ, & idèò sacramentum: quòd qua ratione contingere possit, singulatim explicandum est. Corruptio igitur verbi alicuius in forma, si fiat in principio, solet plerunq; sensum mutare, vt matris si pro patris diceretur in forma baptismi: si autem fiat in fine, vt patrias, & filias dicatur, pro patris & filij, quamuis ex virtute impositionis non significant idem, tamen ex accommodatione vsus, eundem sensum reddere videtur. Solent etiam verba corrumpi ex intentione ministri, hanc enim oportet esse Ecclesiæ & legitimo sensui verborum conformè, secundum rectam fidem: quia sacramenta conferuntur in fide Ecclesiæ catholicæ & Christi, non autem in fide priuatae personæ ministrantis sacramentum: intentio igitur ministri repugnans contrariè Ecclesiæ, si proferendo formam, dirigatur ad ritum vel errorem Ecclesiæ contrarium, & eam intentionem sensui forme coniungat, eam sui errori conformiter intelligens, etiam si nihil addat, vel detrahât, sacramentum non perficitur; vt si Arrianus proferat baptismi formam, intelligens patrem maiorem, filium minorem, siue id additis verbis exprimat, siue occultè sic formam intelligat, non baptizat Christi baptismò: quòd si hereticus intelligat quidem formam sacramenti, vt Christus & Ecclesia intelligit, sed ex deprauata intentione velit inducere suum errorem in Ecclesiam, perficit quidem,

B 4.

Art. 6. ad 3.

Ad art. 6. 7. & 8. huius quæst.

De verbis, quæ sunt forma sacramentorum nõ

quidem, sed peccat ratione intentionis: quia recta fides aut deprauata ministri, nihil facit ad essentiam sacramenti, & hoc modo mala intentio non vitiat legitimum sensum verborum formæ. De aliis modis variandi formam propositis, illa regula generalis seruetur: vt si mutatio verborum, sensum legitimum verborum non mutet, sacramentum sit: si mutet, non sit, sed interpolatio fit duobus modis, vel interiectis formæ verbis prophanis, vel nihil ad formam pertinentibus, aut tēpore interiecto, quod efficiat ne vna sit oratio formæ, vt esse vnam oportet, ad retinendum sensum eundem. quod si dubitatio probabilis incidat, an legitimus sensus verborum seruatus sit, an legitima materia & forma, remediū in c. maiores de bapt. in omnibus valeat, vt sub conditione iteretur. Itaq; tollis sacramentū, si dicas in nomine matris, non autē m si dicas, patrias, ex errore vel lapsu lingue: si dicas, vel intelligas in nomine Patris maioris, tollis sacramentum, non autē si dicas in nomine Patris omnipotentis. Tolle ad peccas in baptismo contra præceptum, si dicas baptizo te, contra essentiam sacramenti, si tollas aliquod ex his duobus verbis, nisi aliud æquiualens reponas. Transponendo peccas in præceptum, si dicas, est hoc corpus meum, si autem dicas meum est hoc corpus, non consecras. Interpolando peccas & corrupis sacramentum, si in medio cursu interrumpas orationem, interponendo verba, vel prophana, vel ad rem aliam pertinentia: aut si nimiam feceris moram, antequam reliqua verba adiungas, ita vt prudens vir nō iudicet vnam & continentem orationem, qualem esse oportet formam sacramenti, suæ materiæ prudenter coniunctam: vt cum actio sacramentalis sit circa materiam, simul verba proferantur, v. g. abluis exterius, simul dicas, ego de baptizo. Quamuis enim materia & forma sint essentielles partes sacramenti, tamen quia forma determinat materiam & actionem circa eam, ad sacramentalem significationem, non debet ab illa separari, vt intelligantur constituere vnum signum sensibile ad idem significandum. Sic D. August. tract. 80. in Ioanem quærit vnde vim habeat elementum aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, & respondet in illo vno sacramento, quod in aliis similiter respondere possumus, hoc

Maiores vis significandi sacramentaliter in forma, quia ad eandem significationem, materiam cui apte coniungitur, determinat.

ex verbo fieri, cur enim diceret Saluator, inquit, vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis, & non propter aquam aut baptismum in quo loti estis, nisi quia in ipsa aqua verbum mundat. Nam detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? & paulo post: verbo fidei ergo sine dubio consecratur & ipse baptismus, vt mundare possit, dicit enim Apostolus mundari Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ. mundatio igitur nequaquam fluxo & labili elemento tribueretur, nisi adderetur, in verbo. Et Anselmus Augustinum, vt in aliis omnibus imitatus Eph. 5. inquit, verbum baptismi esse quod per inuocationem diuinitatis profertur super aquam, & consecrat sacramentum.

25 Explicauimus formam sacramentorum nouæ legis esse definita verba, secundum legitimum & catholicum Ecclesiæ sensum: hanc materiam sic explicatam, confirmemus ex verbo Dei, praxi & auctoritate Patrum. De baptismo est illud Ephes. 5. mundans Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ: vbi lauacrum aquæ est materia, verbum vitæ est forma, vt exponit D. Chrys. omnes ferè Latini & Græci Patres, vno Hieronymo excepto, qui verbum intelligit sacram scripturam. Præterea Marc. ult. præter lotionem apertè exprimitur diuinæ Trinitatis inuocatio. De Eucharistia constat, non solum Dominum accepisse panem & vinum, sed etiam verba adiunxisse, vt referunt tres Euangelistæ, Ioanne excepto, & Paulus 1. Corinth. 11. præcepit autem sacerdotibus vt similiter & ipsi facerent, in sui commemorationem. Tertium sacramentum, cuius verba videntur expressa in sancta scriptura, est vnctio extrema, de qua Iacobus c. 5. inquit, quod fiat in nomine Domini & oratione fidei, quam explicauimus paulo ante formam esse. De aliis sacramentis non sic expressum est in scriptura, sed de poenitentia colligitur ex Ioan. ultimo, & Matth. 16. quod remissio peccatorum fiat in verbo aliquo sacerdotis, quia illa auctoritas retinendi & remittendi peccata, soluendi & ligandi, quod est iudicare & sententiam ferre de peccatis, quomodo ab homine sine verbo exerceatur, vix potest intelligi, cum & ipse Christus in huiusmodi opus sine sacramento exercuit in terra, verbis illis sit vsus, remittuntur

Ephes. 5.

Verba que formam sacramentorum continent, in quibusdam sacramentis exprimitur scriptura, in quibusdam colliguntur ex illa necessitate in quibusdam ex traditione Apostolica retinentur.

tuntur tibi peccata tua. Scio Deum instituisse potuisse quod solo signo externo, vt manuum impositione peccata remitterentur, vt remittuntur venialia sola asperusione aquæ benedictæ, vt quibusdam placet, sine verbis: verum in nullo alio signo tam benè auctoritas iurisdictionis, per quam remittunt sacerdotes in hoc solo sacramento, potuit exerceri, aut significari, quàm per verbum iudiciorum proprium, Ego te absoluo: atque idèd asserimus quod legitime colligitur ex scriptura, ad hoc etiam sacramentum verba requiri. Reliquorum trium confirmationis, ordinis, & matrimonij verba, neque sunt expressa in scriptura, neque ad ea requiri verba ex eadem scriptura colliguntur: sed id accepimus ex Apostolica traditione, non quod Apostoli instituerint, sed quia accepta à Christo, Ecclesiæ tradiderint: vt definitum est in Concilio Florent. sess. ult. in doctrina de sacramentis, & in Trident. sess. 7. Can. 1. de sacramentis in genere. Formæ autem sacramentorum, & alia multa, quæ propius eorum administrationem attingerent, voluntate Patrum nostrorum non sunt scriptæ, vt mysteria nostra minus ab alienis intelligerentur, & minus ab infidelibus ad irrisionem impia imitatione traherentur: præsertim cum in verbis magis expressa sit significatio interior & mystica; & ita quæ in scriptura de his continentur nisi fidelibus non patent, quamuis exprimentur. Sic Dionysius cum multa tradidisset de Ecclesiastica hierarchia diuinitus, ad finem se excusat, quod non descripserit verba quibus sacramenta conficiuntur, his verbis. At verò conficientes consecrationis preces, fas non est scripto interpretari, neque eorum arcana in publicum efferre, sed sicut nostra habet traditio, secretioribus institutionibus sunt hauriendæ. ex qua obseruatione adhuc est in more Ecclesiæ catholicæ, vt in Eucharistiæ administratione canon minor, & verba consecrationis summissa voce proferantur, vt meritò defenditur contra hæreticos in Conc. Trid. sess. 22. Can. 9. de sacrificio missæ.

Forma sacramentorum ex diuina traditione.

26 Neque idèd putandum est, illa tria vltima sacramenta, confirmationem, ordinem & matrimonium, certis verbis non administrari, quod actionis nomine si-

gnificentur: quasi in actione & non in verbis posita sint, vt cum dicitur ordo, manus impositio, sicut & confirmatio, & vnctio, vel chrisimatis consignatio, vel sacramentum quod oleo perficitur: & in matrimonio nullis vtitur Ecclesia catholica præscriptis & definitis verbis: quin & baptismus idem est quod vnctio, vel ablutio, vel lotio, quo nomine plerumq; exprimitur, sicut Eucharistia, fractio panis dici solet. Sed responderetur, in his actionibus & ipsa verba præscripta comprehendendi, quia ex verbis vt forma, illæ actiones, quæ sunt veluti materia, & aptæ ad significandum plura, determinantur ad vnam significationem sacramentalem: cum actiones verbis coniunctæ signum sacramenti ad significandum constituuntur, vt supra explicatum est. Ita colligitur ex patribus. Chrysost. ad c. 20. Ioan. vocans administrationem poenitentia; impositionem manus ad poenitentiam, inquit; Spiritum sanctum cuius est solius remittere peccata vt ad absolutionem poenitentis, non solum manu, sed & lingua sacerdotis. D. Ambros. 1. Timoth. 4. impositionem manuum præbyterij, quæ D. Paulo sacros ordines significat, appellat verba mystica, hoc est formam sacramenti, cum ait; quibus verbis accipit auctoritatem sacerdos, vt audeat vice Domini sacrificium Deo offerre. Concilium Mileuit. c. 12. impositiones manuum appellat preces, quæ dicuntur. D. Hieron. in cap. 58. Isaïæ loquens de chirotonia, id est ordinatione clericorū, fit, inquit, & ad imprecationem vocis, & ad impositionem manus: idem dicendum est de confirmatione. Quamuis enim à Clemente, Fabiano & Melchiade expresso differentibus de hoc sacramento, nulla facta sit verborum & formæ, sed tantum materiæ mentio, facta tamen est ab aliis Patribus & antiquissimis, vt à Leone ferm. 4. de Natiuitate à D. Ambros. de his qui mysterijs initiantur c. 7. & lib. 2. de sacramētis c. 7. & lib. 3. c. 2. planè inquit; hoc sacramentum cōfirmationis dare Spiritum sanctum per inuocationem sacerdotis: formam autem sacramenti & verba, à Patribus vocari preces mysticam, orationem, inuocationem supra admonuimus. De sacramēto autem matrimonij illud est speciale, quod cum requirit verba vel

Actio sacramentalis verba forme includit.

Χειροτονία.

equivalentia signa ad exprimendum consensum mutuum contrahentium, & hactenus debeant esse definita, ut consensum expriment: Christus tamen assumens contractum hominum ad sacramentalem rationem, simul etiam assumpsit communem formam verborum, vel signorum, quibus apud omnes gentes, secundum varias eorum consuetudines, talis contractus & consensus duorum declaratur & perficitur. Unde definitum est in Conc. Trident. sess. 24. c. 1. de reform. matrimonij, ut hoc sacramentum perficiatur à Parocho his verbis, ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, vel aliis verbis, iuxta receptum cuiusq; prouinciarum.

QVÆSTIO LXI.

De necessitate Sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de necessitate sacramentorum.

- ¶ Et circa hoc queruntur quatuor.
- Primò, *utrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.*
- Secundò, *utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.*
- Tertiò, *utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.*
- Quartò, *utrum fuerint necessaria post Christi aduentum.*

ARTICVLVS I.

Utrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

4. di. 1. q. 1. ar. 2. q. 1. Et 3. contra 4. ca. 110. Et lib. 4. c. 55. f. 6. c. 56.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Sed vsus sa-

cramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quod sacramenta perficiuntur in significatione sensibilibus rerum & verborum, ut dictum est: * ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam salutem.

* 2. præterea. 6. ad 2.

¶ 2. Præterea. 2. ad Corin. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. Non sunt ergo sacramenta salutis humanæ necessaria.

¶ 3. Præterea, Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum. Sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis. Dicit enim Apost. ad Rom. 5. Si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Nō ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit 19. contra Faustum: In nullo nomē religionis seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorū visibilium consortio colligentur. Sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

Li. 19. c. 11. in fin. 6.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratione. Quarum prima sumenda est ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium est, ut per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidentiam, ut vnicuiq; rei prouideat secundum modū suæ conditionis.

ditionis. Et ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini abhiberi, ubi patitur morbum. Et ideo conueniens fuit, ut Deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur. Ne ergo esset homini durum, si totaliter à corporalibus actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad euitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum, vel qualitercunq; noxia, quæ consistunt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo conuenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subiectū cognoscens, dum sibi per corporalia subuenitur: præseruatur etiam à noxiis actionibus per salubria exercitia sacramentorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod corporalis exercitatio, in quantum est corporalis, non multum utilis est. Sed exercitatio per vsus sacramentorum, non est purè corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem & causalitatem.

AD SECUNDVM dicendum, quod gratia Dei est sufficiens causa humanæ salutis, sed Deus dat hominibus gratiam secundum modū eis conuenientem: & ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

AD TERTIVM dicendum, quod passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis. Nec propter hoc sequitur, quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. 6. Quicumq; baptizati sumus in Christo IESU, in morte ipsius baptizati sumus.

ARTICVLVS II.

Utrum etiam ante peccatum fuerint hominibus necessaria sacramenta.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod etiam ante peccatum fuerint hominibus necessaria sacramenta. Quia sicut dictum est, * sacramenta sunt necessaria hominibus ad gratiam consequendam. Sed etiam in statu innocentie homo indigebat gratia: sicut in prima parte habitum est. * Ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.

4. di. 1. q. 1. ar. 2. q. 3.

* Artic. præd. ad 2.

1. p. 4. 95. ar. 4. ad 1.

¶ 2. Præterea, Sacramenta sunt necessaria hominibus secundum conditionem humanæ naturæ: sicut dictum est. * Sed eadem est natura hominis ante peccatum, & post peccatum. Ergo videtur, quod etiam ante peccatum homo indigebat sacramentis.

Ar. præd.

¶ 3. Præterea, Matrimonium est quoddam sacramentum, secundum

dum illud Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia. Sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut dicitur Gen. 2. Ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

SED CONTRA est, quod medicina non est necessaria nisi aegroto, secundum illud Marth. 9. Non est opus sanis medicus. Sed sacramenta sunt quaedam spirituales medicinae, quae adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod in statu innocentiae ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animae vires, & ipsi animae corpus. Contra hunc autem ordinem esset, si anima perficeretur, vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in sacramentis. Et ideo in statu innocentiae homo sacramentis non indigebat, non solum in quantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam in quantum ipsa ordinantur ad animae perfectionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod homo in statu innocentiae gratia indigebat, non tamen ut eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter & inuisibiliter.

AD SECUNDUM dicendum, quod eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum, non tamen est idem naturae status. Nam

post peccatum, anima etiam quantum ad superiorem partem, indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, quod in illo statu homini necesse non erat.

AD TERTIUM dicendum, quod matrimonium fuit institutum in statu innocentiae, non secundum quod est sacramentum, sed secundum quod est in officium naturae. Ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum & Ecclesiam, sicut & omnia alia quae in figura Christi praecesserunt.

ARTICVLVS III.

Utrum post peccatum ante Christum, sacramenta debuerint esse.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dicitur enim, quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur, & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum. Sed effectus non praecedit causam. Ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi aduentum.

¶ 2. Praeterea, Sacramenta debent esse conuenientia statui humani generis, ut patet per August. 19. contra Faustum. Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, usque ad reparationem factam per Christum. Ergo neque sacramenta debuerunt immutari, ut praeter sacramenta legis naturae, alia statuerentur in lege Moyfi.

¶ 3. Praeterea, Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari. Sed perfectio salutis humanae per Christum

4. d. 1. q. 1. ar. 2. q. 4.

* art. 1. huius quas. ad 3.

Lib. 19. ad 16. q. 17. tom. 6.

fiti facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quam ea, quae fuerunt ante legem. Ergo debuerunt esse similia sacramentis Christi. Cuius tamen contrarium apparet, ex eo, quod sacerdotium Christi praedicitur esse futurum, secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron, ut habetur Heb. 7. Non ergo conuenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

Lib. 19. c. 13. in princ. 1. 6.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 19. contra Faustum, quod prima sacramenta quae celebrabantur & obseruabantur ex lege, praenuntia erant Christi venturi. Sed necessarium erat ad humanam salutem, ut aduentus Christi praenuntiaretur. Ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quaedam disponi.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, in quantum sunt quaedam sensibilia signa inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae, ut sit ipse iustus & iustificans eum, qui ex fide est IESUS Christi. Et ideo oportebat ante Christi aduentum esse quaedam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Saluatoris aduentu. Et huiusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quod ante Christi aduentum, necesse fuit quaedam sacramenta institui.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum, quae scilicet ad ipsam significandam sunt in-

stituta. Causa autem finalis non praecedit tempore, sed solum in intentione agentis. Et ideo non est inconueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

AD SECUNDUM dicendum, quod status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest considerari. Uno modo secundum fidei rationem, & sic semper vnus & idem permanit, quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo potest considerari secundum intentionem & remissionem peccati, & expressam cognitionem de Christo. Nam per incrementa temporum & peccatum coepit in homine magis dominari, in tantum quod ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte viuendum praecipua legis naturae, sed necesse fuit determinari praecipua in lege scripta, & cum his quaedam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia, ut Gregor. 1. dicit Per incrementa temporum creuit diuinae cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quod in veteri lege quaedam sacramenta fidei, quam habebant de Christo vetero, determinarentur. Quae quidem comparantur ad sacramenta, quae fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum, quia scilicet ante legem non fuit determinate praefixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem quod erat necessarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & ut esset determinatio fidei significatio.

AD TERTIUM dicendum, quod sacramentum Melchisedech, quod

Hom. 16. in Exod. a magistro.

quod fuit ante Legem, magis assimilatur sacramento nouæ Legis in materia, inquantū, scilicet obtulit panem & vinū (vt habetur Gen. 14.) sicut etiam sacrificiū nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Moisaicæ magis assimulantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, vt patet de agno. Paschali, & aliis huiusmodi. Et hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

ARTICVLVS IIII.

Utrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod post Christū non debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura. Sed gratia & veritas per IESVM Christum facta est, vt dicitur Ioannis primo: cum igitur sacramenta sint veritatis signa siue figuræ, videtur, quod post Christi passionem sacramenta esse non debuerint.

¶ 2. Præterea, sacramenta in quibusdam elementis consistunt, vt ex supradictis patet. Sed Apost. dicit Gal. 4. Cū essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes, nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non sumus paruuli. Ergo videtur, quod non debeamus Deo seruire sub elementis huius mundi, corporalibus sacramentis vtendo.

¶ 3. Præterea, apud Deum non est transmutatio nec vicissitudinis obubratio, vt dicitur Iacob 1. Sed hoc

videtur ad quandam mutationē diuinæ voluntatis pertinere quod alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. Ergo videtur, quod post Christum non debuerint alia sacramenta institui.

SED CONTRA est, quod August. dicit contra Faustum 19. quod sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta: & alia sunt instituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu facilia, numero pauciora.

RESPONDEO dicendum, quod sicut antiqui Patres saluati sunt per fidem Christi venturi: ita & nos saluamur per fidē Christi iam nati & passi. Sūt autē sacramenta quædam signa potestantia fidē, qua homo iustificatur. Oportet autē aliis signis significari futura, præterita, seu præsentia. Vt enim August. dicit 19. contra Faustum, eadem res aliter annuntiatur faciendā, aliter factā, sicut ipsa verba, passurus, & passus, non similiter sonant. Et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in noua lege, quibus significantur ea quæ præcesserunt in Christo, præter sacramenta veteris legis, quibus prænuntiabantur futura.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Dionys. dicit in 5. cap. Eccles. hierar. status nouæ legis mediū est inter statum veteris Legis, cuius figuræ implentur in noua Lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis nudè & perfectè manifestabitur veritas. Et ideo tunc nullæ erunt sacramenta. Nūc autem quādiu per speculū & in ænigmate cognoscimus (vt dicitur 1. ad Cor. 13. oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia deuenire.

Quod

Quod pertinet ad rationem sacramentorum.

AD SECVDVM dicendum, quod sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa: quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo vtentes illis sacramentis, dicit Apostolus sub elementis mundi Deo seruisse: quia scilicet nihil aliud erant, quam elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Pater familias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quod diuersa præcepta familiæ suæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate: ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deū, ex hoc, quod alia sacramenta instituit post Christi aduentum, & alia tempore Legis: quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ: hæc autem sunt congrua gratiæ præsentia liter demonstrandæ.

¶ Sententia & conclus. quæst.

Prima conclusio ex Artic. 1. Sacramenta ad salutem humanam necessaria sunt. Quia congruit naturæ humanæ eruditio per sensibilia: reprimatur superbia: præseruatur à noxiis.

Secunda, ex art. 2. 3. & 4. Licet Sacramenta in statu innocentia, non fuerint absolute necessaria: tamē post peccatum in natura, lege & Evangelio necessaria sunt: quia in statu innocentia, non fuit necessarium remedium quod peccatum delever: post peccatum verò, hoc remedium, & protestatio fidei Christi venturi quidē in lege, & qui iam venerit in Evangelio, fuit necessaria.

EX hac generalis definitionis sacramenti explicatione, colliguntur multa: primum sit de necessitate sacramenta fuerunt necessaria in omni statu, innocentia, peccati, legis & gratiæ. Necessitas duplex hæc distinguitur, finis vel simpliciter, cum aliter comparari non potest: vel quodammodo, cum aliter commodè finis non comparatur, absolute tamē comparari potest. altera est necessitas præcepti, cuius obligatio sit imposita de aliqua re, etiam si ad finem non esset simpliciter necessaria.

In statu igitur innocentie, ex distinctione necessitas explicatur. Aut enim sacramentum strictè & propriè accipitur, vt remedium peccati, vt Theologi omnes colligunt cum Mag. princ. 4. sentent. ex parabola Samaritani Luc. 10. cum remedia illa vulerum, sacramenta intelligunt: & hac ratione, ille status non indigebat sacramentis, cum nullum futurum esset peccatum, nec timor peccati, si primus parens innocens permanisset. Aut sacramentum accipitur vt signum externum, exprimens vel efficiens augmentum gratiæ, vt per se efficit eucharistia: & ne sic quidem fuisset necessarium sacramentum: quia cum in eo statū anima Deo, & inferiores potentia rationi superiori, & animæ corpus esset omninò subiectum, vt inferioribus ad cognitionem spiritualem non indigeret homo: huic perfectioni non congrueret sacramentum in signo sensibili, ad sanctificandum spiritualiter. Sic D. Thom. & alij pleriq; qui similiter de status innocentie perfectione sentiunt. Sed nihilominus, propter naturalem hominis ex corpore & anima constitutionem, cui sacramenta consentiunt, in re sensibili spiritualem sanctificationem exprimentia, & propter naturale corporis obsequium & ministerium, quod ad salutem animæ pertinere poterat, sicut etiam ex aliis creaturis spiritualiter ad gloriā Dei instrui poterat homo: videtur hac ratione fuisse in eo statu sacramenta necessaria, non quidē simpliciter ad salutem, sed vt commodius ad eandem homo perduceretur. Quæ sententia consentit D. August. lib. 13. de ciuit. c. 20. cum asserit, lignum vite præter cōmunem vsum, rationem cuiusdam sacramenti habuisse, his verbis: de ligno autem vite propterea gustabatur, ne mors eis vnderet cumq;

Necessitas sacramentorum.

In statu innocentia.

Ad artic. 2.

4. di. 1. q. 1. ar. 2. q. 5. Et di. 2. ar. 2. q. 1. Et 4. cor. 1. 57.

9. præ. ar. 4. 5.

Lib. 19. cap. 10. 6.

Lib. 19. cap. 10. 6.

Cap. 5. Eccl. hierar. par. 1. tit. 1. à medio.

Proverb. 3.

cumq; subreperet, tanquam cetera in paradiso essent alimento, & illud sacramento: vt sic accipiatur lignum vitæ in paradiso corporali, sicut in spiritali sapientia Dei, de qua scriptum est, lignum vitæ est omnibus amplectentibus eam. Si autem tertio sumatur sacramentum magis communiter, non solum pro signo sanctificationis, sed etiam cultus & religionis Dei, gratiarum actionis, agnitionis supremi dominij, beneficij creationis, & salutis hominis, valde probabile est, huiusmodi sacramenta & sacrificia, in statu innocentie futura fuisse. Primum, quia congruit nature hominis, huiusmodi signis externis, fidem suam profiteri, congruenter nature sue, cum ille presertim status non fuisset merè spiritualis: atq; vt populus ille in vnam religionem coalescere posset, vt distingueretur à hierarchia cælesti, quæ signis externis non indiget, vt inquit Dionys. c. i. de Eccles. hierar. commodissime etiam gratiarum actiones per oblationes & dedicationes creaturarum fierent. Sacerdotes præterea & templi illi statui concedere nullum absurdum est, cum republicas & ciuitates credamus eo tempore futuras, quia homo fuisset etiam tunc animal sociabile: nec haberet aliam nobiliorē causam constituendæ reip. & iucundæ societatis, quam professionem religionis & diuini cultus. Hactenus de sacramentis in statu innocentie.

Ad artic. 3. & 4.

Homini multiplex status post lapsum primi hominis. Sacramenta necessaria in lege nature, in omnibus generibus, & feminis ludais. 3. p. q. 61. ar. 3. q. 60. artic. 5. ad 3. alij Theologi. 4. d. 1. Alen. 4. p. q. 1. m. b. artic. 2. item D. Tho. infra. q. 70. ar. 2. ad 2. artic. 4. ad 2.

2 Post peccatum autem primi parentis, tres formæ reip. spiritualis, quas Theologi status vocant, distinguuntur, vt obseruauit D. August. epist. 119. ante legem, sub lege, sub gratia, quæ vulgo dicuntur, lex nature, lex Moyse, lex gratiæ, vel Christi, & hæc duo vltima vetus & nouum testamentum, siue lex vetus & noua. In lege nature viuebat populus sine lege scripta, & ab alio instituta, ex dictamine rationis, adiuto nonnunquam peculiari Dei reuelatione, & interna suggestione principibus familiarum facta, retenta traditione diuini cultus veri Dei, per manus accepta à maioribus.

3 Sed huius status duæ sunt partes, vna ab Adam vsq; ad Abraham, altera ab Abraham vsq; ad Moysen. Primæ autem partis huius status, ante circuncisionis institutionem, eadem ratio est, atq; de gentibus verum Deum colentibus, quæ non erant de stirpe Abraham, siue ante circuncisionem, siue post circuncisionem & legem scriptam,

& de fœminis stirpis Abraham etiam post legem: quia neminem ex his præceptum circuncisionis obligauit, neq; gentes præcepta legis Moyse. Quare de his omnibus vna sententia est, fuisse necessarium ad salutem aliquod sacramentum externum & sensibile, quo mundarentur à peccato originali, & fidem mediatoris, quæ semper fuit omnibus ad salutem necessaria, iuxta illud Act. 4. non est aliud nomen sub celo in quo oporteat nos saluos fieri, protestarentur: & ita in veram religionem Dei coalescerent. Itaq; non asserimus fuisse illis omnibus vnum aliquod sacramentum vel sacrificium, in determinata aliqua re, aut præcepto speciali eos obligari ad huiusmodi sacramentum vel sacrificium: quia vtrumq; repugnat statui legis naturalis, in quo licet esset obligatio protestandi fidem veri Dei, iuxta illud Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: non tamè erat determinatum signum vnum sensibile huius protestationis, sed pro gentis cuiusq; aut familie consuetudine, institui poterat ex instinctu naturali vel interiori Dei suggestione: & ideo non erat opus omnes gentes aut familias eidem hostiis aut sacramentis vt. Inspirauit autem Deus hanc legem & voluntatem suam, de sacramentis & sacrificiis, eodem tempore quo suggestit Adamo de semine benedicto, in quo essent omnes gentes benedicendæ. Vnde factum est, vt Abel & Cain ab initio rerum humanarum sacrificauerint, sed non eodem modo. Hæc Dei voluntas dimanauit ad posteros & patriarchas per traditionem, vt deprehenditur ex tota historia in Genesi descripta, vbi designatur populus, in quo verus Dei cultus vigeat, & separatur ab aliis qui tenebris peccatorum eundem obscurauerant. Sic Dominus Gen. 18. de Abrahamo, scio quod præceptor sit filiis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini. Sic ergo intelligimus in statu legis naturalis fuisse necessarium aliquod sacramentum: quoniam signa protestantia fidem mediatoris, in hoc etiam statu necessariam ad iustificationem, & mundationem à peccatis, necessaria fuerunt, vt ipsa etiam fides: (quia post peccatum nullus sanctificari potest nisi per fidem viuentem Christi implicitam, aut explicitam, iuxta illud Rom. 3. quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ,

Legis naturalis & scriptæ distinctio, quod in illa nulla esset præceptio scripta, ut in hac.

Vide 3. p. q. 70. artic. ult.

Quæst. LX.

Artic. 3. & 4. 17

Fides Christi omni tempore necessaria præsertim post peccatum. 2. 2. q. 2. artic. 7.

suæ propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide IESU Christi: sed sacramenta sunt quedam sensibilia signa, quibus vel vt signis vel vt instrumentis sanctificamur, & fidem mediatoris protestamur, cum pertineant ad verum Dei cultum: fuerunt igitur necessaria ad salutem in statu legis nature, & fœminis Iudeis in lege, vt emundationem à peccatis fideles consequerentur, vel paruuli etiam, Deo vero oblato, per huiusmodi sacramenta vel sacrificia. Confirmatur, quia constat in lege nature fuisse sacerdotes veri Dei, vt constat de Melchisedech: sacerdos autem assumitur ex hominibus ad offerendum Deo pro peccatis: quod si oblatio pro peccatis, erat & sacramentum. De Iob etiam, legimus in lege nature sacrificasse pro peccatis filiorum, & quod quotidie miserit ad illos, vt eos sanctificaret. Gentes etiam quæ Deum ignorant offerunt pro peccatis, quod non poterant aliunde habere, quàm ex nature instinctu, & maiorum suorum consuetudine: dæmon autem sibi hoc arrogabat, quod vero Deo conuenire intelligebat. Denique omnes rationes, quibus congruentia sacramentorum ad alios status demonstratur, idem concludunt de statu nature. Erat enim populus saluandus, Ecclesie portio non minima, laborabat eodem morbo peccati, confidebat in eodem medico: oportebat igitur habere persimile medicamentum, eandem instructionem, & viam salutis: erat religio, cultus Dei externus, in quem populus, vel per republicas vel per familias conueniebat. Denique homo, quia constat corpore & anima, vtroque debet Deum verum in omni statu colere, nempe fide interiori, aliquo signo externo manifestata, neq; aliter homo ad intelligibilia perueniret nisi per hæc sensibilia. Item gentium omnium consensu, non placatur Deus nisi sacrificiis, quæ diriguntur ad nostram sanctificationem, & ideo sunt sacramenta. Præterea, si semper fuit necessaria religio, & hæc non est sine sacerdote, neque sacerdos sine sacrificio, semper igitur fuerunt sacrificia & sacramenta. plerisque quidem videtur vtrilibet visum D. Tho. probabile, sed mihi videtur tantum probasse, in lege nature

fuisse sacramenta, & illud Greg. lib. 4. Moral. c. 20. Sola fide homines ante circuncisionem Christo incorporari, excludit virtutis sacrificij & efficaciam, non autem signum externum: vt dicitur solus consensus efficere matrimonium, & non excludit signum externum, alioquin non esset sacramentum. Cui ergo scriptura dicit ante Abraham fuisse veram religionem, simul intelligit sacerdotem, sacrificium & sacramentum. An fuerit sacramentum pro peccatis actualibus, postea suo loco: & an illa sacramenta in lege nature ex reuelatione Dei. Anacle. in epist. de ordinatione Episcoporum. Postremo, hæc sententia non solum est recepta recentioribus Theologis, sed etiam vetustis Patribus probata. D. August. lib. 15. de Ciuit. cap. 17. Scribit quasi dubitans: vtrum autem aliquod fuerit, vel si fuerit, quale fuerit regenerationis signum ante diluuium, sicut Abraham est circuncisio postea imperata, sacra historia tacet. Sacrificasse tamen Deo etiam illos antiquissimos homines, non tacet: quod & in duobus primis fratribus claret, & in ipso Noe, quod postquam egressus est de arca, hostias Deo immolasse legitur. Sed sine dubitatione lib. 5. contra Iulianum Pelagianum, cap. 9. inquit: Non credendum est ante datam circuncisionem famulos Dei, (quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi) nullo sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis, quantum quid illud esset, aliqua necessaria causa, scriptura latere noluerit. Nam & sacrificia eorum legimus, quibus vtique sacrificiis, sanguis ille figurabatur, qui tollit peccatum mundi. Diuus Gregorius lib. 4. Moral. cap. 20. Expressius, inquit, quod apud nos valet baptismus, apud antiquos egit vel sola fides propter paruulos, vel pro adultis virtus sacrificij, vel pro his qui ex stirpe Abraham, mysterium circuncisionis. Hæc de sacramentis in lege nature dicta sint.

Postea verò diuina sapientia, videt legem naturalem inueterata peccandi licentia, indies magis ac magis obscurari & contaminari, vt populus Dei & Ecclesia aperte constitueretur, vt illustrior esset Dei cultus, vt familia ex qua Christus secundum carnem oriturus esset, designaretur: sacramenta quæ in lege nature prius erant libera, ad certas materias, ministros tempora, ritus & effectus

q. 61. artic. 4. De necessitate sacramentorum vet.

determinauit: partim retinens quedam ex lege naturæ, partim noua & plura addens, & ad maiorem necessitatem in speciali definiens. Relinquens tamen reliquos fideles, extra posteritatem Abraham, in eadem libertate & indifferentia sacramentorum, quam in lege naturæ habuerant. Quoniam semper in eodem statu permanserunt, neque totam Dei Ecclesiam lex Mosayca obligauit, licet ad eandem possent omnes gentes admitti, ut usus illius legis & consuetudo in profelytis ostendit, & D. August. lib. 18. de Ciuit. cap. 47. in hoc ergo populo, & in familia Abraham fuisse circumcisionis sacramentum ante legem, & sub lege plura sacramenta, dubium non est, cum tot sint expressa & præcepta in lege, de quibus statim apertius. Interim constat, sacramenta in lege naturali & Mosayca, fuisse necessaria ad salutem, quibus scilicet, peccatum originale per fidem mediatoris remittebatur, vel in adultis actuale, aliud in lege naturæ non videtur fuisse necessarium, nisi fortè immineret obligatio protestandi fidem, & religionem veri Dei. In lege autem Moyfis, constat necessitas circumcisionis ad salutem, ex illo Genes. 17. Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: cui perfimile est quod de baptismo dicitur Marc. ultimo: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. De aliis sacramentis vet. leg. ad expiationem peccatorum, ut erant signa sacrificij Christi, iuxta illorum institutionem, respondendum est de eorum necessitate ad salutem, omnia tamen continebantur necessitate diuini præcepti, in lege expressi.

4 Sed hæc veteris legis sacramenta, quauis à Deo instituta, tamen abrogata sunt, sine ulla diuine voluntatis mutatione, quia ad tempus instituta sunt, unde in rebus uolitis, mutatio sequitur, non tamen in uoluntate Dei instituentis. Itaque ut ante institutionem, erant liberæ & non necessariæ obseruationis, post institutionem uero necessariæ, ut sunt multa apud nos, ad præcepta Ecclesiastica pertinentia: sicut tamen tempore præfinito ad illorum obligationem, obligabant populum Iudaicum, finito uero & absoluto illo tempore, nulla erat illorum obligatio.

Abrogationis autem illorum, una est

generalis causa, quia prænuntiabant Christum, & illius mysteria, & ideo adueniente Christo essent mendacia & inutilia. Alia enim ratio est, de his quæ ad cultum Dei pertinerent, sed non essent futurorum umbræ, cum hæc in nouo testamento retineri possint: ex D. Leone Ser. 6. de ieiunio, & 14. de passione. Sic D. August. lib. 19. contra Faust. cap. 13. & 16. docet sacramenta esse quedam uerba uisibilia, alia promittentia Christum nasciturum, passurum, resurrecturum: quedam annuntiantia natum, passum & resurrexisse, unde ut mutantur uerba ad promissionem futuri, & declarationem præteriti, sic & sacramenta illa mortem Christi ut causam finalem respiciebant, hæc autem ut efficientem: & idcirco sine adepto, illa cessarunt, hæc autem inceperunt, & vim atque continuationem ex merito eiusdem mortis, cuius instrumenta sunt, acceperunt. Hæc ratio generalis mutandi & abrogandi uetera sacramenta multis modis est à D. Paulo expressa. Primum, quia erant ad infantium in fide pedagogiam instituta, & hæc ad adultis in fide uiris inepta, sic ad Galat. 4. Secundum, ex eodem cap. quia erant infirma & egena elementa, non conferentia suapte vi gratiam sanantem aut perficientem, ut nostra: non igitur congruebant populo Dei adulto, uero facto, & omni benedictione spiritali per Christum cumulado. Tertium, ex cap. 7. Hebr. quia vet. leg. madata erant infirma, nondum sanctorum uia propalata, & imposita tantum usque ad tempus correctionis, quæ non potuerunt iuxta conscientiam perfectum facere quenquam, ex c. 9. Hebræo. Quartum erant uetera sacramenta & præcepta ex cap. 15. Act. grauiora, seruilia, duræ ceruicis populo imposita: ergo filiis liberis, & per Christum iam factis hæredibus, nullo modo imponenda. Denique, erant umbræ Hebræo. 10. quæ cedunt corpori quod est Christus: erant exemplaria cælestium Heb. 9. Ergo per cælestia quæ Christus attulit, abroganda: erant parabola temporis instantis, & ideo in temporum plenitudine ad finem perducta. Itaque existente noua lege, nouo testamento, nouo legillatore, nouo sacerdote, nouis sacramentis, uetera ad interitum senescerunt, sunt perducta: ut omnibus sacramentis atque cultu non solum Iudaico, sed etiam legis naturæ, imple-

us &

tis & resoluentibus se in nos, nec populo Iudaico, nec ulli familiæ gentium, liceat colere Deum aliis sacramentis, aut sacrificio, quam his quæ à Christo instituta sunt.

5 Quod si quæras, quando & quo temporis momento, uetera sacramenta cessarint: breuiter respondeo, quando impleta sunt, & perdidit significationem, non solum autem uirtutem sanctificandi instrumentariam acceperunt, & à lege uet. & peccato liberati sumus. D. August. epist. 19. Quando uenit fides quæ prioribus sacramentis prænuntiata est, amiserunt uetera uitam officij sui. Sed quia legalia sacramenta ad presentiam Christi, uel nouorum institutionem, non statim cessarunt, quia nondum habebant mendacem significationem de morte Christi futura, & ideo obligationem inducebant, neque nostra habebat completam significationem aut vim & effectum, sicut post mortem Christi: idcirco ante passionem non erant in præcepto, sed in consilio: cum uero noua integram significationem & efficaciam ex morte Christi, ut illius instrumenta adepta sunt, uetera mortua sunt, & effecta inutilia. Quod exactius intelligetur ex distinctione trium temporum, probata non solum Augustino, sed etiam Concilio Florentino. Primum ante passionem Christi, habebat legalia uiua, significatiua, obligantia. Secundum interitum inter passionem consummatam, & sufficientem promulgationem Euangelij, habebat mortua, sine necessitate obligationis, honorifice tamen sepelienda, non contumeliose & subito, ne putarentur à Deo non instituta. Tertium tempus post sufficientem Euangelij promulgationem, perseverantis usque ad finem mundi, abominatur legalia ut mortifera, & omnibus modis Christo & nostræ salutis aduersa & repugnantia.

6 De numero sacramentorum consequenter dicendum est in triplici illo statu, in quo necessaria diximus sacramenta, nempe naturæ post peccatum, legis & gratiæ. Et quidem numerus sacramentorum in statu legis naturalis, nulla ratione constare potest nobis: cum illa sacramenta fuerint liberæ institutionis hominum, ex instinctu Dei & determinatione rationis, quæ potuit iuxta familiarum, & generis cuiusque consuetudinem, varia esse:

ut ex sancta scriptura colligimus, Abelis & Caini, Melchisedech, & Iob, diuersa fuisse sacrificia, quæ etiam rationem sacramenti habere potuerunt. Numerus etiam sacramentorum uet. leg. quamuis in sancta scriptura expressus, quia tamè non exprimitur sub ratione sacramenti quod definiuimus, est adhuc incertus & in controuersia Theologorum. Sed illud receptum est, sacrificij purgatorij, purificatorij, hostij pro peccato, sacerdotum, Pontificumque consecrationibus, ordinationibus & ad has adiunctis sacrificijs, lustrationibus varijs, ablutionibus in lege præscriptis, rasuris pilorum, siue ad leuitas & ordinem sacerdotalem, siue ad plebem communiter pertineret; his inquam omnibus, & multis similibus rationem sacramenti conuenire. Hæc sunt illa tam multa sacramenta quibus asserit D. August. lib. de uera religione, cap. 17. populum Iudaicum oneratum fuisse, antequam nostra salubriora & pauciora instituta essent. Pro baptismo enim habuerunt tantum circumcisionem, ex Augustino lib. 2. de nupt. & concup. cap. 2. ut significat D. Paulus Coloss. 2. cum ait, in quo & circumcisi estis circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo. Pro nostra Eucharistia uidetur fuisse esus panum propositionis & agni, pro sacris ordinibus consecratio & unctio sacerdotum, pro nostro matrimonio, nullum planè sacramentum habuisse uidentur: quia illorum coniugium erat tantum in officium naturæ, & non ad gratiam significandam. similiter pro extrema unctio nullum omnino sacramentum habuisse uidentur, nec etiam aliud quod respondet nostre confirmationi: quia in Euangelio utimur unctio ad immediatum cæli ingressum, & confirmatione ad perfectæ gratiæ receptionem: & illud beneficium olim in lege expectari non potuit, neque ad perfectam gratiam lex potuit adducere, nisi fortè unctio uetus, unctio confirmationis adubravit. Illa uero numerosa sacramenta, quæ diximus, respondent sacramento penitentia, quamuis simul essent sacramenta & sacrificia.

7 De agno Paschali & panibus propositionis, controuersia est, fuerint ne sacramenta, sed nobis uidetur valde probabile, fuisse sacramenta: de agno quidem paschali, non quidem quod fuerit ad memo-

C 2 riam

Abrogatio sacramentorum legalium, & præceptorum.

Disputatio de abrogatione ueterum sacramentorum.

Numerus sacramentorum uet. leg.

D. Tho. q. 102. 1. 2.

Tempus abrogationis.

Aug. in Psal. 39. Hieron. in Epist. ad Aug. 2. ed. in cap. 2. Galat.

Epist. ad Hier.

Agnus Paschalis an sacramentum.

D. Tho. eadem q. art. 3.

riam præteriti beneficii institutus, neque quod præsignificauerit non tantum Eucharistiam, sed etiam passionem Domini, tam expressè, ut Paulus propter hanc significationem dicat 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatum esse Christum: (sic enim manna, transitus maris Rubri, diluuium Noe, sacramenta essent, cum præfigurauerint Eucharistiam & baptismum nostrum) sed quod verisimile est, in illo fuisse significationem refectionis animarum per gratiam sanctificationem, & vnionis fidelis populi inter se: cuius vnionis signa fuerunt, comedere in vna domo, vicinos conuocare cum opus esset, excludere incircuncisos: ut explicat D. August. sententia 1. lib. 21. Sentent. Ut enim ratio sacramenti posita est generaliter, in significanda gratia sanctificante, et si hæc significatio desit, etiam significetur gratia Christi aut passio, sacramentum non fit, quia neque ratio & definitio sacramentis: sic etiam ad rationem sacramenti non requiritur, illam gratiam esse primam & sanantem à peccato, sed satis est significari gratiam sanctificantem, siue ea sit prima, siue augens primam. Quoniam ex nostris sacramentis, quæ omnium sunt perfectissima, solum baptismus & poenitentia, primam gratiam conferunt, & sanant à peccato per se, cætera per se augent, ex accidenti autem conferunt primam gratiam. Hoc gratie augmentum, agno Paschali significatum fuisse in vet. leg. ex eo conicitur, quod ad illius esum tantum admittebantur mundi: & hæc mundities significata est agno immaculato, succinctis renibus, panibus azimis, lactucis agrestibus.

8. Per simile sacramentum fuisse sacerdotibus, panes propositionis, colligitur ex 1. Reg. 21. c. vt eorum manducatio non significaret gratiam sanantem, remissionem peccatorum, aut primam iustificationem sed eandem ex aliis sacramentis & sacrificiis præsupponebat: cum lex ad illorum esum neminem nisi mundum admitteret, & augmentem significabant.

9. Reliquus est numerus sacramentorum noue legis, consensu Ecclesie Catholice, Patrum Conciliorum definitionibus, praxi & vsu notissimus est, & probatus. Sacre verò scripturæ testimonia quedam, de quibusdam sunt magis expressa, quedam verò minus expressa, quæ supra citauimus differentes de materia & forma, omnia verò habe-

mus ex diuina & apostolica traditione. Vnde post Conc. Florent. in doctrina de sacramentis, Sess. vltima, definiuit Trident. Sess. 7. Can. 1. de sacramentis in genere, anathema fore, qui plura aut pauciora quam septem dixerit esse sacramenta à Christo Domino instituta, baptismum, scilicet, confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extremam unctionem, ordinem, & matrimonium. Quod si generalem illam sacramenti definitionem, eundem accommodaueris, eundem numerum euidenter concludes. Sic denique sentit Ecclesia Romana, omnium Ecclesiarum magistra & mater: & perpetui anathematis vinculo innodatur à Lucio III. cap. ad abolendam, de heret. quicumque aliter sentit aut docet de sacramentis, ecclesie, quæ sacrosancta Ecclesia Romana prædicat, & obseruat. Heretici autem, hunc septenarium numerum negantes, quod nomine sacramentis noue legis, hic numerus non sit expressus in sancta scriptura, sed pauciora esse, non vident, eadem quæ illi statuunt sacramenta, nec sic nomine sacramenti expressa esse: quare vel ipsorum argumentum nihil efficit contra septenarium numerum, vel quem volunt numerum, constanter & necessario non concludunt. Multo melius esset, in scripturis inuestigare, quæ nam ceremoniarum & signa sensibilia externa significantia & conferentia gratiam, in illis continerentur, vt statim concluderetur, tot esse sacramenta, quot huiusmodi signa essent: reperissent autem septem tantum, non quidem in hunc numerum redacta propter doctrinæ commoditatem, vt articuli fidei, sed quia re vera, nec plura sint, nec pauciora. Sic ergo concludamus: septem tantum sunt signa externa quæ significant, & conferunt gratiam: septem igitur tantum sunt sacramenta noue legis: hoc enim positum est, esse sacramentum noue legis, quod non solum significat, sed etiam efficit gratiam sanctificantem, cum noua à veteribus, ex hac efficacia gratie distinximus. Antecedens inductione constat: ceremonia baptismi confert gratiam, quia regenerat animam Ioa. 3. Ceremonia confirmationis dat gratiam, quia dat Spiritum sanctum. Act. 8. 17. & 19. Ceremonia Eucharistie confert gratiam, quia dat vitam, & Christo incorporat, Ioa. 6. 1. Cor. 10. & 11. Ceremonia poenitentie dat gratiam, quia remittit quæuis peccata. Ioa. 20. Ceremonia ordinis dat gratiam, quia Paulus hoc affirmat de ordina-

Disputatio de numero sacramentorum contra Hereticos.

Concluditur enim scriptura sacramenta n. l. septem tantum esse.

tionem Timothei. 1. Timot. 4. & 2. Timot. 1. Ceremonia coniunctionis maris & foeminae, quæ appellatur matrimonium dat gratiam, quia ex illa datur possessio vasculi sui in sanctificatione & honore, & non in affectu concupiscentie, quæ admodum gætes quæ ignorant Deum. 1. Thessal. 4. Ceremonia extreme unctionis dat gratiam, quia saluat infirmum, & quæcumque peccata remittit, Iacobi vlt. quare si externi ritus tot sunt gratiam conferentes, non plures neque pauciores, erunt igitur septem tantum sacramenta. sensus autem testimoniorum quæ ex scriptura adduximus, licet repugnantibus hæreticis, examinabitur à nobis in singulis sacramentis.

10. Neque concedendum est aduersariis, veteres Patres Ecclesie hunc numerum ignorasse, quod illum suis scriptis non expresserint, & his quæ de sacramentis scripserunt. Primum quod nullus negauerit septem tantum esse, & pro opportunitate temporis & tractationis, hæc aut illa expresserunt. Deinde, non est aduersariorum veteribus præscribere, quibus locis, hæc aut illa tractanda sint, cum nemo eorum sit qui non habere potuerit graues causas, cur huius aut alterius sacramenti non meminisset. Sæpè maiestas rei, sæpè imbecillitas eorum ad quos scribitur, sæpè conditio aduersariorum contra quos agitur, sæpè rei per se perspicuitas, sæpè idem argumentum ab aliis explicatum, & alia huiusmodi faciunt, tum in cæteris scriptoribus, tum in ipsis euangeliorum autoribus sacris, vt aliquid ibi non scribatur, vbi maxime congruum esse videbatur. Impium sanè esset, Ioannem reprehendere, quod nihil de natiuitate Christi secundum carnem, & omnes euangelistas, quod nihil de infantia, nihil ferè de adolescentia & pueritia scripserint, & ipsum etiam Ioannem quod nihil de Eucharistie institutione, cum reliquam partem cæne vltimæ in qua instituta fuit, & ipsam præparationem per ablutionem pedum, solus scripserit. Patres etiam illi antiquiores, Iustinus, Tertullianus, Irenæus, non scripserunt ex professo de sacramentis: & Dionysius in lib. de Ecclesiast. Hierarc. non agit specialiter de sacramentis, sed de actionibus & officiis sacris atque hierarchiis antistitum, quæ vel in sacramentis, vel in precibus, vel in sepultura Christianorum, vel in co-

Responso ad aduersarios asserentes, quod veteres Patres, & August. non agnouerunt septem tantum esse sacramenta n. l.

secratione monachorum, aut aliis ritibus spectantur: & quia in matrimonio, ritus solennes non sunt pontificum aut sacerdotum proprii, de hoc sacramento nihil loquutus est. Ambrosius inscripsit quidem librum de sacramentis, sed non differuit ex professo de omnibus, sed de his tantum quibus fideles initiantur, cum ad religionem admittuntur. eadem ratio est de libris catecheticis, Cyrilli Hierosol. Augustini, in quibus proinde non oportuit disputari de matrimonio, sacerdotio, & extrema unctione, congruenter autem suæ institutioni, meminerunt baptismi, confirmationis, & eucharistie. Augustinus autem, quem aduersarij nobis præcipue opponunt, interdum ait pauca esse sacramenta, vt lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 9. Epist. ad Ianuarium, & sæpè contra Manichæos, & in his præsertim epist. numerat tria, aquam, panem vinum, oleum. & lib. 19. contra Faustum. cap. 14. appellans baptismum Christi, eucharistiam Christi, signum Christi, sed lib. de Doctrina Christiana, duo, lib. de catechizandis rudibus vnum, quia eorum mentio, non autem aliorum, esset suo proposito accommodata. Addit tamen sæpè aliquid, vnde plura esse sacramenta intelligi possit, cuiusmodi est illud epi. 118. [& si quid aliud in scripturis canonicis commendatur] Conc. 1. in Psalm. 103. respice inquit ad munus sacramentorum Ecclesie, in baptismo, in eucharistia, & in cæteris sanctis sacramentis. lib. 2. aduersus Crescon. cap. 4. quibus sacramentis eum baptismum nos inter magna coniungimus, lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 10. generaliter inquit, omnia sacramenta profunt dignè suscipientibus. qui igitur hæc omnia affirmauit, quomodo potuit existimare duo tantum esse sacramenta noue legis, baptismum & eucharistiam, vt aduersarij volunt.

11. Sed propius iam accedamus, ad exactius colligendam diuini Augustini & aliorum Patrum sententiam, ostendentes omnia septem sacramenta ab illis agnita fuisse, in ratione sacramenti propria, de qua agimus, & non tantum in illa ampliori significatione, qua omnia mysteria, sacramenta esse dicuntur. Argumentum autem firmissimum est, quod ab eisdem singula illorum septem, in eadem

D. Aug. sententia.

Panes propositionis aut sacramentum, D. Thom. ibi.

Numerus sacramentorum n. l. ad q. 65. art. 1. & 2.

Comment. in D. Tho. tert. part.

facramenti ratione ponatur, qua ipse baptis-
mus, de quo tamen nulla controuersia est. Primum in his, de quibus est controuersia, confirmatio dicitur sacramentum ab Augustino lib. 3. contra Donatist. cap. 16. & lib. 5. cap. 9. & lib. 2. contra epi. Petilian. cap. 104. confertur cum baptismo his verbis. Sacramentum chrisimatis in genere visibilium signaculorum, est sacrosanctum, sicut baptisus. eodem modo Cypria. lib. 2. Epist. 1. confert baptisum confirmationi, & utrumque sacramentum appellat. Secundò, ordinationem esse sacramentum docet August. lib. 2. cõtra epi. Parm. cap. 13. & lib. 1. contra Donatist. de baptismo, cap. 1. baptisus confert his verbis: utrumque sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, hoc cum ordinatur. Tertio, matrimonium esse sacramentum, non primum Gregorius Papa dixit (ut Caluinus fingit) sed ante eum pluribus locis diuus August. præfertim, lib. de bono coniugij, cap. 5. 15. 18. & cap. 24. comparat ordinationi quam prius cum baptismo contulerat. ut ostendimus, inquit, bonum nuptiarum per omnes gentes, & omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis est: quod autem ad populum Dei attinet, etiam in sanctitate sacramenti est, quod manet in coniugatis, licet proles non sequatur: sicut sacramentum ordinationis manet in ordinatis, licet plebem, propter quam congregandam ordinati sunt, non congregent. Quarto confert sacramentum pœnitentiæ August. cum baptismo lib. 1. de adult. coniug. cap. 26. & 28. cum inquit, eadem est causa baptisimi & reconciliationis, sine quibus sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore. Ambros. etiam lib. 1. de pœnitent. cap. 7. baptisimi inquit, & pœnitentiæ idem est ministerium, idem nomẽ in utroque operatur remissionem peccatorum. Vltimo, vnctionem esse sacramentum facile posset probari, ex August. lib. de visitation. infirm. si is liber esset Augustini, cap. 4. sed melius ex Innocentio Primo, æquali Augustini Epist. 1. cap. 8. Beda. 9. Lucæ & Iacobi 5. Cyrillo lib. 2. in Leuit. & Chryso. lib. 3. de sacer. ubi etiam baptismo comparatur, cum ait non tantum in baptismo re-

mittunt sacerdotes peccata, sed etiam postea in vnctione iuxta illud Iacobi, infirmatur quis in vobis, &c. Eandem etiam Prosper eucharistiæ in effectu coniungit de prædict. part. 2. cap. 29. dicens, anima sacramento farris & olei vnctione munita, secuta expectatur. est igitur antiqua & recepta patribus de septenario sacramentorum numero sententia.

12 Posteriores Theologi, aut nondum excitatis, aut ignoratis, aut contemptis hæreticorum contentionibus, de numero non litigant, sed definiti numeri causas & rationes inuestigant. Eas verò ex effectis, quæ ex similitudine vitæ nostræ naturalis, ad spiritualem transferuntur, hoc modo colligunt. Homo enim ad vitam naturalem rectè transigendam in re-
pub. primum generatione editur in lucẽ, deinde augetur & perficitur, Tertio alitur, Quarto si in morbum incidit curatur: Quinto, reficiuntur vires ex ægritudine debilitatæ: deinceps ut viuat in re-
pub. magistratus necessarius est, tandem ut legitima soboles procreetur. Ex horum analogia quinque sunt sacramenta quæ priuatum cuiusque bonum respiciunt, baptisus enim regenerat, confirmatio auget, & ideo Luc. 24. dicitur virtus, vel vis ex alto, eucharistia spiritum pascit & reficit: pœnitentia sanitatem amissam restituit, vnctio reliquias morbi tollit, & vires spirituales ex ægritudine labefactatas reficit, ordo magistratum & potestatem Ecclesiasticam instituit: Matrimonium ex maris & fœminæ casta coniunctione, ad cultum Dei & humani generis conseruationem filios pro creat.

13 Comparatio horum sacramentorum ex his constat, & ratio ordinis. simpliciter omnibus præstat eucharistia, quia est finis aliorum, & finis præstat omnibus quæ ad finem sunt. Cæteris enim omnibus Deo & Christo vnimur, sed eucharistia perfectissima vnione, quæ suo loco explicabitur. Præterea, cætera sacramenta tantum continent gratiam instrumentaliter, eucharistia autem gratiæ reipsa continet. ex cæteris, necessitate excellit baptisus, sine quo reipsa suscepto paruuli salutem consequi non possunt, & adulti sine eo vel reipsa vel voto, si sacramenti susceptione necessitas excludat. Ex cæteris quò vnũ quodq; ordine prius est, ut sunt à nobis

Tria priora in his sacramentis, in primitiua Ecclesia simul conferebantur, ut constat ex toto opere D. Ambrosij de sacramentis.

Sacramentorum inter ipsa comparatio.

Quæst. LXI.

Artic. 3. & 4. 20

à nobis descripta, eò in vita spirituali magis necessarium est, sed dignitate præstat baptisus confirmatio, quia illius perfectio: deinde si peccata sint, pœnitentia ad remissionem simpliciter necessaria est reipsa, vel voto, si actu suscipi non possit: eius comes vnctio est ad delendas peccati reliquias: ordo matrimonio præstat, dignitate ministri omnibus aliis confirmatio & ordo: significatione matrimonium: Ephes. 5. magnum sacramentum dicitur. Ordo perfectione præstat confirmationi, pœnitentia & vnctio inferiores sunt: quia non per se ad vitam Christianam pertinent, sed ex accidenti, si contingat peccato infectam esse, sed pœnitentia est magis necessaria, vnctio autem perfectior, sicut confirmatio baptismo. Sic est definitum in Trident. Sess. 7. can. 3. de sacramentis in genere, nouæ legis sacramenta non esse æqualia, ut volunt aduersarij: quia negant in eucharistia reipsa Christum contineri, & omnia esse testimonia gratiæ & remissionis peccatorum, per fidem acceptæ specialiter, quam ipsi confrinxerunt, ut suo loco ostendetur, & statim restabitur illa sententiã; sacramenta esse huiusmodi signa remissionis peccatorum per fidem acceptæ.

14 Definitio sacramenti hætenus constituta, quatenus in ratione sacramenti ponit gratiam, ut sanctificantem ipsos suscipientes, cuius signum sit externum & visibile, excludit à ratione sacramenti omnia signa legis naturæ, vet. & nouæ commemoratiua siue prognostica gratiæ, non tamen ut sanctificantis ipsum suscipientes, ut matrimonium in lege naturæ & vet. & præterea in illa, sacrificia Abelis & Caini, in hac æneum serpentem, Mannã, aquam de petra, transitum maris Rubrij; & in lege noua, aquam benedictam, lotionem pedum, (quæ olim ex imitatione Domini, solebat antecedere sumptionem eucharistiæ) verba illa Domini, Remittuntur tibi peccata tua: quia nihil horum significauit, aut significat gratiam habitualement, ut sanctificantem suscipientes, quod ostendimus esse de ratione sacramenti, etiamsi alia mysteria, vel gratiam, non tamen ut sanctificantem, significet. Quomodo à Patribus aliquando aqua benedicta dicitur sacramentum, generali significatione sacramenti & non propria, ut ab Alexandro

de consecrat. dist. 3. cap. aquam, & lotionem pedum dicitur mysterium à D. Ambrosio lib. 3. de sacramentis, cap. 1. quia denotat sanctitatem baptismo prius effectam, & admonet, quanta requiratur puritas ad eucharistiæ susceptionem: unde Dominus qui lotus est scilicet baptismo, ut ait, August. Epist. 108. non indiget, nisi ut pedes lauet, id est, amplius ab effectibus concupiscentiæ purgetur; quod efficit vsus deuotus boni viri in multis cæremoniis Ecclesiasticis. Eodem sensu dicitur sacramentum eadem ablutio, à Cypriano in Sermone de eadem ablutione: Significabat etiam dantis humilitatem, & non suscipientis, & si suscipientis, tamen ante vsu sacramenti, quod tamen ipso vsu, debet suscipientem sanctificare. Aqua vero benedicta significat, & efficit, ut quibusdam placet, ex opere operato remissionem venialium, & amotionem malignitatum spiritualium, sed non gratiam iustificantem, ut sanctificantem suscipientes, & ideo licet esset in vete. lege, non esset sacramentum, cum hæc sit ratio communis omnium sacramentorum ut supra ostendimus: & instituta est vel ab Apostolis, vel ab Alexandro Primo, non à Deo, ut omnia sacramenta leg. vet. & nouæ. Idẽ dicendum est de omnibus sacramentalibus, quæ vel antecedunt, vel sequuntur solennem sacramenti susceptionem; quibus suscipientes præparantur, & assistentes etiam percipiunt dignitatem sacramenti, & ad eius deuotionem excitantur. Illa vero verba Domini [remittuntur tibi peccata] non habere materiam; neque occultam significationem gratiæ, qualis est sacramentalis: sed ex comuni uocum significatione, voluntatem & potentiam Christi expresserunt ad sanctificantem. Et cum sacramentum nouæ legis, sit cæremonia à Deo instituta in Dei cultum, consistens in coniunctione materiæ & formæ, constat illa verba non fuisse sacramentum, licet fuerint instrumentum Christi sanctificantis.

15 His explicatis de natura, numero, & comparatione sacramentorum, resutanda est definitio sacramenti, excogitata ab aduersariis, ad refellenda multa, quæ Ecclesia catholica de sacramentis docet. Quæuis igitur diuersis verbis, eodem tamen sensu sacramentum nouæ legis definiunt, C 4 ritum,

De effectu huiusmodi aquæ inf. q. 87. art. 8. Can. reuocit. de sacramentis p. 1. u. 6. Petr. Sol. cont. Brent. confess. de consec. aquæ, Alan. cop. Dist. 1. q. 3.

Disputatio de ratione sacramenti contra hæreticos. Luis. de capt. Bab. confessio Aug. Remissio, Calu.

ritum, symbolum, signaculum aut sigillum externum, quo Deus obsignat remissionem peccatorum promissam his, qui in fide sacramentum suscipiunt: ut sit sacramentum, ut sigillum diplomati appensum, per quod firmatur fides, quam prius de verbo habemus. Itaque in omni sacramento debet esse expressum verbum promissionis de remissione peccatorum, cuius promissionis, sacramentum sit sigillum & signum externum, ipsa verò remissio non accipiatur ex vi sacramenti, sed ex vi fidei, quam illi affirmant per se iustificare, vel ante sacramentum vel in ipso sacramento: ut per sacramentum non applicetur, neque significetur gratia, sed promissionem offerri per sacramentum, & ut fidem sic promissionem fide accipi, & intelligitiam apprehendi. Et ideo nullam neque in nostris, neque in veteribus esse gratiæ significationem aut efficientiam, sed hanc pertinere ad fidem, qua apprehendimus verbum promissionis: ita ut fide accipiamus remissionem peccatorum promissam, & sacramentum non significet aut efficiat gratiam vel remissionem illam, sed tantum sit signum promissionis externum, quo renouatur aut excitatur memoria, & firmatur fides quæ prius ex verbo habuimus: ut sigillum appensum diplomati regio, de promissione diplomatis nos admonet, & eandem significat, non tamen rem, cuius est promissio diplomate expressa.

16 Sic ergo aduersarij, rationem sacramenti nouæ legis constituunt, in speciali verbo promissionis de remissione peccatorum, ut sacramentum sit nudum signaculum testificans apud conscientiam hominis, se iam ante fuisse filium Dei, aut nunc per solam fidem fieri: primum quidem asserit Caluinus, alterum Lutherus & Protestantes. Sed Caluini error & impietas maior, finxit enim promissionem illam non esse remissionis peccatorum, vel gratiæ cuiuscunque presentis, sed generalis beneuolentiæ Dei remittentis peccata propter Christum, non quidem tempore suscepti sacramenti, sed ab æterno per diuinam electionem, & prædestinationem: & ideo remissionem illam promissam non applicari cuiquam in sacramento, sed ante sacramentum susceptum, per fidem aut suam, aut suæ familiæ, & ap-

plicari tantum electis, qua ratione dicit sacramentum, sigillum aut appendicem certam electionis aut prædestinationis. Reprobis autem, siue infantibus siue adultis, neque in sacramentis, neque extra sacramenta vult remitti peccata: & idcirco audet Caluinus asserere, infantes decedentes cum baptismo posse damnari, quod sint reprobi, & sine baptismo posse saluari, quod sint electi. Ex hac verò certitudine huius sigilli & appendicis, colligit errorem de præsumptione prædestinationis, & certitudine gratiæ iustificantis.

17 In hac definitione aduersariorum, quædam sunt communia, quædam propria huius aut illius, quæ singillatim resellenda sunt. Ex communibus quædam sunt aliena à doctrina sacramentorum, quædam sunt propria illius. Aliena duo sunt, primum iustificationem nos apprehendere sola fide, alterum iustificationem esse peccatorum remissionem, sine interiori sanctificatione, innoatione & gratiæ formaliter iustificantis infusione. Contra hos errores, in doctrina de gratia differendum est, & definitum est oppositum in Trident. Conc. Sess. 6. cap. 7. & 8. & can. 9. & 11. Pertinent verò ad hanc doctrinam de sacramentis, quæ omnes Protestantes asserunt, sacramentum esse signum promissionis specialiter factæ, de remissione peccatorum: & eam remissionem sacramentum neque significare, in ipso aut per ipsum efficiendam, sed tantum testificari de promissione illa speciali. Tædunt autem omnia ista, ad extollendam fidem illam specialem iustificantem, quam fingunt, & eneruandam efficaciam sacramentorum nouæ legis, & imminuendum numerum illum septenarium sacramentorum, quem supra euidenter ex verbo Dei collegimus. Faciunt enim sacramenta, signa promissionis, quam dicunt nobis applicari & apprehendi fide illa iustificante, sacramenta verò neque signa gratiæ censentur ab illis, sed illius promissionis: & tollunt multa sacramenta, ut ordinem, matrimonium, confirmationem, quia promissionem illam specialem non habent, quam tamen volunt esse de ratione sacramenti.

18 Nobis autem, antequam coninus cōgrediamur, ponendum est, verbum omne institutionis sacramentorum, continere quidem apertam significationem diuinæ volun-

voluntatis, de hominum sanctificatione: & quia hæc voluntas semper signo sacramentali ritè administrato, coniuncta est, implicite quidem includit promissionem, non ex verbo alio speciali promittentis, sed ex ipso signo, in talem finem sanctificationis hominum, instituto. Quoniam hæc institutio comprehendit duo, externi signi in certa re de signationem, & collationem potestatis ministro ad applicandum signum illud institutum, in præscriptam significationem, & efficaciam in sacramentis nouæ legis. Vnde non est in super necessaria verbalis illa & specialis promissio: cum ipsa signa diuinitus instituta, apertam Dei voluntatem ostendant, & idcirco rectè dicuntur, signa sacramentalia, verba quædam visibilia. Si quæ autem verba sunt ante vel post sacramentorum institutionem, quæ in futuro tempore promissionem implendam expriment, ea potius effectum sacramenti declarant & virtutem, quam nouam & specialem illam promissionem, sacramentis ipsis non implendam, sed potius fide illa iustificante apprehensam, & sacramentis ut signis externis obsignandam, ut aduersarij volunt. Sic accipienda sunt illa de baptismo, Marc. ultimo: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: de eucharistia iuxta quorundam & verasententiam, illud Ioann. 6. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo: de penitentia, Ioannis, 20. Quorum miseritis peccata, remittuntur eis. de vnctione, illud Iacob vlti. oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis fuerit, dimittentur ei.

19 His positis contra illam promissionem, quam dicunt esse de ratione sacramenti, argumentum illis firmum esse debet: quod sacra scriptura, hoc verbum promissionis non refert ad propriam rationem sacramenti: & tamen illis verbum Dei, solum est in scriptura: ut uouum igitur reiciendum est. Secundò, eucharistia quæ omnibus aduersariis est sacramentum, nõ habet annexum verbum promissionis, cum omnes illi, Ioan. 6. cap. in quo videtur esse illa promissio de vnione cum Christo per hoc sacramentum efficienda, nolint intellegi de hoc sacramento. Tertio, multa habet illam promissionem adiunctam, quæ tamen nullus in sacramentis numerauit, ut constat de eleemosyna Luc. 11. Date eleemosy-

Argumenta contra Protestantes de ratione sacramenti.

nam, & omnia munda sunt vobis: de iniuriæ remissione Luc. 6. Dimittite & dimitte tur vobis: denique auditio verbi Dei, & alia multa habent illam promissionem, quæ nullus aduersarius fatebitur esse sacramenta: illa igitur promissio non est de ratione sacramenti. Hæc argumenta plurimum valere debent contra hos Protestantes, si sibi constare velint. Sed concludamus etiam ex dogmatis catholicis, quæ supra sunt à nobis ex verbo Dei expresso collecta. Sit igitur quartum argumentum. Si verbum illud promissionis specialis, esset de ratione sacramenti, illa tria non essent sacramenta, confirmatio, ordo, matrimonium, cum non habeant adiunctum hoc verbum promissionis: sed verbo Dei sunt in sacramentis numerata: nõ est igitur illud verbum de ratione sacramenti. Quintò, illo verbo promissionis sacramentum neque cõficitur, neque cõfertur, cum ante præcesserit: ergo nõ est illud verbum de ratione sacramenti: cum supra ostederimus verbis cõfici sacramenta, quæ sunt à Deo instituta ad essentiam sacramenti. Sextò, hæc aduersariorum definitio tollit efficaciam & significationem gratiæ de sacramentis, & illam tribuit fidei suæ speciali, non igitur explicat rationem sacramenti: cum supra ostenderimus, omne sacramentum, esse signum gratiæ sanctificantis, & sacramentum n. l. non solum significare eandem, sed etiam efficere, ut statim apertius & latius ostèdetur. Quinctiã ne verbum quidem, tantum abest, ut promissorium, ad baptismum requiratur institutum, quia ex sententia D. Aug. epi. 108. & Bedæ in homil. de Epiphania, factò & nõ verbis Dñs baptismum instituit: neque videtur baptizatus nisi illo verbo Ioan. 3. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, sed illo potius baptizant es, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum ex illo præcepto, baptizatus ad regenerationem administratur. Hæc dicta sint contra illud verbum promissionis, quod aduersarij fingunt esse de ratione sacramenti. Alterum deinde asserunt ab his, nempe sacramentum esse sigillum testificans apud conscientiam, se esse filium Dei, aut nunc fieri cum suscipit sacramentum, refutandum est. Primum quidem, quia paruuli sacramenti nõ essent capaces, cum huiusmodi conscientiæ testimoniū habere non possint. Quod enim quidam ex illis affirmant, esse internos quosdam

Comment. in D. Tho. tert. part.

motus in paruulis, quibus excitantur interius ad excipienda dona Dei, per similes quos legimus Baptistam habuisse in utero matris, figmentum plane est, & anilis fabula. Secundò, si sacramentum sit fœderis & diuinarum promissionum sigillum, erit certa & infallibilis gratia in recipientibus sine exceptione indispositionis: fuerit semper homo iustus ante susceptum sacramentum, & in ipsa susceptione necesse est habeat conscientiam, intelligentiam, fidem, & memoriam promissionis; oportebit Deum cuique hominum venienti ad sacramentum per verbum suum expressè promississe salutem & gratiam, ne sit sacramentum falsi obsignatio & contestatio: erit verbum Dei præterea minus clarum, quam sacramentum, cum hoc de illo nobis testificetur: denique oportebit sacramentum dare fidem verbo Dei, cum tamen constet homines accedere ad sacramentum, quia credunt verbo Dei, de effectu sacramenti quod recipiunt. Præterea; licet hoc ipsum quod est obsignare Dei dona; sit aliquid conferre, & eam vim aduersarij sacramentis concedant, tamen sanctificationis & gratiæ nihil volunt per illa conferri, & ideo pro nouis sacramentis vetera nobis exhibent vacua & egena; contra verbum Dei, vt supra ostendimus. sic ait Caluinus baptismo nihil noui doni cælestis infanti donari à Deo, sed sanctificationem in utero matris, ex vi prædestinationis factam, sanciri & confirmari: quæ ratio sacramentorum nouæ legis, si vera est, sequitur contra Caluinum & alios, nihil significatum per eucharistiam nobis exhiberi, vt illos sentire suo loco de Eucharistia docuimus. Concludamus igitur, si aliquid exhibent sacramenta, vt de eucharistia illi fatentur, perit Caluini doctrina de baptismo, & sanctificatione infantum in utero matris, si nihil exhibent sua vi & energia, sed exhibitâ alterius vi obsignant: perit doctrina illorum de eucharistiæ efficaciacia: quare non possunt sibi constare.

20 Fatemur quidem Theologos veteres vsos fuisse, sigilli & signaculi nomine, in exprimenda ratione sacramenti, sed alio sensu atque aduersarij. Sigilli enim duplex est vsus in literis humanis, vnus ad occultandum res secretas, sacras & my-

sticas, quæ vulgò videri non debent: alter ad faciendam fidem rei cui apponitur, vt in diplomate regio: primo modo quædam sacramenta veteres appellant sigilla, altero modo aduersarij omnia sacramenta promissionis diuinæ de remissione peccatorum: quæ vides quam longè diuersa sint. Primus vsus est etiam in sancta scriptura, Apocalyp. 5. signaculum, & sigilla septem signant librum. Tertul. de penitentia, lauacrum baptisimi vocat fidei obsignationem. Basilius lib. 3. contra Eunom. idem sacramentum vocat fidei sigillum. D. August. lib. 16. contra Faustum, cap. 11. sacramenta visibilia cuiusque religionis, signacula vocat, & ab omnibus Theologis eodem sensu dicitur sigillum confessionis. Dicuntur etiam à veteribus Theologis, quædam sacramenta, signa, sigilla, signacula, symbola, propter characterem nobis impressum, ex imitatione diui Pauli, Ephe. 4. cum ait, nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis, in quem locum D. Hieron. Symbolum ait Spiritus sancti in die baptisimi accepistis: nouum signaculum habere capillis: sic sæpè D. August. disputans contra Donatistas, de characteris ordinis, & baptisimi.

21 Eodem sensu sigilli, vt occludentis rem secretam, dicitur Romano. 4. Circuncisio signaculum iustitiæ, non autem promissionis aut pacti de remissione peccati, vt volunt aduersarij, licet alia ratione dicatur signum fœderis in initio cum populo Dei, Gen. 17. quia vt ait Orig. claudit & velat iustitiam fidei, donec in Aduentu Christi pateat, quomodo verè iustificetur filius Abrahæ, qui est ex semine promissionis. Præterea non sequitur circuncisionem fuisse omnibus, quod fuit Abrahæ, de quo loquitur D. Paulus, sicut baptisimus non fuit omnibus quod Christo: inquit autem Paulus fuisse circuncisionem ipsi Abrahæ signaculum iustitiæ fidei in præputio, & ideo non habuit in illo primarium & proprium vsus quem in cæteris: cum ipse prius fuerit iustificatus, vt inquit Augustinus lib. 4. de baptismo contra Donatist. cap. 24. contra autem fuit in Isaac, quia in eo præcessit signaculum, & secuta est fidei iustitia. Sic etiam cap. 3. eiusdem lib. docet, Cornelium prius iustificatum, deinde

*Sigillum de sacra-
mentis catho-
licis.*

Quæst. LXII.

de baptizatum, cum tamen baptisimus non semper inueniat, per se autem semper efficit iustos.

Non igitur eo loco ostendit Paulus, quæ sit vis & ratio sacramenti circuncisionis in suscipientibus, sed causas explicat, cur ille primus accepit hoc sacramentum vt idem possit appellari, pater & fundator circuncisionis, sicut dicitur, pater credentium in præputio. Postremo, quis non videat manifestum paralogismum, cum id quod speciatim de vno sacramento dicitur, id asseritur omnium commune: oportuisset enim prius ostendere, id quod de illo dicitur, non esse illius proprium, sed omnium commune: nos autem ostendimus signaculum dici de circuncisione spirituali quadam ratione, non ergo debet transferri ad communem rationem sacramentorum, quod fecerunt aduersarij.

QUESTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de effectu sacramentorum. Et primò de effectu eorum principali, qui est gratia. Secundò de effectu secundario, qui est character.

Circa primum queruntur sex. Primò, *vtum sacramenta nouæ Legis sint causa gratiæ.*

Secundò, *vtum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.*

Tertiò, *vtum sacramenta contineant gratiam.*

Quartò, *vtum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.*

Quintò, *vtum talis virtus in sacramentis deriuetur à passione Christi.*

Sextò, *vtum sacramenta veteris legis, gratiam causarent.*

Artic. I. 22

ARTICVLVS PRIMVS.

vtum Sacramenta sint causa gratiæ.

AD primum sic proceditur, videtur, quòd sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum & causa, eo quòd ratio signi videtur magis effectui competere. Sed sacramentum est signum gratiæ. Non igitur est causa eius.

¶ 2. Præterea, Nullum corporale agere potest in rem spiritua-lem, eo quòd agens honorabilius est patiente, vt August. * dicit 12. super Genes. ad literam. Sed subiectum gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

3. Præterea, Illud quod est proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed causare gratiam, est proprium Dei, secundum illud Psalm. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis & rebus creatis, non videntur, quòd possint gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd * August. dicit supra Ioan. quòd aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluitur nisi per gratiam. Ergo causat gratiam, & pari ratione alia Ecclesiæ sacramenta.

RESPONDEO dicendum, quòd necesse est dicere sacramenta nouæ Legis, per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim quòd per sacramenta nouæ Legis, homo Christo incorporatur: sicut de baptismo dicit Apostolus ad Galat. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

*Inf. ar. 6. q. 1.
64. art. 1. Et. 3.
di. 40. art. 3.
q. 4. dist. 1. q.
1. q. 4. q. 1.
q. 5. q. 1. q.
4. cont. ca. 57.
q. 74. prin. q.
col. 2. in princ.
q. 27. q. 27.
ar. 4. q. 27.
12. ar. 15.*

** Lib. 12. c. 12.
in me. 10. 3a*

** Tract. 8c. d.
med. 10. 9.*

Hæretici non sibi constant.

Sigilli & signaculum apud veteres.

duistis non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quod non sunt causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo qui afferens denarium plumbeum accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quod denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem, sed hoc operatur sola voluntas Regis. Vnde & Bernardus dicit in quodam sermone de Cœna Domini, sicut inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per anulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ, sunt traditæ sacramentis.

Sed si quis rectè consideret iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, non est nisi quoddam signum regis ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta nouæ legis nihil plus essent, quàm signa gratiæ: cum tamen ex multis sanctorum auctoritatibus habeatur, quod sacramenta nouæ Legis non solum significant, sed causant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod duplex est causa agens principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus: sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo nihil potest causare gratiam, nisi Deus: quia gratia nihil est aliud, quam quædam participata similitudo diuinæ naturæ, se-

cundum illud secundæ Pet. primo, Magna nobis & pretiosa promissa donauit, ut diuinæ simus confortes naturæ. Causa verò instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo mouetur à principali agente. Vnde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta nouæ Legis gratiam causant. Adhibentur enim, ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis causandam. Vnde August. dicit, 19. contra Faustum. Hęc omnia, scilicet sacramentalia, fiunt & transeunt: virtus tamen, scilicet Dei, quæ per ista operatur, iugiter manet. Hoc autem propriè dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde & Tit. 3. dicitur: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod causa principalis non propriè potest dici signum effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit sensibilis & manifesta. Sed causa instrumentalis, si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti: eo quod non solum est causa, sed etiam quodammodo effectus, in quantum mouetur à principali agente. Et secundum hoc, sacramenta nouæ Legis, simul sunt causæ & signa: & inde est quod sicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant. Ex quo etiam patet, quod habent perfectè rationem sacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid sacrum non solum per modum signi, sed etiam per modum causæ.

AD

AD SECUNDVM dicendum, quod instrumentum habet duas actiones. Vnam instrumentalem, secundum quam operatur non in virtute propria, sed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam; sicut securi competit scindere ratione suæ acuitatis, facere autem lectum, in quantum est instrumentum artis. Non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam: scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia, per propriam operationem, quam exercent circa corpus: quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute diuina circa animam: sicut aqua baptismi abluit corpus secundum propriam virtutem: abluit animam, in quantum est instrumentum virtutis diuinæ, nam ex anima & corpore vnum fit. Et hoc est quod August. dicit, quod corpus tangit, & cor abluit.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa procedit de eo quod est causa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim est proprium Dei, ut dictum est.*

ARTICVLVS II.
Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiã virtutum & donorum.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiã virtutum & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ & quantum ad potentias eius, ut patet ex his quæ in * Secunda parte dicta sunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem: Ergo gratia sacramentalis non po-

test aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 2. præterea, Defectus animæ ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiã virtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 3. præterea, Omnis additio vel subtractio in formis, variat speciem: ut dicitur 8. Metaphy. Si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum, sequitur, quod æquiocè dicatur gratia. Et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc, quod sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA est, quod si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiã donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus, & dona & virtutes conferretur. In operibus autem Dei nihil est frustra. Ergo videtur, quod gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut in secunda parte dictum est) gratia secundum se considerata, perficit essentiam animæ, in quantum participat quædam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentia, ita à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentia perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana, sicut baptismus ordinatur ad quandam spirituale regenerationem, qua homo mo-

Bernardus in ser. de cena, ante med. illius.

Ca. 19. in prim. 10. 6.

Loco citato in arg. sed contra.

In cor. ar.

Inf. q. 72. art. 7. ad secundum. Et 4. di. 7. q. 2. art. 2. q. 3. & dis. 17. q. 1. ar. 4. q. 5.

* 1. 2. q. 110. art. 3. & 4.

Lib. 8. sup. 107. 10. 3.

1. 2. q. 110. ar. 3. & 4.

mo moritur vitiis, & fit membrum Christi, qui quidē effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio est in aliis sacramētis. Sicut igitur virtutes & dona addunt super gratiā communiter dictam, quādam perfectionem determinatē ordinatam ad proprios actus potentiarum, ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

AD SECVNDVM dicendum, quod per virtutes & dona excluduntur, sufficienter vitia & peccata, quantum ad præsens & futurum, in quantum, scilicet, impeditur homo per virtutes, & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remediū specialiter per sacramenta.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. Vnde sicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum, ita non æquiuocē dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod sacramēta nouæ Legis non contineant gratiā: contentum enim videtur esse in continente. Sed gratia non est in sacramēto, neque sicut in subiecto, (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase, quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4.† Physic. Esse autem in loco, non conuenit accidenti. Ergo videtur, quod sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

¶ 2. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quod homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia cū sit accidēs, nō potest transire de subiecto in subiectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

¶ 3. Præterea, Spirituale non continetur à corporali, etiam si in eo sit, non enim anima continetur à corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur, quod gratia, cū sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

SED CONTRA est, quod Hugo de sancto Victore dicit, quod sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

RESPONDEO dicendum, quod multipliciter aliquid dicitur esse in alio, inter quos duplici modo gratia est in sacramētis. Vno modo sicut in signo, nā sacramentū est signū gratiæ. Alio modo sicut in causa, nā sicut dictū est,† Sacramentū nouæ legis est instrumentalis gratiæ causa. Vnde gratia est in sacramento nouæ legis, non quidem secundū similitudinē speciei, sicut effectus

4. di. 2. ar. 4. q. 4. Et ver. q. 27. artic. 7.

Lib. 4. tit. 4. nom. 2.

Lib. de sacram. p. 19. c. 1.

art. prae.

effectus est in causa vniuoca, neque etiam secundum aliquam formam propriam & permanentem & proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non vniuocis, puta, res generatæ in sole. Sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ, vt infra dicitur.†

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quod dicitur Ezech. 9. Vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

AD SECVNDVM dicendum, quod quauis accidens non transeat à subiecto in subiectum, transit tamen à causa per instrumentū aequaliter in subiectū, non vt eodem modo sit in eis, sed in vnoquoque secundum propriam rationem.

AD TERTIVM dicendum, quod spirituale existens perfectè in aliquo, continet ipsum, & nō continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. Et ideo nō inconueniēter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in sacramentis sit aliqua virtus, gratiæ causatiua.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod in sacramētis non sit aliqua virtus, gratiæ causatiua. Virtus enim gratiæ causatiua, est virtus spiritualis. Sed in corpore nō potest esse virtus spiritualis, neque ita, quod sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei & ita nō

potest eam trāscendere) neque ita, quod recipiat eā ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modū recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiæ causatiua.

¶ 2. Præterea, Omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquē gradū boni. Sed non est dare in quo genere entis sit talis virtus (vt patet discurreti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquē gradū bonorum, neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neque etiā inter media bona cuiusmodi sunt potentia animæ, quæ sunt quedā potentia naturalis: neque etiam inter maxima bona quia nec est gratia nec virtus mentis. Ergo videtur, quod in sacramētis nulla sit virtus, gratiæ causatiua.

¶ 3. Præterea, Si talis virtus est in sacramētis, non causarur in eis, nisi per creationem à Deo. Sed inconueniēsvidetur, quod tā nobilis creatura, statim esse desinat, sacramēto perfectō. Ergo videtur, quod nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

¶ 4. Præterea. Idē non potest esse in diuersis. Sed ad sacramenta concurrunt diuersa, scilicet, verba, & res. Vnius autē sacramenti non potest esse nisi virtus vna. Ergo videtur, quod in sacramētis nulla sit virtus,

SED CONTRA est, quod† Aug. dicit super Ioā. Vnde tāta vis aquæ vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda* dicit, quod Dominus tactu suæ mundissimæ carnis vini regenerationem contulit aquis.

RESPONDEO dicendum, quod illi, qui ponunt quod sacramēta nō causant gratiam nisi per quandam con-

Artic. seq.

8. ar. 1. q. 2. Et quo. 2. ar. 15.

*Aug. tra. 80. in Ioā. post med. to. 9.

*In hom. Eud. quod canitur in ost. Epiph. id habetur. In homiliaris totius anni inuenies.

concomitantiam, ponunt quod in sacramēto nō sit aliqua virtus, quę operetur ad sacramēti effectū, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quę sacramentalem effectū operatur. Sed ponendo quod sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quod in sacramēto sit quędam virtus instrumentalis, ad inducendum sacramentalem effectū. Et hæc quidem virtus proportionatur instrumento. Vnde comparatur ad virtutem absolutā & perfectā alicuius rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim (ut dictum est*) non operatur, nisi in quantum est motum à principali agente, quod per se operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura, virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex vno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus, ab agente in patiens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis & completæ, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutē spirituales instrumentales, in quantum scilicet corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spirituales inducendum. Sicut & in ipsa voce sensibilis est quędam vis spiritualis ad excitandum intellectū hominis, in quantum procedit à conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum spirituales.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut motus, eo quod est actus

imperfectus, non propriè est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis non est, propriè loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso, quod movetur ab agente principali: ita & sacramentum consequitur spirituales virtutes ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum sacramenti. Vnde Augustinus dicit in quodam sermone de Epiphania: Nec mirum quod aquam, hoc est, substantiam corporealem, ad purificandam animam dicimus peruenire, peruenit planè & penetrat conscientiæ vniuersa laribula: quāuis enim ipsa sit subtilis & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtili rore pertransit.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut eadem vis principalis agētis, instrumentales inuenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum, prout sunt quodam ordine vnum; ita etiā eadem vis sacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum sacramentum.

ARTICVLVS V.
Vtrum sacramenta nouæ Legis habeant virtutem ex passione Christi.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod sacramenta nouæ Legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter viuunt. Sed sicut Augustinus dicit

Inf q. 84. art. 2. q. 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 3. dist. 5. q. 2. art. 2. q. 1.

† Tract. 19. d. medio q. 23. ante mediū. cor. 9.

dicat super Ioan. Verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas, secundum autem quod est caro factum, viuificat corpora. Cū igitur passio Christi pertineat ad verbum, secundum quod est caro factum; videtur, quod non possit causare virtutem sacramentorum.

Tract. 80. in Enang. Ioan. post med. 10. 9.

¶ 2. Præterea, Virtus sacramentorum videtur ex fide dependere, quia sicut dicit Augustinus super Ioan. Verbum Dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur. Sed fides nostra non solum respicit passionem Christi, sed etiā alia mysteria humanitatis ipsius, & principaliter etiam diuinitatē eius. Ergo videtur, quod sacramenta non habeant specialiter virtutem à passione Christi.

¶ 3. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum iustificationē, secundum illud 1. Corin. 6. Abluti estis, & iustificati estis. Sed iustificatio attribuitur resurrectioni, secundum illud Rom. 4. resurrexit propter iustificationē nostram. Ergo videtur, quod sacramenta magis habeant virtutē à resurrectione Christi, quā ab eius passione.

SED CONTRA est, quod super illud Rom. 5. In similitudinem prævaricationis Adæ, & c. dicit glossa ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta, per quæ saluata est Ecclesia. Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.

Glossa ordin. in per illud: Qui est factus forma salutis salutis.

Ar. 1. huius q.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est*) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autē duplex instrumentum, vnum quidem separatū, ut baculus: aliud autem coniunctū, ut manus. Per instrumentum au-

tē coniunctū mouetur instrumentum separatū, sicut baculus per manū. Principalis autē causa efficiens gratiæ, est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum coniunctum, sacramentum autem sicut instrumentum separatum: & ideo oportet, quod virtus salutifera, à diuinitate Christi, per eius humanitatē, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autē sacramentalis ad duo præcipuè ordinari videtur, videlicet ad tollēdos defectus præteritorū peccatorum, in quantum trāseunt actū, & remanent reatu, & iterū ad perficiendā animam in his quę pertinent ad cultū Dei, secundum religionē vitæ Christianæ. Manifestū est autem ex his quę supra dicta sunt, quod Christus liberauit nos à peccatis nostris, præcipuè per suam passionem, non solum efficienter & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem inchoauit ritum Christianæ religionis, offerēs seipsum oblationē & hostiā Deo, ut dicitur Eph. 5. Vnde manifestum est quod sacramenta Ecclesiæ, specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionē sacramentorum. In cuius signū de latere Christi pendētis in cruce, fluxerunt aqua & sanguis, quorū vnū pertinet ab baptismū, aliud ad Eucharistiam, quę sunt potissima sacramenta.

q. 48. q. 19.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum prout erat in principio apud Deum viuificat animas, sicut agēs principale, caro tamē eius & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentales ad animæ vitā. Ad vitam autem corporis non solum

D instru-

Art. 1. huius quæst.

instrumentaliter, sed etiam per quandam exemplaritatem, ut supra dictum est.*

AD SECUNDUM dicendum, quod per fidem Christus habitat in nobis (ut dicitur Ephe. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum, speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidem passionis eius, specialiter homines liberantur à peccatis, secundum illud Rom. 3. Quæ proposuit Deus propitiatorè per fidem in sanguine ipsius. Et ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.

AD TERTIUM dicendum, quod iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est novitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen passioni ratione termini à quo, scilicet quantum ad dimissionem culpæ.

ARTICVLVS VI.

Utrum sacramenta veteris legis gratiam causerunt.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod etiam sacramenta veteris legis, gratiam causerunt. Quia (sicut dictum est*) sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi: sed fides passionis Christi fuit in veteri lege, sicut & in noua, habemus enim eundem Spiritum fidei, ut habetur 2. ad Corinth. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 2. Præterea, Sanctificatio non fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta veteris legis, homines sanctificabantur, dicitur enim Leuiti-

ci. 8. Cumque sanctificasset Moyses Aaron & filios eius in vestitu suo, &c. Ergo videtur quod sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 3. Præterea, Sicut Bèda* dicit in homilia Circumcisionis: Idem salutiferæ curationis auxilium, circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptizatus agere reuelatè tempore gratiæ consuevit. Sed baptizatus nunc confert gratiam. Ergo circumcisio gratiam conferebat. Et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptizatus est ianua sacramentorum nouæ legis, ita & circumcisio erat ianua sacramentorum veteris legis. Propter quod & Apost. dicit Galat. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.

SED CONTRA est, quod Gala. 4. dicitur: Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa. Glof.* id est, ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfectè non iustificat. Sed gratia perfectè iustificat. Ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

RESPONDEO dicendum, quod non potest dici, quod sacramenta veteris legis conferrent gratiam iustificantem per seipsa, id est, propria virtute: quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundum illud Galat. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est. Sed nec potest dici, quod ex passione Christi virtutem haberent conferendi gratiam iustificandi. Sicut enim ex prædictis patet, virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & sacramenta, differenter tamen. Nam continuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio, autem

Inter principia & medium illius. In hominibus totius anni eam inuenies.

Glof. ordinario ibid.

art. præd.

autem quæ est per sacramenta, fit per usum exteriorum rerum: Nihil autem prohibet id quod est posterius tempore, antequam sit, mouere secundum quod præcedit in actu anime, sicut finis qui est posterior tempore, mouet agentem, secundum quod est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud quod nondum est in rerum natura, non mouet secundum usum exteriorum rerum. Unde causa efficiens non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestum est, quod à passione Christi, quæ est causa humanæ iustificationis, conuenienter deriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui Patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quedam illius fidei protestationes, in quantum significabant passionem Christi & effectus eius. Sic ergo patet, quod sacramenta veteris legis, non habebant in se aliam quam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantem, sed solum significabant fidem per quam iustificabantur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quod erat in apprehensione anime, poterat iustificare. Sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest iustificare etiam secundum reale usum sacramentalium rerum, ut dictum est.†

AD SECUNDUM dicendum, quod illa sanctificatio erat figuralis, per hoc enim sanctificari dicebantur,

quod applicabantur cultui diuino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

AD TERTIUM dicendum, quod de circumcissione multiplex fuit opinio, quidam enim dixerunt, quod per circumcissionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum. Sed hoc non potest esse, quia homo non iustificatur à peccato, nisi per gratiam, secundum illud Rom. 3. Iustificari gratis per gratiam ipsius. Et ideo alij dixerunt, quod per circumcissionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remouens culpæ, sed non quantum ad effectus positivos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum, quia per circumcissionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positius gratiæ. Et præterea, secundum ordinem causæ formalis, priores sunt naturaliter effectus positui, quæ priuatiui, licet secundum ordinem causæ materialis, sit è conuerso, forma enim non excludit priuationem, nisi informado subiectum. Et ideo alij dicunt, quod circumcisio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vitam æternam, non tamè quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi visum est, sed diligentius considerati apparet hoc etiam non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & mereri vitam æternam. Et ideo melius dicendum videtur, quod circumcisio sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei iustificatiue. Unde Apost. dicit Ro. 4. quod Abraham accepit signum

D. 2. cir.

7. 96. art. 1.

1. 2. q. 103. ar.
2. q. 107.
art. 1. ad 3. &
4. di. 1. q. 1. ar.
5. q. 1.
* Art. præd.

70 cor. art.

circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei Et ideo in circumcissione conferebatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi futuræ, vt infra patebit.

q. 70. art. 4.

Sententiæ & conclusiones. quæst.

Prima conclusio: Ex art. 1. 3. 4. & 6. Sacramenta noua, sunt instrumenta gratiæ sanctificantis: non autem vetera. ratio primi: quia ipso motu actionis sacramentalis, gratiam inducunt. Ratio secundæ: quia Christi passio communicat sacramentis hanc vim instrumentariam, ideo nouis tantum non veteribus, ex art. 5. Secunda: Gratia sacramentalis est quæ formaliter sanctificans, habet coniunctum diuinum auxilium, ad proprium sacramenti effectum: quia sacramenti cuiusque est proprius effectus, ad vitam spiritualem.

COMMENTARIUS.

De sacramentis noua legis.

Differimus de generali sacramentorum definitione, necessitate numero, comparatione, causis instituentibus, & ministris generaliter, refutatis opinionibus aduersariorum & Protestantium: deinceps de sacramentis nouæ legis speciatim differendum est: primum quidem de omnibus in genere, deinde de singulis in specie.

1 Sacramentum igitur nouæ legis est signum efficax gratiæ sanctificantis. Signum quidem esse gratiæ sanctificantis, commune est sacramentis nouis cum veteribus, cum hoc sit idem, atque signum esse rei factæ, quæ fuit generalis sacramenti definitio, principio huius doctrine proposita. Differentiæ autem essentialis sacramentorum nouæ legis, qua distinguuntur à veteribus, est efficacia gratiæ: de qua efficacia, est hæc sententiæ catholica, recepta semper ab omnibus Patribus & Theologis. Sacramenta n. l. gratiâ quam significant, efficiunt & continent instrumentaliter ex opere operato.

Ad art. 1. 3. & 4.

Sensus illius est, Deus principalis & prima gratiæ sanctificantis causa, vtitur humanitate Christi Domini, vt instrumento coniuucto, ad eam infundendam animis nostris, sacramentis autem à se institutis, vt instrumentis separatis ad eiusdem gratiæ infusionem: & cū ratio instrumenti posita sit in motu passiuo, quæ instrumentum recipit à principali agente, & quo, exercendo propriam actionem, euahitur ad attingendam actionem & effectum principalis agentis, & defert ipsius vim & efficacitatem, vt ostendimus sup. q. 8. art. 4. sacramentum non dicitur continere gratiam, secundum similitudinem speciei, vt causa vniuoca, neque secundum formam excellentiorem ad agendum, vt causa æquiuoca, neque stabiliter & permanenter, vt formam sibi inherentem, quam immittat in subiectum recipiens sacramentum, neque sicut locus aut vas continet corpus, sed virtute instrumentali, quæ habet cum mouetur à principali agente, vt omnis effectus dicitur esse in virtute & vi sue causæ. Vt igitur Christus humanitate sibi coniuncta, & instrumentis separatis, vltus est, ad quasuis qualitates siue corporales siue spirituales inducendas, sic modo sacramentis vtitur ad infundendam gratiam sanctificantem. Tactu simbriæ vt instrumenti separati, exiuit virtus de corpore Christi vt instrumento coniuucto, & de diuinitate vt principali causa, ad sanandam hemorrhoidiam. Luc. 8. Tactu sui corporis filium vnicum matri suæ resuscitauit, Luc. 7. Manu imposita filiæ principis synagoge, & verbo ad vitam eam reuocauit, Matth. 9. luto & lotione, cæco restituit visum. Ioã. 9. Verbo operario remisit penam peccati mulieri adulteræ. Ioan. 8. & Paralytico eodem instrumento remisit peccatum. Organo vocis & flatus, dedit Apostolis Spiritum sanctum. Ioan. vlt. 3. Itaque quod nulla creatura vel perfecta, vel mota ab alia potest efficere, nempe supernaturalem effectum, & multo minus spiritualem, & omnium maximam gratiam iustificantem, id mota à Deo efficere potest. Imò verò sæpè vtitur Deus ad huiusmodi effectus, his rebus, quæ minimè apte sunt secundum suam naturam, illis effectibus inducendis, & plerunque contrariis, vt vis illius euidentius demonstratur. Sic aqua lepram mundauit, luto dedit visum: in sacramentis verò similitudinè quidè voluit esse in rebus & materia,

De ratione instrumenti sup. q. 13. in disputatione de miraculis.

Humanitas Christi, instrumentum verbum animi coniunctum.

Hugo de S. Vi. to. lib. 1 p. 9. cap. 5.

cum effectibus quos efficiunt quamuis ex se nullam haberent efficaciam, & ea tota deriuatur à Deo per humanitatem assumptam. verbi gratia, ablutio baptismi per aquam, dum actione naturalem abluendi corpus peragit, vt est instituta, mota & applicata à Deo, fit verè instrumentalis causa gratiæ & remissionis peccatorum. Sic omnes sancti consentientes, hanc sacramentorum nouæ legis efficaciam explicant. D. August. Tractat. 80. in Ioann. eam aquæ vim esse ait, vt corpus tangat, & cor abluat. lib. 19. contra Faustum. cap. 11. sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, & cap. 17. eiusdem lib. inquit, aqua & omnis illa actio corporalis, quæ agitur cum baptizamus, fit & transit: virtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet, & donum spirituale æternum est. Eandem vim Chryso. & Beda agnoscunt in tertio cap. Lucæ docentes, eam virtutem ex Christi carne baptismum consecutum esse, vt eius aqua Christo pariat animas. Gregor. de consecrat. dist. 4. cap. per aquam, illa aqua sanat animam, quæ habet gratiam Christi. D. Ambros. lib. 2. de Pœnitent. cap. 2. Cyrillus elegantissimè lib. 2. in Ioan. cap. 42. quemadmodum viribus, inquit, ignis, intensius aqua calefacta, non aliter vrit quam ipse ignis: sic Spiritus sancti operatione aqua, qua baptizati corpus aspergitur, reformatur ad diuinam virtutem, & potentiam. Dominus etiam Ioan. 3. vtrunque causam completitur, cum inquit, illud totum vnde renasci nos oportet esse aquam & spiritum, Paulus etiam, Ephes. 5. Coniungit Christum, lauacrum aquæ, & verbum vite, ad emundationem Ecclesiæ. Ex cuius imitatione D. August. Tractat. 80. in Ioann. totum sacramentum appellat, aquam, verbum, & quod creditur, id est secundum legitimum sensum formæ, quem recta fides docet, vel secundum virtutem Dei, quæ fide tantum percipitur. His enim omnibus coniunctis, vnus & idem effectus ab omnibus simul perficitur, vt in naturalibus sol & homo hominem generat.

Sacramenta instrumenta gratiæ separata.

Virtus sacramenti effectiua gratiæ, non est inherens aut permanens nisi in Eucharistia.

tem corporalem, quæ nihil ad hunc effectum prodesset, neque spiritualem, quæ nulla illis imprimitur, sed ipsum tantum moueri, & applicari à Christo, ad talem gratiæ effectum. Idem intelligendum est de aliis instrumentis, assumptis à Deo ad miracula efficienda, de reliquiis sanctorum, vestibus, quibus plerunque mira quædam Deus operatur. Horum enim natura, vt mota à Deo, fit instrumentum supernaturalis effectus, & non per aliquam virtutem inherentem, operatiui aut medicæ, ad sanitatè efficiendâ, supernaturaliter, & miraculosè. Sed excipere oportet sacrè Eucharistiam, in qua realiter existens corpus Christi, habet inherentè vim viuificatiuam, per immanentem spiritum, de qua virtute, est illud Ioã. 6. Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquã. Vnde, cum hoc sacramentum actu non sanctificat, quia non sumitur, habet tamen vim operandi & sanctificandi, cum cetera non habeant, nisi ipso vsu & applicatione.

In sacramento est gratia instrumentaliter, id est, in motu passiuo vt instrumenti.

Explicauimus quid sit gratiam efficere & continere instrumentaliter, quid autem sit ex opere operato, nunc explicandum est. Hoc igitur verbum [opus operatum] licet ignotum veteribus Patribus, licet barbarum, nec Grammaticæ congruens, cum passiuè sumatur, vsurpatum est ab hinc quadringentis prope annis ab Innocentio Tertio, lib. 3. de mysterio Missæ, & quia habet apertum sensum in sancta scriptura & Patribus, deinceps ab omnibus Theologis & Concil. Trident. vsurpatum est. Habet autem huc sensum, quod efficacia sacramenti nouæ legis, non pendet ex fide, deuotione aut merito suscipientis aut conferentis sacramentum, tanquam cooperantibus instrumentaliter ad inducendam gratiam, sed ex ipsa institutione & motione Dei: vt ipsum opus effectum à ministro in re sensibili, vt ablutio in aqua, fit tantum efficax gratiæ instrumentum, quatenus mouetur à principali agente, atque ita idè est. ex opere operato, atque ex vi & efficacia actionis sacramentalis. Quamuis autem nihil suscipientis aut conferentis ministri, ad hæc efficaciam sacramenti propriam (cum alia sit ministri propria) instrumentaliter concurrat, nõ tamen hæc vis operis operati, excludit dispositionem necessariam suscipientis. imò

Ex opere operato, excludit bonitatem operantis, non tamen dispositionem necessariam suscipientis.

Sess. 7. Can. 8. de sac. in genere.

Dispositiones
suscipientis sa-
cramenti.

verò requirit in adultis. Distinguitur igitur hæc sacramentorum efficacia, ab humanis operibus, quæ valorem consequuntur ex hominis deuotione, vt ieiuniū, elemosynā. Dispositiones autem illas requirit testatur scriptura. Fidē, Marc. ultimo, & Acto. 8. Pœnitentiam, Act. 2. inuocationē nominis Domini, Act. 22. examen consciētīæ, I. Cor. 11. & sic de aliis. Has verò dicimus causas disponentes, passiuas & materiales, ad effectum sacramenti recipiendum, non tamen meritorias aut effectiuas, quæ suo concursu vim, efficaciam & valorem ipsi sacramento tribuant. In hominem autem sic affectum & dispositum, & non efficacia dispositionum, sacramentum inducit suum effectum. Olim quidē fides sacramentis protestata perfecta, ante Euangelium iustificabat, nunc autem sacramēta applicant efficaciam passionis Christi ex se vt instrumenta & non cooperante fide, sed disponente. Quod si fides perfecta iustificat sine sacramento re ipsa suscepto, non tamen sine voto sacramenti: Sacramento autem operante, non concurrunt fides suscipientis, vt cooperans sacramēto sed tantū vt dispositio ad effectū sacramēti. Sic D. Aug. lib. 4. cōtra Crescō. c. 16. docet, non eorū meritis à quibus ministratur, nec eorum quibus ministratur, cōstare baptismum, sed propria veritate atque sanctitate, propter eum à quo institutus est: & valde significanter, lib. 4. contra Donatist. cap. 24. dicens, sacramentum ipsum percipit in paruulis valere plurimum. & lib. 1. de peccat. mer. & remis. totum hoc inquit fit in paruulis, vis sacramenti & diuinæ gratiæ, hoc est, quod nos dicimus, ex opere operato.

6 Ex hac sententiæ propositæ explicatio ne constat, nullam nos efficientiam detractare, de meritis & satisfactione atque institutione Christi (quod nobis aduersarij obijciunt) cum tribuimus sacramentis efficientiam ex opere operato: cum hoc totum sit causæ instrumentalis, cui proinde nos præponimus causam efficientem principalem, & ministerialem coniunctam humanitatis Christi: & effectus sacramenti non respondet instrumento, sed principali agenti, à quo est instrumenti virtus, cū proponat agens principale producere effectum similem exemplari, quod in mente defixit, vt constat in omni artifice vten-

ti instrumentis: & idcirco per gratiam Deo dicitur homo persimilis, iuxta illud 2. Petri, 1. vt efficiamur diuinæ naturæ consortes.

7 Explicata sententia singulatim à nobis confirmanda est, & primū quidem sacramenta nouæ legis esse causam gratiæ sanctificantis. sic ex sancta scriptura cōcludamus. Ad Roma. 6. & ad Galat. 3. testatur Paulus baptismo nobis applicari Christum, & mortem eius, & ad Coloss. 2. Cōsepeleiri Christo in baptismo, nos induere Christum: vnde euidenter concluditur. Induere Christum incorporari Christo participem esse mortis, sepulturæ, & resurrectionis est summa gratia: sed hoc efficitur sacramento baptismi: sacramentum igitur confert gratiam: sed hoc effici ex suo opere instrumentaliter Petrus exprimit Act. 2. dicens: Baptizetur vnusquisque vestrum, in remissionē peccatorum. Ecce remissio peccatorū, quæ nō est sine gratia, ipsius sacramenti effectus est, quod verò ipsa actio exterior sacramentalis, vt ablutio aquæ in baptismo, id operetur, explicat Ananias Paulo Act. 22. cum ait, baptizare & abluere peccata tua. Et ad Ephes. 5. idem exprimit Paulus, mundans Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ: explicat enim actionem, instrumentum & effectum. Causa etiam instrumentalis particula [per] declaratur ad Tit. 3. cum inquit, secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis. Sic & Petrus 1. Pet. 3. Octo animæ saluæ factæ sunt in arca per aquam, & quod nos nunc similis formæ saluos facit baptismus. Quod si regeneratio, renouatio, salus & ablutio peccatorum, à gratia proveniunt, & illa omnia à baptismo, dubitari non potest sacramentum esse causam gratiæ. Cū autem principalis causæ nō possint esse sacramenta ipsius gratiæ, vt constat, reliquum est sanè, vt sint instrumenta gratiæ: & idcirco in omnibus in his ferè locis, ad eundem effectū coniungitur sacramentum cum principali agēte, sicuti Dñs Ioann. 3. regenerationē attribuit aquæ & Spiritui sancto dicēs, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest videre regnum Dei. Cū verò idem effectus multis tribuitur causis sibi inuicem coherentibus, sicuti vni negari nō potest, sic neque alteri: quare si gratia renouationis &

Cōfirmatio
de efficacie
sacramento-
rum nouæ
legis.

nis & regenerationis est effectus spiritus, erit etiā aquæ. Regenerationis etiam propria notio idem cōfirmat: vt enim vita naturalis generationis naturalis terminus est, & generatiōis causæ sunt semen, calor & humor natiuus in vtero matris: sic baptismus est Ecclesiæ vterus, in quo regeneratur in vitam spiritualem, vt obseruauerunt Ambros. lib. 2. de sacramentis, cap. 6. & Leo Primus, serm. 4. de Natiuitate Domini. hæctenus de baptismo.

8 De confirmatione est illud Act. 8. vbi vidit Simon Magus, quod per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus. De Eucharistia est illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me, & Qui manducat meam carnem in me manet, & ego in eo: & caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: quod Cyrillus accommodatissimè explicat lib. 10. in Ioan. cap. 3. illud etiam est apertissimum. 1. Cor. 10. Vbi fractio panis, & sumptio calicis, appellatur communicatio corporis & sanguinis Domini, quæ est summa gratia vnionis cuiusque membri cum Christo capite. vniō etiam mēborum inter se, illis verbis exprimitur: vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus. De ordine est illud 1. Timot. 4. vbi inquit gratiam datam cum impositione manuum presbyterij. idem colligitur 2. Timot. 1. De pœnitentia exprimitur est Ioan. 20. quod remittat quæcunque peccata. De vnctione, Iacobi vltimo dicitur: quod saluat infirmum, & dimittit peccata. De Matrimonio idem etiā concluditur, quia per illud datur possessio vasis sui, in sanctificatione & honore, & non in affectu concupiscentiæ, quemadmodum gentes quæ ignorant Deum. 1. Thess. 4.

9 Deinde scripturis consentienter definitum est à Conciliis, sacramenta nouæ legis gratiam conferre, & non tantum significare, vt vetera. sic in Florent. in doctrina de sacramētis, Sess. vltima. & Trident. Sess. 7. Can. 6. & 8. de sacramentis in genere: & sanctorum adducta in præcedentibus testimonia idem apertè confirmant: & quæ ab illis de figuris quorundam sacramentorū pōderata sunt in vet. leg. D. Ambros. lib. 1. de sacramentis, aquæ Iordanis mundanti leprā Naaman Syri, confert Baptismum. Persimilis est etiam aquæ probaticæ pisci-

Concilia de effi-
cacia sacramē-
torum. n. l.

næ, quæ ex opere operato sanabat languores omnes: vt obseruauit Chrysof. homil. 25. in Ioan. Emiffen. Serm. de S. Blandina, D. August. serm. de sancto Stephano, & Laurentio. Sic etiam Dominus, Ioann. 6. Confert Manna cum sacra Eucharistia, & Coloss. 2. Confertur baptismus circumcissioni, & D. Chrysof. lib. 3. de sacer. confert mysterium sacerdotis in sacramento Pœnitentiæ, cum sacerdote vet. leg. mūdante leprā. In his autem omnibus comparationibus concluditur, multo perfectius nostris sacramētis effici in anima, quod veteribus in corpore: & quæ erat olim iustificatio carnis & purificatio, per illa vetera sacramēta, quasi ex opere operato: hæc per nostra sacramēta est iustificatio spiritus & innouatio, vt colligitur ex D. Pau. Heb. 9. 10. Sunt etiam alia multa Patrum testimonia in eandem sententiam, Cyp. in serm. de bap. Christi, Nazian. oratione in sancta Lumina vel sanctū baptismum, Chryf. hom. 25. in Ioan. & hom. de Resurrect. ad finē, Cyr. lib. 2. in Ioan. c. 24. Ambr. lib. 1. de sacram. c. 5. de baptismo: & lib. 4. c. 2. de Eucha. & lib. de iis qui myft. in. c. 9. August. lib. 19. cōtra Faust. c. 16. & tract. 84. in Ioā. alij verò Patres exponentes citata scripturæ testimonia.

11 Per fidem verò nos effici mēbra Christi dubitari non potest, sed per informem quoddammodo & imperfectè, cū per eā à Christo nō deriuetur vita gratiæ sed principij, quod est credere 3. p. q. 8. art. 3. ad 2. per fidē autem formatā simpliciter & perfectè, quatenus per eā applicatur nobis fructus passionis Christi. S. S. E. Roma. 3. Quæ proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine eius, sic autē nobis applicatur passio Christi, non solum secundum intellectum, sed etiā secundum affectum, sed in hac fide continetur sacramenta in re vel in voto, ead. p. q. 49. ar. 1. ad 5. & q. 69. art. 4. ad 2. ideo aliquādo fidei, aliquando sacramētis tribuitur iustificatio, ad Rom. 3. 4. & 5. fidei, sed c. 6. tribuitur baptismus, nulla facta fidei mentione, similiter in Act. inquit Petrus: Baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum, & c. 15. dicitur fides corda purificare, & ad Tit. de Ecclesia mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: quare iustus non solum ex fide viuit, sed etiam ex sacramentis, quod si hæc duo inter se conferas, fides à sa-

ramento perficitur & accipit vim iustificandi, vt cum poenitentia ex attrito facit contritum per se, vel aliud sacramentum ex accidēti, & cum baptismus paruulo fidem viuētem infundit, quæ formaliter iustificat, vt sacramentum instrumenta liter. Cum verò iustificatur quis sine sacramento, vt Cornelius, non tamen sine sacramenti voto: & deinde ipso sacramento amplius iustificatur, & cum eadem contritione qua quis sine sacramento in re iustificatur, ipso sacramento suscepto amplius iustificaretur: & si esset adultus ipso baptismo omnium peccatorum poenæ remittitur, quod raro per contritionem sine sacramento re ipsa suscepto.

12 Quare verè & catholicè afferimus, nostra sacramenta veteribus abrogatis excellentiora esse, & nunquam mutanda: contra aduersarios, præsertim Calvinum, qui equalia constituunt noua sacramenta veteribus, asserentes non esse quod ex Euangelio, vllam sacramentis nostris prærogatiuam vendicemus: cum tamè ostenderimus in his esse efficaciam instrumenti talē sanctificandi, iam illis non fuisse nisi significationē tantum. Præterea, si testamentum nouum veteri præstat, sicut perfectum imperfecto, res ipsa promissa, etiam nudè promissioni præstat: & sacramentis applicatur nobis hæc perfectio olim adūbrata, quia applicatur instrumentariè virtus meritorum Christi, quam vetera omnia adumbrarunt: quis non videt perfectiora esse oportere nostra sacramenta veteribus? ad Heb. 1. Christus dicitur melioris testamenti sponzor. & c. 8. melioris testamenti mediator, quod in melioribus re promissionibus sancitū est. 2. Cor. 3. antithesi ministerium vtriusque testamenti, idem apertius exprimitur. appellatur enim ministerium vet. testamenti, literæ, dānationis, mortis: noui autē, spiritus, & vitæ: quem locum eleganter pro excellentia nostrorum sacramentorum explicauit Chrysostr. lib. 3. de sacerdot. In eiusdem excellentiæ confirmationē multa Dionys. c. 5. de cælest. hier. docens statum n. l. medium esse inter veterē leg. in qua tantum fuerunt vmbrae, & cælestē patriam, vbi nulla erunt symbola: & ideo dicitur Euangelium, imago cælestium Heb. 10. sed vetus lex vmbra tantum, vt explicauit D. Tho. 1. 2. q. 103. art. 3. multa etiā in hac sententiā D. Aug. conc. 1. in Psal. 103 lib. 3. de Doct. Christ. c. 19. epist. ad Ianuar.

lib. 19. contra Faust. c. 13. Vbi ait prima sacramenta ablata sunt, quia impleta sunt, & alia instituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora. & super tit. Psal. 73. inquit, sacramenta v. & n. t. non sunt eadē, quia alia sunt sacramenta dantia salutē, alia promittētia tantum Saluatorē, & illa salubriora, faciliora, faciliora. Denique vetera sacramenta non solum fuerunt figuræ Christi, sed etiā nostrorum, in quibus proinde est veritas, iuxta illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est, de quo August. epi. 86. & lib. 1. cont. aduers. l. cap. 18. Hæc igitur sententia conuincit, nostra sacramenta mutanda non esse, sed terminatū iri ad ipsam veritatē aspectabilem in celo, contra Cataphrygas, Manicheum, Montanum, Priscillam, & alios qui sibi restaurationē nostrorum sacramentorum, ex promisso Spiritu sancto superbe vendicabant, vt colligitur ex D. Aug. lib. 32. contra Faust. c. 17.

13 Restat ostendendū sacramenta n. l. conferre gratiā ex opere operato, eo sensu quē supra explicauimus: id verò perspicitur primo, in baptismo collato paruulis, morionibus & stupidis, sine vlla suscipientis cooperatione & dispositione, cum eos sanctificari & ad eternā vitā admitti recta fides doceat vt in doctrina de baptismo constabit. Vnde elegantissimè in hunc sensum D. Aug. lib. 1. de peccat. mer. & remiss. c. 18. totum, hoc, inquit, in paruulis fit vi sacramenti & diuine gratiæ. Idē est enim [ex vi sacramenti] atque quod nos dicimus, ex opere operato. Secundò idem constat, cum suscipiētis sacramentum fides non est magna, deuotio languescit, & contritio de peccatis insufficientis existit: huic enim poenitentia sacramento dispositio illa perficitur, vt fiat de attrito contritus, & gratiā consequatur, vt est cōmunis & recepta Theologorum sententia. Tertio, idē opus operatū confirmatur, in habentibus equalem dispositionem ad quoduis sacramentū suscipiendum, vt equalis v. g. sit plurimū de peccatis cōtritio: suscipienti enim sacramentū maior gratia cōfertur, quā habenti sacramentum in voto, non certè ob aliam causam, quam ex vi sacramenti, quæ posita subiecti dispositione in adultis, maiorē gratiā tribuit, quā ipsi sine susceptione sacramenti assequerētur. Idē est de gratia, quā quis assequitur actibus virtutū, vel sacramentis: hæc enim est vberior & perfectior, vt constabit infra ex distin-

Disputatio de sacramentorum efficientia.

distinctione gratiæ sacramentalis à gratia virtutum & donorum. Hoc autē magis gloriosum est Deo & redemptori, quā nostris operationibus & dispositionibus gratiæ infusionem tribuere: quia id totum quod instrumentis conceditur, cedit in gloriā & dignitatē principalis agentis, quod tantam virtutē instrumentis à se institutis cōmunicauit. Quod sanè si pro sua dignitate expē datur, multū conuincit hereticos, qui alias etiam in hac præcipuè materia, volūt videri ij, quibus diuinus honor cordi, & curę sit. 14 Sed de modo & ratione causæ, qua sacramenta n. l. efficiunt gratiā, grauior & subtilior restat disputatio catholicorum inter ipsos: de hereticis autē qui omnē causæ rationē, eisdem sacramentis negant, explorata vera sententiā, & magis cōsentanea verbo Dei, cōmodius differemus. Est autē ratio dubitandi ex ipsa gratiæ dignitate & excellentia: quia cum ea nos efficiat diuinæ naturæ consortes. 2. Pet. 1. atque ita Deiformes, & non educatur de potentia naturali subiecti, supra omnem vim naturæ existens, sed ex nihilo producatur, & creationis autē & productionis ex nihilo, nulla creatura instrumentū esse possit, merito dubitatur, qua ratione sacramentum, cū sit aliquid creatū & effectum, gratiæ producendæ causa, aut instrumentū esse possit. Omnes quidē Theologi scholastici consentientes, asseruerunt cum Magistro sent. princip. 4. sent. sacramenta n. l. efficiere gratiā quā significat, sed modū efficiendū gratiā, qui verè causæ rationē haberet, non omnes attigerunt, vnus D. Tho. spiritu, ingenio, eruditione patrū, præsertim D. Aug. longè omnibus antecellens, id ipsum attigit, quod postea Florēt. Cōc. & Tridēt. definiērūt, & quod non solum verbis, sed re ipsa sit supra modū signi, & propriè habeat rationem causæ efficientis. Omnium igitur sententias Theologorum, eorū etiā qui sunt de familia D. Tho. ad quinque reuocamus. Prima asserit, sacramenta n. l. non producere gratiam immediatè, vt calor calorem, sed dispositiuè, quia vim habet efficiendū in anima quandam dispositionem, quam statim gratia cōsequitur, hanc dispositionē dicunt esse, vel characterē, vel quendam decorem, quē ornatū vocant, gratiæ suscipiendæ accommodatā dispositionem: efficiere præterea sacramenta, vt tollantur gratiæ impedimēta, fo-

Quomodo sacramenta sint causæ gratiæ instrumentales.

Prima sententiæ autores sunt Alexā. 4. p. q. 8. mem. 3. art. 5. 6. 1. 2. & 3. & alij Theolog. 4. d. 1. Albert. art. 5. ad argumēta. D. Th. q. 1. Pa. n. d. Cap. Ferrar. 4. lib. contra gē. c. 57.

rū imminuēdo, & vtraque ratione dici sacramenta n. l. gratiam efficiere. Sed hæc sententiā faciliè reuocatur. Primò quia verā rationem causæ non tribuit sacramentis ad gratiā: Secundò, quia characterē non semper comitatur gratia, vt constat in eo qui existēs in peccato mortali baptizatur: & ornatus ille res ficta est, scripturæ & Ecclesiæ ignota. Tertio, quia redit eadem dubitatio de characterē & illo ornatu, quomodo cū sit spiritualis, à sacramētis producat. Deniq; remouere impedimentū gratiæ licet sit aliquid, non tamē est efficiere gratiam, nisi fortè ex accidenti: sacramentum autē n. l. verè & per se efficit gratiam.

15 Altera sententiā dicit sacramenta conferre gratiam, quia Deus sacramentis assistens ex pacto & institutione infundit gratiam: sicut quidam Philosophi remouēt efficientiam à causis secundis, Deum ad præsentiam earum dixerant omnia efficere: & sicut signa maleficorum, causæ dici possunt eorū effectū, quos demō ipsi assistēs operatur. Sed hæc sententiā ab omnibus reuocatur, quia nihil amplius tribuit nouis quam veteribus sacramentis, nempè quod sint gratiæ sanctificantis signa.

Tertia sententiā facit sacramenta causas morales gratiæ, non habentes actionem aliquā gratiæ productiuam: vt pecunia est causa moralis redemptionis captiui, & meritum est causa mercedis, & consilium seu persuasio est causa rei gerendæ. Sed etiam hæc sententiā tollit veram rationē causæ efficientis: cum hæc omnia tantum sint occasiones, quibus excitatur vera causa, vt agat & producat effectum: vt ex consilio sequitur occisio, & ex pecunia redemptio: quo genere causæ Christi passio meruit & procurauit nostrā redemptionem, & præterea instrumentaliter, vt ostēdimus supra q. 8.

16 Quarta sententiā reiecit omnibus præcedentibus, affirmat sacramenta nos efficiere gratos Deo, gratiam tamen quæ infunditur, & qua sumus formaliter grati Deo, non efficiere: sicuti apud nos fit homo homini charus & gratus, sine noua aliquis qualitatis productione. itaque sacramentis detrahit efficientiam qualitatis & gratiæ, quæ producitur in suscipiente, & tribuit efficientiam grati hominis. Quod si hæc sententiā præcessisset Viennensē Cōcilium, quod probabilius esse definiuit

Secunda sententiæ autores ad. d. 1. Bonau. Ricar. ar. 4. q. 2. Scot. Duran. q. 4. Gabr. Marfil. q. 1.

Tertia sententiæ autor Can. in relect. de sacramentis p. 4. refellitur à Soto.

Quarta sententiæ, autor Dami. Sot.

Sacramenta n. l. præstantiora veteribus & nunquam mutanda.

De hac distinctione vtriusque test. diximus Reg. 2. scripura.

Comment. in D. Tho. tert. part.

per baptismum infundi gratiam, virtutes & dona, & Tridentinum, quod ad repellendam iustitiam imputatiuam hæreticorum definiuit Sess. 6. cap. 7. & Can. 11. Neminem iustificari etiam paruulum, nisi per iustitiam, verè animæ inhærentem, quæ sit causa formalis iustificationis, videri posset probabile: vt fuit etiam ante illa concilia probabile, gratiam non esse habitum vel qualitatem infusam: sed post illa concilia asserere, effici hominem per sacramenta gratum, & non attingere ipsius gratiæ, per quam formaliter est gratus, infusionem, minus solidum est, & nimis subtile, & definitionibus Conciliorum non admodum consentaneum. Sic ergo contra hanc sententiam concludimus: sacramenta secundum eam non attingunt formam, per quam homo fit gratus, neque aliquam dispositionem ad eam formam: ergo non possunt esse verè & propriè causæ, cur homo sit gratus Deo. Quod si quis dicat, esse causas dispositiuas, is non tribuit sacramentis ratione causæ efficiētis sed materialis, quod est alienum à ratione instrumenti, quod in genere causæ efficientis continetur. Quod verò Patres non meminerint gratiæ huius, quatenus qualitas dicitur, nihil adiuvat hanc sententiam, quia neque etiam asseruerunt sacramenta efficere homines gratos Deo: id tamen asseruerunt, quod cum utroque parem vim habet, nempe sacramenta iustificare, abluere animam, & sanare à peccatis, remittere peccata, dare vitam, incorporare Christo, pascere & purgare animam. Denique hæc sententia de gratia, quod sit qualitas & forma iustificatis inhærens, ex verbo Dei & Patribus collecta est, & à posterioribus Conciliis explicata: oportuit igitur post hanc Conciliorum explicationem, efficientiam gratiæ sacramentis tribuere conformiter ad eam, cum verum verò necessariò consentire debeat.

17 Quinta sententia quæ planè est D. Thomæ affirmat sacramenta esse causas gratiæ iustificantis, quæ verè & propriè ipsius gratiæ productionem attingant: cuius explicatio est. in gratiæ infusione duo sunt, ipsa gratiæ susceptio secundum potentiam obedientialem, cum naturalis vis non possit esse ad donum supernaturale: & qualitatis susceptæ & infusæ ex

nihilo productio. Primum sacramenta instrumentaliter attingunt, quatenus actione sacramentali affecto corpore, anima afficitur ad excipiendam gratiam quæ infunditur: & huius mutationis animæ ad recipiendam gratiam immutato corpore, res creata & producta instrumentum esse potest: illud verò secundum Deum efficit immediatè, & nullum assumit instrumentum, quia creationis & productionis ex nihilo nullum potest esse.

18 Gratiam vero creari aut concreari plerique Theologi negant, quod fiat in subiecto, & creatio omne subiectum excludat, & quia eius definitio non sit annihilatio. Sic Caiet. supra quæst. 8. artic. 1. & quæst. 62. art. 1. cum creationi & conseruationi opponatur annihilatio. vocat autem gratiæ productionem mutationem in ordine gratuitorum. Quidam coproductionem vocant, sicut accidentis in subiecto. creatio autem tribuitur gratiæ in scriptura sacra, secundum analogiam, vt sicut creatio tribuit nouum esse, sic gratia diuinam inuolutionem. sic exponit D. Thom. 1. 2. quæst. 110. art. 2. ad 3. Paulum Ephes. 2. 2. Corinth. 5. Galat. 6. Sed quicquid sit de ratione creationis, aut concreationis propriæ sumptæ, certum est gratiam, cum qualitas sit, non fieri ex aliquo vt materia, & ideo ex nihilo: neque anima subiectum in quo illius, habet vim insitam & naturalem ad eam excipiendam, sed id accipit supernaturaliter ex dono Dei. An verò D. Thom. priorem sententiam 4. sentent. hic retractauerit, negant Palud. Capreol. Ferrar. affirmant Caiet. Can. Sot. & verè affirmant, vt deducit Caiet. neque aliter hæc doctrina consentire potest, cū art. 2. quæst. 3. huius 3. p. Itaque sacramentum non imprimat dispositionem aliquam gratiæ, sed motum à Deo principali agente, attingendo sua actione naturali corpus suscipientis sacramentum, mouet & immutat animam, vt gratiam, effectam à Deo, recipiat. Hoc est quod volunt Patres, cum dicunt in aqua baptismi esse vim regeneratiuam, & quod apertius D. August. de baptismo, eam esse vim aquæ, vt corpus tangat & cor abluat: denique omnia illa testimonia sacre scripturæ, & primum, quæ supra citauimus, ad ostendendum sacramenta nouæ legis esse causas instrumentales gratiæ.

Quæst. LXII. Artic. 3. & 4. 30

gratiæ, hanc nostram explicationem, quæ diui Thomæ est, planè confirmant: & ratione sic confirmari potest. quia hæc sententia tribuit sacramentis veram efficientiam instrumentalem, nempe quod mota à Deo principali agente, sua actione eleuentur ad productionem effectus principali agenti conformis, vt supra explicauimus, quæst. 13. de miraculis, est igitur hæc sententia vera.

19 Quamuis antiqua concilia tribuerint sacramentis nouæ legis, efficientiam gratiæ, solum tamen Tridentinum expressit hanc efficientiam esse instrumentalem, cum ait Sess. 6. cap. 7. Baptismum esse causam instrumentalem nostræ iustificationis, & hanc definit esse per infusionem gratiæ, qua formaliter iusti sumus, & ita concedit apertè baptismum gratiæ efficientiam instrumentalem. quod autem definit de baptismo, de cæteris etiam sacramentis nostris asserendum est, quia omnia iustificat vel infundendo primam gratiam, vel perficiendo præexistentem. Non igitur tribuimus aliquam virtutem permanentem sacramentis (excepta Eucharistia) gratiæ productiuam, sed ipse motus vt est à principali agente dicitur, & est virtus instrumentalis, à qua dicitur à quibusdam motus ille virtuosus, quia per eam eleuatur ad inducendum effectum principalis agentis: & ratione huius motus, dicuntur sacramenta continere gratiam, & habere virtutem gratiæ causatiuam. Quamuis enim virtus spiritualis in corpore non possit esse permanenter & completè, cum neque ab eo possit esse, supra illius vim, & naturam existens, neque in eo recipi, quia oportet esse ad modum recipientis corporei: potest tamen esse virtus spiritualis instrumentalis, hoc est quatenus corpus ab aliqua substantia spirituali moueri potest, ad effectum spirituale inducendum: vt in voce sensibili est vis spiritualis, ad excitandum intellectum alterius, quatenus procedit à conceptione nostri intellectus. Vnde hæc virtus instrumentalis, acquiritur instrumento, ex hoc ipso quod mouetur à principali agente: & similiter sacramentum, ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum & administrationem sacramenti, consequitur virtutem spiritualem, quatenus ex motu principalis agentis, ad effectum

spiritualem eleuatur. Vnde Diuus August. nec mirum quod aquam, hoc est substantiam corporalem ad purificandam animam peruenire dicimus: peruenit planè & penetrat conscientiam vniuersa latibula. Quamuis enim ipsa sit subtilis & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtiliora pertransit. quæ omnia tantum continent, vim instrumentalem esse in aqua baptismi dimanantem à principali agente Christo, ad animæ regenerationem.

20 Sacramentum quidè ex materia naturali & actione externa est res sensibilis: si verò consideretur ex instituyente, principali agente, effectu, habet virtutem supernaturalem & spiritualem, sed instrumentalem, quatenus eleuatur à Deo ad supernaturalem effectum gratiæ spiritualis ipso motu, non autem sacramento impressa aliqua vi permanenti. Vnde sicut effectus in causa continetur virtute, sic sacramenta dicuntur gratiam continere instrumentaliter, cum sint ad eam inducendam, vt causa ad producendum suum effectum instrumentalis.

21 Dicitur autem hæc virtus causatiua gratiæ dimanare ex passione Christi, quatenus in ea completè meruit Christus omnia pertinentia ad nostram salutem: & hoc meritum, nobis per sacramenta applicatur secundum efficaciam. fuit etiam passio Christi, causa coniuncta instrumentalis iustitiæ & gratiæ, quam sacramenta conferunt, & plenissima etiam satisfactio, quæ omnia per sacramenta nobis communicantur, vt ipsi etiam mereri & satisfacere possimus. Fluxus autem aquæ & sanguinis ex latere Christi mortui in cruce, meritorius esse non potuit, cum morte sit omne meritum completum, neque satisfactorius, fuit tamen instrumentalis ad vitam animæ, quæ nobis per sacramenta communicatur, sicuti sepultura, resurrectio, & omnis operatio Christi, vt ostendimus supra quæst. 8. in disputatione de efficacia operationum Christi ad nostram salutem. Significauit etiam fluxus ille sanguinis & aquæ, quæ specialiter pertinent ad duo potissima sacramenta, baptismum & eucharistiam: nam aqua est propria materia baptismi, & vino debet permisceri in calice, quia coniuncta sanguini li-

cet

In sermo. de Epiph.

3. p. 4. 62. art. 3. 4.

3. p. 4. 62. art. 5.

Secundum D. Th.

et per se, fluxit ex latere Christi, inquit Conc. Florent. de Eucharistia in doctrina de sacrament. Sess. vltima. Ex passione Christi omnia sacramenta suam habere virtutem ad sanctificandum, tanquam ex complemento totius meriti, & actione perfectissima, quæ perfecta sit ab eximia charitate, vt ostendit Paulus ad Roma. 5. cum ait, commendat autem Deus suam charitatem in nobis, quod cum adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Dixi autem ex latere Christi mortui exisse aquam & sanguinem, quia sic expressum est Ioan. 19. vt refutetur error asserentium neque effluxisse aquam, sed flegma, neque ex Christo mortuo, & mortuum dixisse Euangelistam per recapitulationem. Sed hic error iam pridem damnatus est ab Innocentio Tertio, cap. in quadam de celeb. miss. & in Clement. de summ. Trinit. & fide Catho. Aug. autē frequenter illud vsurpat sacramenta fluxisse de latere Domini, Tractat. 15. in Ioannem. Psalm. 138. & sententia. 323. in libro excerptarum Prosperi, non ob aliam causam, quam quod sanguis ille in sacrificiū per passionem & mortē tū effusus, vim viuificatiuam omnibus Ecclesiæ sacramētis dederit: ita vt non solum à Deo ipso, sed ab hoc instrumento diuinitati coniuncto, ad effectus supernaturales moueatur, completē quidem & perfectē, tanquam termino omnis meriti, sed ab aliis omnibus Christi actionibus meritorie etiam atque effectiue, vt medijs ad eundem terminum & complementum, à sanguine autem & aqua lateris effectiue tantum, cum morte esset finitum Christi meritum.

Ad Artic. 2.

22 Postquam ostendimus sacramenta nouæ legis efficere gratiam sanctificantem instrumentaliter, explicandum est quid nam sit hæc gratia sacramentalis, id est, effecta per sacramenta, & qua ratione differat à gratia virtutum & donorum, id est gratia quam consequuntur virtutes & dona in potentijs, ad operandum conformiter ad ipsam gratiam: vtrum scilicet, sit eadem secundum speciem, vel potius, hoc quod est esse à sacramentis effectam, addat aliquid præter virtutes & dona, quæ omnem gratiam iustificantem consequuntur.

Ad art. 2.

Est igitur vtriusque gratiæ consensio, quia vtraque perfectē hominem iustificat

Ad art. 5.

Sacramenta
qua ratione ex
passione & ex
latere Domini
prodierint.

& reddit gratum Deo, efficiens confortem diuinæ naturæ, siue sanet & mundet à peccato, & ideo sit prima, siue præ-existentm sanitatem animæ & gratiam augeat: vtraque enim est habitus animæ inherens, vt definitum est contra iustitiam imputatiuam in Trident. Sess. 6. cap. 7. & Can. 11. Hæc sunt de vtraque gratia certa fidei dogmata: secundum verò meliorem Theologorum sententiam vtraque est in essentia animæ, & eadem in potentijs cōsequuntur virtutes & dona Spiritus sancti, vt eliciantur operationes gratiæ inherenti consentaneæ. Differentia autem vtriusque gratiæ generalis est, quod ea quæ dicitur esse virtutum & donorum, nihil amplius continet, aut certè non tam copiosè quàm gratia sacramentalis, quæ amplius aliquid continet: id verò est, auxilium ad speciales quosdam effectus, ad salutem & iustitiam hominis pertinentes, vt suscipiens sacramentum, recipiat & assequatur sacramenti finem, cuius gratia institutum est. Id autem auxilium, non habitum gratiæ diuersum esse volumus, sed diuinum auxilium actuale, extensiuum gratiæ habitualis ad effectum proprium sacramenti: atque idè vtraque in ratione gratiæ habitualis consentit, sed ex hoc auxilio addito sacramentali, distinctio specifica potest inter vtranque constitui, vt sit huius auxiliij additio, quasi differentia gratiam sacramentalem consequens. Vnde quamuis gratia extra sacramentum collata, per votum tamen sacramenti, habeat ratione eius aliquid huius auxiliij, id tamen copiosius donatur suscipienti actu sacramentum. Si enim sacramenta nouæ leg. gratiam conferunt ex opere operato, & habent speciales effectus, quibus inter se distinguuntur, vt baptismus regenerat, Eucharistia pacificat & reficit, necesse est asserere ipsam gratiam, sacramenti vi collatam, ad huiusmodi effectum inducendum esse accommodatam: eam verò accommodationem Theologi expriment per huiusmodi auxilium, quo gratiam sacramentalem à gratia quæ non confertur virtute sacramentorum, distinguunt, & eam vocant donorum & virtutum, quia nihil aliud habet ad iunctum ad rectè operandum, quam virtutes & dona in potentijs: cū præterea gratia sacramentalis habeat adiunctum illud auxilium speciale. Dici etiam potest virtutum

virtutum & donorum, quia talem gratiam merentur iustificati, cum actibus meritorij virtutum, augmentum gratiæ merentur.

23 Exemplis erit hæc differentia notissima. Ad confessionem fidei & constantiam operantur fides & fortitudo, datæ homini extra sacramenta: hoc tamen animi robur, excellentius confertur sacramento confirmationis, ad hunc effectum peculiariter instituto. Sic etiam anima pacitur & reficitur verbo Dei & contemplatione, sed excellentius sacra Eucharistia, ad eum finem instituta. Idem de fide coniugali & castitate, respectu gratiæ quam matrimonium cōfert, dicendū est. Quare vt generaliter distinximus gratiam sacramentalem per huiusmodi auxilium, à gratia virtutum, sic & gratias singulorum sacramentorum inter se distinguere oportet: vt licet omnis gratia sacramentalis iustificans, habitus sit, adiuncto auxilio Dei ad speciales quosdam salutis nostræ effectus: habeat tamē cuiusque sacramenti gratia, ad propriū effectū speciale auxilium, determinatū ad eundē effectum: quia aliter gratiæ sacramentales non distinguerentur inter se, vt oportet distinguere, quia ipsa sacramenta distinguuntur, & ad effectus speciales efficacia iunt.

24 Ex hac generali differentia vtriusque gratiæ, aliæ speciales consequuntur. Primò quidem quia gratia virtutum id propriè agit in anima & eius facultatibus, vt homo iuste & sanctè operetur: sed gratia sacramentalis non solum hoc præstat, sed præterea fert secum singulare auxiliū, contra naturæ languorem & imbecillitatem ex originali peccato contractam: & ideo hæc gratia vim habet peculiarem in peccata præterita & eorum causas, cum virtutes quoad præsens & futurum tantum, propriè peccatum excludant. Hinc sunt duo sacramenta baptismus & confirmatio, ad reatum præteritorij peccatorij soluendum baptismus, & ad roborandas debilitatas animæ vires confirmatio: ad restaurandā deflectionem caloris spiritualis animæ ex peccatis contractam, Eucharistiæ alimentum, & similiter in alijs sacramentis. quorum singula non solum bonos & sanctos reddunt suscipientes, sed etiam singularem aliquam vim, in præcedentem naturæ aut personæ morbum exercent. cuius rei ignorantia Lutherus impiè asseruit, quod vera

pœnitentia non est nisi noua vita, non alia agnoscens interiorem animæ innovationem, nec aliam morum conformationem quàm Philosophi, qui nihil præterita curauerunt, præsertim ad resarciendam Dei offensam. Secundò potest colligi alia differentia specialis vtriusque gratiæ, quod gratia quæ sacramentis comparatur certior est, quanquam de nulla gratia (sit certitudo excludens omnem dubitationem etiam moralem) sed certior dicatur secundum Christianas coniecturas probabiles, & maiorem in nobis spem salutis excitet: quia in operibus iustissimorum etiam hominum ij possint esse defectus, vt aut non omnino, aut rarò augmentum gratiæ mereantur: quos tamen defectus & imperfectiones ita supplet sacramentum, vt cum mediocri & sufficienti dispositione, ex opere operato amplissimam gratiam conferat. Sic etiā imperfecta cōtritiō quæ satis est ad sacramentum, nō satis est per se extra sacramentū, quia sine sacramento perfecta non est: nec ea deuotio extra sacramentum semper meretur in iustis gratiam, quæ tamen sacramento coniuncta, reddit suscipientem idoneum, ad recipiendam gratiam sacramenti. Ex quibus omnibus in promptu est deuotio mentibus cogitare, quid quantumque operetur Deus in nobis per sacramenta, quatenus passionis Christi instrumenta efficacia sunt. quod autem hoc aut non credatur ab hæreticis, aut non intelligatur à populo, aut non amplius diligatur ab his qui intelligunt, vehemèter dolendum est, & vt secus fiat, summo opere laborandum.

25 Reliquum est vt firmiter constituta veritate de partibus essentialibus sacramentorum nouæ legis, & eorum efficacia ad sanctificandum, repugnantes aduersariorum errores refellamus. Veteres enim & recentes hæretici, volunt non esse sacramentorum formis præscripta & certa verba, neque determinatas materias, quibus Deus colatur, & homines sanctificentur. Primò igitur obiiciunt non debere hominem inferioribus alligari, & subiici ad colendum Deum, cum sit contra naturam superiora inferioribus subiici. Secundò, quia hic cultus per creaturas est gentilium idololatrarum, cum præceptum sit, Deuter. 12. populo Dei, ne in colendo Deo gentes imitetur. Tertio, quia per huiusmodi

Disputatio
cōtra hæreticos de usu
& effectū sacramentorum

Porphyrius apud Euseb. de præp. lib. 3. c. 5. Aug. lib. 1. retract. c. 4. Brent. in confess. vtriusq. c. de baptismo alij hæret. apud Irē. lib. 1. c. 18.

iusmodi cultum videtur significare, quod Deus indigeat aliquibus creaturis. Quarto, qui seruire & Iudaicum est, & libertati Christianæ repugnans in cultu Dei alligari ad creaturas. Denique confirmant hæc omnia ex illo 1. Timoth. 4. corporalis exercitatio ad modicum utilis est his argumentis, hæretici tollunt de sacramentis nostris determinatas materias & formas. Efficaciam verò sacramentorum ad sanctificandum impugnant, æquantes nostra sacramenta veteribus, ut non sint magis efficacia, ut illi loquuntur, quam baptismus Ioannis, Ezechiae umbra, vellus Gedeonis, & contumiles aliæ figure: & sint nostra sacramenta verba tantum quædam visibilia, quibus instituimur & admone-mur de Christo, & beneficiis mortis eius: & hæc ratione non esse sacramenta nostra magis efficacia, quam Euangelij prædicationem, & vulgari lingua esse administranda, ut omnes instruantur, sicuti prædicatione Euangelij.

26 Præterea Protestantes asserunt signis sacramentorum, excitari fidem, quæ per se & nõ per sacramenta iustitiam & gratiã Dei apprehendat: & ideo in signo sacramenti esse vim prædicationis ad fidem excitandam, non tamen vim gratiæ effectiuam. Verum error huiusmodi de fide illa speciali iustificante, damnatur in Trident. Sess. 6. cap. 9. Sed quia nos supra ex verbo Dei expresso, cultum Dei, in his sacramentis, & nostram sanctificationem positam esse ostendimus, facile & aperte has obiectiones refutabimus. Primum igitur, creaturæ sensibiles & corporales tribus modis considerari possunt, vel secundum se, vel respectu hominum, vel respectu Dei: secundum se nullus homo illis subiici potest, nisi nefando scelere adorationis & abusus, quo gentiles idololatræ, & peccatores se illis subiiciunt, & ideo reprehenduntur grauiter à Diuo Paulo Roma. 1. sed respectu hominum & Dei, homines variis modis eisdem creaturis subiiciuntur: vel quia sunt Dei flagella, quibus nõs punit: vel quia imponuntur sub præcepto, ad exercitium religionis vel alicuius virtutis, ut obedientiæ, patientiæ, instructionis: vel quia sunt signa gratiæ & diuinorum beneficiorum, ut à Deo præscripta, vel à ratione humana inuenta: his autem tribus modis homo non subiicitur creaturis, sed Deo in

illis & per illas: alioquin tolleretur omnis externus cultus, tam in lege naturæ quam veteri & nostra, & perirent cum precibus publicis, sacrificia & sacramenta omnia, atque ipsius corporis nostri cum anima in seruiendo Deo sancta societas: qua nihil potest excogitari absurdius aut indignius.

27 Vnde semper à Deo præscriptum est quomodo rebus externis colendus esset, vel generaliter, ut de protestatione veræ religionis in lege naturæ, vel specialiter, ut in paradiso fuit lignum vitæ, & arbor scientiæ, exercitatio obedientiæ: in lege veteri fuit quidẽ iusta & legitima institutio creaturarum ad cultum Dei, sed numerositate, infirmitate, obscuritate significationis, oneris & fastidij plena, & ideo à D. Paulo Coloss. 2. Galat. 4. dicitur seruitus sub elementis, atque legis pædagogia, & à D. August. lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 9. seruitus sub signis, quia sciebat populus in illis Deum coli, quorum tamen significationem plerique distinctè non nouerant. Qua ratione hæc seruitus à seruitute gentiliu differt, quod illa ad Deum, hæc ad creaturam terminaretur. Postremò autè seruitus erga creaturas in noua leg. præcepta à Deo & necessaria, & faciliior, efficacior, numero & obseruatione leuior & suauior, & ideo nõ dicitur propriè seruitus, sed iugum suauæ & gratissimum religionis obsequium. Itaque liberi sumus, non solum præ gentilibus, qui seruierunt potius creaturæ quam creatori, sed præ Iudæis qui signorum plerisque incognitorum, semper autem inefficacium, multitudine premebantur. sed signis omnibus sensibilibus in cultu religionis & cæteris studiis carere, omnino fieri non potest: hoc enim esset hominem in æterna beatitudine collocare: qua Deum facie ad faciem intueatur, & ad rerum spiritualium intelligentiam nullis indigeat signis externis.

28 Sic igitur ad primam obiectionem respondetur, seruitutem creaturarum propriè esse cum ad creaturas cultus ipse terminatur, quæ idololatriæ est, qualis fuit in gentibus: seruitus autem Iudæorum fuit iusta, quia præcepta à Deo, sed importabilis, ut inquit Petrus Acto. 15. Christianorum autem subiectio ad elementa sensibilia, est quidem aliqua seruitus respectu vitæ innocentis ante peccatum, & futuræ

futura quæ erit in celo: sed tamen in summa paucitate, efficacia & apertissima significatione signorum, est quæ in hac vita cogitari potest liberrima, & humanæ naturæ congruens & accommodatissima: cum mediocri talium signorum exercitio recreetur & adiuuetur, ut multorum in efficacium pondere deprimitur.

29 Ad secundam obiectionem, respondetur ex August. lib. 1. contra aduers. leg. cap. 18. dæmonem illa exigere à gentibus sibi exhiberi, quia scit Deo verò deberi. Sic enim vult falsus deus adorari ab eis quos decipit, sicut verus Deus honoratur ab his quibus consultit: & quia vera religio falsam antecessit, & falsa veram imitatur, ideo à veris cultoribus, falsi plerique acceperunt: quare peccatum non est in materia cultus, sed quia quod est veri Dei, falso deo tribuitur. Instinctus etiam naturalis admonet illa Deo deberi, deceptio tamen est in veri Dei cognitione. ad illud autem Deuter. 21. respondetur, materiam quandam sacramenti & sacrificij legitimam gentes habuisse, ut pecora, panes, vinum, quandam illegitimam, ut filiorum immolationem, sanguinis humani effusionem: ab hac cauendum præcipit Dominus, non ab illa in veri Dei cultu. sic olim Christianis obiciebatur quod Cererem & Bacchum colerent, propter sacramentum panis & vini, inquit August. lib. 20. contra Faust. cap. 13. & quod Saturnum colerent, propter Sabbathi obseruationem: & semper supersticiosi cultores creaturarum se defendebant, ex eo quod esset aliquid simile in sacramentis nostris, de quo D. August. epist. 118. cap. 7. concludens non esse positam superstitionem in usu istarum rerum, sed in modo, ratione & fine & intentione ventium: sicut aliter nauta obseruat ventos & tempora, aliter planetarius: & eisdem rebus Christianus ad significationem, gentilis ad superstitionem utitur. Vnde Paulus 1. Corint. 10. non reprehendit gentes, quod immolent ea quæ nos, sed quia dæmonibus & non Deo immolant.

30 Ad tertium respondetur, ex Ireneo lib. 4. cap. 32. illa non assumi propter Dei indigentiam, sed propter nostrum obsequium: nec quia illis delectetur Deus, sed quia in illis est spiritualium magis accommodata significatio. Similiter Iono,

situ, & numero verborum in formis sacramentorum non delectatur Deus, sed quia instituta ad significandum accommodatissime.

31 Ad quartum, Iudæorum seruitus non fuit posita in eo quod signa essent externa, sed quod multa, infirma & obscura, & quia ipsi carnales mentem supra signa non erigebant, sicuti Prophetæ & viri religiosi seruitute illa non premebantur, mysteria occulta intelligentes. quare nos qui pauca signa, expressa & efficacia habemus, nulla seruitute premi possumus. Vnde D. August. lib. 19. contra Faustum, cap. 17. populus inquit, Iudaicus in eis qui intelligebant quod hæc pertinerent, erat liber, sed seruus in eis qui hæc nõ intelligebant.

32 Ad quintum, D. Paulus, aut loquitur de exercitatione corporis ad sanitatem, ut volunt Græci, aut si loquitur de exercitatione in signis, intelligit de his, qui spirituales significationem non nouerunt ut carnales Iudæi: non autem de usu sacramentorum nouæ legis, quem falso dicas corporalem, cum significatione & casualitate sit omnino spiritualis ut inquit, D. Tho. 3. p. q. 61. art. 1.

33 Ad alias obiectiones contra efficaciam nostrorum sacramentorum, asserentes nihil amplius efficere quam Euangelij prædicationem, ex verbo Dei expresso responsio deducitur: quia D. Paulus Rom. 1. cum asseruisset Euangelium esse virtutem Dei, subiungit: in eo enim reuelatur iustitia Dei ex fide in fidem, hoc est, Euangelium significat & annuntiat, quæ ratione iustitiam comparare possumus: ipsa vero annuntiatio non habet virtutem iustificandi, & ideo prædicatione mittit nos ad sacramenta, ut sanctificemur, proponit & demonstrat, sed non præstat, dicitur autem ex fide veteri, ad fidem Euangelij progressio fieri. Vnde diuus Anselmus Euangelium intelligit res contentas in Euangelio, mortem, redemptionem Christi, & sacramenta quibus communicatur. Cõueniunt quidẽ Euangelium & sacramentum in significando mysteria Christi, & ideo sacramentum dicitur à D. August. tract. 80. in Ioan. & lib. 19. contra Faust. c. 6. quoddam quasi visibile verbum, sed in operatione sanctificandi, habet præterea sacramentum efficaciam instrumentalem. Idem con-

Responsio ad argumenta hæc.

confirmat praxis Apostolorum, cū Act. 2. cap. compuncti Iudæi prædicatione Euāgelij mittuntur ad baptismum: Dicunt enim ad Petrum & Apostolos, quid faciemus viri fratres, hæc est vis Euāgelij. Respondit Petrus: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionē peccatorum, & accipietis Spiritū sanctum. Hec est virtus sacramentorum. Act. 8. Cū Eunuchus credidisset Philippo euāgelizanti, licet, inquit Philippus tibi baptizari. Constat præterea sacramēta iis sæpè ministrari vtiliter, quibus prædicationis effectus inutilis, vt baptismum paruulis & amentibus.

34 *¶* Vnde quod August. Verbum sacramentale, appellat verbum quod prædicamus, sermonem Christi, verbum fidei, verbum vitæ, tract. 80. in Ioan. non significat sacramentum esse aliā vim, quam prædicationis, vt volunt aduersarij, sed intelligit formas sacramentorum quæ nobis exprimentur Christi efficaciam per sacramenta, & ideo vim quandam prædicationis habent in significando, sed præterea efficiunt sanctificationem. Quod verò addit Aug. [verbum mundat non quia dicitur, sed quia creditur] non significat fidem, vel suscipientis, vt constat de baptismo paruulorum, vel ministrum, vt constat de hæretico baptizante secundum sensum Ecclesiæ catholicæ, cū fides etiam in adulto suscipiente sit tantum dispositio; non verò instrumentum gratiæ vt sacramentum: sed significat spirituales benedictionem & vim sanctificandi non esse in sono verborum forme sacramenti, sed in virtute diuina, quam per fidem credimus verbis forme sacramenti inesse; & ideo forma aut verbum forme, non mundat quia dicitur & profertur, sed quia vis latens Spiritus sancti inest, quæ creditur per fidem. Que explicatio proposito Augustini & verbis sequentibus valde consentit, subiungit enim: [Nā in ipso verbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.] Illud verò Ephes. 5. Mundas eam lauatio aquæ in verbo vitæ, quod referunt Protestantes ad fidem vt obiectum, & ideo mundationem fidei tribuunt, non sacramento: Chrysol. de forma sacramenti intelligit, Hieron. de sacra scriptura, sed quod dicatur, vt de annuntiatione Euāgelij dictum est.

QVÆSTIO LXIII.

De effectu sacramentorum, qui est character in sex articulos diuisa.

D Einde considerandum est de alio effectu sacramentorum, qui est character.

Et circa hoc queruntur sex.

Primo Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

Secundo, quid sit ille character.

Tertio, cuius sit character.

Quarto, in quo sit sicut in subiecto.

Quinto, vtrum insit indelebilitur.

Sexto, vtrum omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. character enim significare videtur quoddam signum distinctiuum. Sed distinctio membrorum Christi ab alijs, fit per eternam prædestinationem, quæ non ponit aliquid in prædestinato, sed solum in Deo prædestinante, vt in prima parte * habitum est. Dicitur enim 2. Timoth. 2. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, nouit Dominus qui sunt eius. Ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima.

¶ 2. Præterea, Character signum est distinctiuum; signum autem (vt Augustinus dicit in 2. de Doctrina Christiana) est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima, quod aliquam spec-

4. d. 4. q. 1. art. 1. 4. q. 1. c.

1. p. q. 23. art. 3.

Lib. 2. de doctr. princ. 10. 32

speciem sensibus ingerat. Ergo videtur quod in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶ 3. Præterea, Sicut per sacramenta nouæ legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta veteris legis. Sed sacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iustitiæ carnis, secundum Apost. ad Hebr. 9. Ergo videtur quod neque sacramenta nouæ legis imprimunt characterem.

SED CONTRA est quod Apost. dicit 2. ad Corint. 1. Qui vnxit nos, Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Sed nihil aliud importat characterem quam quædam signationem. Ergo videtur quod Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex prædictis * patet, sacramenta nouæ legis, ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendum animam in his quæ pertinent ad cultum Dei, secundum ritum Christianæ vitæ. Quicumque autem ad aliquid certum deputatur, consuevit ad illud consignari, sicut milites qui ascribebantur ad miliriam antiquitus, solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinet ad cultum Dei, consequens est quod per ea fideles aliquo spirituali characterem insigniantur. Vnde August. † dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterem in corpore suo, non militans pavidus ex-

q. 62. ar. 5.

Contra epistol. Parme. lib. 2. c. 13. parum a medio. 10. 7.

horruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusa, & impetrata iam venia militare coeperit, nūquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? an forte minus hæret sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota?

AD PRIMUM ergo dicendum, quod fideles Christi ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur signaculo prædestinationis diuinæ. Sed ad actus conuenientes præsentis Ecclesiæ deputantur quodam spirituali signaculo eis insignito, qui character nuncupatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod character animæ impressus, habet rationem signi in quantum per sensibile sacramentum imprimitur, per hoc enim scitur aliquis esse baptismali characterem insignitus, quod est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamen character vel signaculum dici potest per quandam similitudinem, omne quod configurat alicui, vel distinguit ab alio, etiam si non sit sensibile, sicut Christus dicitur figura, vel character paternæ substantiæ, secundum Apostolum, Heb. primo.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut supra dictum est, * sacramenta veteris legis non habebant in se spirituales virtutes, ad aliquem spirituales effectum operantem. Et ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character, sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 4.

q. 62. ar. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum character sit spiritualis potestas.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod character non sit spiritualis potestas. Character enim idē videtur esse quod figura, vnde Heb. 1. vbi dicitur. Figura substantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character. Sed figura est in quarta specie qualitatis, & ita differt à potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. Character ergo non est spiritualis potestas.

¶ 2. Præterea, Dion. * dicit. 2. c. Eccle. hier. quod diuina beatitudo accedem ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quoddam signo, ipsi tradit suam participationē. Et sic videtur quod character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character est potestas, quæ videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.

¶ 3. Præterea, A quibusdā character sic definitur. Character est signum sanctū communionis fidei, & sanctæ ordinationis, datum à hierarcha. Signum autē est in genere relationis, non autem in genere potestatis. Non ergo character est spiritualis potestas.

¶ 4. Præterea, Potestas habet rationē causæ & principij, vt patet 5. Metæ. * Sed signū, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationē effectus. Character ergo non est spiritualis potestas.

SED CONTRA est, quod * Philosoph. dicit in 2. Ethic. Tria sunt in anima, potentia, habitus & passio. Sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, vt infra dicetur * Si-

militer etiam non est habitus, quia nullus habitus est, qui se possit ad bene & malè habere: character autem ad vtrunq; se habet, vtuntur enim eo quidam bene, alij verò malè: Quod in habitibus non cōtingit, nā habitu virtutis, nullus vtitur malè, & habitu malitiæ, nullus bene. Ergo relinquitur quod character sit potentia.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictū est, * sacramenta nouæ legis, characterē imprimūt, in quantum per ea deputantur homines ad cultū Dei, secundū ritum Christianæ religionis. Vnde Dion. * in 2. ca. Eccl. hierar. cū dixisset, quod Deus in quodā signo tradit sui participationē accedenti ad baptismū, subiūgit, Perficiēs eum diuinū, & communicatorem diuinorū. Diuinus autē cultus consistit vel in recipiēdo aliqua diuina, vel in tradendo aliis. Ad vtrunq; autem horū requiritur quædam potētia: nā ad tradendum aliquid aliis, requiritur potētia actiua, ad recipiendū autem requiritur potentia passiuā. Et ideo character importat quandam potentiam spiritualem, ordinatam ad ea quæ sunt diuini cultus. Sciendū tamen, quod hæc spiritualis potentia est instrumentalis, sicut etiam supra dictum est * de virtute, quæ est in sacramentis. Habere enim sacramenti characterē competit ministris Dei. minister autē habet per se modū instrumenti, vt Philosoph. * dicit in 1. Polit. Et ideo sicut virtus, quæ est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionem, eo quod est quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non propriè est in genere vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

AD

AD PRIMUM ergo dicendum, quod figura est quædam terminatio quantitatis. vnde propriè loquēdo, non est nisi in rebus corporeis, in spiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere vel specie, nisi per id quod de eo propriè prædicatur. Et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis, licet hoc quidam posuerint.

AD SECUNDVM dicendum, quod in tertia specie qualitatis nō sunt nisi sensibiles passionēs vel sensibiles qualitates. Character autē non est lumen sensibile, & ideo nō est in tertia specie qualitatis, vt quidam dixerunt.

AD TERTIVM dicendum, quod relatio quæ importatur in nomine Signi, oportet quod super aliquid fundetur. Relatio autem huius signi quod est character, non potest fundari immediate super essentiā animæ, quia sic conueniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio, & hoc est essentia characteris. Vnde non oportebit quod sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

AD QVARTVM dicendum, quod character habet rationem signi per comparisonem ad sacramentum sensibile, à quo imprimitur, sed secundum se consideratus, habet rationem principij, per modum iam dictum. *

ARTICVLVS III.

Vtrum character sacramentalis sit character Christi.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, quod character sa-

cramentalis nō sit character Christi. Dicitur enim Ephes. 4. Nolite contristare. Spiritum sanctū Dei, in quo signati estis. Sed consignatio importatur in nomine characteris. Ergo character sacramentalis, magis debet attribui Spiritui sancto quàm Christo.

¶ 2. Præterea, Character habet rationem signi. Est autem signum gratiæ, quæ per sacramentum confertur, gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate. Vnde dicitur in Psalm. 83. Gratiā & gloriā dabit Dominus. Ergo videtur, quod character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo.

¶ 3. Præterea, Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo à cæteris distinguatur. Sed distinctio sanctorum ab aliis, fit per charitatem, quæ sola distinguit inter filios regni & filios perditionis: vt August. * dicit 15. de Trinitate. vnde & ipsi perditionis filij characterem beatiæ habere dicuntur, vt patet Apocal. 13. Caritas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui sancto: secundum illud Rom. 5. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vel etiam Patri, secundum illud 2. ad Corinth. vlt. Gratia Domini nostri IESV Christi, & Caritas Dei. Ergo videtur, quod character sacramentalis, non sit attribuendus Christo.

SED CONTRA est, quod quidā sic definiunt characterē. Character est distinctio à caractere æterno impressa animæ rationali, secundū imaginem consignans Trinitatem creatam. Trinitati creati & re-creanti, & distinguens à non confi-

E 2 guratis

4. dist. 4. q. 2. art. 1.

2. eccle. hier. part. 3. paruum ante medium.

art. praece

2. eccle. hier. part. 3. paruum ante medium.

9. prac. art. 4.

lib. 1. c. 3. aliquid quantum ad prim. 5.

In cor. 1. c. 2. art. 3.

11. 5. meta. text. 37. 10. 3.

11. 2. eth. c. 5. in prin. 10. 5.

art. 5. huius q.

Lib. 18. ca. 18. no. 3. in prin.

4. dist. 4. q. 1. art. 2. q. 3. 9. 5.

gratis secundum statum fidei. Sed character æternus est ipse Christus, secundum illud Hebr. 1. Qui cum sit splendor gloriæ & figura vel character substantiæ eius. Ergo videtur, quod character sit propriè attribuendus Christo.

Artic. 1. huius
quæst.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut ex supradictis patet*) character propriè est signaculū quoddam, quo aliquid insignitur, ut ordinatū in aliquem finem: sicut character insignitur denarius ad usum cōmurationum; & milites characterè insigniuntur, quasi ad militiam deputati. Homo autē fidelis ad duo deputatur. Primò quidem & principaliter ad fruitionem gloriæ: & ad hoc insignitur signaculo gratiæ, secundum illud Ezech. 9. Signa Thau super frontes virorum, gementium & dolentium. Et Apocal. 7. Noli te nocere terræ & mari, neque arboribus, quoad usq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Secundò autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis, ea quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc propriè deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus Christianæ religionis deriuatur à sacerdotio Christi. Et ideo, manifestum est, quod character sacramentalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quædam participationes sacerdotij Christi, ab ipso Christo deriuatæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus ibi loquitur de cōsignatione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam, quæ Spiritui sancto

attribuitur, in quantum ex amore procedit, quod Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem sanctus amor est, unde & 1. ad Cor. 12. dicitur, Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.

AD SECVNDVM dicendum, quod character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris, & est sacramentum, respectu vltimi effectus. Et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. Vno modo secundum rationem sacramenti, & hoc modo est signū inuisibilis gratiæ, quæ in sacramento confertur. Alio modo secundum propriam rationem characteris, & hoc modo est signum configuratiuum alicui principali, apud quem residet autoritas eius ad quod aliquis deputatur, sicut milites qui deputantur ad pugnam, insigniuntur signo ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum Christianum, cuius autor est Christus, characterè accipiunt, quo Christo configurantur. Unde propriè est character Christi.

AD TERTIVM dicendum, quod characterè distinguitur aliquis ab alio, per comparisonem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit, sicut dictum est* de characterè militari, quo in ordine ad pugnam, distinguitur miles regis à milite hostis. Et similiter character fidelium est, quo distinguitur fideles à Christi seruis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præsentis Ecclesiæ. Quorum primum fit per charitatem & gratiam, ut obiectio procedit, secundum autē fit per characterem sacramentalem.

Vnde

Artic. 1. huius
quæst.

Vnde & character bestiæ intelligi potest per oppositum, vel obstinata malitiā, quæ aliqui deputantur ad poenam æternam, vel professio illiciti cultus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum character sit in potentiis animæ sicut in subiecto.

4. dist. 4. q. 1.
ar. 1. cor. et ar.
3. q. 3.

1. 2. q. 110.
art. 4.

Artic. 2. huius
quæst.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod character non sit in potentiis animæ sicut in subiecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiā. Sed gratia est in essentia animæ, sicut in subiecto, ut in secunda parte dictum est.* Ergo videtur, quod character sit in essentia animæ, non autem in potentiis.

¶ 2. Præterea, Potentia animæ non videtur esse subiectum alicuius nisi habitus, vel dispositionis. Sed character (ut dictum est*) non est habitus, vel dispositio, sed magis potentia, cuius subiectum non est nisi essentia animæ. Ergo videtur, quod character non sit, sicut in subiecto, in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.

¶ 3. Præterea, Potentiæ animæ rationalis distinguuntur per cognitivas & appetitivas. Sed non potest dici, quod character sit tantum in potentia cognitiua, neq; etiam tantum in potentia appetitiua (quia non ordinatur, neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum) similiter etiam non potest dici quod sit in vtraque, quia idem accidens non potest esse in diuersis subiectis. Ergo videtur, quod character non sit in potentia animæ sicut in subiecto, sed magis in essentia.

SED CONTRA est, quod (sicut

in præmissa definitione* characteris continetur) character imprimatur animæ rationali secundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima, attenditur secundum potētiās. Ergo character in potentiis animæ existit.

Ar. præcedenti
in arg. sed con-
tra.

Ar. præcedenti

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est*) character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea quæ sunt diuini cultus. Diuinus autē cultus, in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animæ, sed in eius potentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem eius ad quod propinquè disponit, non autem secundum rationem eius, ad quod disponit remotè vel indirectè. Character autem directe quidem & propinquè disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda, & quia hæc idoneè non sūt sine auxilio gratiæ (quia ut dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant Deum, in spiritu & veritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterè, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum, secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quam secundum rationem gratiæ.

AD SECVNDVM dicendum, quod essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis essentia procedit. Talis autē potentia non est character, sed est quædam

E 3 spiri;

spiritualis potentia, ab extrinseco adueniens. Vnde sicut essentia animæ, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, quæ anima spiritualiter viuit, ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinent ad potentiam animæ, eo quod ordinantur ad actus, quorum potentia sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentia tribuendum.

AD HERTIVM dicendum, quod (sicut dictum est*) character ordinatur ad ea, quæ sunt diuini cultus. Qui quidem est quædam fidei prorestitio per exteriora signa. Et ideo oportet, quod character sit in cognitiua potentia animæ, in qua est fides.

ARTICVLVS V.

Vtrum character insit animæ indelebiliter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod character non insit animæ indelebiliter. Quamto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmitus inheret. Sed gratia est perfectior, quam character: quia character ordinatur ad gratiam sicut ad vltiorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character.

¶ 2. Præterea, Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, sicut dictum est. * Sed aliqui à cultu diuino transeunt ad contrarium cultum, per apostasiam à fide. Ergo videtur, quod tales amittant characterem sacramentalem.

¶ 3. Præterea, Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret, sicut post resurrectionem non erit matri-

moniū, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimoniū. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agitur in figura, sed totum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima, & ita non inest indelebiliter.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit secundo contra Parmeniam: Non minus hæret sacramenta Christiana, quam corporalis nota militie. Sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) character sacramentalis est quædam participatio sacerdotij Christi in fidelibus eius, ut scilicet sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotij potestatem, ita fideles eius, ei configurentur in hoc, quod participant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotij eius comparatur ad characterem, sicut id quod est plenum & perfectum ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundum illud Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Et inde est, quod omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium eius, est perpetua, re consecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis, nam Ecclesie vel altaris manet consecratio semper, nisi destruat. Cum igitur anima sit subiectum characteris secundum

Lib. 2. c. 13. d me. 10. 7.

Art. 3. huius quæst.

intellectiuam partem, in qua est fides (ut dictum est*) manifestum est, quod sicut intellectus perpetuus est & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia, est in anima sicut quædam forma habens esse completum in ea, character autem est in anima, sicut quædam virtus instrumentalis, ut supra dictum est. Forma autem completa est in subiecto, secundum conditionem subiecti, & quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quandiu est in statu viæ, consequens est, quod gratia insit animæ mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotij Christi, à quo deriuatur character, sicut quædam instrumentalis virtus.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut * August. dicit ibidem. Nec ipsos apostatas videmus careere baptismate, quibus utique per poenitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur. Et huius ratio est, quia character est virtus instrumentalis, ut dictum est. Ratio autem instrumenti consistit in hoc quod ab alio moueatur, non autem in hoc quod ipsum se moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcunque voluntas moueatur in contrarium, character non remouetur, propter immobilitatem principalis mouentis.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis post hanc vitam non remaneat exterior cultus, remanet ta-

men finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui sunt victi, ad poenam.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character, per omnia enim sacramenta nouæ legis fit aliquis participans sacerdotij Christi. Sed character sacramentalis nihil est aliud, quam participatio sacerdotij Christi, ut dictum est. Ergo videtur, quod per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

¶ 2. Præterea, Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodlibet sacramentum nouæ legis homo recipit gratiam sanctificantem, ut supra dictum est. Ergo videtur, quod per quodlibet sacramentum nouæ legis, imprimatur character.

¶ 3. Præterea, Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento nouæ legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum. Ergo per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimatur character.

SED CONTRA est, quod sacramenta, in quibus imprimatur character,

Art. 3. huius quæst.

Art. 2.

Li. 1. c. 1. contra Doct. parum d. prim. tom. 7.

In solutione præce.

Inf. q. 7. 2. art. 1. Et 4. dist. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. q. 3. q. 3. Et di. 7. q. 2. ar. 1. q. 1. q. 3. ar. 3. q. 3. dist. 23. q. 1. ar. 2. q. 3.

* Art. 3. huius quæst.

* quæst. præce. art. 1.

4. dist. 4. q. 1. ar. 3. q. 4. Et Rom. 7. col. 2.

In cor. ar.

4. dist. 4. q. 1. ar. 3. q. 4. Et Rom. 7. col. 2.

ar. 1. q. 2. huius quæst.

cter, non reiterantur, eo quod character est indelebilis, † vt dictum est. Quædam autem sacramenta iterantur, sicut patet de pœnitentia & matrimonio. Ergo nō omnia sacramenta imprimunt characterem.

Art. præc.

Quæst. 62. ar. 6. & 5.

RESPONDEO dicendum, quod (* sicut supra dictum est) sacramenta nouæ legis ad duo ordinantur, scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remediū contra peccatū, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad diuinum cultum, sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato, nō autem per hoc sacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad diuinum cultum tripliciter, vno modo per modum ipsius actionis, alio modo per modum agentis, tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultum Eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus consistit, in quantum est Ecclesiæ sacrificium. Et per hoc idem sacramentum nō imprimitur homini character, quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vltius agendum, vel recipiendum in sacramentis, cum potius sit finis & consummatio omnium sacramentorū, vt † Dionys. dicit 3. ca. Eccles. hier. Continet tamē in seipso Christum, in quo non est character, sed tota sacerdotij plenitudo.

Ca. 3. eccles. hier. circa pr. illius.

Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentū ordinis, quia

per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum baptisimī, quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiæ sacramenta. Vnde Baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, vt infra suo loco dicitur. † Et ideo per hæc tria sacramenta character imprimitur, scilicet per Baptismum, Confirmationem & Ordinem.

2. 7. ar. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per omnia sacramenta sit homo particeps sacerdotij Christi, vt pote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendū aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultū sacerdotij Christi. Quod quidē exigitur ad hoc quod sacramentū characterē imprimat.

AD SECUNDVM dicendum, quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat mūdiciem à peccato, quæ fit per gratiam. Sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimūt, homo sanctificatur quadam consecratione, vt pote deputatus ad diuinum cultū. Sicut etiā res inanimatæ sanctificari dicuntur, in quantum diuino cultui deputantur.

AD TERTIVM dicendum, quod licet character sit res & sacramentum, non tamen oportet, omne id quod est res & sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res & sacramentum, in aliis sacramentis infra * dicitur.

In materia cuius in quo in speciali.

Sententia

Sententia & conclus. quæst.

PRIMA conclusio, ex ar. 1. 2. & 3. Character alter effectus¹ quorundam sacramentorum, est potestas² spiritualis: quæ ad diuinum cultum consignatur: de sa³ cerdotio Christi aliquid participant.

Ratio primi: quia sacramentis Deo mancipamur ad aliquod munus spirituale, quod est character designari.

Ratio secundi: quia ad Deum colendum, vel recipientes, vel conferentes diuina, character potentes efficimur.

Ratio tertij: quia verus Dei cultus à sacerdotio Christi deriuatur, vt ab exemplari effectiue, & meritorie: & character est potestas ad diuinum cultum, constituens sacerdotem, vel ad offerendum spirituales hostias tantum, vel præterea sensibilem, manifestam, & incruentam in missa.

¶ Secunda conclusio. Character¹ in intellectu, perpetuus² manet & indelebilis: ³ ad recipiendum quidem per baptismum & confirmationem, ad conferendum per ordinem, ex art. 4. 5. & 6.

Ratio primi: quia fides est in intellectu, & diuinus cultus cuius gratia est character, est fidei quædam protestatio.

Ratio secundi: quia sacerdotium Christi, cuius quædam participatio est character, æternum est.

Ratio tertij: quia tribus tantum sacramentis, baptismo, confirmatione & ordine, plenè & perfectè ad Dei cultum consignamur.

COMMENTARIUS.

Guillel. Alan. de sacramentis in genere à c. 43. ad. 48.

DE effectu communi omnium sacramentorum nouæ legis dictum est, restat dicendum de quorundam proprio: vt enim omnibus sacramentis nouæ

legis sanctificamur, recipientes primā gratiam, vel ipsius augmentum: sic tribus sacramentis, baptismo, confirmatione, & ordine, character insignimur indelebilis, & ideo tria sacramenta iterari & repeti in eodem non possunt. Dicitur autem in sancta scriptura character, impressa ab alio species & imago, vt Hebr. 1. dicitur filius character Patris, quæ reddit noster interpres, figuram scilicet impressam, ex similitudine signi & notæ, quæ per inuentionem ferri pectori imprimitur. Eodem sensu dicitur character bestię Apoc. 13. & 16. vt enim pecus characterem ferri inuisto, firmam & indelebilem notam possessoris sui gerit: sic Christus in tribus illis sacramentis suscipientes designat, vt ipsi in quibusdam actibus configurerentur, ad illum pertinere dignoscantur, & ab hostibus & aliis fidelibus, non consignatis ad huiusmodi ministeria, distinguantur. Græci patres vocant characterem vt Latini, sed præterea, esphragidem, id est signum impressum: verbo quidē sphragizo vtitur Ioan. c. 3. cum ait, hūc pater signauit Deus, & qui recipit eius testimonium, is obsignauit quod Deus verax sit, & Paulus Eph. 1. obsignati estis spiritu.

Plin. lib. 35. c. 6. de terra Lemnia, nec nisi signata vendebatur, unde & sphragidē appellauerunt. οφραγιζω.

Characteris essentia ex patribus & consil.

2 Huiusmodi igitur characteris impressi ouibus Christi, vt ad quædam ministeria specialiter consignentur, & ab infidelibus distinguantur, expressa assertio est in Patribus & cōciliis plenariis. Dyonys. c. 2. Eccles. hier. inquit baptizatum sacramento sphragidē, id est, notam & characterem accipit, quam susceptam, significat baptizati & spō foris descriptio in monumentis sacris & codicibus. Eiusdem characteris meminit sæpè D. Aug. Naziaz. oratione de baptismo, Damasc. lib. 4. c. 10. de fide, & alij pleriq; citati à Thoma Vvaldens. de sacramentis c. 109. Huius consignationis mentio est in sancta scriptura, sed aliquando est cōsignatio gratiæ infusæ, vt Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum in quo signati estis in die redemptionis: aliquando videtur esse propria huius characteris, vt 2. Corinth. 1. vnxit nos Deus, qui & signauit nos. Hic enim distinguitur consignatio, quæ propria est characteris, ab vnctione spiritus, quæ gratiæ propria est. in quem sensum inquit Epiph. lib. 1. heresi. 8. baptisimus & circuncidit nos à peccatis, & obsignat nos in nomen Dei. Damasc. lib. eod. 4. c. 5. per baptismum, inquit, accipimus primitias spiritus,

ritus, & deinde signaculum, & tutelam & sanctificationem. Cyril. Hieros. catech. 17. sub finem. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto c. 6. & pleriq; alij ad eundem locum D. Pauli 2. Cor. 1.

3 Quamvis autem posset aliquis, ipsam susceptionem sacramenti, cōsignationem intelligere, & non manentem ex susceptione baptismi characterē, anime impressum: tamen patres videntur sic distinxisse, & ex illis plenaria concilia definiisse, vt Florēt. sess. vltima in doctrina de sacramentis, Trident. sess. 7. de sacramentis in genere Ca. 9. & Innocent. III. in c. Maiores de bapt. inquit sacramentalem operationem in quibusdam imprimere characterem, etiā quibus non confertur gratia. quę sententia sępē à D. Augustino repetita est, cum affirmat characterem dominicum inueniri in sceleratissimis, & nō deleri per peccatum, neq; per hæresim.

4 Vnde secū dum fidem catholicam his conciliis expressam, & patribus & scripturę congruentem, asserendum est, characterem esse aliam rem ab ipsa sacramenti receptione, quam hæretici volunt esse characterem, & externam tantū fidei professionem; & ita character esset effectus omnium sacramentorum. deinde asserendum est, esse aliud, quam gratiam sacramentis collatam, cum permaneat in peccatoribus & hæreticis, in quibus gratia esse non potest. Quid autem sit, ad controuersiam theologorum scholasticā pertinet: de qua hæc nobis certa sententia est: character est potestas indelebilis, qua ad specialia quędam religionis ministeria consignamur, & deputamur. Primò asserimus esse qualitatem permanentem in specie potentię & potestatis, & non tantū respectum rationis & cogitationis, per quem mens hominis distinguit recipientes hæc sacramenta, ab his qui non receperunt, non quidem ex qualitate, quę inlit homini, sed ex actu transeunti, ex quo ratio fundat illam distinctionem. Id autem ostenditur primò, quia Deus solet ministris, quos instituit, talem qualitatem permanentem imprimere: qua muneris suo congruenter accommodetur, & non tantū sola nominatione externa eligere, vt sæculi principes; sic de gratia & virtutibus definitū est in Viennensi Conc. & in Trident. sess. 6. c. 7. & Can. 11. Ergo nō minus probabile est, Deum sic instituire

ministros ad specialia munera religionis, per qualitatem verē infusam & permanentem. Idem confirmant illa vocabula impressionis & inhætionis, quę ab Augustino & conciliis in hac re vsurpantur: quia non possunt relationibus rationis verē attribui & propriē. Secundò hæc videtur esse intentio concilij Tridentini in refellendis hæreticis, qui se veritati characteris opposuerunt. Hi enim non videntur aliud negasse, quam huiusmodi qualitatem inherentem, cum discrimen baptizati & non baptizati, ordinati & nō ordinati respectu præcedentium actionum sacramentalium, & ideò secundum relationem rationis, non negauerint. Solēt autē hæretici, in omnibus sacramētis, studiosè negare habitus huiusmodi permanentes gratiarum & virtutum, vt hac ratione, instrumenta Dei magis inania & inefficacia reddant: sic pro vera remissione, dicunt non imputari peccatum, pro vera iustitia, imputationem iustitię Christi, consistentem in quadam relatione rationis, inducunt, & pro vera qualitate characteris, relationem illam rationis.

5 Ex cuius qualitatis permanentis ignoratione, ortus est grauis ille aduersario: um error, non minus posse deponi, aut abdicari magistratum sacrum, quam prophanū: & simul cum amissa officij executione, pro reip. aut principum voluntate, potestatem etiam omnē amitti. Vnde creditur ortum esse schisma Donatistarum, putantiū simul cū gratia amissa, tolli ius & potestatem ad sacramenta administranda. In D. Augustino characterem esse permanentē qualitatem, ostendunt illę rationes dicendū, quibus vtitur lib. 2. cont. epist. Parm. c. 13. ep. 44. lib. 6. cont. Donatist. c. 1. in ferm. de gestis cum Emerito Donatista. epist. 50. ad Bonifac. tract. 6. in Ioan. lib. 1. cont. Crescon. Gram. c. 30. sunt autem hæc, characterem inhære, infigi, permanere, portari, imprimi, signari, dari, accipi: non corrumpi, nō destrui, non rescindi, non violari, non detrahi, non deleri, non amitti, & alia his similia. Non esse autem characterē gratiam sacramenti, confirmant illa testimonia, quę docent eum esse, dari & recipi sine charitate, permanere in sceleratissimis & apostatis, quę affirmat August. tract. 5. in epist. can. Ioan. lib. 2. cont. Parmen. c. 13. Sed dicitur character aliquando sanctitas sacramenti, quia effecta est per sacramentum sanctum, & per

per consecrationem eius cui datur character. De sacramento autem baptismi & ordinis, imprimentibus characterem, extat elegantissimum testimonium lib. 1. contra Donatist. c. 1. Et mirandum est non considerasse aduersarios, hunc permanentem characterem, attribui non omnibus sacramentis, sed tribus tantū: quod si character esset relatio illa rationis, omnibus sacramentis conueniret, vt ostensum est. Neq; etiam animaduertunt, hæc omnia à patribus affirmari, non tanquā dubia & incerta, sed tanquam recepta & probata semper in Ecclesia catholica.

q. 63. artic. 1. & 2.

6 Ostendimus characterem esse qualitatem permanentem, in suscipiente illa tria sacramenta, baptismum, cōfirmationem, ordinem: esse potestatem, nunc ostendendum est. Character enim sacramentorum deputantur homines ad cultum Dei secundum ritum Christianę religionis: sicut in omnibus rebus, qui ad munus aliquod deputantur, signo aliquo consignari solent, & in omni militia benè instituta: & sacramentis perficitur anima ad cultū Dei, & ideò in sacramentis cultum esse positum ostendimus principio huius doctrinę de sacramentis: sed qui deputantur ad aliquod ministerium, potestate deputantur, vel recipiēdo, vel tradendo aliis diuina: character igitur erit huiusmodi potestas. Sic character baptismi idoneus efficitur homo ad reliqua sacramenta recipienda, & si baptizatus non sit, characterem cōfirmationis aut ordinis non recipiet. Cum autem potētia sit proximum operandi principium, & character sit potestas, congruenter & accommodatē in potentia constituitur, vt ex vtraque perfecta operatio prodire possit: & quia character pertinet ad cultum Dei, & is cultus est quędam fidei Christianę professio, & fides est in intellectu, rectē character dicitur esse in intellectuā potentia, rā quam in subiecto. neq; enim potest esse in potentia organica, cum sit spiritualis potestas: & intellectualis partis superioris, duę tantū sunt potētię intellectus & voluntas: quare cum non pertineat ad appetendum, sed ad exercendū cultum, protestantem fidē Christianam, meritò collocatur in intellectu, quod est fidei subiectum.

Art. 4.

Artic. 3.

7 Hęc potestas characteris in intellectu existēs, fundat relationem signi, à quo, qui characterē notantur, dicuntur consignati:

& ea ratione character definitur solet, signū sanctę communionis fidei, & sanctę ordinationis datum à hierarcha, vt in militia character imperatoris, cōsignat & deputat milites, ad propria munera: vt igitur gratia nos cōsignat ad beatitudinem, sic character ad munus aliquod religionis & diuini cultus. cum autem omnis huiusmodi cultus à sacerdotio Christi deriuetur, efficitur necessariò, characterē fideles participes fieri sacerdotij Christi, & eidem configurari: per characterem quidem baptismi & cōfirmationis, deputantur ad cultū Dei in prolestatione & defensione fidei, & redduntur idonei ad offerendum spirituales hostias, vt cōtriti cordis, & gratiarum actionis, iuxta illud 1. Pet. 2. quod dicitur de omnibus fidelibus, vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum: per characterem autem ordinis configuramur Christo sacerdoti, ad cultū Dei publicum & ministerium, vt tandem per sacerdotium offeramus Deo verum & propitiatorium sacrificium pro populo. Rectē igitur, qui characterem sacramentorum, Christi characterē appellauerūt, non quia illi inlit, qui nullo huiusmodi characterē indiguit, neq; quod sit ab eo tātū vt causa principali & autore sacramentorum: sed quod Christo vt exēplari nos configurat, & conformes reddit, nos deputando ad cultum Christianū, qui à sacerdotio Christi omnino deriuatur. Vnde sicut Christus habet plenam spiritualis & Christiani sacerdotij potestatem, ita fideles per characterē sacramentorum, participant aliquam spirituales potestatem respectu sacramentorum, & eorum quę ad diuinum cultū pertinent: vt potestas Christi sit plena & perfecta, characteris autē sit quędam illius participatio, & ideò in Christo habente plenitudinem sacerdotalis potestatis, character, cum sit illius participatio, esse non potest.

8 Ex his efficitur ratio ad concludendū, characterem esse indelebilem: sacerdotiū enim Christi, cui characterē cōfiguramur, æternum est, sicut scriptum est, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, Psalm. 109. & Heb. 7. sed omnis sanctificatio & consecratio deriuatur à sacerdotio Christi, & characterē consecramur in Dei cultū: omnis ergo consecratio & cha-

Disputatio de essentia characteris, cum catholicis & hæreticis.

An character sit potestas anime impressa.

& character aeterna sint oportet, ut manente re consecrata deleri non possit consecratio aut character. cum autem character sit in potentia intellectiva, quae immortalis est & aeterna, si ex se deleri non potest, ut ostensum est, omnino aeterna erit, cum neque subiectum deleri possit. itaque impressus character animae, conseruatur & permanet ad omnem aeternitatem, siue in corpore, siue extra corpus, siue in caelo, siue in inferno, vel ad gloriam, vel ad testimonium contemptus & ignominiam: neque ad eius acceptionem vel retentionem potest aliquis vllum ponere obicem, modo verum sacramentum suscipiatur, & suscipiens intendat sacramentum Ecclesiae recipere, sicut etiam militaris character, ad epta victoria remanet in militibus, in his quidem qui vicerunt ad gloriam, & in victis ad poenam.

9 Ex his colliguntur munera & effecta characteris. Primum enim est discrimen spirituale, quo ab infidelibus distinguamur, & Christo atque fidelibus consociemur in anima. Secundum, per characterem est in nobis legitima potestas accipiendi & conferendi sacramenta & quaedam spiritualia, & ideo pertinet character ad instrumentalem vim ministrorum. Tertium, character hominem irrevocabiliter diuino cultui dedicat, non omnino, ut monachos religionis certae professio, sed determinate ad quaedam religionis officia. Ex primo munere dicitur a vetustis theologis character, sigillum & signaculum: ex altero, dicitur ius & potestas accipiendi & dandi sacramenta & sacra: ex tertio dicitur sanctitas sacramentalis, & hominis consecratio, non qua fit bonus, sed qua diuino cultui mactatur. Ex hoc vero secundo, orta est illa distinctio Theologorum in sacramentis imprimendis characterem: ut sit sacramentum tantum, res & sacramentum, res tantum, sacramentum tantum, est signum externum sensibile gratiae efficax: res & sacramentum, est effectum interius a signo externo, quod effectum praeterea aliud significet: quale est character, quod significat adiunctam gratiam, nisi obicem in subiecto inueniat. itaque cum dicitur sacramentum & res, illa additio, [& res] minuit rationem sacramenti, quod per se est signum sensibile, ut suo loco ostendimus, cum dicatur sacramentum, quod in anima latens sensibus non patet, ex eo tantum, quod aliud significat. Res tantum, dicitur

effectus sacramenti, qui nihil amplius significat, ut gratia in baptismo, valet eadem distinctio in aliis sacramentis, ut suo loco ostendetur.

10 Cum autem ex primo effectu characteris constet, nos per eum in familia Christi cooptari, & oculi eius contineri, & ipse character perpetuo animae insit indelebilis, efficitur necessario, ut ex manente in nobis character, perpetuum habeat Ecclesia catholica in omnes baptizatos ius, ut nullis peccatis contaminati, & ab Ecclesia separati, ut schismatici & haeretici & apostatae, possint se ab Ecclesiae legibus & poenis in libertatem aethnicam vadicare, & omnino eluere baptismum: ut conatum ferunt Iulianum apostatam, referente Nazianz. oratione prima in eum. Multo etiam minus qui in infantia baptizati sunt, possunt cum adoleuerint, pro arbitrio, aut retinere religionis Christianae statum, in quem aliena opera inserti sunt, aut eundem, si ita velint & protestentur, penitus abdicare: ut definitum est in Concilio Tridentino. sess. 7. Can. 14. de bapt.

11 Hunc characterem, cuius naturam & munera explicauimus, tria sacramenta imprimunt, ad proprios effectus accommodate, baptismus, confirmatio, ordo: quoniam licet omnia sacramenta sint medicamenta quaedam peccatorum, quatenus gratiam conferunt, qua sanctificati mudamur a peccatis, sint etiam quidam cultus Dei, quatenus illorum vsu, nostram indigentiam, & redemptoris beneficia ad nostram salutem protestamur: tamen quaedam praeterea specialiter ad diuinum cultum sunt instituta, quoddam etiam ad delendum peccatum, ut poenitentia, quae hominem in pristinum statum diuinae amicitiae reuocat, & nihil amplius confert ad diuinum cultum directum & specialiter pertinens, ut ea sacramenta quae imprimunt characterem. Cum autem ad hunc specialem cultum, pertineat aliqua actio, in qua praecipue is cultus positus est, deinde agens & recipiens, & ipsa actio cultus, praecipue sit in oblatione Eucharistiae in qua Christus realiter continetur, & in eo plenitudo sacerdotij, ipsa Eucharistia non imprimunt characterem, cum non referatur ad aliam actionem, finis existens & consummatio omnium ad cultum Dei pertinentium, in agentibus vero & patientibus necessarius est character, ut illi ad conse-

Sacramenta imprimunt characterem.

ad conferendum sacramenta sint idonei, & deputati, hi autem ad recipiendum & participandum, donec ipsa Eucharistia perficiantur.

12 Ad recipiendum igitur caetera sacramenta, character baptismi pertinet, & ideo vocatur baptismus, ianua sacramentorum & Ecclesiae, & prima fidei & religionis Christianae professio: & ipsius characterem ab infidelibus distinguimur, & vitam spirituales regeneratione baptismi exordimur: character vero confirmationis ad idem quodammodo pertinet, quatenus per ductos spiritualiter ad virilem aetatem, munit & congnat ad pugnam contra visibiles fidei hostes, & a paruulis in fide distinguit: ut sicut baptizatus proficitur fidem susceptione aliorum sacramentorum, & contra inuisibiles hostes religionis nostrae pugnat: sic confirmatus fidem publice, contra visibiles & manifestos fidei hostes, proficitur. Pro characterem autem baptismi nos distinguente ab infidelibus, videtur fuisse in vet. lege externa nota circumcisionis, cum nullum sacramentum vet. legis characterem imprimeret. Character denique ordinis, ministros ad conferendum aliis sacramenta, & ad cultum Dei specialem & publicum consecrat, & ab aliis fidelibus, qui in his ministris non numerantur, distinguit. Vnde in his tribus sacramentis baptismi, confirmatione, & ordine, Ecclesia catholica semper docuit imprimi characterem, non autem in aliis: ut quemadmodum in militia vnus exercitus distinguitur propria nota ab alio, & in eodem exercitu, equites a peditibus, & duces ab aliis militibus: sic etiam in religione Christiana, tres essent characteres, qui proportionem eisdem responderent.

13 Ex his autem characteribus, ut effectus natura posterioribus cum perpetuo manent, probant patres, tria illa sacramenta, baptismum, confirmationem & ordinem, in eodem suscipiente iterari non posse, caetera vero posse: quia non imprimant characterem: licet enim per ea aliquem effectum sacerdotij Christi recipiamus, non tamen consecramur ad agendum vel recipiendum aliquid, quod ad cultum sacerdotij Christi pertineat. Patrum de hac re testimonia plerique colligunt, sed praecipue Thom. Vvalden. de sacramentis c. 110. atque ita definitum est in concilio Florét. sess. vlt. in doctrina de sacramentis, & in Tri-

dent. sess. 7. can. 9. de sacramentis in genere: si quis dixerit in tribus sacramentis, baptismi, scilicet, confirmatione & ordine non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.

QUESTIO LXIII.

De causa Sacramentorum, in decem articulos diuisa.

D E inde considerandum est de causa sacramentorum, siue per auctoritatem, siue per ministerium.

¶ Et circa hoc queruntur decem.

Primo, Vtrum solus Deus interiorius operetur in sacramentis.

Secundo, Vtrum institutio sacramentorum sit solum a Deo.

Tertio, de potestate, quam Christus habuit in sacramentis.

Quarto, Vtrum illam potestatem potuerit aliis communicare.

Quinto, Vtrum potestas ministerij in sacramentis, conueniat malis.

Sexto, Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.

Septimo, Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.

Octauo, Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.

Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides, ita scilicet, quod infidelis non possit tradere sacramenta.

Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

Vtrum solus Deus operetur interiorius ad effectum sacramenti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non solus Deus, sed etiam minister interiorius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus est, ut ho-

Infr. art. 5. Et 4. dist. 5. q. 2. ar. 2. q. 2.

mo

Characteris munera.

mo purgetur à peccatis, & illumine-
netur per gratiã. Sed ad ministros
Ecclesiæ pertinet purgare, illumina-
re & perficere, vt patet per Dio-
nyf. * in 5. ca. Eccl. hierar. Ergo vi-
detur, quod nō solus Deus, sed etiã
ministri Ecclesiæ interius operen-
tur ad sacramenti effectum.

¶ 2. Præterea, In collatione sa-
cramentorum quædam orationum
suffragia proponuntur. Sed oratio-
nes iustorum sunt magis apud Deū
exaudibiles, quàm quorumcūque,
secundum illud Ioan. 9. Si quis Dei
cultor est, & voluntatem eius facit,
hunc Deus exaudit. Ergo videtur,
quod maiorem effectum sacramen-
ti cōsequatur ille, qui recipit ipsum
à bono ministro. Sic ergo & mini-
ster aliquid operatur ad interiorē
effectum, & non solus Deus.

¶ 3. Præterea, Dignior est ho-
mo, quàm res inanimata. Sed res in-
animata aliquid operatur ad inte-
riorem effectum: nam aqua corpus
tangit, & cor abluit, vt August. * di-
cit super Ioan. Ergo homo aliquid
operatur ad interiorē effectum sa-
cramenti, & non solus Deus.

SED CONTRA est, quod dicitur
Rom. 8. Deus est qui iustificat. Cū
ergo interior effectus omnium sa-
cramentorum sit iustificatio, vide-
tur, quod solus Deus operetur inte-
riorem effectum sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod
operari aliquem effectum, contin-
git dupliciter, vno modo per modū
principalis agentis, alio modo per
modum instrumenti. Primo igitur
modo solus Deus operatur interio-
rē effectū sacramenti: tum quia so-
lus Deus illabitur animæ, in qua sa-
cramenti effectus existit, nō autē po-
test aliquid immediatē operari, vbi

non est. Tum quia gratia quæ est in-
terior sacramenti effectus, est à so-
lo Deo, vt in secunda parte dictum
est. * Character etiam, qui est inte-
rior quorūdam sacramentorū effe-
ctus, est virtus instrumentalis, quæ
manat à principali agente, quod est
Deus. Secundo autem modo homo
potest operari ad interiorē effe-
ctum sacramenti, in quantum opera-
tur per modum ministri, nam eadē
ratio est ministri & instrumenti,
vtriusque enim actio exterius adhi-
betur, sed sortitur effectum interio-
rem ex virtute principalis agentis,
quod est Deus.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod purgatio, secundū quod attri-
buitur ministris Ecclesiæ, non est à
peccato. Sed dicuntur diaconi pur-
gare in quantum, vel immundos eici-
ūt à cœtu fidelium, vel eos sacris
admonitionibus disponūt ad sacra-
mentorum receptionem. Similiter
etiam sacerdotes illuminare dicun-
tur sacriū populum, non quidē gra-
tiam infundendo, sed sacramenta
gratiæ tradendo, vt patet per Dio-
nyf. * ibidem.

AD SECUNDVM dicendum,
quod orationes quæ dicuntur in sa-
cramentorum collatione proponū-
tur Deo nō ex parte singularis per-
sonæ, sed ex parte totius Ecclesiæ,
cuius preces sunt apud Deum exau-
dibiles, secundum illud Matth. 18.
Si duo ex vobis consenserint super
terram, de omni re quamcunque pe-
tierint, fiet illis à patre meo. Nihil
tamen prohibet, quin deuotio viri
iusti, ad hoc aliquid operetur. Illi
tamē quod est sacramenti effectus
non imperatur oratione Ecclesiæ,
vel ministri, sed ex merito passionis
Christi, cuius virtus operatur in sa-
cramentis,

1. 2. q. 113
ar. 1.

* Leo tit. 10
in arg. 1.

cramentis, vt dictū est. * Vnde effe-
ctus sacramenti non datur melior
per meliorem ministrum. Aliquid
tamen annexum impetrari potest
recipienti sacramentum, per deuo-
tionem ministri. Nec tamen mini-
ster illud operatur, sed impetrat
operandum à Deo.

AD TERTIVM dicendum, quod
res inanimatæ non operatur aliquid
ad interiorē effectum, nisi instru-
mentaliter vt dictum est. * Et simi-
liter homines non operantur ad sa-
cramentorū interiorē effectum,
nisi per modum ministerij, vt di-
ctum est. *

ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta sint solum ex insti-
tutione diuina.

AD SECUNDVM sic pro-
ceditur. Videtur, quod sacra-
menta non sint solum ex institutio-
ne diuina. Ea enim quæ sunt diuini-
tus instituta, traduntur nobis in sa-
cra scriptura. Sed quædam aguntur
in sacramentis de quibus nulla fit
mentio in sacra scriptura, puta, de
chrismate, quo homines confirmā-
tur, & oleo, quo sacerdotes inungū-
tur: & de multis aliis tam verbis,
quæ factis, quibus vtimur in sacra-
mentis. Non ergo sacramenta sunt
solum ex institutione diuina.

¶ 2. Præterea, Sacramēta sunt
quædam signa. Res autem sensibi-
les naturaliter quædam significāt,
nec potest dici quod Deus quibus-
dam significationibus deleteretur,
& non aliis, quia ipse omnia quæ fe-
cit approbat. Hoc autem proprium
videtur esse dæmonum, vt quibus-
dam signis ad aliquid allicianur, di-
cit enim August. * 2. 1. de Ciuitatē

Dei. Illicuntur dæmones ad inha-
bitandum per creaturas, quas non
ipsi, sed Deus cōdidit, delectabili-
bus pro sua diuersitate diuersis, nō
vt animalia cibis, sed vt spiritus fi-
gnis. Nō ergo videtur, quod sacra-
menta indigeant esse ex institutio-
ne diuina.

¶ 3. Præterea, Apostoli vicem
Dei gesserunt in terris vnde Apo-
stolus dicit 2. ad Corinth. 2. Nam
& ego quod donauit, si quid donauit
propter vos in persona Christi, id
est, ac si ipse Christus donasset. Sic
ergo videtur, quod Apostoli & eo-
rum successores possint noua sacra-
menta instituire.

SED CONTRA est, quod ille in-
stituit aliquid, qui dat ei robur &
virtutem, sicut patet de institutori-
bus legum. Sed virtus sacramenti
est à solo Deo, vt patet ex prædi-
ctis. Ergo solus Deus potest insti-
tuere sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod
(sicut ex suprascriptis patet) sacra-
menta instrumentaliter operantur
ad spirituales effectus. Instrumen-
tum autem habet virtutem à princi-
pali agente. Agens autem respectu
sacramenti est duplex, scilicet insti-
tuens sacramentum, & vtēs sacra-
mēto instituto, applicando scilicet
ipsum ad inducendum effectū. Vir-
tus autē sacramenti non potest esse
ab eo, qui vtitur sacramento, quia
non operatur nisi per modum mini-
sterij. Vnde relinquitur, quod vir-
tus sacramenti sit ab eo, qui instituit
sacramentum. Cū igitur virtus sa-
cramenti sit à solo Deo, consequēs
est, quod solus Deus sit sacramēto-
rum institutor.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod illa, quæ aguntur in sacramen-
tis

q. 62. ar. 5.

In cor. ar.

Ibid.

4. dist. 3. q. 1.
ar. 2. q. 2. cor.
dist. 5. q. 1.
ar. 1.

Lib. 2. 1. ca. 6.
parum ante
med. to. 5.

65. 1. par. per
solum.

Tract. 80. in
Ioan. post. 10. 9.

Art. prae.
q. 62. art. 1. q.
5.

art. prae.

ris

tis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti, sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his qui sacramenta suscipiunt. Ea verò quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus & homo. Et licet nō sint omnia tradita in scripturis, habet tamē ea Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione, sicut Apostolus dicit I. ad Cor. II. Cetera cum venero disponam.

AD SECVNDVM dicendū, quod res sensibiles aptitudinem quandā habent ad significādum spirituales effectus ex sui natura, sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. Et hoc est quod Hug. * de sancto Vict. dicit, quod sacramētum ex institutione significat. Prælegit tamē Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, non quia ad eas cōtrahatur eius effectus, sed vt sit conuenientior significatio.

AD TERTIVM dicendū, quod Apostoli & eorū successores, sunt vicarij Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ constitutæ per fidem & fidei sacramenta. Vnde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiā, ita non licet eis tradere aliam fidē, neq; instituere alia sacramenta, sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerūt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi.

ARTICVLVS III.
Vtrum Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorē effectum sacramentorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod Christus,

secundū quod homo, habuerit potestatem operandi interiorē effectū sacramentorum. Dicit enim Ioā. Baptista, vt habetur Ioā. I. Qui emisit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritū descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Sed baptizare in Spiritu sancto, est interior gratiam Spiritus sancti conferre, Spiritus sanctus autem descendit super Christum in quantum homo, non in quantum Deus, quia sic ipse dat Spiritum sanctum. Ergo videtur, quod Christus secundum quod homo, habuerit potestatem interiorē effectum sacramentorum causandi.

¶ 2. Præterea, Matth. 9. Dominus dicit. Sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, Sed remissio peccatorū est interior effectus sacramenti. Ergo videtur, quod Christus, secundum quod homo, interiorē effectum sacramentorum operetur.

¶ 3. Præterea, Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tāquam principale agens operatur ad interiorē sacramenti effectū. Manifestum est autem, quod Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est qui interiorē operatur sacramentorum effectum.

¶ 4. Præterea, Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti cōferre, nisi propria virtute sacramenti effectum operetur. Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum, vt patet in Magdalena, cui dixit: Dimittitur tibi peccata. Ergo videtur, quod Christus secundum quod homo, operetur in interiorē sacramenti effectum.

¶ 5. Præterea, Illud in cuius virtute

tute sacramentū operetur, est principale agens ad interiorē effectum. Sed sacramenta habent virtutem ex passione Christi & inuocatione nominis eius, secundum illud I. ad Corinth. I. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo Christus in quantum homo, operatur interiorē effectum sacramenti.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit, quod in sacramentis diuina virtus secretius operatur salutem. Diuina autem virtus est Christi, secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo. Ergo Christus non operatur interiorē sacramenti effectum, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

RESPONDEO dicendū, quod interiorē sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quod est Deus, & secundum quod est homo, aliter tamē & aliter. Nam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per auctoritatem; secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dicitur est * enim quod passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidem per modum principalis agentis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, in quantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, vt supra dictū est. * Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatem respectu instru-

mētorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ, vt ex supradictis patet. † Et ideo sicut Christus in quantum Dēus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis; ita in quantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ. Quæ quidem consistit in quatuor. Primò quidem in hoc quod meritum & virtus passionis eius operatur in sacramentis, vt supra dictum est. † Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem (secundū illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius) quam fidē per inuocationem nominis Christi proestamur, ideo secundò ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramētis, pertinet quod in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta virtutem obrinent; indē est quod tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius è conuerso, ideo quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre.

Et per hoc patet responsio AD OBIECTA, vtraq; enim pars objectionum, secundum aliquid vera est; vt dictum est. †

ARTICVLVS III.
Vtrum Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod Christus potestatem

Habetur I. q. I. c. 20. ubi secum laurum: a me. illius simile habet Aug. li. 4. contra Donat. ca. 10. à med. som. 7.

q. 48. q. 49.

q. 13. artic. 2. q. 1.

art. 1. b. v. q.

q. 62. ar. 5.

In cor. ar. 2.

4. dist. 5. q. 2. ar. 2. q. 1. q. 2.

lib. 1. de sacra. part. 9. c. 2.

Infr. art. 4. c. 2. Et 4. di. 5. q. 1. ar. 1. q. 2. ar. 2. q. 2.

potestatem suam, quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare. Ut enim argumentatur August. * contra Max. Si potuit & non voluit, inuidus fuit. Sed inuidia longè fuit à Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. Ergo cum Christus non communi- cauerit suam potestatem ministris, videtur, quod non potuerit commu- nicare.

¶ 2. Præterea, Super illud Ioã. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. † Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet, ut ex impio iustus fiat, quã creare cælum & terram. Sed Chri- stus non potuit communicare disci- pulis, quod crearent cælum & ter- ram. Ergo neque quod iustifica- rent impium. Cum igitur iustifi- catio impij fiat per potestatem Chri- sti, quam habet in sacramentis, vide- tur, quod potestatem suam, quam in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

¶ 3. Præterea, Christo, inquan- tum est caput Ecclesiæ competit, ut ab ipso gratia deriuetur ad alios, secundum illud Ioan. 1. De pleni- tudine eius nos omnes accepimus. Sed hoc non fuit aliis communica- bile, quia sic Ecclesia esset monstro- sa, multa capita habens. Ergo vide- tur, quod Christus potestatem suam non potuerit ministris commu- nicare.

SED CONTRA est, quod super illud Ioan. 1. Ego nesciebam eum, dicit August. * quod non nouerat po- testatem baptismi, ipsum Dominum habiturum, & sibi retenturum. Hoc autem non ignorasset Ioannes, si ta- lis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

RESPONDEO dicendum, quod

sicut dictum est. † Christus in sacra- mentis habuit duplicem potestatem. Vnam autoritatis, quæ competit ei secundum quod Deus & talis pote- stas nulli creaturæ potuit commu- nicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellen- tiæ, quæ competit ei secundum quod homo. Et talem potestatem potuit ministris communicare, dando sci- licet eis tantam gratiæ plenitudi- nem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo im- perio. Potest enim instrumentum coniunctum quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem suam instru- mento separato tribuere, sicut ma- nus baculo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus non ex inuidia præ- termisit potestatem excellentiæ Ecclesiæ ministris communicare, sed propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne es- sent diuersa sacramenta. Ex quibus diuisio in Ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, Ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ut dicitur 1. ad Corinth. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod obiectio illa procedit de po- testate autoritatis, quæ conuenit Christo secundum quod est Deus, licet & potestas excellentiæ possit autoritas nominari, per compara- tionem ad alios ministros. Vnde su- per illud 1. ad Corinth. 1. Diuisus est Christus, dicit glos. † quod potuit eis dare autoritatem baptismi, qui- bus contulit ministerium.

AD

AD TERTIVM dicendum, quod ad hoc inconueniens euitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent. Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris commu- nicare. Si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alij verò secundario.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

Infr. art. 9. q. 2. Et 4. d. 5. q. 2. ar. 2. & d. 7. q. 3. ar. 1. q. 1. 2. & d. 24. q. 3. ar. 3. q. 5. ad 3. Et 4. c. 6. tra. ca. 76.

AD QVINTVM sic procedi- tur. Videtur, quod per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ le- gis, ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali, cum sint immundi, non possunt alios à peccato mundare (secundum illud Eccles. 34. Ab immundo qui mundabitur?) & etiam cum gratiã non habeant, non videtur, quod gra- tiam conferre possint, quia nullus dat quod non habet. Non ergo vide- tur, quod per malos sacramenta con- ferri possint.

ar. 3. huius q.

¶ 2. Præterea, Tota virtus sa- cramentorum deriuatur à Christo, ut dictum est. † Sed mali sunt præci- si à Christo, quia non habent chari- tatem, per quam membra capiti vniuntur, secundum illud 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo ma- net, & Deus in eo. Ergo videtur, quod per malos sacramenta con- ferri non possint.

¶ 3. Præterea, Si desit aliquid horum, quod debitum est esse in sa- cramentis, non perficitur sacramen- tum, sicut si desit debita forma, vel debita materia. Sed debitus mini- ster sacramenti est ille, qui caret ma- cula peccati, secundum illud Le-

uit. 21. Homo de semine tuo per fa- milias, qui habuerit maculam, non offeret papæ Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. Ergo videtur, quod si minister sit malus, nihil effi- ciatur in sacramento.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit super illud Ioã. 1. Super quæ videris Spiritum, &c. Quid in Chri- sto non nouerat Ioannes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habitu- rum & sibi retenturum, sed ministe- rium planè trã siturum in bonos & malos, quid tibi facit malus mini- ster, ubi bonus est dominus?

Tunc 5. in Ioã. v. ca. med. to. 9

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est † ministri Ecclesiæ instrumetaliter operantur in sacra- mentis, eo quod quodammodo ea- dem ratio est ministri & instrumen- ti. Sicut autem supra dictum est, † instrumentum non agit secundum propriam formam, aut virtutem, sed secundum virtutem eius, à quo mo- uetur. Et ideo accidit instrumento in quantum est instrumentum, qua- lem cunq; formam, vel virtutem ha- beat, præter id quod exigitur ad ra- tionem instrumenti, sicut quod cor- pus medici (quod est instrumentum animæ habentis artem) sit sanum vel infirmum, & sicut quod fistula per quam transit aqua, sit argentea, vel plumbea. Vnde ministri Ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.

ar. 1. q. 3. huius q.

q. 62. artic. 2. q. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ministri Ecclesiæ neq; à pec- catis mundant homines ad sacra- menta accedentes, neque gratiam conferunt sua virtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, si- cut per quædam instrumenta. Et ideo effectus consequitur, in susci- pientibus sacramenta, non secundum

F 2 similitudi-

* li. 3. c. 6. Ma- xi. ca. 7. ad fi- nom. 6.

Tract. 72. in Ioan. post me. q. 9.

Tract. 5. in Euang. Ioan. non multo ante me. tom. 9.

glos. ord. ibid.

similitudinē ministrorū, sed secundum configurationem ad Christū.

AD SECUNDUM dicendum, quod per charitatem mēbra Christi uniantur suo capiti, ut ab eo vitā recipiant: quia ut dicitur 1. Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Potest autem aliquis operari per instrumentum carens vita, & à se separatum, quantum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandā motionem, aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per securim. Sic igitur Christus operatur in sacramentis & per bonos, tanquam per membra viuētia, & per malos, tanquam per instrumenta carentia vita.

AD TERTIUM dicendū, quod aliquid est debitū esse in sacramento dupliciter. Vno modo sicut existēs de necessitate sacramēti, quod quidā si desit, non perficitur sacramētum, sicut si desit debita forma, vel debita materia. Alio modo est aliquid debitū esse in sacramento secundum quandā decentiam, & hoc modo debitū est, ut ministri sacramentorum sint boni.

ARTICVLVS VI.

Verūm mali ministrantes sacramenta, peccent.

4. dist. 5. q. 2. ar. 2. q. 4. co. di. 19. q. 2. ar. 2. co. Et d. 24. q. 1. art. 2. q. 1. & art. 3. q. 1. & 5.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramētis, ita per opera charitatis, unde dicitur Hebr. vlt. beneficentiā & cōmunionis nolite obliuisci, talibus enim hostiis promeretur Deus. Sed mali non peccant si ministrent Deo in operibus charitatis, quoniam hoc est eis consulendum, secundum

dum illud Daniel. 4. Consiliū meū tibi placeat, peccata tua elemosynis redime. Ergo videtur, quod mali non peccent sacramenta ministrando.

¶ 2. Præterea, Quicumque cōmunicat alicui in peccato, etiā ipse est reus peccati, secundum illud Rom. 1. Digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato cōmunicant. Ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

¶ 3. Præterea, Nullus videtur esse perplexus, quia sic homo cogereetur desperare, quasi non potens peccatum euadere. Sed si mali peccarent, sacramenta tradēdo, essent perplexi, quia etiam quandoq; peccarent, si sacramenta non traderēt, puta, cum eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim 1. Cor. 9. Vā mihi, si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit) quandoq; etiam propter periculum, sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quod mali nō peccent, sacramēta ministrādo.

SED CONTRA est, quod Dion. dicit 1. c. Eccles. Hierar. quod malis nō est fas nec tangere symbola, id est sacramēta signa. Et in epist. ad Demophilum * dicit, Talis, scilicet peccator, audax videtur, sacerdotalibus manum apponens, & nō timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatē exequens, & Deū putans ignorare, quē ipse in semetipso cognouit, & decipere existimat falso nomine Patrem ab ipso appellatum, & audeat immundas infamias

c. i. eccle. hier. declinando ad fin.

* Est epist. 8. q. Incipit Hebraeorū traditio. parum ante med.

infamias (non dicam orationes) super diuina signa Christi formiter enuntiare.

Ex lib. 2. ethi. 6. 3. & 6. habe vi potest. Et li. 3. c. 7. 10. 1. ar. pra. ad 3.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur non secundum quod oportet, ut patet per philosophum in li. 2. Eth. Dictum * est autē conueniens esse, ut sacramentorū ministri sint iusti, quia ministri debent Dño conformari, secundū illud Leuit. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, & Ecclesiastici 10. Secundū iudicem populi, sic & ministri eius. Et ideo nō est dubiū, quin mali exhibentes se ministros Dei & Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiā Dei, & contaminationē sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum se ipsa incontaminabilia sint) consequēs est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, sed ipsa pertinent ad iustitiæ sanctitatem, sic ut quædam iustitiæ partes, & ideo homo qui se exhibet Deo ministrum in operibus charitatis, si sit iustus, amplius sanctificatur, si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandā habent per mysticam consecrationē. & ideo præexigitur in ministro sanctitas iustitiæ, ut congruat suo ministerio. Et ideo incongruē agit & peccat si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

AD SECUNDUM dicendum, quod ille qui ad sacramenta accedit, suscipit sacramenta à ministro

Ecclesiæ, non in quantum est talis persona, sed in quantum est minister Ecclesiæ. Et ideo quādiu ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramētū, non cōmunicat peccato eius, sed cōmunicat Ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhibet. Si verò ab Ecclesia non toleratur (puta, cum degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur) peccat qui ab eo accipit sacramētum, quia cōmunicat peccato ipsius.

AD TERTIUM dicendū, quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare, quia potest poenitere de peccato, & licitē ministrare. Non est autem inconueniens, quod sit perplexus supposito quodā, scilicet, quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizādo, in casu in quo etiam posset laicus baptizare, sic enim patet, quod nō exhiberet se ministrū Ecclesiæ, sed subueniret necessitatem patienti. Secus est autē in aliis sacramentis, quæ non sunt tantę necessitatis, sicut baptismus, ut infra patebit. *

ARTICVLVS VII.

Verūm angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior, sicut quicquid potest diaconus, potest sacerdos, sed nō conuertitur. Sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quam etiam quicumq; homines, ut patet per Dion. in lib. Cælest. hier. Ergo cū homines possint ministrare

q. 67. artic. 3. & 4.

4. dist. 5. q. 2. ar. 3.

ad 9. Cal hier. parum ante med.

nistrare in sacramentis, videtur, quod multo magis angeli.

¶ 2. Præterea, Homines sancti assimilantur angelis in cælo, ut dicitur Matth. 22. Sed aliqui sancti in cælo existentes possent ministrare in sacramentis, quia character sacramentalis est indelebilis, ut dictum est. Ergo videtur, quod etiam angeli possint in sacramentis ministrare.

¶ 3. Præterea, Sicut supra dictum est, diabolus est caput malorum, & mali sunt membra eius. Sed per malos possunt ministrari sacramenta. Ergo videtur, quod etiam per demones.

SED CONTRA est quod dicitur Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum. Sed angeli boni vel mali, non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituentur ministri in his quæ sunt ad Deum, id est, in sacramentis.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) tota virtus sacramentorum à passione Christi derivatur, quæ est Christi, secundum quod est homo, cui in natura conformantur homines, non autem angeli, sed potius secundum passionem dicitur modico ab angelis minoratus, ut patet Heb. 2. Et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad angelos. Sciendum tamen, quod sicut Deus virtutem suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesie ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramenta-

le ministerium à bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare hoc fieri voluntate divina, sicut quædam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si verò demones, qui sunt spiritus mendacij, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud quod faciunt homines inferiori modo, scilicet, per sensibilia sacramenta, quæ sunt proportionata nature ipsorum, faciunt angeli tanquam superiores ministri superiori modo, scilicet, invisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

AD SECUNDUM dicendum, quod sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad conditionem nature, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

AD TERTIUM dicendum, quod mali homines non habent, quod possint ministrare in sacramentis ex hoc, quod per malitiam sunt membra diaboli. Et ideo non sequitur quod diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICVLVS VIII.

Utrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod intentio ministri, non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2. Præterea, Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur

ur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quod sacramentum suscipisset. Et ita non posset habere certitudinem salutis, præcipue cum quædam sacramenta sint de necessitate salutis, ut infra dicitur.

¶ 3. Præterea, Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus. Sed aliquando illi qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea quæ dicunt, vel faciunt, alia cogitantes. Ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

SED CONTRA est, quod ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia. Quod non est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

RESPONDEO dicendum, quod quando aliquid se habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad unum, si illud effici debeat. Ea verò quæ in sacramentis aguntur, possunt diuersimode agi, sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad mundiciam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiusmodi. Et ideo oportet, quod determinetur ad unum, id est ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur, puta, cum dicit: Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo mouetur à principali agente. Sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solum mouetur, sed

etiam quodam modo mouet seipsum, in quantum sua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur eius intentio, qua se subiiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere quod facit Christus & Ecclesia.

AD SECUNDUM dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si deficit, non perficitur sacramentum, sed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum) supplet Christus, qui interiorius baptizat, in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & deuotio. Sed hoc satis posset dici quantum ad vltimum effectum, qui est iustificatio à peccatis, sed quantum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet, quantum ad characterem, non videtur, quod per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nunquam imprimitur nisi per sacramentum. Et ideo alij melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesie, cuius est minister. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Ecclesie, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimitur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.

AD TERTIUM dicendum, quod licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habituales, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, puta, cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia. Vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur sacramentum. Quævis studiosè curare

q. pra. ar. 5.

q. 3. artic. 7.

q. pra. ar. 3.

q. 65. artic. 3.
¶ 4.

Sup. q. 60. ar. 8. cor. Et 4. d. 6. q. 1. arti. 2. q. 1. cor. dist. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3. cor. d. 8. q. 2. ar. 4. q. 3. ad 1. cor. d. 30. q. 1. artic. 3. ad 3. q. 65. art. 3. ¶ 4.

debeat sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate, quia praeter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psal. 39. Cor meum dereliquit me.

ARTICVLVS IX. *Utrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.*

4. dist. 6. q. 2. ar. 3. q. 2.

2. ar. praec.

Id habet Aug. in praef. Psal. 31. non longe ante med. tom. 8.

Li. 1. epist. 12. non remota a si incipit. Cum simul in concil.

Leo in epist. 79. quae incipit, Li. 2. de elemosina tua, a medio.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit, ut Aug. dicit contra Iulianum. Ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.

¶ 2. Praeterea, Si minister Ecclesiae veram fidem non habeat, videtur esse haereticus. Sed haeretici, ut videtur, non possunt sacramenta conferre, dicit enim Cyprianus in epistola contra haereticos. Omnia quaeque faciunt haeretici, carnalia sunt, & inania, & falsa, ita ut nihil eorum, quae illi gesserint, a nobis probari debeat. & Leo Papa dicit in epistola ad Leonem Augustinum, Manifestum est per crudelissimam & insanissimam vesaniam, in Alexandria sede omne celestium sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & patricidalibus manibus impiorum, omnia se subtraxere mysteria. Ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ 3. Praeterea, Illi qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab Ecclesia

separati: dicitur enim in secunda Canonica Iohannis. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec Auedixeritis ei, & ad Tit. 3. Haereticum hominem post primam & secundam correctionem deuota. Sed excommunicatis non videtur posse conferre Ecclesiae sacramentum, cum ab Ecclesia sit separatus, ad cuius ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. Ergo videtur, quod vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit contra Petilianum Donatistam: Memento, sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quod illa, vel non sint, vel minus sancta sint.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis, charitas, ita & fides. Unde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti quod minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut supra dictum est: ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius, sed infidelis potest verum sacramentum praebere, dum modo cetera adsint, quae sunt de necessitate sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod potest contingere quod aliquis patiat defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet, puta, si aliquis credat iuramentum esse in omni casu illicitum, & tamen credat baptismum efficaciam habere ad salutem,

li. 1. ca. 47. in fine. ca. 10. 7.

ar. 5. huius q. 2. q. 2. ar. 1. ca. 21.

ar. 5. q. 2. huius q. 2. q. 2. ar. 1. ca. 21.

rem, & sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiat defectum fidei circa defectum, circa ipsum sacramentum, quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia catholica intendit per huiusmodi, quae exterius aguntur, praebere sacramentum. Unde non obstante infidelitate, potest intendere & facere, id quod facit Ecclesia licet aestimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum, quia sicut supra dictum est, minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiae, ex cuius fide suppletur, id quod deest fidei ministri.

AD SECVNDVM dicendum, quod haereticorum quidam in collatione sacramentorum, formam Ecclesiae non seruant, & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti. Quidam vero seruant ecclesiae formam, & tales conferunt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifeste ab ecclesia praecisi, quia ex hoc ipso quod aliquis accipit sacramenta ab eis, peccat, & per hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. Unde Augustinus dicit in libro de fide ad Petrum, Firmissime tene & nullatenus dubites, extra ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, baptismum cumulari perniciem. Et per hunc modum dicit Leo Papa, in sede Alexandrina omne sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramentum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre haereticos posse, credebat, sed in hoc

ar. 8. huius q.

ca. 3. q. 2. usque ad med. tom. 3.

epist. 79. a medio illius.

Epist. ult. li. 1. epist.

eius sententia non tenetur. Vide Augustinus dicit martyrem Cyprianum, qui apud haereticos, vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita usque ad triumphum martyrij secuta sunt, ut charitatis, qua exellebat, luce obumbratio illa fugeretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.

AD TERTIVM dicendum, quod potestas ministrandi sacramenta, pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, ut ex supra dictis patet. Et ideo per hoc, quod aliquis ab ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licetiam utendi hac potestate. Et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo, & similiter ille, qui ab eo accipit sacramentum. Et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

ARTICVLVS X.

Utrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quod intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni Ecclesiae, ut ex dictis patet. Sed intentio Ecclesiae semper est recta. Ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶ 2. Praeterea, Peruersa intentio deterior esse videtur, quam intentio iocosa. Sed intentio iocosa tollit sacramentum, puta, si aliquis non serio, sed ludum aliquem baptizaret. Ergo multo magis peruersa intentio aufert

Ex ep. 48 an te sine habetur. 2. 2. expressio. li. 1. contra Donat. c. 18. 10. 7. et in fine li. 2. c. 1. Cresc. 60. 7.

q. praec. ar. 5.

Inse. q. 74. ar. 2. ad 2. Et 4. d. 6. q. 1. ar. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. q. 2. d. 10. quaest. 1. ar. 3. ad 3. ar. 6. q. 2.

sacramentum, puta, si aliquis aliquem baptizaret, vt postmodum eū occideret.

¶ 3. Præterea, Peruerfa intētio facit totū opus vitiosum, secūndum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut Aug. dicit cōtra Petilianum. Ergo videtur, quod si sit peruerfa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

SED CONTRA est, quod peruerfa intētio pertinet ad malitiā ministri, sed malitia ministri non tollit sacramentum. Ergo nec peruerfa intentio.

RESPONDEO dicendum, quod intētio ministri potest perverti dupliciter. Vno modo respectu ipsius sacramēti, puta, cū aliquis nō intendit sacramentū conferre, sed de rīforiē aliquid agere. Et talis peruerfitas tollit veritatē sacramenti, præcipuē quādo intētionem suā exteri⁹ manifestat. Alio modo potest perverti intētio ministri, quantum ad id, quod sequitur sacramentum, puta, si sacerdos intendat aliquā fœminā baptizare, vt abutatur ea, vel si intēdat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius nō dependet à posteriori, inde est quod talis intentionis peruerfitas veritatem Sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intētionē grauitē peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantū ad sacramēti vsum, sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritū. Et ideo minister qui conformat

intentionem suam Ecclesiæ, quantū ad primam rectitudinem, non autē quantum ad secundam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

AD SECVNDVM dicendū, quod intētio ludicra, vel iocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum, & ideo non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod peruerfa intentio pervertit opus intendentis, nō autem opus alterius. Et ideo ex peruerfa intentione ministri, pervertitur quod id agit in sacramenti, inquātum est opus eius, non in quantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus elemosynam, quam Dominus recta intentione mandaret.

Sententiæ & conclus. quæst.

PRIMA conclusio. 1. Solus Deus ex se, vt autor, sacramēta instituere potest. 2. Christus verò, vt homo, habet in illa potestati excellētia. ex art. 1. 2. 3. & 4.

Ratio primi: quia solus Deus virtutem sanctificādi, cuius instrumenta sunt sacramēta, potest instituere.

Ratio secundi: quia Christus humanitate, vt instrumento diuinæ personæ verbi hypostaticē cōiuncto, nostram salutē perfecit meritorie & effectiue: & vt ceteris instrumentis ex ea coniunctione excellit: sic etiā vt homo habet potestatem excellētiā: quam licet potuerit ministris à se institutis cōmunicare: non tamē communicauit.

Secunda conclusio. 1. Instrumenta lem vim habent iudem ministri, siue mali, siue boni sint: 2. essentialia sacramentorū perficientes, cū recta Ecclesiæ intentione.

Ratio

*Id trah. li. 1. cōtra Petil per 8. vel 9. c. & li. 3. cōt. Cref. c. 5. 6. 7. 10. 7.

Ratio primi: quia sacramentis necessariò adiungitur minister homo ad homines: quare non angelus.

Ratio secundi: quia vt minister agit, ex virtute principalis agentis: sic etiā ex virtute illius participata non propriē bonitatis, aut fidei, sacramentū administrat. virtus autē illius intentionem illi congruentē, quæ est Ecclesiæ requirit, vt idē sit effectus principalis agentis & ministri. malitia quidem peccatorem constituit, quia potestate sibi tradita ad sanctē ministrādum abutitur, sed efficientiam sacramenti imminuere non potest.

De prima cōclusionē disputatū est supra q. 61. de secunda verò nunc disputabitur.

COMMENTARIVS.

De ministro sacramentorū nō va legis generaliter.

AD perfectionem huius doctrine generalis de sacramētis, superest differendum de ministro: cū enim sacramenta in cōiunctione materiæ & formæ perficiantur, & rebus inanimis cōstent, nō possunt nostris vībus accōmodari, nisi per externos ministros & visibiles. Voluit autem Christus sacramentorū autor, ministros sui cultus & sacramentorū homines esse non angelos, quòd effecta sacramentorum à redep̄tione ipsius deriuata, ad homines pertineant non ad angelos. sic ad Heb. 5. ex hominibus assumitur pontifex: & in Ecclesia visibili, quamuis inuībiliter & spiritaliter sanctificata, ministros esse oportet visibiles, & Christo primo pontifici, vt homines homini congruētes & accōmodati. in quo est maxima humanę naturę dignitas & prerogatiua, quod homo homini in omni officio religionis & sacramentorū sub Christo subserviat. sed quāuis hoc sit ordinarię potestatis & legis, dubiū tamen nō est posse aliquando Deū, angelorum ministerio, sacramenta administrare, sicuti dicitur templaque dā consecrasse: & hæc sacramenta à bonis angelis administrata, rata habēda essent, non autē à malis quòd illi veritatis & veritatem & cultum Dei peruertant.

Aug. in prefat. li. de doct. christi.

2. Homo igitur ordinarius est sacramentorū minister, nō angelus, & eū ministrum diuersum esse à suscipiente, vt nullus sibi ipsi sacramentum administrare possit, excepta Eucharistia & matrimonio, institutū est à Christo, & vsu Ecclesię catholice semper retētum. Primò quidē, vt in rebus sacris ad animę medicinā, & cultum Dei pertinentibus, & ex cōsequenti in peccatorū suorum iudicio, remediorū vsu & applicatione, fidelis alieno potius quā suo arbitrio nitatur. Secūddò, quia hoc pertinet ad decorē & ordinē Ecclesię, ne promiscuē pro cuiusq; voluntate sacramēta administrantur, & ne id quisquā faciat sine vocatione, & sine externa & visibili consecratione, sine quā nulla eruditio, nulla in huiusmodi rebus tractandis dexteritas, aut prudētia, nulla sanctitas valere debet. Christus enim vitæ nostræ exemplum, vt ad hoc concludendū inquit Paulus Heb. 5. non clarificauit semetipsum vt fieret Pōtifex, quāto minus ministri, nisi vocati tanquā Aaron. De ministris autem Christi expressa sunt illa. 2. Cor. 3. qui idoneos nos fecit ministros noui testamēti, & 1. Cor. 4. sic nos existimet homo vt ministros Dei, &c. vnde cōstat ministrū nō esse sacramenti legitimū, qui caractere consecrationis nō instituitur. Sed quia ab hac lege ministrū sacramenti distinguēte ab ipso suscipiente, excepimus duo sacramēta matrimonium & Eucharistiam, obseruandū est, ministrū sacramenti quendā esse legitimū, ordinariū & ex officio, quendam autē aliquando esse posse ex necessitate, vel voluntate, sed in administratione tantum baptisimi, qui à quouis mortalī, vel propter extremam necessitatē piē, vel citra necessitatē voluntariē licet illicitē ministrari potest, & vtroq; modo est integrum sacramentū, nec vllō modo in substantialibus postea corrigendum.

3. Nūc agimus de ministro ordinario, legitimo & ex officio; in quo asserimus necessariā esse vocationem & consecrationē, vt possit omnia sacramenta alteri administrare: & sine huiusmodi ministro, nunquā quinq; sacramēta, exceptis matrimonio & baptismo, sacramēti rationē habuerūt aut habere possunt: de baptismo quidē cōstat, sacramentū esse, etiā si non consecrato & deputato ministro cōficiatur, vt cōtingit in extrema necessitate piē à quocunq; administrari, & voluntariē posse administrari licet

Definitio: unum sacramētum esse dū uersum à suscipiente.

Tridit. sess. 7. c. 10. si quis dixerit omnes Christianos in sacramenti administrandis habere potestatem, ita ut statim opus sit vocatione, vel electione, anathema sit.

licet illicitè à ministro non consecrato, vt ostendetur in doctrina de baptismo, quòd sit sacramentum simpliciter necessariū parvulis ad salutem, & adultis voto aut re ipsa, si adsit qui possit ministrare in recepta forma Ecclesie catholice. itaq; ordinaria potestas ministri, ex caractere cōsecrationis oritur, cū character sit huiusmodi potestas, vt paulò ante diximus: extraordinaria, verò oritur ex necessitate. Olim etiā ante Concilium Tridentinum, sine ministro sacramentum matrimonij à contrahentibus administrari poterat, sola consensus expressione sensibili, sed à concilio Tridentino definitum est sess. 24. c. 1. decreti de reformatione matrimonij, neminem contrahere posse matrimonij, nisi præsente parcho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi, vel ordinarij licentia sed hoc decretum non instituit novum ministrum sacramenti huius, vt sacramentum est, sed vt contractus, què pro utilitate fidelium, in his quæ ad matrimonij sacramentū recipiendum, videntur magis conducere, Ecclesia moderari & mutare potest: ipsum verò sacramentū in essentialibus & ministro ad necessitatem sacramenti pertinente, solus Christus instituere potest, quia hoc pertinet ad potestatem excellentiæ, de qua supra diximus.

Recipiuntur
matrimonij
&
Eucharistie
ministri.

4 Quare concludamus, duo sacramenta matrimonium, & Eucharistiam, suscipientes conficere posse, illud quidem contrahentes, quatenus pertinet ad necessitatem sacramenti, non indigentes alio ministro, quamvis sacerdos ad firmitatē contractus, post concilium Tridentinū sit necessarius: Eucharistiā verò, sacerdos qui cōficit, suscipere potest & tenetur, vt suo loco explicabitur: alij verò suscipientes non sacerdotes, à sacerdote tantū legitime suscipiūt, etiam si non sit idem sacerdos, qui confecit Eucharistiam, & consecrauit: & tunc minister aliis administrans, distinguitur ab eo qui sacramentum perfecit: quia Eucharistiæ sacramentum vnum ex omnibus, non ipso vsu consistit, sed ipsa consecratione perfectum est, ante vsū & sumptionem. Reliqua quinq; sacramenta, exceptis matrimonio & Eucharistia, semper habent distinctum à suscipiente ministrū, de necessitate sacramenti: & solus ex omnibus septē baptisimus, habet ministrum legitimū consecratum, & non consecratum ministrum, tempore necessitatis. Ostendimus in omni

bus sacramētis, esse necessarium ministrū, qui materiam sacramenti formæ coniugat, siue is minister distinguatur à suscipiente siue non distinguatur: & omnem legitimū ministrum consecratione & vocatione cōstitui, quia consecratione recipitur character, qui est potestas spiritualis administrandi sacramenta: deinceps cō exercitio huius potestatis dicendum est accommodatè, si prius tamen ex præcedentibus, vim, efficaciamq; huius ministerij colligamus, & aduersariorum errores refutauerimus.

5 Consecrarium ergo ex præcedentibus efficitur, vis & efficacia ministri sacramentorum nouæ legis non tantū sita est in applicatione materiæ & formæ sacramenti, sed etiam attingit instrumentaliter interiorem effectum gratiæ sanctificantis, vel characteris, & remissionis peccatorū, &c. vt sicut instrumentaliter diximus sacramentum concurrere ad interiorem effectum: sic etiam dicamus ministrum concurrere eodem momento, sed prius natura propius & immediatius ipsum sacramentum, ministrum verò quatenus sacramentū conficit & administrat. Sed quia Eucharistia habet vsū distinctum, & sacramenti sumptionem, ab ipsius sacramenti perfectione & consecratione, ideo plerūq; alium numero distinctum habet ministrum consecrationis, à ministro dispensationis. De ministro autem cōsecrationis certū est, quòd ad futurum omnem effectum sacramenti interiorem concurrat, cū ministerio illius, sit in hoc sacramento permanens gratia, à qua deriuatur, quæ suscipientes, sacramentum sanctificat: de ministro tamen dispensationis non eadem plerūq; videtur ratio, quasi is non concurrat ad interiorem effectum suscipientis, cum illi Eucharistiam dispensat. mihi tamen concurrere videtur, quatenus est minister sumptionis sacramenti, qua sumptione suscipiens sanctificatur: & sacra scriptura, Patres & Concilia indistinctè loquuntur de omni ministro sacramenti, vt statim constabit: & certum est eum qui dispensat aliis Eucharistiam, ministrum esse legitimū sacramenti, licet is non cōsecrauerit, quia per characterem suæ cōsecrationis, potestatem habet dispensandi populo sacramenta Christi. Probat igitur hæc efficacia instrumentalis ministri ad interiorem effectum sacramenti. Primò, quia de ministris pœnitentiæ inquit

Disputatio
de efficacia
ministri sacra-
mento-
rum nouæ
legis, an sit
instrumentalis
ad effectum
sacramenti.

Ministri effica-
cia ad interio-
rem effectum sa-
cramenti.

tiæ inquit Dominus Ioan. 20. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. quamuis autem hoc non sit expressum, intelligitur tamen datam esse hanc potestatem hominibus vt ministris sacramenti pœnitentiæ: quia sine sacramētis remittere peccata aut sanctificare, pertinet ad potestatem excellentiæ, quam solius Christi propriam esse ostendimus. Præterea dubitari non potest an sacerdos efficiat corporalem Christi præsentiam in Eucharistia, cū Christus id eum facere iubeat, vel an in unguedo saluet infirmum, vel an baptizādo regeneret, cū hæc in scriptura & Patribus expressa sint de sacramentorum ministris. Chrysoft. lib. 3. de sacerdotio, non solum cum nos regenerat sacerdotes, sed postea etiā condonandorum nobis peccatorum potestatem obtinent. D. Aug. q. 84. in Leuit. aduertendum est, inquit, quoties dicitur ego Dominus qui sanctifico eum, loqui de sacerdote, cum hoc etiam Moyse dixerit, & sanctificabis eum. quomodo ergo & Moyse sanctificat, & Dominus? non enim Moyse pro Domino: sed Moyse visibilibus sacramentis per ministerium suum, Dominus autem inuisibili gratia per spiritum suū. similiter loquuntur alij Patres.

6 Vnde factum est vt in Conc. Constant. contra Vvicleffum, in Florent. ad instructionem Armenorum, in Tridentino propter hæreticos huius temporis definiatur, sacramenta omnia perfici & operari suos effectus per ministros, & ideò meritò deseritur magister sentent. à scholis catholicis, quatenus putauit sacerdotem absoluētē nō remittere peccata, sed remissa declarare. Vt igitur diximus sacramentalem actionem vi principalis agentis, ad infusionem gratiæ instrumentariam eleuari, sic de ministri actione sentiendum est: vt eius operatio externa & corporalis, vt ablutio, vinctio, locutio, non ex sua vi, sed eleuata vt instrumentum Dei, efficiat in nobis iustitiam, gratiam, remissionem, & alia sacramentorum effecta, quæ sine ministro non conferuntur: & vt illa sacramentorum efficientia ad gratiam, catholica est, sic hæc de ministris, & vtraq; eodem modo quò supra diximus, asserit ministrum gratiam efficere. atq; id nō solum verum, est de ministris consecratis, sed etiam de non consecratis, vt de mulieribus & laicis, cum vel baptizant, vel matrimonij contrahunt: quia nō

sunt instrumenta gratiæ nisi per administrationem sacramentorum: sed hæc ab illis collata vera sunt sacramenta, & conferunt gratiam per se: ergo & ministri, qui ea sacramenta administrant.

7 Ad diluendas verò obiectiones, desumptas ex scripturis & Patribus non exactè ponderatis, duo obseruanda sunt. Vnū est, cum in scripturis, vel Theologis hæc instrumentaria efficientia gratiæ & interioris effectus ministris negatur, tantū significatur ministros propria virtute & naturali causalitate, nō posse iustitiam gratiamq; conferre. vt cum dicitur ad Rom. 8. Deus est qui iustificat, Mar. 2. nemo potest remittere peccata nisi solus Deus, Aug. lib. 3. contra Crescon. c. 11. si minister, inquit, iustificat impium, consequens est vt credamus in eum. et paulò post, si minister non audeat dicere crede in me, neq; audeat dicere iustificaris à me. significat ergo in his & similibus, externam actionem sacerdotis, aut hominis, non posse natia virtute attingere & produceretale effectū. quod etiam affirmari potest de ipsa materia & forma sacramentorum, cum omnia sint instrumenta gratiæ. quare si omnibus addatur [ministerialiter] vel [instrumentaliter,] nullum erit periculum falsæ sententiæ. Vnde D. Tho. inquit, quamquam Deus solus ad interiorem effectum sacramenti operetur, ministerialiter tamen homo ad idem operari potest. id verò sic est intelligendū, minister interior operatur ad gratiæ productionem: neq; enim pars iustificationis Deo, pars homini est attribuenda: sed totū opus principali causæ, & totum ministro, licet naturali actione homo tantū agat externè, Deus vero internè.

Obseruanda in
patribus de eadem
efficacia.

3 p. q. 67. artic.
5. ad 1.

8 Alterum obseruandū est, quod in scriptura & patribus, effectus aliquis attribui solet principalibus causis, cum termino exclusiuo, [tantū vel solum] aut cū expressa negatione ministri, vel cuiuscumq; secundariæ causæ: ad significandam excellentiam principalis causæ in operatione, & quod secundariæ causæ non habent vim nisi à principali. sic Rom. 9. non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. 1. Corinth. 15. non ego sed gratia Dei mecum, Marc. 13. non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus sanctus qui loquitur in vobis. hoc explicatum est Act. 3. cū Petrus inquit sanato claudio, nos quid in-
tueni

tuemini quasi nostra virtute aut pietate fecerimus hunc ambulare? Deus filium suum IESUM suscitavit à mortuis, & in fide nominis eius, confirmavit hoc nomen eius. eodem sensu catholicè sacerdos dicere potest, ego non remisi huic peccata, sed Deus. Contrà verò nunquam reperies, effectum causæ secundariæ attributum, cum termino exclusivo causæ principalis, ut observavit D. August. in Enchirid. c. 32. asserens piè dici non posse, non est miserentis Dei, sed volentis hominis. similiter illæ voces essent blasphemæ: non est Christus sed sacerdos qui conficit aut consecrat sacramenta: non est Deus, sed confessorius qui remittit peccata: non est spiritus, sed aqua quæ regenerat.

9 Cuius observationis ratio est, quia si causam causæ comparemus, instrumentalis nihil per se est, iuxta illud 1. Corinth. 3. neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. si autem effectum consideremus, is quidem totus tribuitur & principali, & instrumentali ac ministeriali causæ, sed cuiq; in suo genere. ita Deus, Moyses, oleum. simul sanctificabant Aaronè: Aqua, verbū, spiritus, sacerdos, simul regenerat hominem. Quia verò ministri non nisi per sacramenta interiorè effectū operantur per se, illè propositiones, ego te absolvo, ego te baptizo, sic exponi solent per se & ex vi sacramenti, vel ego tibi sacramentū absolutionis, vel remissionis impendo, ego sacramentum ablutionis confero: modò intelligatur, quod est per sacramentum, tamen verè minister interiorè effectum operatur simul cum sacramento, per se & propriè: cum possit effectus ex indispositione recipientis, vel alia ex causa & accidentariò impediri. Sed hæc intelligentia tollit illam difficultatem, quæ alias esset, de veritate harum propositionum & similibus, cum non est dignus, vel non indiget absolutione, is qui sacramentum recipit, propter remissum antè peccatum. Necessitatem ministri & efficaciam in sacramentorum administratione ostendimus, qualitates necessarias administrandum deinceps ostendamus. Ut est materia & forma ad essentiam sacramenti necessaria, vt alterutra deficiente sacramentum perfici non possit, sic posita potestate legitimi ministri, ad usum & administrationem sacramenti le-

gitimam, quid nam simpliciter necessarium sit hac sententia comprehendimus.

10 Minister sacramentorum novæ legis de necessitate sacramenti tenetur habere intentionem, saltem faciendi, quod facit Ecclesia: cæteræ verò qualitates, vt fides recta, sanctitas, devotio, & aliæ huiusmodi, vtilis quidem sunt, vt dignè & sanctè sacramentum administratur: sed non sunt simpliciter necessaria ad essentiam sacramenti. Explicetur primum conclusio, deinde confirmabitur. In ministro, vt in omni instrumento tria qualitatum genera distinguuntur, quædam enim qualitates sunt omninò necessaria, sine quibus instrumentum vim suam exercere non potest, vt ferram esse ferream & dentatam: quædam sunt omninò accidentariæ, quæ nihil faciunt ad usum instrumenti, vt ferram esse inauratam: quædam sunt mediæ his interiectæ, ad commodius operandum, licet nõ necessariò requisitæ, vt ferram esse acutam. similiter in sacramentorum ministro, ad necessitatem sacramenti, tantum est necessaria illa intentio: ætas verò, sanitas, &c. sunt omninò accidentariæ qualitates, quæ neque ad simpliciter administrandum sacramentum, neque ad melius requiruntur. mediæ sunt illæ qualitates, sine quibus quidem esset verū sacramentū, sed sanctè & dignè non administraretur, vt sanctitas, recta fides, devotio, eruditio sacra, &c.

11 Deinde intentio explicanda est & distinguenda. intentio nihil aliud est quàm actus voluntatis, moventis se in al quem finem: & distinguitur triplex, habitualis, virtualis, actualis. habitualis intentio est inclinatio per habitum ad aliquem finem vel actum: & per eam est aliquis quodammodo dispositus, ad sacramentum administrandum, cum se obtulerit occasio: estq; in dormiente & indifferens ad omnia sacramenta, neque actu movet hominem ad opus peculiare alicuius sacramenti. Virtualis intentio est, quæ ex præcedenti actuali, non interrupta per actum contrarium, ordinat & dirigat consequentes actus, vt intentio finis manet virtualiter in electione mediij ad finem accommodati. hanc dicimus esse in ministro cum mens eius evagatur, eo tempore quo exercet sacramentalem operationem, quia virtute præcedentis actualis intentionis circa particularem actum manet, licet in ipso execu-

Disputatio de intentione ministri. an sit ea necessaria ad essentiam sacramenti. 3. p. q. 64. art. 2. Theologi 4. d. 6. scilicet apertius Ricar. Scotus.

executionis momento minister animum non applicet. Actualis intentio est presens animi applicatio, & attentio ad propositum opus. Sententia igitur proposita, quod sit necessaria intentio in sacramenti ministro, sic est accipienda: vt habitualis non sufficiat, quia nimis generalis est: actualis non sit necessaria, quia vix est in hominis potestate habere semper animum attentum: virtualis itaq; sufficiat & requiratur, quamvis melior sit actualis. Hanc virtuales, D. Tho. habituales vocat. ex actuali enim intentione relinquitur in phantasia, vel appetitu dispositio, per quæ non manente actuali intentione, virtute tamen illius, tota actio perficitur. an verò actualis illa intentio, multo vel paucò tempore antecesserit, vt in ea fundetur quæ dicta est virtualis, moraliter & prudenter iudicandum est. Hæc est sententiæ propositæ explicatio, confirmatio singulis partibus est accommodanda.

12 Intentionem igitur esse necessariam in ministro, ex verbis Domini colligitur cum præcipit ministris sacramenta ministrare, dicens, ite baptizate, facite in mei memoriam, remittite peccata: hæc enim, nisi ad sit intentio cõformis Christo præcipienti, ministri exequi nõ possunt, cum exequatur quod Christus præcepit, & operetur ex directione talis madata. Deinde, voluit Christus actionem sacramentalem esse humanam, id est, iudicio susceptam & deliberatam, non temerariam, fortuitam & coactam: debet igitur esse secundum propositum & intentionem. Præterea, sacramenti opus externum per se indifferens est ad plures usus & effectus, vt ablutio externa baptismi, ad mundiciem corporis; ad refrigerationem, ad sanitatem, & ad plura alia: sed intentione ministri contrahitur & determinatur, ad vnum spirituale effectum sacramenti proprium: est igitur intentio necessaria vt sit determinata actio sacramentalis: si verba quidem formæ, materiæ sacramenti conferantur, est in illis maior determinatio, sed non omninò perfecta & consummata ad specialem sacramenti operationem, nisi intentione ministri determinetur. Vnde ministri intentio, est illud mediū per quod minister movetur à Christo ad opus sacramentale, & effectum principalis agentis producendum: & ideo quoties minister cum hac intentione operatur, toties

à Deo instrumentaliter movetur: qui verò caret hac intentione, licet actū externū exequatur, non est tamen instrumentum Dei, quia caret medio quò applicetur virtus Dei, causæ secundariæ.

13 Hæc doctrina de necessitate intentionis ministri, videtur olim coniuncta fuisse cum necessitate fidei ministri: quia videtur aliquando à patribus in hoc proposito, intentio nomine fidei comprehendit: vt à Cypriano de cena Domini cum ait: Dominò dictum est, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, quotiescunq; his verbis & hac fide actum est, simul & medicamentum, & holocaustum fit. certè D. August. epist. 23. fidem pro intentione videtur usurpare, & lib. 7. contra Donatistas, appellans eius contrarium, fallacem & simulatam operationem in sacramentis. c. 53. Non tollit necessitatem intentionis, in ministris, quod ea intentio nobis non possit constare, & ideo incerti essemus de sacramentis ad salutem necessariis, quia non requiritur in nobis certitudo de his rebus, quæ tollat omnino dubitationem, qualis est fidei certitudo: sed satis est ea quæ dicitur coniecturalis aut moralis, neque aliam tenetur quis habere, etiam de pertinentibus ad salutem. Vnde si minister non exprimat contrariam sententiam, certi esse debemus de sacramento collato inquit D. Thom. 3. part. q. 64. artic. 8. ad 2. vt rectè expendit Caietan. contra reprehendentes eam responsionem, vt Adrianum 4. q. 3. de baptismo, & Guillelmum de sacramentis in genere c. 55.

14 Ostendimus intentionem in ministro esse necessariam; nunc verò confirmandum est circa illud esse debere, quod Ecclesia catholica, vel Christus intendit, nempe vt intendat minister & velit facere, quod intendit Ecclesia facere, sed quia hæc intentio est valde confusa & implicita, distinguere oportet, quid nam sit quod Ecclesia velit facere, ne forte in speciali, intentio ministri repugnet Ecclesie. Debet igitur minister intendere, actum externum sacramenti rite peragere: neq; oportet vt intendat effectum ipsius sacramenti. Ratio primi est, quia est minister sacramenti: & ideo intendat esse necesse actum externum sacramenti, vt principali agentis, cuius est minister, congruere possit. Vnde excluduntur omnes actiones circa sacramenta non intentæ, aut non volitæ,

Actualis intentio est melior, non in actu signato, sed in exercitio, id est, non habendo in mente illud, intendendo hoc facere, sed intendendo singula quæ decet reverentia.

Ex D. Th. art. 8. citato, ad idem est responsionibus argumentorum.

De quo sit intentio.

D. Th. infr. q. 84. art. 3. & 5.

voluntate, ut dormientis, ebrii, phrenetici & similia, & eorum qui coactione & vi externa, vel usu vel casu aliquo proferrent formam sacramentorum super legitimam materiam, aliter quam vellent aut intenderent ipsi: quia actio ministri debet esse humana & deliberatus actus, ad perficiendam externam actionem sacramenti. dico autem [actionem sacramenti] quia non satis est intendere actionem externam, sed ut sacramenti propriam: alioquin satis esset, si intenderetur naturalis actio, ut ablutio, ad mundiciem vel sanitatem corporis: cum tamen in his nihil sacramentale sit intentum. eadem ratione irrisoria, mimica aut iocularis actio externa esse potest intenta, & tamen non satis est ad essentiam sacramenti: quia non intenditur actio sacramentalis, hoc est ceremonia religionis, à vulgari & populari actione distincta. Nihil igitur aliud est, id velle efficere in sacramenti administratione quod Ecclesia intendit, quam velle efficere actionem sacramentalem à Christo institutam, in signum populo Dei, distinctam proinde ab aliis naturalibus aut humanis actionibus, & multò magis à iocosis, & ridiculis: quamvis olim dubitauerit D. August. lib. 7. de baptismo. c. 53. an in actione ludicra verum sit sacramentum.

D. Th. 1. p. q. 64. artic. 10. ad 2.

15 Sed quia minister sacramenti, assumitur à principali agente, ut verum sacramentum administret, formam materiam coniungendo, accommodatè ad virtutem principalis agentis sibi communicatam, & in hac nihil est ludicrum aut iocosum, nihil est cur nos dubitemus, dirigi oportere intentionem ministri ad sacramentum religionis perficiendum, licet de institutore, effectu & aliis non rectè sentiat. Sed intentio ludicra aut iocosa dupliciter esse potest, vel relata ad ipsum sacramentum, vel ad finem & motuum administrationis. Primo modo intenderet quis, non quidè facere quod Ecclesia facit, sed similem actionem aliam iocose & delectationis causa: & idè non esset sacramentum. Altero modo intenderet aliquis facere quod facit Ecclesia, sed gratia delectationis, & hæc intentio non tollit veritatem sacramenti, sicut neque si fuisset intentio auara, aut aliquo malo fine vitiosa. Recta enim intentio potest esse & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti usum, prima re-

ctitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum: & idè minister qui intendit, quod Ecclesia vult, efficere, habet primam rectitudinem, & verum sacramentum confert, qui autem non habet secundum, non administrat meritorie. Vnde peruersa intentio contraria secundæ rectitudini, vitiat opus eius in quantum est eius, non autem in quantum est principalis agentis, cuius virtute est sacramenti minister, ex D. Thom. 3. p. q. 64. artic. 10. ad 2. & 3. Non esse autem dirigendam ministri intentionem ad effectum per se baptismi necessarium, quamvis esset religiosa & pia intentio: constat ex eo, quod sacramentum nouæ legis ritè administratum, effectum consequitur in suscipiente, etiam si effectum minister non intendat, cum immediatè operatur ad confectionem sacramenti, quod ex opere operato nisi impediatur ex indispositione suscipientis, inducit suum effectum, ad quem non immediatè operatur minister, sed mediante sacramento. Vnde quamvis hæc ministri generalis intentio necessaria ad essentiam sacramenti, sit generalis, in determinata atque confusa, respectu effectus, finis aut virtutis, quæ omnia & similia in hac intentione includuntur, & non distinguuntur: in illa tamen includitur, non tantum substantia actus, sed modus & respectus, quo determinetur ad confectionem sacramenti & ritus Christiani: quod intelligitur cum minister intendit facere quod Ecclesia facere solet, vel quia Christus tale instituit, vel quia Apostoli eo sunt vsi, vel quia Episcopi. his enim omnibus tantum determinatur, & exprimitur modus, quo illa actio externa sit sacramentalis, & ut talis sit intenta: & hoc satis est generaliter intendi à ministro. Habemus huius doctrinæ illustre exemplum de puero Athanasio, baptizate aliquot æquales suos ad imitationem Episcopi Alexandrini. interrogatus enim cur & quo animo fecerit, respondit se ad imitationem Episcopi fecisse, cum alterius rei sensum non habuerit: habitus est autem ille baptismus ratus & perfectus.

Nicoph. lib. 37. c. ult. & l. 8. c. 44.

16 Hic est consensus Ecclesiæ catholice & omnium Theologorum, quem secuta sunt duo Concilia, Florentinum & Tridentinum, illud in doctrina de sacramentis, hoc autem sess. 7. de sacramentis in genere Can. II. ut scilicet, minister intendere

tendere debeat, seu velle id facere, quod intendit Ecclesia facere: quia ut inquit D. Thom. se subiicit principali agenti hac intentione, in qua subiectione consistit ratio instrumenti. Cum autem hæc intentio sit practica, nempe ad perficiendam actionem sacramentalem, quicquid præterea minister speculatiuè intendat, verum sacramentum perficitur. ut si intendat virum non foeminam baptizare, vel Episcopus hos aut illos non ordinare: quia si administratione ipsa sacramenti, velit singulare subiectum sibi propositum, vel omnia proposita, baptizare vel ordinare, sacramentum perficitur: quia intentio dirigatur ad actionem sacramentalem suscipiente accommodatam, quam satis esse ostendimus ad essentiam sacramenti ex parte ministri. in matrimonio autem error personæ vitiat matrimonium, quia perficitur consensu, quem oportet ad certam & singularem personam determinari.

3. p. q. 64. artic. 9. ad 1.

17 Quod si dubitet quispiam, an hæc intentio generalis satis sit ad veritatem sacramenti, etiam si minister non verè sentiat de Ecclesia, & cui conformem habet intentionem, ut si baptista Caluianus intendat quidem quod Ecclesia intendit, sed adiungit præterea, hanc ecclesiam esse Geneuensem, non autem Romanam. Respondeo, hæresim ministri, modò non sit circa ipsum sacramentum, licet sit circa effectum sacramenti, vel aliquid aliud non tollere veritatem sacramenti. itaque si intendit conferre sacramentum Ecclesiæ, etiam si de effectu, & de Ecclesia ipsa male sentiat, verum sacramentum administret: quia sunt essentialia sacramenti, debita materia & forma, & intentio sufficiens, & hæresis circa alia, ut statim ostenditur, non potest sacramentum vitare. Simile est quod inquit August. Epist. 23. eos qui ea intentione paruulos baptismo offerunt, ut temporalem sanitatem recipiant, vel retineant, non propter hanc intentionem efficere, ut illi non regenerentur: quia celebrantur per eos nihilominus necessaria ministeria.

Enil. Anglus de sacramentis in genere. c. 54.

Disputatio an fides recta ministri sit necessaria.

Fides recta non est in ministro necessaria ad veritatem sacramenti.

3. p. q. 64. artic. 9. & 10. atque 11. artic. 5.

18 Ostendimus intentionem in ministro sacramenti necessariam esse, & qualis & cuius obiecti esse oporteret ad necessitatem sacramenti: deinceps ad perfectam confirmationem sententiæ propositæ, ostendendum est, neque sanctitatem, neque

rectam fidem ministri ad veritatem sacramenti necessariam esse, sed potius perfectum esse sacramentum, etiam si à malo ministro fideli, vel infideli, hæretico, excommunicato aut degradato conferatur. Primum autem proponemus argumenta cõmunia, quæ concludunt non requiri ad veritatem sacramenti, fidem rectam, sanctitatem aut bonos mores ministri, sed sacramentum verum permanere, si cetera necessaria adsint, nempe materia, forma, intentio faciendi quod Ecclesia fieri vult, in ministro habente legitimam potestatem, id est, characterem & potestatem administrandi necessariam: excepto baptismo, quem omnes conferre possunt: licet non debeant nisi in articulo necessitatis, qui non sunt sacerdotes.

19 Primum argumentum est ex D. August. lib. 6. contra Donatistas. cap. 25. Sacramenta habent vim, ut supra ostendimus, ex opere operato, quod Augustino est ex vi verbi, hoc est formæ, vel ex ipso opere, quomodocunque affectus sit minister, qui est operans actionem sacramentalem: sed fides & sanctitas sunt operantis: ergo non requiruntur ad veritatem sacramenti. itaque si habere vim ex opere operato, est non pendere virtutem sacramenti ex virtute, meritis aut dispositione operantis ministri, non possunt requiri necessariò ad veritatem sacramenti, sanctitas aut recta fides ministri. Confirmatur hæc ratio ex eodè Aug. lib. 5. contra eosdè. cap. 20. quia si virtus ministri ad veritatem & essentiam sacramenti pertineret, maior virtus & fides maius & perfectius sacramentum conferret, & minor minus: quod si verum esset, iam sacramenta & dona Dei non penderent ex Christo aut eius institutione, sed ex differentia humanorum meritorum: & minister non induceret effectum sacramenti ex virtute principalis agentis, sed ex propria.

20 Vnde efficitur secundum argumentum, minister vel instrumentum non agit ex propria virtute, sed ex vi & efficacia principalis agentis: & idè accidentarium est instrumento qualemcumque formam aut perfectionem habere, præter eam qua propriè instrumentum fit, & eleuatur ad effectum principalis agentis: sed minister sacramentorum, est tantum instrumentum Dei, ad eorum administrationem & confectionem:

editionem: ergo non agit ex vlla sua virtute, sed ex motione principalis cause: ne spes in homine & non in Deo collocetur, aut potestas sacramentorum non tam Christi, quam ministri esse videatur. Vnde Corinthiorum schismata orta sunt, quæ Paulus reprehendit principio prioris epistolæ ad eisdem. celebris inde orta est Augustini sententia, Tract. 5. in Ioannem, sic comprehendit: frater quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus? multa alia in hac sententia scribit contra Petil. lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 6. Confirmatio huius argumenti, est illa ratio D. Thom. 4. contra Gent. cap. 77. ea quæ in administratione sacramentorum fiunt, excedunt virtutem humanam, & vi diuina, atque supernaturali conficiuntur: cum ergo nulla humana virtute fiant, neque malitia humana impediri possunt.

21 Tertium argumentum sit ex eodem D. Thom. per habitus virtutis aut vitij sit, vt bene vel malè operemur, per potestatem aut impotentiam vt simpliciter operemur aut non: cum hoc sit propria potentia habilem quempiam ad operandum constituere: virtus igitur potest efficere, vt minister sacramenti bene operetur, sed quia minister est, operari potest: & quia prius non pendet à posteriori, posse conficere verum sacramentum non erit à virtute, cum prius sit operari, quam bene operari. Confirmatur quia potestas & consecratio ministrorum, cum detur & communicetur simpliciter, & sine vlla peccati exceptione, æterna est in illis, & non potest suspendi aut deleri, per quamcunque hominis malitiam. Vnde efficitur, quod cum Dei vis & potestas non immutetur, semper idem facit per quemcunque ministrum, modò habeat potestatem & qualitatem ministro necessariam vt minister est, quæ sola intentio est, vt ostendimus. Reliquæ autè qualitates, quæ insunt homini, non quatenus minister, sed quia homo, vel quia bonus homo, vel quia membrum Ecclesiæ est, extra rationem instrumenti sunt, & idcirco ad bonam actionem, & bonum vsum ministerij, vtiliter esse possunt, ad veritatem sacramenti, quod à ministro vt minister est tantum pendet, nullo modo requiruntur. Exempla Augustini sunt, quemadmodum aqua qua irrigatur hortus, siue transeat per ca-

nales aureos, plumbeos vel lapideos, eandem vim humectationis, arefcenti terræ impertit, & quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manibus facta sunt: ita nihil vitij contrahunt illi qui malorum hominum ministerio, Christo insiti sunt, & in illo sanctificantur. Vnde frequenter illud repetit, non minus valuisse sacramenta Iudæ quam Ioannis, lib. 3. contra Crescon. cap. 7. Thomas etiã Vvalden. lib. de sacramentis ostendit omnia dona quæ hominibus donantur non sua sed aliorum & Ecclesiæ causa, non pendere ex meritis humanis, vt patet de dono miraculorum, sanationum, prophetiarum, exorcismorum: vnde concludit illam elegantem sententiam, minister sacramenta dispensans non pascit plebem moribus, sed ritibus. Vnde vt Deus post datam creaturis primam vim multiplicationis, cum eisdem concurrat ad omnes effectus naturales, nullus hominum sceleribus obstantibus: ita semper suum propositum de sacramentorum effectibus producendis, retinet, nulla hominum ministrantium malitia impeditus. Sic colliges ex D. Basilio in opere sextæ diei, Chrylost. in serm. de prodit. Iudæ, Damas. lib. 4. de fide. c. 14.

22 Postremò, certa sunt in hac re testimonia traditionis Ecclesiasticæ, & conciliorum. De traditione Ecclesiastica quæ sacramenta administrata ab hæreticis vera esse agnoscit, testis est D. August. lib. 2. de baptismo, cap. 7. quam, inquit, consuetudinem tota Ecclesia obseruatam, ex apostolica Traditione venientem, credimus per Agrippinum primùm corrumpi cœpisse. In eandem sententiam citat sæpè D. August. catholicum totius orbis Concilium, celebratum post passionem Cypriani paulò antequam Augustinus ipse natus esset, vt scribit lib. 2. contra Donat. c. 3. 4. & 9. cui cedere oportet omnia priora concilia prouincialia, nedum homines singulares vel sanctissimos. Huic concilio plenariò asserit lib. 6. de baptismo, cap. 39. Deum reuelasse hanc veritatem, de integritate sacramentorum apud hæreticos: & ideo passim irget hoc Concilium lib. 2. contra Parmen. cap. 13. lib. 1. contra Donatist. cap. 17. & lib. 6. cap. 1. 7. & 13. tanquam certissimum ad omnes eontrouerfias iudicium. Quod autem fuerit illud plenarium Concilium nunquam exprimit, sed

sed cum aliud non fuerit præter Nicænum, quod hanc causam tractauerit ante Augustini tempora, non videtur dubitandum, canonem olim in Nicæno Concilio de hære extitisse, qui tamen nunc non habetur. Allegat etiam D. August. contra Parmenianum Concilium prouinciale Carthaginense, post obitum Cypriani coactum præfidente Grato Episcopo, cui dicitur Cyprianum pro sua humilitate, si interfuisset consensurum. Ex quo Concilio multa sunt relata in dist. 4. de consecr. sicut ex libris Augustini Optati, Isidori, multorumque sanctissimorum pontificum. Adeò vt tandè non solùm de hæreticorum baptismo quin integer esset, nemo catholicus dubitaret: sed etiam fidem ministri tam minimè requiri ad necessitatem sacramenti crederet, vt baptismus à Iudæo ministratus probaretur eadem d. cap. à quodam, & à pagano c. Romanus, & à quibuscumque hæreticis, modò essentialia sacramenti seruarent c. si qui licet ipse August. lib. 7. contra Donatist. cap. 53. dubitauerit, an sacramentum datum à non baptizato valeret: quod eo tempore nihil esset definitum in Concilio plenariò, nec quicquam cœptum tractari in nationali vel regionali: adeò receptum fuit in veteri Ecclesia, vt doctissimi quique omnia referrent ad iudicium Conciliorum.

23 Exceperunt vetera concilia ab hac definitione vniuersali, Cataphrygas & Paulianistas, quia formam baptismi non seruauerunt. Quare hoc fuit semper catholicæ Ecclesiæ iudicium, integritatem & veritatem sacramenti, non tolli per hæresim, aut maliciam ministri, modò is legitimam haberet potestatem administrandi cum debita intentione, & adhiberet necessariam materiam & formam sacramenti. itaque positam & constitutam veritatem sacramenti non vitaret vlla malicia, aut error, etiam si de recta intelligentia Sacramenti aut effectus illius esset: sic Arrianorum Sabellianorum & consimilium baptismum, etiam de Trinitate, in cuius nomine baptismus perficitur, perniciose sentientium, probauit Ecclesia catholica. legendus August. de hæresi. 44. hæresi. lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 13. lib. 1. contra Donatist. cap. 17. & lib. 2. cap. 3. & alias sæpissimè.

24 Quod autem inquit Athanas. serm. 3.

contra Arrianos, eum tantum dare verum baptismum, qui rectam fidem habeat: de quibusdam Arrianis est intelligendum, qui suam hæresim permittentes formæ sacramenti, non seruabant legitimam formam, & ideo neque verum baptismum conferebant dicentes in creatore & creatura, non autem in patre & filio. vt si Caluiniste in forma aliquid ex sua hæresi adiungerent, non consecrarent, dicentes hoc est figuratè vel tropicè corpus meum. Similiter explicandus Ambros. lib. de his qui myster. initiantur cap. 4. & Leo Primus, epist. 77. canon Basilij 47. sunt etiam de hac re alia decreta vt Apòst. can. 47. Carthaginen. 1. cap. 1. Toletan. tertium. Nicenum cap. 19. Arelaten. cap. 16. & 17. Laodicen. Can. 7. 8. Constantien. Sess. 8. contra Vicleff. art. 4. Trident. Sess. 7. Can. 4. de baptismo.

25 Ex hac doctrinà de sacramentis hæreticorum, aliorumque malorum colligitur: Nullum sacramentum ab eisdem collatum si characterem imprimat iterari posse, vt baptismum, confirmationem, ordinem: quia licet in aliis sacramentis & in his etiam, cum ab hæreticis conferuntur, plerumque non consequatur gratia & sanctificatio in adultis, character tamen semper imprimitur: & ideo ad hunc effectum distinguendum, facta est olim celebris quæst. de characterè sacramentorum. Itaque rectè adnotauit D. August. lib. 6. de baptismo, cap. 1. errorem asserentium, sacramentum administratum ab hæreticis non esse verum sacramentum, quòd non distinxerint autores huius erroris, inter sacramentum & sacramenti effectum: & inter characterem qui est effectus indifferens bonis & malis, & remissionem peccatorum & sanctificationem quæ semper est honorum. Vnde quæ à D. August. & aliis Patribus dicuntur de integro baptismo hæreticorum, eadem dici possunt de aliis sacramentis, verè enim Eucharistiam, confirmationem, ordinem, & alia sacramenta conficere possunt: & planè falluntur, qui putant confirmationem collatam olim ab hæreticis, iteratam fuisse in Ecclesia Catholica: cum in Concilio Tarraconen. antiquissimo, cap. 6. de hoc etiam sacramento non repetendo sit definitum: & eadem doctrina est Patrum & omnium Theologorum, de baptismo

Nullum sacramentum collatum ab hæretico, si imprimat characterem, iterari potest.

D. Thom. inf. 9. 66. art. 9.

primo hæreticorum, atque de aliis sacramentis. Deceptionis occasio fuit ex usu antiquæ Ecclesiæ, in qua redeuntes ab hæresi per manus impositionem admittebantur, & cum hac cæremonia esset plerumque confirmationis, ut constat ex D. Justino in responsione ad 14. q. Gætilium, existimauerunt, illos omnes etiam ab hæreticis confirmatos, in Ecclesia catholica iterum confirmari. Sed certè illa cæremonia impositionis manuum, non fuit tantum confirmationis sacramenti, sed plerumque reconciliationis & pœnitentiæ, ut suo loco latius ostendemus.

Sacramenta hæreticorum que sunt salutaria suscipiuntur.

26 Cauendus hic etiam est error eorum, qui existimant quidem hæreticorum sacramenta perfectè esse & integra, sed nunquàm habere salutarem effectum, quòd ab hæreticis administrantur: & ideo asserunt infantes ab hæreticis baptizatos, si discesserint antequam in Ecclesia Catholica per confirmationem recipiantur, omnino perire. Contraria tamen sententia est vera, & ab August. contra Donatistas sepè comprobata, ut lib. 7. c. 52. cum ait, baptizatum ab hæreticis in necessitate remissionis peccatorum & salutem assequi. Quod etiam de sacramento pœnitentiæ in eadè necessitate intelligendum est, de quo etià legenda est Epist. 23. ad Bonifacium. Argumentum firmissimum pro hac sententia est, quòd sacramentum nostre legis nunquàm potest carere suo fructu, nisi sit impedimentum vel obex in suscipiente, sed infantes nullo modo obicem ponunt: & adulti contriti in extrema necessitate non videntur etiam ponere: ergo cum sacramento confectur etiam salutem illius effectum, quare neque hæretici neque alij mali ministri possunt impedire effectum sacramenti, nisi peccatum sit in suscipiente. Quæ doctrina est plena cõsolationis, cum videamus nihil posse impedire sacramentorum effectum, si nos ipsi nobis non defuerimus. Vnde quæ August. & alij asserunt, hæreticorum baptismum, verum sacramentum esse extra Ecclesiam, sed non esse vile extra Ecclesiam, intelligenda sunt de his qui voluntariè & extra necessitatem, & sacramenta non omnino necessaria accipiunt in schismate vel hæresi, quia eo modo ponunt obicem sacramento: quod si esset ad salutem necessarium, & in articulo necessitatis, etiam extra Ecclesiam suam haberet effectum.

24. q. 1. ep. si quem furto.

27 Sed quoniam cautum esse oportet in accipiendo vel petendo sacramentum ab hæreticis, ne committatur peccatum, & accipienti sacramentum non sit salutare: obseruandæ sunt huiusmodi ministri distinctiones, minister enim vel est ex officio, ut prælatus, parochus, vel ex commissione & delegatus. Deinde minister vel publicè se exhibet Ecclesiæ, & sacramentorum ministrum, vel non præterea, vel toleratur ab Ecclesia, hoc est iuxta definitionem Concilij Constantien. non est nominatim excommunicatus, nec manifestus clerici persecutor: vel est præcisus, quia vel publicè hæreticus vel apostata: aut degradatus, vel suspensus. Sacramenta autem quæ ab his administrari possunt, vel sunt simpliciter necessaria ad salutem, ut baptismus, vel non necessaria. Ab eo igitur qui se exhibet Ecclesiæ ministrum ex officio vel commissione, & ab Ecclesia toleratur, licet accipere & exigere sacramentum etiam extra necessitatem, etià si noueris illum reum esse peccati mortalis: quia à ministro legitimo iuste petitur, debita actio, præsertim parato, ut ab usurario parato licet accipere vsuras. In articulo autem necessitatis, licet à quocunque habente potestatem administrandi, petere sacramentum necessarium ad salutem. In articulo mortis quæ est necessitas extrema nulli dubium est, baptismum sine peccato recipi, à malo ministro etiam excommunicato, vel præciso, id est hæretico, vel apostata, cum in eodem articulo etià infidelis sit minister, sed in eodem articulo definiuit Trident. Sess. 14. ca. 7. omnem sacerdotem absolueri posse ab omni peccato, & censura: hunc sacerdotem omnes intelligunt etiam excommunicatum, suspensum, degradatum, & irregularem: quidam excipiunt hæreticum, vel apostatam, ut Siluest. Sor. 4. dist. 18. quest. & art. 4. Sed certè Concilium loquitur generaliter de quocunque sacerdote, & ideo, non est cur aliquis excipiat. Qui verò ministrat sacramentum baptismi in eodem articulo necessitatis, in quo posset laicus ministrare, etiam si contaminatus mortali peccato, excommunicatus, hæreticus &c. non peccat, quia non ex officio, sed ex necessitate ministrat: in qua quicunque alius multis peccatis contaminatus administrans non peccaret. Extra articulum

Disputatio de accipientibus sacramenta à malis ministris, an semper peccet. 3. p. q. 64. art. 6.

Excommunicatus, Degradatus, Suspensus, quia non amittit characterem, ideo neque potestatem administrandi sacramenta, sed facultatem utendo sua potestate.

articulum verò necessitatis, non petitur neque datur à malo ministro sacramentum sine peccato: quia minister huiusmodi per specialem consecrationem deputatur ad sanctè administrandum sacramenta: & qui petit sciens illum existere in peccato, sine vlla urgente necessitate, communicat peccato illius.

Hæreses, de sacramentis à malis ministris administrato referuntur.

28 Superest ad perfectionem huius doctrinæ de ministris sacramentorum, ut refellamus argumenta hæreticorum, asserentium, ab hæreticis non conferri vera sacramenta, ut diximus receptum esse & definitum ab Ecclesia catholica. Fuit enim error Agrippini, quem diuus Cyprianus sine pertinacia secutus est, & nos Concilium quodam Africanum præsentè & definiente D. Cypriano, rectam fidem esse necessariam ad sacramentorum administrationem: & ideo hæreticos, nullum verum sacramentum conferre: vnde baptizatos ab hæreticis rebaptizabant. tempore autem diui Augustini effecit hic error immane schisma, cum primum inceptus à sanctis Episcopis Agrippino & Cypriano, deinde suffultus esset aliquot Numidicæ & Africæ Prouincialibus Conciliis. His omnibus respondet D. August. lib. 3. de Baptismo, & contra autores schismatis & Donatistas & eundem errorem supra vigintiquinque libros. Sed illo tertio libro tam modestè satisfacit rationibus sancti Cypriani & suorum, ut & illius personam, atque mentem non obstinatè errantem mirum in modum colat, & errorem ipsum ne illi imputetur in peccatum sepè inclinet: quod idem fecit D. Basil. Epist. 1. ad Amphilocho. sentiens Cyprianum & Firmilianum, quos honoris causa suos appellat, non negasse potestatem hæreticorum omnium circa sacramenta, sed eorum qui non essent ordinati, ut contingit in schismate inueterato non ordinari. Qui tamen error etiam foret in baptismo, nisi fortè intelligat, tales ex officio baptizare non posse. Postea verò cum à plenario Concilio definitum esset, vera esse sacramenta data ab hæreticis, Episcopi illi Africani, & Orientales, qui fuerant in eo errore, suas sententias retractarunt, ut scribit D. August. lib. 3. contra Crescon. cap. 1. & sequent. Euseb. lib. 7. histor. cap. 4. Nicephor. lib. 6. cap. 7. Hierony. contra Lucifer, Vicent. Lirinen. An verò diuus Cy-

prianus seipsum correxerit, dubitat D. Aug. lib. 2. contra Donatist. cap. 7. & epist. 48. ad Vincent. & Dionys. Alexand. apud Euseb. non excipit ab ea retractatione Cyprianum, & Beda planè affirmat lib. 8. qq. quæst. 5. Secuti sunt deinceps Donatistæ, qui omnes manifestos peccatores à sacramentorum administratione arcebant: Huiusmodi occultos etiam reiciebat, tandem Vvicleffus etiam præcisos, quacunque etiam pollerent præsentè sanctitate, & iustitia, asserens huiusmodi priuatos esse omni potestate & iurisdictione Ecclesiastica & ciuili. his gradibus ad summam istam insaniam ventum est.

29 Sed opere pretium fuerit, eorum omnium argumenta singulatim refellere. Primum erat, non est sacramentum nouè legis, nisi gratiam conferat: sed hæreticorum sacramenta non conferunt gratiam, quia dicitur ad Ephes. 4. vna fides & vnus baptismus: quare si non sit vna fides, neque vnus baptismus erit: ergo non sunt sacramenta hæreticorum. Respondeo, propositionem per se esse veram, sed illam efficaciam aliquando impediri ex indispositione suscipientis sacramentum: & aliud est sacramentum per se, aliud sacramenti effectum, cum possit prius esse sine posteriori. Deinde assumptio est falsa, quia baptismus ab hæretico administratus, infante regenerabit, & pœnitentia ex sententia multorum in articulo necessitatis iustificabit, ut supra ostensum est.

30 Alterum argumentum est: qui ipse non habet gratiam, alteri dare non potest: ergo neque hæreticus sacramentum conferens gratiam. Sic Christus Ioan. 20. conferens potestatem remittendi peccata, dedit etiam Apostolis Spiritum sanctum. Respondeo, instrumentum sæpè efficere quod non habet, quia agit ex virtute principalis agentis, quod potest per malum ministrum gratiam conferre. Dominus autem contulit Spiritum sanctum Ioan. 20. cum illa potestate, ut eam ab illo pendere præcipue & primò intelligeretur, à quocunque homine administraretur: non autem ut gratiam Spiritus sancti necessariam esse significaret in ministro. Sic intelligendum est illud Ecclesiastici. 34. ab immun-do quis emundabitur, nempe operibus propriis immundi, & ab immundicie profectis: non autem operibus quæ ministeria-

liter exequitur, & ideo pertinent ad virtutem principalis agentis: sic minister sacramenti, quia non suum opus, sed Dei exercet, quamvis ipse sit immundus, mundare potest. Ipsa vero immundi administratio, reprehenditur à Deo, quia male vitur data tibi potestate, & quantum in se est, pollueret sacramenta, si pollui possent. In hunc sensum accipienda sunt illa, Exod. 19. Sacerdotes qui accedunt ad Dominum Deum sanctificentur, ne forte derelinquat eos Dominus. Levit. 22. Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra, ad ea que consecrata sunt, & que obrulerunt filij Israel Domino, in quo est immundicia, peribit coram Domino. Isai. 52. Mundamini qui fertis vasa Domini, Isai. ultimo. Facinorosus qui sacrificat in vitulum, quasi canem occidat, & qui coquit similitudinem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus in memoriam, quasi blasphemus. Quibus testimoniis Donatistae abutebantur ad confirmationem sui erroris.

31. Tertium argumentum est: quia extra Ecclesiam nihil est Christianum, nullum sacrificium, nullum sacramentum: quare heretici non baptizant, nec vllum sacramentum verum conferunt. Respondeo, extra Ecclesiam esse veram scripturam in Iudeis, esse Symbolum fidei in hereticis plerumque, esse ieiunium & alia bona opera, licet non meritoria neque salutifera: & sacramenta rite secundum essentialia collata ab hereticis & malis ministris, non sunt extra Ecclesiam, cum sint vera sacramenta, & ideo Ecclesie, & ipsam administrationem, quatenus ratam habet Ecclesia, non possumus dicere esse extra Ecclesiam, licet minister sit extra eam.

32. Ex his alia consimilia argumenta refutari possunt: quare credamus vera sacramenta à malis ministris non contaminari, & plerumque habere salutarem effectum, ut explicauimus: quamuis administrantes grauiter peccent, indignè tractantes diuina mysteria, quæ malis ut ait Dionys. cap. 1. de Eccles. hierar. neque fas est attingere: quia ut inquit D. August. Tractat. 5. in Ioannem: Iustos oportet esse feranti iudicis ministros: si autem noluerint esse iusti, &c. securum tamen fecit magister meus, de quo spiritus eius dixit, hic est qui baptizat. Hæc de ministris sacramentorum.

33. De suscipientibus autem, illud generaliter tradi potest, intentionem suscipiendi sacramentum verum, ad eum esse necessariam, ut ex defectu illius, nullum sit futurum sacramentum, extra Eucharistiam quæ sine usu est ipsa consecratione perfecta. Reliquæ autem qualitates suscipientis efficiunt, ut quisque magis vel minus utiliter suscipiat. Affectus verò & voluntas peccati mortalis, effecit ne vllum sacramentum sanctificare suscipientem possit. quamuis characterem imprimere possit. De aliis preparationibus ad singula sacramenta accommodatis, propriis locis specialiter commodius differetur.

3. p. q. 78. ar. 7. de bapt. & idem est de aliis sacramentis.

QVÆSTIO LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de numero sacramentorum. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo, utrum sint septem sacramenta. Secundo, de ordine eorum ad invicem. Tertio, de comparatione eorum. Quarto, utrum omnia sint de necessitate salutis.

ARTICVLVS PRIMVS. Utrum debeant esse septem sacramenta Ecclesie.

Ad primū sic proceditur. Videtur, quod non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina & ex virtute passionis Christi. Sed vna est virtus diuina, & vna Christi passio, vna enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, ut dicitur Hebræo. 10. Ergo non debuit esse nisi vnum sacramentum.

¶ 2. Præterea, Sacramentum ordinatur contra defectum peccati.

4. dist. 1. q. 28. ar. 2. q. 4. ar. 10. cap. 18. q. 1. co. prim.

ri. Hic autem est duplex, scilicet poena & culpa, ergo sufficeret esse duo sacramenta.

Cap. 2. Eccl. Hier. par. 3.

¶ 3. Præterea, Sacramenta pertinent ad actiones Ecclesiasticæ hierarchiæ, ut per Dionys. patet. Sed, sicut ipse dicit, tres sunt actiones hierarchicæ, scilicet, purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo non debent esse nisi tria sacramenta.

Lib. 19. ar. 13. à mod. 10. 6.

¶ 4. Præterea, August. * dicit, 19. contra Faustum, Sacramenta nouæ legis sunt numero pauciora, quam sacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod sacramentum, quod responderet confirmationi & extreme unctioni. Ergo neque hæc debent numerari inter sacramenta nouæ legis.

2. 2. q. 154. ar. 3.

¶ 5. Præterea, Luxuria non est grauius inter cætera peccata, ut patet ex his que in secunda parte dicta sunt. Sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. Ergo neque contra luxuriã debuit institui sacramentum matrimonij.

6. SED CONTRA videtur, quod sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quedam sacra signa. Sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in Ecclesia secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, consecratio altaris, & alia huiusmodi. Ergo sunt plura sacramenta, quam septem.

Lib. 1. de sacram. par. 12. cap. 10.

¶ 7. Præterea, Hugo t de sancto Victore dicit, quod sacramenta veteris legis fuerunt oblationes decimæ & sacrificia. Sed sacrificium Ecclesie est vnum sacramentum, quod dicitur Eucharistia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.

¶ 8. Præterea, Tria sunt genera

peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem poenitentia. Ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

q. 62. ar. 3. q. 63. ar. 2.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacramenta Ecclesie ordinatur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem, in his que pertinent ad cultum Dei secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Utroque autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta. Vita enim spiritualis conformitatem aliquã habet ad vitam corporalem, sicut & cætera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Vno modo quantum ad personam propriam alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua viuunt, quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem sui ipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per se, adquirendo scilicet, aliquã vitæ perfectionem, alio modo per accidens, scilicet remouendo impedimenta vitæ, puta, ægrotudines, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primo quidem per generationem, per quam homo incipit esse & viuere. Et loco huius in spirituali vita est baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. per lauacrum regenerationis, &c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem. Et loco huius in spirituali vita, est confirmatio,

in qua datur Spiritus sanctus: ad robur. Vnde dicitur discipulis, iā baptizatis, Luc. ultimo. Sedete in ciuitate, quoad usq; induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius in vita spiritali est Eucharistia, vnde dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidem sufficeret homini, si haberet & corporaliter & spiritaliter impassibilem vitam. Sed quia homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem & spiritali, scilicet peccatū, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem est duplex, vna quidem est sanatio quæ sanitatem restituit. Et loco huius in spiritali vitæ est pœnitentia, secundum illud Psalm. 40. Sana animam meam quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per conuenientem dietam & exercitium. Et loco huius in spiritali vita est extrema vntio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam, vnde dicitur Iac. 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Vno modo per hoc, quod accipit potestatem regē di multitudinem & exeroedi actus publicos. Et loco huius in spiritali vita est sacramentum ordinis, secundum illud Heb. 7. Quod sacerdotes hostias offerunt non solū pro se, sed etiam pro populo. Secundò, quārum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimonium tam in corporali, quam in spiri-

tuali vita, eò quòd non est solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorū numerus, secundum quod ordinantur contra defectum peccati. Nā baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritalis. Confirmatio, contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur, Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum, pœnitentia contra actuale peccatum post baptismum commissum, Extrema vntio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublata, aut ex negligentia, aut ex ignorantia, Ordo contra dissolutionē multitudinis, Matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quādam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culpæ & poenalitātū, dicentes, quod fidei respondet baptismus, & ordinatur contra culpam originale: spei Extrema vntio, & ordinatur contra culpam venialem: charitatis Eucharistia, & ordinatur cōtra poenalitatem malitiæ: prudētiæ Ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iustitiæ Pœnitentia, & ordinatur cōtra peccatum mortale: tēperantiæ Matrimonium, & ordinatur cōtra concupiscentiam: fortitudini Confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod idem agens principale vtitur diuersis instrumentis ad diuersos effectus, secundum congruentiam operum. Et similiter virtus diuina & passio Christi operantur

in nobis

in nobis per diuersa sacramenta, quasi per diuersa instrumenta.

AD SECVNDVM dicendū, quod culpa & poena diuersitatem habent & secundum speciem, in quantum sunt diuersæ species culpæ & poenarum, & secundum diuersos hominum status & habitudines. Et secundum hoc oportuit multiplicari sacramenta, vt ex dictis patet.

AD TERTIVM dicendū, quod in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri Ecclesiæ: ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium. Actiones autem sunt purgatio illuminatio & perfectio. Sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quādam sacramentalia, quæ sunt catechismus, & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Dionys. * pertinet ad baptismum: & propter recidium, secundario pertinet ad pœnitentiam & extremam vntionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidē (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationē: quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad Eucharistiam.

AD QVARTVM dicendū, quod in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritus sancti ad robur: in extrema autē vntione preparatur homo, vt recipiat immediate gloriam. Quorum neutrum competit veteri testamento: & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere. Nihilominus ta-

men sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorū & ceremoniarū.

AD QVINTVM dicendū, quod contra concupiscentiam venereorū oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentū. Primò quidē, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitatur persona, sed etiam natura. Secundò, propter vehementiam eius, qua rationem absorbet.

AD SEXTVM dicendū, quod aqua benedicta & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ cōsecutio. Sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel remouendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur cōtra insidias demonum, & cōtra peccata venialia, vel etiā idoneitate quādam faciendo ad sacramenti perfectionem & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reuerentiam Eucharistiæ.

AD SEPTIMVM dicendū, quod oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moyfi ordinate, non solum in subsidium ministrorum & pauperum, sed etiam in figuram, & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt in quantum sunt figuralia, & ideo non sunt sacramenta.

AD OCTAVVM dicendū, quod ad delerionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. Vnde cum in quolibet sacramento nouæ legis gratia infundatur, nullū sacramentū nouæ legis instituitur directe cōtra veniale, quod tollitur per quādam sacramentalia, puta per aquā benedictam, & alia huiusmodi. Quidā tamen dicunt extremam vntionem

G 5 nem

In cor. 4. 1.

Cap. 3. Eufel. hinc part. 1. cir. 66 finem.

Non completis morte praeiudicis. nem contra veniale peccatū ordinarī, sed de hoc suo loco * dicitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta conuenienter ordinentur secundum modum * prae dictum.

4. dist. 2. q. 1. art. 3. d. 7. q. 1. art. 1. q. 3. et Ephe. 5. 6. * Art. praed.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter sacramenta ordinentur secundum modum praedictum. * Ut enim Apostolus dicit 1. Corinthio. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spiritale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quae est animalis: per baptismum autem generatur homo secunda generatione, quae est spiritualis. Ergo matrimonium debet praecedere baptismum.

¶ 2. Praeterea, Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione. Ergo ordo debet praecedere & baptismum & alia sacramenta.

¶ 3. Praeterea Eucharistia est spirituale nutrimentum, Confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo. Ergo Eucharistia est prior confirmatione.

¶ 4. Praeterea, Poenitentia praeparat hominem ad Eucharistiam. Sed dispositio praecedit perfectionem. Ergo Poenitentia debet praecedere Eucharistiam.

¶ 5. Praeterea, Quod est propinquius fini ultimo, est posterius. Sed Extrema unctio inter omnia sacramenta propinquior est ultimo fini beatitudinis, ergo debet habere vltimum locum inter sacramenta.

IN CONTRARIUM est, quod communiter ordinantur ab omnibus sacramenta, sicut prius dictum est. *

Articul praed.

RESPONDEO dicendum, quod ratio ordinis sacramentorum apparet ex his quae supra dicta sunt. Nam sicut unum est prius quam multitudo, ita sacramenta quae ordinantur ad perfectionem unius personae naturaliter, praecedunt ea, quae ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo ultimo inter sacramenta ponuntur ordo & matrimonium, quae ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen post ordinem, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitae, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea vero, quae ordinantur ad perfectionem unius personae, naturaliter sunt priora illa, quae per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitae, quam illa quae ordinantur per accidens, scilicet, ad remouendum accidens nocuum superueniens: cuiusmodi sunt poenitentia & extrema unctio. Posterior tamen est naturaliter extrema unctio, quae consummat sanationem, poenitentia quae inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quod baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est prius, & deinde confirmatio, quae ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & post modum Eucharistia quae ordinatur ad perfectionem finis.

Art. praed.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod matrimonium, secundum quod ordinatur ad animalem vitam, est naturae officium, sed secundum quod habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum. Et quia minimum habet de spiritualitate, ultimo

ultimo ponitur inter sacramenta.

AD SECUNDVM dicendum, quod ad hoc quod aliquid sit agens, praesupponitur quod sit in se perfectum, & ideo priora sunt sacramenta, quibus aliquis in seipso perficitur, quam sacramentum ordinis, quo aliquis constituitur perfectior aliorum.

AD TERTIVM dicendum, quod nutrimentum & praecedat augmentum, sicut causa eius, & subsequitur augmentum sicut conseruans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideo potest Eucharistia praemitti confirmationi, ut Dionysius facit in lib. de Eccles. hier. & potest postponi, sicut Magister * facit in quarto sententiarum.

* q. cap. 3. agit de Euchar. sed cap. 4. de Confir. * Vbi de Confir. tract. in d. 7. de Euchar. vlt. so dist. 2.

AD QVARTVM dicendum, quod ratio illa recte procederet, si poenitentia ex necessitate requireretur ut praeparatoria ad Eucharistiam. Sed hoc non est verum, nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret poenitentia ad assumptionem Eucharistiae. Et sic patet quod per accidens poenitentia praeparat ad Eucharistiam, scilicet supposito peccato, unde dicitur 2. Paral. vlt. Tu Domine iustorum, non posuisti poenitentiam iustis.

* In argo.

AD QVINTVM dicendum, quod extrema unctio propter rationem inductam, est vltimum inter sacramenta, quae ordinatur ad perfectionem unius personae.

ARTICVLVS III. Vtrum sacramentum Eucharistiae sit potissimum inter sacramenta.

4. d. 7. q. 1. art. 1. q. 3. et d. 8. q. 1. art. 1. q. 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod sacramentum

Eucharistiae non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est, quam bonum unius, ut dicitur 1. Ethic. * Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanae, per viam generationis, sacramentum autem Eucharistiae ordinatur ad bonum proprium sumentis. Ergo non est potissimum sacramentorum.

1. 2. 4. cor. 2. 7. 4. cor. 2. 7. art. 4. cor. * Lib. 1. Ethic. 6. 2. in fin. 10. 5

¶ 2. Praeterea, Digniora sacramenta esse videntur, quae per maiorem ministrum conferuntur. Sed sacramentum Confirmationis & sacramentum Ordinis non conferuntur nisi per Episcopum, qui est maior minister, quam simplex sacerdos, per quem confertur Eucharistiae sacramentum. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 3. Praeterea, Sacramenta tanto sunt potiora, quanto maiorem virtutem habent. Sed quaedam sacramenta imprimunt characteristicam (scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo) quod non facit Eucharistia. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 4. Praeterea, illud videretur esse potius, ex quo alia dependent: & non e conuerso. Sed ex baptismo dependet Eucharistia, non enim potest aliquis Eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. Ergo baptismus est potior Eucharistia.

Cap. 3. Eccles. Hier. non romano, et a prima.

SED CONTRA est, quod Dionysius * dicit 3. cap. Eccles. hierarch. quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam Eucharistiam. Ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPONDEO dicendum, quod simpliciter loquendo, sacramentum Eucharistiae est potissimum inter alia

alia sacramenta. Quod quidem tripliciter apparet: primo quidem, ex eo quod in eo continetur: nam in sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in aliis autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata à Christo, ut ex supra dictis * patet. Semper autem quod est per essentiam, potius est eo quod est per participationem. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum ad invicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim quod sacramentum ordinis ordinatur ad Eucharistiæ consecrationem. Sacramentum verò baptismi ordinatur ad Eucharistiæ receptionem. In quo etiã perficitur aliquis per confirmationem, ut non vereatur se subtrahere à tali sacramento. Per poenitentiam etiam & extremam unctionem præparatur homo ad dignè sumendum corpus Christi. Matrimonium etiam saltè sua significatione attingit hoc sacramentum, in quãtum significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ: cuius unitas per sacramentum Eucharistiæ figuratur: unde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorum. Nam ferè omnia sacramenta in Eucharistia consumantur: ut Dionysius.† dicit 3. cap. Eccles. hierar. sicut patet quod ordinati communicant, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorũ cõparatio ad invicem, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramen-

torum. In via autem perfectionis sacramentum ordinis. Medio autem modo se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum verò poenitentiae & extremæ unctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est, * ordinantur ad vitam Christianã, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium supervenientis defectus. Inter quæ tamen, extrema unctio comparatur ad poenitentiam, sicut confirmatio ad baptismum: ita scilicet quod poenitentia est maioris necessitatis, sed extrema unctio est maioris perfectionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod matrimonium ordinatur ad commune bonũ corporaliter. Sed bonũ commune spirituale totius Ecclesiæ, continetur substantialiter in ipso Eucharistiæ sacramento.

AD SECUNDVM dicendum, quod per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solũ Episcopũ, qui est quasi princeps in Ecclesia. Per sacramentum verò Eucharistiæ non deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, ut dictum est. *

AD TERTIVM dicendum, quod character sacramentalis (sicut supra dictũ est) est quædam participatio sacerdotij Christi. Unde sacramentum quod ipsum Christum cõiungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem.

AD

Quæst. 62. ar. 3. & 4.

Cap. 3. Eccl. Hier. circa prin

Art. 1. huius quæst.

In cor. ar. 1.

q. 63. art. 1.

AD QVARTVM dicendum, quod ratio illa procedit ex parte necessitatis: sicut enim baptismus, cum sit maximæ necessitatis est potissimum sacramentorum, sic ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis. Nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICVLVS III.

Virum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

4. dist. 7. q. 1. art. 1. q. 2. & q. 3. art. 2. q. 1.

AD quantum sic proceditur. Videtur, quod omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod nõ est necessarium, videtur esse superfluum. Sed nullum sacramentum est superfluum: quia Deus nihil facit frustra. Ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶ 2. Præterea, Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei, ita de Eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergo sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & Eucharistia.

¶ 3. Præterea: Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dum modo non contemptus religionis, sed necessitas sacramentũ excludit; ut infra * dicitur. Sed in quolibet sacramento cõtemptus religionis impedit hominis salutem. Ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quod pueri sal-

vantur per solum baptismum, sine aliis sacramentis.

RESPONDEO dicendum, quod necessarium respectu finis (de quo nõ loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc est simpliciter necessarium ad finem.

Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita convenienter, sicut equus necessarius est ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria sacramenta necessaria, duo quidem personæ singulari: baptismus quidem simpliciter & absolutè, poenitentia autem supposito peccato mortali post baptismum. Sacramentum autem ordinis est necessarium Ecclesiæ: quia ubi nõ est gubernator, populus corruet, ut dicitur Proverb. 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema unctio poenitentiam, matrimonium verò Ecclesiæ multitudinè per propagationem conservat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad hoc quod aliquid non sit superfluum, sufficit quod sit necessarium primo vel secundo modo, & sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est. *

AD SECUNDVM dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum de spiritali mädicatione, & non de sola sacramentali, ut August. * exponit super Ioan.

AD TERTIVM dicendum, quod licet omnium sacramentorum cõtemptus, sit saluti contrarius. Non tamen est contemptus sacramenti, ex

In cor. ar. 1.

Tract. 26. & 27. in 9.

vi, ex hoc quod aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis, alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium contemnerent huiusmodi sacramenta.

Sententiæ & conclusiones. quæst.

Prima conclusio: *Septem tantum sunt sacramenta nouæ legis, baptis- mus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema unctio, ordo, matrimonium: eodem quo proposuimus ordine, legitime disposita, ex art. 1. & 2.*

Ratio primi, quia his septem sacramentis, & Deus perfecte colitur, & peccata remittuntur.

Ratio secundi: Quia prioribus quinque sacramentis ad spiritualem vitam, priuata qualibet persona perfecte dirigitur: duobus posterioribus toti Ecclesie perfecte consuluit Dominus.

Secunda conclusio: *Ex his septem sacramentis eucharistia cæteris dignitate & absolute præstat: baptis- mus necessitate eminent, ex reliquis ordo perfectione præstat, baptis- mo confirmatio, unctio poenitentia, sed excellit necessitate, matrimonium denique vltimū locum occupat. Conclusionis rationes manifesta sunt, & in promptu apud D. Thom.*

Cæterum sacramenta, dignitate & perfectione esse inæqualia, definitum est in Trident. Sess. 7. Can. 3. & Eucharistiam omnium esse perfectissimū Sess. 13. cap. 3. baptismum necessitate cæteris præstare ead. Sess. 7. Can. 5. de bapt. ex reliquis verò illud præstantius est, quod præstantiorem effectum suscipientibus confert. Protestantes contendunt sacramenta omnia paria esse perfectione, tum quòd ab omnibus tollunt efficaciam conferendi gratiam, de-

cernentes tantum esse quasdam fidei externas protestationes, & signa fidei per se iustificantis: quam opinionem supra q. 62. ex verbo Dei refutauimus: tum etiam quòd in Eucharistia, negant Christum verè & substantialiter contineri: quem errorem refellemus, infra q. 76. nihil igitur mirum est Protestantes in æqualitatem sacramentorum negare, qui negauerint efficaciam & veritatem: sic enim error errorem procreat. Si quid autem præterea obseruandum est, id supra q. 61. n. 9. & 13. obseruauimus: quare dicendum restat de his quæ cuiusque sacramenti propria sunt.

QVÆSTIO LXVI.
De pertinentibus ad sacramentum Baptismi, in duodecim articulos diuisa.

Deinde considerandum est de singulis sacramentis in speciali. Et primo, de Baptismo. Secundo, de Confirmatione. Tertio, de Eucharistia. Quarto de Poenitentia. Quinto, de extrema Unctione. Sexto, de Ordine. Septimo, de Matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio.

Prima, de ipso baptismo. Secunda, de præparatoris ad Baptismum.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primo, de his quæ pertinent ad sacramentum Baptismi. Secundo, de ministro huius sacramenti. Tertio, de recipientibus hoc sacramentum. Quarto, de effectu huius sacramenti.

Circa primum quæritur duodecim. Primo, quid sit baptis- mus, vtrum scilicet sit ablutio.

Secundo, de institutione huius sacramenti, Tertio, vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti.

Quarto, vtrum requiratur aqua simplex.

Quinto, vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti. Ego te baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus sancti.

Sexto,

Sexto, vtrum sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

Septimo, vtrum immersio sit de necessitate baptismi.

Octauo, vtrum requiratur trina immersio.

Nono, vtrum baptis- mus possit iterari.

Decimo, de ritu baptismi.

Vndecimo, de distinctione baptismatum.

Duodecimo, de comparatione baptismatum.

ARTICVLVS I.

Vtrum baptis- mus sit ipsa ablutio.

AD primū sic proceditur. Videtur, quod baptis- mus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit. Baptis- mus autem permanet. Ergo baptis- mus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillum, & custodia, & illuminatio, vt Dam. * dicit in 4. lib.

¶ 2. Præterea, Hug. de sancto Victor. * dicit, quòd baptis- mus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei. Aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ, Ergo, &c.

¶ 3. Præterea, Augustinus dicit * super Ioann. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi: ergo baptis- mus est ipsa aqua, non autem ablutio.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eccles. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuū quid proficit lauatio eius? Videtur, ergo quod baptis- mus sit ipsa ablutio siue lauatio.

RESPONDEO dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria considerare, aliquid scilicet quod est

sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid verò quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti. Exterius autem suppositum sensui, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. Quidam ergo existimauerunt, quod ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hug. * de sancto

Vict. Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit, quòd est materiale elementum, & in definitione baptismi dicit, quod est aqua. Sed hoc non videtur esse verum. Cum enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio. In aqua autem non perficitur sanctificatio, sed est ibi quedam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est veræ sanctificationis subiectum. Et ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ablutio.

Et ideo Magister * in 4. di. 3. sententiarum dicit, quod baptis- mus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramentum, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorē abluitionem, & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti: scilicet significata & non significans.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod id quod est sacramentum tantum in baptismo, transit: permanet autem & id quod est sacramentum & res scilicet

4. d. 3. ar. 1. & 4. con. c. 60.

* Lib. 4. c. 10. circa med.

* Hug. lib. 2. de sac. in par. 6. c. 2. in prin.

Tract. 80. in Ioan post med. 2.

Posta in arg. 2. & loco ibi citato.

Lib. 4. di. 3. in prin.

licet character, & id quod est res tãtũ, scilicet interior iustificatio, sed character permanet indelebiliter (vt supra dictũ est,) iustificatio autẽ permanet, sed amissibiliter. Damasc. † autem baptismum definiuit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est sacramentum tantũ, sed quantum ad id quod est interius. Vnde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet, sigillũ & custodiam, in quantum ipse character (qui sigillum dicitur) quantum est de se, custodit animã in bono. Duo etiam posuit pertinentia ad ultimam rem sacramenti, scilicet regenerationẽ (quã ad hoc pertinet, quod per baptismum homo inchoat nouam vitam iustitiã) & illuminationẽ, quẽ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accipit: secundũ illud Abac. 2. Iustus ex fide uiuit. Baptismus autem est quãdam fidei preestatio, vnde dicitur fidei sacramentum. Et similiter Dion. baptismum definiuit per ordinem ad alia sacramenta, dicens † 2. c. Eccles. hierar. quod est quoddam principium sanctissimorũ mandatorũ sacrã actionis, ad eorum susceptiuam opportunam, formans nostros animales habitus. Et iterũ * in ordine ad cœlestem gloriam (quã est vltimus finis sacramentorum) cum subdit, ad super cœlestis quietis anagogen, nostrum iter faciens. Et iterum quantum ad principium spiritualis vitẽ, per hoc quod subdit, † Sacrã & diuinitissimã nostrã regenerationis traditio.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut dictum est, * opinionem Hug. de sanct. Viã. in hac parte sequi non oportet. Potest tamen ve-

rificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

AD TERTIVM dicendũ, quod accedente verbo ad elementum fit sacramentum, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per vsum ablu-tionis. Et hoc etiam signat verbũ, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo, &c.

COMMENTARIVS.

Generalem sacramentorum doctrinam, & distributionem, specialis & propria cuiusque sacramenti sequitur, & primum baptismi. Tum quod sit fidei & religionis totius professio, cum in aliis sacramentis specialis cuiusdã dogmatis, vt in Eucharistia, existentia Christi sub accidentibus panis & vini ad cibum & refectionem animã spiritualem, propria cõtineatur professio: fides autem est prima virtus Theologica, & aliarum radix & firmamentum: erit igitur baptismus, quo in cœtum fidelium admittimur, omnium sacramentorum primum. Tum etiam quod ad cœtera sacramenta, quibus nostra salus perficitur, admitti nõ potest, nisi is qui prius baptismotinctus fuerit.

Sunt vero huius doctrinã duã primã partes, vna de ipso baptismõ, altera de adiunctis. in ipso considerantur essentia, institutio, partes essentia, minister, suscipiens, effectus: in adiunctis, duplex præparatio, quã baptismum antecessit, quã cum illo coniuncta est. de quibus eodem ordine differemus.

Primum verò essentia baptismi definitione comprehendenda est: & cum genus ex præcedenti disputatione, de numero sacramentorum, omnino constet, nempe sacramentum nouæ legis, vel gratiæ efficacis, illud tantum restat quod differentiam cõstitueret possit, & baptismũ ab aliis sacramentis distinguere, id verò vel à matetia & forma, vel ab effectu proprio colligi potest: & ideo veteres Patres & Theologi, varias definitiones

Explicatio.

definitiones aut descriptiones baptismi constituerunt, & quidem sacrã scripturã congruenter. D. quidem Dionys. 2. cap. de Eccles. hierarc. ex adiuncta quadã baptismi proprietate, quod sit principium & via ad cœtera sacramenta, cum sit prima fidei & religionis Christianã externa professio, inquit baptismum esse quoddam principium, sanctissimorum mandatorum sacrã actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formans nostros animales habitus, ad supercœlestis quietis deductionem, viã præparans, sacrã nostrẽ regenerationis donatio. hec Dionysius, addito etiã sine omnis gratiæ sacramentalis, & effectu proprio baptismi, regenerationis & cõmuni. gratia enim quã sacramentis cõfertur, nos ad cœlestem patriam deducit, & sacramenti baptismi proprium effectum esse regenerationẽ constabit. infr. q. 69. ar. 1. D. autẽ Greg. Nazian. oratione de baptismõ, ex diuersis effectibus & beneficiis, quã per baptismum nobis communicantur, varias appellationes baptismõ tribuit: vnde & variã descriptiones componi possunt.

2. Appellationes sunt, donum & gratia, quia sine vilo debito iis qui nihil prius contulerunt, donatur. Baptismus quia peccatum in aqua sepelitur, & aqua mundatur. Vnctio, quia sacer & regius, sacerdotij & regni spiritualis Christi parricipes nos efficiens, cum sacerdotibus & regibus vnctio cõpetat. Illuminatio, quia splendor & claritas, per fidem mentis tenebras depellens. Indumentũ, quia peccatorũ velamen est, & vera expurgatio. Sigillũ, quia per eum character contignati, cuius nam domini simus, cognoscimur: & ab infidelibus tuti conseruamur, vt in sanctitate perseveremus. D. Damasc. lib. 4. de fide, cap. 10. ex eadem Gregorij oratione, eadem effecta baptismi breuius sic comprehendit: per baptismum, inquit, primitias spiritus accipimus, ac regeneratio alterius vitæ principium, signaculum vel sigillum, præfidiũ & illuminatio efficitur. Vt enim generatione naturali inquit D. Dionys. cap. 2. de Eccles. Hierarc. esse primum accipimus, deinde ad operationem progredimur: sic baptismõ iterum gignimur in spirituales Dei filios, & ad operationes confimiles deducimur.

3. Hæc autem omnia ex sancta scriptura eruuntur. regeneratio enim Ioan. 3. à Do-

mino annuntiatur Nicodemo ad salutem necessaria, ex aqua & Spiritu sancto, idest ex baptismõ Christi: & D. Paulus baptismõ tinctos, consignatos & illuminatos vocat: vnde & Cyrilli Hierosol. Catecheses illuminatorum dicta sunt. cœtera autem nomina ex regenerationis gratia & effectibus, de quibus infra q. 69. deducta sunt.

4. Ex Patribus & Theologis Latinis, quidã baptismum definiunt, aquam diluendis discriminibus sanctificatam per verbum Dei, vt Vgho lib. 2. de sacram. p. 6. cap. 2. & sanẽ videtur ita definisse, ex imitatione D. Augustini, Tract. 80. in Ioã. cum inquit, accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: cum ipsa aqua sit elementum & materia baptismi. Quidã autem baptismum definiunt, ablu-tionem corporis exteriorem, factam sub præscripta verborum forma. horum princeps est Magister Sentent. dist. 3. 4. lib. quem plerique Theologi sequuntur. Vnde existit dubitatio, vtra ex his definitionibus aptior sit, & præceptis definiendi magis accommodata, quã aquam, an quã ablu-tionem assumit. De ceteris enim definitionis partibus, nulla dubitatio est. itaque non est dubitatio de tota definitione, aut essentia baptismi, neque de genere, cum ex præcedentibus constat genus esse sacramentum: neque de tota differẽtia, quã materiam & formam comprehendit: sed de parte illius, nempe materia. nisi quis fortẽ dicat defini sacramentum baptismi, & de genere dubitationem proponi, sit ne ablu-tio an aqua: cum genus sumatur ex materia, differẽtia ex forma. sed hæc Dialectica sunt, & à sententia Theologica videntur aliena, cum tantum quæstio sit, vtrum proprius & exactius dicatur baptismus ablu-tio, an aqua.

5. Sententia D. Thomæ & omniũ Theologorum est: in sacramento baptismi, sacramentum tantum est ablu-tio, non aqua, sacramentum & res est character, res tantum est gratia regenerans aut iustificans suscipientem. Explicatio sumitur ex distinctione eorum, quã reperiuntur in sacramentis characterem imprimentibus. hæc autem sunt tria, sacramentum tantum, signum externum sensibile, quod significat, & non significatur, in quo posita est ratio generalis sacramenti: res autem significata est effectus in suscipiente, qui nihil amplius significat: res denique & sacramentũ,

H est cha-

Hebr. 6.

Conclusio.

q. 63. ar. 5.

† Loco citato in art.

(ad. 2. Eccl. Hierar. nõ procul a prim.

* Eodem loco noni disto.

† Eod. e. prædicto, parum a prim.

In cor. art.

Ratio ordinis.

Disiunctio.

Articuli propositum.

est character, quatenus & significat intel-
ligenti per fidem, consignationem cum
Christo, & est sacramenti tantum effectus
proprius. Reperitur etiam eadem in Eu-
charistia distinctio, licet alio modo, infra
quæst. 73. arti. 1. ad 2. Sententia igitur pro-
posita affirmat, in baptismo sacramentum
tantum, esse absolutionem, non aquam.
Confirmatio manifesta est ex verbo &
forma huius sacramenti, & præcepto Do-
mini, Matth. & Marc. ultimo: ite inquit,
& docete omnes gentes baptizantes eos,
&c. Cum enim baptizo, sit idem quod tri-
go & abluo, baptizare erit idem quod
lauare: quare si baptisus regenerat ex
verbis Domini, Ioan. 3. idque efficit lau-
uando, ut forma præscribit: certè lauatio
sacramentum perficiet, non aqua per se,
ut à lauatiōe distinguitur. ex quibus hanc
rationem Theologicam D. Thom. con-
cludit.

6 Illud est sacramentum tantum in ba-
ptismo, in quo suscipiens sanctificatio
perficitur: quia sacramenta nouæ legis,
vim habet sanctificandi: sed in ablutione,
& nõ in aqua sanctificatio perficitur: quia
sacramentum habet vim sanctificandi in-
strumentalem transeuntem, dum moue-
tur & fit, non autem permanentem in ipsa
materia sacramenti, supra quæst. 62. arti. 3.
& 4. Aqua autem est permanentis materia,
mouetur autem ad sacramenti effectum,
ipsa ablutione: hæc igitur efficit sanctifi-
cationem non aqua. consentit & natura-
lis ratio, quæ motum in mobili & susci-
pienti constituit, & ideo ut suscipiens sa-
cramentum sanctificetur, ei debet accom-
modari: aqua verò ablutione accom-
modatur iuxta formam præscriptam: est
ergo ablutio sacramentum tantum baptis-
mi, non aqua. Vnde si quis vere dicit ablu-
tionem esse baptismum, vel intelligit sa-
cramentalem, vel determinatam præscri-
ptis à Domino verbis. Quamuis autem
existimem, omnes qui baptismum definie-
runt, aquam diluendis criminibus sanctifi-
catam per verbum Dei, in eadem omnino
fuisse sententia: quia cum abluatur susci-
piens sanctificandi vim accipit ex verbo
Dei, & sola ablutione perfici potest bap-
tismus, iuxta præscriptam formam, & præ-
ceptum Domini ut baptizetur, id est, abluat-
tur, dicente ministro: Ego te baptizo, id
est abluo: exactiorem tamen & magis pro-

priam existimo rationem dicendi, quam
D. Thom. probat, ut baptismus dicatur
ablutio, non aqua. potest etiam vtraque di-
ci materia, sed illa proxima, hæc remota,
ut in pœnitentia peccatum, & actus pœ-
nitentis.

7 Sed testimonium D. Thomæ in argu-
mento sed contra, ad eiusdem sententiæ
confirmatiōem, desumptum ex cap. 34.
Ecclesiastici, ubi legitur, qui baptizatur à
mortuo, & iterum tangit mortuum, quid
proficit lauatio eius? quasi significetur, ba-
ptisum ablutionem esse, non aquam, val-
de improprium est, & à proposito alienū.
Non enim secundum literalem sensum, de
baptismi sacramento loquitur Spiritus san-
ctus, cum tamen is sensus tantum sumen-
dus sit ad dogmata fidei confirmanda: sed
de baptismo veteris legis, quo abluī præ-
cipitur, qui cadauer aliquod contigisset, Nu-
mer. 19. itaque sensus literalis est desum-
ptus ex huiusmodi præcepto, & ad morum
informationem ex similitudine traductus.
Sic enim integra sententia habet ultra eā
quæ à D. Tho. adducta est: sic homo qui
ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem fa-
ciens quid proficit humiliando se? oratio-
nem illius quis exaudiet? q. d. quem admo-
dum si quis iuxta legem lauatur quia cada-
uer contigit, & iterum idem contigerit, ni-
hil eius lotio prodest: sic homo qui pro-
pter peccata ieiunio se affligit, si iterum ea-
dem repetit, nihil illa afflictio, quæ hic dici-
tur humiliatio, prodest, nec illius orationem
Deus exaudiet. Etenim baptizari à mortuo,
idem est quod propter mortuum, quod
scilicet, quis contigerit: similiter ieiunare in
peccatis, est propter peccata ieiunium seip-
sum affligere. Simili phrasi legimus Mal.
108. Genua mea infirmata sunt à ieiunio,
& caro mea immutata est propter oleum,
& alibi, humiliavi in ieiunio animam meam.
8 Olim autem Donatistæ baptismum hæ-
reticorum, quasi inutilem improbant, hæc
testimonio Ecclesiastici abusi sunt, in-
telligentes mortuum esse, qui peccatis mor-
talibus implicaretur: & ita baptizari à mor-
tuo idem esse quod baptizari à peccatore;
quasi ex sententiâ illius testimonij improbe-
tur baptismus collatus à quocunque pecca-
tore, & ideo ab hæretico. Ad eundem er-
rorem stabiliendum eodem testimonio
utitur D. Cyprianus epist. 71. & Episcopi
ab eodem coacti in Concilio Africano.

Locus Ecclēstie
Sicut 34. qui
baptizatur à
mortuo, &c. em-
pluatur.

Nullus

Nullus autem eorum legit in eodem testi-
monio illa verba, [& iterum tangit mor-
tuum,] quæ tamen leguntur in Græcis &
Latinis nostræ editionis vulgatæ exempla-
ribus. Ex quibus certè deprehendi posset,
illo testimonio nihil de nostro bap-
tismo scriptum esse. D. etiam August. lib.
contra. lit. Petil. cap. 11. & lib. 2. contra
Creteonij. cap. 24. 25. & 27. cum non
legisset illa verba quæ nos legimus, intel-
ligit quidem testimonium de baptismo,
sed docet baptizatum ab impiis, non ba-
ptizari à mortuo, sed à Christo, qui nun-
quam moritur, & solus baptizat in Spi-
ritu sancto, ut Ioannes olim in aqua tantū.
Illos verò à mortuis baptizari, qui ritu Gē-
tilium, à sacerdotibus idololatriæ bap-
tizantur. Admonet tamen eodem cap. 27.
diligenter inspiciendos esse codices anti-
quos, præsertim Græcos, ne fortè ipsa ver-
ba aliter conscripta, ex præcedentibus
& consequentibus alium sensum præ se
ferre videatur: quod verisimè admonuit,
ut ex Latinis & Græcis exemplaribus su-
prà ostendimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptismus fuerit institutus post
Christi passionem.

4. d. 5. q. 5.
dist. 3. q. 5.
art. 3. q. 3. ad
4.

AD secundum sic proceditur.
Videtur, quod baptismus
fuerit institutus post Christi pas-
sionem. Causa enim præcedit effe-
ctum. Sed passio Christi operatur
in sacramentis nouæ legis. Ergo
passio Christi præcedit institutio-
nem sacramentorum nouæ legis,
& præcipuè institutionem bap-
tismi: cum Apostolus dicat. Rom. 6.
Quicumque baptizati sumus in Chri-
sto IESU, in morte ipsius baptiza-
ti sumus. &c.

¶ 2. Præterea, Sacramenta nouæ
legis efficaciam habet ex man-
dato Christi. Sed Christus man-
datum baptizandi, dedit discipulis
post passionem & resurrectionem
suam, dicens: Eūtes docete omnes

Gentes, baptizantes eos in nomine
Patris, &c. ut habetur Matth. ult.
Ergo videtur, quod post passionem
Christi, baptismus fuerit insti-
tutus.

¶ 3. Præterea, Baptismus est sa-
cramentum necessitatis (ut supra
dictum est) & ita videtur quod ex
quo baptismus institutus fuit, ho-
mines obligarentur ad baptismum.
Sed ante passionem Christi, homi-
nes non obligabantur ad baptismum:
quia adhuc circuncisio suam virtu-
tem habebat, in cuius locū succes-
sit baptismus. ergo videtur, quod
baptismus non fuerit institutus an-
te passionem Christi.

SED CONTRA est, quod Aug.
* dicit in quodam sermone de Epi-
phania, Ex quo Christus aquis im-
mergitur, ex eo omnium peccata
abluuntur aqua. Sed hoc fuit ante Chri-
sti passionem. Ergo videtur, quod
baptismus ante Christi passionem
fuerit institutus.

RESPONDEO dicendum, quod
(sicut dictum est supra) sacramē-
ta ex sui institutione habent, quod
conferant gratiam. Vnde tunc vi-
detur aliquod sacramentum insti-
tutum, quando accipit virtutem pro-
ducendi suum effectum. Hanc au-
tem virtutem accepit baptismus,
quādo Christus est baptizatus. Vn-
de tunc verè baptismus institutus
fuit, quātum ad ipsum sacramētū.

Sed necessitas vtendi hoc sacra-
mento, indicta fuit hominibus post
passionem & resurrectionem, tum
quia in passione Christi terminata
sunt figuralia sacramenta, quibus
succedit baptismus & alia sacra-
menta nouæ legis, tum etiam, quia
per baptismum configuratur ho-
mo passioni & resurrectioni Chri-
sti, in-

2. præce. ar. 4.

In ser. 1. Dni
ca. inf. ocl. Epi
ph. a. me. &
est in ordin. 36
to. 10.

2. 62. arti. 1.

si, in quantum moritur peccato, & incipit nouā iustitiæ vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati & resurgere, quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti & resurrectioni eius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam à Christi passione, in quantum eam præfigurabat. Aliter tamen quā sacramenta veteris legis: nam illa erant figuræ tantum: baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod homines non debebant multiplicibus figuris atteri per Christum, qui venerat sua veritate figuram implere & asserere. Et ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitium homines assuescere, & præcipue in populo Iudæorum, apud quem omnia facta figurata erant: vt August. * dicit contra Faustum. Post passionem verò & resurrectionem, non solum Iudæis, sed etiam Gentilibus sub præcepto necessitatem baptismi imposuit dicens: Euntes docete omnes Gentes.

* AD TERTIUM dicendum, quod sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante passionem, vt dictum est. * Quod enim Dominus ante passionem Nicodemus dixit, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus.

DE tempore institutionis baptismi, est hæc sententia, melioribus probata Theologis. Baptismus ante passionem, cum Dominus à Ioanne Præcuratore in Iordane baptizatus est, institutus: post resurrectionem fuit in præcepto. Accipiendum est ex præcedentibus, omnia sacramenta Ecclesie Catholice à Christo Domino fuisse instituta: vt ex verbo Domini quæst. 60. ostensum est: hic autem primò de tempore institutionis baptismi, deinde de præcepto differendum est. In Iordane igitur institutum baptismum, hæc ratio concludit. Sacramenta noue legis tunc instituta, cum vim instrumentalem sanctificantem accipiunt: baptismus autem eam vim accepit, cum aqua tinctus est Dominus in Iordane, tunc igitur institutus. Propositio constat ex differentia propria sacramentorum noue legis, cum ea sint ad sanctificantem instrumentaliter, infixa ab institutente efficacia. Præcessit enim baptismum in veteri populo circumcisio, vt umbra veritatem: & ideo significabat internam cordis circumcisionem, per infusam sanctificantem gratiam, quā sacramentalis baptismi ablutio perfecte efficit. Sic scriptum est Rom. 15. Dico enim Christum IESU ministrum fuisse circumcisionis, propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum. Colos. 2. in quo circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo, in quo resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis. Philip. 3. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu seruiamus Deo, & gloriamur in Christo IESU, & non in carne fiduciam habentes.

2 Itaque efficacia baptismi, quam ex institutente Christo accepit, prestitit nobis, quod vetus circumcisio adumbrauerat: & completa est plenè illa Domini promissio Deuter. 30. scripta: circumciderit Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum. Constat igitur, tunc institutum baptismum, cum vim sanctificantem accepit, vt veritas vmbra perficeret: non quidem verbis institutionem significantibus, sed facto ipsam efficiente & probante. Sic in Iordane corpore Christi aquam contingente eam vim accepisse,

Conclusio.

Probatio.

Baptismus est veritas circumcisionis veteris.

accepisse, Patribus probatum est, vt Augustinus 3. tom. 10. Bedæ, Vghoni, & Theologis sequentibus Magistrū 4. dist. 3. quod enim, quidam ex illis dubitet, quidam partem aliquam baptismi, non totum sacramentum in Iordane dicitur institutum. nulla firma ratione nititur. Et certè cum Dominus à Ioanne tingeretur, vt cæteris præter ad exemplum, & baptismum populo probaret, non de baptismo Ioannis quod tingeretur, sed de baptismo suo considerasse videtur: cum Spiritus sancti in columna representatio, & vox Patris de cælo eum Filium compellantis, Trinitatem diuinam, in cuius nomine baptismus institueretur, expresserint. Quasi diceret, hac forma & aqua naturali Spiritus sancti gratiam in baptizatos infundendam, quamuis de hac re, sicut & de multis ad sacramenta pertinentibus, nihil ab Euangelistis scriptum legamus, quæ tamen diuina Traditione in Ecclesia Catholica retinemus. Sit igitur fidei catholice dogma, baptismum nostrum, à Domino ante passionem institutum, licet quando sit institutus non constat ex verbo Dei: Patribus autem probari in Iordane fuisse institutum, vt explicauimus.

3 Vnde quod legimus Ioan. 4. discipulos Christi plures baptizasse, quàm Ioannes de Christi baptismo. proculdubio est intelligendum, & de forma ab illo præscripta, licet sancta scriptura id non expresserit: quia Ioan. 1. inquit præcurator Domini, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. sed cap. 4. scribit, Audierunt Pharisei, quod IESUS plures discipulos facit, & baptizat quàm Ioannes: quanquam IESUS non baptizaret, sed discipuli eius. baptismus ergo, quo baptizabant Christi discipuli, fuit baptismus à Christo institutus, nempe qui conferebat spiritum sanctificantem: & idcirco efficitur, eum institutum principio prædicationis Domini, & in Iordane cum à præcuratore tingeretur: sic enim Patrum sententia cum Euangelio Ioannis omnino consentire videtur. Quin etiam ostendimus quæst. 68. Apostolos Christi, baptismum eiusdem tinctos fuisse: & id quidem valde probabile est contingisse, cum primùm à Domino vocati sunt. Quamuis enim virtus & efficacia sacramento-

Apostolos baptismi Christi sub forma Trinitatis baptizasse.

rum nouæ legis à passione Christi perfecta sit & consummata: meruit tamen Christus pluribus actionibus, à prima statim conceptione vt hominis, redemptionem & sanctificationem hominis, sacramentis à se institutis perficiendam, vel alia quacunque ratione, ex autoritate & potestate excellentiæ, de qua supra dictum est: quare potuerunt baptismum Christi, ante eius passionem, plures sanctificari. De præcepto baptismi, expressa sententia est. Mat. & Marc. ult. quam constat Dominum post resurrectionem, & Ascensionem proximum protulisse. De abrogatione autem veterum sacramentorum dictum est sup. q. 62.

ARTICVLVS III. Vtrum aqua sit propria materia baptismi.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundum Dionys. * & Damasc. † habet vim illuminatiuam. Sed illuminatio maximè competit igni. Ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua: præsertim cum Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat: Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.

¶ 2. Prætereà, In baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiva, quàm aqua: sicut vinum, & oleum, & huiusmodi alia. Ergo etiam in his potest fieri baptismus. Non ergo aqua est propria materia baptismi.

¶ 3. Prætereà, Sacramenta Ecclesie fluxerunt de latere Christi, pendentes in cruce: vt supra * dictum est. Sed in defluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. Ergo videtur quod etiam in sanguine possit fieri baptismus. Qui etiam videtur magis conuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apo-

4. d. 3. ar. 3. q. 1. d. 17. q. 3. ar. 4. q. 3. q. 4. con. 6. 59. q. 1. quol. 2. ar. 10. co. & 10. 3. co. 4. * Dam. lib. 4. cap. 10. circa med. † Dionys. c. 2. Eccles. hier.

q. 62. ar. 5.

Lib. 4. c. 1. circa me. præcipue dom. 6.

In cor. art.

calyp. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

¶ 4. Præterea, Sicut Augu. * & Beda dicunt, † Christus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuam cõtulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit sua carne. Ergo videtur, quod non in omni aqua possit fieri baptismus, & ita aqua, in quantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.

¶ 5. Præterea, Si aqua secundū se esset propria baptismi materia, nõ oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quod in ea baptismus fieret. Sed in solenni baptismo, aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quod aqua secunse nõ sit propria baptismi materia.

SED CONTRA est, quod Dñs dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei.

RESPONDEO dicendum, quod ex institutione diuina, aqua est propria materia baptismi. Et hoc conuenienter. Primò quidem, quantum ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitam: quod maximè congruit aquæ. Vnde & semina, ex quibus generantur omnia viuientia, scilicet plantæ & animalia, humida sunt, & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philosophi * posuerunt aquam omnium rerum principium.

Secundò, quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lauat: ex quo conueniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiã tẽ-

perat superfluitatem caloris: & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis. Sua diaphanitate est luminis susceptiua, vnde competit baptismi in quantum est fidei sacramentū. Tertio, quia conuenit ad representandum mysteria Christi quibus iustificamur. Vt enim dicit Chryf. * super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. sicut in quodam sepulchro, in aqua submergēribus nobis capita, verus homo sepelitur, & submersus deorsum occulatur, & deinde nouus rursus ascendit.

Quarto, quia ratione suæ cõmunitatis & abundantie est conueniens materia necessitati huius sacramenti. Potest enim ubiq; de facili haberi. AD PRIMVM ergo dicendum, quod illuminatio pertinet ad ignem actiue. Ille autē qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Et ideo magis cõpetit aqua baptismi, quã ignis. Quod autē dicitur: Baptizauit vos in Spiritu sancto & igni, potest per ignem (vt Hier. * dicit) intelligi Spiritus sanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit: vt dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio: vt Chryf. * dicit super Matt. Quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam dimittit. Vel quia vt Hila. * dicit super Matt. Baptizatis in Spiritu sancto, reliquū est consumari igne iudicij.

AD SECVNDVM dicendum, quod vinum & oleum non communiter assumuntur ad vsum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod non contingit de aqua

* Serm. 36. de tempore circa princ. tom. 10. † Gloss. ordin. super illud Luc. 3. Vbi bap-tizato, ex Beda, cap. 10. in Luc. to. 2. in homil. Enan. quod canit. in oct. Epiph.

Homil. 24. in Ioann. à med. tom. 3.

* Super istud verbum Mat. 3. 10. 9. Et Beda super Luc. cap. 9. * Hom. 3. in opere imperfecto 10. 2.

Hila. cano. 2. in Math. post me. illius.

* vt dicitur in 2. Physic.

aqua. Illa etiã non ita communiter & abundanter habetur, sicut aqua.

AD TERTIVM dicendum, quod ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum, sanguis autem ad redimendum. Et ideo sanguis competit sacramento Eucharistiæ: aqua autem sacramento Baptismi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute sanguinis Christi.

AD QVARTVM dicendum, quod virtus Christi deriuata est ad omnem aquam, nõ propter continuitatem loci sed propter similitudinem speciei. Vnde dicit Aug. * in quodã sermone Epiphaniæ. Quæ de Saluatoris baptismate benedictio fluxit, tãquam fluius spiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuersorū fontium venas impleuit.

AD QVINTVM dicendum, quod illa benedictio, quæ adhibetur aquæ non est de necessitate baptismi, sed pertinet ad quandam solennitatem, per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur astucia demonis, ne impediatur baptismi effectum.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod ad baptismum non requiratur aqua simplex. Aqua enim quæ apud nos est, nõ est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimū admiscetur de terrestri, vt patet per Philo. in lib. Meteor. * Et tamen in tali aqua potest fieri baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶ 2. Præterea, In solenni celebratione baptismi, aqua infunditur chrisma. Sed hoc videtur impedi-

re puritatem & simplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismum.

¶ 3. Præterea, Aqua fluens de latere Christi pendens in Cruce, fuit signū baptismi: vt dictum est. * Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eò quod in corpore mixto (cuiusmodi fuit corpus Christi) non sunt elementa in actu. Ergo videtur, quod nõ requiratur aqua pura vel simplex ad baptismum.

¶ 4. Præterea, Lixiuum non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccandi, & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus: sicut & in aquis balnearū, quæ transeunt per venas sulphureas, sicut & lixiuim colatur per cineres. Ergo videtur quod aqua simplex non requiratur ad baptismum.

¶ 5. Præterea, Aqua rosacea fit per sublimationem a rosis, sicut etiam aqua Alchimiæ generatur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, vt videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluvialibus, quæ per sublimationem vaporum generatur. Cum igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quod aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

SED CONTRA est, quod propria materia baptismi est aqua, vt dictum est. * Sed speciem aquæ nõ habet nisi aqua simplex. Ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

RESPONDEO dicendum, quod aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vno modo per mixtionem alterius corporis, alio modo per alteratio-

In serm. 1. De misericordia infra oct. Epiph. à med. 10. 10.

4. di. 3. ar. 3. q. 2. ¶ 4. 1. 5. 8.

Li. 2. c. 3. 10. 2

art. prac. ¶ 4. 62. ar. 5.

art. prac.

nem. Verumque autem horum contin-
 git fieri dupliciter scilicet per artē
 & per naturā, Ars autem deficit ab
 operatione naturæ, quia natura dat
 formam substantialem, quod ars fa-
 cere non potest. Sed omnes formæ
 artificiales sunt accidentales, nisi
 fortè apponendo proprium agens
 ad propriam materiam, sicut ignē
 combustibili: per quem modum
 à quibusdam quædam animalia
 per putrefactionem generantur.
 Quæcumque igitur transmutatio
 circa aquam facta est per artem,
 siue commiscendo, siue alterando,
 non transmutatur species aquæ.
 Vnde in tali aqua potest fieri bap-
 tismus, nisi fortè aqua admisceatur
 per artē in tā parua quantitate
 ut sit corpus, quod compositum
 magis sit aliud quam aqua, sicut lu-
 tum magis est terra quam aqua, &
 vinum lympharum magis est vinū
 quam aqua. Sed transmutatio, quæ
 fit à natura, quandoque quidem
 speciem aquæ soluit, & hoc fit quā-
 do aqua efficitur per naturam de
 substantia alicuius corporis mixti,
 sicut aqua conuersa in liquorē
 vitæ, est vinum, vnde non habet spe-
 ciem aquæ. Aliquando autem fit
 per naturam transmutatio aquæ si-
 ne solutione speciei, & hoc tam
 per alterationem (sicut patet de
 aqua calefacta à sole) quam etiam
 per mixturem, sicut patet de aqua
 fluminis, turbida ex permissione
 terrestrium partium. Sic ergo di-
 cendum est, quod in qualibet aqua
 qualitercunque transmutata, dum-
 modo non soluitur species aquæ,
 potest fieri baptismus, si vero sol-
 uatur species aquæ, non potest fie-
 ri baptismus.

Ad PRIMVM ergo dicendum

quod transmutatio facta in aqua ma-
 ris, & etiam in aliis aquis, quæ pe-
 nes nos sunt, non est tāta, quod sol-
 uat speciem aquæ. Et ideo in huius
 modi aquis potest fieri baptismus,

AD SECUNDVM dicendum,
 quod admixtio chrismatum, non sol-
 uit speciem aquæ, sicut nec etiam
 aqua decoctionis carniū, aut alio-
 rum huiusmodi. Nisi fortè sit facta
 tanta resolutio corporum lixato-
 rum in aqua, quod liquor plus ha-
 beat de aliena substantia, quam
 de aqua, quod ex spissitudine per-
 spici potest. Si tamen ex liquore sic
 inspissato exprimat aqua subti-
 lis, potest in ea fieri baptismus: si-
 cut & in aqua, quæ exprimitur ex
 luto, licet in luto baptismus fieri
 non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod
 aqua fluens de latere Christi pen-
 dentis in cruce, non fuit humor
 phlegmaticus, ut quidam dixerūt.
 In tali enim humore non posset fie-
 ri baptismus, sicut nec in sanguine
 animalis, aut in vino, aut quocunq;
 licore alicuius plantæ. Fuit autem
 aqua pura, miraculose egrediens
 à corpore mortuo, sicut & sanguis,
 ad comprobandam veritatem Do-
 minici corporis, contra Manicheo-
 rum errorē, ut scilicet per aquam,
 (quæ est vnum quatuor elementor-
 um) ostenderetur corpus Christi
 verè fuisse compositum ex quatuor
 elementis: per sanguinē verò osten-
 deretur esse compositū ex quatuor
 humoribus.

AD QVARTVM dicendum, quod
 in lixivio, & in aquis sulphureo-
 rum balnearum, potest fieri bap-
 tismus, quia tales aquæ non incorpo-
 rantur per artem vel naturam ali-
 quibus corporibus mixtis, sed solū
 altera-

alterationem quandam recipiunt,
 ex hoc quod transeunt per aliqua
 corpora.

AD QVINTVM dicendum, quod
 aqua rosacea est liquor rosæ reso-
 lutus. Vnde in ea non potest fieri
 baptismus, & eadem ratione nec
 in aquis alchimicis, sicut nec in vi-
 no. Nec est eadem ratio de aquis
 pluuiialibus, quæ generantur ex ma-
 iori parte ex sublimatione vaporū
 resolutorum ex aquis. Minimum
 autem est ibi de liquoribus corpo-
 rum mixtorum, qui tamen per hu-
 iusmodi sublimationem virtute na-
 turæ, quæ est fortior arte, resoluun-
 tur in veram aquam, quod ars face-
 re non potest. Vnde aqua pluuialis
 nullam proprietatem retinet alicui-
 us corporis mixti, quod de aquis
 rosaceis & aquis alchimicis dici
 non potest.

ARTICVLVS V.

Utrum hæc sit conueniens forma bap-
 tismi: Ego te baptizo in nomine Pa-
 tris, & Filij, & Spiritus
 sancti.

Inf. q. 84. art.
 3. co. 4. d. 3.
 ar. 2. q. 1. co.
 1. co. 1. lec. 2.
 ar. 3.

AD quintum sic proceditur.
 Videtur quod hæc non sit
 conueniens forma baptismi. Ego
 te baptizo in nomine Patris, & Fi-
 lij, & Spiritus sancti. Actus enim
 magis debet attribui principali
 agenti, quam ministro. Sed in sacra-
 mento, minister agit ut instrumen-
 tū (ut supra dictum est) principale
 autem agens in baptismo est Chri-
 stus, secundum illud Ioan. 1. Super
 quem videris Spiritum descenden-
 tem & manentem, hic est qui bap-
 tizat. Inconuenienter ergo mini-
 ster dicit, Ego te baptizo, præfer-
 tim quia in hoc quod dicitur, Ba-
 ptizo, intelligitur ego, & sic vide-
 tur superflue apponi.

Quæst. 64.
 art. 1.

¶ 2. Præterea, Nō oportet quod
 ille qui aliquem actum exercet, de
 actu exercito faciat mentionem, si-
 cut ille qui docet, non oportet
 quod dicat: Ego vos doceo. Domi-
 nus autem simul tradidit præceptū
 baptizandi & docēdi, dicens, Matt.
 vi. Euntes docete omnes Gentes,
 &c. Ergo non oportet quod in for-
 ma baptismi fiat mentio de actu
 baptismi.

¶ 3. Præterea, Ille qui baptiza-
 tur, quandoque non intelligit ver-
 ba, puta, si sit surdus aut puer. Fru-
 stra autem ad talem sermo dirigi-
 tur, secundum illud Eccles. 32. Vbi
 non est auditus, nō effundas sermo-
 nem. Ergo inconuenienter dicitur:
 Ego te baptizo, sermone directo
 ad eum, qui baptizatur.

¶ 4. Præterea, Contingit simul
 plures baptizari & à pluribus sicut
 Apostoli baptizauerūt vna die tria
 millia, & alia die, quinq; millia, ut
 dicitur, Act. 2. & 4. Nō ergo debet
 forma baptismi determinari in sin-
 gulari numero, ut dicatur: Ego te
 baptizo, sed potest dici, nos vos ba-
 ptizamus.

¶ 5. Præterea, Baptismus vir-
 tutem habet à passione Christi.
 Sed per formā baptismus sanctifi-
 catur. Ergo videtur, quod in forma
 baptismi debeat fieri mentio de
 passione Christi.

¶ 6. Præterea, Nomē designat
 proprietatē rei. Sed tres sunt pro-
 prietates personales diuinarū per-
 sonarum, ut in prima parte dictum
 est. Non ergo debet dici, in nomi-
 ne Patris, & Filij, & Spiritus san-
 cti, sed in nominibus.

¶ 7. Præterea, Persona Patris
 non solum significatur nomine Pa-
 tris, sed etiam nomine Innacibilibis

& Genitoris. Filius etiā significatur nomine Verbi, & Imaginis, & Geniti. Spiritus etiā sanctus potest significari nomine Doni, & Amoris procedētis. Ergo videtur, quod etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptismus.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit, Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

RESPONDEO dicēdum, quod baptismus per suam formam cōsecratur, secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ & August. * dicit in lib. de vnico baptismo, quod baptismus verbis Euangelicis cōsecratur. Et ideo oportet, quod in forma baptismi exprimat causa baptismi. Est autem eius duplex causa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet, quæ est sancta Trinitas. Alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradit exteriùs sacramentum. Et ideo oportet in forma baptismi, de vtraque fieri mentionē. Minister autem tangitur, cum dicitur: Ego te baptizo. Causa autem principalis, cum dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Vnde hæc est conueniens forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod actio attribuitur instrumento sicut immediatè agenti, attribuitur autem huiusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi conuenienter significatur minister, vt exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur: Ego

te baptizo: sicut & ipse Dñs baptizandi actum attribuit ministris, dicens: Baptizantes eos, &c. Causa autem principalis significatur vt in cuius virtute sacramentum agit, per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: nō enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autem non attribuunt actum baptismi ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicētes: Ego sum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicūt, Baptizetur seruus Christi, talis, in nomine Patris, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autē additur: Ego, in forma nostra, non est de substantia formæ, sed ponitur ad maiore expressionem intentionis.

AD SECVNDVM dicēdum, quod quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri potest, oportet quod determinetur in verbis formæ ad quid fiat. Quod quidē nō fit per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: quia omnia in tali nomine facere debemus: vt habetur Colof. 3. Et ideo si non exprimat actus baptismi vel per modū nostrum, vel per modū Græcorum, nō perficitur sacramentum, secundum illam Dec. Alex.

* 3. Si quis puerum ter in aqua immerferit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen: & non dixerit: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amē, non est puer baptizatus.

AD TERTIVM dicēdum, quod verba quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum

In Decr. libi 3. tit. 4. de baptismo q. 1. c. 2.

solum causa significandi, sed etiam causa efficiendi, in quantum habet efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia. Et ideo conuenienter diriguntur non solum ad homines non intelligētes, sed etiā ad creaturas insensibiles, vt cum dicitur: Exorcizo te creatura salis.

AD QVARTVM dicēdum, quod plures simul non possunt vnum baptizare, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab vnoquoque agatur. Et sic si conuenirent duo, quorum vnus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actū: non possent ambo simul baptizare, vno dicēte verba, & alio exercente actum. Possunt autem (si necessitas exigit) plures simul baptizari, quia nullus eorum recipere nisi vnū baptismum. Sed tunc oportebit dicere, Ego baptizovos. Nec erit mutatio formæ, quia vos nihil aliud est, quam te, & te. Quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego, & ego, sed ego & tu, & sic iā mutaretur forma. Similiter autē mutaretur, si diceretur: Ego baptizo me. Et ideo nullus potest baptizare seipsum: propter quod & Christus à Ioanne voluit baptizari, vt dicitur extra de baptismo * & eius effectu, c. Debitū.

AD QVINTVM dicēdum, quod passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri: est tamen causa instrumentalis respectu sanctæ Trinitatis. Et ideo potius commemoratur Trinitas quam passio Christi.

AD SEXTVM dicendum, quod etsi sint tria nomina personalia triū

In Decr. lib. 3. tit. 4. c. 4. Debitum.

personarum, est tamen nomen vnū essenziale. Virtus autē diuina, quæ operatur in baptismo, ad essentialiā pertinet, & ideo dicitur in nomine, & non, in nominibus.

AD SEPTIMVM dicēdum, quod sicut aqua sumitur ad baptismum, quia eius virtus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueuerunt nominari personæ in illa lingua. Nec in aliis nominibus perficitur sacramentum.

COMMENTARIUS.

DE essentialibus partibus baptismi, deinde de ritibus & ceremoniis administrationis dicendum est: de illis autē, hæc est certa & firma sententia. Aqua naturalis simpliciter & absolute speciem & naturam aquæ retinens, est baptismi materia: forma verò est illa: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

aquā naturalem dicimus, quæ verè & propriè aqua dicitur, vt distinguatur ab ea quæ æquiuocè aqua dicitur, cum sit potius succus de herbis aut alijs corporibus expressus, à quibus & nomen accipit: vt aqua rosacea, & similes: cuius generis sunt lachrymæ, & aliæ defluxiones, ex humoribus & partibus corporis. Retinet verò hæc aqua naturalis suam speciem, etiam si externis qualitibus variè afficiatur, vt calore, sapore, colore, modò non sit facta tanta alteratio, vt in aliam naturam commutetur. an verò secundum naturam, aquæ differat specie, ad baptismū nihil refert: cū omnis aqua naturalis, sit eius materia. Sic aqua per cineres transmissa, quæ lexiuum dicitur, vel per sulfureos meatus, aut alterius metalli, vel parum permista cum alio corpore, vt aqua in qua caro sit decocta, & nō sit succo carnis admodū commista, aqua etiam parumper puluere conspersa, vel de corporibus humidis expressa, vt de luto, vera est & naturalis aqua. imo verò aqua naturaliter fit ex vaporibus, quæ vi caloris educuntur, & in nubem, deinde in aquā conuertitur. De aqua verò quæ ex latere Christi, pendens in cruce defluxit, dictum est supra quæst. 62. nu. 21.

Conclusio

Explicatio

Confirmatio.

2. Conclusionis probatio, est verbū Dei expressam, Matth. ultimo: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum baptizari sit aqua ablui, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, Act. 8. inquit Eunuchus ad Philippū, ecce aqua, quis prohibet me baptizari, & deinde, descenderunt, uterque in aquam Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum: cum autem ascendisset de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum. Hinc est quod Apostoli significantes hoc sacramentum, semper aquā nominant, quasi ex parte totum intelligentes, ut Ephes. 5. de Ecclesia mundanis eam lauacro aquæ, in verbo vitæ, quod Patres de materia & forma huius sacramenti intelligunt. ad Titum 3. dicitur baptismus, lauacrum regenerationis & renouationis. Ioannes etiam 1. Epist. cap. 5. aquam vocat scribens, tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Concil. Florent. Sess. vltima, in doctrina de sacramentis, materia inquit, huius sacramenti baptismi est aqua vera & naturalis, nec refert frigida sit aut calida. Tridentinum Sess. 7. Can. 2. Si quis dixerit aquam veram & naturalem, non esse de necessitate baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri I. & S. v. Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, ad metaphoram aliquam detorserit anathema sit. Subiiciuntur anathemati huius canonis Protestantes, qui contemnent omnia Patrum consensum, qui aquam naturalem, non metaphoricam, nempe solum inuocationem internam, vel non imputationem peccatorum, ut illiloquuntur, intelligunt, negant illis verbis materiam baptismi necessariam contineri. Patrum testimonia in expositione eiusdem testimonij Ioan. 3. manifesta sunt. Constans etiam sententia est veterum omnium, aquis olim adumbratam fuisse nostrum baptismum, in natura & lege, ut aquis diluuii. 1. Pet. 3. Aquis maris rubri. 1. Cor. 10. & aliis multis, quæ colligit primò Tertul. lib. de baptismo, cap. 4. & sequētibus, dein de alij Patres, sed vberius D. Hieron. Epi. ad Oceanum. Sunt etiam aliquot Patrum testim. de consec. dist. 4. cap. filius, & cap. non dubio. Accedant his propheticæ promissiones de baptismo, nomine aque propositæ Isai. 12. Ezech. 36. & 47. Zachar. 13. & 14. est ergo catholicum dogma, quod

Contra errorem Protestantium de materia baptismi.

omnes Theologi conitanter docent. 4. Sentent. d. 3. aquam naturalem tantum esse propriam baptismi materiam.

3. Sed de forma animaduertendum est, ad essentiam illius pertinere expressionē vnus essentia diuinæ, & trium personarum nominibus propriis & relatiuis, significantibus relatiuam earum inter se distinctionem, atque etiam ministri baptizantis cum propria actione, & suscipientis baptismum. Diuina essentia in illa voce [nomine] intelligitur: quia nomen est idem quod virtus & potētia, quæ cum sit absoluta, in tribus personis diuinis vna est & simplicissima, & diuinæ essentia omnino eadem, ut 1. par. ostensum est. Tres verò diuinæ personæ, propriis nominibus Patris, & Filij, & Spiritus sancti significantur. Vnde hac fidei confessione Arrius confunditur, qui Filio diuinam Patris essentiam negauit, & Arrianorum baptismus inanis ostenditur, qui in filio minore & non æquali, se credebant baptizare. oportet autem ministrum sacramenti, eundem sensum retinere in essentialibus sacramenti, quem Ecclesia catholica docet, cum sit illius minister, neque aliter verus est Christi, cuius sponsa est Ecclesia catholica, minister, neque principali agenti, à quo vim habet, conformis. Qui vero [in nominibus] diceret, plures essentias in diuinam Trinitatem induceret. Non autem qui diceret in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus sancti, quia sic eadem potentia singulatim personis tribuitur.

Forma baptismi catholica est plicatio.

4. Sic intelligunt veteres Patres formam baptismi, de vnitate diuinæ essentia, & trium personarum distinctione contra Arrianos & Sabellianos disputantes: ut Hilarius lib. 2. de Trinita. Athanasius disputatione contra Arrium habita in Concilio Nicæno, Vigilius Martyr, Fulgentius, August. de Eccles. dogm. cap. 52. baptisma vnum est, inquit, sed in Ecclesia vbi vna fides est, vbi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti datur. lib. posteriore cōtra Fulgent. Donatistā, scribit de baptismo illud est vnū quod verū, illud verū quod Christi, illud Christi, quod Patris & Filij, & Spiritus sancti, hoc est verū, hoc salubre, huic nullū est cōparandū: hoc qui non accipit, ipse sibi & vitæ meritū clausit, & mortis aditum patefecit. Itaque ut est vna

Contra Arrianos & Sabellianos, vna est eadem explicatio.

vna fides vnitate & Trinitatis diuinæ catholica: sic vna debet esse intelligentia formæ baptismi, qua fidem catholicam profitemur: cum sit baptismus ingressus & ianua ad cætera sacramenta in Ecclesia catholica percipiendum: & ideo qui baptizatur, eandem fidem profitetur, cuius primum caput & articulus est de eadem diuinitate & Trinitate in sensu catholico, in quo est veræ fidei professio, & non in verbis tantum. Hoc significauit Apostolus, vnitate fidei cum vnitate baptismi coniungens, cum scribit, vna fides, vnum baptisma, ut baptismi vnitas, non tantum iterationem eiusdem sacramenti excludat, sed etiam vnus fidei catholice professionem representet, & contineat. Vnde D. Hieron. ad illud Matth. ultimo, [baptizantes eos] primum, inquit, docent omnes gentes, deinde doctas intingunt aqua: non enim potest fieri, ut corpus baptismi recipiat sacramētum, nisi ante anima fidei susceperit vnitate. Baptizatur autem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ut quorum vna est diuinitas, vna sit largitio, nomenque Trinitatis vnus Deus, consentit etiam quod scribit contra Arrianos de eadem forma in comment. ad Ephes. 4. consentiunt & alij Patres Græci ad eundem locum Matthei, & præterea Chryso. hom. 16. ad Rom. Ilichius in 14. Leuit. Didimus lib. 2. de Spiritu sancto, Basilius, lib. 3. contra Eunom. Athanasius serm. 3. contra Arrian. Origen. lib. 3. Periarth. Cyprianus in Epist. ad Iubaian. Tertul. lib. de baptismo, Iustinus Apolog. 2. Irenæus, lib. 3. cap. 19. Dionys. Areopa. lib. de Eccles. hierarc. cap. 2. Clemens Rom. lib. 3. constit. cap. 15. & lib. 7. cap. 23. & Can. Apost. 48. aut 40. secundum veriore computationem. Denique Concilium Florent. Sess. vlt. in doctrina de sacramentis, & Trident. Sess. 7. de baptismo, Can. 4.

Contra Protestantes de professione fidei per baptismum, & de eius forma.

5. Quod si baptismus est veræ & Catholice fidei professio, & fides docet salutē & iustificationem nostram, in vera penitentia in adultis post lapsum, & semper in mandatorum obseruatione & obedientia, ut in parulis in legitima baptismi susceptione positam esse, ut illa verba Domini, Matth. vlt. ostendunt, ea ratione cum baptismi præcepto sic coniuncta: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes

eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandauit vobis: certè Protestantes expresso Dei verbo repugnant, docentes baptismum & cætera sacramenta, esse fidei suæ specialis, quæ non habet adiunctā charitatem, & ideo neque veram penitentiam, neque obseruationem decalogi, protestationes quasdam: de quo etiam disputauimus supra quæst. 62. & est definitum contra eos Sess. 7. Concil. Trident. Can. 6. de sacram. in genere. Illud etiam valde impie & impudenter docent: formam & essentiam baptismi non consistere in determinatis & certis verbis & syllabis, ut magicum aliquid, necesse est enim externam fidei professionem ore & verbis fieri, sicut scriptum est, Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Ut autem certa est & definita fidei, quam exterius profitemur, sententia: sic necesse est certa esse & præscripta verba, secundum legitimū & catholicum sensum, ad sinceram & sanam eiusdem fidei professionem.

6. Quod qui non videt in verbis Domini & sententia eorum contineri, ut ex Patribus & Conciliis ostēdimus, hic profectò, suo vitio & malo, vel in meridiana luce caligat, vel suo iudicio subuersus, vniuersalē totius Ecclesie, & Dñi sententiam continet. Neque animaduertunt, demonem hominibus specie pietatis sepius impingere, ut in idololatria, responsis, prædictionibus futurorū ambiguis, & similibus, & ea re, magica multa certis & præscriptis verbis alligasse. Itaque ut certè sunt sententiæ, sic certis verbis, præsertim de rebus diuinis & supernaturalibus, necessariò sunt exprimende: & ideo si diuinam sententiam retinere velis, certa etiā verba retinenda sunt, quæ eandem sententiam expriment: quod Dominus voluit, cum verba præscripsit, sententiis congruentia, in formis sacramentorum. Quare omnes hæretici veteres & recentes, sensum formæ baptismi & aliorum sacramentorum, quouis modo non retinentes, speciem tantum & non veritatem sacramentorum habent: quia diuinam institutionem & sententiam inuertunt: qui verò verbis immutatis, sententiam non mutant, ut ostendimus supra quæst. 61. hi grauius peccat contra Ecclesie præceptum, quæ docta ab Spiritu sancto, ver-

Et, verba congruentia diuinis sententiis, formis sacramentorum accommodauit, vt omnem errandi occasionem præcideret.

7 Eundem sensum formæ proposuit, cõprehendit formam quæ Græcis in vñ est, de qua sic legimus in Concil. Florët. Sess. vlt. in doctrina de sacramento baptismi, post descriptam formam baptismi receptam in Ecclesia Latina. [Nõ tamen negamus quin & per illa verba, baptizetur talis seruus Christi, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, vel baptizetur manibus meis talis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, verum perficiatur baptisma: quoniam cum principalis causa ex qua baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur minister, cum sanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur sacramentum.] Itaque vtriusque formæ verbis, essentiam baptismi constare, conciliũ affirmat: licet ex præcepto Ecclesiæ, cuius violatio mortifera est, Latinus sacerdos Latinam formam, Græcus, Græcam vsurpare teneatur. Quod autem videtur forma Græca, personam ministri baptizantis non exprimere, non tollit veritatem sacramenti non enim excludit, quod baptismum irritum redderet, sed includit, in verbo [baptizetur,] à proferente enim formam ministro, proculdubio baptizari significatur. Sed ideo propriis & conceptis verbis, minister non exprimitur à Græcis, vt à Latinis, ne quis existimaret, in nomine ministri sacramentum perfici, quod licet ab Apostolo reprehensum sit. 1. Corinh. 2. tamen videtur is error inualuisse apud plebsque: atque ideo necesse fuit, non tam aperte ministrum in forma baptismi proponi.

8 An verò liceat, in eadem forma pro nominibus relatiuis diuinarum personarum, notionalia substituere, id est genitorem, genitum & ab vtroque procedentem, pro Patre, Filio, & Spiritu sancto, negat D. Tho. ad 7. & omnes ferè Theologi 4. sent. d. 3. dubitauit q. 1. Palud. sine vlla tamen dubitatione affirmavit doctissimus Caiet. Primo quia si retineatur idem sensus Catholicus formæ, quacunque lingua, verum est sacramentum, vt Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum respondet, de cõsec. dist. 4. cap. à quoddam: sed nominibus

notionalibus retinetur, vt constat: erit ergo verum sacramentum. Eodem pertinet Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 3. substituens alia nomina pro illis relatiuis. Secundò, quia paulò ante citauimus decretum Florent. in quo formam baptismi essentialem, constituit in diuinæ Trinitatis inuocatione, nihil præscribens de his aut illis nominibus, modò diuina Trinitas inuocetur. Nominibus autem notionalibus nos eandem inuocare, nulli dubium esse potest: quare, vt esset verum sacramentum, si quis pro Patre aliud nomen, quod quidem in aliquo idiomate Patrem non formaliter, quia non esset relatiuum, sed materialiter significaret, & pro filio IESVM Christum, pro Spiritu sancto Paracletum substitueret: ita etiam verum sacramentum conficitur, si pro relatiuis, notionalia nomina colloceamus. Videtur enim Dominus illis nominibus relatiuis non alligasse formaliter baptismi formam, sed materialiter tantum: vt tantum præcepta sit diuinarum personarum distincta & expressa inuocatio, non autem aliquorum nominum præcissa professio.

9 His certe argumentis probabilis efficitur Caietani sententia: sed quia in hoc sacramento, omnibus ad salutem necessario, voluit Dominus materiam & formam verbis communibus & popularibus proponi, & re maximè obuia, aqua scilicet simplici & naturali, etiam si aliis rebus ablutio perfici posset, & ideo etiam si ablutio maneat, si ex aqua non fiat, sacramentum non est, quod etiam valet in materia Eucharistiæ, ideo non videtur manere institutio Domini, quæ nomina relatiua personarum expressit in forma baptismi, & ea re neque baptismus, si pro illis alia substituantur. Nihil verò refert eodem modo significant in aliquo idiomate, modo relatiua sint, & habeantur in communi & populari vsu. Hoc certè voluit D. Thom. ad 7. cum ait, [ad significandum tres personas in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus cõmunius consueuerunt nominari personæ in illa lingua, nec in aliis nominibus perficitur sacramentum] hoc est non manet veritas sacramenti, deficiente forma essentiali, quam Deus instituit, & cum hæc institutio voluntaria sit, non ex rationibus, sed ex voluntate Christi, verbis institutionis expressa, expendenda est. Quare D. Tho.

Responso ad questionem.

D. Thomam, Caiet. sententiæ consentire, vt de perfectione præcepti Ecclesiastici præscribentis nomina illa relatiua loquatur, non de perfectione essentiali sacramenti, valde inconsideratè asseritur, quod & ipse Caiet. existimauit: cum perfectionem sacramenti, semper intelligat essentialem ex vi institutionis diuinæ, quam neque Ecclesia mutare potest, non autem perfectionem ex præcepto Ecclesiastico institutam. Ex his aperte argumenta Caiet. refelluntur. Vnde si quis fortè pro relatiuis nominibus diuinarum personarum, alia substitueret in forma baptismi, dubitatio probabilis oriretur, an verum sit sacramentum: & ideo sub conditione iterandum esset.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in nomine Christi possit dari baptismus.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod in nomine Christi possit dari baptismus. Sicut enim vna est fides, ita est vnũ baptismus, vt dicitur Ephes. 4. Sed Acto. 8. dicitur, quod in nomine Christi baptizabantur viri & mulieres. Ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

¶ 2. Præterea, Ambros. * dicit: Si Christum dicas, & Patrem, à quo vnctus est, & ipsum, qui vnctus est Filium, & Spiritum sanctum, quo vnctus est, designasti. Sed in nomine Trinitatis potest fieri baptismus. Ergo & in nomine Christi.

¶ 3. Præterea, Nicolaus Papa * ad consulta Bulgarorum respondens, dicit: Qui in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi (sicut in Act. Apostolorum legitur) baptizati sunt (vnũ quippe idemque est, vt sanctus ait Ambros. *) rebaptizari non debent. Rebaptizari autem, si in hac forma baptizari, sacramentum baptismi non recipiunt. Ergo potest cõferri baptis-

mus in nomine Christi sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Christi. Sed contra est, quod Pelagius Papa * scribit Gaudencio Episcopo: Si hi qui in locis dilectionis tue vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cuiuscunq; dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes, in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Dydimus etiam dicit in libro de Spiritu sancto: Licet quis possit existere saxei (vtriusque) cordis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt vnũ de præceptis nominibus (scilicet trini personarum) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

Respondetur ad dictam, quod (sicut supra dictum est) sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi. Et ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione eius, qui virtutem suam sacramentis non alligauit. Christus autem instituit sacramentum baptismi dari, cum inuocatione Trinitatis. Et ideo quicquid desit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Nec obstat quod in nomine vnus personæ intelligitur alia (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat vnã solam personam, potest habere rectam fidem de tribus, quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis. Vnde non sufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimat. Vnde &

* De conse. dist. 4. c. 30. 31. 32. 33.

In lib. 2. p. 146 à prim. habetur hic liber, in fine operis Hier.

Art. 2. huius q.

4. dist. 3. ar. 1. q. 2. ad 1. Et 1. co. 1. lec. 2. col. 4.

Lib. 1. c. 3. dist. 3. mod. 10. 3.

De conse. d. 4. c. 4. quodammodo.

Lib. 1. de Spiritu sancto, c. 3. ante mod. 10. 2.

de & in baptismo Christi (vbi fuit origo sanctificationis nostri baptis- mi) affuit Trinitas in sensibilib. signis; scilicet, Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus sanctus in columba.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ex speciali Christi reuelatione Apostoli in primitiua Ecclesia in nomine Christi baptizabant, vt nomen Christi (quod erat odiosum Iudeis & Gentilib.) honorabile redderetur; per hoc, quod ad eius inuocationem Spiritus sanctus dabatur in baptismo.

AD SECUNDUM dicendum, quod Ambrosius assignat rationem, quare conuenienter talis dispensatio fieri potuit in primitiua Ecclesia: quia scilicet, in nomine Christi, tota Trinitas intelligitur. Et ideo ser- uabatur ad minus integritate intel- ligibili forma, qua Christus tradi- dit in Euangelio.

AD TERTIUM dicendum, quod Nicolaus Papa dictum suum con- firmat ex duobus premissis. Et ideo eius responsio patet ex primis duabus solutionibus.

COMMENTARIVS.

Dubitatio exorta de forma baptis- mi, hoc articulo illustratur. du- bitandi occasio ex verbis sancte scripture Act. 8. nata est, vbi multi dicuntur baptiza- ti in nomine Christi: quasi non esset in for- ma baptismi trium personarum diuinaru distincta inuocatio, sed Christi tantum. sen- tentia D. Thomae est: Baptismus efficax non est nisi tres diuinae personae sensibi- lius verbis exprimantur: nisi ex dispen- satione Christi, qui sacramentis virtu- tem suam non alligauit. Ratio primi est, quia sic Christus instituit Matt. ultimo, & ex institutione sacramenta efficaciam ha- bet: quare mutata institutione, non manet efficacia. Ratio secundi, quia in primitiua Ecclesia oportuit nomen Christi, Iudeis

& gentibus plerisque detestabile, gloriosum & amabile effici: id vero effectum est, quod baptismo in nomine Christi administra- to, Spiritus sanctus baptizatis sensibilibiter infunderetur.

2. De primo autem nulla dubitatio est, & art. precedenti de eo disputatum est: de se- cundo, id est, dispensatione administrandi sacramentum in nomine Christi, sine inuo- catione diuinae Trinitatis, grauis est & an- tiqua controuersia: tum quod de illa dis- pensatione ex verbo Dei expresso, aut co- cilio plenarij decreto, non constat: tum etiam quod decreta Summorum Pontificum ir- ritum esse decernunt baptismum, sine di- uinae Trinitatis inuocatione. vnus autem Nicolaus Primus ad consulta Bulgarorum cap. 104, & refertur de consecr. d. 4. cap. a quoddam Iudeo, videtur asserere in nomi- ne Christi, esse verum sacramentum bap- tismi Bulgaris administrati, vbi de bap- tizatis a Iudeo inquit. Hi profecto si in no- mine S. Trinitatis, vel tantum in nomine Christi sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt: vnum quippe ide- que est, vt sanctus exponit Ambrosius, co- stat eos non esse denuo baptizandos. Sed certe huic decreto repugnat alterum Pe- lagij Papae decretum ead. d. 4. cap. si re vera inquit, hi de haereticis qui in locis sue di- lectioni vicinis commorari dicuntur, so- lum modo se in nomine Domini baptiza- tos fuisse forsitan consententur, sine cuius- quam dubitatione ambiguo, eos ad Ca- tholicam fidem venientes, in sanctae Tri- nitatis nomine baptizabis. ex Theologis vero quidam priori decreto adhaerentes, vt Caieta. censent verum, & olim & nunc baptismum conferri in nomine Christi, cum Nicolai illud decretum octingentis post Apostolos annis, editum sit: vt non fuerit illa primitiuae Ecclesiae concessa dis- pensatio baptizandi in nomine Christi, sed praecipio generalis Ecclesiae: & quo- cunque modo diuina Trinitas inuocetur, siue explicitè, siue implicitè, vt in nomi- ne Christi intelligitur, pater vngens fi- lius vnctus, & in quo sit vnctio Spiritus sanctus, verus sit baptismus. Audax pro- culdubio sententia, & de sacramento ma- xime necessario, & quae Christi institutio- ni, sanctis Patribus, & Conciliis omnino repugnet: cum in omnibus his, admini-

De baptismo in nomine Christi.

stratio baptismi cum expressa diuinae Trinitatis inuocatione nominibus relatis precepta sit. 3. Quare duo de huiusmodi controuersia mihi affirmanda videntur: & baptismum ex institutione Christi, Patrum explicatio- ne, praxi & vsu Ecclesiae catholicae ratum esse, & efficacem nostrae salutis instrumentum esse, non posse, nisi tres diuinae personae nominibus relatiuis exprimantur: & incertum esse baptismum in nomine Christi, sine in- uocatione Trinitatis expressa, vnquam fuisse administratum in Ecclesia Catholica. prior pars huius sententiae art. 5. demonstrata est, ex sancta scriptura, Patribus & Conciliis, & vsu eadem congruentem, ostendunt in Graeca & Latina Ecclesia, receptae bap- tismi formae, quas eodem art. 5. proposuimus. posterior pars eiusdem sententiae ex sanctorum Patrum testimoniis colligenda est. quamuis enim Act. 8. & 19. scriptum sit, plures in nomine Christi baptizatos, & id aliqui recetiores, praesertim Theologi scho- lastici, de baptismo intelligunt cum inuo- catione Christi, & non Trinitatis: veteres tamen Patres, ex quibus vetustatis & vsus antiqui Ecclesiae iudicium sumendum est, non eum vocant baptismum in nomine Christi, sed cui Christus vim suam inte- rius abluendi & regenerandi contulerit, cum expressa diuinae Trinitatis inuocatio- ne. vt enim baptismus Ioannis dictus est, quem ille administravit, sine spiritu inno- uantis infusione: sic baptismus Christi, quem ipse instituit, Matt. ultimo, cum inefficentia regenerandi & interius innouandi. Ita sane baptismum in nomine Christi explicat D. Basil. de Spiritu sancto ad Amphilo- chium c. 12. quem videtur, vt in plerisque, imitatus D. Ambrosius de Spiritu sancto c. 3. licet explicet, quomodo in nomine Christi, quodammodo Pater & Spiritus sanctus intelli- gantur. apertius Theophilus Luc. 24. Denique veteribus Patribus idem est baptismus in nomine Christi, atque baptismus Christi, de quo Ioannes c. 1. hic est qui baptizat in Spiritu sancto. D. August. lib. 6. contra Do- natist. c. 25. [quis nesciat, inquit, non esse bap- tismum Christi, si verba Evangelica, qui- bus symbolum constat, illi defuerint.] id est inuocatio Trinitatis expressa. & paulo infra; nam in multis idololorum sacrilegis sacris baptizari homines perhibentur; sed bap- tismum Christi, id est verbis euangelicis consecratum vbiq; eundem esse, nec homi-

Baptismus in nomine Christi sine diuina Trinitatis ex- pressione non est esse, nec fuisse olim, probabile cen- set Cathedra Rom. de baptismo c. 14.

num quorumlibet, & qualibet perueritate violari. lib. contra Fulgent. Donatist. c. 3. illud baptismum Christi, asserit esse, quod est Patris & Filij & Spiritus sancti, hoc esse ve- rum, & salubre, huic nullum comparandum. D. Damasc. lib. 4. de fide c. 10. in Christo, inquit, baptizari, significat, credentes in eum abluere. Denique baptismum Christi, in nomine Christi, vel in nomine Domini, cum sic Christum appellauerint Apostoli, idem valere existi- mo, atque in morte Christi baptizari, sed cum expressa Trinitatis diuinae inuocatione. sic enim Apostolus Ro. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Haec est sententia Cathedrae Romani, & ideo caeteris praeferenda.

4. De Nicolai primi sententia in ca. a quo- dam Iudeo citato, libenter aliorum senten- tiam audirem, quia videtur aperte probare baptismum in nomine Christi tantum, id est, sine inuocatione diuinae Trinitatis. D. Tho. ad 3. ad speciale Domini reuelationem illius baptismi administrationem refert: vt prius re- tulerat baptismum Apostolorum in responsio- ne ad primum: sed profecto si non est certa illa reuelatio Apostolis facta, vt ex veteribus Patribus deduximus, neque erit omnino firma haec Nicolai, quae ad illam refertur. quare libentius affirmare non excludi a Nico- lao inuocationem Trinitatis, sed pro filio sub- stitui Christum, & coniungi Patri & Spiritui sancto in forma baptismi: itaque illa exclu- sio, in nomine Christi tantum, non excludat alias diuinae Trinitatis personas ab eadem forma, sed pro filio Christum collocet: vt ita co- cepta sit, ego te baptizo in nomine Patris & Christi, & Spiritus sancti, & rationem D. Ambr. eodem pertinere, vt sicut ex Filio Pater intelligitur, & ex vtroque, vt principio, Spiritus sanctus, sic ex Christo, vngens Pater, & in quo est vnctio Spiritus sanctus. neque haec Nicolai sententia recte dices, non esse omni- no certam, quod in concilio non sit lata: semper enim in fide & moribus certa & firma do- cet sum. Potest praesertim rogatus a fidelibus, vt hic Nicolaus a Bulgaris.

Explicatur 6. a quodam Iudeo de eis. d. 4.

ARTICVLVS VII.

Utrum immersio in aqua, sit de neces- sitate baptismi.

AD SEPTIMUM sic procedi- tur. Videtur, quod immersio in aqua, sit de necessitate baptismi.

I Vt enim

4. d. 3. art. 2. q. 1.

Vt enim dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. Sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. Ergo videtur, quod non possit esse baptismus sine immersione.

¶ 2. Præterea, Apostolus dicit Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo IESU, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Sed hoc fit per immersionem, dicit enim Chrysost. † super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. Sicut in quodam sepulchro in aqua submergentibus nobis capita vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nouus rursus ascendit. Ergo videtur quod immersio sit de necessitate baptismi.

¶ 3. Præterea, Si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur quod pari ratione sufficeret, quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens, quia originale peccatum, contra quod precipue datur baptismus, non est in vna tantum corporis parte. Ergo videtur, quod requiratur immersio ad baptismum, & non sufficiat sola aspergio.

SED CONTRA est, quod Hebr. 10. dicitur: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.

RESPONDEO dicendum, quod aqua assumitur in sacramento baptismi, ad vsum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspergionis, vel effusionis. Et

ideo quauis tutius sit baptizare per modum immersionis (quia hoc habet communior usus) potest tamen fieri baptismus per modum aspergionis, vel etiam per modum effusionis: secundum illud Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam: sicut beatus Laurentius legitur baptizasse. Et precipue propter necessitatem: vel quia est magna multitudo baptizandorum: ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quod crediderunt vna die tria milia, & alia die 5. milia. Quandoque autem potest imminere necessitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem ministrum, qui non potest sustentare baptizandum, vel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione. Et ideo dicendum est, quod immersio non est de necessitate baptismi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ea quæ sunt per accidens, non variant substantiam rei. Per se autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio per aquam. Vnde & baptismus lauacrum nominatur, secundum illud Ephes. 5. Mūdans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quod fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit baptismo. Et ideo talis diuersitas non tollit unitatem baptismi.

AD SECUNDUM dicendum, quod in immersione expressius representatur figura sepulture Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi representatur aliquo modo, licet non ita expressè. Nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum.

AD TERTIUM dicendum, quod principalis pars corporis, precipue quantum

quantum ad exteriora membra, est caput, in quo vigent omnes sensus, & interiores & exteriores. Et ideo, si totum corpus aquam non possit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deseruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergenda, quam caput: quia per baptismum non tollitur transmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet precipue lauari illa pars corporis, in qua manifestantur opera anime. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, institutum erat in membro generationis, quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, nasciturus erat ex semine Abraham. Cuius fides circumcisio significabat, ut dicitur Ro. 4.

ARTICVLVS VIII. Vtrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod trina immersio sit de necessitate baptismi. Dicit enim Aug. * in quodam sermone de Symbolo ad baptizatos, Recedite tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine sanctę Trinitatis, recedite tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine IESU Christi, qui etiam tertia die resurrexit à mortuis, illa enim tertio repetita immersio, typum Dominicę exprimit sepulture, per quam Christo consepulti estis in baptismo. Sed vtrunq; videtur ad necessitatem baptismi pertinere, scilicet & quod si

gnificetur in baptismo Trinitas personarum, & quod fiat cõfiguratio ad sepulturam Christi. Ergo videtur, quod trina immersio sit de necessitate baptismi.

¶ 2. Præterea, Sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent. Sed trina immersio est ex mandato Christi. Scribit enim Pelagius Papa * Gaudetio Episcopo, Euangelicum præceptum ipso Dño Deo & Salvatore nostro IESU Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina mersione sanctum baptismum unicuique tribuere. Ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis, est de necessitate baptismi, ita etiam baptizare trina immersione, videtur esse de necessitate baptismi.

¶ 3. Præterea, Si trina immersio non sit de necessitate baptismi, ergo ad primam immersionem aliquis baptismi consequitur sacramentum. Si ergo addatur secunda, vel tertia, videtur, quod secundò, vel tertio baptizetur, quod est inconueniens. Non ergo vna immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina immersio videtur esse de necessitate ipsius.

SED CONTRA est, quod Greg. * dicit scribens Leandro Episcopo, Reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismo, vel tertio, vel semel immergere, quoniam & in tribus mersionibus, personarum Trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut prius dictum est *) ad baptismum per se requiritur ablutio aquæ, quæ est de necessitate sacramenti, modus autem ablutionis per accidens se habet ad sacramentum. Et ideo, sicut ex prædicta autoritate Gregor. * patet, quantum est de se,

I 2 vtrunq;

Hom. 24. in Iohannem, post med. tom. 3.

De conse. d. 4. ca. 3. Pauli sunt.

li. i. Epist. 47. a med. & habetur de conse. d. 4. c. 79. De trinitate.

* ar. pra. ad ii.

In arg. Sed contra.

utrumq; licitè fieri potest, scilicet & semel & ter immergere, quia vnica immersione significatur vnitas mortis Christi & vnitas deitatis, per trinam autem immersionem significatur triduum sepulturæ Christi, & etiã Trinitas personarum. Sed diuersis ex causis secundũ ordinatione Ecclesie, quandoq; institutus est vnus modus, quandoq; alius. Quia enim à principio nascens Ecclesie, quidã de Trinitate malè sentiebãr, Christum purũ hominem esse cõstitimãtes, nec dici filiũ Dei & Deum, nisi propter meritũ eius, quod precipuè fuit in morte, ideo nõ baptizabant in nomine Trinitatis, sed in cõmemoratione mortis Christi, & vna immersione. Quod reprobatũ fuit in primitiua Ecclesia. Vnde in canonibus Apostolorũ* legitur, Si quis præsbyter aut episcopus non trinã immersionem vnus mysterij celebret, sed semel mergat in baptisate (quod dari à quibusdã dicitur in morte Domini) deponatur. Non enim nobis dixit Dñs, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Postmodum verò inoleuit quorundam schismaticorum & hæreticorum error, homines rebaptizantiũ, sicut de Donatistis Augus.* narrat super Ioan. Et ideo in detestatione erroris eorũ fuit statutũ † in Conc. Toletano, quod fieret vna sola immersio. Vbi sic legitur, Propter vitandũ scismatis scandalũ, vel hæretici dogmatis vsum, simplã teneamus baptismi immersione. Sed cessante tali causa cõmuniter obseruatur in baptisimo trina immersio. Et ideo grauius peccaret aliter baptizãs, quasi ritũ Ecclesie nõ obseruans, nihilominus tamen esset baptismus.

In can. 49. & 150. Et habetur de cõl. d. 4. c. 78. Si quis præsbyter.

In can. 11. in 9.

In conc. Tolet. 4. em. 5. to. 2. Concil. & habetur de conse. d. 4. c. 4. Propter ex Thone 3p. Decr. lib. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Trinitas est sicut agens principale in baptisimo. Similitudo autẽ agentis peruenit ad effectũ secundum formã, & non secundum materiam. Et ideo significatio Trinitatis fit in baptisimo per verba forme, nec est de necessitate, quòd significetur Trinitas per vsum materiam, sed hoc fit ad maiorẽ expressione. Similiter etiã mors Christi figuratur sufficienter in vnica immersione. Triduum autem sepulturæ nõ est de necessitate salutis nostræ, quia etiam si vno die fuisset sepultus, vel mortuus, suffecisset ad perficiendã nostrã redemptionem, sed triduum illud ordinatur ad manifestandum veritatẽ mortis, vt supra* dictũ est. Et ideo pater, quòd trina immersio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.

q. 51. ar. 4. & 53. ar. 2.

AD SECUNDVM dicendũ, quod Pelagius Papa † intelligit trinam immersione esse de mandato Christi in suo simili, in hoc scilicet, quod Christus præcipit baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non tamen est similis ratio de forma & de vso materie, vt dictum est.*

Loco citato in argum.

In sol. præ.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra † dictum est) intentio requiritur ad baptismum, & ideo ex intentione ministri Ecclesie, qui intendit vnum baptismum dare trina immersione, efficitur vnũ baptisma. Vnde Hieron. dicit † super Epistolam ad Philip. Licet ter baptizetur (id est immergatur) propter mysterium Trinitatis: tamen vnum baptisma reputatur. Si verò intendere, ad vnamquanq; immersionem vnum baptisma dare, ad singulas immer-

In com. c. 1. ad Ephes. super illud. Vna fides, vnũ baptism. to. 9. referunt de consec. d. 2. c. 80. Eodem modo.

immerisiones repetens verba forme, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

COMMENTARIVS.

MODUS baptizandi & abluendi, nõ explicandus est, cõtinetur autem hac sententia. Ablutio aque per se & necessariò ad veritatẽ baptismi pertinet: modus autem abluendi, nempe asperzione, immersione, effusione, licet non sit ex necessitate sacramenti, est tamen in præcepto Ecclesie. Prior pars huius sententiæ ex institutione Christi, quam Ecclesia mutare non potest, vim habet. aqua enim abluendum esse baptizatũ illis verbis expressit Dñs Mat. ult. [baptizantes eos] cum baptizare sit idem quod abluere & tingere. abluit autẽ baptizans aqua corpus suscipientis baptismum, quamcunq; partẽ contingente aqua: quoniam abluitione externa, interius animam à peccatis abluit: anima verò est tota secundum essentiam in quauis parte corporis, in fra q. 68. ar. 11. ad 4. itaq; si quid externum vt vestes tantum, aqua contingat, non est baptismus alicuius, quia neq; corporis abluitione seruari tamẽ debet regionis cuiusq; & Ecclesie consuetudo ex præcepto Ecclesie, ad quam pertinet modum administrandi sacramenta præscribere. Trident. ses. 2. c. 2. quod asseruimus posteriori parte sententiæ propositiæ.

Modus baptizandi per immersionem aut effusionem & asperzione, non est præcepti diuini, sed ecclesiastici.

Ecclesia potestas in sacramentorum administratione.

lius: quia huiusmodi ritus & solènia de administratione sacramentorũ, extra periculũ imminens Ecclesia præcepit, imminente verò periculo, essentialia tantum vult adhiberi, præsertim in sacramentis ad salutẽ necessariis, vt baptismõ, Eucharistia tempore quo sumenda est ex præcepto diuino, vel ecclesiastico determinante diuinum. De baptisimo autẽ, qui triplici immersione administratur, illud de intentione ministri obseruandũ est, vt conformis sit ritui ecclesiastico & Ecclesie proposito: hec autẽ vnum baptismum tribus immersionibus perfici vult, talis igitur sit ministri intentio: & successione mersionũ seruata, ex iudicio moraliter probabili. itaq; ter mergendo proferat formã, vel saltem cũ aliqua mersione coniuncta sit formæ prolatio, & intentio perficiendi baptismum ad tres mersiones referatur: & ideo mersiones singulæ partis successiuæ, non totius perfecti rationem habeant, vt enim ad veritatẽ sacramenti requiritur, formẽ cũ abluitione coniuncta prolatio, saltẽ parte aliqua secundum prudentis iudiciũ, cum vnica sit abluio: quia aliter non esset sacramentalis significatio plena, vt ostensum est supra q. 60. sic etiam cũ triplex immersio celebratur, verum in vnaquaq; ratione administrandi sacramentũ, intentio ministri, rationi administrandi sit cõformis, vt ille vnica, hic triplici baptizare intendat. Sed olim ad tollendam omnem dubitatione, singule persone diuine in forma baptismi comprehensæ, singulis mersionibus in administratione coniungebantur, vt vnum sacramentum in trium personarum inuocatione omninò intelligeretur. ita videtur colligi ex c. 4. Apostol. vel secundum aliam computationem 49. si rectè verba illius expendantur.

Intentiõ in baptisimo, qui triplici immersione perficitur.

ARTICVLVS IX.

Utrum baptismus possit iterari.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod baptismus possit iterari. Baptismus enim videtur institutus ad abluitionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multò magis baptismus debet iterari, quia misericordia Christi transcendit hominis culpam.

4. d. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Et 4. cont. cap. 59. f. c. 70. & 71. Et Ioan. 3. col. 4. et ephes. 4. lec. 2. col. 1. f. et sup. q. 63. ar. 5.

¶ 2. Præterea, Ioannes baptista I 3 præci-

præcipue fuit à Christo commen-
datus, cum de eo dictū sit, Matt. 11.
Inter natos mulierum non surrexit
maior Ioanne Baptista. Sed bapti-
zati à Ioanne, iterum baptizaban-
tur, ut habetur Act. 19. ubi dicitur,
quod Paulus baptizabat eos, qui
erant baptizati baptismo Ioannis.
Ergo multò fortius illi qui sunt ba-
ptizati ab hæreticis, vel peccatori-
bus sunt rebaptizandi.

In concil. i. Nō
ce. an. 19.

¶ 3. Præterea, In Niceno conci-
lio statutum est, Si quis confugerit
ad Ecclesiam catholicam de Pau-
lianistis & Cataphrygis, rebaptiza-
ri eos omnino debere. Videtur au-
tem esse eadem ratio de aliis here-
ticis. Ergo baptizati ab hæreticis,
debent rebaptizari.

¶ 4. Præterea, Baptismus est ne-
cessarius ad salutē. Sed de quibus-
dā baptizatis aliquando dubitatur,
an sint baptizati. Ergo videtur,
quod debeant iterum baptizari.

2. p. 266. art. 4.

¶ 5. Præterea, Eucharistia est
perfectius sacramentum, quàm ba-
ptismus, ut supra dictum est. * Sed
sacramentum Eucharistiæ iteratur.
Ergo videtur, quod multò magis
baptismus possit iterari.

SED CONTRA est quod dicitur
Ephes. 4. Vna fides, unū baptisma.

RESPONDEO dicendum, quod
baptismus iterari nō potest. primò
quidem, quia baptismus est quædā
spiritualis regeneratio, prout, scili-
cet aliquis moritur veteri vitæ, & in-
cipit nouam vitam agere. Vnde di-
citur Ioan. 3. Nisi quis renatus fue-
rit, ex aqua & Spiritu sancto, nō po-
test introire in regnum Dei. Vnius
autem non est nisi vna generatio, &
ideo non potest baptismus iterari,
sicut nec carnalis generatio. Vnde
Aug. * dicit super illud Ioan. 3. Nū-

* Tract. 11. in
Euang. Ioan.
ante m. d. 10. 9.

quid potest in ventrē matris suæ ite-
ratō introire, & renasci? Sic tu, in-
quit, intellige natiuitatē Spiritus,
quomodo intellexit Nicodemus na-
tiuitatē carnis, quomodo enim ve-
rus nō potest repeti, sic nec baptis-
mus. Secundo, quia in morte Chri-
sti baptizamur, per quam morimur
peccato, & resurgimus in nouitatē
vitæ: Christus autem semel tantum
mortuus est, & ideo baptismus ite-
rari non debet: propter quod Heb.
6. contra quosdā rebaptizari volen-
tes dicitur. Rursus crucifigentes
sibi metipsis filium Dei. ubi glo. di-
cit, * Vna Christi mors, unū baptis-
ma cōsecramit. Tertio, quia baptis-
mus imprimi characterem, qui est
indelebilis, & cum quadam conse-
cratione datur: unde sicut aliæ con-
secrationes non iterantur in Eccle-
sia, ita nec baptismus. Et hoc est
quod Aug. * dicit in 2. contra epi-
stolam Parmeniani, quod character
militaris non repetitur, & quod nō
minus hæret sacramentum Christi,
quàm corporalis hæc nota: cum vi-
deamus nec apostatas carere ba-
ptismate, quibus utiq; per pœniten-
tiam redeuntibus, non restituitur.
Quartò, quia baptismus principaliter
datur cōtra originale peccatū,
& ideo sicut originale peccatū non
iteratur, ita etiā nec baptismus ite-
ratur, quia ut dicitur Rom. 5. Sicut
per unū delictū, in omnes homines
in condēnationē, sic per vnus iusti-
tiam, in omnes homines in iustifica-
tionem vitæ.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod baptismus operatur in virtute
passionis Christi, sicut supra di-
ctum est. * Et ideo sicut peccata
sequentia virtutem passionis Chri-
sti non auferunt, ita etiā non aufe-
runt,

¶ 1. ordi super
illud, Renoua-
ri rursus ad pœ-
nitentiam.

Lib. 2. c. 23. d
med. to. 7. &
supra habetur
q. 63. ar. 5. &
vide eundem
epi. 5. ad Bo-
nis. post med.
tom. 2.

ars. 2. huius q.

rūt baptismum, ut necesse sit ipsum
iterari. Sed pœnitentia superueniē-
te, tollitur peccatū, quod impedi-
bat effectum baptismi.

Tract. 9. decli-
natio ad fi. 10. 9

AD SECVNDVM dicendum,
quod sicut Aug. * dicit super illud
Ioā. 1. Sed ego nesciebam eū. Ecce
post Ioannem baptizatum est, post
homicidam non est baptizatū, quia
Ioan. dedit baptismum suum, homi-
cida dedit baptismū Christi, quod
sacramentum tam sanctū est, ut nec
homicida ministrante polluat.

In reg. lib. 9.
epi. 4. 1. paulo
o pœnit. Refere
de cons. d. 4. c. 6.
Et vend.

AD TERTIVM dicendum, quod
Pauliani & Cataphrygæ non bap-
tizabant in nomine Trinitatis. Vnde
Greg. * dicit scribēs Quirino Epif-
copo, Hi hæretici qui in Trinitatis
nomine minimè baptizabant, sicut
sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui
scilicet idem sentiebant cum Pau-
lianis) quia & illi Christum Deum
non credunt (existimātes, ipsum sci-
licet esse purum hominem) & isti
(scilicet Cataphrygæ) Spiritū san-
ctum peruerso sensu esse quendam
prauum hominem Mōtanum, (scili-
cet credunt) tales cum ad sanctam
Ecclesiam veniunt, baptizantur,
quia baptisma nō fuit, quod in erro-
re positi in sanctæ Trinitatis nomi-
ne minimè pereperunt. Sed sicut
in regulis Ecclesiasticis * dicitur:
Si qui apud illos hæreticos baptiza-
ri sunt, qui in sanctæ Trinitatis con-
fessione baptizabant, & veniunt ad
catholicam fidem, recipiātur ut ba-
ptizati.

De ecclesia.
dogm. c. 52. 2. 3
in Aug. & de
conf. d. 4. c. 43.
Et ca. 27.

In Decr. li. 3.
ti. 41. de Bapt.
& eius effectu:
4. De quibus,
est c. 2. & de
conf. d. 4. 109.
110. 111. &
112.

AD QVARTVM dicendum, quod
sicut dicit Decr. Alexandri. † III.
De quibus dubium est an baptizati
fuerint, baptizentur his verbis præ-
missis. Si baptizatus es, ego non tē
baptizo, sed si nondum baptizatus
es, ego te baptizo, &c. Non enim

videtur iterari quod nescitur esse
factum.

AD QVINTVM dicendum, quod
vtrunq; sacramentum, scilicet ba-
ptismi & Eucharistiæ est represen-
tatiuum Dominicæ mortis & pas-
sionis, aliter tamen & aliter. Nam
in baptismo commemoratur mors
Christi in quantum homo Christo
commoritur ut in nouam vitam re-
generetur. Sed in sacramento Eui-
charistiæ cōmemoratur mors Chri-
sti, in quantum ipse Christus passus
exhibetur nobis, quasi paschale con-
uiuium, secundum illud 1. Cor. 5.
Pascha nostrū immolatus est Chri-
stus, itaq; epulemur. Et quia homo
semel nascitur, multotiens autē ci-
batur, semel tantum datur bap-
tismus, multotiens autē Eucharistia.

Cōclusio: scilicet
pura & sym-
bole.

Baptismus non
ab hæreticis ad-
ministrari potest
iterari.

COMMENTARIVS.

I AD baptismi etiā administrationē,
A numerus & iteratio pertinet, præter
tū cum de ea sint in Ecclesia exorti erro-
res. Catholica sententia est: baptismus itera-
ri nō potest, sic enim Paulus Ephes. 2. vna
fides, unū baptisma: quod etiam in sym-
bolo maiori canit Ecclesia, hoc est quia
vna fides, ideo unū baptisma inquit Aug.
lib. de quinq; heres. c. 7. cum baptismus sit
fidei professio, & ideo unitate consentiunt.
Hebr. 6. impossibile est eos qui semel illu-
minati sunt, gustauerunt etiam donum eg-
leste, & participes facti sunt Spiritus sancti,
gustauerunt nihilominus bonum Dei ver-
bum, virtutesq; seculi venturi, & prolapsi
sunt, iterum renouari ad pœnitentiam, rur-
sum crucifigentes sibi metipsis filium Dei
& ostentui habentes. hīc enim Apostolus
loquitur de baptismo, ut ostendunt illa, illu-
minari, renouari, crucifigi, quæ sunt bap-
tismi propria: quia in eo recipitur fides, qua
illuminamur, regeneratio, qua renoua-
mur, & commorimur Christo, & ideo
crucifigimur, Rom. 6. asserit ergo, impossi-
bile esse baptismum repeti, & ita impos-
sibile esse pœnitentiam per baptismum.

Explicatio.

Quin etiam Ecclesia in plenariis conciliis adeo probat baptismi unitatem, & refutat iterationem, vt baptizatos ab hereticis nullo modo rebaptizet, sed potius sola reconciliatione & poenitentia ad se confugientes recipiat, modo ab illis legitime administratum sacramentum nouerit: nempe salua eius substantia, quae in materia & forma, & recta intentione ministri consistit. verum quidem est, eos qui nullo imminente vitae periculo, ab hereticis baptizari eligunt, cum possint ad catholicos, gratiam sacramenti non recipere: sed verum baptismum recipiunt, & caractere consignantur.

Confirmatio ex Patribus & c.

2 Hæc est doctrina sæpe repetita à D. August. contra D. Cypriani errorem, qui baptizatos ab hereticis rebaptizandos in Ecclesia catholica cœsui, nec aliter admittendos: quod baptismum hæreticorum, verum baptismum non censuit: imò verò tria concilia prouinciae Africanæ, congreganda curauit, in quibus idem definitum ab illis Patribus Africanis legimus. vnum est cuius D. Cyprianus meminit epist. 70. alterum Episcoporum Africae & Numidiæ, de quo epist. 73. tertium Episcoporum Africae, Numidiæ, & Mauritaniae, quod adhuc extat 2. tom. operum eiusdem Cypriani, cū sententiis omnium Episcoporum, sed in his non fuit vlla contentio contra Ecclesie vniuersalis decretum, sed ignorantia & deceptio ex scripturis malè intellectis, quod in D. Cypriano, martyrij constantia demonstrauit, & si quid in tuenda illa sententia, peccatum fuerat, sanguine pro Ecclesia effuso omnino mundauit, vt scribit D. August. qui multis libris editis eundem errorem in Donatistis damnauit, qui contentiones reliquos, qui sibi non adhærebant, tantquam ex illis tantum constaret vera Ecclesia, quam omnes fere heretici sibi arrogat, baptizatos ab aliis, iterum idem baptizabant: quod censerent in vera Ecclesia non fuisse baptizatos, in qua tantum censent vera esse sacramenta, & quæ ex ipsis tantum constaret. Catholici verò censent, salutaria quidem, & ad iustitiam consequendam tantum esse in Ecclesia catholica sacramenta, sed extra Ecclesiam vera esse & integra sacramenta, si in administratione eorum substantia retineatur. quin etiam hereticos, qui extra Ecclesiam sacramenta administrant, Ecclesiae ministerium impie usurpare, & sacramenta Ecclesiae idem conferre, quia sub-

Cypriani & aliorum Patrum Africanorum opinio de baptismo hereticorum retinenda.

stantiam eorum cum Ecclesia catholica consentientes retinent, & illius ministros quodammodo, quatenus scilicet illius sacramenta usurpant, se exhibent.

3 Hanc sententiam catholicam etiam dissentientibus illis Patribus Africanis, catholica semper docuit Ecclesia, & ex traditione Apostolica constanter collegit, vt inquit D. August. lib. 5. de bapt. c. 23. & ex plenario & vniuersali concilio collectam etiam sæpe scribit. & certe videtur intelligere Nicæni primi canonem 19. vbi Paulianistarum, & Cataphrygum, atque similibus baptismum reprobatur: & ab illis tinctos, iterum tingendos esse in Ecclesia catholica, nec aliter admittendos: quod scilicet substantia baptismi, apud illos salua & integra non esset: significans planè se verum baptismum censere eorum hæreticorum, qui substantialia sacramenti retinerent. sic enim aliis probat Ecclesia baptismum Marcionis, Nouationorum, & aliorum hæreticorum similibus, vt constat ex Nicæna secunda can. 7. Loadicæna. can. 8. sexta Synodo generali can. 95. & septima can. 7. Carthagines. 1. can. 1. Viennen. in Clement. de sum. Trinit. & fid. Florent. sess. vlt. de sacramentis. quod etiam obseruauit D. Thom. ad 3. Denique concil. Trident. sic aperte definiuit contra recentes Anabaptistas sess. 7. can. 9. & 11. Clemens Papa lib. 6. constit. c. 15. August. tract. 11. in Ioan. & lib. toto de vnicō baptismo contra Petilianum. Leo primus ep. 79. c. 7. & ep. 37. Damasc. lib. 4. de fide c. 10. Beda in 2. c. Ioannis. c. cum dictum est 5. quod verò cū c. sequenti 1. q. 1. Eadem ratione baptismum Arrianorum improbatum est: quod in eius forma filium intelligerent Patre minore, contra dogma catholicum. quamuis autem recta fides ministri, vt illius propria est, ad veri baptismi administrationem non sit necessaria, vt ostendimus in baptismo hæreticorum, apud quos vera fides permanere non potest: requiritur tamen ad essentiam sacramenti legitimus sensus & catholicus forma: alioquin non haberet minister rectam Ecclesiae intentionem, quæ ad veritatem sacramenti omnino necessaria est, vt ostendimus supra. q. 60. colligamus igitur, rebaptizationem & anabaptismum damnatum semper esse in Ecclesia, in Nouatianis, Arrianis, Donatistis, quod baptismum hereticorum, retinentium substantialia illius in administratione, verum baptismum censeat.

Concilia contra rebaptizatores & Anabaptistas.

quare

quare nostri temporis Anabaptistæ, iam pridem cum similibus hæreticis rebaptizantibus, damnati sunt. plura de re notissima adiungere non est necesse, legat qui volent in tot libris D. Augustini contra Donatistas, in Alfonso Castrensi lib. 3. contra hæreses. sexta hæresi de baptismo. Rationes verò ex sancta scriptura collectas D. Thom. doctissime in articulo collegit, vt semper solet.

4 De quibus verò dubium est sint ne baptizati, an non; obseruabitur sententia Alexand. tertij in c. de quibus, de bapt. vt si probabile sit dubium, sub conditione baptizetur: quæ regula ad repetendum aliquid in administratione aliorum sacramentorum essentialia, constanter etiam retinenda est. Qui verò aut scienter, aut ex contemptu, aut ex in curia non examinantes, an sit illa dubitatio probabilis, alicui rebaptizauerit, proculdubio poenitentia iure statuta subiicitur, nempe irregularitatis, & poenitentiae septem annorum. c. eos quos, de consecrat. d. 4. & c. ex litterarum, de apostatis. sunt etiam & aliæ poenitentiae additæ in iure ciuili, vt l. 1. & 2. C. ne sanctum bapt. iteretur. sed quoniam hæc poenitentia irregularitatis propter culpam rebaptizantis est statuta, vbi culpa non subest, re accurate expensa, tam in baptizante quàm in baptizato, nulla videtur incurri irregularitas: quâuis aliquando incurri possit sine culpa, nempe cum non est vindex culpæ commissæ, vt si iudex iuste alicui morte puniat, si quis corpore à naturæ exortu vitiosus sit, irregularis fit. quod si dubitatio incidat, an ignorantia iuris alicui ab incurrenda poenitentia excusare possit, vel ignorantia facti, id sane ex regulis generalibus de huiusmodi ignorantia 1. 2. explicatis à D. Thom. diuidendum est. prudenter præterea expendendum est, an nati inter catholicos pro baptizatis, aut confirmatis habendi sint, an expositi, vel in siluis educati, cum de his nulla alia certa regula tradi possit. Cæterum in irregularitate tollenda per dispensationem, potestas non est in Episcopo, sed in summo Pontif. nisi ex priuilegio, vel concilio,

Episcopi, vel alteri id concessum esse constat.

ARTICVLVS X.
Vtrum ritus, quo Ecclesia in baptizando ritur, sit conueniens.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod non sit conueniens ritus, quo Ecclesia ritur in baptizando. Vt enim dicit Chrysostomus, nunquam aqua baptismi purgare peccata credentium posset, nisi tactu Domini corporis sanctificata fuisset. Hoc autem factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quam in vigilia Paschæ, & in vigilia Pentecostes.

4. dist. 2. q. 2. art. 3. ad septimum d. 6. q. 2. ar. 1. q. 3. referuntur c. 10. sec. d. 4. c. 10. Nunquam.

¶ 2. Præterea, Ad id sacramentum non videtur pertinere diuersarum materiarum vsus. Sed ad baptismum pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur, ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto. primum in pectore, deinde inter scapulas, & tercio chrismate in vertice.

¶ 3. Præterea, In Christo Iesus non est masculus neque foemina, Barbarus & Scythæ, & eadem ratione nec aliqua alia huiusmodi differentia. Multo igitur minus diuersitas vestium aliquid operatur in fide Christi. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida vestis.

¶ 4. Præterea, Sine huiusmodi obseruantis potest baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, videtur esse superflua, & ita inconuenienter ab Ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quod Ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPONDEO dicendum, quod in sacramento baptismi aliquid agi

cur quod est de necessitate sacramēti, & aliquid est quod ad quandam solennitatem sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principale causam sacramenti, & minister, qui est causa instrumentalis, & usus materia, scilicet ablutio in aqua, quæ designat principale sacramenti effectum. Cætera verò omnia, quæ in ritu baptizandi observat Ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidē adhibetur sacramēto propter tria. Primò quidem, ad excitandam devotionem fidelium, & reverentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solennitate de facili ab aliquibus estimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundò, ad fidelium instructionem. Simples enim qui literis non erudiuntur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa, puta, per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, vel instruuntur, vel sollicitantur ad quærendum de his, quæ per huiusmodi sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principale sacramenti effectum, oportet quædam alia scire circa baptismum, conveniens fuit, ut etiam quibusdā exterioribus signis representarentur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur vis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioan. ut supra dictum est. * Quo quidem baptismo non baptizantur fideles, sed potius baptismo Christi. Qui quidem ha-

bet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo IESU, in morte ipsius baptizati sumus) & ex Spiritu sancto: secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. & ideo solēnis baptismus agitur in Ecclesia, & in vigilia Paschæ, quando fit commemoratio Dominicæ sepulture & resurrectionis eiusdē (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum de baptismo discipulis dedit, ut habetur Matth. ultimo) & in vigilia Pentecostes quando incipit celebrari solēnitas Spiritus sancti. Unde & Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo Spiritum sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

AD SECUNDVM dicendum, quod usus aquæ adhibetur in baptismo, quasi pertinens ad substantiam sacramenti, sed usus olei vel chrismatis adhibetur ad quandam solēnitatem. nam primò baptizandus ungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta Dei, ut Ambrosius. * dicit in lib. de sacramentis. Sicut pugiles ungi consueverunt. Unde sicut Innocentius dicit in quadam Decret. * de sacramento, Baptizandus in pectore imangitur, ut per sancti Spiritus donū, abiiciat errorem & ignorantiam, & fidem rectā suscipiat, quia iustus ex fide vivit. Inter scapulas autem inungitur, ut per Spiritus sancti gratiā excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exercent, quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium fortitudo laborum in scapulis. Post baptismum verò

lib. 1. c. 2. li. 7. ca. 1. tom. 4.

lib. 1. Decret. 11. 15. ca. Cum venisset, a meridie illius.

art. 1. inus q. 7. 3. 3. 3. 3.

* lib. 1. de inst. cleric. c. 28. refertur de cōse. d. 4. c. Postquam

* li. 3. de sacra. c. 1. in prim. to. 4. c. de his qui inveniuntur my. sticus. c. 6. c. de cons. d. 4. c. 29. c. lib. 1. Decret. 11. 15. c. 1.

* De cons. d. 4. c. 29.

In corp. art.

(ut Rabanus * dicit) statim signatur in cerebro à presbytero cum sacro chrismate, sequēte simul & oratione, ut Christi regni pariceps fiat, & à Christo Christianus possit vocari. vel sicut Ambrosius. * dicit: Vnguentū super caput effunditur, quia sensus sapiētis in capite eius, ut scilicet, sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

AD TERTIVM dicendū, quod vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quod nō liceat ei aliis vestibus uti, sed in signum gloriōsæ resurrectionis, * ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem vitæ, quam debent post baptismum observare, secundū illud Rom. 6. In novitate vitæ ambulemus.

AD QUARTVM dicendū, quod ea quæ pertinent ad solennitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti, non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est. †

COMMENTARIUS.

DE modo baptizandi, & vitanda baptismi repetitione dictū est: de ritibus & cæremoniis, dicendum est, quæ scilicet in solemnī administratione baptismi adhibendæ sunt: cum in articulo necessitatis essentialia tantum adhibenda sint, ne imminens periculum, susceptionem sacramenti adeo necessarij ad salutem, impediat, infra q. 71. artic. 3. ad 3. has cæremōnias D. Thom. hoc articulo comprehendit, & q. eadem 71. alias adiungit, ut præparationes: ut intelligamus quædam esse ad ipsam administrationem sacramenti solemnem adhibendas: de quibus hoc articulo: alias autem præcedere ipsam administrationē, de quibus q. 71. De omnibus tamen eadē est sententia catholica: ritus & cæremoniæ ab Ecclesia catholica institutæ, ad baptismi solemnem administrationem, ex præ-

cepto Ecclesiæ adhibendæ sunt: sed ad veritatem sacramenti non sunt simpliciter necessariæ. primū quidem hæc cæremōnias, præ & prudenter ab Ecclesia institutas ad illam administrationem, ostendunt tres huius articuli rationes manifestæ, & ipsarum cæremōniarum significationes, de quibus in responsionibus ad argumenta, habuisse autem potestatem illas instituendi, ostendimus art. 8. huius q. ex decreto Trident. & ex traditione Apostolica dimanasse docet Thom. Vvalden. de sacramental. c. 28. & 44. & significationes rituum baptismi distincte & partite ex antiquis Patribus colligit, à c. 45. ad 55. Pamelius ad ep. D. Cypr. 73. num. 6. & plenissimè ad Tertuliani librum de baptismo num. 1. Franciscus Turrian. ad Clementis Papæ constitut. Apost. lib. 7. c. 23. num. 1. ex Aug. confessio Augustiniana lib. 3. c. 4. & ex D. Hieron. cōfessio Hieronimiana. tom. 3. cap. 5. Catechismus Roman. ad finem doctrinæ de baptismo.

ARTICVLVS XI.

Utrum conuenienter describantur tria baptismata.

AD VNBECIMVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter describatur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flammis, siue Spiritus sancti. Quia Apost. dicit Ephes. 4. Vna fides, unum baptismum. Sed non est nisi vna fides. Ergo non debet poni tria baptismata.

¶ 2. Præterea, Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet. * Sed solus baptismus aquæ, est sacramentum. Ergo non debent poni alia duo baptismata.

¶ 3. Præterea, Damas. * in 4. li. determinat plura alia genera baptismatum. Non ergo debent poni solum tria baptismata.

SED CONTRA est, quod super illud Heb. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit * glos. Pluraliter dicit, quia est baptismus aquæ, poenitentia, & sanguinis.

4. dist. 4. q. 3. art. 3. Et quod. 6. ar. 4. et 10. 3. l. 1. s. fin. Heb. 6. c. 3. s. q. 6. art. 1. et 4. ortho. fides. ca. 10. post medium.

gl. ordin. dist. 9. 62. ar. 1. c. 9. 66. ar. 2.

RESPONDEO dicendū, quod (sicut supra dictū est *) baptismus aquæ efficaciam habet à passione Christi (cui aliquis configuratur per baptismum) & ulterius sicut à prima causa à Spiritu sancto. Licet autem effectus dependeat à prima causa, causa tamen superexcedit effectum nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectum ex passione Christi, in quâ tum quis ei conformatur, pro Christo patiendo. Vnde dicitur Apocal. 7. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus sancti consequitur effectum baptismi, nō solum sine baptismo aquæ, sed etiā sine baptismo sanguinis, in quâ tum scilicet alicuius cor per Spiritum sanctum mouetur ad credendum, & diligendum Deum, & poenitendum de peccatis. vnde etiam dicitur baptismus poenitentiae. Et de hoc dicitur Isai. 4. Si abluerit Dñs sordes filiarum Sion & sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Sic igitur utrunq; aliorum baptismatū nominatur baptismus, in quantum supplet vicem baptismi aquæ. Vnde dicit Aug. * in 4. lib. de unico baptismo paruulorum. Baptismi vicem aliquando implere passionem, de la trone illo, cui nō baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso. Beatus Cyprianus non leue documentum assumpsit, quod etiā atq; etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem cōuer

sionemq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporū succurri non potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciam habet & ex passione Christi & ex Spiritu sancto. Et ideo per hoc non tollitur vnitas baptismatis.

AD SECVNDVM dicendum, quod (sicut supra dictum est *) sacramentum habet rationem signi. Alia verò duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quātum ad rationem signi, sed quantum ad effectum baptismatis, & ideo non sunt sacramenta.

AD TERTIVM dicendū, quod Damas. * ponit quædam baptismata figuralia, sicut diluuiū, quod fuit signum nostri baptismi, quātum ad saluationem fidelium in Ecclesia, sicut tunc pauca animæ saluæ factæ sunt in arca, vt dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam trāsitum maris rubri, qui significat nostrum baptismata, quantum ad liberationē à seruitute peccati. Vnde & Apostol. dicit 1. Corinth. 10. quod omnes baptizati sunt in nube & in mari.

Ponit etiā ablutiones diuersas, quæ fiebant in veteri lege, præfigurantes nostrum baptismata, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam baptismum Ioan. qui fuit præparatorius ad nostrū baptismata.

ARTICVLVS XII.

Vtrū baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quod baptismus sanguinis non sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus

ptismus enim aquæ imprimat characterem. Quod quidē baptismus sanguinis non facit. Ergo baptismus sanguinis nō est potior, quam baptismus aquæ.

¶ 2. Præterea, Baptismus sanguinis nō valet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeā: charitatem autē non habuero, nihil mihi prodest. Sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis: non enim soli martyres saluātur. Ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶ 3. Præterea, Sicut baptismus aquæ habet efficaciam à passione Christi (cui secundū prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet à Spiritu sancto, secundū illud Heb. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritū sanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &c. Ergo baptismus flaminis potior est, quam baptismus sanguinis. Non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

SED CONTRA est, quod Aug. † ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismatum, dicit: Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore, ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine, ille per impositionem manus pontificis recipit Spiritū sanctum, hic templū efficitur Spiritus sancti.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritus sancti, dicuntur baptismata, in quantum efficiunt effectū ba-

ptismi aquæ. Baptismus autē aquæ efficaciam habet à passione Christi, & à Spiritu sancto, vt dictū est. † Quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum, excellentissimè tamen in baptismo sanguinis. Nam passio Christi operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem representationem, in baptismo autem flaminis, vel poenitentiae, per quandam affectionē, sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus sancti operatur in baptismo aquæ, per quādam virtutem latentem, in baptismo autem poenitentiae per cordis commotionē, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis & affectionis feruorem: secundum illud Ioan. 15. Maiorē hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod character est res & sacramentum. Non autem dicimus quod baptismus sanguinis, poenitentiam habeat secundum rationem sacramenti, sed quantum ad sacramenti effectum.

AD SECVNDVM dicendū, quod effusio sanguinis non habet rationē baptismi, si sit sine charitate. Ex quo patet, quod baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso. Vnde † ex hoc ipso probatur perfectior.

AD TERTIVM dicendū, quod baptismus sanguinis præeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritus sancti, vt dictum est. †

COMMEN-

q. 82. art. 1. q. 66. art. 2.

q. 60. art. 1.

li. 4. orb. fidei c. 10. à medicina

lib. 4. de bapt. contra Donat. c. 22. in princ. no 7. referunt de conse. d. 4. ad. 33.

habetur in lib. de E. clef. dogmat. c. 74. s. 3.

ar. pr. 10.

4. 4. q. 3. ar. 3. 1. 4. Et Heb. 6. co. 3. s. 2.

ar. pr. 10.

e. 3. Ecol. hier. parte. 2. c. 31

in cor. ar.

Conclusio.

Baptismatum distinctio non est uniuersa, quia nomine non ratio de consensu.

Explicatio & probatio.

Essentiam baptismi, ablutionis modum & ritus, aptè consequitur baptismi distinctio, in baptismum aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis, qui cæteris præstat: vel fluminis, flaminis, martyrii, quæ idem valent. Baptismi nomen ad pœnitentiam, & martyrium, ex imitatione sanctæ scripturæ videtur translatum. scriptum est enim de Domino Luc. 12. Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor vsq; dum perficiatur? vbi Dominus suam passionem baptismum appellat. vnde baptismus sanguinis, dictum est martyrium, & ab eo, quia similiter supplet vicem baptismi aquæ, baptismus flaminis, siue actus pœnitentiæ virtutis in adultis nondum baptizatis. Voco autem distinctionem, non diuisionem, quia est ambiguitatis quædam distinctio, non autem vniuoca & eiusdem rationis diuisio. constat enim, duobus nomen baptismi idèd conuenire, quod vicem illius supplant, in gratiæ infusione & peccatorum remissione, etiam in his qui nondum religio ni Christianæ adscripti sunt: & ita videntur in eam, credentes inserere: vt baptismus aquæ perfectè & plenè idem efficit, cum sit illius ablutio, Christianitatis externa professio: vt olim Iudaismi, circucisio, quod supra explicauimus. Baptismus flaminis, vel pœnitentiæ dicitur in adultis tantum ratione vtentibus, propositum nouæ vitæ, cum vera peccatorum detestatione, quæ exordium & vim habeat ex gratia Dei præueniente & excitante: quale fuisse legimus in Cornelio ante quàm baptizaretur, Act. 10. in Eunucho & Paulo. c. debitum de bapt. Trident. sess. 6. c. 4. Martyrium verò dicitur mortis perperisio pro Deo, ex charitate proueniens, iuxta illud Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. hoc verò vicem baptismi supplet tam in paruulis, quàm in adultis, vt in illis satis sit ipsa mortis pro Christo perperisio, vt constat in innocentibus infantibus, quos vt martyres Ecclesia veneratur: in his præterea sit necessaria dilectio Dei, quæ excitet ad patiedum pro eo, & idèd inclusam habeat peccatorum detestationem perfectam, nempe charitate consummatam & perfectam. conset igitur, pœnitentiam in adultis tantum, martyrium in paruulis & adultis, &

Ser. li. 2. de natura & gratia 4. 16.

baptismum aquæ, in illis quidem in re, in his autem saltem in voto, quod vicem baptismi habet, suscipientes participes redemptionis Christi efficere: & hac ratione nomen baptismi illis accommodatum est. vt baptismus aquæ ad salutem simpliciter sit necessarius, flaminis verò & sanguinis non simpliciter, sed cum baptismi copia haberi non potest, infra q. 68. art. 1. & 2.

2 Ratio autè sacramenti baptismi, omnino illis non conuenit; quod non sint signa diuinitus ad sanctificandù instituta, vt planè scribit D. Tho. in responsione ad secundum, & per se manifestum est. sed sanctificandi vim habere, ex verbo Dei omnino constat. nota enim sunt illa Ezech. 18. Conuertimini ad me, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. & iterum, cum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiã, ipse animam suam viuificabit. & ad excitandum nos ad pœnitentiæ studium, addit, omnium iniquitatù eius non recordabor. & c. 33. Viuo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed vt couertatur impius à via sua & viuat. hæc autè omnia propriè ante Euangelium de pœnitentia tantum virtute, & post Euangelium etiam ante susceptum baptismum, intelliguntur. fuit enim pœnitentia hæc, quouis tempore necessaria ad salutem his omnibus, qui se mortali aliquo peccato inquinauissent, vt definitum est in Conc. Trident. sess. 14. c. 1. sed in Euangelio tunc dicitur baptismi vicem habere, cum adultus nondum sacramento baptismi initiatus est: & idèd habere debet adiutum votum saltem implicitum suscipiendi baptismum. vt cum aliquis ex animo detestatus peccata, & nouam vitam institués, proponit saltè prestare & efficere omnia, quæ ad salutem consequendam intellexerit necessaria, & idèd virtute saltem propositum habet suscipiendi baptismum. Cum verò aliquis baptismi suscepti gratiam peccando amisit, salutarem pœnitentiam instituire non potest, sine voto suscipiendi sacramentum pœnitentiæ. hæc in doctrina de iustificatione vberius explicantur: nunc verò constet, baptismum flaminis siue Spiritus sancti appellari pœnitentiã, acceptam ex animo ante baptismum, sed cum illius voto: & ita per eam perfectam, mundari peccatorem ab omni peccato originali & actuali,

Pœnitentia in quibus & qua ratione, dicitur baptismus flaminis, & vbi est supplet baptismi aquæ.

Ser. li. 2. de natura & gratia c. 12.

Infra q. 68. art. 1. ad 3. & art. 2. Pœnitens adultus ante baptismum tenetur præcepto baptismi, & non iudicatur pars Ecclesiæ, nisi illo suscepto.

Disputatio de efficacia baptismi flaminis.

actuali, & ea ratione baptismi vicem & effectum supplere in sanctificatione accipienda, non autem caractere; cum sit hic proprius effectus baptismi sacramenti, quod ablutione perficitur, & non alterius. Quare qui huiusmodi pœnitentiã ante baptismum iustificatur, tenetur oblata opportunitate, baptismum tingi: tum ne violet præceptum de suscipiendi baptismum Christi. D. Aug. lib. 4. de baptismum capitibus 22. 24. & vlt. q. 84. in Leuit. q. 33. in Numer. & epist. 108. tum etiam vt externa professione Christianitatis, in Ecclesia Christianus haberi omnino possit. quamuis enim hic ante baptismum iustificatus, Christi membrum viuum esse deus coram Deo sit, & pars Ecclesiæ catholice Christi: tamen Christianus haberi non potest & censeri in Ecclesia, donec visibili sacramento Christianam religionem profiteatur: cum Ecclesia iudicare non possit, nec omnino discernere, qui nam sint fideles, nisi visibili sacramento in Ecclesiam admittatur. sic enim supra q. 60. ostendimus, homines in vnam Ecclesiam colligari non posse, nisi signis sensibilibus conueniant; & Cornelius prius iustificatus, ad Petrum tamen misus sit, vt baptizaretur, Act. 10.

3 An verò hæc pœnitentia, quæ baptismus flaminis dicitur, vt aufert omnem culpam originalè & actualem, omnem etiam pœnam auferat, ex distinctione respondendum est. pœnam quidem æternam omnino aufert, cum sit factus filius Dei per adoptionem, & idèd hæres vitæ æternæ, qui huiusmodi pœnitentiã ante baptismum iustificatus est: pœnam vero omnem temporalem, plerunq; & magna ex parte auferre non solet: quia plerunq; non est admodum intensa hæc pœnitentia: absolūtè tamen omnè pœnam etiam temporalem auferre potest: quia pœnitès ex dono Dei potest in dilectione Dei & peccatorum detestatione adeò perfici, vt omnis pœna peccatis respondens aboleatur. quare quod inquit D. Thom. infra q. 67. art. 3. ad 3. effectum baptismi nulla alia re suppleri posse, id altero ex duobus modis intelligendum est. in pueris quidem & adultis ratione characteris, què solus baptismus aquæ imprimere potest, infra q. 68. art. 1. ad 3. & sine caractere potest, & sæpè solet esse sanctificatio interior. præterea in pueris tantum; quia nulla alio nisi baptismum aquæ sanctificari possunt secundum legem Christi ordinariam,

eod. art. 3. q. 67. & q. 88. art. 1. & 2. & aliquando martyrio, vt statim explicabitur: in adultis etiam erit vera eadem sententiã plerunq; & magna ex parte, ad remissionem omnis pœnæ temporalis, vt explicauimus. & sic erit accipienda illa sententiã eiusdem articuli tertij: [adulti non possunt aliter quàm per baptismum, plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam.] Semper enim sacramentum susceptum, propter vim illam operadi sanctificationem, & remissionem peccatorum ex opere operato; si suscipiens dispositio sit accommodata, multo magis operatur ad gratiæ incrementum, pœnæ temporalis remissionem, & donorum pleniorè infusionem, quàm votum tantum sacramenti: etiã si vtrunq; sit cum vera contritione & gratia coniunctum: vt explicauimus supra q. 62. hæc tamen explicatum sit, qua ratione pœnitentia in adultis, vicem baptismi supplere possit, & quis sit effectus, & efficacia illius.

4 Deinceps vt intelligatur, qua ratione martyrium tam in paruulis quàm in adultis, vicem baptismi aquæ suppleat, de efficacia illius dicendum est, vnde intelligetur an prestet aliis baptismis, quos hæc tamen distinctus. Est igitur recepta Theologorum sententiã 4. sent. d. 4. Martyrium tam in paruulis, quàm in adultis, remittere omnem culpam & pœnam, siue æternam, siue temporalem, etiam sine formali & expressa peccatorum detestatione. Firmamentum huius sententiæ est, quod martyrium sit actus charitatis præstantissimus: sicut scriptum est Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. vt enim sacramenta omnia vim habent remittendi peccata, ex passione Christi. sic etiam, illud amplius hæc vim participat, quod eidè passioni, à qua est virtus huius remissionis, congruentius est: congruit autem baptismus aquæ cum passione Christi secundum representationem; quatenus quicumq; baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus, Rom. 6. vt cõsepulti cum illo per baptismum, in nouitatem vitæ resurgamus, quæ omnia, ipsa ablutione aquæ, siue immersione & emersione, baptismus repræsentat, & instrumentaliter efficit. martyrium autem cum passione Christi congruit operis imitatione, quatenus eximie dilectionis actus est: est igitur maxima vis remittendi peccatum à passione Christi in martyriũ

Efficacia martyrii in remissione culpa & pœnæ.

Martyrii per-
fessione operis,
compensat effi-
ciam baptis-
mi aqua ex ope-
re operato: &
ideo uterque
omnem culpam
& penam re-
mittit.
Disputat. Sot.
lib. 2. de nat.
& grat. c. 16.

martyrium deriuata: & ideo remissionem peccatorum efficit perfectissimam, non solum secundum rationem culpe, sed etiam omnis pena eterna & temporalis. An vero alius actus charitatis preter martyrium, satis sit adulto peccatori ad iustificationem, sine expressa & formali poenitentia & detestatione peccatorum, non est huius loci disputare; cum martyrium tantum baptismi nomen accipiat, & certe poenitentia adulto peccatori est via regia ad iustificationem: ut constat ex Domini predicatione, & Apostolorum in Actis. Martyrij autem illam efficaciam, qua omnem culpam & penam remittit, ut baptismus aqua, colligit D. August. lib. 13. de ciuit. c. 7. de fid. ad Petru. c. 3. & 30. ep. 108. ex verbo Domini; qui enim dixit, nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. dixit etiam, qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum, coram Patre meo, & qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. idem decernitur c. Catechumenum de consec. d. 4. & c. cum Marthe de celeb. miss. illis verbis, iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre: quod iam fruatur Deo, cui remissa sit omnis culpa & pena.

5 Quod vero quidam Theologi, ex hac efficiencia martyrij efficiunt, martyrium esse sacramentum, & gratiam conferre ex opere operato, inconsiderate dictum esse videtur. Nam licet martyrium in paruulis, baptismus sit persimile, quia confert illis sine actu interno gratiam, & remittat omnem culpam & penam, & quod in adultis vtrique debet adiungi interior actus, quo alter saltem velit baptizari, & adscribi religioni Christiane, alter pro Christo mortem opere: tamen ratio sacramenti baptismi sanguinis conuenire non potest, cum non sit institutus ut signum sensibile, neque infundat gratiam ex opere operato: sed potius operantis, ut eximius charitatis actus in adultis, & in paruulis, non aliter quam ex imitatione preclari operis, quo passus est ex nimia charitate Christus pro nobis, ut nos redimeret, & testimonium perhiberet veritati: quod perhibet etiam martyr Christo Domino. Colligamus igitur baptismum aqua & sanguinis, in ratione efficiendi dissimiles esse, cum ille efficiat, ut sacramentum ex opere operato, hic vel ex opere operantis ut in adultis, vel ex imitatione charitatis Christi, ut in paruulis: persimiles autem &

æquales esse in remissione omnis culpe & pena.

6 Ex his colligitur quod inquit D. Tho. art. 12. baptismum sanguinis ceteris omnibus prestare, que nomine baptismi conueniunt: quia passionis Christi vis excellentissime comunicatur martyrio, nempe imitatione eiusdem passionis; sed baptismus aqua representatione tantum instrumentali, poenitentia siue baptismus flammis, conuersione interiori, que licet charitate perficiatur, non tamen est perfectissimus actus illius, ut Martyrium. Quamuis itaque paria sint in remissione culpe & omnis pena, baptismus aqua & sanguinis; operis tamen perfectione hic prestantior est. Ille semper est ad salutem necessarius, hic non est, nisi necessarium sit pro Christo mortem subire: ille imprimit characterem, hic non imprimit, sed vincit adhuc charitatis perfectione.

7 Colligitur deinde, impiam esse Caluini sententiam, baptismum aqua cum poenitentia sacramento confundentis, ut non duo sacramenta, sed vnum tantum sint, appellatione tantum distinctum. aptissime, inquit ille, dixeris, si baptismum vocaueris poenitentia sacramento. Argumenta illius duo sunt. vnum ex sancta scriptura, alterum ex Patribus. ex scriptura quidem, quia Euangelista, inquit, Mar. 1. & Luc. 3. recitat Ioanem predicasse baptismum poenitentia in remissionem peccatorum: quasi baptismus Ioannis fuerit poenitentia sacramento, & baptismum Ioannis eundem omnino facit cum baptismum Christi, ut apertius constabit q. 69. de Patribus subiungit, [poenitentia sacramento cum baptismum eundem esse, peruulgatum & certissimum axioma fuisse in veteri Ecclesia. Nam in libello de fide ad Petrum, qui Augustino inscribitur, sacramentum fidei & poenitentia baptismus dicitur.]

8 Sed huius erroris refutatio in promptu est, ex verbo Dei expresso, ex totius Ecclesie catholice consensione in Patribus & conciliis. Primum quidem constat ex Ioan. 3. & 4. Apostolos Christi baptismum multos iniussisse, antequam Christus clauas regni caelorum, quibus poenitentia sacramentum nititur, eisdem vel promississet, vel contulisset. promissit enim Matt. 16. & 18. contulit post resurrectionem, Ioan. 20. Secundum, Petrus Act. 2. & 3. Iudeis nondum renatis

Primum confessio.
Baptismus sanguinis prestat baptismum aqua & flammis.

Secundum confessio.
Disputatio contra hereticos asserentes, baptismum & poenitentia sacramentum idem esse.

Fenardus in ap-
penitencia Castris-
si, haeresi quarta de l. primo.
Argumenta haereticorum.

Refutatio ex
sancta scriptura.

renatis in Christo poenitentia virtutem indixit, ut preparationem adultis necessaria, ad suscipiendum baptismum, dicens: poenitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrum. Sed Simonem Magum iam antea per Philippum baptizatum & peccantem, ad poenitentia sacramentum excitat his verbis, Act. 8. poenitentia age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. Similiter Paulus Ro. 2. Scribit eos iam renatos, bonitate & longanimitate Dei, ad poenitentiam adduci. Corinthios itidem 2. Cor. 7. iam baptizatos gaudet se contristasse ad poenitentiam. Similitudo huius distinctionis sacramenti poenitentia & baptismi, in veteri lege praecessit. Circuncisio enim, que vmbra fuit & typus baptismi, distincta omnino fuit a plebisque sacrificiis, que pro peccato offerebantur, & ideo vmbra quaedam & typi fuerunt sacramenti poenitentia. sic precursor Domini Ioannes, circuncisos Iudeos ad poenitentiam excitabat, Dominus & Apostoli: sed ille ad poenitentiam, qua baptismi Christi preparatio est, Trident. sess. 6. c. 6. hi autem non solum ad eandem, sed etiam ad sacramentum poenitentia, quod his necessarium esse docebat, qui a gratia baptismi excidissent, Trident. sess. 14. c. 1.

Ex patribus.

9 Patrum omnium testimonia obuia sunt, & per omnia eorum opera dispersa: & distinctis doctrinis de baptismum & poenitentia sacramento comprehensa. Basilium hom. de poenitentia, Nisenus libro extremo de vita Moysis, Nazianz. oratione in sancta lumina, & in sanctum baptismum. Cyprianus in epist. ad clerum de presbyteris, qui temere pacem lapsis dederant, & libro ad Nouatianum, quod lapsis spes venia non est neganda, contra que etiam extat liber Ambrosij de poenitentia, & idem Ambros. ad virginem lapsam cap. 8. & 10. August. lib. de vera & falsa poenitent. baptismum nulla vnquam ratione repeti debere scribit, ut explicauimus art. 9. huius q. & subiungit, per fructus itaque poenitentia baptizatis spes venia adhibetur; quae aperte baptismum a poenitentia distinguunt. & lib. 50. homiliarum, vltima homilia, formas & gradus poenitentia sic distinguit: ut prima sit, quae in adultis Catechumenis baptismum praedare debet, quos nisi poeniteat vita veteris, nouam non possunt inchoare, ut inquit Trident. Sess. 6. c. 6. de hac Christus & praecursor

Poenitentia gradus & species diuersae.

cursor. Matth. 3. & 4. poenitentiam agite, facite fructus dignos poenitentia. Secunda, ait August. poenitentia est, cuius actio per totam istam vitam perpetua supplicationis humilitate subeunda est: quia vita eternam, incorruptibilem, immortalemque; nullus desiderat, nisi eum vite huius temporalis, corruptibilis, mortalisque, poeniteat. Tertia actio poenitentia, ait idem Pater, est ea quae pro illis peccatis subeunda est, que legis decalogus continet, & de quibus Apostolus ait, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. eandem distinctionem proponit epist. 108. ad Seleucianum, & testimoniis scripturae confirmat. & lib. 1. de symb. c. 6. tribus modis inquit, dimitti peccata, baptismate, oratione, & humilitate maioris poenitentia. D. Hieron. Epistolis ad Pammach. & Demetr. poenitentiam inquit esse secundam tabulam post naufragium, scilicet gratia in baptismum accepta, ut explicat contra haereticos & defendit Concil. Trident. Sess. 6. cap. 14. de eadem poenitentia & baptismi distinctione, plura sunt eiusdem Patris testimonia, Dialogo 1. 2. & 3. contra Pelagian. & alibi. Tertulianus denique in lib. de Poenit. cap. 6. baptismum poenitentia actionem, ut preparationem sic coniungit, [lauacrum obgnatio est fidei, quae fides a poenitentia fide incipitur & commendatur. Aquam adituri sub antistitis manu cotestamur nos renuntiare diabolo & pompae, & angelis eius.] Sed de poenitentia sacramento, vocas eam secundam Christianorum spem, ut D. Hieron. secundam tabulam, & post instructionem vel baptismum, aduersus gehennam secundam subsidia, sic partite & distincte scribit, ut in eius sententia, partium huius sacramenti, & administrationis ritus descriptio expressa proponatur, a baptismum & eius sacramento omnino distincta. Sic enim scribit eod. lib. de poenitent. c. 9. tantum releuat confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat, confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciae, & quae sequuntur. ex quibus fere ad verbum multa Cypr. ad finem libri de lapsis, & Pacianus Parenesi ad poenit. quamuis enim haec de publica & solemni poenitentia scripta sint, conueniunt tamen & priuatae; quod vtriusque communis esset secreta delictorum confessio, ut ad eundem librum Tertulliani eruditissimus Pamelius obseruauit

Ex imitatione Tertul. lib. de poenitentia, obmissionem gratia vocat naufragium, & poenitentiam subsidia secunda.

Comment.in D. Th. tert. part.

obseruauit num. i. vbi etiam plurima veterum Patrum testimonia de pœnitentia, vt à baptismo distincta recenset; quibus adiūge Iustini q. 97. ad orthodoxos, Clementem Alexand. lib. 1. pœdagogi c. 9. & lib. 2. Stromat. Theophilum Antiochenū lib. 2. & 3. ad autolyicum, Irenæum lib. 3. c. 37. Clementem lib. 2. constitut. Apost. c. 7. & multis aliis sequentibus.

Ex conciliis.

10 Ex conciliis vniuersalibus apertissima etiam sunt testimonia. Florent. sess. vltima. baptismum à pœnitentiæ sacramento, ex materia, forma & ministris apertissimè distinguit: & omnia concilia hac ratione septem distinguunt sacramenta, quòd baptismum à pœnitentia distinctum connumerent: vt ostendimus supra differentes de numero sacramentorum q. 61. num. 9. sed expressius contra recentes hæreticos distinguit baptismum à pœnitentia Concil. Trident. sess. 14. c. 2. primò quidè, quia materia, forma & ministri omninò dissident, cum Ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus: quid enim mihi, inquit Apostolus 1. Corinth. 5. de his qui foris sunt iudicare. iudex autem est minister pœnitentiæ, vt constat. Secundò, quia baptismus iterari non potest vt art. 9. huius q. ostensum est: sacramentum verò pœnitentiæ toties iteratur, quoties ad ministrum illius pœnitentes confugerint. Tertio, ex effectis; baptismo enim efficitur homo per regenerationem noua creatura, plenè & perfectè remisit omnibus culpis & pœnis: pœnitentia non regenerat, sed reconciliat nos Deo, magnis nostris laboribus & fletibus, vnde vocatur baptismus à sanctis Patribus laboriosus, non autem simpliciter & propriè baptismus. Quare eadè sess. 14. can. 2. sic decretū est: si quis sacramenta confundens ipsum baptismum pœnitentiæ sacramentum esse dixerit: quasi hæc duo sacramenta distincta non sint: atq; idèd pœnitentiam non rectè secundà post naufragium tabulà appellari, anathema sit.

Argumenta hæreticorum sefelluntur.

11 Quæ verò ab eisdem protestantibus argumenta, pro sua sententia concluduntur, planè nullam vim habent. constat enim baptismum Ioannis, à baptismo Christi longe differre, vt constabit exactius infra q. 69. ille excitabat ad pœnitentiam tantum, interius non regeneras, hic autem requirit quidem in adultis actum pœnitentiæ virtu

tis, sed suscipientem sic legitime preparatū, vel puerum sine vlla præparatione, regenerat. quòd autem baptismus aliquando dicatur pœnitentiæ sacramentum, vt de fide ad Petrum c. 30. eadem ratione constat: nempe quòd adultis, precedente actu virtutis pœnitentiæ, conferatur: sicut dicitur sacramentum fidei, quòd sit publica fidei professio in baptismi susceptione, vt supra ostensum est. non tamen inde efficitur, baptismi sacramentum, esse pœnitentiam, vel esse ipsam fidem: vt impiè & imperitè Caluinus & reliqui Protestantés colligunt. quòd verò Caluinus remissionem peccatorum, recordationi baptismi suscepti tribuit, quasi baptismus, vt pœnitentiā sola recordatione, illa peccata remittat, ead. q. 69. plenè refutabitur.

QVÆSTIO LXVII. De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum, in octo articulos diuisa.

D Einde considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi.

- ¶ Et circa hoc quaruntur octo.
- Primò, *vtum ad diaconum pertineat baptizare.*
- Secundò, *vtum pertineat ad præbyterū, vel solum Episcopum.*
- Tertiò, *vtum laicus possit sacramentum baptismi conferre.*
- Quartò, *vtum hoc possit facere mulier.*
- Quintò, *vtum non baptizatus non possit baptizare.*
- Sextò, *vtum plures possint simul baptizare vnum & eundem.*
- Septimò, *vtum necesse sit aliquem esse qui baptizatum de sacro fonte recipiat.*
- Octauò, *vtum suscipiens aliquem de sacro fonte, obligetur ad eius institutionem.*

ARTI-

Quæst. LXVII.

ARTICVLVS I.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

4. d. 5. q. 2. ar. 1. q. 2. & d. 7. q. 3. ar. 1. q. 1. cor. & d. 13. q. 2. art. 5. q. 2. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ad officiū diaconi pertineat baptizare. Simul enim iniungitur à Domino officiū prædicandi Euangelium, & baptizandi secundum illud Mat. vltimo. Euntès docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Sed ad officiū diaconi pertinet euangelizare. Ergò videtur, quòd etiam ad officiū diaconi pertineat baptizare.

aa. 5. in par. 1. à med. vsque ad finem. illius partis.

¶ 2. Præterea, Secundum Dion. 5. c. Eccle. hier. purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio à peccatis maximè fit per baptismum, secundum illud Ephe. 5. Mūdans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Ergò videtur, quòd baptizare pertineat ad diaconum.

¶ 3. Præterea, De beato Laurentio legitur, quòd cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. Ergò videtur, quòd ad diaconos pertineat baptizare.

Gelas. 1. in ep. ad Episcopos per Lucaniam, c. 9. dist. 93. c. 13. Diaconos.

SED CONTRA est, quòd Gelas. Papa dicit, & habetur in Decret. 93. dist. 1. Diaconos propriam constitutionem obseruare mensuram, & infra, Absque Episcopo, vel præbytero baptizare nō audeat, nisi prædictis ordinibus fortasse longius constitutus, necessitas extrema cōpellat.

ca. 7. cele. hier. in prin. & c. 8. circa princ.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut celestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (vt Dionys. dicit. 7. c. celest. hier.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest quid ad vnunquēque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri, quia videlicet ad diaconos non pertinet

Artic. I.

aliquod sacramentū principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis maioribus in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconum non pertinet quasi ex proprio officio tradere sacramentū baptismi, sed in collatione huius sacramenti & aliorū, assistere & ministrare maioribus. Vnde Isidor. dicit, ad diaconū pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramētis Christi in baptismo, siue in chrismate, in patena & calice.

Decr. d. 93. ca. 17. habetur in decr. d. 25. ca. Perleitis. Et dicitur esse in ep. ad Ludifredū.

c. 5. in 11. de sacerdotum perfectionibus.

c. 3. eccles. hier. par. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare Euangelium in Ecclesia, & prædicare ipsum per modum catechizantis. Vnde & Dion. dicit, quòd diaconi habent officium super immundos, inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id est, exponere Euangelium, pertinet propriè ad Episcopum, cuius actus est perficere, secundū Dion. 5. ca. Eccl. hier. Perficere autem idèd est quòd docere. Vnde nō sequitur, quòd ad diaconos pertineat officium baptizandi.

c. 2. par. 1. & 2.

AD SECUNDVM dicendum, quòd sicut Dion. dicit in 2. c. eccl. hier. baptismus non solū habet purgatiuam, sed etiā illuminatiuā virtutem. Et ideo excedit officiū diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet, vel repellendo immundos, vel dispendendo eos ad sacramenti susceptionem.

In arg. Sed cōt.

AD TERTIVM dicendū, quòd quia baptismus est sacramentū necessitatis, permittitur diaconibus necessitate urgente, in absentia maiorū baptizare, sicut patet ex auctoritate Gelasij supra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens baptizauit.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod baptizare non pertineat ad officium presbyterorum, sed solum Episcoporum. Quia (sicut dictum est) sub eodem precepto iniungitur Mat. vi. officium docendi & baptizandi. Sed docere, quod est perficere, pertinet ad officium Episcopi, ut patet per Dion. 5. & 6. c. Eccles. hier. Ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Episcopi.

¶ 2. Præterea, Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem videtur ad officium solius principis pertinere. Sed principatum in Ecclesia tenent Episcopi, qui, ut dicitur in 1. glof. Luc. 10 tenent locum Apostolorum, de quibus dicitur in Psal. 44. Constitues eos principes super omnem terram. Ergo videtur, quod baptizare pertineat solum ad officium Episcopi.

¶ 3. Præterea, Isidorus dicit, quod ad Episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris & consecratio chrismatum, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras virgines benedicit. Sed his omnibus maius est sacramentum baptismi. Ergo videtur, quod multo magis ad officium solius Episcopi pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit in li. de officiis. Constitat baptismum solis sacerdotibus esse traditum.

RESPONDEO dicendum, quod sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiant, sicut supra dictum est. Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apost. 1. Corin. 10. Unus panis & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pa-

ne & de uno calice participamus. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis. Unde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. Et ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. Eiusdem enim videtur esse operari totum, & partem in toto disponere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod utrumque officium, scilicet docendi & baptizandi, Dominus Apostolis iniunxit, quorum vicem gerunt Episcopi, aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tanquam principalissimum. Unde & ipsi Apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi commisit Apostolis, ut per alios exercendum. Unde & Apost. dicit 1. Cor. 1. Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum & sapientia ministrum, sicut in docendo, ut patet ex supradictis. In cuius etiam signum nec ipse Dominus baptizavit, sed discipuli eius, ut dicitur Ioan. 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin Episcopi possint baptizare, quia quod potest potestas inferior, potest & superior. Unde & Apostolus ibidem dicit, se quosdam baptizasse.

AD SECUNDUM dicendum, quod in qualibet republica, ea, quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora vero maioribus reservantur, secundum illud Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referat ad te, & ipsi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores civitatis principes pertinet

tinere disponere de infimo populo, ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad maiores civitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Ecclesie, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicitur glof. Luca 10.

AD TERTIUM dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacramentum baptismi est potissimum necessitate. Sed quantum ad perfectionem, sunt quedam alia potiora, quæ Episcopis reservantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus possit baptizare.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem. Sed ea quæ sunt ordinis, non possunt committi non haberi ordinem. Ergo videtur, quod laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

¶ 2. Præterea, Maius est baptizare, quam alia sacramentalia baptismi perficere, sicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptismalem benedicere. Sed hæc non possunt fieri à laicis, sed solum à sacerdotibus. Ergo videtur quod multo minus laici possint baptizare.

¶ 3. Præterea, Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & poenitentia. Sed laicus non potest absolvere in foro poenitentiali. Ergo neque potest baptizare.

SED CONTRA est, quod Gelasius Papa & Isidorus dicunt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

RESPONDEO dicendum, quod ad misericordiam eius, qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet, ut in his, quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem sacramenta, maxime necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spirituales, quia pueris aliter omnino subveniri non potest, & adulti non possunt aliter, quam per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam & quantum ad poenam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit communis, scilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque, non ordinatus: ne propter defectum baptismi, homo salutis sue dispendium patiatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam convenientiam & solennitatem, non autem hoc est de necessitate sacramenti. Unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem, tamen sacramentum baptismi confert, nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD SECUNDUM dicendum, quod illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem, non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent, nec possunt à laico, sed solum à sacerdote, cuius est solenniter baptizare.

AD TERTIUM dicendum, quod (sicut supra dictum est) poenitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus. Potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat à tota poena,

4. d. 2. ar. 1. q. 2. Et d. 7. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. Et d. 17. q. 3. ar. 3. q. ar. 3. q. 2. cor. Et d. 24. q. 2. ar. 2. ad 1. q. prac. artic. 5. ar. 2.

6. 5. in par. 1. ad 100.

est 71. ord. ibid. ex Beda Lu. 10. super illud. De signant loc. 72. disp. 10. 20.

habetur in de. ere di. 25. cap. 7. electis & d. utur esse in ep. ad Ludifredum.

23. 2. e. 24. no multum remotè ante finem. & habetur de ius. d. 4. c. 18.

9. 51. ar. 1. 2. & 6.

Ep. 21. or. ibid. ex Bed. loco citato in arg. q. 65. artic. 3. ad 4.

2. 2. q. 100. ar. 2. ad 1. Et 4. d. 1. q. 2. ar. 1. q. 3. & d. 6. q. 1. ar. 3. q. 2. & 3. ar. prace. in locis citatis artic. pra. in utroque argu. Sed cont.

Id habet glof. Ly. 1. 1. in. ep. au locu. Apot.

q. 64. ar. 56. & 9.

Fin d. cr. ibi. d. citat. & d. 93. ca. 13.

q. 65. ar. 3. & 4.

na, nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier possit baptizare.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur, quod mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quod mulier, quamuis docta & sancta, viros in conuertu docere, vel aliquos baptizare non presumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in conuertu, secundum illud 1. ad Cor. 14. Turpe est mulieri, in Ecclesia loqui. ergo videtur, quod nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ 2. Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis. unde à sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi baptismus. Sed hoc non potest competere mulieri, secundum illud 1. Tim. 2. Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio. Ergo mulier baptizare non potest.

¶ 3. Præterea, In spirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni uteri (vt Aug.* dicit super illud Io. 3. Nūquid homo potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non potest.

SED CONTRA est, quod Verba. Papa dicit *, & habetur in Decret. 30. q. 3. Super quibus cōsuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis hac sententia respondendum, vt baptismus sit, si instante necessitate foemina puerum in nomine sanctę Trinitatis baptizauerit.

RESPONDEO dicendum, quod Christus est, qui principaliter baptizat, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. Dicitur autem Colof. 3. Quod in Christo non est masculus & foemina. Et ideo sicut masculus laicus potest baptizare quasi minister Christi, ita etiam & foemina. Quia tamem caput mulieris est vir, & caput viri est Christus (vt dicitur 1. Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia viri, sicut nec laicus presente clerico, nec clericus presente sacerdote: qui tamem potest baptizare presente Episcopo, eo quod hoc pertinet ad officium sacerdotis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tamen priuata doctrina, vel monitione, aliquem instruere, ita non permittitur ei publice & solenniter baptizare, sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

AD SECUNDVM dicendum, quod quando baptismus solenniter & ordinariè celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere à presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamem non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

AD TERTIVM dicendum, quod in generatione carnali masculus & foemina operantur secundum virtutem proprię naturę, & ideo foemina non potest esse principium generationis actiuum, sed passiuum tantum. Sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi, & ideo eodem modo potest vir & mulier in casu necessitatis baptizare.

re. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, non esset rebaptizandus, sicut & de laico dictum est. * Peccaret tamem ipsa baptizans, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus possit sacramentum baptismi conferre.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur, quod ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod non habet, sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. Ergo non potest ipsum conferre.

¶ 2. Præterea, Sacramentum baptismi confert aliquis, in quantum est minister Ecclesię. Sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad Ecclesiam, scilicet nec re, nec sacramento. Ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ 3. Præterea, Maius est sacramentum conferre, quam suscipere. Sed non baptizatus non potest alia sacramenta suscipere. Ergo multo minus potest aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quod Isidorus * dicit, Rom. Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet Paganus sit qui baptizat. Sed ille qui est baptizatus, non dicitur Paganus. Ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPONDEO dicendum, quod hanc questionem Aug.* indeterminatam relinquit. Dicit enim in 2. contra Epist. Parmen. Hęc quidem alia questio est, vtrum & ab his, qui nunquam

fuerunt Christiani, possit baptismus dari, nec aliquid remere inde affirmandum est, sine autoritate tanti concilij, quantum tante rei sufficit. Postmodum vero per Ecclesiam determinatum est, quod non baptizati, siue sint Iudei, siue Pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma Ecclesię baptizent. Unde Nicolaus Papa respondet de cōse. d. 4. ad cōsulta Bulgar. c. 3. A quodam Iudeo, nescitis vtrum Christiano an Pagano, multos in patria vestra afferitis baptizatos, & quid inde sit agendum, cōsultis. Hi profecto si in nomine sanctę Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent, si autem forma Ecclesię non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. Et sic intelligendum est, quod Greg.* secū-

ndus scribit Bonifacio Episcopo: Quos à Paganis baptizatos esse asseruisti (scilicet Ecclesię formam non seruata) vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materię, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quęcunq; aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicunque homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest, vt si duo non baptizati se inuicem baptizent, dum prius vnus baptizaret alium, & postea baptizaretur ab eodem, & consequenter vterq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, vterq; grauer peccaret, scilicet baptizans baptizatus: & per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius, sed

Sup. arti. 3. & locis ibidem in dicitis. In Conc. 4. Cap. 100. & referatur de cōs. d. 4. c. 19. Mulier.

art. prac.

Supra ar. 3. & locis ibidem notatis.

De cōs. d. 4. c. 23. A quodam Iudeo.

habetur de cōs. d. 4. Quos à paganis. c. 51. De nuu.

Tract. 11. pag. 10. ante mediu. 2. 9.

Verba. Vitali presbytero Brisenensi scribens. 30. q. 3. c. Super quibus.

refertur 1. q. 1. ca. 60. Si quis per ignorantiā. Et de cōs. d. 4. c. 2. Romanus.

Li. 2. c. 13. post medium, to. 7. refertur 1. q. 1. c. 98. l. c. Aug. de vn. co. bapt. cōt. Petil. ca. 7. 80. 7.

Christus est qui interius baptizat, qui potest ut omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare, quia, ut Nicolaus Papa dicit, baptismus non est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

AD SECUNDUM dicendum, quod ille qui non est baptizatus, quamvis non pertineat ad Ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, in quantum scilicet intendit facere quod facit Ecclesia, & formam Ecclesie seruat in baptizando. Et sic operatur ut minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD TERTIUM dicendum, quod alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur, quod non baptizatus possit baptizare, quam quod possit alia sacramenta suscipere.

COMMENTARIUS.

AD baptismi administrationem, cuius essentiam hactenus explicauimus, ministeri consideratio necessaria est: cum ipsius recta intentio, essentiam illam perficiat & absoluat. Minister autem, aut est ipsius baptismi, aut baptizati. deinde baptismi minister, vnus aut plures: vnus autem, vel ordinarius & ex officio, vel extraordinarius ex commissione, & in articulo tantum necessitatis: plures vero ministri, vel totales & integri, vel partiales & non per se, sed potius coniuncti, ad eandem administrationem sacramenti perficiendam. De vno ministro, est hæc sententia recepta ab omnibus Theologis. 4. sentent. dist. 7. praxi & vsu Ecclesie catholice probata. Minister ordinarius baptismi tam in solenni & publica administratione, quam in priuata, est Episcopus, vel sacerdos iure suo etiam presente Episcopo; ex commissione autem & concessu Episcopi, aut sacerdotis, diaconus: cogente vero necessitate &

sine solemnibus ceremoniis baptizare possunt omnes de populo, mares & feminae, non solum fideles, sed etiam infideles, Iudæi & hæretici; & verum sacramentum conferunt, si iuxta Ecclesie catholice consuetudinem, necessaria adhibeant ad sacramenti consecutionem.

Ratio primi ex verbo Domini colligitur. Episcopis enim in Apostolis, quibus successerunt, præcepit Dominus Matth. & Mar. ult. euntes baptizate, & docete. Sed Apostolorum vsus & praxis docuit, præcipuum munus Episcopi esse docendi commissam sibi plebem fidem & Christianos mores, quod proinde per seipsum præstare teneretur; & presbyteris sacramenti baptismi & penitentiae atque sacre communionis, administrationem committendam esse, sic enim scriptum est Act. 6. Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis: & verbo Dei consentienter concilia decreuerunt, præcipuum munus Episcopi esse prædicationem, quod in Ecclesia sua ipse per se, nisi legitime impeditus fuerit præstare teneatur, & eo impedito per eos, quos ad id munus assumet; in aliis autem Ecclesiis per parochos, siue iis impeditis, per alios ab Episcopo ad id munus eligendos. sic enim D. Paulus de Episcopo, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere: hoc est diuinum præceptum, ut Episcopi tanta sit cognitio doctrinae & religionis Christianae, ut possit populum instruere, & verbo Dei repugnantes, falsitatis conuincere. itaque licet à munere docendi legitime impeditus abstinere: necesse tamen est illum ea pollere facultate doctrinae, ut possit & populum docere, & corruptores verbi Dei refellere, ut sanam & sinceram doctrinam populus retinere possit, & à falsis doctoribus minime decipi. sic de munere præcipuo Episcopi definitum est in Concilio Trident. sess. 5. c. 2. decreti de reformat. & sess. 24. c. 4. decreti secundi de reformat. & iam olim Carthagin. 4. c. 20. Tolentan. 11. c. 2. Rhemen. c. 14. præcipiunt Episcopo, quod Apostolus ante præceperat, attendere orationi, lectioni sancte scripturae & patrum, atque prædicationi: cætera omnia ministris committere, Lateranen. sub Innocent. III. c. 10. Denique omnia Episcopi munera collegit breuiter idem Concil. Trident. sess. 23. c. 1. decreti de reformat.

Episcopi præcipuum munus.

Diaconus, quare ratione dicitur prædicare & baptizare.

formatur. his verbis, [cum præcepto diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verboque diuini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pacere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere.] constat igitur Episcopum per se ipsum sacri ad populum docendum, & quædam sacramenta administrandum, ut confirmationem, ordinem, aliorum vero administrationem; presbyteris committendam esse, præsertim parochis, & aliis deinde quos in Domino ad id munus idoneos iudicauerit. itaque ex iure diuino deriuatur, ut si Episcopus legitimo impedimento prædicare non possit, aut non in omnibus populis suæ curæ commissis, eligat tamē viros potentes opere & sermone, ut loquitur Lateran. Concil. paulo antè citatum, qui idem munus præstare possint.

Quod autem diaconus in sua ordinatione dicitur ab Episcopo, diaconum oportet baptizare & prædicare, id sane ministerialiter est intelligendum, id est, ut iuxta nomen suum, prædicanti, aut baptizanti Episcopo, aut sacerdoti ministrum se exhibeat: est enim diaconus idē quod minister, & idē congruenter nomini suo dicitur, ut baptizet & prædicet, nempe ministrando iis, quibus utrunque munus ex officio competit. sic diaconus dicitur prædicare cum populo legit, aut recitat Euangelium, materiam prædicationis Episcopo, vel sacerdoti ministrans. sic colliges ex c. constat de consecr. d. 4. illud etiam certū est posse diaconum ex impositione, aut commissione Episcopi prædicare & populū docere, ut inquit Pelagius d. 93. c. diacones. Recte igitur D. Thom. art. 1. ad primum, ad diaconum, inquit, pertinet recitare Euangelium, & prædicare ipsum per modum catechizantis. Sed docere, id est exponere Euangelium, pertinet proprie ad Episcopum, cuius actus est perficere, quod idem est atque docere.

D. Tho. art. 2. ad 1. Episcopus ministerium baptismi & docendi alius, sed prædicandi per seipsum exercet.

Eadem omnia apertè in seipso Apostolus docuit 1. Cor. 1. & in seipso omnes Episcopos, qui successores sunt Apostolorum, ut sacerdotes discipulorum septuaginta, Anacleto. epist. 2. August. ad illud Psalm. 44. pro patribus nati sunt tibi filij. 68. d. c. quorum; Clement. I. de poenis; Valdens. de sa-

cramental. p. 7. lib. 3. c. 29. inquit ergo Apostolus de se, & omnibus Episcopis non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. ipse etiam Dominus, qui per seipsum euangelizauit, tamē non baptizauit per seipsum, sed per discipulos Ioan. 4. baptizauit tamē aliquando Apostolus, quia quod potest inferior minister, potest etiam superior: sed quia omnia idē Episcopus præstare non potest, usurpat ipse quod præcipuum & sibi proprium est, cætera committit aliis; sed inuigilans & incumbens muneribus eorum. sic enim subiungit eod. c. 11. gratias ago Deo quod neminem vestrum baptizauit nisi Crispum & Caium, ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis. baptizati autem & Stephanæ domum: ceterum nescio si quæ alium baptizauerim. de inuigilando autem in omnibus, est illud de instructione Timothei Episcopi 2. Timot. 4. tu vero vigila in omnibus, labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. est enim illud expendendum, [vigila in omnibus & labora] quasi in committendis ministeribus, & eorum executione, inuigilandum sit semper Episcopo: ipse tamen propriam, quam proinde per se ipsum præstare teneatur, esse Euangelij prædicationem. id enim exptiunt illa verba [faciopus Euangelistæ.] ad Titum 2. Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam. ut enim non potest Episcopus per alium potens esse exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere, cum hæc potentia sit Episcopi propria facultas: sic neque loqui sanam doctrinam & facere opus Euangelistæ: & ipsa exculatio per legitima impedimenta à munere per se ipsum docendi, accusatio est cessante legitimo impedimento. impotentia verò, non est proprie & uere legitimum impedimentum, sed potius defectus, & priuatio illius potentiae & facultatis ad docendam fidem, & mores Christianos, & redarguendum repugnantes: cum impedimentum sit non facultatis, quam inesse oportet ex diuino præcepto Episcopis, sed muneris quod ab ea facultate deriuatur, & eam præexistentem omnino exigit & requirit, quatenus facultates ad munera destinantur. Sic autē sacerdos in sua ordinatione, baptizandi potestate accepit: ut tamē sine Episcopi, aut parochici commissione, eam exercere non possit, & idoneus iudicatus sit prius ab Episcopo ad solennem baptismum & extra articulum

Episcopus inuigilet & laboret in omnibus et quæ alius committit.

Facultas & potentia ad prædicandum præcepto diuino Episcopo imposita, & quod est illius legitimum impedimentum.

De cons. d. 4. c. 23. A quodam Iudæo, in fi.

De ministro ordinario, ex extraordinario baptismi.

ticulum necessitatis, quare si aliter administraret hoc sacramentū, grauius peccat. An vero diacono possit committi baptismi administratio: respondeo non posse, nisi ubi pluribus necessariō baptizādis sacerdos nō sufficeret, & eo pręcipiente, vt de Eucharistię administratione definitur in Cōc. Nicęno can. 14. & Arelatē. c. 15. & suspensione notatur à Nicęno, Diaconus etiā aliter baptizās irregularitate. c. 1. de cler. non ordin. min. ita fit vt nisi cogēte necessitate, diaconus baptizare nō possit absente pręsbeytero, vel eo pręsente & pręcipiente: quod obseruauit glo. verbo necessitas c. diaconos. 93. d. vt legimus de Philippo baptizante eunuchum Act. 9. cū tantū esset diaconus.

6 De prima p. sentētię propositę dictum est. Alterius verō p. de baptismi ministris in articulo necessitatis, ubi locus non est solēnis cęremoniis, cōfirmatio est manifesta. cū enim hoc sacramentum sit omnibus ad salutem maximē necessariū, infra q. 68. art. 1. & 2. & idē materia illius cōmunitis aqua naturalis: sic etiā neminē ab eius administratione excludi voluit Ecclesia, vt omnium salutē cōsuleret. Tert. de bap. Hieron. cōtra Lucif. plurima patrū decreta de cons. d. 4. quare Caluiniani impiē cęsent, baptismum à laicis administratū, nullum esse: & idē sic tinctos iterū tingunt & abluunt: vt refert Feuard. in appēd. Castrēsis. 6. hęresi de baptismō. voluit tamen Ecclesia ordinē quendā inter ipsos ministros statuere, vt omnia decēter & secundū ordinē fiant: quāuis ad essentiā sacramenti illius ordinis immutatio nihil efficiat, nēpē mulier pręsente viro, laicus pręsente clerico, clericus ordine inferior pręsente sacerdote, administrationē sibi sumere nō debet: nisi forte dignitate, aut ordine inferior, in administratione sacramēti peritior sit. sic obstetrices, quę in casu necessitatis imminētis, baptizare consueuerunt, viris plerunq; pręferendę sunt. quin etiā si probabile periculū vitę infantis & pueri imminere videatur, nec alius minister pręsto sit, licebit matri, aut patri sacramentū puero administrare: neq; inde aliqua inter parētes spiritualis cognatio cōtra hitur, quę eos à debito inuicē reddēdo diuellat: cū hoc impedimentū & cognationē articulus necessitatis excludat. Ab his autē omnibus verū sacramentum, & rem sacramēti, idest effectū, conferri, dubitandū nō

est, cū essentialia sacramēti adhibita sint, & Ecclesia catholica ita sepē definiert, & cōsentientem suę definitioni praxim & vsum semper retinuerit. Ceterū sic baptizatis, si euaserint imminens vitę periculū, statuit solēnes cęremonias, quas necessitatis articulus excludit, in Ecclesia publicē adhiberi, quod in eis insit etiā aliqua vis ad profectū vitę spiritualis, vt explicat D. Th. infra q. 71. ar. 3. decreta verō Ecclesiastica de his extraordinariis ministris, referūtur ex veteribus de cōf. d. 4. & pręterea in Cōc. Florē. ses. vi. in doctrina de sacramētis ita definitū est. Minister huius sacramēti est sacerdos, cui ex officio cōpetit baptizare. in casu autē necessitatis, non solū sacerdos, vel diaconus, sed etiā laicus & mulier, imo etiā paganus & hęreticus baptizare potest: dummodo formam seruet Ecclesię, & facere intendat, quod facit Ecclesia. de baptismō autem hęretico dictum est q. 66. art. 9.

7 De peccato autē illorū, qui in baptismō solēnes cęremonias & ritus nō retinēt, vel nulla cogēte necessitate nō adhibent, nō rectē omninō Caiet. iudicauit. aut enim ait secundū se, suapte natura, vel ex genere, hoc consideratur, aut ratione pręcepti Ecclesiastici. primo quidē modo, mortale peccatū nō potest hic accidere: quia quod aliquando rectē fit, id suapte natura malū esse non potest, cū naturale mutari non possit: constat autem in casu necessitatis ritus illos laudabiliter omitti. Secundō autē modo, mortale peccatum esse potest, vno ex tribus modis, primo ex inobedientia, si adsit contemptus: secundo ex pręsumptione, vt si laicus sacerdotis munus assumat: tertio si pręcepti Ecclesiastici tāta esset vis ex modo impositionis. vnde solēnter baptizās, tenetur sub reatu mortalis peccati, ritū Ecclesię seruare, quāuis leuis omisso excusaret plane. similiter laicus, vsurpās solēnem sacramēti administrationē. quod si extra necessitatis articulū baptizaret sine solēni ritu, & sine contēptu & pręsumptione, nō videretur cōmittere peccatū mortale, vt si existimaret se rectē facerē. Idē dicēdum est de his, qui se vicissim baptizarent extra necessitatis articulū. sic Innocēt. III. in c. debitū de bap. affirmat Iudęū baptizantē se, si statim ē vita excessisset, ad patriā euolaturū: quasi nullum peccatū cōmississet: cū tamē grauior sit error se ipsum baptizantis,

zantis, quāis de quo agimus. quod autē inquit D. Th. ar. 5. baptizates se vicissim ad eodē grauius peccare, vt impediatur effectus baptismi, id de pręsumētibus est intelligendū, vel de integro baptismi effectū illi enim, licet grātiā consequerentur, non tamen remissionem omnis culpę & pœnę, quia veniale saltem peccatum committerent. sic Caiet.

8 Sed verior & certa sentētia est: laicum vel extra articulū necessitatis, etiā sine solēnitate baptizantē, vel in eodē articulo, vel extra eū solemniter adhibentem, mortaliter peccare ex suo genere: & sola ignorātia inuincibili excusari posse, sed secundo modo minus graue peccatū est. Ratio primi est, quia vsurpatio muneris sacerdotalis, ex suo genere mortale peccatum est, & sacrilegium: quare qui sic vellet baptizari, vel eidem baptismō cooperaretur, idem peccatum committerent: & adulti se vicissim baptizantes grātiā nō consequerētur, quod planē voluit D. Tho. artic. 5. licet omnibus character imprimeretur. vnde c. si quis de cler. non ord. omnis laicus ex officio baptizans, idest, solemniter, irregularitātē incurrit, non autem in articulo necessitatis: quia illa pœna culpę illius comes est. Ratio secūdi est, quia ignorātia inuincibilis facit inuoluntariū, sine quo peccatū non est. vtrū autem liceat in articulo necessitatis baptizari ab eo, qui ex precio tantū & simoniace baptizare vellet. D. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 2. ad 1. semper autē paruulus baptizatus à quocunque ministro, etiā delinquēte grauisimē, in tegrū effectū baptismi recipit: sed adultus, nisi excusetur ignorātia inuincibili, characterem, fidem, & spem, non autem charitatem recipiet, quia cooperatur peccato alterius, & poterit baptismi voto salutem cōsequi, infra q. 68. art. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul vnum baptizare.

4. d. 3. ar. 2. q. 2. ad 1. c. 2. d. 6. 7. 2. art. 1. q. 3. ad 3.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod plures possint in vno baptizare. In multitudine potest facere vnus, possint facere titur. Vnde videtur, quod quicquid enim cōtinetur vnū, sed nō conue-

multi, & non ē cōuerso, sicut multi trahūt nauem, quā vnus trahere non possit. Sed vnus homo potest baptizare. Ergo & plures possunt simul vnum baptizare.

¶ 2. Pręterea, Difficilius est quod vnū agēs agat in plura, quā quod plures agentes agant simul in vnū. Sed vnus homo potest simul plures baptizare. Ergo multo magis plures possunt simul vnum baptizare.

¶ 3. Pręterea, Baptismus est sacramentū maximē necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessariū, quod plures simul vnū baptizēt, puta, si aliquis paruulus esset in articulo mortis, & adessēt duo, quorū alter esset mutus, & alter manibus, & brachiis careret, tūc enim oporteret quod mutilatus verba pręferret, & mutus actum baptismi exereret. Ergo videtur quod plures possint simul vnum baptizare.

SED CONTRA est, quod vnus agentis est vna actio. Si ergo plures vnum baptizarent, videretur sequi, quod essent plures baptismi, quod est contra id quod dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma.

RESPONDEO dicendum, quod sacramentū baptismi pręcipuē habet virtutē ex forma, quā Apostolus nominat verbū vitę. Ephes. 5. Et ideo cōsiderare oportet, si plures simul vnū baptizarent, quā forma videretur. Si enim dicerēt: Nos te baptizamus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, dicūt quidā, quod nō conferreretur sacramentū baptismi, eo quod non seruaretur forma Ecclesię, quę sic habet: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Sed hoc excludit per formā baptizādi, quā vitur Ecclesia Gręcorū, possent enim dicere, Baptize-

tur seruus Christi N. in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, &c. Sub qua forma Græci baptismum suscipiunt, quæ tamē forma multo magis dissimilis est formæ, qua nos utimur, quæ si dicatur: Nos te baptizamus. Sed considerandum est, quod ex tali forma, te baptizamus, exprimitur talis intentio, quod plures conveniant ad unum baptismum conferendum. Quod quidem videtur esse contrarietatem ministerij: homo enim non baptizatur, nisi ut minister Christi, & vicē eius gerens. Vnde sicut vnus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum representet. propter quod signanter Apostolus dicit, Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptismum. Et ideo contraria intentio videtur excludere baptismi sacramentum. Sic verò uterque diceret: Ego te baptizo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, uterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum conferret. Quod posset contingere in eo casu, in quo contentiosè uterque aliquē baptizare conaretur. Et tunc manifestum est, quod ille, qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum, alius verò quantūcumque ius baptizandi haberet, nihil faceret, & si verba pronuntiare presumeret, esset puniendus tanquam rebaptizator. Si autem omnino simul ambo verba proferret, & hominē immergeret, aut aspergeret, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi: quia uterque intendere non baptizatum baptizare. Et uterque quantum est in se baptizaret. Nec traderent aliud & aliud sacramentum, sed Christus, qui est vnus, interius baptizans, vnum sacramentum per vtrunque conferret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit vnus, per vnum ministrum perficit suum opus.

AD SECUNDVM dicendum, quod in casu necessitatis vnus posset simul plures baptizare, sub hac forma: Ego vos baptizo, puta, si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiusmodi, quod omnino morā non pateretur, ut sigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diversificaretur forma Ecclesiæ, quia plurale non est nisi singulare geminatum: presertim cum pluraliter dicatur Matt. vlt. baptizantes eos, &c. Nec est simile de baptizante & baptizato, quia Christus, qui principaliter baptizat, est vnus, sed multi per baptismum efficiuntur vnus in Christo.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra dictum est) integritas baptismi consistit in forma verborum, & in vsu materiæ. Et ideo neque ille, qui tantum verba profert baptizat, neque ille, qui immergit. Et ideo si vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conveniens, neque enim poterit dici: Ego te baptizo (cum ipse non immergat, & per consequens non baptizet) neque etiam poterit dici: Nos te baptizamus, cum neuter baptizet. Si enim duo sint, quorum vnus vnam partem libri scribat, & alius aliam, non erit propria locutio, Nos scripsimus librum istum, sed synecdochica, in quantum totum ponitur pro parte.

COMMENTARIUS.

¹ DE baptismi vnico ministro dictum est, de pluribus nunc differendum est,

est, contingit autē plures esse, vel ut partes constituentes integrum vnum, & perfectum ministrum, vel ut integros & perfectos, sed convenientes ad eiusdem baptismi administrationem. primus modus duplex est: aut enim plures illi ministri simul materiā & formā administrant, plurali numero dicentes. nos te baptizamus, &c. aut vnus materiā, abluendo scilicet, alter formam proferendo. Secundus modus etiam duplex est; aut enim vnus alterum administratione sacramenti præuenit, aut simul administrant. v. g. vnus integram formā abluendo, cum legitima intentione, singulari numero profert, & citius altero absoluit: vel simul proferunt, sed quisque singulari numero, quod accideret si ex contentione baptizarent. Primò modo baptismus non est: altero verò modo is, qui alterum præuenit, verum baptismum administrat, alter rebaptizat: & uterque simul administrans verè baptizat: utroque tamen modo committitur ab his ministris graue peccatum.

2 Ratio primi est: quia ministrum sacramenti, oportet Christo principali agenti intentione convenire: cum sit illius minister: qui autē illo modo baptizarent, intentione non convenirent cum Christo sacramenti institutore: ut enim est vnus Christus: sic esse oportet vnum ministrum, iuxta illud Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptismum, cum vnus minister vnum Christum representet. Non igitur illi plures ministri verum baptismum administrarent, ex defectu legitime intentionis. itaque, ex vi significationis formæ, cum ita concipitur, nos te baptizamus, &c. id est, ego & tu, ait D. Tho. exprimitur talis intentio, quod plures partialiter concurrant ad eiusdem baptismi administrationem, ut intentio vnus ab alterius intentione pendeat, & ita non sit certa & legitima faciendi, quod Christus instituit. quod videtur repugnare intentioni Christi, qui vicē sui gerere instituit, vnum sacramenti ministrum. Quod si quilibet perse, independentē ab altero intentionem haberet, & idē esset secundum intelligentiam illorum, [nos te baptizamus] atque ego & ego te baptizamus, &c. idē esset iudiciū de his, atque de his qui simul singulatim formam singulari numero proferrent. Sed D. Th. iudicat de illo baptismum, ex vi significationis forme, plurali numero prolata, ut dictum est.

Duran. Palud.

Quod si plerique Theologi animaduertissent, nullam rationem probabilē inuenissent differendi à sententiā D. Tho. aut dubitandi

de veritate illius. Similiter etiā de veritate sacramenti administrati ab vno in plures simul suscipientes, dubitari non potest: quamuis sine peccato id perfici non possit nisi in articulo necessitatis: ut ad 2. D. Th. ostendit & ad 3. quia ratione non sit baptismus, si ex duobus ministris alter abluat, alter formam proferat, ut si alteri manus desit, alteri sermo. Ratio secundæ per sententię proposite omnino constat: quia nihil tunc deest de sacramenti essentia. & cum baptismus sine magno crimine iterari non possit, ut ar. 9. ostensum est, qui perfecto illo priori baptismum, posteriore adhiberet, certè eodē crimine implicaretur. Ratio tertie per se est, quia adhibitis essentialibus sacramenti, uterque intenderet non baptizatum baptizare, & uterque baptizat, & ex vnitatem subiecti vnus censetur sacramentum, & ex vnitatem Christi, per vtrumque baptizatis. Tandem ratio quartæ per se in proptu est, quia quicumque sic baptizaret, indecenter & non secundum ordinem baptizaret: omnia autem in Ecclesia decenter, & secundum ordinem fieri debent, presertim in sacramentorum administratione, ut Apostolus admonuit, & quilibet se exponit periculo rebaptizandi. peccatum autē huius ordinis perturbati ex causis ipsius expendendum & iudicandum est. videtur autē graue peccatum esse, nisi ignorantia excusetur: ut ceterum graue priuata in domo baptizare extra articulum necessitatis Clemēt. vnica de bapt. Reliqua subtiliter & accurate à plerisque disputata, de his pluribus ministris, aliena sunt ab analytica doctrina, quam instituiimus. quod si aliqua dubitatio incidat, de huiusmodi baptismis non rite administratis, remediū c. maiores de bapt. adhibendum est, ut sub conditione baptizetur suscipientes. erit per similes disputatio de pluribus simul consecratis panis & vini infra q. 82. ar. 2. de hominē autē seipsum baptizante, constat ex his, quid sentiendum sit. si enim in omnibus sacramentis, exceptis Eucharistia, & matrimonio, suscipiens à ministro distinguitur necessariò, ex ipsa sacramenti institutione, quæ ad essentiam pertinet: certè in baptismum seipsum baptizantis sacramentum non erit. in baptismum verò illa institutio manifesta est. Matt. vlt. cum ait Dominus, baptizantes eos, &c. precipit enim ministris ut baptizent. sic etiā Dominus à Ioanne baptizari voluit, supra q. 66. art. 5. ad 4. ex c. debitum de bapt.

Multi eundem simul baptizantes peccant.

ARTICVLVS VII.

Utrum in baptismo requiratur aliquis qui baptizatum leuet de sacro fonte.

Infr. ar. 8 ad 1.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur. Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed sicut dicitur Matth. 2. Baptizatus IESVS confestim ascendit de aqua. Ergo videtur, quod nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

2. Preterea, Baptismus est spiritualis regeneratio, ut dictum est.

ar. 3. huius q.

* Sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actuum, quod est pater, & principium passiuum, quod est mater. Igitur cum in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locum autem matris, ipsa aqua baptismi (ut August. * dicit in quodam sermone Epiphaniae) videtur, quod non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

in ser. 1. Domini in tra octa. epiph. tom. 10.

¶ 3. Preterea, In sacramentis Ecclesiae, nihil derisorium fieri debet. Sed hoc derisorium videtur, quod adulti baptizati, qui se ipsos sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur, quod non requiratur aliquis praecipue in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

c. 2. par. 2. de cli. ad fin.

SED CONTRA est, quod Dion. * dicit 2. c. Eccles. hierar. quod sacerdotes assumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem susceptorum & duci.

RESPONDEO dicendum, quod spiritualis regeneratio, quae fit per baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali. unde dicitur 1. Pet. 2. Sicut modò geniti infantes rationabiles, & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & paedagogo. Unde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & paedagogi, in formando & instruendo eum, quasi nouitium in fide, de his quae pertinent ad fidem & vitam Christianam. Ad quod praelati Ecclesiae vacare non possunt, circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent speciali cura praeter communem. Et ideo requiritur quod aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem & tuteam. Et hoc est quod Dionis. * dicit vltima. Eccles. hierar. Diuinis nostris ducibus (idest Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parentes, traderent puerum cuidam docto in diuinis paedagogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub diuino patre & saluationis sanctae susceptore.

c. 7. Eccles. non multum procul a fin.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus non est baptizatus, ut ipse regeneraretur, sed ut alios regeneraret. Et ideo post baptismum non indiguit paedagogo tanquam paruulus.

AD SECUNDUM dicendum, quod in generatione carnali non requiritur ex necessitate nisi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur

Quaest. LXVII.

Art. VIII. 80

quiritur obstetrix & nutrix & paedagogus, quorum vicem implet in baptismo, ille qui puerum de sacro fonte leuat. Unde non est de necessitate sacramenti: sed vnus solus potest aliquem baptizare, necessitate imminente.

AD TERTIUM dicendum, quod baptizatus non suscipitur a patre de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem, sed propter imbecillitatem spiritualem, ut dictum est *.

In cor. ar.

ARTICVLVS VIII. Utrum ille, qui aliquem leuat de sacro fonte, teneatur ad eius instructionem.

Infr. q. 71. ar. 1. ad 3. Et 4. d. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. cor. et ad 3.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod ille, qui suscipit aliquem de sacro fonte, non obligetur ad eius instructionem. Quia nullus potest instruere nisi instructus. Sed etiam quidam non instructi, sed simplices admittuntur leuare aliquem de sacro fonte. Ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad eius instructionem.

Li. 8. eth. c. 12. circa med. et c. 11. non longe a princ.

¶ 2. Preterea, Filius magis potest a patre instrui, quam ab alio extraneo, nam filius habet a patre esse & nutrimentum & disciplinam, ut Philof. * dicit in 8. Ethic. Si ergo ille, qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere, magis esset conueniens quod pater carnalis filium suum de fonte susciperet, quam aliquis alius. Quod tamen videtur esse prohibitum, ut habetur in Decreto. * 30. q. 1. Peruenit. & dictum est *.

30. q. 1. c. Peruenit, & ca. dictum est. ar. proce.

¶ 3. Preterea, Plures magis possunt instruere, quam vnus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatus

zatum, teneretur eum instruere, magis deberet plures suscipere, quam vnus solus, cuius contrarium habetur ex Decre. * Leonis Papae. Non Plures, inquit, ad suscipiendum de baptismo infantem, quam vnus, accedant, siue vir, siue mulier.

loca est. in ar. 2.

SED CONTRA est, quod August. * dicit in quodam sermone Paschali, Vos ante omnia am viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, ut vos cognoscatis fidei iussos, apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.

Hoc dictum est Aug. refertur de conse. d. 4. c. 202. Vos ante omnia. Aug. in ser. post Pascha Dno. incipit. Haderna dies. 10. 1

RESPONDEO dicendum, quod vnusquisque obligatur ad exequendum officium quod accepit. * dictum est autem, quod ille, qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium paedagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas immineret, sicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed vbi nutriuntur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, presumendo quod a suis parentibus diligenter instruatur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum modum, salutis spiritualium filiorum curam impendere.

art. proce.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vbi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in diuinis, sicut Dionys. * dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet. Sed vbi hoc periculum non immineret, propter hoc quod pueri nutriuntur inter catholicos, admittuntur quicumque ad hoc officium, quia ea, quae pertinent ad Christianam vitam, & fidem, publice omnibus nota sunt. Et tamen ille qui non est baptizatus

ca. 7. ecel. hier. non multum procul a fine.

Comment. in D. Th. tert. part.

prizatus, non potest suscipere baptizatum (vt est declaratum in Concilio Moguntino*) licet non baptizatus possit baptizare, quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est.*

refertur de con
sac. d. 4. c. 101.
In baptizante.

ar. prec.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut est alia generatio spiritalis à carnali, ita etiam debet esse alia disciplina: secundum illud Heb. 12. Patres quidem carnis nostrę habuimus eruditores, & reuerbamur eos, non multo magis obreperabimus Patrem spirituum, & viuemus? Et ideo alius debet esse pater spiritalis à patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

AD TERTIVM dicendum, quod confusio esset disciplinę, nisi esset vnus principalis instructor. Et ideo in baptismo vnus debet esse principalis susceptor. Alij tamen possunt admitti quasi coadiutores.

COMMENTARIVS.

DE ministro sacramenti dictum est: de ministro suscipientis sacramentum postremo dicendum restat. Hic autem in solenni administratione, ex præcepto Ecclesię adhiberi debet: absolute enim necessarius non est, cum ad essentiam sacramenti non pertineat. Vocatur ab antiquis Patribus susceptor, sponsor, fidei iussor: à recentioribus patrinus aut compater. Eius munus est, baptizatum de sacro fonte suscipere, quasi suę tutelę & curę commissum, vt in fidei rudimentis, & moribus Christianis accuratę instituatur. Itaque licet patrinus teneat ad sacrum fontem baptismo tingendum, licet respondeat baptizanti in catechismo & aliis: his tamen actionibus non id quo susceptoris munus assumitur, efficit: sed tantum cum baptizatum de manu sacerdotis suscipit: vt cetera adhibere deceat & congruum sit, suscipere autem necessarium sit, vt illo munere deuinctus teneatur. Sic apud Dionys. cap. vi. de Eccles. hierar. dicitur patrinus suscipere infan-

Susceptores & patrinus nominati, institutio et munus.

tes erudiendos vt pędagogi. Sic etiam loquuntur Pontificum decreta de conf. dist. 4. c. in Catechismo & sequentibus, & Concil. Trident. Sess. 24. cap. 2. de reformat. matrim. susceptorum munus esse, inquit, baptizatum de baptismo suscipere. Et certę ab eo munere, susceptores vocati sunt: & adultos, cum baptizantur ad sacrum fontem tenere, vel pro eis respondere necesse non est, sed tantum de baptismo suscipere instruendos. Ipsa enim susceptoris obligatio in suscipiendo baptizatum de sacro fonte imponitur: sed munus instruendi tantum manere intelligitur, quoad perfectę rudimentis fidei, & eorum plana & facili intelligentia imbuatur. Sic enim Dionys. c. 2. citato sponforis munus expręsit. [Spondeo puerum inducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, vt abrenuntiet contrariis omnino, profiteatur, peragatq; diuina, quę pollicetur.] Illud tamę certum est, quod ar. 8. D. Thom. admonuit, hanc docendi obligationem permanere, si necessitas discendi immineret, vt si baptizati inter infideles educerentur: at vbi nulla necessitas imminet, videntur eadem obligatione non adstringi. Videndum tamen est, vt sunt huius sæculi mores, ne hoc munus susceptoris negligenter tractetur, & nomen tantum nudum relictum sit, vt Catechismus Romanus admonuit.

Munus docendi quoad, obligat susceptorę.

2 Fuit autem in Ecclesia hæc susceptoris institutio necessaria: vt sicut generationis naturalis proprios parentes natura constituit, sic regenerationis supranaturalis, suos veluti parentes, pędagogos & eruditores infantium Ecclesia ided instituerit, vt quę sit hæc posterior generatio, ab illa priori distincta intelligeretur: & quemadmodum pueri in lucę editi nutrici & pędagogocommittuntur, vt eorum opera educentur, & bonis artibus erudiantur: ita necesse est, vt renati in vitam spiritualem, susceptoris prudenti committantur: vt in pietate Christiana bene instituti, in viros perfectos, adiuuante Domino euadant; parochis in adultorum institutione & disciplina valde occupatis. Vnde, quia tota hæc institutio religionis Christianę, spiritalis est, & à naturali omnino distincta: sanctę decreuit Ecclesia, vt susceptor cum eo, quem suscipit, & cum eius veris parentibus affinitate quadam spiritali deuinciatur: vt inter hos omnes matrimo-

Spiritalis affinitas ex baptismo.

nium contrahi non possit, & contractum dirimatur. Sed ne inter plures, huiusmodi affinitates contraherentur: atque ita impedirentur hominum inter ipsos coniugia legitima diffunderentur, vel ignoranter contracta perseuerandi in peccato causę essent, vel non sine magno scandalo dirimerentur, statutum est in Concilio Trident. Sess. 24. cap. 2. de reformat. matrim. vt vnus tantum siue vir siue mulier, vel ad summum vnus & vna baptizatum de baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem: nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq; patrem ac matrem tantum spiritalis cognatio contrahatur. Quorum nomina Parochus in libro describat, doceatque eos quę cognationem contraxerint, ne ignorantia vlla excusari valeant. Non igitur contrahitur hæc affinitas inter duos susceptores, si forte duo assumatur, vt coniuges plerq; 3. Cum autem baptismus priuatim administratur, cogente necessitate, quicumque de baptismo suscipit baptizatum, hanc affinitatem contrahit, exceptis parentibus legitimo matrimonio coniunctis: inter quos nulla huiusmodi affinitas contrahitur, si urgente necessitate filium baptizaret, nullo alio presente qui administraret baptismum: vel si ex ignorantia inuincibili id sibi licere in eodem articulo necessitatis, etiã aliis presentibus, existimarent: vel si alter coniugum, filium alterius ex eadem ignorantia baptizaret. Dico autem in legitimo matrimonio coniunctis: quia si ante contractum matrimoniū idẽ contingeret, contraheretur inter eos eadem affinitas, quę impedit matrimoniū contrahendum & dirimit contractum. Sic colliges ex D. Tho. 4. dist. 42. q. 1. art. 2. hæc de affinitate spiritali ratione baptismi. Si verò contingat baptismum administrato priuatim propter imminentem necessitatem, postea solennes ritus publice in Ecclesia adhiberi, is qui puerum in catechismo tenet, affinitatem contrahit spiritali, quę impedit quidem matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit. cap. per catechismum de cogn. spiritali, lib. 6. & cap. in catechismo de consecr. d. 4. contrahitur autem inter eosdem, de quibus Concil. Trident. definiuit, & non plures: quia licet de hac cognatione ex catechismo orta, nihil definiuit, & ideo ea ex iure antiquo retinenda sit: tamen perso-

Affinitas spiritalis ex Catechismo.

nas deuinctas cognatione maiori restrinxit: quare & eas quę minori, & decreti illius ratio par est & æqualis in omnibus. Postremo obseruandum est, à susceptoris munere repelli non tantum naturales parentes, vt à naturali generatione, spiritalis distinguatur, sed etiam Iudeos, hereticos, infideles denique omnes, ne pro sana & sincera religionis doctrina, alienam & deprauatam doceant: postremo abbates & monachos, ne docendi pueros gratia, extra monasterij septa vagandi occasionem habeant: denique in baptismo catechumenus non baptizatus susceptor esse non potest: nec is qui non est confirmatus in confirmatione. Sic definitum est de consecr. di. 4. c. in baptizante: & duobus proximę sequentibus. & de personis, inter quascognatio ex tenente confirmatum contrahitur, eadem omnino ratio est, atque de cognatione quę ex baptismo, vt definitum est eod. Trid. decreto Sess. 24. cap. 2. de reformat. matrim.

Ex confirmacione.

QUESTIO LXVIII. De suscipientibus baptismum, in duodecim articulos diuisa.

DEinde considerandum est de suscipientibus baptismum. Et circa hoc quaruntur duodecim.

- Primò, vtum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.
- Secundò, vtum aliquis possit saluari sine baptismo.
- Tertiò, vtum baptismus sit differendus.
- Quartò, vtum peccatores sint baptizandi.
- Quintò, vtum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.
- Sextò, vtum requiratur confessio peccatorum.
- Septimò, vtum requiratur intentio ex parte baptizati.
- Octauo, vtum requiratur fides.
- Nonò, vtum pueri sint baptizandi.
- Decimo, vtum pueri Iudeorum sint baptizandi inuitis parentibus.

L Vnde

Vndecimo, *utrum aliqui sint baptizandi in matris uteris existentes.*

Duodecimo, *utrum furiosi & amentes sint baptizandi.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

Inf. q. 70. art. 2. ad 3. & 4. q. 4. d. 4. q. 3. art. 3. q. 2. ad 3. q. 1. art. 1. q. 1. ad 2. q. 1. ad 3.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod non teneatur omnes ad susceptionem baptismi. Per Christum enim non est hominibus arctata via salutis. Sed ante Christi aduentum poterant homines saluari sine baptismo. Ergo & post Christi aduentum.

¶ 2. Præterea, Baptismus maxime videtur esse institutus in remediū peccati originalis. Sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non videtur quod possit illud transfundere in prole. Ergo filij baptizatorum non videntur esse baptizandi.

¶ 3. Præterea, Baptismus datur ad hoc, quod aliquis per gratiam à peccato mundaetur. Sed hoc consequuntur illi, qui sunt sanctificati in utero, sine baptismo. Ergo non teneantur ad suscipiendum baptismū.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et in lib. de Ecclesiasticis * dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.

In lib. de eccl. dogm. c. 24. q. 7. Habeatur inter oper. Aug. 10. 3.

RESPONDEO dicendum, quod ad illud homines teneantur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestum est autem, quod nullus potest salutem consequi, nisi per Christum. Vnde & Apost. dicit Rom. 5. Sicut per vnus delictum in omnes

homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ. Ad hoc autem datur baptismus, ut aliquis per ipsum regeneratus incorporaretur Christo, factus membrum ipsius. Vnde dicitur Galat. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Vnde manifestum est, quod omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nunquam homines potuerunt saluari etiam ante Christi aduentum, nisi fierent membra Christi: quia ut dicitur Acto. 4. non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Sed ante aduentum Christi, homines Christo incorporabantur per fidem futuri aduentus: cuius fidei signaculum erat circūcisio, ut Apostolus dicit Rom. 4. Ante vero quam circūcisio institueretur, sola fide (ut Gregor. * dicit) cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui Patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post aduentum etiam Christi, homines per fidem Christo incorporantur, secundū illud Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Sed alio signo manifestatur fides rei iam presentis, quam demonstraretur, quando erat futura: sicut etiam aliis verbis significatur presentis, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem, fides tamen cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.

Li. 4. Moral. c. 2. circa med.

AD SECUNDUM dicendum, quod dicitur (sicut

1. 2. q. 81. ar. 3. ad 2.

Lib. 6. ca. 6. d. med. ad fi. 10. 7.

(sicut in secunda parte dictum est *) illi qui baptizantur, renouantur per baptismum secundum spiritum, corpus tamen remanet subiectum vetustati peccati, secundum illud Roman. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem. Vnde & August. * probat in lib. contra Iulianum, quod non baptizatur in homine, quicquid in eo est. Manifestum est autem, quod homo non generat generatione carnali secundum spiritum, sed secundum carnem. Et ideo filij baptizatorum, cum peccato originali nascuntur, vnde indigent baptizari.

AD TERTIUM dicendum, quod illi qui sunt sanctificati in utero, consequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali, non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo configurentur. Et propter hoc si aliqui nunc sanctificarentur in utero, necesse esset eos baptizari, ut per susceptionem characteris, aliis membris Christi conformarentur.

ARTICVLVS II.

Utrum sine baptismo aliquis possit saluari.

1. 2. q. 113. ar. 3. ad 1. q. 4. d. 4. q. 3. ar. 3. q. 2. cor. c. ad 3. q. 4. contr. c. 72. col. 2. q. 1. ar. 4. Et 10. 6. l. 7. col. 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod sine baptismo nullus possit saluari. Dicit enim Dominus Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Sed illi soli saluantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus potest saluari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spiritu sancto.

¶ 2. Præterea, In lib. * de Eccle-

siasticis dogmatibus dicitur. Nullum catechumenum, quavis in bonis operibus defunctum, vitam eternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota virtus sacramenti baptismi completur. Sed si aliquis sine baptismo posset saluari, maxime hoc haberet locum in catechumenis, bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo, quod sine baptismo nullus possit saluari.

* Ca. 74. fo. 37 habetur de 16. sec. d. 4. c. 36.

3. Præterea, Sicut supra dictum est, * sacramentum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, ut dicitur 5. Meta. * Ergo videtur, quod sine baptismo nullus possit consequi salutem.

q. 65. ar. 37 q. 4.

* Lib. 5. Met. som. 6. 10. 3.

SED CONTRA est, quod August. * dicit super Leuiticum, Inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse, sine visibilibus sacramentis, visibilem vero sanctificationem (quæ fit sacramento visibili) sine inuisibili posse adesse, sed non posse prodesse. Cum igitur sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationem pertineat, videtur, quod sine sacramento baptismi, aliquis possit salutem consequi per inuisibilem sanctificationem.

* In li. q. 1. Leuit. q. 84. ad me. 10. 4.

RESPONDEO dicendum, quod sacramentum baptismi dupliciter potest alicui deesse. Vno modo & re, & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt, quod manifestè ad contemptum sacramenti pertinet, quantum ad illos qui habent usum liberi arbitrij. Et ideo hi quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt, quia nec sacramentaliter

taliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto, sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu prænuitur morte, antequam baptismum suscipiat. Et talis sine baptismo actuali, salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante: per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Vnde Ambrosius dicit de Valentiniano, qui catechumenus mortuus fuit. Quem regeneraturus erant amisi, verum tamen ille gratiam, quam poposcit, non amisit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut dicitur 1. Reg. 16. Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua & Spiritu sancto, corde quidem regeneratus est. Licet non corpore, sicut & Apostolus dicit Rom. 2. quod circumcisio cordis est in Spiritu, non in littera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

AD SECUNDUM dicendum, quod nullus peruenit ad vitam æternam, nisi absolutus ab omni culpa & reatu poenæ. Quæ quidem vniuersalis absolutio fit in perceptione baptismi & in martyrio, propter quod dicitur quod in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur, scilicet, quantum ad plenam liberationem à culpa & poenâ. Si quis ergo catechumenus sit habens desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens

non statim peruenit ad vitam æternam, sed patietur poenam pro peccatis præteritis, ipse tamen saluus erit sic quasi per ignem, vt dicitur 1. ad Corinth. 3.

AD TERTIUM dicendum, quod pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse homini salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

COMMENTARIUS.

1. **A**B essentia sacramenti, qui etiam ministrum in baptismo omnino comprehendit, ad suscipientes accommodata fit progressio: quia constat institutum, vt suscipientes sanctificet, primo igitur generalis erit de omnibus suscipientibus doctrina, deinde specialis de quibusdam. de priori est hæc sententia & firma conclusio. Nemo salutem consequi potest, sine baptismo re ipsa suscepto, aut voto suscipiendi, atque ideo præcepto baptismi omnes continentur confirmati. Hoc est, duplex necessitas baptismi competit, vna finis, altera præcepti. Necessarium ad finem simpliciter est, sine quo salutem consequi non possumus, etiam si nullum esset præceptum impositum: necessarium verò ratione præcepti dicitur, quod si non esset in præcepto, ad salutem omnino necessarium non esset in gratia & remissione peccatorum consequenda est necessitas primo modo, in obseruatione diei festi & ieiunij, est altero modo necessitas. In baptismo verò & multis aliis vtraque necessitas reperitur, cum paruulis nulla ad salutem via pateat, sine baptismo re ipsa suscepto aut martyrio: adultis verò sine baptismi re aut voto vel martyrio. Vnde si quis adhuc ex utero matris, sanctificatione diuino munere consequeretur, ex vi tamen præcepti ad suscipiendum baptismum teneretur. Nec aliter caractere consignaretur, vt ceteris fidelibus conformis esset.

2. Probatio omnium partium conclusionis communis, deinde partium propria concluditur. Communis hæc est ex sancta Scriptura. Nemo salutem consequi potest nisi fiat membrum Christi, S. S. E. Act. 4. de Christo, non est aliud nomen sub celo, in quo nos oportet saluos fieri: sed fide & sacramenta fidei

In lib. de obitu Valentin. par. lo ante med. habetur lib. 5. Epi. imm. ediar. post ep. 33. tom. 3.

Conclusio.

Explicatio.

Probatio.

dei efficiamur membra Christi, vt ex his colligitur. Ephes. 3. habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in natura verò, fidei huius protestatio necessaria ad veri Dei cultum, aliqua externa oblatione, in lege verò circumcissione determinata est: in Euangelio tandem ipso baptismi: & vt fides, sic & professio externa fuit necessaria, quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Roma. 10. vt explicauimus de his sacramentis veteribus, sup. q. 61. est igitur ad salutem consequendam baptismus necessarius, quatenus est fidei externa professio, & religionis Christiane in qua sacramentis tantum à deo institutis colligari possumus. Atque etiã, quia baptismus tantum ex institutione Christi, efficiamur membra eius, & regeneramur, vel eo quod vicem habet baptismi: regeneratio autem est principium vite Christiane. Idem concludit, illa Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei. Roma. 6. an ignoratis fratres, quia quicunq; baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus: Significat enim baptismus nobis applicari mortis Christi efficaciam ad nostram salutem. Itaque quod de circumcissione scriptum est, Rom. 4. fuisse scilicet signaculum iustitiæ fidei, idem de baptismi modo dendum est: adiuncta baptismi efficaciam sanctificandi, quæ olim non fuit in circumcissione, vt explicabitur infr. q. 70. Confirmat etiã eandem baptismi necessitatem ad salutem, originalis peccati infectio omnium hominum, qui naturaliter propagantur, communis. Hæc enim in Euangelio nisi baptismi deleri non potest: quare vt est illius peccati remissio, ad consequendam salutem, absolute necessaria: sic & baptismus, quo perficitur illa remissio, necessarius est. Rom. 5. sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per vnus iustitiam in homines omnes in iustificationem vite. Hæc enim iustificatio nobis primum baptismi communicatur re ipsa suscepto, vel voto & desiderio suscipiendi.

Baptismi in voto & martyrij efficacia.

3. Hoc autem votum, atque martyrium vicem habere baptismi, illud quidem in adultis tantum, hoc autem in pueris & adultis, ostensum est, sup. q. 66. ad art. 11. & 12. & vtrūque ex verbo Dei aperte deducitur. Vt enim de baptismi aque dictum est, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. Ita etiã dictum est à Dño, qui me confessus fuerit coram hominibus

confitebor eum coram Patre meo: vt obseruauit D. Aug. lib. 13. de Ciuit. c. 7. & de voto baptismi, quod est cum vera peccatorum detestatione coniunctum, vt vicem baptismi aque habere possit, manifesta est ex sancta Scriptura deductio. Quonia illud desiderium procedit ex fide per dilectionem operante, quam iustificare constat, S. S. E. Gala. 4. in Christo Iesus, neque circumcisio aliquid valet, neque preputium, sed fides quæ per charitatem operatur: vel vt scribit c. 5. sed noua creatura: hanc verò nouitatem efficit formaliter gratia regenerans. Et certissima est promissio Dei, quod detestantes ex animo peccata recipit & sanctificat Ezec. 33. & in Cornelio & Eunuchis re ipsa confirmatum est, & iustificatos ad baptismum deduxit, Acto. 8. & 10.

4. Neque est quod quoniam mouere debeat testimonium, quod nomine D. Augustini citatur, ex lib. de Eccle. dogm. c. 74. vbi baptismi aque vicarium tantum efficit martyrium, non autem baptismi votum. Nam præter explicationem veram D. Th. art. 2. ad 2. constat hunc librum non esse D. Augustini, sed Genadij cuiusdam, qui etiã in plerisque aliis errauit, vt alibi D. Th. obseruauit, & ex recentioribus Vega, lib. 5. in Conc. Trid. c. 15. & Castren. lib. 3. contra hæres. de baptismi hæresi. 10. Videtur autem hic autor non accuratè expendisse sententiam D. Augustini, quando scribens, plerisque catechumenis votum baptismi non prodesse: sed his plane intelligit, qui non detestantur ex animo peccata, sed potius in affectu peccati perseverantes, ideo baptismum differunt, vt eo suscepto omnia deleantur.

5. Quod verò in vicibus apud Valden. de sacramentis, c. 9. & 104. eleuare & deprimere conatur necessitatem baptismi aque ad salutem, quod martyrium & baptismus flaminis per se ad salutem sufficientes, id sanè impie & inconsideratè asseritur. Non enim per se & absolute illa sufficientes, sed cum relatione & respectu ad baptismum aquæ, & ideo vicem illius supplere dicuntur. Etenim votum baptismi idem est atque baptismus flaminis, & ideo habet formaliter inclusam relationem ad baptismum aquæ: alioquin non esset votum & desiderium illius. Itaque data opportunitate tenebitur re ipsa baptizari: qui prius solo desiderio baptismi iustificatus est, & amplius iustificabitur, characterem recipiet: & præcepto baptismi

Vna obiectio contra eandem efficaciam refulsit.

Altera obiectio dissoluitur.

baptismi sufficiat. Tunc enim per se valet votum baptismi, ubi baptismum ipsum necessitas excludit, ut inquit D. Ber. Epist. 77. cum voluntas pro facto habeatur, ut est in responsione ad tertium, art. 2. In martyrio autem, licet non sit formaliter & explicitè desiderium baptismi aquæ, & idè orelatio & respectus: est tamen implicita & secundum virtutem: quatenus qui mortem oppetit pro Christo, is sanè quicquid esset ad salutem sibi necessarium ex animo implet. De Caluino autem, baptismum cum penitentia confundente, dictum est sup. q. 66. ad art. 11. & 12.

Disputatio contra hereticos de baptismi necessitate:

6 Grauitèr autem & impudenter, baptismi necessitatè refellere heretici conati sunt. Primum Manichæi, referente D. Augustino, lib. de hæresib. cap. 46. nihil cuiquã ad salutem conferre asseruerunt: quia ut ex eodem D. August. colligitur lib. 2. contra duas Epist. Pelag. cap. 2. concupisceniam, cui sanandã videtur adhiberi baptismus, naturaliter malam, & immutabilè à malitia, ut potè à malo principio creatam, asserunt. Pelagiani fatentur quidem baptismum esse necessarium, non ad consequendum remissionem peccati originalis, quod omnino negant, sed ad assequendum regnum Dei, id est vitam quãdam eternam, quæ sit regnum Dei celestis. Existimauerunt enim, paruulos nullum contrahere peccatum originale, & ideo decedentes sine baptismo, salutem & vitam eternam consequi, non tamen regnum Dei cum Christo, quasi hoc sit proprium renatorum per baptismum, ex illa sententia Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei. Itaque vitam illam æternam decedentium sine baptismo, quasi mediam & interiectam esse volunt, inter presentem vitam & futuram beatitudinem cælestem. Sic colliges de Pelagianis, ex Augustino, lib. 1. de peccat. merit. & remiss. qui est de baptis. paruul. cap. 18. & 30. & ex Leone Primo, Epist. 84. Vicentius Victor contra quem D. August. edidit, 4. libros de anima & eius origine, concedit quidem paruulos naturaliter contrahere peccatum originale, in quo dissentit à Pelagianis, sed eisdem paruulis non dum renatis in Christo, & decedentibus, cõcedit misericors paradysum, quod non sit regnum Dei cælestis, in quo cum eisdem Pelagianis consentit, & post resur-

Senla est hæc vita æterna diuinitus, & non est presumptio inquit D. August. lib. 1. de pecc. merit. c. 20. cõ salus æterna sit vita æterna & beatitudo, & regnum cælorum & Dei, cuius inchoatio est gratia presentis vite.

rectionem eosdè paruulos in idem regnum cælestis misericordior introducit: in quo rursum ab eisdè dissentit, ut colligitur ex lib. 2. citato, c. 10. & 12. Ut autè aliquatenus in hac causã vel serò ad Ecclesiæ sacramenta confugiat, cõset pro his paruulis sine baptismo decedentibus, oblationes assiduas & offerenda iugiter sanctorum sacrificia sacerdotum, ut scriptum est eod. lib. c. 11. est autè hic Victor Pelagianis audacior, quatenus & solui originale peccatum in paruulis sine baptismo Christi censet, & regnum cælorum non baptizatis pollicetur: vtrumque vero paruulis Pelagiani negat. Confirmit suum errorè Victor ex èplo latronis, qui à Christo sine baptismo, non quidem ad regnum cælorum, ad paradysum tamen est admittus. Item ex èplo Dinocratis, qui precibus sororis sancte Perpetuæ martyris, cū septenis sine baptismo mortuus fuerit, à pœnis rranlatus est ad requiem, ut refert D. Aug. eiusdè operis lib. 1. c. 9. & 10. lib. 2. c. 10. lib. 3. c. 9. sic etiã intelligit idè Victor, plures esse mansiones apud patrè, ut designetur merita multa & diuersa: & hic nõ baptizatus perducatur ad veniam, baptizatus ad palmam, quæ est parata per gratiam.

7 Ex recentioribus hæreticis, nullus baptismum per se concedit necessitatè ad salutem, quasi vim habeat abluendi à peccatis, quia sacramentis hanc vim omnino negat, ut ostendimus supra q. 61. asserentes tantum esse signa externa fidei illius specialis, cui per se iustificationem tribuunt. Sed in remissione peccatorum per baptismum, varia sentiunt. Lutherus quidè tam altè vult nobis esse infixum peccatum originale, ut nullo sacramento deleri possit, sed tantum radi aut non imputari, & hac ratione efficere regenerationem, ex Rossen. art. 2. & 3. contra Luth. Zuinglius negat eidem peccato verã rationem peccati, sed tantum esse defectum naturæ, veluti morbum corporis, ut feruum nasci crimen non esse, sed miseram generis conditionem: atque ideo negat, paruulis baptismum necessarium esse ad salutem. In eodem errore fuit Bucerus, & alij plerique. Ex pueris autem illos salutem consequi asserunt, qui prædestinati sunt, reliquos perire: ut sola prædestinatio sit illis causã salutis, contra reprobatio. Quin etiã eò dementiæ ventum est, ut Hugnostici baptismum vocent Pharisaicam lotiunculam & mimicam, alij non esse ex

Prot. stantium varia hæreses contra baptismi necessitatè.

Sacramentarius non impia responsio.

De remedio paruulorũ decedentium sine baptismo.

se ex diuina institutione, sed tantum circumcissionem, atque ita plerique baptismum è medio tollunt, ut olim execrabantur Archontici, referente Epiphano contra hæresim 40. Hinc orta est valde impia Caluini sententia, quam ex eo colligit Ruar. artic. 2. nullam esse paruulis baptismi necessitatè ad salutem, quod ex sola promissione facta Abraham & posteris eius, Genes. 17. salutem consequantur. promissit enim se Deum illi futurum, & semini eius post eum: est autem Deus (ut ipse interpretatur) iis tantum, quibus gratiam & spiritum suum imperitur. Ex vi huius promissionis asserit scriptum esse ab Apostolo 1. Cor. 7. sanctos nasci filios, qui ex altero fidei parente nascuntur, cum ait: & si qua mulier habet virum infidelem, & hic cõsentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filij vestri impundi essent, nunc autem sancti sunt.

8 Ad sententiam autem Saluatoris, que planè concludit necessitatè baptismi ad salutem, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei: respondet primo, si aqua baptismum significet, quis concedat simul significare baptismi suscipiendi votum? quod etiam satis dicunt catholici, & necessarium ad salutem in articulo necessitatis. Respondet secundo, aquam secundum veteres significare mortificationem: sibi tamen videri additam vice epitheti, ut vim & naturam spiritus exprimeret, interius nempe refrigerantis. Ut enim cum dicitur baptismus in Spiritu sancto & igni, significatur non baptismus ignis, sed proprietas spiritus expurgantis omnes sordes peccati: sic baptismus aquæ, quia abluit animam à peccatis, cum sit idem atque baptismus spiritus, ut ille asserit. Hactenus de hæreticis negantibus baptismi necessitatè ad salutem, sunt alij qui necessitatè quidem baptismi fatentur, sed negant sufficere ad salutem: imo addendam esse præterea paruulis etiam Eucharistiam: hi sunt Græci & Boemi. cuius erroris causas expendere, non est huius loci proprium, sed infra q. 73. art. 3. & q. 80. art. 11. hactenus de sententiis alienorum.

9 Nostri verò de baptismi necessitate

ad salutem, nihil dubitantes, de pueris vel nondum in lucem editis, & mortuis, vel editis & cogente necessitate minime tinctis, plures quidem sperandum censent de diuina misericordia, quod precibus & oblationibus offerentium, sine baptismi lauacro salui erunt: non tamen esse hoc legem ordinariam, sed præter illam. Alii verò hoc esse præceptum & statutum à Deo, ut baptismus ex voto patentium cum aliqua oblatione, illis valeat ad salutem consequendam. Priorum sententia, ex antiquioribus aliis Theologis, orta esse videtur: qui defectum in essentialibus sacramenti, ex humana aliqua infirmitate, vel cogente necessitate, contingentem, à Deo superlatè affirmauerunt. Horum autem opinionè, cū testimoniis sacris, decretis Conciliorum, aut rationibus verè Theologicis confirmari non possunt, coniecturis quibusdam nituntur. quod ex Dei misericordia nihil minus sperandum sit: quod originale peccatum non propria & expressa paruulorum voluntate contractum, consentaneum sit, aliorum etiam voto & oblatione deleri, & alia pleraque his similia.

10 Sed his nos opponimus catholicam, & expressam in verbo Dei sententiam: nè pe, baptismum aquæ simpliciter esse ad salutem necessarium remedium, paruulis & adultis, cuius defectum in vtrisque supplet martyrium: & in adultis præterea votum & desiderium baptismi, cum vera peccatorum detestatione. Huius sententiæ partes omnes principio huius articuli, ex verbo Dei apertè deduximus. Et nihil apertius dici potuit, quàm quod scriptum est Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest videre regnum Dei. Hoc autem testimonium de baptismi aquæ sanctificante semper intellexit Ecclesia Catholica, praxi atque vsu confirmauit, paruulos primo quoque tempore baptismi offerens: & sine baptismo decedentes, ab Ecclesiastica sepultura repellens. Fides autem catholica non in verbis, sed in recepto & probato Patribus sensu posita est: quorum testimonia proposuimus supra q. 66. ad art. 3. & 4. ostendentes illud testimonium Ioannis de baptismi aquæ intelligendum esse. Deinde, præceptum de baptismi suscipiendi ab omnibus, Matth. & Marc. vlt. nonne eandem necessitatè fidei & baptismi expressit dicente Domino? docete, & ba-

Plures illi sunt Genes. 3. p. ser. de natu. b. v. consuetat. 2. Gab. 4. d. 4. q. 2. dubio 2. Bonau. 4. d. 6. p. 2. ar. 9. 1.

Caiet in Commentis quam Pi. v. refut. p. a. cepit ab hoc loco. inf. ar. 11. D. Tho. 4. d. 24. q. 1. ar. 2. q. 2. 2. Bona. 4. d. 6. ar. 2. q. 1. Al. 4. p. q. 13. memb. 1. Al. tisod. lib. 3. c. 4. q. 2. Palud. 4. d. 9. 1. p. 1. p. 1. ante 3. conel. Mar. 4. q. 4. ar. 4. dubio 16.

De necessitate baptismi paruulorum. infra ar. 9. huius q.

De necessitate fidei ad salutem. 2. 2. q. 2. ar. 5. sequentibus.

& baptizate; constat autem, sine fide neminem Deo placere posse: ergo neque sine baptismo aque. huius autem vicem sup- plere aliquando, si necessitas baptismum excludat, martyriū in omnibus, & in adul- tis votum baptismi, constat ex Trident. Sess. 6. cap. 4. & ostendimus etiam ex ver- bo Dei, ead. q. 66. ad artic. 11. & 12.

11. *V*ias autem Ecclesiastici, testes habemus antiquos Patres, Dionys. ultimo cap. de Eccles. hierar. D. August. multis locis. Unde scribit Epist. 105. propter illud ver- bum Domini, Ioan. 3. non auferri Pelagia nos concedere paruulis sine baptismo vi- tam celestem; quibus profecto audacio- res sunt Theologi, qui vel ex speciali pri- uilegio, cuius ratio aut testimonium nullū esse potest certū & firmum, vel quod ad- huc audacius est, secundū legem ordina- riam, repugnante omnino verbo Dei, cō- fuerudine catholica, & patrum testimo- nio. Sic enim eadem Epist. subiungit D. August. esse contra Apostolicam prædi- cationem, & totam Ecclesiam: ubi pro- pterea cum paruulis baptizandis festina- tur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo viuificari non pos- se. Quia qui non habet filium, non habet vitam: neque filium paruuli habere pos- sunt, nisi per baptismum aquæ aut san- guinis. Et apertius contra eorūdem Theo- logorum sententiam Epist. 23. non dictum est, inquit, Nisi quis renatus fuerit ex pa- rentum voluntate, aut offerentium fide, sed ex aqua & Spiritu sancto. Legendus est idem August. lib. 6. hypognost. ad fi- nem. lib. 6. contra Iulian. cap. 10. lib. 1. de pec. mer. cap. 23. & 27. lib. 3. cap. 4. Epist. ad Renat. de bono perseverantiæ cap. 12. absit inquit, vt causam paruulorum sic re- linquamus, vt esse nobis dicamus in cer- tum, vtrum in Christo regenerati, si mo- riantur paruuli, transeant in æternam salutem, non regenerati autem transeant in mortem secundam. Sed de pœna paruulorum sine baptismo decedentium, nō est huius loci differere. Ad rationes au- tem illas Theologorum, paruulis salutem promittentium sine baptismo, sic respon- det D. August. cap. 23. citato de peccat. mer. lib. 1. Nulla igitur ex nostro arbitrio, præter baptismum Christi, salus æterna promittatur infantibus, quam non pro- mittit scriptura diuina, humanis omnibus

Contra promittentes salutem paruulis sine baptismo aut martyrio.

801. Tab. 1. de mat. 2. c. 14

ingeniis præferenda. & Theologus non ex privilegio, sed ex lege ordinaria iudica- re & censere debet, atque diuini iudicij profunditatem de misericordia, quibusdā negata, aliis verò concessa repereri, non verò scrutari, aut expendere suo iudicio & ratione.

12. In refellendis autem sententiis hære- ticorum, & earum argumentis, videndū est accuratè, ex quo errore ortus sit hic de neganda necessitate baptismi paru- lorum: illo enim sublato, necesse est erro- rem posteriorem auferri. Manichæi igitur quia existimauerunt esse aliquid sua- pte natura malum, & ex malo vitio exor- tum, ideo baptismi necessitatem ad fa- nandam concupiscentiam, quam à malo principio malam effectam existimauere, omnino negauerunt. Sed ille error prior iam pridem refutatus est, non solum ex fide, sed etiam ex ratione naturali, vt ostē- dimus. 1. p. quest. 49. artic. 3. Pelagiani ne- gantes peccatum originale, negant paru- lis baptismum necessarium: sed de as- sertione peccati originalis 1. 2. differitur, & definitum est à Trident. Sess. 5. Protestan- tes negant eandem baptismi necessita- tem, tum quia negant omnibus sacramen- tis efficaciam ex opere operato: tum etiā quod affirmant, nos fide quadam speciali iustificari, non sacramentis, deinde quia negant remitti & auferri à nobis, quicquid habet rationem peccati originalis: deni- que, quod gratiæ infusionem ad solā præ- destinationem referant, non ad aliquam sacramentorum efficaciam. Sed contra pri- mum ex his, disseruimus supra apertè ex verbo Dei, q. 62. n. 25. Contra 2. erit pro- pria disputatio in doctrina dei iustificatio- ne. contra 3. in disputatione de originali peccato, contra 4. infra q. 69. art. 8. & ma- nifestum est plerosque iustificari, qui po- stea damnentur: & prædestinatio includit etiam media, in quibus sunt sacramēta ad gratiam inducendam efficaciam. Nihil igitur amplius restat, quod de illorū erroribus hoc loco differamus.

Contra hæreticos negantes baptismi necessitatem.

ARTICVLVS III.

Vtrum baptismus sit differendus.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod baptismus sit diffe-

4. d. 4. q. 3. art. 1. q. 2. ad 17. q. 3. ar. 1. q. 4. cor. Et mal. q. 4. ar. 1.

Habetur de cō- sec. d. 4. c. Duo tempora. Et sumitur ex Epi. eius 4. c. 5.

differendus. Dicit enim Leo * Pa- pa, Duo tempora: id est Pascha & Pentecoste ad baptizandum à Ro- malo Pontifice legitime præfixa sunt: vnde dilectionem vestrā mo- nemus, vt nullos alios dies huic ob- seruationi misceatis. Videtur er- go, quod oporteat non statim ali- quem baptizari, sed vsque ad prædi- cta tempora baptismum differri.

In Concilio Aga- thensi legitur, Iudei, quorum perfi- dia frequenter ad vomitum redit, si ad leges catholicas venire volue- rint, octo menses inter catechume- nos Ecclesiæ limen introeant, & si pura fide venire noscantur, tūc de- mum baptismi gratiam mereantur. Non ergo statim sunt homines ba- ptizandi, sed vsque ad certum tem- pus est differendum baptismum.

¶ 2. Præterea, In Concilio Aga- thensi legitur, Iudei, quorum perfi- dia frequenter ad vomitum redit, si ad leges catholicas venire volue- rint, octo menses inter catechume- nos Ecclesiæ limen introeant, & si pura fide venire noscantur, tūc de- mum baptismi gratiam mereantur. Non ergo statim sunt homines ba- ptizandi, sed vsque ad certum tem- pus est differendum baptismum.

¶ 3. Præterea, Sicut dicitur Isa. 27. Ille est omnis fructus, vt aufera- tur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum vel etiam dimi- nui, si baptismus diu differatur. Pri- mō quidem, quia peccantes post baptismum grauius peccant, secū- dum illud Heb. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri suppli- cia, qui sanguinem testamenti pol- lutum duxerit, in quo sanctificatus est, scilicet per baptismum? Secun- dō, quia baptismus tollit peccata præterita, non autem futura, vnde quanto magis baptismus differtur tanto plura peccata tollit. Vide- tur ergo, quod baptismus debeat diu differri.

SED CONTRA est, quod dici- tur Ecclesiast. 5. Nō tardes conuer- ti ad Dñm, & ne differas de die in diē. Sed perfecta cōuersio ad Deū, est eorū, qui regenerantur in Chri- sto per baptismū, Non ergo debet

baptismus differri de die in diem. RESPONDEO dicendum, quod circa hoc distinguendū est, vtrum sint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri sint baptizandi, non est differendū baptismum. Primō quidē, quia non expectatur in eis maior in- structio, aut etiā plenior cōuersio. Secundō, propter periculum mor- tis, quia non potest eis alio reme- dio subueniri, nisi per sacramentū baptismi. Adultis verò subueniri potest per solum baptismum deside- riū, vt supradictū est. Et ideo adul- tis non statim cū conuertuntur, est sacramentū baptismi conferendū, sed oportet differre vsque ad ali- quod certum tēpus. Primō quidē propter cautelam Ecclesiæ, ne de- cipiatur, sacramentum fide acce- dentibus, conferens, secundū illud 1. Ioā. 4. Nolite omni spiritui cre- dere, sed probate spiritus, si ex Deo sint. Quæ quidē probatio sumitur, de accedentibus ad baptismū, quā- do per aliquod spatium, eorum fides & mores examinatur. Secundō, hoc est necessariū ad vtilitatē eorū, qui baptizantur, quia aliquo tēporis spa- tio indigent, ad hoc quod plenè in- struantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinent ad vitā Christia- nam. Tertio, hoc est necessariū ad quandā reuerentiā sacramenti, dū in solennitatibus præcipuis, scilicet Paschæ & Pentecostes, homines ad baptismum admittuntur, & ita deuotius sacramentum suscipiunt. Hęc tamē dilatio est præter mitem- da duplici ratione. Primō quidem, quādo illi, qui sunt baptizandi, appa- rent perfectè instructi in fide, & ad baptismū idonei, sicut Philippus statim baptizauit Eunuchum (vt habetur Acto. 8.) & Petrus Cor- nelium,

Ar. præd.

nelium, & eos qui cum eo erant, vt
habetur Acto. 10. Secundò, pro-
pter infirmitatem, aut aliquod pe-
riculum mortis. Vnde Leo Papa,
* dicit, Hi qui necessitate mortis,
ægritudinis, obsidionis, persecu-
tionis, & naufragij, vrgentur, om-
ni tempore debent baptizari. Si ra-
men aliquis morte præueniatur, ar-
tículo necessitatis sacramentum
excludente, dum expectat tempus
ab Ecclesia institutum, saluatur: li-
cet per ignem, vt supra dictum
est. * Peccat autem si vltra tem-
pus institutum ab Ecclesia, diffe-
rat accipere baptismum, nisi ex
causa necessaria & licentia præla-
torum Ecclesiæ. Sed tamen & hoc
peccatum cum aliis deleri potest
per succedentem contritionem,
quæ supplet vicem baptismi, vt su-
prà dictum est. *

Habetur de cõ
sec. dist. 4. c. 6. Si
quis necessitate,
sumitur ex epi.
nus. 4. c. 6.

Ar. præ. ad 2.

In cor. art. 2.
ar. præ.

In cor. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod illud mandatum Leonis Pa-
pæ de obseruandis duobus tempo-
ribus in baptismo, intelligendum
est de adultis, excepto tamen peri-
culo mortis, quod semper in pue-
ris est timendum, vt dictum est. *

AD SECUNDVM dicendum,
quod illud de Iudæis, est institu-
tum ad Ecclesiæ cautelam, ne sim-
plicium fidem corrumpant, si non
fuerint plenè conuersi. Et tamen,
vt ibidem subditur, si infra tempus
prescriptum, aliquod periculum in-
firmitatis incurrerint, debent ba-
ptizari. *

AD TERTIVM dicendum, quod
baptismus per gratiam, quam con-
fert, non solum remouet peccata
præterita, sed etiam impedit pec-
cata futura, ne fiant. Hoc autem
præcipuè desiderandum est, vt ho-
mines non peccent. Secundario

autem vt leuius peccent, vel etiam
vt eorum peccata mudentur. Se-
cundum illud, 1. Ioan. 2. Filioli mei,
hæc scribo vobis, vt non peccetis:
sed & si quis peccauerit, aduocatũ
habemus apud patrem I. B. S. V. M.
Christum iustum, & ipse est propi-
tatio pro peccatis nostris.

COMMENTARIVS.

Ostesa baptismi necessitate ad salu-
tẽ consequentiã: & quod idẽ de
baptismo suscipiendo sit præceptum af-
firmatiuum diuini iuris, & humani Eccle-
siastici, vt ex verbo Dei, & vsu Ecclesiæ
catholicæ deduximus: statim ostenden-
dum sequitur, de tempore, personis, &
loco, quibus eisdem præceptis satisfaci-
endum est: cum præcepta affirmatiua vim
obligandi habeant, his circumstantiis de-
terminatam, & non omni loco & tempo-
re, vt negatiua. Primùm autem de tempo-
re, deinde de personis & earum præpara-
tione, ab art. 4. ad finem quæstionis hu-
ius differetur. De loco & aliis circumstan-
tiis & ritibus q. 71. De tempore igitur sus-
cipiendi baptismum, est hæc sententia ab
omnibus Theologis recepta. Baptismus
paruulorum differendus non est: adul-
torum: verò baptismum differre oportet
ad certa tempora ab Ecclesia præfixa:
nisi plena baptizandi in fide instructio,
aut imminens vitæ periculum, illa tempo-
ra præueniat: alioquin graue peccatum
committeret, qui baptismum sine causa
prælati Ecclesiæ probata, longius dif-
ferret.

Ordinis ratio

Conclusio de tẽ-
pore, quo præce-
ptum baptismi
obligat.

2 Sed principid obseruandum est, diui-
num de baptismo suscipiendo præceptum,
non solum obligare fideles, vt sibi subie-
ctos, baptizandos quàmprimùm curent, si
paruuli sint, vt obligantur præceptis alio-
rum sacramentorum diuini & Ecclesiasti-
fici iuris: cum in eos iurisdictionem suã
Ecclesia exercere debeat, quos susceptio
baptismi sibi subditos effecit: sed etiam
obligare præceptum baptismi infideles
adultos: quemadmodum obligat fidei
Christianæ admittendæ præceptũ. Sic enim
Dñs Matt. & Mar. vlt præcipit omnibus fi-
dem suã annũtari, & baptismũ administra-
ri di-

Explicatio con-
clusionis.

ri dicēs: Docete & baptizate omnes gen-
tēs: & de fide admittenda, est illud,
si non venissem, & locutus eis non fuif-
sem, peccatum non haberent. Ioan. 15. &
cap. 3. eiusdem, qui non credit iam iudica-
tus est, & cap. 8. Si non credideritis, quia
ego sum, moriemini in peccato vestro.
Itaque promulgato Euangelio, nisi quis
ignorantia inuincibili excusetur, fidei &
baptismi præcepto tenetur. Vtriusq; enim
necessitas coniuncta est necessario, vt
ostendimus ad art. 1. & 2. huius quæst. &
quidem constat, omnem hominem cum
primùm ad vsu rationis peruenerit, te-
neri ad deliberandum de sua salute, hæc
verò, si recte deliberauerit, præsertim ex
diuino munere & gratia, in fide perfecta
Christi admittenda positã esse intelliget: si-
cut scriptũ est, Act. 4. non est aliud nomen
sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri.
fidei autem certum magisterium, est tan-
tùm in Ecclesia catholica, cum sit colum-
na & firmamentum veritatis, 1. Timoth. 3.
In Ecclesiam autem non est ingressus, ni-
si per baptismum, neque alio sacramen-
to profitemur fidem primò, neque mem-
bra Ecclesiæ efficiuntur, & in corpore eius
colligamur: quare tenentur adulti, vt præ-
cepto fidei suscipiendæ: sic etiam præce-
pto baptismi.
3 De paruulis autem, licet per etatẽ nullo
præcepto & iure violato teneri possint, ex
eorum parentibus, vel iis qui eorum vicẽ
gerunt, iudicandum est, qua ratione ad sus-
cipiendum baptismum, teneantur. Si enim
parentibus, ex iure naturali patriæ potesta-
tis, incumbit, de salute filiorum, qui non-
dum mente valent, vt sibi consulere pos-
sint, opportunè prouidere: certe iudem te-
nebuntur vt filios ad consequendam sa-
lutem æternam dirigant, & sacramento fi-
dei, & fide suo tempore imbuendos cu-
rare. Itaque ex hoc iure naturali, & diui-
no supernaturali de fide & baptismo, effi-
citur, paruulos baptizandos esse: & ad id
exequendum parentes eorum teneri, vel
qui eorum vices gerunt. De iure autem
Ecclesiastico, scimus duo fuisse tempora
solènioris administrationis baptismi, vnũ
in Paschate, alterum in Pentecoste, re-
terente Siricio Papa, Epist. 2. ad Episcopũ
Tarraconẽ. cap. 2. & Leone Primo, Epist.
4. cap. 5. & refertur de consecr. dist. 4. cap.
duo tempora, sed non sic erant hæc tem-

Baptismi præ-
ceptum ex iure
diuino.

Tẽpora bap-
tismi solènioris ad-
ministrati ex Ecclesiæ
præcepto.

pora præfixa, vt nullo alio tempore ba-
ptismus celebrandus esset: sed potius so-
lènior erat tunc celebratio, cũ orationes
& preces Ecclesiæ, ad eam accommoda-
tæ, publicè in Ecclesia proponebantur
toti populo, vt in fide huius sacramenti
plenius institueretur. baptizabantur au-
tem illis temporibus pueri & adulti, qui
sine periculo ad eos dies præparati erant,
rectè igitur scriptum est in Catechismo
Romano de baptis. cap. 18. omnibus ho-
minibus baptismi legem à Domino præ-
scriptam esse: ita vt nisi per baptismi gratiã
Deo renascantur, in sempiternam mise-
riam à parentibus, siue illi fideles, siue in-
fideles sint, procreentur. Igitur sæpè à pa-
storibus explicandum erit, quod apud
Euangelistam legitur: Nisi quis renatus
fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non po-
test introire in regnum Dei. Quam legem
non solum de his, qui adulta etate sunt,
sed etiam de pueris infantibus intelligen-
dam esse, idque ab Apostolica traditio-
ne Ecclesiam accepisse, confirmat con-
muni Patrum sententia, & autoritas. Hæc
de conclusionis explicatione: ad probatio-
nem accedamus.

Quo tempore
paruuli baptiz-
antur.

4 Primùm igitur baptismum paruulo-
rum differendum non esse, sed paucis à
primò ortu diebus administrandum esse,
nisi ex imminente periculo statim admi-
nistrari sit necesse, hæc ratio euincit. Par-
uulis nulla ad baptismum suscipiendum,
præparatio necessaria est, & propter etat-
is imbecillitatem, infinita penè pericula
impedunt: ergo statim administrari de-
bet baptismus: cum nulla alia via secun-
dum legem ordinariam comparandæ sa-
lutis illis relicta sit. Vnde graui peccato
sefe obstringunt, qui eos diutius hoc sa-
cramento carere, quàm necessitas postu-
let, patiuntur. Paruulos autem baptizan-
dos esse constabit, art. 9. huius quæst.

5 Altera, & 3. p. propositæ conclusionis,
de differendo baptismo adultorum ad cer-
ta tempora, intelligitur nullo imminete vi-
tæ periculo. Cùm enim imminet, si velint
sacramẽto Ecclesiæ initiari, statim saluari
lauacro tingendi sunt, ne vilo modo via sa-
lutis præcludatur. Vbi verò nulla cogit ne-
cessitas, vsus & consuetudo antiquæ Eccle-
siæ declarat, præsertim cũ hi ex infideli-
bus parentibus orti sunt, qui adulti baptizã-
tur, vt illis proponatur primò fides catholi-
ca ad

De tẽpore ba-
ptismi adultor-
um.

ea ad salutē necessaria, & ad eam suscipiendam alliciendi & inuitandi, vbi verò ad Dominum conuersi, & in fide plenè fuerint instructi, tunc baptizandi sunt. Sic Philippus Eunuchum Candacis reginæ, annuntiato prius Christo baptizauit: & Petrus Cornelium, Act. 8. & 10. breui catechesi præcedenti: & nihil notius est in Ecclesia, quā catechumenorum disciplina, & antiquæ cathedræ, & magisteria catechistis dicata doctoribus.

6 Sed ratione Theologica firmiter idē concludamus. Scriptum est enim Ecclesiast. 5 non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: sed non renatorum conuersio perfecta, est noua per baptismum regeneratio: non est igitur differenda, nisi vsque ad præfinitum tempus perfectè in fide disciplinæ. Præterea, eos qui diutius quàm oportet, ad baptismum accedunt, carere necesse est aliorum sacramentorum vsu & gratia, cum ad ea sine baptismo nullus admitti possit. Præsertim cum in baptismo, non solum fit remissio omnium præcedentium delictorum, sed etiam gratiæ nos regenerantis infusio: cuius auxilio deinceps peccata vitare possimus. Dum autem ad eum accommodatè suscipiendum præparantur, sæpè ipso proposito suscipiendi, cum vera peccatorum detestatione iustificantur. Habet etiam hæc dilatio alias utilitates adiunctas: nam voluntas baptizandi magis exploratur, ne ficto animo ad sacramentum accedat. Vnde legimus in Agathensi Concil. cap. 25. vt Iudei ad fidem catholicam venientes, ante quàm baptizentur, aliquot menses sint inter Catechumenos, vt perfectius in fide & moribus Christianis erudiantur. Præterea hæc dilatio, maiorem sacramento reuerentiam, & augustiorem repræsentat fidei Christianæ & religionis professionem, quæ baptismo suscepto perficitur. Ex hac reuerentia contigisse videmus, vt pij & religiosi homines olim baptismum ultra præfinita Ecclesiæ tempora differerēt, fortassis ex consilio prælatorum. vt legimus de fratre D. Ambrosio de Constantino Imperat. qui vero sine vlla legitima causa baptismum differebat, grauius à Patribus reprehenduntur, vt Chryl. Hom. 1. in acta, & Hom. 2. ad Pop. & D. August. sæpissimè in concionibus, & lib. de fide

& operibus. Vnde constat, (quæ fuit quarta pars cōclusionis propositæ,) quam grauius peccent, qui diutius quàm oportet, baptismum differant, cum hoc sit salutis viam spernere, & gratiam Dei oblatam contemnere.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatores sint baptizandi.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod peccatores sint baptizandi. Dicitur enim Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionē peccatoris & menstruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptismali. Ergo videtur, quod sacramentum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

¶ 2. Præterea, Dominus dicit Matth. 9. Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus. Male autem habentes, sunt peccatores. Cū igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quod peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

¶ 3. Præterea, Nullum subsidium debet peccatoribus subtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipso caractere baptismali spiritualiter adiuuantur, cum sit quædam dispositio ad gratiam. Ergo videtur, quod sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

SED CONTRA est, quod August. dicit, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Sed peccator cum habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Deo, imò magis contrarium operatur.

Infra. art. 8. ad 4.

* Alias, quia Aug. ad Bonifacium Epist. 23 dicit in baptismo aliquis membrum Christi efficitur. Sed nullus peccator, persistens in voluntate peccandi, potest fieri membrum Christi, quod est incorporari Christo: Ergo huiusmodi peccator non est baptizandus: quia frustra baptizatur. Colligitur ex tract. 72. in lo. 20. 9.

ratur. Ergo frustra adhiberetur si bi baptismus ad iustificationē non disposito.

RESPONDEO dicendū, quod aliquis potest dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculā & reatum præteritum. Et sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutū, vt per ipsum peccatorum fordes mudentur, secundum illud Ephes. 5. Mundans eam (scilicet Ecclesiam) lauacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & proposito persistendi in peccato. Et sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum: primò quidem, quia per baptismū homines Christo incorporantur: secundum illud Gala. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus, secundum illud. 2. Cor. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde & August. dicit in lib. de penitentia, quod nullus suæ voluntatis arbiter constitutus, potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ poeniteat. Secundo, quia in operibus Christi & Ecclesiæ nihil debet fieri frustra. Frustra autem est, quod non pertingit ad finem, ad quem est ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, simul potest à peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus, quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertio, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas. Est autem signū falsum, cui res significata non respondet. Ex hoc autē, quod aliquis

Lib. de medic. na panis. c. 2. non proci à princ. 9.

lauandum se præbet per baptismū, significatur, quod se disponat ad interiorē ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propositum persistendi in peccato. Vnde manifestum est, quod talibus sacramentū baptismi nō est conferendū.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi à peccato.

AD SECUNDUM dicendū, quod spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter. Vno modo interior per seipsum, & sic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malū odiat. Alio modo operatur per ministros, exterior adhibendo sacramenta, & sic operatur perficiendo exterior id, quod est interior inchoatū. Et ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei, in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

AD TERTIUM dicendū, quod baptismus est fidei sacramentum. Fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum, sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt Augustinus dicit in lib. de fide & operibus. Vnde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quæ fidei formā excludit. Non est autē per impressionem characteris baptismalis aliquis disponendus ad gratiam, quādiu in eo apparet voluntas peccandi, quia Deus neminem ad virtutem compellit, sicut

Dam. dicit,

ARTI.

Cap. 16. 10. 4

* Lib. 2. o. libro. 30. c. 10. 10. 9.

ARTICVLVS V.

Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

Sup. q. 49. ar. 3 ad 2. & inf. art. 6. cor. & 2. dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. & 3. d. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. & 4. d. 6. q. 1. art. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. c. 18. & Rom. 1. lect. 4. col. 4. & 5.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam Dei pertinere videtur, ut pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. ultimo. Cuiusque sunt, adducet Deus in iudicium. Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in poenam praeceptorum peccatorum. Ergo videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

¶ 2. Præterea, Per opera satisfactoria exercitatur peccatores de nouo conuersi ad iustitiam, & subtrahuntur eis occasiones peccandi, nam satisfacere est peccatorum causas excidere, & peccatis additum non indulgere. Sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis. Ergo videtur, quod baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶ 3. Præterea, Non minus debitum est, ut homo Deo satisficiat, quam proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum est, ut satisficiat proximis, si eos læserint. Ergo etiã est eis iniungendum, ut Deo satisficiant per opera poenitentiae.

SED CONTRA est, quod Ambrosius super illud Rom. 11. Sine poenitentia sunt dona & uocatio Dei, dicit, gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque plactum, vel etiam opus aliquod: sed solam fidem, & omnia gratis condonat.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Apostolus dicit Romano. 6.

Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem: ita scilicet quod homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi. Manifestum est autem ex supradictis, quod mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, ut dicitur 1. Ioan. 2. Et ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis, non est aliqua satisfactio iniungenda, hoc enim esset iniuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus ualet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra eius. Unde ipsa poena Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & poena unius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. Unde Isai. 53. dicitur: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

AD SECUNDUM dicendum, quod nuper baptizati, exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera poenalia, sed per opera facilia, ut quasi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora: ut glossa dicit super illud Psal. 130. Sicut ablactatus est super matrem suam. Unde & Dominus discipulos suos de nouo conuersos, à ieiunio excusauit, ut patet Matth. 9. Et hoc est quod dicitur 1. Pet. 2. Sicut modò geniti infantes, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.

q. 49. & 48.

Lib. 1. de bap. paru. c. 26. a medio, fo. 7.

Glos. ordi. ibi

AD

Est gl. D. Ambrosii in illum locum, tom. 1.

AD TERTIUM dicendum, quod restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de iniuriis illatis, est cessare à peccando, quia hoc ipsum quod est derinere aliena, & proximum læsum non placare, est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungendum est, quod satisficiant proximis, sicut & quod desistant à peccato: non est autem eis iniungendum, quod pro peccatis praeceptoris aliquam poenam patiantur.

ARTICVLVS VI.

Utrum peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri.

3. d. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. & 4. cor. c. 58. & Rom. 11. lib. 4. col. 4. & 5.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matthaei tertio, quod baptizabantur multi à Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua. Sed baptismus Christi est perfectior, quàm baptismus Ioannis. Ergo videtur, quod multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismo Christi, debeant sua peccata confiteri.

¶ 2. Præterea, Prouerb. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Sed ad hoc aliqui baptizantur, ut peccatis suis misericordiam consequantur. Ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶ 3. Præterea, Poenitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Acto. 2. Agite poenitentiam, & baptizetur unusquisque uestrum. Sed confessio est pars poenitentiae.

Ergo videtur, quod confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

SED CONTRA est, quod confessio peccatorum debet esse cum fieri, dicit enim Augustinus in libro de poenitentia: Omnis ista uarietas confitenda est & desinenda. Sed sicut Ambrosius dicit, gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque plactum. Ergo à baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est peccatorum confessio. Vna quidem interior, quae fit Deo: & talis confessio peccatorum requiritur ante baptismum, ut scilicet et homo sua peccata recogitans, de eis doleat. Non enim potest inchoare nouam vitam, nisi poeniteat eum ueteris uitae, ut dicit Augustinus in libro de poenitentia. Alia uero est confessio peccatorum exterior, quae fit sacerdoti. Et talis confessio non requiritur ante baptismum.

Primo quidem quia talis confessio cum respiciat personam ministri, pertinet ad poenitentiae sacramentum, quod non requiritur ante baptismum: quia est in uia omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quae fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quod sacerdos confitentem absoluat a peccatis, & liger ad opera satisfactoria, quae baptizatis non sunt imponenda, ut supra dictum est. Nec etiã baptizati indigent remissione peccatorum per clauas Ecclesiae, quibus omnia remittuntur per baptismum.

Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta, est poenitentia proprie uerecundiam confitenti: Baptizato autem nulla exterior poena imponitur. Et ideo à baptizatis non requiritur

* Aug. in lib. de uera & fals. poen. c. 14. nō poenit à pñe. to 4. & habetur de poen. d. c. 1. ante mō. * mō ad Rom. 11. super illud. sicut poenit. sunt dona. Lect. 10. 5.

In lib. de mō. poen. cap. 2. nō poenit à pñe. to. 9.

Art. pñe.

ritus

ritur specialis confessio peccatorum, sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum Ecclesie abrenuntiant Satanæ & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit quædam glos. * Matth. 3. quod in baptismo Ioannis, exemplum datur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora. Si qui tamen baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri uellent, esset eorum confessio audienda: non ad hoc quod eis satisfactio imponeretur, sed ad hoc quod contra peccata consueta eis spiritualis informatio uitæ traderetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in baptismo Ioannis non remittebantur peccata, sed erat baptismus pœnitentiæ. Et ideo conuenienter accedentes ad illud baptismum, confitebantur peccata, ut secundum qualitatem peccatorum, eis pœnitentiâ determinaretur. Sed baptismus Christi est sine exteriori pœnitentiâ, ut Ambr. * dicit. Unde non est similis ratio.

AD SECUNDVM dicendum, quod baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur & misericordiam consequantur. Nec requiritur confessio specialis exterior, sicut dictum est. *

AD TERTIVM dicendum, quod confessio est pars pœnitentiæ sacramentalis, quæ non requiritur ante baptismum, ut dictum est, * sed requiritur interioris pœnitentiæ virtus.

ARTICVLVS VII.

Verum ex parte baptizati requiritur intentio suscipiendi sacramentum baptismi.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod ex parte bapti-

zati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet, sicut patiens in sacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patiens, sed ex parte agentis. Ergo videtur quod ex parte baptizati, non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

¶ 2. Præterea, Si prætermittatur id, quod requiritur ad baptismum, homo est denuo baptizandus: sicut eum prætermittitur in uocatio Trinitatis, ut supra dictum. * Sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo baptizandus, quod intentionem non habebat suscipiendi baptismum, alioquin cum de intentione baptizati non constet, quilibet posset petere se denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo quod intentio requiratur ex parte baptizati ut suscipiat sacramentum.

¶ 3. Præterea, Baptismus contra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur sine intentione nascentis. Ergo baptismus (ut videtur) intentionem non requirit ex parte baptizati.

SED CONTRA est, quod secundum ritum Ecclesie baptizandi, profitentur se perere ab Ecclesia baptismum, per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod per baptismum aliquis moritur veteri uitæ peccati, & incipit quandam uitæ nouitatem, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Et ideo sicut ad hoc, quod homo moriatur

3. & 4. 2. 7. q. 1. art. 2. q. 4. cor.

2. 6. ar. 6.

In glo. ord. super illud: Exiit ut baptizarentur ab eo.

Amb. loco cita to in argu. Sed contra.

In ur. art.

In ur. art.

In f. q. 69. art. 3. & 4. d. 6. q. 1. art. 2. q. 1.

In lib. de medic. pan. ca. 2. nō longè à principio. 9.

riatur veteri uitæ, requiritur secundum Aug. in habente usum libere arbitrii voluntas, qua eum veteris uitæ pœnitent, ita requiritur voluntas, qua intendat uitæ nouitatē, cuius principium est ipsa susceptio sacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, siue intentio suscipiendi sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in iustificatione, quæ fit per baptismum, non est passio coacta, sed voluntaria. Et ideo requiritur intentio recipiendi id quod ei datur.

AD SECUNDVM dicendum, quod si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus. Si tamen hoc non constaret, esset dicendum, Si nō es baptizatus, ego te baptizo.

AD TERTIVM dicendum, quod baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam contra actualia, quæ per voluntatē & intentionem causantur.

ARTICVLVS VIII.

Utrum fides requiratur ex parte baptizati.

4. d. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. c. q. 2. ar. 2. q. 3. cor. & d. 9. ar. 2. q. 2. ad. 2.

AD octauum sic proceditur, Videtur, quod fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptismi à Christo est institutum. Sed Christus formam baptismi tradens, fidem baptismi præmittit, dicens Mar. ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Ergo videtur quod nisi sit fides, nō possit esse sacramentum baptismi.

¶ 2. Præterea, Nihil frustra in sacramentis Ecclesia agit. Sed secū dum ritum Ecclesie, ille qui accedit ad baptismum de fide interrogatur, cum dicitur, Credis in Deum Patrem, &c. Ergo videtur quod fi-

des ad baptismum requiratur.

¶ 3. Præterea, Ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum. Sed hoc nō potest esse sine recta fide, cum baptismus sit recte fidei sacramentum. per eum enim incorporatur homines Christo (ut Aug. * dicit in lib. de baptismo par uulorum) hoc autem non potest esse sine recta fide, secundum illud Ephe. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Ergo videtur, quod ille qui non habet rectam fidem, nō possit suscipere sacramentum baptismi.

¶ 4. Præterea, Infidelitas est grauissimum peccatum, ut in secunda parte habitum est. * Sed permanentes in peccato, nō sunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes in infidelitate.

SED CONTRA est, quod Greg. * scribens Quirino Episcopo dicit, Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctioe chrisimatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesie reuocentur. Hoc autem non esset si recta fides esset de necessitate baptismi. Non ergo recta fides ex necessitate requiritur ab susceptionem baptismi.

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex dictis patet, * duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Vno modo siue quo gratia haberi non potest, quæ est ultimus effectus sacramenti. Et hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismum, quia

Lib. 1. de pecc. mer. & rem. c. 26. à med. 10. 7.

2. 2. q. 10. ar. 3.

In regi. lib. 9. op. 61. non longè à princ. & habetur de cõ. ser. d. 4. c. 43.

2. 6. 3. ar. 6. et 2. 6. 2. ar. 4. & 6.

M sicut

sicut dicitur Ro. 3. Iustitia Dei est per fidē I E S V Christi. Alio modo requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi non potest. Et sic, recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dū modo adsint cetera quę sunt de necessitate sacramēti. Non enim sacramentū perficitur per iustitiā hominis dantis vel suscipientis baptismū, sed per virtutem Dei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Dñs loquitur ibi de baptismo, secundū quod perducit homines ad salutē per gratiā iustificante. Quod quidē sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

AD SECUNDUM dicendū, quod Ecclesia intendit homines baptizare, vt emundētur à peccato: secundū illud I sai. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatū. Et ideo quantum est de se, non intendit dare baptismū nisi habentibus rectā fidem, sine qua non est remissio peccatorū. Et propter hoc interrogat accedētes ad baptismū, an credāt. Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiā, non percipit illud ad suam salutē. Vnde Aug. dicit, Ecclesia paradiso cōparata indicat nobis, posse quidē baptismū eius, homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.

AD TERTIUM dicēdum, quod etiā non habens rectā fidem circa alios articulos, potest habere rectā fidem circa sacramentū baptismi, & ita non impeditur quin possit ha-

bere intentionē suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non rectē sēnīat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut Ecclesia tradit.

AD QVARTUM dicendū, quod sicut sacramentū baptismi non est conferendū ei, qui non vult ab aliis peccatis recedere: ita etiā nec ei, qui non vult infidelitatē deserere. Vterq; tamē suscipit sacramentū, si ei conferatur: licet nō ad salutē.

COMMENTARIUS.

PRÆPARATIONES baptizandi adulti, & suę mentis compotis, his articulis cōtinentur. ex quibus hęc cōclusio colligitur. Peccatores adulti, qui non sunt in affectu peccandi, baptizādi sunt: sed eis neq; confessio, aut satisfactio sacramentalis, ad suscipiendū baptismum necessaria est: requiritur tamen intētio & voluntas suscipiendi sacramentū, ad veritatē ipsius sacramenti: non tamē fides recta suscipientis. Peccatores dicuntur, qui peccati macula etiā præteriti, infecti sunt, nec ab eo plenē mundati, etiāsi affectum & propositū peccandi omnino exuerint. his igitur asserimus baptismum rectē administrari. Ratio Theologica sic concluditur, baptismus mundat & abluit fordes peccati ex vi suę institutionis, & ideo sacramentū mortuorū dicitur, & in fundit præterea gratiā regenerantem in nouitatē vitę spiritualis: sed primo ex his duobus, nō repugnat præteriti peccati macula & reatus: secundū verò planē repugnat affectui & proposito peccandi: baptismus igitur rectē administrabitur infectis macula peccati præteriti, non autē perseverantibus in voluntate & proposito peccandi. sic de baptismo scriptum est, Ephes. 5. quod mundat Ecclesiam & fideles, in verbo vitę: nō mundatur autem, nisi quod est sordibus peccati infectum. Baptizati etiam dicuntur Christo commortui & cōsepulti, id est mortis eius efficaciam participātes, vt deletis peccatis in nouā vitam resurgāt, Roma. 6. Gratia verò regenerans, quę tribuit diuini esse participationem & consortiū, quomodo potest

Conclusio de præparationibus adulto necessariis ad suscipiendum baptismum.

Explicatio.

Probatio prima pars.

do potest cū iniqua volūtate coniūgi, quę ad peccandū propensa est? quę enim participatio iustitię cū iniquitate? 2. Cor. 6. certissima est enim illa sentētia, etiam illustratis tantū lumine rationis naturalis, quę est apud D. Aug. lib. de medicina pœnitent. cap. 2. nullus suę voluntatis arbiter constitutus, potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitę pœniteat.

Pœnitentia adulto necessaria ante baptismum.

2 Quare licet omnis homo adultę etatis, baptismi characterē recipiat, permanēs in affectu peccandi, si velit ex animo sacramentum Ecclesię recipere: gratiam tamen iustificantem & dona illi adiuncta, sine aliqua pœnitentia peccatorū, non percipiet. dico autē pœnitentię virtutis actum, cū detestatione peccati, & proposito amplius non peccandi, licet contritio perfecta non sit. satis est enim odium vitę præteritę aliquod, cum illo proposito coniunctum, ita vt verē, qui sic affectus est, peccatum detestetur, & propositum peccandi exuerit. Neutra enim quę dicitur voluntas, cui ne que displiceat peccatum, & neque omnino placet, ficta est & ab hoc proposito valde aliena. quare merito à sacra ablutione reiciendus est, cui in peccato perseverare placet. ne efficaciam baptismi ad regenerandum inanem reddat, & contemnat. Sic Petrus Act. 2. ad eos, qui compuncti corde dixerant, quid faciemus viri fratres? pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine I E S V Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti. expēde illos fuisset corde compūctos, sic enim actus quidā pœnitentię significatur, non autem plena & perfecta contritio: & ideo monet princeps Apostolorum, vt baptizentur, tum ad remissionem peccatorum, tum ad donorum diuinorum infusionem. Sic etiam videmus exordium Euangelicę prædicationis semper fuisse pœnitentiam, vt ad baptismum benē præparati accederent. sic denique in Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. præparantur adulti, qui baptismi iustificandi sunt ab originali & actualibus peccatis, vt primò à gratia diuina excitati, & libere eidē cooperātes, fidē ex auditu concipiāt: & peccatores se esse intelligentes, diuine iustitię timore vtiliter concuciantur: spe erecti, Deū propter Christum propitiū sibi fore confidentes, & tanquā sanctitatis autorē diligere incipiant: ac propterea aduersus

peccata moueantur per odiū aliquod & detestationē, hoc est per eam pœnitentiā, quam ante baptismum agi oportet. quibus verbis planē significatur, pœnitentiam esse necessariam, sed non perfectā contritionē: subiungit enim, deniq; dum proponūt suscipere baptismum inchoare nouam vitā, & seruare diuina mandata. Vnde ead. sess. 6. cap. 14. definitum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum, aliam esse à baptismali: illa enim non solum cessationē à peccatis & eorū detestationē, sed etiam sacramentalē confessionem saltē in voto & suo tempore faciendā, sacerdo talem absolutionē, & satisfactionem pro pœna tēporali, quę tota baptismi deletur, cōtinet. legēdus de hac re D. Aug. hom. vlt. ex 30. lib. de vtilitate pœnitent. cap. 1. Chrysost. hom. ad populum Antiochenum. hæc de prima parte conclusionis.

Pœnitentię Christi est causa per baptismum & alia sacramenta.

3 Altera & tertia pars, negat peccatoribus adultis, vt iustificentur ab originali & actualibus peccatis, necessariam esse sacramentalē confessionem, aut satisfactionē, quę in eadē imponi solet, vt dignē præparētur ad recipiendum baptismū: licet illis necessarium esse ostenderimus aliquē actum pœnitentię virtutis. id verò sic aperte concludi potest. In baptismo Christo cōmortui & cōsepulti, noui homines efficiuntur, in quibus de vetustate peccati nihil remanet, alioquin non esset per baptismū plena & perfecta regeneratio: per illū ergo liberamur à reatu omnis pœnæ, & ideo neque satisfactione indigemus, cū hęc sit solutio pœnæ temporalis: neque confessione sacramentali, quę nobis & remissionem peccati, cum ea sit à baptismi plenissima, per absolutionem impendat, & satisfaciēdi obligationē imponat. Qui enim cōmortui Christo per baptismū, sic pœnitentię & morti eius incorporatur, ac si ipse passus & mortuus esset, vt rectē inquit D. Tho. inf. q. 69. art. 2. id enim est commortuū esse cum illo. nec aliter intelligi potest regenerari hominem interius, & nouū esse diuinū participare, quā si de peccatis omnibus præteritis, nihil omnino remaneat, quod vel culpæ vel pœnæ rationem habeat. alioquin nō fieret per illā regenerationem plenē & perfectē nouus homo. itaque vt hic effectus per se & proprius baptismi, altē menti infideat, ratio illa commortui Christo, & regenerati noui hominis accuratē expendenda est. Sic

Quid sit Christo commortuum esse, regenerari, & effici nouam creaturam per baptismum.

Lib. 4. de Bapt. contra Doct. in prim. 1. 7

viam suam; etiā cū senuerit non recedat ab ea. Et hanc rationem assignat Dion. *vt. ca. Eccle. hierar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod regeneratio spiritualis, quę fit per baptismum, est quodammodo similis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quod sicut pueri in matris uteris constituti, non perseipos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur: ita etiam pueri nondum habētes vsum rationis, quasi in utero matris Ecclesie constituti, nō perseipos, sed per actum Ecclesie salutem suscipiunt. Vnde Augu. * dicit in lib. de peccatorum meritis & remissione. Mater Ecclesia os maternum paruulis prębet, vt sacris mysteriis imbuantur. quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiā, nec ore proprio confiteri ad salutem.

* Si autem propter ea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitantur. cur etiam nō poenitentes habeantur, cum per eorundem verba gestantium, diabolo & huic seculo abrenuntiare monstrantur? Et eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriae intentionis: cum ipsi quandoque contrantantur & plorent, sed per actū eorum a quibus offeruntur.

AD SECVNDVM dicendū, quod sicut Augu. * scribens Bonifacio dicit, in Ecclesia Saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex aliis, quę in baptismo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia sicut Aug. dicit, eidem Bonifacio scribens, offeruntur paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorū gestatur ma-

gistrantur (quāuis & ab ipsis & ipsi boni fideles sunt) quā ab vniuersa societate sanctorū atq; fidelium. Ab omnibus nanq; offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorū charitate ad communionem sancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autē propriorum parentū, etiam si eos post baptismum demoniorū sacrificiis imbuere conentur, pueris nō nocet: quia vt Augu. * ibidem dicit, puer semel generatus per aliorū voluntatē, deinceps non potest vinculo alienę iniquitatis abstringi, vbi nulla sua voluntate consentit, secundum illud, Ezech. 18. Sicut anima patris mea est, ita & anima filij: anima quę peccauerit, ipsa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quod sacramenti illius gratia solueretur: quia nōdum erat anima separatim viuens. Fides autem vnus in mō totius Ecclesie paruulo prodest per operationem Spiritus sancti, qui vnit Ecclesiam, & bona vnus alteri communicat.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut puer cum baptizatur non perseipsum, sed per alios credit, ita nō perseipsum, sed per alios interrogatur: & interrogati consentunt fidē Ecclesie in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso: non quidē actu, sed habitu per gratiam iustificantem.

ARTICVLVS X.
Vtrum pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quod pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis

Et. ep. 23. cir ca prin 10. 2. habetur de Cō. sec. dist. 4. ca. 122.

2. 2. q. 10. ar. 12. q. quod. 2. ar. 7. & quod. 2. ar. 7. 11. cor.

Magis enim debet homini subueniri contra periculum mortis æternę, quam contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis existēti est subueniendum, etiam si parentes per malitiam contrantarentur. Ergo multo magis est subueniendū pueris infidelium filiis, per baptismum contra periculum mortis æternę, etiam inuitis parentibus.

¶ 2. Præterea, Filij seruorū sunt serui, & in potestate dominorum. Sed Iudæi sunt serui, & regum & principum, & quicumque etiam alij infideles. Ergo absque omni iniuria possunt principes filios Iudæorum vel aliorum seruorum infidelium facere baptizari.

¶ 3. Præterea, Quilibet homo est magis Dei, a quo habet animā, quā patris carnalis, a quo habet corpus. Non est ergo iniustum, si pueri infidelium filij parētibus carnalibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

SED CONTRA est, quod in Decreto. * dist. 45. ex Concilio Toletano sic dicitur de Iudæis. Præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitię.

RESPONDEO dicendū, quod pueri infidelium filij, aut habent vsum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam quantum ad ea, quę sunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt suę potestatis esse. Et ideo propria voluntate inuitis parentibus possunt baptismum suscipere, sicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licet mōneri possunt & induci ad suscipiendum baptismum. Si verò nondum

Dist. 45. c. de Iudæis. Et Cō. vi. Tol. 4. c. 55

habent vsum liberi arbitrij, secundum ius naturale sunt sub cura parentum, quādiu ipsi sibi provide-re non possunt. Vnde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quod saluauantur in fide parentum. Et ideo contra iustitiam naturalem esset, si tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: sicut etiam si aliquis habens vsum rationis baptizaretur inuitus. Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesie consuetudo, quod filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod a morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilib: puta si aliquis a suo iudice condemnatur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere. Vnde nec aliquis debet irumpere ordinem iuris naturę, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet a periculo mortis æternę.

AD SECVNDVM dicendū, quod Iudæi sunt serui principum seruilitate ciuili, quę non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

AD TERTIVM dicendū, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoscere potest. Vnde puer ante quam vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationē parentum, quorum curę naturaliter subiacer, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

C. 7. Eccle. hic ar. non procul a fi.

Lib. 1. c. 25. cir ca fi. 10. 7.

Eod. lib. c. 19. circa fi. 10. 7.

Ep. 23. c. 2.

In ea. ep. 23. in mc. 10. 2.

ARTICVLVS. XI.

Vtrum pueri in maternis vteris positi, sint baptizandi.

4. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. & d. 23. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 1. q. 2.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur, quod pueri in maternis vteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donum Christi ad salutem, quam peccatum Adæ ad damnationem, vt Aposto. dicit, Rom. 5. Sed pueri in maternis vteris dānantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis saluari possunt per donum Christi, quod quidem fit per baptismum. Ergo pueri in maternis vteris existentes possunt baptizari.

¶ 2. Præterea, Puer in vtero matris existens, aliquid matris esse videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quicquid est eius intra ipsam existens. Ergo videtur, quod baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius existens.

¶ 3. Præterea, Mors æterna peior est, quam mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum est eligendum. Si ergo puer in vtero matris existens baptizari nō potest, melius esset, quod mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quam quod puer æternaliter dānaretur absque baptismo decedens.

¶ 4. Præterea, Contingit quandoque, quod aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quod pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum dicens, Iste egredietur prior; illo vero manum retrahente, egresus est alter. Quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. Ergo videtur, quod illa pars debeat baptizari, puero adhuc in ma-

terno vtero existente.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in Epist. ad Dardanum, Nemo renascitur nisi primò nascatur. Sed baptismus est quedam spiritalis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam ex vtero nascatur.

RESPONDEO dicendum, quod de necessitate baptismi est, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cum baptismus sit quedam ablutio: vt supra dictum est. * Corpus autem infantis antequam nascatur ex vtero non potest aliquo modo abluī aqua, nisi forte dicatur, quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur ad filium in ventre existētem perueniat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus pueri animati, iam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum. Et ideo baptismus, quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existētem. Vnde Augustinus * dicit contra Iulianum. Si ad matris corpus id quod in ea cōcipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo, cum eum gestaret in vtero. Nunc verò cum ipse etiam, scilicet, infans baptizetur, non vtrique ad maternum corpus, cum esset in vtero, pertinebat. Et ita relinquitur, quod nullo modo infantes in maternis vteris existentes, baptizari possunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod pueri in maternis vteris existentes, nō dum prodierunt in lucē, vt cum aliis hominibus vitam ducant.

Epi. 57. inter me. & si. 10. 2.

2. 66. ar. 2.

Lib. 6. cap. 12 non longe ante med. fo. 7.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furiosi & amentes debeant baptizari.

4. d. 4. q. 3. ar. 1. q. 3. Et d. 18. q. 1. ar. 3 q. 1. cor. & vtr. q. 28. ar. 3. ad 2.

Art. 7. huius q. 1.

Cat. Vnde non possunt subiici actioni humanæ, vt per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem. Possunt tamen subiici operationi Dei, apud quem viuūt, vt quodam priuilegio gratiæ sanctificationem consequantur: sicut patet de sanctificatis in vtero.

AD SECVNDVM dicendum, quod membrum interius matris est aliquid eius per continuationem & vnionem naturalem partis ad totū. Puer autē in vtero matris existens, est aliquid eius per quandam colligationem corporum distinctorum. Vnde non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod non sunt facienda mala, vt veniant bona, vt dicitur, Rom. 3. & ideo nō debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit viuentē prole in vtero, debet aperiri vt puer baptizetur.

AD QVARTVM dicendum, quod expectanda est totalis egressio pueri ex vtero ad baptismū, nisi mors imminet. Si tamen primò caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari, periculo imminente: & non est postea rebaptizandus si eum perfectè nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcunque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit sicut in capite videtur quibusdam quod propter dubiū, quacunque alia parte corporis abluta, puer post perfectam natiuitatem sit baptizandus sub hac forma, Si non est baptizatus, ego te baptizo.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur, quod furiosi & amentes, non debeant baptizari. Ad susceptionem enim baptismi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt supra dictum est. * Sed furiosi & amentes, cum careant vsu rationis, non possunt habere ordinatam intentionem. ergo non debent baptizari.

¶ 2. Præterea, Homo bruta animalia superexcedit in hoc quod habet rationem. Sed furiosi & amentes non habent vsu rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. Ergo videtur, quod sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi & amentes debeant baptizari.

¶ 3. Præterea, Magis est ligatus vsu rationis in furiosis vel amentibus, quam in dormientibus. Sed baptismus non cōsuevit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furiosis.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit, 4. Confes. de amico suo, qui cum desperaretur, baptizatus est nesciens: & tamen baptismus in eo efficaciam habuit. Ergo carētibz vsu rationis, aliquando baptismus dari debet.

RESPONDEO dicendum, quod circa amentes & furiosos est distinguendum. Quidam enim sunt à natiuitate tales, nulla habētes lucida interualla: in quibus etiam nullus vsus rationis apparet. Et de talibus quantum ad baptismi susceptionem, videtur esse idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Ec-

Lib. 4. c. 4. partim ante me. fo. 1.

Comment. in D. Thom. tert. part.

Ar. 9. huius q. clesie, vt supra dictum est. *Alij vero sunt amentes, qui ex sana mente quam habuerunt prius, in amentia inciderunt. Et tales sunt iudicandi secundum voluntatem, quam habuerunt, dum sanæ mentis existerent. Et ideo si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet eis exhiberi in furia & amentia constitutis: etiam si tunc actu contradicant: alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, non sunt baptizandi. *Quidam vero sunt, qui etsi à natiuitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus recta ratione uti possunt. Vnde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti. Et debet eis tunc sacramentum conferri si periculum timeatur: alioquin melius est, vt tempus expectetur, in quo sint sanæ mentis, ad hoc, quod deuotius suscipiant sacramentum. Si autem tempore lucidi interualli non appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizari non debent in amentia constituti. Quidam vero sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, in tantum tamen ratione utuntur, quod possunt de sua salute cogitare, & intelligere sacramenti virtutem. Et de talibus idem est iudicium, sicut de his, qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes non autem inuiti.

Ar. 9. huius q. **A D P R I M V M** ergo dicendum, quod amentes, qui nunquam habuerunt, nec habent usum rationis, baptizantur ex intentione Ecclesie, sicut & ex actu Ecclesie credunt & poenitent: sicut supra de pueris dictum est. * Illi vero qui aliquo tempore habuerunt vel habent usum ra-

tionis, secundum propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore sanæ mentis.

A D S E C V N D V M dicendum, quod furiosi vel amentes carènt ysu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis, sicut bruta animalia. vnde non est de his similis ratio.

A D T E R T I V M dicendum, quod dormientes non sunt baptizandi nisi periculum mortis imminet: in quo casu baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum, sicut & de amentibus dictum est. * Sicut August. * narrat in 4. lib. Confessi. de amico suo, qui baptizatus est nesciēs, propter periculum mortis.

COMMENTARIVS.

I **D**E adutorum baptismo dictum est, reliquum est, vt de paruulorum baptismo dicamus. conclusio ex omnibus articulis est: paruuli baptizandi sunt, non tamen vtero inclusi, sed in lucem editi, nec infidelium filij parentibus inuitis: ad pueros vero referuntur amentes à primo ortu, nisi per interualla ad mentem sanam reuocentur. Prima pars est dogma catholicum, ex diuina traditione in Ecclesia retentum, iam inde ab Apostolis, vt autor est Dionys. c. 7. de Eccles. hierar. & ex Patrum testimoniis latissime deducit, D. Aug. lib. de bapt. paruulorum. idem etiam euincit ratio Theologica. Gratia enim Christi abundantior ad salutem est, quam peccatum primi parētis ad perditionem hominū, Rom. 5. Sed illud peccatum paruulos infecit peccato originali: ergo gratia Christi mundabit ad salutem. baptismus autem tantum paruulos mundare potest ab originali: baptizandi sunt igitur, ne pereant. præterea, circumcisio vmbra baptismi & typus, octauo die à natiuitate pueris secundum legem administrata est: baptismus igitur pueris administrabitur,

*In cor. ar.
Lib. 4. c. 4. p. 4.
v. ante med.
to. 1.*

De baptismo paruulorum.

Quest. lxxvij. Ar. 9. 10. 11. & 12. 94

tur, vt veritas vmbra respondeat. Deinde cum legimus totam aliquam familiam à Paulo baptizata in esse, satis constat pueros, etiam qui in eorum numero erant, baptizatos fuisse, sic legitur, 1. Cor. 1. & Acto. 16. Denique videtur planè Dominus pueris baptismi gratiam concedere; cum de eis dicat Matt. 19. finite paruulos; & nolite eos prohibere ad me venire, taliū enim regnum cælorum: quos etiam amplexabatur, super quos manus imponebat, quos benedicebat, Mar. 9. & 10. Fuit quidem grauis Ecclesie catholice controuersia cum quibusdam nouatoribus præsertim ætate D. Augustini, sed tandem antiqua sententia de baptizandis paruulis retenta est ex Apostolorum diuina traditione, vt obseruauimus ad art. 1. & 2. huius q. huius vero traditionis testes sunt, omnes fere Patres veteres, vt constat ex D. Cypriano, epi. 59. de pueris baptizandis, & ad eandem annotatione Pamelij, nu. 5. quæ testimonia aliorum continet: constat etiam ex D. August. confessione, lib. 3. cap. 3. & ex Hieronymiana eodem Tom. & cap. 3. Concil. Mileuitan. can. 2. Africano, can. 77. Lateranensi sub Innocent. III. can. 1. Trident. sess. 5. canon. 4.

Paruuli in baptismo quomodo credant.

2 Qui vero baptismum paruulis negant, quod credere non possunt, & sine fide impossibile sit placere Deo, hi profecto insipienter impudetes sunt, quasi Ecclesia, quæ eis baptismum administrat, ignoret, eos aliena fide offerri ad baptismum, ex præcepto diuino, & fidem diuinitus infusam in baptismo accipere, vt cum adoleuerint, credere possint sicut oportet. Ratione autem huius fidei infusæ, inter fideles numerantur, & quatenus baptizantur credere dicuntur, ex D. Augustino, lib. 1. de peccat. merit. c. 26. & 27. & 33. & hanc vocat consuetudinē Ecclesie canonicam & fundatissimā serm. 14. de verb. apostoli. itaque vt adulti fideles vocantur mentis assensu, ita paruuli fidei sacramentum percipiendo, epist. 23. ad Bonifacium. consentaneum est enim, vt sicut parentum peccato polluti sunt, sic parentum fide purgentur. corpus mortis in primis parētibus generauit eos peccatores, spiritus vitæ in posterioribus parentibus re generauit eos fideles.

*4. p. concl.
De baptismo amentium & dormientium.*

3 Ad eandem sententiam & rationem de paruulorum baptismo, expendendus est baptismus amentium & furiosorum. Si enim

nunquam rationis usum habuerunt, eos in fide Ecclesie, vt pueros, Ecclesie consuetudo & autoritas baptizandos admonet, qui aliquo tempore habuerunt vel habent usum rationis, secundum eam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore, quo suæ mentis compotes fuerunt. itaque si in discrimine vitæ versentur, & antequam furere inciperent, voluntatis suscipiendi baptismum, significationem dederunt, abluendi sunt: sin minus à baptismo abstinendum est. idem iudicium fit de dormientibus. horum nulla ratio alia est, quæ fuit puerorum: in omnibus enim rationis nullus est usus: & ideo Ecclesie consuetudinem; quæ eisdem baptismum administrat, sequi oportet.

Pueri nondum in lucem editi non sunt baptizandi.

4 Sed de pueris nondum in lucem editis, quos secunda parte conclusionis comprehendimus, constat baptismum non esse tingendos, tum ex his, quæ differuimus de eisdem ad art. 1. & 2. huius quæst. tum etiam, quia vt inquit August. epi. 37. nemo renascitur, quod est propriū baptismi, nisi prius nascatur. Sic etiam concludere licet ex eodem, lib. 6. contra Iulianum, cap. 5. puer adhuc vtero conclusus nec abluatur, si mater abluatur: quia animam abluendam à sordibus peccati distinctam habet: nec ipse per se abluatur: non ergo baptizari potest nisi in lucem editus, cum baptismus, abluitione corpus contingente, necessariò perficiatur. An vero liceat inciso vtero matris, puerū, vt baptizetur, extrahere, vel emissam aliquam partem baptizare, D. Thom. in responsionibus ad argumenta aperte expressit.

Disputatio de filiorum baptismo, inuitis parentibus infidelibus.

5 **M**Aior autem & valde difficilis, Theologorum inter ipsos, controuersia est, de pueris Iudeorum vel aliorum infidelium, inuitis parentibus baptizandis. nos autem censemus cum D. Thom. huiusmodi filios infidelium, habentes quiddam usum rationis, inuitis parētibus, ad fidem & baptismum induci posse: non habentes autem, induci non posse. Primi ratio est: quia in his, quæ sunt diuini iuris & naturalis, filius ratione utens, in sua est, & non alterius potestate: potest ergo fidem Christianam

nam & baptismum suscipere etiam inuitis parentibus, quod hæc sint diuini iuris. sic etiam filij cōtrahere possunt matrimonij, inuitis parentibus: quia contrahendi potestas est iuris naturalis. Sic de omnibus Iudeis Toletan. 4. Concil. & habetur de consec. d. 4. præcipit, nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim Deus vult miseretur, & quem vult indurat. non enim tales inuiti saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ, sicut enim homo propria arbitrij libertate, serpenti obediens perit, sic vocante se gratia Dei, propriæ mentis cōuersione credendo saluatur. Secundi ratio sit, quia inuitis parentibus puerum baptizare, est contra ius nature, quæ ipsis filios subiicit, quādiu per naturam sue mentis potestatem, & vsum non habent: non licet autem ius nature violare, præsertim quod valde verendum esset, ne repugnantibus parentibus baptizati, ipsorum familiari & frequenti adhortatione, ad infidelitatem & patrium cultum reuerterentur. itaque firmamentum huius sententiæ, est ius patriæ potestatis in filios, nondum suæ mentis potestatem habentes. fidelium autem filios, potest & debet Ecclesia, etiā inuitis parentibus baptizare, quia in parentes & res eorum vim habet coactiuam & coercionem. omnia hæc confirmat Ecclesiæ consuetudo, quæ priores illos filios non baptizat, hos vero posteriores fidelium baptizat. illud vero omnibus certissimum est, baptismum paruulorum siue parentes consentiant, siue repugnent, ratum esse & firmum, quia nihil deest ad essentiam sacramenti: sed illis inuitis non rectè administrari, quod ipsis fiat iniuria, contendimus.

6. Hanc sententiam semper defendit & tuetur D. Thom. & eius sectatores doctissimi, 4. sentent. dist. 5. Capreol. Caiet. in cōment. Dominicus Soto quondam præceptor meus, non sine honoris præfatione nominandus, Paludanus prætereā, Marfil. 4. q. 4. art. 4. dubio 2. Ricar. 4. d. 6. ar. & q. 3. hoc dilemmate eandem sententiam sic concludit. aut enim paruuli inuitis parentibus in fidelibus baptizati, eisdem restituerentur educādi aut non: si primum, eos proculdubio periculo apostasiæ exponeremus: si secundum, fieret iniuria parentibus, quorum est iure naturali patria potestas in filios, quādiu sui iuris non sunt: non sunt ergo inuitis parentibus baptizandi. Eadem ra-

tionis progressio fuit semper in D. Tho. cū ostendisset enim. 2. 2. q. 10. art. 8. nullum adultæ etatis ad fidem suscipiendam compellendum esse, deinceps art. 10. eiusdem q. idem plane de baptismo paruulorum parentibus infidelibus inuitis, cōcludit, quod hoc loco conclusum ostendimus. vt ex omnibus colligeretur, nullum adultū, aut paruulum parente inuito infideli, ad fidem vel fidei sacramentum, cogendum esse. plerisque aliis Theologis hæc sententia non placet: imo verò affirmant, si non à priuata persona, saltem à principe potestatem in repub. habente, ad baptismum adducendos esse paruulos, inuitis etiam parentibus infidelibus.

7. Quin etiam Scotus 4. d. 4. q. 9. quem sequitur Gab. ead. d. q. 2. dubio 5. ad eundem principem pertinere, non tantum filios infidelium parentum sibi subditorum, eisdem inuitis baptizandos curare, sed etiam parētes ad suscipiendum baptismum cogere, & susceptum tueri & conseruare: adhibita tamen diligenti cautione, ne parētes odio religionis Christianæ, præuidentes hoc futurum, filios occiderent: & vt religiosè educarentur, à parentum cura & institutione separati: non tantum, inquit, hoc religiosè princeps Christianus faciendum curaret, sed etiam studio religionis propagandæ teneretur. Rationem primi colligit ex argumento 3. huius art. & D. August. homil. 6. de verb. dom. in omnibus enim potestatis, quæ ordine continentur & legitima dispositione, inferioris præceptum repugnante superiori, non obligat, cum potius inferioris intersit, subiectos ad obedientiam superioris compellere. vinculum igitur, & ius patriæ potestatis, nullam vim habet in his, quæ præceptis Dei summi principis & Domini repugnant: cuiusmodi est præceptū de paruulis baptizandis, vt supra ostendimus. Ratio secundi hæc est, ex duobus malis, quod min⁹ est, eligi oportet, si alterutrum eligere sit necesse, quia minus malum, in hoc discrimine, boni rationem habet: minus autē malum est, nō posse per coactionem, infidelitatem & sectam retinere, quā sine vilo metu in ea perseuerare: expediret igitur non solum filios infidelium baptismum abluere, sed etiam parētes inuitos, & repugnantes, præsertim cū sperandum esset, his omnibus religiosè institutis & educatis, quod eorum posterii in tertia aut quarta

Scoti sententia.

Firmamenta eiusdem.

quarta progenie, verè & ex animo fideles essent: ideoque olim in Concilio Toletano, 4. Sisebutum Regem religiosissimum à Patribus Concilij vocatum esse, quod Iudeos inuitos, & eorū filios, ad suscipiendum baptismum compulisset. Ex hac Scoti deductione constat, eius sententiam tantum intelligendam esse, de principe Christiano, cui infideles subiecti sunt: cū tota nitatur coactiuam potestate eiusdem principis: vt obseruauit doctissimus Pater Fraciscus Victoria, primus apud nostros D. Thomæ clarissimus interpres, & defensor, in relectione de Indis priori, propositione 6.

8. Duran. 4. d. 4. q. 6. primò quidem censet, adultos nullo modo minis aut pœnis, ad fidem aut baptismum compellendos esse, sed potius persuasionibus & doctrina alliciendos: vt colligunt Patres ex illo præcepto Domini, docete omnes, & baptizate, Matth. vlt. vt doctrina baptismum præcedat: quia fieri non potest vt corpus recipiat baptismi sacramentum, nisi anima ante fidei veritatem susceperit. Qui autem fidem susceperint aut baptismum, compellendi sunt, vt opere compleant, quæ promiserunt. Hoc etiam D. Thom. docet, 2. 2. q. 10. art. 8. affirmans infideles negatiue, aut contradictoriè, qui fidem nostram nunquam susceperunt, ad suscipiendam non esse cogendos: infideles verò contrariè, vt hæreticos & apostatas, cogēdos esse. quare Duran. hæc tenet de adultis cū D. Thoma conuenit, & dissentit ab Scoto, quatenus pium & religiosum esse putat, adultos ad fidem & baptismum suscipiendum compellere.

9. Sed de paruulis Duran. non simpliciter & absolute, vt D. Thom. definit, sed potius sic esse distinguendum censet. aut enim hi paruuli & eorum parentes infideles, separati sunt à dominio & conuersatione fidelium, aut eisdem subiecti. Si primum, vt fuerunt olim Sarraceni Granatenfes, non licet res eorum aut filios, dominis aut parētibz inuitis, vel auferre, vel ad baptismum compellere. constat enim iure naturali & diuino prohibitum esse nobis, res alienas deliberato animo concupiscere: tantum abest vt inuitis dominis vsurpare liceat. De iure autem belli iusti, quo victi res, victoris dominio subiiciuntur, alia ratio est. quod si secundum contingat, vt scilicet infideles fidelibus pareant, & subiecti sint,

Durandi sententia de adultis & paruulis.

vel vt bello iusto capti, serui sunt, vel liberi: vt apud nos, mercatores infideles, commercia exercent: de liberis quidem, idem est omnino iudicium, atque de omnino separatis à consortio & dominio fidelium: cum infideles liberi, veri sint rerum suarū domini: & qui eorū res, ipsis inuitis, auferret, crimine furti teneretur: neque licet de raptis & furto sublatis, Deo aliquid offerre: quare neque filium paruulum inuito parente infideli, baptismum & religioni Christianæ dicare.

10. Quod si infideles sint fidelium serui vt Iudæi, est inquit Duran. quorundam sententia, non esse eos inuitis parentibus baptizandos: quia in his, quæ sunt naturalis & diuini iuris, non sunt serui, sed sui iuris: & ideo ratione seruitutis non possent filij, contra ius patriæ potestatis, parentibus inuitis baptizari. Sed hæc ratio valet in adultis, quod non sint cogendi ad ea, quæ sunt diuini iuris, addit Duran. de paruulis autem carentibus vsu rationis censet, non esse baptizandos quādiu manent sub cura parentum infidelium, propter periculū apostasiæ, vt supra ostendimus. Subtractos vero à parentum cura & institutione huiusmodi seruos per venditionem, baptizari posse affirmat, sed nō expedire. Primum confirmat, quia neque pueris fit iniuria, sed potius magnum illis confertur beneficiū: neque parentibus: cū separati à parentibus filij per venditionem, transeant in curam & tutelam dominorū, à quibus proinde baptizari possunt, amisso iā iure patriæ potestatis, filijs peregrè profectis, quod ius erat impedimentum baptismi suscipiēdo. Ratio secundi est, tum quia vis inferri videretur parētibz ad credendum: tum etiā quia facile pueri, cū adoleuerint, resiliant ab eo, quod ignoranter fecissent, & parentibus inuitis. ex quibus causis videtur Durando, inualuisse Ecclesiæ consuetudinem, de non baptizandis paruulis, parentibus infidelibus inuitis.

11. Ex his constat, cōsentire omnes Theologos cum D. Thoma in iure naturali patriæ potestatis, quod parentibus etiam infidelibus, erga liberos competit. dissentire autem Scotum & Durandum in filiorum baptismi, quatenus afferunt non obstante iure patriæ potestatis, inuitis parentibus baptizandos esse, sed ex diuersis principiis. Scotus quidem, quia abutantur suo iure in fi-

Opinionum cōsensio.

Dissidiū Scoti & Durandi à D. Th. ex diuersis principis, quæ reseruitur D. Th. ad 1. 2. q. 2. ar. 10.

Comment. in D. Thom. tert. part.

in filiorum perniciem: & ideo illo priuandos esse. Durandus autem, quia si serui sunt, iuste vendi possunt, & subtrahi à patria potestate, & ex consequenti baptizari inconsultis parentibus. Conueniunt autem Scotus & Durandus, quatenus tatum loquuntur de filiis seruorum infidelium, vt supra de Scoto obseruauimus, & de Durando constat, ex firmamentis & distinctionibus suae sententiae haecenus explicatis. Ad has opiniones reliquae reuocari possunt: & ideo super uacaneum fuerit eas recensere, cum his ponderatis, reliquarum veritas aut falsitas omnino constabit.

12 Sed praeter illas Theologorum scholasticorum, est recentior quaedam sententia, quae quodam modo cum illis consentit, quodammodo dissentit, & iccirco separata & perse necessario expendenda est. haec affirmat neminem ad suscipiendam fidem & baptismum cogendum esse, in quo plane cum aliis consentit. Praeterea asserit, infideles, qui fidem numquam susceperunt, si legem naturalem violent, posse bello & armis, si non sit alia via commodior, ad obseruationem legis naturalis compelli: & illis debellatis & victis, fidem esse annuntiandam, vt volentes eam suscipiant, & ad retinendam fidem susceptam & conseruandam, à fidele principe defendantur. itaque duo sunt in hac sententia, & violationem iuris naturalis, iusti belli causam esse: & ea causa victis, si lem esse annuntiandam, vt per illud bellum ad tranquillam & quietam Euangelij praedicationem perueniatur. Huius sententiae autor est Genesius Sepulveda lib. 7. Polit. cap. 2. & Gregorius lupus iurecons. in commentariis legum regis Alphon, par. 2. titulo 23. l. 3. primum ex his, quatuor argumentis confirmatur.

13 Primum quidem: quia huiusmodi transgressores iuris naturalis, legibus in sua repositis, ne in eos animaduertatur, natura sunt serui, in quos bellum est suapte natura iustum, si non sit alia via commodior, vt in officio contineantur. vt si esset aliqua gens adeo barbara, vt peccata contra naturam, caedes innocentium, in rebus turpibus non haberet, aut legibus & moribus non vindicaret, aut grauissima scelera, praesertim quae natura detestatur, leuissimis poenis puniret: quaedam proflus non puniendae cenae, et, haec inquam gens dicitur verè legibus statutis, ius naturale violare. Seruitu-

tem autem naturalem philosophi vocant, insitam tarditatem & hebetudinem mentis, ad iudicandum quae recta sint & honesta. Sic Arist. 1. Polit. c. 3. natura seruos vocat, homines ingenio tardissimos, corpore tamen validos ad obeunda munera necessaria. est alia seruitus aduentitia, non naturalis, vi, iure gentium aut ciuili inducta, vt cum bello capti, serui fiunt captiuis. in hos igitur natura seruos, iustum esse bellum asserit Aristot. eodem lib. 1. cap. 5. cum scribit, venatoria facultate vt oportere, tum in beluas, tum in eos homines, qui cum sint ad parendum nati, & veluti facti & conformati, imperium tamen recusant. est enim huiusmodi bellum natura iustum. Probat etiam D. Thom. lib. 2. de regim. princ. c. 10. ex eodem lib. Aristotelis, quodam homines esse natura seruos. Videtur consentire diuina Scriptura Prouerb. 11. cum ait, qui stultus est, seruit sapienti. itaque homines natura serui, subiici debent magisterio, ratione & virtute praestantium, vt ab eis in officio & virtute instruantur: & hoc ipsis vitale est, vt deposita feritate, in honestum vitae cultum redigantur. id vero imperium in docendo, si nolint recipere, bello secundum naturam cogi possunt. Haec enim instituit, imperfecta perfectis, deteriora posterioribus, vt vtrisque bene sit, obtemperare. sic materia formae, corpus animae, appetitus rectae rationi secundum naturam subiectus esse debet. Sic ingenio ad virtutem tardi, corpore validi, iis, qui valent ingenio, etiam si corpore sint imbecillo, subiecti esse debent. huius sententiae hoc est primum ex ratione naturali argumentum: idque confirmat euangelica conuiuij parabola, Luc. 14. in qua compelluntur quidam in conuiuium intrare, quod videtur significare D. August. 23. q. 1. cap. paratus. quod si principis sic natura praestantis, vt merito ceteri debeant ei parere, haeredes instituti, à parentis praestantia degenerent, & ideo non sint ad imperandum accommodati, quia neque ingenio, neque prudentia valent: tamen propter maiora mala, quae orta seditione, excitarentur, si regnum paternum vt legitimi haeredes adire prohiberentur, in repub. ferendi sunt.

14 Alterum argumentum huius sententiae, colligitur ex diuinae scripturae exemplis. legimus enim Leuit. 18. 20. Deute. 18. Dominum multis aerumnis afflixisse incol-

Natura seruum homo.

Seruitus hominis duplex naturalis, & aduentitia vel ciuili.

Natura subiecta imperfecta perfectis.

Quaest. lxxviii.

las regionis, Patribus Iudeorum promissa, quod idololatrie dediti, humanas victimas immolarent. Exod. 32. precipitur Leuitis, vt occiderent fratres, amicos & proximos, quia idola coluissent: & subiungit, consecratis hodie Domino manus vestras, vnusquisque in filio & fratre suo. idem legimus Sap. 12. Psalm. 105. 4. Reg. 16. & 17. ob eadem peccata traduntur Iudei in manus gentium. Id vero non solum licere contra fideles, sed etiam suis sceleribus cotaminant, sed etiam aduersus infideles, qui nunquam fidem susceperunt, eisdem exemplis ostenditur, in quibus videmus, & gentes, & Iudeos ob eadem crimina punitos esse. quod si iuste eadem scelera morte puniuntur, certe puniuntur bonorum direptione, & publicatione, cum haec sit mitior poena. quod etiam verum esse colligitur ex D. Cypriano 23. quaest. cap. si audieris, & ex D. Ambrosio, eadem quaest. cap. remittuntur. itaque infideles, licet non sint propter infidelitatem debellandi, sunt tamen propter graua crimina infidelitati adiuncta. Sic Iureconsulti cap. super his de voto, in quibus est Innocentius, asserunt fati esse cause, ad delendum Paganos & Iudeos in iuris naturalis transgressione: sed autore Pontif. Maximo. eisdem consentit Antonin. 3. part. tit. 22. cap. 5. §. 8. Siluester verb. Papa, §. 7. etenim vt inquit, D. Chrysof. in Matth. iniurias Dei neque vsque ad auditum perferre debemus exemplo Christi. & iterum, in propriis criminibus quemquam esse patientem laudabile est, iniurias autem Dei dissimulare, nimis est impium. praesertim cum principes laudentur, quod amicorum & propinquorum iniurias, etiam in externis gentibus bello persequantur, vt constat de Abrahamo, qui poenas iniuriarum Loth suo cognato, & aliis amicis illatarum à quatuor regibus expetiuit: quanto magis vindicare oportet iniurias Deo à quocunque illatas. quin etiam D. August. lib. 4. de Ciuit. cap. 33. & lib. 5. cap. 12. 15. & 18. cum ostendisset regnorum constitutionem Dei esse, iuxta illud Prouerb. 8. per me reges regnant, colligit duabus potissimum causis Imperium Romanis à Deo collatum esse, & quod patriam diligenter, legibus iustis sibi subiectos regerent, & quod bonis plerumque artibus, ad gloriam & honorem niterentur. & ideo, quia ex parte in officio continebantur, receperunt merce-

Dominus punit morte & bello fidelium & infidelium graua crimina.

Imperium cur Romanis à Deo concessum.

Ar. 9. 10. 11. & 12. 96

dem suam: aut, inquit, est nobis occulta causa, & Deo tantum nota, qui plerumque regnare facit hominem hypocritam. Sic ferè colligit D. Thom. ex August. lib. 3. de regim. princ. capitibus, 4. 5. & 6. Haecenus de secundo argumento huius sententiae. 15 Tertium argumentum est: quia vt non potest summus Pontif. Christianis legibus Paganos obligare: sic eius interest dare operam, si commodè fieri possit, vt Pagani ab idolorum cultu, ab impiis sectis, ad veram religionem & humanos mores traducantur. si enim de omnibus scriptum est Eccle. 17. vnicuique mandauit Deus de proximo suo: quid dicemus de Christi Vicario? ad quem pertinet ex omnibus gentibus Ecclesiam adunare, & amplificare, sic enim omnibus Apostolis praecipit Dominus, Matth. vlt. Ite, docete omnes gentes. & quod in haereticos licet, ex Aug. 23. q. 5. ad fidem stabilendam, cur non etiam licebit in Paganos ad fidem propagandam?

Quartum argumentum est: ex lege naturae & Euangelij, licet vnicuique repellere iniurias innocentibus illatas: à Paganis verò plerisque innocentes impune occiduntur, ad immolandum idolis, vt ab Indis Occidentalibus: licebit igitur etiam bello defendere huiusmodi innocentes, si non sit alia via commodior. qui enim non repellit ab alio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quam qui facit, ex D. Ambrosio 23. quaest. 4. cap. non inferenda. Confirmauimus haecenus primam partem sententiae propositae: restat altera confirmanda, nempe huiusmodi bellum contra Paganos iuris naturalis violatores, accommodatum esse medium, vt bello pacatis Euangelium annuntietur. Ratio sit haec: qui finem petit, eodem iure potest commodiora media eligere: recte autem principes Christiani hunc finem sibi proponunt, annuntiandi infidelibus Euangelium: tenentur igitur commodiora media eligere. ex his vero vnum esse videtur, vt prius bello, propter violationem iuris naturalis, debellantur, cum hoc bellum iustum esse ostenderimus: deinde debellatis, tunc fides annuntietur, vt impune possit vnusquisque ad fidem conuerti, & à principe Christiano ab infidelibus defendi, ad fidei susceptae confirmationem. Varias opiniones, & opinionum argumenta proposuimus: quid verò ad dubitationem propositam

Ab innocentibus iniuria repellenda.

Sententia Genesii Sepulveda de infidelibus ad fidem & baptismum adducendis.

Barbari qui voluntens naturale legibus statuit.

fitam respondendum sit, magis ad fidei principia & legem naturalem accommodata, subiectis sententiis & conclusionibus comprehendemus.

16 Prima conclusio: ex autoritate summi Pontif. Episcopi Romani, conceditur ministris legitima potestas ad prædicandum Euangelium etiam infidelibus. Sic aperte deducitur, ex illa sententia Matth. ult. Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: vntes ergo docete omnes gentes, Marc. ultimo, prædicare Euangelium omni creaturæ. Etenim si iure doceri possunt, quæ sunt naturalis iuris: cur non ea quæ sunt diuini? Vnde rectè bello coerceri possunt, prædicationem fidei impediētes, si non possint alia via ex D. Tho. 2.2.q.10.ar.8. Præterea, vt ad singulos Episcopos in sua diocesi pertinet Euangelij prædicatio, & prouidere vt eis legitime impeditis, viri potentes opere & sermone, ad prædicandum mittantur, vt definitum est in Concilio Lateranen. sub Innocent. III. Sic etiam ad Episcopum totius Ecclesiæ catholicæ spectat, ministros Euangelij ad prædicandum omnibus mittere. idem etiam, praxis & vsus Ecclesiæ catholicæ confirmat: cum semper à summis Pontif. huiusmodi ministri in omnes prouincias, in omnibus historiis nisi legantur.

17 Secunda conclusio: exhortatione, doctrina & beneficiis, infideles ad suscipiendam fidem alliciendi, non autem vi aliqua aut coactione. Sic enim forma Euangelicæ prædicationis, Matth. 10. his verbis describitur: infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones eiicitate, gratis accepistis, gratis date. Deinde præcipit, vt omnibus offerant pacem & regnum caelorum. in quem locum pro nostra sententia legendus est D. Hieron. & Chryso. homil. 34. quid autem agendum esset eisdem ministris, si infideles oblatam fidem reiecerint, statim admonuit Dominus, dicens: Si vos non audierint, exeuntes de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris: amen dico vobis, tolerabilis erit in die iudicij terra Sodomorum & Gomorrhæorum, quàm illi ciuitati. Similiter Apostolus prædicatorē Euangelij armis spiritualibus instituit, vt fidei dogmata, vt sunt, sic appareant credibilia. inquit enim Ephes. 6. succincti lumbos mentis vestræ in veritate, & induti lo-

ricam iustitiæ: & quæ sequitur omnium quidem fidelium communia, sed ad prædicationem Euangelij, ideo accommodata, quia sic concludit, vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Euangelij, pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam, prout oportet me loqui. 1. Corint. 1. non in sapientia verbi, ne euacuetur crux Christi: vbi significat nullo modo confidendum esse in humana industria & potetia, & quantum huius confidentiæ sumitur, tantum de virtute Euangelij & crucis detrahi. fuit enim hoc diuinum consiliū in annuntiatione Euangelij, vt eod. c. 1. his verbis exprimitur, quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt cōfundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nō sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu Dei. potestrema verba ponderanda sunt: quibus significat Dñs gloriā Euangelicæ prædicationis ex solo Deo pendere, nō ex humanis viribus. Præterea, annuntiatio Euangelij, quæ est de aduentu Christi, vt Saluatoris, non consentit cū iudicis aut debellatoris potentia, imò verò eisdē maximè repugnat. Non enim misit Deus filium suum [in primo scilicet aduentu] vt iudicet mundū, sed vt saluetur mundus per ipsum. Luc. 9. cū Samaritani Christū in suam ciuitatē non admitterent, dixerunt discipuli, Dñe, vis dicimus, vt ignis descendat de caelo, & consummat illos. & conuersus increpauit illos dicens: nescitis cuius spiritus estis: filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.

18 Consentiant Patrū testimonia, Dion. Areop. ep. ad Demophilū, sacratissimus inquit noster institutor, in mansuetudine docēdos admonuit eos, qui doctrinæ Dei aduersarentur. doceri quippe ignaros decet, nō suppliciiis affici: sicut & cecos nō cruciamus, sed ad manū ducimus. D. Greg. lib. 1. ep. 45. & lib. 2. ep. 52. & D. Ambro. ad illud Luc. 10. nolite portare sacculū neque perā, neque virgā: quia virga, inquit, est perferēde potestatis insigne, & vlscendi instrumentum doloris: & eos misit ad seminandam fidem, qui non cogerent, sed docerēt: nec vim potestatis exercerent, sed doctrinam humilitatis attollerent. Præ-

Eadem prædicatio omnibus viribus humanis destituta, & li Deo nititur.

Nullus ad fidē suscipiendam, vel fidei sacramentum cogendus est.

Euangelij prædicandi auctori- tas à summo Pontifice.

Prædicationis Euangelicæ forma.

terea c. qui sincera d. 45. Toletan. 4. c. 55. præcipit concilium nemini deinceps vim inferri ad credendum, vt ostenditur fieri oportere 2.2.q.10.art.8. fidei enim persuasio, quæ euidētia intellectum conuincere non potest, voluntatis propensione adiuuanda est: facit ergo contra fidei naturam, qui ad credendum cogit, vel ad suscipiendum fidei sacramentum. Mahumetana perfidiæ proprium est armis defendi, prædicari & propagari. quare non video, quo modo cum hac Patrum sententia, quam ex sancta scriptura colligunt, conuenire villo modo possit illorum theologorū opinio, qui adūtos ad fidem suscipiendā & baptismum, compelli posse asseruerūt: ex quibus Scotum fuisse supra ostēdimus.

19 Tertia conclusio, principes Christiani, etiam autoritate summi Pontif. nō possunt armis coercere infideles à peccatis contra naturam: quasi hoc bellum esset accommodatum medium, ad prædicandum illis deuictis Euangelium. Ratio primæ p. sit, quia summus Pontif. non habet in huiusmodi infideles, quinunquam fidem susceperunt, vllam iurisdictionem, aut potestatem spiritualem, nisi potentia tantam, atq; ad prædicandum Euangelium, vt in omniū Christi suapte sponte, vt antè ostēdimus, adducantur: non habet igitur vllam in eisdem temporalem potestatem, sine qua delicta iuste punire non potest. neq; eam vniquam, vt summus Pontif. habet, nisi relatā ad spiritualem, vt ostenditur 2.2.q.1.ar.10. & explicauit Turrecr. lib. 2. de Ecclesia c. 113. & 114. Victoria relect. prima de Indis numero 27. Domin. Sot. lib. 4. de Iustit. q. 4. art. 1. idem etiam videtur significare Paulus 1. Corinth. 5. cum ait, quid mihi de his, qui foris sunt, iudicare? Ratio secundæ p. sit, quia illud bellum iustum nulla ratione esse potest: etenim si peccata contra naturam dicantur, quia rectæ rationi repugnant, esset etiam bellum iustum propter punitionem homicidij, fornicationis, & aliorum omnium, quæ rectæ rationi aduersantur: quod tamen nulla ratione licet, nisi auctoritate principis, & propter bonum commune. 2.2.q.40.art.1. si autem illa peccata dicantur contra naturam, quod non solum rectæ rationi repugnant: sed etiam ordinē naturalem inuertant: de quibus Apostolus Rom. 1. 2. Cor. 2. & D. Thom. 2.2.q. 154. art. 11. & 12. certè ad illa tantum punienda

Bellum nō est accommodatum medium, ad fidei prædicationem.

bellum iuste geri non potest, cum sint alia grauiora, ad quorum punitionem bellum non est accommodatum medium, vt homicidium, blasphemia. sic concludit Victoria eadem relect. prima de Indis num. 40. Præterea, si finis huius belli, nepe fidei prædicatio, coactionem & vim suapte natura non admittit, quia credere volentis est, vt paulo antè ostēdimus: profectò neque in mediis coactionem esse oportet, vt cum sine consentiant: quare neq; bellum, valde enim mirabile est, eum bello premiposse, quem ad fidem suscipiendam cogere non possis, & id bellum ad fidem annuntiaandā accommodatum videri. quinimo hac ratione fides & religio Christiana, inuidiæ & odio infidelium plane exponeretur, quasi occasione illius liceat eos libertate & dominio priuare, præsertim cum infidelitas negatiua nullum sit peccatū. 2.2.q.10.art. 1. Deniq; si non licet Christianis etiam auctoritate Papæ, fidelibus aliis inferre bellum, quod sint peccatis etiam contra naturam implicati: certè neq; licebit inferre infidelibus: præsertim cum illorum peccata grauiora sint. 2.2.q.10.artic. 3. ad 3. etenim ad vltimū iustitiæ vindictiua, non satis est crimen esse dignum supplicio, sed præterea oportet, ab eo decerni supplicium, qui habeat legitimam potestatem & iurisdictionem. quod si Papa legibus latis infideles obligare non potest, qua ratione in eos poterit iudicia & poenas decernere, & ipsi parere tenentur iudicio illius? cum potestas in fideles Christi, sit actiua, in infideles autē, sit habitiva & potentia, vt loquitur & explicat D. Thom. 3. p. q. 8. art. 3. ad 1. habuit quidem Christus vt homo, potestatem in omnes, iuxta illud Matth. ultimo, data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: eam tamen non exercuit actu in omnes, sed in fideles, & in eosdem exercendam suo vicario commisit: in extremo tamen iudicio exercebit in omnes, etiam inuitos & repugnantes, sicut scriptum est 1. Cor. 15. deinde finis, cum tradiderit regnū Deo & Patri, cum euacuauerit omnem principatum & virtutem & potestatem, oportet autem illum regnare; donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

20 Sed quāuis bellum non sit accommodatum medium ad fidei prædicationē: licet tamen, & iustum est, aduersus impediētes fidei progressum, & annuntiationē,

Summi pontif. potestas in infideles.

Comment. in D. Thom. tert. part.

ex D. Tho. 2.2.q.10.arti.8. vt enim summi Pōtif. est. doctores fidei in omnes infideles ad eiusdē annuntiationem mittere, quā ratione regibus Hispan. Indos attribuit: sic etiā quo iure fides annuntiarī potest, poterunt etiā coerceri impediētes fidei prādicatiōē etiā bello, si nō sit alia via cōmodior, & inde scandalū non oriatur cōtra fidei dignitatē. sic olim Euaristus Papa inſtituit, vt septē diaconi dēfenderent Episcopum prādicantē, quorum dēfensio, vt constat, violenta esse nō potuit, quia diaconorum. eadē etiā ratione, infideles à consortio & cōuictu fidelīū expelluntur à principibus Christianis, vt olim Iudēi ab Hispania & Gallia expulsi sunt, & Mahumetani Granatēses à Regibus catholicis Ferdinando & Elisabetha, quōd eorū consuetudine & illicitis contractibus fidei progressus, & sanctitas Christianorū perturbaretur. vnde in Cōc. Tolet. 6. can. 3. sic definitū est, futurus olim princeps, nō antē assumat regiā dignitatē, quā inter reliqua conditionū sacramenta polliceatur, nullū non catholicū permittēre in regno suo degere. cuius promissū, si temerator extiterit, sit anathema maranatha. non catholicū pro infideli vsurpauit, qui vel nunquā fidē admittit, vel admittam deseruit. similiter prohibetur fidelibus habitatio cū Iudæis c. Iudæi de Iudæis & Clement. vnica de eisdem.

21 Quarta conclusio. licet fidelibus bello premere, precedēte correptione & admonitione, infideles, ob violatā legem naturæ imperniciem innocentīū & proximorum, vt eos, qui diis suis homines immolant, vel carnibus humanis vescūtur: donec tamen liberentur innocētes iniuste oppressi, neq; deinceps ad aliorū iniuriam, vel prouincie, aut regionis deuastationē progressio fiat. itaq; ob hanc causam infideles debellari possunt, & iure belli opprimēdi sunt, si alie rationes & media ad illa mala propulsanda satis non sint. sic apertē Prouerb. 24. eos qui ducūtur ad mortem erue, & qui trahūtur ad interitū, liberare ne cesses. hinc enim dogma illud catholicū, & vice prouerbij receptum, vnicuiq; mandauit Deus de proximo suo, vbi scilicet cōmodē liberari potest ab imminētī malo. Deo. autem immolare hominē, & vesci carnē humana esse contra legem diuinā & naturalem ostēdit Victor. relect. de Tēp. à num. 5. D. Th. 2.2.q.14. ar. 4. ad 3. & q. 88. ar. 2. 2. Aug. li. 7. iudic. c. 49.

22 His omnibus, ad perfectiōē doctrinæ, necessariō coniuncta est explicatio causarum iusti belli gerēdi, aduersus infideles negatiuē. videntur autē huiusmodi esse, iuris gentiū violatio, vinculum societatis & amicitie, impedita Euāgelij prādicatio, vel cōuersio ad fidē illius, compulsio eorum qui eandē susceperunt ad defectionem: de quibus singillatim dicendum nobis est. prima igitur causa latissimē patet, cū iuris gentiū plura sint capita, sed in proposito argumēto exemplū sit de iis, quę incolis & peregrinis cōmunia sunt, vt cōmercia, hospitia, conuictus: si enim fideles, ab infidelibus sine legitima causa, ad hęc non admittātur, possunt se bello defendere, donec pacificātur de pace, securo cōmercio & conuictu: præsidia etiā & arces ad defensionem contruere, oppida demoliri, & incolas sibi subiicere. etenim si ex his causis, ad propulsandam iniuriam, iuste aduersus fideles bellū geritur autoritate principis 2.2. q. 40. ar. 1. cur etiā aduersus infideles nō geratur, nulla potest iusta ratio subesse. Altera causa societatis & amicitie, effecit vt Romanorum pro scēderatis iusta bella fuerint, & Abrahami pro focis, cognatis & vicinis, Gen. 14. Caiet. ad eundem quæst. 40. ar. 1. Nam si infideles inter se belligerentur, qui ex iis iniuriam patiuntur, possunt in suum auxilium Christianos aduocare, & cū illis præmia & iura victoriæ communicare. in his autem omnibus cauendum est, ne dolo malo aliquid fiat, & fictæ belli causę pro veris accipiantur. hęc tamen retinenda est illa sententia Apostoli, non omnia, quę licent, expediunt. fieri enim potest, vt ad vitandū, aut sedandū ortum scandalū, vt de religione nostra pie sentiāt infideles, vt facilius persuaderi possint, & ad credendū inducantur, expediat magis nō vti iure belli inferendū, sed alia cōmodiori ratione ad suscipiendum Euāgelium deducētē. quōd si aliqui ad fidem cōuersi sint, etiā metu & minis quodammodo impulsī, ij ad fideliter retinēdum, quod susceperunt, compellendi sunt, nequa religioni & sacramentis eius iniuria fiat. sic definitum est Tolet. 4. can. 55. & Tolet. 8. can. 7. baptisma, inquit, à nolentibus, vel nescientibus susceptum prophanari non debet. sic etiā in Maguntiacō sancitū est, vt iniuste tonsi in clero permancant. quod si bona aliqua infidelium pars ad fidē nostram sponte cōuersa sit,

Causa iusti belli aduersus infideles negatiuē.

Quæst. lxxvij.

fit, possunt defendi à principe fideli, & potest summus Pontif. si expedire viderit, principem fidelem illis præficere, cū eius intersit fidem amplificare, defendere & tueri, & ad eam rem, quos meliores existimauerit, ministros eligere. sic enim Innocentius III. Regi Portugalię segni & desidi in regni administratione adiutorem dedit comitem Bolonię. regis fratrem, ad regni vtilitatem, Ecclesiarum defensionē, monasteriorum, & personarum Ecclesiasticarū. c. Grandi de suplen. negl. prælat. in 6. & Gregorius VIII. lib. 8. ep. reg. ep. 2. 1. ad Metensem Episcopum Zachariam Romanum Pontif. regem Francorum Childe ricum à regno deposuisse, nō tam pro suis iniquitatibus, quā quōd tantæ potestati esset inutilis, & Pipinum Caroli Magni Imperatoris patrem in eius locū substituisse. 16. q. 6. c. alius, Turrer. in summa Ecclesiæ lib. 2. c. 114. Sed in hac dominorum & principum mutatione cauendū est, ne vel seditio reip. cedet, aut alia maiora mala, vt fidei odium & detestatio, sacramentorum prophanatio inde excitentur & consequantur.

23 Tertia causa iusti belli gerēdi. aduersus eosdem infideles negatiuē, est spontanea reip. subiectio, modō ne fiat iniuria legitimo principi, quē ex iustis causis repellere licet, vt ostēdit doctissimus Sot. lib. 4. de Iustit. q. 4. art. 1. sic enim resp. potest cui velit, se subiicere, & is armis & bello eam tueri & defendere, si non sit alia ineundæ pacis cōmodior ratio. Quarta etiā causa subiiciendū eosdem infideles, sed iam ad fidem conuersos, est administrata illis prādicatio Euāgelij. si enim ductu, auspiciis, sumptibus regis alicuius fidelis, gēs aliqua infidelis, ad fidem adducta sit, tenebitur ad cōpensanda beneficia suscepta, tributa illi pendere, saluis tamen & integris legitimis eorum dominiis. quod si gens eadē, à fide & religione suscepta, ex animi quadam leuitate deficere solet, legitimum est vt principi fideli, qui eam compellat ad retinendam fidem susceptam, subiiciantur, deficiente præsertim hærede regis natiui, aut eo inepto ad defensionem fidei, vt ante diximus, fieri posse autoritate summi Pōtif. & affirmat doctissimus Victoria ad finem posterioris relectionis de Indis. vnde necessario efficitur, eos principes, quibus à summo Pontif. commissa est Euāgelij prādicatio,

Principū obligatio in prædicanda fide infidelibus.

Art. 9. 10. & c. 98

in his regionibus infidelium, omnino ex munere sibi iniuncto & diuino precepto teneri ad obseruationem eorū, quæ diximus necessaria, ad legitimam Euāgelij prædicationem, nempe vt eam fieri procurent per viros doctos & pios, potentes opere & sermone, qui doctrina, exemplo, & moribus eos ad fidem conuenienter & accomodata ratione deducant. ab illis præterea ea tantū accipiant, quæ ad prædicationis munus rectē exequendum, & vitæ indigentiam fuerint necessaria, bona nō diripiant, neq; ab inuitis vilo modo auferant: neq; bellum aduersus eos, nisi ex iustis causis propositis geratur. hi enim sunt veri Domini rerum suarum, nemini ferē iniuriam inferunt, nisi vel propulsando sibi illatā, vel lacesiti prius maximis & grauissimis rerum suarum incommodis. vnde quæ ab his fortē ablatata sunt iure belli iniusti, & sine legitima principis autoritate, ea sanē iniuste cōparata sunt, & restitutioni obnoxia sunt: permutationes etiā rerum cum malo dolo & fraude, verum dominium non transferunt. rectē enim docet D. Thom. iure belli, nisi iustum sit, victos in seruitutem redigi non posse, neque eorū bona auferri. 2.2. q. 40. ad eandem vero restitutionem & ij tenentur, qui ad hęc bella iniusta bellicos apparatus aduexerunt: qui opera & labore infidelium, aut captiuorum in bello iniusto sine iusta mercedis retributione abusi sunt: qui ab illis plura exegerunt, quā essent regia & principis autoritate, concessa, quæ verō ab his recēs conuersis accepta sunt, vel ratione doctrinæ, vel gubernationis, vel administrationis sacramentorum, ea iniustissime accepta sunt, & comparata, & illi tenentur ad hęc eadē iudiciis & Parochis exhibenda, sed de his satis dictum sit.

Restitutioni obnoxia in bello iniuste.

24 Quinta conclusio, pueri infidelium non sunt inuitis parentibus, tutoribus, aut curatoribus baptizandi, nisi ratione, seruitutis venditi omnino remoueantur à cura parentum, sine vlla spe ad illos redeundi. sic D. Thom. concludit ex iure naturali patriæ potestatis, 2.2. q. 40. art. 12. statutum est enim à Deo, vt filij, apte quam ratione vtantur, cura & administratione parentum gubernentur, etiam in his, quæ ad Deum pertinent, vt Deus naturæ voluerit, filios à parentibus ad veram religionem & cultum Dei deduci. qui autem inuitis parentibus,

Filij inuitis parentibus nō baptizandi.

Bellum contra impediētes fidei progressum

Infideles separandi à consortio fidelium.

Bellum contra infideles propter qua peccata iustum est.

Vict. relect. 2. de Indis no. 15.

filios baptismo consecrat, violat hoc ius naturale: quod sanè nulla ratione licet: quare cum non sint facienda mala, vt inde veniat bona: non licebit sanè filios inuitis parentibus baptizare. constat enim, & ordinè gratiæ, cum naturæ ordine consentire, quia gratia perficit, non tollit, aut violat naturam: & idè ad conferendâ gratiam per baptisum, non est violandum ius naturale patriæ potestatis. sic etiam apud Romanos, filius non solû erat in patris potestate, sed etiam eadem sacra colebat. l. vlt. C. de inoff. test. & l. vlt. §. vlt. C. de bon. que lib. de auis autè, atavis, tutoribus, curatoribus eadè ratio est, quia parètib; succedunt in paruulorum institutione & gubernatione: quâuis maior parentibus, quâ his fieret iniuria, in violatione iuris patriæ potestatis. tutor enim & curator curam habent bonorû & morû pupilli. l. in copulandis C. de nupt. l. cû in plures §. cû tutor ff. de administr. tutor. & instit. de Attiliano tutore. §. impubes in tutela esse naturali, iure conueniens est, vt is qui perfectæ ætatis non sit, alterius tutela regatur. idè est ius curatoris. instit. de curator. de filiis autem seruorum infidelium eadè ratio est, quia ciuili seruitus ius illud naturale paternû tollere non potest. sed de venditis filiis, & à cura parentû abductis, sine redeundi ad eosdem spe, idè omninò censendum est, atq; de iis, qui nò sunt parentibus subiecti, neq; sub patria potestate. consentit hoc cû iure ciuili, nam instit. quib. mod. ius pat. pot. soluat. §. si ab hostibus captus fuerit parens, & apud eos decesserit, exinde ex quo captus est, filius sui iuris esse videtur, l. in bello. §. si quis. ff. de capt. & postlim. reu. & l. §. eod. tit. §. in pace. filios etiam Iudæorum in seruis numerari apud antiquos constat. Nam in. c. et si Iudæos extra de Iud. & Sarracen. Iudæi sunt serui Christianorum, & res eorum in dominorum potestate: sed nunc eorû perfidia seruitutem non inducit apud Christianos, & eorum liberi parentibus subiecti sunt, & in eos ius patriæ potestatis exercet. quòd si alter parentum ad fidem conuertatur, filius eidem educandus in eadem fide traditur: sic enim definitum est, de patre quidem c. ex literis de couers. infid. de matre autem 18. q. 1. c. Iudæi ex conc. Tolet. 4. c. 62. quod vero c. 59. eiusdem definitur, filios, aut filias à consortio parentum Iudæorum separandos esse, id sanè de filiis

adultis & fidelibus intelligendû est: addit enim, ne parentum vltra inuoluantur erroribus: quod sanè, nisi de fidelibus intelligi non potest.

25 Deinceps argumeta diuersarum sententiarum refellenda sunt, Scoti, Durandi & tertiæ illius sententiæ recentioris. Scoti quidem, quia ad fidem nulla coactio legitima & iusta esse potest, vt ostendimus. de inde ratio illa inferioris & superioris Domini, tunc vera est, cû superiori parendû est, etiam repugnate inferiori: cû autem superior statuit potestatem inferioris, neque eam villo modo violari vult, sed ea salua, sibi obtemperari, ratio Scoti nihil omninò efficit, sic autem est in proposito. vult enim Deus, homines ratione vtentes & adultos, ad fidem accedere per actionem propriam diuinæ vocationi consentientè: paruulos autem parentû directione, cû illis eorum vita & salus commissa sit. quare si Deus ordinem hunc naturæ, per gratiam aboleri non vult, sed perfici: certe nò licet violato iure naturali patriæ potestatis, filios inuitis parentibus baptizari. In Durandi sententia, si rectè omnia expendantur, nihil est quod D. Thomæ meritò repugnare dicatur. hic enim perse, & quod frequentius accidit, vt oportet in morali doctrina, definiuit, filios scilicet à patria potestate separandos non esse, vt baptizentur, quia naturale ius violaretur: ille autem, quod aliquando accidere potest considerauit, in filiis nempè infidelium seruorum, quos à parentibus separare per venditionem nò est contra ius naturale. quare in his duabus sententiis diuersitas quædam esse videtur, sed nulla repugnantia.

26 Ad primum argumentum tertiæ sententiæ, quæ est Sepuluedæ & aliorum, fatemur quidem esse quosdam homines natura seruos, & ad parèdum, non ad regendû natos, sed ea tantum ratione, vt sapientum consilio in suû bonû regantur, seruato etiâ in eorû gubernatione legitimo ordine, & non inducta ciuili seruitute, quia naturalis illa seruitus, ciuilem libertatem non tollit: vt enim natura dominis, & ad regendû natura conformatis, non licet aliena regna & imperia inuadere: sic neq; licebit imperare hominibus natura seruis, nisi seruato iuris ordine & constitutione. sic Victor. 1. relect. de Indis num. 23. Sot. lib. 4. de Iustit. q. & ar. 2. præterè Arist. in Politicis tantû affirmat

mat bellum esse natura iustû, aduersus eos natura seruos, qui palantes more ferarum, hominum societates & respub. perturbât, si tamen adsit legitima principis autoritas, vt iidem etiam autores affirmant. illud autem Luc. 14. compelle eos intrare, non est intelligendum de coactione, qua vtendum sit cum infidelibus negatiue, cû nullus eorum ad fidem suscipiendam compellendus sit: sed de efficacia diuini verbi, cuius annuntiatio eos, qui primo fidei repugnabât, in fidei motibus sic concutit, vt quasi compellere videatur, sed absolutè nò compellit. infideles autem contrariè, vt hæretici, si dem, quam susceperunt, retinere cogendi sunt, vt ostendit D. Thom. 2. 2. q. 10. artic. 8. Ad secundum satis nobis esse debet responsio glossæ in c. maiores de bapt. quæ diuino iudicio fiunt, in consequentiâ trahi non debent. constat enim Deum sæpè poenas de peccatis sumere, vrbes euertere, regna mutare, quæ tamen plerumq; imitari non licet, quòd diuini consilij ratio nobis occulta sit. illa autem iureconsultorum sententiâ, aut falsa est, aut de illis ratum est vera, qui ius naturæ violant in perniciem innocentium, vt in quarta conclus. explicatum est. Ad tertium, fatemur infideles ad fidem deducendos esse, sed per media accommodata, ex quibus non esse bellum, tertia conclus. ostendimus. Ad quartum in quarta conclus. responsum est. quare de hac disputatione satis dictum est.

QUESTIO LXIX.
De effectibus Baptismi, in decem articulos diuisa.

Deinde considerandum est de effectibus baptismi.

- ¶ Et circa hoc quaruntur decem.
Primo, Vtrum per baptismum auferantur omnia peccata.
Secundo, Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni poena.
Tertio, Vtrum baptismus auferat poenaltates huius vite.
Quarto, Vtrum per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.
Quinto, de effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.

- Sexto, Vtrum etiam paruuli in baptismo gratias & virtutes accipiant.
Septimo, Vtrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni caelestis.
Octauid, Vtrum baptismus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.
Nono, Vtrum fictio impediatur effectum baptismi.
Decimo, Vtrum recedete fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICVLVS I.

Vtrum per baptismum tollantur omnia peccata.

AD primum sic proceditur. Videtur, qd per baptismum non tollatur omnia peccata. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio, quæ contra ponitur generationi carnali. Sed per generationem carnalem homo contrahit solum originale peccatum. Ergo per baptismum soluitur solum originale peccatum.

¶ 2. Præterè, Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum. Sed ante baptismum in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2. Pœnitentiâ agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum. Ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

¶ 3. Præterè, Diuersorû morborum diuersæ sunt medicinæ: quia sicut Hierony. * dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneû. Sed peccatû originale, qd per baptismum tollitur, est aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo nò omnia peccata remittuntur per baptismum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundâ: & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

2. dif. 32. q. 12
ar. 1. 4 d. 4.
q. 2. ar. 1. q. 1.
4. 17. q. 3.
ar. 5. q. 1. 4.
con. c. 59. 4.
72. co. 2. 4.
14. 6. co. 3. fin.

Mat. 9. super
illud verbum.
Hoc genus demoniorum non
eicitur, nisi. 19.
mo 9.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Apostolus dicit Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo IESU, in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit. Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato uiuentes autem Deo in Christo IESU Dño nostro. Ex quo patet, quod per baptismum homo moritur uetustati peccati: & incipit uiuere nouitati gratiæ. Omne autem peccatum ad pristinam uetustatem pertinet. Vnde consequens est, quod omne peccatum per baptismum tollatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Apostolus dicit Rom. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam iudicium ex uino in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Vnde Aug.* dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quod generate carne tantum modo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non solum originali, sed etiam uoluntariarum sit remissio peccatorum.

AD SECUNDUM dicendum, quod nullius peccati remissio fieri potest nisi per uirtutem passionis Christi: unde & Apostolus dicit Heb. 9. quod sine sanguinis effusione non fit remissio. Vnde motus humane uoluntatis, qui est in poenitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi, & propositum participandi ipsam, uel suscipiendo baptismum, uel subiiciendo se clauibus Ecclesiæ. Et ideo quando aliquis adultus poenitens ad baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi, perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

AD TERTIUM dicendum,

quod ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in uirtute passionis Christi, quæ est uniuersalis medicina omnium peccatorum. Et ideo per baptismum omnia peccata tolluntur.

ARTICVLVS II.

Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod per baptismum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apostolus Rom. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Sed culpa non ordinatur, nisi per poenam, ut Aug.* dicit. Ergo per baptismum non tollitur reatus poenæ præcedentium peccatorum.

¶ 2. Præterea, Effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant: ut supra dictum est.* Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem similitudinem habere uidetur cum subtractione reatus poenæ. Non ergo per baptismum tollitur reatus poenæ.

¶ 3. Præterea, Sublato reatu poenæ, aliquis non remanet dignus poena: & ita iniustum esset eum puniri. Si igitur per baptismum tollitur reatus poenæ iniustum esset, post baptismum suspendere latronem, qui ante homicidium commisit: & ita per baptismum tolleretur rigor humane disciplinæ: quod est inconueniens. Non ergo per baptismum tollitur reatus poenæ.

SED CONTRA est, quod Ambrosius.† dicit super illud Roma. II. Sine poenitentia sunt dona Dei & uocatio. Gratia, inquit, Dei in baptismo

Sup. 68. art. 5. q. 2. d. 19. art. 3. q. 2. Et 4. d. 4. q. 2. art. 1. q. 2. Et art. 3. q. 1. et d. 7. q. 1. art. 1. q. 1. et 4. c. 58. 59. et 72. c. 2. Rom. 11. le. 4. col. 4. Et He. 6. c. 3. fin. Li. 1. retrac. c. 9. Et li. 3. de li. arb. c. 18. to. 1.

Q. 62. ar. 5.

Super illud ad Rom. II. to. 5.

Li. 1. de peccato. meritis & re. m. c. 15. in fine. tom. 7.

Ar. pra. q. 1. 68. ar. 5. ad 1. Et artic. 2.

q. 68. ar. 5.

pifismo gratis omnia condonat.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est*) per baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Roma. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam uiuimus cum eo. Ex quo patet, quod omni baptizato communicatur passio Christi ad remedium, ac si ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi (sicut dictum est†) est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium, hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius poenæ, sibi debite pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia poena passionis Christi communicatur baptizato, in quantum fit membrum Christi, ac si ipse poenam illam sustinuisset, ideo eius peccata remanent ordinata per poenam passionis Christi.

AD SECUNDUM dicendum, quod aqua non solum abluunt, sed etiam refrigerat. Et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus poenæ, sicut sua ablutione significat emundationem a culpa.

AD TERTIUM dicendum, quod in poenis, quæ iudicio humano inferuntur, non solum attenditur, quia poena sit homo dignus, quo ad Deum, sed etiam in quo sit obligatus, quo ad homines, qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicuius. Et ideo licet homicida per baptismum liberetur a reatu poenæ, quo ad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quo ad homines, quos iustum est ædificari de poena, sicut sunt scandalizati de culpa. Pœ tamen talibus princeps posset poenam indulgere.

COMMENTARIVS.

1. Essentia baptismi in suscipiente, de quibus hactenus dictum est, effecta, & fructus consequuntur, de quibus statim dicendum est. sententia generalis proponitur de omnibus effectibus primū, tum specialis & distincta singulorum. illa generalis, dogma catholicum hoc modo comprehendit. baptismus in paruulis culpam originale, in adultis originale & actuale mortale & ueniale remittit: in utrisque uero omnis poenæ, siue eterne, siue temporalis reatum, & remissionem intelligimus uerā emundationem & expiationem peccati, non autem, ut Protestantes fingunt, non imputationem. reum autem esse, unde reatus dicitur, uel peccato contaminatum esse significat, & inde reatus erit ipsa iniquitas & peccatum, uel obnoxium poenæ, quæ culpam ipsam consequitur, unde reatus erit ad poenam subeundam quedam obligatio. sic colligitur ex sententia D. Aug. lib. 6. c. 6. c. 8. sed poena, quæ culpam mortalem consequitur, eterna est, sed plerumque ea remissa cum culpa, manet adhuc perfoluenda aliqua temporalis, ut definitum est in concilio Trid. sess. 14. c. 8. affirmatur igitur sententia proposita, baptismum omnem culpam suscipientis, & omnem poenam remitti, ut nulla amplius satisfactio perfoluenda sit, sed liber pateat ad uitam æternam aditus.

Baptismi effectus per se proprius, remissio omnis poenæ & culpæ.

2. Id uero per se & proprium est baptismi: non alterius sacramenti. poenitentia enim legitime suscepta, siue ea uirtus sit, siue sacramentum, remittit quidem omnem culpam & poenam eternam, temporalem uero pro intentione contritionis, non semper, neque per se, sed aliquando. reliqua uero sacramenta per se gratiam in bene preparatis infundunt, non tamē primam, qua peccata remittuntur, nisi ex accidenti, cum per se non sint mortuorum, qui per primam gratiam a peccatis excitantur ad uitam spirituales, sed uiuentium sacramenta, ut in eadem conferuntur & augeantur, ut de Eucharistia ostendit D. Thom. infra. q. 79. artic. 3. quod si intelligamus, diuinam gratiam baptismi esse, per quam non solum fit peccatorum remissio, sed etiam animæ interna inuolutio, ac splendor quidam & lux, quæ nos regenerando reddit diuinæ naturæ confortes, intelligemus plane, gratiæ infusione, quæ baptismus efficit, omnem culpam & poenam remitti, alioquin non esset animæ inuolutio & regeneratio totius hominis, ita ut noua creatura & Deo accepta ad hereditatem uitæ æternæ

Comment. in D Thom. tert. part.

næ euadat. sed colligamus hanc sententiam ex verbo Dei, Patribus & conciliis.

Sanctæ scripturæ testimonia.

3 Ezech. 36. de aque baptismi effectu prædictū est: effundā super vos aquā mūdā, & mūdabimini ab omnibus inquinamētis vestris: hanc verō baptismi aquam esse, Patres intelligunt, ex parte, scilicet totū, vt cōstat ex D. Hieron. & idē multa de hac re scripsit ad c. 47. eiusdē prophete: ex imitatione certē Tertul. de bapt. & D. Cypr. Michæ 7. sic ad Dām oratio dirigitur, proiice in profundū maris omnia peccata nostra, idē in baptismum: sequitur enim de promissionibus per Christum impletis, dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham, quæ iurasti Patribus nostris à diebus antiquis. sic explicat Basil. hom. 1. in Psal. 28. & D. Hier. ad Oceanū in fine 2. tomi. Theodoretus autem demersionē intelligit, peccatorum perpetuā obliuionem, cui sit permittis peccatorū remissio per baptismū, Rom. 6. quicumq; baptizati sumus in Christo I E S V, in morte ipsius baptizati sumus: vnde concludit, ita & nos existimate, mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo I E S V Domino nostro. vita hæc à gratia infusa deriuatur, & mortuus dicitur peccato, in quo plena eius remissio facta est, vt morte omnis ratio vitæ aboletur. sed adhuc apertius Colof. 2. exprimitur idē effectus baptismi, cum ait, conscripti ei in baptismō, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis: & cum essetis vos mortui in delictis, & præputio carnis vestræ conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens quod aduersum nos erat chyrographum decreti, quod erat cōtrarium vobis.

4 Vnde rectē ar. 2. concludit D. Thom. omni baptizato cōmunicatur passio Christi ad remediū, ac si ipse passus & mortuus esset. & in responsione ad primum, pœna passionis Christi comunicatur baptizato, in quantum fit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisset. atq; idē baptismō remittitur omnis culpa & pœna, & hoc est in morte Christi baptizari supra, q. 68. art. 5. præterea 1. Corint. 6. enumeratis multis peccatoribus, qui regnum Dei non possidebunt, subiungit, & hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri I E S V Christi. 1. Cor. 10. transitus maris

rubri est typus & figura baptismi: vnde colligunt Patres, baptismō omnia peccata aboleri, vt in mari demersi sunt omnes Ægyptij. Cypr. lib. 3. ep. 7. D. Greg. lib. ep. 39. Hier. ad Oceanum, Theodoretus Michæ. 7. ad finem. similiter eadem ep. 39. intelligit illud Greg. Ioan. 13. qui lotus est, nō indiget, nisi vt pedes lauet, vt lotio illa sit baptismi, & significet Dominus Apostolos baptismō fuisse ab omni peccato expiatos, & solum superesse lotionem pedum, idē affectuum leuiorum, quæ quotidie cōtingūt, expurgationem. hæc ex sancta scriptura, vnde Patres, vt solent, persimiles sententias colligunt. D. Cypria. lib. 2. ep. 3. per baptismā Spiritus sanctus accipitur, & sic à baptizatis & Spiritum sanctum consecutis, ad bibendum Domini calicem peruenitur. & lib. 4. ep. 7. cum inquit, ad aquam salutarem, atq; ad baptismi sanctificationem venitur, scire debemus & fidere, quia illis diabolus opprimitur, & homo dicitur diuina indulgentia liberatur. in sermone de ablutione de baptismō scribit, de abdito & secretissimo Spiritus sancti munere huius gratiæ liquor emanat, sic lauans quos parentalibus labes infecerat, vt nec actualis, nec originalis macula, aliqua sui post ablutionem illam vestigia derelinquat. & infra de fomitis expurgatione addit, hæreditarium onus à sobole remouens & misericorditer ablutione & vnctione medicinali, corruptionis primitiæ fermentum expurgans. similia scribit lib. 3. ad Quirinū c. 65. D. Hieronimus multa etiā in eandem sententiam Ezech. 36. & 47. & ep. ad Oceanū in fine 2. tomi. D. Basil. ho. 1. in Psal. 28. ad illa verba, Dominus diluuium inhabitare facit. & hom. in Psal. 59. ad illud Moab lebes spei meæ, & hom. de baptismō, latissimè explicans, quo modo baptizemur baptismō Christi, & lib. de Spiritu sancto ad Amphilochiū. c. 14. & 15. D. Amb. lib. 2. de sacram. c. 2. & 7. & ad Rom. 11. vnde desumptus est c. sine pœnitentia de conf. d. 4. de quo supra q. 68. art. 5. in argumento sed contrā, & autor lib. de vocat. gent. D. Prosper. lib. 1. c. 5. scribit, vnde autem posset probari, quod ad euacuandum originale peccatum, nullā idonea esset industria, nisi & impij & facinorosi per lauacrum Christi assumerentur in regnum: agnoscerentq; qui in sua iustitia gloriantur, quā nihil dignè agere possunt adoptione filiorum Dei, si ad regenerationis

Patres de eodē.

Quæst. lxxix.

Art. 1. & 2. 101

rationis non peruenerint sacramentum, cū eadem, qua scelestissimi peccatores conditione teneantur: pares futuri in sanctificatione, si adfuerit regeneratio, simul perituri, si cessauerit ablutio. & infra, euacuaretur fides, quæ credit per baptismum omnia peccata dimitti. idē confirmat ex illo Apostoli 1. Timot. 3. saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, idē per baptismum: saluum autem dicit, hæredem vitæ æternæ, sine aliquo impedimento. Chrysofomi plurima sunt ad eandem testimonia D. Pauli. persimiles sententiæ Cyrilli Hierosol. in catech. & aliorum Patrum ad illud Ioā. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: ex quibus aliqua collegimus supra q. 68. ar. 2. sed elegantissimè Nazianz. oratione in sanctū baptismā, Chrys. ad Neoph. & baptizandos, & hom. 24. in Ioan. Clemens Alexand. lib. 1. Pædag. c. 6. denique omnibus Patribus expressa sunt in eūdem sensum illa verba Domini Marc. 16. qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: Act. 2. baptizantur multi in remissionem peccatorum, & ad recipiendum donum Spiritus sancti. Sed ne quis hæc ad alienas à proposito Spiritus sancti sententias impie traducat, Conciliorum decreta adiungenda sunt.

Concilia.

5 Florentinum concil. in doctrina de sacramentis sess. vlt. effectus, inquit, baptismi est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur, propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda est pœnitentia, vel satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum & Dei visionē perueniunt. Trident. sess. 5. can. 5. si quis, inquit per I E S V Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationē habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit. Protestantes enim auferunt à baptismō efficaciam remittendi ipsa peccata, sed id tantum efficere, ne cum reuera insint, imputentur ad damnationem. Calvinus verò, qui videtur efficaciam baptismi amplificare, dicens recordatione illius antè suscepti, deleri quæ post ipsum peccata cōmituntur, eleuat potius & extenuat,

volunt enim hi omnes, sua illa fide speciali nos iustificari: sacramenta vero, neque gratiam neque iustitiam conferre, sed esse signa fidei illius per se iustificantis, atq; ita baptismum esse signum & tessera militiæ Christianæ, vel quasi sigillum appendens gratiæ collatæ per illam fidem, neque aliū esse vsum & effectum baptismi: & idē recordationē baptismi delere peccata, quod illa recordatio excitet, & quasi deducat in actum fidem illam per se iustificantem. cōtra hanc sententiam, quæ ab omnibus sacramentis tollit vim conferendi gratiam, generaliter disputauimus supra, ad q. 62. numero 25. & sequentibus, quod verò specialiter de baptismō asserunt, satis refutatū est ex sancta scriptura Patribus & cōciliis, à quibus nullus omnino Theologorū dissentit 4. sent. d. 4.

6 Sed colligamus ex his Theologicas rationes. Prima sit, quia baptismō regeneramur in nouā vitam spirituales, effecti membra Christi: ergo baptismus delet omnem peccati vetustatem: alioquin non esset vera regeneratio, quæ ablato veteri, esse nouū tribuat. quo modo enim nouū esse potest, quod cũ vetō sit, adhuc manet? Secūda, baptizatus cōmoritur Christo, & cōsurgit ad nouā vitam: ergo passio Christi illi applicatur, tū ad remissionem culpæ, tū ad satisfactionem pro pœna, vt D. Thom. art. 2. concludit. firmiter tamen & exactius sic ex sancta scriptura concludit Concil. Trident. eodē can. 5. cum enim decreuisset, baptismō auferri quicquid rationem peccati habet, subiūgit causam, in renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis, qui verè conscripti sunt cum Christo per baptismā in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christiani: ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur. expendenda sunt illa verba, [in renatis nihil odit Deus:] significant enim renatos baptismate, ipsa regeneratio nouum esse, & spiritum Christi viuificantem indutos, nihil vetustatis peccati retinere, cum regeneratio conferat nouum esse, & vetus interimat.

7 Itaq; cū in salute, nobis per Christū exhibita, duo cōtineantur, & malorū remotio,

Theologica rationes.

Quare baptismō tribuantur tot & tam admirabiles effectus.

& bonorū spiritualiū cōmunicatio, & ea salus baptismo cōmunicetur plenē & perfectē, quia cōmortui Christo, regeneramur spiritu, necesse est asserere, per baptismum auferri quicquid rationē peccati habet, vt omne malum spirituale repellatur, & gratiam atq; dona Spiritus sancti nobis infundi, vt fiat bonorum spiritualium plena cōmunicatio. cōferunt quidem cetera sacramenta gratiam, ad specialem effectum & propriū cuiusq; sacramenti: sed quia gratiē baptismi propria est regeneratio, & noui hominis per Christū constitutio, ideo baptismi propriū est, omnē culpam & poenā auferre, quia hęc ad vetustatē peccati pertinet, qua omninō abolita, baptismus nouū hominē in spiritu, regenerādo efficit. vnde verisimilē dicitur omnes effectus passionis Christi, per baptismū cumulatissimē cōmunicari. de his vero inquit Aug. lib. 1. de pecc. mer. & remiss. venit ille viuificare, saluare, liberare, illuminare, redimere à morte, infirmitate, à seruitute, captiuitate & tenebris, quę omnia in dignē suscipientibus baptismus efficit, quare cū in sacramentorum ysa sit Dei cultus, vt de sacramētis generaliter ostēdimus ad q. 60. nu. 12. qui baptismū suscipit, suscipiendū procurat, aut confert, faterur nos ab ipso ortu & natiuitate immundos, peccato infectos, carentes vita Dei, expulsos ab hereditate cęlesti, odibiles deniq; Deo, quę omnia baptismus auferat, filios Dei & heredes vitę eternę cōstituens. ad hoc idē illustrandum plurimum valēt definitiones baptismi ex eius effectibus compositę, quas collegimus suprā q. 66. ar. 1. num. 1. & 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum per baptismum debeant auferri poenalitates presentis vitę.

2. d. 32. q. 1. 2. arti. 1. q. 2. d. 33. q. 1. ar. 2. q. 3. d. 39. ar. 1. 3. q. 2. ar. 4. d. 4. q. 2. ar. 1. q. 3. ar. 4. con. c. 52. ff. q. 55. ad 52. q. 27. q. 59. q. uol. 6. ar. 15.

AD tertiu sic proceditur. Videtur, quod per baptismū debeant auferri poenalitates presentis vitę. Vt enim Apost. dicit Ro. 5. Donū Christi potentius est, quā peccatū Adę. Sed per peccatum Adę (vt ibidē Apostolus dicit) mors in hūc mundū intrauit, & per consequens omnes alię poenalitates presentis

vitę. Ergo multō magis per donū Christi, quod in baptismo percipitur, homo à poenalitatibus presentis vitę debet liberari.

¶ 2. Pręterea, Baptismus auferit & culpā originalem & actualē, sicut suprā dictū est. Sic autē auferit actualem culpam, quod liberat ab omni reatu poenę consequēte actualem culpam. Ergo etiam liberat à poenalitatibus, presentis vitę, quę sunt poena originalis peccati.

¶ 3. Pręterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa harū poenalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. Ergo non debent huiusmodi poenalitates remanere.

SED CONTRA est, quod super illud Ro. 6. Destruatur corpus peccati, dicit gl. * Per baptismū id agitur, vt verus homo crucifigatur, & corpus peccati destruarur: non ita, vt in ipso viuente carnis concupiscētia resperfa, & innata repentē absumatur, & non sit, sed ne obsit mortuo, quę inerat nato. Ergo pari ratione nec alię poenalitates per baptismum tolluntur.

RESPONDEO dicendum, quod baptismus habet virtutē auferendi poenalitates presentis vitę, non tamē eas auferit in presenti vita, sed eius virtute auferētur à iustis in resurrectione, quādo mortale hoc induet immortalitatem, vt dicitur 1. Cor. 15. Et hoc rationabiliter. primò quidē: quia per baptismum homo incorporatur Christo & efficitur mēbrum eius, vt suprā dictum est. Et ideo conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod est actū in capite. Christus autem à principio suę conceptionis fuit plenus gratia & veritate, habuit tamē corpus

Ar. 1. huius q.

Est gl. Aug. lib. 1. de baptis. paruu. c. 39. inter prin. q. me. d. um. tom. 7.

q. 68. ar. 5. ad 1. ar. p. r. e. c. e.

corpus passibile, quod post passionē & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatū. Vnde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantū ad animam, habet tamē corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitatur ad impassibilem vitam. Vnde Apostolus dicit Rom. 8. Qui suscitauit IESVM Christū à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantē spiritum eius in vobis & infra eodem, Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamē cōpatimur, vt & simul glorificemur. Secūdo, hoc est conueniēs propter spirituale exercitiū, vt videlicet cōtra concupiscentiam & alias passibilitates pugnans homo, victorię coronā acciperet. Vnde super illud Rom. 6. Vt destruat corpus peccati, dicit gl. * Si post baptismū vixerit homo in carne, habet concupiscentiā, cum qua pugnet, eamq; adiuuante Deo superet. In cuius figurā dicitur Iudic. 3. Hęc sunt gētes, quas Dñs dereliquit, vt erudiret in eis Israēlem, & postea discerent filij eorū certare cū hostibus, & habere consuetudinē preliandi. Tertio hoc fuit conueniēs, ne homines ad baptismum accederēt propter impassibilitatē presentis vitę, & nō propter gloriā vitę eternę. Vnde & Apostolus dicit 1. Cor. 15. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserebiliores sumus omnibus hominib?.

Est Aug. li. 1. de Bap. paruu. c. 39. circa p. r. i. m. tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod (sicut gl. dicit Rom. 6. super illud, Vt ultra nō seruiamus peccato) sicut aliquis capiens hostē atrocissimū, non statim interficit eū, sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulū viuere: ita & Christus

poenam prius alligauit, in futuro autem perimet.

AD SECUNDVM dicendū, quod sicut ibidē dicit gl. * duplex est poena peccati, gehēnalis & tēporalis. Gehennalem prorsus deleuit Christus, vt eā non sentiant baptizati & verē poenitentes. Temporalē verò nondū poenitus tollit, manet enim fames, sitis & mors, & huiusmodi. Sed regnū & dominium eius deiecit, vt scilicet hoc homo nō timeat, & tandē in nouissimo eandē poenitus exterminabit.

gl. ordi. super illud ad Ro. 6. homo noster simul crucifixus.

AD TERTIVM dicendū, quod (sicut in 2. parte dictū est) peccatū originale hoc modo processit, quod primò persona infecit naturam, postmodū vero natura infecit personā. Christus verò conuerso ordine prius reparat id quod personę est, & postmodū simul in omnibus reparabit, id quod naturę est. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam poenā carentię visionis diuinę, quę respiciunt personā, statim per baptismū tollit ab homine, sed poenalitates presentis vitę (sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi) respiciunt naturā, ex cuius principiis causantur, prout est destituta originali iustitia. Et ideo isti defectus non tollentur, nisi in vltima reparatione naturę, per resurrectionem gloriosam.

1. 2. q. 81. ar. 1.

COMMENTARIVS.

CVM ostēsum sit baptismū auferri omnem culpam & poenam, quam peccatum primi parentis in homines naturaliter propagatos induxit, atque in his poenis numerentur cōcupiscentię contra rationem & legem Dei, perturbatio, labores, æritinā, corporis imbecillitas, ad ægritudines & mortem quasi necessitas quædam merito dubitari potest, an hęc omnia baptismū auferri

ferri possunt, praesertim cum omnes baptis-
mo tincti, eisdem malis continuè impli-
centur. Sententia catholica respõdetur: hu-
iusmodi mala, quas schola theologorũ pœ-
nalitates vocat, baptismus quidem auferen-
di vim habet: sed in hac vita non auferet, in
resurrectione tamẽ auferet. pœnã proprie
theologi vocat supplicium, quod iustẽ res-
pondet culpã, quã pœnam, siue tempora-
lem, siue æternam baptismo auferri arti. 1.
& 2. ostendimus. pœnalitates autẽ vocant,
infirmittates & debilitatem animẽ & corpo-
ris, ex peccato quidem primi parentis exor-
tas, sed sine vlla ratione peccati in renatis
permanentes. essent sanẽ huiusmodi pœna-
litates, naturẽ hominum insitẽ & naturales,
si primus homo sine dono supernaturali
originalis iustitiẽ à Deo conditus esset, nõ
verò cũ propter peccatum, illud donum,
idẽ homo sibi & omnibus posteris natura-
liter propagatis amiserit, gratia infusa recõ-
ciliatur Deo per baptismũ, sed manent illẽ
infirmittates, quã essent in natura sine do-
no supernaturali producta: & idcirco cum
dimissã culpa & pœna animẽ æterna & tẽ-
porali, permaneant huiusmodi imbecillita-
tes in renatis, dicuntur non omninõ pœ-
nã, quã cum ipsa culpa sint coniunctã, sed
pœnalitates, quã ex antiqua culpa remissa
in natura hominis permanent. vnde rectẽ
D. Th. ad 3. pœnalitates, inquit, presentis vi-
tã, sicut mors, fames, sitis & aliã huiusmo-
di, respiciunt naturã ex cuius principiis cau-
santur, prout est destituta originali iustitia.
2 Catholica ergo sententia à nobis pro-
posita, hũc habet sensum: etiam si gratia in-
fusa per baptismum, & remissio omnis cul-
pã & pœnã, hominẽ in Dei amicitiam re-
stituunt, & heredẽ vitã æternã efficiãt, non
tamen restituitur cõcordia illa interior cor-
poris & animẽ, nec illa corporis firma con-
stitutio, quã fuit in primõ parente, restitua-
ta est vnquã secundum legem ordinariam
in naturaliter propagatis. eius sententiẽ tres
partes sunt, prima de vi & efficacitate ba-
ptismi ad auferendas huiusmodi pœnalita-
tes, quẽ sic cõfirmari potest. baptismus vim
habet instrumentariã, qua Christo renati
incorporãtur, & idẽ proprietatibus corpo-
ris illius, quatenus ad salutẽ expedit, partici-
pãt: corpus autẽ Christi prius passibile fuit
& mortale, per resurrectionẽ autem impas-
sibile & immortale: ergo similiter renato-
rũ corpora in hac vita passibilia erunt &

Conclusio.

Explicatio.

Confirmatio.

immortalia, per resurrectionẽ impassibilia
& immortalia: idq; baptismi virtute, quia
eo Christo primũ incorporamur, & induẽ-
tes spiritũ eius, & anima innouamur, & ad
corpus impassibile per resurrectionẽ acci-
piendũ apti efficiamur. deducitur hæc ratio
ex illo Rom. 8. qui suscitauit Iesum Chri-
stũ à mortuis, viuificabit & mortalia corpo-
ra vestra, propter inhabitantẽ spiritum eius
in vobis. Phil. 3. qui reformabit corpus hu-
militatis nostrẽ, configuratũ corpori clarita-
tis sue, secundũ operationẽ, qua possit subi-
icere sibi omnia. 1. Cor. 15. sicut in Adã om-
nes moriũtur, ita in Christo omnes viuifi-
cabitur. hoc est, si primus homo omnes
homines ad mortẽ damnauit, poterit sanẽ
Christus omnes viuificare anima & corpo-
re, viuificat autẽ baptismo. præterea, quod
baptismo agitur exterius, id re ipsa spiritus
Christi interius præstat: sed baptismus, &
aqua abluimur, & quasi immergimur, &
ab eadẽ aqua educimur: immersione com-
morimur Christo, & idẽ remissionẽ pec-
catorũ consequimur, quã traditus est Chri-
stus propter delicta nostra: emersione cõ-
resuscitatur: & idẽ statim iustitiam indui-
mus, quia resurrexit propter iustificationẽ
nostrã, & vim resurgẽdi ad immortalẽ vi-
tã accipimus, quia vt in morte ipsius bap-
tizati sumus, & sepulti cũ illo per bap-
tismũ in mortẽ, sic etiã cum illo resurgemus,
vel ad similitudinẽ illius. si enim cõplantati
facti sumus similitudini mortis eius, simul
& resurrectionis erimus Rom. 6. & infra. si
autẽ mortui sumus cũ Christo, credimus,
quia simul etiam viuemus cum Christo.
3 Sed hic statim existũt duẽ dubitationes,
prior de similitudine corporis Christi & no-
stri ad patiendũ & resurgendũ: eadẽ enim
similitudo videtur efficere, vt nostrum cor-
pus esset sine vllõ interiori dissidio carnis,
rationis & spiritus, vt non fuit in corpore
Christi. posterior, de efficacitate & virtute
baptismi, ad communicandũ corpori vim
resurgẽdi ad immortalẽ vitam, quia
hoc ipsum, vt effectum proprium Eucha-
ristiã tribuimus. ad priorem responsio est,
Christum assumpsisse cum natura huma-
na eos defectus, qui cum incarnationis
sine congruerent, vt corporis infirmitatẽ,
& imbecillitatem, quã passibilitas dicitur:
non autem eos, qui repugnerẽ perfectio-
ni naturẽ assumptẽ: repugnat autem perfe-
ctissimis Christi virtutibus, in appetitu in-
feriori

Duarum obie-
ctionum respon-
siones.

1. 2. q. 85. ar. 5

Pœna peccati
originalis cur
baptismo non
auferuntur.

Concupiscentia
in renatis non
est peccatum.

feriori collocatis, vt in eo sit fomes, vel mo-
tus ad peccandũ impellens. supra q. 15. ar. 2.
qui vero Christo inferuntur per baptismũ,
passibilitate eidem similes sunt, non carnis
fomite: vt sicut Christus pro nobis passus
est, sic & nos compatiamur, vt cõgiorifice-
mur Rom. 8. Ad posteriorẽ dubitationem
ex natura baptismi respõsio deducitur: est
enim via ad cãtera sacramenta legitimo tẽ-
pore percipienda, praesertim Eucharistiã,
quã respicit, vt omnium sacramentorũ per-
fectissimum: & idẽ in ipsa baptismi perce-
ptione est votum implicitũ percipiẽdi Eucha-
ristiam, & ex eo voto vim habet aufere-
ndi presentis vitã pœnalitates in resurre-
ctione. de qua vi Eucharistiã & baptismi
ad resurrectionẽ, vberior erit disputatio in
frã q. 76. in q. de reali coniunctione Chri-
sti cum digne sumentibus Eucharistiam
numero 13.

4 Ostendimus hactenus in baptismõ esse
virtutem auferendi corporis pœnalitates,
& inordinatos motus carnis & concu-
piscentiã: quod verò non expediat eas au-
ferri in hac vita, præcipua ratio est exerci-
tatio spiritualis, vt cum internis hostibus de-
certantes spiritus Christi virtute, vincere,
& triumphare possimus. sic Trident. sess.
5. can. 5. manere autem in baptizatis concu-
piscentiã, seu fomitem hæc sancta syno-
dus fatetur & sentit, quã cum ad agonem
relictã sit, nocere non consentientibus, &
viriliter per Christi Iesum gratiam repu-
gnãtibz non valet: quinimo, qui legitime
certauerit, coronabitur. itaq; motus illi pri-
mi concupiscentiã, veluti suapte natura ad
propriũ obiectum propensiã, peccati rati-
onem non habent, nisi accedat cõsensu:
& idẽ non exigit à nobis præceptum non
cõcupiscendi, ne insurgant huiusmodi mo-
tus, sed ne regnent contempta ratione & le-
ge diuina. sic sanẽ exigit cõsensum Iaco-
bus c. 1. ad peccatũ. & Rom. 6. scriptũ est;
nõ ergo regnet peccatum in vestro morta-
li corpore, vt obediatis cõcupiscentiã eius,
peccatũ enim vocat ipsam concupiscentiã,
vel primos eius motus, non quod in renatis
proprie peccatum sit, sed quod ex pec-
cato exorta, ad peccatũ inclinãt, vt eodẽ
can. 5. definitum est. dixit autem in renatis,
quia in nondum renatis, propter coniun-
ctã cũ illa iustitiã originalis priuationẽ,
concupiscentia materialiter peccatũ est si-
ne vlla propria voluntate, cũ ex illa adiun-

cta priuatione, hominẽ efficiãt à Deo ha-
bitualiter saltẽ auersum, & dãnationis reũ.
de hac tota ratione peccati in concupiscen-
tia ante & post baptismum scribit D. Aug.
cõpiosẽ ad defensionẽ sententiã catholice,
quã ex cõcilio proposuimus lib. 1. de nupt.
& concup. c. 23. & 25. lib. 1. cõt. duas ep. Pe-
1. g. c. 13. lib. 1. retract. c. 15. lib. 13. de Trinit.
c. 16. lib. 1. de peccat. mer. c. 39. & lib. 2. c. 28
33. & 34. lib. 2. cont. Iulian. & lib. 5. c. 3. lib. 1.
de ciuit. c. 5.
5 Ex quibus cõcludit lib. 6. cõt. Iulian. c.
6. baptizatũ carere omni peccato, non ta-
mẽ omni malo. vocat autẽ malum, vitium
siue defectum naturẽ nondũ plenẽ sanãtẽ,
& obliquitatẽ propensã ad repugnandũ
rectẽ rationi, & legi Dei. idem malũ vocat
aliquando S. Amb. iniquitatẽ: sed D. Aug.
lib. 2. cõt. Iulian. versus mediũ libri sic eum
exponit. istam, inquit, legẽ peccati, propte-
rea vocauit iniquitatẽ quia iniquum est, vt
caro cõcupiscat aduersus spiritũ, quamuis
aditio nostra regeneratione iustitia, qua
iustum est, vt aduersus carnem spiritus cõ-
cupiscat, vt spiritu ambulemus. hoc est, nõ
est moralis iniquitas, nec veri nominis pec-
catum, sed malũ quodam & defectus, defi-
ciens à plena perfectãq; iustitia, est enim
triplex iustitiã perfectio, vna carere crimi-
nibus, vel peccatis mortalibus, quã huius
vitã propria est, de quã Aug. lib. 1. de natu-
ra & gratia c. 12. Altera est, liberari ab om-
nibus omninõ peccatis mortalibus & ve-
nialibus, quã tribuit baptismus, idem Aug.
lib. 6. cont. Iulian. c. 5. tertia est, non solum
peccatis omnibus carere, sed etiam illece-
bris & desiderijs peccandi, quẽ pertinet ad
vitã beatã futuram. Itaq; concupiscentis
potentiã natura, quã propensa in suũ obie-
ctum, repugnare potest rationi & legi Dei,
quia iustitia originali amissa naturalis est,
& naturaliter hominẽ inest, baptismõ nõ
minuitur nec ligatur: spiritu tamen regene-
rate per baptismũ, motus eius & desideria
reprimuntur, ligantur & minuuntur, vt spi-
ritus dominetur, caro subiecta sit & appeti-
tus inferior: quatenus per gratiã sanãtã vol-
untas, legẽ implet, & liberatur à seruitute
peccati. vnde prauitas illa, quã repugnatur
legi mentis, carnis tantũ est, non mentis:
& idẽ carnem tantũ captiuam tenet in
renatis, non mentem, vt ostendit D. Aug.
lib. 1. de nupt. & concup. cap. 30. non est au-
tem peccatum, nisi carni allicienti mens
consentiat,

Iustitia nostra
& sanctitatis
triplex. perso-
na.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes. Quia sicut supra dictum est, sacramenta nouae legis efficiunt, quod figurant. Sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animae a culpa, non autem informatio animae per gratiam & virtutes. Videtur igitur quod per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes.

¶ 2. Præterea, Illud, quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere. Sed aliqui accedunt ad baptismum, iam habentes gratiam & virtutes, sicut Actor. 10. legitur: Vir quidam erat in Caesarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quae dicitur Italica, religiosus & timens Deum: qui tamen postea a Petro baptizatus est. Non ergo per baptismum conferuntur gratia & virtutes.

¶ 3. Præterea, Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quod sit qualitas difficilè mouibilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. Ergo per baptismum non consequitur homo gratiam & virtutes.

SED CONTRA est, quod ad Titum 3. dicit Apostolus, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, (id est per baptismum) & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè, id est, ad remissionem

Inf. q. 71. ar. 3. corp. et d. 3. ar. 1. q. 3. c. & q. 3. ar. 1. q. 2. ad 2. & d. 4. q. 2. art. 2. q. 2. d. 9. ar. 1. q. 2. cor. & d. 18. q. 1. artic. 3. q. 1. cor. * q. 60. art. 2. & 62. ar. 3. et q. praec. art. 2.

Concupiscentia, quae ratione peccatum.

Concupiscentia, quae in decalogo prohibetur.

Baptismi vi in resurrectione auferetur omnis infirmitas corporis.

consentiat, sed infirmitas & languor sanandus gratia & spiritu Dei: per quam fit quotidiana renouatio & vetustatis consumptio, id est concupiscentiae diminutio, quae est iustificationis primae incrementum, non prima. haec enim momentanea est, ut post Aug. lib. 2. de pec. mer. c. 5. & ep. 29. docet D. Thom. 1. 2. q. 113. ar. 7. motus autem concupiscentiae successiue minuuntur: quia mens, ut inquit D. Aug. in sanctitate proficit, cum magis magisque minuit eas, quibus non consentit, carnales cupiditates. Vnde in decalogo concupiscentia hominis, aut mentis, non carnis ille primus motus, aut potentia prohibetur: caro enim concupiscit & repugnat legi, mens autem renati non consentientis condelectatur legi & consentit, & ita seruat legem non concupiscendi, ex D. August. de verb. Apost. serm. 5. & de verb. Dom. ser. 43. & lib. 1. de nupt. & concup. c. 27. & multis aliis locis.

6. Quare Protestantium sententia, quae renatorum concupiscentiam verum peccatum censet, & reum damnationis hominem reddat, sed non imputari propter Christum, plane haeretica est, ut ex conciliis & Patribus de effectu baptismi aperte deduximus. eorum autem argumenta accurate proponit & refellit Stapletonus lib. 3. de iustific. c. 4. & sequentibus. Tertia pars sententiae propositae tribuit baptismum vim auferendi omnes poenales in resurrectione: quia nos Christo per regenerationem insertos, ad perfectam corporis Christi similitudinem in resurrectione deducet, consumpta omni mortalitate & passibilitate. sic D. August. lib. 15. de ciuit. c. 23. explicans illud Pauli. 1. Corin. 15. sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem caelestis, inquit hoc Apostolus ita posuit, ut nunc qui dem in nobis secundum sacramentum regenerationis fiat, sicut alibi dicit, quotquot baptizati estis, Christum induistis, re autem ipsa tunc perficietur, cum & in nobis quod est animale nascendo, spiritale factum fuerit resurgendo, ut enim eiusdem verbis utar, spe salui facti sumus. praeterea, Rom. 8. inquit, qui suscitauit IESUM Christum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis, hunc autem ad regenerandum baptismus largitur.

nem peccatorum & copiam virtutum, ut glos. ibi exponit. Sic ergo in baptismo datur gratia Spiritus sancti & copia virtutum.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut Aug. dicit in lib. 1. de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiae & virtutis plenitudo deriuatur. secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifestum est, quod per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpae, & per suum refrigerium significat liberationem a poena, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiae & virtutum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut dictum est, quod remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quod habet baptismum in voto, vel explicitè, vel implicitè: & tamen cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem a tota poena. Ita etiam ante baptismum Cornelius & alij similes consequuntur gratiam & virtutes per fidem Christi & desiderium baptismi implicitè, vel explicitè, postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiae & virtutum consequuntur. Vnde super illud Psalm. 22. Super aquas refectio nis educauit me, dicit glos. Per augmentum virtutis & bonae operationis educauit in baptismo.

AD TERTIUM dicendum, quod difficultas ad bonum, & pro-

nitias ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum, sed propter concupiscentiam, quae non tollitur in baptismo. Sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, ut non dominetur, ita etiam diminuitur vtrunque dictorum, ne homo ab his superetur.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur baptismi mo quidam actus.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter attribuantur baptismi pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet, incorporatio ad Christum, illuminatio, & foecundatio. Non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Christo secundum illud Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Ergo nullus baptizatur, nisi iam Christo incorporatus. Non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

¶ 2. Præterea, Illuminatio fit per doctrinam secundum illud Eph. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec illuminare omnes, &c. Sed doctrina praecedit baptismum in catechismo. Non ergo est effectus baptismi.

¶ 3. Præterea, Foecunditas pertinet ad generationem actiuam, sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter: ergo foecunditas non est effectus baptismi.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro de Baptismo paruulorum, quod ad hoc valet baptismus, ut baptizati

Glos. inter lib. ibidem.

Lib. 1. c. 26. d. med. tom. 7.

2. 63. ar. 2.

Ex glos. inter lib. colligitur ibid.

In ista (lib.)

4. d. 4. q. 2. ar. 2. q. 3. 4. & 5. & dist. 5. q. 2. ar. 3. q. 2. cor. art. 3. ad 1. & art. 5. q. 1. cor. & d. 18. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1. & quo. 6. art. 4. cor.

baptizati, Christo incorporentur. Dion. * etiam 2. c. eccl. hier. illuminationem attribuit baptismo. Et super illud Psal. 22. super aquam refectionis, dicit glos. † quod anima, peccatorum ariditate sterilis, fecundatur per baptismum.

RESPONDEO dicendum, quod per baptismum aliquis regeneratur in spiritualē vitam, quæ est propria fidelium Christi: sicut Apostolus dicit Gal. 2. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filij Dei. Vita autem non est, nisi membrorum capiti unitorum, à quo sensum & motum suscipiunt, & ideo necesse est, quod per baptismum aliquis incorporetur Christo quasi membrum ipsius. Sicut autem à capite naturali deribatur ad membra sensus & motus: ita à capite spirituali, quod est Christus, derivatur ad membra eius, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. Vnde Ioan. 1. dicitur: Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo consequens est, quod baptizati illuminentur à Christo circa cognitionem veritatis, & fecundentur ab eo fecunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod adulti prius credentes in Christum, sunt ei incorporati mentaliter: sed postmodum cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

AD SECUNDUM dicendum, quod doctor illuminat exterius per mini-

sterium, catechizando: sed Deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioan. 6. Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.

AD TERTIUM dicendum, quod effectus baptismi ponitur fecunditas, qua aliquis producit bona opera: non autem fecunditas, qua aliquis generat alios in Christo, sicut Apostolus dicit 1. ad Corint. 4. In Christo IESU per Euangelium ego vos genui.

ARTICULVS VI. *Utrum pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes.*

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate. Sed fides, ut August. * dicit, consistit in creditum voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate, cuius usum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. Ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

¶ 2. Præterea, Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. * quod ex impio iustus fiat in illo, sed non sine illo Christus operatur. Sed puer cum non habeat usum liberi arbitrij, non cooperatur Christo ad suam iustificationem, imò quandoque pro posse reuertitur. Ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

¶ 3. Præterea, Rom. 4. dicitur, Et qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Sed puer non

22. q. 47. art. 2.
14. ad 3. q. 4.
d. 4. q. 2. art. 2.
q. 1. d. 17.
q. 1. art. 3. q. 2.
cor. ad 3. q. 2.
18. q. 1. art. 3.
q. 1. cor.
Ep. 2. nō remō
tē à s. tom. 2.

Tract. 72. in
Ioannē, à med.
tom. 2.

Quest. lxxix.

Art. 6. 105

non est credens in eum, qui iustificat impium. Ergo non consequitur gratiam iustificationem neque virtutes.

¶ 4. Præterea, Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spirituale effectum. Sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, ut scilicet corporaliter sanentur. Non ergo consequuntur spirituale effectum gratiæ & virtutum.

SED CONTRA est, quod August. * dicit in Enchirid. Parvuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dicitur, sepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) ut quomodo Christus surrexit à mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. Ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

RESPONDEO dicendum, quod quidam antiqui posuerunt, quod pueris in baptismo non datur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, consequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primum quidem quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi, unde necesse est, quod à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam, quia ut dicitur Roman. 6. Gratia Dei est vita æterna, Et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. Et

Enchirid. c. 52
ante med. fo. 35

sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere. Sed ista impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quavis habeant habitus virtutum, impediuntur tamē ab actibus propter somnum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen, quod habitus harum & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris, sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo August. * dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quod paruulum, etiam nondum illa fides, quæ in creditum voluntate consistit, iam tamē ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelē facit.

AD SECUNDUM dicendum, quod (sicut August. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu sancto renascitur nisi volens. Quod non de paruulis, sed de adultis intelligendum est, quod homo à Christo sine ipso non iustificatur. Quod autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur, qui in tantum nesciunt quod faciunt, ut nec facere videantur, ut August. * dicit in lib. de Presentia Dei ad Dardanum.

AD TERTIUM dicendum, quod (sicut August. dicit) paruulis mater Ecclesiæ aliorum pedes accommodat, ut veniant: aliorum cor ut credant, aliorum linguam ut fateantur. Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiæ,

Epi. 23. ad Bonif. non procul à s. fo. 2.

Ep. 57. post modum fo. 2.

O quæ

quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

AD QVARTVM dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnus nocet alteri, nisi consentiat. Vnde August. * dicit in Epistola ad Bonifacium. Non illud remoueat, quod quidam non ea fide ad baptismum percipiendū paruulos ferunt, vt gratia spiritali ad vitam regenerentur æternam, sed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

ARTICVLVS VII.

Vtrū effectus baptismi sit apertio ianuæ regni celestis.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni celestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione. Sed ianuæ regni celestis est aperta per passionem Christi, vnde Apocalyp. 4. dicitur. Post hæc vidi ostium magnum apertum in cælo. Non est ergo effectus baptismi apertio ianuæ regni celestis.

¶ 2. Præterea, Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectū. Sed quidā baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioa. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni celestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit, secundum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. Non est ergo effectus baptismi apertio ianuæ regni celestis.

¶ 3. Præterea, Baptizati adhuc sunt obnoxij morti & alijs penalitibus vitæ præsentis, vt supra dictū est. Sed nulli est apertus aditus regni celestis, quandiu obnoxius est poenæ, sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. Non ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni celestis.

SED CONTRA est, quod super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit glo. * Bedæ. Virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni celestis ei ianuæ aperitur.

RESPONDEO dicendum, quod aperire ianuam regni celestis, est amouere impedimentū, quo quis impeditur regnum caeleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus poenæ. Ostensum est autem supra, * quod per baptismum omnis culpa & omnis reatus poenæ tollitur. Vnde consequens est, quod effectus baptismi sit apertio ianuæ regni celestis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod baptismus in tantum aperit baptizato ianuam regni celestis, in quantum incorporat eum passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

AD SECVDVM dicendum, quod quando passio Christi nondū erat realiter perfecta, sed solū in fide credentiū, baptismus proportio- naliter causabat ianuæ apertionem non quidem in re, sed in spe. Baptizati enim tunc decedentes ex certa spe introitum regni celestis expectabant.

AD TERTIVM dicendum, quod baptizatus non est obnoxius morti, & poenalitibus vitæ præsentis, propter reatum personæ, sed propter

Ar. 3. huius q.

Bedæ Lu. 3. id e. 10. secundū suū ordin. 10. 2.

Ar. 1. et 2. huius q.

propter statum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni celestis, quando anima separatur à corpore per mortē, quasi iā perfoluto eo, quod naturæ debetur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrū baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod baptismus nō habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ. Sed in quibusdam plura peccata tollit, quam in alijs. nam in pueris tollit solum peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdam verò pauciora. Non ergo æqualem effectū habet baptismus in omnibus.

¶ 2. Præterea, Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam post baptismum videntur habere maiorem gratiam & perfectionem virtutum, quam alij baptizati. Nō ergo baptismus habet æqualem effectū in omnibus.

¶ 3. Præterea, Natura perficitur per gratiam, sicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia secundum eius capacitatem. Cum ergo in quibusdam baptizatis etiam pueris, sit maior capacitas naturalium, quam in alijs, videtur, quod quidam maiorem gratiā consequantur, quam alij.

¶ 4. Præterea, Quidam in baptismo consequuntur non solum spirituales salutem, sed etiam corporalem, sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est à lepra. Nō autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. Baptismus ergo non ha-

bet æqualem effectum in omnibus. SED CONTRA est, quod dicitur Ephe. 4. Vna fides, vnum baptismum. Vniuersalis autem causæ est vniuersalis effectus. Ergo baptismus habet æqualem effectū in omnibus.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est effectus baptismi, vnus per se, & alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi, est id, ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. Vnde quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum, quidam enim eum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptismum accedunt, & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat, licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens est, ad quem baptismus non est ordinatus, sed diuina virtus hoc in baptismo miraculosè operatur. Sicut super illud, Roman. 6. Vt ultra non seruiamus peccato, dicit glossa. * Non hoc præstat in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili Creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam si cū

Est glo. Aug. lib. 1. de peccat. mer. & remis. c. 39. 10. 7.

De conse. d. 4. c. Mater Eccl. Ep. 23. parum ante med. 10. 2 & li. 1. de peccat. mer. c. 25. in fin. 10. 7.

4. d. 3. ar. 1. q. 3. & 4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 6 & 4. co. c. 59. et 7. co. 3 & Ioan. 3. 10. 1.

æquali deuotione accedant, sed difpenfantur huiusmodi effectus secū dum ordinem prouidentie diuinæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non est propter maiorem efficaciam baptismi, quod in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata soluit, sed propter conditionem subiecti, quia in quolibet soluit quotcumque inuenerit.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc, quod in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. Vno modo quia vnus in baptismo percipit maiorem gratiam, quam alius propter deuotionem maiorem, vt dictum est: *Alio modo, quia etiam si æqualē gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur, sed vnus studiosius in illa proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.

AD TERTIVM dicendum, quod diuersa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diuersitate mentis, quæ per baptismum renouatur, cum omnes homines eiusdem speciei existentes, in forma conueniunt, sed est ex diuersa dispositione corporum. Secus autem est in angelis, qui differunt specie. Et ideo Angelis dantur dona gratuita secundum diuersam capacitatem naturalium, nō autem hominibus.

AD QVARTVM dicendum, quod sanitas corporalis non est per se effectus baptismi, sed est quoddam miraculosum opus prouidentie diuinæ.

COMMENTARIVS.

1. Vm iustificationis, quā baptismō efficit diximus, duę sint partes, remissio peccatorū, & diuinæ gratiæ infusio, per quā formaliter fit interior innouatio, Trident. sess. 6. cap. 7. & de remissione peccatorum dictum sit, de infusione gratiæ ex propositis articulis hæc sententia colligitur. baptismus confert suscipientibus digne, atque etiam paruulis gratiam & virtutes: vnde procedūt illuminatio interior, & bonorum operum fecunditas: & tandem regni cælestis apertio. est vero hic effectus, gratiæ & virtutum infusio, per se quidem æqualis in omnibus, qui equalem habent ad suscipiendum præparationem, ex accidenti verò cōtingit effectus aliquis, qui in paucis, & non in omnibus suscipientibus reperitur.

2. Primum autem de infusione gratiæ & virtutum, tam in adultos quam paruulos, eadē ratio est collecta ex sancta Scriptura. omnes enim renati Christo incorporati, sūt eius viua membra, & heredes vitę eterne: habent igitur ex vi baptismi gratiam & virtutes, quibus euadant filij Dei. gratiam quidem, quia de plenitudine eius, cui infertur, omnes accipiunt, Ioan. 1. virtutes autem Theologicas & dona Spiritus sancti, quia gratiam primam semper consequuntur, vt sit homo filius Dei perfectus secundum spiritum, & ad omne opus bonum instructus: quod in adultis statim exercetur, in paruulis verò cū ad vsum rationis peruenerint, interim vero sunt secundum habitum perfecti. ex his habitibus infusus, in intellectu est illuminatio ad cognitionem diuinæ & supernaturalis veritatis per fidē, & fecunditas bonorū operū in voluntate per charitatē, ipsa vero gratia nos Christo efficit concorporeos, id est mēbra corporis eius mystici. atq; ita, cū remissa sit per baptismū omnis culpa & pœna, ex prioribus articulis, & ex his posterioribus infusa gratia, adoptio filiorū, & ius ad obtinendū regnū cælorum, constat baptismō aperiri ianuā regni cælorū. tunc enim aperitur, cū impedimēta ad eum consequendū, remouentur, nempe culpa & reatus pœnæ, quę proculdubio remouet baptismus Christi, præsertim post passionē, qua persolutū est pretiū nostrę redēptionis. Nā ante passionē remouebat quidē, sed in spe pretij illius persoluēdi, cuius virtute baptismus remouēdi

De infusione gratiæ virtutū & donorum per baptismū.

uēdi omnē reatum pœnæ vim habet, quate nus id efficit regenerādo & incorporādo cū Christo, ac si suscipientis baptismū propria esset illa passio art. 2. huius q. circuncisio autem etiam si in spe remoueret impedimēta adeundi regnū cælorū, non tamē remittebat omnem reatū pœnæ infra, q. 70. ar. 4. ad 5. & ideo multo maior est vis baptismi.

3. In his probationibus ex D. Thoma collectis, exactius expēdere oportet hanc gratiæ & virtutum infusionem per baptismū, in adultis & paruulis, an sit omnino certum dogma fidei. Et quidem in omni iustificatione siue baptismō in re aut voto fiat, siue pœnitentię sacramento similiter, infundi iustificatis inherentem iustitiam, id est, gratiam iustificantē formaliter, virtutes Theologicas, dona Spiritus sancti, certū fidei dogma est, definitum in Conc. Tridēt. sess. 6. c. 7. primo enim definit, iustificationē esse non solam peccatorum remissionem, sed etiā sanctificationem & innouationem interioris hominis, per voluntariam susceptionē gratiæ & donorum. deinde vero addit, simul hæc infusa accipit homo per IESVM Christum cui inferitur, fidē, spem & charitatem. nam fides, nisi ad eam accedat spes & charitas, neque vnit perfectē cū Christo, neque corporis eius viuū membrum efficit. Illa autē voluntaria susceptio in paruulis renatis, ad voluntatem offerentium, quę paruulo tribuitur ex institutione Christi & Ecclesię paruulos baptizantis, referēda est. Colligitur autē idē dogma planē ex sancta Scriptura, & Patribus consentientibus. Apostolus inquit, nos induere Christum, Galat. 3. consueptos cum Christo in mortem, peccatorum scilicet Colos. 2. cōplantatos Rom. 6. vt sicut in illo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum: & sicut in illo vera resurrectio, ita in nobis vera iustificatio, vt colligit D. August. in Enchir. c. 57. deniq; renati sunt templū Spiritus sancti, & ipsorū corpora, membra Christi Similia sunt Patrum testimonia iis locis, quos supra adnotauimus ad confirmandū baptismō remitti omnem culpā & pœnam. Sed contra Protestantes accuratē consideranda est D. Aug. disputatio cōtra Pelagianos: ij enim negantes originale peccatum, cōcupiscentiam naturalem esse asserēbant omnino, & non ex peccato indutam, aut si ex peccato esset, laudabilem tamen, vt materiam exercēde virtutis. asserē-

Gratiam & virtutes iustificantes per baptismum, nobis inherere restā fides docet.

Concil.

Patres & Scriptura.

bant præterea ex D. Augustini sentētia, baptismū non auferre crimina, sed radere. ipse tamen lib. 1. contra duas ep. Pelag. sic respondet, constituens in renatis verā peccatorum remissionem, & penitus insitā iustitiam & sanctitatem: dicimus baptismā dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere. quæ est hodie Protestantium opinio. & lib. 6. cont. Iulian. cap. 5. sic cū eodem Iuliano loquitur, dixisse me affirmas, quod gratia nō perfectē hominē nouum facit, nō hoc dico, attēde quod dico. gratia perfectē hominē nouū facit, quandoquidem & ad corporis immortalitē, plenamq; felicitatē ipsa perducit. nunc etiam perfectē innouat hominem, quantū attinet ad liberationē ab omnibus omnino peccatis, non quantum attinet ad liberationē ab omnibus malis, & ab omni corruptionē. Hinc est quod Patres variis appellationibus exornant baptismi gratiā, vt ostendant & remittere omne peccatū, & interius sanando inherere. Dionys. Areop. Eccl. hier. c. 2. vocat adoptionis matrem. Basil. hom. 13. adoptionis gratiā. Clemē. Alex. lib. 1. Pedagogi, c. 6. medicamentū pœonium. Ambr. lib. 1. de sacram. c. 4. Pascha Christianorū. Chrys. in hom. ad baptizandos, purgatoriū huius vitæ. infundit ergo baptismus gratiam, dona, & virtutes Theologicas renatis, & ipsis verē inherēt.

4. An verò sic inherēat, vt qualitates productę per baptismū, atq; menti & voluntati infixæ, a quibus dicatur & sint renati formaliter & verē fideles & Deo dilecti, non videtur ab eodē frident. Conc. ex proposito definitū. Proposuit enim sibi refutandū Lutheranorū dogma, de imputata extrinsecus iustitia Christi, a qua dicatur iusti renati, reuera tamen non sint, quia iustitia illa Christi sit externa, & nullā renatis insitā concedat, imo verò permanere in ipsis peccatū, quod tamen non imputetur, propter iustitiam Christi, quā sibi extrinsecus applicant, per fidē illam specialem, qua credunt sibi ad salutē prodessē, licet nō insit. at Concil. Trid. renatos, verē iustos definit per inherentē iustitiā, & non extrinsecus imputatā. an verò ea iustitia, id est gratia & virtutes infusę, sint habitus & qualitates productę, vel sola animę ad Deū cōuersio, ablata auersione, quę prius ex peccato inerat, non expresse videtur definire. Sed quia qualitatū illa productio, magis consentit cū verbis inherēt-

An sint ille virtutes inherentes, qualitates productę

inheredi formaliter, infundendi, conferendi dona, & pignus vitæ eterne & similibus frequenter viurpatis à sancta scriptura, Patribus & Conciliis, censerem sanè, illas qualitates esse productas ad efficiendam iustificationem, & reipsa nobis inherere, cum iustificamur: & contrariam sententiam errorem esse, non heresim, quod non videatur hæcenus expressè ab Ecclesia de finita qualitatibus illa productio. an verò tot sint qualitates productæ, quot numerantur dona & virtutes, ad controuersiam scholasticam, salua fide catholica, pertinet, qualis est de distinctione gratiæ & charitatis, virtutum & donorum, de quibus disputare non est huius loci: sed illud tantum, esse illas virtutes baptismo infusas qualitates quasdam, in anima à Deo productas, per quas homo iustificetur. Primum autè ostendamus, qua via & ratione, ad hanc sententiam definiendam de formali iustitia inherente, per gratiam & virtutes in baptismo infusas, Ecclesia sit progressa, deinde propositam sententiam confirmemus.

5 Primum igitur Innocentius III. cap. maiores de baptis. meminit controuersie Theologorum an paruulis infundantur gratia & virtutes, quibusdam asserentibus remitti peccata, sed gratiam non infundi: aliis contra & dimitti peccatum, & virtutum habitus infundi. & certè tantum erat controuersia de paruulis, quod deesset illis & consensus ad recipiendas virtutes, & vsus & exercitatio, quod nondum essent metis compotes. De adultis verò nulla videtur tunc exorta dubitatio, nec rationes dubitandi in paruulis, vim ullam habent in adultis. Deinde in Concil. Viennè. quod refertur in Clement. de summ. Trinitat. & fide cathol. non solum referuntur illæ diuersæ sententiæ, quod tantum fecerat Innocent. sed etiam lata de eisdem sententia, posterior priori præfertur. inquit enim: Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit tam paruulis quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam & virtutes, tamquam probabiliorē, & dictis sanctorum, ac doctorum modernorum Theologiæ magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio, duximus eligendam. tandem in Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. formalem

causam, à qua sumus & denominemur iusti, inquit esse iustitiam, quam recipimus à Deo, id est gratiam diffusam in cordibus, & nobis inherentem. & Can. xi. anathema indicitur contrarium asserentibus, aut etiã gratiam, qua iustificamur, tatum esse fauorem Dei.

6 His positis, concludamus nostram sententiam, primo quidem de eo quod reipsa fit in paruulis & adultis, deinde de eo quod fieri potest. esse igitur gratiam & virtutes Theologicas, atque etiam dona Spiritus sancti, qualitates infusas & productas à Deo, dogma Tridentinum de iustificationis causa formali omnino euincit. Si enim paruuli renati, sunt formaliter iusti à iustitia sibi inherente, non ab extrinsecus imputata Christi iustitia, vt Protestantes impie asserunt, & ea paruulorum iustitia nõ est actus, quo Deo placere possint, cū per ætatem hunc actum producere non possint, certè erit habitus & qualitas producta, quæ suo tempore in actum exire poterit. Si enim dicat aliquis rem illam, quæ sit huiusmodi actus, à Deo produci in anima paruulorum, profecto is non erit actus vitalis, quod non sit à viuientis insito principio productus: & cum suauis & aptius intelligatur habitus, & ita loquatur omnes Theologi, certè habitus erit iustitia paruuli renati. idem efficies de iustis adultis, & dormientibus aut non operantibus secundum inherentem iustitiam. Constat enim hos esse formaliter iustos per iustitiam sibi inherentem, quæ cum non sit actus, erit sanè habitus & qualitas producta. Præterea, hæc sententia omnino consentit cum sancta scriptura, Patribus & Concilio Trident. quæ iustitiam nobis inherere, infundi quæ affirmant, esse etiã donum Dei, & pignus eterne hereditatis, in his vero aliqua res intelligitur, diuina liberalitate nobis concessa. dicitur etiam semen, 1. Ioann. 3. & cap. 4. de suo, inquit, spiritu dedit nobis, 2. Petr. 1. maxima & pretiosa vobis promissa donauit, 2. Corinth. 1. vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Ephe. 1. credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ. eadem ratio dicendi de gratia, est etiam de fide & aliis virtutibus Theologicis, & donis Spiritus sancti. de fide constat Eph. 2. 1. Corinth. 13. dicitur etiã e charitas dif-

Rationes ex eis de decretis collectæ.

Scriptura.

fusa in cordibus nostris. denique Roma. 8. Spiritus Dei dicitur habitare in nobis, & facta carnis mortificare: hic autem spiritus non tantum gratiam, sed etiam adiunctas virtutes Theologicas & dona Spiritus sancti comprehendit, vt facta carnis mortificentur. Sic etiam Patres ex imitatione sanctæ Scripturæ dicunt exornari à Deo animam iusti maximis & pretiosis donis, D. Cyril. Esai. 4. 4. vocat diuinam formam. Cyprianus, lib. 3. episto. 8. dona. D. Cyrill. lib. 1. in Ioan. cap. 15. & lib. 2. cap. 3. Hieron. in Prologo Threnorum.

Patres

Theologi.

7 Consentunt omnes Theologi contra Magistrum, 1. distin. 17. asserentem, quod charitas nõ est, in anima, producta à Deo, sed ipsemet Spiritus sanctus mentem inhabitans, hoc est motus dilectionis in nobis, vt exponit D. Thom. 2. 2. q. 23. artic. 2. est ab Spiritu sancto immediatè, & non mediante aliquo habitu. sed ea sententia ab omnibus scholasticis refutata est: & sancta Scriptura asserit Spiritum sanctum in nos diffundi, id est dona & virtutes Theologicas ex liberalitate Spiritus sancti. apud D. Thomam hæc disputatio magis est distincta: gratiam enim esse qualitatem animæ infusam, & à virtutibus distinctam, ostendit. 1. 2. q. 110. esse præterea habitus infusus siue virtutes siue dona Spiritus sancti. q. 51. eius. p. de fide specialiter, 2. 2. q. 6. de spe. q. 18. de charitate, q. 23. art. 2. huius autè diuinæ & suauis dispositionis in producendis in anima nostra his donis & virtutibus, rationes collegit, 3. lib. contra Gent. cap. 150. Albertus Magnus, 2. part. summæ, tractat. 18. q. 98. quare rectè & ad huius sententiæ maximam confirmationem Catechismus Rom. de effectibus baptismi, sic habet. exponendum erit huius sacramenti virtute, nos non solū à malis, quæ verè maxima dicenda sunt, liberari, verum etiam eximius muneribus & bonis augeri. animus enim noster diuina gratia repletur, qua iusti & filij Dei effecti, hæredes æternæ salutis instituimur. Nam, vt scriptum est, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: mundatamque Ecclesiam lauacro aquæ in verbo Apostolus testatur. est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pena anathematis proposita decreuit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed diuina qualitas in anima inherens, ac

veluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores & splendidiores reddit. atque id ex sacris literis aperte colligitur, cum gratiam infundi dicant, eaque Spiritus sancti pignus soleant appellare. Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur. quare cum Apostolus ad Titum ait, saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum. D. August. verba illa abundè effudit explanans, nimirum inquit ad remissionem peccatorum, & copiam virtutum. Hæc doceda populis Catechismus Romanus proponit:

Consentit etiam gratiæ definitio, & virtutis à Theologis recepta: illa quidem ex Præpositiuo, hæc autem ex D. August. Gratia est habitus infusus diuinæ bonitati & charitati persimilis, gratum faciens habentem, & opus ipsius gratum reddens. Similiter de virtute Arist. lib. 2. Ethico. cap. 6. virtus bonum facit habentem & opus eius. Sed D. Augustini definitio colligitur, ex lib. 2. de liber. arbr. cap. 18. & 19. virtus est bona qualitas mentis, qua rectè viuatur, qua nullus male vititur, quam Deus in nobis sine nobis operatur. explicatur à D. Thom. 1. 2. quæst. 55. art. 4.

8 Sed cum hæcenus ostenderit virtutes Theologicas, dona Spiritus sancti & gratiam infundi, non video cur idem necessarium sit de virtutibus moralibus, quæuis ea sententia probetur D. Thomæ eadem 1. 2. quæst. 63. artic. 3. & valde probabilis sit: id tamen affirmo, ex Concil. & Patribus non concludi, quod de aliis conclusum est. De his enim tantum concilia loquuntur, quæ ad iustificationem pertinent, in quorum numero non censentur morales. & Caiet. decretum Vien. supra propositum, inuitum conatur trahere in sententiam D. Thomæ, de moralibus infusis, cum loquatur de renatorum iustificatione. Sed de his differendi pluribus, non est nunc locus, plura qui volet legere poterit apud Sot. lib. 2. de natura & gratia, c. 18. Vegam, lib. 7. in Trident. cap. 24. Ruard. ad art. 8. Louanien. Sed quid de eo, quod fieri possit, quod secundo loco in hac dubitatione proposuimus, dicendum est. Ref-

Gratia & virtutis definitio.

An virtutes morales baptismo infundantur.

De habitibus infusis Ecclesiastica decreta.

pondeo, omnino fieri posse à Deo, vt homo iustificetur sine his habitibus infusis, & à Deo productis, & sint amici Dei; cum similiter homines inter se, amicitia copulentur sine qualitatis alicuius noua productione, quatenus rationem boni induentes, obiecta sunt dilectionis vicissim: similiter est auxilium Dei in nobis, sine qualitatis infusione. 1. 2. q. 110. art. 2. negat quidem id fieri posse D. Bonau. 2. dist. 26. q. & art. 1. sed non videtur firma ratione niti, vt explicat idem Vega, eod. cap. 24.

An baptis-
mi effectus in om-
nibus sit equa-
lis.

9 Restat differendum de vltima parte conclusionis propositæ principio huius cõ-
men. ea pars asseruit effectũ baptismi per se, nempe gratiam & virtutes infusas, in omnibus æqualiter præparatis, æqualem esse: cum autem paruulorum æqualis sit præparatio & eadem, adultorum verò plerumque & magna ex parte inæqualis, quia non similiter gratiæ excitati & auxilio Dei cooperantur, fit sane vt effectus perse baptismi in paruulis æqualis sit, in adultis vero ratione inæqualis dispositionis, sit inæqualis (nisi in adultis minima dispositio accipiatur, quæ semper est æqualis, & ideo gratia quæ illi respõdet.) Generaliter enim de finitum est in Concil. Trident. sess. 6. ca. 7. pro ratione dispositionis & cooperationis iustitiam & gratiam infundi. verè inquit, iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes vnusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. hæc Concilium. cum vero dicit dispositionem & cooperationem, intelligit plane eam, quæ exordium habet à gratia præueniente & excitante, cuius ratione & vi est nostra cooperatio ad recipendam gratiam, vt ead. sess. 6. cap. 5. decretum fuerat. Sic etiam ex Patribus colligitur, Cypr. ep. 2. lib. 2. Hieron. lib. 2. cont. Iouin. August. lib. de gratia & lib. arb. cap. 9. & epist. 57. q. 1. & hanc inæqualem in adultis inæqualiter dispositis gratiam, intelligo virtute sacramenti: quia conferet sacramentum his gratiam regenerantem proportionalem dispositioni. de gratiæ verò equalitate in aliis, vt paruulis per baptismum, idem Cypria. lib. 4. epist. 7. sic scribit, planè eadem gratia spiritualis, quæ equaliter in baptismo accedentibus sumitur, in conuersatione atque actu nostro postmodum vel minuitur, vel

Effectus perse.

augetur: vt in Euangelio Dominicum semen equaliter seminatur, sed pro varietate terre aliud absurmitur, aliud in. multiforme copiam, vel tricesimi vel sexagesimi vel cetelimi numeri fructu exuberante, cumulat. hæc de effectibus per se baptismi. effectus autem ex accidenti sunt, ad quos baptismus non est institutus, sed diuina liberalitate renatis in baptismo conferuntur, adiuuantibus etiam aliquando ministri orationibus, supra. q. 64. art. 1. ad 2. huiusmodi effectus sunt, fomitis imminutio aut extinctio, lepræ curatio vt in Constant. Imper. bonus gratiæ vsus, cum ad vsus rationis peruenerit, aliquod donum & gratia gratis data, vt in D. Nicolao puero. hæc omnia in paruulis & adultis omnino certa sunt, sicut etiam remissionem peccatorum in omnibus eisdem plenè conferri, siue sint originalia tantum, siue mortalibus & venialibus coniuncta: quia minima gratia satis est ad delenda omnia peccata, & penas peccatorum, per baptismum collata, quatenus constituit regni heredem, & aditum ad beatitudinem statim aperit, vt supra ostendimus. Sic D. Damasc. lib. 4. de fid. orthod. cap. 10. peccatorum, inquit, remissio, omnibus equè per baptismum donata est, gratia verò Spiritus sancti secundum proportionem fidei, & puritatis.

Effectus ex accidenti.

10 Sed quamuis virtute sacramenti, pueris equalem gratiam conferri Theologi affirmant. 4. d. 4. quod sacramenti cuiusque vt instrumenti, definita sit vis, & ea diuersa esse non possit nisi ex diuersa subiecti dispositione, quæ in pueris semper est æqualis: sunt tamen qui affirmant, ex diuina beneuolentia, licet non virtute sacramenti, inæqualem gratiam conferri paruulis per baptismum, idque ex prædestinatione diuina, & orationibus ministri & assistentium deducunt. vtrumque placet Scoto q. 7. eiusdem dist. & Gabr. q. 2. atque eorum sectatoribus: secundum verò placet Caietano, non tantum in paruulis, sed etiam adultis, sup. q. 64. art. 1. ad 2. itaque ex sententia Scoti, paruulis in baptismo confertur inæqualis gratia ratione prædestinationis, & meriti assistentium: & adultis præterea ratione inæqualis dispositionis. ex prædestinatione colligitur ratio, quia vt sunt ad inæqualem gloriam prædestinati, sic oportet inæqualem gratiam recipere, vt gloriæ, sicut oportet, proportionem gratia respondeat, ex merito assi-

An paruulis
æqualis gratia
in baptismo.

assistentium ratio est, quia potest quis alteri mereri augmentum gratiæ oratione & aliis piis operibus. Addit tertiam rationem Palud. q. 1. eiusdem dist. ex reparatione ruinæ angelorum: quia oportet equales numero homines, fore ad gloriam assumendos, angelis qui ab ea deciderunt: & ideo etiam paruulos renatos decedentes ante vsus rationis, inæqualem gratiam in baptismo accipere, vt ad inæqualem gloriam assumantur, sicut ab inæquali angeli deciderunt.

11 Sed certè hæc leuia sunt, & à recepta omnibus aliis Theologis sententia non possunt nos dimouere, illa enim ratio prædestinationis efficit quidem maiori gloriæ, ad quam aliquis prædestinatus sit, maiorem gratiam respondere, sed per media accomodata secundum legem ordinariam: quare non oportet confugere ad baptismum, quasi non sit alia via ad consequendam maiorem gratiam: aut quasi Deus destinatum ad maiorem gloriam, nõ possit alia via suauiter deducere. Secunda autem ratio ex meritis assistentium collecta, in adultis admitti potest, in paruulis nõ potest: nullus enim præter Christum, potest alteri mereri de condigno gratiam, aut gratiæ augmentum, sed tantum de congruo, quod nulli iustitiæ nititur, sed liberalitati & misericordiæ Dei, 1. 2. q. 114. art. 6. id vero fit, cum quis alteri meretur bonum animi affectum, quo vel ad Deum conuersus recipiat primam gratiam, vel in gratia, quam habet, augeatur, quod paruulis accommodari non potest, cum sine rationis vsu hunc bonum animi affectum habere non possint: nullus ergo potest illis mereri primam gratiam vel illius incrementum, & inauditum est, quod post primam gratiam baptismi, aliquis augeatur in gratia, & ex consequenti in gloria sine propriis operibus: efficeretur enim vt sicuti paruulis, sic & dormientibus posset aliquis gratiam primam, vel augmentum gratiæ aliquo modo mereri. Illa verò tertia ratio, quæ ex ruina angelorum deducta est, nullam omnino vim habet, quamuis enim homines assumantur ad sedes angelorum, qui ceciderunt de dignitate, in qua conditi sunt, non tamen necesse est in vtrisque equaliter numerum constituere: neque est aliquod firmiter principium vnde deduci possit hæc equalitas. Caterum de illa assumptione hominum ad sedes angelorum, r. p.

q. 108. art. 8. in qua plerique homines ad equalem gloriam, vt omnes paruuli renati: plerique verò ad inæqualem, & diuersas mansiones, quæ diuersis meritis respondet.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fictio impediatur effectum baptismi.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quod fictio non impediatur effectum baptismi. Dicit enim Apost. Gal. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. Ergo omnes induunt Christum, quod est percipere baptismi effectum. Et ita fictio non impedit baptismi effectum.

4. di. 4. q. 2.
ar. 1. q. 1. ad 3.
q. 3. ar. 2.
q. 2. per 10. q.
d. 12. q. 2. ar.
1. q. 3. ad 3.

¶ 2. Præterea, In baptismo operatur virtus diuina, quæ potest voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus causæ agentis nõ potest impediri per id quod ab illa causa potest auferri. Ergo fictio nõ impedit baptismi effectum.

¶ 3. Præterea, Effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa sunt alia peccata grauiora, quam fictio, de quibus non dicitur, quod effectum baptismi impediatur. Ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap. 1. Spiritus sanctus, disciplinæ effugiet fictum. Sed effectus baptismi est à Spiritu sancto. Ergo fictio impedit effectum baptismi.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut Damasc. * dicit) Deus non cogit hominem ad iustitiam. Et ideo ad hoc quod aliquis iustificetur per baptismum, requiritur quod voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum. Dici-

Lib. 2. orth. s. 2.
cap. 30.

tur autem aliquis fictus, per hoc quod voluntas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. Nam secundum August. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille qui non credit, cum tamen baptismus sit fidei sacramentum. Alio modo per hoc quod contemnit ipsum sacramentum. Tertio modo per hoc quod aliter celebrat sacramentum, non seruans ritum Ecclesie. Quarto modo per hoc quod aliquis inde uotè accedit. Vnde manifestum est. quod fictio impedit effectum baptismi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod baptizari in Christo, potest intelligi dupliciter. Vno modo in Christo, id est in Christi conformitate. Et sic quicumque baptizantur in Christo, conformantur ei per fidem & charitatem, induunt Christum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Christo, in quantum accipiunt sacramentum Christi. Et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratie.

AD SECVNDVM dicendum, quod quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus, sed non semper hoc Deus facit. Nec ad hoc sacramentum ordinatur, ut de ficto fiat aliquis non fictus, sed ut non fictus aliquis accedens iustificetur.

AD TERTIVM dicendum, quod fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonstrat se aliquid velle, quod non vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se rectam fidem Christi habere, & sacramentum venerari, & velle se Christo conformari, & velle à peccato

recedere. Vnde cuicumque peccato vult homo inherere, si ad baptismum accedit, fictus accedit, quod est indeuotè accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratie contrariatur, non autem de peccato veniali. Vnde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

ARTICVLVS X.

Virum fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod fictione recedente, baptismus suum effectum non consequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, non potest unquam viuificari. Sed ille, qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate. Ergo nunquam potest viuificari hoc modo, ut gratiam conferat.

¶ 2. Præterea, Fictio videtur esse fortior quam baptismus, cum impedit eius effectum. Sed fortius non tollitur à debiliori. Ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum. Et sic baptismus non consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

¶ 3. Præterea, Contingit quod aliquis fictè accedat ad baptismum, & post baptismum multa peccata cummittat, quæ tamen per baptismum non tolluntur, quia baptismus tollit peccata præterita, non futura. Ergo baptismus talis nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. de Baptismo, Tunc valere incipit ad salutem baptismus cum

4. d. 4. q. 3. ad 2. q. 3. & d. 17. q. 3. ar. 4. q. 2.

Lib. 1. de bapt. parvul. c. 12. in fine. to. 7. habetur de conse. di. 4. c. 40. in fine.

Abas ab obli- sionem.

2. 66. ar. 9.

cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseverantè, peccatorum ablutionem non sinebat fieri.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formæ, nisi sit aliquid impediens, quo remoto forma rei generatæ perficit suum effectum, sicut simul cum corpore graue generatur, mouetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto statim incipit moueri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem, unde oportet, quod remota ea per penitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sacramentum baptismi est opus Dei & non hominis. Et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

AD SECVNDVM dicendum, quod fictio non remouetur per baptismum, sed per penitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismum, & etiam simul existentium cum baptismum. Vnde Augustinus dicit in lib. de baptismo paruulorum, Solutur hesternus dies, & quicquid superest soluitur, etiam ipsa hora momentumque ante baptismum & in baptismo deinceps autem continuo reus esse incipit. Et sic ad baptismi effectum consequendum concurrunt baptismus & penitentia, sed

Lib. 1. de bapt. parvul. c. 12. in fine. to. 7. habetur de conse. di. 4. c. 40. in fine.

baptismus sicut causa per se agens: poenitentia sicut causa per accidens, id est, remouens, prohibens.

AD TERTIVM dicendum, quod effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia vel præterita. Et ideo recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per penitentiam, non per baptismum. Vnde non remittuntur quantum ad totum reatum, sicut peccata præcedentia baptismum.

COMMENTARIVS.

CVM baptismi effectibus coniuncta est necessariò doctrina de impedimentis, ut his remotis baptismi efficacia non impediatur. impediméta vero omnia vno fictionis nomine continentur. Fictus autem hic dicitur, qui vel ex animo repugnat interius baptismum, quæ exterius simulat se velle recipere, vel repugnat effectui, id est regenerationi, quod in peccato mortali vult perseverare, etiam cum baptismum recipit: quare hoc tantum pertinet ad adultos, cum paruuli nullum habere possunt peccatum nisi originale. Sententia D. Thomæ est, fictio impedit effectum baptismi: sed ea recedente per penitentiam, baptismus statim consequitur suum effectum. Prior pars huius sententiæ, dogma catholicum est, docet enim recta fides, ad baptismum adulti, necessariam esse dispositionem poenitentiam, saltem attritionis etiã cognita, ut nullo modo maneat in baptizando affectus peccati mortalis, sup. q. 65. art. 4. tunc autem recipiet effectum baptismi, quod si simulat se velle baptismum, quæ tamè interius molit omnino, nihil suscipit, & iterum baptizari debet sup. q. 64. ar. 10. & 68. art. 7. & cap. maiores de baptismo. Si denique ex animo baptismum velit, sed adhuc in peccato mortali perseverare, per baptismum recipit characterem, & fit Christianus, non tamen regeneratur: imò verò suscipiendo baptismum, sacrilegium committit, quatenus indigne ad sacramentum accedit. hæc omnia Theologis catholicis recepta sunt, & nullam dubitationem admittere possunt.

Fictio que impedit effectum baptismi.

Comment. in D. Thom. tert. part.

D. Augustini
sententia de ef-
fectu baptismi
recedente fictio-
ne.

2. Posterior pars conclusionis non est à Concilijs definita, neque ab omnibus Patri- bus tradita, sed ex Augustino desumpta, omnium Theologorum deinceps consen- sum meruit. Videtur autē Augu. ex D. Cy- priano desumpsisse vt alia multis enim in sermone de passione non longè à fine, si is sermo D. Cypriani est, vt certe videtur esse, vel auctoris Synchroni Cypriano, sic igitur scribit: licet indigni sint, qui accipiunt, sacramentorum tamen reuerentia, & propin- quiores ad Deum parat accessum, & ubi redierint ad cor, constat ablutionis do- num, & redit effectus munerum, nec aliàs queri aut repeti necesse est salutiferum sa- cramentum. Hęc Cyprianus. consentit D. Aug. lib. 1. de baptism. contra Donatistas, cap. 12. & refertur summam de consecr. d. 4. c. tunc valere, vt est in argumento sed contra articulo 10. ea vero sententia planè significat, sacrilegium commissum in illa fictione suscipientis indignè baptismum, delendum esse, per pœnitentiæ sacramen- tum: eo vero ablato, redire statim omnem effectum baptismi, hoc est gratiam regene- rantem, remissionem omnis culpæ & reatu- ad pœnam. firmamentum huius senten- tiæ, videtur esse illud fidei decretum de nõ iterando baptismo, in quo nihil essenziale ommissum est. cum enim sine baptismõ & eius effectu nemo salutem consequi possit, & susceptus cum fictione iterari non possit: videtur necessario asserendum esse, recedente fictione, effectum baptismi redire, vt ille salutem assequatur: effectus enim baptismi, nempe regeneratio, remis- sa omni culpa & omni pœnæ reatu, nullo alio sacramento confertur per se: remouet tamen pœnitentia fictionis illud impedi- mentum, vt redeat per se effectus baptis- mi. Itaque cum disputaret D. August. de vnicõ baptismõ contra Donatistas, hanc etiam viam iterandi baptismum ratione fi- ctionis omnino præcludit, quod rediret ef- fectus baptismi remota per pœnitentiam fictione.

Explicatio il-
list.

3. De illius intelligentia & explicatione tres sunt Theologorum inter ipsos, salua fide catholica controuersia. prima de cau- sa redeuntis effectus baptismi proxima & immediata. Secunda, an illa pœnitentiã, quæ tollit fictionem, exigat attritionem vel cõ- tritionem. Tertia, an idem sit de aliis sacra- mentis fictè susceptis, atque de baptismõ.

In priori controuersia habemus dissidetes sententias, quidam causam redeuntis effe- ctus dicunt esse diuinam passionem, de efficienda regeneratione per baptismum, siue baptismõ digne suscepto, siue re- mota fictione, siue baptismõ, vt Scotus & Durand. Alij non tribuunt effectum baptismõ, sed pœnitentiæ, vt Ioan. And. & alij apud Scotum, & post eum Gabr. exi- gens ad delendam fictionem, perfectam contritionem. sed quia hęc inuestigamus proximam & coniunctam causam, reiciē- da est prima sententia. & quia ea causa, vt retineatur proprie D. Augustini sententia, proposita, debet esse baptismus vel aliquid ipsius, ideo secunda sententia omnino est aliena à proposito D. Augustini, tantum abest vt possit esse illius vera explicatio.

D. Th. sententia

4. Tertia ergo sententia D. Thomæ duo- bus principiis nititur, vt accuratè Caiet. ex- pendit. vnum est, character baptismi & ha- bet rationem dispositionis & formæ: vt for- ma est principalis effectus, non autem vt dispositio. baptismus enim & generat filios regni per adoptionem, & Christianos con- stituit, cum constituat fideles & membra Ecclesiæ. Primo modo, gratia regenerans est principalis effectus, & character est ve- luti dispositio quædam & signum. Altero modo, character habet vim principalis ef- fectus, cū solo characterè efficiamur Chri- stiani, & in Ecclesiæ mēbris numeremur, vt constat de fidelibus permanētibus in pec- cato mortali: gratia vero ex diuina miseri- cordia, adiungitur characteri, nisi quid im- pediat, vt characteris vsus perfectus sit, si- cuti oportet. itaque character non est dis- positio necessario ducens ad gratiam, & ei coniuncta, quod frustra plerique in D. Tho. reprehendunt, cum tamen is docue- rit supra q. 64. art. 1. ad 1. non esse huiusmo- di dispositionem ad gratiam; sed ex diuina misericordia eidem coniungi: cum plerū- que imprimatur character sine gratia, vt in fictè baptizatis, plerumque gratia sine cha- ractere, vt in adulto pœnitente & nõ baptiza- to. Alterum principium ex ratione natura- li desumptum: nõ potest aliquid efficere vt instrumentum, nisi ipsum reuerasit, vel aliquid ipsius: sic generans graue mouet, sed impressa grauitate, cum abest: sic ani- mata vi seminis, sic proiecta impulso aere. sic & baptismõ efficit Deus, & characterè baptismi nõ existentis, cum recedente fi- ctione,

Quæst. lxx.

Pœnitentiã quæ
fictionem tollit

ctione, baptismi effectus redire dicitur. Hęc est explicatio D. Thomæ de causa re- deuntis effectus baptismi remota fictione. Ad alteram controuersiam respondendū est, fictionis illud peccatū materiã esse ne- cessariã sacramenti pœnitentiæ, & ideo quæ requiritur contritio ad pœnitentiã, satis est ad delendam illam fictionem, satis autem est imperfecta, quæ dicitur attritio cum sacra- mento, & extra sacramentum perfecta cõ- tritio, vt in Concil. Trident. sess. 14. subie- cta verò sacramento pœnitentiæ sunt in hoc fictè baptizato, & ipsa fictio, & peccatū vel peccata, quæ fictionem effecerunt, in qui- bus scilicet permanere voluit cū baptiza- retur, vt furtum, adulterium &c. & quæ præ- terea secuta sunt baptismum susceptū: quæ vero antecesserunt nullo modo, cum ad baptismum neque requiratur in adultis cõ- fessio aut satisfactio. in his præterea remit- titur culpa & pœna, quia virtute baptismi, in illis semper culpa & pœna aeterna, pœna vero temporalis proportionem contritio- nis. Ad tertiam controuersiam, certam aliquam sententiã non habemus: probabi- le tamè est quod de baptismõ diximus, in cæteris sacramentis valere, saltem imprim- entibus characterem, cum his ratio & ex- plicatio D. Thomæ accommodari possit, & ea iterari non possint, cætera verò possint.

An eadem sen-
tentia in aliis
sacramentis.

QVÆSTIO LXX.
De Circuncisione, quæ præcessit
baptismum, in quatuor arti-
culos diuisa.

DEinde considerandum est de præ- paratorijs ad baptismum. Et pri- mo de preparatorio, quod præcessit bap- tismum, id est, de Circuncisione. Secundo, de preparatorijs, quæ concurrunt simul cū baptismõ, scilicet de catechismo & exor- cismo.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.
Primo, vtrum Circuncisio fuerit prepara- toria & figuratiua baptismi.
Secundo, de institutione ipsius.
Tertio, de ritu eius.
Quarto, de effectu ipsius.

Artic. i. III

ARTICVLVS I.
Vtrum Circuncisio fuerit preparatoria
& figuratiua baptismi.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod circuncisio nõ fuerit preparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura ha- bet aliquam similitudinem cū suo figurato. Sed circuncisio nullam ha- bet similitudinem cum baptismõ. Ergo videtur, quod non fuerit præ- paratoria & figuratiua baptismi.

Sup. q. 68. ar.
1. ad 1. & 1. 2.
q. 102. art. 5.
cor. ad 1. & 3.
& 4. di. 1. q. 2.
ar. 1. q. 1. co. &
di. 2. q. 1. ar. 2.
ad 5. & Ro. 2.
le. 2. co. & le.
4. co. 4.

¶ 2. Præterea, Apostolus dicit, 1. Corint. 10. de Antiquis Patribus loquens, quod omnes in nube & in mari baptizati sunt. Non autem di- cit, quod in circuncisione baptiza- ti sint. Ergo protectio columne nu- bis, & transitus maris rubri, magis fuerunt preparatoria ad baptismū & figuratiua ipsius, quàm circun- cisio.

¶ 3. Præterea, Suprà dictum est, quod baptismus Ioannis fuit præ- paratorius ad Baptismum Christi. Si ergo etiam circuncisio fuit præ- paratoria & figuratiua baptismi Christi, videtur quod baptismus Ioannis fuerit superfluous, quod est inconueniens. Non ergo circun- cisio fuit preparatoria & figuratiua baptismi.

Q. 38. art. 1.
2. & 3.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit Col. 2. Circuncisio estis circun- cisio non manufacta, in expolia- tione corporis carnis, sed circun- cisio Christi, conscripti ei in ba- ptismo.

RESPONDEO dicendum, quod baptismus dicitur sacramētum fi- dei, in quantum scilicet in bap- tismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem au- tem

tem est fides nostra & antiquorum Patrum, secundum illud Apосто. 2. Corinthi. 4. Habentes eundem Spiritum fidei, credimus: Circuncisio autem erat quaedam protestatio fidei. Vnde dicitur Roman. 4. quod Abraham accepit circuncisionem tanquam signaculum fidei: Vnde & per circuncisionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Vnde manifestum est, quod circuncisio fuit preparatoria ad baptismum & prefiguratiua ipsius, secundum quod antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur 1. Corinthi. 10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod circuncisio habebat similitudinem cum baptismo, quantum ad spirituale effectum baptismi. Nam sicut per circuncisionem auferebatur quedam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur a carnali conuersatione.

AD SECVNDVM dicendum, quod protectio columnae nubis, & transitus mari Rubri, fuerunt quaedam figurae nostri baptismi, quo renascimur ex aqua figurata per mare Rubrum, & Spiritu sancto significato per columnam nubis. Non tamen per haec fiebat aliqua professio fidei, sicut per circuncisionem. Et ideo praedicta duo erant tantum figure, & non sacramenta. Circuncisio autem erat etiam sacramentum preparatorium ad baptismum, minus tamen expressè figurans baptismum quantum ad exteriora, quam praedicta. Et ideo Apóstolus potius fecit mentionem de praedictis, quam de circuncisione.

AD TERTIVM dicendum, quod baptismus Ioannis fuit preparatorius ad baptismum Christi, quantum

ad exercitium actus. Sed circuncisio quantum ad professionem fidei, quae requiritur in baptismo, sicut dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum circuncisio fuerit conuenienter instituta.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod circuncisio fuerit inconuenienter instituta. Sicut enim dictum est, in circuncisione fiebat quaedam fidei professio. Sed a peccato primi hominis nullus unquam saluari potuit nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Roma. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ergo statim post peccatum primi hominis, circuncisio institui debuit, & non tempore Abraham.

¶ 2. Praeterea, In circuncisione homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo proficitur obseruantiam nouae legis. Vnde Apóstolus dicit, Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersae legis faciendae: Sed legalis obseruantia non est tradita tempore Abraham, sed magis tempore Moyse. Ergo inconuenienter instituta est circuncisio tempore Abraham.

¶ 3. Praeterea, Circuncisio fuit figuratiua & preparatiua baptismi. Sed baptismus exhibetur omnibus populis secundum illud Matth. ult. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos: Ergo circuncisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo Iudaeorum, sed ab omnibus populis.

¶ 4. Praeterea, Carnalis circuncisio debet responderè spirituali, sicut figura figurato. Sed spiritualis circuncisio, quae fit per Christum, indiffe-

In cor. ar.

1. 2. q. 102. ar. 5. ad 1. & q. 103. ar. 1. ad 3. & 4. d. 1. ar. 2. q. 4. co. & q. 2. ar. 1. q. 3. per totum.

Art. praet.

indifferenter conuenit vtrique sexui, quia in Christo IESV non est masculus neque foemina, vt dicitur Coloss. 3. Ergo inconuenienter est circuncisio instituta, quae competit solis maribus.

SED CONTRA est, quod sicut legitur, Gen. 17. circuncisio est instituta a Deo, cuius perfecta sunt opera.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) circuncisio erat preparatoria ad baptismum, inquam erat quaedam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei, Gen. 22. In semine tuo benedicetur omnes gentes terrae. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregauit, secundum mandatum Dei dicens sibi: Egredere de terra tua & de cognatione tua. Et ideo conuenienter circuncisio fuit instituta in Abraham.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod immediatè post peccatum primi patris, propter doctrinam ipsius Adae (qui plenè instructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantum vigeat in homine, quod non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei & salutis, sed vnusquisque pro suo libito fidem suam aliquibus signis protestabatur. Sed circa tempus Abraham, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus, obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiae usque ad peccatum contra naturam. Et ideo conuenienter tunc & non ante, fuit instituta circuncisio ad profitendum fidem, & ad minuend-

dum carnalem concupiscentiam.

AD SECVNDVM dicendum, quod legalis obseruatia tradi non debuit nisi populo iam congregato, quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in secunda parte dictum est. Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc, quod homines in quacunque religione adueniunt, sicut Aug. dicit contra Faustum. Et ideo oportuit prius institui circuncisionem, quam lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias suas instruxerunt de rebus diuinis, per modum paternae admonitionis. Vnde & Dominus dicit de Abraham, Scio quod praecipiturus sit filiis suis & domui suae post se, vt custodiant viam Domini.

AD TERTIVM dicendum, quod baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud, 1. Timothi. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri. Et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circuncisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex Iudeorum populo nasciturus. Et ideo illi soli populo data est circuncisio.

AD QVARTVM dicendum, quod circuncisio instituta est vt signum fidei Abraham, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi, & ideo conuenienter solis maribus conpetebat. Peccatum etiã originale, contra quod specialiter circuncisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, vt in secunda parte dictum est. Sed baptismus continet virtutem Christi, qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum

A R.

1. 2. q. 90. ar. 2.

Lib. 19. c. 11. in fine. 6.

1. 2. q. 81. ar. 7. ad 2. et art. 15. ad 2.

In ista soluti. & in arg.

ARTICVLVS. III.

Utrum ritus circumcisionis fuerit conueniens.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod ritus circumcisionis non fuerit conueniens. Circumcisio enim (sicut dictum est) fidei quedam professio est. Sed fides in vi apprehensiuam existit, cuius operationes maxime apparent in capite. Ergo magis debuit signum circumcisionis dari in capite, quam in membro generationis.

¶ 2. Præterea, Ad usum sacramentorum assumimus ea, quorum est communior usus, sicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius utimur cultello ferreo quam petriano. Ergo circumcisio non debuit fieri cultello petriano.

¶ 3. Præterea, Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumcisio, sicut Beda dicit, * Sed baptismus non differtur usque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis imminet propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant) quædoque etiam traditur baptismus post octauum diem. Ergo circumcisio non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

SED CONTRA est, quod Rom. 4 super illud: Et signum accepit circumcisionis, determinatur in glos. prædictus circumcisionis ritus.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) circumcisio quoddam signum fidei est, institutum à Deo, cuius sapientiæ non est numerus. Determinare autem conuenientia signa, est sapientiæ opus. Et ideo

concedendum est, quod ritus circumcisionis fuit conueniens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod circumcisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primum quidem quia signum erat fidei, quæ Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum. Secundum, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traditur. Tertium, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venerorum.

AD SECUNDUM dicendum, quod cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis, unde non inuenitur tale instrumentum præcepto diuino determinatum. Neque etiam communiter tali instrumento Iudæi utebantur ad circumcidendum, sicut neque modò utuntur. Leguntur tamen aliquæ circumcisiones factæ, sicut legitur Exo. 4. quod tulit Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circumcide secundum filios Israël. Per quod figurabatur circumcisio spiritualem esse sciendam per Christum, de quo dicitur, 1. Corint. 10. Petra autem erat Christus.

AD TERTIUM dicendum, quod octauus dies determinabatur circumcisio, tum propter mysterium, quia in octaua gratæ (quæ erit grata resurrectiui) quasi in octauo die perficitur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferet ab electis non solum culpam, sed etiam omnem penalitatem: tum etiam propter tenerritudinem infantis ante octauum diem. Unde etiam de aliis animalibus Leuit. 22. præcipitur, Bos, ouis & capra,

pra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vberibus matris suæ, die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octauus dies de necessitate præcepti, ita scilicet, quod octauum diem prætermittentes, peccabatur etiam si esset sabbatum, secundum illud Ioan. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non soluarur lex Moysi. Non tamen erat de necessitate sacramenti, quia si aliqui omittent octauum diem, postea poterant circumcidi. Quidam etiam dicunt, quod propter periculum imminens mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex auctoritate Scripturæ, nec ex consuetudine Iudæorum haberi potest. Unde melius dicendum est, sicut etiam Hugotus de sancto Victor. dicit, quod octauus dies nulla necessitate præueniebatur. Unde super illud Proverb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea. dicit glossa, quod alius Berfabee paruulus non computatur, quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per consequens nec circumcisus.

ARTICVLVS. IIII.

Utrum circumcisio conferret gratiam iustificantem.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non conferret gratiam iustificantem, dicit enim Apostolus Gal. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, id est sine causa. Sed circumcisio erat quidam obligatio legis implendæ: secundum illud Galat. 5. Testificor omni homini circumdenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Ergo si ex circumcisio est iustitia, Christus gratis, id est, sine causa, mortuus est.

Sed hoc est inconueniens, non ergo ex circumcisio erat gratia iustificans à peccato.

¶ 2. Præterea, Ante institutionem circumcisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat, dicit enim Gregor. * in Mora. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides. Sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circumcisiois: ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circumcisio.

¶ 3. Præterea, Iosue 5. legitur, quod populus, qui natus est in deserto, per quadraginta annos incircuncisus fuit. Si ergo per circumcisionem auferebatur peccatum originale, videtur quod omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli, quam adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circumcisiois, qui præueniri non debebat, ut dictum est.

¶ 4. Præterea, Nihil impedit introitum regni cælestis, nisi peccatum. Sed circumcisio ante passionem Christi impediabantur ab introitu regni cælestis. Non ergo per circumcisionem homines iustificabantur à peccato.

¶ 5. Præterea, Peccatum originale non dimittitur sine actuali, quia impium est à Deo dimidiam sperare veniam, ut Aug. * dicit. Sed nusquam legitur quod per circumcisionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit ad Valerium contra Iulianum: Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat signaculum fidei iustitiæ Dei, ad sanctificationem.

4. di. 1. q. 2. ar. 3. q. 1. & ar. 3. q. 2. & 3. & 10. 7. le. 2. col. 5. & Ro. 4. le. 2. co. 3. art. 1. & 2. huius q.

In hoc circumcisiois inter primam & me. in hom. totius an. reperies.

In glo. ord. super illud. Signum accepit circumcisionis. Ar. prac. huius q. 4.

Pot. colligi ex lib. 1. de sacra. part. 12. c. 2.

Glos. ord. ibid.

Sup. q. 62. art. 6. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. ar. 4. & veri. q. 28. ar. 2. ad 12. & eo. 4. le. 2. col. 3. & ca. 9. le. 5. to. 1. fin.

Lib. 4. de 7. circ. ca. med.

Ar. prac. ad 3. argum.

In lib. de ueris & fals. can. c. 9. non longè à princ. to. 4.

Li. 2. de nuptiis & conc. c. 11. in fin. tom. 7.

D. Thom. tert. part.

ificationem purgationis valebat paruulis originalis vererisq; peccati, sicut & baptismus ex illo coepit valere tempore ad inuouationem hominis, ex quo institutus est.

RESPONDEO dicendum, quod ab omnibus communiter ponitur, quod in circuncisione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt, quod non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist. 4. sentent. & Rom. 4. in glos. Sed hoc non potest esse, quia culpa non remittitur, nisi per gratiam secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam, &c. Et ideo alij dixerunt, quod per circuncisionem conferebatur gratia quantum ad effectus remissionis culpae, sed non quantum ad effectus positivos, ne cogentur dicere, quod gratia in circuncisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluous fuerit aduentus Christi. Sec haec etiam positio stare non potest. primo quidem, quia per circuncisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniendi ad gloriam, quae est ultimus effectus positius gratiae. secundo, quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causae formalis, effectus positius, quam priuatiui, licet secundum ordinem causae materialis sit e conuerso, forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. Et ideo alij dixerunt, quod in circuncisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positium, qui est facere dignum vita aeterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomi-

ris, nec ad implendum mandata legis. Quod etiam aliquando mihi visum est. Sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum, quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiae, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum est, quod in circuncisione conferebatur gratia quantum ad omnes gratiae effectus, aliter tamen, quam in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet in quantum est instrumentum passionis Christi iam perfectae. In circuncisione autem conferebatur gratia, non ex virtute circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signum erat circuncisio, ita scilicet, quod homo qui accipiebat circuncisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro paruulis. Unde & Apostolus dicit Roman. 4. quod Abraham accepit signum circuncisionis, signaculum iustitiae fidei, quia scilicet iustitia erat ex fide significata, non ex circuncisione significante. Et quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circuncisio: ideo baptismus immit characterem: incorporat enim hominem Christo, & copiosorem gratiam confert, quam circuncisio, maior enim est effectus rei iam praesentis, quam spei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procederet, si ex circuncisione esset iustitia aliter, quam per fidem passionis Christi.

AD

Quest. lxxi.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ante institutionem circuncisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tan paruulos, quam adultos, ita etiam & circuncisione data. Sed antea non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei, quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus coeperat aduari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen est, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo existetibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerebant.

AD TERTIUM dicendum, quod populus in deserto praetermittens mandatum circuncisionis, excusabatur: tum quia nesciebant quando castra mouenda erant, tum quia (ut Damasc. 1. dicit) non necesse erat eos aliquod signum distinctionis habere, cum seorsum ab aliis populis habitabant. Et tamen, ut Augustinus dicit, inobedientiam incurrebant, qui ex contemptu praetermittebant. Videtur tamen quod nulli incircuncisi mortui fuerint in deserto, quia, ut in Psalm. 104. dicitur, non erat in tribubus eorum infirmus: sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in Aegypto circuncisi. Si tamen aliqui incircuncisi mortui sunt, eadem ratio est de his, & de his qui moriebantur ante circuncisionis institutionem: Quod etiam intelligendum est de paruulis, qui moriebantur ante octauum diem tempore legis.

AD QUARTUM dicendum, quod in circuncisione auferebatur originale peccatum ex parte personae,

Artic. 4. 114

remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum caelorum ex parte totius naturae, quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi non introducebat in regnum. Sed & circuncisio, si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum.

AD QUINTUM dicendum, quod adulti, quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum. Non tamen ita quod liberarentur ab omni reatu poenae, sicut fit in baptismo, in quo confertur copiosior gratia.

COMMENTARIUS

EX preparationibus baptismi, quaedam antecesserunt ipsius institutionem, ut circuncisio in veteri lege, & ante legem, & in nouae exordio, Ioannis baptismus: quaedam vero sunt cum ipsa baptismi administratione coniunctae, ut catechismus, exorcismus, de baptismo Ioannis, quod eo tinctus sit Dominus, dictum est supra q. 38. de circuncisione & aliis preparationibus nunc dicendum est. in circuncisione enim est fidei professio, & umbra baptismi, cum fides nostra & veterum fuerit eadem, ut scriptum est 2. Corinth. 4. habentes eundem spiritum fidei, & Rom. 4. de Abraham, signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiae fidei. tota autem circuncisionis doctrina hac conclusione continetur. Circuncisionis sacramentum a Deo institutum: praecipuum est primo Abraham & posteris eius: deinde in veteri lege populo Israelitico, & externis in eundem adscitis: conferebat gratiam iustificante ad remissionem omnium peccatorum: & ritu accommodato ad effectum, & umbram baptismi administratum est. Coninet quatuor partes, quarum prima, quae est de institutione, significat a Deo immediate institutam, aut per angelum, loquente Deo, non autem per hominem, ut scriptum est Genes. 17. ubi pactum inter Deum & Abraham,

P 2 atque

d. i. in 5 peno.
Glos. ord. super
illud. Signum
accepti circum-
cisionis.

Alias circuncisio autem conferebat gratiam in quantum erat signum fidei passionis Christi futurae.

Damasc. li. 4. c. 26. circa princ.

In lib. 9. su. Io. suae. c. 3. a med. tom. 4.

Ordinis ratio

Circuncisionis institutio.

atq; illius posteros, data in signum circuncisionem, his verbis sancitur. circuncidetur ex vobis omne masculinum, & circuncidetur carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me & vos. & infra, masculus, cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. hoc verò Apostolus Rom. 4. & 8. exponit pertinere non ad filios carnis, sed promissionis: & hanc esse de consequenda benedictione per Christum Galat. 3. ostenditur.

2 Quare impia est & impudens Manichæorum hæresis, qui non à bono, sed à malo Deo, veteris testamenti autore, circuncisionem institutam affirmant: cum omnino constet ex nouo testamento, eundem autorem baptismo impleuisse, quod circuncisione prius adumbrauerat. sic enim Apostolus Rom. 4. de Abrahamo, cui data est circuncisio, vt sit inquit, pater circuncisionis, non iis tantum, qui sunt ex circuncisione, sed & iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahamæ. Colof. 2. de Christo, in quo & circuncisio estis circuncisione non manufacta in expoliatione corporis carnis, in circuncisione Christi consepulti ei in baptismo. manifesta est etiam illa deductio Pauli Galat. 3. prius autem, quam veniret fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. at vbi venit fides, iam nõ sumus sub pedagogo, omnes enim filij Dei estis per fidem in Christo IESU, quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. si enim ad legem pertinet circuncisio, fides Christi per baptismum circuncisionem perficit: & pertinere constat, quia cap. 5. eiusdem epist. testificor, inquit, rursus omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. vt enim circuncisio, erat legis vet. professio, sic est baptismus fidei & religionis Christianæ. disputat contra eandem hæresim D. August. lib. 6. contra Faust. c. 3.

3 Cur autè circuncisio non fuerit à Deo, ante Abrahamum instituta explicauit D. Thom. supra q. 60. ar. 5. ad 3. & q. 61. arti. 3. ad 2. & apertius ar. 2. huius q. in responsionibus ad argumenta, & nos supra explicauimus quædam de his ad quæstionis 61.

art. 1. & sequentes, num. 2. sed plenè & perfectè D. Th. 1. 2. q. 98. ar. 6. & q. 103. ar. 5. ad 1. D. A. ug. de spir. & lit. c. 15. & lib. 16. cõtra Faustũ c. 19. & ex Patribus Græcis collegit sententias de eadem circuncisione Damasc. lib. 4. de fid. orthod. c. 26. de quibus etiam Chrysost. homil. 39. in Genes. Theodoret. q. 67. D. August. lib. 16. de ciuit. c. 26. est ergo circuncisio data Abrahamæ, quo tempore expediebat segregari populum ad verum Dei cultũ, ex quo deinceps Christus nascetur secundum carnem. Non enim circuncisio est propriè legis veteris sacramentũ, cum Abrahamæ sit ante legem præcepta: sic Dominus Ioan. 7. Moyse, inquit dedit vobis circuncisionem, nõ quia ex Moyse est, sed ex Patribus.

4 Sed quæstio est, an teneretur Pater familias Iudæus, omnes qui in eadem domo essent etiam seruos, circuncidere? sic enim Abrahamæ præceptum est Gene. 17. infans octo dierum circuncidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus, quàm emptitius circuncidetur, & quicumq; non fuerit de stirpe vestra. sic videmus circuncisum Ismaëlem, exclusum tamen à domo paternæ Gen. 21. & Esau, separatim à familia Isaac: & Hierem. 9. circuncisi dicuntur Ammonitæ, Moabitæ, Ægyptij: at contra seruum circuncidi parentibus inuitis, idem videtur, atque baptizari, quod ostendimus q. 68. omninò non licere. vt enim ad fidem nemo cogendus est, sic neque ad sacramentum, in quo est fidei professio. Respondeo in circuncisione duo esse, & remediũ quo remitteretur originale peccatum, quatenus erat fidei de Christo venturo externa professio: & obligatio primũ pacti & fœderis sanciti cum Abraham & eius posteritate: deinde legis veteris adimplendæ, cũ per Moysen lata est: primo modo, vt constat, omnes gentes potuerunt vti circuncisione, vt alio externo signo, aut sacramento ad protestandam fidem Christi venturi: altero modo non obligauit circuncisio, nisi posteritatem Abrahamæ, aut eos, qui ex gentibus eidem coniungerentur. sicut Exod. 12. scriptum est, si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phasè Domini, circuncidetur prius omne masculinum eius. vnde, qui cum circuncisione veri Dei cultum non retinebant, reprehenduntur Hierem. 9. & in his

Quos obligaret circuncisio in eadem familia.

Gentes quo modo vti possent circuncisionem.

Iudæi, quod interius non essent circuncisi, vt plerique ex gentibus. Circuncidere autem tenebatur pater familias omnes de sua familia etiã seruos emptos: & sic Abraham circuncidit Ismahelem & seruos. an vero teneretur circuncidere filiũ alienigenæ Caiet. ad c. 17. Gen. affirmat, Abulen. ibidem, & quæst. 56. ad Exod. c. 12. negat, quia eodem c. de alienigenã & peregrino scriptum est, si voluerit. qui vero domi nati essent ex seruis, idèd circuncidi poterant, quia parentes erant ex eadem familia, & idèd circuncisi. in eadem sententia est Alexand. Alen. 4. p. quæst. 7. memb. 3. artic. 2. hætenus dictum de circuncisionis institutione, præcepto & obligatione.

5 De effectu circuncisionis varias sententias recenset D. Thom. artic. 4. & post eum adhuc plures exortæ sunt. Scotus enim quæst. 6. primæ dist. quarti sentent. secundum potentiam Dei absolutam remitti posse culpam affirmat, sine infusione gratiæ, non tamen sine infusione alicuius positui: secundum tamen potentiam ordinariam & legem, nunquam remittitur, vel originale tantum, vt in paruulis, vel originale cum actualibus sine gratiæ infusione, vt in adultis: & idèd circuncisione remissum fuisse peccatum, & infusam gratiam. sed ne terminis velle videamur comprehendere absolutam Dei potentiam, quæ infinita est, ex principij legis diuinæ sit nobis hæc certa sententia: Circuncisio remittebat peccatũ, & infundebatur gratia ratione perfectæ fidei, cuius professio erat circuncisio, non autem ex vi circuncisionis, & ex opere operato. sic deducitur ex illo Genes. 17. anima, cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit de populo meo. hoc est, non erit numeranda in ea familia & Ecclesia, quæ per semen Abrahamæ benedicenda est, idèd per Christum, vt exponit Apostolus Galat. 3. quod si salus tantum est per Christum Act. 4. huiusmodi animam perituram, est non fore saluam. præterea si paruuli octauo die circuncidendi erant, & non circuncisi non poterant salui esse, efficitur necessariò, in eis fuisse aliquod peccatum originale, cum actuale per ætatem nullum esse posset: nemo enim à salute Christi repellitur, nisi propter peccatum, vel originale, vel actuale & mor-

Circuncisio an conferat gratiam.

tale. sic deducitur ex illo testimonio, circuncisione remitti peccatum originale in paruulis, & adultis: cum autem non fiat hæc remissio, nisi iustificatis, & iustificationis forma sit gratia, Tridentin. sess. 6. capit. 7. profecto circuncisione & remittebantur peccata, & gratia iustificans infundebatur. Sic deducit ex illo testimonio D. August. lib. 6. contra Iulian. capit. 6. Chrysost. hom. 39. in Genes. dicitur autem paruulus eodem capit. 17. irritum fecisse pactum Dei, si non circuncidatur, quia in illo, licet non ab illo dissipatum est. sic D. August. lib. 16. de ciuit. ad finem capit. 27. remitti autem omnia peccata in circuncisione, & gratiam collatam, aperit scribit lib. 4. de baptis. cap. 24. & epist. 203. aliis locis remissa fuisse peccata plane fateretur, & certè intelligens à remissione huiusmodi nunquam gratiæ infusionem separari, vt lib. 2. de nupt. & concup. cap. 11. & refertur de consecratione dist. 4. cap. ex quo. In aliis Patribus legimus quidem circuncisionem datam in signum, nõ in salutem, sed certè intelligunt salutem, quam propria vi conferat: cum ea ratione à nostro baptismo distinguatur, & in signum tantum iustitiæ fidei, vt loquitur Apostolus Rom. 4. hæc autem fides Christi venturi, cuius professio erat circuncisio, satis erat ad remissionem peccatorum in paruulis & adultis, vt diximus ostensum esse supra quæst. 61. sic loquitur Tertullianus lib. aduersus Iud. Chrysost. hom. 27. in Genes. Theodor. quæst. 67. Damasc. lib. 4. de fid. orthod. cap. 26. Cuius rei inconsideratio effecit, vt Magister. 1. dist. 4. sentent. & alij pleriq; asseruerint, circuncisione peccata fuisse remissa, non tamen gratiam collatam. sed ea sententia exactè refutatur à D. Thom. artic. 4. explicata distinctione circuncisionis & baptismi, in gratia, & vi conferendi gratiam. De ritu circuncisionis, quod extrema p. conclusionis proposuimus, rectè D. Tho. art. 3. & 1. 2. q. 102. art. 5. Patres ad c. 17.

Gen. & Exod. 12.

QVÆSTIO LXXI. De præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quaruntur quatuor.

Primo, utrum catechismus debeat præcedere baptismum.

Secundo, utrum baptismum debeat præcedere, exorcismus.

Tertio, utrum ea quæ aguntur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant, vel solum significant.

Quarto, utrum baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per sacerdotes.

ARTICVLVS I.

Utrum catechismus debeat præcedere baptismum.

4. d. 6. 2. q. 1. 2. q. 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod catechismus non debeat præcedere baptismum. per baptismum enim regeneratur homo in vitam spirituale. Sed prius homo accipit vitam, quam doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id est, doceri, quam baptizari.

2. Præterea, Baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ perceptibiles, eo quod non habent usum rationis. Ergo ridiculum est eos catechizare.

3. Præterea, In catechismo confitetur catechizatus suam fidem. Sed pueri non possunt suam fidem confiteri, neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis, tñ quia nullus potest alium ad aliquid obli-

gare: tum etiam quia non potest alius scire, utrum pueri cum ad legitimam ætatem peruenierint, assentiãt fidei. Nō ergo debet catechismus præcedere baptismum.

SED CONTRA est, quod Rabanus de institutione clericali dicit: Ante baptismum, catechizandi debet hominem præuenire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) baptismus est fidei Christianæ sacramentum, cum sit quædam professio fidei Christianæ. Ad hoc autem, quod aliquis fide accipiat, requiritur, quod de fide instruatur, secundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quæ non audierunt? quomodo autem audiet sine prædicante? Et ideo ante baptismum cōuenienter præcedit catechismus. Vnde & Dominus præceptum baptizandi discipulis tradens, præmittit doctrinam baptismi dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis, in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut mater Ecclesia (ut supra dictum est) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, ut veniant: & aliorum cor, ut credant: ita etiã accommodat eis aliorum aures, ut audiant, & intellectum, ut per alios instruatur. Et ideo eadem ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

AD TERTIUM dicendum, quod ille qui pro puero baptizato respondet, Credo, non prædicat puerum crediturum

Lib. 1. ca. 25. d. med. illius.

1. præced. ar. 16

1. 69. ar. 6. ad 3. arg. & 68. ar. 9.

crediturum, cum ad legitimos annos peruenierit, alioquin diceretur Credo. Sed profiteretur fidem Ecclesie in persona pueri, cui communicatur, cuius sacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non est enim inconueniens, quod aliquis obligetur per alium in his, quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam pater pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc, quod puer credat. Quod tamen non sufficeret in adultis, usum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.

Utrum exorcismus debeat præcedere baptismum.

Inf. ar. 3. ad 3. & 4. d. 6. q. 2. art. 3. q. 1. per 100. & q. 3. ad 4.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod exorcismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus enim contra energumenos, id est, arripitios ordinatur. Sed non omnes baptizandi sunt tales. Ergo exorcismus non debet præcedere baptismum.

2. Præterea, Quandiu homo subiacet peccato, diabolus in eum habet potestatem, quia ut dicitur Ioann. 8. qui facit peccatum, seruus est peccati. Sed peccatum tollitur per baptismum. Non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

3. Præterea, Ad arcendum demonum potestatem introducta est aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

SED CONTRA est, quod Cælestinus Papa dicit: Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniant sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorcis-

mis & exufflationibus clericorum spiritus immundus ab eis abiciatur.

RESPONDEO dicendum, quod quicumque sapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta sui operis, vnde dicitur Hieron. 4. Nouate vobis nouales, & nolite serere super spinas. Diabolus autem hostis est humane salutis, que homini per baptismum acquiritur, & habet potestatem in eum, quam in hominibus, ex hoc ipso quod subditur originali peccato, vel etiã actuali. Vnde conuenienter ante baptismum expelluntur demones per exorcismos, ne salutem hominis impediãt, quam quidem expulsionem significat exufflatio. Benedictio autem eum manus impositione, præcludit expulso viam, ne redire possit. Sal autem in os missum, & narium & aurium sputo litio, significat receptionem doctrinæ fidei quantum ad aures, & approbationem quantum ad nares, & confessionem quantum ad os. Olei vero iniunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra demones.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod energumeni dicuntur, quasi interius laborantes extrinseca operatione diaboli. Et quamuis non omnes accedentes ad baptismum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati potestati demonum subiiciuntur, saltim propter originalis peccati reatum.

AD SECUNDUM dicendum, quod in baptismo per ablationem peccati excluditur potestas demonum ab homine, quantum ad hoc quod impedit eum a perceptione gloriæ. Sed exorcismi excludunt potestatem

Cal. 1. in 1. epi. ad Epif. Gallie ca. 12. in princ. 10. 1. Concl. & de Eccl. dogm. c. 31. tom. 3. in ter opera Aug.

tem demonis, in quantum impedit hominem a perceptione sacramenti.

AD TERTIUM dicendum, quod aqua benedicta datur contra impugnationes demonum, quae sunt ab exteriori, sed exorcismus ordinatur contra impugnationes demonum, quae sunt ab interiori. unde & energumeni dicuntur, quasi interioribus laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quod sicut in remedio contra peccatum, secundo datur poenitentia, quia baptismus non iteratur, ita in remedio contra impugnationes demonum, secundo datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

ARTICULVS III.

Utrum ea, quae aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

4. dist. 6. q. 2. ar. 3. q. 2.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod ea, quae aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid, sed solum significant. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequetur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quae in sacramentis aguntur, ut homo consequatur salutem. unde & Marc. ult. dicitur: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Ergo ea, quae aguntur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solum significant.

q. 62. artic. 1. & 2.

¶ 2. Praeterea, Hoc solum requiritur ad sacramentum nouae legis, ut sit signum & causa, ut supra dictum est. Si ergo ea, quae aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur, quod singula sint quaedam sacramenta.

¶ 3. Praeterea, Sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita

etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectum baptismi. Sed dispositio ex necessitate praecedit formam perfectam, quia forma non recipitur nisi in materia disposita. Sequeretur ergo, quod nullus posset consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. Non ergo, ea, quae aguntur in exorcismis, aliquid effectum habent.

¶ 4. Praeterea, Sicut quaedam aguntur in exorcismo ante baptismum, ita etiam quaedam aguntur post baptismum, sicut quod sacerdos baptizatum chrismate ungit in vertice. Sed ea, quae post baptismum aguntur, non videntur aliquid efficere, quia secundum hoc effectus baptismi esset imperfectus. Ergo nec ea, quae ante baptismum aguntur in exorcismo, aliquid efficiunt.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro de Symbolo, Paruuli exufflantur & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quae decepit hominem. Nihil autem agitur frustra per Ecclesiam. Ergo per huiusmodi exufflationes hoc agitur, ut demonum potestas expellatur.

Lib. 1. de sym. ca. 1. circa fi. tomo 9. & li. 5. Hypog. circa fin. to. 7. & de Nup. & corrup. li. 2. ca. 17. & 18. tom. 7.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, ea, quae in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solum significare. Sed hoc patet esse falsum, per hoc quod Ecclesia in exorcismis, imperatiuis verbis utitur ad expellendam demonum potestatem, puta, cum dicit: Ergo maledicta diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicitur, quod aliquem effectum habent, differenter tamen ab ipso baptismo. Nam per baptismum datur homini gratia, ad plenam remissionem culpae. Per ea vero, quae in exorcismo

exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimentum salutis gratiae percipiendae. Quorum unum est impedimentum extrinsecum, prout daemones hominis salutem impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exufflationes, quibus potestas demonis pellitur (ut patet ex inducta autoritate Augustini). quantum scilicet ad hoc, quod non praestet impedimentum sacramento suscipiendo. Manet tamen potestas demonis in homine, quantum ad maculam peccati & reatum poenae, quousque peccatum per baptismum tollatur. Et secundum hoc Cyrilianus dicit: Scias diaboli nequitiam posse remanere usque ad aquam salutarem: in baptismo autem omnem nequitiam amittere. Aliud impedimentum est intrinsecum, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus praclusos ad percipiendam salutis mysteria. Unde Rabanus de institutione clericorum dicit, quod per saluam typicam & sacerdotis tactum, sapientia & virtus diuina salutem catechumeni operatur, ut aperiantur ei nares, ad percipiendum odorem notitiae Dei, ut aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: ut aperiantur illi sensus in intimo corde, ad respondendum.

In arg. sed con.

In lib. 4. epi. 7. post med.

Lib. 1. ca. 27. post medium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per ea, quae aguntur in exorcismo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur post mortem, sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpae per sacramentum, unde post mortem exorcismus non valet sine baptismo. Praepositius tamen dicit, quod pueri exorcizati, si moriantur ante baptismum, minores tenebras patiantur.

tur. Sed hoc non videtur verum, quia tenebrae illae sunt carentia diuinae visionis, quae non recipit magis & minus.

AD SECVNDVM dicendum, quod de ratione sacramenti est, quod perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplet aliquid hominis defectum. Quod quidem non fit per ea, quae aguntur in exorcismo, sed solum huiusmodi impedimenta tolluntur. Et ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quaedam.

AD TERTIVM dicendum, quod dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intentio, vel propria eius, qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius Ecclesiae, si sit paruulus. Ea vero, quae aguntur in exorcismo, ordinantur ad remouendum impedimenta, & ideo sine eo potest aliquis consequi effectum baptismi. Non tamen sunt huiusmodi praetermittenda, nisi in necessitatis articulo. Et tunc cessante periculo, debent suppleri, ut seruetur uniformitas in baptismo. Nec frustra suppletur post baptismum, quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus.

AD QVARTVM dicendum, quod eorum, quae aguntur post baptismum circa baptizatum, aliquid est, quod non solum significat, sed efficit, puta, iniunctio, quae fit in vertice, quae operatur conseruationem gratiae baptismalis. Aliquid autem est quod nihil efficit, sed solum significat, sicut quod datur ei vestis candida, ad significandum nouitatem vitae.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum sit officium sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

4. d. 6. q. 2. ar. 3. q. 3. c. 5. in tit. de sacerdotum perfectionibus: & in contemp.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod non sit sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super imundos, vt Dionys. * dicit. 5. ca. Eccles. hier. Sed catechumeni, qui instruuntur in catechismo, & energumeni, qui purgantur in exorcismo, computantur inter imundos, vt ibidem Dion. † dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

Loco citato.

¶ 2. Preterea, Catechumeni instruuntur de fide per sacram scripturam, quae in Ecclesia per ministros recitatur, sicut enim per lectores in Ecclesia legitur vetus Testamentum: ita etiam per diaconos & subdiaconos legitur nouum. Et sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad ministros pertinet, dicit enim Isidor. † in quadam epistola, Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos & catechumenos in exorcismo imponere. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare.

Referuntur in di. 25. c. Perlectis. & dicitur esse in ep. ad Ludisfredum.

¶ 3. Preterea, Catechizare idem est quod docere, & hoc idem est quod perficere. Quod ad officium Episcoporum pertinet, vt dicit Dion. * 5. c. Eccles. hierat. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

Loco citato in arg. 1.

SED CONTRA est, quod Nicol. * Papa dicit: Catechismi baptizandorum a sacerdotibus vniuersiisque Ecclesie fieri possunt. Vnde

Referuntur de co. se. d. 4. c. Catechism.

Gregor. tertiam super Ezech. dicit: Sacerdotes, cum per exorcismi gratiam manus credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quod demonia eiiciunt?

Greg. hom. 29. in Euang. ap. medium.

RESPONDEO dicendum, quod minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale, vt indicat ipsum nomen Ministri. Agens autem secundarium non agit sine principali agente, sed cooperatur principali agenti in operando. Quotum autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis, seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis, in quantum confert ipsum sacramentum, quam in preparatoriis ad sacramentum. Et ideo supremi ministri, qui dicuntur diacones, cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramentorum. dicit enim Isidor. * quod ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quae aguntur in sacramentis Christi, in baptismo, scilicet in chrismate, parana, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quae sunt preparatoria ad sacramentum, sicut lectores in catechismo, & exorcistae in exorcismo.

Decret. d. 25. c. Perlectis. dicitur esse in ep. ad Ludisfredum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod super imundos ministri habent operationem ministerialem, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

AD SECUNDUM dicendum, quod lectores & exorcistae habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidem principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrantes.

AD TERTIUM dicendum, quod multiplex est instructio, vna conuersiua ad fidem, quam Dyon. † tribuit Episcopo

ca. 2. eul. hier. ar. 2.

Episcopo in 2. Eccl. hier. & potest cooperere cuilibet praedicatori, vel etiam cuilibet fidei. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, & haec pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autem ad sacerdotes. Tertia est instructio de conuersatione Christianae vitae, & haec pertinet ad paternos. Quarta est instructio de profundis mysteriis fidei, & perfectione Christianae vitae, & haec ex officio pertinet ad Episcopos.

Distinctio in baptismo.

Catechismus.

COMMENTARIVS.

IN DE caeremoniis & ritibus baptismi diximus quaedam supra q. 66. artic. 10. nunc vero de iis differitur tantum, quae cum solemnibus baptismi administratione coniunctae sunt. de quibus haec sententia, omnibus Theologis, Patribus recepta & probata, vsu etiam & praxi Ecclesiae catholicae confirmata est. Pie & accommodate in Ecclesia catholica institutum est, vt catechismus & exorcismus, baptismi administrationem praecedant, ministerio sacerdotis, cui in Catechismo lectores ministrant, in exorcismo exorcistae. in sacramentorum administratione, ritus quosdam ac caeremonias religiose, atque decenter instituit Ecclesia catholica, vt testimonia & exercitationes interioris cultus, quibus excitatur mens nostra ad sacramenta & excipienda & veneranda: quae a primis Ecclesiae Patribus commendata, ad nos vsque peruenierunt. sic in Trident. sess. 21. capit. 2. declarat synodus hac potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, que suscipientium vtilitati, aut ipsorum sacramentorum, venerationi, pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire iudicaret. has caeremonias in baptismi solemnibus administratione pie & de-

Caelemoniarum utilitas.

center institutas earum significatio & origo demonstrabit: in baptismo vero minus solemnibus, in casu necessitatis vrgentis, eas omittit Ecclesia, vt obseruat D. Tho. artic. 3. ad 3. sed repetit post baptismum in Ecclesia solemniter, si renatus euaserit mortis periculum. de quibusdam ex his diximus supra quaest. 66. artic. 10. nunc autem apertius distinguendae sunt. quaedam enim praecedunt fontem baptismi, quaedam ad ipsum pertinent, quaedam denique baptismum sequuntur. praecedunt fontem multa, sed praesertim catechismus, & exorcismus: catechismus quidem ex praecipito Domini in adultis, & in paruulis ex Ecclesiae Traditione, sic enim Dominus Matth. ultimo. Ite in mundum vniuersum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & doctrina haec praecedens baptismum, est catechismus. Philippus Act. 8. non prius baptizauit Eunuchum Candacis reginae, quam Euangelizaret illi IESVM, & ab eo exigeret fidem. cum enim peruenissent ad quaedam aquam, ait Eunuchus, ecce aqua, quis prohibet me baptizari? dixit autem Philippus, si credis ex toto corde, licet. haec sane ad catechismum pertinent: deinde baptizatus est Eunuchus. eiusdem caeremoniae frequens mentio & vsus in tota antiquitate est. Dyonis. cap. 2. Ecclesiae hierat. Clemens Papa epist. 3. Tertullianus de corona militis, & alij plerique, quos ad verbum referunt omnes catechistae huius temporis.

Exorcismi vis.

2. Sequitur exorcismus & exufflationis repetitio, in quibus vis est etiam ex opere operato, tum ad pellendos demones, ne saluti baptizandi aliqua via impedimento sint: tum etiam ad aperiendos sensus, quibus mysteria salutis percipiuntur, quibus enim haec sacramentalia sunt, & ab Ecclesia instituta, hanc tamen vim habere, Ecclesiastica consuetudo & antiqua traditio docet, & Ecclesiasticae orationes significant: quare sententia, quae hanc vim minuit, nullo modo admittenda est. fatemur quidem exorcismos & adiurationes in energumenos, & a demonibus oppressos, non semper extra sacramentum esse efficaces: at in paruulos baptizandos semper efficiunt, quod significant, cum baptismus illis ex diuino & Ecclesiastico praecipito ministratur.

Comment. in D Thom. tert. part.

ministratur, ex quo etiam illum administratum solemniter, adiurationes præcedunt, de quibus D. Thom. 2. 2. quæst. 90. est enim data Apostolis potestas calcandi supra serpentes, scorpiones, & supra omnem virtutem inimici: ita ut nihil illis noceat Luc. 10. & eiiciendi demones Marc. ultimo, ex qua potestate dimanavit proculdubio exorcismorum virtus, quia eos retinet Ecclesia catholica ex institutione & traditione Apostolica.

3° Deinceps in fonte baptismi aquæ benedictio & consecratio fit, olei etiam catechumenorum, & chrismatis commissio, qua vnctionem spirituale à Christo in renatos diffusam; Ecclesia significat, eisdem autoribus & toti antiquitati receptissimam, ut ex catechistis constat, ex quibus facile est reliquarum significationes colligere. quare concludamus hanc tractationem Tridentino decreto sess. 7. capit. 13. vbi inquit: si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ catholice ritus, in solemnibus sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit. quare impia est Protestantium sententia, quæ non tantum ceremonias catholicas respuit, sed alias etiam suis dogmatis congruentes fingit sine verbo Dei, & sine vlla legitima potestate. contra quos de baptismi ceremoniis differit Feuardenus in appendice Alphonsi Castrensis contra hæreses, septima & octava hæresi de baptismi, & Croquetius catechesi 113. & sequentibus.

QUESTIO LXXII. De sacramento Confirmationis, in duodecim articulos diuisa.

Consequenter considerandum est de sacramento confirmationis.

Et circa hoc quaruntur duodecim.

Primo, *utrum confirmatio sit sacramentum.*

Secundo, *de materia eius.*

Tertio, *utrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.*

Quarto, *de forma ipsius.*

Quinto, *utrum imprimat characterem.*

Sexto, *utrum character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.*

Septimo, *utrum conferat gratiam.*

Octavo, *cui competat recipere hoc sacramentum.*

Nono, *in qua parte.*

Decimo, *utrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum.*

Vndecimo, *utrum hoc sacramentum per solos Episcopos detur.*

Duodecimo, *de ritu eius.*

ARTICVLVS I.

Utrum confirmatio sit sacramentum.

AD primum sic proceditur. 5m 7. q. 89. art. 1. e 7. 4. d. 2. q. 1. a rti. 2. eo. & d. 7. q. 1. art. 1. q. 1. per 10. & 4. cont. cap. 58. q. 64. art. 2.
Videtur, quod confirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent, sicut supra dictum est. Sed confirmatio non legitur à Christo instituta. Ergo non est sacramentum.

¶ 2. Præterea, Sacramenta nouæ legis in veteri lege præfigurata fuerunt. vnde Apostolus dicit 1. Corinth. 10. quod omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandem escam spirituale manducauerunt, & omnes eundem potum spirituale biberunt. Sed confirmatio non fuit præfigurata in veteri testamento. Non ergo est sacramentum.

¶ 3. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum salutem. Sed sine confirmatione potest esse salus, nam pueri baptizati, sine confirmatione decedentes, saluantur.

Ergo

Quæst. lxxij.

Ergo confirmatio non est sacramentum.

¶ 4. Præterea, Per omnia sacramenta Ecclesiæ, homo Christo conformatur, qui est sacramentorum autor. Sed per confirmationem non videtur, homo Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. Ergo confirmatio non est sacramentum.

SED CONTRA est, quod Melchisedes Papa scribit * Hispaniarum Episcopis. De his, super quibus rogastis vos informari, utrum maius sit sacramentum, manus impositio Episcoporum, an baptismus, scitote utrumque magnum esse sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta nouæ legis, ordinantur ad speciales gratiæ effectus, & ideo ubi occurrit aliquis specialis effectus gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia verò sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his, quæ in vita corporali aguntur, percipere possumus, quid in spirituali vita gratiæ speciale existat. Manifestum autem est, quod in vita corporali specialis quædam perfectio est, quod homo ad perfectam ætatē perueniat, & perfectas actiones hominis agere possit. Vnde & Apost. dicit 1. Corinth. 13. Cum autem factus sum vir, euacuauit quæ erant paruuli. Et inde est etiā, quod præter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatē. Sic igitur & vitam spirituale homo accipit per baptismum, qui est spiritualis regeneratio. In confirmatione autem homo accipit, qua

Artic. i. 119

si quandam perfectam ætatē spiritualis vitæ. Vnde Melchisedes Papa dicit: * Spiritus sanctus, qui super aqua baptismi saluifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum, præstat ad gratiam, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Et ideo manifestum est, quod confirmatio est speciale sacramentum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod circa institutionem huius sacramenti est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod hoc sacramentum non fuit institutum nec à Christo, nec ab Apostolis, sed postea, processu temporis in quodam concilio. Alij verò dixerunt, quod fuit institutum ab Apostolis. Sed hoc non potest esse, quia instituerenouum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo.

Et ideo dicendum est, quod Christus instituit hoc sacramentum, nõ exhibendo, sed promittendo, secundum illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quæ non erat danda ante Christi resurrectionem & ascensionem, secundum illud Ioan. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Pater non datus erat glorificatus.

AD SECUNDUM dicendum quod quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, ut dicitur Heb. 7.

A D

Aqua consecrata

Habetur de eodem sec. d. 5. c. 3. De his & est parū ante med. illius ep. to. 1. Concil. Aug. lib. 2. cõ. lit. Petil. capit. 104. 10. 7.

In ep. ad Hispaniarum Episcopos à med. illius to. 1. Concil.

q. 85. ar. 4. ad 3. et 4.
AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra dictum est) omnia sacramenta sunt aequaliter necessaria ad salutem, sed quedam sunt sine quibus non est salus, quedam vero sunt, quae cooperantur ad perfectionem salutis. Et hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quamvis sine ea possit esse salus, dum tamen non praetermittatur ex contemptu sacramenti.

AD QVARTVM dicendum, quod illi qui confirmationem accipiunt, quae est sacramentum plenitudinis gratiae, Christo conformantur, in quantum ipse a primo instanti suae conceptionis fuit plenus gratiae & veritatis, ut dicitur Ioan. 1. Quae quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. Vnde & Luc. 4. dicitur, quod Iesus plenus Spiritu sancto, regressus est a Iordane. Non autem conveniebat dignitati Christi (qui est sacramentorum autor) ut a sacramento plenitudinem gratiae acciperet.

COMMENTARIUS.

Confirmationis sacramentum merito secundum locum in sacramenti obtinuit, cum eius effectus perficiat & confirmet gratiam baptismi susceptam, & ideo, si nihil obstat, usu succedit baptismi. hinc nomen confirmationis deductum esse, catechismus Romanus admonuit. Sed apud vereres Patres ex imitatione sanctae Scripturae alia etiam nomina eidem tribuuntur, ex ritu, effectu, & materia. sic dicitur in Actis Apostolorum manus impositio, cum eo ritu administraretur ab Apostolis. quamvis autem ea appellatio pateat, ad ordinis sacramenti administrationem, ut 1. Timot. 4.

noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij, & cap. 5. manus cito nemini imposueris: aliquando vero ad reconciliationem & penitentiam, ut cum legimus apud veteres, renatos apud haereticos, & redeuntes ad Ecclesiam catholicam, rebaptizandos non esse, sed recipiendos cum manuum impositione: plerumque tamen eadem appellatio huius sacramenti propria est, idque significat adiunctus effectus recepti Spiritus sancti, hoc est abundanter infusa: sicut & illud a Patribus intelligitur, nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. sic intelligitur manus impositio, & adiunctus effectus Act. 8. cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam dicens, date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus accipiat Spiritum sanctum. cap. 19. & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis & prophetaabant. Dyonis. de Ecclesiastica hierarchia cap. 4. unguentum ex materia, christi, unctioem, perfectiuam unctioem, perfectionem, operationis perfectionem, & aduentum Spiritus sancti vocat. D. Ambros. de iis, qui myst. init. cap. 7. signaculum spiritale. D. August. ut postea constabit, unctioem & manus impositionem. alij praeterea traditionem Spiritus sancti, inuocationem. Cyprianus unctioem. nominum ratio ex sequenti doctrina de materia, forma & effectu constabit. nunc vero ostendendum est, sacramentum esse, a Christo Domino institutum, ut articulus propositus confirmat. Sacramentum quidem esse, illa ratio efficit, quod sit sensibile signum, ex verbis & propria materia constans, ad perficiendam gratiam renatorum: sed quia haec vim habent ex Christi institutione, ea primum stabilienda & confirmanda est.

1 In sancta scriptura per manus impositionem dari Spiritum sanctum, id est gratiam & dona illius, paulo ante ostendimus: & hanc impositionem fuisse huius sacramenti administrationem, Patres omnes affirmant: nusquam tamen expressum est, hac manuum impositione materiam

Nomina confirmationis.

Institutio, & essentia sacramenti.

& formam huius sacramenti contineri, quod certe omnium sacramentorum commune est, ut eorum materiae & formae, Traditione & consuetudine iam inde ab Apostolis recepta potius consent, quam Scriptura sacra. cuius rei causas explicauimus supra in commentar. quest. 60. num. 25. & 26. cum igitur sacramenta septem nouae legis a Christo Domino sint instituta, & sacramentum institui sit materia, & sacramentum prescribere, & haec sint omnino secundum rectam fidem certa, ut eodem commentario ex Patribus & conciliis deduximus, restat, ut idem de confirmatione ostendamus ex diuina & Apostolica traditione, cuius testis firmissimus est, Patrum consensus, & consuetudo Ecclesiae catholicae. Confirmationem igitur, siue manuum impositionem sacramentum vocant. Dyonis. c. citato, Cyril. Hierosol. catech. tertia mystagog. D. August. lib. 2. cont. lit. Petil. cap. 104. tractatu 3. in epist. Ioan. lib. 15. de Trinit. cap. 26. Cyprianus epist. 70. & serm. de unctioe christiatis. D. Hieron. aduersus Luciferianos, hanc esse, inquit Ecclesiarum consuetudinem, ut baptizatis manus imponantur ab Episcopo, idque ex Traditione descendisse, Clementis Papa epist. 4. ad Iulianum & Iulianum, Ambros. lib. 3. de sacramentis cap. 2. & lib. de his, qui mysteriis initiantur. c. 7. Fabianus epist. 2. ad Orientales Episcopos, Melchiodorus epist. ad Hispan. Episcopos, reliqui patres eisdem consentiunt, quoties de hoc sacramento loquuntur. concilia similiter, Elibert. can. 38. Aurelian. cap. 3. teste Gratiano de consecratione d. 5. c. ut ieiuni, Laodicea. can. 48. Melden. cap. 6. eadem dist. ut Episcopi, Florent. sess. vltima de sacramentis, Constantien. sess. 15. in condemnatione 8. artic. Ioannis Hus numerat confirmationem inter septem sacramenta, Trident. sess. 7. can. 1. de confirmat. ad idem pertinent omnia quae confirmant eundem numerum sacramentorum supra q. 61. num. 9. & sequentibus.

Contra Protestantes.

3 Quare Protestantes, qui sacramentum confirmationis reiciunt, institutionem Christi, Traditione Apostolica retentam, praxi & usu Ecclesiae catholicae receptam, confirmationem Patrum in colligenda ex sancta scriptura confirmatione, & posteris commendanda, plane reiciunt. affirmant ociosam esse ceremoniam: olim nihil aliud fuisse,

quam catechesim, qua adolescentiae proximi, fidei fugationem coram Ecclesia exponerent, ut refellit eodem can. sess. 7. concil. Trident. fuisse etiam temporariam, non habuisse vllum mysterium: ideoque sine verbo & praepcepto Dei in Ecclesia non esse retinendam. & fortasse Protestantibus occasionem dedit. inconsultum Erasmi consilium, qui scripsit examinandos adolescentes in pueritia baptizatos, vellent non stare pactis baptismi. sed Erasmus huius rei autor haberi non voluit, nisi id Ecclesiae visum fuisset, quam isti impudenter omnino contemnunt. sed refellamus eorum impudentiam antiquitatis testimoniis. in ea enim praesente Episcopo, coniuncta erat baptismi & confirmationis administratio ex Clemente Papa epist. 4. ad Iulium & Iulian. & Melchiade cap. 6. ep. ad Episcopos Hispan. Cyril. Hierosol. catech. mystag. 3. quin etiam ipsi Protestantes affirmant baptismum & confirmationem non fuisse distincta in primitiua Ecclesia. quod si haec vera sunt, quo modo haec manuum impositio catechesis tantum fuit. nunquid paruuli egressi fontem baptismi ad catechesim accommodati sunt? certum est etiam olim baptizandos aduultos a Catechistis ante baptismum fuisse instructos, nec aliter ad baptismum admissos. praeterea in Concil. Vormatien. can. 2. admonentur nutritij & praepceptores, ut infantes confirmandos ad Episcopum deferant, qua aetate catechesis capaces non sunt. Denique receptum in tota antiquitate est, in confirmatione adhiberi solitos susceptores, quos patrinios vocamus, quibus catechesis confirmatorum committeretur: non est igitur ipsa catechesis confirmatio. Sed addit Caluinus, nostram confirmationem iterari non posse, manuum tamen illam veterum impositionem frequenter repetitam fuisse, & ideo dissimilem & non eandem. profert pro hac sententia D. August. lib. 3. contra Donatist. cap. 16. dicentem, manuum impositionem repeti posse, non baptismum. sed noluit haereticus animaduertere ambiguitatem nominis, & D. Augustini propositum. is enim contendit eo loco, baptizatos ab haereticis, iterum in Ecclesia catholica baptizandos non esse, ut suo loco disseruimus & explicauimus: & ideo baptismum legitime administratum a quocunq;

repeti,

repeti non posse, sed penitentiam, quam
ibi vocat manuum impositionem, ut saepe
vocarunt veteres Patres, repeti posse.
4. Quod si firmissimis testimoniis evici-
mus confirmationem esse sacramentum,
plane constare statim debet, à Christo
Domino immediate, vt caetera, institu-
tum fuisse, vt ostendimus supra quæst. 61.
numero 9. & sequentibus. non quidem
hæc institutio ex sancta scriptura constat,
sed ex diuina & Apostolica Traditione,
cuius testes sunt veteres Patres supra nota-
ti, præsertim Fabianus Papa, qui in vltima
cæna confirmationem institutam à Do-
mino affirmat, cum olei & balsami per-
missionem, & cum præscripta verborum
forma, atque id accepisse ab Apostolis Ro-
manam, Antiochanam & alias ecclesias,
cum qua institutione consentit illa Domi-
ni promissio Ioan. 16. qua missurum se
pollicetur paracletum Spiritum veritatis,
quod idem est, atque indui virtute diuina,
& baptizari Spiritu sancto: qui enim aqua
tinguntur, accipiunt quidem Spiritum sanctum,
sed non dicuntur baptizari Spiritu
sancto, id est cumulata & abundanti copia
illius perfundi, quasi immergantur omni-
nò ipsi Spiritui sancto. hanc vero abundan-
tem gratiam Spiritus sancti; acceperunt
Apostoli in die Pentecostes, & alij dein-
ceps ministerio Apostolorum, descenden-
te visibiliter Spiritu sancto: sed alij præte-
rea vnctione olei & balsami cum præscri-
pta verborum forma, deficientibus illis si-
gnis sensibilibus, ex speciali Dei dispensa-
tione, ait Vvalden. de sacramentis c. 113. vt
nunc plenè fide & religione nostra, mira-
culis confirmata, eadem signa deficiunt,
quod sanè de Apostolis obseruauit, & ex
Dyonisio Areopagita deducit D. Thom.
artic. 2. ad 1. quare quod idem affirmat
artic. 1. hoc sacramentum à Domino insti-
tutum, non exhibendo, sed promitten-
do, id de sancta scriptura est intelligendū,
hoc est, eius institutio non est in ea descri-
pta expressè, est tamen promissus eius sa-
cramenti effectus. hoc enim erat in argu-
mento, cuius est illa ad primum responsio:
cum quatenus sententia optimè consen-
tit, Traditione constare institutum esse à
à Domino, & non tantum promissum, vt
in scriptura. similiter ratio articuli ex ef-
fectu efficiens, confirmationem esse sa-
cramentum, supponit numerum septem;

narium sacramentorum conclusum supra
quæst. 61. & concludit ex effectu proprio
distinctū esse ab aliis. in sciētifica enim do-
ctrina, nisi posteriores rationes ad priores
reuo-centur, vis demonstrationis non con-
stabit.
5. Quod verò D. Thom. inquit eodem
artic. 1. ad 2. sacramento confirmationis ni-
hil in veteri testamento respondere, quod
sit sacramentum plenitudinis gratiæ, & ni-
hil ad perfectum adduxit lex, sic est acci-
piendum, non fuisse in veteri testamento,
quod responderet confirmationi, in con-
ferenda plenitudine gratiæ, hoc enim no-
ui proprium esse: vt quamuis plura sacra-
menta in veteri testamento conferrent
gratiam eo sensu, quem de circuncisione
explicauimus quæst. 76. nullum tamen cō-
ferret plenitudinem gratiæ, quæ propria
est Christi & sacramentorum eius. cū hoc
tamen rectè consentit, fuisse vmbra & ty-
pos confirmationis in veteri testamento,
cuiusmodi fuisse prophetarum, regum &
Aaronis sacerdotis vnctiones ex veteribus
Patribus colligitur. etenim D. August. lib.
2. cont. lit. Petil. c. 104. & lib. 15. de Trinit.
c. 26. vnguentum, quod descendit in bar-
bam Aaron, designasse nostræ vnctionis
in confirmatione effectum significat: quod
videtur desumpsisse ex Ambros. lib. de ini-
tiandis c. 6. & Cyrillo Hierosol. Cateche-
si 3. mystagoga. Aaron enim sacerdos
Exod. 29. cum sacerdotio initiaretur, prius
lotus, deinde vnctus est. Salomon 3. Reg.
c. 1. regiam vnctione in Gihon non prius
excepit, quam mystica ablutione baptis-
mi nostri specimen edidisset. sic etiam sa-
cerdotium spirituale, & regia dignitas, quæ
affectibus imperat, omnium Christiano-
rum communis, ad offerendum spiritua-
les hostias, vt inquit Petrus 1. epist. cap. 1.
& ad distinctionem sacerdotis publici,
Christum substantialiter in missa offeren-
tis, illud inquam sacerdotium spirituale, &
regia dignitas, plenitudine gratiæ, quæ
confertur confirmatione, perfici-
tur & consummatur,

Figura confir-
mationis in ve-
ter. test.

ART 7

ARTICVLVS II.
Vtrum chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

Inf. q. 84. ar. 1
ad 1. & 4. di.
7. q. 1. ar. 2. q.
1. & 2. Et 4.
cō. c. 60.

Ar. præ. ad 1.
arg.

Q. 65. ar. 4.

Q. 66. ar. 3.

AD secundum sic proceditur.
Videtur, quod chrisma non
sit conueniens materia huius sacra-
menti. Hoc enim sacramentum (vt
dictum est*) institutum est à Chri-
sto promittente discipulis Spiri-
tum sanctum. Sed ipse misit eis Spi-
ritum sanctum absque omni chris-
matis inunctione. Ipsi etiam Apo-
stoli hoc sacramentum confere-
bant per solam manus impositio-
nē absque chrismate, dicitur enim
Actor. 8. quod Apostoli impone-
bant manus super baptizatos, & ac-
cipiebant Spiritum sanctum. Ergo
chrisma non est materia huius sa-
cramenti, quia materia est de ne-
cessitate sacramenti.
¶ 2. Præterea, Confirmatio quo-
dam modo perficit sacramentum
baptismi (sicut supra dictum est*)
& ita debet ei cōformari, sicut per-
fectio perfectibili. Sed in baptis-
mo est materia, simplex elemen-
tum, scilicet aqua. Ergo huius sa-
cramenti non est conueniens mate-
ria chrisma, quod cōfiscitur ex oleo
& balsamō.
¶ 3. Præterea, Oleum assumitur
in materia huius sacramenti ad inū-
gendum. Sed quolibet oleo potest
fieri inunctio, puta oleo, quod fit ex
nucibus, vel ex quibuscunque aliis
rebus. Non ergo solum oleum oli-
uarum debet assumi ad huiusmodi
sacramentum.
¶ 4. Præterea, Supra dictum est,
* quod aqua assumitur vt materia
ad baptizandum, quia vbique de fa-
cili inuenitur. Sed oleum oliua-
rum non vbique inuenitur, & mul-

to minus balsamū. Non ergo chris-
ma, quod ex his confiscitur, est cō-
ueniens materia huius sacramenti.
SED CONTRA est, quod Greg.
dicit in Registro, Presbyteri bap-
tizatos infantes signare in frontibus
sacro chrismate, non præsumant.
Ergo chrisma est materia huius sa-
cramenti.
RESPONDENDO dicendū, quod
chrisma est conueniens materia hu-
ius sacramenti. Sicut enim dictū
est, in hoc sacramento datur ple-
nitude Spiritus sancti ad robur
spirituale, quod competit perfe-
ctæ ætati. Homo autem cum ad
perfectam ætatem peruenerit, in-
cipit iam communicare actiones
suas ad alios, antea verò quasi sin-
gulariter sibi ipsi viuit. Gratia verò
Spiritus sancti in oleo designatur
vnde Christus dicitur esse vnctus
oleo lætitiæ, propter plenitudinem
Spiritus sancti, quam habuit. Et
ideo oleum competit materia hu-
ius sacramenti. Admiscetur autē
balsamū propter fragrantiam odor-
is, quæ redundat ad alios, vnde
Apostolus dicit, 1. Corinth. 2. Christi
bonus odor sumus Deo, &c. Et li-
cet multa alia sint odorifera, tamē
præcipue accipitur balsamum pro-
pter hoc, quod habet præcipuam
odorem, & quia etiam in corrup-
tionem præstat. Vnde Eccles. 24.
dicitur, quasi balsamum non mix-
tum odor meus. Vnde etiam
ad præm. ergo dicendū,
quod Christus ex potestate excel-
lentia, quam habet in sacramen-
tis contulit Apostolis rem huius sa-
cramenti, id est plenitudinem Spi-
ritus sancti sine sacramento, eo
quod ipsi primitias Spiritus sancti
acceperunt, sicut dicitur Roma 8.
Q Nihil

Lib. 3. ca. 9. a
medio illius.

Ar. præ.

Nihilominus tamen aliquod con- forme materiae huius sacramenti, exhibitum fuit Apostolis sensibili- ter in collatione Spiritus sancti. Quod enim sensibilibus Spiritus san- ctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quod ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim passiuam, in quantum est materia & fomen- tum ignis. Et hoc satis compete- bat: nam per Apostolos gratia Spi- ritus sancti erat ad alios deriuanda. Super Apostolos etiam Spi- ritus sanctus descendit in figura lin- gua, quod ad idem significandum refertur, quod significat balsamum, nisi quod lingua per locutionem est communicatiua ad alterum: bal- samum vero per odorem, quia sci- licet Apostoli replebantur Spi- ritu sancto, vt fidei doctores: alij au- tem fideles, vt operatores eorum, quae pertinent ad aedificationem fi- delium. Similiter etiam ad imposi- tionem manus Apostolorum, & etiam ad eorum praedicationem, descende- bat plenitudo Spiritus sancti super fideles sub visibilibus si- gnis, sicut & a principio descende- rat super Apostolos, vnde Petrus dicit Act. 1. Cum cepissem lo- qui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio. Et ideo non erat necessaria sensibilis ma- teria sacramentalis, vbi sensibilia signa miraculose exhibebantur di- uinitus. Vt ebat tamen Apostoli communiter chrismate in exhibi- tione sacramenti, quando huiusmo- di visibilia signa non exhibeban- tur, dicit enim Dionys. 4. cap. Ec- clesiast. hierarch. Est quaedam per- fectiua operatio, quam duces no-

stri (idest Apostoli) chrismatis ho- stiam nominant. AD SECVNDVM dicendum, quod baptismus datur ad spiritualem vi- tam simpliciter consequendam, & ideo competit illi sacramento ma- teria simplex. Sed hoc sacramen- tum datur ad plenitudinem conse- quendam Spiritus sancti, cuius est multiformis operatio, secundum il- lud Sap. 7. est enim in illa spiritus intelligentiae, sanctus, vnicus, multi- plex, & 1. ad Corinth. 12. Diuisio- nes gratiarum sunt, idem autem Spi- ritus. Et ideo conuenienter huius sacramenti est materia composita. AD TERTIVM dicendum, quod proprietates olei, quibus significa- tur Spiritus sanctus, magis inueniun- tur in oleo oliuarum, quam in quo- cunque alio oleo. Vnde & ipsa oli- ua super frondibus virens, virorem & misericordiam Spiritus sancti significat. Hoc etiam oleum proprie dicitur oleum, & maxime habetur in usu, vbi haberi potest. Quilibet autem alius liquor, ex similitudi- ne huius, oleum nominatur, nec est in usu communi, nisi in supplemen- tum apud eos, quibus deest oleum oliuarum. Et ideo hoc oleum solu- assumitur in usu huius, & quorun- dam aliorum sacramentorum. AD QVARTVM dicendum, quod baptismus est sacramentum abso- lutae necessitatis, & ideo eius ma- teria debet inueniri vbi que. Suffi- cit autem, quod materia huius sacra- menti, quod non est tantae necessi- tatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri. ARTI-

Ca. 4. in prin.

Quaest. lxxij.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramen- ti, quod chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.

4. d. 7. q. 1. ar. 2. q. 3.

AD tertium sic proceditur. Vi- detur, quod non sit de necessi- tate huius sacramenti, quod chris- ma quod est materia huius sacra- menti, fuerit prius per Episcopum co- nsecratum. Baptismus enim, in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciae, quam hoc sacramentum. Sed licet quaedam sanctificatio adhibeatur aquae bap- tismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti, quia in articulo necessitatis praeteriri potest. Ergo non est de neces- sitate huius sacramenti, quod chris- ma fuerit prius per Episcopum co- nsecratum.

Tracta. 80. in Ioann. a med. 2. q. 2.

¶ 2. Prætereà, Idem non debet bis consecrari. Sed materia sacra- menti sanctificatur in ipsa collatio- ne sacramenti, per formam verbo- rum, qua confertur sacramentum. vnde & August. * dicit super Ioann. Accedit verbum ad elementum & fit sacramentum. Non ergo de- bet prius chrisma consecrari quam hoc sacramentum tradatur.

Habetur de co- sac. di. 4. cap. Presbyteris.

¶ 3. Prætereà, Omnis consecra- tio, quae fit in sacramentis, ad con- secutionem gratiae ordinatur. Sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo, non est capax gratiae. Ergo non debet ei aliqua consecra- tio adhiberi.

SED CONTRA est, quod Inno- cent. Papa * dicit, Presbyteris, cum baptizant, crismate baptizatos vn- gere liceat, quod ab Episcopo fue- rat consecratum, non tamen fron- tem ex eodem oleo signare, quod solum debetur Episcopis, cum tra-

Artic. 2. 122

dunt Paracletum. Quod quidem fit in hoc sacramento. Ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per Episcopum consecratum.

Q. 64. ar. 3.

RESPONDEO dicendum, quod tota sacramentorum sanctificatio à Christo deriuatur, vt supra di- ctum est. * Est autem consideran- dum, quod quibusdam sacramen- tis habentibus materiam corpo- ream, Christus est vsus, scilicet ba- ptismo & etiam Eucharistia. Et ideo ex ipso vsu Christi, materiae horum sacramentorum aptitudi- nem acceperunt ad perfectionem sacramenti. Vnde Chrysosto. * dicit, quod nunquam aquae bap- tismi purgare peccata credentium, possent, nisi tactu Domini cor- poris sanctificatae fuissent. Et si- militer ipse Dominus accipiens panem, benedixit, similiter autem & calicem, vt habetur, Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc non est de necessitate horum sacramen- torum, quod materia prius benedi- carur, quia sufficit benedictio Christi. Si qua verò benedictio ad- hibeatur, pertinet ad solennita- tem sacramenti non autem ad ne- cessitatem. Vnctionibus autem vi- sibilibus Christus non est vsus, ne fieret iniuria inuisibili vnctio- ni, qua est vnctus praes consortibus suis. Et ideo tantum chrisma, quae oleum sanctum infirmorum, prius benedi- cuntur, quam adhibeantur ad usum sacramenti.

Refertur de co sac. di. 4. c. 102 nunquam aquae

In cor. ar.

AD PRIMVM ergo patet respo- sio ex dictis. *

AD SECVNDVM dicendum, quod vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idem. Sicut enim in- strumentum virtutum instrumen- talem acquirit dupliciter, scilicet

Q 2

quando.

quando accipit formam instrumenti, & quando mouetur à principali agente ad effectum, ita etiam materia sacramenti duplici sanctificatione indiget, per quarum vnā fit propria materia sacramenti, per aliam verò applicatur ad effectum.

AD TERTIVM dicendū, quod materia corporalis non est capax gratiæ quasi gratiæ subiectum, sed solum sicut gratiæ instrumentum, vt supra dictum est. * Et ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab Episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis, &c.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo Crucis, & cōfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti, Amen. Vfus enim sacramentorum à Christo & ab Apostolis deriuatur. Sed neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vfi leguntur. Ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ 2. Præterea, Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadem, quia quælibet res habet vnitatem, sicut & esse à sua forma. Sed hac forma non omnes vtuntur, quidam enim dicunt, confirmo te chrismate sanctificationis. Ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ 3. Præterea, Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili, vt supra dictum est. * Sed in forma baptismi non fit mentio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi (cū tamen per baptismum homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit, Romano. 6. nec etiam fit mentio de effectu salutis, cū tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cū dicitur: Ego te baptizo. Cuius contrariū apparet in forma prædicta. * Non ergo est conueniens forma huius sacramenti.

SED CONTRA est auctoritas Ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

RESPONDEO dicendum, quod prædicta * forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciē, ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciē sacramenti. Sicut autem ex supra dictis patet. * In hoc sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spiritualis pugnæ.

Et ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quæ continentur in forma prædicta. * Quorum primum est causa conferēs plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quæ exprimitur, cū dicitur, In nomine Patris, &c. Secundū est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentum materiæ visibilis, ad salutē. Quod quidem tangitur, cū dicitur, Cōfirmo te chrismate salutis. Tertium est signum, quod pugnatori datur,

Q. 65. ar. 4. q. 2. huius q. arg. 2.

In initio art. posita.

Posita in initio art.

Ar. 1. huius q.

Posita in l. art. sum.

datur, sicut & in pugna corporali milites insigniis ducum insigniuntur. Et quātum ad hoc dicitur: Cōfirmo te signo crucis, in quo scilicet Rex noster triumphauit, vt dicitur Coloss. 2.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod (sicut supra dictum est) per ministerium Apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculosè à Deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. Et tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramenti. Quandoque autem tanquam ministri sacramentorum hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtiebantur. Multa enim seruabant Apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scripturis communiter propositis non sunt tradita. Vnde Dionys. * dicit in fine Eccle. hierarc. Cōsummatiuas inuocationes, id est, verba quibus perficiuntur sacramenta, non est iustum Scripturas interpretantibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere, sed nostra sacra traditio, sine pompa, id est, occultè eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquens de celebratione Eucharistiæ, I. Corint. 11. Cetera, cū venero, disponam.

AD SECUNDVM dicendū, quod sanctitas est salutis causa. Et ideo in idem redit, quod dicitur chrismate salutis & sanctificationis.

AD TERTIVM dicendū, quod baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo viuit in

seipso, & ideo nō ponitur in forma baptismi, nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificandū pertinens. Sed hoc sacramentum non solum ordinatur ad hoc quod homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidā pugnæ exteriori. Et ideo nō solum fit mentio de interiori sanctificatione cū dicitur, cōfirmo te chrismate salutis, sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur, cum dicitur, Cōfirmo te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionē significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo cōfirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dicitur est autē supra * quod hoc quod dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis, quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionē. Quod non est ita necessarium in cōfirmatione, quæ non exhibetur, nisi ab excellenti ministro, vt infra * dicitur.

COMMENTARIVS.

INstitutionem confirmationis diuinam, sequuntur essentielles partes materia & forma: illa est chrisma consecratū ab Episcopo: hæc est illa oratio consueta, cum expressa diuinæ Trinitatis inuocatione, & si quid præterea additur, ex præcepto Ecclesiæ, nō vt essentialè, additur. chrisma est vnguentum ex oleo & balsamo permixtum, & obtinuit vsus, vt Græcis commune nomen illud vnguenti, huius materiæ in Ecclesia Catholica propriū factum sit. oleum etiam de oliuis expressum propriè à Philosophis & vulgo, non tantum à Theologis accipitur. Eam materiam & formā planè habemus ex diuina & Apostolica traditione, vt & ipsum sacramentū, vt

Q. 62. ar. 1. 2. q. 3.

Inf. q. 84. ar. 3. ar. 4. di. 7. q. 1. ar. 3. q. 3. q. op. 22. co. 1.

Ar. 2. huius q. ad 1. arg.

Cap. 7. Eccles. hier. par. 3. v. 11. per med. & sic.

Q. 66. ar. 5. ad 1.

Ar. 11. huius quæst.

Confirmationis materia.

Commen. in D. Thom. tert. part.

confirmauimus ex Patribus & Conciliis, art. 1. itaque qua necessitate & firmitate sacramentum hoc ex illa traditione habemus, eadem omnino retinemus materiam eandem, idque Epistola illa Fabiani Papæ ad Orientales Episcopos planè decernit, quare non licet dubitare, quod quidam Theologi fecerunt, an balsamum sit de necessitate sacramenti: quia quod habemus de oleo, id etiam de balsamo, & ex eisdem planè autoribus, & eadem diuina & Apostolica traditione: balsamo etiam Orientali aut Occidentali semper est vsa & vitur Ecclesia Catholica, atque Occidentale vere balsamum esse, naturales Philosophi de natura eius scribentes, planè euincunt. vt itaque aquam naturalem & oleū, ex naturali & physica ratione accipimus, cum ad vsum sacramenti adhibemus, sic omnino efficere oportet in balsamo.

An balsamum sit necessario consecrandum ab Episcopo. An vero balsami ab Episcopo consecratio sit de necessitate sacramenti, ideo dubitari potest, quia Concilium Florent. sessione vltima, definit ordinarium confirmationis ministrum, Episcopum esse, sed ex dispensatione summi Pontif. simplici sacerdoti committi posse eius administrationem. Vt enim mutari hac ratione minister potest, sic etiam consecratio christiatis poterit, & non aliter: quia consecratio est ministri actio. Tutior tamen & securior sententia est, consecrandū esse chrisma ab Episcopo de necessitate sacramenti, quia idem concilium sacerdotem illum ex dispensatione confirmationis ministrū, vt debere definit chrismate consecrato ab Episcopo: vt vtuntur sacerdotes olco catechumenorum, & vnctionis extreme in administratione sacramentorum, quorū sunt ordinarij ministri, sed consecrato ab Episcopo. Vnde Concil. Carthag. 3. cap. 3. c. d. August. subscripsit, & refertur, 16. quæst. 6. cap. presbyter, inconsulto Episcopo, virgines nō consecret, chryisma vero nunquam conficiat, & in Toletan. 8. cap. 8. id dicitur esse eminentiæ Episcopalis diuina autoritate, quia videtur esse ius diuinum, quod mutare non licet, in essentialibus sacramentorum: de præceptis Ecclesiasticis, idem & alia similia prohibentibus sacerdoti, res est manifesta explurimis Conciliorum decretis, quæ collecta sunt ferè eisdem verbis, ex Leonis I. Epistola 88. quod verò in cap. Pastoralis, de

sacramentis non iter. respondet Innocent. in eo, qui oleo non balsamo fuerat in confirmatione vnctus, nihil esse iterandum, sed cautè suppleendum quod fuerat omissum, quo videtur significari balsamum non esse de necessitate sacramenti, alioquin iterandum esset sacramentum, deiciente scilicet parte aliqua essentiali: id inquam non potest antiquis decretis & traditioni præiudicare. cum enim respondat Innocentius de solenni administratione confirmationis, vult planè suppleri omissum balsamum, non tamen solennia, ad vitandum scandalum, sed suppleri balsamum cū præscripta forma, vt fieri oportuit, id sanè est sacramentum integrum præstari, non tamen iterari, cum ante nullum fuerit sacramentum deiciente essentiali parte materiæ. Sic videtur Innocentius explicandus, vt cum veteribus Patribus & Apostolica traditione consentiat. Reliqua de significatione & congruentia eiusdem materiæ ex D. Thoma & Catechismo Romano petenda sunt.

3 De forma verò nihil est amplius quod obseruemus, quàm ex diuina & Apostolica traditione sensum illius legitimum dimanasse, licet verba sint al. quo modo immutata. Legimus enim Siluestrum Papam his verbis vsum in Constantini Imperat. confirmatione. Signette Deus sigillo fidei suæ, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, &c. in consignatione fidei, amen. Nam signum fidei Crux est, & fidei consignatio, chrismati vnctio, vnde & ipsa confirmatio, signaculum à veteribus aliquando dicitur. forma autem nostra in Concilio Florentino, sess. vlt. de sacramentis sic expressa est. Secundum sacramentum est confirmatio, cuius materia est chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, qui odore significat bonæ famæ per Episcopum benedicto: forma autem est, signo te signo Crucis & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. cætera ex D. Thoma & Catechismo Romano facile deduci possunt.

ARTI

Quæst. lxxij.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

4. d. 7. q. 2. art. 1. q. 1. & q. 3. art. 3. q. 3.

AD quintū sic proceditur. Videtur, quod sacramentum confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam signum distinctiuum. Sed per sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismum, neque etiā ab aliis fidelibus, quia hoc sacramentum ordinatur ad pugnam spirituale, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

Q. 63. ar. 2.

¶ 2. Prætereā, Suprà dictum est, quod character est quædam potentia spiritualis. Potentia autem non est nisi actiua vel passiua. Potentia autem actiua in sacramentis, confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentum baptismi. Ergo per sacramentum confirmationis nullus character imprimitur.

¶ 3. Prætereā, In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character. Sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis: dum scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc sacramento character spiritualis.

SED CONTRA, In omni sacramento, quod non iteratur imprimitur character. Sed hoc sacramentum non iteratur, dicit enim Greg. * de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est. Ergo in confirmatione imprimitur character.

Refertur de cōsec. d. 5. c. 9. De homine.

RESPONDEO dicendū, quod

Artic. 5. 124

(sicut suprà dictum est*) character est quædam spiritualis potentia ad alias quas sacras actiones ordinata. Dicitur est autem supra, * quod sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam Christianam: ita etiam confirmatio est quoddam spirituale augmentum, promouens hominem in spiritualem ætatem perfectam. Manifestum est autem ex similitudine corporalis vitæ, quod alia est actio hominis statim nati: & alia actio, quæ competit ei cum ad perfectam ætatem peruenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdam alias actiones sacras, præter illas ad quas datur ei potestas in baptismo. Nā in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundū seipsum viuit. Sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agenda, quæ pertinent ad pugnam spirituale contra hostes fidei. Sicut patet ex exemplo Apostolorū, qui antequam plenitudinem Spiritus sancti acciperent, erant in cenaculo perseuerantes in oratione, postmodum vero egressi, non verebantur publicè fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Christianæ. Et ideo manifestum est, quod in sacramento confirmationis imprimitur character.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod pugna spiritualis contra hostes inuisibiles, omnibus cōperit. Sed contra hostes visibiles, id est, contra persecutores fidei pugnare, nomen Christi publicè confitendo, est confirmatorum, qui iā sunt perducti spiritaliter ad virilem ætatem, secuncum quod dicitur. 1. Io. 2. Scribo vobis iuuenes quoniam for

Q. 63. ar. 2.

Ar. 1. huius q. 7.

Q 4 tes

D. Thom. tert. part.

tes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum. Et ideo character confirmationis est signum distinctiuum, non infidelium à fidelibus, sed spiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur, Sicut modo geniti infantes.

AD SECUNDUM dicendum, quod omnia sacramenta sunt quaedam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spirituales ad protestandam fidem per susceptionem aliorum sacramentorum, ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis profitendi, quasi ex officio.

AD TERTIUM dicendum, quod sacramenta veteris legis dicuntur iustitiae carnis (vt patet Hebr. 9.) quia scilicet interius nihil efficiebant. Et ideo in circūcisione imprimatur character solum in corpore, non autem in anima. Sed in confirmatione cum character corporeali imprimatur simul character spiritualis, eò quod est sacramentum nouae legis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum character confirmationis praesupponat characterem baptismi.

AD Sextum sic proceditur. Videtur, quod character confirmationis non praesupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publice fidem Christi. Sed multi etiã ante baptismum sunt fidem Christi publice confessi, sanguinem fundentes pro fide. Ergo character confirmationis non praesupponit characterem baptismalem.

¶ 2. Præterea, De Apostolis nõ legitur quod fuerint baptizati (pre- fertim cum dicatur Ioan. 4. quod

ipse Christus nõ baptizabat, sed discipuli eius) & tamen postea fuerunt confirmati per aduentum Spiritus sancti. Ergo similiter alij possunt confirmari antequam baptizentur.

¶ 3. Præterea, Acto. 10. dicitur, quod adhuc loquere Petro, cecidit Spiritus sanctus super eos qui audiebant verbum, & audiebant eos loqueres linguis. Et postea Petrus iussit eos baptizari. Ergo pari ratione possunt alij prius confirmari, quàm baptizentur.

SED CONTRA est, quod Rabanus dicit in lib. * de instit. cleri. No- uissime à summo Sacerdote, per impositionem manus Paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum sanctum ad prædicandum.

RESPONDEO dicendum, quod character confirmationis ex necessitate praesupponit characterem baptismalem, ita scilicet, quod si aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret iteratò ipsum confirmari post baptismum. Cuius ratio est, quia sicut se habet confirmatio ad baptismum, ita augmentum ad generationem, vt ex supra dictis patet. * Manifestum est autem, quod nullus potest promoueri in etatem perfectam, nisi primò fuerit natus. Et similiter nisi primo aliquis fuerit baptizatus, nõ potest sacramentum confirmationis accipere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtus diuina non est alligata sacramentis. Vnde potest conferre homini spirituale robur ad confitendum publice fidem Christi absque sacramentum confirmationis, sicut etiã potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi

Lib. 1. c. 37. in princ. & habetur de cons. dis. 5. c. 5.

Ar. 1. huius q.

Quæst. lxxij.

Art. 7.

125

baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius, quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut August. * dicit ad Seleucianum ex hoc quod Dominus dicit Ioann. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, intelligimus, Petrum & alios Christi discipulos fuisse baptizatos siue baptismi Ioannis (sicut nonnulli arbitrantur) siue, quod magis credibile est, baptismi Christi, neq; enim renuit ministerium baptizandi, vt haberet & baptizatos seruos, per quos ceteros baptizaret.

AD TERTIUM dicendum, quod audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculose, non tamen confirmationis sacramenti. Dicitur est autem, * quod effectus confirmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis. Sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale, praesupponit effectum baptismi, qui est iustificatio, ita sacramentum confirmationis praesupponit sacramentum baptismi.

ARTICVLVS VII.
Vtrum per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim gratum faciens, ordinatur contra culpam. Sed hoc sacramentum (sicut dictum est *) non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt à culpa mundati. Ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur.

¶ 2. Præterea, Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam solam iustificari possunt. Si ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens conferatur, videtur quod deberet dari hominibus in peccato existentibus. Quod tamen non est verum.

¶ 3. Præterea, Gratia gratum faciens, speciem non differt, cum ad vnum effectum ordinetur. Sed duae formae eiusdem speciei nõ possunt esse in eodem subiecto. Cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per baptismum, videtur, quod per sacramentum confirmationis, quod non exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

SED CONTRA est, quod Melchisedes Papa dicit, * Spiritus sanctus in fonte baptismi, plenitudinẽ tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc sacramento (sicut dictum est *) datur baptizato Spiritus sanctus ad robur, sicut Apostolis datus est in die Pentecostes (vt legitur Acto. 2.) & sicut dabatur baptizatis per impositionem manus Apostolorum, vt dicitur Acto. 8. Ostensum est autem in prima parte, quod missio seu datio Spiritus sancti non est nisi cum gratia gratum faciente. Vnde manifestum est, quod gratia gratum faciens conferatur in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gratia gratum facientis primus effectus est remissio culpe. Habet tamen & alios effectus, quia sufficit ad hoc quod promoueat hominem per omnes gradus vsque in

Q 5 vitam

Ep. 108. à me. 10. 2.

Ar. 4. q. 2. ad 2. arg.

4. di. 7. q. 2. ar. 2.

Ar. pra.

In Ep. ad Nic. Panar. Episc. à me. illius, 1. Concilii.

Ar. 1. q. 2. huius q.

1. p. q. 43. ar. 2.

4. di. 7. q. 2. ar. 1. 1. q. 3. & di. 24. q. 1. ar. 2. q. 3. & 4.

Commen. in D. Thom. tert. part.

vitam æternam, secundum illud Roman. 6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictum est 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipse de se dicit 1. Corinth. 15. Gratia Dei sum id quod sum. Et ideo gratia gratum faciens, non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum & firmitatem iustitiæ. Et sic confertur in hoc sacramento.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum quod prius inuenerit: & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per poenitentiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianensi Concilio, * Ut ieiuni ad confirmationem veniant, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere. Et tunc per sacramentum perficitur poenitiæ effectus, sicut & baptis-
Habetur de ieiunio. dist. 5. c. 1. in sum.

AD TERTIUM dicendum, quod (sicut dictum est*) gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam, aliquid effectuum specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo consideretur gratia in hoc sacramento col-

lata, quantum ad id quod est commune: sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per baptismum: sed quæ prius inerat, augetur. Si autem consideretur quantum ad illud speciale, quod superadditur, sic non est eiusdem speciei cum ipsa.

COMMENTARIUS.

Essentiam confirmationis sequuntur effecta, character, & gratia perficiens & augens per se receptam in baptismo. de characterē dictum est supra pro catholica sententia, & contra hæreticos, quæst. 63. num. 1. & sequent. de gratia vero quæ sacramentis omnibus nouæ legis confertur ex opere operato, q. 62. nu. 7. & sequent. sed de characterē confirmationis illud addendum est, non suscipi nisi ab eo, qui characterē baptismi prius receperit: quia ut gratia huius sacramenti priorem baptismi perficit, sic character characterem baptismi præexistentem necessario requirit. de gratia vero an sit prima & iustificans, an augmentum prioris tantum, respondendum est quod de Eucharistia: per se quidem Confirmatione augeri gratiam præcedentem, sed ex accidenti primam aliquando conferri: quod supra explicatum est, & explicabitur infra quæstio. 79. art. 3. & in comment. quæst. 80. nu. 47. quare qui adulti ad confirmationem accedunt, hortandi sunt, ut prius confiteantur sacerdoti peccata sua: quia licet digne accedat verè contritus, tamen difficile est veram contritionē habere sine poenitiæ sacramento: & hoc cōfirmationis sacramentū per se viuentium est in gratia, ex accidenti mortuorum in peccato mortali: & ideo licet probabile sit, eo infundi primam gratiam, ut eadem quæst. 80. de Eucharistia explicabitur: tutius tamen est cum vera contritione ad sacramentum hoc accedere, ut fructum illius consequaris.

2 In responsione ad secundum art. 5. probabilius existimat D. Thom. Apostolos, viuente ad huc Christo Domino, baptismo eius tinctos fuisse, non baptismo Ioannis, supra quæst. 38. artic. 6. ad 2. idem etiā confirmat, quod supra obseruauimus, quæst.

essentia.

*Apostoli baptisimo Christi bap-
tisma.*

Quæst. lxxij.

quæst. 66. ad artic. 2. Apostolos, Christi baptismo baptizasse, quare verisimile est se ipsos eodem baptizasse.

ARTICVLVS VIII. Vtrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

4. d. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. c. 3. c. di. 15. q. 2. ar. 1. q. 2. cor.

Art. 2. huius q. ad 2. c. ar. 4.

In op. ad Hsp. Episc. 2. me. 11. l. 1. no. 1. Couci.

Loco nunc proxime citato & habetur de consec. di. 5. c. Spiritus sanctus.

AD octauum sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum. Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur: ut dictum est. Sed id quod ad excellentiam pertinet, non cōpetit omnibus. Ergo hoc sacramentum non debet omnibus dari.

¶ 2. Præterea, Per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

¶ 3. Præterea, Sicut Melchisedes Papa dicit, * post baptismum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem sexus. Ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

¶ 4. Præterea, Melchisedes Papa dicit, * quod quamuis continuo transitis sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen confirmationis auxilia necessaria sunt: quia confirmatio armat & instruit ad agones mundi huius & prælia referuandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte: quia iam non potest peccare post mortem. Ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri: & sic non debet omnibus dari.

SED CONTRA est, quod dicitur

Art. 8. 126

Act. 2. quod Spiritus sanctus adueniens repleuit totam domum (per quam significatur Ecclesia) & postea subditur, quod repleti sunt omnes Spiritu sancto: Sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. Ergo est omnibus, qui sunt in Ecclesia exhibendum.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est*) per hoc sacramentum promouetur homo spiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturæ, ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem perueniat, sed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multo autem magis de intentione Dei est, omnia ad perfectionem producere, ex cuius imitatione hoc natura participat, vnde & Deute. 32. dicitur, Dei perfecta sunt opera. Anima autem, ad quam pertinet & spiritualis natiuitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est, & potest, sicut tempore senectutis spirituales natiuitatem consequi, ita tempore iuuentutis vel pueritiæ consequi perfectam ætatem, quia huiusmodi corporales ætates animæ non præiudicant. Et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem vnius hominis ad alium (sicut sacramentum ordinis) sed hominis ad seipsum, sicut idem perfectus vir existens, habet excellentiam ad seipsum.

AD SECUNDUM dicendum, quod (sicut dictum est*) ætas corporalis

Art. 8. huius q.

20. q. 2. c. 6. li.

lis non præiudicat animæ. Vnde etiam in puerili ætate nemo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Et inde est, quod multi in puerili ætate propter robur Spiritus sancti perceptum, vsque ad sanguinẽ fortiter certauerunt pro Christo.

Inter princ. & med. illius, & habetur hæc hom. 10. r. in fine illius.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Chryso. * dicit in homilia de Machabæis, In mundanis agonibus, ætatis ac formæ, generisque dignitas requiritur, & ideo servis ac mulieribus, & senibus ac pueris ad eos aditus denegatur: In cælestibus autem, omni personæ & ætati ac sexui, in discreta facultate stadium patet. Et in homilia de Militia spirituali dicit. * Apud Deum foemineus etiam militat sexus. Multæ namque foemine animo virili spirituales militiam gesserunt, quædam enim interioris hominis virtute, viros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores viris extiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendum est.

Hom. 6. in un. mero sexdecim homil. à med. no. 5.

AD QVARTVM dicendum, quod (sicut dictum est*) anima, ad quam pertinet spiritualis ætas, immortalis est. Et ideo etiam morituris hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, secundum illud Ephes. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hug. de sancto Viçt. dicit, * Omnino periculum esset, si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detri-

Lib. 2. de sac. p. 7. c. 3. ar. 1. princ.

mentum perfectionis pateretur. Vnde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam consequuntur, sicut & hîc maiorem obtinent gratiam. Autoritas autem illa * intelligitur, quantum ad hoc, quod morituris non est necessariũ hoc sacramentum propter periculum pugne præsentis.

Citata in arg. 4.

ARTICVLVS IX. Vtrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectiũ baptismi, ut supra dictum est. * Sed sacramentum baptismi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.

Inf. ar. 11. ad 3. & 4. d. 7. q. 2. ar. 3. q. 2. et 4. d. 6. 60. Et quol. 11. ar. 7. cor. Et Rom. 1. lec. 5. fi. 10. 10. lec. 2. cor. 1. 2. 65. ar. 44.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, ut supra dictum est. * Sed spirituale robur maxime consistit in corde. Ergo hoc sacramentum magis debet conferri supra cor, quam in fronte.

Ar. 1. & 2. huius q.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentum datur homini ad hoc, quod liberè fidem Christi cõfiteatur. Sed ore fit confessio ad salutem, ut dicitur Romano. 10. Ergo hoc sacramentum magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

Lib. 1. c. 30. ca. princ.

SED CONTRA est, quod Rabanus dicit * in lib. de institutione clericorum, Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem verò in fronte.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est*) in hoc sacramento homo accipit Spiritum sanctum

Ar. 1. & 2. huius q.

sancti ad robur spiritualis pugne, ut fortiter etiam inter aduersarios fidei, Christi fidem cõfiteatur. Vnde conuenienter signatur chrismate signo crucis in fronte propter duo: primo quidem, quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis. Quod quidem debet esse euidenter & manifestum: Inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifesta est, quæ quasi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstraret se esse Christianum, sicut & Apostoli post acceptum Spiritum sanctum se manifestauerunt, qui prius in coenaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur à libera cõfessione nominis Christi, propter duo, scilicet, propter timorem & propter verecundiam. Vtriusque autem horum signum, maxime manifestatur in fronte propter duo, scilicet, propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc quod spiritus à corde directè ad frontem ascendunt. Vnde verecundati erubescunt, timentes autem pallefcunt, ut dicitur in 4. Ethico. * Et ideo in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescuntiam, nomen Christi confiteri prætermittat.

2. 4. 2. ut. cir. ca. princ. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per baptismum regeneramur ad vitam spirituales: quæ ad totum hominem pertinet. Sed in cõfirmatione roboramur ad pugnam, cuius signum ferendum est in fronte, quasi in euidenti loco.

AD SECVDVM dicendum, quod principium fortitudinis est in corde: sed signum apparet in fronte. Vnde dicitur Ezechie. 3. Ecce de-

di frontem tuam duriorẽ frontibus eorum. Et ideo sacramentum Eucharistiæ, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor: secundum illud Psalm. 103. Panis cor hominis confirmet. Sed ad sacramentum confirmationis requiritur signum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc sacramentum datur ad liberè confitendum, non autem ad confitendum simpliciter, quia hoc fit etiam in baptismo. Et ideo non debet dari in ore, sed in fronte, ubi apparerent signa passionum, quibus libera confessio impeditur.

ARTICVLVS X. Vtrum ille qui confirmatur, debeat tene-ri ab alio.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quod ille qui confirmatur, non debeat ab alio tene-ri ad confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per se ipsos stare possunt. Ergo ridiculum est, quod ab alio teneantur.

4. d. 7. q. 3. sic. 3. q. 15.

¶ 2. Præterea, Ille qui iam est de Ecclesia, liberum habet accessum ad Ecclesiæ principem, qui est Episcopus. Sed hoc sacramentum (sicut dictum est*) non exhibetur nisi baptizato, qui iam est membrum Ecclesiæ. Videtur ergo, quod non debeat per aliũ exhiberi Episcopo, ad hoc sacramentum recipiendum.

Ar. 6. huius q.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, quod magis viget in viris, quam in mulieribus, secundum illud Prouerb. vlt. Mulie-

Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

SED CONTRA est, quod Innoc. Papa * dicit, & habetur in Decret. 30. quæst. 4. Si quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, &c. Ergo sicut requiritur quod aliquis baptizatum de sacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est*) hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnae spiritualis. Sicut autem aliquis de nouo natus, indiget instructore in his quæ pertinent ad conseruationem vitæ (secundum illud Heb. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerbamur eos) ita illi, qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus, à quibus instruuntur, de his quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus constituuntur duces & centuriones, per quos alij gubernentur. Et propter hoc etiam ille qui accipit hoc sacramentum, ab alio tenetur, quasi per alium in pugna spirituali erudiendus. Similiter etiam, quia per hoc sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis (sicut dictum est*) ideo ille, qui ad hoc sacramentum accedit, sustentatur, quasi adhuc spiritualiter imbecillis & puer.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet ille qui confirmatur, sit adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter.

AD SECVNDVM dicendum, quod licet baptizatus sit effectus mem-

brum Ecclesiæ, nondum tamen est ascriptus militiæ Christianæ. Et ideo Episcopo tanquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Christianæ scriptum. Non enim debet alium ad confirmationem tenere, qui nondum est confirmatus.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut dicitur Colos. 3.) in Christo IESV non est masculus & femina. Et ideo non differt vtrum masculum vel femina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICVLVS XI.

Vtrum solus Episcopus hoc sacramentum conferre possit.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur, quod non solum Episcopus hoc sacramentum conferre possit. Gregor. * enim scribens Ianuario Episcopo dicit, Peruenit ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod presbyteros chrysmate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus, & nos quidem secundum veterem usum nostræ Ecclesiæ fecimus, sed si omnino hac de re aliqui contristantur, vbi Episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrysmate tangere debeant, concedimus. Sed illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter vitandum scandalum immutandum. Ergo videtur, quod non sit de necessitate huius sacramenti, quod ab Episcopo conferatur.

¶ 2. Præterea, Sacramentum baptismi videtur maioris efficaciam, quam sacramentum confirmationis, quia per baptismum fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam

4. d. 7. q. 3. ar. 1. q. 2. & d. 13. q. 1. ar. 1. q. 2. & d. 25. q. 1. ar. 1. cor. & 4. cont. c. 604 & quod. 10. ar. 7. Lib. 3. Epist. ep. 26. in fine

culpam & quantum ad poenā, quod non fit in hoc sacramento. Sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentum baptismi, & in necessitate quilibet etiam non ordinatus potest baptizare. Ergo non est de necessitate huius sacramenti, quod ab Episcopo conferatur.

¶ 3. Præterea, Summitas capitis, vbi secundum medicos est locus rationis, scilicet particularis (quæ dicitur virtus cogitativa) est nobilior fronte, vbi est locus imaginatiuæ virtutis. Sed simplex sacerdos potest baptizatos ungeri chrysmate in vertice. Ergo multo magis potest eos chrysmate signare in fronte, quod pertinet ad hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quod Euseb. Papa dicit, * Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peractum esse, nec ab aliis, quam qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest, aut fieri debet, nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. Est igitur de necessitate huius sacramenti, quod dicitur sacramentum manus impositionis, quod ab Episcopo tradatur.

RESPONDEO dicendum, quod in quolibet opere vltima consummatio supremæ arti aut virtuti reseruetur, sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices superior autem dat formam, supremus autem est, ad quem pertinet usus, qui est finis artificiatorum, &

epistola, quæ à notario scribitur, à domino Papa signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam diuinum opus (secundum illud, 1. ad Corin. 3. Dei ædificatio estis) sunt etiam quasi quædam Epistola, Spiritu Dei scripta, sicut dicitur 2. Corinth. 3. Hoc autem confirmationis sacramentum est quasi vltima consummatio sacramenti baptismi, ita scilicet, quod per baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & conscribitur quasi quædam spiritualis epistola, sed per sacramentum confirmationis quasi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus sancti, & quasi epistola conscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio huius sacramenti Episcopis reseruetur, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia, sicut & in primitiua Ecclesia, per impositionem manus Apostolorum, quorum vicem gerunt Episcopi, plenitudo Spiritus sancti dabatur, vt habetur Acto. 8. Vnde Urbanus Papa * dicit: Omnes fideles, per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam, quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregor. * Papa, quod simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quandiu scandalum tolleretur.

Aug. lib. 4. s. per nouu Test. q. 42. & de Tri. lib. 15. cap. 26. tomo. 3.

Urbanus I. in epist. ad omnes Christianos: habetur de consue. dist. 5. cap. Omnes fideles

Li. 5. Epistol. epist. 26. in fine

Innoc. Exuperio Toletano Episc. Habetur 30. q. 4. c. Si quis ex uno.

Ar. pract.

Ar. 2. 4. & 5. huius q.

Epist. 3. ad Episc. eo. Iuscia, & Capama: & habetur de consue. dist. 5. cap. 4. Manus quoque. & Innoc. 80. 1. Conc. Episc. Flo. ad Eugenium Episc. c. 3

D. Tho. tert. part.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramentum baptismi est efficacius, quam hoc sacramentum quantum ad remotionem mali, eo quod est spiritualis regeneratio, quæ est mutatio de non esse in esse. Hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono, quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum, & ideo hoc sacramentum digniori ministro committitur.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut *Rabanus dicit in lib. de institutione clericorum, signatur baptismus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem vero in fronte, ut in priori unctio significetur super ipsum. Spiritus sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque, ut eiusdem Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis, venire in hominem declaratur. Non ergo propter digniorem partem, sed propter potior effectum, hæc unctio Episcopis reservatur.

ARTICVLVS XII.

Utrum ritus huius sacramenti sit conueniens.

AD duodecim sic proceditur. Videtur, quod ritus huius sacramenti non sit conueniens. Sacramentum enim baptismi est maioris necessitatis quam hoc sacramentum, ut supra dictum est. * Sed baptismus deputatur certa tempora, scilicet Pascha & Pentecostes. Ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

¶ 2. Præterea, sicut hoc sacramentum requirit deuotionem & dan-

tis & recipientis, ita etiam & sacramentum baptismi. Sed in sacramento baptismi non requiritur quod à ieiunis sumatur vel conferatur. Ergo videtur, inconuenienter statutum in Concilio Aurelianensi, * ut ieiuni ad confirmationem veniant, & in Concilio Meldensi, ut Episcopi non nisi ieiuni, per impositionem manuum, Spiritum sanctum tradant.

¶ 3. Præterea, Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus sancti, ut supra dictum est. * Sed plenitudo Spiritus sancti data est fidelibus Christi in die Pentecostes, ut habetur Acto. 2. Magis ergo debet chrisma confici & benedici in festo Pentecostes, quam in cœna Domini.

SED CONTRA est usus Ecclesiæ, quæ à Spiritu sancto gubernatur.

RESPONDEO dicendum, quod Dominus Matth. 18. fidelibus suis promissit, dicens, Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum est, quod ordinationes Ecclesiæ dirigantur secundum sapientiam Christi. Et propter hoc, certum esse debet, ritus quos Ecclesia obseruat in hoc, & in aliis sacramentis, esse conuenientes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Melchisedes Papa * dicit, ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta scilicet baptismi & confirmationis) ut ab inuicem (nisi morte præueniente) nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non possit. Et ideo eadem tempora sunt præfixa baptismi solenniter celebrando, & huic sacramento. Sed quia hoc sacramentum à solis Episcopis datur, qui non sunt semper præsentis, ubi presby-

Cap. 3. Conc. Mel. c. 6. referuntur hæc de cons. d. 5. ca. 1. in ieiuni. Et, ubi Episc.

Ar. 2. huius q.

In Epist. ad Hb. spa. Episc. ante med. to. 1. Conc. & habetur de consec. di. 5. ca. de his.

Quest. lxxij.

teri baptizant, oportuit quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

AD SECUNDUM dicendum, quod ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes, sicut in statuto Meldensi * Concilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminetia, sustinetur ut hoc sacramentum (quod non nisi ab Episcopis dari potest) etiam à non ieiunis detur vel accipiatur, quia vnus Episcopus præcipue in magna diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur. Vbi tamen congruè obseruari potest, conuenientius est ut à ieiuniis detur & accipiatur.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut ex Concilio Martini Papæ * habetur, omni tempore licebat chrisma conficere. Sed quia solennis baptismus, ad quem requiritur usus chrismatum, in vigilia Paschæ celebratur, congruè ordinatum est, ut per biduum antè ab Episcopo chrisma benedicatur, ut possit per diœcesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiæ sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodam modo ordinantur, sicut supra dictum est. *

COMMENTARIVS.

DE suscipientibus sacramentum hoc, susceptore eorum ministro, atque sacramenti ministro, & ritu administrationis, his articulis postremo disseritur. Suscipientes de necessitate sacramenti, sunt omnes baptizati, quacunque ætate & tempore, atque etiam amentes; sed quia in more

Art. 8. 9. & 12. 129

iam est Ecclesiæ, hoc sacramentum non conferre nisi ratione videntibus aliquo modo, ideo non expedit illud conferre, nisi ætate qua ratione uti possint: ideoque negandum amentibus, nisi aliquo tempore & per interualla ratione videntur: concedendum vero surdis & mutis, si mente valent & ratione: pueris etiam egrotis, & de quorum salute incerta est spes, licet non ad salutem, quæ ex baptismo consequuntur, ad vberioram tamen gratiam & respondentem illi gloriam, rectè & prudenter administrabitur hoc sacramentum. qua vero ætate magis expediat, Catechismus Romanus rectè definit.

2 De præcepto autem suscipiendi, cum commoditas se offert, dubium non est, intelligendum esse illud Urbani Papæ in Epist. ad omnes Christianos, & refertur de consecr. d. 5. c. omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. itaque, qui vel hoc præceptum, vel sacramentum contemnit formaliter, vel interpretatiue, quod similiter se habet, ac si contemneret formaliter, is proculdubio peccat mortaliter: quia contemnit perfectionem Christianismi, & constantiam ad perseverandum in religione Christiana, quæ constantia specialis effectus est huius sacramenti. hoc etiam consentaneum est testimoniis veterum Patrum, & dignitati huius sacramenti. Dicunt enim supra notati Patres, sine hoc sacramento neminem esse perfectum Christianum, nec inter perfectos numerari posse, si voluntas, & non necessitas excludat: voluntaria autem ommissio eius, quod necessarium est ad perfectionem gratiæ & Christiani, non video, inquit Petrus Sot. de institu. sacerdot. lect. 2. de constitut. quomodo non sit mortalis, quare & de nimia dilatione huius sacramenti, & de omissione, exhortandi sunt fideles omnes ad penitentiam. Tempus autem, quo suscipiendes hoc præcepto obligantur, est ætas rationis compos cum suscipiendi commoditate, non enim debet expendi obligationis tempus, ex imminentiibus contra fidem persecutionibus tantum; sed primum ex obligatione suscipiendi gratiæ & Christianismi perfectione. Scio de hac re varias esse Theologorum sententias 4. dist. 7.

De præcepto confirmationis.

Lib. 1. c. 31. circa princip. referuntur de cons. d. 5. cap. 5.

4. d. 7. q. 3. ar. 3. q. 2. ad 3. & in expositione litteræ.

Ar. 1. huius q. ad 3. q. 65. ar. 4.

Utr patet de consec. di. 5. c. 1. Episc.

Habetur de consec. di. 4. c. Omnis tempore.

2. 65. ar. 3.

Suscipientes.

Comment. in D. Tho. tert. part.

4.d.7. Sed hæc nobis & probabilior, & ad
vsum vtilior esse videtur. Quare Episco-
pi, quorum interest hoc sacramentum ad-
ministrare, videre debent, ne eorum negli-
gentia fideles alios excusans à perceptio-
ne huius sacramenti, eos reos constituat,
quod cum deberent & possent, non tamè
administauerint. De susceptore, quem
vocant patrinum, & affinitate spirituali,
quæ contrahitur ex hoc munere supra q.
67. in comment. art. 8. n. 2. & 3. De ritibus
& eorù significatione in Catechismo Ro-
mano. Reliqua est admonitio de ministro
huius sacramenti: quamuis enim olim Ar-
macanus & Armeni de hoc inconsidera-
tè dubitauerint, non distinguètes designa-
tionem crucis in vertice, quæ est sacerdo-
tis in baptismo, & in fronte, quæ est confir-
mationis & Episcopi, & ideo hanc sa-

cerdoti tribuentes, nunc tamen post
expressam Florentini & Tridentini Con-
cilij definitionem, dubitari non potest,
Episcopum esse ordinarium ministrum, &
ex rationabili & vrgenti necessitate, ex di-
spensatione sedis Apostolicæ, sacerdotem
simplicem. de Episcopo ordinario mini-
stro, Damasus epist. 4. Leo I. epist. 88. Eu-
seb. epist. 3. ad Episcopos Tusciæ, Innocen-
tius, Epist. 1. cap. 3. Vromatic. Conc. can. 8.
Florent. Sess. vltima in doctrina de sacra-
mentis. Trident. sess. 7. can. 3. de confirma-
tione. Omnes verò nituntur vsu Apostolo-
rum & praxi, à quibus legitur hoc sacramē-
tum administratum Acto. 8. & 19. & Apo-
stolorum successores constat Episco-
pos esse. hæctenus de con-
firmatione.

Susceptor.

Minister Episcopus.

D. THOM. AQUINAT.

Quæstio LXXIII. De Eucharistiæ sacramen- to secundum se.

*Commentariis & disputationibus analyticis Sebastiani
Episcopi Oxoniensis illustrata.*

¶ Præfatio de ratione ordinis.

1. **D**VO, quæ in omnibus sacramentis præcipuè spectantur, alterum ex Deo, beneficium sanctificationis, alterum ex nobis, Dei cultus, hæc sunt in hoc sacramento eximia: non solum enim nos sanctificat per gratiam, sed ipsum gratiæ autorem Christum in admirabilem escam & refectiorem spiritualem largitur: & quia in sacrificium nobis datur, offerimus Deo eximium illud sacrificium, in quo est omnium beneficiorum & donorum fecundissimum compendium, recapitulatio & summa: & proinde nõ habemus aliud sacrificium, quod Domino tribuamus, pro omnibus, quæ nobis retribuit. Huic autem sacramento, quamvis dignitate omnium præstantissimo, tertium locum semper tribuit Ecclesia catholica, cõcilia et Theologi: quia oportet prius hominem baptismo regenerari, perfici confirmatione ad militiam Christianam, deinde cibo refecti, alii & augeri, quod præstat cumulatisimè hoc sacramentum. Olim etiam in usu & praxi, & nunc, si legitimus ordo seruetur, tertium locum obtinuit: quia Ecclesia multis locis consuevit, ut etiam constat ex libris Ambrosij de sacramentis, adultos saltem primum baptismo abluere, deinde confirmatione ungeri, tertio sacra Eucharistia, simul cum aliis sacramentis duobus collata, pascere, sic D. Hieron. ait contra Lucifer. baptismum sine Eucharistia non conferri: D. Tho. infra q. 80. art. 9. tertium. & Trident. sess. 21. capit. 4. fuisse, inquit, olim morem quibusdam locis conferendi paruulis sacram Eucharistiam, & paruulis etiam conferebatur confirmatio supra q. 72. ar. 8. ad 2. non tamen est necesse confirmationem prius suscipi, quam Eucharistiam, ut constat, sicuti necesse est priorem esse baptismum confirmatione.
2. **V**nus Vicleffus voluit hunc ordinem invertere, ut refert Valden. de sacramentis c. 96. ut Eucharistia esset doctrina prior baptismo, quod esset prius instituta, nempe ante passionem, baptismus autem post resurrectionem, illis verbis, Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. sed certè sententia falsa est, & ratio fallax: constat enim baptismum institutum, vel cum Dominus baptizatus est, vel Ioan. 3. cum dixit Nicod. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, supra q. 66. art. 2. & alius est ordo conditoris, alius rei condite, quod Valden. observauit. Ordinem verò suscipiendi sacramenta à baptismo esse, Dominus ostendit Matt. ult. cum ait primum docendum esse mysterium redemptionis, deinde baptizandos, qui essent iam instituti: quod etiam in actis observauerunt Apostoli, & Philippus in baptismo Eunuchi. Constat igitur tertio loco de Eucharistia differendum esse, sicut differuit Ecclesia cathol. in concil. Florent. sess. ultima, & Trident. sess. 7. tertio loco Eucharistiam constituit, ut omnes Theolog. 4. c. 8.

Eucharistia
præstantia.

Ordo.

1.

2.

Cõtra Vicleffum
de ordine.

D. Thom. tert. part.

QVÆSTIO LXXIII. De sacramento Eucharistię se- cundum se, in sex articu- los diuisa.

Consequenter considerandum est de sacramento Eucharistię. Et primò, de ipso sacramento. Secundo, de materia. Tertio, de forma. Quarto, de effectibus. Quinto, de recipientibus hoc sacramentum. Sexto, de ministro. Septimo, de ritu.

¶ Circa primum queruntur sex.

Primò, utrum Eucharistia sit sacramentum.

Secundo, utrum sit unum vel plura.

Tertio, utrum sit de necessitate salutis.

Quarto, de nominibus eius.

Quinto, de institutione ipsius.

Sexto, de figuris eius.

ARTICVLVS I.

Utrum Eucharistia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo sacramenta, quia unumquodque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & Eucharistia (ut dicit Dionysius. 4. Eccle. hier.) videtur Eucharistia non esse sacramentum, cum confirmatio sit sacramentum, ut prius habitum est.*

¶ 2. Præterea, In quolibet sacramento nouæ legis id quod visibiliter subiicitur sensui, efficit indiuisibile effectum sacramenti, sicut ablutio aquæ causat & characterem baptismalem, & ablutionem spiritualem, sicut supra dictum est.* Sed species panis & vini, quæ subiiciuntur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi verum, quod est res & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in Eucharistia. Ergo videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum nouæ legis.

ficiunt neque ipsum corpus Christi verum, quod est res & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in Eucharistia. Ergo videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum nouæ legis.

¶ 3. Præterea. Sacramenta nouæ legis habentia materiam, in usu materiæ perficiuntur, sicut baptismus in ablutione, & confirmatio in christiatis consignatione. Si ergo Eucharistia sit sacramentum, perficeretur in usu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ. Quod patet esse falsum, quia forma huius sacramenti sunt verba, quæ in consecratione materiæ dicuntur, ut infra patebit.

* Ergo Eucharistia non est sacramentum.

SED CONTRA est, quod in collecta dicitur. Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad poenam.

RESPONDEO dicendum, quod sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad subueniendum homini in vita spirituali. Vita autem spiritualis vitæ corporali conformatur, eo quod corporalia spiritualium similitudinem gerunt. Manifestum est autem, quod sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ, ita etiam requiritur alimentum, quo homo conseruatur in vita. Et ideo sicut ad vitam spiritualem, oportuit esse baptismum, qui est spiritualis generatio: & confirmationem, quæ est spirituale augmentum: ita oportuit esse sacramentum Eucharistiæ, quod est spirituale alimentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod duplex est perfectio. Vna, quæ est in ipso homine, ad quam perducitur

Quæst. lxxiiij.

citur per augmentum: & talis perfectio competit confirmationi. Alia autem est perfectio, quam homo consequitur ex adiunctione alicuius extrinseci, hominem conseruatis, puta ex adiunctione cibi, vel indumenti, vel alicuius huiusmodi, & talis perfectio competit Eucharistiæ, quæ est spiritualis perfectio.

AD SECVDVM dicendum, quod aqua baptismi non causat aliquem spirituale effectum propter ipsam aquam, sed propter virtutem Spiritus sancti in aqua existentem. Vnde Chrysostomus dicit super illud Io. 5. Angelus Domini secundum tempus, &c. In baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed cum Spiritus sancti susceperit gratiam, tunc omnia soluit peccata. Sicut autem se habet virtus Spiritus sancti ad aquam baptismi: ita se habet corpus Christi verum ad species panis & vini. Vnde species panis & vini non efficiunt aliquid nisi virtute corporis Christi veri.

AD TERTIVM dicendum, quod sacramentum dicitur ex eo quod continet aliquid sacrum. Potest autem aliquid esse sacrum dupliciter, scilicet, absolute, & in ordine ad aliud.

Hæc autem est differentia inter Eucharistiã & alia sacramenta habentia materiam sensibilem, quod Eucharistia continet aliquid sacrum absolute, scilicet, ipsum Christum: aqua vero baptismi continet aliquid sacrum in ordine ad aliud, scilicet, virtutem ad sanctificandum, & eadem ratio est de chrismate & similibus. Et ideo sacramentum Eucharistię perficitur in ipsa consecratione materiæ, alia vero sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum.

Et ex hoc etiã consequitur alia dif-

Art. i. & 2.

2

ferentia, nam in sacramento Eucharistiæ id quod est res & sacramentum, est in ipsa materia: id autem quod est res tantum, est in suscipiente, scilicet, gratia, quæ confertur: in baptismo autem utrunque est in suscipiente, scilicet & character, qui est res & sacramentum, & gratia remissionis peccatorum, quæ est res tantum, & eadem ratio est de aliis sacramentis.

ARTICVLVS II.

Utrum hoc sacramentum sit unum, vel plura.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur, quod Eucharistia non sit unum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in collecta, Purificent nos Domine sacramenta, quæ sumpsimus. Quod quidem dicitur propter Eucharistiã susceptionem. Ergo Eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

¶ 2. Præterea, Impossibile est multiplicato genere, non multiplicari specie, sicut quod vnus homo sit plura animalia. Sed signum est genus sacramenti, ut supra dictum est.* Cum igitur in Eucharistia sint plura signa, scilicet, panis & vinum, videtur consequens esse, quod sint plura sacramenta.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentum conficitur in consecratione materiæ: sicut dictum est.* Sed in hoc sacramento est duplex materiæ consecratio, ergo est duplex sacramentum.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. Cor. 10. Vnus panis & vnus corpus multi sumus omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus, ex quo patet, quod Eucharistia est sacramentum Ecclesiasticæ unitatis. Sed sacramentum similitudinem gerit rei, cuius est sacramentum. Er

A 2 go

Infr. art. 4. q. 79. ar. 5. et 7. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 1.

* 2. eccl. hier. var. ante medi. et c. 4. in prin.

* q. 65. ar. 4. et q. pra. ar. 1.

* q. 61. et 65. ar. 1.

Homil. 35. in Ioan. inter princ. & mediū tom. 3.

q. 73. ar. 1.

Inf. q. 78. ar. 6. ad 2. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 2.

q. 60. ar. 1.

ar. pra. c.

go Eucharistia est vñ sacramentū.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dicitur 5. Met. * vnum dicitur non solum quod est indiuisibile, vel quod est cōtinuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur vna domus, & vnus homo. Est autem vñ in perfectione, ad cuius integritatē concurrunt omnia, quę requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibus mēbris necessariis ad operationem animę, & domus integratur ex omnibus partibus, quę sunt necessariae ad inhabitandum: & sic hoc sacramentū dicitur, vñ ordinatur enim ad spirituale refectiōem, quę corporali conformatur. Ad corporale autē refectiōem duo requiruntur, scilicet, cibus, qui est alimentū siccū, & potus, qui est alimentū humidum. Et ideo etiā ad integritatē huius sacramenti duo concurrunt, scilicet, spiritualis cibus & spiritualis potus, secundū illud Ioan. 6. Caro mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus. Ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed vnum formaliter & perfectiue.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in eadē collecta & pluraliter dicitur primò. Purificet nos sacramenta, quę sumpsimus: & postea singulariter subditur. Hoc tuum sacramentū non sit nobis reatus ad pœnam, ad ostendendum, quod hoc sacramentum quodammodo est multa: simpliciter autem vnum.

AD SECVNDVM dicendū, quod panis & vinum materialiter quidē sunt plura signa: formaliter verò & perfectiue vnum, in quantum ex eis perficitur vna refectio.

AD TERTIVM dicendū, quod ex hoc, quod est duplex cōsecratio

materię huius sacramēti, nō potest plus haberi, nisi quod hoc sacramentum materialiter est multa, vt dictum est. *

In cor. ar.

Sententię & conclusiones quęst.

PRIMA cōclusio: Eucharistia est sacramentum vñ, et distinctū ab aliis.

Ratio primi: quia sacramenta vitę spiritualis subsidia sunt, et adiumenta: in qua, vt in corporali, non solū generationē & incrementū oportet esse, sed etiam alimentum: generationem baptismus, incrementum confirmatio efficit: alimentū est Eucharistia, quę hominē fouet & reficit secundū spiritū, & ideo refectio dicitur.

Ratio secundi: quia refectio ex cibo & potu perficitur: & Eucharistia cibo & potu constat: est enim vnum sacramentum forma et perfectionē, licet materia videatur duplex, panis, scilicet, & vinum: & ideo aliquando dicitur vñ sacramentū, aliquando plura, quia in duplici materia panis & vini, vel in duplici signo post cōsecrationem.

Secunda conclusio: Eucharistia perficitur consecratione materię, reliqua sacramenta vsu suscipientis: quia Eucharistia cōsecratione, non tantum vim sanctificandi, sed Christum in se cōtinet ad sanctificandum, cetera tantū in illam: vnde in Eucharistia, sacramentum tantum sunt species & accidentia panis & vini, gratia est res tantum, Christus est res & sacramentum.

COMMENTARIVS.

DE Eucharistia autem primò explicetur, quę sunt de ratione sacramēti, materia, forma, institutio, vnde colligitur necessitas: sed ne verbi ignoratione decipiamur de ipso primū dicendum est. Hoc igitur sacramentum, quod in pane & vino conficitur cū sit etiam sacrificium ratione vtriusq; variā habet appellationes: vt enim est sacramentum dicitur, Eucharistia, cuius notatio licet bonā gratiā exprimat, Clement. li. 2. pedag. c. 2. Orig. li. 8. cōt. Cel. quia continet

Nomina huius sacramenti.

Guilel. Alan? c. 1. de sacramētis in genere.

continet hoc sacramentū Christum gratię autorem, vel quia ad vitā ęternam speciali quadā ratione nos perducit, & gratia Dei vita ęterna Rom. 6. vel quia hoc sacramentū in sancta scriptura per antonomasiā dicitur gratia, vt quidā volunt Heb. 12. Regnū immobile suscipientes habemus gratiam. 1. Pet. 1. Sperate in eā, quę vobis offertur gratiā: quāuis, in quā, nominis huius notatio, quādā bonam gratiā exprimat: à Gręcis tamē Patribus à verbo Eucharistēo deducitur, vt sit idem, quod gratiarum actio, aut grata beneficiorū recordatio. Huius autē appellationis triplex ratio colligi potest, vna ex ratione sacramēti, altera ex ratione sacrificij, tertia ex vtraq; coniuncte. Prima sit, quia in hoc sacramento accipimus omnīū beneficiorum maximum, & eo modo, quo eximiā Dei erga nos dilectionē exprimat, in cibū, scilicet, & animę spirituale refectiōem, & idē debet nos excitare ad ingentes gratiarū actiones, & eximiā gratitudinem. Secunda est, quia huiusmodi donū oblatum à Deo, est perfectissimū sacrificium propitiatorij & eucharisticum, quo Deum peccatis offensum, nobis reddimus propitiū, & gratias agentes offerimus Deo pro omnibus beneficiis susceptis, sic D. August. significauit lib. 1. contr. aduers. leg. & proph. c. 8. & lib. de spiritu & lit. c. 11. & ep. ad Honoratum. Tertia causa est, quia Christus instituens in vltima cœna hoc sacramentum & sacrificium, à gratiarum actione & benedictione incepit, & sic panem & vinum consecrauit, vt non sit aliud Eucharistia, quā id quod gratiarum actione & benedictione speciali Christus instituit, & perfecit: vt narrant, excepto Ioanne, reliqui Euangelistę, & Paulus 1. ad Corinth. c. 11. & ea re Iustinus in fine secundę apolog. pro Christianis, vocat hostiam sacram, panem eucharistizatum, aut benedictum, id est, super quo gratiā actę sunt. similiter vocat Irenęus lib. 4. cap. 34. Eucharistia quidem Polluci, Phauorino, Hesychio, non habet gratiā significationem, sed vt alia similes voces, magnificentię potius & liberalitatis: sed illud prius ecclesiasticum est, & antiquum: vt sit Eucharistia, quasi consecratio & benedictio gratiarum actionem & recordationem acceptissimā Deo exhibens, cū Christus eius institutor dixerit, hoc facite in meam commemorationem.

Turr. lib. 3. dt dogmat. char.

Chrysost ho. 26 in Iulatt.

Sacramentū panis & vini, veb corporis & sanguinis Domini.

Fractio panis, vaticum. ΟΥΡΑΞΙΣ COMMUNIO.

Sacramentum altaris. Damas. lib. 4. c. 41. & Dion. c. 3. de eccles. hierar.

Cœna dominica

2 Dicitur etiam ex materia, sacramentū panis, vel calicis, ek re contenta sacramentum corporis & sanguinis: ex ritu externo in eius administratione, fractio panis Act. 2. & 20. Ex vsu viaticum, quia tribuitur in subsidium his, qui hanc vitā viuunt, & in aliam transeunt: dicitur ex loco & sacrificio, cui dicatum est altare, sacramentum altaris. Gręci per antonomasiā vocant hoc sacramentum, mysterium, vel mysteria abfolutē, vel sancta, immaculata & tremēda mysteria: quod sit perfectio & cōsumatio aliorum, & idē cetera in se quodammodo cōtinens. vnde Dionysius vocat mysteria perfectissima, & diuina, & c. 2. eccles. hier. in sacris maximē perfectiōem. quo autem sensu dicatur hoc sacramentum antitypū, vel antitypa, explicabitur in respō. ad obiect. contra realem presentiam. de viatico præterea, & sacrificio, infra suis locis. Dicitur ex effectu eximia arctissimę vnionis fidelium cū Christo & inter se, synaxis, cōmuniō, vel cōmunicatio, iuxta illud 1. Cor. 10. Calix benedictionis, cui benedicimus, nōne cōmunicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo, & qui manducat me, ipse viuet propter me. Gręcis etiam dicitur hoc sacramentum participatio, vel transumptio, quia diuinitatis I B S V nōs reddit participes, & ad eam nos euehit. Damas. lib. 4. de fide. c. 14. vnde ab effectu sanctificationis Gręci vocāt sanctitatem. Dicitur etiam ex imitatione D. Pauli eod. c. 11. cœna dominica, ex tempore institutionis, conuenientibus, inquit, vobis in vnum, iam nō est dominicam cœnam manducare: reprehendit enim quēdā Corinthiorū cōmuniā, ad quę in domo Dei, & ecclesia cōueniebant, ad representandū cœnam Domini, in qua omnibus ex æquo distribuebatur cibus Eucharistia: illi autē minimē in his cōmuniis, representabāt id, cuius gratia fuerat instituta: quia, vt subiūgit apostolus, vnusquisq; suā cœnam presūmit ad manducandū, & alius quidē esurit, alius ebrius est: in cuius confirmationē subiūgit veram historiam & rationem cœnæ Dñi, ne ex ignoratione illius, Corinthij errarēt. Huiusmodi cœnę videntur fuisse, quas po-

Comment. in D. Tho. tert. par.

Ita agapas & charitates vocauerunt, & sternebantur in porticibus Ecclesie adiunctis, aut locis vicinioribus, vt colligitur ex Tertu. Apologetico, ex Clemetis pedagogo, & in natali Felicis martyris idem refert Paulinus. vtitur aliquando hoc nomine coenae Dominicae Ignatius, & Cypriani sermo extat de cena Domini.

3 Hoc tamē nomine hac tēpestate parce vtendū esse videtur, quia haeretici praesertim sacramentarij, hoc nomine libentissime vtuntur, vt inde aliquā occasionem caperēt suorum errorum: vt Lutherani, quod coena multorum decubitu exigere videatur, dānant missas priuatas, in quibus vnus tantū communicat sacerdos, nolūt deferri ad aegrotos, volunt omnes sub vtraque specie cōmunicare, quia coena nō sit perfecta nisi ex cibo & potu: nolunt Christū esse in Eucharistia, nisi cum sumitur, quia coena sit huiusmodi actio. Sacramentarij autem nolūt Eucharistia esse sacramentū corporis & sanguinis Dñi, sed coenā distinguūt, vt alia sit terrena & corporea actio in iump-tione panis & vini, alia sit cēlestis, qua mēs in celū rapta, Christum fide contingit. tot igitur errores coenae nomine occultant, cōtra quos suo loco differendum est, interim satis fuerit admonuisse, sub hoc nomine, quo olim piē & catholicē vti licebat, latere multos errores, & ideo parcē illo vtendū esse, ne videamur cum illis consentire. lic enim censet Ecclesia catholica, eas voces, ex quibus haeretici errandi occasiones captant, quādiu vigent illorum haereses omnino vitare. Sic vigente haeresi Arriana, catholici vnicum aut singularem Deū, quasi pater tantum esset Deus, ne viderētur filio cum Arrianis detrahare diuinitatem, non dicebāt, vt ex patribus obseruauit D. Tho. 1. p. q. 31. art. 2. aut cū Sabellio negare cōmunicationem naturę in pluribus personis, & earum cōfusionem inducere, quasi vnicus & singularis Deus esset non solum secundum essentiam, sed etiam secundum personā: quae tamen locutiones, nisi esset erroris latens occasio, pium & catholicū sensum habēt. Hęc de nominibus huius sacramēti.

4 Deinde ostēdendū est esse propriū n. l. sacramentū, ab aliis distinctū & vnu. sacramentū esse sic apertē concludes: est signū sensibile, efficax gratie sanctificantis: (cū materia panis & vinū, & verba formae, sensibilia sint, & de hoc sacramento dictū sit

illud Ioan. 6. Qui māducat me, viuet propter me, & illud 1. Cor. 10. Calix, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?) quae omnia fieri non possunt, nisi suscipiēs hoc sacramentū, sanctificetur, vt Christo vnatur: est igitur Eucharistia sacramentū n. l. Idē definitū est in Conc. Florent. & Tridē. Sess. 7. de sacramentis in genere, in quibus Eucharistia vnum ex septem sacramentis n. l. numeratur, & ab omnibus etiam Patribus confirmatur, sed praesertim Dionys. c. 3. de Eccles. hier. D. Aug. epist. 23. & 118. & lib. 3. de doct. Christiana. c. 19. Greg. 1. q. 1. c. multi, consentientibus omnibus Theologis & Christianis: imo verō non habemus in hoc dissentientes haeticos, licet in explicanda ratione sacramenti, natura, vsu & effectibus, repugnantēs maximē & aduersarios habeamus.

5 Sed distinctum esse sacramentū à reliquis, eadē cōcilia patres, Theologi, praxis & vsus Ecclesie catholice apertē & studiose confirmant, quia habet specialem finē & effectū, à reliquis sacramentis distinctū, nempē gratiam reficientē nos, ad sustentandam, nutriendā & conseruandam diuinā illam vitā, quam ex baptismo accepimus. Habet etiā ex materiae & formae legitima applicatione, corpus & sanguinem Christi substantialiter, vnde profluit gratia illa refectiois spiritualis. Vnde conuenienter Theologi hanc definitionem Eucharistiae constituant: Eucharistia est sacramentum corporis & sanguinis Christi, quo vita spiritualis nutritur: & quia definitionem breuē & omnibus receptam esse oportet, cum sit principū doctrine, non oportet alia addere, quae cum illis necessariō coniūcta sunt, vel in controuersia Theologorum posita sunt. Indicantur autē tria potissimū in hoc sacramento, mors Christi preterita. s. f. e. 1. Cor. 11. Quotiescunq; manducabitis, mortē Domini annuntiabitis: praesens gratia, qua pascitur & reficitur anima, & totus homo Christo & cum mēbris eius in vnū corpus coagmentatur: caelestis vita, quam speramus, quatenus hęc sancta mensa praenuntiat coenam illam aeternam, in qua apertē fruemur Deo, cui nunc occultē per hoc sacramentū coniungimur. quāuis autē hęc tria hoc sacramentū representēt, non tamen ex omnibus vendicat sibi propriam

qui dicitur c. 2.

Distinctū ab aliis.

Quaest. lxxij.

Artic. 1. & 2.

4

Eucharistia est vnum sacramentum. 3. p. q. 73. ar. 2.

priam rationem sacramenti, sed ex secundo tantum: quia de ratione sacramenti est, significare gratiam vt sanctificantem suscipientes, & sacramenti noue legis est eandē efficere: quare vt gratia illam refectiois spiritualis Eucharistia significat & efficit, propriē & per se rationē sacramenti habet.

6 Vnum autem esse, licet constet ex duplici materia, duplici etiam forma & benedictione, apertē colligitur ex sancta scriptura & patribus. Dicitur enim vnum sacramentum, ex vna significatione & vno effectu, licet ad eam significationem & effectū multa conueniant, vt in omnibus sacramentis noue legis materia, quae dicitur, & forma, & in hoc sacramento omnia quae pertinent ad perfectam rationem conuiuij: vt sicut conuiuiū corporale, cibus & potus, etiā in plurima genera distinctus perficit, sic vnū sacramentum refectiois spiritualis, cibus & potus, sicut scriptū est Ioan. 6. Caro mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus, & 1. Cor. 10. vnum effectū ex vtroq; sic exprimitur, vnus panis, vnū corpus multi sumus, omnes qui de vno calice, & de vno pane participamus. & c. 11. cōiunctio vtriusq; significatur cum ait, similitē & calicē. quinta mortis dñicā cōmemoratio ad vtrūq; refertur, & ideo ait, quotiescunq; māduca-bitis panem hūc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Dicitur quidem aliquando hoc sacramentū, sacramenta plurali numero, quasi plura sint, sed pluralitas nō est in ratione sacramenti, sed in materia & consecratione. sic in oratione ecclesiae, [sacramenta, quae sumpsimus,] & in tremenda actione [hęc sancta sacrificia.] & à Cypriano in serm. de cena Domini [dominica sacramēta,] & ab Ambrosio lib. 5. de sacramentis c. 11. [altaris sancta sacramenta.]

7 Sed quia in his omnibus vnitas nō sumitur ex indiuisibilitate, vt in puncto, neq; ex continuatione vt in linea, neque essentia, vt in simplicibus & compositis naturis, neque ex supposito, vt in subiecto & accidēti, sed ex perfectione & coniunctione multorum ad vnā formam, effectum & finem, vt in domo, ideo illa plura vnum constituunt sacramentū, cum vna refectio spiritualis perfecte representetur cibo & potu panis & vini. Quod si obiciās, priuatur igitur laici, sub altera tantū specie communicantes, perfecta refectioe spiritualis vitae, si refectio in

vtraq; specie perfecte à Domino instituta est, cum non sumant perfectum sacramentū? Respondeo, de hac re futuram esse propriam disputationē, interim satis est admonere, altera tantum specie huius sacramēti totum Christū contineri, & ideo perfectā refectioem spirituale suscipienti cōferre: sed non esse in vna tantum specie perfectā representationem & significationem sacramenti: vt in altera tantū specie, sit effectus totius sacramenti, sed non perfectum & integrum sacramentum, quantum ad significationē. Itaq; laici nullo effectu sacramenti priuantur, quia efficientia perfecta est in quauis specie separatim, licet non sit perfecta significatio sacramenti, nisi in vtraq; & constat in sacramētis nouae legis esse significationem & efficientiam, qua suscipiētes sanctificantur.

8 Sed quæris statim, cur hęc sacramenti significatio in duplici materia, & signo vel specie posita est à Christo Dño? Respondeo triplicem esse causam, primam ratione sacrificij, vt representetur Christus quasi morietus pro nobis, cum ex vi consecrationis, seorsum existat sanguis, & seorsum corpus Christi: alteram ex parte sacramenti, vt integra refectio indicaretur, quam sensibilibiter non perciperemus, vt oportet percipi signo sensibili sacramēti, nisi duplici signo cibi & potus: vt intelligatur prouenire non tantum ex corpore Christi per incarnationem, sed etiam ex sanguinis effusione per mortem. Tertiam causam, ex eadem refectioe per sacramentum hoc effecta, colligimus, & vnione Christi & membrorum eius: cibi enim species, corpus nostrum, vini species, animā indicat: & plena refectio est vtriusq; quatenus nostrum corpus per hoc sacramentum reformatur ad eterne vitae participationem conuenienter, & similiter anima nostra. Vnde D. Tho. in officio Eucharistiae, [quibus sub bina specie carnem dedit & sanguinem, vt duplicis substantiae, totū cibaret hominem.] praeterea vinū exprimit vnionē Christi cū membris, panis membrorū inter se cū Christo, vt enim vinū expressione perficitur, sic Christus passionis torculari expressus, nobis se cōmunicat: & vt panis ex multis granis constat, sic nos vt vnū per charitatē cū Christo colligamur, iuxta illud 1. Cor. 10. Vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus.

Cur duplex signum Eucharistiae.

Ut corporalis refectio ex cibo & potu, sic representatio perfecta refectiois, in cibi & potus signis.

Eucharistia est sacramentum,

1. 73. ar. 1.

Questio prima. An ratio sacramenti Eucharistiae sit in accidentibus panis & vini post consecrationem?

In quo sit ratio sacramenti Eucharistiae.

Oritur ex his difficilior questio, in qua nam ex multis, quae sunt de integritate huius sacramenti, posita sit ratio sacramenti: cum enim in hoc sacramento sint species panis & vini, sit consecratio utriusque materiae, sit corpus & sanguis Domini, sit sumptio & masticatio, & omnia haec significant aliquid, merito dubitatur, in quo nam ex his sit ratio sacramenti posita, cum illud sit sacramentum, quod significat, & ubi multa sunt, quae eandem rationem participat, oporteat aliquid esse, cui primò conveniat, ne sit confusio. Ad huius autem rei explicationem, sumenda est distinctio huius sacramenti ab omnibus aliis, ut ratio sacramenti illius propria inveniatur. prima autem & potissima distinctio est, quod cetera sacramenta ipso usu & applicatione suscipientis perficiuntur, hoc autem ipsa consecratione perficitur, quae deinceps usus & applicatio suscipientis consequitur. hoc est, forma huius sacramenti ad materiam applicata, conficitur sacramentum, non autem simul ad personam suscipientem applicata, ut in ceteris sacramentis. v.g. applicando materiam sacramenti ad personam, dicimus ad eandem, ego te abluo, te ungo, te signo, te absolvo, te accipio, & ideo forma in his non consecrat materiam, sed simul cum materia suscipientem sanctificat: in hoc autem sacramento, forma consecrat & transmutat materiam panis & vini, & ita conficitur Eucharistia, quae postea recipitur, & ipsa receptione suscipientem sanctificat. Ex his sequitur alterum discrimen, in aliis sacramentis virtute formae materia non immutatur, sed suscipiens per utramque sanctificatur: in hoc autem sacramento, materia virtute formae mutatur, & transit in aliam substantiam, ut panis in corpus, vinum in sanguinem Christi: deinde facta Eucharistia immutat sanctificando suscipientem. Tertium discrimen est: in hoc sacramento materia & forma sunt causae & principia, ut fiat sacramentum, non autem partes permanentes, in ceteris sacramentis, materia & forma sunt partes ex quibus fit & constat sacramentum: quia in rebus fluctantibus, quae in motu consistunt, eadem sunt causae effectus & constitutionis, cum in illis fieri & existere non differant: in permanentibus autem alia sunt effectus principia, alia constitutionis: & quia Eucharistia fit ex mate-

Eucharistia distinguitur ab aliis sacramentis.

2.

3.

Alia est in Eucharistia materia, ut fiat sacramentum, alia vero factum sit & perfectum.

ria & forma, illae non manent effecta Eucharistia, sed manent accidentia panis & vini, continentia corpus & sanguinem Christi, & idcirco in materia & forma non manentibus, ratio sacramenti esse non potest, sed in accidentibus permanentibus, & in contentis corpore & sanguine Christi.

2. Sic docent omnes veteres theologii Eucharistiam constare ex permanentibus rebus, non ex materia & forma transiensibus. D. Ireneus lib. 4. c. 34. expressit, ex quibus principis facta sit, & ex quibus Eucharistia constet, his verbis, qui est a terra panis percipiens vocationem Dei, non iam est communis panis, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena scilicet & caelesti. Ambr. li. 4. de sacramentis c. 4. hoc sacramentum esse effectum formae, id est, ipsa consecratione materiae perfici, sic explicavit, sermo Christi hoc conficit sacramentum. D. Aug. in lib. sententiarum allegatus de consensu d. 2. sic inquit, sacrificium, seu sacramentum Ecclesiae duobus constare dicimus, visibili elementorum specie & invisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. idem Aug. lib. 20. contra Faustulum c. 13. non iter panis, inquit, & calix, certa consecratione fit nobis mysticus, & quod ita non fit, non est sacramentum religionis nostrae. idem scribit lib. de catech. rud. c. 26. Quartum discrimen est, cetera sacramenta habent vim sanctificandi in motu positam, quia ipsa & applicatione sanctificant & usu tantum, Eucharistia vero vim sanctificandi permanentem habet, nempe Christum ipsum, licet ipsa sumptione & usu suscipientes sanctificet, quia est corpus & sanguis filii, iuxta illud Ioa. 6. Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam. Cyprianus de coena Domini, hic cibus, inquit, verus & sincerus per speciem & sacramentum, nos tactu sanctificat. Itaque cetera sacramenta habent vim sanctificandi, instrumentaliter permanentem tantum, & existente ipso usu: Eucharistia etiam extra usum, habet eandem vim & ipso usu exercet: ut dicitur salubre sacramentum, antequam sumptum sanet: & aeneus serpens in deserto Num. 21. habuit vim sanandi, antequam aspiceretur. Aliorum enim sacramentorum esse, est in actu significandi & sanctificandi, cum suscipienti applicatur: sed Eucharistia est sacramentum, quia significat & continet actu Christum ipsum, non solum ut habet virtutem in se sanctificandi, sed ea de causa praesentem, ut conferat suscipienti gratiam. Symbola namque non significant & continent Christum,

4.

stum, simpliciter ut est in caelo, vel ut sit in terra, sed ut est cibus & potus, ad refectio-nem spiritualem & sanctificationem, sicut expressit Dominus illis verbis Ioa. 6. Caro mea verum est cibus, sanguis meus verum est potus, & illis, in coena ultima, masticate & bibite. neque certe potest esse illustrior analogia inter visibilem formam, & invisibilem gratiam, (in quo ratio sacramenti consistit,) quam quae est inter species istas, & carnem Christi, ut cibus, & sanguinem ut potum.

Car Eucharistia vis ad sanctificandum est permanens.

3. Merito autem divino consilio factum est, ut hoc solum ex omnibus sacramentis haberet vim permanentem sanctificandi, quia non tantum est sacramentum, sed etiam sacrificium: hostia autem & sacrificium non potest esse nisi in rebus mutatis, sanctificatis, oblati, & permanentibus, ut cum de sacrificij ratione egerimus, constabit. Hinc est, quod ad cetera sacramenta populus concurrat cum exercetur, ut ad signa efficaciam divinam operationis transeuntis: ad hoc autem sacramentum non solum cum sit, sed cum factum est, praecipue, ut ei debitus cultus & observantia exhibeatur, quatenus re ipsa Christum continet ad salutem & sanctificationem nostram. Est autem, non tantum in aliis sacramentis recepta illa distinctio, sacramenti tantum, rei tantum, rei & sacramenti, sed in hoc etiam sacramento valde probata, & praecedenti doctrinae omnino congrua. sacramentum tantum est, quod tantum significat, ut species panis & vini in hoc sacramento. res tantum, est ipsa gratia sanctificans suscipientes, quae est effectus dignae sumptionis. res & sacramentum est Christus contentus sub accidentibus panis & vini. ut enim eisdem speciebus significatur, est res: ut autem significat unionem & refectio-nem animae spirituales, est sacramentum, licet non proprie, quia non est signum sensibile, quod ostendimus proprie esse sacramentum in generali definitione sacramenti, sed intelligibile per fidem, ut ostendemus differetes de reali & substantiali Christi praesentia in hoc sacramento. Christus igitur existens in hoc sacramento sub accidentibus panis & vini, continetur, ut cibus & potus noster, & ideo est res contenta: & praeterea, quia ut cibus continetur significat unionem nostram & refectio-nem, quam ut efficiat, in hoc sacramento sub illis accidentibus existit.

Consecratio, aut sumptio non per duntaxat ad rationem sacramenti.

4. His positis, primò ostendendum est, ratione sacramenti in Eucharistia, non consi-

stere, vel in ipsa consecratione & consecratione materiae, vel in ipsa sumptione & masticatione. Primò quidem, quia nulla actio producens rem permanentem, vel ipsam consequens, potest essentialiter esse ipsa res, ut constat: sed consecratio producit & efficit Eucharistiam, sumptio vero consequitur, multo etiam tempore interiecto, ut ex propolita differentia constat, & ex doctrina transubstantiationis apertius constabit: consecratio igitur, aut sumptio, non est Eucharistiae sacramentum. Secundò, illud proprie habet rationem sacramenti, cui proprie nomen Eucharistiae tribuitur: sed non tribuitur consecrationi aut sumptioni, sed rei consecratae & sumptae: non est igitur Eucharistia consecratio, aut sumptio, cum tamen Eucharistia sit nomen huius sacramenti proprium. hinc Iustinus in fine 2. apolog. hic cibus, inquit, a nobis Eucharistia appellatur: actio verò consecrationis, aut sumptionis cibus esse non potest. hinc ille loquendi formulae usitatae à D. Hieronimo in comment. 3. c. sophoniam, & D. Ambr. in vita satyri, facere Eucharistiam, portare Eucharistiam, offerre Eucharistiam, manducare Eucharistiam: quavis autem consecratio efficiat Christum contineri sub accidentibus panis & vini, & ideo ut cibus sacramentalem sanctificationem, non potest habere rationem sacramenti, quia constaret hoc sacramentum sola verbo rui forma, per quam tantum sacramentum efficitur & consecratio, & nullum haberet effectum gratiae sanctificantis, quia non applicatur suscipienti, quod tamen est de ratione sacramenti. in sacramento verò, quod non in usu & sumptione, sed ipsa consecratione perficitur, materia & forma in sacramento consecratione & consecratione distinguere oportet, non autem in re consecrata, quia ipsa consecratione mutatur & non manet materia, forma vero in prolatione consistens, amplius permanere non potest. idem est de ministro, qui consecrationis minister est primo & perfecte, deinde usus & applicationis: & fieri potest, ut dispensationis sit diaconus, qui consecrationis nullo modo esse potest, sed tantum sacerdos.

5. Ostendimus sacramenti huius rationem non esse, vel in consecratione, vel in sumptione positam reliqua sunt duo, in quorum altero debet esse necessarium ratio sacramenti, cum non sint plura in hoc sacramento, quam quatuor, nempe in accidentibus, panis & vini contenti bus corpus & sanguinem Christi, vel in ipsis rebus contentis. Sic igitur haec certa sententia, A 5 species

Comment. in D. Tho. tert. part.

species siue figura panis & vini, quæ sunt accidentia, quæ permanent facta consecratione, primo & per se habent rationem sacramenti in Eucharistia, hoc est, species illæ vt significant & continent realiter Christi corpus & sanguinem, vt cibum & potum ad nutriendam & fouendam, atque etiam amplificandam vitam spiritualem, sunt sacramentum Eucharistia. Prima ratio ex precedentibus sic deducitur: sacramentum est signum sensibile: (quia hæc est generalis sacramenti ratio, vt de sacramentis in genere principio ostensum est:) sed species tantum panis & vini in Eucharistia sunt signa sensibilia: species igitur tantum habent rationem sacramenti. sic videtur censere Concilium Trident. Sess. 13. cap. 3. cū ait, hoc esse commune Eucharistia cū ceteris sacramentis, vt sit visibilis forma inuisibilis gratiæ, non autem contra inuisibilis gratia sub visibili forma. Constat autem sensibus, non esse in Eucharistia aliam formam & figuram visibilem, præter accidentia panis & vini. Quare vt est firma & constans argumentatio, qua ex superiori negatio inferioris negatio concluditur: sic erit hæc argumentatio necessaria, corpus & sanguis Christi contenta sub accidentibus panis & vini, non sunt signa sensibilia: non sunt igitur sacramentum: & quia ostensum est, de illis quatuor rebus quæ ad Eucharistiam concurrunt, consecrationem & assumptionem, sacramenti rationem habere non posse, & de reliquis duobus, nempe accidentibus, & Christo sub illis contento, Christum non posse habere rationem sacramenti, efficitur necessariò, solas species, & accidentia panis & vini habere rationem sacramenti. Idem concluditur ex differentia sacramentorum nouæ legis, à veteribus, quæ est efficacia gratiæ instrumentalis deriuata ab humanitate Christi vt diuinitatis instrumento coniuncto, vt explicauimus in doctrina de sacramentis in genere, distinguentes noua sacramenta à veteribus. Ratio est hæc, species panis & vini sunt sacramentum Eucharistia proprie, vt modò conclusimus, ergo sunt instrumenta gratiæ sanctificati: alioquin non esset proprie sacramentum nouæ legis, quod suscipientem instrumentaliter sanctificat. Fatemur quidem Christum his speciebus contentum, esse gratiæ sanctificati principalem causam vt Deus est, & in-

strumentum coniunctum esse humanitatē, sed quia in neutro est ratio sacramenti, quia neutrum est signum sensibile, ideo efficiētia instrumentalis necessariò tribuenda est speciebus, vt illis tribuitur ratio sacramenti. 6 Est hoc præterea scripturæ & veteri Ecclesiæ valde consentaneum, species huiusmodi operari per corpus & sanguinem Christi, sub illis contenta, eo modo, quo dixit D. August. de baptismo, aqua habere vim per verbum, id est, formam vt est altera pars sacramenti: sic enim species sacramentales, ex Christo contento, vim accipiunt sanctificandi. Sic D. Cyrillus hanc externam & sacramentalem operationem lib. 4. in Ioannem his verbis significauit, oportet terre stre hoc corpus nostrum, cognato sibi gustu & tactu, & cibo corporis Christi ad immortalitatem reduci: & Tertul. lib. de carnis resurrectione, caro, inquit, aqua abluatur vt anima emaculetur, caro vngitur vt anima cosecretur, caro signatur, vt anima muniatur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima Deo saginetur. Ita que vt species panis & vini significat Christum contentum, vt habet vim reficiendi & alendi animam nostram spiritu viuifico, & ipsam gratiam qua alimur ab eo dimanantem, sic sumptæ à nobis eandem efficiunt instrumentaliter. Sed quamuis species solæ habeant rationem sacramenti, quia tamen Christum verè & substantialiter continent vt cibum nostrum, non debet ratio huiusmodi sacramentalis sic speciebus attribui, vt Christi contenti non habeatur ratio in hac consideratione. quamuis enim species tantum significant sensibilibus, significant tamen Christum ipsis contentum substantialiter.

7 Et idcirco veteres patres aliquando vocant Eucharistia sacramentum, corpus & sanguinem Domini, aliquando dicunt consistare ex terrena natura & cælesti, id est ex accidentibus panis & vini, & corpore & sanguine Christi, quæ cælestia dicuntur: quia virtute Spiritu sancti conformata in vtero virginis, & habent sibi hypostaticè vnitam ipsam diuinitatem, & ideo Christus contentus speciebus dicitur cælestis. Sic Ignatius citatus à Theodoro Dialogo 3. Eucharistias, inquit, & oblationes nõ admittunt, quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris: sic D. August. annotat. in Iob, sacramentum hoc, inquit, esse

Quæst. lxxlij.

esse panem, qui de cælo descendit, idem etiam D. August. lib. 1. de pec. merit. & remiss. cap. 24. hoc sacramentum rectè à punicis vocari vitam, scribit, quia est panis viuus, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, & D. Greg. c. multi sæcularium 1. q. 1. vocat etiam ex re contenta nostrum sacramentum, corpus & sanguinem Domini, cui consentit vsus scripturarum & patrum penè omnium, appellantium hoc mysterium carnem, corpus, sanguinem, & communiter sacramentum corporis & sanguinis. Vnde sunt illa sæpè repetita ab Augustino corpus existere, vel sumi sacramentaliter, & epist. 23. ad Bonifacium inquit, sacramentum corporis Christi secundum quandam modum corpus Christi esse, nempe quia non est sub forma panis & vini Christus in propria specie, sed sacramentali. Sed ipsas species panis & vini, vt re vera sunt, ita appellauit sacramentum Cyprianus de cæna Domini his verbis, illud visibile quod est in Eucharistia, est sacramentum latentis substantiæ diuinæ. & Aug. de Catech. rud. cap. 26. distinguit inter sacramentum, quod vocat signaculum visibile, & latentem diuinam substantiam in mysteriis contentam. hinc sunt illa, corpus Christi esse in sacramento, vel contineri sub sacramento. 8 Concludamus igitur, sacramenti rationem speciebus panis & vini proprie competere, sed quatenus significant & continent corpus & sanguinem Christi, & ideo sacramentum vocari ipsum corpus & sanguinem, vt contentum: proprie autem signa externa significantia & continentia. & certè hoc sacramentum perficitur consecratione materiæ, vt supra ostendimus, consecratione autem fit, vt corpus & sanguis Christi sit, non absolutè, sed sub speciebus panis & vini, vt in doctrina de transubstantiatione explicabitur. Cui sententiæ magnam lucem affert celebris & recepta Theologorum distinctio, in sacramentum tantum, rem tantum, sacramentum & rem: de qua distinctione paulo ante diximus, ex qua constat, ipsum corpus Christi appellari sacramentum improprie, nempe vt significat fidelibus effectum huius sacramenti: & à quibusdam dicitur signum Christi in propria specie, vt est in cælo, vel fuit in terra, vt eleganter deducit Lanfrancus ex Aug. epist. ad Bonifacium, & D. Gregorio lib. 4. Dialog. asserens carnem carnis, &

Summa præcedentis dispositionis.

Art. 1. & 2.

6

sanguinem sanguinis dici sacramentum, contra Berengarium.

Quæstio secunda contra Protestantes, an Eucharistia sit sacramentum?

1. **L**euia sunt hæreticorum argumenta, quibus hanc rationem sacramenti tollere conantur, cum enim ostendimus, species, corpus & sanguinem Christi continentes, habere proprie rationem sacramenti, illi speciebus permanentibus sine substantia panis & vini, et si contineant verè & substantialiter corpus & sanguinem Christi, vt recta fides docet, rationem sacramenti conuenire non posse, his argumentis concludunt. Primò, sacramentum Eucharistia representat vnionem corporis mystici cū Christo capite, vt aperte requirit D. Paulus 1. Cor. 10. in hoc sacramento, cū inquit, vnum corpus sumus, qui de vno pane, & de vno calice participamus: sed species sine substantia panis & vini hanc vnionem representare nõ possunt: (quia illam representat coagmentatio multorum granorum & vuarum in vnum corpus, quæ solum reperitur in vero pane & vino, non item in speciebus:) species igitur rationem sacramenti Eucharistia habere non possunt. Secundò, in hoc sacramento debet esse analogia nutritionis corporalis, ad spiritualem animi pastum: sed in accidentibus panis & vini, non potest esse hæc analogia ad rationem huius sacramenti necessaria, quia nõ nutriunt: accidentia igitur non habent rationem sacramenti. Tertio, sacramentum debet esse signum significans: sed species continententes Christum non significant, cum significatio sit rei absentis, presentem autem Christum contineant: ergo species non sunt sacramentum, si presentem continent Christum. confirmat hoc modo, quia opposita simul esse non possunt: res autem significans & significata sunt opposita: non possunt ergo simul esse species significans Christum, & Christus ipse presens. 2. Ad primum, neganda est assumptio, quia species panis & vini significant, & representant illam vnionem, quatenus panem representant, licet eius substantia non subsistat in sacramento: neque enim oportet grana aut vvas existere, vt neque in pane & vino existunt, vt representetur illa vnio

Obiectiones hæreticorum, negantium rationem sacramenti speciebus Christum continentes, refelluntur.

1.

2.

3.

Species significant vnionem corporis mystici.

vinio & coagmentatio multorum in vnu, presertim cum substantia per se sensibilis non sit, & ideo neque signum sacramentale, quod oportet esse sensibile: eandem igitur vim habent representandi accidentia panis & vini, non existente substantia, atque existente. Ad secundum similiter neganda est assumptio: primo quidem, quia species panis & vini in hoc sacramento, etiam absente substantia vtriusque, id prestant ad agendum & patiendum, quod ipsa substantia, si permaneret, ut ostenditur ex sensu & ratione, in doctrina de huiusmodi accidentibus permanentibus sine subiecto: itaque verè nutriunt & afficiunt nostrum corpus ut ipsa substantia. Secundò, non oportet sumpto hoc sacramento, veram fieri nutritionem, ut si sumatur in minima quadam particula, ut vera sit illa analogia: cum satis sit permanere accidentia panis & vini, quæ pertinent ad nutritionem naturaliter, ut excitata mens huiusmodi signis, colligat huiusmodi analogiam. quæ admodum non erat necesse, ut serpens æneus, ignis in rubo ardens, columna nabis, lingua igneæ & similia mysteria haberent in se vim naturalem respondentem virtuti, quam significabant rebus illis inesse, quarum gratia instituta sunt. Vnde D. August. epist. ad Ianuarium, nihil amplius requirit in sacramentis, quam similitudinem, quia ut inquit epist. 23. si sacramenta non haberent similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, propriè sacramenta non dicerentur: similitudo autem & significatio propriè est in accidentibus, quæ sensibus obiecta, non possunt nõ deducere mentem in cogitationem substantiæ, cuius accidentia sunt, & in effecta eiusdem substantiæ: quare satis est, in hoc sacramento existere accidentia panis & vini, ut manere possit & comprehendi vera analogia effectuum panis & vini, cum effectibus huius sacramenti.

Ad tertium, constat assumptionem omnino falsam esse, non enim requirit ratio signi, ut rem absentem representet, sed potius ut occultam & latentem, siue presentem siue absentem, ut ad rubrum ardentem presens erat Deus, ad columbam & linguas Spiritus sanctus, ad arcam vete. test. maiestas Domini. Denique ad confir. respondetur, opposita non esse idem & secundum idem, in eodem tamen subiecto, non tamè

secundum idem esse posse: presertim cum signum & res significata relatiue tantum opponatur, ex quibus alterum, absentiam alterius non requirit.

ARTICVLVS III. Vtrum Eucharistia sit de necessitate salutis.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum sit de necessitate salutis. Dicit enim Dominus, Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc sacramento manducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. Ergo si ne hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis vite.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum. Sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. Ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis.

¶ 3. Præterea, Sicut baptismus est sacramentum Dominicæ passionis, sine qua non est salus: ita & Eucharistia: dicit enim Apostolus, 1. Cor. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quod August. scribit Bonifacio contra Pelagianos, Nec illud cogitatis, paruulos vitam habere nõ posse, qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum & rem sacramenti. dictum est autem, quod res huius sacramenti est unitas

Infr. q. 80. ar. 11. q. 4. dist. 9. ar. 1 q. 2. q. di. 12. q. 3. ar. 2. q. 1. et lo. 6. le. 7. et 12.

Lib. 4. contra duas epist. Pelag. c. 22. in medio. 10. 7.

In speciebus remetur analogia mutationis corporalis.

Num. 21. Exod. 3. Exod. 13. Acto. 2.

Ratio signi nõ requirit rem, quam representat, absenti esse

tas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiam, sicut nec in diluuiò absq; arca Noè, quæ significat Ecclesiam, ut habetur 1. Pet. 3. dictum est autem supra, quod res alicuius sacramenti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso voto sacramenti percipiendi: Vnde ante perceptionem huius sacramenti, potest homo habere salutem ex voto percipiendi hoc sacramentum: sicut & ante baptismum ex voto baptismi, ut supra dictum est. Est tamen differentia quantum ad duo. Primo quidem, quia baptismus est principium spiritualis vite, & in via sacramentorum: Eucharistia verò est quasi consummatio spiritualis vite, & omnium sacramentorum finis (ut supra dictum est) per sanctificationes enim omnium sacramentorum, fit præparatio ad suscipiendam, vel consecrandam Eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem vitam perceptio autem Eucharistiæ est necessaria ad consummandam ipsam: nõ ad hoc, quod simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto, sicut & finis habetur in desiderio & intentione. alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam: & ideo ex hoc ipso, quod pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam, & sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius. Sed ad baptismum non ordinantur per aliud præcedens sacramentum. Et ideo ante susceptionem baptismi, nõ habent pueri aliquo modo baptismum in voto, sed solum adulti: vnde rem sacramenti non

q. 68. ar. 2. q. 68. ar. 2. q. 65. ar. 3.

possunt percipere sine perceptione sacramenti. Et ideo hoc sacramentum non hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Aug. dicit, exponens illud verbum Ioan. Hunc cibum & potum, scilicet carnis suæ & sanguinis, societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia in prædestinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius. Vnde sicut ipse dicit in Epistola ad Bonifacium, Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unum quemque fidelium corporis sanguinisq; Dñi participem fieri, quando in baptisate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; consortio, etiam si antequam panem illum comedit & calicem bibat, de hoc seculo in vitam te corporis Christi constitutus abscedat.

AD SECVNDVM dicendum, quod hæc est differentia inter alimentum corporale & spirituale, quod alimentum corporale conuertitur in substantiam eius, qui nutritur, & ideo non potest homini valere ad vite conseruationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur. Sed alimentum spirituale conuertit hominem in seipsum, secundum illud quod Aug. dicit in lib. Conf. quod quæsi audiuit vocem Christi dicentis sibi: Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Potest autem aliquis in Christum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam sine huius sacramenti perceptione. Et ideo nõ est simile.

AD TERTIVM dicendum, quod baptismus

Trac. 26. in Ioan. 10. 9.

Referunt de cõsec. d. 4. c. Nulli.

Li. 7. confes. 10. a medio, 10. 1.

baptismus est sacramentum mortis & passionis Christi, prout homo re generatur in Christo virtute passio nis eius, sed Eucharistia est sacra mentum passionis Christi, prout ho mo perficitur in vnione ad Christu passum Vnde sicut baptismus dicitur sacramentum fidei, quæ est fun damentum spiritualis vitæ, ita Eu charistia dicitur sacramentum cha ritaris, quæ est vinculum perfectio nis, vt dicitur Col. 3.

ARTICVLVS IIII.

Virum conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur, quod inconue nienter hoc sacramentum pluribus no minibus nominetur. Nomina enim debent responderere rebus. Sed hoc sa cramentum est vnum, vt dictum est. Ergo non debet pluribus nomi nibus nominari.

¶ 2. Præterea, Species non noti ficatur conuenienter per id, quod est comune toti generi. Sed Eucha ristia est sacramentum noue legis. Om nibus autem sacramentis comune est, quod in eis confertur gratia, quod si gnificat nomen Eucharistia, quod est idem quod bona gratia. omnia etiam sacramenta remedium nobis af ferunt in via presentis vite, quod per tinet ad rationem viatici. In omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum, quod pertinet ad rationem sacrificij. Et per omnia sacramenta sibi inui ce communicant fideles, quod sig nificat hoc nomen synaxis in Græ co, vel communio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter ada ptantur huic sacramento.

¶ 3. Præterea, Hostia videtur esse idem quod sacrificium. Sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita

nec proprie dicitur hostia.

SED CONTRA est, quod vsus fi delium habet.

RESPONDEO dicendum, quod hoc sacramentum habet triplicem significationem. Vnam, quidam res pectu præteriti, inquam, scilicet, est commemoratiuum Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium, vt supra dictum est, & secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationem habet res pectu rei presentis, scilicet, eccle siasticæ vnitatis, cui homines aggre gantur per hoc sacramentum. Et se cundum hoc nominatur communio vel synaxis. dicit enim Damasc. lib. 4. quod dicitur communio, quia com municamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & dei tate, & quia communicamus & vni mur ad inuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu fu turi, inquam, scilicet, hoc sacra mentum est præfiguratiuum fructio nis Dei, quæ erit in patria. Et secun dum hoc dicitur viaticum, quia hæc præ bet nobis viam illuc perueniendi. Et secundum hoc etiam dicitur Eucha ristia, id est, bona gratia, quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepsis, id est, assum ptio, quia vt Damasc. dicit, per hoc filij deitatem assumimus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, secundum di uersas proprietates, vel effectus.

AD SECUNDVM dicendum, quod id quod est commune omnibus sacra mentis, attribuitur antonomasticè ei propter eius excellentiam.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc

hoc sacramentum dicitur sacrificium, in quantum repræsentat ipsam pas sionem Christi. Dicitur autem ho stia, in quantum continet ipsum Chri stum, qui est hostia salutaris; vt dici tur Ephes. 5.

ARTICVLVS V.

Virum institutio huius sacramenti fue rit conueniens.

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur, quod non fuerit conueniens institutio istius sacra menti. Vt enim Philosophus dicit in 2. de generatione. Ex eisdem nu trimur, ex quibus sumus. Sed per ba ptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, vt Dionys. dicit 2. c. eccles. hier. Ergo per baptismum etiam nutrimur. Nō ergo fuit necessarium institue re hoc sacramentum, quasi spiritua le nutrimentum.

¶ 2. Præterea, Per hoc sacramen tum homines Christo vniuntur, si cut membra capiti. Sed Christus est caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt supra dictum est. Ergo non debuit institutio huius sacramenti differri vsque ad coenam Domini.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentum dicitur esse memoriale Dominicæ passionis secundum illud Luc. 22: Hoc facite in meam commemorationem, sed memoria est præteritorum. Ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

¶ 4. Præterea, Per baptismum ali quis ordinatur ad Eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet. Sed baptismus institutus fuit post Chri sti passionem & resurrectionem, vt patet Matt. ult. Ergo inconuenienter hoc sacramentum fuit ante passio nem Christi institutum.

SED CONTRA est, quod hoc sa cramentum est institutum a Christo, de quo dicit Mar. 7. Bene omnia fecit:

RESPONDEO dicendum, quod conuenienter hoc sacramentum institutum fuit in coena, in qua, scilicet, Christus, vt timo, cum suis discipulis fuit conuersa tus. Primum quidem, ratione continen tiæ huius sacramenti. Continetur enim ipse Christus in Eucharistia si cut in sacramento. Et ideo quando ip se Christus in propria specie a disci pulis discessurus erat, in sacramenta li specie seipsum eis reliquit, sicut in absentia Imperatoris exhibetur veneranda eius imago. Vnde Euseb. Emis. dicit: Quia corpus assum ptum ablatum erat ab oculis, & illa turus sideribus necesse erat, vt die coenæ sacramentum corporis & san guinis sui consecraret nobis, vt cole retur iugiter per mysterium, quod se mel offerbatur in pretium. Secundum, quia sine fide passionis Christi nun quam potuit esse salus, secundum illud Rom. 3. Quæ proposuit Deus propi riatorem per fidem in sanguine ipsius. Et ideo oportuit omni tempore apud homines esse aliquid representati uum Dominicæ passionis. Cuius in veteri quidem Testamento præcipuum sacra mentum erat agnus Paschalis; vnde & Apstolus dicit 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Successit autem & in nouo Testamento Eucharistia sacramentum, quod est rememoriatiuum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuum future. Et ideo conueniens fuit, vt im mimente passione, celebrato priori sacramento, nouum sacramentum insti tueret. Vnde Leo Papa dicit, quod vt umbræ cederet corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacra mento, hostia in hostiam transit, sanguis

Habetur de coe na d. 4. c. quia corpus assum ptum hom. 4. in Pascha Domini, non longe a principio.

In ser. 7. de pas sione Domini, in te. principium & medium.

Infr. q. 79. ar. 2. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 3.

ar. 2. huius q.

q. 48. ar. 3.

li. 4. ordo fid. c. 14. a medio.

li. 4. ordo fid. c. 14.

Infr. q. 74. ar. 4. co. ad 1. q. 80. ar. 8. ad 1. q. 4. d. 8 q. 1. ar. 3. 1 Corp. 11. le. 4 co. 4. le. 5. col. 1. fin. * li. 2. sex. 50 tom. 2.

* c. 2. eccl. hier. par. 1. ame dio.

* quæst. 8.

ne sanguis auferat, & legalis festiuitas; dū mutatur impletur. Tertio, quia ea, quę ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus magis memorię cōmendantur, præsertim quia tūc magis inflāmatur affectus ad amicos. Ea verō, ad quę magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt beatus Alex.

* Alexā. 1. in epist. ad omnes orthon. à med. illius to. 1. conct.

* Papa dicit) nihil in sacrificiis maius esse potest quam corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est, ideo, vt in maiori ueneratione haberetur, Dñs in ultimo discessu suo à discipulis, hoc sacramētū instituit. Et hoc est, quod Aug.* dicit in lib. Respō. ad Ianuariū. Saluator, quō uehementius cōmendarēt mysterij huius altitudinem, vltimū hoc voluit arctius infigere cordib⁹ & memorię discipulorū, à quibus ad passionem digressus erat.

* 2d epist. 118. cap. 6. a med. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex eisdē nutrimur, ex quibus sumus, nō tamen eodē modo nobis adueniētib⁹. Nam ea, ex quibus sumus, nobis adueniūt per generationē: eadē autē inquantū ex eis nutrimur, nobis adueniūt per manducationē. Vnde & sicut per baptismū regeneramur in Christo, ita per Eucharistiā manducamus Christū.

AD SECUNDVM dicendū, quod Eucharistia est sacramētū perfectū Dñicę passionis, tanquā continēs ipsum Christū passum. Et ideo non potuit institui ante incarnationē: sed tunc habebant locum sacramenta, quę erant tantum præfiguratiua Dominicę passionis.

AD TERTIVM dicendū, quod sacramētū istud fuit institutū in cœna, vt in futurū esset memoriale Dominicę passionis, ea perfecta. Vnde signanter dicit: Hęc quotiescumq;

feceritis, de futuro loquens.

AD QVARTVM dicendū, quod institutio respōdet ordini intentionis. Sacramētū autē Eucharistię, quāuis sit posterius baptismō in perceptione, est tamē prius in intentione. Et ideo debuit prius institui. Vel potest dici, quod baptismus iā erat aliquāter institutus in ipso Christi baptismō, vnde & iam aliqui ipso Christi baptismō erant baptizati, vt legitur Ioan. 3.

ARTICVLVS VI. Vtrum agnus Paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. **A**videtur, quod agnus Paschalis nō fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus enim dicitur sacerdos secundū ordinem Melchisedec, propter hoc, quod Melchisedec gessit figurā sacrificij Christi, offerens panē & vinū. Sed expressio similitudinis facit, quod vnū ab alio denominetur. Ergo videtur, quod oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti.

Inf. q. 80 art. 10. ad 2. q. 4. d. 8. q. 1. ar. 2. & d. 12. q. 1. art. 1. q. 2. ad primum.

¶ 2. Præterea, Transitus maris rubri fuit figura baptismi: secundū illud 1. Corin. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paschalis præcessit transitū maris rubri, quē subsequitū est māna, sicut Eucharistia sequitur baptismum. Ergo māna est expressior figura huius sacramenti, quā agnus Paschalis.

¶ 3. Præterea, Potissima virt⁹ huius sacramenti est, quod introducit nos in regnū cælorū, sicut quodam viaticū. Sed hoc maxime præfiguratū fuit in sacramēto expiationis, quando Pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in Sācta sanctorum: sicut Apostolus probat Heb.

9. Ergo

9. Ergo videtur, quod illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti, quā agnus Paschalis.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit, 1. Cor. 5. Pascha nostrū immolatus est Christus: itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis.

RESPOND 10 dicendū, quod in hoc sacramento tria considerare possumus, scilicet, id quod est sacramentum tantum, quod est panis & vinū, & id quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi verum: & quod est res tantum, scilicet effectus huius sacramenti. Quantum igitur ad id quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & vinum. Quantum autem ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figurę eius fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti, præcipuē sacrificium expiationis, quod erat sollemnissimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura māna, quod habebat in se omnis saporis suauitatē (vt dicitur Sapient. 16.) sicut & gratia huius sacramenti, quātum ad omnia reficit mentem: sed agnus Paschalis quātum ad hæc tria præfigurabat hoc sacramētū. Quātum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis, secundū illud Exod. 12. edent carnes, & azymos panes. Quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel decima quarta luna, quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni Paschalis pro-

recti sunt filij Israel a deuaſtante angelo, & ducti de Ægyptiaca seruitute. Et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus Paschalis, quia secundum omnia ipsum representat.

¶ Et per hæc patet responsio ad OBIECTA.

Sententia & Conclusiones quæst.

Prima conclusio, Res huius sacramenti est ad salutem simpliciter necessaria: sumptio autem sacramenti est adultis necessaria saltem in voto, pro quo pueris valet baptismus.

Ratio primi, Quia coniunctio mystica cū Christo in Ecclesia catholica est ad salutem omnino necessaria, cum extra Ecclesiam non sit salus: & hæc coniunctio est res huius sacramenti.

Ratio secundi, Quia adulti tenentur suscipere hoc sacramentum in re vel in voto.

Ratio tertij: Quia pueri cum voto Eucharistię non possint præcitate Christo coniungi, baptismō suscepto coniunguntur, & ipsa susceptio est illis veluti votum Eucharistię. de hac conclusione disseretur infra in doctrina de sumptione Eucharistię. q. 80.

Secunda conclusio: Hoc sacramētū merito explicatur variis nominibus, & institutum est à Christo Domino, in vltima cœna: sed præcesserunt multe prædictiones & figurę, de nominibus supra art. 1. de reliquis statim.

COMMENTARIVS.

Constitutum sacramētum Eucharistię in propria ratione, proxima cōsequitur institutio: eam verō illustriorē reddidit diuina sapiētia tribus veluti preparationibus, prophetia, figura promissionē: quibus magna & præcipua Christi mysteria prænuntiari solent, ea nos breuiter

Preparationes ad Eucharistię institutionem.

B ex Pa.

Comment. in D. Tho. tert. part.

Propheta.

ex patribus colligemus. ad prophetiā pertinent vete. testa. testimonia, quę Eucharistiā instruendam in nouo testamento prædixerunt. huiusmodi est illud Genes. 49. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuz amictum suum, sic Tertul. lib. 4. contra Marcionem, & Cyprian. lib. 2. epist. 3. sanguinem vuz intelligunt, sanguinem calicis Domini. Tertul. etiam in eadem sententiā adducit illud Hierem. 11. Mittamus lignum in panem eius. Cyprianus etiam eadem epist. de hoc sacramento prophetice dictum existimat illud Proverb. 9. Sapientia mactauit hostias suas, miscuit in cratere vinum suum, excelsa voce predicans: Venite & edite de panibus meis, & bibite vinum, quod miscui vobis. D. August. illud Psal. 21. Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terrę, prædictum esse vult de mēsa Domini, vbi accipiunt corpus & sanguinem Domini. de eodem sacramento accipit illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, & D. Ambros. lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12. & ad Titulum Psal. 33. illud, quod legitur iuxta septuaginta, ferebatur in manibus suis, D. August. ait de Christo tantū posse intelligi, quādo commendans corpus suum in Cœna dixit: Hoc est corpus meum.

2. Hebrei qui Christum præcesserunt ex illo Iudicum 9. non possum deserere vinum, quod latificat Deū & homines, colligebant sacramentum in vino futurum: & totum Psal. 72. ad Messiam referentes, vbi nos legimus, Erit firmamentum in terra in summis montium, illi vel legentes ad Hieronymi interpretationem accommodatę, erit memorabile triticum in terra in capite montium, vel ad recentiorum interpretationem, placenta frumenti erit in cacumine montium, ad prædictionem huius sacramenti referēbant: quibus consentit Chaldaica translatio referente Paulo Burgen. cum ait, erit placenta frumenti in capitibus sacerdotum, recte igitur inquit D. Ambros. in Psal. 38. eorum, quę hoc sacramento celebrantur, vetustissimam prædictionem fuisse in sermonibus prophetarum. Dicitur etiam hoc sacramentū conuiuium pinguiū, Esai. 25. ex Guitmūdo lib. 1. dicitur Malach. 1. Oblatio munda, quę omni loco offertur, & à patribus intelligitur de hoc sacramento, vt sacrificium est. Hier. Theo. Iren. lib. 4. c. 32. Iustinus cōtra

Iud. Cypri. lib. 1. cōtra eosdem, c. 16. Euseb. lib. 1. de dem. c. 6. Aug. lib. 18. de Ciuit. c. 35. & lib. 19. c. 23. lib. cōtra aduer. leg. & Proph. c. 20. & 22. Chryso. oratione 2. cōtra Iud. tom. 5. Damasc. lib. 4. cap. 14. D. Tho. 1. 2. q. 102. art. 3. citantur etiam Rabbinī in eadem sententiā, qui Christum præcesserunt, Moyse Hadarsan. Psal. 136. Cahana, Gen. 49. Iudas num. 28. Simeon lib. de inuestig. sacramentorum. Bezachias in Ecclesiasten, Ionathas lib. collectionū. Abraham, Psal. 130. haec tenus de prophetiis.

3. De ceremoniis statis, solennibusque actionibus, adumbrātibus hoc sacramentum apertius disseretur, si in Eucharistia rationem sacrificij & sacramenti distinguimus: quędam enim sunt figure & vmbre vt sacrificij, quędam vt sacramenti. Nullū autem fuit ab orbe condito sacrificiū placens Deo, quod nostrum non præfigurauerit, vt veritatem & complementum, vt inquit D. August. lib. 1. contra aduerf. leg. & prophet. cap. 18. & D. Leo in serm. de passione Domini, & expressit Ecclesia in secreta oratione Dominicę septimę post Pentecostem his verbis: Deus qui legalium omnium hostiarum differentias, in vnus sacrificij perfectione sanxisti. Sic ante legem Abelis sacrificium & sanguis, nostrum sacrificium præfigurauit, vnde elegantissime D. August. lib. 12. cōtra Faust. cap. 10. sicut inquit, vox sanguinis olim clamauit de terra, sic nunc habet magnam vocem Christi sanguis, cum eo accepto ab omnibus gentibus responderetur, amen. Quę responsio fuit olim solennis accipientium sacrę Eucharistię, idem docet D. Ambros. de incarnat. Dominicę sacramento, cap. 1. Idē vniuersaliter de aliis sacrificiis, quę Deo ante legem placuerunt, sentiendum est: cum enim omnia præfigurarent Christum, per quę solū placere poterant Deo, & Christus hoc sacramento verē contineatur, præfigurabant etiam hoc sacramentum, sed sub ratione sacrificij, quatenus Christum morientem pro peccatis nostris adumbrabat. Christus autē licet verē in Cruce mortuus sit, tamē in cœna vltima hoc sacramentum instituens, seipsum in mortē obtulit, & cū in hoc sacramento offertur incruentē, tamē per modū morientis offertur, quatenus idem, qui cruce seipsum obtulit, representato seorsum sanguine immolatur & sumitur. In lege autē omnis sacrificiorū ratio

Figura vt sacrificij.

Ex his fuit sacrificium expiationis solennissimum. 1. 2. q. 102. ar. 4. ad 10. q. num. 29.

Vide 3. p. q. 47. art. 2. ad 1. q. Aug. cōtra aduerf. leg. & prophet. c. 20.

Figura vt sacramenti.

Gen. 18.

Quæst. lxxij.

ratio diuisa est in holocaustū, victimam & hostiam pacificā, quę omnia in sacrificio Eucharistię præcipue & perfecte reperiuntur, vt constabit, cum de hac tota ratione sacrificij exactius disseruerimus.

4. Eucharistię vt sacramenti, figurę distinguendę sunt. quędam enim ad materiā & species, quędam ad corpus contentum, quędam ad gratiam, quam effecit in dignis sumentibus, pertinet. Primum igitur, quod ad materiā & species panis varię præfiguratum fuit hoc sacramentū in sex generibus panū, panibus propositionis Exod. 40. Nō solū propter sacrā & perpetuā in altari custodia, sed propter singularē sanctitatem, quam requirebant in comedentibus, sic Damasc. lib. 4. de fide. c. 14. Secundō, propter excellentiam, præfiguratum est hoc sacramentum panibus primitiarū, Leuit. 23. quod intuens Irenæus, lib. 4. c. 32. appellat hæc alimenta sancta, primitias diuorum munerum in nouo testamento. Tertio, quantum ad efficaciam sustentationis, & vt est viaticum peregrinationis, qua in cælum tendimus, significatur idem sacramentum in pane Helix 3. Reg. 19. in cuius fortitudine ambulauit propheta quadraginta dies in montem Dei Oreb. Quarto, propter summam vim, quam habet ad arrendos hostes nostri spiritus, significatur Iud. 7. pane, quem vidit Gedeon impetu euerterentem castra Madian. Idem etiam volunt præsignificatum in subcineritiis panibus ex tribus purissimę similæ fati confectis, & angelis ab Abrahamo propositis. Vltimō, quia hoc nostrum sacramentum paratur ad gratiarum actionem, oblationem, manducationem & in omne officij religionis, exactissime significatur in pane & vino Melchisedec. Genes. 14. Vnde D. Ambros. lib. 4. de sacram. c. 3. Melchisedec, inquit, primus autor horum sacramentorum. Nec ab aliquo Patrum hæc sententia ferē prætermissa est, vt constat ex Arnobio. in Psal. 109. ex Cypria. lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium, D. Hieron. ep. ad Euagrium, Chryso. lib. 35. in Genes. Damasc. lib. 4. c. 14. 5. Fuerunt alia, quę Christum in hoc sacramento latētem, immolatum & ad escā paratum præfigurauerunt, quod omnium amplissime præstitit agnus ille maculus, anniculus, tenerrimus, immaculatus, è reliquo grege ad Pascha selectus, in vna domo, quartadecima luna, coniunctus cum

Ar. 3. 4. 5. & 6. 10

pane azimo, sine ossiū comminatione integer comedendus. præcipua enim illius agni religio fuit in modo, non tantum immolandi, sed multo magis comedendi, sicut de illo, Mar. 14. Vbi est refectio meā & vbi Pascha cum discipulis meis manducem. & Luc. 22. Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Hinc est quod Christus à Cœna veteris agni, in cœnam noui testamenti transiuit, admonens se postremū comedere & bibere de veteri paschate & poculo, & statueret de illo implendo, & nouo modo comedendo in regno Dei. Hinc etiam D. Paulus 1. Cor. 5. appellat Christum Pascha nostrū, non tam ad occisionem alludens, qua significabatur immolatus in Cruce, quā ad epulum in azimis veritatis, quomodo significabatur veteri Paschate; vt in sacramento omnes etiam Patres consentiunt, & Evangelistę testantur, typicum agnū prius fuisse manducatū, deinde instituto hoc sacramēto, fuisse impletum. Sic Chryso. hom. de prodicione Iudæ, Tertul. lib. 4. cōtra Marcionem, Iychius in 23. Leuit. Paschatus lib. de corpore & sanguine Domini, D. Leo. ser. 7. de Pass. D. August. lib. 2. contra Petil. cap. 37. & Epist. 86. ad Casulanum, Origenes ad illud, proximum erat Pascha Iudæorum. D. Gregor. homil. 22. in Euangel.

6. Alię fuerunt figurę, quę vel mirabiles huius sacramenti effectus, vel singularē rationem existentię, vel varia circa ipsam miracula præfigurauerunt. Ex his est manna de cælo, panis angelorum dictū Psal. 77. representabat autem nostrum sacramentum in præparatione seu cōfectione, quatenus de cælo venit, & verbo Dei formatū est, cum de eo scriptū sit Deu. 8. Non in solo pane viuit homo, sed de omni verbo quod procedit de ore Dei. Erat etiam simile nostrę Eucharistię in colligēdo & sumēdo, quatenus neque, qui plus collegerat amplius habebat, neque, qui minus paraerat, minus reperiebat, Exod. 16. Habebat etiam gustum simillæ & mellis dulcissimi, & tamen ita varium, vt cuiusque appetitui, & volūtati satisficeret. Hinc est quod Christus Dominus Ioan. 6. Confert hoc sacramentū cum manna, cū ait, Patres vestri manducauerunt manā, & mortui sunt, qui manducat hunc panē viuēt in æternū. Paulus etiā, 1. Cor. 10. Non tantū manna Patrū,

fed etiam aqua ex petra fluente, Exod. 17. ad Christi manducatione & potu in hoc sacramento pertinuisse, aperte docet: cum ait, omnes hanc escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spirituale biberunt. de qua re multa D. Ambr. in Psal. 38. lib. 5. de sacr. c. 1. lib. de iis, qui mysteriis initiantur c. 8. & 9. Aug. tract. 11. in Ioan. explicat, quod sit manna Christianorum. Recte autem obseruauit Ruper. lib. 9. de gloria & honore filij hominis, in manna & aqua de petra fluente, etiam prefiguratas fuisse dubitationes & hereses futuras de hoc sacramento, quatenus etiam contigerunt circa illa irrifiones, & persimiles dubitationes. Mirati Iudaei cum quoddam fastidio dicebant. Quid est hoc? alij excitabant sibi nauseam de cibo leuissimo. Alij tentauerunt Deum in cordibus suis dicentes, Psal. 77. Nunquid panem poterit dare; aut parere mensam populo suo? tamen denique fuit omnium prauaricatione ferre, ut memorabili appellatione dicta sit aqua contradictionis. Ex hac perfidia, magna hominum strages facta est a Deo, quae omnia si conferantur cum seditionibus, quas Sacramentarij excitauerunt; valde consentire intelligemus.

7 Alij sunt figure, quauis non ut priores celebres & illustres, a grauissimis tamen scriptoribus adductae. Rabanus, c. 16. de Euchar. vasculum farinae non deficiens. 3. Reg. 17. vult esse figuram nostri sacramenti inconsumibilis, quod, licet omnium sit esca, nunquam tamen imminuitur, ut inquit Cypr. de cena Domini. Paschasius etiam ante 800. annos asseruit lib. de corpore & sang. Domini, lignum vitae in paradiso constitutum, fuisse sacramentum & figuram nostrae Eucharistiae, id est, Christi praebentis vim vitalem, ex carne sua manducata, qua animae & corpora nostra a morte & tae peccati reuiuifcant. Aug. autem lib. 13. de Ciuit. c. 20. asseruit, idem lignum esse sacramentum Christi, & in lib. Prouerb. c. 3. idem scriptum est. Addit Rupertus comestio ni vetiti pomi, notatum fuisse iam tum a Deo consentaneum remedium in hoc cibo crelesti. haec sunt vetera & magna: sed hoc multo maius est, ipsum sanguinem de latere Christi dormientis in Cruce fluentem, fuisse typum & testimonium sanctissimae Eucharistiae, sicut aqua inde etiam fluens, vel permissionem calicis vel baptismum designat. quod enim D. Aug. tract. 5. in Ioan. & in comment. Psal. 138. inquit sacramenta fluxif-

se de latere Christi dormientis in Cruce, illud imprimis significat, duo illa praecipua religionis nostrae mysteria, ad mortem Domini magis pertinentia, indicata esse, tanquam quae aeternam vim habitura essent a passione seruatoris; & ut intelligamus inquit Cypr. ep. ad Caecilium: nos non bibere sanguinem nisi calcatum & expressum de latere Christi. Haec enus de figuris.

8 Precessit postremo Eucharistiae institutione promissio, non quidem in vet. testamento tantum, in quo omnia Christi mysteria promissa sunt, sed in nouo etiam facta a Christo, cum exhortatione ac preparatione ad tantum sacramentum suscipiendum. solebat autem Dominus, maiora & creditu difficiliora mysteria praedicere & promittere. sic toties praedicat mortem & resurrectionem, promittit Spiritum sanctum; idem igitur in hoc sacramento contigit, cum Ioan. 6. inquit, Panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. & multis verbis discipulorum animos preparauit, ut in vltima coena crederent, hoc esse corpus suum, quod panis esse videbatur. Quauis autem ad illum sermonem de carnis suae manducatione, Ioan. 6. infirmi & increduli retrorsum abierint: Petrus tamen & collegae hac diuina doctrina confirmati sincere consistunt, Christum habere verba vitae, & permanent, vsque ad institutionem & participationem eiusdem sacramenti. Haec dicta sunt de preparationibus institutione Eucharistiae antecedentibus.

9 Cause eiusdem institutionis deinceps explicandae sunt, ut summa Dei sapientia, qua instituit, quae magis ad nostram salutem conducere, illustretur & manifestetur. Prima causa est, ut esset nobis contra peccatum excellens quoddam & singulare remedium, ut sicut praeparante gustu primi parentis commissum est, sic salutari manducatione corporis Domini, resarciri posset, & vnde morsoriebatur, inde vita resurgeret: & sicut dictum est Genes. 2. Quaecumque die comederis mortem morieris, sic de Eucharistia dicitur. Ioan. 6. Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in aeternum. Altera causa est, ut esset fidelium inter ipsos & cum Christo summa & arctissima quaedam unio, qua anima & corpus nostrum ad immortalam vitam viuificaretur; ut constabit exactius, cum de reali & substantiali Christi praesentia in hoc sacramento egerimus, confirmantes eam ex huiusmodi unione: modum satis sit ad haec reserendae ad-

Cause institutionis Eucharistiae

Innocent. III. lib. 4. de mysterio altaris, ca. 44.

Tres illae causa praecipue considerentur: passionis & beneficiorum Christi representatio, praesertim ut est sacrificium unio fidelium arctissima cum Christo: reseratio spiritalis ad vitam huiusmodi acriter perferendas;

dam adnotare cum D. Cyrillo lib. 11. in Ioan. hac sola via inuentum esse modum, quo qui manducat Christum, viuat propter eum, quomodo ipse Christus viuat propter Patrem: cuius unionis signum est, quod Eucharistia ex omnibus sacramentis sola intra viscera reconditur, caetera sacramenta exterius ad ministrantur. Tertia causa, est commendatio diuinae charitatis, quae dicitur nimia, hoc est, excellens, quae sic dilexit mundum, ut filium suum vnigenitum daret, non solum in morte, sed etiam, quod est Christostomo mirabilium, in cibum. Sic enim inquit, homil. 24. 1. Cor. 1. Cor. Iob. ut seruorum amorem in se ostenderet, dicebat, eos nimia in se dilectione dixisse, quis det de carnibus eius, ut saturemur? quod Christus fecit, non se tantum videri permittens, sed & tangi, sed & dentes carni suae infigi, & desiderio sui omnes impleri. De eadem incredibili dilectione, qua Christus suos pascens carne & sanguine suo, omnibus parentibus & pastoribus antecellit, suauissime differit Chryf. hom. 55. & 60. ad popul. Antioch. & hom. 45. in Ioan. ob eandem causam vocatur ab Aug. Eucharistia sacramentum pacis & charitatis, tract. 26. in Ioan.

10 Quarta causa est, ut sit pignus permanens, & memoriale omnis amoris diuini, & omnium mysteriorum, quae Christus in carne perfecit, ut verum dicatur, quod fecit Dominus hanc escam, memoria mirabilium suorum, ut dum abest in propria specie, eo frui possimus: quod innuit Chrysof. cum eam comparat pallio Heliae, hom. 2. ad popul. Antioch. & Euseb. Emis. hom. 5. in Pascha. Quinta causa est, ut habeat Ecclesia catholica Dei permanens aliquod miraculum & quotidianum, in quo omnia nostrae religionis dogmata perspicimus, & contra haereticos defendamus. Sic Chryso. hom. 83. in Matth. eum in cendam esse, inquit, haesim Manichaeorum, Valentinianorum, & Marcionitarum, qui omnes siue veram mortem, siue veram carnem, siue reliquam vitae dispensationem negent, hoc sacramento refutantur. Negantes etiam carnis resurrectionem, Ireneus lib. 4. c. 35. ex hoc sacramento redarguit, dicens, aut sententiam mutant, aut abstineant ab Eucharistia. Et Ignatius citatus a Theodoro ep. ad Smyrnenfes Dialog. 3. quonia comunicat nobis vim resurgendi ad vitam immortalem. Cyrillus etiam ex veritate Eucharistiae & reali etiam coniunctione Christi per eam sumptam a no-

bis, refellit Arrianos lib. 11. in Ioan. Sexta causa est, ut sit in hoc sacramento mysterium ad probationem fidei nostrae, non infidelibus, qui ex visibilibus miraculis ad inuisibilem fidem perducuntur, sed fidelibus, qui per hoc sacramentum continuo in merito fidei de sua religione exerceantur; cum habeant sibi quotidie propositam in altari Eucharistiam, circa quam sensus & ratio certat contra obedientiam, quam fidei & verbo Dei debemus, cum non sit aliud miraculum huic simile nisi in ipso Christo per incarnationem: haec enim sensu nunquam percipi potuit, sicuti neque Christus in sacra Eucharistia, ut eleganter profequitur Algerus, lib. 2. contra Berengar. c. 3. ut quod dictum est a Domino de seipso propter incarnationem: beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me, idem verum dici possit de hoc sacramento. Septima causa, est humilitatis commendatio, quae maxime fuit accommodata ad medendum nostrae superbiae. Haec enim humilitas ipsa incarnatione & crucifixione commendatur: sed illa fuit profundissima, quando creaturarum speciebus inseparabiliter se coniunxit, non dedignatus se comedi & deglutiri: de cuius rei consideratione eleganter differit D. Aug. Conc. 1. in Psal. 33. nos autem ex hoc discamus humilitatem, dum ad has infimas panis & vini species latentem diuinitatem adorare tenemur. qua enim ratione superbia sanari potuit, si hac filij Dei humilitate sanari non potest? Haec de causis institutionis.

11 Nunc de ipsa Eucharistiae institutione dicendum est. est autem institutio nihil aliud, quam materiam certam designatam, & conceptam verborum formam, vim tribuere sanctificationi per signum sensibile & usum eiusdem. omnia vero sacramenta a Christo immediate fuisse instituta, in doctrina de sacramentis in genere ostendimus, & definitum est in Conc. Trid. sess. 7. can. 1. de sacramentis in genere: sed Eucharistiam a Domino institutam, cum euangelia apertissime testetur Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. & Paulus, 1. Cor. 10. admonens se ita accepisse a Domino, nullus est, qui dissentiat: praesertim cum abrogatio veteris testamenti, & noui constitutio, quae in hoc sacramento facta est, propria sit Christi auctoris noui testamenti & sanguine suo conditoris, quia lex per Moysen, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Ex praecedenti etiam institutionis sa-

Institutio Eucharistiae. 3. p. 973. 44. 5.

De tempore huius institutionis infra in disputatione de pane azimo.

Comment.in D. Tho. tert. part.

cramentorū definitione, apertè confirmatur, quia materiā Christus præscriptis panē & vinū, formam designauit, cū eadē consecrauit subiectā materiā: vis sanctificādi expressa est Ioan. 6. illis verbis: Qui māducat hunc panē, viuet in æternū: autoritas autē & potestas data est Ecclesie ad cōficiendū hoc sacramentū, illis verbis, [hoc facite.] nullo igitur modo dubitari potest Christū fuisse autorē & institutorē huius sacramenti. Res autē gesta colligitur ex eisdē Euāg. Paulo & sacro canone: ab his omnibus narratur, Christū Dñm accepisse gratias agēs panē, benedixisse, fregisse, dedisse, illis verbis prolatis, [hoc est corpus meū:] & ita de disse similiter vinum, præcedēte illa benedictione, & prolatis illis verbis similiter: hic est calix sanguinis mei, hoc factū præcepto Apostolis præsentibus cōmendasse, etiā scriptū est ab eisdem, cū dixit: [Hoc facite in meam cōmemorationē] atq; panē hoc modo & præcepto, similiter & vinum, ad perpetuā huius sacramēti consecrationē dedicauisse, vt ab omnib⁹ Patribus deinceps in Ecclesia catholica semper explicatum est, & repetitum à Conc. Tridē. Sess. 13. c. 2. legendus est Iræneus lib. 4. c. 3. 2. & Cypria. lib. 2. epist. 3.

Institutionem
huius sacramēti
et circumstantias

12 Circumstantiæ etiā huius institutionis, quia valde exprimunt huius sacramenti dignitatē, cōsiderādē à nobis sunt. Primo igitur cōsiderabis animum & intimū affectū Christi, quo parturiēs illud, quod prophetarū & figurarū antecedentiū oraculis prænuntiabatur. tantopere gestiret ad veteris testamēti impletionē, & noui designationē, hoc sacramentū & sacrificium institueret. Hunc affectū illa verba exprimūt Luc. 22. Desiderio desiderauit hoc Pascha manducare vobiscū, antequā patiar. Neq; enim tā vehementer cōcupiuit carnem agni legalis, vt obseruauit Tertu. lib. 2. cōtra Marcionem, quā suū Pascha, expleto priori, cōsummare. Propterea agni Paschalis tā accuratē fit mentio ab Euāgelistis, quoniā illius impletionē secuta est noui sacrificij & fœderis institutio. Magnū igitur & excellens beneficiū esse oportuit in hoc sacramēto, cuius institutionem Christus tātopere expetiuerat. Secundō, cōsiderabis etiā quem affectum gesserit Christus erga suos in eadem institutione: hunc enim significauit Ioānes, c. 13. dicens: Sciens Iesus, quia venit hora eius, vt trāseat de hoc mundo ad

Patrem, cum dilexisset suos, qui erāt in mōdo in finem dilexit eos, &c. Significās proculdubio, vt inquit Conc. Trid. Sess. 13. c. 2. in hoc sacramento effudisse Dñm diuitias diuini sui erga homines amoris, memoriā faciens mirabilium suorum. Tertio, ad magnitudinem rei efficiēde exprimendā, suā autoritatem & potestatem demonstrat. Sic enim scriptum est eod. c. 13. Sciens quod omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit. Similiter declarauit suā potestatem instituturus, vel promulgaturus baptismum, Matth. ult. his verbis: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. & in institutione sacramenti poenitentia, docet se à Patre missum esse, & eius rei facultatē accepisse, Ioā. 20. his verbis: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: & cum hoc dixisset, insufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Quarto ad præstantiā sacramenti instituti, pertinet ceremoniæ plures & insolitæ adhibitæ in ipso opere, suspexit in cælum, singulares Patri gratias egit, lauit pedes discipulorū, quibus docuit humilitatem, charitatem, mundiciem futuro sacramento, quod meditabatur, accomodatam.

13 Quinto, vim & dignitatem sacramēti declarat diuina illa oratio, quā habuit Dñs Ioan. 13. & sequētibus capitibus, aut in ipsa cœna, aut certè perfecta cœna, ex occasione inchoati noui testamēti in sacramenti huius institutione. ad hoc pertinent illa: Nunc cognouerunt, quia omnia, quæ dedit mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt: & nunc clarificatus est filius hominis: & Pater venit hora. clarifica filium tuum: & ego pro ipsis sanctifico me ipsum. Sanctificari enim dicuntur ea, quæ offeruntur, & ideo hæc sanctificatio ad oblationē cœnæ pertinet. Ex quibus cōstat, quā sit hoc intimū Christianæ religionis mysterium, cū, eo cœpto, totus iā erat Christus in ipsa mortis meditatione, licet ante mortem, & in ipso prius dedicauit nouū testamētum in sanguine suo, quàm sanguis ipse funderetur: & idcirco iam cōmemorat de regno, iam dicit se non esse de hoc mōdo, & iam ferè omnia cōsummare. Sexto, ipsum tempus reddit sacramentum institutum illustrius. Tempus enim erat vltimum vitæ Christi, vt esset in fine testamēti, vltimum ferè ex suis operibus, quo tenacius mentibus fidelium infi-

geretur

Quæst. lxxiiij.

geretur, & vehementius commendareretur mysterij altitudo, inquit D. August. epist. ad Ianuarium. Si vero tempus anni & festiuitatis expectes, erat prima dies azymorum feria quinta, decimaquarta luna, ad vesperam, vt actio sacra & noua omnino immolationi & māducatiōni agni Paschalis responderet. quod si species opportunitatem rei gerendæ, videbis hoc insigne opus peregrinæ Dominum, post inchoatā passionem, quasi in tertio ordine eorum, quæ facta notantur circa mortem Christi. passio enim Christi quibusdam veluti gradibus perfecta est in primo fuit traditio, in secundo venditio, in tertio sacramenti institutio & dispensatio, vt inquit D. Tho. 3. p. q. 85. art. 5. ad 3. hanc opportunitatem temporis significauit Dominus, Matth. 26. illis verbis, tempus meum propè est, apud te facio pascha.

14 Septimò, ad locum sacramenti instituti pertinet electa ciuitas Hierosolymorum; vnde Dominus ite in ciuitatē, Matt. 26. domus & hospes, hunc enim fidelem esse oportuit, & taciturnum, & fortassis nõ ignarum diuini consilij, vt videntur illa verba innuere, quibus per discipulos eum Dominus admonet, tempus suum propè esse. Nisi fortè dicamus, in hunc hominem & domum eius vsum Dominū suā potestate, vt inclinaret eius animum ad faciendam, quæ Dominus vellet; quæmadmodum paulò ante fuerat vsum in abducendo alino ad Dominicum vsum, Matt. 21. ciuitas princeps, in qua templum, & sacrificia, nouo sacrificio instituendo fuit valde accommodata: in domo etiam fuit cenaculum grande, stratum Luc. 22. ad secretam illam institutionem, mysteria, & sermonem habitum valde congruentia, vt satissimè explicat Origen. hom. 35. in Matth. Octauo & vltimo, mysterij magnitudinem declarat adhibiti testes, Apostoli tātum, neque mater ipsa aut alij fideles admissi, quia suprema noui cultus instituendi administratio & dispensatio, ad eos tantum deinceps pertinere debebat. an verò Iudas mysteriorum institutioni presens fuerit, in doctrina de vso sacramenti per Christum, commodius disseremus.

Articu. i. 12

QVÆSTIO LXXIII.
De materia Eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

DEinde considerandum est de materia huius sacramenti. Et primò, de specie materia: secundò, de conuersione panis & vini in corpus Christi: tertio de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento: quartò, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacramento remanēt.

¶ Circa primum quærentur octo. Primò, vtrum panis & vinum sint materia huius sacramenti.

Secundò, vtrum ad materiā huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.

Tertio, vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.

Quartò, vtrum sit panis azymus, vel fermentatus.

Quintò, vtrum materia huius sacramenti sit vinum de vite.

Sextò, vtrum sit admiscenda aqua.

Septimò, vtrum aqua sit de necessitate huius sacramenti.

Octauò, de quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS I.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & vinum.

AD primū sic proceditur. Videtur, quod materia huius sacramenti non sit panis & vinū. Hoc enim sacramentū perfectius debet repræsentare passionem Christi, quàm sacramēta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materia sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionē Christi, quàm panis & vinum. Ergo materia huius sacramenti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & vinum.

¶ 2. Præterea, Hoc Sacramentū est vbique celebrādum. Sed in mul-

Bb 4 tis

4. dist. 11. q. 2.
ar. 1. q. 1. & 2.
& 4. contra 4. c.
61. & 68. 1.
cor. 11. le. 5. co.
2. & 3.

ris terris non inuenitur panis triticus, & in aliquibus non inuenitur vinum: ergo panis & vinum non sunt conueniens materia huius sacramenti.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentum competit sanis & infirmis. Sed vinum nocet quibusdam infirmis. Ergo videtur, quod vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod Alex. ¶ Papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tantum & vinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur.

RESPONDEO dicendum, quod circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ (vt August. dicit in lib. de hæresibus) offerunt panem & caseum in hoc sacramento, dicentes à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouium fuisse celebratas. Alij verò, scilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis punctationibus vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eum farinae, panemque inde facientes. Quidam verò, qui dicuntur, Aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores, & similes excluduntur, per hoc quod Christus hoc sacramentum sub specie panis & vini instituit, vt patet Matt. 26. Vnde panis & vinum sunt materia conueniens huiusmodi sacramenti. Et hoc rationabiliter. Primum quidem, quantum ad usum huius sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio

communiter fit in aqua, ita panis & vinum, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis. Secundum, quantum ad passionem Christi, in qua sanguis est à corpore separatus. Et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale Dominicæ passionis, seorsum sumitur panis vt sacramentum corporis, & vinum vt sacramentum sanguinis. Tertium, quantum ad effectum consideratum in vnoquoque summentium, quia vt Ambr. ¶ dicit super Epist. ad Cor. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. Et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis verò sub specie vini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Leui. 17. quod anima carnis in sanguine est. Quartum, quantum ad effectum respectu totius Ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibus, sicut panis conficitur ex diuersis granis, & vinum fluit ex diuersis visis, vt dicit ¶ glo. super illud 1. Cor. 10. Multi vnum corpus sumus, &c.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet carnes animalium occisorum expressius representent Christi passionem: tamen minus competunt ad communem usum huius sacramenti, & ad Ecclesiasticam unitatem significandam.

AD SECUNDUM dicendum, quod licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum: tamen de facili ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad usum huius sacramenti. Nec propter defectum alterius est vnum tantum sine altero consecrandum, quia non esset perfectum sacramentum.

AD TERTIUM dicendum, quod

1. ad Cor. 11. super illud hoc sacramentum est tom. 5.

Id habet Beda in hunc locum ex Aug. ex sermo. 2. Pasche. tom. 3.

vinum in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere. Et tamen si nocentum timeatur, non est necesse quod omnes accipientes corpus Christi etiam accipiant sanguinem, vt infra dicitur. ¶

2. 80. art. 12.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti.

4. di. 1. q. 2. ar. 1. q. 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. Effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ. Sed sicut dicitur* in secundo de anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multo magis in hoc sacramento (quod dicitur Eucharistia, id est, bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.

Lib. 2. de anima. text. 4. 1. 10. 2.

¶ 2. Præterea, Ministris Ecclesiæ non est à Christo data potestas ad ea, quæ pertinent ad irrisionem fidei & sacramentorum eius, secundum illud 2. Corint. 10. Secundum potestatem quæ dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem. Sed hoc esset ad irrisionem sacramenti, si sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod est in celario. Ergo hoc facere non potest.

¶ 3. Præterea, Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solum aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis, & vini consecrari potest.

SED CONTRA est, quod mul-

tum opponitur paucis, & magnum paruo. Sed nulla est ita parua quantitas panis aut vini, quæ non possit consecrari. Ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt quod sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem panis aut vini, puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio. Sed hoc non videtur esse verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finem, sicut materia ferreæ est ferrum, vt sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est usus fidelium. Vnde oportet quod quantitas materiæ huius sacramenti determinetur per comparisonem ad usum fidelium. Non autem potest esse quod determinetur per comparisonem ad usum fidelium, qui nunc occurrunt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens, non posset consecrare multas hostias. Vnde relinquatur, quod materia huius sacramenti determinetur per comparisonem ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus. Vnde non potest dici, quod quantitas materiæ huius sacramenti sit determinata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem secundum comparisonem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum usum ordinatur hoc sacramentum non est determinatus. Vnde non est simile.

AD SECUNDUM dicendum, quod potestas ministrorum Ecclesiæ ad duo ordinatur. Primum quidem ad effectum proprium. Secundum, ad

finem effectus. secundū autem non tollit primum. Vnde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi propter aliquem malū finem (puta ut irrideat, vel veneficia faciat) propter intētionem mali finis peccat; nihilominus tamē propter potestatem sibi datā perficit sacramentū.

AD TERTIVM dicēdum, quod baptismi sacramentum perficitur in vsu materiæ, & ideo per formā baptismi non plus de aqua sanctificatur, quam quantū venit in vsu. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ. Et ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quod sit panis triticeus.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod non requiratur ad materiā huius sacramenti quod sit panis triticeus. Hoc enim sacramentum est rememoratiuum Dominicæ Passionis, sed magis videtur esse consonum Dominicæ Passionis panis ordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus paup̄es turbas in monte (ut dicitur Ioan. 6) quā panis triticeus. Ergo panis triticeus nō est propria materia huius sacramenti.

¶ 2. Præterea, Figura est signum speciei naturalibus rebus. Sed quædam frumenta sunt, quæ habent similem figuram grano tritici, sicut, far, & spelta, de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad vsu huius sacramenti: ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

¶ 3. Præterea, Permixtio speciei soluit: sed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumēti permixtionem non habeat, nisi for-

tē de electis granis, studiosè fiat. Non ergo videtur, quod panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

¶ 4. Præterea, Illud quod est corruptum, videtur esse alterius speciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam non videtur esse panis triticeus. Ergo videtur, quod talis panis non sit propria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod in hoc sacramento continetur Christus, qui se grano frumenti comparat Ioan. 12. dicens: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsi sunt solum manet. Ergo panis frumenti, siue triticeus est materia huius sacramenti.

RESPONDEO dicēdum, quod sicut dictum est ad vsu sacramentorum assumitur talis materia, quæ communius apud homines in talē vsu venit. inter alios autem panes communius homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur esse intrōducti in huius panis defectum. Et ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentū instituisse, qui etiam panis magis confortat hominem, & ita convenientius significat effectum huius sacramenti. Et ideo propria materia huius sacramenti, est panis triticeus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod panis ordeaceus cōpetit ad significandā, tū duritiē veteris legis propter duritiē panis, tum etiā quia ut Aug.† dicit in lib. 83. Quæstionū, ordeī medulla, quæ tenacissima palea tegitur, vel ipsam legē significat, quæ ita data erat, ut in eavi tale animæ alimentū corporalibus sacramētis obtegeretur, vel ipsum populuma

4. di. 11. q. 2. arti. 2. q. 1. & di. 19. q. 1. arti. 2. q. 1. ad 1. & 4. contra c. 68 & 1. co. 11. le. 7. in princ.

Art. 1 huius q. & q. 66. ar. 3.

Q. 61. circa principiu. bo. 4.

populum nondum expoliatū carnali desiderio, quod tanquam palea cordi eius inherebat. Hoc autē sacramentum pertinet ad suave iugū Christi, & ad veritatē iam manifestatam, & ad populū spiritualē. Vnde non esset materia conueniēs huius sacramēti, panis ordeaceus.

AD SECVNDVM dicēdum, quod generans generat sibi simile in specie: sit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitū quātum ad accidentia, vel propter materiam vel propter debilitatē virtutis generatiuæ. Et ideo si qua frumenta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt (sicut ex grano tritici seminato in malis terris, nascitur siligo) ex tali frumento panis confectus, potest esse materia huius sacramēti. Quod tamen nō videtur habere locū neque in ordeo, neque in spelta, neque etiam in farre, quod inter omnia est grano tritici similius. Si similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur significare propinquitatem, quā identitatem speciei; sicut ex similitudine figuræ manifestatur, quod canis & lupus sunt propinquæ speciei, non autem eiusdem. Vnde ex talibus frumentis, quæ nullo modo possunt ex semine grani generari, non potest confici panis, qui sit debita materia huius sacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quod modica permixtio nō soluit speciem, quia id, quod est modicū, quodam modo absimitur a plurimo, & ideo si sit modica admixtio alterius frumēti ad multo maiore quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui est materia huius sacramenti. Si verò sit magna permixtio (puta ex æquo vel quasi) ta-

lis permixtio speciem mutat. Vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius sacramēti.

AD QVARTVM dicēdum, quod aliquādo est tanta corruptio panis, quod soluitur species panis, sicut cum continuitas soluitur, & sapor, & color, & alia accidentia mutantur: vnde ex tali materia non potest confici corpus Christi. Aliquando verò non est tanta corruptio, quæ speciem soluat, sed est aliqua dispositio ad corruptionem, quod declarat aliqualem immutatio saporis. Et ex tali pane potest confici corpus Christi: sed peccat conficiens propter irreuerentiā sacramenti.

Et quia amidum est ex tritico corrupto, non videtur quod panis ex eo confectus, possit fieri corpus Christi; quamuis quidam contrarium dicant.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum nō debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi. Sed Christus videtur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato, quia sicut legitur Exod. 12. Iudæi secundum legem incipiebāt uti azymis in die Paschæ (quod celebratur decima quarta luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ, ut habetur Ioan. 13. Ergo & nos debemus hoc sacramentum celebrare in pane fermentato.

¶ 2. Præterea, Legalia non sunt obser-

4. di. 11. q. 2. arti. 2. q. 3. & 4. co. c. 68. & opus. 1. ca. 61. & Ioan. 6. c. 61. 2.

obseruāda tēpore gratiē. Sed uti a-
zymis, fuit quēdā legalis cæremoni-
a, ut patet Exod. 12. Ergo in hoc
sacramento gratiē, non debemus
azymis uti.

Quæst. 73. ar. 3
ad 3.

¶ 3. Præterea, Sicut supradictū est
† Eucharistia est sacramentū chari-
tatis, sicut baptismus fidei: ut supra
dictū est. Sed feruor charitatis, sig-
nificat per fermentū ut patet in glo.
† Super illud Matt. 13. Simile est re-
gnū cęlorum fermento, &c. Ergo
hoc sacramentum debet cōfici de
pane fermentato.

Glo. interlinia
res ibi.

¶ 4. Præterea, A zymū & fermē
tatum sunt accidentia panis, nō va-
riātia ei⁹ speciē. Sed in materia ba-
ptismi nulla discretio adhibetur
circa differentiā accidentiū aquæ;
puta si sit salsa vel dulcis, calida vel
frigida. Ergo in hoc sacramēto ali-
qua discretio adhiberi non debet,
vtrū panis sit azym⁹ vel fermentatus

SED CONTRA est, quod extra
de celebratione † missarū, c. literas
punitur sacerdos, qui in pane fer-
mentato & scypho ligneo missarū
solennia celebrare præsumpsit.

In decret. lib. 3
tit. 41. c. literas
& est ubi nō
illius titulus.

RESPONDEO dicendum, quod
circa materiā huius sacramēti duo
possunt cōsiderari, scilicet quid sit
necessariū, & quid conueniens. Ne-
cessariū quidē est, ut sit panis triti-
ceus (sicut dictū est*) sine quo non
perficitur sacramentū. Nō est au-
tē de necessitate sacramenti, quod
sit azymus vel fermentatus, quia in
vnoquoq; cōfici potest. Conueniēs
autē est ut vnusquisq; seruet ritum
suę Ecclesię in sacramēti celebra-
tione. Super hoc autē sunt diuersę
Ecclesiarum consuetudines. Dicit
enim beatus Greg. in registro: Ro-
mana Ecclesia offert azymos pa-
nes, propterea quod Dñs sine vlla

Art. præce.

cōmixtione suscepit carnē, sed Grę-
cę Ecclesię offerūt fermentatū, pro-
eo quod verbum Patris indutū est
carne, sicut fermentū miscetur fari-
nē. Vnde sicut peccat presbyter in
Ecclesia Latinorū, celebrās de pa-
ne fermentato, ita peccaret presby-
ter Gręcus in Ecclesia Gręcorū ce-
lebrans de pane azymo, quasi per-
uertēs Ecclesię suę ritū. Et tamen
cōsuetudo de pane azymo celebrā-
di, rationabilior est. Primò quidē
propter institutionem Christi, qui
hoc sacramētū instituit prima die
azymorū (ut habetur Matth. 26. &
Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil
fermentatū in domibus Iudęorum
esse debebat, ut habetur Exo. 12. Se-
cundò, quia panis est propriē sacra-
mentū corporis Christi (quod sine
corruptione conceptū est) magis
quā diuinitatis ipsius, ut infrā pate-
bit. * Tertio, quia hoc magis cōpe-
tit synceritati fideiū, quę requiri-
tur ad vsum huius sacramēti, secū-
dū illud, 1. Cor. 5. Pascha nostrum
immolatus est Christus, itaq; epu-
lemur in azymis synceritatis & ve-
ritatis. Habet tamen hęc consuetu-
do Gręcorū aliquā rationē, & pro-
pter significationē quā tēgit Gręg.

2. 76. ar. 11

† & in detestationē hęresis Nazareo-
rū, qui legalia Euāgelio miscebāt.

Loco citato in
istomet ar.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod sicut legitur Exo. 12. solēnitas
Paschalis incipiebat in vespere
quartę decimę lunę, & tunc Chri-
stus post immolationē agni Pascha-
lis hoc sacramentū instituit. Vnde
hęc dies à Ioanne dicitur præcede-
re diē Paschę, & à tribus aliis Euā-
gelistis dicitur prima dies azymo-
rū, quando fermentatū in domibus
Iudęorum non inueniebatur, ut di-
ctū est. * Et de hoc supra notatum
est ple-

In cor. ar.

2. 46. ar. 9. ad
arg.

est plenius in tractatu Dominicę
Passionis.

AD SECVNDVM dicendum, quod
cōficiētes ex azymo, non intēdūt
cæremonias legis seruare, se cōfor-
mare se institutiōi Christi. Et ideo
non iudaizant alioquin & celebrā-
tes in pane fermentato, iudaizarēt,
quia Iudęi panes primitiarū, fermē-
tatos offerebant.

AD TERTIVM dicendum, quod
fermentum significat charitatem
propter aliquem effectum, quia sci-
licet panem facit sapidiore & ma-
iorem. sed corruptionē significat
ex ipsa ratione speciē.

Ar. 3. huius q.
ad 4. arg.

AD QVARTVM dicendum, quod
quia fermentum habet aliquid cor-
ruptionis, & ex pane corrupto non
potest confici hoc sacramentū (ut
dictum est†) ideo magis attēditur
circa panem differentiā azymi &
fermentati, quā circa aquā bap-
tismi, differentiā calidi & frigidi. Pos-
set enim tanta esset corruptio fer-
menti, quod ex eo non posset confi-
ci sacramentum.

Sententia & conclusiones quæst.

PRIMA conclusio: Panis & vinū
est accommodata materia huius sa-
cramenti. Primò, quia cū in his sit præci-
pua corporis refectio, significant animę
spiritualem refectioem. Secundò, quia
cum ex multis granis coniunctis efficiā-
tur, apte significant vnionē fidelium in-
ter se & cum Christo, quæ est huius sa-
cramenti effectus.

Secunda conclusio: Panis ad neces-
sitate sacramenti sit triticeus, & quacū-
que quātitate, modò retineat naturam pa-
nis, azymū autem aut fermentatū esse, ad
eandē necessitatem nihil refert, cū vter-
que sit panis. Seruet tamen sacerdos ritū
suę Ecclesię, Gręcus cōsecrandi in fer-
mentato, Latinus in azymo.

COMMENTARIVS.

EX hac institutione colligitur mate-
ria, forma & minister huius sacra-
menti, de quibus deinceps dicendum est. Pri-
mū autē de materia, deinde de forma, effe-
ctibus illius & adiunctis, tandē de ministro,
materia constat ex institutione Dñi, Cōci-
liorū decretis, Patribus, vsū & praxi Eccle-
się, esse panē & vinum: quia Dñs sumptū
panē, benedixit & consecrauit, dicens: hoc
est corpus meū: similiter & calicē vini: Cō-
ciliorū decreta plurima, deinceps refere-
mus contra hęreticos peruertentes mate-
riā huius sacramēti, in quibus conciliis san-
ctū est, in altari tantū esse offerēda Dño pa-
nē & vinū, ut ex his mutatis in corpus & san-
guinē Dñi, fiat verū & perfectū nostrū sa-
cificium & sacramentū, ipse Christus sub
specie panis & vini. ynde ex hac materia
vocatū diximus hoc sacramentū principio
huius doctrinę de Eucharistia, sacramentū
panis & vini aut calicis. in Actis etiā Apo-
stolorum sæpē dicitur fractio panis, & ab
aliis benedictio calicis. Est autē accommo-
data & conueniens materia huic sacramē-
to: tum ratione significationis, quæ est pri-
ma in sacramētis, tum ratione vsus & effe-
ctus proprii, quem significat atq; efficit. Si-
gnificat enim hoc sacramentum animę ro-
bur, recreationē & refectioem: panis autē
cor hominis confirmat, vinum spiritum vi-
tę recreat, Psal. 103. Hęc autē duo panis &
vinū, integrā per se refectioem continēt,
naturę humanę valdē accommodatā, qua so-
la sine cæteris sufficiēter & salubriter viu-
tur: sine ipsa autē reliqua omnia solidā refe-
ctioem non efficiunt, & ideo hęc panis &
vini refectio, ad omnē partem vitę latissi-
mē patet. Vnde recte inquit Irenęus lib. 4.
c. 32. quod sunt primitię ex creaturis Dei.
Sūt valde mūdę & tractabiles ad ritū noui
testamēti, & cōmodiores rerū speciēs, quā
carnēs animalium occisorū, quę sine summa
forditię tractari nō possunt. Significat etiā
valde accommodatē vnitatē ecclesiasticā,
quā efficit hoc sacramentū, quatenus sūt
panis & vinum ex granorum & vuarū con-
iunctione: vnde D. Aug. tract. 26. in Ioan-
ne, inquit, Dñm cōmendasse corpus & sangui-
nē suum, in his rebus, quę ad vnū redigun-
tur. Præterea, congruenter passionē Dñi si-
gnificant, cuius memoriale est hoc sacra-
mentū, quatenus sub specie vini cōtinetur
in proprio signo sanguis, ut representetur
effusus

Materia huius
sacramenti est
panis & vinū.

Comment. in D. Tho. 3. part.

effusus ex corpore, sicut in passione effusus est, & sub specie panis corpus seorsum: quamuis ratione cōcomitantia, vt postea ostendetur, totus Christus sub quavis specie integer contineatur: quare in vtraque materia, & post consecrationem in specie vtriusq; imago Christi morientis in cruce nobis obicitur. Representatur denique eiusdem effectus huius sacramēti, in corpore, representata eius cōcupiscētia, & in anima infusa gratia, quia species panis salutē corporis, species vini salutē animę significat, quatenus anima carnis in sanguine est, vt dicitur Leuit. 17. & species vini post consecrationē sanguinē Christi continet, vt quāuis totius sumptionis huius sacramenti, vnus sit perfecte effectus, is tamen diuersis speciebus distinctē representetur.

2 Sed quoniam multa sunt genera panis & vini, & vinū purum aut aqua dilutū potest intelligi, distinguenda est eadē materia panis & vini, vt intelligatur, quæ sit requirenda ex necessitate sacramēti, & Christi institutione, & quæ ex necessitate præcepti ecclesiastici, sine priori sacramentū non conficitur, sine posteriori sine peccato nō conficitur, sed conficitur tamen verū sacramentum. De priori est hæc sententia, panis triticeus & vinū vitis est materia Eucharistiæ, credidit enim semper Ecclesia in huiusmodi pane & vino Christum cōsecrasse, in huius sacramenti institutione, nec in solēnitatē Paschali aliū panē appositū fuisse credere quis prudenter potest: & vinū vitis expressit Euangelista appellās genimē vitis, atq; etiā panis appellatio, in vulgari & populari sermone, vnde verborū vñs sumendus est, triticeo tantū attribuitur. Vnde veteres Theologi simpliciter & indistinctē affirmant materiā huius sacramenti panē & vinū, vt constat ex Cypriano lib. 2. ep. 3. Damasc. lib. 4. c. 14. & alijs. & vinū quodcūque, modō sit vitis, vt dixit Euangelista, & panē similiter ex quouis tritico, quāuis sint eius diuersæ species, quia panis & vinū simpliciter dicuntur ex tritico & vite, cuiuscūq; speciei sint. Scholastici Theologi pro suo more & instituto, exactius de his disputantes, subtilius ista distinguunt, nos ea in quibus consentiūt proponemus primū, deinde de eorū cōtrouersis cōmodius diiudicabim⁹.

3 Omnes igitur primō consentiunt, in eo quod nō sit propriē panis, sacramentū non cōfici, vt in farina, simila, massa incocta, aut

elixa, aut si farina, ex qua panis fit fuerit, aliquo alio humore, quā elementalī aqua temperata, vt lacte, vino, aqua rosacea, aliove succo herbarū, vel saltem si in panis confectione, maior sitistorum, quā aquæ, aut æqualis, vel prope æqualis copia: idē dicendū est de permissione aliarum rerū cū tritici farina: sic enim vulgaris panis species mutatur, & ex cōsequenti ad consecrationē inepta redditur. idē asserere oportet, si id adhibeatur, quod mucore aut vetustate planē corruptū esse constet, aut villo modo perspicuū sit, non esse aut nunquā fuisse panem. Neque est opus hic subtilius disputare, an massa farinæ sit eiusdem vel alterius speciei à pane, & an cōcoctio ab igne sit tantū accidens panis, non immutans aut conficiens naturā rei. Satis enim nobis esse debet, quod Christus vulgarem panem accepit humanę conditioni, arte & igne præparatū. Secundō, consentiūt omnes, panē ex leguminibus cōfectum, si is panis dicendus est, nō esse materiā huius sacramenti, quia neq; propriē sit panis, vt ex fabis, pis, cicere, lēt., siliquis, & similibus, nedū ex radicibus herbarū aut fructibus arborū, vt amigdalīs, castaneis, nucibus & huiusmodi. Ac proinde neq; in amylo, quod à quibusdā corrupto & populari vocabulo, amyldū dicitur, consecrari potest: quoniam ad illud conficiendū, non cōminuitur mola tritici, vnde nomē habet, sed arte & vehemēti in aqua maceratione, soluitur tritici substantia in lacteū quendam cremorem, vnde fiunt cibi delicatissimi. De amyli præparatione Dioscor. lib. 2. c. 94. Gal. lib. 1. de alimē. facult. c. 8. vnde si ex farina amyli exiccata panis fiat, nō cōsebitur materiā huius sacramēti, quia non est ex tritico, sed ex corrupto prius in amylo.

4 Tertio cōsentiunt omnes à materia huius sacramēti prorsus excludi hordeū, auenā, milium, quia ex his, panis humanus, qui simpliciter & propriē panis dicatur, nō fit. Sed in eo dissentiunt Theologi scholastici, an ex genere, quo cōtinetur tritici, vel potius ex speciebus tantū tritici, panis materia huius sacramēti, diiudicari debeat. quidā satis esse putant panē ex frumento cōfectum, frumentū autem esse, quod ex se emittit aristas, vt speltam, siliginem: sed quia Concilium Florentinum, in doctrina de sacramentis, praxis & vsus Ecclesiæ, panem triticeum tantum assumit ad consecratio-

Dissentio eorū dem.

Alb. 4. d. 122. ar. 7. Gab. q. 2. ex frumento, Durā. D. Th. ex tritico.

3. p. q. 74. ar. 2. & 3. aliquo 5.

Panis tritici

Consensio Theologorum.

Quæst. lxxliij. Art. 5. 6. 7. & 8. 16

crationem, hanc sententiam necessariō sequi oportet, & hic panis propriē & vulgari sermone dicitur, quo Euāgelia de his reb⁹ loquuntur. Sed quæ sint species tritici ex ratione naturali, & proprio vsu hominū, colligendum est. Quare obseruandum est fruges à physicis de natura stirpium differentibus diuidi in legumina & frumenta. frumētī species sunt, far adoreū, tritici, siligo, quia frumentū dictum Grecis sitos, est quicquid ex se emittit spicā & aristas, quibus carent legumina, siliginem veteres vocant delicias tritici. & ad eas species frumenti referunt, hordeum, Zeam, tipham, vt constat ex Plinio, lib. 18. cap. 7. & 8. & ex Theoph. lib. 8. de hist. plant. c. 4. Ruellio lib. 1. de plātis c. 20. & lib. 2. c. 3. refert autē idē autor eod. c. 20. tritici post tertiā factionem, in solo vliginoso, verti in siliginē. quod solū D. Tho. 3. p. q. 74. ar. 3. ad 2. vocat malas terras. Vnde ad iudicandū, quænam sit eadem species tritici, nō est necessaria probatio, quod generetur ex alio tritico, nisi cætera ad sint ad generationē similis in eadē specie. vt enim constat, ex animalibus generari aliquādo specie d similia, & monstrā sic sæpē contingit in frugibus & seminibus earū. tiphę semen si pistum feratur in tritici vertitur tritici sæpē in lolium degenerat ex Theoph. lib. 4. de causis plantarū c. 6. Ruell. lib. 1. de plant. c. 15. non mutatq; vero speciei, argumenta necessaria sunt, effecta propria panis de quibus Gal. lib. 1. de aliment. facult. c. 8. Ruell. lib. 2. de plant. cap. 14.

Disiliginē faræ, spelta.

Far aliquando est semen aliquādo arte variatur vbi sic Prusiana, Ruell. lib. 2. c. 17. Matthiol. lib. 1. epist. 50. 5.

18. c. 8. & Galen. lib. de atten. victus ratione c. 6. eandē esse putat cum tiphā cereali, quæ videtur centeno quibusdā, cum alia sit tiphā quæ quibusdā videtur espadaña ex Theophr. lib. 1. de hist. plant. c. 13. & Diosc. lib. 3. c. 116. Quod si Zea, sit semen illud tātopere à veteribus laudatum, vnde etiā & terra laudatur, quod Zeā ferat ab Homero, videtur sanē idē esse, quod siligo, vnde de siligine, spelta & farre, quorū meminit D. Hiero. ad c. 4. Ezech. maior pars Theologorū consentit, esse accommodatā huius sacramenti materiā, quod pertineat ad species tritici, & ex eis fiat optimus & delicatissimus panis, quāuis D. Th. responsione citata omnino neget, quod existimēt nō esse tritici species.

Diosc. tiphā cerealem vocat satraginem & spelta.

Dubia existens de materia sacramenti quid agendum sit.

6 Vbi autē de materia sacramēti necessaria, aliqua probabilis dubitatio inciderit, grau. simū peccatū est. materia dubia vti, & ab ea potius esset abstinendū, quā committere vt ad re diuiniſsimam, incertā materiā adferas. & idē de vino dicendum est, & de vtraq; materia, cū prudenter dubitatur, an sit corrupta. in qua re examināda, sicut moderata diligentia requiritur, & non minus studiū, quam in res graues conferrī solent non expedit cuiquā sibi excitare scrupulos, cū suspitionis aut dubitationis graues causæ non extiterint. ex inuitabili enim ignotātia efficietur, vt ne tū quidem peccemus, cū nihil conficimus. In iudicanda autē materia huius sacramēti, plurimū sinceris & integris sensibus tribuendū est, & nunquā committendum est, vt materia visu aut alio sensu nō explorata consecratur. quia opus quod in orbe geri potest optimū & sanctissimū, si negligentia nostra non ritē & ex dignitate transigatur, graue iudicium adferet. Hactenus de pane altera parte materiæ huius sacramenti.

ARTICVLVS V.

Vtrum vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

Ad quintū sic proceditur. Videtur, quod non sit propria materia huius sacramēti vinū vitis. Sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinū est materia huius sacramenti. Sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. Ergo in quolibet vino (puta malorum, granatorum, vel

4. d. 11. q. 22. ar. 3. q. 1. & 14. Cor. 11. 16. 72. prin.

vel mororum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacramentum, praesertim cum in quibusdam terris, vites non crescant.

¶ 2. Præterea, Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur, ut Isido.† dicit: sed de aceto non potest confici hoc sacramentum: Ergo videtur quod vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

¶ 3. Præterea, Sicut de vite sumitur vinum deputatum, ita etiam agresta & mustum. sed de his non videtur posse confici hoc sacramentum, secundum illud† quod in sexta synodo legitur, Didicimus, quod in quibusdam Ecclesiis sacerdotes sacrificio oblationis coniungant vvas, & sic simul utraque populo dispensant: præcipimus igitur, ut nullus sacerdos hoc ulterius faciat. Et Iulius Papa † reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento Domini calicis offerunt. Ergo videtur, quod vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod sicut Dominus se comparavit grano frumenti, ita etiam se comparavit viti, dicens Io. 15. Ego sum vitis vera. Sed solus panis de frumento, est materia huius sacramenti, ut dictum est. * Ergo solum vinum de vite, est propria materia huius sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primum quidem propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit, ut patet ex eo quod ipse dicit Matth. 26. circa institutionem huius sacramenti: Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundum, quia sicut dictum est, † ad mate-

riam sacramentorum assumitur id quod proprie & communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur quod de vite sumitur, alij vero liquores, vinum dicuntur secundum quandam similitudinem ad vinum vitis.

Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis lætitia, quia scriptum est, quod vinum lætificat cor hominis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum quandam similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescant quantum sufficit ad hoc sacramentum.

AD SECUNDUM dicendum, quod vinum sit acetum per corruptionem, unde non fit reditus de aceto in vinum, ut dicitur 8. Meta. † Et ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino aciescenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens, ut prius dictum est. *

AD TERTIUM dicendum, quod agresta est in via generationis, & ideo nondum habet speciem vini & propter hoc de eadem potest confici hoc sacramentum. Mustum autem iam habet speciem vini, nam eius dulcedo attestatur digestionem, quæ est completio a naturali calore, ut dicitur in 4. Mete. † & ideo de musto potest confici hoc sacramentum. Non tamen debent vvas integræ huic sacramento misceri, quia iam esset ibi aliquid præter vinum.

Prohibetur etiam ne mustum statim

tim expressum de vva, in calice offeratur, quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri. dicitur * enim ab eodem Iulio Papa: si necesse fuerit, botrus in calice comprimat.

ARTICVLVS VI. Vtrum aqua sit vino permiscenda.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratum fuit per oblationem Melchisedec, qui Gene. 14. non legitur obtulisse nisi panem & vinum. Ergo videtur, quod in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

¶ 2. Præterea, Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materiae. Sed aqua est materia baptismi. Ergo non debet assumi ad materiam huius sacramenti.

¶ 3. Præterea, Panis & vinum sunt materia huius sacramenti. Sed panis nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

SED CONTRA est, quod Alex. * Papa scribit. In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia Domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur.

RESPONDEO dicendum, quod vino, quod offertur in hoc sacramento debet aqua misceri. Primum quidem propter institutionem: probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permixto, secundum morem illius terræ. Unde & Prouerbiorum 9. dicitur: Bibite vinum, quod miscui vobis. Secundum, quia hoc co-

Eod. loco in ar. citat. & habetur de conse. d. 2. c. cum omne crimen, in me. & in Conc. 3. Brac. ca. 1.

4. dist. 11. q. 2. ar. 4. q. 1. Et in Cor. 11. de. 6. c. 3.

Lib. 2. meta. tex. 14. to. 3.

Ar. 3. huius q. ad 4. arg.

Lib. 4. c. 3. p. 2. rom 4. p. 100.

Exponitur lib. 20. Etymol. c. 3. circa med.

In 6. syno. c. 10. 28. & habetur de conse. d. 2. c. Didicimus.

Iulius 1. in decret. 7. a medio illius, & est Decretum. 7. in- ter eius decreta. 10. que sunt ab aliis separata.

Art. 3. huius quasi.

Art. 3. huius q.

Alexand. 1. in epist. ad omnes orth. a medio illius, to. 1. Conc.

* Habetur de conse. d. 2. c. Cum omne crimen circa medium.

li. 5. de sacra. c. 1. a me. to. 4.

Eod. li. 5. c. 17. to. 4.

D. Th. tert. part.

ARTICVLVS VII.

Vtrum permixtio aquæ sit de necessitate huius sacramenti.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur quod permixtio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. Dicit enim Cyprian. * ad Cæciliū. Sic calix Domini non est aqua sola & vinū solū, nisi vtrunq; misceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, nisi vtrunq; scilicet, farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admixtio aquæ ad farinam est de necessitate huius sacramenti. Ergo pari ratione, admixtio aquæ ad vinum.

¶ 2. Præterea, In passione Domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiit sanguis, ita & aqua. Sed vinum, quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti: ergo pari ratione & aqua.

¶ 3. Præterea, Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quæcunq; aqua huic sacramento apponeretur, & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcūque alia huiusmodi aqua. Quod non habet usus Ecclesiæ: Aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod Cyprianus dicit: Si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignorāter, vel simpliciter non obseruauit, vt, scilicet, aquam vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi. Quod non esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum, vel panis. Non ergo aquæ admixtio est de necessitate sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod iudicium de signo sumendum est ex

eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam mixtam vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum est. * Sed & hoc ipsum, quod de latere Christi pendens in cruce aqua profluxit, ad idem refertur, quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dicitur est * autem supra, quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiae, usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo consequens est, quod appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum illud Cypriani est intelligendum, secundum quod dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, nō autem de essentia vini.

AD SECVNDVM dicendum, quod effusio sanguinis directè pertinebat ad ipsam Christi passionem, est enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat sanguis. Sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis, sed ad demonstrandum effectū passionis, qui est ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Et ideo aqua non seorsum offertur à vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum à pane. Sed aqua offertur vino permixta, vt ostendatur, quod vinum per se pertinet ad hoc sacramentum,

Quæst. lxxliij.

Artic. 8.

18

mentum, tanquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum quod adiungitur vino.

AD TERTIVM dicendum, quod quia admixtio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quantum ad sacramenti necessitatem, quæcūque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea. Quamuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram, quia de latere Christi pendens in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum, quod corpus Christi erat verè compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quod erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocent. III. dicit in quadam decretal. * Quia verò admixtio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, vt potest constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicunque alius liquor, quam vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum, quia non esset verus panis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit. Sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quā

titate poneretur ergo videtur, quod aqua debet apponi in magna quantitate.

¶ 2. Præterea, Parua aqua multo vino admixta corrumpitur. Quod autem corruptum est, iam non est. Ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parum apponere.

¶ 3. Præterea, Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quod gutta aquæ in totum dolium proficeretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non sufficit, quod parua quantitas apponatur.

SED CONTRA est, quod exera de celebratione missarum dicitur. * Perniciosus in tuis partibus inolebit abusus, videlicet, quod in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino, quam de qua ponendum.

RESPONDEO dicendum, quod circa aquam adiunctam vino, sicut Innocent. III. * dicit in quadam Decreta. triplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta vino per se manet, vino conuerso in sanguinem. Sed hæc opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambros. * dicit in lib. de Officiis, Ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem corpus Christi significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione patriæ. Et ideo alij dixerunt, quod sicut vinum conuertitur in sanguinem, ita aqua con-

uertitur

In 9. q. 83. art. 6. ad 4. & 6. 4. d. 11. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. 1. cor. 11. le. 6. c. 5. Lib. 2. epist. 3. inter finem & med. Innuitur de cōf. d. 2. c. 7.

ar. præc.

9. 73. art. 1. ad 3.

In decr. lib. 3. tit. 41. c. 8.

In decr. lib. 5. tit. 41. c. Perniciosus.

De celeb. miss. cum Martib. 5. Quæsiuit.

2. 2. epist. 3. inter finem & med. d. 11. m.

4. d. 11. q. 2. ad 4. q. 4. & 1. 10. 11. le. 6. co. 5.

In li. de his, qui misteris instruntur, c. 9. à med. to. 4. & habetur, de cōf. d. 2. c. 40.

Comment. in D. Tho. tert. par.

uertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur à vino, sicut vinum à pane. Et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi a deo modicum apponeretur de aqua, quod conuerteretur in vinum. Et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, ut solueretur species vini non posset perfici sacramentum. Vnde Iulius Papa * reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum, per totum annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua partem eius lauant, & sic offerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sufficit ad sacramenti huius significationem, quod sentiatur aqua, cum apponitur vino, non autem oportet, quod sit sensibilis post mixturem.

AD SECUNDVM dicendum, quod si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio. Sed cum aqua in vinum conuertitur, significatur, quod populus Christo incorporatur.

AD TERTIVM dicendum, quod si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

¶ Sententiæ & conclusiones quæst.

Conclusio est, vinum vitis est materia huius sacramenti altera pars: sed vino modicissima aqua permiscenda

est, non quidem ad necessitatem sacramenti, sed ad imitationem Christi, qui sic creditur probabiliter permiscuisse: ad significationem coniunctionis populi fidelis cum Christo: & ad consentiendum præcepto Ecclesiæ.

COMMENTARIVS.

Vinum vitis altera materie pars est ad consecrationem aptissima: dico autem vinum vitis, ut ab his vinis distinguatur, quæ improprie hanc appellationem retinent, ut dicitur vinum mali granati, aut mori, aut alterius succi. est autem dubitatio de musto, aceto, agresta, & vino conglaciato, quia à natura vini non multum abesse videntur, sed de his ita censent Theologi. Mustum ex vuis maturis, vel in dolia, vel in ipsum calicem recentissime expressum, verè vinum est & consecrabile: quia concoctum est, cum dulcedo sit concoctionis signum, 4 lib. meteor. cap. 3. & ita definitur. de consecrat. dist. 2. capit. cum omnes, et c. didicimus. ratio tamen sine peccato fit, ut in vino non defecato, quale est mustum, conficias, & urgente quidem maxima necessitate tantum licet, inquit Iulius I. epist. 7. in decreto septimo: quia feces, quæ in fundo calicis quæ citissime subsistunt, non sunt consecrationi subiectæ, nec Christi sanguinem vnquam continent. si verò diffusæ per totam vini substantiam, & non separata, consecrationem subierint, posteaque subsisterint, iam per corruptionem definit esse vini species, & corrupta vini forma definit esse sanguis: quæ omnia non contingunt sine magna irreuerentia sacramenti.

2 Acetum si intelligatur vinum acens consecrabile est, si verò intelligatur acetum proprie, consecrari non potest: quia illud non mutauit vini naturam, hoc autem mutauit: & consecratio illius, ut panis, qui iam incipit corrumpi, non fit sine peccato, propter irreuerentiam sacramenti. Agresta est succus vuarum plane immaturus & indigestus, quia nondum attingit vini speciem, & ideo in ea nulla consecratio fieri potest. Vltimum est gelu solidum ex vino, in quo est maior

De vino altera parte materie huius sacramenti.

Mustum.

Acetum.

Agresta.

Vinum conglaciatum.

Quest. lxxliij.

ior difficultas, & ideo sæpius in eo errari potest, sed hæc firmitiora & certiora videntur. vinum, quod vergit ad glaciem & concretionem, & adhuc humor est potabilis, consecrari potest, ut de vino acensenti dictum est: quia nondum soluta est vini species. quod si solidum gelu sit, nec villo modo potabile, quod est esse ineptum ad vsum sacramenti, summum sacri legum esset pro vino consecrare. & idem dicendum est de vino, quod ex gelu solidoliquefactum est: quod sit maxima dubitatio, an vinum ex duriore illa concretionem, naturam vini amittat, ut plerumque colorem & saporem.

3 Sed quid faciendum est de vino, quod post consecrationem in gelu solidum concreuerit, putandum ne est, ex ea immutatione fieri, ut desinat esse sanguis? ita sanè videtur, sicut definit esse corpus, cum panis species defecerint. Vnde liquefacto iam ad sumptionem vino, non redit sanguis, & ex consequenti, neque adorari potest: debet tamen in sacrario conditi, aut à sacerdote reuerenter, post sumptum sacramentum, consumi. Cum autem in regionibus Septentrionalibus, non raro sint vina variis modis adulterata, & omnibus etiam locis, variis rebus iniectis, permisceantur, & sint impura, magnam in eligendo vino consecrabili curam & studium sacerdotum esse oportet. Illud vero vinum, quod ex vuis iterum, aut tertio pressis, magna aquæ copia iniecta conficitur, omnino ad consecrationem adhiberi non debet: quia de quantitate admixtæ aquæ constare non potest. si enim æqualis sit aquæ copia, aut ferè æqualis, aut maior, licet colorem, aut saporem vini retinere videatur, vinum tamen non est: & ideo ad consecrationem ineptum. illa verò, quæ vini accidentia esse videntur, sunt ex mutatione aliorum similia effecta: cum hoc verè sit quoddam ex aqua & vino permixtum, in quo, eorum, quæ permiscuntur, similia quædam accidentia fiunt: sed natura mustorum & essentia non remanet, secundum probabiliorum physicorum sententiam. hæc dicta sint de materia panis & vini. deinceps hereses de eadem exortas facilius refutabimus.

Vinum ex vuis pressis sæpius aqua iniecta.

Hereses de pane materia sacramenti.

4 Dæmon igitur, veri cultus Dei, ho-

Art. 5. 6. 7. & 8. 19

stis implacabilis, variis modis hoc studium religionis, in hoc sacramento ritè conficiendo omnibus sæculis infectatus est. primùm quidem excitauit alienos homines, qui Christianos accusarent, quasi Cereris & Bacchi cultores, inquit August. lib. 20. cont. Faust. cap. 13. deinde; affectans honorem diuinum, panem & vinum in sua sacramenta transtulit, ut inquit Iustinus apolog. 2. pro Christianis, his verbis: in mythæ mysterijs dæmones nostrum sacramentum imitari conati sunt, & panem & poculum cum quibusdam incantationibus, iniuriis apponere solebant. sed cum hac ratione ille non assequeretur, quod erat in animo, nostrum sacrificium omnino abolere; in conspurcanda materia, & in deprauandis aliis partibus huius sacramenti, diligentissime versatus est. Primùm hoc studuit per Catephrygas, ut inquit August. hæresi 26. ad Quodvult, qui panem sacramentalem ex farina permixta infantis anniculi sanguine, quem de toto corpore minutis punctationibus extorquebant: quod si infans moreretur, colebatur ut martyr, si viueret, habebatur pro summo sacerdote. Deinde Peputiani, vel Quintiliani, farinam cum caseo permiscebant, vnde artotyritæ dicti sunt, quod ex caseo & farina panem conficiebant, vel ut inquit Epiphanius, quia panem & caseum offerebant. Tertio Manichæi panem sacramentalem in suis nefandis mysterijs horribiliter profanarunt, miscentes ad mundationem farinæ, quam impuram esse volebant, fæmen humanum, ut ita execrabilis fieret materia Eucharistiæ. Ophytæ vero, à serpentum cultu, ita dicti, alebant colubrum, eumque emittebant è spelunca altari propinqua, ut lambendo panem mundaret, & in vsum sacramenti formaret. sic August. hæresi 17. An verò hi materiam planè corruerint, incertum est, licet cæteris sceleratioribus esse viderentur: priores tamen, quia aperte corrumpebant materiam à Christo præscriptam, nihil prorsus conficiebant. Omnes autem huiusmodi hereses, & institutione Christi supra proposita, & decretis Pontificum, & Conciliorum aperte refutantur: quæ referuntur de consecr. d. 2. c. non oportet, & c. in sacramento corporis. & deinceps plura.

Refutatio.

Comment. in D. Thom. tert. part.

ra referemus, propositis erroribus de altera parte materiae.

*Hereses de vi-
no.*

5 Vinum igitur ad confectionem huius sacramenti necessarium Manichæi & Priscillianistæ reiiciebant, quia vinum omne, ut fel principis tenebrarum abominabantur. de qua superstitione manavit, ut dimidiatum sacramentum & facerent, & sumerent. hoc sacrilegium sepè D. August. in lib. contra Faustum refellit, & Gelasius in epist. ad Maioricum & Ioannem, & D. Leo serm. 4. de Quadrages. Altera fuit hæresis Aquariorum, aquam tantum offerentium in poculo sacramenti, & non illud, quod omnis Ecclesia, ut inquit D. August. hæresi 64. hos appellant Epiphanius hæresi 46. & Theodoret. lib. 1. hæret. Fab. Eucratistas & hydroparastatas, quasi temperatos & solam aquam offerentes. meminit etiam eorum D. Chrys. hom. 83. in Matth. Fuerunt præterea sectatores cuiusdam Marci, ab eo dicti Marcosiani, quorum meminit Iren. lib. 1. cap. 9. & Epiphanius hæresi 34. horum poculum Eucharisticum fuit aqueum, vino albo permixtum, quod murmure magico, & incantatione rubicundum redabant, ut ita proponeretur in sacrificium. Concilium etiam Braccaren. 3. in præfatione meminit quorundam offerentium lac vini loco, contra diuinam ordinationem: & aliorum, qui expressum, vel contusum botrum in calice pro vino apponerent, ut ita ipsa comminuta vuarum grana, populo sæpè sine succo tribuerent. itaq; hi grana multo expresso in calice permiscebant: sed alia est ratio multi ex vuis expressi, ut supra ostendimus. Alius etiam error, ibidem commemoratur, eorum, qui pannum lineum multo intinctum, & toto anno reseruatam, tempore celebrationis aqua lauarent, ut ita aqua ex intincto panno saporem & colorem vini contrahens, in sacrificium offerretur.

Refutatio.

6 Hos omnes errores damnauit Concilium Cartagine. 3. c. 24. ex quo colligi potest vnde hi errores irreperint. cum enim populus in ea parte sacrificij, quæ offertorium dicitur, panem & vinum ad huius sacramenti materiam offerre soleret: & peculiari deuotione alia quedam cibaria ad benedictionem sacerdotalem proponeret, effectum esse videtur, impietate, aut

negligentia quorundam, ut in ipsum sacrificium transiret. sed non longè progressus est hic error, damnatus in eodem c. 24. citato Concil. Carth. & sexto generali can. 32. & tandem concilium Florent. in doctrina de sacramentis. & Trident. sess. 13. panem tantum & vinum pro materia huius sacramenti assumunt. de celebr. miss. c. cum Marthæ. & de sum. Trinit. & fid. c. firmiter.

7 Vnde in lectione conciliorum distinguere oportet, ea quæ in altari offerenda sunt in sacrificium, ab his, quæ fideles ad altare offerunt, ut benedicantur à sacerdote, vel cedant in illius & aliorum clericorum usum. sic distinguit Canon 3. & 4. Apost. illa sunt panis & vinum ex Domini instituto, modicissima aqua permixtum, ut est in Vormacien. c. 1. Altisiodoren. can. 8. sexta Synod. generali c. 28. & 57. Braccaren. 3. can. 1. & Florët. de Eucharistia sess. vltima: in his autem omnibus prohibetur, ne quis præterea offerat lac, mel, mellitum, vel pro vino vitis siceram, aut confecta, aut alia quædã, vel animalia, vel legumina: & qui fecus fecerit, deponitur. Can. vero ille 28. præcipit uas oblatas à fidelibus priuatim benedici, ut primitias quasdã, & distribui pœnitentibus, ad laudem datoris fructuum. similiter can. 4. Apost. præter uas, ait, offerri posse ad altare nouas spicas, oleum ad luminaria, & thymiam, id est incensum, tempore, quo sancta celebratur oblatio. aliarum verò rerum primitias can. 5. Apostol. præcipit mitti Episcopo & presbyteris domum, & non offerri ad altare, ut inter eos, diaconos, & alios clericos diuidantur. Ostendimus panem triticeum, & vinum vitis, necessariam esse huius sacramenti materiam ex necessitate sacramenti: deinceps quædam eiusdem materie adiuncta explicanda sunt. vnum est commune, nempe quantitas: duo verò sunt propria, panis quidem, an oporteat esse azimum, vel fermentatum, vini autem an debeat aqua permisceri.

8 De quantitate igitur panis & vini consecrandi, quamuis ex ratione sacramenti nihil sit definitum & constitutum, sed pro numero fidelium, qui sacris mysterijs debent communicare, sit definienda à sacerdote consecrante: determinatur tamè præsentia & intentione consecrantis: quia forma

Offerenda in altari ad sacrificium, & ad altare, ut benedicantur.

Quantitas panis & vini præsentia, & intentione sacerdotis tantum determinantur. 3. p. q. 74. ar. 2.

Quæst. lxxliij.

Consecratio nõ attingit, nisi præsentem materiam: quia sit per formam constantem ex proprio nomine demonstratio tantum est rei præsentis ex necessitate sacramenti: sed ex necessitate præcepti, & consuetudinis Ecclesiasticæ, illa tantum materia consecrabitur, quæ ad usum fidelium necessaria est.

ma efficit, quod verè & propriè significat: demonstratiua autem pronomina forme panis & vini, verè non dicuntur, nisi de præsentibus: non igitur consecratur, nisi ea materia, quæ loco & situ sacerdoti consecrati præsens esse dicatur, secundum comùnem intelligentiam: cum de re non præsentem verè dicere non possis, hoc est corpus, aut hic est calix sanguinis: quare potest sacerdos, quantumcunq; materia, modò præsentem consecrare, quia virtus consecrandi nulla definitur quantitate, etiam si ad usum fidelium sit accommodanda, cù sit eorum numerus incertus & indefinitus: & licet certus sit alicui consecranti, potest absolute quantã velit materiã consecrare, quia præsens potest esse, & nihil amplius veritas forme requirit; quæ veritate forme existente cù legitima intentione, perficitur sacramentum. Sed quia potestas consecrandi, sacerdotibus concessa est in ædificationem, & non in destructionem, peccaret grauius sacerdos, qui ex negligentia, malitia, aut culpabili ignorantia plus materiae consecraret, quam esset ad usum fidelium accommodatum & necessarium: itaq; vtrius modò firma est & rata consecratio, sed posteriori modo caret peccato, non autem priori. Similiter si in malum finem sacerdos dirigat consecrationem, ut in veneficium, aut irrisionem, erit tamen vera consecratio: quia potestas ipsius, est ad effectum absolute, non autem huius, aut alterius finis gratia.

9 Potestate autè intelligo ordinis & characteris, non iurisdictionis, cum sit illa de necessitate sacramenti, non autem hæc. illa autem nulla mali finis intentione, nulla suspensione, aut prohibitione superioris impediri posse, ostensum est in doctrina de ministro sacramentorum generali ex D. Th. 3. p. q. 64. ar. 5. & ar. 9. ad 3. Altera verò potestas iurisdictionis in inferioribus ministris Ecclesiæ, si suspendatur, vel tollatur à superiori, nullum potest effectum habere. sic excommunicatio suspensæ, aut interdicti iudicis non tenet: neque absolutio sacerdotis in reseruatis, præterquam in discrimine vite, Trident. sess. 14. c. 7. de pœnitentia. si verò hæc potestas consideretur in sum. Pontif. distinguendus est vsus illius. Nam circa ea, quæ sunt iuris positivi, naturalis & diuini, si non sublit legitima causa

Art. 5. 6. 7. & 8. 20

dispensandi, aut explicandi, peccat: sed in illis tenet & valet dispensatio; in his non tenet, ut in dispensatione voti, iuramenti, residentie pastorum Ecclesiæ: neque ideo is, cui dispensatio concessa est, coram Domino excusari potest, ut colligitur ex Theolog. 4. sent. d. 18. & 19. & Ruard. ad art. 3. Louaniens. potestas igitur ordinis, quia in characterem indelebilem sita est, nullo pacto aboleri potest, etiam si male quis ea vtratur, ut in consecranda maxima aliqua panis, aut vini materia, modò sit præsens.

10 Hæc verò præsentia materia consecranda, ut aliarum rerum, quæ nobis secundum sensum & intelligentiam communem præsentis dicuntur, prudentia humana diiudicari debet, pro ratione circumstantiarum. sæpè enim, quod alicui propter visum perspicacitatem præsens est; alteri est absens. sic duos, aut sex copinos panis, alicui dices esse præsentis, omnes qui sunt in magna platea non dices: similiter ad 50. passus aliquid verè dicitur præsens; non autem ad 100. ad 70. vero dubium est. ea verò, de quibus probabilis incidisset dubitatio, in sacrarium recondenda essent, ut paulatim post sumptionem Eucharistiæ à sacerdotibus, vel laicis consumerentur. Vnde constat, quod præsentia materia huius, tactu non iudicatur, ut quod quis tetigerit, illud præsens esse dicatur, cum manens possit consecrare: & parochi sæpè plures materias, quas non tangunt, consecrant. & Christus in institutione huius sacramenti, accipiens panem & calicem vini, non instituit tactum esse de necessitate sacramenti. Neque etiam visu iudicatur eadem præsentia, cum cæcus possit consecrare, licet consecrando peccet: nisi forte ex dispensatione, qualem Aristoteli cæci doctiss. Sotus refert se vidisse Trid. qui sæpè consecraret ex dispensatione. nullo deniq; sensu externo, aut interno præsentia huius materiae debet iudicari: quia illa pro nomina in vtraque forma panis & calicis, quæ requirunt ex vi demonstrationis præsentiam, non demonstrant accidentia sensibilia, de quibus sensus certi iudices sunt: sed substantiam, quæ per se intelligibilis est, ut ostendit D. Thom. 3. part. quæst. 78. art. 5. ad 2. Quod igitur demonstrari potest, id prudenter alicui consecranti præsens dicitur, quia demonstratio illorum pronominum,

De præsentia materia consecranda, quæ ratione & regulâ astimanda sit.

num, presentiam requirit: quod est in potestica hominis parte, nullo modo presens est, quod est ad anticā partem, et aliū visu, aut alio sensu non percipiatur, modò demonstrari possit, presens esse dicitur. sic sacerdos plures, ut vocant, hostias quarum aliā aliis imposita, visum impediunt, plures calices vini in altari, vel coram se positos, si ad omnes dirigatur intentio proferentis formam, consecrabit: quamvis peccet consecrans amplius, quam requirat usus fidelium, vel sit in more & consuetudine Ecclesiæ,

Pars determinata consecrari potest, inde terminata non potest, quia illa presens esse potest, hæc vero non potest.

11 Cum autem presentia hæc, rem presentem determinatam efficiat, rectè afferunt Theologi, nihil efficere sacerdotem; qui medietatem materiæ oblatæ confusit, & indeterminatè consecrare intendat: quia neque totam, quam non intendit, neque partem, quod ea non determinetur, consecrare potest. quòd si determinetur illa pars signo aliquo sensibili, situ, sensu, imaginatione, vel intellectu, omninò consecrabitur, quia nihil deest ad essentiam sacramenti. unde duo sacerdotes eandem materiam partialiter consecrare possunt, si cuiusque intentio in unam partem separatim feratur: ut ea non consecratur, in quam neque habitu dirigitur intentio, ut gutta vini extra calicem, vel fundum calicis, vel pars panis à toto abscissa & separatim existens. Dico autem consecrari posse partem materiæ determinatam, quia si feratur intentio indeterminatè, in partes tertias, vel quartas secundum diuisionem continui in infinitum, omissis, vel exclusis aliis partibus ab eadem intentione, nulla sanè pars consecrabitur, quia nulla est determinata: quoniam illæ partes pendunt ex diuisione continui, quæ est secundum potentiam infinita, & ideo actu determinata constitui non potest. Similiter, qui minorem minimā parte, in qua panis, aut vini natura conseruari potest, vellet consecrare, nihil omninò efficeret: quia neque esset panis, aut vinum, ut ex physica constat, & nulla alia materia consecrabilis est. & quamvis omnes partes panis, aut vini post consecrationem cōtinuatæ, Christum contineant, pars autem minor minima à toto diuisa, quia desineret esse panis ante consecrationem, desinet

etiam post consecrationem Christum continere, cum neque accidentia panis conseruare possit. hæc subtilius, quam par esset in re grauissima distinximus, propter scrupulosas, vel otiosas quorūdam Theologorum disputationes, qui physica quædam in doctrinam theologicam, importunè & alieno loco induxerunt.

¶ Questio. An panis azimus sit commodior materia huius sacramenti?

12 Hactenus dictum sit de quantitate materiæ consecrandæ, siue ea sit panis, siue vinum: nunc qualitas quædam panis propria examinanda est, nempe an oporteat esse azimum, vel fermentatum panem. in qua disputatione non tam, quid sit necessarium, quam quid deceat inquirimus, hoc est, non tam quid requirat necessitas sacramenti, quam quid necessitas præcepti Ecclesiastici. Cōstat enim vtrumuis panem, siue azimum, siue fermentatum aptam consecrationi materiam esse, cum vterque substantiam & naturam panis triticeum retineat, & aduentitia tantum qualitate differant, manente eadem natura & specie: & Latinis panis, Græcis artos, de fermentato & azimo simpliciter dicitur, ut Exod. 12. & Num. 6. pro azimo vsurpatur: quare ex vtrouis verum conficitur sacramentum, probat etiam indifferentiā eandem Christi vsus: post suam enim resurrectionem frangebatur panem communem, ut in castello Emaus, & hæc fractio plerisque dicitur sacramentalis panis distributio, id est, panis conuersi in suum corpus. Quare hæreticum esset, negare in alterutro pane verum esse sacramentum Eucharistiæ, cum ita sit definitum in Concilio Florent. sess. vltima, consentientibus Græcis & Latinis: & impositum est præceptum Ecclesiasticum presbyteris & sacerdotibus, ut seruent suæ ecclesiæ ritum & consuetudinem: Græci ecclesiæ Græcæ in fermentato consecrantis, Latini autem Latine Ecclesiæ in azimo. unde materia per se indifferens ad veritatem sacramenti, facta est necessaria ex necessitate huius præcepti Ecclesiastici, ut sacerdos latinus consecrans in fermentato pane, verum quidem sacramentum conficiat, ex legitima

Cōclusio catholica fidei.

legitima, scilicet, materia panis triticeum: sed conficiendo peccet contra præceptum Ecclesiasticum: & similiter Græcus sacerdos consecrans in azimo pane. Hæc omnia constant ex regula D. Augustini de Adiaphoribus in epistola ad Ianuarium, ut fidelis quisque suæ Ecclesiæ consuetudinem sequatur, & ex cap. literas de celebratione missæ. & ex literis vniouis in sess. vltima concilij Florentini. **13** Itaque Ecclesia Latina amans pacis & concordie, Græcis suum morem permittit, & proprium retinuit, nullo damnato. veteres etiam Patres Græci, vel Latini vsum secuti sunt, vel ita vnusquisque morem suæ Ecclesiæ probauit, ut alienū non damnauerit: cum apud nullum ex veteribus mentio sit de hac controuersia azimi & fermentati. Græci autem recetiores contentionis magis cupidi, quam veritatis, vsum & morem latinum consecrandi azimum panem, in Florentino concilio probauerunt, vno, aut altero excepto: sed postea, sicut & priusquam cogeretur concilium, adeo damnauerunt, ut sua altaria sacrificio Latini sacerdotis & pane azimo profanari assererent, asserente Guidone Carmelita & aliis: Græcos secuti sunt Armeni & Rutheni. Unde ex hac contentione facta est hæresis illorum, asserentium necessitatem huius sacramenti requirere panem fermentatum, & in azimo nihil confici: quam tanta animorum contentione defenderunt, ut assererent errasse tres priores Euangelistas in narando tempore cenæ vltimæ, & à Ioanne fuisse correctos, ut auctor est D. Anselmus in epistola de fermento & azimo. nec ante Gregorium, Bedam, & Anselmum, vlla est de hac controuersia mentio in Latinis Patribus. Est autem huius controuersie duplex pars, prior sit de decentia, altera de necessitate sacramenti. ad prioris explicationem ponimus: vtrumque panem, vel azimum, vel fermentatum, consecrabilem esse: quærimus autem in quo decentior sit consecratio. Olim quidem vtraque ecclesia Græca & Latina, ut refert Leo IX. in epistola ad Imperator. Constantinop. & Innocent. III. lib. 4. de offic. missæ cap. 4. in azimo consecrauit: sed postea propter Ebionitas Iudaizantes, vtraque Ecclesia in fermenta-

to consecrat. cessante verò illa hæresi, Latina Ecclesia rediit ad azima, Græca fermentum retinuit, non sine contumelia Latinorum, quos azimitas appellabant.

Panis azimus commodior materia huius sacramenti.

14 Pro decentia igitur suæ materiæ vtraque Ecclesia suas rationes excogitauit, sed firmiores latina. Græca quidem duas habet rationes: vna est ad vitandum Iudaismum Ebionitarum & Nazoræorum, legalia cum Euangelio retinentium, ut referunt Irenæus lib. 1. capit. 26. Epiphanius hæresi 29. Eusebius lib. 3. ecclesiast. hist. cap. 27. Theodor. principio libri 2. hæret. Fab. Nicephorus lib. 3. ecclesiast. hist. cap. 13. & lib. 5. cap. 12. distinguit autem Epiphanius Nazoræos à Nazoræis & Naziræis, sed hæc distinctio nihil nostro proposito conducit, satis est hanc hæresim refutatam ab Apostolis in primo concilio, à D. Paulo in epistola ad Rom. Galat. & Hebr. Altera causa est commodioris significationis, quia fermentatus panis diuinam Christi naturam in humana delitescens, apertius exprimit, quam azimus, in quo non est fermentum, quod diuinæ naturæ signum esse possit.

15 Latina verò Ecclesia, extincta iam hæresi Ebionitarum, & damnata Iudæorum perfidia de lege vet. retinenda, & ideo non ex imitatione veteris cæremoniæ, sed certa ratione mysterij & commodioris significationis, & ex traditione Petri & Pauli, ut inquit idem Innocent. c. citato, azima retinet in hoc sacramento: ut habet etiam multa similia veteribus cæremoniis, sed non eadem ratione Ecclesia catholica: verbi gratia, vestes sacerdotales, decimas, consecrationem altaris, intinctiones regum & sacerdotum, & alia. Commodior autem significatio azimi panis colligitur ex D. Paulo 1. Cor. 5. vbi significare, inquit, azima, sinceritatem & vitæ puritatem, quæ ut est in agno immaculato, quem hoc sacramento contentum manducamus, sic requiritur in manducantibus. Præterea, ut est hic cibus sacramentalis, à prophanis cibis distinguendus, 1. Corinth. 11. sic etiam ipse panis azimus non vulgaris, accommodatè representat hæc distinctionem à cæteris cibis, cum sit purissimum quoddam in hoc genere panis. sic etiam in vet. lege Leuit. 24. Panes

Comment. in D. Thom. tert. part.

propositionis, cum essent figura huius sacramenti, fiebant ex simila, quæ est farinæ defecatæ generosissima pars. Et certè plurimum valet in omnem partem, vt quod pertinet ad religionis cultum, distinguatur à communi: cum videamus hereticos, hoc solo dignitatem sacramenti incredibiliter minuisse, quod in communi pane & poculo, ea quæ dicunt mysteria, proponunt. multum enim facit locus celebrationis, vt Paulus innuit eodem cap. II. tempus, qualitas panis, forma distincta, & cetera huius generis minimè vulgaria.

16 Sed quia vtraque Ecclesia, exemplo Christi instituentis hoc sacramentum, suum morem tueri vult: Græca, quia existimat Christum in fermentato confecisse: latina, quia in azimo, & Græca ex facto Christi colligit præceptum, & hereticam asserat in azimo consecrare, ad examinandum alteram dubitationem, an fermentatus panis, vel azimus sit de necessitate sacramenti, diligenter disputandum est: vtrum Christus in azimo, vel fermentato confecerit hoc sacramentum. Quamuis enim, vt supra ostendimus, & vsus veteris Ecclesie, & Concilij Florentini decretum, confirmant indifferentem esse vsus fermentati, vel azimi panis, ad necessitatem sacramenti, & sacerdotes præcepto Ecclesiastico teneri ad obseruandum morem sue Ecclesie: tamen quum recentiores Græci ex facto Domini velint colligere, ad Eucharistiæ confectionem, azimum panem requiri ex necessitate sacramenti, de hoc facto Domini exactius differere oportet: vt si constiterit Dominum consecrasse azimum panem, nullum in facto Domini patrocinium Græci habere possint, vt ipsi volunt. Nobis tamen asserendum est, vtrumuis panem consecrationi aptum esse, etiã si constaret, in altero tantum Christum Dominum confecisse hoc sacramentum: quia Ecclesia catholica ab Apostolis edocta, vtrumque panem consecrabilem esse definiuit, vt supra ostendimus. Vt autem exactior sit disputatio, argumenta Græcorum primum consideremus, vt nostra deinde sententia, his refutatis, illustrior sit. Cum igitur constet ex lege vet. in agni typici manducatione panes azimos assumendos esse, & proximis diebus consequenti-

bus, nunquam licuisse pane fermentato vesci, quia esset festum azimorum, eo dirigitur omnis Græcorum argumentatio, vt ostendant Christum non eodem die fecisse Pascha (quo licebat tantum vti pane azimo) sed eo die, quo licebat vti fermentato, & idè in eo Eucharistiam instituisse. Latini autem contendunt eo die, quo lege præscriptum erat, fecisse Pascha, & id circò in pane azimo primum confecisse hoc sacramentum.

17 Argumenta Græcorum hæc sunt: Primum, quia Ioannes cap. 13. scribit hanc rem gestam fuisse ante diem festum Paschæ. Vnde colligunt Christum antequam inuenisset diem vulgarem, in quo Iudæi lege, & more maiorum Pascha faciebant, vt quod alij facerent Luna decimaquarta primi mensis, à Christo factum dicant, quadam præoccupatione, Luna decimatertia: Secundum argumentum est, ex c. 18. eiusdè, vbi inquit, ipsos Iudæos in ipso die mortis Dominicæ non ausos fuisse ingredi prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha: nondum igitur Iudæi fecerant suum Pascha. Tertium est, ex Luc. 23. vbi mulieres parauerunt aromata, vt venientes vngerent IESUM: oportuit igitur mortuum fuisse ante diem festum, quia in ipso die non licuisset illis parare aromata, neque aliis sepelire. His addunt illud Mar. 14. Erat autem Pascha & azima post biduum: hoc verò dictum affirmant pridie cœnæ Dominicæ, & idcirco Iudæorum Pascha adhuc biduum abfuisse. Præterea, itinera & opera facta sunt in die passionis Dominicæ, quæ non licebat peragere in ipso festo Paschæ: cum alij flagellarent Christum, alij clavis affigerent, alij alia facerent: & Simon etiam de villa iter fecerit, & Domino in cruce portanda cooperatus fuerit. Tandem concludunt ex Ioan. 19. Diem passionis Dominicæ, Parasceuen Paschæ appellari, hoc est, profestum futuri Paschatis. Ex latinis plerique existimant, se causa cadere, & Græcos efficere quod volunt, si Christus Luna decima tertia Pascha fecisse statuatur: quasi verò non sit in lege præceptum, Pascha, quocumque die celebretur, cum azimis panibus comedendum esse: & idè quocumque die Christus fecerit Pascha, habere potuit & debuit

Quæst. lxxliij.

& debuit azimos panes: nisi dicamus legem violasse tum, cum tam studiosè implere curauit: & si non fecit Pascha iuxta legis præceptum, neque fecisse quidem Pascha dicendus est, vt omnes Euangelistæ testantur.

18 Sed ostendamus distinctè, quo die mensis primi Christus fecerit Pascha, positus quibusdam principis, quæ ex præceptis veteris legis colliguntur. Primum igitur accipiendum est, Iudæis menses fuisse lunares, & idè inæquales, quia Lunæ cursus viginti nouem diebus & semisse, hoc est duodecim horis, constat & perficitur, primum autem mensis & caput anni duobus modis computabant præcipuè, vno ad festorum celebrationem, altero ad cõtractus ciuiles. initium vtriusque computationis ab æquinoctio, illius à vernali, huius ab autumnali: vt esset computatio anni exacta, redeunte sole, ad idem punctum. Computatio anni ad cõtractus ciuiles sumebatur ab æquinoctio autumnali, quod in mensem Septembrem incidit, sic Leuit. 25. præcipit Dominus numerari annos Iubilei, sabbathi, & omnium contractuum à decima die mensis septimi, qui dicitur Hebr. Thihî. Vernale autem æquinoctium, eodem primo puncto arietis semper contingit, sed non eodem die, & idè licet esset principium anni Iudæis firmum & certum, non tamen dies idem mensis primi. Initium autem mensis constituiebant in proxima vernali æquinoctio Solis cum Lunæ conjunctione, & ab ea deinceps reliquos dies mensis computabant, secundam, tertiam, & sic deinceps, Lunam vocantes. Tempore autem Iulij Cæsaris, quo digestum & correctum est calendarium Romanum, contigit æquinoctium vernale vigesima quinta die Martij, & tempore natiuitatis Christi inter vigessimam quartam & vigessimam quintam diem Martij: quia experimento compertum est centesimo quoque anno præoccupari diem vnum, vel circiter: & ita nostra ætate contingit, inter decimam & vndecimam diem Martij.

19 Cum autem in calendario Ecclesiastico, fixum permaneat hoc æquinoctium vigesima prima die Martij, & tempus celebrandi Pascha Iudaicum, ab ipso ve-

Art. 5. 6. 7. & 8. 22

ro æquinoctio computari deberet, & nostrum consequenti proxima die dominica celebrandum sit, cum eadem Christus resurrexerit, sit necessariò, vt erremus in tempore celebrandi nostrum Pascha, si exactè computandum est proxima die dominica post tempus Paschatis Iudaici, vt primum celebratum est nostrum Pascha, cum Christus resurrexit. Hic verò primus mensis anni in celebratione festorum, Chaldaico vocabulo dictus in sancta scriptura Nisan, si prima lunatio, vel conuinctio solis & Lunæ, antecedit æquinoctium vernale, incidit in Martium mensis: si autem consequatur, plerumque in Aprilem; secundum quod annus embolismicus proprius, aut remotius contingerit. fuit autem olim Romanis Martius mensis anni principium, vt ostendit appellatio Septembris, & consequentium mensium, quæ à Martio, vt primo mense defumitur. Sed quoniam primum festum Iudæorum, fuit Phasæ, vel Pascha, quod ab illo nomine Græci dessectentes vsurpauerunt, & illud celebrandum esset decima quarta Luna ad vesperam, velut quidam Hebræi legunt, inter duas vesperas, vt præceptum est Exod. 12. Leuit. 23. Num. 9. & 28. Deut. 16. & hæc Lunæ computatio esset à conjunctione illius, vernali æquinoctio proxima defumenda, illud nunc disputatur, vtrum Christus celebrauerit Pascha Iudaicum eadem Luna decima quarta, iuxta legis præscriptum, an potius celebrauerit Luna decima tertia, præoccupando diem à lege præfixum.

20 Consensus quidem Ecclesie catholice pro certo habet ex diuina scriptura, post manducationem agni Paschalis, Christum instituisse suum Pascha, vt complementum veteris, hoc est Eucharistiam: idque cõtigisse feria quinta nocte, qua Christus tradebatur, deinde feria sexta, quæ fuit Parasceue sabbathi, (quia in eadem præparabantur necessaria ad diem sabbathi, in quo ab illis operibus cessandum esset,) passum fuisse Dominum: & ad vesperam ferie sextæ, sepultum, & in sepulchro quieuisse, reliquam huius ferie sextæ partem, totum sabbathum, & partem incipientis dominici, & valde diluculo resurrexisse. quota autè Luna fuerit

1. Cor. 11. Ad Ecclesiam Dei contemnitis?

An requiratur panis fermentatus ex necessitate sacramenti.

Exod. 12.

Mensium & dierum Hebraica computatio.

rit

Comment. in D. Thom. tert. part.

rit hæc feria quinta, non exprimit sancta scriptura, reliqua omnia vsus Ecclesie confirmat in celebrandis huiusmodi mysteriis eodem ordine, quo contigisse diximus. Cum autem nox Lunæ decimæ quartæ, qua nocte Pascha immolandum esset, & manducandum, possit intelligi, vel principium Lunæ decimæ quartæ, quæ à vespera in vesperam computabatur, vel terminus eiusdem, in celebratione Iudaici Paschatis, non potest intelligi nisi ea nox, quæ esset terminus Lunæ decimæ quartæ, & principium decimæ quintæ: lex enim Exod. 12. præcipit, vt noctem, in qua manducaretur Pascha, proximè consequeretur festum azimorum septem diebus continuatis: quod si nox manducationi Paschatis dicata, esset principium Lunæ decimæ quartæ, necessarîo efficeretur, Lunam eandem decimam quartam ad festum azimorum pertinere, & non ad festum Paschatis: quod sanè repugnat sanctæ scripturæ, cum ait eodem c. 12. primo mense quarta decima die mensis ad vesperam comedetis azima, vsq; ad diem vicissimam primam eiusdem mensis ad vesperam: hoc est, à vespera quartæ decimæ diei, quæ est initium decimæ quintæ, vsque in vigesimum primum diem, nempe, septem diebus integris à vespera in vesperam computatis, azima manducandum est. illa igitur vespera, quæ erat initium Lunæ decimæ quintæ, manducandum erat Pascha, & septem deinceps diebus azima comedendum: adeo vt nulla in domo remaneret fermentum, adiuncta illa comminatione, quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israel, à primo die, vsque ad diem septimum: sed prima tantum dies, & vltima erat festiuitas venerabilis, in quibus nihil operis faciendum esset: exceptis his, quæ ad vescendum pertinerent, sicut eod. c. 12. scriptum est. Vnde constat hanc vesperam Lunæ decimæ quartæ, & eidem, & Lunæ decimæ quintæ posse adnumerari, quod esset illius finis, & huius principium.

21. Quod autem diximus pro eo, quod nos legimus, agnum esse immolandum [ad vesperam] quosdam Hebr. legere [inter duas vesperas] Rabini quidam & Iosephus sic distinguunt; vt prima vespera

sit, à tertia hora pomeridiana ad vesperam, altera verò ad noctem intemptam: sed scripturæ intelligentia à nobis proposita, non patitur has argutias in diuidendo, cum simpliciter dicat [ad vesperam.] quod si adhuc legamus duas vesperas, erit prima vespera cum totus orbis solis tenet Horizontem, & altera, cum nihil superest de radiis solaribus supra Horizontem, vt quidam exponunt, vt sit altera vespera, quod nos crepusculum vocamus.

22. Deinde lex immolandi agnum Paschalem & typicum, ex eodem c. 12. Exodi proponenda est. decima die mensis primi tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas: sin autem minor est numerus, vt sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum, qui coniunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad esum agni. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus. seruabitis eum vsque ad quartam decimam mensis huius, immolabitq; eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam. edent carnes nocte illas assas igni & azimos panes cum lactucis agrestibus. non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni: caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis. nec remanebit quicquam ex eo vsque mane: si quid residuum fuerit, igne comburetis. Sicut autem comedetis illum: renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes: est enim Phase, id est, transitus Domini. hæc sunt, quæ sancta scriptura proponit de immolatione agni legalis, & manducatione: alia verò, quæ ad alterum ex his duobus non pertinent, cōsulto prætermisimus, quod essent à nostro proposito aliena.

23. His positis ad explicandam hanc cōtrouerſiam præter sententiam Græcorum, supra propositam, quæ asserit, non Luna decima quarta, vt lege præscriptum erat, sed decima tertia præoccupauisse Christum agni legalis immolationem: est alia sententia, cuius meminit D. Thom. 3. p. q. 4. ar. 9. & in Catena super Lucam eam tribuit Eusebio, Iudæos furorè & odio per citos, distulisse contra legem Pascha suum in diem

C. & Lipom.

Ceremonia immolationis agni legalis.

Diuersa sententia de tempore, quo Dominus agnum typicum immolauit.

Quæst. lxxliij.

in diem sequentem, vt liberius incumbere in condemnationem & necem Christi. Sed hæc coniectura sua absurditate iacet, nec quemquam hodie defensorem habet: & Mar. 14. scriptum est, primo die azimorum, quando Pascha immolabant, discipuli, &c. hinc enim & mos Iudæorum, secundum legis præceptum, & Christi immolatio Paschatis, eodem die facta significatur. Tertia sententia est quorundam recentiorum, qui ad vitandam apparentem discrepantiam. Euangelistarum, de tempore Paschatis à Domino celebrati, non dubitant asserere, Christum nunquam fecisse Pascha Iudaicum, atque ea omnia, quæ de Paschate in Euangelio commemorantur, ad sui ipsius, vel in cruce, vel in cœna, immolationem referri debere. Sed hæc omnia, quia apertam vim faciunt Euangelistis, tam studiose describentibus celebratum à Domino Pascha, quod cæteri immolabant, vt paulo ante ex Marco retulimus, nec aliud erat, quod tunc Pascha vocaretur, nõdum Christi Paschate instituto, ampliori refutatione sunt indigna.

24. Quarta sententia est Pauli Burgenſis in additionibus, quam plerique ex recentioribus sequuntur, constituentis duos legitimos dies celebrandi Paschatis, eo anno, in quem passio Christi incidit: vnum Exod. 12. præscriptum, quem Dominus tenuerit: alterum traditione inductum, quem Iudæi obseruauerunt, nempe post die eius diei, in quo Christus diuino mandato Pascha suum fecerat. Existimauit enim Burgen. festa, quæ inciderent in Parasceuen sabbathi, in ipsum sabbatum transferenda esse: quod duo festa, in quibus nihil operis simul fieri licebat, continuo non potuissent celebrari: neque licuisset cibos præparare in solemnitatibus azimorum. Hac ratione putat etiam facile componi omnem apparentem Euangelistarum repugnantiam: vt, quæ Ioannes facta esse dixit ante festum Paschatis, omnia intelligantur de festo à Iudæis seruato per translationem: & quæ à cæteris Euangelistis primo die azimorum facta narrantur, de eo die, quem ex legis præscripto Christus obseruauit. Nos autem, his omnibus omisſis, eam sententiam sequamur, quam omnes ferè Theologi, & sensus totius penè Ecclesie comprobauit:

Art. 5. 6. 7. & 8. 23

Christum scilicet, eodem à lege præscripto die, Pascha cum reliquo fidei populo fecisse. ea primùm ex narratione Euangelistarum confirmatur. Matthæus inquit cap. 26. prima die azimorum accesserunt discipuli ad IESVM, vbi vis paremus tibi comedere Pascha? hinc vides ex tempore præscripto Paschati Iudaico, ad eiusdem celebrationem excitari Dominum. apertius Marcus cap. 14. primo die azimorum, inquit, quando Pascha immolabant, dicunt discipuli, &c. constat enim hinc significari tempus, in quo cæteri Pascha immolarent. Lucas omnium manifestissimè cap. 22. venit dies azimorum, in qua necesse est occidi Pascha: hæc necessitas est præcepti, in quo iuxta legem oportebat Pascha immolari. de hoc autem legitimo die paulò ante Dominus Apostolis dixerat, vos scitis, quia post biduum Pascha fiet: neque enim aliud tempus nouerant celebrandi Paschatis, nisi à lege præscriptum.

25. Consentunt etiam Patres veteres, Chrysoſt. hom. 82. in Matth. apertè scribit, Christum ea die, quam lex præscripsit, seruasse ceremoniam, vt vsque ad vltimum diem ostenderet, se non esse legi cōtrarium. Hieronym. etiam Matth. 26. hic dies, inquit, azimorum est decimus quartus primi mensis, quando agnus immolatur, & Luna plenissima est, & fermentum omne abiicitur. August. ep. 86. ad Casulanum, Matthæus, inquit, Euangelista vocat quintam sabbathi primum diem azimorum, quia in eius vespera sequente, futura erat cœna Paschalis, in qua incipiebat azimum & ouis immolatio: idem omnes alij veteres Patres sentiunt. quare hæc anticipatio Paschatis, quam Græci ad tuendum fermentum fingunt, & Christo Domino tribuunt, his testimoniis Euangel. & Patrum plane explosa est. eisdem etiam refutatur translatio eiusdem festi, ex Paulo Burgenſi supra commemorata.

26. Reliquum est, vt obiectionibus & argumentis Græcorum & Burgenſis respondeamus: optinè inter se & cum nõstra sententia Euangelistas consentire. id vero fiet apertius, si ex veteribus Patribus, Innocentio III. lib. 4. de myster. capit. 4. & D. Thom. 3. part. q. 46. art. 9. vocabulum Paschæ distinxerimus. Primùm enim vsurpatur pro agno, quem immolabant.

Vera sententia colligitur ex Euang. & Patribus.

Theodoret. q. 24. in Exod. 12.

Refutatio obiectionum.

Vespera Lunæ 14. immolatio agni typici dicata.

Leuit. 23. à vespera in vesperam celebrabitis sabbatha vestra.

De duabus vesperis.

Comment. in D. Thom. tert. part.

immolabant Iudæi, vt Luc. 22. Occidi Pascha, & parare tibi Pascha. Deinde Pascha dicitur ipsa festiua immolatio & manducatio agni, vt Leuit. 23. & Numer. 28. mense primò quartadecima die mensis Phasæ Domini erit. Tertio, pro præcipuo festo & solemnitate Paschali, quæ obseruabatur non eo die, quò agnus immolabatur, sed sequenti, nempe decima quinta Luna: sic enim expressè legitur eod. c. 23. mense primo, decima quarta mensis, ad vesperum Phasæ Domini est: & decimo quinto die mensis solemnitas azimorum Dñi est. quæ vna distinctione omnia, quæ in specie pugnant videtur, facillè conciliari possunt: præsertim illud Ioan. 13. antedem festum Paschæ, quo testimonio Græcorum sententia præcipuè nititur: non enim dixit, ante diem Paschæ, vel ante Pascha, Phasæ, aut agni immolationem, aut ante primum diem azimorum, vt Græci exponunt recentiores: sed ante festum, id est, solemnitatem Paschæ, quæ sequenti post diem obseruabatur, decima quinta Luna, qua Christus crucifixus est. Luna decima quarta ad vesperam, immolato agno typico, & instituta Eucharistia post habitum illum sermonem, quæ solus Ioannes scribit, & post orationem in horto traditus est Dominus à Iudæis. & Luna decima quinta, id est, primo die azimorum crucifixus est in Parasceue sabbathi, contra Onuphr. lib. 2. fast. p. 306.

27 Vnde dicebant Iudæi Matth. 26. Nō in die festo, ne forte tumultus fiat in populo: cum tamen vicerit furor, opportunitas rerum gerendarum, autore Iuda, & Dei providentiā, vt etiam in magna solemnitate, contradicentibus multis, necem Dñi operarentur. loquitur ergo Ioannes, non de quouis die præcedente festum Paschæ, sed de ipso profesto, quem proinde vocat diem ante festum: & idcirco est idem dies, quæ ceteri Evangelistæ appellant primum azimorum, quia ad vesperam, id est, secundis vesperis eius diei, agnus occidebatur, & introducebatur azima: nec amplius septem diebus continuus licebat Iudæis habere fermentum. Quarto, dicitur Pascha ipsum festum azimorum, quod immediatè consequebatur agni immolationem. sic Ioan. 18. cap. vsurpat, cum ait, Iudæos non ingressos prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha, hoc est, azimos pa-

nes, quibus vesci oportebat septem diebus ab agni immolatione, sicut scriptum est Exod. 12. Cauetur autem legalis contaminatio toto tempore Paschali ad manducationem azimorum, non minus, quàm ad agni immolationem: quod Burgensis immeritò negat, contra sententiam D. Augustini, tractat. 114. in Ioannem, cum ait, dies iam agere cœperant azimorum, quibus diebus contaminatio erat illis, in alienigenæ habitaculum introire. Vnde constat Pascha dici totum festum azimorum, vt Act. 12. dicitur de Petro, volens post Pascha eum producere populo, cum tamen paulò ante scriptum sit, erant tum dies azimorum.

28 Sed id vrgent aduersarij plurimum, non potuisse mortem Domini incidere in ipsum festum azimorum, hoc est primum diem, in quo nihil operis fieri licebat: & Ioannes inquit, illum diem fuisse Parasceuen Paschalis festi: tum quia religio festi impediēbat omnia iudicia, accusationes, & opera sepulturæ, quæ eo die & à bonis, & à malis, non solum Domino, sed & furibus impensa sunt. Ad hæc respondemus Parasceuen Paschæ non esse profestum, aut vigiliam, cum nullum festum Iudaicum habuerit Parasceue præter sabbatum, propter mysterium summæ quietis in eo obseruatum. hanc vero Parasceuen fuisse sabbathi profestum, ceteri Evangelistæ aperte contestantur: sic enim Marcus de eodem die loquens, quia erat Parasceue, quod est ante sabbatum, & Luc. c. 23. dies erat Parasceues, & sabbatum illuscibat: & Ioannes seipsum explicans ait, quia Parasceue erat, ne manerent in cruce corpora sabbatho. Vnde ad alterum respondetur, quod opera iustitiæ & iudicij, quibus se obsequium Deo præstare putabant, fieri poterunt in festo quocunque, sabbatho solo, vel traditione, vel diuino præcepto excepto. concilium autem Iudæorum Matth. 26. necem Christi volens differre, religionem festi non expectauit, sed tantum populi tumultum. affirmari etiam potest Gētilēs præfides non habuisse eā rationem dierum, cum videamus latrones in eodem festo publico iudicio condemnatos: reliquorum autem, illud fuit præcipuū studium, ne in sabbatho corpora in cruce remanerent, & vt sepelirentur ante sabbatum: neque de alio festo fuit vlla cura. Sic responsum

Obiectio prima.

Secunda.

Ad primā. Parasceue in qua Christus passus est.

Ad secundā;

Quæst. lxxliij.

responsum sit Græcorum obiectionibus. Pauli verò Burgensis & aliorum fundamenta perabsurda sunt, quibus volūt trāsfractionē illā immolationis agni. primū, quia falsum est non posse duo festa continuo celebrari, cum præceptum sit festum azimorum, conseqens agni immolationem septem diebus continuus, nulla sabbathi exceptione proposita. illud deinde cōfictum est, non licuisse parare cibos in solemnitatibus azimorum, expiationis, tabernaculorum & similia, magis quàm in ipso sabbatho: cum Exod. 12. aperte concedatur paratio ciborum in festo azimorum. sed de responcionibus ad argumenta aduersariorum satis dictum est.

29 Ex his constat distinctè & partite tempus institutæ Eucharistiæ, nempe 14. Luna, immolato legali agno ad vesperam, quod erat principium Lunæ 15. vnde Concilium Tridēt. sess. 22. c. 1. celebrato veteri Pascha, quod in memoriā exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat, nouum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum, in memoriā transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem nos redemit, eripuitq; de potestate tenebrarum, & in regnum suum transtulit. Itaq; tres Christus Luna 14. ad vesperam cœnas celebrauit, vnam legalem, in qua manducatus est agnus typicus: alterā communem, ex qua surgens lauit pedes Apostolorum: & tertio sedes cum eisdem mysticam cœnam perfecit, instituitque hoc sacramentum, & sacrificium. Illa sententia Domini, desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, si accipiatur post agni typici manducationem, de Christi tantum Paschate intelligitur. Eusebius Emisecitante catena D. Thomæ. Hieron. Matth. 26. Tertul. lib. 4. in Marc. Chrysost. ho. 83. Isichius lib. 2. in Leu. c. 22. si verò priusquā manducaretur agnus typicus, desiderium refertur ad Pascha Iudaicum, vt præparatorium Paschatis Christi, & non propter se. Quòd si ab immolatione agni, nemini licebat vesci fermentato pane, neque domi habere fermentum, certè non potuit Christus hoc sacramentum instituire, nisi in pane azimo: quod erat nobis propositum in hac disputatione, ad confirmandum vsum Ecclesiæ Latinæ, quæ consecrat panem azimū, & refutandam hæresim recentium

Exod. 12.

Art. 5. 6. 7. & 8. 24

Græcorum, qui fermentatum panem tantum volunt esse materiam huius sacramenti, non azimumnos verò: vtrunque, modò triticeum, sed decentius azimum, vt ostendimus.

30 Constat etiam ex his, vnde orta fuerit olim tempore Victoris I. controuersia de tempore celebrationis nostri Paschatis, vt refert Euf. lib. 5. eccl. hist. à c. 33. ad finē libri, Niceph. li. 4. c. 36. & li. 6. c. 18. asserentibus Orientalibus quibusdā 14. Luna mensis Martij celebrandum esse, quocunque die ea Luna incidisset, & quocunque die septimanæ, incidente Luna 14. ieiunium quadragesimæ soluendum esse, quòd eo die Christus Pascha celebrauerit. Contra sentiebant alij Orientales & omnes Occidentales. tandem definitum est in Concilio Nicæno, vt eodem die celebraretur Pascha ab omnibus ecclesiis: & Iudaicum esse obseruare lunam 14. hoc decretum non habetur modò in Concilio Nicæno, sed extat epistola Constantini Imperat. referens huiusmodi decretum apud Nicephorum lib. 8. cap. 25. & lib. 12. c. 32. & sequentibus, apud Socratē lib. 5. c. 22. nō videtur tamen hoc decretū ab omnibus receptū, quia eadem contentio de tempore celebrandi nostrum Pascha durauit ad tempora Leonis I. vt constat ex illius episto. 64. 65. & 95. imò verò & tempore Gregorij I. vt constat ex lib. 7. ep. 8. indict. 2. extat autē decretū Pij ep. 1. de cōf. d. 2. c. nolle vos volumus: & Victoris ad Theophilum Alexā. Episcopum ead. d. c. celebritatem, vt die tantum Dominico celebraretur Pascha & soluitur ieiunium Quadragesimæ. de eodē sunt decreta Aurelianens. 4. c. 1. Carthaginens. 4. cap. 65. Toletani 4. can. 4. quare asserere in Euangelio celebrandum esse nostrum pascha Luna 14. hereticum est dogma, eorum qui dicti sunt Tessarescedecadita, id est, quarta decimani, vt inquit Epiphani. hæresi 50. August. de hæres. c. 29. quia constat ex epist. D. Pauli ad Rom. Galat. Hebr. abrogatam esse legem veterem, & ideo in Euangelio hæc tempora obseruare, Iudaicum est, vt inquit Paulus Galat. 4.

Controuersia antiqua de tempore celebrandi nostri pascha.

1 Reliqua

Comment. in D. Thom. tert. part.

Quæstio. An vinum sit aqua in calice Domini permiscendum?

Reliqua est dubitatio pertinens ad vinum, alterum partem materie huius sacramenti, sit ne aqua permiscendum? & quidem ad necessitatem sacramenti, aqua permiscionem non esse necessariam, hoc est, sine ea verum confici sacramentum: necessarium tamen esse ex præcepto, ut sine graui peccato administratis sacramentum omitti non possit, certa est & aperta Ecclesie catholice sententia: quæ vinum & panem triticum necessaria assumit ad sacramenti confectioem, aquam non ad necessitatem sacramenti permiscet, sed quia ita creditur, Dominum, temperatum vinum, ut temperatis hominibus moris est, sumpsisse & consecrasse, & ad significandam populi fidelis cum Christo capite unionem: quia aqua populum representet, ut definitum est in Concil. Florent. in doctrina de sacramentis sess. vlt. & in Trident. sess. 22. cap. 7. & quia è latere Christi pendens in Cruce aqua simul cum sanguine prodierit, hoc autem mysterium effusi sanguinis, consecratione vini separatim, representatur. Sed quia recentiores Græci vitantes hæresim aquariorum, occasione immerito accepta ex Chrysoft. hom. 83. in Matt. ut in Concilio generali sexto legimus, negant in calice apponendam aquam, & post consecrationem aquam calidam iniiciunt, ut accepimus ex Nicolao Cabasila in comment. ad Græca liturgica, quos Eugen. III. post Florentinum concilium ad ecclesiasticum morem reuocare conatus est: & quia Caluista obseruationem Ecclesie contemnunt, non quia per se illicitam, sed quod neque necessariam iudicent, neque expressè commentatam in Euangelio, idè obseruationem Ecclesie catholice, ex antiqua & veteris Ecclesie decretis, Patribus, praxi & usu confirmabimus. Decreta igitur conciliorum plurima sunt, quæ præcipiunt, non offerri vinum, nisi aqua permiscum, Carthaginen. 3. c. 24. Braccaren. 3. c. 1. sexta Synodus generalis can. 32. Triburien. concilium c. 19. Florentinum in doctrina de sacramentis, Trident. sess. 22. c. 7. Decreta Pontificum referuntur de cons. d. 2. in quibus primus habetur, qui hoc definitur, ut receptum in Ecclesia Alexander V. à Petro in ep. ad omnes orthodoxos, Iulius in epist. ad Episc. Aegy-

Conciliorum et Patrum decreta de aqua vino in calice permiscenda.

pti, Martinus Papa ead. dist. c. non oportet, Innocentius III. c. cum Marthæ de celebrat. miss.

2 Alij etiam Patres eiusdem consentiunt, Iustinus martyr in apol. 2. Christianos, inquit, offerre panem & calicem aqua dilutum. Irenæus ob hanc aqua permiscionem calicem eucharisticum vocat temperatum lib. 4. c. 57. & initio libri quinti appellat vinum mixtum. D. Cyprianus ep. 3. li. 2. de hac re scripsit, ostendens, quod ad ueretur Christi institutioni, aut aqua sola, aut vinum solum in sacrificium offerre. idem probat. D. Ambr. lib. 5. de sacramentis c. 1. D. Aug. lib. 20. de dogmat. eccles. c. 75. li. 4. de doct. christiana c. 21. Damasc. lib. 4. c. 14. Beda super 14. Marci, Paschasius lib. de corp. & sanguine Domini, nec quisquam est, qui contrarium docuit, aut data occasione idem non docuit. Consentiant ritus missarum Græcarum & Latinarum: in Liturgia enim D. Iacobi in sacra actione dicitur, Christus accepit calicem permiscens ex aqua & vino: in Liturgia Basilij sic, accipiens & miscens calicem in missa Chrysoctomi, mittens vinum & aquam in calicem. sic in Ambrosiano officio, quod nunc Mediolani obseruatur: sic in Gregoriano, quo Romana Ecclesia utitur, & in omnibus alijs formulis ab Ecclesia catholica & Romana probatis.

3 Rationes eiusdem permissionis facile colliguntur ex eisdem Patribus & concilijs. Prima ex imitatione Domini, quod sic calicem vini aqua temperauerit, & eius exemplo ad Apostolos primùm, ab his ad uniuersam peruenisse Ecclesiam. sic aperte testatur Cyprianus ep. citata, & ritus Liturgici, quos citauimus, in ipsa consecrationis actione insinuant. Altera ratio est, ut ex apposita aqua fiat magis expressa representatio sanguinis Domini effusi, quod ille cruor fuerit aqua permiscum, ut Ioannis 19. scriptum est, cõtinuò exiuit sanguis & aqua, quàm sententiam Euangelicam, Diaconus in Liturgia Chrysoctomi, cum aquam vino infundit, solempni ritu pronuntiat. eandem rationem sequitur Ambr. lib. 5. de sacramentis c. 1. illud addens, per aqua admixtionem grande mysterium peragi, & figuram fluentis aqua de petra, & bibentis plebis impleri, dum aqua redundat fidei populo è calice in vitam æternam. Tertia causa est, ad representandam cõiunctionem fidelis populi

Rationes eiusdem permissionis. Flor. cõc. Trid.

Alexand. I.

Quæst. lxxij.

Art. 5. 6. 7. & 8. 25

Conc. Brac. Trident.

Vis earundem rationum.

puli cum Christo capite, quia aqua populum designant Apoc. 17. de qua multa Cypria. ead. ep. ad eò ut asserat, si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo: quod non est de existentia reali intelligendum, sed de representatione. Huiusmodi autem rationes non euincunt, aquam esse de necessitate sacramenti, sed iustis causis ex maiorum traditione ab Ecclesia præceptam esse. Prima enim ratio ex imitatione Christi non efficit, hoc similiter præcepisse nobis ad necessitatem sacramenti: quia multa fecit Christus in sacramentorum institutione, quæ non sunt de necessitate sacramenti, ut multa verba adhibuit, sine quibus tamen sacramentum perficitur: & vno genere panis & vini usus, non excludit cætera, etiam si non essent de eadè specie. Similiter ut supra ostendimus, vinum vitis præcepit ut materiam necessariam, secundum Patrum & Ecclesie catholice interpretationem, aquam permisceri voluit, sed ut necessariam ad veritatem sacramenti non præcepit. Aliæ verò duæ rationes ex maiori & expressiori significatione deductæ, non possunt necessitatem sacramenti concludere, quia significatio expressior nihil ad eam facit, ut baptismus trina immersione celebratus expressius significat, sed non pertinet ad necessitatem sacramenti, cum satis sit vnica, vel saltem aqua asperio.

Permissio aqua in calice est præcepti Ecclesiastici.

3 Sic definitum est, permissionem aquæ in calice, ex præcepto Ecclesie, non ex necessitate consecrationis inductam esse, in Concilio Florentino his verbis: calix Dominicus iuxta canonum præceptum vino & aqua permixtus debet offerri. & apertius in Concil. Trident. c. 7. Sess. 22. præceptum est, inquit, ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscant, & c. idem etiam olim aperte docuit Innocent. lib. 4. de sacr. alt. myst. cap. 33. & omnes Theologi consentiunt. quorum hæc ratio est: si aqua esset de necessitate sacramenti, ob id tantum esset, quod esset de essentia materie Eucharistice: constat autem secundum rectam fidem, tantum esse panem triticum & vinum vitis: aqua igitur permissio non est de necessitate sacramenti. Vnde de quantitate aquæ in calicem infundendæ præceptum est, ut ea, proportionè vini infundatur, quæ facillè in aquam conuerteri possit. Sic Honorius Pontifex c. perni-

Quantitas aqua permiscenda.

ciosus. de celeb. miss. tantam aquam vult adhiberi, ut longè plus vini in calice existat, ut semper possit, aut statim, aut ante consecrationem saltem in vinum commutari: & Concil. Florent. ne quid in hac permissione erroris contingere possit, modicissimam aquam iubet infundi. etenim si plus aqua, aut æqualis vino aqua permisceatur, permissio & confusio vnde prodiret, tertium quoddam efficeretur, non autem conuersio in vinum, (quod tamè est de necessitate sacramenti), ut docent omnes physici, de mixtione differentes. illud ergo tutissimum est, ut modicissima aqua calici infundatur ad representationem mysterij, & ad facilem conuersionem in vinum, quod necessarium est suam veram naturam retinere, ut consecrari possit. Hoc significauit ex omni antiquitate vnus D. Cypria. epist. 3. sæpe citata, cum ait, copulatio & coniunctio aqua & vini sic fit in calice Domini, ut commisceantur, & coadunatione confusa sibi inuicem copulentur, ut non possit esse separatio. quamuis igitur aqua admiscenda ad eò graues causæ sint, ut eam sine mortali peccato præterire non liceat, ea tamè si desit, & ad sint cætera necessaria, verum sacramentum constabit. In hunc sensum accipienda sunt, quæ Cyprianus vehementius in Aquarios inuectus, eadem Epist. 3. scribit, etiam si necessitatem sacramenti continere videantur, ut cum ait, non posse solum vinum offerri, hoc est bene & legitime sine peccato, & aliqua offensione expressioris significationis: & cum ait, sic non fieri sacrificium ex solo vino, sicut neque ex sola aqua, aut sola farina. Intelligendum est enim non esse absolutam comparisonem per omnia, sed in eo tantum consistere, quod sicut vnum non committitur sine grandi scelere, ita neque alterum sine grauissimo peccato. Sunt autem, qui existimant D. Cypriano visam esse aquam de necessitate sacramenti: sed eum ab hac sententia D. Tho. & cæteri Theologi indicare conantur.

4 Verum in hac permissione aquæ duo errores cauendi sunt, refutati in c. cum Marthæ de celebr. miss. vnus eorum, qui cõten dunt aquam calici infusam permanere in sua specie, tam in vino ante consecrationem, quàm in sanguine post consecrationem, & ita sit aliqua substantia in calice Domini, non subiecta conuersioni & trã-

Cypriani sententia explicatur.

Dd substans

substantiationi. Refutatur facilè ex forma calicis, que de toto eo, quod continet, verè pronuntiat: hic est calix sanguinis mei, quod non esset verum, si contineretur aqua in sua natura, & populus consuetudine recepta, totum quod est in calice, adorat, quod ad eò verum est, vt si pro aqua naturali, alius succus in ea, qua nunc aqua quantitate permisceretur, vt rosacea, non minus conficeretur sacramentum, quam si nihil admistum esset: quia modica illa aqua, vel succus in vinum conuertitur, & vinum vi consecrationis in sanguinem. Alter error est eorum, qui volunt aquam seorsum verti in aquam, quæ manauit ex latere Domini, & vinum seorsum in sanguinem. Sed facilimè refutatur, cum non habeat Ecclesia formam, qua possit aquam conuere, sed vinum in sanguinem, neque forma efficere potest aliud, quàm quod significat, & constat formam calicis tantum significare sanguinem Christi, & nullo modo aquam, quæ de latere illius fluxit. Hęc dicta sint de materia huius sacramenti.

Quæstio de forma huius sacramenti cum catholicis.

DE forma huius sacramenti, hic necessario nobis differendum fuit, quod ea sit conuersionis causa & consecrationis, & hæc presentie Christi substantialis in Eucharistia, & de causis vt natura prioribus, prius dicèdum est. De forma autè multiplex est doctrina, quæ quatuor partibus contineri posse videtur, esse aliquam formam certis & conceptis verbis comprehensam, quæ materie subiecte applicetur, non personæ recipienti sacramentum: quæ sint huiusmodi formæ verborum, panis & vino accommodandæ: quis sensus verborum legitimus: quæ denique in materiam subiectam efficacia. In his autem omnibus habemus totam Ecclesiam catholicam circa essentialia sacramenti consentientem, repugnantes autem Caluinianos in omnibus, & Protestantas in quibusdam. De omnibus nostro more sententias breuiter comprehensas proponemus. Prima sit, necesse est in hoc sacramento esse formam definitam. Ratio prima est, quia hoc positum est omnium sacramentorum noue legis commune, vt materia & forma consentiant, &

hanc definitis verbis contineri, vt accedente forma ad materiam fiat sacramentum; quod D. August. tractat. 80. in Ioann. de baptismo sic expressit, accedat verbum ad elementum, & fit sacramentum. ea verò sententia à Concilio Florent. & Trident. atque tota deinceps posteritate, ad reliqua sacramenta traducta est. Quod si aduersarij certam materiam in baptismo, & præscriptam formam admittunt, cur similiter in hoc sacramento non admittent? aut si materiam esse definitam credunt, cur non formam. cum vtraque ex Christo instituyente hoc sacramentum plane deriuetur.

2 Consentiant Patres, D. August. lib. 20. contra Faust. cap. 23. noster panis, inquit, & calix, certa consecratione fit mysticus nobis, & non nascitur, proinde, quod ita non fit, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis. Cyprian. de Cæna Domini, ante verba ille cibus nutriendis corporibus commodus erat, & vite corporalis subsidium ministrabat, at postquam est solenni benedictione sacras, ad totius hominis vitam, salutemque proficit. Iustinus Apolog. 2. pro Christianis, eleganti similitudine incarnationis, idem sic explicat. non vt vulgarem panem, aut vulgare poculum hoc sumimus, sed quæadmodum per verbum Dei caro factus Christus, sic per verbum precatationis sacrari ab ipso alimoniam. Irenæus lib. 4. cap. 34. panis, qui est ex terra percipiens vocationem Dei, iam non est communis panis, sed Eucharistia. ita D. Ambros. lib. 4. de sacramentis, cap. 4. & lib. 5. cap. 4. sermone & verbis Domini, hoc sacramentum confici accuratè docet. Neque cuiquam patrum venit in mentem, fide sola, perceptione, concione aut historia institutionis huius sacramenti recitata, Eucharistiam fieri. quare Patrum vestigiis inherens Ecclesia Catholica, sic semper administravit, & confecit hoc sacramentum, certa verborum forma subiectæ materie applicata, vt in Concilio Florentino definitum est, & praxis Ecclesiæ catholice retinet. Quocirca hæreticum est quod olim asseruerunt Manichæi, vt eodem cap. 13. refert D. August. panem sacramentalem non fieri, sed nasci, & ideo reiciebant benedictionem vel consecrationem, quæ verbis fit.

Esse huius sacramenti definitam verborum formam.

3 Re-

3 Recentiores autem aduersarij, quia negant Christum adesse in sacramento realiter & substantialiter, verborum consecrationem tollunt: quia per eam verentur presentiam induci & confirmari. qua verborum consecratione reiecta, quidam ex illis concione habita ad populum de vsu institutione cœnæ, alij prece quacunque libera & indifferente, alij historiae tantum recitatione, præsertim ex diu Pauli, 1. Corinth. 11. quod in ea hoc sacramentum, panis sæpè dicatur, quo verbo illi volunt transubstantiationem tollere, præsertim Protestantas. alij fide recipientis, & mentis designatione, qua separatur panis Eucharisticus à cæteris cibis non mysticis. alij denique manducatione, fractione & vsu, hoc sacramentum confici volunt. Quæ omnia illo fundamento falsò nituntur, sacramenta tantum pertinere ad instructionem & doctrinam fidei, & nihil effici ex vi sacramenti, quod dicunt ex opere operato: contra quam sententiam de sacramentis in genere supra differuimus. Eam verò formam materie sacramenti applicandam esse, non solum illa ratione generali concludere volumus, quod in omni sacramento noue legis, materie formæ coniungi oporteat, vt perfectum sit sacramentum, sed ex propriis, quæ Christus in institutione huius sacramenti effecit, & nos similiter facere præcepit. Christus igitur, vt referunt tres priores Euangelistæ, & D. Paulus 1. Corinth. 11. dicitur, gratias egisse, benedixisse, & fregisse panem, & calicem distribuisse. Aduersarij autem, benedictionem & gratiarum actionem idem esse volunt, gratias autem egisse Deo, & benedixisse, non panem aut vinum, sed Deum: & ideo nullam ex verbis materie mutationem concludi posse, cum non sint materie applicata, sed ad Deum tantum relata: nos autem contendimus, siue sit idem benedicere, & gratias agere, siue sint actiones diuersæ, benedictionem esse subiectæ materie panis & vini, quam prius Dominus benedixerit, deinde benedictam Apostolis distribuere.

Benedictio Christi instituentis hoc sacramentum, respicit subiectam materiam panis & vini.

4 Id verò primum probatur ex Marco, qui expressè inquit, accepit panem, benedixit & fregit, quæ omnia constat referri ad eundem panem. Confirmatur, quia ex omnibus constat, non prius benedixisse

se, quàm materiam in manus sumpserit, quasi benedictio ad eam esset omnino referenda. Diuus etiam Paulus, 1. Corinthio. 10. poculum, inquit, quod benedicimus, vbi benedictio vinum afficit. Quod si gratias agere Euangelistis, est idem quod benedicere, vtrumque ad subiectam materiam pertinebit, vt veteres Patres significant, appellantes hoc sacramentum, panem eucharistizatum, hoc est, gratiarum actione confectum. & certè si Euangelistarum & Pauli loca inter se conferantur, videbitur sanè idem esse gratias agere & benedicere. De pane enim Marcus dixit benedicere, de calice gratias agere; sed illa benedictio panis, dicitur à Matthæo, Luca, & Paulo gratiarum actio, & 1. Corinth. 14. vnum pro altero vsurpatur. Quare non oportebat aduersarios fraudulenter pro his duobus semper vnum dicere, quod est gratias agere, quasi hoc sit magis accommodatum, vt in Deum referatur, quàm benedicere, quod rem subiectam videtur afficere: nostri autem pro duobus Græcis: Euxaristein, & Eulogein, duo etiam æqualia Latinis reddunt, gratias agere & benedicere. Cur igitur, si pro eodem videtur sumi ab Euangelistis, & alterum rei subiectæ applicatur, nempè benedicere, quia casus rei subiectæ, applicationem istam requirit, quia dicitur benedixisse Dominus panem, non similiter intelligitur alterum materie subiectæ applicari? si quidem ex manifestioribus, obscura debent illustrari. Cur etiam, si idem valent, vt aduersariis placet, omnia hac applicatione expressa, benedictio accipietur pro gratiarum actione, & hæc ad Deum referetur, vt ea ratione in nullam materiam benedictionem transisse fraudulenter concludatur? repugnante præsertim antiquitate, quæ benedictionem & gratiarum actionem ad res subiectas accommodat.

5 Scio valdè probabile esse, vt gratiarum actio, & benedictio, duæ actiones Christi diuersæ sint, & illam referri ad Deum, hæc ad materiam subiectam, & quod sæpè accidit in Euangelistis, vt vna actio ab vno explicetur, altera ab alio: verbi gratia, hic narret Christum gratias egisse Patri, ille benedixisse panem. Quam sententiam probabilem facit vsus omnium Ecclesiarum, & antiquissimorum Patrum, in quorum Græcis

Iustinus & Irenæus infra de transubstant. An gratias agere & benedicere sint idem.

Prima sententia probabilis.

Altera sententia etiam probabilis.

Comment. in D. Tho. tert. part.

cis Liturgiis, ita Christus in sacram actionem inducitur, ut & gratias egisse Deo Patri, & benedixisse proposita dona dicatur. Iustinus etiam, & Dionys. cap. 3. Ecclesiast. hierarch. meminit gratiarum actionis siue hymnologiae, & benedictionis circa ritum Synaxis. Graeci in sua anaphora. i. diuini ore parte missae, dicunt Christum gratias agentem aspexisse, & simul panem eleuasse, & nomen & virtutem Dei super eum inuocasse. Similiter nostrae missae diuinitissima actio, quam ex Apostolorum traditione conseruata retinemus, refert Christum eleuatis oculis in caelum ad Deum Patrem, ipsi gratias egisse, deinde benedixisse; quae eleuatio inuocationem aut postulationem aliquam indicare videtur, ut Ioan. 11. in resuscitatione Lazari, caelum prius aspexit, & gratias egit Patri, ut accipiens ab eo potestatem efficiendi rem admirabilem & stupendam. Hac autem gratiarum actionis & benedictionis distinctione retenta, erit illa veluti praeparatio, qua Christus Deum Patrem collaudasse & pro eximio dono gratias egisse dicatur, benedictio autem ad panem ipsum referenda est.

6 Itaque siue illae sint duae actiones, altera earum, siue vna tantum, ea subiectam materiam panis & vini debet respicere, ut retineamus intelligentiam & sensum Marci Euangelistae supra explicatae. Quod autem aduersarij benedictionem referunt ad hymnum & gratiarum actionem, quae nostras & Iudaeorum refectiones precedere aut sequi solet, nulla probabilitate nititur; quia illa benedictio ad panem refertur, & gratiarum actio hymnus dicitur ab Euangelistis, cum dicunt hymno dicto, Christum a cena surrexisse. Et quis vnquam legit hanc pro cibis gratiarum actionem, seorsum panis & seorsum vino fuisse accommodatam, in eadem cena? & res sic benedicendas solenni ritu in manus sumi? Nos autem existimamus hanc gratiarum actionem, non esse nudas laudes, sed quales diximus; inuocationem, orationem, & benedictionem ipsius panis & vini completi; & hoc totum continuata & eadem actione comprehensum physice & reipsa: habuisse tamen plura rationibus & morali consideratione distincta, omnia tamen ad eandem panis benedictionem relata, quae autem sit vis & efficacia huius benedictionis, & quod non

fit sola dedicatio symbolorum ad usum sacrum, in doctrina de transubstantiatione ostendemus.

7 Sed restat explicandum, quo modo Christus benedixerit panem & vinum, verbo ne an sola voluntate, aut impositione manuum, ut Mar. 10. videtur pueros benedixisse: aut quomodo nunc Ecclesia benedicit, signo Crucis. Respondeo Christum verbis benedixisse, quia hoc ratio nominis declarat, & consuetudo sanctae scripturae verbis exprimit Dei benedictionem, ut Gen. 1. Crescite & multiplicamini, generi nostro dictum esse legitur, ut vim propagationis acciperet: Christus igitur verbis effectum exprimentibus aliquem benedixisse dicendus est. Quod si antiquis Patribus consecrare & benedicere sunt idem, ut in eadem doctrina de transubstantiatione ostendemus, & consecrationis in Ecclesia catholica praescripta & definita sunt verba, tam super panem, quam super calicem, certe eisdem verbis Dominum consecrasse colligitur, siquidem quod nos facere praecipit, id ipsum prius fecit. sed quia plerique etiam catholici, non eisdem verbis Christum & nos consecrare asseruerunt, examinandae sunt a nobis omnium de hac re sententiae, ut constet quibus verbis Christus consecrauerit, ut inde colligatur, quibus nos consecrare oporteat.

8 D. Thom. q. 78. art. 1. ad primum, quatuor proponit sententias de forma consecrationis Christi & nostra. Prima est Innocentij III. lib. 4. de myst. cap. 6. asserentis, Christum virtute diuina consecrasse hoc sacramentum, tum cum benedixit, vtrumque potestate excellentiae, ut sine forma illud faceret, quod nos nisi praescriptis verbis facere non possumus: & postquam sic consecrasset, tradidisse nobis illa verba, quibus consecramus. Haec sententia proponitur ab illo, sed non affirmatur, neque affirmari aut defendi potest. Primum, quia illud benedicere, nec intelligi quidem potest sine verbis, ut nominis ratio ostendit. Secundum, quia hoc esset miraculum operari, non autem instituere sacramentum; cum haec institutio sit formae & materiae applicatio: praesertim cum Christus non solum instituerit applicationem illam docendo, sed etiam administrauerit & consecrerit, praecipiens ut similiter Apostoli facerent, illis verbis, hoc facite; ut igitur praecipit nos verbis consecrare.

Benedictio Christi quibus verbis facta sit.

Quaest. lxxiiij.

Art. 5. 6. 7. & 8. 27

cere, sic etiam ipse confecit veris & non potestate tantum excellentia. Altera sententia vult quidem Christum verbis, tum cum benedixit, consecrasse, sed non eisdem quibus nos conficimus. Sed facile refellitur eodem argumento, quia nos ad imitationem Christi hoc sacramentum conficimus, quare ut ille eadem materia usus est, nec aliam nobis praescripsit, cur non eadem etiam forma usus esse dicitur? praesertim cum haec verborum forma melius quadret in Christi personam, quam sacerdotis ministri, cum sacerdos formam proferens, gerat personam Christi. Vnde Concilium Florent. sess. vlt. in doctrina de sacramentis decernit, formam huius sacramenti esse verba Saluatoris, quibus ipse confecit. quare sententiae quae ab hoc decreto dissentiunt, vix iam possunt ab haeresi excusari. Tertia sententia asserit Christum bis protulisse eadem verba, semel secreto ad consecrandum, & iterum aperte & publice ad instructionem nostram, quomodo in Euangelio recitantur. Sed est absurda sententia & carens omni probabilitate, quia Ecclesia non vitur his verborum formis, nisi ut a Christo adhibitis ad sacramenti consecrationem, non quia prius secreto illas protulerit, sed quia ex testimonio Euangelistarum constat eas Christum super materiam protulisse. Deinde si Christus bis protulit, certe secunda repetitio non fuisset effectiua, sed historica, vel demonstratiua rei consecratae: quare cum nos imitemur secundam, hoc est publicam prolationem, sequeretur historicum tantum a nobis pronuntiarum; quod esset tollere rationem sacramenti, & non applicari subiectae materiae, ut postea apertius intelligetur.

Christus benedixit & consecrauit eisdem verbis, quibus nos consecramus.

9 Quarta sententia communis, & sine controuersia catholica, asserit benedictione Christum consecrasse, & eisdem verbis semel pronuntiatum, quae Euangelistae referunt. Sed quando fuerint prolata, non constat expressè ex Euangelistis, vtrum ante fractionem & dationem, vel inter frangendum & distribuendum, quod D. Tho. magis congruere cum Euangelio existimat, ut Dominus benedicens, frangens & diuidens panem, atque etiam distribuens Apostolis, diceret, hoc est corpus meum, similiter porrigenz calicem. Adhuc tamen negari non potest, esse in narratione Euangelistarum hystorologiam, id est, sermone ordinem inuersum & permutatum: quia Marcus inquit, accepto calice gratias agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes. & ait eis, hic est sanguis meus; cum alij Euangelistae atque Paulus, & ipsa ratio huius ordinis euincat, priorem fuisse pronuntiationem verborum super calicem ipsa sumptione, & consequenter ipsa distributione calicis inter omnes. Ut enim Ecclesia nunquam fregit nedum dedit panem ante prolata verba, quibus consecratio fit, sic neque Christus Dominus, cum ex imitatione Domini, Ecclesia distribuatur. neque illud etiam probabile est, Christum fregisse panem in tot particulas, quot erant percepturi, antequam proferret verba, ut quidam conuiciunt: & quod de micis cadentibus dicitur, si post consecrationem diuideretur, non tam difficile est ad soluendum, quam curiosum. quoniam is panis esse potuit, cum azymus esset, & minimè vulgaris, ad festi nempe celebrationem confectus, ut ex diuisione, micæ non defluerent; praesertim cum eam curam Domini fuisse credendum sit, ut nec deciderent, nec perirent. Fractio igitur & distributio proximè consecuta est; verborum & consecrationis prolationem, vel saltem dum verba Christus proferebat, distributio facta est: sed prius factam consecrationem, & non inter frangendum, significare videtur Marcus illis verbis: & cum benedixisset, hoc est postquam benedixit fregit. Vt cumque sit, illa sententia communis & catholica vera sit oportet, Christum consecrasse eisdem verbis prolatis, quibus nos in Ecclesia catholica consecramus. Primum, quia Apostolos in situens noui testamenti sacerdotes, illis verbis [hoc facite] simul etiam praecipit, efficere eodem omnino modo, quo ipse effecerat; ipse autem accipiens panem & calicem vini, protulisse dicitur illa verba super eandem materiam: & hoc ipsum tamquam a Domino factum, imò verò in persona Domini, per suos ministros Ecclesia catholica frequentat: consecrauit igitur Christus eisdem verbis, quibus nos consecramus. Idem omnino docent omnes veteres Patres, quorum testimonia proferemus paulò post ad ostendendum, quae sit forma panis & calicis determinata ex necessitate sacramenti, asserentes non aliis verbis fieri consecrationem, quam

An consecratio praecesserit distributionem.

Si sunt duae actiones, altera ex his, siue vna tantum, ea respicit subiectam materiam.

Tertia sententia, quae vtrumque praecedens non repugnat.

quibus Christus benedixit & consecrauit. De quatuor propositis in hac doctrina de forma huius sacramenti, duo priora abfoluimus, esse formam aliquam materię applicandam, vt fiat sacramentum, & eam certis & prescriptis verbis constare: tertium proximè explicandum consequitur, quænam sit huiusmodi forma, tam panis quam vino applicanda ad confectionem sacramenti. De hoc igitur tertio sit hæc conclusio. Forma super panem ad necessitatem sacramenti simpliciter necessaria est hæc, [hoc est corpus meum:] similiter super vinum hæc, hic est sanguis meus, vel hic est calix sanguinis mei: cæteræ omnes partes, quæ in formis Græcis aut Latinis proponuntur, sunt necessariae ex præcepto Ecclesiastico; neque vlla earum sine graui scelere prætermitti potest. sensus conclusionis exclusionem explicari debet, hoc modo: tantum hæc est forma, &c. cuius propositionis prior exponens scilicet, hæc forma est de necessitate sacramenti, prius explicatur: deinde probabitur altera exponens, scilicet nihil aliud pertinet ad eandem formam ex necessitate sacramenti. Probatur primò, quia D. Paulus 1. Corinth. 11. refert, quæ de hoc mysterio à Domino accepit, significanter refert, illa verba, hoc est corpus meum, & hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, quod idem est, atq; hic calix est sanguinis mei: ergo hæc est legitima panis & calicis forma. Cætera autem verba addita ab Euangelistis & D. Paulo non pertinere ad essentiam sacramenti, postea ostendimus: nunc verò tantum ostendimus, illa esse de necessitate sacramenti, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, quibuscumque verbis idem sensus exprimi possit. Ostendimus enim in doctrina de sacramentis in genere, eandem esse formam verborum in sacramentis, quibuscumque verbis constet & dictionibus, & quocumque idiomate proferatur, modò sensus idem maneat. Sic ergo ex Euang. & Paulo constat, illas formas esse de necessitate sacramenti, vt licet referunt accepisse materiam ad veritatem sacramenti: ita intelligatur illa verba ad eandem veritatem pertinere, quæ super materiam Christus protulit: hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Probatur secundò, ex testimonio omnium Theologorum ytriusq; Ecclesiæ Græcæ & Latine, Iustinus

Forma huius sacramenti ex necessitate sacramenti, 3. p. 978. art. 2. c. 3.

in fine Apologiæ 2. inquit Eucharistiã cõsecrari per verbũ Dei, sicut Christus factus est homo, per verbũ Dei: sed illud verbum nõ potest esse, nisi quod omnes Euangelistæ cõmemorant Christũ dixisse, hoc est corpus, hic est sanguis meus: illa igitur verborũ forma est de essentia sacramenti. Tert. lib. 4. cõtra Marc. panẽ inquit acceptũ Christus fecit corpus suum dicẽdo, hoc est corpus meũ. Similiter Cypr. de cœna inquit, sacerdos panẽ profert & vinum, hoc est, inquit, corpus meum, anteverba illa cibus erat cõmunis: at postquam à Dño dictum est, & quotiescunq; his verbis & hæc factum est, panis iste substãtialis solẽni benedictione sacratus, ad totius hominis vitã & salutem proficit. idẽ apertè Ambr. lib. 4. de sacramẽtis, c. 4. de myst. c. 9. D. Aug. ferm. 28. de verbis Domini, Euseb. Emill. ser. 5. de Paschatã, Paschasius, lib. de corp. & sang. Domini. cap. 12. Chrysof. homil. 2. in 2. epist. ad Timot. quemadmodum inquit, verba sunt eadẽ, quæ olim Christus dixit, & quæ nunc sacerdotes pronuntiant: ita oblatio est eadem. & homil. de prodicione Iudæ, sacerdotis, inquit, ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia: hoc est, ait, corpus meum, hoc verbo proposita dona consecrantur. Gregor. Nyss. in oratione catechi. panis, nõ quia comeditur corpus Christi euadit, sed statim per verbum in corpus mutatur, & à verbo hoc, hoc est corpus meum. Idẽ Germanus Constantinop. in Theoria Ecclesiastica, & Damasc. lib. 4. de fid. cap. 14.

11 Denique idem definitum est ab Innocent. cap. cum Marthæ, de celebr. miss. Florentinum Concil. in decreto de sacramentis sess. vltim. & aliis multis decretis de conse. dist. 2. vt iam sine crimine hæreticos, dubitari de hac re non possit. Probatur tertio ex praxi & vsu Ecclesiæ, quia omnes liturgiæ & missæ, quamuis in aliis sit aliqua diuersitas, omnes tamen pro forma consecrationis proponunt illa, hoc est corpus meum, super panem, & hic est sanguis meus, vel calix sanguinis mei, super vinum. Quarto, ratio Theologica idẽ confirmat hoc modo: hæc forma panis & calicis, effectũ sacramenti cõgruentissimè significat: est igitur illa forma huius sacramenti: cũ omnis forma sacramenti nouæ legis effectum sacramenti debeat exprime-

Patri testimonium.

Decreta Ecclesiastica de forma huius sacramenti necessaria.

re. Cõfirmatur antecedens, quia per hæc formam debet fieri corpus Christi accommodatè ad manducationem, & sanguis accommodatè ad potũ, quod vtraque forma conuenienter exprimitur: quia, hoc, significat substantiam sub accidentibus panis, & hic, in forma calicis, significat contentum sub accidentibus vini, vt postea explicabitur. Cũ autem cõuersio ista, sit quædam mutatio, & in hac sit terminus à quo, & terminus ad quem, etiã si momentanea est, verè dicitur esse, quod fit; & hæc tria sint in his formis, terminus à quo demonstratus pro nominibus, hoc, & hic, terminus vero ad quem sit, corpus meum, & sanguis meus: rectè sane illæ formæ huic sacramento accommodantur. Cõfirmatur, quia vt in aliis sacramentis ea est forma conueniens, quæ significat effectum proprium sanctificationis insuscipiente, cum in solo vsu & applicatione consistat: ita in hoc sacramento, quod non primò in vsu sed in materię consecratione consistit, illa forma cõferi debet legitima, quæ effectum consecrationis, hoc est realẽ corporis & sanguinis Christi præsentiam significat. Hactenus cõfirmata sit prior pars propositæ conclusionis, nempe illa esse de necessitate sacramenti, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, de qua nullus vnquam Theologorum dubitauit: deinceps posterior pars confirmada est, nempe nullam aliam vocem, aut sententiã accedẽtẽ huiusmodi prescripta verba, interiectã, aut consequentẽ, ad necessitatẽ sacramenti pertinere, sed meritò ab Ecclesia aliis adiuncta esse.

Nulla alia verba præter comprehensa formis propositis, esse de necessitate sacramenti.

12 Referunt igitur Euangelistæ & D. Paulus quædam ante illa verba prescripta pro forma huius sacramenti, vel in persona ipsorum, vel Christi, vt quod Christus, benedixerit & fregerit, quod dixerit, accipite, & manducate, accipite & bibite. ipsis formis quædam etiã sunt interiecta, præter illa quæ diximus, vt in vtraque panis & vini forma, hæc particula, enim, & in forma vini, calix, vel nouum testamentum, apud Paulum. sunt denique alia, quæ illa verba prescripta ad necessitatem sacramenti consequuntur: vt ad formam panis descriptã cõsequitur statim, quod pro vobis datur, & ad formam calicis, addit Mattheus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum: & missæ Latine forma his omnibus propo-

fitis addit, æterni, & iterum, mysteriũ fidei: itaque cætera omnia, ex quibus forma missæ Latine contexta est, ex Euangelistis & Paulo inter se collatis desumpta sunt: illa verò tria, æterni, mysteriũ fidei, à nullo scripta sunt. Quare cũ tot verba sint præter illa prescripta in 1. p. conclusionis ad necessitatẽ sacramenti, probandum est, nullũ ex his ad necessitatẽ sacramenti pertinere. Primũ igitur antecedentia illa verba, si sint Euangelistarũ propria, ad cõsecrationem pertinere non possunt, quia nos consecramus eis dẽ verbis, quibus Christus, ipse autẽ suis est vsus non Euangelistarũ: nos igitur eidem non oportet consecrare. Si autẽ illa verba sint Christi, sed vsum exprimẽtia, cuiusmodi sunt, manducate, bibite, illa nõ possunt pertinere ad necessariam huius sacramenti confectionem, cum hoc sacramentum non consistat, vt cætera, in vsu, sed in materię consecratione, & ideo ante vsum, iã est perfectum sacramentũ. Protestantes autem vehementer vrgent illa verba pertinere ad essentiam sacramenti, quia putant consistere in vsu, & extra vsum reipã non existere Christum, sed ea sententia apertè simè refutabitur in doctrina de transubstantiatione, in qua ostenditur ex verbo Dei prolata forma consecrationis statim existere Christum in hoc sacramento: verè & substantialiter, & non tantum in vsu & sumptione. Secundò ostendendum est, verba alia, quæ consequuntur formas supra prescriptas, ad essentiam sacramenti non pertinere, in forma calicis, cum in forma panis, nihil præterea addatur in Ecclesia Latina ad consecrationem.

Ratio Theologica concludens verba consecrationis necessaria.

13 Ratio potissima est, quia nõ minor est vis in his verbis, hic est sanguis meus, ad cõsecrandum vinum, quam in illis, hoc est corpus meum, ad consecrandũ panem: sed illa satis sunt ad consecrationem panis, ex receptissima totius Ecclesiæ sententia, de qua nullus vnquam Theologus dubitauit, quia efficiunt quod significant; ergo hæc descripta ad cõsecrationem vini satis sunt, cum significant, quod efficiunt, nempe de substantia vini, sanguinem Christi factum esse: quare si prolatis his verbis tantũ, alia addideris, nihil est, quod præterea efficias, cum iam sit vini in sanguinem facta conuersio, aut illa verba, hic est sanguis meus, non efficiunt, quod significant, quod im-

Comment. in D. Tho. tert. part.

pium est asserere de vlla forma sacramenti noue legis, accommodata à legitimo ministro suę materię, cum debita intētionē. Cōfirmatur, quia sicuti Euāgelistę formę panis præscriptę addiderunt illa verba, quod pro vobis datur, & sine his tota Ecclesia sentit perfici panis consecrationem, ita formę præscriptę calicis, addiderunt illa, qui pro vobis, effundetur: ergo hæc similiter ad necessitatem consecrationis sacramenti non pertinent: vt enim his determinatur prædicatum, sanguis, sic illis prædicatū, corpus. Præterea, si hæc omnia quę forma calicis Latina comprehendit, pertinerent ad veritatem & essentiam sacramenti, Patres omnes Græci, qui in suis liturgiis illa non apponunt, nunquam omnino consecrassent calicem, & idcirco dicendum esset, nunquam Patres illos sanctissimos & doctissimos, Basilium, vtrumque Gregorium, Chrysostomum & alios, verum Ecclesię & perfectum sacramentum ac sacrificium consecrassent, quod impium & temerarium esset cogitare. Particulas alias interiectas verbis necessariis ad consecrationem, vt in vtraque forma, particulam enim, & in forma calicis, æterni, & mysterium fidei, non esse de necessitate sacramenti, eadem argumenta concludunt: cum sint similiter determinationes quędam non pertinentes ad necessariam significationem effectus, quem forma ex subiecta materia efficit.

14 Valdè autem vtile est ad horum exactiorem intelligentiam adnotare, in sermone Christi instituentis hoc sacramentum, non solum fuisse verba operatoria, sed etiam narratoria & instructiora, vt quę ad vsum sacramenti & ipsius effectus, finem & alias circumstantias pertinent: vt præceptum de comedendo & bibendo, de morte sua commemoranda, vt in eadem sermonis complexione commonitio illa, se non bibiturum amplius de gemimine vitis, &c. quę tam diuersa, licet comprehensa eadem sententia Domini, etiam tenentis calicem in manibus, nullus hæreticorum aut catholicorum vnquã asseruit, ad necessitatem consecrationis pertinere: separare autem ex vario illo sermone, quod est operatorium consecrationis, Ecclesię catholicę proprium fuit ex instinctu Spiritus sancti, vt sit illud

tantum, quod subiectę materię sacramentalem mutationem significabat: reliqua verò de ipso sacramento dicta, non tamen super panem, ad sacramenti formam necessariam non pertinere. Fuit autem necessarius ille varius sermo Domini in huius sacramenti institutione, quia multa alia fecit & docuit, quę nos consecrantes nõ facimus. Ille enim sacramentum instituit, potestatem dedit Apostolis consecrandi, dicens, hoc facite, quare hæc omnia non erūt ad consecrationem necessaria. Sicut institutendo sacramentum penitentię, Ioa. 20. dixit Dominus, accipite Spiritum sanctum, quod non pertinet ad formam sacramenti, quam tamen insinuauit cum subiunxit, quorum remisistis peccata, &c. Postremò restat probandum, hæc omnia, quę in formis consecrationis continentur, & non sunt de necessitate sacramenti, non sine grauissimo peccato omitti posse ex præcepto Ecclesię, quia edocta ab Spiritu sancto illa omnia ad cōmodiorem explicationem huius mysterij addidit, vel ex ipsis Euāgelistis desumpta, vel ex traditione Apostolorum Petri & Pauli, à quibus Latina Ecclesia creditur has formas accepisse, & præcepisse vt similiter atque accepit exprimeretur, vt autor est Innocent. III. lib. 4. de myster. c. 5. & c. cum Marthę. de celebr. miss. & Florent. Conc. sess. vltima de sacramentis, præcepit sacerdotibus eisdem formis consecrare. & D. Dionysius de Ecclesiast. hier. asserit verba, quibus mysteria conficiuntur, occulta traditione contineri; quod etiã confirmat D. August. regula de consuetudine Ecclesiastica. lib. 5. contra Donatist. cap. 32. qua docet, generalem Ecclesię consuetudinē incertę originis ad Apostolos esse referendam, quod confirmabis, si obserues has formas panis & calicis, in omnes Ecclesias, quę religionē ab Ecclesia Romana sumpserūt, vna cū fide introductas fuisse. Præceptū igitur in re tati momenti violare, grauissimū peccatum esset: imò verò tenentur sacerdotes, vt est mos Ecclesię Romanę, integras formas cū intētionē ipsius proferre. Ex significatione autem intelligitur meritò illas particulas & interiectas & adiectas esse in forma calicis, quia in forma panis, non est necessariis verbis consecrationis interiecta: sed illa particula, enim, formam præcedentibus

Forma Ecclesię
sive Latine ori-
gine.

Quæst. lxxliij.

Art. 6. 7. & 8. 29

tibus connectit, vt proferri intelligatur in persona Christi, vt præcedentia prolata sunt.

Explicatio for-
ma calicis.

15 In forma igitur calicis, non dicimus, hic est sanguis meus, vt scribit Marcus, sed hic est calix sanguinis mei, vt ferè Lucas & Paulus, ad significandam conuersionem vini in sanguinem potabilem, cum calix sit poculum: vel ad exprimendum passionis mysterium, quia sanguis effusus est, iuxta illud, Matth. 26. Transeat à me calix iste. Dicitur noui testamenti, quatenus per illum sanguinem, nouum testamentum sanctum, & dedicatum est, cum remissio peccatorum, & interior sanctificatio, quę pertinet ad nouum testamentum, per passionem Christi nobis concedatur: in cuius sanguine est veritas veteris testamenti, quod etiam in sanguine inritum & constitutum est. additur, æterni, vt æternam vim eius, ex sacerdotio Christi eterno promanatem intelligamus & diffusam in omnes homines, qui omni tempore Deo placuerūt. Deniq; illud postremum, quod pro vobis &, pro multis effundetur, significat hic existere effusum per modum hostię pro peccato, sed accommodatè ad inflammandū animos suscipientium, cū credunt pro ipsis effusum: vt autem intelligatur ad alios absentes pertinere, & non tantum ad præsentem, dicitur, pro multis: & sanguinis fructus, licet pro omnibus effusus, non tamen participabitur ab omnibus, sed à certis, licet valdè multis, vt Hebræo. 9. ad multorum exhaurienda delicta: licet aliquando multi dicantur in scriptura, omnes, vt ad Roma. 5. per vnum hominem peccatores constituti sunt multi. his omnibus est interiectum, mysterium fidei, vt significetur, in huius sanguinis efficacia esse occultissimum, & sola fide penetrabile mysterium de effectu sacerdotij Christi in sacrificio crucis; de quo, absoluta ratione huius sacramenti, differendum nobis est. Sensus autem principalis & necessarius huius formę calicis varie exprimitur ab Euāgelistis & Paulo, sed eadem intelligentia. sed cum dicitur, sanguinis, in obliquo, non potuit completa significatio esse, nisi adderetur calix, vel nouum testamentum in sanguine, vel aliquid simile: tunc autem illa concurrunt ad principalem significationem, quę per se sumpta ad eam significatio-

nem non pertinerent, si sanguis in recto adhiberetur, ex quo diiudicari debet, quid pertineat ad significationem sacramentalem, quid non pertineat, secundum diuersam rationē exprimēdi eundē sensum. 16 Ex his intelligimus, omnia quę his formis addita sunt, sanctissime & accommodatissime apposita esse: atque ideo nullum hominem priuatum ea posse vel minimum violare, omnesque peccare in Christum & in Ecclesiam grauiter, qui his quicquam addunt, detrahunt, immutant, licet etiam sensus seruetur, ac delictum quidem est, si vel negligentia vel incogitantia, aliquid hic committitur: grauius est si prudens & sciens feceris: at si ex contemptu fiat, scelus est. Sed omne huiusmodi crimen est in genere sacrilegij, quatenus est violatio & corruptio rei summo cultui Dei dicatę: essetque fortasse lōge minus mille calices vel altaria profanare, quam verba calicis semel contemnendo corrumpere. Accuratè igitur cauendum est ab omni permutatione, & ab ea præcipuè, qua sensus immutatur, & ideo sacramentum corrumpitur, vel de qua probabiliter poteris suspicari, quod sensum immutaret, vt si dicas, hæc est caro mea, pro hoc est corpus meum, eadem debet esse cautio in his particulis, quę possunt hæresim inducere, vt si Zuinglianus diceret, hoc est quodammodo corpus meum, vel Lutheranus, hic panis est corpus meum, & summum sacrilegium committerent, & nihil facerent. Duo præterea diligenter à sacerdote sacrificante obseruanda sunt. Primum, vt sacra verba distinctè, grauiter & expressè pronuntientur: non quòd ex omiſsa aliqua finali litera, vel permutatione, vitio linguę, deficiat sacramentum: sed quod negligentia hic sepe habeat periculum, & nunquam careat irreuerētia. Alterum est, vt secundum morem & traditionem maiorum Ecclesię Latine sacra verba submissa voce pronunciet: sic olim Dionys. in fine Ecclesiast. hier. prohibet, ne quis in publicum preces efficientes consecrationem proferat: & nuper Conc. Trident. sess. 22. can. 9. de sacrificio missę, damnauit eos, qui hunc morem Ecclesię improbant. Cuius obseruationis causa est, verborum summa maiestas, atq; Deo dicata sanctitas: quia si clara recitatione populo innotescerēt, variis modis nõ solū profana-

Peccatum in
mutatione for-
mę huius sacra-
menti.

Obseruanda à
sacerdote in
proferenda for-
mę huius sacra-
menti.

fanarentur, sed nonnunquam etiā ad horrēdas superstitiones & actiones ludicras traducerentur. Vnde grauiā quādamolim secuta esse, narrat Innocent. III. lib. 3. de myst. missæ. cap. 1. & alij, qui huius cæremoniæ rationem reddunt. Et certè illud altum silentium in sacra actione, summam rei sacre reuerentiam & autoritatem conciliat: æquumque est, vt, quod à ministro ore profano recitari nō debet, nec ab aliis aure communi audiatur: nec iustiores sunt causæ, propter quas plebs à tactu rerum cōsecratarum, quam ab auditione sacratis simortim verborum prohibeatur.

Non licet dubitare de certis formis sacramentorum.

17 Ex hac tota de necessaria forma huius sacramenti, doctrina, efficiens quædam consecratoria, ad cauendos plures errores valde accommodata. Primū sit, licentia dubitandi, & ignorandi certas & præscriptas formas huius sacramenti, nullo modo est admittenda, est contra virum maximi ingenij Ioannē Scotum, qui 4. sent. d. 8. nō solum in hoc sacramento, sed in aliis asserit licitum esse dubitare, quæ sint præcisè formarum verba, & ideo concedit fieri quidem consecrationem per assueta verba, sed non per ea sola, quare consulit sacerdoti vt legat totum canonem distinctè, & consecrationis intentionem referat, non ad hæc vel illa verba determinate, sed indefinitè, ad ea quæ Christus præcipserit. Addit non esse adorandā Eucharistiā illis solis verbis cōsecratam, hoc est corpus meū, nisi sub cōditione, si cōsecrata sit: adiūgi enim oportere illa antecedētia verba, qui pridie quā pateretur, ne ipsa forma ad corpus sacerdotis cōsecratis & non Christi referatur, cum ait, hoc est corpus meū. Probatur consecrariū, primò, quia ignorata forma sacramenti propria, necesse est nos nihil certi habere de vi & effectu sacramenti, cū is potissimū pendeat à forma. Secūddò, quia vt materiā certam esse oportet, similiter & formā, cum ex vtraq; veritas & essentia sacramenti cōstet; & vtramq; eodē modò definirint Patres & concilia, de quibus supra. Tertio, quia valde periculosum esset, in tā prolixa oratione canonis, legitimā retinere intentionem consecrati, si nescires quibus verbis præcisè esset illa accommodanda. quod si velit significare, totū canonē non esse de essentia formæ, esse tamē ad consecrationē sacramenti necessariū, respōdimus, nihil Ecclesiā catholicam

necessarium nosse ad essentia sacramenti, præter materiā, formam, & rectè intendētē ministrum. Præsertim cū Apostoli dicatur consecrassè sola recitatione orationis Dominicæ, vt refert D. Grego. & maiores nostri consecrauerint, cum nondū hic canon compositus esset, quem asserit Conc. Trident. sess. 22. cap. 4. constare ex verbis Domini, Apostolorum traditionibus, & sanctorum Pontificum piis institutionibus.

18 Alterū consecrarium est, Christus tradidit Apostolis & Ecclesiæ formā verborū præscriptā, quibus hoc sacramentū perficeretur. est contra quosdā rerū ecclesiasticarū valde imperitos, qui non solū ausi sunt scribere, non constare quibus verbis Christus consecrauerit: sed etiā non cōstare de pacto nobiscum inito, vt referentes aliena verba consecremus, cum illa verba Christi, hoc est corpus meū, hic est sanguis meus, potius sint porrigentis cōsecratum, quàm cōsecrantis. Quali verò idē sit ignorare quibus verbis Christus consecrauerit, quod Ecclesia non definiuit, nec ab Euan gelistis expressum est, & ignorare quibus verbis Ecclesia consecret, quod semper in Ecclesia catholica definitum fuisse, supra ostēdimus, licet de aliquot particulis, à nō nullis dubitatū sit, vt ostendimus, an pertinerent ad essentiam formæ: de illis autem, de quibus hi autores dubitāt, nempè prolatis à Christo, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, à nemine vnquam dubitatum fuisse, paulo antè probauimus. Hanc sententiam Luthero placuisse Clitouchæ asserit, lib. 2. de officio missæ, cap. 24. Sed probatur consecrarium, primò, quia, si Christus instituens hoc sacramentum, non præscripsisset certam formā verborum, eius prouidentia deesset in re omnium maxima, quæ ad præstantissimi sacramenti & vnici sacrificij Christiani, deberet esse certissima, & sine qua effectus eius incertus: atque vt semel dicam, si formam certam non designauit, neque hoc sacramentum instituit, cum eius potissima pars sit forma. Secūddò, si Ecclesia nō potest essentialē partem sacramenti instituire, vt ostendimus de autore sacramentorū in doctrina de sacramētis in genere, neque Christus formam certam præfixit, certè nec haberemus hoc sacramentū, neque sacrificium, quæ habent summam impietatem.

Christus præcipit formam huius sacramenti.

Christus formam huius sacramenti instituit.

pietatē. Tertium consecrariū, orationes & preces, quibus vel in Ecclesia Græca vel Latina, post formam sacramenti prolata petimus vel dona oblata immutari, vt in Ecclesia Græca, vel perferri in conspectū Dei vt in Latina: quasi virtute illius tunc immutentur, nihil omnino ad consecrationem efficiunt.

19 Fuerunt quidam Græci recentiores, præscriptas formas huius sacramenti necessarias ad consecrationem asserētes, sed etiā adiunctis illis precibus perfici cōsecrationē magna animorum cōtentione defendētes, vt Marcus Ephesius & Nicolaus Casila in Liturgicis commentariis, quib⁹ doctissimè respōdit Bessarion præsul Nicenus lib. de Eucharistia, & certè his precibus cōsequentibus consecrationem, tantum petimus mutationem donorum, quæ facta sit virtute verborum Christi, nobis fieri vtilē, & salutarem, non autē absolutè fieri, cum prius facta sit: quod etiam petunt Latinæ preces, siue antecedentes siue consequentes consecrationē. Ratio tertij consecrarij est, quia secundū rectam fidē virtute verborū Christi, vt supra ostēdimus, consecratio fit, nec Ecclesia potest aliquid ad formā essentialē sacramenti pertinēs instituire, vt instituit illas preces, quæ proinde nō sunt in Liturgia, cuius meminit Iustinus martyr, aut Dionys. neq; in missa Ambrosiana: non possunt igitur ad consecrationē pertinere, cum eam efficiant tantum verba illa à Domino præscripta.

Contra Græcos recentiores de precibus quas adiungunt verbis consecrationis.

Quæstio de forma huius sacramenti cum hæreticis.

Obiectiones ad versarios non refutantur.

I S Vperest ad hui⁹ doctrinæ perfectionē, vt aduersariorū, & dissidentium sententiā obiectiones refellamus. Prima obiectio est, quia verba sacramentalia debēt exprimere actionē ministri, vt in baptismo: Ego te baptizo, dicūt Latini, & Græci, baptizetur seruus Christi: ego te confirmo, absoluo, &c. informa autē huius sacramenti præscripta, nulla est mentio ministri, sed verbis quasi à Christo prolatis sacramentū perficitur, sic autem verba nō vidētur subiectæ materiæ accommodari, quod requirit sacramenti cōsecratio, sed materialiter sumi & historicè: cū dicat sacerdos in persona Christi, hoc est corpus meū. Respōdetur, dignitatem huius sacramenti, & conuersionem in Christi substantiam,

exigere vt verba dicātur à ministro in persona Christi, quāuis ministrum concurrere ad effectū formæ & sacramenti negari nō possit, vt de ministro dictū est in doctrina generali de sacramētis. Sed verba trifariā proferri possunt, vel materialiter vt nihil significant, vt accipiūtur in exēplis dialecticæ & aliarum disciplinarū, vel recitatiuè vt in aliena persona dicuntur in comœdiis, & historicis narrationibus, vel significatiuè, vt habeant propriā significationē præsentis rei accommodatam. Verba igitur cōsecrationis nō dicuntur materialiter, quia nihil efficiunt, cū id efficiant, quod significant, & materialiter sumpta nihil significant: sed sumuntur recitatiuè, & significatiuè simul. recitatiuè quidē, quia in persona Christi dicūtur, & rem gestā à Christo expriment: significatiuè autem, quia ad res propositionis accommodantur, & nō ad panem & vinum, quæ olim Christus in manū accepit hoc sacramentū instituens. Ex exemplum accommodatū est hominis legem nomine regis promulgantis, aut bellū ex alieno edicto indicentis. recitantur enim simul à ministro regia verba, & obligandi vim habent. Fuit autē accommodata hæc forma Christi, ex persona ipsi⁹ prolata, vt intelligeretur sacerdotij æterni, quod habet secundum ordinem Melchisedec efficacia, quæ semper conficit hoc sacramentum, quod & sacrificium est, virtute ab illo deriuata. Quāuis autē in his propositionibus, hoc est corpus meum, hic est sanguis, subiecta & attributa pro eodem accipiantur sub diuersa ratione, non tamē sunt identicæ propositiones: quia in his res eadem nomine eodem, vel synonymo & eadem ratione de se dicitur: in illis autem commune attributum in significando dicitur de subiecto singulari, licet vtrumque sit eadem res, vt cum genus de specie, species de indiuiduo, accidens de subiecto dicitur. etenim licet Christus plura habuisset corpora, verè de omnibus diceretur, hoc est corpus meum, vt de pluribus digitis, hic est digitus meus. manēte autem propria significatione verbi [est] qua substantialitatē vel aliud rei gen⁹ esse denotat, quædā sunt propositiones veræ, quia asserūt quod est vel fuit, quædā quia significāt, quod fit, & ea in tentione proferūtur, vt efficiāt, quod significāt, & ideo in termino propositionis res fit, & propositio est vera. vt si quis demonstrato agro proprio

3. p. q. 7. ar. 5.

Verba consecrationis chr. in persona Christi

Commen. in D. Tho. tert. part.

proprio, intédés vt alteri^o efficiatur, dicat, hic est ager tuus: quibus verbis apud Iurecōsultos aliquando fit translatio dominiij c. requisisti de testament. Similes sunt illæ propositiones, Luc. 5. & 7. homo remittuntur tibi peccata tua, & remittuntur ei peccata multa, & filius tuus viuit. Hæc enim omnia non prius fuerunt, sed ipsis verbis prolatis effecta sunt. Huius generis sunt huiusmodi formæ, vt pronomina, hoc, & hic, non referantur ad panem & vinum, quæ fuerant, sed ad corpus & sanguinem Christi, quæ ex illis effecta sunt; quasi dicat Christus, hoc, quod ex hoc pane intendo facere & facio, est corpus meum, & quod ex hoc vino facio, est sanguis meus. Vnde illa verba Christi, [manducate, bibite] non sunt referenda ad panem & vinum vsitatum, sed ad corpus & sanguinem, quæ ex pane & vino facta sunt à Christo. Similiter, 1. Corinth. 10. panis, quem frangimus, dicitur corpus Christi, ex pane factum: & dicitur frangi, licet integrum permaneat, ratione accidentium, quibus fractis & diuisis, idem corpus Christi est in pluribus partibus sacramenti: & constat in nullo alio vno pane esse fidelium communicationem, vt ibidem Paulus ait. Vt igitur Dominus gloriæ ratione humanitatis dicitur crucifixus, sic corpus Christi ratione formæ panis, à qua continetur sacramentaliter, frangi dicitur. quare licet facta sit mutatio panis & vini per formas huius sacramenti, subiectorū tamē significata nō mutatur, quia sunt corp^o & sanguis Christi, quæ nō mutatur, sed mutatione panis & vini sacramentaliter existunt. Dicitur autē in hoc pane, id est corpore Christi, ex pane esse communicatio, quia participatione, illius fit, vt multi simus vnum corpus, vt seipsum Paulus explicat, & Paulum Cypria. epist. 76. ad Magnum, cuius verba refert D. August. lib. 7. contra Donatist. cap. 50. & tract. 26. in Ioan. vbi declarat analogiam huius vnionis, etiam si in hoc sacramēto, quo vnimur, nulla remaneat substantia panis & vini. Neque verò oportet vt hæc verba, licet habeant vim factiuam, vt ipsam formaliter expriment, vt illa, Lazare veni foras: puella surge: quia satis esse debet fideli intelligere hæc esse verba sacramentalia, quæ virtute institutionis id efficiunt, quod significant. Si-

milia sunt illa effectiua & narrativa, non imperatiua: Mulier, fides tua te saluam fecit, & illa paralytico dicta, remittuntur tibi peccata: & illa Regulo, vade filius tuus viuit, quibus Dominus operatus est absentis filij sanitatem. Vt autem hæc subiectis personis accommodata sunt: sic verba sacramentalia materiæ sacramenti accommodantur, quia sacramentalia sunt, cum ex forma & materia coniunctis, veritas sacramenti constet.

2 Altera obiectio est ex autoritate veterum Patrum, qui omnes scribunt precibus confici hoc sacramentum, in hac autem forma præscripta siue illa sit historica siue operatoria, nihil est deprecatorium. Sic Iustinus Apolog. 2. inquit oratione cōfici Eucharistiam, Ireneus lib. 4. cap. 57. inuocatione nominis Dei. Cyril. hierosol. catech. mystag. 3. & 4. inuocatione Spiritus sancti. Hieron. epist. ad Euag. sacerdotum precibus. August. lib. 3. de Trinita. cap. 4. & alias sæpè prece mystica. Similiter Diony. cap. vltimo Eccles. hierar. formam huius sacramenti vocat preces efficientes cōsecrationis. Respondeo verba cōsecratoria deprecationem & inuocationem dici, quatenus per illa vis diuina ad consecrationem impetratur, licet formam deprecationem non habeant: & ideo generaliter omnem formam cuiusvis sacramenti, preces vocare videtur D. August. lib. 5. contra Donatist. cap. 20. Solent etiam aliquid addere, ex quo intelligatur diuersam esse hanc deprecationem à communi, vt August. dixit mysticas preces, Diony. perfectiuas & consecratiuas, alij orationem, vel gratiarū actionem super panem, vt D. Iacobus cap. 5. orationem dixit super infirmum, formā sacræ vnctionis, & orationem fidei, quasi dicat, non carmen aliquod magicum, sed nostræ religionis propriam inuocationem. Appellant igitur veteres Patres verbum sacramentale, precem, sed non pro aliquo homine, vel re, sed super hominem vel rem subiectam, quæ est materia sacramenti.

3 Tertia obiectio est ex autoritate D. Th. qui 3. p. q. 78. artic. 1. asserit omnes partes, quas eodem tenore super calicem sacerdos profert, quæ sequuntur voces illas [sanguis mei,] pertinere ad sacramēti substantiam, sine quibus sacramentū non possit consistere, quod sint eiusdem sanguinis deter-

Cur à veteribus Patribus forma sacramentorum dicitur preces.

De sententia D. Th. circa formam calicis.

Quæst. lxxliij.

determinationes, & ideo pertinentes ad eiusdem formæ essentialem significationem: quare non erit tantum illa forma ad sacramenti necessitatem pertinens, [hic est sanguis meus] vel hic est calix sanguinis mei. Respondeo à plerisque etiam interpretibus diui Thomæ hanc sententiam impugnari, à quibusdam hac distinctione defendi: vt dicatur esse de substantia formæ, quod est de integritate, licet non sit de essentia: vt partes animalis sunt de integritate, sed non de essentia, cum ablatis quibusdam, perfecta maneat essentia: ita ablatis illis particulis, essentialem formam permanere, illis appollitis, esse integram, eandem tamen essentiam.

4 Sed certè D. Thomæ in doctrina de sacramentis, quod est de substantia sacramenti, est etiam de essentia, & contrà: & ratio illa, quod illæ particulæ sint determinationes illius prædicati, sanguinis, voluit efficere, omnes illas partes ad essentialem formam pertinere: & quod eodem tenore super calicem à sacerdote proferantur. Quare hanc sententiam D. Thomæ omnino probare non possum, propter eas rationes, quibus ostendi, tantum esse de essentia sacramenti illa verba: hic est sanguis meus, vel quod est idem, calix sanguinis mei. Sequeretur etiam veteres Patres Græcos, nunquam consecrauisse, cum in eorum Liturgiis in forma calicis huiusmodi voces non apponantur, neque habuisse veram formam huius sacramenti; vnde multa absurda efficerentur, homine Christiano indigna. Nos verò constanter asserimus illos consecrauisse suis formis, & habuisse verum & perfectum sacrificium, quod sine forma consistere non potest. Similiter quacunque forma ab Euangelistis, vel D. Paulo expressa, 1. Corinth. 11. consecrari posse, quia omnes continent, quod pertinet ad necessitatem sacramēti, licet variis modis expressum: sed sacerdos Latinus aliquam partem formæ omittens, grauiter peccaret contra præceptum Ecclesiasticum, quāuis nihil deesset ad necessitatem sacramenti. Neque rationes D. Thomæ necessariò cōcludunt, quod vult: quia illæ determinationes posterius adiectæ, non sunt necessariæ ad essentialem formæ significationem, sed vtilis ad expressiorem, vt supra ostendimus. proferuntur autem eodem tenore

Art. 6. 7. & 8. 31

à sacerdote, non quod sint de essentia sacramenti, sed quia in sensu pendunt à prioribus, non contrà.

5 Ostendimus esse huius sacramenti certas & præscriptas formas, super calicem & panem, de veritate earum & legitimo sensu deinceps dicendum est. esse igitur veras constat, quia habent vim instrumentalem efficiendi quod significant, & hæc est veritas formæ sacramentalis: quia sacramenta nouæ legis sunt instrumenta, & sacramenti potissima pars est forma verborum: quare cū efficit quod significat, est vera. est enim duplex veritas, vna speculatiua, quæ pendet à rebus significatis: altera practica & factiua rei quam significat, quæ ab ipso effectu pendet. Vnde hæc veritas tunc primum est, cum res significata effecta est. cum autē omnis causa effectu sit prior saltem natura, & hæc causa instrumentalis formæ sacramentalis sit in significado, quatenus efficit quod significat, necesse est prius natura perfectam esse totius formæ significationem, quod est in momento prolationem terminante, quæ effectum ipsum existere. Effectum verò est cōuersio panis in corpus, & vini in sanguinem Christi, vt constabit in doctrina de transubstantiatione. quid autem sit hæc vis instrumentalis dictum est, cum ostendimus sacramentum nouæ legis esse gratiæ instrumentum in vsu sacramēti: sed quia hoc sacramentū ante vsu consistit, sola materiæ per formam consecratione, ideo vis ista instrumentalis ad immutandam materiam, in ipsis verbis sita est. Sic generaliter veritas in his formis debet expendi. specialiter autem vnaqueque significat suum effectum ab altera independentem. forma quidē panis, hoc, id est, singularem substantiam presentem & sub accidentibus contentam, esse corpus Christi. similiter, hic calix continēs sub specie vini singularē substantiā, est sanguis Christi, nā [hoc] significat presentem substantiā sub accidentibus, quæcūq; illa sit, similiter [hic.] Et quia momentanea mutatio tota simul momento perficitur, & hæc panis & vini cōuersio momentanea est, tū quia substantia, illius terminus nō suscipit magis & minus, tū quia subiectū non præparatur successiue: denique quia fit virtute Dei infinita, cum primum est actio instrumenti perfecta, quæ est significatio integra formæ in termino

Veritas forma panis & vini, 3. p. q. 78. ar. 4. & 5.

Conuersio panis & vini momento perficitur. ead. q. ar. 7.

3. p. q. 75. ar. 7.

Comment. in D. Tho. tert. part.

termino prolationis & momento, neceffe est effectum vtriusque formæ existere, hoc est, corpus Christi sub figura panis, & sanguinem Christi sub specie vini. Effectum autem vnius formæ ab altera non pendere, sed panem separatim consecrari propria forma, deinde vinum, ex actione Christi, ex formarum significatione, ex vsu Ecclesiæ catholicæ apertè colligitur.

6 De actione Christi constat ex Evangelistis, separatam fuisse & absolutam ad vnamquamque speciem perse consecrandam: & ex Luca & Paulo idem apertius constat, quatenus referunt primam speciem consecratam fuisse inter cœnandum, alteram verò postquam cœnatū est, adeò vt certum sit moram aliquam inter sumptionem corporis & sanguinis fuisse interiectam: quod si certum est corpus Christi sumpsisse factum ex pane per consecrationem, certum etiam esse debet, panis consecrationem absolutam fuisse & independentem à vini consecratione: quod idem de sacerdotibus consecrantibus dicendum est, cum similiter faciendi potestatem accipiant à Christo, & in verbis formarū eadem in sit vis operatiua consecrationis. Deinde, significatio cuiusvis formæ est absoluta & indepēdens ab altera, vt constat: ergo & efficientia: cum ostensum sit formas efficere, quod significant. Tertio idem confirmat vsus vtriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, quæ vnāquamque speciem seorsum proponit & repræsentat populo adorandam, & priorem panis, ante consecrationē vini. quod si quis vel ex hæresi vel ex negligentia vinum prius consecraret, certa esset similiter consecratio, quamuis grauitè peccaret, quia vna non pendet ab altera. Vnde in Concil. Tolet. 7. cap. 2. decretum est, quod nunc regula Ecclesiastica tenet, sacerdote defuncto vel ægritudine impedito statim à prima consecratione, secundam consecrationem ab alio sacerdote absolui debere, sine prioris iteratione. Quod si ex apertis obscura illustrari oportet, vt admonuit diuus August. de scriptura, lib. 2. de Doctr. Christiana. cap. 9. certe huius sententiæ, hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. i. Corint. 11. idem sensus est, atque illius, hic est calix sanguinis mei noui testamenti, neque

pro testamento hoc loco, vt aliis multis, licet scædus collocare, quia vox Hebræa Berith, & Græca, diathice, cum morti vel sanguini iungitur propriè testamentum significat, vt ostenditur Galat. 3. & Hebr. 9. quia scædus Christi morte & sanguine ipsius sancitum est.

7 Sed quoniam aduersarij veritatem huius formis expressam, figuratam & impropriam locutionem in illis asserentes, conantur peruertere, proprium sermonem in illis contineri, primò confirmemus, deinde obiectiones illorum refutemus. Asserimus igitur verba vtriusque formæ panis & calicis propriè vsurpari, sine tropo & figura, vt planè significant in sacramento, quod illis perficitur, contineri realiter & substantialiter corpus & sanguinem Christi, cum ex illius persona dicitur, hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei. Primum ergo argumentum, quo proprietates confirmatur in vtraque forma, sit huiusmodi. In articulis fidei & dogmatis necessarijs ad salutem, nunquam Spiritus sanctus impropriam vsurpauit sermonem: sed in his formis articulus fidei & dogma necessarium continetur, quod alibi non ita planè expressum est: propriè igitur verba vtriusque formæ accipienda sunt. Propositio inductione constat, si quis considerat mysteria fidei, nobis ad credendum proposita, in nullo enim reperitur impropriam & abusiuam locutio. vnde Ecclesiæ Manichæos detestata est, quod illud Ioannis. 1. Verbum caro factum est, quo mysterium incarnationis continetur, ad imaginariam & impropriam carnem constituendam detorserint: quibus nostri aduersarij Caluinistæ persimiles sunt, corpus & sanguinem Christi in formis huius sacramenti impropriè vsurpantes. Damnavit etiam Ecclesiæ Nestorianos & Arrianos, quod illud Patris æterni dictū: hic est filius meus dilectus, quo planè consubstantialitas Patris & Filij exprimitur, impropriè explicauerint non de filio naturali, sed de nūcupatiuo & adoptiuo secundum affectū. Assumptio, quæ in eisdem formis, articulum fidei, & maximum religionis mysterium constituit, catholicis & veteribus Theologis notissima est: tum quia per eas sancitum & initum est nouum testamentum & pactum, quod est religionis Christianæ firmamentum, vt in forma calicis

Verba vtriusque formæ, propriè accipienda esse, non autem tropicè aut figuratè.

Fidei mysteria propriis verbis semper exprimitur.

Forma vnāquamque est absoluta & indepēdens ab altera.

Quæst. lxxliij.

Art. 5. 6. 7. & 8. 32

licis apertis verbis proponitur apud Patrum & Lucam, cum dicitur vel sanguis noui testamenti, vel nouum testamentum in meo sanguine: vt explicatur infra in doctrina de sacrificio noui testamenti. percurrere omnia scædera & pacta Dei cum veteribus Patribus inita, videbis certè omnia pacta conuenta, apertis verbis & aspectabilibus rebus constituta. idem est in omnibus sacramentis vete. leg. in verbis Moysi ad populum: impius est ergo asserere, quod in verbis dedicatorijs noui & æterni testamenti, nihil apertè sincere & simpliciter gestum sit à Domino. Esse certè miserabiliores omnibus hominibus, si in re tanti momenti, imò in fundamento religionis Christianæ, Christus Dominus vetera omnia perficiens & consummans, perspicuè nobiscum nō egisset.

8 Esse autem in hoc sacramento realè Christi existentiam, quæ pendet ex verborum proprietate, fidei articulum & necessarium religionis dogma, sine cuius fide ne rusticus quidem salutem assequi possit, Theologi ostendunt, cum ad aliquid ex communibus articulis fidei pertinere ostendunt. D. Thom. vt sacramentum est Eucharistia, realiter continens Christum, ad articulum de Ecclesiā reuocat: vt autem præsentem continet Christum, ad articulum de omnipotētia. Thomas Vvaldensis effectum illius præcipuè considerans, ad sanctorum communionem. quidam denique totum, hoc mysterium ad articulum de Ecclesiā, vt cumque sit, constat consensu omnium Theologorum, hoc mysterium in eo genere credibilem contineri, quæ omnibus expressè credenda, vt ad salutem necessaria, proponuntur. Secundum argumentum sit, institutio sacramenti admittere nō potest figuratum & improprium sermonem: sed formæ prolatæ à Christo, ad institutionem huius sacramenti pertinent, (cum instituere sacramentum, sit formæ & materiæ designatæ coniunctionem ad sanctificandū representare & sancire:) formæ igitur huius sacramenti prolatæ, non possunt improprium sermonem continere. Propositio, in qua vis argumentationis consistit, constat: quia sermo sacramentalis habet visibilem actionem, & præceptum rei agēdæ: non potest ergo improprius esse aut figuratus: verbi gratia, in concione & sermone

Hoc sacramentum continens Christum præsentem, pertinet ad fidei articulum.

communi potuit Christus, & sæpè vsus est figuris, tropis, vt cum se appellat ostium, viam, vitem: at si accepisset vitem, vel panem & vinum cum magna & sacra cæremonia, instituens aliquam actionem super eam, & præterea iussisset, vt similiter faceremus, tunc sanè figuratiua locutio esse non posset: alioquin sequeretur maxima religionis perturbatio & incertitudo diuini cultus.

9 Quod si dicas, sacramenti in rebus visibilibus institutionem, figuratam nō esse, sed effectum sacramenti instituti & finem, figurato sermone ex primi posse, & hoc expressum esse illis formis, cum dicitur, hoc est corpus meū, & hic est sanguis meus. Respondeo, has formas ad institutionem sacramenti pertinere, quia sunt de illius essentia: & ideo proprio sermone exprimi oportuisse: quia voluit Christus Apostolos similiter facere, formas subiectæ materiæ applicando: hoc est, conficere sacramentum, & sacrificare: & quia in nouo testamento non est sacrificium, nisi in ipso corpore & sanguine Christi, ideo expressit propriè, hoc est suum corpus & sanguinem, in quibus sacrificium consisteret: alienum est igitur ab institutione tanti sacramenti & sacrificij figurato & improprio sermone vt. Confirmatur, quia nō congruit diuinæ sapientiæ Christi, qua cuncta scândala circa hoc præcipuè sacramentum, & vltimam voluntatem suam præuidebat, nec bonitati & amori, quo fideles vsque in finem dilexit, dedisse perpetuam occasionem falsæ sententiæ, falsi cultus, atque adeò idololatriæ: cum ex hac tam aperta & minimè suspiciosa sententia, vbi extat nullum signum figuratæ & improprie locutionis, inducta sit vniuersa Ecclesiā ad credendum & adorandum Christum præsentem in hoc sacramento: & ex consequenti Christus ipse, horribile dictū, data opera in summo amoris sui pignore, & in suo testamento constituisset damnationem maximæ parti fidelium. Tertium argumentum sit, ex determinationibus, quas idem Dominus verbis adiunxit sacramentalibus, quæ omnino prohibēt, huiusmodi formas figuratæ & improprie accipi posse. Nō solum enim asseuerauit, quod panis, quē manibus teneat, esset suū corpus, & esse poculū sanguinis sui, sed adiunxit verba determinatiua apertè

Commen. in D. Tho. tert. part.

apertissime, quod nā esset corpus, & quis sanguis dicens, [quod pro vobis tradetur, quod pro vobis datur.] Sanguis, qui pro multis effundetur, sanguis noui testamēti. & Ioā. 6. de hoc sacramēto, vt postea ostēdetur, inquit: panis quē ego dabo, caro mea est, quā ego dabo pro mundi vita, vt legunt pleraque exemplaria Græca.

10 Idem cōfirmat illa sententia D. Pau. 1. Cor. 11. Manducās indignē hoc sacramētum, reus fit corporis & sanguinis Domini: quod nullo modo verum esse potest, ni reuera corpus Domini percipiatur. Ad eādem sententiam pertinet illud cap. 10. eiufdem epist. calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quartum argumentum sit à personis narrantiū Euangelistarum, & audientium Apostolorum. illi enim eisdem verbis propriis eandem sententiā expresserunt, cum tamē posteriores, si quid à prioribus obscurē dictum sit, planius proponant, vel ipsimet ad præcindendam occasionem falsæ intelligentiæ & erroris, aliquid adiungunt, ad explicationem obscuræ sententiæ. vnus Euangelista dixit: Si ego in digito Dei eiicio dæmonia: alius apertius, si ego in spiritu Dei eiicio dæmonia. Dominus dixit, Soluite templum hoc, & in tribus diebus reedificabo illud, addit Ioannes ad explicationem, ille autem dicebat de templo corporis sui. dixit etiam Dominus, qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: addit Ioannes, hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes. In verbis autem sacramentalibus, vbi summa cura esse debuit, nihil tale fit, quia Spiritus sanctus propriè intelligi voluit. Solent etiam Apostoli obscuriorum explicationem à Domino petere, cum vel figuratè vel tropicè proponuntur. Matth. 13. dicunt edissere nobis parabolam zizaniorum: Matth. 15. Petrus inquit, edissere nobis parabolam istam. interrogauerunt etiā Dominum Matth. 19. circa difficilem questionem de diuortio & matrimonio. & in sermone proximè consecuto huius sacramenti institutionem, quum quædam dixisset obscure Ioan. 16. dicūt inter se Apostoli, nescimus quid loquitur, quod cum Dominus explicuisset, dixerunt illi: ecce nunc palam loqueris, & prouerbiū nullum di-

*Obscura aut
Dominus aut
Euangeliste se
pè explanare so-
lent.*

cis. Sed nihil simile factū legimus, cum verba sacramentalia protulit Dñs, quia proculdubio edocti à Domino veritatem huius mysterij, non stupebant tanquam ad figuram, & nūquam auditum orationis genus, vt optimè considerauerunt Cyril. lib. 4. in Ioan. cap. 14. & Chrysof. homil. 83. alioquin, qua ratione verū esset, quod inquit Dominus, Luc. 8. vobis datū est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis.

11 Atque hæc quidem argumenta euincunt, non esse vllam figuram aut tropum, sed omnia propriè vsurpari in formis huius sacramenti; illa autem concludunt, nullam esse metaphoram aut parabolam. In sermone enim metaphorico repugnans repugnanti attribuitur, quod idem esse alteri nulla omnino potentia efficere possit, vt cum dicitur Apostolis: Vos estis sal terræ, Ioannes est Helias: & ideo ad metaphoram confugiendum sit, vt sermonis veritas constet: at in formis huius sacramenti nulla repugnantia continetur, cum significatur esse corpus Christi sub figura panis, & sanguinem sub vini figura: nulla est igitur metaphorica in his locutio. Præterea, in sermone metaphorico semper adhibetur aliquid vulgare, ad illustrandum, quod obscurum est. sic natura salis notior in condiendo, ad condimentum Apostolorum: nihil autem simile est in eisdem formis: non sunt igitur metaphorice locutiones. Neque etiam parabolice, in quibus continens est & perpetua metaphorica, quia sublata de singulis verbis metaphorica, tollatur necesse est de toto sermone parabola illæ vero parabolarum explicationes, ager est mundus, semen est verbum Dei, multo minus hic locum habent, quia nulla in sacramenti institutione parabola. præcessit, cuius explicationes sint illæ formæ, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.

12 Tandem concludamus, hanc esse omnium Patrum Ecclesiæ catholicæ consentientem sententiam: in his verbis formatū, nihil esse improprium aut figuratum, sed planè significari, corpus Christi substantiale, & verum sanguinem in hoc sacramēto contineri, & ideo his verbis firmari fidem nostram de reali Christi existentia in hoc sacramento, vt solis verbis Christi credatur: non autem sensibus, qui de subiecta

acci-

Quest. lxxliij.

accidentibus substantia, certò & verè iudicare non possunt. vnde verborum illorum proprietates & realis Christi præsentia, ad eò sunt coniuncta, vt qui vnā tollit, alteram non possit retinere: sed ratione & tractatione prior est proprietates verborum, de qua proinde prius nobis differendum fuit. quare omnia Patrum testimonia, quæ postea citanda sunt ad confirmandam realē Christi præsentiam, eadem similiter valent ad confirmandam verborum proprietatem, ex qua, illa præsentia concluditur. Quapropter Synodus Trident. sess. 13. c. 1. secuta Patrum, & vniuersalis Ecclesiæ sententiā, sic definit de verbis formatū huius sacramenti. quæ verba à sanctis Euāgelistis commemorata, & à D. Paulo postea repetita, cum propriam illam & apertissimam significationem præferant, secundum quā à Patribus intellecta sunt, indignum sanè flagitium est, ea quibusdam contentiosis & prauis hominibus, ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & sanguinis Christi negatur, contra vniuersum Ecclesiæ sensum detorqueri: quæ tanquam columna & firmamentum veritatis, hæc ab impiis hominibus excogitata commenta, velut satanica, detestata est.

*Aduersariorū
sententiæ, de
impropriitate
verborum Do-
mini, in hoc sa-
cramento.*

13 Sed vt facilius catholica hæc sententiā ab impugnationibus hæreticorum defendi possit, illorū obiectiones refutandæ sunt. aduersarij igitur, tum vt horum verborum efficaciam, vt Lutherani, tū etiam vt omninò tollat de hoc sacramento realē Christi præsentiam, vt Sacramentarij, præsertim Caluinistæ, induxerunt impropriatē, vel in illis verbis constituentes metaphoram, vel heterosin, vel synecdochen contentis pro cōtento, vt Lutherani. quidam per heterosin sic explicatē illa verba, hoc significat corpus meum: per metaphoram, hæc est figura corporis mei: per synecdochem, in vel sub pane, vel cū pane, est corpus meum. itaq; omnibus Lutheranis pronomen [hoc] demonstrat panem, vt sit idē, hoc est corpus meū, quod hic panis est corpus meū: & quia hoc esset omninò falsum, cum repugnans dicatur de repugnanti, ad improprium sermonem confugiunt, & omnibus illis modis sermonem Domini verum esse interpretantur, ad suum errorem accomodatē, quo scilicet, cum panis substantia, in ipsa sacramenti receptione, corpus Christi substantiale coniungunt, simili

Art. 5. 6. 7. & 8. 33

ter explicant formam calicis. Sacramentarij verò, qui cælo Christum concludēt, nullo modo in hoc sacramento substantia- liter, nec in ipsa sumptione admittūt Christum præsentem: & ideo impropriatē sermonis aliis modis retinentes, à metonymia præsidium petunt, vt signo nomen signati attribuat, corpus nempe, pro pane significat corpus ipsum, quasi dixerit Dominus, manducate panem, vt instrumentū, symbolum, aut signum efficax, quo Christus vobis virtutem corporis mei communico per fidem, in spiritu. itaq; hoc sacramentum sit signum participationis & cōmunionis spiritus Christi, à suo corpore vero realiter, tanquam per canalem quendam per panem sacramentalem defluentis. quare nihil aliud erit Caluino manducare hoc sacramentū, quam virtute defluente à corpore Christi realiter pasci, & fide, spiritu, mēte haurire gratiam ex corpore Christi. Hinc est quod Caluiniani sic formas huius sacramēti impiè exponunt, hoc est corpus meum, nō substantia, sed significatione & repræsentatione fidei: similiter hic est calix sanguinis mei.

14 Scio à recentioribus, varias expositiones verborum Domini, ad octoginta quatuor, connumerari: sed plures ex illis, hæc vna Caluini continentur, & omnes ad eandem propositas facillè reuocari possunt, & his refutatis, cæteræ omninò refutatur. His igitur & pluribus aliis similibus præstigijs verborum, aduersarij suos mirificè ludificantur: & vnus Caluinus his inuentis ad eò gloriatur, vt catholicos vocet literales magistros, reliquos sacramentarios, tanquam nimis humiliter de hoc mysterio sentientes, præ se cōtemnat. Et quoniam hæretici, vt inquit Hier. ad Pām. & Oceanū de erroribus Orig. sic verba temperant, sic ordinē vertunt, vt & nostram & aduersariorū cōfessionem teneant, vt aliter hæreticus, aliter catholicus audiat. vocant Caluinistæ suam cœnam, substantiale & reale participationē corporis Christi. Sed intelligūt obiecto tenus, quatenus de corpore Christi in cælo tantum, vt illi volunt, existenti, dimanat doni spiritualis efficaciam per symbolum panis & vini: quo sanè modo imaginaria, & intellectualis sumptio, substantiales dici possent, quia sunt circa substantiam corporis Christi. Præterea sequitur, quod nullus verum Christi corpus indignè sume-

*Claud sanct. re-
petitione pri-
ma c. ult.*

Ee ret,

Comment. in D. Thom. tert. part.

ret, quod affirmant Paulus 1. Cor. 11. quia nullus indignus efficaciam illam doni celestis per Eucharistiam participare potest.

15 Simile fuit cōmentum Valentini, Nestorij & Arrij, vt verū Christi corpus, personā filij Dei, naturalem filiū tollerent, sermōnes scripturæ proprios de his rebus, ad improprios & figuratos transferentes. sed consideremus argumēta, quibus proprietatem verborū tollere, & improprietatem inducere conantur. Primū est, quia verbum sacramentale semper figuratum est, nunquā proprium: atq; ita Christus dixerit, corpus meū, & sanguinem sacramentaliter, hoc est figuratē & improprie: cū in sacramētis sit rei significatē similitudo, ex qua signo nomē signati accommodatur: atq; ita dici sacramētum corporis & sanguinis Christi, nō re ipsa, sed quodāmodo, & secundum similitudinē, vt videtur etiam asserere D. Aug. ep. 23. lib. 3. cōtr. Maximin. c. 22. & in Leuit. q. 58. & vt veteribus nāna fuit etiā sacramentalis panis. Confirmant etiā ex ipsis formis, cū in forma calicis, calix pro vino calicis per metonymiam vsurpetur, testamentum etiā sumatur improprie in eadē forma apud Lucā & Paulum. Secundū argumētum est ex Patribus, qui hoc sacramētum non proprie dicunt esse corpus & sanguinē Christi, sed signum, figurā, memoriale, symbolum, imaginem, similitudinē, representationem, antitypum: quæ omnia cū proprietate corporis & sanguinis coexistere & cōuenire nō possunt. Tertium argumētum desumunt ex ratione naturali, qua volunt sine prescribere omnipotentia Dei: quod fieri nō possit, vt Dñs proprie significet, suum corpus & sanguinem esse in hoc sacramento, si fidei articulus est, quod sedet ad dexteram Patris, & vnum corpus multis locis simul esse non potest.

16 Ad primū respondetur, sacramentale locutionē eam esse, quæ sacramenti naturā describit, hæc verò ex propria cuiusq; institutione petēda est. supra autē ostendimus, omnis sacramēti institutionē in verbis propria esse, & in significatione eatenus dici posse figuratā, quatenus significant, quod rectū est & occultū, sed proprie, vt in verbis sit proprietate: sit autem in rebus figura & occulta significatio. sic in vet. test. occidebantur in sacrificiis animalia, sed in figurā Christi sola fide percepti. sic in formis huius sacramēti est corpus & sanguis Christi

verè & substantialiter secundū propria verborū significationē, sed in figura & specie panis & vini occultus, & sola fide, id est, nō sensibus perceptus. quare in sacramētis agnoscimus rerū occultarum figuras, nō tamen in verbis essentialia sacramenti cōtinentibus. de sanctorum explicatione paulò post dicemus. Ad confirmationē huius primi argumēti respondetur, figurā & improprietatē nō admitti in principalibus partibus vtriusq; forme, vel in principali sensu, vt sensus intētus incertus reddatur, vt in his verbis, corpus, sanguis, est: in aliis partibus idē admitti, quia ex principalibus propriis facile determinatur: & sunt illæ figuratæ locutiones adeò tritæ & vulgares, vt nullam incertitudinē in sensu loquentis ingenerent, & idē pro natiuis & propriis habeantur. vt calicem, aut poculū aquæ dare, aut bibere, pro aquā è poculo. Sic Iudei testamentū in sanguine, apertē & sine figura secundū phrasim Hebr. fœdus initū in sanguine & cruore confirmatū, significat, vt exposuerūt Marcus & Matthæus, quod obscure & more Hebr. dictū est à Luca & Paulo: cū illi dicant, sanguis meus noui testamenti, hi autem, testamentum in meo sanguine.

17 Fatemur itaq; in quibusdā verbis cœnæ tropum, aut figurā reperiri, sed nūquid propterea in ceteris proprietate abiicienda est? bibere in regno Patris, figuratē intelligi potest secundum quosdā, perfundi manifesta Dei & Christi Dñi visione: aut proprie secundum alios de vera & reali cōiunctione cum Christo, quæ huius sacramēti perceptione perficitur. in illis verbis, hic calix nouū testamentū est in meo sanguine, & in illis, iudiciū sibi māducat & bibit, traductio est causæ & effectus, & cōtrā: sed nunquid propterea erit in ipsismet verbis formarū? quæ omnes successores Apostolorū semper propria esse intellexerunt? & inducta impropria & figurata locutione, induci necesse est, nouū & insolitum dogma, ab hoc sacramēto reale Christi presentia expellēs. In precipuis etiā religionis mysticis, si quid figuratē & improprie dictū sit, solet statim scriptura aliquid apponere, ad explicandā improprietatē. vocauit scriptura agnum Phasē, sed addidit signū fœderis, transitus monumentū, vel victimam transitus. Christus dicitur pastor, sed cuius nos sumus oues: dicitur vitis, sed cuius nos sumus

In verbis principalibus huius sacramenti. & in precipuis Christi mysticis, proprietate retinetur.

Hereticorū argumenta cōtra verborum proprietatem.

Sacramentalis locutio non excludit proprietatē sermonis.

Quæst. lxxiiij.

simus palmites: ostium, sed quo nobis ingressus ad Patrē pateat: petra, sed spiritalis: Leo, sed de tribu Iuda: locus etiam & altare dicitur Dñs, sed quatenus in ipso videtur & colitur. Quare ex his exēplis velle in formas huius sacramenti figurā inducere, valde alienū est: cū nihil sit additum, quod nō confirmet proprietatē sermonis, tantū abest, vt improprietatem explicet. dicitur enim de corpore, quod pro vobis tradetur, quod datur, de sanguine, qui pro vobis effundetur, quæ nō possunt verè attribui nisi corpori & sanguini Christi, verè & substantialiter existenti in sacramento, cui illa attribuantur. Similia sunt exēpla, quæ pro se aduersarij de nouo testamento depromunt: colūba, aut lingue igneæ sunt Spiritus sanctus, Ioānes est Helias, Petra erat Christus. dicitur enim spiritus visus, sed tāquam colūba: Ioānes dicitur Helias, sed in spiritu & virtute: Petra dicitur Christus, sed spiritalis: nihil igitur ex his locis constanter concludi potest.

18 Ad secundum, ne in sanctorum lectio ne offendere possis, considerabis primò calūniatoris esse, ex paucis & obscuris, velle officere lumini pluriū & manifestorū, cū contrā potius ex manifestis obscura illustrāda sint: nihil autē manifestius & sæpius proponitur ab omni antiquitate, quæ verborum huius sacramenti proprietate, & quæ illi necessariò coheret, realis & substantialis Christi in eodem presentia. Secundò animaduertes, à Patribus, quæ aliàs ad literā proprie dicuntur, spiritaliter non nunquam exponi, ex hoc autē sensu spirituali & mystico, nō debet præiudicium adferri sensui literali & proprio, cū spiritalis sensus in literali fundetur, & idē illi repugnare non possit. sic Orig. ad c. 26. Matth. hoc sacramētum vocat, verbum nutritoriū animarū. Tertio obseruabis, omnes voces ab antiquis vsurpatas, quæ videntur corporis Christi verā presentiam, manducationem, aut oblationē imminuere, & pro illa velle, vmbaticā, spiritualem, metonymicā, & tropicā inducere, ad rationē tantum & modū existendi, māducandi, immolandi, qui est occultus & sacramentalis, pertinere: & idē identitatē substantiæ, rei aut actionis veritatē tollere non posse. Hoc sensu dixit D. Aug. quod Christus quodāmodo se portabat manibus suis, in Plal. 33. & ep. 23. sacramentum corporis Christi, secundum quē-

Explicantur Patres, cū vocant hoc sacramentum figuram corporis Christi.

Art. 5. 6. 7. & 8. 34

dam modum corpus Christi esse, vt sacramētum fidei in paruulis per characterē manens, dicitur sacramentum fidei & illorū fides quodammodo, licet reuera per illud paruuli sint in numero fidelium. sic etiā exprime Aug. Psal. 98. inquit Dñs, nō hoc corpus, quod videtis māducaturi estis, & bibituri sanguinē, quem effusuri sunt, qui me crucifigēt. hoc enim intelligitur, nō de substantia simpliciter, sed cum modo naturali existēdi, quō modo nō essent Christū māducaturi, sed potius sacramentaliter. ex hac obseruatione, vsurpatur à quibusdā illa triplicis corporis Christi distinctio, veri, mystici, sacramentalis, cuius meminit Paschasius in fine ep. de corp. & sang. Dñi, quam propter latentem errorē quorundā sub illa, nō probāt. Ratione eiusdē modi existēdi mysticæ & sacramentaliter Christum in Eucharistia, & non in propria specie, accipiendū sunt illæ voces, memoriale, signum, &c. quas quidā tribuunt huic sacramēto, dicentes esse signū & memoriale Christi: quoniam licet realiter Christū contineat, cōtinet tamen mysticē, & nō in propria specie: vt ipsa figura panis & vini, non tantū sit signū Christi realiter cōtenti, & effectus, quē illius sumptio efficit, sed ipsius etiā Christi, vt existētis in propria natura & forma. Sic Aug. cōtr. Adimantum c. 12. & in Psal. 3. Ambr. lib. 1. offic. c. 48. vocat hoc sacramētum, figuram & imaginem corporis & sanguinis Dñi. Sic Græci appellant symbola, & antitypa, vel ante consecrationem, vt explicauit 2. Nicæna Synodus disputate Epiphano, & Damasc. lib. 4. de fide c. 14. vel post consecrationē eodem sensu, quo diximus Aug. & alios Patres vocare hoc sacramentum figurā corporis & sanguinis Dñi.

19 Mihi tamen videtur idē esse Græcis antitypō, ex imitatione Petri 1. epist. c. 3. & Pauli Hebr. 9. vsurpatū, quod representatio dicitur D. Hier. cū ait, Christū sacramento panis veritatē sui corporis & sanguinis representasse: quia representare, est re presentem exhibere, vt dicunt iureconfulti, representari pretiū agri. Illud est prætereā in antitypo, quod cōtinet typi & figure veteris rem & veritatē, sed in imagine occultā & tectā, vt inquit D. Paul. de rebus noui testamenti Hebr. 10. & idē antitypon est res vera, quæ relatiuē respōdet antiq̄ prænuntiationi & vmbre, quamuis non habeat extrinsecus manifestam & cō-

Antitypon & representatio.

Comment. in D. Tho. tert. par.

Ipſicam exiſtentiam, vt erit in ſe & in bea-
titudine. Sic ergo Euchariftia dicitur anti-
typó Chriſti, quia licet realiter Chriſtum
cōtineat, continet tamen tectum figura pa-
nis & vini. Tertul. etiam lib. 4. cōt. Marc. in
quit, hoc eſt corpus meū, id eſt, figura cor-
poris mei, ſed hoc additur ad expoſitionē
pronominis, hoc, quaſi dicat in noua lege
illud fecit Chriſtus corpus ſuū, quod erat
figura corporis in veteri, qui ſenſus ex an-
tecedentibus & cōſequentibus colligitur.
Ad tertium argumentum reſpondetur, ni-
hil in hoc ſacramento ratione naturali, ſed
fide inueſtigandum eſſe: nihil autem in eo
eſſe, quod rationi naturali repugnet, cū
explicauero modum exiſtentia ſacramen-
talis, omnino conſtabit.

QVÆSTIO LXXV. De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, in octo articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de con-
uerſione panis & vini in corpus
& ſanguinem Chriſti.

- ¶ Et circa hoc queruntur octo.
- Primo, *utrum in hoc ſacramento ſit cor-
pus Chriſti ſecundū veritatē, an ſolum
ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno.*
- Secundo, *utrum in hoc ſacramento rema-
neat ſubſtantia panis & vini poſt cō-
ſecrationem.*
- Tertio, *utrum ſubſtantia panis, vel vini,
poſt conſecrationem huius ſacramen-
ti annihilatur, aut in priſtinam mate-
riam reſoluatur.*
- Quarto, *utrum panis poſſit conuerti in
corpus Chriſti.*
- Quinto, *utrum in hoc ſacramento poſt
conuerſionem remaneant accidentia
panis & vini.*
- Sexto, *utrum facta conſecratione, rema-
neat in hoc ſacramento forma ſub-
ſtantialis panis.*
- Septimo, *utrum iſta cōuerſio fiat in inſtanti.*
- Octauo, *utrum hæc ſit falſa, ex pane ſit
corpus Chriſti.*

ARTICVLVS I.

*Utrum in hoc ſacramento ſit corpus Chri-
ſti ſecundum veritatē.*

AD PRIMVM ſic proceditur.
Videtur, quod in hoc ſacra-
mento non ſit corpus Chriſti ſecū-
dum veritatē, ſed ſolum ſecundū
figuram, vel ſicut in ſigno. Dicitur
enim Ioā. 6. quod cum Dñs dixiſ-
ſet, niſi manducaueritis carnē filij
hominis, & biberitis eius ſangui-
nē, &c. multi ex diſcipulis eius au-
diētes, dixerunt: Durus eſt hic ſer-
mo, quibus ipſe dixit: Spiritus eſt,
qui viuificat, caro non prodeſt quic-
quā, quaſi diceret, ſecundū expoſi-
tionē Aug. * ſuper Pſal. 98. Spiritu-
liter intelligite, quod locutus ſum,
nō hoc corpus quod videtis mādu-
caturi eſtis, & bibituri illū ſangui-
nē, quem fuſuri ſunt, qui me crucifi-
gent, ſacramentum aliquod vobis
commendauit, ſpiritualiter intelle-
ctum viuificabit vos, caro autē non
prodeſt quicquam.

¶ 2. Præterea, Dñs dicit Matt.
vlt. Ecce ego vobiscum ſum omni-
bus diebus vſq; ad conſummatio-
nē ſeculi. Quod exponēs Aug. * di-
cit: Donec ſeculū finiatur, ſurſum
eſt Dñs, ſed tamē & hic nobiſcum
eſt veritas Dñi: corpus enim in quo
reſurrexit, in vno loco oportet eſ-
ſe, veritas autem eius vbiq; diſfuſa
eſt. Non ergo ſecundum veritatē
eſt corpus Chriſti in hoc ſacramē-
to, ſed ſolum ſicut in ſigno.

¶ 3. Præterea, Nullū corpus po-
teſt eſſe ſimul in pluribus locis, cū
nec angelo hoc conueniat, eadem
enim ratione poſſet eſſe vbiq;. Sed
corpus Chriſti eſt verū corpus, &
eſt in cælo. Ergo videtur, quod non
ſit ſecundum veritatē in ſacramē-
to

*Sup. q. 65. ar.
3. cor. prin. &
infr. q. 76. per
totū. & 4. diſt.
10. ar. 1. & d.
11. prin. & 4.
cōt. c. 72. & 1.
Cor. 11. le. 5.
col. 2. & 4.*

** In Pſal. 98.
non procal &
medio expoſi-
tionis, to. 8. r. e-
fertur hoc, de
cōl. d. 2. c. 4. & 5.*

Queſt. lxxv.

Artic. i. 35

to altaris, ſed ſolum ſicut in ſigno.
¶ 4. Præterea, Sacramēta Eccle-
ſiæ ad vtilitatē fidelium ordinātur:
Sed ſecundū Greg. * in quadam ho-
mil. regulus reprehenditur, quòd
quereret corporalē Chriſti præſen-
tiā. Apoſtoli etiā impediēbātur re-
cipere Spiritū ſanctū, propter hoc
quòd affecti erāt ad eius præſentiā
corporalē, vt Aug. * dicit ſuper il-
lud Ioā. 16. Si non abiero, paracle-
tus nō veniet ad vos. Nō ergo Chri-
ſtus ſecundum præſentiā corpo-
ralem eſt in ſacramento altaris.

SED CONTRA eſt, quod Hilar.
* dicit in 8. de Tri. de veritate car-
nis & ſanguinis Chriſti, nō eſt reli-
gius ambigēdi locus: nūc enim &
ipſius Dñi profeſſione & fide no-
ſtra caro eius verè eſt cibus, & ſan-
guis eius verè eſt potus. Et Amb. *
dicit 6. de ſacramentis. Sicut verus
Dei filius eſt Dñs IESVS Chri-
ſtus, ita vera Chriſti caro eſt, quam
accipimus, & verus ſanguis eius eſt
potus.

RESPONDEO dicēdum, quod
verū corpus Chriſti & ſanguinem
eſſe in hoc ſacramento, neq; ſenſu
neq; intellectu deprehendi poteſt,
ſed ſola fide, quæ autoritati diuinæ
innititur. Vnde ſuper illud Luc. 22
Hoc eſt corpus meū, quod pro vo-
bis tradetur, dicit Cyrillus: Nō du-
bites, an hoc verū ſit, ſed potius ſul-
cipe verba Saluatoris in fide, cū
enim ſit veritas, nō mentitur. Hoc
autē conueniens eſt. Primò quidē
perfectiōni nouę legis. Sacrificia
enim veteris legis illud verū ſacrifi-
ciū paſſionis Chriſti continebāt ſo-
lū in figura, ſecundū illud Heb. 10.
Vmbra habens lex futurorū bono-
rū, non ipſam rerum imaginem. Et
ideo oportuit, vt aliquid plus habe-

*De regulo id
habet Gregor.
hō. 20. in enū-
gel.*

*Tracta. 94. in
Ioa. à med. 10.
9. lib. 8. inter
prin. & med.
lib.*

*Lib. 8. ca. 1. in
prin. c. 10. 4.*

ret ſacrificiū nouę legis à Chriſto
inſtitū, vt ſcilicet, cōtineret ipſum
Chriſtū paſſum, non ſolū in ſignifi-
catione, vel figura, ſed etiā in rei ve-
ritate. Et ideo hoc ſacramentum,
quod ipſum Chriſtū realiter conti-
net (vt Dio. dicit 3. c. eccl. hier.) eſt
perfectiū omnium aliorum ſacra-
mentorū, in quibus virtus Chriſti
participatur. Secundò hoc compe-
tit charitati Chriſti, ex qua pro ſa-
lute noſtra, corpus verum noſtrę
naturę aſſumpſit. Et quia maxime
propriū amicitie eſt cōiuere ami-
cis (vt Phil. * dicit 9. Ethic.) ſui præ-
ſentiā corporalē nobis repromit-
tit in præmiū, dicens Matt. 24. Vbi
fuerit corpus, illuc cōgregabuntur
& aquilę. Interim tamē nec ſua præ-
ſentia corporali nos in hac peregrina-
tione deſtituit, ſed per veritatē
corporis & ſanguinis ſui, nos ſibi
coniungit in hoc ſacramēto. Vnde
ipſe dicit Io. 6. Qui manducat meā
carnē, & bibit meum ſanguinē, in
me manet, & ego in eo. Vnde hoc
ſacramentū eſt maxime charitatis
ſignū, & noſtrę ſpei ſubleuamentū,
ex tā familiari cōiunctione Chri-
ſti ad nos. Tertio, hoc cōpetit per-
fectiōni fidei, quæ, ſicut eſt de diui-
nitate Chriſti, ita eſt de eius huma-
nitate, ſecundū illud Io. 14. Credi-
tis in Deū, & in me credere. Et quia
fides eſt inuiſibiliū, ſicut diuinitatē
ſuam nobis exhibet Chriſtus in-
uiſibiliter, ita & in hoc ſacramento
carnē ſuam nobis exhibet inuiſibi-
li modo. Quæ quidā non attenden-
tes, poſuerunt corpus & ſanguinem
Chriſti nō eſſe in hoc ſacramento,
niſi ſicut in ſigno, quod eſt tāquam
hereticum abiiciēdum, vt pote ver-
bis Chriſti cōtrarium. Vnde & Be-
rengarius, * qui primus huius erro-

*Lib. 9. c. 4. &
li. 8. c. 5. 10. 5.*

*Habetur de cō-
ſec. d. 2. c. Ego
Berengarius.*

ris autor fuerat, postea coactus est suam errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex hac autoritate predicti heretici * occasione errandi sumpserunt, male verba Aug. intelligentes. Cui enim Aug. * dicit: Non hoc corpus, quod videtis, manducatur estis, non intendit excludere veritatem corporis Christi, sed quod non erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit. Sacramentum quod vobis commendavi spiritualiter intellectum, vivificavit vos, non intendit quod corpus Christi sit in hoc sacro solum secundum mysticam significationem, sed spiritualiter dici, id est invisibiliter, & per virtutem Spiritus sancti. Vnde super Ioan. * expones id quod dicitur: Caro non prodest quicquam, dicit: Sed quomodo illi intellexerunt manducandam, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur, accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis.

AD SECUNDVM dicendum, quod verbum illud Aug. * & omnia similia sunt intelligenda de corpore Christi, secundum quod videtur in propria specie (secundum quod etiam ipse Dominus dicit Mat. 26. Me autem non semper habebitis) invisibiliter tamen sub speciebus huius sacramenti est, ubi cum; hoc sacramentum perficitur.

AD TERTIVM dicendum, quod corpus Christi non est eo modo in hoc sacramento, sicut corpus in loco, sed suis dimensionibus loco commensuratur, sed quodam speciali modo,

qui est proprius huic sacramento. Vnde dicimus, quod corpus Christi est in diversis altaribus, non sicut in diversis locis, sed sicut in sacramento. Per quod non intelligimus, quod Christus sit ibi solum sicut in signo, licet sacramentum sit in genere signi: sed intelligimus corpus Christi hic esse (sicut dictum est) secundum modum proprium.

AD QUARTVM dicendum, quod ratio illa procedit de presentia corporis Christi, prout est presens per motum corporis, id est, prout est in sua specie visibili, non autem prout est spiritualiter, id est, invisibili modo & virtute spiritus. Vnde Aug. * dicit super Ioan. Si intellexisti spiritualiter verba Christi de carne sua, spiritus & vita tibi sunt, si intellexisti carnaliter, etiam spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt.

ARTICVLVS II.

Utrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem. Dicit enim Dam. * in 4. li. Quia consuetudo est hominibus comedere panem, & vinum bibere, coniungit Deus diuinitatem, & fecit ea corpus & sanguinem suum, & ita panis communicationis non panis simplex est, sed unitus diuinitati. Sed coniunctio est rerum actu existentium. Ergo panis & vinum simul sunt in hoc sacramento cum corpore & sanguine Christi.

¶ 2. Preterea, Inter Ecclesie sacramenta debet esse conformitas. Sed in aliis sacramentis, substantia materiae manet, sicut in baptismo substantia aquae, & in confirmatione substantia chrismatis. Ergo & in hoc

In cor. ar.

Trac. 27. in Ioan. pan. ante mediu. to. 9.

Inf. ar. 6. cor. q. 77. ar. 1. q. 5. & 4. di. 11. q. 1. ar. 1. q. 1. & d. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. & 4. contra ca. 63. in pri. & quo. 7. ar. 9. et quo. 9. arti. 5. ad 3. q. 1. cor. 11. le. 4. col. 6. & le. 5. col. 5. * Li. 4. c. 14. in med. tract. 2. 6. in lo. intermedium & si em to. 9. colligunt ex li. 4. c. 4. q. li. 6. c. 1. to. 4. refertur de cons. d. 2. c. Omnia.

hoc sacramento substantia panis & vini manet.

¶ 3. Preterea, Panis & vinum assumuntur in hoc sacramento, in quantum significat ecclesiasticam unitatem, prout vnus panis fit ex multis granis, & vnus vinus ex multis racemis, ut August. * dicit in lib. de Symbolo. Sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis & vini. Ergo substantia panis & vini remanet in hoc sacramento.

SED CONTRA est, quod Amb. * dicit in li. de sacram. Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud, quam caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt.

RESPONDEO dicendum, quod quidam posuerunt post consecrationem, substantiam panis & vini in hoc sacramento remanere. Sed haec positio stare non potest. Primum quidem, quia per hanc positionem tollitur veritas huius sacramenti, ad quam pertinet, ut verum corpus Christi in hoc sacramento existat, quod quidem ibi non est ante consecrationem. Non autem aliquid potest esse alicubi ubi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum, sicut in domo aliqua de nouo incipit esse ignis, aut quia illuc defertur, aut ibi generatur. Manifestum est autem, quod corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem. Primum quidem, quia sequeretur, quod desineret esse in caelo, non enim quod localiter mouetur peruenit de nouo ad aliquem locum, nisi deserat priorem. Secundum, quia omnino corpus localiter motum, pertransit omnia media, quae hic dici non possunt. Tertium, quia impossibile est, quod vnus motus eiusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diuersa loca, cum tamen in pluribus locis corpus

Christi sub hoc sacramento simul esse incipiat, & ideo relinquatur, quod non possit aliter corpus Christi incipere esse de nouo in hoc sacramento, nisi per conuersionem substantiae panis in ipsum. Quod autem conuertitur in aliquid facta conuersione non manet. Vnde relinquitur, quod salua veritate huius sacramenti, substantia panis post consecrationem remanere non possit. Secundum, quia haec positio contrariatur formae huius sacramenti, in qua dicitur, hoc est corpus meum, quod non esset verum, si substantia panis ibi remaneret: nunquam enim substantia panis est corpus Christi, sed potius esset dicendum, hic est corpus meum. Tertium, quia contrariatur venerationi huius sacramenti, si aliqua substantia creata esset ibi, quae non posset adoratione latitiae adorari. Quartum, quia contrariatur ritui Ecclesiae, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi, cum tamen post vnquam hostiam consecratam liceat sumere aliam. Vnde haec positio vitanda est tanquam haeretica.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus coniungit diuinitatem suam, id est, diuinam virtutem, panis & vino, non ut remaneant in hoc sacramento, sed ut faciat inde corpus & sanguinem suum.

AD SECUNDVM dicendum, quod in aliis sacramentis non est ipse Christus realiter, sicut in hoc sacramento. Et ideo in aliis sacramentis manet substantia materiae, non autem in isto.

AD TERTIVM dicendum, quod species, quae remanent in hoc sacramento (ut infra dicitur) sufficiunt ad significationem huius sacramenti, nam per accidentia cognoscitur ratio substantiae.

Præcedit citatus in fine cor.

In expositione Psal. 98. to. 8.

¶ patet ex verbis praecedentibus locum citat.

Trac. 27. in Euang. Ioan. inter principium & med. illius, to. 9.

Citatur in ar. 2

q. 87. ar. 3. q.

ARTICVLVS III.

Utrum substantia panis, vel vini post consecrationem huius sacramenti annihiletur.

4. d. 11. q. 1. ar. 2. q. 4. cor. c. 63. q. 5. ar. 11. q. 5. ar. 11. q. 5. ad 3. q. 1. cor. 11. lec. 5. col. 5.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod substantia panis post consecrationem huius sacramenti, annihiletur, aut in pristina materiam resoluatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse. Sed substantia panis, que est quidam corporale non manet in hoc sacramento (ut dictum est*) nec etiam est dare aliquem locum ubi sit, ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur, aut est annihilata, aut in preiacentem materiam resoluta.

Ar. prat.

¶ 2. Præterea, Illud quod est terminus a quo in qualibet mutatione non remanet, nisi forte in potentia materię, sicut quum ex aere fit ignis, forma aeris non manet nisi in potentia materię, & similiter quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc sacro substantia panis, aut vini se habet sicut terminus a quo, corpus autem vel sanguis Christi sicut terminus ad quem, dicit enim Ambrosius in libro de officio ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem corpus Christi significatur. Ergo facta consecratione, substantia panis, vel vini non manet, nisi forte resoluta in suam materiam.

In lib. de his, que mysteriis instantur. c. 9. a med. to. 4. refertur de consec. d. 2. c. ante.

¶ 3. Præterea, oportet alterum contradictorium esse verum. Sed hæc est falsa, facta consecratione, substantia panis, vel vini est aliquid. Ergo hæc est vera, substantia panis, vel vini est nihil.

lib. 83. q. 4. q. 21. in me. 10. 4.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro 83. questionum. Deus non est causa tendendi in non esse. Sed hoc sacramentum diuina virtute per-

ficitur. Ergo in hoc sacramento non annihilatur substantia panis, aut vini.

RESPONDEO dicendum, quod quia substantia panis, vel vini non manet in hoc sacramento, quidam impossibile reputantes, quod substantia panis vel vini in corpus, vel sanguinem Christi conuertatur, posuerunt quod per consecrationem substantia panis, vel vini, vel resoluatur in preiacentem materiam, vel quod annihiletur. Preiacens autem materia, in qua corpora mixta resolui possunt, sunt quatuor elementa. Non enim potest resolutio fieri in materiam primam, ita quod sine forma existat, quia materia sine forma esse non potest. Cum autem post consecrationem, nihil sub speciebus sacramenti remaneat nisi corpus & sanguis Christi, oportet dicere quod elementa, in que resoluta est substantia panis vel vini, inde discedant per motum localem, quod sensu perciperetur.

Similiter etiam substantia panis vel vini manet usque ad ultimum instans consecrationis. In ultimo autem instanti consecrationis iam est ibi substantia corporis, vel sanguinis Christi, sicut in ultimo instanti generationis, iam inest forma. Vnde non erit dare aliquod instans, in quo sit ibi preiacens materia. Non enim potest dici, quod paulatim substantia panis vel vini resoluatur in preiacentem materiam, vel successiuè egrediatur de loco specierum, quia si hoc inciperet fieri in ultimo instanti sue consecrationis, simul sub aliqua parte hostię esset corpus Christi cum substantia panis, quod est contra predicta. Si vero hoc incipiat fieri ante consecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo sub aliqua parte hostię neque erit substantia panis, neque erit corpus

In isto arti. q. 4. p. 10.

ARTICVLVS IIII.

Utrum panis possit conuerti in corpus Christi.

pus Christi, quod est inconueniens, & hoc ipsum et perpendisse videtur. Vnde posuerunt aliud sub distinctione, scilicet, quod vel annihiletur, vel in preiacentem materiam resoluatur. Sed nec hoc potest esse, quia non est dare aliquem modum, quo corpus Christi verum esse incipiat in hoc sacramento, nisi per conuersionem substantię panis in ipsum, que quidem conuersio tollitur, posita vel annihilatione substantię panis, vel resolutione in preiacentem materiam. Similiter etiam non est dare, vnde talis resolutio, vel annihilatio in hoc sacramento causetur, cum effectus sacramenti significetur per formam, neutrum autem horum significatur per hæc verba formæ, hoc est corpus meum. Vnde patet predictam positionem esse falsam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod substantia panis vel vini facta consecratione, neque sub speciebus sacramenti manet, neque alibi. Non tamen sequitur, quod annihiletur, conuertitur enim in corpus Christi. Sicut non sequitur. Si aer ex quo generatus est ignis, non sit ibi vel alibi, quod sit annihilatus.

In corp. ar. 4. in prat.

AD SECVNDVM dicendum, quod forma, que est terminus a quo, non conuertitur in aliam formam, sed una forma succedit alteri in subiecto, & ideo prima forma non remanet nisi in potentia materię. Sed hic substantia panis conuertitur in corpus Christi, ut supra dictum est. Vnde ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, quod licet post consecrationem hæc sit falsa, substantia panis est aliquid, id tamen in quod substantia panis est conuersa, est aliquid. Et ideo substantia panis non est annihilata.

Et 5 stentes)

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod panis non possit conuerti in corpus Christi, conuersio enim quædam mutatio est. Sed in omni mutatione oportet esse aliquid subiectum, quod prius est in potentia, & postea est in actu, ut enim dicitur 3. Physic. motus est actus existentis in potentia. Non est autem dare aliquod subiectum substantię panis & corporis Christi, quia de ratione substantię est, quod sit non in subiecto, ut dicitur in prædicamentis. Non ergo potest esse quod tota substantia panis conuertatur in corpus Christi.

Inf. arti. 6. cor. ad 3. q. 4. d. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. q. 3. ad 3. q. 1. per to. q. 4. contra. c. 63. q. 5. ar. 11. Evoph. 2. ca. 8. q. 1. cor. 11. lec. 4. cor. 6. lec. 5. col. 3. * Li. 3. text. 6. to. 2.

* In ca. de substantiis, to. 1.

¶ 2. Præterea, Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit esse in materia eius, quod in ipsum conuertitur, sicut cum aer conuertitur in ignem prius non existente forma ignis incipit de nouo esse in materia aeris, & similiter cum cibis conuertitur in hominem prius non existentem, forma hominis incipit esse de nouo in materia cibi. Si ergo panis conuertitur in corpus Christi, necesse est, quod forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis, quod est falsum. Non ergo panis conuertitur in substantiam corporis Christi.

¶ 3. Præterea, Ea que sunt secundum se diuersa, nunquam unum eorum fit alterum, sicut albedo nunquam fit nigredo, sed subiectum albedinis fit subiectum nigredinis, ut dicitur in 1. Physic. Sed sicut due forme contrarię sunt secundum se diuersę (ut potest principia formalis differentię existentes)

lib. 1. text. 42. q. 2. seq. to. 2.

Et res ita duę materię signatę sunt secundū se diuersę, vt pote existen- tes principia materialis distinctio- nis. Ergo nō potest esse, q̄ hęc ma- teria panis fiat hęc materia, qua in- diuiduatur corpus Christi. Et ita non potest esse, quod substantia hu- ius panis conuertatur in substantiā corporis Christi.

SED CONTRA est, quod* Euse- Emissi. dicit. Nouū tibi, & impossi- bile esse nō debet, quod in Christi substantiā terrena & mortalia con- uertantur.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictū est, * cū in hoc sa- cramento sit verū corpus Christi, nec incipiat ibi esse de nouo per motū localem, cū etiā nec corpus Christi sit ibi sicut in loco (vt ex di- ctis patet*) necesse est dicere, q̄ in- cipiāt ibi esse per conuersionē sub- stantię panis in ipsum. Hęc tamen conuersio nō est similis cōuersio- nibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola Dei virtute ef- fecta. Vnde * Ambr. dicit in lib. de sacramētis. Liquer, quod præter na- turę ordinem, Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est, quid ergo queris natu- rę ordinē in Christi corpore, cū præter naturā sit ipse Dñs IESVS partus ex Virgine? Et super illud Io. 6. Verba, quę ego locutus sum vobis (scilicet, de hoc sacramēto) spiritus & vita sunt. dicit* Chryso. id est spiritualia sunt, nihil habētia carnale, neq; consequentiā natura- lem, sed eruta sunt ab omni tali ne- cessitate, quę in terra, & à legibus, quę hic positę sunt. Manifestum est enim, q̄ omne agēs ager inquantū est actū. Quodlibet autē agēs crea- tū est determinatū in suo actū, cū

fit determinati generis, & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio ferē sup aliquē determinatū actū, determinatio autē cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius for- mā. Vnde nullū agens naturale, seu creatū potest agere, nisi ad immu- tationē formę, & propter hoc om- nis cōuersio, quę fit secundū leges naturę, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (vt in prima parte ha- bitū est*) vnde eius actio se exten- dit ad totā naturā entis. Nō igitur solū potest perficere conuersionē formale, vt scilicet diuersę formę sibi in eodē subiecto succedāt, sed cōuersionem totius entis, vt. s. tota substantia huius cōuertatur in totā substantiā illius. Et hoc agitur diu- na virtute in hoc sacramēto, nā to- ta substantia panis cōuertitur in to- tā substantiā corporis Christi, & to- ta substantia vini, in totā substantiā sanguinis Christi. Vnde hęc cōuer- sio nō est formalis, sed substantialis, nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine po- test dici transubstantiatio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod obiectio procedit de mutatio- ne formali, quia formę propriū est in materia, vel subiecto esse. Non autē habet locū in conuersione to- tius substantię. Vnde cū hęc conuer- sio substantialis, importet quen- dam ordinem substantiarum quarū vna cōuertitur in alteram, est sicut in subiecto in vtraq; substantia, si- cut ordo & numerus.

AD SECVNDVM dicendum, quod illa obiectio procedit de con- uersione formali, seu mutatione, quia oportet, sicut dictum est, † for- mam esse in materia, vel subiecto. Nō autē habet locū in cōuersione totius

Et in 10. Re- fertur de cōsec. d. 2. c. 15. Quia corpus as- sumptum.

In med. ar. 1. huius q.

ar. 2. huius q.

In lib. de his, qui mysteris antiq̄ant, c. 9. parum a med. 10. 4.

Hom. 46. in Ioan. nō mul- tam antemed. 10. 3.

Quæst. 7. ar. 1. & q. 25. ar. 2.

In cor. & ar. 3.

totius substantię, cuius non est acci- pere aliquod subiectum.

AD TERTIVM dicendum, quod virtute agentis finiti nō potest for- ma in formā mutari, nec materia in materiā. Sed virtute agētis infiniti (q̄ habet actionem in totū ens) po- test talis cōuersio fieri quia vtriq; formę & vtriq; materię est cōmu- nis natura entis, & id quod est enti- tatis in vna, potest actor entis con- uertere in id quod est entitatis in al- tera, sublato eo, per quod ab illa di- stinguatur.

ARTICVLVS V.

Vtrū in hoc sacramento remaneant acci- dentia panis & vini, post conuersionem.

AD QVINTVM sic procedi- tur. Videtur, q̄ in hoc sacra- mēto non remaneat accidentia pa- nis, & vini. Remoto enim priori re- mouetur & posterius. Sed substan- tia est naturaliter prior accidente, vt probatur 7. Metap. Cū igitur fa- cta cōsecratione, nō remaneat sub- stantia panis in hoc sacramento: vi- detur, quod non possint remanere accidentia eius.

¶ 2. Præterea, In sacramēto ve- ritatis non debet esse aliqua dece- ptio. Sed per accidētia iudicamus de substantia. Videtur ergo quod de- cipiatur humanū iudiciū: si rema- nētibus accidētibus, substantia pa- nis nō remaneat. Non ergo hoc est conueniens huic sacramento.

¶ 3. Præterea, Quāuis fides no- stra non sit subiecta rationi, non ta- mē est contra rationē, sed supra ip- sam, vt in principio huius operis di- ctū est*. Sed ratio nostra habet or- tū à sensu, ergo fides nostra non de- bet esse cōtra sensum. Est autē cō- tra sensum dum sensus iudicat esse panē, & fides credit esse substantiā

corporis Christi. Non ergo hoc est conueniens huic sacramēto, q̄ acci- dentia panis subiecta sensibus ma- neāt, & substantia panis nō maneat.

¶ 4. Præterea, Illud quod manet, cōuersione facta, videtur esse sub- iectū mutationis. Si ergo acciden- tia panis manēt conuersione facta, videtur quod ipsa accidētia sint cō- uersionis subiectū, quod est impos- sibile, nā accidentis nō est accidēs. Nō ergo in hoc sacramento debēt remanere accidentia panis & vini.

SED CONTRA est, quod Aug- * dicit in lib. sent. Prosperi. Nos in specie panis & vini, quā videmus, res inuisibiles, id est, carnem & san- guinem, honoramus.

RESPONDEO dicendum, quod sensu apparet, facta cōsecratione, omnia accidētia panis & vini rema- nere. Quod quidem rationabiliter per diuinā prouidenciā fit. Primò, quidē, quia nō est consuetū homin- bus, sed horribile carnē, hominis comedere, & sanguinem bibere. Et ideo proponūtur nobis caro & san- guis Christi sumēda sub speciebus illorum, quę frequētius in vsum ho- minis veniunt, scilicet, panis & vi- ni. Secundò, ne hoc sacramentū ab infidelibus irrideret, si sub spe- cie propria, Dñm nostrum mandu- caremus. Tertiò, vt dum inuisibili- ter corpus & sanguinē Domini no- stri sumimus, hoc proficiat ad me- ritum fidei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dicitur in li. † de causis, effectus plus dependet à causa pri- ma, quam à causa secunda. Et ideo virtute Dei, qui est causa prima o- mnium, fieri potest, vt remaneant posteriora prioribus sublatis.

AD SECVNDVM dicendum, quod in hoc

Referunt de cō- sec. d. 2. c. Nos autem.

In propof. 1. Ha- betur luc libet in v. opera Arist. tom. 35

Sup. articu. 2. ad 3. & inf. q. 76. ar. 1. ad 3. & 4. d. 11. q. 1. articu. 1. q. 2. Et d. 12. q. 1. art. 1. q. 2. & 1. co. 11. le. 5. co. 2. & 1. col. 6. Lib. 7. text. 4. tom. 3.

2. 2. q. 10. ar. 1. ad 1.

in hoc sacramento nulla est deceptio, sunt enim ibi secundum rei veritatem accidentia, quae sensibus diiudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum substantia (ut dicitur in 3. de anima*) per fidem a deceptione praeservatur.

Lib. 3. text. 26
to. 2.

Et sic patet responsio AD TERTIUM. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

Art. 4. huius
q. ad 1. & 2.

AD QUARTUM dicendum, quod haec conversio non proprie habet subiectum, ut dictum est*, sed tamen accidentia, quae remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

ARTICULVS VI.

Utrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

Inf. q. 77. ar. 1
& 6 cor. &
4. d. 11. q. 1.
art. 1. q. 3. &
d. 12. q. 1. art.
2. q. 3. cor. &
quod. 9. art. 5.
ad 3. & 1. cor.
11. le. 4. si.
* Art. preced.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis. Dicitur enim*, quod facta consecratione, remanent accidentia. Sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma eius est accidens. Ergo remanet facta consecratione.

* Lib. 2. text. 4.
& 6. to. 2.

¶ 2. Praeterea, Forma corporis Christi est anima: dicitur enim in 2. de ani.* quod anima est actus corporis Physici, potentia vitam habentis. Sed non potest dici, quod forma substantialis panis conuertatur in animam. Ergo videtur, quod remaneat facta consecratione.

¶ 3. Praeterea, Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius. Sed illud, quod remanet in hoc sacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quam faceret panis existens. Ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento facta consecratione.

SED CONTRA, Forma substan-

tialis panis est de substantia panis. Sed substantia panis conuertitur in corpus Christi, sicut dictum est* Ergo forma substantialis panis non manet.

ar. 2. & 4. huius
q.

RESPONDEO dicendum, quod quidam posuerunt, quod facta consecratione non solum remanent accidentia panis, sed etiam forma substantialis eius. Sed hoc esse non potest. Primum quidem, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia. Et ita sequeretur quod non conuerteretur in corpus Christi totum, sed in eius materiam, quod repugnat formae sacramenti, qua dicitur, hoc est corpus meum. Secundum, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia aut a materia separata. Primum autem esse non potest, quia si remaneret in materia panis, tunc tota substantia panis remaneret, quod est contra praedicta.* In alia autem materia remanere non possit: quia propria forma non est nisi in propria materia. Si autem remaneret a materia separata, iam esset forma intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formae a materia separatae, sunt tales. Tertium esset inconueniens huic sacramento. Nam accidentia panis in hoc sacramento remanent, ut sub eis videatur corpus Christi, non autem sub propria specie, sicut supra dictum est*. Et ideo dicendum est, quod forma substantialis panis non remanet.

ar. 2. huius q.

Ar. preced.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidens, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranae & serpentes, talem enim formam non producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit

producit formam substantialem panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

AD SECUNDUM dicendum, quod anima est forma corporis, danda ei totum ordinem esse perfecti, scilicet, esse, & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis. Conuertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum tali anima.

AD TERTIUM dicendum, quod operationum panis, quaedam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum. Et tales operationes inveniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter illa accidentia, quae remanent. Quaedam autem operationes consequuntur panem, vel ratione materiae, sicut quod conuertatur in aliquid, vel ratione formae substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inveniuntur in hoc sacramento, non propter formam, vel materiam, quae remaneat, sed quia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicitur.*

l. 3.

ARTICULVS VII.

Utrum ista conversio fiat in instanti.

Supp. art. 3. e.
50. & infr. q.
78. ar. 2. & 5.
cor. & 4. d. 11
q. 1. ar. 2. cor.
& ar. 3. q. 2.
per 10. Et 4.
cod. c. 73.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod ista conversio non fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conversione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. Non ergo utrumque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus. Sed inter quaelibet duo instantia est tempus medium. Ergo oportet quod haec conversio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans, quo ibi

est panis, & primum instans, quo ibi est corpus Christi.

¶ 2. Praeterea, In omni conversione est fieri & factum esse. Sed haec duo non sunt simul, quia quod fit, non est, quod autem factum est, iam est. Ergo in hac conversione est prius & posterius, & ita oportet quod non sit instantanea, sed successiua.

Lib. 4. c. 4. pa
rum. a princi
pio tom. 4.

¶ 3. Praeterea, * Ambr. dicit in lib. de Sacram. quod istud sacramentum, Christi sermone conficitur. Sed sermo Christi successiue profertur. Ergo haec conversio fit successiue.

SED CONTRA est, quod haec conversio perficitur virtute infinita, cuius est subito operari.

RESPONDEO dicendum, quod aliqua mutatio est instantanea triplici ratione. Uno quidem modo ex parte formae, quae est terminus mutationis. Si enim sit aliqua forma, quae recipiat magis & minus, successiue acquiritur subiecto, sicut sanitas. Et ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est quod subito fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte subiecti quod quandoque successiue preparatur ad susceptionem formae, & ideo aqua successiue calefit. Quando vero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitae virtutis. Unde statim potest materiam ad formam disponere, sicut dicitur. Mar. 7. quod cum Christus dixisset: Ephetha, quod est aperire, statim aperta sunt aures hominis, & solutum est vinculum linguae eius. Ex his tribus rationibus haec conversio est instantanea. Primum quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur

natur ista cōuersio, nō suscipit magis, neq; minus. Secundò, quia in hac cōuersione nō est aliquod subiectū, quod successiue præparetur. Tertiò, quia agitur Dei virtute infinita.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quidā non simpliciter concedunt, quod inter quælibet duo instātia sit tēpus medium. Dicunt enim quod hoc habet locū in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundē motū, non autē in duobus instantibus, quæ referuntur ad diuersa, vnde inter instans, quod mensurat finem quietis, & aliud instans, quod mēsurat principiū motus, non est tēpus medium. Sed in hoc decipiuntur, quia vnitas temporis & instātis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundū quoscunq; motus, sed secundum primū motum cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc cōcedunt in tēpore: quod mensurat motū dependentē ex motu cæli. Sūt autem quidā motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in Prima parte dictum est * de motibus angelorū: vnde inter duo instātia illis moribus respondētia, non est tēpus medium. Sed hoc nō habet locū in proposito, quia quāuis ista conuersio secundū se nō habeat ordinē ad motum cæli, consequitur tamen prolationē verborū, quā necesse est motu cæli mensurari. Et ideo necesse est inter quælibet duo instātia circa istā conuersionē signata, esse tempus medium. Quidā ergo dicunt, quod instans, in quo vltimo est panis, & instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidē duo per cōparationē ad mēsurata, sed sunt vnū per cōparatio-

nē ad tempus mensurās, sicut cum duæ lineæ se cōtingunt, sunt duo pūcta ex parte duarum linearū, vnum autem punctum ex parte loci continētis. Sed hoc nō est simile, quia instans & tēpus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & pūctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quod est idē instans re, sed aliud ratione. Sed secundū hoc sequeretur, quod realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendū est, quod hæc conuersio (sicut dictū est*) perficitur per verba Christi, quæ à sacerdote proferuntur, ita quod vltimum instans prolationis verborum, est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi, in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens vltimum, quia tempus non componitur ex instantibus cōsequenter se habentibus, vt probatur 6. Phys. * Et ideo est quidem dare primū instans, in quo est corpus Christi: non est autem dare vltimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare vltimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, vt patet per Philos. in 8. Phys. *

AD SECVNDVM dicendum, quod in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse. sicut simul est illuminari & illuminatū esse. Dicitur enim in talibus factū esse, secundum quod iam est, fieri autē, secundum quod ante nō fuit.

AD TERTIVM dicendū, quod ista cōuersio (sicut dictū est*) fit in vltimo instāti prolationis verborū tunc

tūc enim cōpletur verborum significatio, quæ est efficax in sacramentorū formis. Et ideo non sequitur, quod ista conuersio sit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim id, ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non conuertitur: dicimus enim quod ex albo fit nigrū, & q̄ albū fit nigrū, & licet dicamus quod homo fiat niger, nō tamen dicimus quod ex homine fiat nigrū, vt patet in 1. Phys. * Si ergo verū est, quod ex pane fiat corpus Christi, verū erit dicere, quod panis fiat corpus Christi. Quod videtur esse falsum, quia panis nō est subiectū factionis, sed magis est terminus. Ergo nō verè dicitur, quod ex pane fiat corpus Christi.

¶ 2. Præterea, Fieri terminatur ad esse, vel ad factū esse, sed hæc nūquā est vera, panis est corpus Christi, vel panis est factus corpus Christi, vel etiā, panis erit corpus Christi. Ergo videtur quod nec etiā hæc sit vera, ex pane fit corpus Christi.

¶ 3. Præterea, Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id quod fit ex eo. Sed hæc videtur esse falsa, panis cōuertitur in corpus Christi, quia hæc conuersio videtur esse miraculosior, quā creatio mūdi, in qua tamen nō dicitur, quod non ens cōuertitur in ens. Ergo videtur quod etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

¶ 4. Præterea, illud ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi.

fiti. Ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

SED CONTRA est, quod* Ambro. dicit in lib. de Sacramētis, Vbi accedit cōsecratio, de pane fit corpus Christi.

RESPONDEO dicendū, quod hæc cōuersio panis in corpus Christi, quātum ad aliquid, conuenit cū creatione, & cum transmutione naturali, & quātum ad aliquid, differt ab vtroq;. Est enim commune his tribus ordo terminorū, scilicet, vt post hoc sit hoc (in creatione enim est, esse post non esse, in hoc sacramento, corpus Christi post substantiā panis, in transmutione naturali albū post nigrum, vel ignis post aerem) & quod prædicti termini nō sint simul. Conuenit autē cōuersio, de qua nunc loquimur, cū creatione, quia in neutra earum est aliquod commune subiectum vtriq; extremorum, cuius contrarium apparet in omni transmutione naturali. Conuenit verò hæc conuersio cū transmutione naturali in duobus, licet non similiter, Primo quidem, quia in vtraq; vnum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem) nō autem, non ens conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit vtrobiq;, nam in hoc sacramento tota substantia panis trāsit in totū corpus Christi, sed in transmutione naturali materia vnus suscipit formā alterius, priori forma deposita. Secundò cōueniūt in hoc, quod vtrobiq; remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen, nam in transmutione naturali remanet eadem materia, vel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidētia. Et ex his potest

1. p. 9. 53. ar. 3

In cor. art.

4. di. 11. q. 3. ar. 4.

lib. 1. c. 5.

Lib. 6. Phys. 2. princ. li. per 10. text. 10. 2.

Lib. 8. text. 72. tom. 2.

In solutione ad 1. in isto articulo.

Lib. 4. c. 4. Circa pri. tom. 4.

potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest vnum extremum de alio prædicari per verbum substantiuum præsentis tēporis, non enim dicimus, non ens est ens, vel panis est corpus Christi, vel aër est ignis, vel album est nigrum. Propter ordinē verò extremorum possumus uti in omnibus hac præpositione, ex, quæ ordinē designat, possumus enim verè & propriè dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aère ignis, vel ex albo nigrum. Quia verò in creatione vnum extremorum non transit in alterū, non possumus in creatione uti verbo conuersionis, vt dicamus, quod non ens conuertitur in ens. Quo tamē verbo uti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. Sed quia in hoc sacramento tota substantia in totam substantiam mutatur, propter hoc hæc conuersio propriè transsubstantiatio vocatur. Rursus, quia huius conuersionis non est accipere aliquid subiectum, ea quæ verificantur in cōuersione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac cōuersione. Et primo quidem manifestū est, quod potētia ad oppositum, cōsequitur subiectum, ratione cuius dicimus, quod albū potest esse nigrum, & aër potest esse ignis, licet hæc non sit ita propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est potentia ad nigredinē) est tota substantia albi, nō enim albedo est pars eius, subiectum autē formæ aëris, est pars eius: vnde cū dicitur, aër potest esse ignis, verificatur ratione partis per synecdo-

chen. Sed in hac conuersione, & similiter in creatione, quia nullū est subiectū, non dicitur, quod vnū extremū possit esse aliud, sicut quod non ens possit esse ens, vel quod panis possit esse corpus Christi. Et ea dem ratione non potest propriè dici, quod de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Christi, quia hæc propositio, de, designat causam consubstantialē, quæ quīdem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiā in subiecto. Et simili ratione non conceditur, quod panis erit corpus Christi, vel quod fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in creatione, quod non ens erit ens, vel quod non ens fiat ens, quia hic modus loquēdi verificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti, puta cum dicimus, quod album sit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamen in hoc sacramento, facta conuersione, aliquid idem manet, scilicet, accidentia panis (vt supra dictum est*) secundum quandā similitudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet, quod panis sit corpus Christi, vel panis erit corpus Christi, vel de pane fit corpus Christi, vt nomine panis nō intelligatur substantia panis, sed in vniuersali, hoc, quod sub speciebus panis cōtinetur, sub quibus prius cōtinetur substantia panis, & postea corpus Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quandoq; quidem importat simul subiectum cum vno extremorum transmutationis, sicut cū dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum.

gram. Quādoque verò importat solum oppositum vel extremū, sicut cum dicitur, ex mane fit dies, & sic non conceditur, quod hoc fiat illud, id est, quod mane fiat dies. Et ita etiam in proposito, licet propriè dicatur, quod ex pane fiat corpus Christi, non tamen propriè dicitur, quod panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem, vt dictum est.†

AD SECVNDVM dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quādoque erit illud propter subiectū, quod importatur. Et ideo cū huius conuersionis nō sit aliquod subiectum, non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod in hac conuersione sunt plura difficiliora, quā in creatione, in qua hoc solum difficile est, quod aliquid fit ex nihilo, quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit. Sed in hac conuersione non solum est difficile, quod hoc totum conuertitur in illud totum, ita quod nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causæ) sed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remaneant, corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agetur.† Tamen verbum conuersionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est.†

AD QVARTVM dicendū, quod sicut dictum est, potentia pertinet ad subiectum, quod non est accipere in hac conuersione. Et ideo non conceditur, quod panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conuersio fit per potentiam

passiuam creaturæ, sed per solam potentiam actiuam creatoris.

Sententia & conclus. quæst.
PRIMA conclusio: Recta fides catholica docet Christū verè & substantialiter esse in hoc sacramento, non autem vt in signo tantum, quod hæreticū est: quia verba Domini in formis huius sacramenti id apertè & propriè significant: quia hoc exigit perfectio Euangelij, vt id reipsa contineat, quod olim in figura: quia hoc sacramentum, quod Christo nos reipsa coniungat, hoc propriū sibi vendicat.

Secunda conclusio: In hoc sacramento post consecrationem, non remanet substantia panis & vini, nec annihilatur; sed tota conuertitur in corpus & sanguinem Christi: & ideo rectè dicitur hæc conuersio transsubstantiatio, & est momentanea: atque etiam verè dicitur, ex pane fit corpus Christi.

Ratio primi: quia conuertitur tota substantia vtriusque materia in Christū, neque aliter essent vera forma: neque Eucharistia adorari posset latría.

Ratio secundi: quia conuersio non est annihilatio, cum terminus sit aliquid.

Ratio tertij: quia virtuti Dei infinita nihil resistere potest, & ideo momento terminante prolationem fit illa conuersio.

Ratio quarti: quia transsubstantiatio est conuersio totius substantiæ.

Tertia conclusio: facta consecratione remanent accidentia panis & vini. quia sub his signis sacramentalibus Christus continetur.

COMMENTARIVS.

1. Explicata proprietate verborum in formis huius sacramenti, de cōuersione, quā efficiūt, necessariò dicendū est: vt deinde realis & substantialis Christi præsentia in eodem sacramento confirmetur.

De cōuersione que dicitur transsubstantiatio, virtute verborum huius sacramenti effectus.

FF vt enim

In cor. art.

Quæst. 77.

In cor.

Comment. in D. Tho. tert. part.

vt enim transubstantiatio tollit substantiā panis & vini & vim operatiuā verborū retinet, sic verborum proprietates, Christum cōstituit presentem verē & substantialiter, & non in signo tantum. Transubstantiatio, Lutheranos panem cum Christo conitungen-tes redarguit, verborū autem proprietates sacramentarios Christum cælo sic concludentes, vt in hoc sacramento asserāt existere vt in signo tantum, & non substantialiter: quo circa vtriq; transubstantiationi, que est veluti via ad realem presentiam, vehemēter repugnant. Quāuis itaque D. Tho. coniunxerit eadem quod doctrinam de presentia Christi in hoc sacramento, cū doctrina de conuersione & consecratione, & accidentiū panis & vini consecratione: à nobis tamē via & ratione, vt sit apertior distinguetur in tres partes: vnā de transubstantiatione, quod est proprium nomen huius conuersionis: alterā de reali & substantiali presentia Christi in hoc sacramento: tertiā de accidentibus sacramentalibus panis & vini. ad secundā partē pertinet modus existentie, de quo q. 76. ad tertiā verò pertinet q. 77. & ideo suis locis proponētur, collectis earū conclusionibus. Hęc de ratione ordinis dicta sint.

2. Transubstantiatio autem primū nobis est confirmanda ex verbo Dei, deinde ex Patrū consensione ecclesiasticis definitionibus & decretis: & tandē ex eisdem refutanda sunt aduersariorum argumenta. Primum ergo tres Euangelistæ Ioanne excepto, & Paulus 1. Cor. tria referunt de Christo in huius sacramenti institutione, que sacerdotes similiter efficiunt ex illius præcepto, quod exprimitur illis verbis, hoc facite in meā commemorationē. Primò, gratias egit sue benedixit, deinde protulit illa verba: hoc est corpus meum, hic est sanguis meus: & tandem fractū distribuit simul discipulis panē, & calicē propinauit, vt ex eō omnes biberent. Hęc tria hoc ordine distinguenda sunt, vt ratio rei gestæ ostendit, quamuis Euangelistæ, vt in plerisque aliis, seriem gestæ rei in narratione nō seruent. Gratias autem agere & benedicere in his idem valent: quia quod est Matthæo & Marco benedicere, id est Lucæ & Paulo gratias agere, & 1. Cor. 14. vbi nos legimus, super tua benedictione, Græcè legitur, super tua Eucharistia, vel gratiarum actione, & prius vocauerat benedictionē, quā postea Eucharistiā vocat. Gratias ve-

Gratias agere, & benedicere.

ro agere siue benedicere, nō accipitur absolute & intransitiue, vt volunt aduersarij, sed transitiue, vt intelligatur benedictio cadere in subiectam materiam panis & vini: quia Mattheus & Marcus aperte scribunt, benedixisse panem acceptum, & Lucas & Paulus Eucharistizasse, hoc est gratiarum actione affecisse panē: vnde Iustinus Martyr in apologia ad Antoninum vocat hoc sacramentum cibum gratiarum actione affectum & immutatum: quare licet alibi hęc verba intransitiue sumantur, in his tamen locis, & ferè in Euangelistis vt Luc. 9. & Matth. 5. transitiue accipiuntur, & res, in quam transit benedictio, accusandi casu exprimitur. Græci Patres hęc benedictionem, sanctificationem vocant, vt constat ex missis Basilij & Chrysoctomi: Latini consecrationem. Consecrare autem in hoc sacramento non est tantum, vt Latinis autoribus prophanis dicitur, rem prophanam ad sacrum vsum religionis segregare & deputare, sed præterea rem subiectam vi quadam supernaturali afficere & immutare, vt statim constabit. Hęc igitur quatuor, gratias agere, benedicere, sanctificare, consecrare, idem sunt re ipsa, licet propriis & specialibus rationibus subtiliter distingui possint. Quamuis enim vnica videtur fuisse Christi Domini actio in cœna in Eucharistiæ institutione: eius tamen multiplex vis & ratio pluribus verbis exprimitur. Dicitur benedictio, quia verbis dictis & prolati, facta est materiæ subiectæ mutatio, vt Dei propria intelligatur & dicitur benedictio, quia dicere Dei est benefacere. Dicitur gratiarum actio, quia pro beneficiis à Deo acceptis, vt homo Christus seipsum obtulit, & voluit à nobis offerri, & sanctum esse voluit noui fœderis nouum sacrificiū: Quare Christus seipsum offerendo, in gratiarum actionem benedixit & consecrauit panem & vinum illis verbis, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus noui testamenti, & discipulis distribuit. aduersarij hęc omnia non in eandem rem tantum, sed in eandem actionis rationem confundunt: omnes quidem retinent gratiarum actionem, vt negēt missam esse sacrificium propitiatorium, sed tantum gratiarum actionis. negāt autem efficaciam benedictionis omnes, vt tollant transubstantiationem: sed Lutherani concedunt, vt Christus sit præsens cum sumitur Eucharistia.

*ευχαριστιαν
δεδεικται
φηναι*

Sanctificare, cōsecrare

Quæst. lxxiiij.

*Benedictio Dei
& Christi effi-
cax.*

charistia, Caluiniani vt semper negēt realem & substantialem Christi presentiam.

3. Benedicere verò Dei & Christi, in sancta scriptura non solum est verbis bona præcari & laudare, sed etiam bonum efficere & præstare: & idcirco sine mutatione aliqua eius rei, in quam cadit benedictio, intelligi non potest. Sic ex benedictione Dei, Genes. 2. accipit homo & omne animal vim generandi: contra ex maledictione, terra profert tribulos & spinas: deniq; verbi Dei virtute accipit res subiecta verbo & benedictioni, virtutem aliquam, & ita immutatur: vt serpens æneus exaltatus in deserto vim sanandi ictos à serpētibus, virtute illius verbi Dei, qui percussus asperxit eū, viuet. quin etiā homines vt Dei ministri eandē in rebus immutationē efficiunt, vt Moyses coram Pharaone præcipiente Domino, conuertit virgam in colubrum, aquas in sanguinem, & in deserto rupem in fontes aquarum. An verò tota substantia sit conuersa in alteram in his mutationibus, ex scriptura non constat, cum satis sit ad rationem conuersionis, quā expressit, formarum in eadē materia mutatio. Quare licet fieri potuerit secundum substantiam totam, & id factum non negemus, verisimilius tamen videtur factum secundum formam, cum hoc satis sit ad conuersionem vnus substantiæ in aliam.

Eadem est efficacia vocationis Dei & benedictionis, quia vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt, & sine poenitentia sunt dona & vocatio Dei, & ex nomine, quo vocat creaturā, quid effecerit vocatio Dei, intelligitur. Vt cum Dominus inquit: vocabo non plebem meam, plebē meam, & non dilectam, dilectam, significatur Dominus effecisse de infideli plebe plebem si delem, & de abiecta acceptam, non substantiam mutans, sed voluntatem conuertens. hęc ex vete. testamento. in nouo autem primum ex benedictione Dei virgo concipit Christum, & in nuptiis benedictione Christi aqua in vinum conuertitur, maledictione ficus est arefacta, benedictione etiam panes & pisces multiplicantur. Quare constat, Dei & Christi benedictione, subiectas res in melius immutari siue secundum accidens, siue secundum substantiam, vt proposita exempla euidenter ostendunt. Nam vt est in cæteris sacramentis virtus effectiua in-

*Vocatio Dei effi-
cax.*

Art. 1. 2. & c. 42

strumentalis ipsius effectus sacramenti, nempè gratiæ, sic est in formā huius sacramenti virtus effectiua consecrationis vel transubstantiationis, quod ex diuina scriptura colligitur, accommodata ratione 3. part. q. 78. art. 4.

4. Ex his concludens aperte, substantias panis & vini mutari secundum se totas in corpus & sanguinem Christi, hoc modo. Benedictio Dei & Christi, subiectas res affecit & immutat, vel secundum accidens vel secundum substantiam, vt verbo Dei benedicentis exprimitur: sed in Eucharistia Christus per ministrum ex præcepto ipsius, sicut ipse fecit, benedicit panem & vinum, & verbo suo testatur factam immutationem in corpus & sanguinem: ergo in Eucharistia virtute verborū facta est panis conuersio in corpus Christi, & vini in sanguinem. Propositio ex vtu & exemplis veteris & noui testamenti confirmata est: assumptio ex benedictionis Christi efficacia, quam verbis effecit, & eisdem benedicere præcepit sacerdotibus, vt similiter facerent, est manifesta, retenta proprietate verborum, quam supra probauimus in vtraque forma huius sacramenti, vt sit per verba illa benedictionis & consecrationis, verum corpus & verus sanguis Christi. Ex hac enim simplici & plana verborum intelligentia, primum Ecclesia catholica semper intellexit, in hoc sacramento verè esse corpus & sanguinem Christi virtute verborū: deinde nullā aliā substantiam nec panē sub illo signo sensibili existere, quia de nulla verè dici posset, quod sit corpus aut sanguis Christi: tertio, quod desinat esse panis, non absolute, sed vt pro eo & sub eius accidentibus existat corpus Christi, & similiter sanguis sub vini specie, & accidentibus, sicut fuit prius panis & vinum. Et quia desinere esse in ordine ad corpus & sanguinem Christi, vel cedere corpori ad existendum, est proprie conuerti in hęc ipsa, tandem collegit Ecclesia catholica, veram panis & vini in corpus & sanguinem Christi factam esse mutationem: & quum tota substantia hac ratione colligatur in totam conuersa, vocata est hęc antiqua veritas Ecclesiæ catholicæ, nouo & accommodato nomine transubstantiationis, cū hęc sit totius substantiæ in totam conuersio, vt apertiori nomine refutarentur

Transubstantiatio ex verbo Dei scripto colligitur.

Comment. in D. Tho. tert. part.

aduersarij Ecclesiæ catholicæ, qui varios errores de existentia Christi in hoc sacramento, & de verborum illius intelligentia disseminarunt, de quibus statim disse- retur. Remanere autem accidentia & spe- ciem panis & vini externam, ex promissio- ne Christi de exhibenda carne sua in cibum, & sanguine in potum proposita Ioan. 6. aperte colligitur: quia hæc acciden- tia cibi & potus omnium hominum com- munis, nempe panis & vini, ostendunt Chri- stum esse in hoc sacramento propositum: vt eo, veluti cibo viuificante, anima reficia- tur, vt corpus pane & vino, & vniamur eo- dem cibo capiti nostro arctissima coniun- ctione, vt qui eodem cibo & potu vtitur, eodem modo in corpore efficiuntur.

5 Sic autem Ecclesiam catholicam tran- substantiationem ex verbis & benedictio- ne Domini collegisse, adductæ ratiocina- tiones ostendunt, & testis est Concilium Trident. sess. 13. cap. 4. cum inquit, quoniã Christus corpus suum id quod sub specie panis offerrebat, verè esse dixit, ideo per- suasum semper in Ecclesia Dei fuit, per consecrationem panis & vini, conuersio- nem fieri totius substantiæ panis, in substã- tiam corporis Christi, & totius substan- tiæ vini in substantiam sanguinis eius, quæ conuersio conuenienter & propriè à san- cta catholica Ecclesia, transubstantiatio est appellata. Est igitur transubstantiatio, illa via & ratio, quã diuina sapientia inue- nit, ad faciendum Christum cibum & sacrificium corporale & visibile, sicut incar- natio est illa via, qua Deus factus est ho- mo. vt querenti nunc quomodo possit Christus dare nobis suam carnem ad mâ- ducandum, & sanguinem ad bibendum, respondendum sit, per transubstantiatio- nem, & certè videtur D. Thom. in ea fuisse sententia, non fuisse aliam viam possi- bilem, qua id fieri possit à Deo. Quam sen- tentiã, licet plerique eius sectatores non probent, putantes idem confici potuisse eo modo, quo Lutherani volunt factum esse, vel alio quopiam: ea tamen non ca- ret sua probabilitate, & certum esse nullam aliam nobis commodiorem esse potuisse, cum Deus semper efficiat, de his, quæ fie- ri possunt, quod melius est: quare non tan- tum Eucharistia efficit aliquid in suscipiẽ- te, vt cætera sacramenta, nempe gratiam sanctificantem, sed ipsa etiam verba for-

3. p. q. 75. ar.
2. lib. contra
gent. c. 63.

mæ, immutant subiectam materiam pa- nis & vini, vt possit esse Christus cibus no- ster sacramentalis: quia hoc sacramentum consistit in consecratione, & ea perficitur, non autem consistit in vtu, vt cætera sacra- menta. Hactenus de probatione transub- stantiationis ex verbo Dei.

6 Consensu Patrum Ecclesiæ catholicæ, deinde confirmatur eadẽ transubstantiatio: eorum innumera sunt testimonia, quibus ex verbis huius sacramenti euidenter asse- runt se colligere eandem conuersionem, quam variis modis, sed eadem intelligen- tia expriment. Irenæus, Nyssenus, Cypria- nus, Ambros. August. Gaudentius, ex ter- ræ frugibus, ex siue de pane & vino, fieri, confici, conflare, constitui, creari, & esse corpus Christi: Christum panẽ fecisse suũ corpus, atque ita confessum esse & confir- masse, appellans corpus suum, & panem percipiẽdo vocationem Dei fieri Chri- sti corpus. Irenæus, Tertulianus, Ambros. Cyril. Hieros. promiscue tradunt. Latini; mutari, immutari, transponi, transforma- ri, transfigurari, conuerti, verti, transferri, transelementari: quia elementum & materia huius sacramenti est panis & vi- num: quæ omnes rationes dicendi aperte ostendunt conuersionẽ totius substantiæ in corpus & sanguinem Christi. Vnde Cy- prianus ait panem non effigie, sed natura mutari, & omnipotentia verbi panem mutatum, Nyssenus, rerum, quæ videntur, naturam in Christi corpus mutari, & san- ctificatum panem in Dei verbi carnem im- mutari. Ambr. benedictione naturã panis mutari, vt non hoc sit, quod natura forma- uit, sed quod benedictio consecrauit. Hy- sychius, res sensibiles in intelligendas trans- ferri. Emissenus terrenas creaturas in Do- minici corporis transire substantiam, & in- uisibilem sacerdotem visibiles creaturas, in substantiam corporis & sanguinis sui, se- creta potestate conuertere. Chrysof. ali- quando ait, hoc verbum res propositas transmutat, aliquando vero scribit, panem corporis presentia consumi. Damasc. in- quit, transmutari & conuerti. Theophyla. transelementari. Ilidorus panem transire in carnem. Anselmus panem in corpus mi- grare: eius æqualis Fulbertus panem trans- fundi in corpus. Algerus traici & trans- ferri in corpus. Remigius panem transire in corpus Christi, neque esse duo corpora, sed

Græci dicunt
μεταποιε-
σθαι μετα
βάλλεσθαι
μεταστοι-
χεύεσθαι.

Quæst. lxxv.

sed vnum corpus, quare nihil apertius à Patribus omnibus, de vno nostræ religio- nis mysterio, dictum est, neque frequen- tius repetitum, quàm de transubstantia- tione huius sacramenti. Testimonia Patrũ distinctè hæc sunt, Iren. lib. 4. cap. 32. 57. & lib. 5. Nyssen. in oratione catech. Cy- prianus de cœna Domini. Ambros. lib. 4. de sacr. cap. 4. & lib. 4. de fide. cap. 5. Au- gust. lib. 3. de Trinit. cap. 4. Origen. lib. 8. in Celsum. Tertul. lib. 4. in Marc. & in Iu- dæos. Cyril. hieros. catechesi 4. Cyril. Ale- xand. ad Calosyrium, Hysich. lib. 2. in Le- uit. Emiss. hom. 2. de Paschate & 5. Gau- dent. tract. 2. de Pasch. Chrysof. hom. de proditione Iudæ, & in encarnis, & Litu- rgia. Remig. 1. Corinth. 10. Damasc. lib. 4. de fide. cap. 14. Theophylact. ad cap. 14. Marci, Isidor. lib. 1. de offic. Anselm. in epi- sto. de corpor. & sanguine Domini. Fulber- tus in epi. ad Berengarium. Algerus con- tra eundẽ. Recentiores appellant conuer- sionem substantiæ panis, & Innocentius III. & Conciliũ Lateranen. sub eo transub- stantiationẽ, quam omnes Theologi scho- lastici consentientes concedunt, licet in explicanda ratione illius, salua & integra fide catholica dissentiant, vt deinceps con- stabit. Hanc consentientem Ecclesiæ cà- tholicæ doctrinam, exprimit etiam Ca- non missæ Latinæ, appellans hanc conuer- sionem, benedictionem & creationem, hoc est, vt Latini elegantiores loquuntur, productionem viuifici corporis Christi in hoc sacramento, & sanctificationem: vt cũ dicitur, per quẽ hæc omnia Domine sem- per bona creas, sanctificas, benedixis, & præstas nobis, quem etiam modum vide- tur Cyprianus imitari (nam Canõ Cypria- no antiquior est) cum inquit in serm. de cœna Domini, qui vsque hodie hoc san- ctissimum ac veracissimum corpus suum creat, sanctificat, benedicit, & diuidit nobis.

8 Sed quoniam aduersarij clarissimo- rum testium tantam lucem ferre non pos- sunt, ad eleuandam vim eorum, meras nu- gas & inanes distinctiones fingere non ve- rentur, ad decipiendum simplices & incau- tos. ne quis autẽ hæc testimonia peruertere & in alienam sententiam detorquere pos- sit, expèdenda sunt quædam, quibus Pa- tres vltro videntur occurrisse huiusmodi distinctionibus, & ostendisse, se planè af-

Art. 1. 2. 3. & c.

firmare, panis & vini veram & substan- tialem conuersionem in corpus & sangui- nem Domini. Primò enim ad consecutio- nem huius sacramenti amplificant vim di- uinæ omnipotentia, & benedictionis si- ue sermonis diuini, quo vniuersa condita sunt, effecta transformantur, & de sua na- tura in aliam vertuntur. Quæ sanè ampli- ficatio inepta esset & aliena, si non asse- rent constanter perfimilem & admirabi- lem panis & vini conuersionem. Imò ve- rò Irenæus ex ea probat Christum veri Dei creatoris verum filium, qui cum Pa- tre omnia crearet, & vt granum in spicam conuertit, ita aquam in vinum, panem in suum corpus, & vinum in sanguinem. Se- cundò, Patres conferunt hanc transubstantia- tionem, cum productione substantiarum ex nihilo: cum multarum rerum in alias conuersione, cuius exempla supra ex ve- teri testam. collegimus; quod si panis & vino non conuenit realis mutatio, qua ratione huiusmodi collatio coherere posset? Ter- tiò, plerique Patres asserunt, tam verè fie- ri hanc panis & vini conuersionem, quam verè à Christo cibus in substantiam sui corporis conuertebatur, & à nobis quo- tidie conuertitur. Præterea esse perfimi- lem formationi corporis Christi, ex puris- simo sanguine Deiparæ: & mutationi ve- teris hominis in nouum, in quibus omni- bus, prioris rei fit in posteriorem conuer- sio. Ex quibus Patres rectè colligunt, Chri- sti sermonem, qui ad formas huius sacra- menti pertinet, operatorium esse & sub- stantiarum commutatum, quod est re- ceptum ab omnibus Theologis & Eccle- sia catholica, asserentibus formas huius sacramenti, id efficere quod significant.

9 Quidam etiam Patres eandem con- uersionem, & panis ac vini desitionem, planius ad huc explicantes, repugnantium substantiarum oppositionem efficiunt, eius scilicet, quæ ante consecrationem fue- rat, & quæ fit per consecrationem. Sic August. Serm. 28. de verbis Domini su- per Lucam, simul, inquit, verba proferun- tur, iam non panis, sed corpus Christi ap- pellatur. Ambros. lib. 4. de sacramentis, cap. 4. panis iste, panis est ante verba sa- cramentorum, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi, & in Psalm. 134. vt refertur de consecr. dist. 2. cap. omnia. licet figura panis & vini videatur: nihil

Iren. Nyffe.
Ambr. Chryso.
Aug. Damasc.

Iren. Cyrillus
duo, Nyff. Am-
brof. Chrysof.
Gauden. Da-
masc. Theoph.

Iustin. Nyssen.
Emissen. Da-
masc. Theoph.

Iustin. Iren.

Iren. Ambros.
Emiss. Gelas.

Nyff. Ambros.
Chrysof.

Comment. in D. Tho. tert. part.

tamen aliud, quam corpus Christi, & sanguis, post consecrationem credendum est. Vnde quamuis ex his Patribus, varia exempla, & similitudines huius transubstantiationis proposita sint: nullum tamen videtur magis accommodatum, quam cibi, quæ Christus in suam substantiam conuertebat. vt enim, qui prius erat panis; manducatus à Christo & per nutritionem conuersus, verè erat caro Domini viuificatrix: sic panis in hoc sacramento prius est, sed facta consecratione, est corpus Christi. omnino autem accommodatum exemplum transubstantiationis, in natura reperiri non potest, sicuti neque diuinæ Trinitatis aut incarnationis: quia per transubstantiationem tota substantia panis & vini, secundum materiam & formam, manentibus accidentibus, in corpus & sanguinem Christi conuertitur: in omnibus autem siue naturalibus, siue miraculosis conuersionibus vnus substantiæ in alteram, permanente materia, fit tantum formarum conuersio; & nullum accidens idem numero, est in re corrupta, & genita aut producta.

*Similitudo trã
substantiatio-
nis*

*Decreta Ecclē
sacra pro trã
substantiatio-
ne*

10 Reliquæ sunt, ad confirmandam trãsubstantiationem, Conciliorum definitiones. Constat autem in primis illis generalibus Conciliis de illa fuisse disputatum, & definitum, quamuis decreta ad nos integra non peruenerint. In Concilio tamen Nicæno definitum legimus in codic. m. f. Græcis, in diuina mensa, non panem & vinum, sed agnum Dei à sacerdotibus sine maculatione immolari: & in Ephesini Concilij epist. ad Nestorium, in hoc sacramento manducari carnem Christi verè viuificatricem & verbi propriam factam; quæ Patres illius ætatis asserunt per transubstantiationem facta esse in hoc sacramento, vt ex vtroque Cyrillo paulo ante citauimus: cū Hierosolymitanus, qui Nicæno primo interfuit, ita expresserit catechesi mystag. 4. & Alexandrinus, qui vicem Romani Pontif. in primo Ephesino tenuit, in epist. ad Calosyrium. apertiora sunt decreta Lateranen. Concilij sub Innocent. III. Vienne. Lugdunen. c. cum Marthæ. de celeb. Miss. & Clemēt. vnica de reliq. & venerat. sanct. Constantien. contra Vicleffum, & Trident. sess. 13. contra omnes huius ætatis aduersarios Ecclesiæ catholicæ. Turpiter igitur errauit Pet. Aliacen. 4. sent. q. 2.

de Euchar. asserens facilius intelligi hoc mysterium, si manens substantia panis sit sacramentale signum, & id non repugnare rationi aut sacris Bibliis. ostendimus enim repugnare omnino, & ideo nõ debuit hæc esse occasio errandi Luthero, nec hunc sequi autorem oportuit, relicta antiquitate, & Ecclesia catholica. Denique Berengarij sententia negantis transubstantiationem, & realem Christi præsentiam in hoc sacramento, damnata est à septem ordine Pontificibus Leone IX. Victore, Stephano, Benedicto, Nicolao, Alexandro, Gregorio: à quibus habitæ sunt quinque synodi pro transubstantiatione & reali Christi præsentia. Romana sub Leone IX. Vercellensis, sub eodem: Turonen. sub Victore II. Romana sub Nicolao II. & iterum Romana, sub Gregorio VII. in omnibus autem Berengarius damnatus est: sed in Turonen. hæresim eiurauit, & in vltima Romana hanc eiurationem confirmauit. Confessionis autem Berengarij formula refertur de consecr. dist. 2. Ego Berengarius, vbi confitetur, panem & vinum conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem, & sanguinem Domini nostri IESV Christi. hæc definitionem secuti sunt deinceps Theologi, vt constat ex Vghone Victorino, & ex Magistro sent. & Lateranen. generale sub Innocent. III. transubstantiationis vocem vsurpauit, cuius notatione & vim Tridentinum, sess. citata, cap. 4. sic expressit, vt sit conuersio totius substantiæ panis & vini, in totam substantiam corporis & sanguinis Domini. dogma igitur de transubstantiatione, etiam à multis hæreticis impugnatum, semper Ecclesia catholica retinuit, vt formis huius sacramenti à Domino comprehensum.

*Hæreses contra transubstantiationem,
coniungentes panis & vini substantiam,
cum corpore & sanguine Christi.*

11 Cõfirmato hoc dogmate catholico, hæreses aduersæ & repugnantes distinguendæ sunt, & earum argumenta refutanda. Ex his igitur, qui realem Christi præsentiam in hoc sacramento concedunt, & negant transubstantiationem, asserentes cum Christo simul esse panis substantiam, vnde impanatores, & companatores à multis dicti sunt, primus Vale-

Valerianus

Quæst. lxxv.

rianus quidam, vt refert Vvalden. de sacramentis, cap. 93. suppositum panis cum supposito Christi coniunxit, vt in Eucharistia essent hæc duo supposita mirè implicata & se inuicè immeantia & confundentia, vt Nestorius finxit in Christo duo supposita, hominis & Dei. Denique hæc sententia, inquit Algerus, placuit multis, nec ab ea Berengarius abhorruit, vt inquit Guitmundus. Deinde non longè ante Vicleffum Ioannes quidam Parrisien. refutata priori impanatione, asseruit, corpus panis, depositum, & amisso proprio supposito, assumi ad suppositum corporis Christi, & ideo in Eucharistia verbu Dei in tribus naturis subsistere, diuinitatis, corporis humani, & panis. Ea sententia plausibilior fuit, & facilius visa multis ad tollendas plurimas dubitationes, quas transubstantiatio secum adferre videtur, vt esset cõmunicatio idiomatum panis & corporis Christi. Tertiam scetam excitauit Luthærus, primæ quàm secundæ magis affinem: constituit enim corpus Christi cum pane vel sub pane, vel ad panem ineffabili modo, præfens & colligatum: vt licet vtriusque supposita distincta existerent, de se tamen inuicem prædicarentur: quod omnem rationem & stultitiam superat, vt verè dicatur panis est corpus Christi, vinum est sanguis; & in eum sensum exponit formas huius sacramenti, vt pronomina demonstrant substantias panis & vini. Hoc errore Germanorū Protestantium, & Sacramentariorum dissidium factum est: in quo plerique Lutherani ita porro progressi sunt, vt corpori Christi diuinitatis proprietatem tribuant, docentes vbique ad omnem creaturam intima præsentia adesse, vnde hos Lutheranos, Vbiquistas appellant: & ideo si constare sibi velint, fateri debent Christi corpus nõ fieri præfens per verba sacramentalia, cū ratione diuinitatis sibi vnitæ præfens esse dicat ad reliquas omnes creaturas. Sic paulatim, negata transubstantiatione, eo ventum est, vt nullum sit sacramentum Eucharistiæ, sed similiter dicatur esse Christus præfens in eo, atque in cæteris rebus ratione diuinitatis, vt copiosius differetur, cum ostenderimus an corpus Christi sit in hoc sacramento, vt in loco.

Ioan. Parrisi.

Luthærus.

Vbiquista.

12 Omnes verbo Luthero additi, licet vbiquitati non consentiant, cõcedunt illas propositiones, panis est corpus Christi, vi-

Art. 1. 2. &c. 44

num est sanguis, etiam si diuersa habeat in hoc sacramento supposita (nã si vnum esset, probabilius, id appareret, ex similitudine incarnationis, quæ ex vnitate suppositi efficit mutuam Dei & hominis prædicationem): esse tamen veras propositiones: sed illarum veritatè ex regulis dialecticorū metiendã non esse, sed ex altiori philosophia, quam Christus in operibus suæ omnipotentie ad nos detulit: in quibus cõstat, quod ex vnione duarum reru, altera cælesti & inuisibili, altera terrena & visibili, etiam si vtraque integra maneat, vna tamen dicitur esse altera, non ad identitatè nature declarandã: sed ad exprimendã maximã & ineffabilem vnionè vtriusque per Dei omnipotentiam effectã. sic per vnionè incarnationis, Deus dicitur homo, & contrã, & nõ dicitur, in hoc homine est Deus: quæ prædicatio tantu significat intimã & inuitatã vnionè vtriusque rei. Sic igitur censent Lutherani, Christum esse in Eucharistia simul cum substantia panis & vini, & hanc admirabilem vnionè significari illis propositionibus, panis est corpus, vinu est sanguis, nõ autè quod vna res sit eadè alteri. Itaque res illæ, extra illã vnionè, de se vicissim nullo modo prædicentur, vnitè prædicentur verè, ad exprimendã earu vnionem, vt nihil aliud sit, panis est corpus Christi, quàm, panis & corpus Christi admirabili vnione in hoc sacramento coniunguntur: & vera siue physica cõmixtio panis & vini reiciatur, ne corpus Christi vt Valerianus voluit, impanetur. & similitudo ignis & ferri per commissionè ad declarandã vnionem corporis Christi & panis nihil omnino valent: quia cõmiscet duo corpora in eodem subiecto. Protestantes autè vnionè admirabilem panis & corporis Christi concedentes, commissionem aut impanationem negant.

*Lutheranorum
testimonia re-
fert Sæct. r. p. e.
tit. 7. c. 7.*

Aduersariorum contra transubstantiationem argumenta.

13 Sed opere precium erit omnium aduersarioru, siue Protestantium, siue Sacramentarioru argumenta referre, vt comodius refellatur. Primu, Euangelistæ & Paulus ante & post consecrationè panem vocant: semper igitur manet substantia panis, Matth. inquit: accepit IESVS panem, benedixit, fregit & dedit discipulis. 1. Cor. 10. quotiescunque manducabitis panem hunc: &, quicumque manducauerit panem, & biberit calicem Dñi & sic

Comment. in D. Tho. tert. part.

& sic de pane illo edat: & panis quem frangimus: & vnus panis, & vnū corpus multum. in Act. etiā. c. 2. dicitur, cōmunicatio & fractio panis. Similiter dicitur genimen vitis à Luca & aliis Euangelistis excepto Ioāne, hoc autē genimen cōstat, esse vinū.

2 Alterum argumentum est, quia signum sacramentale permanere debet in sacramento, vt rem spirituale, cuius est signum representet: sed panis & vini substantia, quatenus ex multis coalescunt, significant animę refectionē in vnione Christi positam: manēt igitur in hoc sacramento, vt possint testari Christū esse nostrum cibū, quo coniungimur. alioquin periret omnis sacramentalis significatio. Hoc dicunt significari à Paulo cū ait, vnus panis, & vnū corpus omnes fumus, qui de pane vno participamus: & iterū, panis quē frangimus, nōne participatio corporis Domini est. Tertiū argumentum est ex Patribus, quos putant affirmare, in hoc sacramento manere panis & vini substantiam: vt Irenæum, cū ait lib. 4. Eucharistiam cōstare ex duabus rebus terrena, & cælesti: Concilij Nicæni canonem asserentem in sancta mensa propositum panem & poculum, esse agnum Dei: Cyprianum epist. ad Magnum, cū ait, quando Dominus corpus suum panē vocat, & sanguinē suum vinum: Fulgentiū etiam citat, qui ad Monimum vocat sacramentum panis. Possent etiā citare Gelasium in lib. de duabus naturis in Christo, cum ait, sacramenta quæ sumimus corporis & sanguinis Domini diuina res est, propter quod & per eadem, diuinę efficiamur consortes naturæ, & tamen esse non definit substantia vel natura panis & vini. Theodoretus etiam similem habet rationem dialogo primo, vbi orthodoxus inquit, qui enim quod natura corpus est, triticū & panem appellauit, & vitem rursus seipsum nominauit, is symbola & signa, quę videntur, appellatione corporis & sanguinis honorauit, non naturam quidem mutans, sed naturæ gratiam adiiciens. Citatur etiam in eandem sententiā Ioannes Constantinop. epist. ad Cæsarium monachum, cuius hæc sunt verba, ad explicandum non esse in Christo naturarum cōfusionē: sicut enim antequam sanctificetur panis, panē nominamus, diuina autē illud sanctificatē gratia, mediāte sacerdote, liberatus est quidē ab appellatione panis, dignus autē habitus est diuini corporis ap-

pellatione, etiā si natura panis in eo permansit, & non duo corpora, sed vnū filij corpus prædicatur: sic & hac diuina firmate naturā corporis, vnū filiū, vnā personam vtraque hæc fecerūt. His igitur testimoniis videtur negari transubstantiatio, cū dicatur remanere natura & substantia panis post sanctificationem & consecrationem: præsertim cū in his tribus posterioribus refellantur Eutychie confusio naturarū in Christo Dño constitutētes hac ratione, vt in Eucharistia cōmunicatur appellatio corporis & sanguinis Dñi, ipsis naturis panis & vini permanentibus, cū tamen nulla earū facta sit inter ipsas permixtio aut confusio: sic in Christo Dño est cōmunicatio prædicationū Dei, cū homo dicatur Deus, & tamē diuinę & humanę naturæ nulla est facta confusio.

14 Quartū argumētū aduersariorū est, ex proprietatibus panis & vini: si enim manere omnes catholici fatentur, & sensibus ipsis & actionibus panis & vini experimur, dubiū non debet esse manere etiā ipsas substantias: tū quia Dñs sic ex proprietatibus & actionibus nature humanę se verū hominē, qui passus esset, post resurrectionē ostēdit dicens, palpate & videte, quoniā spiritus carnē & ossa non habet, sicut me videtis habere: & Apostoli sic de Christo fidē faciūt, quod vidimus, quod manus nostræ contrectauerūt de verbo Dei, annūtiamus vobis. Sic cōcluditur tota Patrū disputatio contra Marcionē, Manichæū, Eutychen, atq; alios, ad eō vt 6. Synodus generalis cōcludat ex sententia Basilij, Ambrosij, & Cyrilli, horum esse vnā naturam & substantiā, quorum inueniatur vna & eadē operatio: & ideo in Christo duas operationes & duas voluntates esse, quod sint duæ nature, & contrā: sic ergo probant manere in Eucharistia post consecrationē substantiam panis & vini, quia manēt illius accidētia propria, actiones, effecta & proprietates: tum etiā, quia in scriptura insolitū est, vt res aliqua per miraculū in aliam cōuertatur, & tamē sensibus appareat eadē quę fuit, quia Deus homines non deludit, sed ipsis res tales exhibet, quales reddiderit, quare si exhibet nobis facta consecratione panem & vinū, re vera panis & vini substantia est. cum omnia corporalia Christi miracula, quæ scriptura prædicat, sensibilibus apparuerint: sic ergo licet in Eucharistia factum miraculum

Quæst. lxxv.

Art. 1. 2. 3. & C 45

culum transubstantiationis, ita apparere oportuisset. Sic apparuit vinum ex aqua factum in nuptiis, sic mortuos Christus ad vitam excitauit, ægros sanauit, &c. sed quia miraculum corporale factum non est, ideo non apparet: vt insufflante in discipulos Christo, & dicente, accipite Spiritum sanctum, nec Spiritus sanctus, qui dabatur, in illum halitus fuit transpositus: corporaliter, neque halitus in Spiritum sanctū transubstantiatus.

5 15 Consentit etiam noui testamēti perfectioni, non dari nobis Christum sub corporalibus signis vel symbolis, quia in nouo testamento oportuit nos ab elementis mundi ad superna & spiritualia subuehi: quare, inquit, non consonat cum analogia fidei nostræ & aliorum mysteriorum, mentem nostram miraculoso pani affigere, quæ potius iuxta Paulum, debet in memoria mortis eius occupari. Consentunt etiā verba Christi, qui in cœna non dixit, panē conuerti in suum corpus, aut vinum in sanguinem, sed panem & corpus, quod demōstrabat, esse suum corpus & sanguinem, cum illis admirabiliter coniuncta, vt supra aduersarij explicauerunt. Addunt postmodum, naturis rerum repugnare hæc transubstantiationem, per quam maneant accidētia sine subiecto, quod eorum definitioni, qua dicuntur subiecto inesse, omnino repugnat, & in potentia Dei positum non sit, hoc efficere. Candidè & sincerè aduersariorū argumenta proposuimus, candidè etiam postulamus respōsiones nostras expendi, non studio facti: onis & sectæ, sed veritatis ab Apostolis ad nos vsque deriuatę.

Ca. post consecrationem dicitur panis & vinum de hoc sacramento. Respon. contra. (Apt. c. 4. & cōtra Oecolamp. lib. 2. c. 12. & 32.

16 Ad primum ergo respondetur, corpus Christi, post consecrationē, panē, & vinū similiter, sanguinē vocari, quia ex conuersione panis & vini corpus & sanguis Christi in hoc sacramento facta sunt: & cōsuevit in sancta scriptura res conuersa in alteram, etiam post conuersionē priorē appellationē, quā habuit ante conuersionē, retinere, ad significationem diuinę omnipotentię, per quam effectum est, vt non omnino perierit, sed in aliam commutata permanserit. Sic homo factus in animam uiuentem dicitur terra, cinis, lutum: mulier formata dicitur os de osibus Genes. 2. serpētes enati ex virgine dicuntur virgē, Exo. 7. cū virga Moyfis, virgas Magorum deuorasse scribitur: vinū haustum dicitur aqua:

Matthæus post conuersionem Publicanus appellatur, meretrices & peccatores iustus præire in regno Dei dicuntur: cæci etiam videre, claudi ambulare, surdi audire, Matthæi. 11. Verba autem scripturæ sunt accipienda in significatione propria & grammatica, nisi aliter nos compellat circumstantia, tunc enim locus est tropis & figuris, inquit D. August. lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 10. post consecrationem autem panem & vinum non accipi pro substantia panis & vini, ipsa præcedens Domini benedictio & consecratio euincit, cū ea immutet illas substantias in corpus & sanguinem Christi, vt supra ex efficacia benedictionis ostendimus.

17 Secundo respondeo, panem & vinum appellari post consecrationem, quia manent accidentia & proprietates panis & vini, ex quibus proprietatibus constat desumi plerumque rerum appellationem: sic etiam omnis cibus solidus, panis vocatur, & vinum non appellauit Paulus aut vllus Euāgelista post benedictionem, vt statim ostendetur, cum non sit omnis potus commune nomen, vt est panis nomen commune omnis cibi solidi. Sic angeli dicuntur viri, & angelus vir Macedo. & 1. Reg. 14. præcipitur ne vllus homo panem vllq; ad vesperam comedat, & Ionathas, gustato melle, dicitur hoc præceptum violasse. 4. Reg. 6. panem iussit apponi Hælis. i. cibum, similiter Matth. 5. cur discipuli non lauant manus antequam panem manducent? quia igitur Eucharistia retinet panis & vini proprietates, & quia cibus est & potus noster, rectè dicitur panis & vinum: præsertim cum ratione harū proprietatum dispensetur, & distribuatur, ac si verè panis esset & vinū. Sunt etiam qui ad hæc respōsionem confirmandam asserant, nihil quidem singularis substantiæ panis per consecrationē in Eucharistia remanere, sed generalem quandam rationem panis aut substantiæ ad nutriendum accommodatę, quacunq; ex natura cibus constet, & hanc rationem generalem permanentem, vocari ab illis Patribus argumento tertio citatis, naturā vel substantiam panis, sed certè quāuis horū autorū respōsio catholicū sensum habeat, vt intelligatur nō omnino aboleri aut in nihilū redigi panis & vini substantiā, sed cōuersam in aliū sublimiorē cibū, nempe Christi corpus & sanguinē:

Hessels de Eucharistia. Sancti. re. petition. 7. c. 1. Guil. Alanus, lib. 1. de Eucharistia. c. 35.

Comment. in D. Tho. tert. part.

tamen non omnino consentit cum ratione transubstantiationis, manere aliquid de panis aut vini substantia, cum transubstantiatio sit totius substantiae conuersio: neque etiam verae philosophiae consentit mutari rem in speciali, & manere eius, quod mutatum est, aliquid commune, nisi secundum operationem intellectus, cum omnia communia in re singulari sint determinata. ideo mutata & conuersa re singulari, omnia quae illius propria sunt, mutari est necesse, & communia fiunt illius propria: vt animal hominis, cum pars sit naturae humanae.

18 Exactius D. Tho. ex Patribus, de pane, inquit, in fine conuersionis nec est aliquid, nec abiit in nihilum, sed conuersus est in corpus Christi, idem de vino in sanguine Christi dicendum est. Sic Iustinus ad Antonem. Cyril. Hieron. mystag. 3. Irenaeus lib. 4. cap. 34. & lib. 5. Cyprianus de cena. Ambrosius. saepe de sacramentis, Augustus. cap. nos autem, de consecr. d. 2. post consecrationem, non iam communem & usitatum panem esse aut vinum, quia mutata sunt in carnem & sanguinem Domini: non quia manentibus substantiis panis & vini, adiungatur corpus & sanguis Domini, vt volunt Lutherani. Retineamus igitur hanc secundam responsionem, vinum & panem vocari post consecrationem, quia manent panis & vini proprietates, & quia panis generali ratione dicitur cibus, & hac ratione Christus ipse dicitur panis, Ioan. 6. propter vim nutriendi animas nostras. quo sensu plerique Patres vocant Eucharistiam, sacramentum panis & vini, vel quia ex illis per conuersionem facta est, vel quia est cibus & potus noster.

19 Sed quia haec appellatio panis pro quocumque cibo solido, vsui scripturae consentit, vt supra ostendi: vinum autem & genimem vitis appellari omnem potum, non est in vsu scripturae, & ita Dominus apud Euangelistas post consecrationem videtur appellare, quasi maneat vini substantia in Eucharistia: obseruare oportet ad explicationem & consensionem Euangelistarum, triplicem ab illis vini aut genimem vitis potione distinguere: primam vini naturalis in cena typica & legali, cum praedictione potione mysticae & nouae, id est sanguinis Christi in regno Dei: cuius potione vini naturalis, in cena legali, Lucas tantum meminit his verbis, accepto calice gratias egit & dixit, accipite, di-

uidite inter vos: dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. Similiter autem dixerat de cena legali, desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar: dico enim vobis, quod ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. haec autem omnia pertinuisse ad cenam agni typici & legalis constat, quia postea fregit panem dicens, hoc est corpus meum, & calicem diuisit dicens, hic est calix nouum testamentum in meo sanguine. Alteram vini noui, quae complet legalis, potione, proponunt Mattheus & Marcus. nam proposita forma calicis, vterque inquit, non bibam a modo de hoc genimine vitis donec, vel vsque ad diem illum, quo bibam illud nouum vobiscum in regno Patris mei, vel vt alij legunt, quo bibo illud: regnum autem Christi dicitur incepisse in cena, quia ibi obtulit se in redemptionem, perficiendam in cruce per sanguinem, & ideo in cena sanctum est regnum Christi oblatione sanguinis in redemptionem hominum. Itaque illud, nouum, indicat mutatum vinum in sanguinem, quo regnum Dei sanciretur. Sed quatenus Euangelistae adhuc de futura quadam potione differunt, eam tertiam distinguimus, vt ea sit fructio corporis & sanguinis Domini, & quasi inebriatio & perfecta possessio in beatitudine. itaque vt secunda vini noui potio, est veritas primae, sic tertia est complementum secundae: secunda est sub velamine, tertia erit in aperto & conspicuo, & ideo innouanda dicitur. De hac vltima potione promissa, Lucas inquit, & ego dispono vobis, sicut disposuit Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedetis super thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Ex hac triplicis potione vini distinctione constat, significari aperte & materiam huius sacramenti ad potione, esse vinum, & eam benedictione & sanctificatione, fieri nouum vinum, id est sanguinem Christi: quare haec appellatio genimem vitis, si recte expendatur cum sanctis Patribus, verbis Euangelistarum congruenter, confirmat transubstantiationem, tantum abest vt illi repugnet.

20 Tertio respondemus, post consecrationem non dici simpliciter panem, sed cum additione & articulo connotatiuo, vt panem hunc, panem quem frangimus, similiter calicem Domini, vt intelligas per emphasim & agnominacionem istam, non vulga-

Quaest. lxxv.

vulgare panem dici, sed Domini, hoc est corpus Christi, & calicem Domini, quod est poculum sanguinis: & olim hoc mysterium propter ethnicorum calumnias, occulte tradebatur, ne ab illis profanari villo modo posset.

21 Ad secundum constat ex praecedentibus responsio, quia accidentia panis & vini, cum sint sensibilia per se, sunt signa sacramentalia, & idem representant, etiam absente substantia panis & vini. D. autem Paulus communicationem corporis Christi sacramentalem, sub eisdem accidentibus, vocat panis communicationem, eadem ratione, qua diximus vocari panem post consecrationem: & in sola eiusdem corporis Christi participatione efficiuntur vnum, vt corpus vnum est.

22 Ad tertium argumentum ex his patet responsio: Patres enim eodem sensu atque sancta scriptura vocant panem & vinum post consecrationem, & eodem modo potest affirmari Eucharistiam constare ex duabus rebus, terrena & caelesti, vt terrena sint accidentia panis & vini: & ideo recte admonemur a canone Niceno, ne panem scilicet qui apparet in altari, vulgarem & usitatum panem esse existimemus, sed agnum Dei immolatum. similiter Patres dicunt Dominum vocasse panem suum corpus, non vt simul coniunxerit vero panem verum suum corpus, vt volunt Protestantes, sed quod sua benedictione & uocatione panem in corpus commutauerit, vt ostendimus supra de efficacia benedictionis & uocationis Dei & Christi.

De Gelasio

23 Ad testimonium Gelasii respondetur primo, hunc Gelasium non censerit a viris doctis summum illum Pontificem, cuius est canon, sancta Romana: autor enim libri de duabus naturis, vnde illud testimonium desumptum est, honorifice meminit Eusebii Caesariensis, cuius tamen omnia opera praeter historiam Ecclesiasticam, Gelasius Papa damnauit. praeterea in concilio Chalcedonensi sumuntur testimonia ex libris Gelasii contra Eutychem & Nestorium: nullum tamen profertur ex huiusmodi libro, cum sit contra easdem hereses conscriptus. quidam igitur hunc librum Gennadio tribuunt auctori libri de scriptoribus Ecclesiasticis, in quo sunt etiam alij errores: quidam autem probabilius tribuunt Gelasio Palaestrino Caesariensi. non

Quaest. lxxv. 146

Art. 1. 2. 3. & c. 46

autem Romano Pontifici, cuius Gelasii Caesariensis meminit D. Hieron. & Theodoret. honorifice in Polym. vnde plurima in suis dialogis transulisse videtur. ^{San. 7. repetitio} ^{8. 6. 4} Accedit his, quod autor idem plurimum commendat Eusebium Caesariensem, quasi eiusdem urbis aut regionis sibi notum antistitem. quamuis autem is liber sit Gelasii summi Pontif. non repugnat transubstantiationi: inquit enim eodem libro de duabus naturis in Christo, panem & vinum in diuinam substantiam transire, sancto spiritu perficiente, permanente tamen proprietate naturae: & ideo, cum haec sententia sit manifesta pro transubstantiatione, ex ea debuit illustrari illa altera obscura, quae nobis obiecta est: sic est enim naturae hominum consentaneum, vt ex manifestis obscura illustrentur, non autem contra, ex obscuris manifesta deprauentur, & in alienum sensum trahantur: quod tamen plerumque aduersarij faciunt, non solum in libris Patrum & Conciliorum, sed etiam sanctae scripturae. quam igitur his verbis Gelasius proprietatem naturae vocat, & asserit facta consecratione manere, id est accidentia panis, eandem prius vocans substantiam panis, dixit non desinere. hoc autem, non desinere, saepe in Patribus differentibus de Eucharistia, nihil aliud est, quam non omnino perire, nec in nihilum redigi, quia manet prior substantia conuersa in corpus Christi, tantum abest vt omnino esse desierit.

De Theodoro

24 Eodem sensu Theodoretum exponere oportet, vt naturam panis manere dicat, id est proprietates & accidentia: & ita sensus argumentationis ab utroque conclusa contra Eutychem permiscentem & confundentem naturas in Christo, hic erit, ex huius sacramenti similitudine. opinabatur Eutychem, naturam humanam in diuinam transisse, quia proprietates naturae humanae Deo tribuerentur, vt natum esse, crucifixum, &c. Responsio Gelasii & Theodoretum est, nihil hac ratione effici, quia inter symbola & corpus Christi est proprietatum communicatio, cum per symbola dicatur corpus Christi tangi, frangi, & manducari, & non tolluntur tamen proprietates vtriusque naturae, licet vna substantia in aliam commutetur. Praeterea non mirum est, Theodoretum alienam sententiam esse a recepta doctrina de transubstantiatione: quia is primum con-

consentit Nestorio in Concilio Ephesino præside Cyrillo Alexandrino, deinde poenitens receptus est à Chalcedonensi, & restitutus in pristinam dignitatem: & in explicanda realipræsentiâ Christi in Eucharistia videtur Nestorizare, nisi vt explicauimus intelligatur. Vt enim Nestorius in Christo duas personas asseruit, vnam hominis, alteram Dei: ita inquit in Eucharistia esse panis & corporis Christi substantias: vt sicut accessione filij Dei ad hominem, & non vnione personali, constituebat Christum, sic accessione corporis ad panem. Sed ipse Theodoretus non dissimulat, quæ nam fuerit communis de hac re Ecclesiæ catholicæ sententia, cum ait, hanc explicationem, congruentem. s. heresi Nestorianæ, à se inuentam & excogitam, contra communem fidem Christianorum. Nos verò communem hanc fidem retinere oportet: & ita transubstantiatio antiquitatis, & receptæ Christianorum doctrinæ testimonio à Theodoro, etiam si velit repugnare, confirmatur. Et certè Ephesini Patres nõ aliam rationem concesserunt euincere, communicatione idiomatum in Christo, quàm assumptionem humanitatis in personam filij Dei. cum autem ventum est ad inuestigandam causam, ob quam esset proprietatum panis & corporis communicatio, eo tantum modo, quo explicatum est, neque Ephesini illi Patres, neque his priores aut posteriores, ad illam causam vnitatis personalis in Christo manentibus integris, diuinitate & humanitate, sibi notam & probatam confugerunt, aut aliquam similem, quæ retineret substantiam panis facta consecratione: sed tantum ad conuersionem substantiæ panis, & vini, in corpus & sanguinem Christi, quod hæc tantum verbis Christi congrueret, vt supra ex illis deduximus.

25 Ex his constat responsio ad testimonium adductum, ex Ioanne Constantino. asserit enim in Eucharistia permanere naturam panis, hoc est proprietatem, quæ sæpe à physicis dicitur natura, & à medicis stirpium & animalium naturæ, proprietates dicuntur: permanere autem dicit vnum tantum corpus Christi, quia non manet substantia panis, sed corporis Christi.

26 Ad quartum respondetur, argumen-

tum ex sensibus & rerum proprietatibus firmum esse & constans, cuius res perfectæ in sua natura: quod si verbo Dei affirmetur, non manere naturam & essentiam rei, licet maneant accidentia, quæ per se sensibus percipiuntur, argumentum ex sensibus & rerum proprietatibus nihil efficit, quia verbo Dei repugnat. Primò modo vsi sunt hoc argumento Christus Dominus & Apostoli locis in obiectione citatis: altero modo argumentantur aduersarij contra transubstantiationem, repugnante verbo Dei & asserente, esse in Eucharistia corpus Christi, per benedictionem Christi, qua conuersa est substantia panis in corpus Christi, vt supra ex eodem verbo Dei conclusimus.

27 Ad quintum respondetur, in miraculis, quæ nunc dicimus cum aduersariis omnia opera supra naturalia, etiam si ordinaria potestate fiant, (quam miraculum exactè sumptum Theologis excludit:) in his inquam miraculis, Dei autoris propositum & intentio primo inspicienda sunt: quæ enim fiunt ad fidem confirmandam, & inferendam animis non credentium, ea sensibilibus apparent, vt possint conuincere non credentes, & huiusmodi sunt in obiectione citata: alia sunt fidelibus accommodata ad vsum fidei & confirmandos credentes in via Domini, & hæc non sunt sensibilia aut visibilia, quia fide tantum creduntur, & in his oportet numerare omnia effecta sacramentorum. Hanc distinctionem duplicis propositi miraculorum, ex verbo Dei colligimus. quæ enim facta sunt à Christo ad prædicationem Euangelij, & ab Apostolis, visibilibus sunt populo ostensa, vt cæcis restitutus visus, claudis de ambulatione, ægrotis denique sanitas: quin etiam dæmonum expulsio sensibilibus, quantum fieri poterat, ostendebatur. cum autem quis adultus baptismo iustificatur, præcedit fides, sicut scriptum est, Actor. 8. Si credis ex toto corde, licet te baptizare; vt credat purgationem internam à peccato baptismo fieri: idem de transubstantiatione dicendum est, quæ à fidelibus creditur, & sensibus admonemur credendum non esse in huiusmodi occultis miraculis. quare, qui ex quibusdã miraculis, quæ sensibilibus apparere oportet, idem de omnibus voluit vniuersaliter concludere, planè voluit, ex speciali vniuersale occludere, quæ

Argumentum ex sensibus in scriptura.

Quart. art. 13.

Miracula quæ sensibilibus apparent.

quæ est infirma & incostans argumentatio. 28 Ad sextum respondetur, hæc mysteria supra naturalia stultum esse viribus & rationibus naturalibus metiri velle; cū sint omni ratione naturali superiora: in illis autem, quæ pertinent ad hoc sacramentum, nihil esse contra naturam, neque alienum ab omnipotentia Dei, omnia autem esse supra naturam speciatim intelligetur, cum ostēderimus an Christus sit in hoc sacramento vt in loco, an moueri possit, an existere in pluribus locis simul, & alia his coniuncta. Quare autem oportuerit nobis sub elementis huiusmodi dari Christum, & gratiam sanctificantem, & generaliter diximus differentes de efficacia sacramentorum nouæ leg. & formis huius sacramenti significari conuersionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in principio huius disputationis de transubstantiatione ostendimus.

Disputatio Scholastica de termino per se primo transubstantiationis.

Scot. 4. d. 11. a. 9. 1. ad 4. 6. 10.

29 Sed quoniam hæreticorum tollentium transubstantiationem argumenta refutauimus, de controuersis scholasticis in explicanda transubstantiatione paucis differendum est. quidam enim nobiles Theologi volentes hanc conuersionem admirabilem, ad principia physicæ mutationis expendere, & ad aliquam mutationem physicam secundum analogiam aliquam reuocare, censent primo impossibilem esse mutationem in terminum præexistentem & manentem secundum esse antiquum: & ideo quamuis sit in præexistente terminum, oportere tamē ad retinendam rationem nouæ mutationis & conuersionis, accipere aliquid nouum per ipsam mutationem: quia noua mutatio & noua conuersione sine aliquo per eam producto ne intelligi quidem potest, cū id, quod mutatur, aliter se habeat nunc quam prius. neque verò satis est, quod per hanc conuersionem substantiæ panis corpus Christi succedat, quod hoc non sit succedere in ratione termini. Sic enim sol potest dici succedere cuicunque corrupto inferius, cum maneat in suo esse, altero desinente esse. Secundo asserunt hanc conuersionem ad eam posse reuocari, quæ est ad vbi, quia licet sit transubstan-

tiatio, tamen substantia succedit substantiæ in noua præsentia ad species: sicuti corporum est successio in nouo vbi. Vnde retenta appellatione transubstantiationis, ratione eius, quod nouum acquiritur in corpore Christi extrinsecus, eam adductiuam vocauerunt, quia adducat Christum ad nouam præsentiam specierum sacramentalium.

30 Alij Theologi, quia legebant in Patribus in hoc sacramento panem fieri corpus Christi, asseruerunt illorum sententiis congruenter, terminum transubstantiationis esse Christum, non absolutè, sed vt de illo verè dicitur, quod prius erat panis: quia in huiusmodi conuersione ponere oportet momentum vnum, quod sit primum non esse substantiæ panis, & primum esse substantiæ corporis Christi sub speciebus panis. Itaque in momento terminante prolationem formæ, verum est dicere, nunc nõ est panis, qui tamen fuit immediatè ante hoc, id est, toto tempore præcedenti hoc momentum: similiter verum est dicere in eodem momento, nunc est corpus Christi, quod prius erat panis, & immediatè ante hoc, id est, toto tempore præcedenti hoc momentum, non erat corpus Christi, quod erat panis per conuersionem. non tamen licebit idè verè dicere de corpore Christi absolutè, nempe nunc est corpus Christi, & immediatè ante hoc non fuisse, cum fides recta doceat præexistisse idè numero corpus, sed nõ ex conuersione panis in ipsum. In hac autem sententiâ illud relatiuū, quod, cum dicitur, nunc est corpus Christi, quod prius erat panis, idè omnino refert, quod demonstrat pronomen, hoc, in forma consecrationis panis, id est, substantiâ sub accidentibus panis contentam. itaque licet illa sententia, quod erat panis, nunc est corpus Christi, possit vel idem subiectum numero manens sub vtroque termino significare, vt idem subiectum manens prius per formam panis, deinde per aliam formam corpus Christi sit: vel conuersione prioris substantiæ in posteriorem significare, quasi dicatur, panis factus est per conuersionem totius substantiæ, corpus Christi: à Patribus tamē & Theologis sic explicantibus terminum transubstantiationis, in hoc secundo sensu vsurpatur, quia congruit transubstantiationi: quæ defendunt, nõ in primo, quia non congruit, cū significetur manere sub vtroque termino conuersionis idem

C. immerito reprobatus à Scoto & Ledesma. 3 p. 9. 75. art. 7. ad 1.

Comment. in D. Tho. tert. part.

idem subiectum, vel eandem materiam, & nihil substantiæ manere, & ideo neque materiam exigit ratio & natura transubstantiationis.

Patrum sententia.

31 Hanc sententiam sic explicatam Patres antiqui expriment sæpè, Cyrill. Hierosol. Catech. 3. panis Eucharistiæ postinuationem Spiritus sancti, non amplius est panis nudus & simplex, sed corpus Christi. Irenæus lib. 5. non longè à principio, quando mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi. Ambros. lib. 4. de sacramentis, cap. 4. qui panis est, corpus est Christi consecratione, & infra, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem, dico tibi, quod iam est corpus Christi. Ut igitur Dominus accipiens panem confitebatur suum corpus, dicens hoc est corpus meum, ut ponderavit Iren. eod. lib. 4. cap. 57. sic Patres eodem sensu dicunt, quod erat panis, est corpus, intuentes ad imitandum illa verba Domini. Hæ sunt scholasticorum explicationes, quæ potissimum examinandæ sunt, quia ex his facile deducetur, quid sit de aliis sentiendum.

32 Ad eligendam ex his probabiliorum explicationem, & magis cum doctrina catholica congruentem, ponenda est in primis ratio & essentia transubstantiationis, ut sit conuersio totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi, & termini huius conuersionis designentur ad hanc rationem conuersionis accommodatè. Et de termino quidem à quo, nulla potest esse dubitatio, cum omnino constet, esse substantiam panis & vini: de termino autem ad quem, quia præexistit, & nihil nouum in se admittere potest, cum corpus Christi post resurrectionem nulla qualitate externa affici possit, & ratio nouæ conuersionis, nouitatem requirat in termino ad quem, unde est natura conuersionis & mutationis, magna dubitatio est. Deinde ponendum est, in Eucharistia duas esse nouitates, priorem conuersionis, quia ante consecrationem, non erat: posteriorem continentiæ Christi, quia Christus facta consecratione, ab speciebus panis & vini continetur. Termini huius posterioris nouitatis facile explicantur, quia cum species habeat rationem subiecti actiue ut continentes, & corpus Christi passiuè ut contentum, termini distingui possunt:

vel passiuè, contineri, & non contineri, vel actiue continere, & non continere: & ipsa conuersio explicatur, ut fiens, ut autem factum, corporis Christi esse sub speciebus sacramentaliter.

33 De terminis autem conuersionis per se primo nunc est suscepta disputatio, non autem ipsius continentiæ præcisè, cum hæc sit posterior natura quam conuersio: quare conuersionis per se primo ponendi sunt termini, ut vera ratio conuersionis retineatur: sicut in natura ex termino per se primo, mutationis & motus ratio delimitur, non ex consequentibus terminum per se primo: alioquin esset motus per se primo ad relationem, quod omnes physici negant. Accipimus autem hic ex certa Theologorum & conciliorum traditione, in & sub speciebus, seu ad species panis, corpus Christi esse: quia Viennen. Concilium dixit, Christum existentem in propria substantia esse sub alia forma in sacramento: sed Lateranen. Florentinum, & Tridentinum, idem nomine continentiæ expriment: dicunt enim corpus & sanguinem veraciter contineri sub speciebus. Non autem sic contineri dicitur, quia per hæc accidètia, represententur tunc esse præsentia, sicut per fumum representatur ignis: aut quomodo demon non nunquam ex pacto adest anulo, & ita verè diceretur ibi contineri in signo sine alia coniunctione & vnione contenti & continenti. neque rursus corpus & sanguis Christi concluduntur speciebus tamquam locis, vasis, vestibis aut operculis, aliisue quibuscumque rebus excedentibus vel extrinsecus circumstantibus ipsorum substantias. quamuis enim non sint sub speciebus circumscriptiue, aut definitiue, improprie tamen tegi aut velari dicerentur ipsis speciebus, sicut neque substantia panis eisdem tegebatur. Neque etiam dicendum est, sic assummi à Christo has species, ut à Deo interdum assumuntur corporeæ similitudines, cum se aspectabilè præbuit Abraham, Moyse & Patribus, vel in ardente rubo, vel in columna nubis, vel in specie columbæ: aut quomodo angeli & boni & mali, & ipse Dominus post resurrectionem, in externa specie sæpè se præbuerunt: licet D. August. semel ac iterum lib. 3. de Trinit. cap. 10. hanc Christi exhibitionem in sacramentalibus speciebus, comparet Dei & angelorum apparitionibus, præsertim propter

Christum contineri in hoc sacramento sub accidètib.

Concil. lib. 1. de Euchar. c. 37.

Qualis sit contenta Christi sub accidètib.

Quæst. lxxv.

pter hæc tria: quod sicut hæc formæ, in quibus apparitiones fiunt, naturæ non sunt, & genuinam speciem occultant, nec permanentes videntur, sed deponendæ, dispensationis peracto officio: ita etiam sacramentales species, & alienæ, & occultrices, & non duraturæ circa corpus Christi, sed ipsa perceptione deponendæ sunt & consumendæ.

34 Sed est in his illud potissimum discrimen, quod hic corpus Christi ad eodè intemè accidentibus coniungitur, ut prius substantia panis, excepta subiectione & inhærentia, & prædicationibus subiectionem & inhærentiam consequentibus. prætereà, in apparitionibus illis, præsentia Dei ex voluntate Dei apparentis immediatè pendet: præsentia autem corporis Christi pèdet in hoc sacramento immediatè, ab illa coniunctione & continentia specierum, ut inseparabile sit ab eis, quandiu manent integræ, aut quandiu panis substantia naturaliter permansisset: at Spiritus sanctus verbi gratia, cum in specie columbæ appareret, pro sua voluntate poterat non apparere, sine aliqua necessaria coniunctione cum specie columbæ: est igitur hæc coniunctio specierum cum corpore & sanguine Christi, arctissima, & ad eodè ineffabilis & admirabilis, ut sit eorum inter se quædam idiomatum & proprietatum alterna prædicatio & communio: licet ex alia causa quam in mysterio incarnationis, in hoc enim est communicatio idiomatum propter vnionem hypostaticam in nostro autem sacramento propter intimam coniunctionem cum accidentibus, ut sicut panis substantia dicebatur esse in superficie panis sic facta consecratione, dicitur verè esse corpus Christi.

35 Itaq; per hæc accidètia ut ante panis, sic in Eucharistia corpus & sanguis verè à nobis cõtrectatur, māducatur, circumgestatur, carni nostræ per manducationem remotis imperfectionibus verè coniungitur, ut postea explicabitur, dicitur teritur, in hoc aut illo vase collocatur, demonstratur illis particulis hic & nunc, sensibilibiter sacrificatur, eleuatur ad adorationem: quæ omnia siue per accidens siue per se corpori Christi in sacramento competant, nihil nunc refert & deinceps suo loco explicabitur: modò certa fide credamus, hæc verè & proprie fieri circa corpus Christi, non mi-

Art. 1. 2. 3. & c. 48

nus, quam si in propria specie esset, & non minus, quam fierent in ipso pane: & non minus verè, quam crucifixio, fames & similia attribuntur Deo, propter humanitatis in eadem hypostasi coniunctionem. Et sicut non dicitur humanitas crucifixa, & multo minus diuinitas, sed Deus aut homo: sic species non manducantur, franguntur aut videntur solummodo, sed proprie & verè hæc omnia competunt corpori & sanguini, licet per species. quatenus autem dicendum sit, Christum existere in hoc sacramento sensibilibiter, postea disputabitur: nunc constet Christum contineri ab speciebus panis & vini, & inde esse mutuum quandam idiomatum communionem inter corpus & species siue accidentia, sine inhærentia, & sine his prædicationibus, quæ inhærentiam consequuntur, & hanc admirabilem coniunctionem Christi & specierum, vocari sacramentalem. Tertio accipiendum est, nihil aliud esse conficere hoc sacramentum, quam conuertendo virtute verborum substantiam panis & vini, efficere hanc coniunctionem: quia sic manet Christus substantialiter ut cibus & potus ad refectioem animæ, & hoc sacramentum tunc est perfectum, cum hic cibus effectus est, quia hoc sacramentum in consecratione consistit, & non in vsu.

36 His positis ad illustrandam propositam controuersiam sit prima conclusio, corpus & sanguis Christi non sunt in hoc sacramento per aliquam mutationem in ipsis: sed omnis mutatio est in substantia panis & vini. sic ab omnibus Theologis conceditur, & contra sententia erroris in fidè inducit: quoniam recta fides docet idem numero corpus, quod gloriosum sedet ad dexteram Patris, omnino impassibile, quacumque mutatione aut motu, esse in hoc sacramento realiter & substantialiter, iuxta illud Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, neque villo modo extrinsecus ab aliquo pati potest in seipso: itaque ut Deus incipit esse in aliquo per gratiam, mutato homine, qui gratiam recipit, non tamen Deo: sic in hoc sacramento, panis & vini substantia conuertuntur in corpus & sanguinem Christi, quæ omnino in se immota & inalterata manent, sicut ante conuersionem ut sit transubstantiatio: quia panis & vini tota substantia canuertitur & mutatur, non quia corpus & sanguis Christi mutantur in se, & sicut

Ex hoc sacramento nulla in Christo mutatio.

Communicatio idiomatum in Eucharistia.

Commen. in D. Tho. tert. part.

& sicut natura humana per incarnatione mutata est, & assumpta ad verbi diuini substantiam, quod tamen verbum mansit omnino immutabile, licet assumptionem terminauerit: sic corpus & sanguis Christi terminant quidem conuersionem panis & vini, sed in seipsis nullo modo moueri aut mutari possunt extrinsecus ab aliquo post resurrectionem.

In transubstantiatione est actio unica.

37 Secunda conclusio: desitio panis & vini, & realis existentia corporis & sanguinis Christi, quæ succedit, nõ sunt duæ actio nes per accidens se cõsequentes, sed vna tantũ numero, actio enim & mutatio habet vnitatem numericam & simpliciter à termino ad quem, à subiecto, ab vnitatem temporis. 5. phys. cap. 4. seruata igitur eadem portione, erit hæc actio vna: quia terminus ad quem primo & per se vnus est, & eodem momento terminante prolatione verborum, & desinit esse substantia panis & vini, & existit corpus & sanguis Christi. subiectum autem, licet proprie hic nõ sit, quia mutatur tota substantia, tamen species eadem quæ habent aliquam ratione subiecti, numericam retinet identitatem; est igitur vna actio tantum & mutatio. Itaque desitio panis non potest dici anihilatio, quia non habet terminũ per se primo ipsum nihil, vel negatione omnis entis, sed ipsum corpus Christi, vt in natura, licet præcedens forma corrumpatur non dicitur tamen corruptio, sed ratione alterius inductæ generatio, quia per se primo intenditur inductio huius. quin etiam, vbi plura ad eundem numero finem per se primo referuntur, vnum censetur fieri ex omnibus, & nullo modo plura.

Contra Scot.

38 Tertia conclusio, non vere dicitur, Christum esse in hoc sacramento per conuersionem tantum adductiuam nouæ presentia. vt enim desitio panis anihilatio esse aut dici non potest, quia est conuersio per se primo in totam substantiam Christi, ita existentia termini ad quem non potest dici successio in noua presentia, quia non esset transubstantiatio, sed potius transaccidentatio: cum illa successio ad nouam presentiam, tantum sit successio accidentis, nempe relatio quædam. Fatemur hanc nouam presentiam consequi statim ex ipsa conuersione in corpus Christi, sed vt nomen & ratio transubstantiationis, quæ desumitur ex termino ad quæ, retineri pos-

Hæc noua presentia, cum sit relatio realis cõsequitur ipsam continentiam actiũ in specie- rum sacramen- talium, & in eis fundatur.

fit, vt oportet, necesse est pro termino ad quem primo & per se constitui substantiam corporis Christi, non autem accidens, quod est noua presentia. sicut generatio naturalis, quamuis ipsam consequatur paternitas & filiatio, ex substantia per se primo terminante, rationem & appellatione accipit. quare cum adductiuam illa conuersio non terminetur per se primo ad substantiam, non potest consentire cum transubstantiatione: & si retinenda est secundum fidem catholicam transubstantiatio, non potest sanè defendi adductiuam cõuersio: siquidem illa ad substantiam, hæc ad accidens nouæ presentia per se primo terminatur. neque pro terminis huius conuersionis designari possunt, presentia & non presentia, sed potius non substantia panis & vini, atque substantia corporis & sanguinis Christi. Eodem modo refutatur sententia, quæ asserit, terminum ad quem conuersionis, esse corpus Christi, non secundum esse absolutum substantiale, sed secundum illud esse in altari: cum hoc similiter sit accidens. Illam autem sententiam, quæ materiam panis per hanc conuersione, inquit, forma corporis Christi informari, non audeo ab errore vindicare, quia tollit transubstantiationem definitam ab Ecclesia catholica, cum sit totius substantia conuersio, hæc autem sententia affirmat, de substantia panis manere materiã, & conuerti in corpus Christi virtute consecrationis, vt cibum Christus resurgens ex mortuis in suam substantiam conuertebat, manente materia, per nouam informationem.

Contra Palud.

Contra Durã.

39 Quarta conclusio, terminus ad quem per se primo transubstantiationis, est substantia corporis & sanguinis Christi, vt eã consequitur noua continentia sacramentalis: hoc est, licet per hanc conuersionem nihil nouum in se admittat substantia corporis & sanguinis Christi, vt in prima conclusione ostensum est, ipsa tamen per se primo terminat transubstantiationem panis & vini: sed quia in ipsa nihil nouum ex hac conuersione aduenit, vt neque verbo Dei per incarnationem, licet terminet personaliter humanitatem assumptam, & antecedit substantia corporis & sanguinis Christi omnem transubstantiationem, et posteriori continentia, quæ consequitur explicamus, cur per consecrationem fit in Christi

Transubstantiationis terminus per se primo.

Quest. lxxv.

in Christi substantia facta conuersio. quod nihil aliud est, quàm dicere terminum esse Christum sacramentaliter existentem: sed quia transubstantiationis per se primo debet esse substantia, & hæc præexistebat ante conuersionem, non dicimus Christum absolute esse terminum per se primo, sic enim existit ante omnem transubstantiationem, sed vt ipsum consequitur sacramentalis continentia: vt intelligamus, substantiam quidem corporis & sanguinis Christi per se primo transubstantiationem terminare, sed ex posteriori continentia sacramentali colligitur terminasse transubstantiationem. Vt si quis quærat, cur Christus, vt existens in cælo, non terminet, transubstantiationem, respondendum sit, quia non habet adiunctam continentiam sacramentalem. Quod autem dicebant alij, terminare Christum, vt de illo verificatur, quod prius erat panis, ad sensum supra explicatum, vere dicitur, sed explicatur terminus ad quem ex termino à quo, qui est alienus, nos autem sic explicamus, ex adiuncta necessariò ipsi termino ad quem, continentia sacramentali. sic etiã Deus est vere creator & Dominus, cum nihil reale nouum acceperit, ita videtur Deus suo corpori propter vnionem hypostaticam concessisse, vt esset realis terminus transubstantiationis, sine noua mutatione reali in seipso.

40 Fateor hunc modum transubstantiationis & rationem termini, ecclesiasticæ definitioni congruentem, esse intellectu valde difficilem, quia nihil simile reperiri potest in natura, sed cum Ecclesia catholica, quã dirigit Spiritus sanctus, & omnes Patres, hanc conuersione dicant transubstantiationem, quod tota substantia in totam conuertatur: & præterea definiant, nihil noui in seipso admittere Christum posse post resurrectionem, contineri tamen realiter, & substantialiter virtute consecrationis in hoc sacramento, non possumus, si hæc omnia consentienter retineamus, alium terminum per se primo assignare, quàm substantiam corporis & sanguinis Christi, vt eam consequitur necessariò secundum legem & potentiam ordinariam continentia sacramentalis certè. quia omnis conuersio naturalis, actio quædam est, quæ in natura semper solet terminari ad aliquid ipsamet productum, vt generatio ad substantiam,

Arti. 1. 2. & c. 49

calesfactio ad calorem, idè videtur difficile, terminum transubstantiationis esse substantiam præexistentem, quæ ipsa conuersione nihil in se nouum admittat. sed considerandum est, hæc ipsa ratione effici hanc conuersionem esse admirabilem, & supra vires naturæ, cui proinde nõ repugnat terminari ad substantiam præexistentem: & omnes rationes naturales, quæ sumunt de ratione conuersionis esse terminari ad aliquid ipsa productum, de naturalibus concludunt: absolute tamen non repugnat conuersioni habere terminum præexistentem, vt transubstantiatio ostendit, quàm vera fides docet terminari ad substantiam præexistentem, & in seipsa immutabilem. Ratio conclusionis sic explicatæ theologice sic deducitur: Christus in hoc sacramento per transubstantiationem panis & vini, datur nobis in cibum & potum sacramentaliter: ergo terminus per se primo transubstantiationis, est Christus sacramentaliter contentus: quia ipsa met substantiam sui corporis & sanguinis promissit Christus in cibum & potum Ioan. 6. & in cœna vltima proponens verba, quorum virtutè datur nobis substantialiter, seipsum exhibuit sub specie panis & vini, id est, sacramentaliter contentus: hic erit ergo terminus transubstantiationis. Quare nihil nouum reale fieri in hoc sacramento, negandum est: sed nihil nouum per se primo acquiri in termino ad quem transubstantiationis omnino concedendum est: ratio primi est, quia fit noua panis conuersio: ratio secundi, quia terminus per se primo est substantia Christi præexistens, sine mutatione, & sine noua alicuius rei acquisitione in seipso: quoniam continentia, & presentia, deniq; esse sacramentale, consequuntur terminum per se primo, & cum sint accidentia, non possunt specificare transubstantiationem, quæ primo est ad substantiam corporis & sanguinis Christi: licet possint specificare conuersione, vt sacramentalem, sed non vt substantialem. primo autem secundum fidem catholicam debet poni substantialis, deinde & consequenter sacramentalis: nec aliter proprie esset transubstantiatio, & idcirco nõ existeret per eã Christus verè & substantialiter, sed mysticè tantum & sacramentaliter, vt volunt Sacramentarij. Hactenus de verborum huius sacramenti proprietate, & efficacia ad transubstantiationem.

QVÆSTIO LXXVI. De modo, quo Christus est in hoc Sacramento in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de modo, quo Christus existit in hoc sacramento.

¶ Et circa hoc queruntur octo.

Primo, utrum totus Christus sit sub hoc sacramento.

Secundo, utrum totus Christus sit sub utraq; specie sacramenti.

Tertio, utrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum.

Quarto, utrum dimensiones corporis Christi totæ sint in hoc sacramento.

Quinto, utrum corpus Christi sit in hoc sacramento localiter.

Sexto, utrum corpus Christi moueatur ad motum hostiæ, vel calicis post consecrationem.

Septimo, utrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo saltem glorificato.

Octauid, utrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculosè apparet sub specie pueri, vel carnis.

ARTICVLVS I.

Utrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non totus Christus contineatur sub hoc sacramento Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conuersionem panis & vini, sicut dictum est. Sed manifestum est, quod panis & vinum non possunt conuerti, neq; in diuinitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergo Christus existat ex tribus substantiis, scilicet diuinitate anima & corpore (vt supra

habitu est*) videtur, quod totus Christus non sit sub hoc sacramento.

¶ 2. Præterea, Christus est in hoc sacramento, secundum quod competit refectiōni fidelium, quæ in cibo & potu consistit, sicut supra dictum est. Sed Dñs dicit Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ergo solum caro & sanguis Christi continentur in hoc sacramento. Sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi, puta nerui, ossa, & alia huiusmodi. Non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

¶ 3. Præterea, Corpus maioris quantitatis, non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura. Sed mensura panis & vini consecrati est multo minor, quam propria mensura corporis Christi. Non potest ergo esse, quod totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

SED CONTRA est, quod Ambrosius dicit in lib. de offic. in illo sacramento Christus est.

RESPONDEO dicendum, quod omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quod totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendum tamen, quod aliquid Christi est in hoc sacramento dupliciter. Vno modo quasi ex vi sacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti est sub speciebus huius sacramenti id, in quod directe conuertitur substantia panis & vini præexistens, prout significatur per verba formæ, quæ sunt effectiua in hoc sacramento: sicut & in cæteris mutationibus, puta, cū dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est sanguis meus. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniun-

* quæst. 2.

q. 74. ar. 2.

Refertur de cōsecratione: c. in sacramento. Et habetur de his, qui mysteris imitantur, c. 9.

coniunctū ei, in quod prædicta conuersio terminatur. Si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbi cū que est vnum realiter, oportet & aliud esse. Sola enim operatione animæ discernuntur, quæ realiter sunt coniuncta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia conuersio panis & vini non terminatur ad diuinitatem, vel animam Christi, consequens est, quod diuinitas, vel anima Christi non sit in hoc sacramento ex vi sacramenti, sed ex reali concomitantia. Quia enim diuinitas corpus assumptum nunquā depouit, vbi cū que est corpus Christi, necesse est & ei diuinitatē esse: & ideo in hoc sacramento necesse est esse diuinitatem Christi, concomitantē eius corpus. Vnde in Symbolo Ephesino legitur: Participes efficiamur corporis & sanguinis Christi, non vt communem carnem percipientes, nec viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis unitatem, sed verè viuificatricē, & ipsius Verbi propriam factam. Anima verò realiter separata fuit à corpore, vt supra dictum est. Et ideo si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentū celebratū, non fuisset ibi anima Christi, nec ex vi sacri, nec ex reali cōcomitantia. Sed quia Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur Rom. 6.) anima eius semper est realiter corpori eius vnita. Et ideo in hoc sacramento corpus quidē Christi est ex vi sacramenti, anima autem Christi ex reali concomitantia.

AD SECVNDVM dicendum, quod ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur quantum ad species panis, non solū caro, sed totum cor-

pus Christi, scilicet, ossa, nerui, & alia huiusmodi. Et hoc apparet ex forma huius sacramenti in qua non dicitur, hæc est caro mea, sed hoc est corpus meum. Et ideo cum Dñs dixit Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, caro ponitur ibi pro toto corpore, quia secundū consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata, prout, scilicet, homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autem ossibus, vel aliis huiusmodi.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra dictū est) facta conuersione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinē, accidentia vtriusq; manent. Ex quo patet, quod dimensiones panis vel vini non conuertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiam. Et sic substantia corporis Christi vel sanguinis, est sub hoc sacramento ex vi sacramenti, non autē dimensiones corporis, vel sanguinis Christi. Vnde patet, quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autē totalitas substantiæ continetur indifferēter in parua, vel magna quantitate, sicut tota natura aeris in magno, vel paruo aere, & tota natura hominis in magno vel paruo homine. Vnde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationem, sicut ante consecrationem continebatur ibi tota substantia panis & vini.

ARTICVLVS II. Utrum totus Christus contineatur sub utraq; specie huius sacramenti.

AD secundū sic procedit. Videtur, quod non sub utraq; specie huius sacramenti totus Christus contineatur

q. 75. ar. 5.

Inf. q. 78. art. 6. ad 2. q. 79. ar. 1. ad 3. q. 80. ar. 12. ad 3. q. 4. d. 11. q. 2. arti. 1. q. 1. ad 2. Et 10. 6. lect. 7. c. 2. & 1. Cor. 15. lect. 6. cor. 2.

Inf. q. 97. ar. 1. ad 3. & 4. di. 10. artic. 2. q. 7. ar. 8. et 10. 6. lect. 6. fin.

q. 75. ar. 2.

tinetur. Hoc enim sacm ad salu-
re fidelium ordinatur non virtute spe-
ciferi, sed virtute eius, quod sub spe-
ciebus continetur, quia species erant
etiam ante consecrationem, ex qua est
virtus huius sacramenti. Si ergo ni-
hil continetur sub vna specie, quod
non contineatur sub alia, sed totus
Christus continetur sub utraque, vi-
detur, quod altera illarum super-
fluat in hoc sacramento.

Artic. preced.

¶ 2. Præterea, dictum est* quod
sub nomine carnis omnes alię par-
tes corporis continentur: sicut ossa,
nerui, & alia huiusmodi. Sed san-
guis est vna partium humani corporis:
sicut patet per* Arist. in lib. de
anim. Si ergo sanguis Christi conti-
netur sub specie panis, sicut conti-
nentur ibi alia partes corporis, non
deberet seorsum sanguis consecra-
ri, sicut neque seorsum consecratur
aliqua alia pars corporis.

Lib. 3. de gene-
rat. animalium
ca. 2. et 4.

¶ 3. Præterea, Quod iam factum est,
iterum fieri non potest. Sed corpus
Christi iam incepit esse in hoc sacra-
mento per consecrationem panis. Er-
go non potest esse, quod de nouo in-
cipiat esse per consecrationem vini.
Et ita sub specie vini non contine-
bitur corpus Christi, & per conse-
quens nec totus Christus. Non er-
go sub utraque specie totus Chri-
stus continetur.

SED CONTRA est, quod I. Cor.
11. Super illud. Et calicem, dicit* gl.
quod sub utraque specie. scilicet panis & vi-
ni, idem sumitur. Et ita videtur sub
utraque specie totus Christus esse.

Et ordin. super
illud: Accipite
& manducate.

RESPONDEO dicendum, certifi-
simè tenendum esse, quod sub utraque spe-
cie sacramenti totus est Christus,
aliter tamè & aliter. Nam sub spe-
ciebus panis, est quidem corpus Chri-
sti ex vi sacramenti, sanguis autè ex

reali concomitantia, sicut supra di-
ctum est de anima & diuinitate Chri-
sti.* Sub speciebus verò vini, est qui-
dè sanguis Christi ex vi sacramenti,
corpus autè Christi ex reali con-
comitantia, sicut anima & diuinitas, eo-
quod nunc sanguis Christi non est ab
eius corpore separatus, sicut fuit
tempore passionis & mortis. Vnde si
tunc fuisset hoc sacramentum cele-
bratum sub speciebus panis, fuisset
corpus Christi sine sanguine, & sub
speciebus vini sanguis sine corpo-
re, sicut erat in rei veritate.

Art. preced. ad 11

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod quauis totus Christus sit sub utra-
que specie, non tamè frustra. Nam pri-
mò quidè hoc valet ad representan-
dam passionem Christi, in qua seor-
sum fuit sanguis à corpore separa-
tus. vnde & in forma consecrationis
sanguinis, fit mētio de eius effusio-
ne. Secūdo, hoc est, cōueniens vsui
huius sacramenti, vt seorsum exhi-
beatur fidelibus corpus Christi in
cibum, & sanguis in potum. Tertio,
quantum ad effectum, secundum, quod
supra dictum est,* quod corpus ex-
hibetur pro salute corporis & san-
guis pro salute animæ.

274. ar. 1.

AD SECUNDVM dicendum, quod
in passione Christi (cuius hoc sacra-
mentum est memoriale) non fuerunt
alię partes corporis ab inuicem sepa-
ratę, sicut sanguis, sed corpus indif-
solutum permansit, secundum quod
legitur Exod. 12. Nec os illius con-
fringetis. Et ideo in hoc sacra-
mento seorsum consecratur sanguis à
corpore, non autem aliqua alia pars
ab alia.

In cor. artic.

AD TERTIVM dicendum, quod
sicut dictum est,* corpus Christi non
est sub specie vini ex vi sacri, sed ex
reali concomitantia. Et ideo per cō-
secratio-

Quest. lxxvj.

secrationem, vini non fit ibi corpus
Christi per se, sed concomitanter.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit totus Christus sub qualibet par-
te specierum panis vel vini.

4. d. 10. art. 3.
q. 3. & d. 12.
q. 1. ar. 3. q. 2.
ad 3. & 4. tex.
ca. 67. Et quo.
4. art. 8. corp.
fin.

AD tertium sic proceditur. Vi-
detur, quod non sit totus Christus
sub qualibet parte specierum panis
vel vini. Species enim illæ diuidi
possunt in infinitum. Si ergo Chri-
stus totus est sub qualibet parte spe-
cierum predictarum, sequeretur quod
in infinites esset in hoc sacramento,
quod est inconueniens, nam infini-
tum repugnat non solum naturæ sed
etiam gratiæ.

¶ 2. Præterea, Corpus Christi cum
sit organicum, habet partes determi-
natè distantes est enim de ratione or-
ganici corporis determinata distan-
tia singularium partium ab inuicem, si-
cut oculi ab oculo, & oculi ab au-
re. Sed hoc non posset esse si sub qua-
libet parte specierum esset totus Chri-
stus, oporteret enim quod sub qua-
libet parte esset quælibet pars, &
ita ubi esset vna pars, esset & alia.
Non ergo potest esse, quod totus
Christus sit sub qualibet parte ho-
stie, vel vini contenti in calice.

¶ 3. Præterea, Corpus Christi
semper veram retinet corporis natu-
ram, nec vnquam mutatur in spiritum.
Sed de ratione corporis est, vt sit
quantitas positionem habens, vt patet
in* Predicamentis. Sed ad rationem
huius quantitatis pertinet, quod di-
uersę partes in diuersis partibus lo-
ci existant. Non ergo potest esse (vt
videtur) quod totus Christus sit
sub qualibet parte specierum.

In c. de quan-
titate, to. 1.

Refertur de cō-
sec. d. 2. in Sim-
guli.

SED CONTRA est, quod* Aug.
dicit in quodam sermone, Singuli
accipiunt Christum Dominum, & in sin-
gulis portionibus totus est, nec per

Artic. 3.

singulas minuitur, sed integrum se
præbet in singulis.

RESPONDEO dicendum, quod
sicut ex supra dictis patet,* quia in
hoc sacramento substantia corporis
Christi est ex vi sacramenti, quanti-
tas autè dimensua ex vi realis con-
comitantia, ideo corpus Christi est
in hoc sacramento per modum sub-
stantie, id est, per modum quo substā-
tia est sub dimensionibus, non autem
per modum dimensionum, id est, non
per modum illum, quo quantitas di-
mensua alicuius corporis, est sub
quantitate dimensua loci. Manife-
stum est autè, quod natura substantie to-
ta est sub qualibet parte dimensio-
num, sub quibus continetur sicut sub
qualibet parte aeris est tota natura
aeris, & sub qualibet parte panis
est tota natura panis. Et hoc indif-
ferenter, siue sint dimensiones actu di-
uisę (sicut cum aer diuiditur, vel pa-
nis secatur) vel etiā sint actu indi-
uisę, diuisibiles verò potentia. Et
ideo manifestum est, quod totus Chri-
stus est sub qualibet parte specierum
panis, etiā hostia integra manente,
& non solum cum frangitur, sicut qui-
dā dicunt, ponentes exemplum de
imagine, quæ apparet in speculo,
quæ apparet vna in speculo integro,
in speculo autè fracto, apparet sin-
gulę in singulis partibus. Quod qui-
dè non est omnino simile, quia mul-
tiplicatio huiusmodi imaginum acci-
dit in speculo fracto propter diuer-
sas reflexiones ad diuersas partes
speculi, hic autem non est nisi vna
consecratio propter, quam corpus
Christi est in hoc sacramento.

Ar. 1. huius q.
& art. preced.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod numerus sequitur diuisionem. Et
ideo quandiu quantitas manet indi-
uisa actu, neque substantia alicuius

rei est pluries sub dimensionibus propriis, neque corpus Christi sub dimensionibus panis, & per consequens, neque infinites, sed toties, in quot partes diuiditur.

AD SECUNDUM dicendum, quod illa determinata distantia partium in corpore organico, fundatur super quantitate dimensionum ipsius: ipsa autem natura substantie, precedit etiam quantitate dimensionum. Et ideo, quia conuersio substantie panis, directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum proprie & directe est in hoc sacramento corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero, sed non secundum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed secundum modum sue substantie, sicut dictum est.*

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensionum. Dicitur autem, quod corpus Christi comparatur ad hoc sacramentum non ratione quantitatis dimensionum, sed ratione sue substantie, sicut dictum est.*

ARTICVLVS III.

Utrum tota quantitas dimensiu corporis Christi sit in hoc sacramento.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod non tota quantitas dimensiu corporis Christi sit in hoc sacramento. Dicitur enim, quod totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostie consecrate. Sed nulla quantitas dimensiu tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo est impossibile quod tota quantitas dimensiu corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

¶ 2. Præterea, impossibile est, duas quantitates dimensionum esse simul, etiam si una sit separata, & alia in corpore naturali, ut patet per Philosophum in 3. Metaph. Sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensionum

panis, ut sensu apparet. Non ergo est ibi quantitas dimensiu corporis Christi.

¶ 3. Præterea, si duæ quantitates dimensionum inæquales iuxta se ponantur, maior extenditur ultra minorem. Sed quantitas dimensiu corporis Christi, est multo maior, quam quantitas dimensiu hostie consecrate, secundum omnem dimensionem. Si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiu corporis Christi cum quantitate dimensiu hostie, quantitas dimensiu corporis Christi extendetur ultra quantitatem hostie, quæ tamen non est sine substantia corporis Christi. Ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacramento etiam præter species panis. Quod est inconueniens, cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento, nisi per consecrationem panis, ut dictum est. Impossibile ergo videtur, quod tota quantitas dimensiu corporis Christi sit in hoc sacramento.

SED CONTRA est, quod quantitas dimensiu corporis alicuius, non separatur secundum esse à substantia eius. Sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, ut supra habitum est. Ergo tota quantitas dimensiu corporis Christi est in hoc sacramento.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti, quantitas dimensionum corporis Christi non est in hoc sacramento. Ex vi enim sacramenti est in hoc sacramento illud, in quod directe conuersio terminatur. Conuersio autem, quæ fit in hoc sacramento directe terminatur ad substantiam corporis Christi, non autem ad dimensiones eius. Quod patet ex hoc, quod quantitas dimensionum panis remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte. Quia tamen substantia corporis Christi realiter non diuiditur à sua quantitate dimensionum, & ab aliis accidentibus, inde est, quod ex vi realis concomitantie, est in hoc sacramento tota quantitas dimensionum corporis Christi & omnia accidentia eius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod modus essendi cuiuslibet rei determinatur secundum id, quod est ei per se, non autem secundum id, quod est ei per accidens, sicut corpus est in visu, secundum quod est album, non autem secundum quod est dulce, licet

In corp. art.

In cor. & art. huius quest.

In corp. art.

4. d. 10. ar. 2. q. 3. & 4. d. 12. q. 1. ar. 2. q. 1. corp. 4. & con. c. 63. 64. & 67. Et quo. 7. ar. 3. cor. Art. preced.

v. 2. sent. 9.

Ar. 1. huius q.

Ar. preced.

Ar. 1. huius q. ad 1.

ce, licet idem corpus sit album & dulce. unde & dulcedo est in visu secundum modum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensionum eius est ibi concomitanter, & quasi per accidens, ideo quantitas dimensionum corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modum (ut scilicet sit tota in toto, & singule partes in singulis partibus) sed per modum substantie, cuius natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

AD SECUNDUM dicendum, quod duæ quantitates dimensionum non possunt naturaliter simul esse in eodem: ita quod vtraque sit ibi secundum proprium modum quantitatis dimensionum. In hoc autem sacramento quantitas dimensionum panis est secundum proprium modum, scilicet, secundum commensurationem quandam, non autem quantitas dimensionum corporis Christi, sed est ibi per modum substantie, ut dictum est.*

AD TERTIUM dicendum, quod quantitas dimensionum corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitatis, ad quem pertinet, quod maior quantitas extendatur ultra minorem, sed est ibi per modum iam dictum.†

In corp. art. & ar. 1.

In corp. ar.

COMMENTARIVS.

3. p. 7. 76. Totus Christus est in toto sacramento & quantitas parte illius.

Art. 1. & 2.

EX hac bene fundata transubstantiatione sequuntur multa consecratoria, quæ recta fides confitetur. Primum sit, totum & integrum Christum, facta consecratione, sub alterutra panis, aut vini specie, & quacunq; particula contineri: sed ex vi consecrationis corpus sub specie panis, sanguinem sub specie vini, animam propter naturalem cum corpore connexionem, diuinitatem propter unionem verbi hypostaticam: ut corpus & sanguis sint in hoc sacramento ex vi verborum, cætera ex naturali concomitantia, vel animæ cum corpore, vel diuinitatis cum humanitate assumpta. Prima pars de continentia ex vi verborum corporis & sanguinis, sic aperte deducitur: verba vtriusq; formæ panem & vinum conuertunt in corpus & sanguinem Christi, quia efficiunt, quod significant: ergo ex vi verborum continetur in hoc sacramento corpus & sanguis

Christi, & ideo appellata est, ut latissime probauimus, hæc conuersio, transubstantiatione, quia commutat substantiam panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi. Altera pars de existenti anima & diuinitate ratione concomitantie sic concluditur: Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, Rom. 6. hoc est nihil extrinsecus pati potest, neq; anima amplius à corpore separabitur, cum corpus per resurrectionem sit impassibile: ergo vbiq; fuerit corpus necesse est animam esse, & contra, quia ex coniunctis re ipsa, qui vnū ponit, & alteri, ratione connexionis realis, ponat necesse est: cum autem verbum diuinum semel assumptam humanitatem ad unionem hypostaticam, amplius non dimiserit, sed in triduo etiam mortis, licet diuisis animæ & corpori, vnitum permanerit secundum rectam fidem, vbiq; fuerit corpus, aut sanguis Christi, necesse est verbi diuinam hypostasim existere: quare si ex vi verborum in hoc sacramento sunt corpus & sanguis Christi, necesse est esse etiam diuinitatem ratione unionis hypostaticæ, & animam ratione conjunctionis cum corpore, atq; ita animam, & diuinitatem ratione concomitantie. Quare certissima fides incarnationis efficit, ut non sit caro sine diuinitate: fides autem resurrectionis, ne sit corpus sine anima, aut sine sanguine, & ideo existentiam corporis sequitur semper, quod ad personam Christi pertinet. De accidentium vero coexistentia, licet quidam dubitauerint, certissima tamen sententia est, & contraria hæretica habetur: quia non existeret idem corpus Christi: quoniam ablata quantitate ac dimensione, aufertur naturalis effigies, ordo, situs & distinctio partium, potentie organice, vitæ omnes operationes, & inducitur monstrosi corporis constitutio, & perturbatissima existentia contra diuinam sapientiam & corporis Christi excellentiam.

2 Itaq; cum sit Christus in hoc sacramento, qui est in se & secundum propriam speciem, si in se nullam habet suarum partium diuisionem, neq; habebit in hoc sacramento: post resurrectionem autem nullam potest habere in se: ergo neq; in hoc sacramento. in triduo autem mortis, quia facta est diuisio animæ & corporis, quia alioquin non esset vera mors, neq; per mortem effecta nostra redemptio, si tunc esset hoc sacramentum consecratum, esset corpus sine anima, &

sanguis effusus sine corpore & anima, omnia tamen hypostaticè verbo Dei vnita: quia similiter fuerunt in Christo, quandiu mortuus permanfit.

Art. 3.

3 Tertia p. eiusdè cōsecrarij, quod in quavis parte alterutrius speciei totus Christus exultat, non solū est intelligenda, diuisa sacramēti specie, sed etiam ante diuisionem: vt sit verū dicere de quavis parte designata, in ea totum Christum contineri, sicut in quavis parte corporis tota animæ substantia. ratio ex præcedentibus sic deducitur: Christus exiit in hoc sacramento ad modum substantiæ: quia per transubstantiationem, qua substantia in substantiam cōuertitur, & accidentia omnia cōsequuntur suā substantiā cum qua re ipsa sunt coniuncta, nec ab ea post resurrectionem diuelli possunt per aliquem motum, vt ostēsum est, quia corpus resurgit impassibile: sed substantia existit tota in quavis parte dimensionū, vt tota substantia aeris in toto & parte: ergo substantia corporis Christi existit in hoc sacramento toto, & in quavis eius parte, ante & post diuisionem. Quamuis autē quantitas panis & vini, & cetera accidentia, que remanent in hoc sacramento, facta consecratione, non inhæreant corpori & sanguini Christi, vt paulò post constabit: quia tamen verè & realiter continent corpus & sanguinem Christi ad modum substantiæ, efficiunt necessariò, vt similiter contineant, atq; idem, in toto, quod in partibus, ratione transubstantiationis. cuius terminū ostēdimus esse Christum eisdem accidentibus sacramentaliter contentum. Vnde ex præcedentibus fidei dogmatis sic concludit: Christus, qui est in se, est in hoc sacramento, in se quantus: ergo in hoc sacramento, præterea est in tota hostia consecrata, & singulis partibus: ergo non est coextensus dimensionibus sacramentalibus, sed ad modum substantiæ indiuisibiliter. Quod si Christus totus & integer hoc sacramento, sub parua panis & vini quantitate contineatur: necesse est asserere, quantitatem & dimensionem Christi corpori inhærentem, non existere in hoc sacramento ad modum quantitatis, sed ad modum substantiæ, hoc est, vt non sit tota quantitas corporis Christi propria, coextensa quantitati panis, aut vini, tota, scilicet, in tota, & partes in singulis partibus, cum sit altera maior, altera minor, & idèò repugnet huius-

Art. 4.

Christi corporis quantitas est in hoc sacramento ad modum substantiæ, ratione concomitantie, & non ex vi verborū, quia his directè & per se non significatur quantitas, sed substantia corporis & sanguinis Christi.

modi coextensio: sed vt potius sit ad modum substantiæ, tota quantitas Christi propria, sicuti tota substantia in quavis parte dimensionis panis, aut vini. Cuius causa est, quia modus essendi cuiuscunq; rei, sequitur quod est perse, & non quod ex accidenti: cum illud sit prius, quod ad esse primum pertinet, hoc autem posterius: vt corpus est in visu, nō quā dulce, sed quā albū: sed in hoc sacramento, corporis Christi substantia & sanguinis perse existit: quia virtute cōsecrationis, per quam conficitur hoc sacramentū, cum nō sit in visu, vt cetera sacramēta, sed in cōsecratione materiæ: quantitas verò corporis Christi, vt cetera accidentia, est ratione concomitantie, & quasi ex accidenti, & per aliud: ergo sequitur modū essendi substantiæ. Ex hac distinctione respondetur Scoto Duran. & aliis: & ceteris Theologis errat, qui asserit non existere in sacramento quantitatem Christi ad modum substantiæ. Alber. d. 13. art. 10. Ricard. d. 10. ar. 1. q. 2. Gab. in can. lect. 43. & ceteris d. 10.

4 Neq; verò hæc ratio existendi quantitatis naturæ, quæ requirit diuisionem & distinctionem partium, aliquo modo repugnat, & idèò impossibilis censenda est. Quoniam duplex est positio & distinctio partium, vna in toto, alia in loco; per quā locus & locatum equaliter coaptantur: prima positio est de ratione quantitatis, & idèò non potest à quantitate auferri sicuti neque ab homine rationale: altera verò extrinsecus accidit quantitati, nempe quatenus loco circumscribitur. sed corpus Christi, vel eius quantitas & accidentia, non continentur sub figura panis & vini, tanquam à loco, vt constat, cum hæc continentia supernaturalis sit, & idèò dicta est à theologis sacramentalis, quia est accidentium, quæ sunt signa sacramentalia: non repugnat igitur naturæ quantitatis corporis Christi, eam existere in Christo ad modum substantiæ. Quod si Christus secundum rectam fidem totus & integer existit in toto sacramento, & quavis illius parte: qui voluerit sibi constare in eadem, asserat necesse est, non contineri, aut existere ad modum quantitatis, cum non possit minori quantitati coextendi: erit igitur ad modum substantiæ. itaque, vt generationis naturalis terminus est, substantia naturalis, quàm consequuntur accidentia secundum

Quantitati nō repugnat contenti in indiuisibiliter.

dum naturalem existentiam: ita transubstantiationis terminus est substantia Christi existens sacramentaliter, sub quantacunque figura panis & vini, & idèò omnia Christi accidentia sequuntur necessariò eundem modum existendi sacramentaliter: cum is per se conueniat substantiæ, vt est transubstantiationis terminus.

5 Idem consecrarium, cuius partes singulatim confirmauimus, definitum est in Concil. Florent. sess. vltima. in doctrina de sacramentis, cum ait, totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini, &c. in Constantiensi. sess. 13. his verbis, à laicis tantummodo nunc sub specie panis percipitur, cum firmissimè credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem, tam sub specie panis, quam sub specie vini veraciter contineri. similiter omnino Basiliensi. sess. 30. & Trident. sess. 13. c. 2. qua propter, inquit, verissimum est, tantundè sub alterutra specie, atque sub vtraque contineri. totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie, & sub eius partibus existit. idem repetit sess. 21. cap. & can. 3. quibus omninò consentit D. Paulus 1. Corinth. 11. cum ait, qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. significat ergo in bibendo diiudicari debere corpus Domini, quòd in calice reuera existat. Præterea Christus de seipso existente in hoc sacramento, inquit Ioan. 6. Ego sum panis viuus. & iterum, qui manducat me: quibus verbis planè significat, ipsum in hoc sacramento hypostaticè existentem, hoc est, omnibus suis partibus perfectum māducari, & non alteram eius partem. Similiter dicunt veteres omnes Patres Deum & Dominum, Christum natum, crucifixum, &c. quæ ad perfectā eius hypostasim pertinent, in hoc sacramento sumi, siue de altera, siue de vtraque specie loquantur. eorum testimonia sunt eadem, quæ inferius proponuntur, ad probandam realem Christi præsentiam in hoc sacramento. Hanc regulam concomitantie, quidam Theologi ab ipso verbo consecrationis deduxerunt, quatenus exprimitur corpus directè, cetera verò omnia indirectè in verbo, meum, & meus. hoc enim est corpus Christi, quòd diuinitati vnitum, est

Ratio concomitantie in hoc sacramento.

impassibile post resurrectionem. sed colligitur etiam ex hoc notissimo principio: si duo aliqua semper sint coniuncta, vbiunque vnum est, necesse est reliquum esse, quòd principium intelligitur hoc modo, vt vbi minus existit, necesse sit maius existerere, non contrà: vt vbi corpus, ibi est anima, & diuinitas: non tamen vbi est diuinitas, cetera esse oportet, vt inferius constabit contra Vbiquistas.

6 Plurima denique ex contraria sententia absurda sequuntur. Primum, si non existeret ratione concomitantie Christus integer in quavis specie separatim, Christus contra scripturas adhuc mortalis esset, & non tantum, vt in mysterio, sed re vera per separationem animæ, sanguinis & corporis, passim mactaretur in sacramento, cū esset corpus planè mortuū sine anima & spiritu: nec esset idè corpus in Eucharistia, atq; in celo. Præterea, si tantum esset corpus & sanguis ex vi verborum, & nihil amplius esset ex vi concomitantie, non esset ibi spiritus Christi, sine quo tamè, vt inquit Dns, Io. 6. Caro & sanguis nō prodest quicquā. Quare hereticū est asserere, Christū in hoc sacramento dissectū esse in duas partes, vt Capharnaite intellexerūt, Christi carnē māducandā esse Ioā. 6. vt in altera specie continetur tantū corpus, in altera sanguis. Tribuitur autē hæc heresis à recentioribus Nestorio, & certè cum illius opinione consentit, quatenus asseruit corpus Eucharistia cōtentum, esse meri hominis cōmunem carnem, vt testatur epistola concilij Ephesini ad eundè Nestorium: nō est autem necessaria cōcomitantia, animæ, sanguinis & diuinitatis cum meri hominis carne, sed cū carne & corpore Christi veri Dei & hominis. vnde videtur Ecclesia ob hæc etiā causam populū vnica tantū specie cōmunicasse, vt ipsa facta, de integritate Christi sub alterutra specie, institueretur. Hac etiā ratione vulgus Boëmorū tā impotenter calicē petiuit, cū in cæteris catholicè sentirēt, etiam de reali Christi præsentia in sacramento, quòd existimarēt se priuari sanguine Christi, quasi sub specie panis non existeret.

7 Eundè errorē (si Petro Comestori, & Thomæ Vvaldensi credimus) secuti sunt, quidā à Iulio Papa in ep. ad Epōs Ægypti, dānati, quòd nō communicarent nisi pane vino intincto, appellantes hoc communio nis complementū, quasi nō esset absoluta

cōmunio, quę sola panis specie constaret. dicta est olim hęc cōmunio Iudę, propter buccellā intinctam, quām in cœna à Dño accepit. ecclesia verò in ipso sacrificio permiscet species paulò ante cōmunionem, sed non ad cōmunionem complendam, vt hæretici existimauerunt, sed plane ad refutandū hunc errorem, diuidentiu corpus à sanguine in hoc sacramento, quatenus illa permissione significat, præter alia, per resurrectionē Christi, sanguinis ad corpus reuersionē, & vtriusq; deinceps in perpetuū veram & realē coniunctionem. In eodem errore fuisse Lutherum affirmat eKius homil. 32. de sacramētis, constituentem alterā tantum partē Christi, sub alterutra specie: sed eum errorem Lutherani non sequuntur. refert etiam Alex. Aleñ. quosdam monachos, existimantes cum corpore in specie panis non esse sanguinem, miraculo sanguinis abundē ex specie panis profluentis, fuisse diuinitus admonitos. Sed omnes hæretici negantes realē Christi præsentia in hoc sacramento, si sibi consentiant, non possunt in vlla parte sacramenti ponere, nisi quod eadem tantum significatur, cum afferant Christū esse in hoc sacramento, vt in signo tantū. contra hunc errorem satis dictū est, & abundē confirmatū, Christū totū sub alterutra specie cōtineri, & sub qua uis parte, vt praxis & vsus Ecclesię catholice ostēdit, cum ex diuisa panis specie, plures cōmunicent, totū Christū sumētes, quę omnia primò cōsecrario cōprehendimus.

3. p. q. 75. art. 4. Transsubstantiationem sola virtus diuina potest per se efficere, et in sacramento verbo- rum.

8 Alterum cōsecrariū sit, transsubstantiatio sola virtute diuina fieri potest, non autē alicuius agentis creati. omne enim agēs naturale tantū potest efficere conuersionē formale, id est, vnus formę in alterā, manēte eodē subiecto, mutationē: quia cū sit finitę virtutis, & agat per actū & formā, ad de terminatā tantum formā eius actio definiri potest: Deus autē cum sit infinitę virtutis, totum ens mutare & conuertere potest, in aliud ens: talis autē est transsubstantiatio, cui proinde nihil simile in natura reperiri potest: est igitur solius Dei operatio propria virtute: licet forma huius sacramenti sit instrumentū, quod virtute participata attingens terminum à quo, conuertit in substantiam corporis & sanguinis Christi. Et licet cōuersio fiat in corpus Christi impassibile & immutabile post resurrectionē, & Deus possit omne ens in quoduis aliud conuer-

tere, etiam corpus in angelum, vel contrā, vt potest ex nihilo producere secundum potentiam ordinariam angelum, cum non sit ex aliqua materia, secundum tamen absolutā possit ex quouis ente per conuersionē efficere: quāuis inquam hæc vera sint, non tamē fieri potest, vt in Deum aliquid cōuertatur, quia est purus actus, cui repugnat omnis potētia, vt fiat ex alio, vel aliud ex ipso. Est autē vtriusq; cōuersionis, formalis, scilicet, & totius entis, quædam similitudo, quatenus, vt in illa manet aliquid reale cōmune vtriq; termino, nēpē materia prima: sic in hac, licet nihil maneat de termino à quo vel materię, vel formæ, cū tota substantia conuertatur, manet tamen cōmunis appellatio entis, sed nō determinati & proprii, quia cū totum ens sit mutatum in alterum totū, vt panis tota substantia, in corpus Christi, nihil materię, aut formæ panis manet in se, vel in simili & eiusdē speciei: sed cū terminus cōuersionis sit ens & substantia, verē dicitur manere eadē appellatio entis, quatenus manet aliud ens, in quod facta est cōuersio. hęc autē consideratio entitatis cōmunis vtriq; termino huius cōuersionis, vtilis est ad intelligendum cur Dei infinita vis totū aliquod ens, in aliud totū cōuertere possit: quia vt definita vis agētis naturalis secundū formā & actū, potest efficere formale conuersionem: sic vis infinita respicit totum ens, & idē potest ipsum totū conuertere in aliud ens, ita vt nihil de prioris entis substantia maneat, nisi appellatio entis ratione termini, in quę facta est cōuersio. vtriq; enim est cōmunis natura entis, & idē autor, & causa toti? entis, potest quod est entitatis in vno termino cōuertere in entitatem alterius, sublatō eo, quo distinguebatur, id est, de natura propria entis prioris nihil permanēte in posteriori, licet vtrunq; sit ens, & idē ab vno in alterū virtute diuina secundū totā substantiam fiat cōuersio. Omnes etiā Patres, quorū testimonia notabimus in cōfirmatione realis presentię Christi in hoc sacramento, in hac cōuersione diuinam potentia admirantur, cui admirabilis ista conuersione attribui potest, & non vlli virtuti creatę.

Ad 3. eius. art.

9 Vnde ex diuinis operibus, quatuor excellūt, incarnatio, impij iustificatio, creatio, transsubstantiatio: simpliciter & absolute omnium maximum est incarnatio, quia per eā datur creaturę ipsummet esse diuinum in-

Quatuor opera Dei maxime admirabilia.

Quæst. lxxvj.

D. Tho. 3. sent. d. 3. q. 75. art. 2. 4. ubi. contr. gē. c. 27. 1. 2. q. 113. art. 9.

3 p. q. 75. art. 3. Panis et vini consecratione non abeunt in nihil.

creatū, quod cōsequitur gratia capitis, quę omnium iustificationē meruit: ex cæteris, præstat iustificatio impij, quia terminatur ad bonū æternum diuinę participationis: creatio verò ad bonū naturę mutabilis: & licet gloria præstet gratię iustificati magnitudine doni, proportionē tamē præstat glorię gratia iustificas, quatenus donū gratiæ amplius excedit dignitatem impij, qui erat pœna dignus, quā donū glorię dignitatē iusti, qui ratione gratię iustificantis, gloria dignus est. Creatio verò, ipso modo efficiens est maximū opus, quia per eā ex nihilo fit aliquid. deniq; inter omnes cōuersiones vnus rei in alterā, omnium maxima est transsubstantiatio, quatenus totū ens in aliud cōuertat, reliquę partē tantum entis, nēpē formā, & quatenus in substantiā præexistētē, quæ ex ipsa cōuersione nihil nouū in se acquirat, vt supra explicatum est.

10 Tertiu cōsecrariū sit, substantia panis & vini post consecrationē, neq; resoluitur in præiacentē materiā, neq; annihilatur. ratio cōmunis ad vtranq; partē sic ex præcedentibus concludi potest. virtute verborū cōsecrationis nō potest effici illa resolutio aut annihilatio, sed tantū conuersione in corpus & sanguinē Christi, vt ostēsum est: nullo igitur modo fit resolutio, aut annihilatio, nihil enim fit per consecrationē, nisi virtute verborū, & hæc efficiunt, quod significat, & ostensum est proprie significare corpus & sanguinem Christi: nihil igitur aliud fit, sed cōtra resolutionē illam sunt hæc specialia ex Theologia, adiūcta ratione naturali, repetita. Primū, si substantia panis & vini resolveretur in præiacentē materiā, vel primā, vel proximā, vt elementa: nō primū, quia nullo modo sine forma esse potest: non elementa: aut enim manentia cū corpore Christi, aut egrediētia de substantia panis adueniēte corpore Christi: sed primum repugnat rationi huius sacramenti, in quo nihil de priori substantia panis & vini omnino manet: secundū autem repugnat sensui: quia non sentitur ille elementorum egressus, cū tamen elementa sensibilia sint: nō fit igitur resolutio in præiacentē materiā. Secundò, quia materia præiacēs nullo modo cū corpore Christi permanere potest: cū toto tēpore, vsq; ad instans vltimū consecrationis maneat substantia panis, & in ipso instati est corpus Christi sine aliqua parte substantię panis: quare nunquā facta est

Art. 1. 2. 3. & 4. 54

illa resolutio. Tertio, si hæc resolutio fieret, vel materia præiacēs successiuē & paulatim egrederetur de cōtinentia specierū, vel in vltimo instati cōsecrationis, vel ante illud: sed nullo modo fieri potest. nō quidē primo, quia esset simul in aliquo instati substantia panis cū corpore Christi: neq; etiā secūdo modo, quia cū dicatur fieri ante vltimū instans cōsecrationis, & inter quelibet duo instatia sit tēpus, in eo certē sub aliqua parte specierū, nec esset panis, nec corpus Christi: quoniam ipsum mobile, id est, præiacēs materia, successiuē egrediēs de speciebus, prius esset in vna parte, quā in alia, & ex cōsequenti fieret, vt simul in aliqua parte, neq; esset substantia panis, cū ex ea parte iam esset egressa præiacēs materia, neq; corpus Christi, quia non potest simul esse cū panis substantia, quæ a ihuc in alia parte permaneret, à qua nondū esset egressa præiacēs materia. Itaq; secundū argumentum valet cōtra resolutionē in materiam remanentem cum corpore Christi. tertium autem contra materiam successiuē egredientem de cōtinentia specierum.

11 Contra annihilationē panis, aut vini à quibusdā assertam, est ipsa cōuersio in corpus & sanguinē Christi: repugnat enim annihilatione cōuersioni, cū illius terminus per se primo, sit purā nihil, huius autē, substantia corporis & sanguinis Christi. itaq; licet per consecrationē de panis substantia nō remaneat aliquid, neq; ratione formæ, neq; ratione materię, absolute tamē panē annihilari falsum est, quia annihilatio est definitio in purū nihil: panis autē definitio terminatur ad corpus Christi: quare nō congruēter recta fidei dici potest annihilatio.

12 Quartum Cōsecrarium est, hæreticum est asserere facta consecratione remanere in hoc sacramento substantiam panis aut vini, vel ratione materię, vel ratione formæ. Hoc primò probat omnia, quæ ad probandam transsubstantiationem concludimus, cum de ratione illius sit, totā substantiā ex materia & forma constantē, cōuertit in corpus & sanguinē Christi, vt primò consecrario ostensum est, sine vlla parte substantię panis & vini, sed sub accidentibus vtriusq;: vi autem verborum fit conuersio materię panis in materiam corporis Christi, & formæ panis in animā Christi, quatenus dat esse corporeū, & nō quatenus

Definitio panis, nō est terminatiue annihilatio, licet per se sit nihil de eo remaneat, neque determinate. Itaque licet facta consecratio ne non sit aliud quid panis, nō tamen definitio est in nihilum, sed totum est conuersum, et ideo non est aliud quid eius. Nulla pars substantia panis et vini in hoc sacramento remanet.

tenus dat esse animatū, hoc est, in corpus anime rationalis propriū susceptiuum, & suis organis distinctū, quod esse corporeū, habere constat ab eadē anima informante, licet in genere causæ materialis prius sic dispositū intelligatur, quā informetur. Vnde si in triduo mortis Christi panis consecraretur, fieret sanē conuersio in corpus Christi, anima carens, cum esset verē mortuū, & idēdō formā cadaveris informatum: quia fit conuersio vi verborum in corpus Christi, vt verē existit in seipso, quare si esset mortuū, in idē conuersio fieret: sed quia in mortuo permanfit eadē hypōstasis, eadē materia, idē esse actualis existētiæ, idēdō concedendū est esse idē numero corpus, atq; viuū. Hęc autē sententia, quāuis nō sit fidei dogma, verē tamē Philōsophiæ cōsentit, quę vnica animam singulis viuētibus tribuit, etiā hominibus, quæ sit principiū totius esse animati, corporei, scilicet viuētis, sensitiuū & rationalis. Secundō cōfirmatur cōsecratiū, quia remanere panis substantiā repugnat formæ huius sacramēti, quā propriē significare diximus corpus Christi & sanguinē, nō autē verē dicitur, panē esse corpus Christi, aut vinū esse sanguinem. Tertio, quia ex præcepto Ecclesię catholice hoc sacramentū ieiuni sumere tenemur: & tamē si cū corpore Christi esset substantia panis, sanguis à ieiuno sacerdote sumi nō posset, neq; idē sacramentū sepius eodem die. sentit igitur Ecclesia catholica, cuius est illud præceptū, nihil substantiæ panis, aut vini perfectæ cōsecratione, in hoc sacramento remanere. Quarto, sic theologi concludūt, corpus Christi in hoc sacramento existit, & nō per lationē: ergo per conuersionē panis & vini: quod autē conuertitur in aliud, nō manet: quare nō manet in hoc sacramento panis, aut vini substantia.

13 Per lationem autem nō peruenire corpus Christi in hoc sacramentū hęc ostendūt. Primō quidē, quia delineret esse in cælo, cōtra articulum fidei de sessione Christi ad dexterā Patris: cum id, quod latione mouetur, nō possit ad locū peruenire, nisi priorē deserat, quia est ab vno in alterū locum cōmigratio. Secundō, quia latione motū, omnia media pertranfit, cū est corpus, quod de corpore Christi, vt in hoc sacramento existat, verē dici non potest. Tertio, quia fieri nō potest, vt id, quod latione mouetur, simul ad plura loca perueniat: quod

tamē de corpore Christi necessariō afferēdum est, cū simul incipit esse in pluribus sacramentis. quare si corpus Christi nō incipit esse in hoc sacramento per lationem, necesse est incipiat esse per cōuersionem panis in ipsum: cū secundum potentiam ordinariā nihil incipiat esse alicubi, nisi vel latione, vel cōuersione alterius in ipsum, vt cū in domo aliqua ignis incipit esse. Posset quidē corpus Christi secundū potentiam Dei absolutā, nō incipere esse per conuersionē, sed posita lege & institutione huius sacramenti, necessariō dicendū est corpus Christi nō esse alicubi, vbi prius nō erat, nisi per lationē, aut cōuersionem alterius in ipsum. Christū autem post ascensionē aliquando visum in propria specie Patres asserūt, Origenes à Paulo vt refertur 1. Cor. Ambrosius 1. Cor. 9. hom. 38. Chrysostomus in eandē ep. Aug. in tractatu super illud, modicum videbitis me. celebris est etiā historia de Christo viso à Petro Roma discedēti via Appia, vbi constructū est oratoriū cū hac inscriptione, Dñe, quo vadis? vt refert Hegesippus. de Excid. Hieros. & Orig. to. 2. in Ioā. Athanasius in Apolog. de fuga: Ambrosius. contra Auxentiū de Basilicis tradēdis. proximē post ep. 32. 14 Quintū cōsecratiū est, hęc transubstantiatio cōsentit aliquo modo cum naturali mutatione & creatione, atq; ab omnibus dissentit. est enim horū trium cōmune, ordo terminorū à quo & ad quem: & distinctio, ex qua simul esse nō possunt, cū in omnibus post terminum à quo, cōsequatur terminus ad quē, & idēdō simul in eodē nō sunt: quia inductio vnus, est alterius expulsio, quāuis eodem momento, vt in subitis mutationibus constat. Cōmune autē creationis & transubstantiationis, est nō habere cōmune subiectū vtriusq; termini, vt habet omnis naturalis mutatio: quoniā creatio caret omni subiecto ex quo, & tota substantia, in transubstantiatione, etiā secundum materiā conuertitur in aliā. Cōmune verō transubstantiationis & mutationis naturalis est, tum cōuersio vnus in alterū, tum etiā cōseruatio & permanētia vnus rei in vtroque, sed diuersa ratione. in transubstantiatione enim tota substantia prior in posteriore cōuertitur, in naturali tamē mutatione, manēte eodē subiecto, fit conuersio secundum formā, & idēdō formalis cōuersio appellari solet: qualis est vnus elemēti in alterum. in transubstantiatione præterea manēt eadem accidentia,

3. p. q. 75. art. 6 ad 2.

Ead. p. q. 75. art. 2.

Quod incipit esse vbi non erat, vel latione defertur, vel conuersione fit.

An Christus post ascensionē visus sit in propria specie.

3. p. q. 75. art. 8. Cōsensio & dissensio transubstantiationis ab aliis mutationibus.

De exacta ratione loquendi de hoc mysterio

accidētia, in mutatione naturali, eadē materia prima, & idēdō accidentia in hoc sacramento, materie, proportionē respondent. 15 Ex his ratio propriē & catholice fidei cōgruenter loquendi, informari potest his regulis. Prima sit, in nulla prædictarū trium mutationū, vnum extremum de alio verē affirmari potest, quia simul esse dicerētur, quę simul esse nō possunt: vt aer est ignis, non ens simpliciter est ens, panis est corpus Christi. Secūda est, in eisdē cōuersionibus ordo & successio extremorū verē significatur hac præpositione, ex, vt si dicas ex non ente fit ens, ex aere ignis, ex pane corpus Christi: vt significemus posteriores terminos prioribus succedere, vt dicimus ex nocte fieri diem, quod si præpositio, ex, subiectū exprimat, in creatione & transubstantiatione verē nō dicitur, in mutatione naturali verē dicitur: quia in illis nō est subiectū, vel materia ex qua, vt est in omni naturali mutatione. Tertia regula, in creatione, verbo cōuersionis vt nō possumus, sed in mutatione naturali, vel transubstantiatione possumus: quia in creatione vnū extremū non cōuertitur in alterū, in aliis cōuertitur, vt aer in ignē, panis in corpus Christi: licet illa sit formalis conuersio, hęc totius substantiæ, & idēdō vocata est transubstantiatio. Quarta regula, quod verē dicitur de conuersione naturali ratione subiecti, de creatione, aut transubstantiatione dici non potest, quia vtraq; caret subiecto. ratione v. g. subiecti est potētia ad oppositū, vt albu potest esse nigrū, quatenus tota substantia subiecta accidētibus, ab vno in alterū cōmutatur, & aer potest esse ignis ratione partis substantiæ, nēpē materie primę, quæ formæ substantiali immediatē subiicitur: sed deficiente subiecto, nō dicitur in creatione, nō ens potest esse ens, neq; in transubstantiatione panis potest esse corpus Christi ratione subiecti permanētis in vtroq; cum nulla pars substantiæ panis in hac cōuersione permaneat. eadem ratione in creatione dici verē non potest, nō ens fit ens, neq; in transubstantiatione panis erit corpus Christi, vt verē dicimus albu erit, aut fit nigrū: quia hęc vera sunt ratione subiecti, quod nō est in creatione, vel transubstantiatione. eadē etiā ratione in creatione & transubstantiatione vt nō possumus præpositione, de, vt in naturali mutatione, quia hęc præpositio denotat cōsubstantialitē, saltem ratione

materie: sic dicitur de aere fit ignis, de albo nigrum, sed nō verē dicitur, de nō ente fit ens; de pane fit corpus Christi. Sed quia accidētia panis & vini, quatenus manēt eadem cū vtroq; termino cōuersionis, habēt quandā rationem materie, secundū quandā similitudinē concedi hęc possunt, panis fit corpus Christi, vel erit: de pane fit corpus Christi: vt nomine panis nō intelligatur substantia panis, sed indefinitē & vniuersaliter, hoc quod speciebus & accidētibus panis cōtinetur, nēpē primō substantia panis, deinde corpus Christi.

16 Hęc de exacta ratione loquēdi theologi adnotauerūt, quę tamē plerunq; à Patribus aliter vsurpantur, sed ea ad sensum his regulis cōprehensum, examināda sunt & expendenda. Semper autē cauēdi sunt duo errores. vnus est, ne propter magnā à ceteris dissimilitudinē, conuersionem propriē ab hoc sacramento tollas, vt faciunt hi, qui panē annihilant: quod genus defectio- nis nec natura nouit, nec Deus vnquā exercuit. Alter error est eorū, qui propter huius cōuersionis cū ceteris mutationibus similitudinē, & ad luculētius vitandam annihilationē, asserunt in transubstantiatione eandē materiā permanere, & subire formā substantiāle corporis Christi, hoc est, illius anima informari, quę sentētia explosa est à cōc. Trid. definiēte, vt supra obseruauimus, totā substantiā panis in corpus Christi conuerti. sequeretur præterea ex ea sentētia, alicuius rei externę cū Christo, vt Algeri verbo vtar, imperfonatio, eadē ablutitate, qua impanatio, de qua supra disseruimus. Deinde haberēt accidentia panis pro subiecto eandē materiā panis informatam anima Christi, cū tamē recta fides doceat, manere illa accidentia sine subiecto, vt definitū est in conc. Cōstant. cont. Vniclēssū sess. 8. vt latius postea explicabitur.

¶ Sacramentorum historia.

1 Hęc omnia, quæ de transubstantiatione disseruimus, plurimum valent ad cōfirmandam realem & substantialem Christi præsentiam in hoc sacramento, cum ostēsum sit, ex vi verborum esse corpus & sanguinem Christi, & animam atq; diuinitatem ratione concomitantia, vt verē totus Christus sub quauis specie, & parte illius existat: sed quia à veteribus & recentioribus hæreticis hęc realis Christi præsentia acerrimē

acerrimè impugnatur, & ex ea factum est quoddam dilidium Sacramentarium à Lutheranis: de eadem, propolis primùm erroribus aduersariorum, exactius hoc loco differendum nobis est. Vt igitur à principio aduersariorum historiam plenè repetamus, & appareat non solù summam fuisse consensionem in Ecclesia catholica de reali Christi præsentia in sacramento, sed etiam contrariam sententiã, vt verbis Domini repugnantem, ab omnibus refutatam fuisse, à prima Christi promissione, de exhibedo seipsum in cibum & potum, exordiamur. Capernaite Christo promittenti suum corpus & sanguinem in cibum & potum, vt in vltima cœna reipsa præstitit, quasi id fieri non posset Ioan. 6. c. restiterunt dicentes, quomodo potest hic carne suam dare nobis ad manducandù. nec ob id tamen quicquã Christus de suo verbo & promissione remisit, sed potius illos increpauit: inter eos Iudas censetur, vt ipsum videtur Dns perstringere, cù ait, verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt: sed sunt quidã ex vobis, qui non credunt, addit Euangelista, sciebat enim, qui essent non credetes, & quis traditurus esset eum. numeratur igitur Iudas inter huiusmodi non credentes. vnde Theoph. ad c. 26. Matthæi antecessorum suorum sententiam amplectitur, quod Iudas sacramentum acceptum de manu Christi in vltima cœna occultauerit & nõ comederit: poculũ autem inuitus biberit, quod occultare nõ posset. Deinde Corinthij, hoc sacramentum non aliud esse opinabantur, quã panem quendã sacrum: & ided redarguuntur ab Apost. 1. Cor. 10. & 11. & instituitur de veritate Christi in hoc sacramento existentis, vt inquit D. Cyril. li. 4. Pentabibli referete Turriano li. 1. pro canonibus Apost. c. 24. Iudei & Gentiles initio nascentis Ecclesie Christiane, nõ intelligentes aliud de hoc mysterio, quã quod extrinsecus figura panis & vini representabat, finxerunt quendã infantẽ farre vestiri, & Christianos hoc modo humana carne vesci, quidã autẽ ab illis coli Bacchũ & Cererẽ, vt refert D. Aug. lib. 20. cont. Faustum c. 13.

2 Gnostici à Valèntino & Marcione exorti, nõ credentes veritatẽ naturẽ humanẽ in Christo, sed externã tantum eius figuram & similitudinẽ, vbicunq; legebant in sancta scriptura carnẽ, corpus & sanguinem

Christi, figurã & inanem imaginem intelligebat, & ex consequenti in hoc sacramento verũ corpus, carnẽ & sanguinem negabant, & figuram tantũ illorum inducebat: & ided asseriebant datũ à Christo corpus suũ, non tamẽ carnẽ, sed panaceũ. & alij nõ corp⁹, quod Christus gefisset, sed quod de carne, & pane finxisset, vel quod panẽ aliudẽ supposuisset. vnde quasi ad imitationẽ Christi, barbara, Cyclopica de infanticidio, & nefanda de multis etiã aliis abscœnitatib⁹ mysteria & sacra cõficiẽbat, magia etiã vtẽtes, vt carõ appareret, vt refert D. Epiphanius, & Ireneus de Marco heretico. Paulus Samosatenus quæstionẽ postea mouit de corruptione corporis Christi in ipsa Eucharistia. Ex Gnosticis exorti Manichæi, hæresim de incarnatione Christi & turpitudinẽ in mysteriis retinuerunt, nihil carnis & sanguinis Christi, inesse huic sacramẽto affirmãtes, & ided à catholicis puras creaturas adorari, vt colliges ex D. August. lib. 20. cont. Faust. c. 13, 15, 16. & vt asserit, Leo Papa serm. 6. de Ieiunio septimi mensis proprietatem verborũ Christi de Eucharistia calumniabatur. Origenistẽ à Manichæis existimãtur accepisse, indignũ esse res cœlestes in elementis terrenis haberi & percipi, vt colligitur ex Theophilo Alexandrino, & primo cõcilio Niceno: sed in scriptis Origenis, huiusmodi errores non reperiuntur.

3 Arriani nõ tantum Christo diuinitatẽ detraxerunt, sed etiã presentiam humanitatis ab Eucharistia, in ea tantũ participari gratiã spiritualẽ defendẽtes, & ided verba Christi de Eucharistia peruertebat, vt autor est Greg. Naz. & Cyr. li. 10. in Ioã. c. 13. & notissimũ est Arrianos Christũ filiũ asseruisse. Patris secundum gratiã & affectum, non secundũ naturã: & eadem vnione affectus nos per sumptionẽ Eucharistie Christo coniungi, non autẽ reipsa, vt cũ de hac cõiunctione differuerimus apertius cõstabit. vnde Arriani nõ verebantur mysteria pedibus cõculcare, & indignis modis cõtaminare. Sub Aug. vt cõstat ex eius ep. 89. Vrbicius quidã asseruit sic vetera omnia trãfisse, vt in Christo ara cederet altari, pecus panis, sanguis poculo, adeo vt panem & vinum, vel figuram vtriusque in sacra Eucharistia carne & sanguine vacare affirmaret. respondet August. quanto melius & congruentius vetera tranfisse, & noua

Capernaite & Iudas proditor.

Corinthij.

Iudei & gentes.

Gnostici.

Paulus Samosatenus.

Manichæi.

Origenistæ.

Arriani.

Nax. serm. de Pasch.

Vrbicius.

& noua in Christo esse sic doceret, vt cederet altare altari, panis panis, pecus pecori, sanguis sanguini: videmus enim in his omnibus carnalem vetustatem, spiritali cedere nouitati. Messaliani, de Gnosticorum & Manichæorum hypocrisi plurima, de dogmatibus aliqua retinentes, vt refert Theodor. lib. 4. histor. cap. 10. asseruerunt, spiritalia dona nullis elementis alligari, Eucharistiam esse indifferentem, neque cuiquam prodesse, aut obesse, & eam, vt communem cibum de cuiusque manu sumebant. D. Anselmus, non considerans, quæ hætenus de his erroribus commemorata sunt cap. 18. de sacramentis, asserit ante Nestorium nullam de Eucharistia quæstionem ortam fuisse, in qua catholicis obiiciebat anthropophagiam, cui respondens Cyrillus anathem. 2. numtu, inquit, hominis comestionem & anthropophagiã nostrum hoc sacramentum pronuncias, & religiose ad crassas cogitationes, asserit ante Nestorium nullam de Eucharistia quæstionem ortam fuisse, in qua catholicis obiiciebat anthropophagiam, cui respondens Cyrillus anathem. 2. numtu, inquit, hominis comestionem & anthropophagiã nostrum hoc sacramentum pronuncias, & religiose ad crassas cogitationes, qui crediderunt? & attentas humanis cogitationibus tractare, quæ sola pura & inexquisita fide accipiuntur? In Nicæna Synodo 2. Act. 6. accusantur Iconomachi, quod assererent Eucharistiam esse viuificã carnis imaginem, non veritatẽ, tamen gratiam assereret accessione Spiritus sancti. Simile est, quod inquit Damascen. quem vixisse referunt circa annũ septingentesimum, quosdam deprauasse verba illa Domini, hoc est corpus meum, in figuram corporis.

4 Pauliciani, ex Paulo & Ioanne suis duobus conflati Imperat. Constante Heraclij Nepote, asseriebant Dominum verba sua Apostolis dedisse, & iussisse accipere, edere, bibere: sed panem & vinum adhibenda negabant, quasi forma sine materia in sacramentis quicquam possit efficere. Armenij referente Euthymio Panop. titulo 21. arbitantes carnem Christi in diuinitatẽ tranfisse, negabant in sacrificio esse corpus carnis Christi, sed potius corpus diuinitatis. in Paschatis etiam celebritate sacramentum non suscipiebant, sed agnum, quem immolabant more Iudaico assum igni comedentes, existimabant se sanctificari, & veniam peccatorum consequi. Bogomili Messalianorum quædam propago, hoc est, Bulgarorum lingua, misericordie imploratores, sacra-

Messaliani.

Nestorius.

Iconomachi.

Lib. 4. c. 14.

Pauliciani.

Armenij.

Cedren. anno 640.

Bogomili. Euth. Panop. tit. 23.

menta corporis & sanguinis Domini communionẽ dæmonum, quos in templis habitare mentiebantur, sacrificium appellabant. Imper. Alexio Comneno. commune est Sacramentarium cum Sarracenis catholicis exprobare, quod in altari Deum suum comedant.

5 Sed adhuc hæresis Sacramentarium nondum inualuerat, licet sæpè fuisset exorta, & semper à catholicis repressa: postquã autem contraria fides & religio vera stetit 800. annis, & Ecclesia ab Arrianismo & aliis antiquis hæresibus pacem adeptã esset: Ioannes quidam Scotus multo antiquior theologo subtili, Caroli Magni præceptor, Alcuini æqualis, male sentire de Eucharistia & scribere cepit. eius librum de Eucharistia, Lanfrancus damnatum refert in concilio Vercellensi cum Berengario. ob eam impietatem Gaguini Annales Gallici referunt eum reuerlium ex Gallia in Angliã, à discipulis graphijs confossum, & sequilimẽ interemptum. Paulõ post Bertramus presbyter vir doctus & disertus scripsit opus offensionis & falsitatis plenũ ad Carolum Crassum de sacramento corporis Domini, doces subobscure & calide ipsum corpus, quod de virgine natum est, non esse in Eucharistia, quamuis à quibusdam asseratur alienus fuisse ab hoc errore, & huic libro, quem index Tridentinus damnat, falsõ nomen Bertrami impostum fuisse. sed eum librum catholici statim refutauerunt vt S. Paschasius, Rabanus, & alij: atque ab eo tempore scriptores Græci & Latini propter errorem tum nascentem ceperunt cautius & præsius loqui de hoc sacramento, quã vnquã antea, & omnem figuram remouere ab interpretatione verborum Sacramentaliũ, vt constat ex Theophylacto eius temporis scriptore Matth. 26. 1. Corinth. 11. & Damasceno lib. 4. de fide capit. 14. item ex Alcu. Haym. Amalario, & aliis, qui apertius locuti sunt de presentia corporis Christi in hoc sacramento.

6 Hæc catholicorum diligentia aliquãdiu hunc errorem repressit, præsertim cũ auctores nominati non viderentur in ecclesiam cõtumeliosã, nec multũ contentiosã. multo post tẽpore Armenos hæc hæresim suscepisse, autor est Guido hæresis 16. sed falsõ, cùm in cæteris erroribus eorum, conciliorum decretis, damnatis, hic error non

Ioannes Scotus tempore Caroli Magni.

Gagu. lib. 5.

Bertramus.

Oecolamp. & Vadian. Bertramus sui erroris autorem facit, & ideo Oecolamp. idem edidit in lucẽ titulo Bertrami.

Comment. in D. Tho. tert. par.

non numeretur. Illud autem est omnium testimonio certum, post 200. annos maiore contentione, quam vnquam antea excitatum fuisse à Berengario præsbytero & Archidiacono Andegauensi, circa annum Domini 1060. hic ergo cum hæresim ex libro illo Ioannis Scoti, cuius sum mus fuit admirator, imbibisset, atq; animi pertinaciam adiurxisset, primum clâdestinis colloquiis imperitos plerofq; traxit in suam sententiam, tum egenos quosque scholasticos, præsertim Theologiæ studiosos, quotidiana stupe, cum opulentus esset ita sollicitauit, vt corû opera omnis penè galia ac vicinæ gentes eo malo quancitissimè laborarét. eum adhuc iuuenem Fulbertus iam moriturus, spiritu diuino permotus, prædixit futurum veteris disciplinæ & religionis immanem perturbatorem, & ided à suo conspectu, vt cacodæmonem arceri iubebat. eûdem primùm admonuit Adelmanus Episcopus Brixienfis doctissima epistola ad eum de Eucharistia scripta, rogans per Christum & veterem familiaritatem, communisq; præceptoris sanctissimam memoriam, ne rebus nouis tantopere studeret, & Ecclesiæ matri sanctissimæ perniciem pararet: obtestatur etiam, vt de Arij, Manichæi, & similibus pestium horribili exitu, & execrabili memoria pertimescat. At Berengarius his nihil permotus, sed scelere & superbiâ inflammatus, doctissimos quosq; Episcopos ad certamen prouocat, de affulgente sibi luce veritatis gloriatur, & sanctissimos viros, Humbertum, Paschasium, Lanfrancum, errore & stupiditate vulgi teneri clamat, cum ipse parum eruditus, vt Guimundus eius æqualis testatur, dialecticis captiunculis deditus, artium optimarum & ignarus, & osor acerrimus esset. Admonitus deinde Hugonis Lingoniensis, cuius autoritas plurimum apud illum ponderis habitura putabatur, grauisissimis, consilij ac doctrinæ plenis literis, quibus & eius opinionem potenter expugnat, & catholicam sententiâ de præsentia corporis Christi in Eucharistia confirmat: priuatis etiam ac publicis congressibus sæpè superatus, cum adhuc non desisteret, sed ad schisma & seditionem accenderetur magis valde eminenti in Ecclesia pulpito constructo, vnde noua illa oracula maiori cum plebis admiratione sunderet.

7. Lanfrancus & Guimundus ille Cantuarien. in Anglia, hic Auerfanus in Apulia Episcopus, & Paulus post Algerus, doctissima contra eum scripta ediderunt. his autem ita sententiam illius confutant, vt magister impietatis, omnibus prædiciis destitutus, etiam discipulis caruisset, nisi homines impij, qui peccatorum potius, quâ rationû pondere ruunt præcipites in hæresim, eum adhuc magisq; insanientem cõfessati essent, vt ita Berengarij sententiâ, ad scelera licentiam cõficta esse videatur. Cum igitur res ad manifestum schisma iâ spectaret, delata est ad sedem Apostolicâ, vt summa autoritate, vel probaretur, vel damnaretur. sed tandem damnata est à septem ordine Pontificibus Leone, Victore, Stephano, Benedicto, Nicolao, Alexandro, Gregorio, & ab hoc ultimo tempore etiâ Leonis, disputatione publica Turone habita, conuictus fuerat: vocabatur autem hic Gregorius VII. prius cum illum conuicit, Hildebrandus. Sed quia nec summo iudicio adhuc cedebat, Leo IX. conciliû Vercellis congregat, cui præsidens, Berengarium, cum sua sententiâ & sectatoribus anathemate damnat, quod vocatus venire contempserat. cum verò adhuc persisteret & in conciliû & pontificem inueheretur: mortuo Leone aliud conciliû Turone iussu Victoris Papæ coactum est, vbi præsens auditus, & conuictus, reiecta sua sententiâ catholicam complectitur, & cõcepto per sanctam & homouisiam Trinitatem iuramento, se nunquam aliter docturum promittit. Sed vix à conspectu Concilij discesserat, nihil moratus religionem sacramenti relabatur, partim causatus coactionem, partim ambiguitatem verborû, partim alium sensum, quem sua temeritate confinxerat.

8. Quare à Nicolao II. Romam ad generale conciliû 113. Episcoporum vocatur. ibi cû acriter vtrinque disputatû esset, aliquot etiâ Episcopis totû triduum aduersariâ sententiâ defendentibus, tandem Berengarius cum sua factione veritati cessit, & corâ Synodo, præsentem Nicolao, sua manu libros, quos de sua hæresi scripserat, combussit, & prius illud iuramentum renouauit, verâq; fidem apertius professus est, vt refertur, de consecr. d. 2. c. ego Berengarius. Sed adhuc tertio relapsus, & non tam, vt ita dicâ abiurus, quàm periurus, quarto & ultimo Romam

Scripta contra Berengarium.

Damnatur Berengarius à septem Pontif. et quatuor conciliis.

1 Vercellenf.

2 Turonensf.

3 Romano sub Nicolao II.

Quæst. lxxvj.

Art. 1. 2. 3. & 4. 57

4. Romano, sub Greg. VII.

Berengarij cõfessio.

Si idem moriis extrinseca.

Romam vocatus ad aliud Conciliû à Gregorio VII celebratum, scripturarum Conciliorum, & ecclesiarum omnium auctoritate, ratione, ipsoque pudore, & æterni supplicij metu: ingrauescente iam ætate superatus, dicitur verè & ex animo hæresim deposuisse, supplexque à Pontifice petiisse veniam & obtinuisse, sancteque promississe, se omnibus modis curaturum, vt à se decepti ad veram fidem reuocarentur.

9. Fidei autem formula, quam tunc confessus est, sic habet. Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri IESU Christi: & post consecrationem esse verum corpus, quod de virgine natû est, & verum sanguinem Christi, qui de latere effluxit: non tantum per signum & virtutem sacramenti, sed etiam in proprietate naturæ & veritate substantiæ: sicut in hoc Breui continetur, & sicut ego lego, & sicut vos intelligitis. Tâdè vnus Gaguinus refert in vita Henrici, & Gulielmus Bibliothecarius Malmes Burienfis lib. 3. de gestis Anglorum, poenitens, quod nescio an alij vnquam hæresiarchæ contigerit, & bona sua in pauperes distribuens, ipso die Epiphaniæ agens animam, & ex recordatione grandis schismatis & deceptionis multorû alta ducens suspiria, hodie, inquit, in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus IESUS Christus, propter poenitentiam, vt spero ad gloriâ: vel propter alios, vt timeo, ad pœnam eternam. Nos iam sanè credimus, post benedictionem illa mysteria esse verum corpus & sanguinem Saluatoris, adducti & veteris Ecclesiæ auctoritate, & multis nouiter ostensis miraculis. Hæc igitur hæresis contradictionem à tota Ecclesia passa est, à doctis viris refutata, à septem summis Põtif. anathemate notata, à quatuor Conciliis damnata: eius autor miraculo prius depræhensus est, & prædictione prophetica ad futuram Ecclesiæ calamitatem designatus, ter proprio iudicio & iuramento pro hæretico damnatus: qui iuuenis sic vixit, vt magistrum suum & communem disciplinarem contempneret, sectam pretio constitueret, sectatores sceleribus contaminatos solum haberet: contra baptismum & matrimonium noua alia dogmata adiungere studeret: irrisor denique & contemptor religionis &

omnis potestatis à Deo, constitutæ. 10. His modis cum esset à suo autore deserta hæresis, refrixit, sed planè sublata nõ est, nondum enim centum anni intercesserät, cum iterum excitata est à Petro, Bufianis & Henricianis à nescio quo Petro de Bruis & Henrico cognominatis, atque etiam ab Albigenibus, V valdensibus, qui pauperes de Lugduno & Picardi vocati sunt. Hi ergo negauerunt veritatem corporis & sanguinis Domini in Eucharistia, quæ res effectit vt doctissimi viri in confirmationem catholicæ sententiæ vehementius incumberent, vt D. Bernardus, qui etiâ de eadem hæresi suspectum reddit Petrus Abelardum, sed catholicum decessisse Petrus venerabilis scribit, lib. 5. epist. 3. & 20. Hugo Victorinus, Anselmus Cantuariensis, Innocentius III. & alij complures. Begardi etiam cum Beguinis mulieribus in eodem errore fuisse dicuntur, addetes imperfectionis esse, & ab altitudine contemplationis tantum descendere, vt circa sacramentum Eucharistiæ, vel passionem humanitatis Christi, aliqua cogitarent.

11. Ducentis plus minus post Berengarium annis Nicetas Choniates, lib. 3. annal. refert in Græcia, in dubium vocatum esse, vtrum corpus Christi, quod in Eucharistia à nobis sumitur, incorruptibile esset, quale est post resurrectionem: an corruptibile vt fuit ante passionem, ac diuisos Græcos in contrarias factiones. Eodem fere tempore D. Anselmi ceptum est etiâ passim à magistratu ciuili in hoc genus hæreticorû gladio & igni animaduerti. Ioannes rex Anglorum flammæ nonnullos tradidit: & anno Domini 1155. aliquot Germani iussu Henrici Londini combusti sunt, alij candenti ferro ad æternam infamiam in frontibus notati. Vnde hac omnium ordinum diligentia hæresis hæc vel extincta vel oppressa, ducentis penè consequentibus annis iacuit: quotempore Theologia scholastica, quæ via & ratione de rebus diuinis differit, colit cœpta est, & maximè exulta & amplificata à viris doctissimis, Alberto Magno, Alexand. Alens. DD. Thoma & Bonauentura & aliis.

12. Ad annum verò Domini, 1380. Ioannes V. viciffus Anglus, magno ingenio & scholastica facultate valde superbus, tertio iam infuistum de corporali Christi præsentia certamen renouat, aliquot alias impuden-

Petro Buffiani, Henriciani, Albigenes & alii.

Eph. 187.

Animaduertit civilis magistratus in sacramentarios.

Ioannes V. viciffus.

De Berengario.

Fulberti prædicatione.

Adelmani admonitio.

Hugonis.

puidentissimas assertiones contra Ecclesiā adiungens, vt ludum dicas fuisse Berengarij conatum, præ vt huius rabies quæ dedit, opportunitas etiam sectæ amplificandæ non desuit: incidit enim in schisma illud immane, tempore Sigismundi Imper. tribus magnæ potentia & gratia viris se pro summis Pontificibus simul gerentibus. Disputauit acerrimè, scripsit expeditè ducenta volumina, vt refert Aeneas Silius, de origine Bohemorum, cap. 35. prouocauit omnes Theologos eius ætatis ad singulare certamen propositis thesibus de Eucharistia, & Papæ antichristianismo, vt impius homo loquebatur. Habuit eandem sententiam de Eucharistia, quam Berengarius, sed verbis subdolis ita conceptam & variegatam, vt vix cognoscas eandem esse: eum verò vt parum doctum, & multiplici condemnatione infamem noluit magistrum agnoscere, se autem cum Patribus primi millenarij sentire: suamque sententiam magis mysticam & diuinam iactabat, quam vt à Prælati Cæsareis intelligi posset, sic enim Episcopos catholicos appellabat. Vnde primum Christianismi millenarium Christi esse dicebat, proximum vsque ad finem sæculi diaboli.

Eius sententia de Eucharistia.

Damnatur ab Academicis & Concilio Angliano, atque Romano, & Constantiensi.

13 Huic malo nascenti restitit Academia Oxoniensis & Theologorum iudicio pestilentem hominem vt hæreticum damnauit, & eius dogmata explosit, sed cum eò accenderetur magis, iussu Gregorij Pontificis, secundò cum suis sequacibus à Theologis damnatus est, iusiuraturam ab illis exigentibus ne impias assertiones numero 160. tueantur. Idem fecerunt Parisiensis & Pragensis Academiae. Tum verò ad synodum nationalem Londinum deductus, omnium iudicio damnatus, sed non emendatus, dimittitur. deinde in Concilio Romano similiter damnatur, & omnes eius libri de hac hæresi conscripti, cremari iubentur: in autorem autem viuum nihil grauius statuitur. Venerunt his temporibus studiorum causa Oxonium Hieronymus Pragensis, & alius ex familia Piciputrianorum, nobilis Bohemus, teste Aenea Silio, & haustum huius impuri fontis venenum, in patriam vnà cum libris istius hæresiarchæ, alacres detulerunt: & communicatis rebus nouis cum Ioanne Husto flagitioso sacerdote, totam gen-

Hier Prag. Ioannes Hus.

tem Bohemicam insanabili vulnere percusserunt. denique conculcata sacra Eucharistia, & mimicis actionibus irrita, & ludibrio exposita, resistentes duodecim doctores doctrina & sanctitate celebres in fornace calcis ardentis suffocarunt, & in cæteros catholicos grauissimè sæuerunt. Tandem colligente se Ecclesia in Concilio Constantien. memoria Vvicleffi iam mortui damnatur, & explorata eius impoenitentia ossa illius exhumata cremantur, & art. eius 45. quorum tres primi sunt contra realem Christi præsentiam in Eucharistia, anathemate feriuntur, viui exuruntur Hussus, & Hieronymus. quo exemplo catholici principes omnes, Sacramentarium furorem sanctissimis legibus, & exquisitis suppliciiis represserunt. Martinus vero totius Ecclesiæ consensu ad tollendum schisma electus, eorundem articulorum condemnationem ratam esse voluit. His hæreticis restiterunt plurimi viri doctrina præstantes, sed longè omnibus in hac palæstra excellens Thomas Vvalden. impugnato tribus voluminibus tam potenter Vvicleffo, vt nihil desiderari possit. Scripserunt etiam hac ætate ad defensionem communis fidei Græci, Nicolaus Methonen. Germanus Constantinopolit. Nicolaus Cabasilas: Marcus Ephesius, doctissimus Bessario, etiam tum cum Græci infelici schismate à nostris separati essent: sed tandem vnitis & consentientibus Græcis & Latinis in Concilio Florentino, fides catholica de præsentia Christi in Eucharistia, confirmata est. accesserunt sententiæ Academicarum, & Prouincialium Conciliorum.

14 Quare cum centum & amplius annis, hæresis aduersa inter Hussitas tantum delitesceret in Bohemia, tandem nostra ætate Andreas Carolstadius Germanus, impius & insanus homo, eandem excitauit anno Domini, 1522. eū secuti sunt Ioan. Oecolapadius Brigittanus apostata, Valdicus, Zuinglius, Martinus Bucerus apostata Dominicanus, Petrus martyr, ex canonico regulari irregularis apostata Italicus, Philippus Melancthon Germanus, Ioannes Caluinus Picardus, Theodorus Beza Burgundus: multos eiusdem erroris spiritui subiicientes, quibus se adiungerunt Anabaptistæ, Trinitarij, Athei, omnesque multarum gentium facinorosi homines,

Sacramentarij recentiorum.

mines, præter adulescentulorum & grammaticulorum turbam ingentem. His verò se opposuerunt non tantum Academicæ vniuersitates, Italiae, Hispania, Germania, & Gallia, sed etiam doctissimi homines Ekius, Cochleus, Pighius, Ruardus, & alij, atque his omnibus eruditione & sanctitate longè præstans Roffensis Martyr, cuius diuinum contra Oecolapadium, de corpore & sanguine Domini opus ipsi hæretici pertimescunt: sed etiam Concilia prouincialia, Senense, Coloniense, Treurense, Moguntinum, Augustanum, & alia plurima; & tandem generale Concilium Tridentinum, quo nullum vquam fuit sanctius, doctius & vberius, editis grauissimis decretis de sacra Eucharistia, sessio. 13. & 22. præcesserant etiam alia similia, cap. firmiter de Summ. Trinit. cap. ad abolendam de hæret. & Clement. vnica de reliquiis & venerat. sanct. Patrum etiam testimonia plurima referuntur, de consecratione. d. 2. vt autem hæc omnia veram Christi in Eucharistia præsentiam confirmant, sic omnes Sacramentarij, quibuscunque verbis ludant, sentiunt corpus Christi & sanguinem non esse in hoc sacramento, adeò vt non puduerit Bezam in celebri colloquio Possiaco exclamare, Christum tam longè abesse ab Eucharistia, quam longè abest cælum à terra.

Caluinus de existentia Christi in hoc sacramento.

15 Sed in hac impietate defendenda, omnes suos facile superat Caluinus: alij enim hoc sacramentum figuram, symbolum aut signum tantum Christi esse dicunt: Caluino hæc omnia putida videntur, & ab ipso noua finguntur. iam inquit Eucharistia est pignus, est instrumentum, energia, vis & substantia corporis: est confirmatio diuinarum promissionum in corpore, est veritas coniuncta signo per fidem, est signaculum eorum beneficiorum, quæ nobis ex Christi corpore proueniunt. Primus etiam hanc viam inuenit, vt substantia panis præfens, & corpus Christi absens, fiant vnum symbolum mirificè per fidem coniuncta. docet fidem posse rem quamlibet longissimè absentem, re ipsa præsentem sistere, vt fide & in cælum & in corpus Christi per hoc sacramentum te transferas. hinc fictitiæ existentia consentaneam manducationem exprimit: vt nihil aliud sit manducare, quam pendere ex ore concionatoris explicantis cœnæ institutionem, pas-

ci corpore Christi per fidem, fide, spiritu, mente haurire gratiam ex corpore Christi, corpus Christi esse alimentum animæ, non corporis, sacramentum spiritu, non corpore manducari: & huius generis infinitis verborum præstigiis suos mirificè ludificatur, catholicos vocans crassos comestores, anthropomorphitas, literales magistros: reliquos verò Sacramentarios, vt nimis humiliter de sacramento sentientes præ se contemnit, adeò vt audeat iactare suam sententiam & explicationem verborum Domini, tam esse excellentem & miraculi plenam, vt sua difficultate omnem captum humanum excellat.

16 Lutherani in Sacramentariis non numerantur, quia concedunt realē Christi præsentiam saltem in sumptione Eucharistia, sed simul cum ipsa panis substantia, & hac ratione, in doctrina de transubstantiatione refutati sunt: quatenus verò negant Christum verè & realiter in Eucharistia existere post consecrationem, extra sumptionem, eisdem argumentis refutantur atque Sacramentarij, cum illa concludant, Christum semper in Eucharistia substantialiter existere, perfecta consecratione, quamdiu species panis & vini permanerint. Id autem Patres ex his quatuor argumentis efficiunt, ex sacrificio & immolatione ante usum: ex asseruatione ad varias necessitates: ex delatione ad ægrotos, ad hospites pro tessera concordia & vnitate, ad domum vt postea, sumeretur: ex adoratione, cum omnis semper adorauerint ante usum. Sed potissimum argumentum est, efficacia formæ huius sacramenti ante usum, & verba Domini asserentis ante sumptionem, hoc est corpus meum; hic est sanguis meus. Nissen. in Catech. cap. 37. Trident. sess. 13. cap. 6. testimonia horum Patrum & Concilia de asseruanda Eucharistia congerit Claud. Sanct. repet. 4. de Euchar. cap. 12. ex quibus dissoluantur aduersariorum argumenta, ex actione & usu in Eucharistia institutione, ex relatione ad usum, ex cæteris sacramentis, quæ usu tantum perficiuntur, de quibus idē Claud. repetit. 10. cap. 2.

17 Hæc est Sacramentariorum historia, à primis temporibus ad nostra, deducta: quæ satis arguit & demonstrat impietatem huius erroris, cui nempe ab vniuersis catholicis tam accerrimè semper repugnatum

Historia Ecclesiastica de hæresibus vtilitas.

tum fit. Vnde ita concludet veritatis catholice studiosus: omnis in religione sententia, quæ cum primum nata & audita est, notatur & refutatur ab his, qui in pace Ecclesie eodem tempore viuunt: certissime est erronea in fide: huiusmodi autem semper fuit sententia contra veram corporis Christi presentiam in Eucharistia: est igitur erronea in fide. Ratio maioris propositionis est, quia si fuisset vera, non fuisset noua, si fuisset communis non excitasset admirationem, si autem vetus, nemo se illi opposuisset consentiente Ecclesia catholica. Huic rationi coniuncta debet esse obseruatio & nominatio personarum & temporum, in quibus communi sententia aduersa, exorta sunt. Ad hoc examen exigit Irenæus Valentinum & Cerdonem, lib. 3. cap. 4. Epiphanius Aerium in Anacephal. Tertulianus atque Vincentius Lyren. omnes hæreticos in libris, quos aduersus eosdem ediderunt.

Quæstio de presentia Christi in hoc sacramento: an existat in eo realiter & substantialiter?

Argumenta pro reali Christi presentia in Eucharistia.

Primum ex verbis Domini.

1 Sed tempus est, vt propius accedamus ad confirmandam realem & substantialem Christi presentiam in Eucharistia: primum autem & firmissimum argumentum, ex præcedenti doctrina de proprietate verborum Domini & transubstantiatione concludamus. Christus in vltima cœna asseruit esse corpus & sanguinem suum in hoc sacramento proprie, & ea verbis, vt ex scriptura & Patribus colligimus, habent vim transubstantiandi panem in corpus Christi, & vinum in sanguinem ex vi verborum, & ratione concomitantia, à corpore & sanguine post resurrectionem anima nullo modo separari potest, neque ab his omnibus diuinitas ab incarnatione vniquam separata est: existit igitur sub alterutra specie post consecrationem totus Christus verè & substantialiter. Hoc autem argumentum, quia ex verbo Dei expresso deducitur, maximum pondus apud catholicos habere debet. testimonia verò Patrum simplicis asseuerationis, etiam si perse obuia sint, quoniam tamen eadem facilitate, qua scripturæ, & maiori audacia, figurarum causatione

peruertuntur ab aduersariis, hyperbolem etiam verbis apertissime asserentibus realem Christi presentiam affigentibus, rationes ex eisdem Patribus, & ex antiqua Ecclesie praxi, accuratè concludam.

2 Sit ergo secundum argumentum pro eadem reali existentia, contra figuratiuam presentiam aut in signo, vt aduersarij affirmant. Presentia figuratiua aut in signo nullum prorsus requirit miraculum, nec talis est, vt propter eam res vna cum stupore & admiratione dicatur esse in diuersis locis, non est tanta, vt cum admiratione asseratur idem se portare, comedere, offerre, aut quicquam simile: sed hæc omnia dicuntur de Christi presentia in hoc sacramento: non est ergo figuratiua aut in signo, sed realis & substantialis. Idem efficitur, si comparemus presentiam Christi in hoc sacramento, ad presentiam naturalem in cælo vel in terra: vnde concludatur simul in pluribus locis esse, & idem corpus integrum in variis altaribus, siue eodem, siue diuersis temporibus: de his omnibus sunt plura sanctorum testimonia. Chrysosto. lib. 3. de sacerdotio, o miraculum, inquit, qui cum Christo sursum sedet, eodem temporis articulo omnium manibus tractatur. idem hom. 2. ad pop. Antioch. & homil. de diuitiis & paupertate. Bernard. ferm. de cœna Domini, de existentia in pluribus altaribus, Chrysosto. 1. Cor. homil. 24. in episto. ad Hebr. homil. 17. his verbis, in multis locis offertur, non plures Christi, sed vnus vbique Christus, hic & illic plenus existens, vnum corpus, & non multa corpora. Eadem omnino Ambros. ad cap. 10. Hebr. & Primasius hom. penè æqualis. Ex hac reali existentia Christi in hoc sacramento concludit D. Augu. Cóc. 1. ad titulum Psalm. 33. verum esse, quod legebat iuxta septuaginta, ferebatur in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait, hoc est corpus meum, quod solum fideles nosse ait, Cóc. 2. quod si hæc existentia esset in signo tantum, inanis esset & superuacanea hæc Augustini inquisitio, cum nemo sit omnium, qui non possit sui corporis memoriale signum portare. eadem ratione verè dicitur Christus sanguinem suum bibisse, Chrysost. hom. 83. in Matth. & D. Hieron. ad q. 2. Hedibie; Dominus, inquit, Iesus ipse conuiuia & conuiuium, ipse comedens & qui comeditur;

Secundum, ex miraculis, quæ ad existentiam Christi realem in Eucharistia necessario adiunguntur.

ditur, & Nyllenus oratione. 1. in diem 3. Paschæ.

3 Idem etiam confirmat summum miraculum, quod in manducatione sacramenti contingit. Christus enim in hoc sacramento sumptus non consumitur, non digeritur, non egeritur, non imminuitur, diuiditur aut corrumpitur. Sic D. Andreas ad crucem ductus dixisse fertur, immaculatum agnum in altari offero, cuius carnem postquam omnis populus credentium manducauerit, agnus integer perseverat & viuus. Vnde D. Cyprian. de cœna Domini appellat cibum inconsumptibilem, quo vtique consumpto, inquit, interiret omnis religio. & infra, nulla panem hunc multitudo consummit; nulla antiquitate veterascit. Idem ex Augustino refert Beda, 1. Corinth. 10. siue sumatur Christus in toto sacramento, siue in quauis particula, & Emiffen. homil. 5. de Pascha. Cyril. Hierosoly. mystag. 5. panis, inquit, hic non in ventrem descendit, aut in secessum mittitur, sed per te totum ad corporis & animæ utilitatem distribuitur. Ad idem pertinent omnia loca, in quibus comparatur Christus existens in sacramento, ad species panis & vini, aut ad sensum nostrum, aut ad existentiam, quam habet in cælo, de quo refert Beda pluri. ma ex Augustino cap. citato, qui de eodè differit. lib. 3. de Trinitat. cap. 10. D. Epiphani. in anchorato, Chrysosto. homil. 83. in Matth. Ambros. lib. 4. de sacramentis, cap. 4. de consecrat. dist. 2. cap. omnia, Cyrillus referente D. Thoma in Cate-na, Lucæ, 22. Theophil. Marc. 14. Omnis igitur hæc veterum disputatio de propria Christi & aliena specie, de causis cur se in sacramento occultauerit, de quæ dubitatione aut desiderio plebis eum visibiliter conspiciendi, vanissima esset, si non aliam quam figuratiuam presentiam aut in signo intelligerent: quare certum est realem & substantialem intellexisse.

Tertium, ex hypostatica natura vari Christi in hoc sacramento existentia.

4 Tertium argumentum fit, ex hypostatica naturarum Christi subsistentia in Eucharistia, hoc modo conclusum. existit in hoc sacramento caro & corpus Christi viuificum, ex coniuncta sibi hypostatica diuinitate: existit igitur Christus realiter & substantialiter, & non figuratè & in signo tantum. antecedens deduci po-

test ex variis Patrum testimoniis, Concilium Ephesinum in Episto. synodica ad Nestorium; damnat eum, quod diceret, sanctificatam tantum puri hominis communem carnem esse in Eucharistia; & non carnem ipsius Dei; quia aliter non esset viuifica, nec sanguis eius esset Christi Redemptoris. Theodoretus dialogo, 2. docet, in Eucharistia ipsam personam Christi duplici natura constantem existere. Idem confirmat ex D. Ignatio, dialogo 3. Theophil. ad cap. 6. Ioannis, Cyrillus lib. de fide ad Theodosium, lib. de recta fide ad reginas, lib. 4. in Ioann. cap. 15. Hilar. lib. 8. de Trinitat. verè inquit, verbum caro factum est, & nos verè carnem verbum cibo Dominico sumimus. idem confirmant nomina verè hypostatica, quibus Christus præfens in hoc sacramento exprimitur, cum non possint ad figuralem existentiam, & in signo tantum accommodari. Bernardo dicitur præfens sponsus Ecclesie: Chrysostomo, Christus crucifixus, sursum sedes, quod summum est, Dominus, redeptor, sanctus sanctorum: Augustino ipse Iesus; pretium nostrum, is qui deleuit chirographum decreti, peccus, ouis noui testamenti: Cyrillo Emmanuel, verbum caro factum: Cypriano sanctum Domini; sanctum Dei nostri: Basilio agnus Dei: toti denique Ecclesie Deus & homo est in hoc sacramento. Quædam etiam corpori & sanguini Domini ab antiquitate in hoc sacramento attribuitur, quæ nullo modo conuenire possunt nisi existentia Christi reali & substantiali, Optatus lib. 6. inquit, altare est sedes corporis Domini, calices portatores sanguinis. Ambrosio in oratione de fat. corpus Christi inuoluitur in orario, id est, stola: Hieronymo ad Rusticum, corpus est in vimineo canistro; sanguis portatur in vitro: Cypriano de lap. iacet in arca, contrectatur manibus; concluditur puellæ visceribus: toti denique Ecclesie seruatur in pixide. ex quibus planè intelligitur, Patres non aliam Christi presentiam in Eucharistia agnouisse, quam verè realem & substantialem.

Quartum, in omnipotentia Dei, quæ in hoc sacramento deprehenditur.

5 Quartum argumentum fit, ex omnipotentia Dei; quæ in existentia Christi in hoc sacramento à Patribus obseruatur. Si enim ad existentiam Christi in hoc sacramento

Comment.in D.Tho.tert.part.

ramento, necessaria est Dei omnipotentia, certè non est in signo tantum, ad quã non indigemus Dei omnipotentia. Sic D. Ambros. cap.9. de his qui myst. init. adducit maxima quæque miracula veteris & noui testamenti, vt contuincat, Christum omnipotentia sua potuisse verè secundum rem se nobis præsentem sistere. D. Iustin. in 2. Apolog. comparat hoc miraculum incarnationi, quod vtrumque sit ab eodem verbo Dei effectum. Cyrillus Hierosolym. mystag. 5. aquam, inquit, aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, & non erit dignum, cui credamus, quòd vinum in sanguinem mutauerit? Cyprianus de cœna ait, ineffabiliter infundi diuinam essentiam, & omnipotentia verbi factam carnem proficitur. Vnde Chrysofost. homil. 83. in Matth. inquit, non esse virtutis humanæ hæc opera, quæ Christus in cœna fecit. Sed optimè diuus Irenæus, lib.4. cap. 34. probat contra Valentinum, quòd Deus creator mundi, sit Pater Christi, hoc ipso fundamento, quod Christus fecerit carnem suam ex pane, quomodo, inquit, constabit eis Valentini sectatoribus, illum panem, in quo gratiæ actæ sunt, esse carnem Domini sui, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, idest, verbum eius per quod lignum fructificat, & defluunt fontes. Multa de hac re Emisenus, homil. 5. de Pascha, & Damascenus, lib. 4. de fide, cap. 14. Ad idem argumentum plurimum valet, quod Patres admonent, tantum miraculum sola fide percipi posse, non sensus aut intelligentiæ nostræ facultate. Itaque maximè laborant, vt omnes hic suis sensibus diffidant, soli Christo affirmanti fidant, omnem incredulitatem longè amoueant, omnem dubitationem circa mysteria prorsus abiiciant: sæpè inculant longè abesse ab obedientia & professione Christianorum, perspicuam Domini asseuerationem ambigam facere, vel aliorum trahere, quam ipse dixit. Quæ omnia Cyrill. mystag. 4. vno penè verbo complectitur, cum ait, quamuis sensus tibi suggerat panem, tamen corpus est secundum ipsius verba: fides te confirmet, ex sensu ne iudices: nulla tibi post Domini verba subeat dubitatio. Epiphanius in Ancorato, qui non credit esse verum,

In hoc sacramēto fides & verbo Dei, nō ratio nibus humanis aut sensibus firmendum est.

sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Chrysofost. homil. 83. in Matth. credamus vbi que Deo, nec repugnemus ei, etiamsi cogitationi absurdum esse videatur, superetque & sensum & rationem. Nam verbis eius defraudari non possumus, nec falsa esse possunt: at sensus deceptus est facillimus. Hilarius, lib. 8. de Trinitat. sic Dominus ait, caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus: de veritate ergo carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Ipsius enim Domini professione, & fide nostra verè caro est & sanguis. an hæc veritas est? contingat planè iis verum non esse, qui IESVM Christum verum Deum esse negant. Eadem sententia est in D. Aug. sermo. 2. de verb. Apost. in D. Leone, sermo. 6. de ieiunio septimi mensis, in D. Cyrill. Alexand. lib. 4. in Ioann. cap. 23. in Damasc. lib. 4. cap. 14.

6 Quintum argumentum est præcedenti de omnipotentia valdè coniunctum, ex miraculis, quæ ad huius rei confirmationem Deus variis Ecclesiæ temporibus operatus est: iis præsertim, quibus de reali Christi præsentia in Eucharistia dubitatum est. antiquissima primum & pauca referam, deinde recentiora. Apud Cypria. sermo. 5. de lapsis sacratus sanguis de ore infantis & visceribus gentiliis sacrificiis pollutis mirabiliter erumpit: maiorem natu puellam ad furorem & mortem adigit: alteri indignè accedenti hostia mirabiliter inflammat: alteri propter simile scelus vertitur in cinerem. Apud Petrum Diaconum in vita Gregorij Magni, dubitanti scæminæ mutatur in lapidem, ipso Gregorio administrante. idem accidit mulieri scætae Macedoniæ sub Chrysofostomo, vt refert Sozom. lib. 8. capite 5. & Nicephor. lib. 13. cap. 7. histor. Ecclesiast. apud Ambrosium, sit Satyro fratri in sacra hostia collo appensa salutare miraculum. Apud Prosp. lib. 4. prædicti. cap. 6. perceptus sacer sanguis puellam immundo spiritu liberat. posteriora miracula, quæ post contrariam hæresim in Ecclesia exortam, & populi maiorem dubitationem, à Deo ostensa sunt, longum esset enarrare. referuntur à Paschasio, cap. 14. lib. de corpor. & sanguine Domini, à Guitmundo, lib. 3. Algero lib. 1. cap.

Quintum argumentum ex miraculis realem Christi in Eucharistia præsentiam confirmantibus.

Quæst. lxxvj.

cap. 13. vbi refert miracula, quibus Berengarius conuictus est. Illustria etiam fuerunt miracula tempore Vvicleffi, ex quibus Vvaldens. tomo. 2. cap. 63. vnum hoc refert. Quidam Vvicleffi sectator, coram regni cancellario, iubetur suam fidem de Eucharistia profiteri, pariterque adorare: respondente autem blasphemo, verè dignior est aranea reuereri, statim de alto culmine tecti descendens ingens & horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit, & vt intraret per polluta labia mirum inmodum laborauit, & multorum manibus vix potuit prohiberi.

Sextum ex complemento figurarum & dignitate Eucharistia.

7 Sextum argumentum est ex comparatione huius sacramenti, vel ad præcedentes de eo in veteri testamento figuras, vel ad reliqua noui testamenti sacramenta. Si enim Christus non sit in Eucharistia, nisi vt in signo, figuræ non fuisset veritate inferiores, manna non minoris efficaciam, quam panis, quem dedit Dominus, contra quam ipse asserit Ioann. 6. panis Helia fortior cibo Christi, esca Moysis non minus vera, quam panis Patris cælestis, quod scripturis & Patribus planè repugnat. Deinde nulla esset causa, cur Eucharistia diceretur sanguinis & corporis sacramentum, & non alia noui testamenti sacramenta, cum omnia vim & virtutem passionis corporis & sanguinis Domini representent, vt illius signa instrumentalia: nullus autem Euangelista, Concilium aut Theologus, aliquod ex aliis sacramentum corpus & sanguinem Domini vocauit, aut sumendo aliud sacramentum, dicitur bibere sanguinem aut crucifixum, vt loquitur D. August. in Psalm. 33. vnde D. Thom. lib. 4. contra Gent. cap. 61. rationem reddit, cur Eucharistia ex omnibus sacramentis verè sit & vocetur corpus Domini: quia nèpè aliter generans generato, aliter nutrimentum nutrito coniungitur: generans virtute & similitudine, nutrimentum substantia: illo modo coniungitur nobis Christus in baptismo, hoc autem modo, in Eucharistia.

Septimum argumentum ex adiunctis & consequentibus.

8 Septimum argumentum, ex variis adiunctis, & consequentibus necessariò realem Christi præsentiam in Eucharistia, cuiusmodi sunt, realis Christi existentia in altari post consecrationem, extra omnè

Art. 1.2.&4. 60

vsu & sumptionem: grauitas peccati indignæ sumptionis, de qua Chrysofost. homil. 83. in Matth. & 45. in Ioan. Hefych. lib. 6. in Leuit. cap. 26. Ambro. ad 10. cap. Hebr. Orig. in Psalm. 37. Basil. cap. vlti. de baptismo, Hiero. contra Iouinian. lib. 2. & in cap. 1. Malach. Cyprian. lib. 3. epist. 15. idem confirmat illa vera sententia, quòd mali accipiant etiam corpus Christi, de qua D. August. lib. 2. contra Iulian. Petilian. cap. 47. & epist. 162. & lib. 1. contra Crescon. cap. 25. & post collationem, cap. 7. huc etiam pertinet catholica de sacrificio nostro sententia, cuius ratio soli vero corpori Christi in nouo test. attribui potest, vt suo loco plenius ostendatur. Pertinet etiam antithesis veteris & noui testamenti, quod in illo potus sanguinis prohibetur, in hoc præcipitur, vt inquit Cyprianus de cœna Domini, & D. August. epist. 88. ad Casulan.

9 Octauum & vltimum argumentum, habet vtilem & per necessariam summe rei doctrinam de admirabili effectu huius sacramenti, in corpus & animam hominis, qui percepta dignè Eucharistia, non solum ipiritu, affectuque animi, Christo mirabiliter coniungitur, sed etiã corpori Christi, suo corpore, vere & realiter vnitur & coniungitur, non quidem hypostatica vnione, aut cõfusione vtriufque corporis, sed reali contactu, vt verè caro Christi nostræ carni secundum rem coniungatur, & ea ratione omnes qui hoc sacramentum percipiunt, propter hoc tertium, cui coniunguntur, vnum corpus esse dicantur.

Octauum ex cõiunctione reali corporis Christi cum nostra carne per contactu.

Quæstio, an Christus sumentibus hoc sacramentum reipsa coniungatur.

1 Sed vt hoc argumentum apertius & exactius concludatur, explicare oportet, quæ nã sit hæc corporis Christi & nostri per Eucharistiæ sumptionem vera & realis coniunctio, distincta ab spiritali, quæ fit per gratiam infusam virtute huius sacramenti. Primum igitur animaduertatur tria esse corporum genera, vnum quod vno spiritu & forma cõtinetur, vt sunt omnia naturalia & continua, vnde vocatur. †, Alterũ est quod ex

Substantiarũ vno, & corpore vno multiplem.

† ἕν ὄνομα.

Comment. in D. Th. tert. part.

συνήμειον

Arist. 5. lib. meteor. 6. Sen. lib. 17. ep. 2. Plat. lib. de cōnub. praeceptis. l. verū myx-tura D. de usu capion. l. 24. s. item ad D. de rei vend.

se contingentibus & coherentibus constat & ipsa iunctura sunt & dicuntur vnū, vnde Græcè dicitur, sicut ædificium, nauis. tertium est quod ex distantibus & solutis componitur, officio tamen & iure coherentibus, vt populus, legio, senatus, grex. Hęc igitur tria vnum dicuntur, sed primū perse est vnū, quia partes coalescūt & cōueniunt in vnam naturam, reliqua quodā modo sunt vnum, quia aliquid vnum vel habent, vel agunt & patiuntur, vel ad aliquid vnum pertinet. Ad huius distinctionis similitudinē in Theologia plures personæ dicuntur vnum, ex consubstantialitate & vnitae substantiæ, & duæ naturæ vnum in persona filij Dei, per incarnationem: nos verò sumentes Christum sacramentaliter efficiuntur vnū coherentia & cōnexionē reali carnis, vel vtriusq; corporis contactu, quamuis mediis accidentibus sacramentalibus, sine confusione tamen nostre substantiæ cū Christi substantiæ, & sine assumptione nostræ naturæ ad personā & hypostasim verbi Dei. efficiuntur etiam vnum cum Christo dignè sumentes Eucharistiam ad similitudinem eius, quod vnū tertio modo esse diximus per infusionem gratiæ. primo modo efficiuntur vnum cum Christo, vt homo est, reali coniunctione & contactu substantiarum: secundo verò modo efficiuntur vnum spiritualiter.

Patrum testimonia infra notantur.

2. Idcirco Patres illam vnionem vocāt corporalē, naturalem, substantialem, carnalem, quia fit inuicem coherentibus corporibus, naturis substantiis, & vtraq; carne, Christi, scilicet & nostra: alteram verò vnionē vocant spiritualement, per habitudinem & concordiam affectuum, animorum, voluntatum, non autem substantiarū. Ex priori dicunt nos concorporeos & consanguineos, & commistos cum carne Christi: ex posteriori affirmāt nos constituere mysticum Christi & Ecclesiæ corpus. cum autem vsurpant commissionē, non intelligunt propriē confusionē Christi & nostræ carnis in tertiam aliquam, quia hoc impium est, cū caro Christi post resurrectionem sit omnino impassibilis Rom. 6. sed intelligūt veram & realem vtriusque carnis coniunctionem & coherentiam, mediis tantum accidentibus sacramentalibus. Sic etiam incarnationis dicitur aliquādo à D. Augustino com-

missio, & à Græcis, vt constat ex Damasceno, lib. 4. de fide. cap. 19. cum tamen negent esse confusionem naturarum, & affirmant tantum esse vnionem hypostaticam & personalem.

μίσξις & κρῆσις.

3. In hunc sensum accipiendæ sunt similitudines Patrum, explicantes eandem vtriusque carnis coniunctionem per Eucharistiæ manducationem. Prima est D. Cyrilli ex cera liquefacta, quæ alteri ceræ liquefactæ permiscetur. Altera est Nysseni Chrylostomi, Cyrilli, ex fermento, quod farina prius commiscetur, vt illi vim suam impertiat. Tertia est sanctę scripturæ, & à Patribus repetita, de coniunctione maris & sceminæ, quatenus prodit vna caro. Quarta est Cypriani & Nysseni ex antidoto & malagmate, quo inueteratus morbus curatur. Sic enim morbus nostræ carnis inueteratus, malagmate carnis Christi pellitur.

Similitudines realis vnionis Eucharisticæ.

4. His igitur positis, secundum rectam fidem asserendum est, per dignam Eucharistiæ sumptionem non tantum nos Christo coniungi spiritualiter per gratiā, sed etiam corporaliter, per realem contactum & coherentiam carnis Christi cum nostra, qui propriè dici potest realis contactus & viuificus. Prima p. de vnione spirituali per gratiam spirituale infusam, nullam admittit dubitationem, vel apud hæreticos, vel apud catholicos: vnde effectus proprius huius sacramenti, est gratia vnionis, id est, quæ nos vnū gratiæ infusione cum Christo efficit, vt constabit apertius infra in doctrina de effectibus huius sacramenti. Altera vero p. de corporali contactu & viuifico explicanda est ex confessione catholica Berengarij, quæ refertur de consecr. d. 2. cap. ego Berengarius, quatenus inquit, à sumentibus hoc sacramentum corpus & carnem Christi atrectari, tangi, atteri, frangi, per aliena panis & vini accidētia sensibilibiter, vt substantia naturalis per propria accidentia. quare vt contactu, substantia substantiæ coherent, & coniungitur, sic etiam caro & sanguis Christi sacramentaliter sumptus, nostræ carni coherent & coniungitur, nec aliter tactus carnis cum carne potest esse. Itaque hic contactus non est conuersio aut mutatio vnus carnis in alteram: neque est vnio nostræ carnis, quæ terminetur ad substantiam verbi diuini: sed tantum

Sententia catholica, de cōtractu carnis Christi & nostræ per Eucharistiā dignè sumptæ.

Explicitio sensus.

Quæst. lxxvj.

Ar. 1. 2. 3. & 4.

tantum viuificans carnis Christi coherentia & coniunctio cū nostra carne, quæ viuificatur. cū enim caro Christi post resurrectionem sit impassibilis, vt colligitur ex c. 6. Rom. & humana natura verbo Dei vnita, sit singularis, fieri non potest, vt hic contactus sit per aliquam mutationē carnis Christi, vel per nouā vnionē personalem cū verbo Dei. sed quia indigni & peccatores sumunt etiam realiter & substantialiter carnem Christi in Eucharistia, atrectant & tangunt: & hic contactus, de quo agimus, tantum conuenit dignè Eucharistiā sumētibus, ideo viuificus à nobis appellatus, nempè per quem efficitur vt caro nostra promptè obediēs spiritui, carni Christi persimilis efficiatur, & ad immortalem vitam resurgere possit, quæ sunt duo effecta huius viuifici contactus. 5. Sensus igitur sententiæ propositę est, nos copulari, atque corporaliter Christi carni coniungi quomodo duo distincta corpora maris & sceminæ, permanentia in sua indiuidua natura & hypostasi distincta, propter intimam mixtionem & contactum ad generationem vnus prolis, dicuntur vnum & idem corpus: aut quomodo ferrum & stannum in vnam massam coacta, vel ligna diuersa clauis coniuncta, & similia, propter firmam ex contactu contiguitatem, vnum esse dicuntur: aut qualis inter infantem & nutricē, dum ita ille hanc attingit corporaliter, vt eius natiuo & interno humore nutriatur, est societas & coniunctio. sed corporum humanorum ad sobolem procreanda in intimo naturæ voluntatisque vinculo initus contactus atque coniunctio est planè simillima: vt statim apertius cōstabit, nisi quod nostra hæc Eucharistica cum Christo copulatio tanto arctior est, & naturæ magis intima, quanto maior existit vnio cibi & eo vescentis, quam eorum, qui procreationis causa commiscuntur. Vnde Cypria. de cœna Domini, hæc, inquit, coniunctio seu vnitas per Eucharistiā, non quidem vsque ad consubstantialitatem Christi, sed tamē vsque ad germanissimam quandam societatem peruenit. Hanc igitur sententiam sic explicatā, veteres Patres dogma fidei censent esse, adeo vt D. Cyrill. lib. 10. in Ioan. c. 13. alienum à fide existimet contrā sentientem, & Hilar. lib. 8. de Trin. in atheis numeret.

6. Confirmatur autem primū ex sancta scriptura, Ephes. 5. viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiā, & tradidit semetipsum pro ea. viri debēt diligere vxores suas vt corpora sua: nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed eam fouet & nutrit, sicut & Christus Ecclesiā, quia mēbra sumus corporis eius, de carne eius & ossibus eius; propter hoc relinquet vxor suā, & erunt duo in carne vnā. Cōparat Apostolus coniugiū Christi & Ecclesię, Adami & Eue primo matrimonio, aut cuiuscumque alteri, quatenus in eo sit vna caro per cōmitionē. Adami autē & Eue fuit præterea vna caro origine, quia ex carne Adami, Eue caro formata est. Sic igitur ad reformationem & instaurationē carnis nostræ, oportet nos carni Christi coniūgi, vt efficiamur vna caro secundū contactum, & ex contactu ad similitudinem carnis Christi reformata nostra carne. sic veteres Patres, præsertim Irene; necessarium esse concludunt, carnis Christi cū nostra contactum, quod nisi per dignam Eucharistiæ sumptionem fieri nequit; vt ad immortalē vitam vegetemur. 7. Vnde constat non conuenire proposito D. Pauli explicationem de matrimonio sola fide & consensu contracto, vt inde concludatur nos similiter vnum effici cū Christo sola vnione spirituali: quia caro & ossa, quorū coniunctionē D. Paulus proponit, non possunt de matrimonio, sola promissione & consensu, contracto, intelligi; per hanc enim promissionē vt scriptum est, 1. Cor. 7. mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: & ideo ante consummatū matrimonium potestate tantum est vnū corpus & vna caro: in cōsummatione verò, actu & re ipsa, quomodo D. Paulus loquitur, vt similiter Christi & Ecclesię consummatum & perfectum matrimonium intelligatur. recedat procul omnis turpitudine & inhonestas ab huiusmodi comparatione, & remaneat sola vnitate carnis per contactum consideratio, vt à diuo Paulo proponitur, quod si quis contendat, D. Paulum loqui de vnitate matrimonij, quæ fit per cōsensum: & ideo ex ea similitudine tantū cōcludi vnitate spiritus per Eucharistiā, non autē per corporum contactum: is habet sibi repugnantem eundem Paulum; Hh 5 1. Cor.

Confirmatio ex scriptura.

Christi & Ecclesię perfectum & consummatum matrimonium per dignam Eucharistię sumptionem.

Vnio matrimonij persimilis vnioni Eucharisticæ.

Commen. in D. Tho. tert. part.

1. Corinth. 6. ubi ostendit vnam carnem fieri ex duobus in coniunctione, ubi non est legitima illa potestas per consensum, propter corporum permissionem, ostendens etiam incortatorem fieri membrum meretricis, & vnum cum ea corpus, propter eadem realem commixtionem. hæc igitur est coniunctissima vnio, quæ efficit, vt Ecclesia dicatur corpus Christi, sponsa Christi, & nos membra corporis eius, de carne eius & de ossibus eius, & ideo signum eius accommodatissimum est coniugium.

8 De eadem arctissima vnione, est illud, 1. Corint. 10. calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus, multi sumus omnes, qui de vno pane participamus. cuius loci in hunc sensum præclarissimus est commentarius peruetusti scriptoris Haimonis. & quidem panis nomine carnem Christi sub figura panis intelligi antecedentia de calice & sanguine euincunt. de pane enim cõmuni solum dici posset, quod nos efficit vnum specie, id vero mirabile & insolitum non esset, vt D. Paulus concludere voluit: loquitur ergo de carne Christi, quæ vna numero existens, nos omnes in eadem connectit, & admirabilem sanctorum communionem efficit. Cyrill. lib. 4. pentabibli, referente Turriano lib. 1. pro canon. Apost. cap. 24. Ad idem valet illud 1. Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur. non enim quia spiritu credimus nos ex Adam propagatos, mortem contraximus; sed quia re ipsa & secundum substantiam, carnem nostram de illius carne deriuamus: quare vt similitudo retineatur, non viuificamur in Christo secundum spiritum tantum, sed etiam reali contactu suæ carnis nostra caro exiit mortalitatem, & ad immortalitatem instauratur. Sic expendunt hanc similitudinem Ignatius, Cyprianus, Nyssenus, Chrysostr. Cyril. Alexand. vt sicut manducatione vetiti cibi, Adam interitum sibi comparauit, & ad posteros naturali generatione transmisit, sic cibo vitali carnis Christi manducato, reuocandam esse carnem nostram ad immortalitatem: & caro quæ fuit sedes mortis, sit se-

des immortalitatis, per carnis Christi participationem.

9 In eundem sensum Patres ponderant hæc testimonia, Ioann. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die, id est corpus, quod comedet, resuscitabit eum: & amen amē dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, id est in corpore vestro, inquit Cyrillus. Similiter exponunt illud Ephes. 3. gentes esse concorporales & participes, & illud 2. Pet. 1. vt efficiamur diuinæ naturæ cõsortes: denique illud Ioann. 15. Ego sum vitis, vos autem palmites. Ex his verò omnibus hoc argumentum confici potest pro reali Christi præsentia in Eucharistia; cum comedimus Eucharistiam, non tantum anima spiritu Christi pascitur, sed corpus corpore Christi vescitur: ex qua manducatione per naturam instrumenta realiter intra nos recipitur, atque substantiæ nostræ coniungitur, vt cæteri cibi, sine tamen vlla mutatione: sed hæc fieri non possunt per præsentiam figuratiuam & in signo tantum: realiter igitur & substantialiter exhibetur in Eucharistia, propositionis partes omnes, Patres ex citatis testimoniis colligunt. Chrysostr. hom. 45. in Ioannem, inquit Christum per corpus suum vnum fieri re ipsa nobiscum, & non tantum per dilectionem, tangi à nobis, manducari, & carni suæ dentes infigi. eandem vnitatem, Cyril. lib. 10. in Ioann. cap. 13. vocat naturalem, & eam secernit ab ea, quæ fit per dilectionem. sed D. Hilarius lib. 8. de Trinitat. subliorem Theologiam de eadem vnione tradit, conferens eam ineffabili immetoni aut mutæ inexistentiæ diuinarum personarum, quam nostri Theologi circuncessionem interpretantur. per hanc enim vt inquit August. lib. 6. de Trinitat. cap. vlt. & D. Tho. explicat, 1. p. q. 42. art. 5. singula existunt in singulis, & omnia in singulis, & omnia in omnibus, & vnum omnia. habet autem perichoresis hæc & distinctionem personarum, & intimam conationem essentiæ: sic verò Christus Ioannis 6. tradit hanc mutuam coexistentiam ipsius & nostri per huius sacramenti manducationem, his verbis, qui manducat meam

Argumentum pro præsentia reali Christi in Eucharistia ex coniunctione eorum.

περιχώρησις

Quæst. lxxvj.

meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Deinde eandem intimam coniunctionem vnâ cum eius effectu, suæ & Patris communis vitæ & existentiæ secundum diuinitatem ita confert, sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, ipse viuet propter me.

10 Hæc considerans diuus Hilarius, Eucharisticam Christi nobiscum coniunctionem in similitudinem accepit, ad informandam aliquo modo consubstantialitatem Patris & Filij, & contra hæreticos Arrianos defendendam: vt hoc exemplo intelligas, coniunctionem, de qua agimus, adeo fuisse veteribus Patribus receptam & probatam, vt eam solidissimum fundamentum constituerint, ad maxima quæque fidei mysteria explicanda & defendenda. Concludit igitur Hilarius lib. 8. his verbis: interrogo istos, vtrum per naturam veritatem Christus hodie in nobis sit, an per concordiam voluntatis? Si enim verè verbum caro factum est, & verè cibo Dominico verbum carnem sumimus, naturamque carnis suæ sub sacramento nobis admiscuit, tunc vnum sumus, quia & in Christo Pater, & Christus in nobis est. quisquis ergo naturaliter Patrem in Christo negabit, neget prius non naturaliter vel se in Christo, vel Christum sibi inesse. Si verè igitur sub mysterio carnem corporis sumimus, & per hoc vnum sumus, quia Pater in eo est, & ille in nobis, cum naturalis per sacramentum proprietatis, sit sacramentum perfectæ vnitatis. & inferius, hæc, inquit, à nobis idcirco commemorata sunt, quia voluntatis tantum inter Patrem & Filium vnitatem hæretici mentientes, vnitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, quasi nobis ad Filium, & per Filium ad Patrem, voluntate tantum religionis vnitis, nulla per sacramentum carnis, naturalis communionis proprietatis indulgeretur.

Communis sanctorum admirabilis inter se & cum Deo, per Eucharistiam manducationem.

11 His verbis exprimitur admirabilis vnio & communio Christianorum inter ipsos & cum Deo, cuius vinculum & nexus est caro Christi in Eucharistia sumpta, vt per hanc manducationem, omnia nostra ad vnam numero diuinitatem recapitulentur: sumpta enim digne Eucharistia coniungimur re ipsa carni Christi, in

Ar. 1. 2. 3. & 4. 62

qua subsistit persona filij Dei, in quo est Pater, & in vtroque Spiritus sanctus: & ideo necessariò, omnibus diuinitatis personis re ipsa, medijs accidentibus sacramentalibus, coniungimur. Vnde in nostram carnem admirabiles effectus deriuantur. Cum enim per incarnationem facta sit caro humana Christi viuificatrix, & non vt in nobis, morti & peccato obnoxia, cum manducata Eucharistia carnem nostram attingit, eandem instaurat ad similes vitæ immortalis proprietates, vt sit omnis caro humana vnitate simillium proprietatum vna. Vnde verbum Dei assumptam ex nobis carnem reddit & exhibet nobis infinitis partibus meliorem: & quia non decuit omnem carnem in vnitatem personæ assumi à verbo Dei, per hanc assumptæ carnis cum nostra coniunctionem, reuocatur omnis caro ad obedientiam spiritus, & ad immortalem vitam, à qua peccato primi parentis deciderat, sed perfectius & vberius. Nostra enim substantia carni Christi in sancta communionem secundum contactum concorporata, vitæ diuinæ quasi quoddam femine donatur, vnde resurrectionis ac immortalitatis capax fiat: illius nimirum sancti corporis propria energia, quod propter vnitum verbum, prius ad vitam excitatum est. quod significatur illis verbis Ioann. 6. qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die: hoc est, inquit Cyrillus, corpus, quod comedit, resuscitabit eum. quod amplius exponens lib. 4. in Ioann. cap. 14. & 15. & sequent. affirmat Christum vt ad hanc rem carne sua vt instrumento diuinitatis, non aliter quàm fecit in resuscitatione filie principis synagogæ, Matth. 9. aut vnici filij viduæ, Luc. 7. quos tactu corporis sui ad vitam restituit. quam disputationem his verbis concludit: quamuis propter naturam carnis corruptibiles simus, tamen participatione vitæ, ad vitæ proprietatem reformamur. oportuit enim certè, vt non solum anima per Spiritum sanctum in beatam vitam ascenderet, verum etiam vt rude atque terrestre hoc corpus, cognato sibi gustu, tactu, ac cibo, ad immortalitatem reduceretur, sic ille. Tertullianus

Effectus vnionis Eucharistie

Commen. in D. Tho. tert. part.

tul. verò lib. de resurrect. car. de eadem re aperte inquit, caro nostra corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo faginetur. non possunt ergo separari in mercede, hoc est resurrectione, quas opera coniungit. Hinc etiam Gregor. Nyffe. in oratione Catech. magna, sapienter disserit, quomodo contra illud venenum mortis, per primum peccatum in nos intimè transfusum & infixum, hoc singulare medicamentum in ipsa viscera nostra traiectum, rursus vitam immortalē donet, mortemque repellat.

12 Irenæus etiam eandem sententiam mirabili sapientia considerans, potenter conuicit veteres Saducæos, Valentinianos & alios hæreticos super carnis resurrectione ex manducata carne Christi in Eucharistia, eiusque cum nostra substantia incorporatione. Sic enim ait lib. 4. c. 34. quomodo dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? ergo aut sententiam mutant, aut abinuant offerendo, quæ prædicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistia, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. & lib. 5. non longè ab initio, quomodo carnem negant capax esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum est eius, quem admodum Apostolus ait, de carne eius, & de ossibus eius. Non enim de spirituali aliquo homine loquitur aur inuisibili, sed de eo, qui ex carne & ossibus est, qui corpore & sanguine eius nutritur ac augetur. Dicitur autè nostra caro, Christi carne sibi cõiuncta nutrirī & augeri, sine vlla mutatione, quæ carni Christi post resurrectionem omnino conuenire non potest: sicut dicitur Christus Ephes. 5. fouere & nutrire Ecclesiam. remoue itaque mutationem, & remanet perfecta nutritio & cõseruatio. Si cui autem suboriat dubitatio de illis, qui nunquam perceperunt corpus Christi, decedunt tamen in gratia baptismali, vel in gratia per pœnitentiam, quomodo illi dicantur vnum corpus cum Christo, & quomodo resurgent ad immortalē vitam: cum tamen recta fides doceat omnes in gratia Christi decedentes ad immortalē vitam resurre-

cturos, duplex responsio adhiberi potest: vna, quòd in voto Eucharistiam percipiunt, & cum necessitas excludit reale sacramenti sumptionem, confert Deus effectum sacramenti per se sine sacramento, quia voluntas tunc pro facto habetur. cum autem gratia alterius sacramenti, sit inchoatio & via per se ad gratiam perfectam, quæ hoc sacramento confertur: quicumque in gratia decedit sine hoc sacramento, virtuale habet votum ad hoc sacramentum vt in gratia perficiatur.

13 Idem dicendum est de vi resurgendi ad immortalē vitam, quam vim diximus tribui hoc sacramento, nempe quod à Deo tribuetur quicumque decederit in gratia, per votum implicitum huius sacramenti, cum necessitate constringitur, ne actu sacramentum hoc percipere possit. Præterea ex scriptura potest altera responsio colligi. Triplex enim in sancta scriptura assignatur causa resurrectionis nostræ & immutationis ad immortalē vitam: prima est, potentia Dei & vox filij Dei excitantis & segregantis pios ab impiis: altera est virtus Spiritus sancti, qui nobis donatur, sicut scriptum est Romano. 8. qui suscitauit I E S U M à mortuis, suscitabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. ille itaque fouet membra nostra ad immortalē vitam, etiam sine reali manducatione corporis Christi in Eucharistia. Tertia causa est homogenea & coniuncta cum carne nostra reali contactu, & hæc tantum est caro Christi in Eucharistia manducata, hoc autem modo, huiusmodi contactus est causa nostræ resurrectionis ad immortalē & æternā vitam. Si quis præterea quærat, sit ne prior natura contactus hic realis sumpta Eucharistia, quam gratiæ habitualis & Eucharistica infusio: respondendum videtur esse priorem naturam vt causam: quia manducatio Eucharistia est causa gratiæ, vt est omnibus Theologis receptum, cum hæc sit actio sacramentalis & vsus, per quem suscipienti sacramentū gratia cõfertur: sed in ipsa manducatione est ille realis carnis Christi & nostræ contactus: ergo est prior natura ipsa gratiæ habitualis infusione.

14 Idem euincunt Patrum adducta testimonia, si accuratè expendantur, cum illum

Resurrectionis ad immortalē vitam triplex causa.

Contactus realis Eucharisticus prior natura quam gratia infusio.

Ephes. 5.

Effecta Eucharistia conferuntur assistitis per votum sacramentali.

Quæst. lxxvj.

Art. 1. 2. 3. & 4. 63

illum contactum affirmant, esse instrumentum effectuum ipsius Eucharistia: omnis autem causa, & ideo instrumentum, est prior natura suo effectu. Vt enim caro Adami totum hominem inficit, propagatione vnus tantum particulæ, nempe seminis, sic caro Christi in Eucharistia, vni parti nostræ carnis & corporis dignè manducantis coniuncta, totam nostram carnem afficit & reddit conformem carni Christi: hoc est, in hac vita iustitiæ instrumentum, & in futura participem vitæ immortalis cum Christo. Neque verò oportet ex huiusmodi contactu carnis Christi & nostræ, qualitatem aliquam compoream nostræ carni imprimi, quæ habeat vim reprimendi concupiscentiam, & reddendi nos participes vitæ immortalis: quia vt caro Adami sine qualitate impressa nos peccato afficit, sic caro Christi nostram contingens illis modis afficit: & sicut sacramentum est causa gratiæ sine alicuius præuicæ qualitatis impressione, vt in doctrina generali de sacramentis ostensum est, sic caro Christi, carnem nostram instaurat ad immortalitatem vitæ æternæ, sine qualitatis corporeæ impressione: vt sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes viuificantur. Vt autem caro Christi, interiectis accidentibus sacramentalibus, nostram contingit, & his effectibus exornat: sic eisdem accidentibus consumptis, omnino manet eiusdem contactus efficacia & virtus, licet non maneat contactus, quia neque caro Christi in nobis: cum huiusmodi virtus carnem nostram ad immortalē vitam restaurans; nisi per contrariū peccatum aboleri non possit.

Contactus idè non imprimi corpoream qualitatem nostræ carni.

Idem expressus est in omni genere, doctrina veteris Patrum.

15 Quare hæreticum planè est, hunc contactum corporalem & viuificatiuum nostræ carnis, per Eucharistia manducationem, figuratè & improprie intelligere, non autem substantialiter & reipia: quia sumptio & manducatio carnis Christi in Eucharistia non est figurata, impropria aut in signo tantum, & hic contactus & vnio ipsa manducatione perficitur, vt supra ostensum est, quatenus manducata caro Christi, nostram mediis accidentibus sacramentalibus contingit. Hinc est quod in veteribus fidei catechismis, hæc sententia fidelibus omnibus credenda proponitur, vt constat ex Nysseni catecheti-

co maiore, ex Cyrilli Hierosol. oratione mystag. 4. quem morem recentiores Catechismi secuntur, atque etiam is, qui iussu Pij quinti, editus est, vt nullum sit genus doctrinæ, in quo non sit expressa, nempe in expositione sanctæ scripturæ, in refutatione hæresum, in catechesi fidelium: quo triplici genere Patrum monumenta continentur. Idem etiam posteriores Theologi docuerunt, vt D. Thom. opus. 58. de Eucharistia, cap. 14. his verbis, manducantem se Dominus sui corporis mystici membrum facit: & sibi incorporans cum suo corpore, quod de virgine sumpsit, quodammodo vnum facit. 1. Corint. 12. vnum corpus multi sumus, qui de vno pane participamus, vos estis corpus Christi, & membra de membro. Augustinus, commédauit Christus in hoc sacramento corpus & sanguinem suum, quod & fecit nos ipsos, nam & nos ipsi sumus facti corpus eius: caro enim nostra, carni eius vnita & incorporata, vnum cum illo efficitur. hæc D. Thom. in quibus expressit duplicem vnionem, vnam spiritus, quæ ad corpus mysticum pertinet, alteram substantialem, cum ait aperte, nos sumpta Eucharistia corpori Christi, quod de virgine sumpsit, incorporari. hoc autem corpus vera est & substantialis caro hominis, vt recta fides docet, cap. etiam 6. eiusdem opusculi. effecta expressit eiusdem substantialis vnionis & contactus, cum ait, vnus cibus toti homini, id est vtrique naturæ conueniens spiritualis simul & corporalis, scilicet, verbum factum, quem simul sub quodam sacramento comedant: cuius virtute anima de præsentis miseria, ad vitam æternæ beatitudinis perueniat, & corpus ad modicum tempus seruatur in terra, vt tandem gloriose resurgat. De hoc cibo, Ioannis 6. caro mea, id est caro Dei, caro humana vnita Dei verbo, verè est cibus, scilicet totius hominis valens animæ & corpori. Eadem igitur est D. Thomæ sententia, & eisdem testimonis sacræ scripturæ, quibus à veteribus Patribus confirmata est. consentiunt periti Iuriscanonicali interpretes, vt constat ex Turrecremata ad cap. in Christo Pater, de consecratione distinct. 2.

16 Restat aliud genus scriptorum, quod in refutandis hæreticis occupatum est, eorum

Recentiorum pro eadè vnione & contactu testimoniorum.

Comment. in D. Tho. tert. part.

eorum autem diligens fuit studium in asserenda eadem vnione reali carnis Christi & nostre per Eucharistiæ sumptionem, vt constat ex Vvalden. c. 95. Roffen. contra Oecolampa. lib. 4. à cap. 20. Hessel. lib. de reali Christi præsentia in Eucharistia, cap. 16. & 17. Claud. Sanct. repetit. 5. de Eucharistia, cap. 1. & 2. Guil. Alano de Eucharistiæ sacramento; cap. 28. Sed quia hi omnes testimoniis veterum Patrum vtuntur, eorum testimonia non erit alienum notare, vt qui voluerit vberiore de hac re, illis ponderatis, disputationem efficere possit. Dionys. cap. 3. de Eccles. hierarch. propter hanc realem vnionem affirmat Eucharistiæ vocatam esse à veteribus communionem, vt explicauit Damasc. lib. 4. de fide, cap. 14. Irenæus, lib. 4. cap. 34. & lib. 5. multa de hac vnione contra hæreticos scripsit. Cyril. hieros. catechesi, 4. mystag. propter hanc vnionem nos vocat corporeos & consanguineos Christo. Cyril. Alex. locis supra citatis nempè, lib. 10. in Ioan. cap. 13. lib. 11. cap. 26. & 27. lib. 4. cap. 14. & lib. 1. dialog. de Trin. Chrysof. hom. 45. in Ioan. & hom. 60. & 61. ad Pop. Antioch. hom. 83. in Matt. 1. Cor. hom. 24. D. Aug. lib. 2. contra aduers. leg. & proph. cap. 9. explicans illud Eph. 5. erunt duo in carne vna. Theodoret. ad idem cap. 5. & Cant. 1. Leo Primus, serm. 14. de pass. & epist. 23. Theophl. ad cap. 6. Ioan. Photius apud Oecumen. 1. Cor. 10. Nyssen. in Catechet. cap. 37. Clem. Alex. lib. 2. pædag. c. 2. Hilar. lib. 8. de Trinit. & refertur, de conf. d. 2. cap. in Christo Pater.

Alia argumenta pro reali Christi præsentia in Eucharistia.

17 **H**actenus octo argumenta conclusa sunt, pro reali & substantiali Christi præsentia in Eucharistia: his adici potest aliud, à stabili Christi existentia in altari ac pixide, acquisita per consecrationem, extra omnem vsum & perceptionem. Aliud etiam ex grauitate peccati indignæ sumptionis, quod illustrabunt Chrysof. homil. 83. in Matth. & 45. in Ioan. Hesych. lib. 6. in Leuit. cap. 26. Ambros. ad cap. 10. epist. ad Hebr. Origen. in Psalm. 37. Basil. cap. vltimo de baptismo. Hieron. lib. 2. contra Iouin. &

in cap. 1. Malach. Cyprian. lib. 3. epist. 15. in quo etiam argumento asserendum est, malos etiam Christi corpus sumere, vt explicat D. Aug. lib. 2. contra lit. Petil. cap. 47. & epist. 162. lib. 1. contra Crescon. cap. 25. & post collat. cap. 7. Eandem etiam præsentiam ratio propria sacrificij noui testamenti concludit, quod non potest esse aliud, quam verum & substantiale corpus Christi, vt suo loco ostenditur. Denique D. Aug. epist. 88. ad Casul. & Cypria. de coena Domini, proprium esse ostendunt noui testamenti, bibere sanguinem, cuius potum seuerè verus testamentum prohibuit, hunc autem sanguinem constat tantum esse corporis Christi.

18 Superest aliud genus argumentorū, quod ex vfu & praxi Ecclesiæ deducitur, eo superioribus firmius & potentius, quo maius est totius populi fidelis, quam cuiusuis vel doctissimi hominis iudicium: & eo certius, quo vniuersi orbis vsus difficilius peruerit, quam Theologorum testimonia possunt: præsertim cum generalis consuetudo fundetur in Traditione Apostolica, teste Augustino ad Ianuariū. Prima igitur ratio in hoc genere ex cultu, omnium Ecclesiarum iudicio, probato, deducitur. semper enim in Ecclesia cultu patriæ Eucharistia adorata est. Aug. Epist. 116. scribit Eucharistiæ discerni à cæteris cibis, veneratione singulariter debita: & Epist. 120. ad Honor. illud Psalmi 21. manducauerunt & adorauerunt, ad cultum huius sacramenti refert. eandemque expositionem constanter sequitur in commentariis eiusdem Psalmi, & ad illud Psalmi 38. Adorate scabellum pedum eius, inuentum esse ait, quomodo adoretur scabellum pedum eius, quod est terra, quia caro Christi ex terra est, & nemo eam manducat, nisi prius adoret; tantumque abesse vt eò peccet aut idololatra sit, vt peccemus potius non adorando. Sumpsit hoc ex Ambrosio Augustinus, qui lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12. per scabellum terra inquit, per terram caro Christi intelligitur, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in Domino IESV adorauerunt, neque enim diuisus est Christus. Theodoretus etiam in Polymorpho, intelliguntur, inquit, mystica symbola, quæ tacta sunt, & creduntur, & adorantur, tanquam

Praxis & usus Ecclesiæ eandem confirmat.

1. Ex adoratio ne assera ab omnibus Patribus in Ecclesia catholica.

Quæst. lxxvj.

tamquam ea existentia, quæ creduntur. Cyrillus hierosolym. mystag. 5. inquit, post communionem corporis Christi accede ad sanguinem illius, non extendens manum, sed pronus adorationis in modum & venerationis, dicens cum accipis, Amen. Chrysof. tomus verò populum suum paulo negligentiore in cultu sacramenti, ita hortatur, homil. 24. in 1. Ep. ad Cor. hoc corpus in præsepe reueriti sunt Magi, & barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. imitemur saltem barbaros: illi in præsepe, tu verò non in præsepe, sed in altari. lib. autem 6. de sacerdotio summa fide narrat, cuidam diuino seni in visione concessum esse, vt oculis conspiceret angelorum multitudinem Christo in mysterijs capita inclinantium, & nos homunciones hoc non faciemus?

19 Sed maxime memorabilis est locus Gregorij Nazianzeni in Epitaphio Gorgoniæ sororis, cum ait, eam morbo vrgente, ad altare cum fide confugisse, eumque, qui super illud colitur obtestans, omnibus Dei nominibus compellasse, commonefaciens omnium rerum, quas vniquam mirifice gesserat. Deinde maximum argumentum ducitur, ex precibus Eucharistiæ factis semper in Ecclesia catholica, præter adorationem mente aut gestu exhibitam. Sic Dionys. de Eccles. hierar. in theoria synaxeos, o, inquit, diuinissimum sacramentum, perspicue nobis fac appareas, reuelatis operimentis ænigmatum, quæ te symbolice circumdant, & intelligentiæ oculos tuo lumine comple. idem fit in liturgijs Basilij & Chrysof. vbi donum consecratum statim populo ostenditur, adoratur à sacerdote & diacono, & his verbis compellatur, Deus propitius esto mihi peccatori, simulque à tota plebe cum reuerentia adoratur. In eadem etiam liturgia Chrysof. verbis Centurionis Dominum in Eucharistia sic alloquitur, Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Quam sententiam Origenes etiam ad cultum Eucharistiæ accommodat, homil. 5. in diuersos, & Aug. epist. ad Ianuariū, verè agnoscentes, Dominum substantialiter ingredi os corporis nostri, sicut olim intraturus erat. donum Centurionis. quo sensu, idem Centurionis dictum, in missam Latinam transf-

2. Ex precibus

Ar. 1. 2. 3. & 4. 64

latum est. itaque cum his precibus Ecclesia Christum in Eucharistia compellat, credit Christum ibi reipsa præsentem, & vt præsentem alloquitur, non autem vt in signo aut imagine, sicuti alloquitur, eundem in Cruce in Dominica passionis, & in die Parasceues. Eodem modo illud de Zachæo dictum, accepit illum gaudens in domum suam, sumentibus Eucharistiæ accomodat. omnes etiam liturgiæ præsentem Dominum ita precantur, agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere, dona pacem, dona requiem. Vnde, D. Basil. lib. de Spiritu sancto, cap. 27. inter traditiones Apostolicas numerat Eucharistiæ his verbis, inuocationis verba, cum ostenditur panis Eucharistiæ & poculum benedictionis, quis sanctorum nobis in scripto reliquit? sunt autem ea verba, vt coniecto, quæ in liturgia eiusdem Basilij commemorantur, partim illa sacerdotis panem consecratum exaltantis, sancta sanctis, partim populi respondentis, vnus Sanctus, vnus Dominus, vnus IESVS Christus in gloria Dei Patris, item ad eandem elationem sæpius repetitam, Chyrie eleison, & benedictus qui venit in nomine Domini, o sanna in excelsis, quæ omnia ad Eucharistiæ dicta paulo ante communionem apud Antiquos, nunc apud Latinos in priorem partem missæ translata sunt, sed non obscure significatur etià apud nos, ea maxima ex parte dici propter futurum præsentem Saluatorem.

20 Aliud præterea argumentum sumitur ex summa religione in Eucharistia sumenda, contrectanda, conspicienda, nominanda, circumferenda, reseruanda, præ omnibus aliis rebus sacris, propter præsentiam enim Domini realem & substantialem, Eucharistiæ perceptionem præcedere debet, vt inquit Paulus, 1. Corinth. 10. probatio & examen conscientiæ, non accipitur nisi à ieiunijs inquit Aug. Epist. ad Ianuariū, præmittitur ex omologes lib. de Eccles. dogmat. cap. 53. vnde falsò accusatus Chrysof. de his ita pro se respondet Epist. ad Cyriacum, confingunt contra me, quod ad communionem non ieiunos receperint: & si quidem hoc feci, expungatur nomen meum, ex albo Episcoporum, & ex libro orthodoxæ fidei, & abiiciat etiam me Christus à regno suo. & hom. 83. in Matt. omnibus palam denun-

3. Ex religione & reuerentia, qua Eucharistiæ contrectandamur.

Commen. in D. Tho. tert. part.

denuntiat. se effusurum suum sanguinem, potius quam indignum aliquem ad Dominicum sanguinem admitturum, generalis mundiciem & animi & corporis exactam requirit, lib. 6. de sacerdotio, cum ait, quantam integritatem exigemus ab eo, qui communem Dominum manibus pertrectat, quales manus, qualem linguam, qualia verba, qualem animam esse oporteat? Cum autem olim laici manibus sumerent Eucharistiam, quanta, Deus bone, religio in contrectanda, quanta cura ne aliquid sacramenti, scelere aut negligentia in terram caderet, aut ad Ethnicos perueniret, aut quouis modo profanaretur? praecleara sunt de hac re testimonia Cyrilli Hierosol. mystag. 5. & Origenis. homil. 13. in cap. 25. Exodi. Augustini, homil. 26. lib. 30. hom. & serm. 252. de tempore. Hinc est quod Chrysost. in priori epist. ad Innocent. grauissimum facinus iudicet militis impij, qui sacratissimum cruorem in Ecclesia Constantin. effuderit, & in pavimenta aspersit. hinc etiam Dionys. Eccles. hierarc. cap. 7. & D. Tho. longo. post tempore. 3. part. q. 80. art. 4. ad quartum, admonet ab ethnicis hoc sacramentum conspiciendum non esse, & ne illis ostenderent, grauius saepe fideles passi sunt, vt refert Beda, lib. 2. hist. gentis Angl. c. 5. & in martyrologio, 18. Calen. Septemb. saepe etiam profanatores Iudaei grauius sunt percussi, & aliquo prodigio peccati refacti.

21 Eadem fuit nostrorum maiorum religio, & cautio, ne a fidelibus non baptizatis tangeretur, aut expressa illius doctrina eisdem innotesceret. Vnde celebratur illud Augustini dictum, tracta. 11. in Ioann. corpus Christi esse manna absconditum a catechumenis, quia Iesvs adhuc non se credit illis. Hinc olim recepta distinctio inter missam catechumenorum & fidelium, cum ab intimis sacris illi semper repellentur: hinc locus in antiquissimis quibusque templis, actionibus liturgicis separatim accommodatus: hinc occulti illi veterum sermones, siue in dicendo, siue in scribendo de hoc sacramento, ne alienis, mysteriorum doctrina diuulgaretur. cuiusmodi sunt illi, vt prudentibus loquor: norunt fideles, norunt qui mysteriis imbuti sunt: norunt qui initiati sunt: norunt qui sacrorum doctrina digni sunt, & alia huius generis. hinc secretiora etiam nomina pro-

De cultu huius sacramenti uaria maiorum nostrorum consuetudines.

apertis corporis & sanguinis appellationibus, apud Graecos, antitypa, symbola, mysteria, apud Latinos signa, sacramenta, figurae. Hinc denique in popularibus scriptis ratio exacta huius sacramenti institutio: quod cum non considerauerint nostri aduersarij, cum in caeteris, tum maxime in Augustini scriptis turpiter errauerunt.

22 Eadem sacra huius mysterij religio effecit, vt totus ille mos antiquus priuatim tractandi hoc sacramentum, & consuetudo seipso communicandi, quam persecutio infidelium, oclusio templorum, & inopia ministrorum olim fecit, vt inquit Basil. in Epist. ad Caesarem Patritiam, haberi legitimam, sublatus sit: Caesaraugustani, Toletani primi, Braccarentis tertij, Remensis & Moguntini Conciliorum decretis. quibus etiam temporibus ad maiorem huius sacramenti uenerationem, tutiorem custodiam, populique necessitatem, primum in Episcopio, hoc est, in oratorio ad ium Pontificiarum, quae tum semper Ecclesiis quam proximè coniunctae erant, deinde in templi sacratio, postea super summum altare in firmiter conclusa arcula, iubente Concilio Lateranen. & alijs plurimis, reseruata est: de qua re & uniuerso cultu sacrae hostiae extat decretum Honorij III. cap. sanè de celebr. miss. & de consecr. dist. 2. cap. peruenit. Vfus etiam uniuersi orbis Christiani confirmauit, in hoc vno sacramento positum esse viaticum, id est cibum itinerarium, vel subsidium corporum & animorum, non solum in hac peregrinatione, sed in illo maxime difficili & formidabili transitu, quo in aliud saeculum emigramus. quo praecipue tempore confirmandus est & erigendus totus homo ad immortalitatem beatam.

23 Narrat autem D. Chrysost. lib. 6. de sacerdotio. se audiuisse à sanctissimo viro, qui ipse diuina benignitate viderat, quod qui de hac vita emigraturi sunt, si corporis Christi pure participes fuerint, cum spiritum efflaturi sunt, ab angelis eorum corpora more satellitum stipantibus, propter huiusmodi sacramentum assumptum, recta hinc in caelum abducantur. De eiusdem viatici necessitate & religione Dionys. Alexan. apud Euseb. lib. 6. hist. Eccles. cap. 34. & Concil. Nicæn. cap. 13. Paulinus in vita Ambrosij, referens quam magno miraculo Deus effecerit ne sine viatico suus Ambros.

Quest. lxxvj.

De consecratione templorum, & aliorum ad cultum Eucharistiae, quod in ea Christus uere sit praesens.

brof. de hac vita discederet. Ad cultum eiusdem sacramenti, propter existentem in eo re ipsa Christum, confirmandum facit consecratio templorum, altarium, vestium, lintheorum, calicum, operimentorum, omniumque; quibus Ecclesia ad sacram actionem utitur. haec enim omnia, vt inquit Hieron. ad Theop. Alexand. propter consortium corporis ac sanguinis Domini magna ueneratione coluntur, & contaminata, vt autor est Optatus lib. 6. cont. Parmenianum sacrilegos faciunt. & quod caput est, ipsa sacerdotum, ministrorumque; omnium sanctificatio, inunctio, mandata castitas, & totius vitae sanctitas non ob aliam certe causam, vt ait S. Siricius ep. ad Imerum cap. 7. eiusque; aequales Hieron. cont. Iouin. & Ambros. 1. Tim. 3. tradunt, quam vt sanctè tractent sanctissima sacramenta: & ipsi propter honorem corporis Dominici, magna apud omnes fideles uenerationem consecuti sunt. vnde D. Hieron. ep. ad Heliod. nihil de his audeo dicere, quia Christi corpus sacro ore conficiunt: & Greg. Nazian. propter idem corpus asserit suum sacerdotium non tantum hominibus, sed ipsis etiam angelis esse formidabile. vnde cum vehementius apud regem pro suis ciuibus intercederet: ego, inquit, princeps fundo ad te preces has eodem ore, quo perago salutis meae mysteria.

24 Plurimum etiam iuuabit ad eandem rem, intueri, quo modo ab illo tempore, quo haeresis & profanatio huius sacramenti per Berengarium & posteriores haereticos coepit, & quanto studio Ecclesia catholica illis se opposuerit, & elaborauerit, ne quicquam dignitati summi sacramenti & maiestati decederet, quin potius, vt ex contraria haeresi aliquid etiam uenerationis accederet. circungestatur enim in publico, vt olim arca testamenti Iosue 6. 1. Reg. 4. quae huius rei figuram continuerat: defertur per vicos & templa solemniter & religiosa pompa, ad memoriam ingressus Domini ouantis in Hierusalem paulo ante passionem, & ad recordationem omnium beneficiorum in illo corpore exhibitorum, ad pacem & misericordiam procurandam, ad debitum cultum exhibendum, ad protestationem fidei nostrae, omniumque; fidelium circa Eucharistiam contra hereticos, & perfidos Iudaeos. Ccepit autem, vt existimatur, haec res primum solemniter fieri in-

Eiusdem sacramenti ueneratione.

Art. 1. 2. 3. & 4. 65

ipsa vrbe Andegauen. vt hac religionis publica obseruantia confunderetur eiusdem loci Archidiaconus Berengarius: sicut hodie in corporis festo, & eiusdem sacrae solemnis supplicationis maiestate ac splendo re, populique; deuotione, illa Ecclesia longe omnibus dicitur antecellere. Non multo post ab Urbano III. ad eundem Eucharistiae cultum amplificandum, & haeresim extinguendam, instituitur festum corporis Christi celeberrimum miris gratis donatum, cuius officium D. Thom. eiusdem Pontif. iussu & Spiritus sancti afflatu conscripsit, quo nihil vnquam uenit in sacrum officium doctius, aut sanctius. passim etiam sancto sacramento fiunt vota, eriguntur altaria, applicantur donaria, acceduntur cerei, soluuntur orationum pensae nocturna & diurna, exhibentur sacrae comediae, instituuntur societates, & collegia, & reliqua innumera pietatis officia: vt planè constet omnem noui testamenti religionem corporis & sanguinis cultu maxime contineri.

25 Vnde inconsideratè quidam huius sacramenti cultum ad autorem Honorij Pontificis referunt, & multo minus referri potest ad concilium Tridētinum. quamuis in eo clarum extet in adorationis hostes anathema, cum tam illustris fuerit antiquitatis circa Eucharistiam religio, vt D. August. tempore patres Christiani infantes, luos hoc primum in Deum obsequio imbuerent, illorum oculos in sacramentum dirigentes, & grauissima autoritate docentes, cuius corpus & sanguis esset, vt constat ex D. Aug. lib. 3. de Trinit. c. 10. Ad eandem rem oportet memoria repetere calicum, ciborum, fistularum, aliorumque; instrumentorum, auro, aut argento confectorum uarias formas, ad tutiorem & honoratiorem corporis ac sanguinis asseruationem, ostensionem, administrationem, usque; ad nostra tempora deductorum. Duo ciboria argentea fecit Symachus Pont. temporibus Anastasij Imperat. in quibus asseruabatur Eucharistia super altaria Siluestri & Andreae Romae. alterum posuisse argenteum Gregorium primum super altare Apostolorum Petri & Pauli, narrat Petrus diaconus in vita eiusdem Pontif. Gregorius etiam Turorensis. in passione Polycarpi meminit turris argenteae ad circumgestationem Eucharistiae: Ambrosius calicis aurei lib. 2. de off. 6. 28. dicens infusum auro sanguinem. qua-

Sess. 13. can. 6

Instrumenta ad Eucharistiae administrationem.

his etiā relictus ante mille annos in Ecclesia Rhemenſi à S. Remigio narrantur, cum hac adſcriptione, hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro. denique in plurimis Germaniæ antiquiſſimis monaſteriis fatentur, quidam cānas, ſeu fiſtulas aureas ac argenteas antiquiſſimas adhuc extare, quibus è ſacro calice ad maiorem cautelā ſanguinem haurire ſolebant. ex eodem receptiſſimo Eucharistiæ cultu ingenerabatur quedam religio, teſte Tertulliano animis Chriſtianorum, quæ ad noſtra uſque tempora in catholicis permansit, ne quid etiam viſitati panis, aut calicis communis, in terram laberetur.

Obiecta Chriſtiani propter eximium Eucharistiæ cultū.

26 Vnde etiam effectum est, vt ab ethnis propter Eucharistiæ eximium cultum, existimarentur Chriſtiani Cereris & Bacchi cultores, inquit Aug. lib. 20. cōt. Faust. c. 13. & apud Prudētium gentilis præfectus in hymno D. Laurentij exprobat Chriſtianiſia ſacrificia ex ſanguine humano, & antiquiores obiiciebant infanticidium, vt inquit Tertullianus c. 7. apologetici, & apud Euseb. lib. 5. c. 1. thyeſtæa conuiuia, & anthropophagiam. ad quas accusationes depellendas, Iuſtinus martyr in poſteriori apologia neceſſarium eſſe exiſtimauit, omnem noſtrum religioſum Eucharistiæ cultum, clare & breuiter, quod ante eum fecerat nemo, iſtis etiam prophanis principibus & gentibus indicare. Valet etiam ad cultum eundem exprimendū eſſe hoc ſacramentum, quod Dei in eo præſentia, uſa ſit antiquitas ad effugandos dæmones. non ſolū à perſonis, ſed ab agris, ædibus & fundis, vt conſtat ex D. Auguſt. lib. 22. de ciuit. c. 8. D. etiam Gregorius lib. 2. dialog. c. 24. refert D. Benedicētum hoc ſacramentum miracula quæq; maxima operatum, & alia eius generis inſinita. Hactenus dictum ſit de teſtimonijs patrum, quæ argumenta vel praxim continent, ad realē Chriſti præſentiam in Eucharistiā conſtituendam, vt omnibus perſpicuū ſit, nihil eſſe in omni religione Chriſtiana à maiori bus noſtris, aut exactius traditum, aut firmitus creditum, aut illuſtrius explicatum.

Miracula per Eucharistiā effecta.

Obiectio aduerſariorū contra realē Chriſti præſentiam deinceps diſſoluntur.

27 R Eliquum est, ad perfectionem, & conſumationem huius doctrine, vt aduerſariorum argumenta refella-

mus. ſunt enim in ſcripturis nonnulla, quædam in Patribus, quædam in ratione & argumentatione poſita, quæ ſi uerborum ſpeciem ſpectes, catholico dogmati, quod confirmauimus, aliquo modo aduerſa uidentur, his præfertim hominibus, qui vel totos ſe contentioni dederunt, vel ita ad id, quod præſens eſt, ſe accommodant, vt diſputationum cauſas, progreſſus, antecelliones, conſequentia, omneſq; temporum ac perſonarum circumſtantias conſiderare, vel nolint, vel non poſſint: cum nulla pars ſit Theologiæ, quæ uacet hac difficultate, neque quicquam in omni diſciplina tam certum ſit, quod contrariis argumentis non impetatur. Quod quidem à paſtoribus apud plebem ſæpè in culcandum eſt, ne putet hoc ſingulare eſſe in Eucharistiā, & ideo eius doctrinam dubitabilem, & indifferentem eſſe. ſic quædam in Patribus ſpecie tenus pro Arianiſmo, quædam pro Caluiniſmo & Pelagianis reperiuntur, quæ ſi diligenter & accuratè ponderentur, doctrinam catholicam potius confirmant. Ex hoc igitur triplici capite, ſcriptura, Patribus, ratione naturali, colligamus omnes aduerſariorum obiectiones.

28 Ex ſcripturis primum eſt illud Ioan. 6. Spiritus eſt, qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam: quod ſi non prodeſt, neque uere igitur, aut realiter datur in ſacramentum, cum hoc ſit ad noſtram ſalutem inſtitutum. Ad hoc argumentum, primum aſſerimus, quæ ex hoc c. Ioannis petuntur nihil hæreticis ualere ad doctrinam Eucharistiæ, vel confirmandam, vel refellendam, cum illi conſtanter negēt, quicquam hinc de ſacramentali manducatione tractari: ex iſtis etiam catholicis permulti ſunt, qui totum illum ſermonē ad ſpiritualem manducationem referunt, quare, vt uera conſtet explicatio, de intelligentia totius capitis ſecundò diſſerendū nobis eſt.

Prima obiectio

Ioannis c. 6. explicatur.

29 Ex recentioribus igitur Caiet. Ioann. Heſſelſ, & ante hos Gabriel, D. Auguſtinū in ſuam ſententiam pertrahentes aſſerunt, c. 6. Ioannis tantum eſſe intelligendum de ſpiritualem manducationem, quibus accedit Ianſenius in concordia c. 59. ſed Caiet. ad D. Thom. 3 p. q. 80. ar. 12. hanc manducationem ſpiritualem abſolutè intelligit, præciſam à ſacramentali, & ſpiritualem de ipſo ſacramentum,

cramento, vt manducare ſpiritualem, ſit fide formata de morte, deq; ſanguine Chriſti pro nobis effuſo, Chriſto adhærere: ſed poſtea in opuſc. quo reſutauit errores cuiuſdā libri de cœna Domini, aſſeruit non quidē haberi ſermonem de ſacramentali manducatione, ſed de ſacramentum, illis uerbis, panis quē ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita, & ita ſignificauerit Dominus, ad ſalutem neceſſarium eſſe credere ſacramentum Eucharistiæ. haberi etiam ſermonem, ait, de manducatione ſpiritualem ſacramenti cū ſuo effectu, & hoc Ioannē uoluiſſe accuratè explicare præter alios Euangelistas. itaq; quā uis ſemper aſſermet. Caiet. ſermonem illū tantū eſſe de ſpiritualem manducatione, prius tamen intellexit illam ſpiritualem abſolutam, poſtea autem alteram ſpiritualem ſacramenti huius propriam. Probat autē ex illis uerbis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nō habebitis uitam in uobis, de ſacramentali manducatione nullam eo. c. mentionem fieri: quā recta fides docet, paruulos ſolo baptiſmo ſalutem conſequi, quod ſi hæc ſententia de ſacramentali manducatione intelligeretur, eſſet hæc ſententia fidei falſa, cū generaliter ſignificaretur neceſſitas ſumendi Eucharistiā omnibus ad ſalutem: ſicuti illis uerbis, niſi quis renatus fuerit, & c. ſignificatur baptiſmi neceſſitas. Accedit Caiet. Ruardus in ar. 15. Louaniēſ. aſſerēs Ioannē locutum eſſe de pura ſpiritualem manducatione, ſine reſpectu ad ſacramentum in re, vel in uoto, quæ manducatio ſpiritualem incorporatione in Chriſtum, & unitate corporis myſtici perficitur. adducitur in eam ſententiam teſtimonijs Innocentij I. & Aug. & illis uerbis Dñi, qui manducat meā carnem, habet uitam in ſe. loquitur enim Dominus de præſenti manducatione, nō de futura: tunc autē cum habitus eſt ille ſermo, nō fuit poſſibilis alia manducatio, niſi ſpiritualem, cū nondum eſſet Eucharistiā inſtituta. Oppoſitam ſententiam acerrimè defendit Roſſenſis cōtra Oecolampadiū: caput nēpè 6. Ioanis intelligi de ſacramentali manducatione, non excludendo ſpiritualem, ſed nullo modo intelligi de ſacramentali tantū. 30 Media ſententia, inter has duas extremas, tutiſſima eſt, priori quidem p. capitis illius, ſermonē eſſe de ſpiritualem manducatione, præciſam à ſacramentali, ad illa uſq; uerba

panis quē ego dabo: ab his autē ad finē capitis, de ſacramentali, quæ continet poſteriorē p. capitis, vt illa prior p. ſit ueluti præparatio ad poſteriorē, & vt perfectā ſacramentali manducatio cōtinere intelligatur ſpiritualem animæ & ſalutarem effectū. Priorē igitur partem capitis, de illa ſpiritualem manducatione accipiendam eſſe, ex uerbis Dñi in ead. p. aperte euincitur, hoc eſt, inquit, op^o Dei, vt credatis in eū, quē miſit ille, & qui credit in me nō ſitiet unquā, & hæc eſt autē uoluntas eius, qui miſit me Patris, vt omnis qui uidet filium & credit in eū, habeat uitam æternam, & ego reſurcitabo eū in nouiſſimo die: tandem ait, amē amen dico uobis, qui credit me habet uitam æternam. Ab hac autē ſpiritualem manducatione, tanquā à præparatione ad futurū ſermonē de ſacramentali, tranſitionem factā eſſe à Dño, plurima cōcludere uidentur. Primum quidem cōſuetudo Dñi, qui ſolet captare cōmoditatē & occaſionē, vt ſeruata analogiā quadam, orationem ad res proprias tōiū teſtamenti trāſferat. diſputat cū Samaritana Ioā. 4. de aqua Sichē, & ſtatim tranſit ad aquā gratiæ ſalientē in uitam æternam: ſiue ea ſit aqua baptiſmi, vt placet Cypr. ep. 3. lib. 3. ſiue gratia iuſtificans, qua efficiuntur uitæ æternæ hæredes, vt omnes theologi exponūt. de excidio urbis Hieruſalē diſſerēs, ad orbis euerſionē tranſit, & eodem ſermonis cōtextu Matt. 24. ſe ad utrūq; accōmmo dat. ſic prophetæ ordiuntur ſæpè à ieiunio corporali, & deſinūt in ſpiritualem: incipiunt à ſacrificio externo, & ſtatim tranſeunt ad ſpiritualem & internū. Fiunt autē huiusmodi tranſitiones diuiniſſimè & accōmodatiſſimè, quando connectuntur, quæ natura, vel præcepto ita ſunt coniuncta, vt unū includat alterū. ſic ſacramentali manducatio includit ſpiritualem, ieiunium Eccleſiæ ieiunium à peccatis: ſacrificiū corporis, ſacrificiū cordis: baptiſmus aquæ, baptiſmū ſpiritus. ſic etiā in Patribus præfertim D. Aug. frequētes ſunt huiusmodi tranſitiones, cū id, quod eſt corporale officiū religionis, ad ſpiritualem tranſferūt, præcipuè ſi ſit ſpiritualem cōnexum, quod ex ſua natura eſt magis præclarū & ſalutare, quam alterū, cū eiſ cauſa alterū inſtitutum ſit. ſic eiſdē uerbis etiā literaliter intellectis, præcipitur ſpiritualem & ſacramentali manducatio, tanquā duo complementa perfectā & uitilem cōmunionem, cuius fructus eſt uita æterna.

Prior p. capitis de ſpiritualem manducatione, poſterior de ſacramentali intelligitur.

Tranſitiones à corpore ad ſpiritualem, à rebus ueteris, ad res noui teſtamenti.

Comment. in D. Thom. tert. part.

31. Hinc intelligitur, quàm conuenienter assumantur Ioan. 6. ille metaphoræ panis, cibi, potus, mädicationis. quãuis enim aliquando sumatur pro bene viuendi præceptis, vt in illo operamini non cibũ, qui perit, ali quado pro fide incarnationis, vt in illo, ego sum panis viuus, qui de celo descendi: tamẽ ex his deinde ad Eucharistiam, siue carnẽ Christi manducatum accommodantur. vt in illis verbis, panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Itaq; ideo ille metaphoræ ad exprimendã fidem incarnationis, aut Christum incarnatũ, ad animorum vitam & sustentationẽ assumuntur: quia caro Christi re vera futura erat mäducabilis sub specie panis in sacramẽto, sicut olim Hiere. 11. propter eandẽ causã corpus Christi in cruce dicitur panis, cũ ait, mittamus lignũ in panẽ eius: & Genes. 49. sanguis effusus in cruce, propter speciem vini sanguinẽ Christi sacramentaliter continetẽ, dicitur sanguis vuz, cũ inquit, lauabit in sanguine vuz amictũ suũ. eadem ratione, quæ dicuntur eod. c. 6. de mãna, de vitẽ sinceritate, de tractu Dei, de necessitate credẽdi, de incarnatione, de vita, de spiritu, & similia accommodatẽ nos præparant, ad sermonis difficillimi de Eucharistia intelligentiã. Sic etiam, quia sacramentalis perceptio ex præcepto Christi, habet alterã manducationem coniunctã spirituale, sepẽ D. Aug. vt lib. 21. de ciu. c. 25. & in Ioã. tract. 25. 26. & 27. eadẽ verba seruatoris ex Ioã. 6. c. ad vnitatẽ ecclesiasticã, incorporationem, mansionẽ in Christo, & fidẽ in ipsum, æquẽ atq; ad sacramentum refert: ad vtrumq; autẽ pertinere eisdem locis ostendit: imò, quia spirituale illud principalius est, alterũ, quod est corporale, more sacrorũ scriptorũ, ita deprimit aliquando, vt nõ omninò requiri aut nõ omninò necessariũ esse videatur: cũ tautum velit non propter se, sed propter spirituale, quod per se necessariũ est, expetendum esse. hoc sensu inquit, tract. 25. in Ioannẽ, quid paras detem & ventrẽ, crede & mäducasti, quasi dicat, in re præcipua maior cura adhibenda est, quã in corporali, quæ minus præcipua est: propter alterã tamen necessaria est. Simili phrasi dixit Dñs Osee 6. Misericordiã volo, & non sacrificiũ. non enim prohibet sacrificiũ externum, quod sepẽ præcepit, sed præfert misericordiã, hoc est, sacrificium internum. Eodem modo spiritualiter tractat

D. Aug. tract. 26. in Ioan. verba D. Pauli 1. Cor. 11. quæ tamẽ nullus vnquã dubitauit, aut dubitare potest, ad sacramentum pertinere. similiter etiã Theophylactus ipsa consecrationis verba Luc. 22. c. quare vehemẽter errant, qui propter hanc spirituale manducationẽ, vel à Dño, vel ab ipsis Patribus maximẽ cõmendatã, negari existimant sacramentalem, aut corporalem.

32. Quod vt apertius intelligatur, spiritualis mäducatio distinguenda est: quinq; enim modis vsurpari potest. primò per fidẽ verã & perfectã incarnationis, sine villo respectu ad Eucharistiã: quomodo manducauerũt Iudei & fideles omnes ante institutionẽ Eucharistiã, nisi alicui esset reuelata à Deo. Hęc mäducatio nunquã intelligitur ab Aug. cũ tractat aliquem locũ pertinentẽ ad Eucharistiã, nisi fortẽ per allusionẽ, & accommodatõnem verborũ. Altero modo caro Christi mäducatur spiritualiter, licet re vera, quia nõ in carnis specie, & ideo est spiritualis secundũ modum manducandi, respectu eius, quẽ Capharnaite sibi finxerũt Ioan. 6. vnde hoc secũdo modo nõ differũt sacramentalis, & spiritualis mäducatio. Tertio modo manducare spiritualiter est fide, & desiderio ferri in hoc sacramentũ, ac per illud re, vel voto acceptũ, incorporari Christo: vt fit cum vel digni suscipimus ipsũ, vel adstantus & cõmunicamus sacerdoti ministranti. Quartus modus est, cũ quis fertur in hoc sacramentũ desiderio & voto implicito, sic percipitur ab infantibus in baptismo, quatenus ex eo ius acquirunt ad verũ corpus Christi, & eius participatõnẽ: quia baptisimus est professio nostrẽ religionis, vt Christo perfectẽ vniamur, quod fit per hoc sacramentũ, vt supra explicauimus. itaq; desiderat corpus Christi verũ infantes per baptisimũ, vt eidẽ corpori perfectẽ vniantur, non aliter nec minus propriẽ, quàm dicuntur credere & diligere: & ideo per huiusmodi votũ implicitũ incorporantur Christo, & is effectus prouenit à baptismo non præcisẽ, sed vt habet ipsius susceptio, coniunctũ & implicitũ votum Eucharistiẽ, de qua re ita disseruit D. Aug. cõt. Pelagianos, vt plerisq; existimaretur dicere, pueris ad salutẽ necessariã esse Eucharistiã: quod est per se falsum, & à cõci. Trid. sess. 13. condemnatũ, atq; Aug. doctrinẽ cõtrarium. ipse enim li. 3. de peccat. meri. c. 4. & serm. ad infantes citato à Beda. 1. Cor. 11. expresse

Spiritualis mäducatio distinguitur.

1.

2.

3.

4.

D. Aug. explicatõ de mäducatione Eucharistiã in parulis.

Sanguis vna, dicitur sanguis Christi, & panis dicitur eius caro.

Explicatur D. Aug. cũ loquitur de spiritali manducatione, quã ratio ne non excludat sacramentalem.

Ex Aug. lib. 10. de ciu. c. 25.

Quest. lxxvj. Art. 1. 2. 3. & 4. 67

expresse asserit, eos participare carnem & sanguinẽ Dñi ad vitã in baptismo, nõ quod illud proficiscatur ex baptismo, vt tali præcise, aut quod sub præcepto manducandi carnẽ & bibendi sanguinem, nihil aliud iubeatur, quã baptisimus, vt quidã incõsideratẽ asseruerũt: sed quia illud sacramentũ primũ ordinat infantẽ de spiritu Christi iam incipientẽ viuere, in perfectã & in corporale coniunctionem cũ Christo, vt diximus, & ideo votũ Eucharistiã in ipso implicitũ inserit, vnde pascatur de altari, non minus, quàm adulti, qui proprio desiderio in illud feruntur, & virtutẽ Eucharistiã consequantur, licet statim à baptismo moriantur. hæc videtur esse D. Aug. sententia lib. 1. de peccat. meri. c. 20. vbi præceptum mäducandi & bibendi sanguinem, ex hoc c. 6. ad infantẽ pertinere, & esse aliud, quam mandatũ de baptismo, & propriẽ spectare ad sacramentũ sanctæ meniã, ad quod nemo accedat, nisi baptizatus, perspicuẽ tradit: quia vbicunq; sacramenti fructus ex sacramenti voto percipitur, est quidẽ spiritualis perceptio, sed ad sacramentũ propriẽ pertinens, & cõmendatur nobis iisdem locis, quibus sacramentum præcipitur. Quintus modus manducandi hoc sacramentum spiritualiter est falsus, à Sacramentariis tantum vsurpatus, quo fingunt se in hoc sacramento fide comedere Christum absentem, & sibi presentem sistere, vt supra in historia Sacramentarium explicauimus.

33. Hactenus ostendimus, priorem partem 6. c. Ioannis esse, de manducatione illa spirituali primi modi, intelligendam: & ab ea transitionem factã esse a Domino, ad alterã sacramentalem, cũ qua est coniuncta, quæ secundo modo spiritualis dicta est, restat confirmandum, posteriorem p. eiusdem cap. ab illis verbis, panis quem ego dabo, de sacramentali manducatione accipiendam esse. Primum autem argumentum sit ex verborum proprietate iuxta regulam D. Aug. lib. 3. de doct. Christ. c. 10. & 11. cum ait, quod perspicuẽ sonat, nõ est ad aliud referendum, quasi figuratẽ dictũ sit, nisi facinus, aut flagitium aliquod præcipi videatur, vt explicant Tertullianus de carne Christi, Basil. ho. 9. in Hexaem. Epiphani. hæresi 61. proprietates verò sermonis expendenda nobis, ex vtitata & recepta loquendi consuetudine, sed dare in cibum & potum carnem & sanguinem, propriẽ

Guilel. Alan. lib. de Euchar. sacramento c. 31.

5.

Posterior part. eiusdem cap. de manducatione sacramentali.

Proprietates verborum in sancta scriptura.

Christus perfectiora mysteria selet prædicere.

Collatio cœnæ, & 6. cap. Ioã.

intelligimus de ea datione, quæ est in manum, & de manducatione & potu, quẽ oris officio perficitur: & nullum inde sequitur flagitium: quia c. illo 6. promittitur danda caro, datur autem in cœna vltima sub specie panis & vini sine villo flagitio: & ideo flagitium conceptum à Capharnaite, de manducanda Christi carne membratim disiecta, Dominus excludit eod. c. 6. debet igitur illa omnia propriẽ intelligi. Cõfirmatur ex Christi cõsuetudine, qui semper prædicere solebat, quæ viderentur magis insculita, & difficilia creditu, sic toties prædicatur mors & resurrectio Christi, aduentus Spiritus sancti, regnum celorũ, vt obseruauit D. Chryf. hom. 83. in Matt. & D. Cyril. in Ioã. lib. 3. c. 37. affirmantes c. 6. prædictã fuisse sacramentalem manducationem, ne re noua & inaudita discipulos in vltima cœna obstupesceret. Præterea carõ eadem promittitur danda in cibum, quam daturus esset pro mudi vita: quod neq; intelligi, neq; cõpleri potest nisi in manducatione sacramentali. itaq; exprimit Dñs duplicem dationem, vnã in cibum, alterã pro mundi vita: sed vtrãq; vnus carnis, & modum eius, qui est in cibum non exprimit Ioã. 6. sed in vltima cœna instituit & cõpleuit.

34. Eandem proprietatem verborũ confirmat collatio & antithesis vltimẽ cœnæ, cum iis, quæ 6. c. Ioannis de hoc sacramento præmonuit, c. 6. inquit, panis, non quem ego accipia, sed quem ego dabo, caro mea est, in cœna accepit panẽ, dedit autem factum corpus & carnem suã, illic promittitur in cibũ caro, quã daturus erat pro mundi vita: hinc autẽ offertur corpus, quod pro nobis datur: ibi dicitur caro mea verẽ est cibus: hinc additur consequens, manducate, hoc est corpus meũ: ibi sanguis meus verẽ est potus: hinc adiungitur consequens, bibite ex eo omnes. est etiam vtrobiq; in personis consensio. Capharnaite turbis recedentibus, soli duodecim cum Christo remanserũt, in cœna soli duodecim cum Christo recumbunt: ibi dictum est vnus ex vobis diabolus est: in cœna sathanas introiuit in Iudam vnũ ex duodecim. hoc igitur est primum argumentum ex verborum proprietate deductum.

35. Alterum est ex ætiologia, dictũ enim & ratio omninò de eodem esse oportet, vt conclusio & ratio conclusionis. cum igitur Christus dixisset, panis quem ego dabo ca

Comment. in D. Th. tert. part.

ro mea est, videretq; Iudæos intellexisse de carne sua in cibum accipiendam, nihil de ea intelligentia immutauit, sed eam confirmans, maxima assueveratione causam subiunxit dicens, amen amen dico vobis, nisi manducaueritis, &c. & caro mea verè est cibus, quasi ita apertius concludat: quod verè cibus est, verè manducatur, caro mea verè est cibus: ergo verè manducatur. quæ manducatio, cum Christus post resurrectionem sit omnino impassibilis in se, non potest cadere nisi in Eucharistiam ab ipso institutam in cibum & potum. dixit autem verum cibum, excludens metaphoricum cibum & spiritualem per fidem perfectam in ipsum, de quo prius fuerat locutus. est etiam verè cibus & vera manducatio, quia naturæ nostræ, quæ ex carne & spiritu constat, valde congruens, vt manducemus similiter corpore & spiritu, & totus homo impleat manducationis officium. Confirmat eandem explicationem Domini similitudo & exemplum, sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, ipse viuere propter me: sed Christus viuere propter substantiam Patris in ipso manentem: ergo nos viuere affirmat propter Christum verè & substantialiter in nobis manentem: quod tantum fit manducatione sacramentali, de hac igitur loquitur Dominus. si enim tantum dicas nos spiritu viuere propter Christum, vt dicere conuincuntur, qui totum illud 6.c. intelligunt de de spirituali tantum manducatione, conuinceris etiam cum Arrianis etiam dicere, Christum esse vnum cum Patre, spiritu & affectu voluntatis, & non consubstantialitate naturæ, vt recta fides docet. Tertium argumentum desumitur ex adiunctis per collationem panis, quem Christus promittit, cum pane, quem dedit pater. de hoc enim pane sunt hæc, non Moysen dedisse, sed Patrem, Christum in carne missum, esse hunc panem, eum, qui credit in Christum, manducare ex hoc pane: sic manducantem viuere in æternum. de pane autem suo prius dixerat Dominus, operamini cibum, quem filius hominis dabit vobis, postea vero nomen cibi huius sic expressit, & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, & qui manducat hunc panem, viuere in æternum. cum igitur Pater iam det, Christus filius promittat se daturum per manducationem

sua carnis, & hæc non possit manducari, nisi in sacramento, necessariò efficitur, sermonem Domini esse de manducatione tantum sacramentali in illa posteriore p. capitis.

36 Quartum argumentum est Patrum consensus: omnes enim Græci & Latini, quicumque hoc c. fufius exposuerunt, vel obiter attigerunt, sacramento Eucharistiæ accommodarunt. non solum autem cum ad populum concionem habent, in qua solent multa adduci in sensu spirituali & morali, sed etiam cū seriò exponunt sacrâ scripturam, cum hæreticos refellunt, cum fidei dogmata confirmant: quæ omnia constat in solo sensu literali esse firma & solida. sic Origen. hom. 16. in Num. exponit carnem Dei esse verum cibum. Cyprianus de oratione Dominica illud, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & lib. 3. ad Quirin. cap. 25. & 26. Athanas. in synopsi sacræ histor. inquit eodem c. agi de mysteriis, quo nomine Græci Patres vocant Eucharistiam. Athanasium sequitur Hilar. lib. 8. de Trin. t. Basil. in regulis, regula 21. Ambros. lib. 6. de sacramentis cap. 1. lib. 4. de fide cap. 5. de his, qui myst. iniantur cap. 9. in eandem sententiam adducit Algerus lib. 1. cap. 17. D. Hieronymus, & huius sententiæ fuisse patet q. 2. ad Hedibrum, & ad Ephes. cap. 1. Leo primus serm. 6. mensis 7. Chrysof. Cyril. Theophil. Euthim. similiter exponunt de sacra Eucharistia. Theophil. Alexand. apud Hieron. lib. 2. Paschal. Theodoret. lib. 4. histor. cap. 11. ex hoc c. refutat Meffalianos negantes fructum aliquem percipi ex eadem. Cyprianus etiam lib. 1. contr. Iud. cap. 21. ex eodem c. probat præceptum de sumenda Eucharistia: lib. autem de cæna, ostendit ex eodem, quantus sit fructus perceptæ Eucharistiæ. Consentiant eisdem Theologi scholastici vtentes testimoniis ex hoc c. petitis ad doctrinam de hoc sacramento 4. sentent. dist. 11. & 12. neque ante Lutherum, quisquam ausus est negare in eodem c. differi de sacramentali manducatione comprehendente spiritualem, aut de spirituali tantum, exclusa sacramentali, vt intelligatur à quibus iniis hæc dissensio profecta sit.

37 Quintum argumentum sit ex conciliis, in Ephesino primo in epist. Cyrilli ad Nestorium, quam idem concilium probauit,

Patrum consensus de explicatione capitis 6. Ioannis.

De sententia D. Aug. supra dictum est.

Theologi.

Concilia.

Quæst. lxxvj.

baui: cum Nestorius verbis huius 6. capitis ad suam hæresim abuteretur, quasi significaretur caro filij hominis manducanda, non diuinitas: & idè impiè concluderet alium esse Christum Deum, aliū Christum hominem. respondent Patres vtrò contentes illic agi de Eucharistia, quam vocat mysticam benedictionem, cum tamen facilis esset illa responsio, ibi tantum esse sermonem de spirituali manducatione, si hoc verum esse existimarent: & ostendentes præterea carnem Christi manducari in Eucharistia, non vt cõmunem, sed vt verbi propriam effectam, & viuificatricem, propter hypostaticam cū verbo vnionem. Nicenum etiam secundū concil. ad probandū re ipsa & substantialiter cõtineri Christū, non vt in signo, adducit illa ex Ioan. 6. c. nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. atq; illa, qui manducat carnem meam, & bibit meū sanguinem: & illud ex cæna Domini, accipite, edite, hoc est corpus meū, vt apertè significaret, vtrobique agi de eadè sacramentali manducatione. similiter adducunt multa ad Eucharistiā ex eod. 6. c. Cabilonens. secundum, Senonens. Colonien. 38 Tridentinū verò sess. 21. c. 1. definit cõtra Lutheranos, laicos & clericos non cõficientes, ex præcepto Dñi non adstringi ad sumptionem vtriusq; speciei, vt illi colligebant, nõ ex 6. c. Ioannis, quod illi de spirituali tantū manducatione intelligūt, sed ex institutione Eucharistiæ. deinde cõtra Hussitas ex eisdem verbis Ioan. 6. c. colligentes vtriusq; speciei sumptionem omnibus esse in præcepto, sic definit: sed neq; ex sermone illo apud Ioā. 6. rectè colligitur vtriusq; speciei cõmunionem à Dño præceptā esse: vtrumq; iuxta varias sanctorum Patrum, & doctorū interpretationes intelligatur. quibus verbis licet nõ sit definitum, quæ nam sit intelligetia eiusdè c. non tamè negauit in eodè agi de sacramentali manducatione: imò verò in eodè sensu explicat quædam pertinētia ad hoc sacramentū, vt cū inquit sess. 13. c. 2. sumi autè voluit sacramentū hoc tanquam spirituale animarum cibum, quo alatur & confortentur viuente vita illius, qui dixit, qui manducat me, ipse viuere propter me, quod testimonium desumptum esse cõstat ex eod. 6. c. Postremò cõcludamus cū D. Aug. lib. 2. de doct. christ. c. 8. vt eligamus hanc explicationem, quam omnis vel penè omnis frequētat Ecclesia. Primū;

Utilitas huius explicationis.

Art. 1. 2. 3. & 4. 68

quia non habet theologi aliud fundamentū ad celeberrimā disputationem de vsu, finibus, fructibus ac effectis sacræ communionis, quæ ex hoc c. aut enim nusquā, aut hoc c. de hac re differuat sacri scriptores. Deinde si eod. c. nõ extat præceptū cõmunionis sacramentalis, nõ extat certè alibi de omnibus fidelibus expressum. Præterea nõ est probabile, præceptū manducandi per fidem, quod est præceptū credendi, perse tam planū, & aliàs tā sepe inculcatum; tā opere se tradi; tot verborū inuolucris, tot metaphoris, tā alienis & tā duris sermonibus inuolui, tāta obscuritate implicari, vt tā graues offensiones in animis discipulorū excitarētur. Deniq; nunquā abissent retrò discipuli, si de spirituali manducatione, aut de credendo tantū sermo esset habitus. Quæ omnia necessariò euincere videtur, totum illum sermonem 6. c. licet præcisè non sit de Eucharistia, ad Eucharistiā tamen tēdere, & ab illis verbis, panis quē ego dabo, præcisè in Eucharistiā delinere.

39 His positis de explicatione c. 6. Ioā. ad obiectionem ex eo petitam, contra realē Christi presentiam in Eucharistia, quia in eo inquit Dñs, spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquā; respondendū est primo, Christū nõ esse locutum de sua carne, sed carnem appellasse crassam, animale & carnalē Capharnaitarum intelligentiā, qua nõ poterat ad tanta mysteria assurgere, & idè spiritu op' esse. quo sensu dicitur Ioā. 3. quod natū est ex carne, caro est, quod natū est ex spiritu, spiritus est, & Mat. 16. Caro & sanguis nõ reuelauit tibi. sic Tert. lib. de resurre. car. respōdet ad eos, qui ex hoc loco negabāt carnem resurrectionis: sic Origenes ad illud, nõ iustificabitur in conspectu tuo omnis caro. similiter Cyp. de cæna Dñi, Chryso. ho. 4. 6. in Ioā. Cyr. Hieros. catec. myst. 4. apud quos carnem nõ prodesse, est, sensum hominis animalis inutile esse ad mysteria perscrutanda, & proinde rationi & spiritui captiuandū. eundè sensum cõfirmat, quod Capharnaitas ibidè Dñs infidelitatis arguit, quodq; carnali intelligetia verba sua opponit, quæ spiritus & vita sunt, hoc est plena mysteriorū, vitalia & spiritualia, non accipienda secundū occidentē literā, sed secundum viuificantē spiritū. Secundo respōderi potest, ipsam etiā carnem Christi nõ prodesse affirmari, modo illo carnali, quo Capharnaitæ manducandā intellexerunt,

Caro Christi, quo sensu dicitur non prodesse.

Comment. in D. Thom. tert. part.

erunt, hoc est elixam, assam ve, & in partibus dissecta, sic intellexit Cypr. de cœna, & D. Aug. tract. 27. in Ioã. Tertio dici potest, caro etiã Christi in sacramento non prodesse, vt caro est precise, sed vt spiritui & diuinitati vnita: quẽ sensum fere semper Cyril. sequitur lib. 4. in Ioan. & D. Aug. lib. 10. de ciu. c. 24. & in Psal. 38. vt si diceret, aquam perse nõ prodesse in baptismo, sed spiritũ, cuius aqua instrumentũ est. ex quibus omnibus constat, nec carnalem intelligentiã, nec modũ manducandi, quẽ infideles coneeperunt, nec ipsam perse carnem sine spiritu ac diuinitate quicquam prodesse.

40 Illud autẽ, quod Dñs eidem sententię preposuit, hoc vos scãdalizat? si ergo videritis filiũ hominis ascendente vbi erat prius: nõ prodest aduersariis ad refutandam eandẽ Christi præsentiam in Eucharistia. hoc enim sensu aduersarij accipiunt, nõ hoc corpus comedetis, quia illud mecum in cœlũ deferam. At vero licet hunc sensum videatur etiã D. Aug. significare, cõgruenter tamen ad priorẽ sententiam, & carnalem illam intelligentiam: vt affirmetur, nõ esse illud Christi corpus sic manducandum, vt in frustra diuidatur, cũ in ea specie integrũ corpus deferendũ esset in cœlum: hæc autẽ

Ascensio Christi non tollit veritatem corporis Christi in Eucharistia.

existencia corporis Christi in cœlo in propria specie, nõ repugnat existentiã eiusdẽ sacramentali in terris. Sed melior est explicatio D. Chrysostr. cuius hæc sunt verba: vos offensionem accepistis à meis verbis, quod dixi me daturũ vobis carnem & sanguinem: sed cum hoc vos tantopere scandalizet, quid dicetis, quando videbitis filiũ hominis ascendente vbi erat prius? duo enim hoc cõmentario inruit, & minus mirum hoc esse, quod dicit & facit in dando corpore suo in cibum, quã in ascendendo in cœlum: & hæreticos, atq; infideles tunc magis offensos fore de præsentia corporis in Eucharistia, cum viderint totũ Christum sublatum in cœlum. vnde hæretici in hunc vsq; diem illud habent in ore, ascendit in cœlum: ergo non est in altari: vt ita Dñs notet propheticẽ perfidiorũ perpetuũ futurũ scandalum circa hoc sacramentũ, idq; ex articulo ascensionis desumendũ.

41 Altera obiectio aduersariorũ colligitur ex 10. c. 1. Cor. quatenus significat, non aliud nos manducare in Eucharistia, quã veres in mânia, verba illius sunt: omnes eandẽ escam spirituale manducauerunt, & om-

nes eundẽ potũ spirituale biberunt: bibebat autẽ de spiritali consequente eos petra, petra autẽ erat Christus: sed illi nõ comederunt Christũ re vera, sed in figura tantum: ergo neq; vos. respondetur primò, collationẽ nõ fieri ipsorũ ad nos, sed ipsorũ inter se in ipsa manducatione: vt ipsi omnes siue boni vt Moyses, Aaron, Phinees: siue mali, vt murmuratores, qui prostrati sunt in deserto, eundem Christum spiritaliter manducauerint.

Secundò, etiã nisi fiat ipsorum ad nos collatio, in Christo manducato conuenimus, in modo autem minime: quare, qui ex illo infert hoc, decipitur fallacia figurã dictionis, à re ad modum rei: illi enim alio modo quam nos, eodẽ Christo pasti sunt. alioquin sequeretur eadem esse vetera & noua sacramenta. eodẽ sensu quidam veterum asseruerunt, eundem esse cibum hominum & angelorum: inde tamen non efficitur angelos corporaliter, vel sacramentaliter Christum in Eucharistia manducare, sicut nos. Reliqua sanctę scripturę testimonia, quã ab aduersariis cõtra realẽ præsentiam afferuntur, minutiora sunt: & quę ex præcedentibus pro catholica sententia facile explicari possunt, vel ex sequentibus, quã ad testimonia sanctorum obseruanda sunt.

42 Alterum igitur genus argumentorũ ducunt aduersarij ex patrum testimoniis, quibus illis videtur realis præsentia omnino negari: sed vt exactẽ intelligatur, quẽdã documenta obseruabimus. Primũ est, quã de hoc sacramento in mystico & spiritali sensu dicitur, quęq; ad fidẽ, deuotionem, & interiorẽ affectum pertinere videntur, nullo modo repugnare posse reali & verę præsentia, quã secundũ literalem sensum asseritur & cõfirmatur. cõstat enim, ex his, quę dicta sunt 1. p. q. 1. ar. 10. mystici & spiritalis sensus fundamentũ esse literalem: quare imperitẽ aliquis ex affirmatione spiritalis sensus, conabitur tollere præsentiam realẽ, quę in literali fundetur. sic ex Origenes scribente ad c. 26. Matth. panis iste, quẽ Deus corpus suum esse fatetur, verbũ est nutritorium animarum: inferunt aduersarij, nihil aliud esse manducare corpus Christi, quam audire verbum illius. hic igitur Origenes spiritalẽ sensum sectatur, qui literalem non euertit, vt ex eodẽ loco colligi potest, & ex ho. 16. super Num. vbi literale & mysticũ his verbis coniunxit, bibe dicimur sanguinẽ Christi, & ritu sacramentorum,

Christus idem, cibus noster est veterũ, sed alio modo. Ex D. Aug. tractat. 26. in Ioan.

Quæst. lxxvj.

mentorũ, & cũ sermones eius recipimus.

Qua Patres mysticẽ dicunt de corpore Christi in hoc sacramento, ad modum existendi, non ad rem ipsam existentẽ, referenda sunt.

43 Alterum documentum sit, quã in Patribus spiritualem & vmbaticam præsentiam Christi in hoc sacramento constituerent videntur, non autem realem & substantialem, ea non ad rem existentẽ, sed ad modum existendi referenda sunt: modus autẽ est occultus & sacramentalis, & ideo mysticus. sic intelligendũ est illud August. ad Psal. 33. Christus cum corpus suum comendaret discipulis, quodammodo portabat se manibus suis. inquit enim [quodammodo] non ad tollendam substantię veritatẽ, sed ad inuisibilem modum exprimendũ. simile est illud eiusdem ep. 23. ad Bonifac. secundum quendam modum sacramentũ corporis Christi, corpus Christi est, sicut sacramentum fidei fides est. significat enim Aug. quod sicut sacramentum fidei susceptum ab infantibus, & in illis per charactere manens, dicitur illorum fides, & re vera est, cũ in inferat fidem, per quam constituuntur fideles, licet fidei adutorum comparata, dicatur fides quodammodo. sic corpus Christi in sacramento ad corpus in propria specie collatũ, dicitur quodammodo corpus Christi, non quod non sit idem re ipsa substantialiter, sed quod non sit eodẽ modo, quo aliquid in propria specie dicitur esse idem. Hinc etiam fit, vt vna & eadem res substantialiter permanens, propter modum existendi diuersum, dicatur non ipsa. sic D. Aug. in Psal. 98. cũ corporis Christi realem præsentiam in Eucharistia adorationis iudicata necessitate satis declarasset, tandem dicit, non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinẽ, quem suscipiunt, qui me crucifigunt. sacramentũ vobis cõmendo, spiritaliter intellectu viuificabit. hæc Augustinus, in quibus, illa, [hoc corpus, illum sanguinem] nõ substantiam simpliciter denotat, sed vna cum modo & naturali conditione existendi, & ita dicatur spirituale, & nõ hoc ipsum, quod fuit, quia nõ est idẽ cum omnibus suis proprietatibus. Sic etiã D. Paul. eo ipso loco, quo conatur ostendere eiusdẽ numero corporis resurrectionẽ, 1. Cor. 15. cõparans tamẽ hoc mortale ac corruptibile corpus eidẽ postea futuro immortalis, in corruptibili, & spiritali, appellat corpus futurũ, spirituale: atq; etiã asserit nõ quod futurũ est feminari, id est, in terrã cadere, sed Deũ daturũ esse corpus, sicut vult, constat

Quo sensu dicatur corpus Christi substantiale, mysticum & spirituale.

D. Aug. explicatio.

Art. 1. 2. 3. & 4. 69

autẽ secundum rectã fidem de resurrectione, nõ significari diuersam substantiã, sed mirificã in existendi cõditione differentiã. cõsonat etiam hæc ratio dicendi vsitato & vulgari sermone, quo vt nobis accomodato plurimũ vt solet sancta scriptura. vulgo enim nomina rebus attribui non solent, nisi vulgari & vsitata cõditione existat. sic, quia cõditiones & qualitates corruptibiles carni nostrę cõgenitę in cœlo nõ manent, dicitur ibidem ab Apostolo, caro & sanguis regnũ Dei nõ possidebunt: & Mat. 26. me nõ semper habebitis, & 23. a modo nõ videbitis me: cũ tamen haberet & videret post resurrectionẽ plane substantia eundem, sed existendi cõditione diuersum. Lucã etiã ultimo colloquens cũ discipulis & verẽ præfens, ait tamen, cũ esset in vobiscũ. si igitur ex huusmodi differentiã cõditionis in existentia & conuersione, significatur tunc nõ esse præfens, aut non esse is, qui fuerat, quanto magis ex longẽ maiori differentia existentię in sacramento dici poterit non esse idem, qui prius fuerat visibiliter.

44 Ex hac obseruatione, orta videtur illa distinctio triplicis corporis, veri, mystici, & sacramentalis: quã tamen propter latens impiũ dogma, vitandã monet Pasch. in lib. de corp. & sang. Dñi. sicut hæc ipsa ratio dicitur, quã in D. Aug. & aliis explicamus, & quę olim fuit sine offensione recepta, modo ne videamur fouere & alere Sacramentorũ impiũ dogma, vsurpanda nõ est. Ex hoc etiã modo existendi in specie aliena panis & vini Christi in hoc sacramento, dicitur esse signũ, figura, imago, symbolum, memoriale, repræsentatio, similitudo: ipsum enim corpus, vt modo mystico existens, duplici ratione dicitur sacramentũ, & respectu gratię sacramentalis, quã significat & efficit, vt re sacramenti, & respectu sui ipsius existens in forma & specie naturali & visibili: nomẽ autẽ antitypi frequẽter à Patribus Græcis Eucharistiã attributũ, realẽ Christi præsentiam perfectẽ exprimit: cũ antitypõ sit res ipsa, quã vmbra veteris legis respondet, vt veritas, & significat re eandẽ in cœlesti patria perfectius existentẽ. cõstat autẽ, Christi vt existens in hoc sacramento, plures vmbra fuisse, & esse signũ Christi existens in cœlo in propria specie, vtrobique: vero secundũ substantiam eadẽ: oēs enim circa corpus Christi actiones inter cõsecradũ, administrandũ, diuidendũ, offerendũ, latenter

Christus quã ratione realiter in Eucharistia existens dicatur signũ, figura, symbolũ, &c.

Antitypon.

latenter & mysticè in hoc sacramèto per-
actè, representat fractù, oblatum atq; mor-
tuu in cruce Dàm visibiliter. Vnde Lan-
francus contra Berengarium citat Augu-
stinum & Gregorium, asserentes carnè car-
nis, & sanguinè sanguinis esse sacramentù,
hoc est sacrù signù, quin etià D. Aug. hoc
sensù ausus est ipsum Christum, in propria
hominis specie existètem, appellare sacra-
mentù filij Dei, li. qq. 83. q. 42. propter late-
tem modù existètiè diuinitatis in humani-
tate, sicut etià Ambr. li. de fide c. 4. ait, filiù
passum per sacramentù corporis: & transfi-
guratus Dominus in monte hac ratione
erat figurà & representatio sui ipsius, vt in
gloria Patris existentis.

45. Quare non est cur offendat illud D.
Aug. còt. Adim. c. 12. nò dubitauit Dñs di-
cere, hoc est corpus meù, cum signù daret
corporis sui: hoc est non dubitauit appella-
tionè corporis existètis in naturali còditio-
ne, tribuere eidè existenti sub sacramentali
còditioe & specie illud autè [non dubita-
uit] significat verè hanc appellationè eidè
còrpori competere, quòd sit substantiàliter
idè, licet alio modo existens. Neq; illud itè
offendere potest eiusdè in Plal. 3. Iudà ad-
hibuit Dñs ad conuiuuiu. in quo corporis &
sanguinis sui figurà discipulis còmendauit,
& tradidit: figurà appellans propter modù
existèdi non propter re. Eodè sensù Græcè
Liturgiè sepè vocant corpus & sanguinem
Christi, symbola, mysteria, & antitypa. li-
cet enim Nicèna synodus secunda, & Da-
mas. li. 4. c. 14. apertè doceat his nominibus
apud Græcos appellata esse panè & vinum
ante consecrationè, quomodo certè Amb.
li. 4. de sacr. c. 5. dixit, panè & vinum ante
consecrationè, illasq; actiones oblationem
antecedentes, figuras corporis & sanguinis
Dñici: tamè indubiè apud veteres Græcos
eodè appellationes attributè post consecra-
tionè, vt apertè apud Nazia. in oratione ad
Funus Gorgoniè sororis, iuxta interpreta-
tionè propositam, rectissimè, & còmodissi-

& figura substantiè Patris, aut quòd Colo. r.
imago Dei dicatur: vt neq; tollit humanita-
tè, quòd Phil. 2. dicatur specie ac habitu in-
uentus vt homo, & in forma Dei, & in for-
ma serui: quauis Marcio & Apollinaris ex
his locis impiè suam heresim defenderint.
46. Vnus est locus Tertul. li. 4. còt. Marc.
qui secundù regulam propositam non est
necessariò explicandus, licet possit inquit
enim, panè acceptum ac distributù discipu-
lis, corpus suum illum fecit, dicèdo, hoc est
corpus meù, id est figura corporis mei. ex
adiunctis autè constat, illà exegeticam ad-
ditionè, vel exponentem particulà, cum ait
[hoc est,] esse expositionè illius pronomi-
nis [hoc,] vt is sit sensus, illud fecit Chri-
stus corpus suu in noua lege, quòd figura
erat corporis in veteri, nò autè referrì posse
ad [corpus meù.] conatur enim ostèdere
contra hereticù, veteris & noui testamè-
ti firmà esse consensionem, & veteris figu-
ras in nouo impletas: atq; idèò Christù ve-
rù habuisse corpus, tam in sacramento, quàm
in cruce, & vtrobiquè; verù sanguinem: quia
vtriusq; existentiè, panis & vinù figurè fue-
rint, què nisi veritatis figurè esse nò poterat.

Tertulliani lo-
cus explicatur,

Obiectiones sacramentariorum ex ra-
tione naturali.

1. Reliquu est tertium genus argumè-
torum, Christi realè presentiam in
Eucharistia tollere contèdens, quòd sensu
& naturali ratione nititur: quòd licet locù
nò habeat in ea re, què sola fide percipitur,
& sola omnipotètia miraculosè perficitur,
expendendù tamè est singulatim, ad huius
doctrinè perfectionè. Obiiciunt igitur ad-
uersarij, primò ex ipsa existètia Christi sa-
cramentali, quòd impossibile sit Deo, vt illi
volùt, quantitate minori sacramèti, magnà
Christi molè includerè, quasi locum possit
nò occupare corpus, aut per spatia nò ex-
tendi: cù tamen id Philolophi negèt, & D.
Aug. ep. 57. ad Dard. asserat, idè sic esse cor-
porum proprium, vt ab eis nullà potètia re-
moueri possit: toll. inquit, spatia locorum
corporibus, & nusquàm erūt, & quia nusquàm
sunt, nec erūt, id est omninò nò erūt. Deinde
obiiciunt ex pluralitate locorù, fieri enim
nò posse, vt corpus aliquòd simul & eodè
tèpore plura loca occupet: quòd si Christù
integer est in Eucharistia, necessè est cor-
pus illius simul in pluribus locis existere, cù
in pluribus hostijs consecratis & altaribus,
existat,

1.

2.

existat simul, & eodem tempore. Plura
alia ex ratione naturali & sensibus dedu-
cta, obiiciunt, sed his adèò similia & co-
gnata, vt his explicatis & refutatis, reli-
qua explicari & refutari sit necesse.

2. Vt autem apertius explicentur, pri-
mò repetenda sunt illa fidei catholicæ do-
gmata, quæ suprà consecrariis quibus-
dam comprehendimus, totum nempe
Christum existere in toto sacramento, &
in quauis eius particula, quæ accidentia
panis & vini retineat, licet quædam Chri-
sti sint in sacramento directò, ex vi sacramè-
ti, aut verborù: quædam autè sint ratione
coniunctionis & còcomitantie, vt ibidè ex-
plicatù est. Ex quibus constat, omnia quæ
sunt in Eucharistia, siue vi sacramenti, si-
ue concomitantie, siue ponantur in ratio-
ne sacramenti, siue non, existere tamen sa-
cramentaliter: vt non tantum diuinitas, sed
humanitas Christi, cum omnibus eius ac-
cidentibus, vt quantitate, colore, natia
essigie, apta membrorum interse colloca-
tione, sacramentaliter existant. accidentia
autem omnia sacramentaliter existere ni-
hil est aliud, quàm existere ad modum
eius substantiæ, in quam panis conuersus
est, quemq; substantia panis prius habe-
bat. Cum enim accidentia illa consequuntur
substantiã, què per se primò est transub-
stantiationis terminus, & idèò sint in hoc
sacramento, quasi per accidens, hoc est per
aliud, & quòd est huiusmodi, ad id quòd
est primò & perse, reuocari debeat, neces-
sè est existere sacramentaliter, eo modo
quo substantia existit. substantia autem sic
perse existit, vt non magis in magno, quam
in paruo contineatur, sicut tota substantia
aeris, aquæ, vini, aut panis, non minus est in
singulis particulis, quam in tota mole: & id
circò accidentia corporis Christi propria,
& ipsi inherèntia, nullam habent habitudi-
nem, nisi per substantiam, neq; ad species
sacramentales, neq; ad corpora circumstan-
tia: vt per ipsa accidentia, neq; videri cor-
pus, nec tangi, deniq; neque sentiri, neque
circumscribi, neque mensurari magno, aut
paruo, sed sit ibi Christus in suo colore &
specie inuisibilis, in suis dimensionibus in-
diuisibilis, in tota quantitate, vt ita dica-
m, illocatus, incircumscriptus, indefinitus, quæ
tamen omnia, si haberent suum modum
existendi, efficerent sanè substantiam Chri-
sti & videri per ipsa, tangi, sentiri, & lo-

3. p. q. 77. art.
5. & 4. lib. cò-
tra gent. c. 64:
Quare acciden-
tia corporis
Christi existunt
in Eucharistia
ad modum sub-
stantiæ.

ci spatii distendi: quare non modò sub-
stantia corporis Christi, sed vniuersa quan-
titas ad modum substantiæ existit, tota scilicet,
in tota hostia consecrata, & tota in
quauis parte.

3. Quòd si obiicias, hoc non esse naturæ
consentaneum, cum in generatione natu-
rali terminus perse primò sit ipsa substan-
tia, & tamen accidentia, quæ ipsam conse-
quuntur, non sequuntur modum existen-
di substantiæ, sed potius ipsa quantitas, &
cætera accidentia, quæ quantitatem requi-
runt, diuisibiliter existunt ad modum quã-
titalis: respondeo, ex diuersis causis vtrius-
què conuersionis, concludi diuersam exi-
stentiam accidentium. transubstantiatio
enim sit virtute verborum sacramenta-
lium in substantiam Christi immediatè, vt
ea existat sacramentaliter sub accidenti-
bus panis & vini, & idèò necessariò exi-
stunt accidentia corporis Christi ad mo-
dum substantiæ. causa verò generationis
substantiæ, naturalis est, ad similes produ-
ctionem naturaliter destinata, & idèò
terminatur primò ad substantiam, quæ na-
turaliter existat: quare accidentia existunt
naturali modo & sibi proprio, non autem
modo substantiæ indiuisibiliter.

4. Hanc verò accidentium Christi exi-
stentiam ad modum substantiæ, antiqui
Patres docuerunt, vt constat ex Eusebio
hom. 5. de Pascha, & Augustino citato à
Beda 1. Corinth. 10. D. Ambros. in præ-
paratione ad missam, alijsq; omnibus as-
serentibus, totum & integrum Christum
sumi ab omnibus in singulis partibus, tan-
tumq; esse in exiguo, quantum in toto. in
huiusmodi autem existentiam redigi pos-
se quamcunq; molem corpoream per Dei
omnipotentiam, sine contradictionis im-
plicatione, & sine interitu sui, facile cre-
demus, si neque de proposita existentia sa-
cramentali, neque de omnipotentia Dei
dubitemus, per quam, quæ apud nos im-
possibilia sunt, apud Deum possibilia sunt.
vnde in hoc ipso genere, de quo agimus,
posset Deus traicere camelum, mole &
quantitate integrum per foramen acus,
cum in hoc ipso sancto Christi corpore si-
milia fecerit. clauso enim vtero matris sue,
traduxit corpus omnibus membris inte-
gram: sepulchro obserato, penetrauit im-
meabilem lapidem: ianuis clausis, vniuersam
quantitatem ac membrorum distin-
ctionem

Eadem accide-
ntium Christi
existètia confir-
matur testimo-
nio Patrum, &
alijs miraculis
similibus.

Expositio alia-
rum Patrum

* Sic etiã eodè
c. Damas. &
illa prior expli-
catis videtur
ad aliquo adie-
ta Francis.
Turr in annot.
defensor. ad c.
13. it. 5. Apof-
t. iustit. D. Cle-
mens

tionem retinens, per solidum lignum ingreditur: ipsumque tandem caelum, quod est, ut Philosophis placet, solidum, eadem mole corporis penetrat. in his autem omnibus locis & rebus ita existit, ut cum omnia corporis membra integra habuerit, nullamque quantitatem deposuerit, nulla tum loci spacia occuparit. quare si haec omnia vera sunt, ut recta fides docet, efficitur necessarium, divinae omnipotentiae impossibile non esse, ita in sacramento suum corpus constituere, cum omni mole & recta membrorum collocatione, ut tamen locum non occupet, nec per spacia extendatur. quemadmodum etiam in propositis miraculis, quantitas Christi existentis in ligno & lapide, manet distincta a quantitate ligni & lapidis, nec in ipsam versa, nec ipsam annihilas, ut imperite asserit Beza: sic existit tota corporis Christi quantitas cum dimensionibus panis, ab eiusdem tamen vere distincta, nec se, nec ipsas interimens. de hac Dei omnipotentia contra impios & incredulos asserenda differit D. Ambr. lib. 10. in Lucam c. 24. August. ep. 3. ad Volusianum, lib. 22. de civit. c. 8. D. Cyril. lib. 10. in Ioan. cap. 35. D. Hieron. lib. 1. contra Iovinianum.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco.

Inf. art. 6. cor. & ad 1. & 4. d. 10. art. 1. ad 5. 6. 7. & 8. & art. 3. q. 2. ad 1. & 4. cor. cap. 64. ff. Et quo. 1. art. 22. ad 2.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco. Esse enim in aliquo definitiue, vel circumscriptiue, est pars eius quod est esse in loco. Sed corpus Christi videtur esse definitiue in hoc sacramento (quia ita est ubi sunt species panis vel vini, quod non est in alio loco altaris) videtur etiam ibi esse circumscriptiue: quia ita continetur superficie hostiae consecratae, quod nec excedit nec exceditur. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento sicut in loco.

¶ 2. Præterea, Locus specierum panis non est vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec est ibi substantia panis, ut supra habitum est,

* sed est ibi solum corpus Christi. Ergo corpus Christi replet locum illum. Sed omne quod replet locum aliquem, est in eo localiter. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

2. præc. art. 1. 2. & 5.

¶ 3. Præterea, Sicut dictum est, in hoc sacramento est corpus Christi cum sua quantitate dimensiua, & cum omnibus suis accidentibus. Sed esse in loco, est accidens corporis: unde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Ar. præc. & 3. huius q.

SED CONTRA est, quod oportet locum & locatum esse æqualia, ut patet per Philosophum in 4. Physic. Sed locus, ubi est hoc sacramentum, est multo minor, quam corpus Christi. Ergo corpus Christi non est in hoc sacramento, sicut in loco.

Lib. 4. Physic. text. 30. to. 2.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut iam dictum est) corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensiuae, sed magis secundum modum substantiae. Omne autem corpus locatum est in loco secundum modum quantitatis dimensiuae, in quantum, scilicet, commensuratur loco secundum suam quantitatem dimensiua. Unde relinquitur, quod corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantiae: eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus. Succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantiae panis: unde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiae, ita nec substantia corporis Christi, non tamen substantia corporis Christi est subiectum illarum

ar. 3. huius q.

rum dimensionum, sicut erat substantia panis. Et ideo substantia panis ratione suarum dimensionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locum illum mediantibus propriis dimensionibus. Substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimensionibus alienis, ita quod conuerso dimensiones propriae corporis Christi comparantur ad locum illum mediante substantia, quod est contra rationem corporis locati. Unde nullo modo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod corpus Christi non est in hoc sacramento definitiue, quia sic non esset alibi, quam in hoc altari, ubi constituitur hoc sacramentum: cum tamen sit & in celo in propria specie, & in multis aliis altaribus sub specie sacramenti. Simiter etiam patet, quod non est in hoc sacramento circumscriptiue: quia non est ibi secundum commensurationem propriae quantitatis: ut dictum est. Quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc, quod sit ibi definitiue, vel circumscriptiue, sed ad hoc, quod incepit ibi esse per consecrationem & conuersionem panis & vini, ut supra dictum est.

Ar. 3. & 4. huius q.

2. præc. art. 3. & 4.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quod locus ille in quo est corpus Christi, non est vacuus, neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi localiter, sicut dictum est. Sed est repletus speciebus sacramentorum: quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose, sicut & miraculose subsistunt per modum substantiae.

AD TERTIVM dicendum, quod accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento (sicut supra dictum est) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi, sunt in hoc sacramento, quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum continens. Et ideo non oportet, quod Christus sit in hoc sacramento sicut in loco.

Ar. præc.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento. Dicit enim Philosophus in 2. Top. quod motus nobis, mouetur ea, quæ in nobis sunt. Quod quidem est verum etiam de spiritali substantia animæ. Sed Christus est in hoc sacramento, ut supra habitum est. Ergo mouetur ad motum ipsius.

4. d. 10. ar. 3. q. 4. Et opposit. 11. ar. 3. 4.

* Lib. 2. c. 3. in declaratione 24. loci, tom. 12.

ar. 1. huius q.

¶ 2. Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed de agno Paschali, qui erat figura huius sacramenti, non remanebat quicquam vsque mane, sicut precipitur Exo. 12. Ergo neque etiam si hoc sacramentum referueretur in crastinum, erit ibi corpus Christi. Et ita non est immobiliter in hoc sacramento.

¶ 3. Præterea, Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit, & per totum sequens tempus: non enim potest dici quod desinat ibi esse cessantibus speciebus: quia esse corporis Christi non dependet a speciebus illis. Non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum. Videtur

Videtur ergo, quod statim in crastino, vel post modicum tempus, desinat esse sub hoc sacramento. Et ita videtur, quod Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

SED CONTRA, Impossibile est idē esse motū & quietum: quia sic contradictoria verificaretur de eodem. Sed corpus Christi in cælo quietum residet. Non ergo est mobiliter in hoc sacramento.

RESPONDEO dicendum, quod cū aliquid est vnū subiecto, & multiplex secundū esse, nihil prohibet secundū aliquid moueri, & secundū aliquid immobile permanere: sicut corpori est aliud esse album, & aliud esse magnū: vnde potest moueri secundū albedinē, & permanere immobile secundū magnitudinē. Christo autē non est idē esse secundū se, & esse sub hoc sacramento: quia per hoc quod dicimus ipsum esse sub hoc sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramentū. Secundum igitur hoc esse non mouetur Christus per se secundū locū, sed solū per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut prædictum est. * Quod autē non est in loco, non mouetur per se in loco, sed solū ad motū eius, in quo est. Similiter autē neq; per se mouetur secundū esse, quod habet in hoc sacramento, quacumq; alia mutatione: puta, quārum ad hoc, quod desinat esse sub hoc sacramento: quia illud, quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principiū: sed alio deficiente, hoc desinit esse in eo, sicut Deus, cuius esse est indeficiens & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili per hoc, quod creatura corruptibilis desinat

esse. Et hoc modo cū Christus habeat de se esse indeficiens, & incorruptibile, non desinit esse sub sacramento: neq; per hoc, quod ipsum desinat esse, neq; etiam per motū locale sui (vt ex dictis patet*) sed solū per hoc, quod species huius sacramenti desinunt esse. Vnde patet, quod Christus per se loquendo, immobiliter est in hoc sacramento.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de motu per accidens, quoad motum nostri mouentur, ea quæ in nobis sunt. Aliter tamē, ea quæ per se possunt esse in loco sicut corpora, & aliter, ea quæ per se non possunt esse in loco, sicut formæ, & spirituales substantiæ. Ad quæ modum potest reduci, quod dicimus Christū moueri per accidens secundū esse quod habet in hoc sacramento, in quo non est sicut in loco.

AD SECUNDUM dicendum, quod hac ratione moti videtur fuisse quidā, ponentes, quod corpus Christi non remanet sub hoc sacramento, si in crastinum referuetur. Contra quos Cyrillus dicit: Insaniunt quidā, dicentes mysticam benedictionem cessare à sanctificatione, si quæ eius reliquæ remanserint in diem subsequentem, non enim mutatur sacramentum corpus Christi, sed virtus benedictionis & viuificatiua gratia, iugis in eo est. Sicut etiam omnes aliæ consecrationes immobili ter manent, permanentibus rebus consecratis, propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ respondeat, tamen figura non potest eam adæquare.

AD TERTIUM dicendum, quod corpus Christi remanet in hoc sacramento, non solum in crastino, sed

sed etiā in futuro quousq; species sacramentales manent. Quibus cessantibus desinit esse corpus Christi sub eis: non quia ab eis depēdeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species, per quem modū Deus desinit esse dominus creaturæ desinentis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato.

Inf. ar. 8. co. et 4. d. 10. ar. 2. q. 2. ad. 3. & arti. 4. q. 1. per 10. & q. 4. ar. 2. & in expo. lib. ad 1. 2. q. 4.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi, prout est in hoc sacramento possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur à visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circumuelantes. Sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impedi, quin corpora quælibet videat prout sunt. Ergo oculus glorificatus potest videre corpus Christi, prout est in hoc sacramento.

¶ 2. Præterea, Corpora gloriosa sanctorū erunt configurata corpori claritatis Christi: vt dicitur Phil. 3. Sed oculus Christi videt se ipsum prout est in hoc sacramento. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus potest ipsum videre.

¶ 3. Præterea, Sancti in resurrectione erunt æquales angelis: vt dicitur Luc. 20. Sed angeli vidēt corpus Christi, prout est in hoc sacramento: quia etiam dæmones inueniuntur huic sacramento reuerentiam exhibere: & ipsum timere. Ergo pari ratione oculus glorificatus potest Christum videre, prout est

in hoc sacramento.

SED CONTRA, Nihil idem existēs, potest simul ab eodē videri in diuersis speciebus. Sed oculus glorificatus semper videt Christū, prout est in sua specie, secundum illud Isa. 33. Regem in decore suo videbūt. Ergo videtur, quod non videat Christum, prout est sub specie huius sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est oculus, scilicet corporalis propriè dictus, & intellectualis, qui per similitudinē dicitur: à nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri, prout est in hoc sacramento. Primum quidē, quia corpus visibile per suam accidentia immutat mediū. Accidentia autē corporis Christi sunt in hoc sacramento mediāte substantia, ita scilicet, quod accidentia corporis Christi non habent immediatā habitudinē, neq; ad hoc sacramentum, neq; ad corpora, quæ ipsum circumstant. Et ideo non possunt immutare mediū, vt sic ab aliquo corporali oculo videri possint. Secundū, quia sicut supra dictū est, * corpus Christi est in hoc sacramento per modū substantiæ. Substantia autē inquantū huiusmodi, non est visibilis oculo corporali, neq; subiacet alicui sensui, sed nec etiā imaginationi, sed soli intellectui, cuius obiectū est quod quid est: vt dicitur in 3. de ani. * Et ideo propriè loquēdo, corpus Christi secundū modū essendi, quæ habet in hoc sacramento, neq; sensu, neque imaginatione perceptibile est, sed solo intellectu, qui dicitur oculus spiritualis. Percipitur autē diuersimodè à diuersis intellectib⁹. Quia enim modus essendi, quo Christus est in hoc sacramento, est penitus supernaturalis,

Ar. 1. huius q. ad 3.

Li. 3. de anim. tra. 26. to. 2.

Ar. præc.

turalis, à supernaturali intellectu, scilicet diuino, secundum se visibilis est, & per consequens ab intellectu beato, vel angeli, vel hominis: qui secundum participatam claritatem diuini intellectus videt, eam quæ supernaturalia sunt, per visionem diuinæ essentia: ab intellectu autem hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem, sicut & cætera supernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuentum. Vnde dæmones non possunt videre per intellectum Christum in hoc sacramento nisi per fidem, cui non voluntariè assentiunt, sed ad eam euidencia signorum eouincuntur: prout dicitur Iac. 2. Quod dæmones credunt, & contremiscunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod oculus noster corporeus per species sacramentales impeditur à visione corporis Christi sub eis existentis, non solum per modum tegumenti, sicut impeditur videre id quod est velatum quocunque corporali velamine: sed quia corpus Christi non habet habitudinem ad medium, quod circumstat hoc sacramentum, mediantibus propriis accidentibus, sed mediantibus speciebus sacramentalibus.

AD SECVNDVM dicendum, quod oculus corporalis Christi, videt seipsum sub sacramento existentem: non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectum. Nec tamē est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus.

AD TERTIVM dicendum, quod

angelus bonus, vel malus non potest aliquid videre oculo corporeo, sed solum oculo intellectuali. Vnde non est similis ratio, ut ex dictis patet.*

In cor. art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quando in hoc sacramento apparet miraculosè caro vel puer, sit ibi verè corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod quando in hoc sacramento miraculosè apparet caro vel puer, non sit ibi verè corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub sacramento, quando desinunt esse species sacramentales: ut dictum est.* Sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales. Ergo non est ibi verè corpus Christi.

4. d. 10. art. 2. q. 2. ad 3. et art. 4. q. 2. et 3. Et opus. 58. c. 11.

Ar. præ. d. 3. arg.

¶ 2. Præterea, Vbicunq; est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel specie sacramenti. Sed quando tales apparitiones sunt, manifestum est, quod non est ibi Christus sub specie propria (quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in cælum: cum tamen id, quod miraculosè apparet in hoc sacramento, quandoq; videatur, ut quædam parua caro, quandoq; autem, ut paruus puer) manifestum est etiam, quod non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis vel vini. Ergo videtur, quod corpus Christi nullo modo sit ibi.

¶ 3. Præterea, Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem & conuersionem, ut supra dictum est.* Sed caro & sanguis miraculosè apparens, non sunt consecrata nec conuersa in verum corpus

2. 75. ar. 2.

Quæst. lxxvj.

corpus & sanguinem Christi. Non ergo sub his speciebus est corpus vel sanguis Christi.

SED CONTRA est, quod tali apparitione facta, eadem reuerentia exhibetur ei, quod apparet, quæ etiam primo exhibebatur. Quod quidem non fieret, si verè non esset ibi Christus, cui reuerentiam patriæ exhibemus. Ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

RESPONDEO dicendum, quod dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc sacramento miraculosè videtur caro aut sanguis, aut etiam aliquis puer. Quandoque enim hoc contingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expressè viderent exterius carnem vel sanguinem vel puerum, nulla tamē immutatione facta ex parte sacramenti. Et hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur sub specie carnis vel pueri, aliis tamen videtur sicut & prius sub specie panis: vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis vel pueri, & postmodum sub specie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in Magorum prestigiis, quia talis species diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figuradam, ad hoc scilicet quod manifestetur verè corpus Christi esse sub hoc sacramento, sicut etiam Christus, absq; deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus. Dicit enim Augustinus in lib. de quæstio. Euangelist. quod cū fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immu-

Lib. 2. c. ult. nō presul à prin. 80. 4.

Artic. 8. 73

tatio fit ex parte sacramenti, manifestum est, quod non desinit Christus esse sub hoc sacramento tali apparitione facta. Quandoque verò contingit talis apparitio non per solum immutationem vidētium, sed specie, quæ videtur, realiter exterius existente. Et hoc quidem videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam: sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt, quod est propria species corporis Christi: nec obstat quod quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie puerili: quia in potestate corporis gloriosi est, quod videatur ab oculo non glorificato, vel secundum totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena: ut infra dicetur. Sed hoc videtur esse inconueniens, primò quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in vno loco, in quo definitiuè continetur. Vnde cum videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie, non videtur in hoc sacramento.

Non absoluit mortu præuentus, sed videtur Sent. lib. 2. di. 44. q. 2. ar. 4.

Secundo: quia corpus gloriosum quod apparet ut vult, post apparitionem cum voluerit disparet, sicut dicitur Luc. ultimo, quod Dominus ex oculis discipulorum euanuit. Hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quandoque esse inclusum, & multorum episcoporum consilio in pixide reueruatum, quod nephas esset de Christo sentire secundum propriam speciem. Et ideo dicendum est, quod manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit miraculosè quædam immutatio cir-

K k ca alia

Comment. in D. Tho. tert. part.

ca alia accidentia (puta figuram & colorem, & alia huiusmodi) ut videatur caro vel sanguis aut etiam puer. Et sicut prius dictum est, hoc non est deceptio, quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet, ad ostendendum per hanc miraculosam apparitionem, quod in sacramento est verè corpus & sanguis Christi. Et sic patet quod remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, ut infra dicitur, remanet verè corpus Christi in hoc sacramento.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in seipsis, quandoque autem secundum id quod est principale in eis: ut dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod in huiusmodi apparitionibus (sicut dictum est) non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, ut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, ut dictum est.

Sententia & conclusiones quest.

Prima conclusio: *Christus non est in hoc sacramento ut in loco, quia neque sub accidentibus sacramentalibus continetur circumscriptivè, aut difinitivè, sed ad modum substantiæ.*

Consecrarium ex hac conclusione, Christus ut existens in hoc sacramento non movetur per se in loco, sed ex accidenti, motus eisdem accidentibus: quia quod non est

in loco per se, neque loco per se moveri potest.

Secunda conclusio: *Christus in hoc sacramento sentiri non potest sensu viatoris, sed fide tantum potest cognosci, & à beato visione divinæ essentiæ. cum autem in sacramento apparet caro, sanguis, puer, id fit accidentium immutatione, & non sunt illa de substantia Christi, qui semper latet sub dimensionibus permanentibus, de quo differretur q. 77. de reliquis statim.*

COMMENTARIUS.

IN his primo efficitur necessarium, corpus Christi non esse in sacramento, ut in loco, cum sit admodum substantiæ indivisibiliter: neque ratione dimensionum panis aut vini, à quibus continetur, in loco esse potest. Ratio prima est, quia corpus est in loco dimensionè ratione quantitatis, per quã totum à toto loco, & pars à parte continetur & circumscribitur: sed corpus Christi, ut probatum est, non est in Eucharistia dimensionè, cum sit totum in toto, & totum in quavis particula: non est igitur in sacramento, ut in loco. Ratio secunda est, quia substantia panis aut vini ante consecrationem erat sub dimensionibus ad modum substantiæ, tota in toto, & tota in quavis parte, & non ut in loco: sed per transubstantiationem substantia corporis Christi succedit substantiæ panis & vini sub eisdem dimensionibus, sine inharrentia, ut postea constabit: est igitur sub illis dimensionibus ad modum substantiæ, & non ut in loco. Vnde poteris concludere, corpus est in loco ratione dimensionum quantitatis, quibus loco circumscribitur: sed corpus Christi in Eucharistia neque ratione dimensionum panis, cum corpori Christi non inharreat: neque ratione proprietarum, cum sequantur modum existendi substantiæ, ut probatum est, comparatur ad locum: corpus igitur Christi in Eucharistia existens, nullo modo potest esse in loco. Sed quia hæc ratio evincit, Christum in Eucharistia non esse loco circumscriptivè, facile etiã constabit, neque loco definitivè posse, ut est in eadem: quia secundum fidem, constat simul esse in pluribus altaribus, in quibus im-

Corpus Christi non est in sacramento ut in loco

Quest. lxxvj. Ar. 5. 6. 7. & 8. 74

molatur, & in celo simul est in propria specie: quod autem est in loco definitivè, simul alibi esse non potest, quia igitur ratione existit in pluribus hostiis consecratis sacramentaliter certè per transubstantiationem panis & vini, & non per lationem, ut supra conclusum est.

Christus non est ubique ut volunt Brentiani

2 Scio à quibusdam Lutheranis, Christum ubique etiam affirmari existere, quia divinitas Christi sit ubique, unde & ubique dicti sunt, sed imperitè & impudèter: quia vis enim Dei proprium sit ubique existere, & Christus sit Deus, non inde sequitur necessario Christum ubique existere: quia Christus est nomen divinæ personæ filij subsistentis in duabus naturis divina & humana: & licet humanitate nunquam dimiserit, divinitas tamen tribuè subsistentiam humanitati, non concludit in se divinitatè, ut necessario sit illi ubique conjuncta: itaque in Christo semper est divinitas & humanitas, & humanitas ubique est, habet sibi hypostaticè unità divinitatem: sed non contra, ubique est divinitas, est etiã humanitas, cum illa sit infinita, & ideo ubique: hæc autem finita, & ideo vel in sacramento, vel in propria specie sedens ad dexteram Patris, & interpellans pro nobis. Consequitur autem corpus Christi quantum existens in propria specie, externus locus, illud definiens & circumscribens: non sequitur autem existens in sacramento, quia non est in sacramento ut in loco, neque locus est accidens intrinsicè: accidentia vero intrinsicè sunt, quæ ratione concomitantia, corpus Christi in sacramento Eucharistiæ consequuntur.

Corpus Christi in aliena, & in propria specie.

3 Efficitur secundò, corpus Christi secundum rectam fidem & in aliena specie, in sacramento Eucharistiæ: & in propria specie & figura in celo esse. Primò evincit presentia realis Christi in hoc sacramento supra demonstrata. Secundò verò, articulus ascensionis & sessionis ad dexteram Patris. In aliena specie sacramentaliter existens, etiã ante resurrectionem, pati & ledi non poterat: in propria potuit, ut articulus passionis ostendit. Dico autem in sacramento pati non posse, ut passio inferatur corpori Christi, dum in sacramento existit: licet id ab hæreticis & Judæis sua perfidia & ignoratione nostræ doctrine sæpè tentatum sit, sed ut in sacramento, existit impassibiliter, & insensibiliter. Ut enim sensio omnis, atque etiã visio requirit contactum corporis cum medio inter-

3. p. q. 81. ar. 3. 4.

jecto ad obiectum usque visibile: ita in passionem requiritur contactus agentis & patientis: contactus autem fit secundum proprias dimensiones. Sed corpus Christi sacramentaliter existens, ad medium externum propriis dimensionibus comparari non potest, sed dimensionibus panis & vini, quibus continetur: non igitur corpus Christi, ut existit in sacramento sentiri aut pati potest: sed ipse species panis & vini sunt, quæ sentiuntur & patiuntur, quæ ideo efficit etiam, Christum in sacramento existentem nihil externum sentire posse, ita ut qua ratione existit sacramentaliter, neque videt, neque audit: quia ab externis sensibilibus immutari non potest, sed tantum mediis accidentibus sacramentalibus hæc dicuntur convenire Christo, quatenus eisdem, quibus continetur Christus, illa convenire possunt, Christo contentò non possunt. oculus autem Christi videt seipsum in sacramento existentem, modum tamen existendi non videt, neque etiam oculus beati: quia is modus solo intellectu percipi potest, quum sit ad modum substantiæ, hæc verò per se intelligibilis est: non sensibilibus, sed quoniam est modus supernaturalis à viatore per fidem cognoscitur, à demone evidentiā miraculorum, à beatis verò per claritatem, qua vident divinam essentiã, & omnia fidei mysteria. Sed licet Christus ut existens in sacramento pati aut sentiri non possit: quicquid tamen in propria specie ante resurrectionem & mortem passus est, si esset Eucharistia ante mortem, ibidem similiter pateret, cum sit omnino idem corpus secundum substantiam, modo tantum existendi diversum. Potest autem corpus Christi deficere secundum existentiã sacramentalem, deficientibus accidentibus à quibus continetur: quia quod in se deficere non potest, deficientè alio in quo est, in eo definit esse necessario, ut Deus definit esse in creatura, cum ea corrumpitur: sic & Christus in sacramento definit esse, cum in se post resurrectionem nullo modo deficere possit esse, deficientibus accidentibus sacramentali, à quibus continetur, 3. p. q. 76. art. 6.

4 Fuit autem consentaneum, hunc duplicem modum existendi Christo convenire, ut sicuti erat, ita ratione unius naturæ seipsum mortalem, ratione alterius immortalè repræsentaret, sic quidè pro sua voluntate ante mortem, nunc eas qualitates

Corpus Christi in sacramento sentiri aut pati non potest, neque sentire aut agere in re eternam.

3. p. q. 76. ar. 7.

Q. 81. ar. 4.

subiit, quæ ad corruptionem & ignobilitatē, nunc eas, quæ ad gloriā & immortalitatem. Sic Luc. 4. ad iudicium passibilitatis comprehensus est à Nazarenis, & vi abductus in montis supercilium: & rursum ibidē, per medium eorum intra stabili & inuisibilis, ne præcipitaretur, transiit, Cap. verò 9. in transfiguratione, corpore gloriosus apparuit: quare mirandum non est, Dominum in sua specie mortalem extitisse, in aliena sacramenti, pati non posse, quæ autē sententia, à quibusdā veteribus ex his collecta est, Christum mortuum in cruce, viuere potuisse in sacramento, nec ibi quicquā tristitiæ ex crucifixione sensurum fuisse, visa est illis probabilis, vt Vgoni Victorino lib. 2. p. 9. cap. 2. de sacramentis, sed nō omnibus: nam illi se opposuit Iuo Carnoren. epistola ad Hamericum, & Innocent. III. lib. 4. de mysterio altaris, cap. 12. & plerique alij tempore Berengarij, quos omnes penē scholastici Theologi nunc secuntur, sequi autem solent semper, vbi fides non repugnat, quod est rationi maxime consentaneum. Videntur enim intelligentiæ imprimis repugnare, vt idem corpus secundum substantiam, simul sit mortale & immortale: & quod absurdius videtur, eodem tempore mortuum & viuum existat, quamquam eorum nemo sit, qui neget, id diuine potentiæ possibile esse, præsertim cum est diuersus modus existendi.

5 Vnde Theologi omnes nunc hanc sententiā sequuntur, corpus Christi in Eucharistia quoad omnia interna substantia & accidentia, sequitur conditionē eiusdem corporis existentis in naturali forma: & idcirco in huius sacramenti institutione Christus adhuc mortale corpus gerēte, fuit etiā in sacramento mortale corpus, & verè moriturū in Eucharistia, si referuatū vel consecratū fuisset tempore passionis: & cum eodē resurgente ad vitam similiter rediturum: reliquo verò toto Ecclesiæ tempore post resurrectionem, semper fuisse in Eucharistia exhibitū corpus immortale, quia Christus resurgens ex mortuis, iam nō moritur: cum ad rationem sacramenti, & ad formā verborū perinde sit, passibile an impassibile fuerit. & certè ad veritatem sacramenti realiter Christū continētis, plurimū refert credere, Christum in sacramento viuere, intelligere, vt in cælo: quāuis vt in sacramento existit, per ipsas species sacramentales ne

que sentire neque pati possit, quia modus existendi sacramentaliter, est omnino impassibilis, vt supra ostensum est, licet in se eadē habeat, intelligat, eodem gaudio atque beatitudine perfruatur, atque in propria specie in cælo existens. Vnde cum à Patribus dicitur Christum in sacramento mori & pati, id ex modo consecrationis, & vi sacramentalis significationis intelligendum est, quatenus mors & passio Dñi ipsa actione sacramentali, & modo immolationis representantur, vt in doctrina de sacrificio apertius constabit. Ea verò representatio verbis Domini congruit, quia in verbis institutionis, mortis ac passionis, conditiones expressit dicens, quod pro vobis tradetur, qui pro vobis effunderetur. hoc sensu scribit Chrysost. Dominum multā pati in sacramento, quæ in cruce perferre noluit.

6 Ex his facile deducitur, responsio ad illas duas obiectiones, propositas ex vi rationis naturalis, ad priorem, quidem fatemur eum esse naturæ ordinem, vt corpora in locis sint, & per quantitatem suā ad loci spacia extendantur, & hoc voluit August. illo testimonio citato, & hoc modo corpora secundum existentiam naturalem, habitudinem ad sua loca & coextensionem habent: cū tamen existunt ad modum substantiæ supra naturam, his naturæ legibus subiecta non sunt: ineptissimum autem est, illud non concedere omnipotentia, vt possit ea separare sine cuiusvis interitu, quæ nec definitione nec vlla interiori propinquitate coniunguntur: & quorum proinde separatio conceptioni nostræ minime repugnat. locus enim extrinsecus adiungitur substantiæ, ad quem corpora secundum naturalem habitudinem ad existentiam naturalem coaptari necesse est: non tamen Deus his naturæ legibus sic se obstrinxit, vt aliud extraordinaria potentia facere non possit. imò verò nec illud in omnibus corporibus naturaliter seruatur, vt non nisi in loco cōferuentur, cum cælum supremum in loco non sit, & corpus Christi supra cælum in naturali & propria specie existens, non habet illam habitudinem ad corpus circumstantans, vt illius extremitate circumfusa, tamquam loco, cōtineatur. Ad posteriorē obiectionem de locorum pluralitate, Dei omnipotentia impossibili, si ad idem numero corpus referatur, vt nos ponimus Christum simul in cælo & innumeris præ-

Solutio prioris obiectionis.

Loco contineri & coextendi quomodo corporibus cōueniat.

Solutio posterioris obiectionis.

terea locis, ex præcedentibus constat etiā solutio. cætera enim corpora non habent nisi vnum existendi modum, in quo per suam propriam quātitatem locum vnum occupant: sed Christi corpus præter naturalem existentiam in cælo, qua secundum nativas dimensiones in vno tantum loco existit, habet aliam existentiam supernaturalem, hoc est sacramentalem, per quam ad alienam quantitatem innumeris in locis potest existere, sicut alienæ dimensiones, quibus contineri potest, innumeræ potest esse. nec enim aliena loca sic occupat Christi corpus, nec illis adæquatur, aut cōmensuratur, vt pars parti, & totum toti respondeat, vt extra esse non possit. Vnde constat, Christum verè & realiter in sacramento existentem, in eo non existere vt in loco, quo modo tantum in cælo existit, & idcirco recta fides eum vere presentem statuit ad species sacramentales plures, non autem ad plura loca: quare aliena est quæstio de existētia in loco à presentia Christi in sacramento.

7 Vtrum autem per eas species & cum eis propriè in loco existat, Theologi scholastici negant, sicuti prius diximus, neque sentiri posse Christū per easdem species, sed existere in hoc sacramento insensibiliter, & sine loco. Patrum igitur & Theologorum semper fuit vna sententia, Christū existentem in sacramento in se quidem & propria specie non sentiri aut videri: sed per species sacramentales verè ipsum corpus tangi, videri, manducari. Prior pars huius sententiæ sensibus ipsis deprehenditur & recta fides docet, existētē Christi substantiam sacramentaliter, accidentibus panis & vini rectam esse: & ideo hæc tantum per se sentiri, non autem accidentia Christi corpori inhærentia. Vnde August. de consecrat. distinct. 2. sacrificium nostrum, inquit, constare visibili specie elementorum, & inuisibili Domini carne & sanguine. Altera p. significat, sic corpus Christi verè post consecrationē tangi & videri, manducari & attraheri, sicut ante consecrationem ipsa panis substantia: vtrumque nempe per eadem accidentia, illud naturali iudicio rationis nostræ, hoc autem fidei directione & admonitione verbi Dei. Philo-fophis autem receptum est, substantiam non esse per se sensibilem, sed per accidentia: verè tamen per illa dicitur videri sub-

Christus in hoc sacramento non existit sensibiliter.

3. p. q. 80. art. 4. ad 4.

stantia & sentiri: & idcirco nihil refert ad veritatem sermonis sentiri substantiam per propria, vel aliena accidentia: præsertim cum hæc accidentia sacramentalia, excepta inhærentia, tam intimè sint coniuncta corpori Christi, quàm erant prius substantiæ panis & vini. Sic etiam in natura omnia corpora diaphana vt cælum, sol, non per qualitatem propriam sed per externā videntur. Hæc sententia confirmatur primò, quia est consentanea præcepto Domini, alioquin esset valde improprium, cum iubet discipulos manibus accipere, ore manducare, bibere, diuidere, demonstrando ad omnes sensus: & præsertim ad visum, hoc est corpus meū, id est hoc quod videtis, quod percipitis, quod bibitis ad hæc ipsa accidentia. Sicut absurdum esset negare Magdalenam, & alios discipulos vidisse Dominum, licet in aliena specie, vt scriptura planè affirmat Ioann. 20. Ioannes Baptista dicitur Ioan. 1. vidisse Spiritū sanctum, specie tamen columbæ: Deus verè dicitur visus in Christo, licet humana specie, & Deus in aliena forma sæpe in veteri testamento, mulieres sanctæ, Luc. vlti. dicitur vidisse eadem ratione visionem angelorum.

8 Tota antiquitas eandem rationem dicendi sine exceptione secuta est. Chrysost. hom. 47. 1. Cor. 10. ait regium corpus nobis inuendum proponi, & Christum permittere, vt dentes carni suæ infigamus, & pati contractionem in altari, quam volebat pati in cruce. & 3. lib. de sacer. hæc omnia, inquit, sine vllis prestigijs, sed intuitibus omnium circumstantium oculis, & homil. 83. in Matt. ipsum vides, ipsum tãgis, ipsum comedis. D. August. serm. 2. de verb. apost. quod in sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter &c, (id est mysticè sub aliena specie) manducatur. Cyrill. lib. 12. in Ioan. cap. 58. iure, inquit, congregationes sunt die octauo, & foribus clausis, visibiliter simul atque inuisibiliter Christus omnibus apparet: inuisibiliter quidem vt Deus, visibiliter autem in corpore: præbet enim nobis carnem suam tangendam. Gregor. homil. 22. in Euang. & refertur de consecrat. dist. 2. cap. quid sit sanguis, vno inquit, eodemque tempore rapitur in cælum ministerio angelorum, & ante oculos sacerdotis in altari ab omnibus videtur. Victorinus lib. 2. de sacramentis, Kk 3 p. 9. cap.

Corpori Christi in sacramento conueniunt, quæ cumque corpori eidem intrinsecus conueniunt, in specie propria & naturali.

Supra in con- seff. collectæ ex doctrina transubstantiationis.

Quæ conuenire possunt corpori Christi existentis in sacramento.

Psal. 105. v. 25.

p. 9. cap. 13. quando ait, in manibus sacramentum eius tenemus, corporaliter tecum est, quado ore suscipis, corporaliter habes: quando manducas & gustas, corporaliter tecum est. Præterea contraria doctrina, quæ negat hæc proprie pertinere ad ipsum corpus Christi, plurimum iuvat hæreticos, adeo ut Bertramus antiquissimus huius veritatis impugnator, cum non audeat adhuc aperte facere quæstionem, vtrum Christi corpus realiter esset præsens, de eo tamen fecit, an corpus Christi esset sensibilibiter in sacramento, vel sola fide perciperetur. contra quem ita Paschasius in lib. de corp. & sang. Dñi, isti, qui negant hoc esse visibile atque palpabile, non ob aliud faciunt, nisi ne credant, & ne sit quod veritas ait, hoc est corpus meum. Hac etiam de causa fecit Ecclesia Dei, Berengarium hæreticum confiteri in Concilio Romano, Nicolao Papa præside, manducationem, fractionem, visionem, reliquamque actionem sensibilem circa corpus Christi in sacramento, non constitui solum propter motum, fractionem, aut visum signorum, sed quia hæc admirabili modo fiunt in ipso corpore: non quidem pure & nude & in se primo, sed ut in sacramento existit, propter admirabilem coniunctionem & continentiam accidentium sacramentalium & corporis Christi. Corpus enim Christi verum frangi & diuidi post resurrectum impossibile est: Primo, quia est impassibile. Rom. 6. Secundo, quia totum est sub quavis parte, quod est contra rationem eius, quod frangitur. quarta fractio est in quantitate panis & vini ut in subiecto, & ideo illa fractio Christi, debet referri ad speciem sacramentalem, sub qua verè existit corpus Christi, 3. p. q. 77. art. 7.

Consecrarium de proprietate confessionis Berengarii.

Unde constat, contra vulgares sciolos & doctiores quosdam scriptores, illam confessionem Berengarii non esse impropiam, & vehementius quam oportuit conceptam, cum non abhorreat à ratione loquendi Philosophorum, ut prius admonuimus, nec etiam à populari & vilitata in Ecclesia catholica. Dicunt enim fideles se vidisse Dominum in manibus sacerdotum, vel altari: & temporibus D. Augustini, sicut & nostris, matres grauiissima autoritate docebant infantes conijcere oculos in corpus Dñi positum in altari. Eadem ratione deligimus loca, vnde comodius hostia intueatur,

variaque amouemus videndi impedimenta: & ad sacra loca veluti ad stationes studiosè imus adoratum corpus Christi: & in via huc atque illic gestatum, cernere, pedibus ac oculis appropinquare certatim contendimus: non minus religiose quam puerulus Zachæus conscensa arbore Christum olim mortalem videre cupiuit. Neque hic quicquam valet argumentum ex sensibus, qui in sacramento Christum non possunt discernere, non enim discretio & iudicium de sensibili substantia sensibus concedi debet, cum non sit sensibile per se & proprium, sed ex accidenti. sicut in reliqua plebe, Ioannem & Petrum sæpe videas, licet eos non discernas. Sic Samaritana & cæcus natus, Ioan. 4. & 9. locuti cum Iesus videbant eum, nesciebant tamen quis esset: inquit enim Dominus, & vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est: ergo antequam fide quicquam de Christo intellexissent, corporeis oculis eum videbant. Similiter Hæreticus & Iudæus videntes hostiam consecratam, verè vident corpus Christi, licet nec credant, nec intelligant, ipsum esse Christum: sicut cum mortalis esset ab eisdem videbatur, nec tamen agnosci poterat.

Ostendimus quo modo Christus sit in hoc sacramento sensibilibiter, idem atque eodem sensu de existentia in loco, mediis accidentibus sacramentalibus sentiendum est. Cum enim à dimensionibus panis & vini, post consecrationem corpus Christi contineatur ad modum substantiæ, ut supra ostensum est, & omne quod est in loco, per dimensiones proprias loco circumscribatur, efficitur necessariò, per easdem continentes dimensiones, & non per proprias, esse in loco, & ideo ex accidenti & non per se in loco, per aliud etiam loco moueri potest, & non per se: sic motis speciebus sacramentalibus, moueri Christum eisdem contentum oportet. Hoc sensu Patres scribunt Christum in hoc sacramento in pluribus locis esse, & in pluribus altaribus, in cælo & in manibus sacerdotum, ut ait Chrysost. lib. 3. de sacerdotum. hom. 17. in Epist. ad Heb. & hom. 24. 1. Cor. 10. quod in multis locis offeratur, plenus hic, & plenus ibi, ut inquit Ambros. in idem c. & Greg. hom. Paschali, sicut, inquit, diuinitas implet mundum, & tamen vna est, ita innumerabilibus & multis locis consecratur, & tamen vnum corpus est. Vnum igitur

Iudicium sensus.

Præstat fides supplementum sensuum defectuum. 3. p. q. 75. art. 5. ad 2.

Christus sacramentaliter existens per accidentia sacramentalia est in loco & mouetur.

3. p. q. 76. art. 6.

ARTICVLVS I. Vtrum accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

igitur numero corpus, licet per alienam quantitatem, Deus in diuersis locis constituit in hoc sacramento. Vnde probabile argumentum deducitur, etiã omnipotentia Dei negandum non esse, quod possit secundum propriam quantitatem, idem numero corpus in diuersis locis sistere, ut præclare inquit Victorinus, lib. 2. de sacramentis, p. 8. c. II. his verbis. dices mihi, quomodo corpus vnum eodem tempore in diuersis locis esse potest? hæc est, ibi est, totum vtrobi que est, & in multis locis similiter: noli mirari, qui fecit terram, fecit corpus, & fecit locum in corpore, & corpus in loco: sed qui fecit ut vnum corpus in vno loco esset, fecit sicut voluit: & si voluisset aliter, facere potuisset, nam & quando vult, aliter nunc facit, & est semper, sicut ipse vult, &c. id certè probabile efficit, & minime repugnans, quod natura non minus repugnare videatur, vnum corpus esse in pluribus locis, quam duo occupare vnum locum: hoc tamen in pluribus miraculis effectum esse supra ostendimus, ut in natiuitate Christi clauso utero virginis in resurrectione clauso sepulchro, in ingressu ad discipulos post resurrectionem ianuis clausis.

QVÆSTIO LXXVII. De remanentibus in sacramento accidentibus in octo articulos diuisa.

- Deinde considerandum est de accidentibus in hoc sacramento. Et circa hoc quærentur octo. Primo, vtrum accidentia quæ remanent, sint sine subiecto. Secundo, vtrum quantitas dimensiuua sit subiectum aliorum accidentium. Tertio, vtrum huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum. Quarto, vtrum possint corrumpi. Quinto, vtrum ex eis possit aliquid generari. Sexto, vtrum possint nutrire. Septimo, de fractione panis consecrati. Octauo, vtrum vino consecrato possit aliquid permisceri.

AD primū sic proceditur. Videtur, quod accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis. Sed accidentia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam, ad quandam fallaciam pertinere, cum accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. Ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

¶ 2. Præterea, fieri non potest etiam miraculosè, quod definitio rei ab ea sepatetur, vel quod vni rei conueniat definitio alterius rei (pura quod homo manens homo, sit animal irrationale) ad hoc enim sequeretur contradictoria esse simul hoc enim quod significat nomen rei, est definitio, ut dicitur in 4. Metaph. Sed ad definitionem accidentis pertinet, quod sit in subiecto: ad definitionem verò substantiæ, quod per se subsistat non in subiecto. Non ergo potest miraculosè fieri, quod in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

¶ 3. Præterea, Accidentia indiuiduantur ex subiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto, non erunt indiuidua, sed vniuersalia: quod patet esse falsum quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

¶ 4. Præterea, Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adipiscuntur aliquam compositionem. Sed ante consecrationem non erant composita, neque ex materia

Supra q. 75. art. 5. Et 1. di. 4. ar. 4. co. Et 4. di. 12. q. 1. art. 1. Et 4. contra c. 63. et 65. Et quol. ar. 1. Et quol. 4. ar. 5. Et 10. p. 16. 2. c. 8. ar. 1. or. 21. l. 6. 3. 10. 5.

Lib. 4. Metaph. text. 2. 8. 3.

& forma, neque ex quo est, & quod est. Ergo etiam post consecrationem non sunt composita altero horum modorum: quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora, quam angeli: cum tamen hæc accidentia sint sensibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

SED CONTRA est, quod Greg. * dicit in homil. Paschali, quod species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini. Et ita cum non remaneat substantia panis & vini, videtur, quod huiusmodi species remaneant sine subiecto.

RESPONDENDO dicendum, quod accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post consecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & vini, quæ non manet (vt supra * habitum est) neque etiam in forma substantiali, quæ non manet: & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boetium in lib. de Trinitat. Manifestum est etiam, quod huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis & sanguinis Christi sicut in subiecto, quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici: neque etiã est possibile, quod corpus Christi gloriosum & impassibile existens, alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates.

Dicunt autem quidam, quod sunt sicut in subiecto in aere circumstante. Sed nec hoc esse potest. Primum quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptiuus. Secundum, quia huiusmodi accidentia non sunt ubi est aer: quinimo ad

motum harum specierum aer de pellitur. Tertio, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum: vt. si idem accidens numero, quod primum fuit in vno subiecto, postmodum fiat in alio: accidens enim numerum accipit à subiecto: vnde non potest esse, quod idem numero manens, sit quandoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quarto, quia cum aer non spoliatur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria & aliena. Nec potest dici, quod hoc fiat miraculose virtute consecrationis, quia verba consecrationis hoc non significant: quæ tamen non efficiunt nisi suum significatum. Et ideo relinquuntur, quod accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto. Quod quidem virtute diuina fieri potest. Cum enim effectus magis dependeat à causa prima, quam à causa secunda, Deus, qui est prima causa substantiæ & accidentis, per suam infinitam virtutem conseruare potest in esse accidens, subtracta substantia, per quã conseruabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis: sicut humanum corpus formauit in utero Virginis sine virili semine.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium est ordinatum secundum speciale privilegium gratiæ: vt patet in resurrectione mortuorum, & in illuminatione cæcorum: prout etiã in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali privilegio præter legem communem.

Et ita

Et ita etiam, licet sit secundum communem naturæ ordinem, quod accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ accidentia sunt in hoc sacramento sine subiecto, propter rationes supra inductas.†

In cor. ar.

AD SECUNDUM dicendum, quod cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia substantiæ vel accidentis. Non est ergo definitio substantiæ, ens per se sine subiecto: nec definitio accidentis, ens in subiecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subiecto: quidditati autem siue essentiæ accidentis competit habere esse in subiecto. In hoc autem sacramento non datur accidentibus, quod ex vi suæ essentiæ non sint in subiecto, sed ex diuina virtute sustentate. Et ideo non desinunt esse accidentia, quia nec separatur ab eis definitio accidentis, quæ est aptitudo ad subiectum, quæ semper manet in iis, non actualis inherentiæ: nec competit eis definitio substantiæ.

AD TERTIUM dicendum, quod huiusmodi accidentia acquisierunt esse indiuiduum in substantia panis & vini, qua conuersa in corpus & sanguinem Christi, remanent virtute diuina accidentia in illo esse indiuiduato, quod prius habebant. Vnde sunt singularia & sensibilia.

AD QUARTUM dicendum, quod accidentia huiusmodi, manente substantia panis & vini, non habebant ipsa esse nec alia accidentia, sed subiecta eorum habebant huiusmodi esse per ea: sicut nix est alba per albedinem. Sed post consecrationem ipsa accidentia, quæ remanent, habent esse, vnde sunt com-

posita ex esse, & quod est (sicut in prima parte de angelis dictum est *) & cum hoc habent compositionem partium quantituarum.

1. p. q. 57. ar. 2. & 3.

ARTICVLVS II.

Utrum in hoc sacramento quantitas dimensua panis vel vini, sit aliorum accidentium subiectum.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento quantitas dimensua panis vel vini non sit aliorum accidentium subiectum. Subiectum enim accidentis non est accidens, nulla enim forma potest esse subiectum, cum subiici pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimensua est quoddam accidens. Ergo quantitas dimensua non potest esse subiectum aliorum accidentium.

4. di. 12. q. 8. ar. 1. q. 3. & 4. co. c. 2. co. 2. & c. 64. & 11. cor. 11. le. 4. co. 5. in fine.

¶ 2. Præterea, Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita etiã & alia accidentia. Si ergo quantitas dimensua panis aut vini remanet indiuiduata secundum esse prius habitum, in quo conseruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata secundum esse, quod prius habebant in substantia. Non ergo sunt in quantitate dimensua sicut in subiecto, cum omne accidens indiuiduetur per suum subiectum.

¶ 3. Præterea, Inter alia accidentia panis & vini, quæ remanent, deprehenduntur etiã sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensua præter materiã existentem, quia rarum est, quod habet parum de materia sub magnis dimensionibus, densum autem, quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus, vt dicitur 4. Physico. * Non ergo videtur, quod quantitas dimensua possit esse subiectum accidentium, quæ

Lib. 4. mx. 17. fo. 2.

Kk 5 rema.

Referunt de co. sec. dist. 2. c. Species,

2. 75. ar. 3. & 6.

In lib. de Trinitat. ante med.

remanent in hoc sacramento.

¶ 4. Præterea, Quantitas à subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subiectum qualitarum sensibilium. Cū ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur, quod non possint esse in hoc sacramento sicut in subiecto in quantitate dimensua panis & vini remanente post consecrationem.

Sed contra est, quod qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidens, scilicet ratione subiecti. Diuiduntur autem qualitates, remanente in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensue, sicut patet ad sensum. Ergo quantitas dimensua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est dicere accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto in quantitate dimensua panis, vel vini remanente. Primo quidem per hoc, quod ad sensum apparet aliquid quātum esse ibi coloratum, & aliis accidentibus affectum, nec in talibus sensus decipitur. Secundò, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensua, vnde & Plato * posuit primas differentias materiæ, magnum & paruum. Et quia primum subiectum est materia, consequens est, quod omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum: vt dicitur in primo Metaphys. * Et quia subtracto subiecto, remanent accidentia secundum

esse, quod prius habebant, consequens est, quod omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensuam. Tertio, quia cum subiectum sit principium indiuiduationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium, subiectum, esse aliquo modo indiuiduationis principium. (Quantitas autem dimensua est quoddam indiuiduationis principium.) Est enim de ratione indiuidui, quod non possit in pluribus esse. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, quia non est natum esse in aliquo, & hoc modo formæ materiales separata, per se subsistentes, sunt etiam per se ipsas indiuidua. Alio modo ex eo, quod forma substantialis vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus: sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore.

Quantum igitur ad primum, materia est indiuiduationis principium omnibus formis inherētibus, quia cum huiusmodi formæ, quantum est de se, sint nata in aliquo esse, sicut in subiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio, ideo nec forma ipsa sic existens potest in alio esse.

Quantum autem ad secundum, dicendum est, quod indiuiduationis principium est quantitas dimensua. Ex hoc enim aliquid est natum esse in vno solo, quod illud est, in se indiuisum, & diuisum ab omnibus aliis. Diuisio autem accidit substantiæ ratione quantitatis: vt dicitur in 1. Phys. † Et ideo ipsa quantitas dimensua est quodam indiuiduationis principium huiusmodi formis in quātū, scilicet diuersæ formæ numero, sicut in diuersis partibus materiæ. Vnde &

de & ipsa quantitas dimensua secundum se habet quandam indiuiduationem: ita quod possumus imaginari plures lineas separatas eiusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimensionem, quod sit quantitas positionem habens. Et ideo potius quantitas dimensua potest esse subiectum aliorum accidentium, quam econuerso.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis, quia per se non est. Secundum verò quod est in alio, vnum accidens dicitur esse subiectum alterius, in quantum vnū accidens recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris. Vnde quando accidenti datur diuinitus vt per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse.

AD SECUNDUM dicendum, quod alia accidentia etiam secundum quod erant in substantia panis, indiuiduantur, mediante quantitate dimensua, sicut dictum est. * Et ideo potius quantitas dimensua est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quam econuerso.

AD TERTIUM dicendum, quod rarum & densum sunt quedam qualitates consequentes corpora, ex hoc quod habent multum vel parum de materia sub dimensionibus, sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principiis substantiæ. Et ideo sicut subtracta substantia, diuina virtute conseruantur alia accidentia, ita subtracta materia, diuina virtute conseruantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum & densum.

AD QVARTVM dicendum, quod quantitas mathematica non abstrahit à materia intelligibili, sed à materia sensibili, vt dicitur 7. Metaph. * Dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quod subiicitur sensibilibus qualitatibus. Et ideo manifestum est, quod quantitas dimensua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

ARTICVLVS III.

Vtrum species, quæ remanet in hoc sacramento, possint immutare aliquid extrinsecum.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod species, quæ remanent in hoc sacramento, non possint immutare aliquid extrinsecum. Probatum enim 7. phys. quod formæ quæ sunt in materia, sunt à formis, quæ sunt in materia, non autem à formis, quæ sunt sine materia, eò quod simile agit in sibi simile. Sed species sacramentales sunt species sine materia, quia remanent sine subiecto, vt ex dictis patet. * Non ergo possunt immutare materiam exteriorem inducendo aliquam formam.

¶ 2. Præterea, Cessante actione principalis agentis, necesse est quod cesset actio instrumenti, sicut quiescete fabro, non mouetur martellus. Sed omnes formæ accidentales agunt instrumentaliter in virtute formæ substantialis: tanquam principalis agentis. Cū ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini (sicut supra habitum est *) videtur quod formæ accidentales remanentes, agere non possint ad immutationem exterioris materiæ.

¶ 3. Præterea, Nihil agit ultra suam speciem.

Apud Aristot. lib. 1. Met. text. 6. & 7.

Lib. 1. text. 19. & seq. tom. 3.

Lib. 1. phy. text. 15. tom. 2.

Lib. 7. c. 352. text. 3.

4. d. 12. q. 7. ar. 2. q. 1. & A

Ar. 1. huius q.

Q. 75. ar. 3. &

speciem, quia effectus non potest esse prior causa. Sed species sacramentales omnes sunt accidentia. Non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

SED CONTRA est, quod si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur sensus a sensibili, ut dicitur, 2. de anima.†

RESPONDEO dicendum, quod quia unumquodque agit, in quantum est ens actu, consequens est quod unumquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere. Quia igitur secundum prædicta, * speciebus sacramentalibus datum est diuina virtute, ut remaneant in suo esse, quod habebant, substantia panis & vini existente, consequens est quod etiam remaneant in suo agere, & ideo omnem actionem quam poterant agere substantia panis & vini existente, possunt etiam agere, substantia panis & vini transiente in corpus & sanguinem Christi. Vnde non est dubium quod possunt immutare exteriora corpora.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod species sacramentales licet sint formæ sine materia existentes, retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia. Et ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

AD SECUNDUM dicendum, quod ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidentis dependet ab esse substantiæ. Et ideo sicut diuina virtute datur speciebus sacramentalibus, ut possint esse sine substantia, ita datur eis ut possint

agere sine forma substantiali, virtute Dei, a quo sicut a primo agente dependet omnis actio formæ & substantialis & accidentalis.

AD TERTIUM dicendum, quod immutatio quæ est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediatis, qualitatibus actiuis & passiuis, quæ agunt in virtute formæ substantialis. Hæc autem virtus instrumentalis conseruatur in speciebus sacramentalibus diuina virtute, sicut & prius erat. Et ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter. Per quem modum aliquid potest agere ultra suam speciem, non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

ARTICVLVS IIII.

Utrum species sacramentales possint corrumpi.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationem formæ a materia. Sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex suprascriptis patet. * Ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

¶ 2. Præterea, Nulla forma corrumpitur nisi per accidens, corrupto subiecto, vnde formæ per se subsistentes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantiis spiritalibus. Sed species sacramentales sunt formæ sine subiecto, ergo corrumpi non possunt.

¶ 3. Præterea, Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter aut miraculosè. Sed non naturaliter quia non est ibi assignare aliquod corruptionis

tionis subiectum, quod maneat corruptione terminata: similiter etiam nec miraculosè, quia miracula, quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conseruantur: non est autem idem causa consecrationis & corruptionis. Ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

SED CONTRA est, quod sensu deprehenditur hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

RESPONDEO dicendum, quod corruptio est motus ex esse in non esse. Dicitur est autem supra, * quod species sacramentales retinent idem esse, quod prius habebant, substantia panis & vini existente. Et ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis & vini existente: ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte. Poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter, vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sicut per alterationem qualitatium, & augmentum vel diminutionem quantitatis. Non quidem per modum augmenti vel diminutionis, qui inuenitur in solis corporibus animatis (qualia non sunt substantia panis & vini) sed per additionem vel diuisionem. Nam sicut dicitur, 3. Met. per diuisionem vna dimensio corrumpitur, & fiunt duæ, per additionem autem econuerso, ex duabus fit vna. Et per hunc modum manifestè possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem, quia & ipsa quantitas dimensiuæ remanens, potest diuisionem & additionem suscipere: & cum sit subiectum qualitatium sensibi-

lium (sicut dictum est*) potest etiam esse subiectum alterationis earum, puta, si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo poterant corrumpi per accidens per corruptionem subiecti. & hoc modo possunt corrumpi etiam post consecrationem. Quamuis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium: & conforme subiecto. Et ideo huiusmodi esse potest corrumpi a contrario agente, sicut corrumpitur substantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpitur nisi præcedente alteratione circa accidentia.

Distinguendum tamen est inter utrumque modum harum prædictarum corruptionum: quia cum corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non suffecisset ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatium (puta, cum modicum immutatur color aut sapor panis vel vini) siue ex parte quantitatis, sicut cum diuiditur panis aut vinum in tale partes, quod adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini.

Si verò fiat tanta immutatio, quod fuisset corrupta substantia panis & vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento. Et hoc siue ex parte qualitatium, sicut cum ita immutatur color & sapor & aliæ qualitates panis & vini, quod nullo modo possent compati naturam panis aut vini, siue

Lib. 2. sec. 51.
74. 1. 2. 1. 2.

Artic. 1. huius
quæst. ad 3.

Infr. art. 5. 601
Et 4. d. 12. q.
1. art. 2. q. 3.
Et 4. contra. 6.
66.

2. 75. art. 2. 62

Art. præc.

Ar. 2. huius q.

siue etiam ex parte quantiratis, puta si puluerizetur panis, vel vinum in ram minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis vel vini.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad corruptionem per se pertinet, quod auferat esse rei, vnde in quantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est quod per corruptionem separetur forma à materia. Si verò huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri, etiam materia non existere, sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet.*

AD SECVNDVM dicendum, quod species sacramentales licet sint formæ non in materia, habent tamen esse quod prius in materia habebant.

AD TERTIVM dicendum, quod corruptio illarum specierum non est miraculosa, sed naturalis. Presupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, scilicet, quod illæ species sacramentales retineant esse sine subiecto, quod prius habebant in subiecto, sicut & cæcus miraculosè illuminatus, naturaliter videt.

ARTICVLVS V.

Vtrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur, ex nihilo enim nihil generatur, quamuis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia nisi corporis Christi, quod est incorruptibile.

Ergo videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

¶ 2. Præterea, Ea quæ non sunt vnius generis, non possunt ex se inuicem fieri: non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & substantia differunt genere. Cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur quod ex eis non possit aliqua substantia generari.

¶ 3. Præterea, Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente. Si ergo ex speciebus sacramentalibus, generetur aliqua substantia corporea, oportet, quod ex accidente generetur substantia & accidens, duo scilicet ex vno, quod est impossibile. Ergo impossibile est, quod ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

SED CONTRA, est, quod ad sensum videri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si cõburantur vel vermes, si putrescant, vel pulueres, si cõterantur.

RESPONDEO dicendum, quod cum corruptio vnius sit generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione, * necesse est quod ex speciebus sacramentalibus, aliquid generetur, cum corrumpantur, vt dictum est. † Non enim sic corrumpuntur, vt omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur, sed manifestè aliquid sensibile eis succedit. Quo modo autè ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. Manifestum est enim quod ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, non generatur aliquid, cum sint incorruptibilia. Si autem substantia panis, aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia,

Lib. 1. tem. 17. 10. 2.

Ar. præc.

teria, facile esset assignare quod ex eis generatur illud sensibile quod succedit, vt quidam posuerunt, sed hoc est falsum, vt supra habitum est. * Et ideo quidam dixerunt, quod ea, quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. Quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autè alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circumstante, vnde ex eo vermes vel cineres non generantur. Secundo, quia natura aeris non est talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias consecratas cõburi vel putrefieri, nec esset possibile tantum de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & valde sensibili inspissatione aeris facta. Quarto, quia idè potest accidere corporibus solidis circumstantibus (puta ferro aut lapidibus) quæ integra remanent post præditorum generationem. Vnde hæc positio stare non potest: quia cõtrariatur ei, quod ad sensum apparet. Et ideo alij dixerunt, quod redit substantia panis & vini in ipsa corruptione specierum, & sic ex substantia panis & vini redeunte, generantur cineres, aut vermes, aut aliquid huiusmodi. Sed hæc positio videtur esse impossibilis. Primo quidem, quia si substantia panis & vini, conuersa est in corpus & sanguinem Christi (vt supra habitum est*) non potest substantia panis aut vini redire, nisi corpore aut sanguine Christi iterum conuerso in substantia panis vel vini, quod est impossibile, sicut si aer sit conuersus in ig-

9. 75. ar. 2. 6.

2. 75. artic. 4. 2.

nem, non potest aer redire, nisi iterum ignis conuertatur in aerem. Si verò substantia panis aut vini sit annihilata, non potest iterum redire, quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, nisi fortè dicatur redire prædicta substantia, quia Deus de nouo creat aliam nouam substantiam loco primæ. Secundo videtur hoc esse impossibile, quia non est dare quando substantia panis redeat. Manifestum est enim ex supra dictis, * quod manentibus speciebus panis & vini, manet corpus & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substantia panis & vini id hoc sacramento, secundum præhabita. * Vnde substantia panis & vini non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis cessantibus, quia iam substantia panis & vini esset sine propriis accidentibus, quod est impossibile: nisi fortè dicatur, quod in ipso ultimo instanti corruptionis specierum redit non quidè substantia panis & vini (quia illud idè instans est, in quo primo habent esse substantiæ generatæ ex speciebus) * sed materia panis & vini, quæ magis de nouo creatur, diceretur, quam rediens, proprie loquendo. Et secundum hoc posset sustineri prædicta positio. Verum quia non rationabiliter videtur dici, quod miraculosè aliquid accidat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, ex qua non est quod materia creetur vel redeat, melius videtur dicendum, quod in ipsa consecratione miraculosè datur quantitati dimensuæ panis & vini, quod sit primum subiectum subsequenti formæ. Hoc autem est proprium materiæ & ideo

Ar. 4. huius q. 2. q. 76. ar. 6. ad 3.

2. 75. arti. 2.

Al. sed materia panis magis quasi de nouo creatur, &c.

ex

In cor. ar.

Inf. ar. 8. ad secundum. Et d. 4. l. 2. ar. 2. 4. 5. 4. con. 1. cap. 6. 6. Et quod 9. ar. 5. ad 2. Et 1. co. 11. dec. 4. fin.

D. Tho. tert. part.

ex consequenti datur prædictæ quãtitati dimensiuæ omne illud quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiuæ panis vel vini, non quidem nouo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur, quãtitas tamen dimensiuæ supplet vicem materię, vt dictum est. †

AD SECUNDVM dicendum, quod illæ species sacramentales, sunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim substantię, vt dictum est. †

AD TERTIVM dicendum, quod quantitas dimensiuæ panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculosè vim & proprietatē substantię. Et ideo potest transire in vtrumque, id est, in substantiam & dimensionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum species sacramentales possint nutrire.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod species sacramentales non possint nutrire. Dicit enim Ambrosius in libro de sacramentis: Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. sed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iste non nutrit. Et eadem ratio est de vino.

¶ 2. Præterea, Sicut dicitur, 2. de Generatione, ex eisdem nutri-mur, ex quibus sumus: Species autem sacramentales sunt accidentia, ex quibus homo nõ constat, nõ

enim accidens est pars substantię. Ergo videtur, quod species sacramentales nutrire non possunt.

¶ 3. Præterea, Phil. 2. * de anima dicit, quod alimentum nutrit prout est substantia quædam, auget autem prout est aliquid quantum. Sed species sacramentales nõ sunt substantia. Ergo non possunt nutrire.

SED CONTRA est, quod Apost. 1. Corinth. 11. loquens de hoc sacramento, dicit, Alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Vbi dicitur glo. * quod notat illos, qui post celebrationem sacri mysterij & consecrationem panis & vini, suas oblationes vendicabant, & aliis non cõmunicantes, soli sumebant, ita vt inde etiã inebriarentur. Quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrirent. Ergo species sacramentales nutriunt.

RESPONDEO dicendum, quod hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quæstione soluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima *) cibus nutrit, quod conuertitur in substantiam nutriti. Dictum autem, * quod species sacramentales possunt conuerti in substantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autem rationem possunt conuerti in corpus humanum, per quam possunt conuerti in cineres vel in vermes, & ideo manifestum est quod nutriunt. Quod autem quidam dicunt, quod nõ verè nutriunt, quasi in corpus humanum conuertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum immutatione (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum. Talis enim refectio non diu sufficit homini,

Li. 2. text. 47. no. 2.

Glos. ord. ibid.

Lib. 2. de anima, text. 45. et 46. to. 2. Ar. præ.

Quest. lxxvij.

mini, cuius corpus propter continuam deperditionem restauratione indiget, & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratũ sumeret in magna quãtitate. Similiter etiam non potest stare quod quidam dicunt, quod species sacramentales nutriunt propter formam substantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, vt supra habitum est, tũ quia non est actus formæ nutrire, sed magis materię, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur in 2. de anima, quod nutritum in principio est dissimile, in fine autem simile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod facta consecratione dupliciter potest dici panis in hoc sacramento esse. Vno modo ipsæ species panis, quæ retinet nomen prioris substantię, vt Greg. * dicit in hom. Paschali. Alio modo potest dici panis ipsum corpus Christi, quod est panis mysticus de cælo descendens Ambr. * ergo cum dicit, quod iste panis non transit in corpus, accipit panem secũdo modo, quia scilicet corpus Christi non conuertitur in corpus hominis, sed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primò modo dicto.

AD SECUNDVM dicendum, quod species sacramentales etsi nõ sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea conuertuntur, sicut dictum est. *

AD TERTIVM dicendum, quod species sacramentales, quãuis non sint substantia, habent tamen virtutem substantię, sicut dictum est. *

q. 75. ar. 6.

Lib. 2. de anima, text. 45. tom. 2.

Refertur de cõsec. d. 2. c. Specie.

Loco cit. in ar.

In cor. ar.

Ibid.

Artic. 7. 81

ARTICVLVS VII.
Vtrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento.

AD septimum sic proceditur. Videtur quod species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. Dicit enim Phil. * 4. Meteor. quod corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum, quod non potest attribui sacramentalibus speciebus. Ergo sacramentales species non possunt frangi.

¶ 2. Præterea, Fractionem sequitur sonus. Sed species sacramentales non sunt sonabiles. Dicit enim Philof. * 2. de anima, quod sonabile est corpus durum, habens superficiem lenem. Ergo species sacramentales non franguntur.

¶ 3. Præterea, Eiusdem videtur esse manducari, frangi & masticari. Sed verum corpus Christi est quod manducatur, secundum illud Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: ergo corpus Christi est quod frangitur & masticatur. Vnde in confessione Berengarij dicitur, Consentio sanctę Romanę Ecclesię, & corde & ore profiteor panem & vinũ, quæ in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus.

SED CONTRA est, quod fractio fit per diuisionem quanti. Sed nulum quantum ibi diuiditur, nisi species sacramentales, quia neq; corpus Christi, quod est incorruptibile, neque substantia panis, quæ non

LI manet,

4. d. 10. art. 17. ad 1. q. d. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. c. 2. Et 4. c. 67. Et op. 2. c. 8. Et 1. co. 11. lect. 5. co. 6. Lib. 4. in summa 3. ca. 2. ad te med.

Lib. 2. ex text. 77. q. 78. 2.

De cõsec. d. 2. in Ego Berengarius.

In cor. ar.

Ibidem.

4. di. 12. q. 1. ar. 2. q. 5. c. 4. contra ca. 66. Et 1. Cor. 11. lect. 4. fi. Lib. 5. de sacra. c. 4. in me. no. 4.

Lib. 2. text. 50. no. 2.

manet, neque substantia vini. Ergo species sacramentales franguntur.

RESPONDEO dicendum, quod apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod non erat in hoc sacramento fractio secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum inventium. Sed hoc non potest stare, quia in hoc sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quae est fractio, per quam ex vno fiunt multa, quae quidem sunt sensibilia communia, ut patet in lib. 1. de anima. Vnde alij dixerunt, quod erat quidem ibi vera fractio, sine subiecto existente. Sed hoc etiam sensui contradicit. Apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum prius vnum existens, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subiectum fractionis. Non autem potest dici, quod ipsum corpus Christi verum frangatur. primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile. Secundo, quia est totum sub qualibet parte (ut supra habitum est) quod quidem est contra rationem eius, quod frangitur. Vnde relinquitur, quod fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensio panis, sicut & alia accidentia. Et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum Dominicae passionis, quae fuit in corpore Christi vero.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut in speciebus sacramentalibus remanet rarum & densum (ut supra dictum est) ita etiam remanet ibi porositas, & per consequens frangibilitas.

AD SECUNDUM dicendum, quod

densitatem sequitur duritia. Et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quod remaneat ibi duritia & per consequens sonabilitas.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali. Vnde & super illud Ioan. 6. Caro non prodest quicquam, dicit August. * Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant: carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio * Berengarij, ut fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua verè est corpus Christi.

ARTICVLVS VIII.
Vtrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

AD OCTAUM sic proceditur. Videtur, quod vino consecrato non possit aliquis liquor misceri. Omne enim, quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius. Sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum, quia accidentia illa sunt sine subiecto, ut dictum est. Ergo videtur, quod nullus liquor possit permisceri speciebus sacramentalibus vini.

¶ 2. Præterea, Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quod ex his fiat aliquid vnum.

Sed

Sed non potest fieri aliquid vnum neque ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quae sunt accidentia, neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suae incorruptibilitatis, neque additionem recipit neque diminutionem. Ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

¶ 3. Præterea, Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quod etiam ipsum efficiatur consecratum, sicut aqua, quae admiscetur aquae benedictae, efficitur benedicta. Sed vinum consecratum est verè sanguis Christi. Ergo etiam liquor permixtus esset sanguis Christi. Et ita aliquid fieret sanguis Christi aliter, quam per consecrationem, quod est inconueniens. Non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

¶ 4. Præterea, Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mixtio, ut dicitur in 1. * de generatione. Sed ad permixtionem cuiuscunque liquoris, videtur corrumpi totalis species sacramentalis vini, ita quod sub ea desinat esse sanguis Christi, tum quia magnum & paruum sunt differentiae quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum colorem tum etiam, quia liquor permixtus, cum non habeat obstaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita desinat ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia. Non ergo aliquis liquor potest permisceri vino consecrato.

SED CONTRA est, quod ad sensum patet, alium liquorẽ vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

RESPONDEO dicendum, quod

istius quæstionis veritas manifesta est ex præmissis. * Dicitur enim supra quod species in hoc sacramento remanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi, ut scilicet agere & pati possint quicquid ageret, vel pateretur substantia, si ibi præsens existeret. Manifestum est autem, quod si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri. Huius tamen permixtionis diuersus esset effectus, & secundum formam liquoris, & secundum quantitatem. Si enim permisceretur aliquis liquor in tantâ quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum. Quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibile est, sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. Vnde sequeretur, quod vinum prius existens, non remaneret, sed si liquor permixtus esset alterius speciei (puta, si permisceretur aqua) solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei, si autem esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta, si vinum permisceretur vino) remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium, puta, si vnum vinum esset album, & aliud rubeum. Si verò liquor adiunctus esset tantæ paruae quantitatis, quod non posset perfundi per totum, non fieret totum vinum permixtum, sed aliqua pars eius. Quae quidem non remaneret eadem numero propter permixtionem extraneae materiae, remaneret tamen eadem specie, non solum si paruum

Lib. 2. text. 64
¶ 33. 40. 2.

¶ 76. art. 3.

art. 1. huius q.
ad 1.

Tract. 27. in
Ioan. inter prim.
& me. 10. 2.

Postea in arg.
3.

Li. 1. text. 82
usque ad 90.
tom. 2.

4. dist. 12. q. 1.
arti. 2. q. 6. ¶
quo. 10. art. 3.

art. 1. huius q.

art. 1. ¶ 2. huius
q.

liquor permixtus esset eiusdē speciei, sed etiam si esset alterius speciei, quia gutta aquæ multo vino permixta, transit in speciem vini, ut dicitur in 1. * de generatione. Manifestum est autē ex prædictis, * quod corpus & sanguis Christi remanēt in hoc sacramento, quandiu illę species manent eadem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinū. Vnde si fiat tanta permixtio liquoris cuiuscunque, quod pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permixtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi. Si verò fiat tā parua alicuius liquoris adiunctio, quod nō possit diffundi per totum, sed vsq; ad aliquā partem specierū, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Innoc. III. * dicit in quadam Decret. quod ipsa accidentia vinū appositū videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit: contingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Hoc tamen non est sic intelligendū, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodū fiet in vino apposito, sed talis permutatio fit per actionem. Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta: * & ita immutando, afficiunt liquorem appositum.

AD SECUNDVM dicendū, quod liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi, miscetur tamē spe-

ciebus sacramentalibus. Ita tamē quod permixtione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum quo supra dictum est, * quod ex speciebus illis potest aliquid generari. Et si quidem corrumpatur in toto, nulla iam remanet questio, quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpatur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi, quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto, sicut si aliquod corpus constituitur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem materiæ.

AD TERTIVM dicendū, quod sicut Innoc. III. dicit in Decretali prædicta, † si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neq; sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndiq; circumfunditur non madidans circumfusum. Quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permixtio liquoris extranei, quod sanguis Christi desinat esse sub toto, tunc enim dicitur vndiq; circumfundi, nō quia tangat sanguinem Christi secundum eius proprias dimensiones, sed secundū dimensiones sacramentales, sub quibus continetur. Nec est simile de aqua benedicta, quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini.

AD QVARTVM dicendū, quod quidam posuerunt, quod quantumcunque parua fiat extranei liquoris per-

Li. i. text. 34.
39. & 33. to.
2.
Ar. 4. huius q.
& q. 76. ar. 6.
ad 3.

In decret. li. 3.
tit. 41. c. Cum
Martine. 8.
Quæstio 111.

In cor. ar.

Ibidē

Loco citat. in
s. l. i. arg. 1

permixtio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto, & hoc ratione inducta. * Quæ tamen non cogit, quia magnum & paruū diuersificant quātitatem dimensionā, nō quantum ad eius essentiam; sed quantum ad determinationem mēsuræ. Similiter etiā liquor appositus adeo potest esse paruus, quod sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus, quæ licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea, quæ præmissa sunt.

Sententiæ & conclusionēs quæst.
Prima conclusio, quamuis accidentia panis & vini post consecrationem permaneant sine subiecto virtute diuina: quantitas tamen vicem habet subiecti reliquorum accidentium.

Ratio primi, quia sensibus certò cognoscimus manere hæc accidentia & fide nō manere subiectas illis substantias: necesse est ergo manere accidentia sine proprio subiecto. idq; virtute diuina, quæ per se ipsam accidentibus præstare potest, quod subiecta substantia præstitit.

Secundā conclusio, hæc accidentia & species sacramentales id omne efficere & pati possunt, quod in subiecto proprio efficerent & paterentur, quia virtute diuina in suo esse conseruantur: itaq; afficiunt sensus, corrumpi possunt, & ex eis aliud generari, nutriri, frangi etiā quæ sunt panis, et quæ sūt vini, commisceri aliis liquoribus & alteri vino, & semper manebit Christus, quādiu manserint sine corruptione species panis, aut vini consecrati.

COMMENTARIVS.

Hactenus essentiam huius sacramenti, materiam, formam: efficaciam formæ in transubstantiatione, & ex ea consequentem realem & substantialem

In argum.

De accidentibus sacramentalibus.

Christi præsentiam, refutatis aduersariorū obiectionibus, confirmauimus. deinceps de accidentibus panis & vini Christum sacramentaliter continentibus, dicendum est. de his autē est hæc recepta sententia, perfecta transubstantiatione, remanent eadē numero accidentia panis & vini, ut quantitas, color, sapor, & omnes proprietates sine subiecto, sed quantitas aliorum accidentiū subiectum est. Primam p. huius sententiæ, quæ asserit remanere omnia illa accidentia, sensus ipsi, qui circa propria sensibilia decipi nō possunt, indicant: & ideo nulla prætereā probatio necessaria est. cur autem oportuerit illa manere, his rationibus ostēdi solet: primū vt occultaretur nobis carnis humanę forma, propter horrorem; quem ex eius perceptione caperemus. sic Theophilactus & alij in c. 6. 10ā. Secundò, quia caro Christi gloriosa ex immodico splendore intuentium oculos offenderet, & ne capi quidem posset: sic Aug. ad Orosium. Tertio, vt esset fidei exercitium, dum in summo mysterio alia species obliuisceretur sensibus, alia credēda proponeretur: & idcirco Innoc. III. in c. Marthę de cel. miss. vult hoc sacramentū propriè vocari mysterium fidei. Quarto, vt res pretiosissima, sub vtilissimis formis, ab irrisione & profanatione infidelium, occuleretur, ex Aug. de cōf. d. 2. c. vtrū. Quinta ratio, & præcipua est, vt corpus Christi ac sanguis, quæ siue mortalia, vt olim, siue gloriosa & immortalia, vt nunc, non essent apta per se, vel genuinas species, ad sacramentum & sacrificiū quotidianum, neq; ad comestionem, fractionem, motionē, visionem, & reliquū vsū, per illa quidem aliena accidentia illis miracè coniuncta, omnibus vsibus suauissimè accommodantur.

2 Altera p. eiusdē sententię de existentia accidentiū sine subiecto, definita est in cōcil. Constā. sess. 8. cōt. Vnicléffum; & ex præcedētibus fidei dogmatis sic apertè colligitur. hæc accidentia, neq; substantiæ panis, aut vini, quæ post consecrationē nō manent, neq; corpori Christi, quod post resurrectionē, mutari, subici, aut alterari nō potest, neq; circumiecto aeri, qui sua retinet, & alienis, quæ ab vno in aliud subiectū minimè præparatū non commigrant, inherere possunt, sicuti, neq; cuius alteri substantiæ: manent igitur sine subiecto, Deo ipsa conseruante in suo esse. idem definitum est in aliis

Accidentia panis & vini manent in hoc sacramento, imò verò sunt ipsum sacramentum.

Eadem accidentia manent sine subiecto.

Comment. in D. Tho. tert. part.

conciliis, non tamen aded expressè: in c. cum Marthæ de celebr. miss. dicitur sacramentum tantum esse species panis & vini, siue forma & imago, quæ cernitur. c. firmiter de sum. Trin. §. vna verò est, inquit, corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur. idè est in Flor. in doctrina de Eucharistia, cõcil. Tridè. sess. 13. can. 2. quicumq; inquit, negauerit mirabilè illam & singularè conuersionè totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini, anathema sit. pòderandè sunt in his decretis illæ exclusiones, [tantum, & duntaxat,] quia excludunt substantiã & subiectum panis & vini, & idcirco necessariò intelliguntur manere accidentia sine subiecto, cum corpori Christi sine alteratione & passione inhære non possint: corpus autè Christi post resurrectionè pati, aut alterari extrinsecus nõ potest: manere igitur necesse est illa accidentia sine subiecto. Cum autem quicquid causa secunda efficit, possit & prima immediatè efficere, cum non implicatur contradictio, quod erat substantiæ panis & vini ante consecrationem, nempe sustentare in suo esse accidentia, quæ nõ sunt, nisi in substantia existat, id fanè Deus post consecrationem per seipsum immediatè efficit, eadem in suo esse conseruando. An verò ita conseruet, vt maneat tantum antiqum esse, sed sine subiecto, cuius vim suppleat Deus per seipsum immediatè, vel prætereà accipiat diuina virtute nouum modum essendi substantiæ, & sicut prius fuerat quo est, modò sit quod est, nihil certè refert ad dogma fidei de manentibus accidentibus in hoc sacramento sine subiecto.

3 Manere autè proprietates & affectiones eorundem accidentium, sensibus ipsis deprehendimus: color enim afficit visum, saporgustatum, quantitas eandem partium extelionem retinet: imò verò, quia manet idem esse antiquum sine subiecto, & id quod est, agere & pati potest, idè eisdem accidentibus retinentibus esse, quod prius tribuebat substantia panis & vini, conueniunt eadem operationes, vt nutrire, alterare, augere: eadem etiam passiones, vt eis corruptis possit generari aliquid, possint diuidi & frangi ratione quãtitalis. in quibus omnibus, quãdiu manent vera panis & vini accidentia, manet etiam verum Christi

corpus, quia manet sacramentum Eucharistiæ: quod si non manent illa accidentia, neque Christus manet sacramentaliter, cū non maneat sacramentum. Sententia verò, afferentium has actiones nutriendi, & alterandi corpus nostrum esse à corpore Christi, vtente illis accidentibus ad illas operationes, sine sui tamen mutatione, cum admirabili tamen illorum accidentium vnione & vinculo, nobis non probatur. primò, quia noua est & Theologis inaudita: secundò, quia esse accidentium, quod retinet vi diuina, fatis est ad omnem illorum actionem & passionem, vt ostendimus. Multò minus probabitur nobis, illa accidentia assumi à Christo ad vnionè hypostaticam, etiã si illa dimittat: sicut viuens hanc vitã mortalem, noua accidentia assumpsit & repulit, vt varias corporis qualitates, lætitiã, gaudium, tristitias, lachrymas, splendorè trànsfigurationis: & quidam veteres, vt Gelasius & Theodor. incarnationem explicant ex hoc sacramento, quatenus eius accidentia corpus Christi videtur assumere: sed non placet hæc sententia, quia noua, & quia Christus hypostaticè diceretur efficere per accidentia huius sacramenti, atq; etiam inebriare aliquem, quod per species fieri posse dubium non est. Sed ex his accidentibus quantitas aliorum subiectum idè verè dicitur, quia vt erant prius in substantia, mediã quantitate, quæ est omnium accidentium materialium primum, sic modò sine substantia manent extensa per quantitatè, vt quantitas cætera sustentet & recipiat: quantitatè nulli aliud sustentet, aut recipiat. cū enim diuinitus datum sit quantitati, vt perse sit ad modum substantiæ, & mediante ipsa, cætera accidentia existant, datur etiam consequenter, vt aliorum accidentium subiectum esse possit: & idcirco mediã quantitate cætera accidentia sustentantur in antiquo esse, quantitatè Deus immediatè & perse sustentat.

4 Sed his cõstitutis, tria sunt, quæ exactiorè explicationem exigunt: qua ratione ex accidentibus sacramentalibus aliquid gigni possit, cū nulla sit materia ad constitutionè eius, quod sit omninò necessaria: quò modo eisdem externus liquor admisceri possit: qua denique ratione caro humana, sanguisue in eisdem accidentibus apparere & vere representari possit. Ad primam ergo dubitationè respondetur, eã sententiam vidèri pro-

Quæst. lxxvij.

Art. 1. 2. 3. & c. 84

ri probabiliorem, quæ efficaciam consentit consecrationis magis accommodatè. constat autè ex præcedentibus post consecrationè effectum esse, vt quantitas aliorum accidentium panis & vini sit vice materiæ, & loco subiecti: quare vt materia varie præparatur, donec forma substantialis inducatur: sic quãtitas præparatur ad formã inducendam accommodatè, quia vicè materiæ habet virtute consecrationis; quandiu manet sacramentum. in primo autè non esse sacramenti, conuertitur diuina virtute in materiã, quæ suscipit formã, cui accommodata fuerat præparatio: atq; ita ex accidentibus sacramentalibus gigni potest aliquid, cū primò definit esse sacramentum. cõsentit hæc sententia, cū generatione naturali. in hac enim agens vsq; ad momentum generationis agit in quantum: in eo autè momento attingit nudam essentiam materiæ, educèdo de illius potentia formã substantialè, vt substantia cõposita fiat.

5 Ad alterã dubitationem de permissione liquoris alicuius cū vino consecrato, adhibenda est hæc distinctio. Aut enim magna quãtitas externi liquoris permiscetur, eiusdè, vel alterius speciei, vt vinum vino, vel aqua vino: aut exigua quantitas. primo modo non manet amplius sanguis, neq; sacramentum: quia cum species vini ad efficiendam missionem, eandè vim habeat, atque substantia vini, si permaneret: & cū duo permiscerentur secundum se tota, vtrumq; perit, & prodit tertium ab vtroq; diuersum, necesse est primo modo fieri tertium, diuersum à primo, idè est accidentibus vini: specie quidem, si liquor admixtus sit alterius speciei vt aqua: numero verò, si sit eiusdè speciei: sed cū primò desinunt esse eadem numero accidentia vini consecrati, desinit in illis esse sanguis Christi: hoc igitur primo modo facta permissione non amplius erit sacramentum. Altero modo, si liquor admixtus a deo exiguus sit, & totã dimensionè vini consecrati permeare non possit, ea quidem parte, qua diffundi nõ poterit, permanebit eadè numero species vini, & idè sanguis Christi: ea vero parte qua liquor diffunditur, nõ manebit, quia neq; eadem species, cū ex permissione eius partis factum sit aliquod tertium, numero saltè à vino consecrato distinctum. itaq; licet liquor appositus nullo modo sanguini Christi permisceatur, quia mixtio non est sine actione & passione, & sanguis Christi post resurrectio-

nè est omninò impassibilis, permiscetur tamè speciebus sacramentalibus, ita vt permissione facta, corrumpantur species, vel omninò, vel quadã ex parte: si omninò, erit totum vniforme, & eiusdè esse: si autè ex parte, erit quidè vna dimensio secundum continuitatè quantitatis, non tamè vna secundum modum essendi, quia vna pars erit cū subiecto, alia sine subiecto: vt si fiat vnus corpus ex duobus metallis, erit vnus secundum quantitatem; non tamen secundum speciem.

6 Ad tertiam dubitationem propolitã, de his, quæ miraculosè in hoc sacramento apparent, vt caro in propria figura, sanguis, puer, ex distinctione respondendum est. aliquãdo enim hoc apparet, ex immutatione tantum videntis, nõ sacramenti: cuius signum est, illud quibusdã apparere, quibusdã autè minime. aliquãdo vero ex immutatione sacramenti, cuius signum est, quod idè omnibus, & longiori tẽpore apparet; & cõseruetur in multis locis. tunc autè licet maneant eadè dimensiones, figura tamè, color, effigies mutatur, & ex ea mutatione miraculose fit, quod apparet, caro, sanguis, aut puer; ea ratione, qua diximus ex accidentibus sacramentalibus aliquid fieri posse: & idcirco nõ est id quod sic apparet, Christus, vel aliquid Christi: quia constat secundum rectã fidem, corpus Christi, vel esse definitiuè in celo in propria specie, vel in aliena cū existit sacramentaliter: id verò quod apparet, ad neutrum horum pertinere potest. adhuc tamen, licet hæc in sacramento sic mutato verè existant, manet in eodem Christus sacramentaliter, quia manet quandiu manet accidentia sacramentalia; in quibus potissimè sunt dimensiones: quare his manentibus, corpus Christi sacramentaliter manere necessariò concedendum est. Fiunt autè huiusmodi apparitiones, siue ex immutatione videntis & non sacramenti, siue etiã ex immutatione sacramentalium accidentium, sine deceptione & mendacio, vt ostendatur corpus Christi verè & substantialiter in hoc sacramento existere, ad nostræ fidei cõfirmationem. cū autem aliquid apparet, vel fingitur, etiam si non existat, & refertur ad aliquam significationè, non est mendacium, sed figura veritatis: sicut Dominus sine deceptione & mendacio, coram discipulis in Emaus, finxit se longius ire.

De his, quæ in hoc sacramento apparent.

2. Alanus Augustinus: lib. de Euchar. sacramento c. 36. priorè istã sententiã, cū subiectione & electa afferit, posteriorem reuellit.

C. i. inquit esse Scoti, 2. D. Thomæ, sed eadem videtur esse vtriusque sententiæ.

Proprietates eorundem accidentium manent. 3. p. 9. 77. ab ar. 3. ad 8.

Permissio liquoris alicuius cum vino consecrato. Ead. q. ar. 8.

Quantitas est aliorum accidentium subiectum.

Generatio alicuius res ex accidentibus sacramentalibus. 3. p. 9. 77. ar. 5.

D. Tho. tert. par.

QVÆSTIO LXXVIII. De forma sacramēti Eucharistiæ, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de forma huius sacramenti.

¶ Et circa hoc queruntur sex.

Primo, quæ sit forma huius sacramenti.

Secundo, utrum sit conueniens forma cōsecrationis panis.

Tertio, utrum sit conueniens forma cōsecrationis sanguinis.

Quarto, de virtute vtriusq; formæ.

Quinto, de veritate loquutionis.

Sexto, de comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS I.

Utrum hæc sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

4. d. 8. q. 2. ar. 2. & 3.

Ad primū sic proceditur. Videtur, quod hæc nō sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit. Sed Christus antè benedixit panē acceptū, & postea dixit: Accipite & comedite, hoc est corpus meū (vt habetur Matth. 26.) & similiter fecit de calice. Ergo prædicta verba non sunt forma huius sacramenti.

Refertur de cōsec. d. 2. c. Quia corpus assumptum.

¶ 2. Præterea, Eusebius Emisenus dicit, quod inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas in suū corpus conuertit, dicens: Accipite, & comedite, hoc est corpus meū. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. Et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶ 3. Præterea, In forma baptis-

mi exprimitur persona ministri & actus ei, cū dicit: Ego te baptizo. Sed in præmissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. Ergo non est conueniens forma sacramenti.

¶ 4. Præterea, Forma sacramenti sufficit ad perfectionē sacramenti, vnde sacramentum baptismi quādoq; perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermisissis. Si ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti, videtur, quod aliquādo possit hoc sacramentū perfici his solis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermisissis, quæ in missa dicuntur. Quod tamen videtur esse falsum, quia vbi verba alia præmitterentur, prædicta verba acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinū non conuertuntur. Non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

In argo. 1. possita.

Ibidem.

Sed contra est, quod Ambrosius dicit in lib. de sacramentis: Consecratio fit verbis & sermonibus Domini IESU: nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Vbi autem venit, vt conficiatur venerabile sacramentum, iam nō suis sermonibus sacerdos vitur, sed vitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

Li 4. c. 4. paulo à prim. to. 4.

Respondēdo dicendum, quod hoc sacramentum ab aliis sacramentis differt in duobus, primò quidē, quantū ad hoc, quod hoc sacramentum perficitur in cōsecratione materiæ: alia verò sacramenta perficiuntur in vsum materiæ consecratę. Secundò, quia in aliis sacramentis consecratio materiæ consistit solū in

Quæst. lxxvlij.

Artic. 1. 85

in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualementem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumentum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere. Sed in hoc sacramento cōsecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantię, quæ à solo Deo perfici potest. Vnde minister in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum nisi prolationem verborum. Et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacramenti differt à formis aliorum sacramentorū in duobus, primò quidē, quia formæ aliorum sacramentorū importāt vsum materiæ, puta baptismationem, vel consignationem: sed forma huius sacramenti importat solam consecrationem materiæ, quæ in trāssubstantiatione consistit: puta cū dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sanguinis mei. Secundò, quia formæ aliorum sacramentorū proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum: sicut cū dicitur: Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur: Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cū in sacramento extreme unctionis dicitur: Per istam unctionem, & nostram intercessionē, &c. Sed forma huius sacramenti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi quod minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi quod profert verba Christi.

Ad primū ergo dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod

Christus, qui habebat potestatem excellentiā in sacramentis, absq; omni forma verborū hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alij postmodū cōsecrarent. Quod videntur sonare verba Innocē. III. dicentis: Sane dici potest, quod Christus virtute diuina cōsecrit, & postea formā expressit, sub qua posteri benedicerent. Sed cōtra hoc expressē sunt verba Euāgelij, in quibus dicitur, quod Christus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. Vnde prædicta verba Inno. sunt opinatiue magis dicta, quā determinatiue. Quidā autem dixerūt, quod benedictio illa facta est quibusdā aliis verbis nobis ignotis. Sed nec hoc stare potest, quia benedictio consecrationis nunc perficitur per recitationē eorum, quæ tunc acta sunt. Vnde si tūc per hæc verba nō est facta cōsecratio, nec modò fieret. Et ideo alij dixerunt, quod illa benedictio eisdē etiā verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit. Primò quidē secretē ad consecrandū, secūdò manifestē ad instruendum. Sed nec hoc stare potest, quia sacerdos consecrat, profert hæc verba, non vt à Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publicē prolata. Vnde cū non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quod etiam Christus manifestē ea profert consecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quod Euāgelistæ non semper eundem ordinē in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ, vt patet per Augustinum in lib. de cōsensu Euangelistarum. Vnde intelligendum est ordinē rei gestæ sic exprimi posse: Accipiens panem benedi-

Id habet in l. 4. de sacro altaris mysterio, c. 6. circa fin.

Li. 2. colligitur ex c. 30. & 31. c. 44. tom. 4.

xit, dicēs, hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis. Sed idē sensus haberi potest, etiam verbis Euangelij non mutatis, nam hoc participiū, dicens, cōcomitantiam quandam importat verborum prolatorū ad ea, quę pręcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur solum respectu vltimi verbi prolatis, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quādo dedit discipulis suis. Sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, vt sit sensus, dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hæc verba dixit: Accipite, &c.

AD SECVNDVM dicendū, quod in his verbis: Accipite & comedite, intelligitur vsus materię consecratę: qui non est de necessitate huius sacramenti (vt suprā habitum est†) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formę. Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materię cōsecratę vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramēti. Et hoc modo Eusebius intellexit *his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

AD TERTIVM dicendum, quod in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa vsus materię, qui est de essentia sacramenti, quod non est in hoc sacramento. & ideo non est similis ratio.

AD QVARTVM dicēdum, quod quidam dixerunt, hoc sacramētum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermissis, præ-

cipuē quę sunt in canone missę. Sed hoc patet esse falsum, tum ex verbis Ambros. *supra inductis, tum etiam, quia canon missę non est idē apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt à diuersis apposita. Vnde dicendum est, quod si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramētum, quia intentio faceret, vt hæc verba intelligeretur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Grauitertamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, vt potest ritum Ecclesię non seruans. Nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis, defectum autem huius sacramēti potest supplere spiritualis manducatio, sicut Augustinus *dicit.

ARTICVLVS II.
Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit cōueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum. Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in consecratione panis, est cōuersio substantię panis in corpus Christi, quę magis exprimitur per hoc verbum, fit, quā per hoc verbum, est. Ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

¶ 2. Præterea, Ambros. † dicit in lib. de sacramentis, Sermo Christi hoc cōficit sacramētū, quis sermo

In arg. sed cōtra.

Tract. 26. 102. to. 9. Cōiungitur etiā ex eo quod ex Aug. refertur de cons. d. 4. c. Nulli.

Sup. q. 60. art. 8. cor. et q. 85. artic. 2. cor. ¶ inf. q. 83. ar. 4. ad 1. ¶ q. 84. ar. 3. cor. Et 4. d. 8. q. 2. ar. 1. q. 1. ¶ 2. ¶ ar. 4. q. 3. et 1. co. 11. lec. 5. co. 4.

* Lib. 4. ca. 4. nō procul a pri. to. 4.

mo Christi? hic, quo facta sunt omnia, Iussit Dominus & facta sunt cæli & terra. Ergo & forma huius sacramenti conuenientior esset per verbum imperatiuū, vt diceretur, hoc fit corpus meum.

¶ 3. Præterea, Per subiectū huius locutionis importatur illud quod conuertitur, sicut per prædicatum importatur cōuersionis terminus. Sed sicut est determinatū id, in quod fit cōuersio (nō enim fit cōuersio, nisi in corpus Christi) ita est determinatū id quod conuertitur, nō enim cōuertitur in corpus Christi, nisi panis. Ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶ 4. Præterea, Sicut id, in quod terminatur cōuersio, est determinatę naturę (quia est corpus) ita etiam est determinatę personę. Ergo sicut ad determinandam naturā, dicitur corpus, ita ad determinandam personam, deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶ 5. Præterea, In verbis formę non debet poni aliquid, quod nō sit de substantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibusdā libris hæc coniunctio, enim, quę nō est de substantia formę.

SED CONTRA est, quod Dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matth. 26.

RESPONDEO dicēdum, quod hæc est cōueniens forma consecrationis panis. Dictū est enim, *quod hæc consecratio consistit in cōuersione substantię panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramento efficitur. Vnde & forma consecrationis panis debet signifi-

care ipsam conuersionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur. s. ipsa cōuersio, & terminus à quo & terminus ad quē. Cōuersio autē potest considerari dupliciter. Vno modo, vt in fieri, alio modo, vt in facto esse. Non autem debuit significari conuersionem in hac forma, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primum quidem, quia hæc conuersionem non est successiua (vt suprā dictum est*) sed instantanea. In huiusmodi autem mutationibus fieri, nō est nisi factū esse. Secundum, quia ita se habent formę sacramentales ad significandū effectum sacramenti, sicut se habent formę artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis, sicut forma artis in mente ædificatoris est forma domus ædificatę principaliter, ædificationis autem per consequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuersionem, vt in facto esse ad quod fertur intentio. Et quia ipsa conuersionem exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est, quod extrema conuersionis significantur, vt se habent in facto esse conuersionis. Tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suę substantię, sed terminus à quo, non manet secundum suam substantiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. Vnde conuenienter terminus conuersionis à quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatū ad accidentia sensibilia, quę manent: terminus autem ad quem, exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersionem. Quod quidem est totum corpus Christi, & non

q. 74. ar. 7.

Loco citato in arg.

Art. præter.

q. 76. art. 1. ad 2.

& non sola caro eius, ut dictum est. Vnde hæc forma est convenientissima, hoc est corpus meum.

In cor. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod fieri non est ultimus effectus huius cōsecrationis, sed factū esse: ut dictum est. † Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

AD SECUNDVM dicendum, quod sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione, aliter tamen & aliter. Nam hic operatur effectiue & sacramentaliter, id est, secundum vim significationis. Et ideo oportet in hoc sermone significari ultimum effectum consecrationis per verbum substantiuum indicatiui modi & præsentis temporis. Sed in creatione rerum operatus est solum effectiue, quæ quidem efficientia est per imperium suæ sapientię. Et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi secundum illud Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.

AD TERTIVM dicendum, quod terminus à quo in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantię, sicut terminus ad quem, & ideo non est simile.

AD QVARTVM dicendum, quod per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquētis) sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona hæc proferuntur, ut dictum est. †

ar. pra. et ar. 1.

AD QVINTVM dicendum, quod hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, à beato Petro Apostolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non est de

forma, sicut nec verba præcedentia formam.

ARTICVLVS III.

Virum hæc sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, &c.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamēti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet. Sed in forma consecrationis panis ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. Inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei.

4. d. 8. q. 2. ar. 2. q. 2. ar. 3. Et 1. co. 11. le. 6. co. 3. 4. et 5.

¶ 2. Præterea, Non sunt maioris efficiencie verba quæ proferuntur in consecratione panis, quam ea, quæ proferuntur in consecratione vini, cum utraq; sint verba Christi. Sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. Ergo statim cum dictum est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta consecratio sanguinis, & ita ea quæ sequuntur, non videtur esse de substantia formæ, præsertim cum pertineat ad proprietates huius sacramenti.

¶ 3. Præterea, Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, ut patet ex hoc quod Apostolus ad Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur Hierem. 31. Cōsummabo super domum Israël testamentum.

q. 76. art. 1. ad 2.

testamentum nouum, dando leges meas in mentem eorum. Sacramentum autem exterius visibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma sacramenti dicitur, noui testamenti.

¶ 4. Præterea, Nouum dicitur aliquid ex eo quod est propè principium sui esse. æternum autem non habet principium sui esse. Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni, quia videtur contradictionem implicare.

¶ 5. Præterea, Occasiones erroris sunt hominibus subrahende, secundum illud Isai. 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, æstimantes mystice solum esse corpus & sanguinem Christi in hoc sacramento. Ergo in hac forma inconuenienter ponitur mysterium fidei.

q. 73. ar. 2. ad 3.

¶ 6. Præterea, Suprà dictum est, quod sicut baptismus est sacramentum fidei, ita Eucharistia est sacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quam fides.

¶ 7. Præterea, totum hoc sacramentum & quantum ad corpus, & quantum ad sanguinem, est memoriale Dominicę passionis, secundum illud 1. Corinth. 11. Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi & eius fructu, quam in forma consecrationis corporis, præsertim cum Luc. 22. Dominus dixerit, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.

q. 48. ar. 2. ad 2.

¶ 8. Præterea, Passio Christi (ut suprà habitum est) ad sufficientiam

profuit omnibus, quantum verò ad efficientiam, profuit multis. Debit ergo dici: Qui effundetur pro omnibus, aut pro multis, sine hoc quod adderetur, pro vobis.

¶ 9. Præterea, verba quibus hoc sacramentum conficitur, efficienciam habent ex institutione Christi. Sed nullus Euangelista recitat Christum hæc omnia verba dixisse. Ergo hæc non est conueniens forma consecrationis vini.

SED CONTRA est, quod Ecclesia ab Apostolis instructa, utitur hac forma in consecratione vini.

De celebra. missarum c. Cum Martia.

RESPONDEO dicendum, quod circa hanc formam est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod de substantia formæ huius est hoc solum quod dicitur, hic est calix sanguinis mei, non autem, ea quæ sequuntur. Sed hoc videtur inconueniens, quia ea, quæ sequuntur, sunt quedam determinationes prædicati, id est sanguinis Christi: unde pertinent ad integritatem eiusdem locutionis. Et propter hoc sunt alij, qui melius dicunt, quod omnia sequentia sunt de substantia formæ usque ad hoc quod postea sequitur: Hoc quotiescunq; feceritis, quod pertinet ad usum huius sacramenti: unde non est de substantia formæ. Et inde est, quod sacerdos eodem ritu & modo, scilicet tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interponuntur verba sequentia verbis præmissis, cum dicitur: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Dicendum est ergo, quod omnia prædicata verba sunt de substantia formæ. Sed per prima verba, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem,

Posta in arg. 1.

Ar. praei.

nem, eo modo, quo dictum est † in forma consecrationis panis. Per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione, quæ operatur in hoc sacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem & principaliter ad adipiscendam æternam hæreditatem, secundum illud Hebræ. 10. Habentes fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Et ad hoc designandum dicitur novi & æterni testamenti. Secundò ad iustitiam gratiæ, quæ est per fidem secundum illud Roma. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ut sit ipse iustus & iustificans eum, qui ex fide est IESU Christi, & quantum ad hoc subditur, mysterium fidei. Tertio autem ad remouendum impedimenta, vtriusque prædictorum, scilicet, peccata, secundum illud Hebræ. 9. Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, id est, à peccatis. Et quantum ad hoc subditur: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum dicitur, hic est calix sanguinis mei, est locutio figuratiua. Et potest dupliciter intelligi. Vno modo secundum metonymiam, qua ponitur continens pro contento, ut fit sensus: Hic est sanguis meus contentus in calice, de quo fit hic mentio, quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur, in quantum est potus fidelium, quod non importatur in ratione sanguinis, & ideo oportuit hoc designari per vas huic vsui accommodatum. Alio modo potest intelligi secundum metaphoram, prout per calicem si

militudinarie intelligitur passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat (secundum illud Threnor. 3. Repleuit me amaritudinibus: inebriauit me absynthio. vnde & ipse Dominus passionem suam calicem nominat, Matth. 26. dicens: Transeat à me calix iste.) Ut fit sensus, hic est calix passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seorsum à corpore consecrato, quia separatio sanguinis à corpore fuit per passionem.

AD SECVNDVM dicendum, quod quia (ut dictum est †) sanguis seorsum consecratus, expressè passionem Christi repræsentat, ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis, quàm in cõsecratione corporis, quod est passionis subiectum. Quod etiam designatur in hoc quod Dominus dicit: Quod pro vobis tradetur, quasi diceret: Quod pro vobis passioni subiicietur.

AD TERTIVM dicendum, quod testamentum est dispositio hæreditatis. Hæreditatem autem cælestem disposuit Deus hominibus dandâ per virtutem sanguinis IESU Christi, quia ut dicitur Hebræ. 9. Vbi est testamentum, mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis autem Christi dupliciter est hominibus exhibitus. primo quidem in figura, quod pertinet ad vetus testamentum. Et ideo Apostolus ibidem concludit. Vnde nec primum testamentum sine sanguine dedicatum est. Quod patet ex hoc, quod sicut dicitur Exod. 24. Lecto omni mandato legis à Mose, omnem populû aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mādauit ad vos Deus. Secundò autem est exhibitus in rei veritate.

In cor. arti. 9. 26. ar. 2. ad 1.

veritate. quod pertinet ad nouum testamentum. Et hoc est, quod Apostolus ibidē præmittit dicens: Ideo noui testamenti mediator est Christus, ut morte intercedente, re promissionē accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic sanguis noui testamenti, quia iam nō in figura, sed in veritate exhibetur. vnde subditur, qui pro vobis effundetur. Interna autem inspiratio ex huius sanguinis virtute procedit secundum, quod passionem Christi iustificamur.

AD QVARTVM dicendum, quod hoc testamentum est nouum ratione exhibitionis. Dicitur autem æternum tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc testamentum disponitur. Ipsa etiam persona Christi, cuius sanguine testamentum disponitur, est æterna.

AD QVINTVM dicendum, quod mysterium hic ponitur, non quidē ad excludendam rei veritatem, sed ad ostendendam occultationem, quia & ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramento, & ipsa passio Christi occultè fuit figurata in veteri testamento.

AD SEXTVM dicendum, quod dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum, quia quod sanguis Christi secundum veritatem fit in hoc sacramento, sola fide tenetur: ipsa etiam Christi passio per fidem iustificat. Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quædā fidei protestatio. Hoc autem est sacramentum charitatis, quasi figuratiuum & effectiuum.

AD SEPTIMVM dicendum, (quod sicut dictum est *) sanguis seorsum consecratus à corpore, ex-

In solu. ad 11. & locis ibi citatis.

pressius repræsentat passionem Christi. Et ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi & fructu ipsius, quàm in cõsecratione corporis.

AD OCTAVVM dicendum, quod sanguis passionis Christi, non solū habet efficaciam in Iudeis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris testamenti, sed etiam in gentilibus: nec solū in sacerdotibus, qui hoc conficiunt sacramentum, vel aliis, qui sumunt, sed etiam in illis pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit, pro vobis Iudæis, & pro multis, scilicet Gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis pro quibus offertur.

AD NONVM dicendum, quod Euangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiua Ecclesia oportebat esse occultas, ut dicit Dionys. † in fine Ecclesiast. hierar. sed intenderunt historiam de Christo retere. Et tamen hæc omnia ferè verba ex diuersis scripturæ locis accipi possunt. Nam quod dicitur, hic est calix, habetur Luc. 22. & 1. Corinth. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quod autem additur, æterni, & iterum mysterium fidei, ex traditione Domini habetur, quæ ad Ecclesiam per Apostolos peruenit, secundum illud 1. Corinth. 11. Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis.

e. 7. eccl. hier. par. 3. inter medium & finem.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædictis verbis formarum insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis.

Inf. arti. 5. cor. Et 4. d. 1. q. 1. arti. 4. q. 2. d. 8. q. 2. ar. 3. d. 10. in ex. pos. lit. ad 6. q. 7. Ar. 2. q. 3. Lib. 4. artho. fid. c. 14. circa medium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis formarum non insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis. Dicit enim Damasc. in 4. lib. Sola virtute Spiritus sancti fit conuersio panis in corpus Christi, sed virtus Spiritus sancti est virtus increata. Ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.

¶ 2. Præterea, Opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute diuina, vt in prima parte habitum est. Sed conuersio panis & vini, in corpus & sanguinem Christi, est opus non minus miraculosum, quã creatio rerum, vel etiã formatio corporis Christi in utero virginali, quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

1. p. q. 110. art. 4.

¶ 3. Præterea, Prædicta verba non sunt simplicia, sed ex multis composita, nec simul, sed successiue proferuntur. Conuersio autem prædicta (vt supra dictum est) fit in instanti, vnde oportet, quod fiat per simplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

Posta in ar. 2. q. 3. in arg. 1.

q. 75. ar. 7.

SED CONTRA est, quod Ambrosius dicit in lib. de Sacramentis. Si tanta est vis in sermone Domini IESV, vt inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem, quia ser-

li. 4. c. 4. ante medium, to. 4.

mo Christi in aliud creaturam mutat.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt nullam virtutem creatam esse nec in prædictis verbis ad transubstantiationem faciendam, nec etiam in aliis sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. Quod (sicut supra habitum est) & dictis sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum nouæ legis. Vnde cum hoc sacramentum sit præ cæteris dignius (sicut supra dictum est) consequens est, quod in verbis formalibus huius sacramenti sit quædam virtus creata ad conuersionem huius sacramenti faciendam: instrumentalis tamẽ, sicut & in aliis sacramentis, sicut supra dictum est. Cum enim hæc verba ex persona Christi proferantur, ex eius mandato consequuntur virtutem instrumentalem à Christo, sicut & cætera eius facta vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, vt supra dictum est.

Ar. 2. q. 3. post in arg. 1.

q. 62. art. 1. 2. 3. 4.

q. 65. ar. 3.

q. 62. art. 1. 4.

q. 62. art. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum dicitur sola virtute Spiritus sancti panem in corpus Christi conuerti, non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma huius sacramenti, sicut cum dicitur, solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli.

AD SECVNDVM dicendum, quod opera miraculosa, nulla creatura potest facere, quasi agens principale, potest tamen ea facere instrumentaliter, sicut ipse tactus manus Christi sanauit leprosum. Et per hunc modum verba Christi conuertunt panem in corpus Christi. Quod quidem fieri non potuit in-

conceptione corporis Christi, qua corpus Christi formabatur, vt aliquid à corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari, vnde non est simile.

Posta in ar. 2. q. 3. in arg. 1.

AD TERTIVM dicendum, quod prædicta verba quibus fit consecratio, sacramentaliter operantur. Vnde de vis conuersiua, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur. Et ideo in vltimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus est simplex ratione simplicis significati, licet in ipsis verbis exterius prolatis, sit quædam compositio.

4. dist. 8. q. 2. art. 1. q. 4.

Artic. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum prædictæ locutiones sint veræ.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod prædictæ locutiones non sint veræ. Cum enim dicitur, hoc est corpus meum, hoc est demonstratiuum substantiæ. Sed secundum prædicta, quando proferetur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis, quia transubstantiatio fit in vltimo instanti prolationis verborum. Sed hæc est falsa, panis est corpus Christi, ergo & hæc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ 2. Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demonstrationem ad sensum. Sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi neque accidentia corporis Christi. Ergo hæc locutio non potest esse vera, hoc est corpus meum.

¶ 3. Præterea, Hæc verba (sicut dictum est) sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus Christi. Sed causa effectiua præintelligitur effectui. Ergo significatio horum verborum præintelligitur conuersioni panis in corpus Christi. Sed ante conuersionem hæc est falsa, hoc est corpus meum. Ergo simpliciter est iudicandum quod sit falsa. Et eadem ratio est de hac locutione, hic est calix sanguinis mei, &c.

Art. prec.

SED CONTRA est, quod hæc verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit Ioan. 14. Ego sum veritas.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod in hac locutione, hoc est corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonstrationem vt conceptam, & non vt exercitam, quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitatiue proferatur. Recitat enim sacerdos Christum dixisse, hoc est corpus meum. Sed hoc stare non potest, quia secundum hoc verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præsentem, & ita non proficeretur sacramentum: dicit enim August. super Ioann. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius questionis, quia eadem rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit, quare manifestum est, quod non materialiter sed significatiue sumebatur. Et ideo dicendum est, quod etiã quando proferuntur à sacerdote, significatiue & non tantum materialiter sumuntur. Nec obstat quod

Tract. 30. in Ioan. à med. to. 2.

Min facer;

sacerdos ea recitatiuè profert, quasi à Christo dicta, quia propter infinitam virtutè Christi, sicut ex contactu carnis suæ, vis regeneratiua peruenit nō solū ad illas aquas, quæ Christum tetigerunt, sed ad omnes vbique terrarū, per omnia futura secula: ita etiam ex prolatione ipsius Christi, hæc verba virtutè consecratiuam sunt consecuta, à quocunque sacerdote dicantur, ac si Christus ea præsentialiter proferret. Et ideo alij dixerunt, quod hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum, vt sit sensus, hoc est corpus meum, idest, significatū per hoc, est corpus meū. Sed nec hoc stare potest, quia cū in sacramentis hoc efficiatur, quod significatur, nō fieret per hanc formam, vt corpus Christi sit in hoc sacramento secundum veritatem, sed solum sicut in signo, quod est hæreticum, vt supra dictum est. † Et ideo alij dixerūt, quod hæc dictio, hoc, facit demonstrationem ad sensum, sed intelligitur hæc demonstratio non pro illo instanti locutionis, quo profertur hæc dictio, sed pro vltimo instanti locutionis, sicut cum aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc, facit demonstrationem pro instanti immediatè sequenti locutionem, est enim sensus, statim his verbis dictis, taceo. Sed nec hoc stare potest, quia secundum hoc, huius locutionis esset sensus, corpus meū est corpus meum. Quod prædicta locutio non facit, quia hoc fuit etiam ante prolationem verborū, vnde nec hoc prædicta locutio significat. Et ideo aliter dicendum est, quod sicut prædictum est, † hæc

locutio habet virtutem factiuam conuersionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur a dalias locutiones, quæ habent solum vim significatiuam, & non factiuam, sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta à rebus, nam voces sunt signa intellectuum secundum Philosophum. † Et ideo sicut conceptio intellectus practici non præsupponit rem conceptam, sed facit eam, ita veritas huius locutionis non præsupponit re significatā, sed facit eā, sic enim se habet verbū Dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuersio non fit successiuè, sed in instanti, sicut dictum est. * Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum, non tamen ita quod præsupponatur ex parte subiecti id quod est terminus conuersionis, scilicet, quod corpus Christi, sit corpus Christi, neque etiam illud quod fuit ante conuersionem, scilicet panis, sed id quod communiter se habet quantum ad vtrumque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus. Nō enim faciūt hæc verba quod corpus Christi sit corpus Christi, neque quod panis sit corpus Christi, sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. Et ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundū intellectū secundæ opinionis: neq; hoc corpus meū est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertiæ opinionis, sed in generali, hoc est corpus meū nullo nomine appposito à parte sub-

Li. 1. peribet
1. lib. 10. 1.

Ar. 2. huius q.
q. 75. ar. 7.

Q. 75. ar. 1.

In isto ar. in ar.
gu. 3. ar. præ
ced. ad 3.

Quæst. lxxvlij.

Artic. 6. 90

ieati, sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate, idest forma determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hæc dictio, hoc, demonstrat substantiam, sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est. *

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc pronome, hoc, non demonstrat ipsa accidentia, sed substantiā sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & postea est corpus Christi. Quod licet nō informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

AD TERTIVM dicendum, quod significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis, quia hæc causa simul habet secum suum effectum. Et hoc sufficit ad veritatem locutionis.

ARTICVLVS VI.
Virum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis vini.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod forma consecrationis panis, non consequatur suum effectum, quousque perficiatur forma consecrationis vini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationem vini, sequeretur quod in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi sine sanguine, quod est inconueniens.

In cor. ar.

4. d. 8. q. 2. ar.
4. q. 2. d.
11. q. 2. ar. 1. q.
1. ad 4. Et 1.
co. 11. le. 6. co.
1.

Alias exaguc.

¶ 2. Præterea, Vnum sacramentum, vnum habet complementum, vnde licet in baptismo sint tres immersiones, non tamen prima immersio cōsequitur suum effectum, quousque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc sacramentū est vnū vt supra dictum est. * Ergo verba quibus consecratur panis, non consequuntur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

¶ 3. Præterea, In ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato vltimo, sicut dictum est. * Ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

SED CONTRA est, quod statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, si nō esset ibi corpus Christi, quia sic ad idololatriam pertineret. Ergo verba consecrationis panis, suum effectum consequuntur, antequam proferantur verba consecrationis vini.

RESPONDEO dicendum, quod quidam doctores dixerunt, quod hæc duæ formæ, scilicet, consecratio panis & vini, se inuicem expectant in agendo, ita scilicet quod prima non perficit suum effectum antequam proferatur secunda. Sed hoc stare non potest, (quia sicut dictum est*) ad veritatem huius locutionis, hoc est corpus meum, requiritur præter verbum præsentis temporis, quod res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis, alioquin si in futurum expectaretur res significata, appone-

Q. 73. ar. 2.

ar. 4. huius q.
ad 3.

Ar. 2. q. 5. huius q.

retur verbum futuri temporis, non autem verbum presentis, ita scilicet quod non diceretur, hoc est corpus meum, sed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim, completa locutione horum verborum, & ideo oportet rem significatam statim adesse. Quæquidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiã hæc positio contra ritum Ecclesiæ, quæ statim post prolationem verborum, corpus Christi adorat. Vnde dicendum est, quod prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quod facta consecratione panis, est quidẽ corpus Christi ibi ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem vini, fit ibi econuerso sanguis Christi ex vi sacramenti: corpus autem ex reali concomitantia. Ita quod totus Christus est sub vtraque specie, sicut supra dictum est.*

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc sacramentum est vnum perfectione (sicut supra dictum est*) in quantum scilicet constituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrumque per se habet suam perfectionem. Sed tres immersiones baptismi ordinantur ad vnum simplicem effectum. Et ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendum, quod diuersa verba, quæ sunt in forma consecrationis panis, constituunt veritatem vnius locutionis, non au-

tem verba diuersarum formarum. Et ideo non est simile.

Sententiæ & conclusiones quæst.

PRIMA conclusio: Forma consecrationis panis est hæc, hoc est corpus meum: vini autem hæc, hic est calix sanguinis mei, &c. Primò, quia Christus Dominus hoc sacramentum instituens eisdem verbis consecrauit, & eisdem præcepit sacerdotes consecrare, dicens [hoc facite.] Secundò, quia hæc verba significant quod efficiunt in termino prolationis & significationis, & ideo [hoc] est substantia accidentibus tecta, quæ in eodem termino est corpus vel sanguis Christi.

Secunda conclusio: In eisdem formis, quæ omnino & propriè vera sunt, inest vis instrumentalis effectiua transubstantiationis, quia virtute diuina efficiunt quod significant.

Tertia conclusio: Effectus vnius forme non pedit ab alterius forme effectui. quia significatio vnius, per quam efficiunt, non pendet ab alterius significatione. de hac q. partite & distincte dictum est supra q. 74. quia materia & forma sacramenti cõiuncta est doctrina: & transubstantiatio est effectus forme, de qua q. 75. & ideo causa, id est forma doctrina debuit præcedere.

QVÆSTIO LXXIX. De effectibus sacramenti Eucharistiæ, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus huius sacramenti.

Et circa hoc queruntur octo.

Primò, vtrum hoc sacramentum conferat gratiam.

Secundò, vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

Tertiò, vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

Quar-

Quartò, vtrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale.

Quintò, vtrum per hoc sacramentum tota pena peccati remittatur.

Sextò, vtrum hoc sacramentum homines præseruet à peccatis futuris.

Septimò, vtrum hoc sacramentum proficiat aliis, quàm sumentibus.

Octauò, de impedimento effectus huius sacramenti.

ARTICVLVS I.

Vtrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

AD primũ sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentũ non cõferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentũ spirituale. Nutrimentum autẽ nõ datur nisi viuenti. Cũ ergo vita spiritualis sit per gratiã, non competit hoc sacramentum nisi habenti gratiam. Non ergo per hoc sacramentum conferatur gratia, vt primo habeatur: similiter etiã nec ad hoc quod augeatur, quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, vt dictum est. Non ergo per hoc sacramentum gratia conferatur.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentũ conferatur vt quædam spiritualis refectio. Sed refectio spiritualis magis videtur pertinere ad vsum gratiæ, quàm ad gratiæ collationem. Ergo videtur, quod per hoc sacramentum gratia non conferatur.

¶ 3. Præterea, Sicut supra dictũ est, in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ. Sed corpus non est subiectum gratiæ, sed anima, vt in secunda parte habitũ est. Ergo ad minus quan-

tum ad corpus per hoc sacramentũ gratia non conferatur.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioann. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Sed vita spiritualis est per gratiam. Ergo per hoc sacramentum gratia conferatur.

RESPONDEO dicendum, quod effectus huius sacramenti debet cõsiderari, primo quidem, & principaliter ex eo quod in hoc sacramentõ continetur, quod est Christus. Qui sicut in mundum visibiliter veniens contulit mundo vitam gratia (secundum illud Ioann. 1. Gratia & veritas per IESVM Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, secundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyrill. † dicit: Viuificatiũ Dei

verbum, vnies seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam, decubat enim eum nostris quoddammodo vniri corporibus per sacrã eius carnem & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane & in vino. Secundo, consideratur ex eo quod per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi, sicut supra dictum est. † Et ideo effectum, quem passio Christi fecit in mundo, hoc sacramentum facit in homine. Vnde super illud, Ioann. 19. Continuo exiuit sanguis & aqua, dicit Chrysosto. * Quia hinc suscipiunt principium sacra mysteria cum accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ira accedas. Vnde & ipse Dominus dicit Matth. 26. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionẽ peccatorum.

Mm 3 Tertio

Inf. art. 4. con- tra 4. d. 12. q. 2. art. 2. q. 1. ad 2.

Q. 72. ar. 1. q. 7.

Q. 74. ar. 2. et 76. ar. 2. ad 2.

1. 2. q. 110. ar. 4.

Lib. 4. in Ioh. 6. 12. & 14.

Q. 76. art. 3. ad 1. & 2. q. 74. ar. 1.

Ho. 84. in Ioh. circa me. 10. 32

Postquam in initio corp.

Q. 72. ar. 1. q. 2.

Q. 73. ar. 2.

Tertio consideratur effectus huius sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum quantum ad vitam spiritualem. Vnde de Ambrosio. * dicit in lib. de sacramentis: Iste panis est vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Et Chrysosto. * dicit super Ioann. Præstat se nobis desiderantibus & palpare, & comedere, & amplecti. Vnde & ipse Dominus dicit Ioann. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Quarto consideratur effectus huius sacramenti ex speciebus, in quibus traditur hoc sacramentum. Vnde Augustinus. * ibidem dicit, Dominus noster corpus & sanguinem suum in eis rebus commèdauit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud, scilicet panis, ex multis granis in unum constat, aliud scilicet, vinum, in unum ex multis acinis confluit. Et ideo ipse alibi dicit super Ioann. * O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o vinculum charitatis. Et quia Christus, & eius passio est causa gratiæ & spiritualis refectio, & charitas sine gratia esse non potest, ex omnibus præmissis manifestum est, quod hoc sacramentum gratiam confert.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi, nec aliquis habet gratiam ante susceptionem huius sacramenti, vel nisi ex aliquo voto ipsius, vel per seipsum, sicut adulti, vel voto Ec-

clesiæ sicut paruuli, sicut supra dictum est. * Vnde ex efficacia virtutis ipsius est, quod etiam ex voto ipsius aliquis gratiam consequatur, per quam spiritualiter viuificetur. Restat igitur, ut cum ipsum sacramentum realiter sumitur, quod gratia augetur, & vita spiritualis perficiatur. Aliter tamen quam per sacramentum confirmationis, in quo augetur & perficitur gratia ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorum Christi. Per hoc autem sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis vita, ad hoc quod homo in seipso perfectus existat per coniunctionem ad Deum.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualiter cum virtute charitatis. Vnde Damascenus. * comparat hoc sacramentum carboni, quem Isaias vidit, Isai. 6. Carbo enim lignum simplex non est, sed unitum igni: ita & panis communionis non simplex panis est, sed unitus diuinitati. Sicut Gregorius. * dicit in Hom. Pentec. Amor Dei non est otiosus: magna enim operatur, si est. Et ideo per hoc sacramentum quantum est ex sui virtute, non solum habitus gratiæ & virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum, secundum illud 2. Corinthio. 5. Charitas Christi urget nos. Et inde est quod ex virtute huius sacramenti anima spiritualiter reficitur per hoc quod anima spiritualiter delectatur, & quoddammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, secundum illud Can. 45. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

AD TERTIVM dicendum, quod quia sacramenta operantur salutem, quam

quam significant: ideo secundum quandam assimilationem dicitur, quod in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quæuis utrumque ad salutem utriusque operetur, cum sub utroque totus sit Christus: ut supra dictum est. * Et licet corpus non sit immediatum subiectum gratiæ, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in presenti membra nostra exhibemus arma iustitiæ Deo (ut habetur Romano. 6. & in futuro corpus nostrum fortietur in corruptionem & gloriam animæ.

ARTICVLVS. II.

Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod effectus huius sacramenti non sit adeptio gloriæ, effectus enim proportionatur suæ causæ. Sed hoc sacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur. Cum igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur quod hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.

¶ 2. Præterea, Posita causa sufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui nunquam peruenient ad gloriam: ut patet per Augustinum. * 21. de Ciuit. Dei. Non ergo hoc sacramentum est causa adeptionis gloriæ.

¶ 3. Præterea, Maius non efficitur à minori, quia nihil agit ultra suam speciem. Sed minus est accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc sacramento, quam frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Sed vita æterna est vita gloriæ. Ergo effectus huius sacramenti est adeptio gloriæ.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectum, scilicet ipse Christus contentus, & passio eius representata, & id per quod habet effectum, scilicet usus sacramenti, & species eius. Et quantum ad utrumque competit huic sacramento, quod causet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, secundum illud Hebr. 9. Noui testamenti mediator est, ut morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius sacramenti dicitur, Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamenti. Similiter etiam refectio cibi spiritualis, & unitas significata per species panis & vini, habentur quidem in presenti, sed imperfectè, perfectè autem in statu gloriæ. Vnde Augustinus. * dicit super illud, Ioann. 6. Caro mea verè est cibus, Cum cibo & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sistant, hoc veraciter non præstat nisi est cibus & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, ubi pax erit & unitas plena atque perfecta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut passio Christi, in cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficientis gloriæ, non tamen ita, quod statim per ipsam introducatur in gloriam, sed oportet

Lib. 5. ca. 4. in me. to. 4.

Ho. 45. in Io. à me. illius to. 3.

Tract. 26. in Io. non multum remouè à fi. r. 9.

Tract. 26. in Io. inter fi. & me. illius to. 9.

Q. 73. ar. 3.

Q. 76. art. 1. & 2.

Inf. q. 80. art. 2. ad 1. & Io. 6.

Lib. 4. ortho. fid. c. 14. à me.

Hom. 30. in Euan. non longe à princ.

Lib. 21. c. 25. in fi. to. 5.

Tract. 26. in Euan. non multum remouè à fi. to. 9.

ret vt prius simul compatiatur, vt postea simul glorificemur (sicut dicitur Romano. 8.) ita hoc sacramentum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutē perueniendi ad gloriam, & ideo viaticum dicitur. In cuius figuram legitur. 3. Reg. 19. quod Elias comedit & bibit, & ambulabit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Oreb.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut passio Christi non habet suū effectum in his, qui se ad eam non habent, vt debent: ita & per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriā qui indecenter ipsum suscipiūt. Vnde Aug.† dicit super Ioan. exponēs illa verba: Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramēti. Multi de altari accipiunt, & accipiēdo moriuntur. Panem ergo cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde nō est mirum, si illi, qui innocentiam non seruant, effectum huius sacramenti non consequuntur.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc quod Christus sub aliena specie sumitur, pertinet ad rationem sacramēti, quod instrumentaliter agit. Nihil autē prohibet causam instrumentalem producere potiorē effectū, vt ex supra dictis * patet.

ARTICVLVS III.
Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis: dicitur enim in quadam Collecta, Sit hoc sacramentum ablutio scelerum. Sed scelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc

sacramentum peccata mortalia abluuntur.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentū agit in virtute passionis Christi, sicut & baptismus. Sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia, vt supra † dictum est. Ergo & per hoc sacramentum, præsertim cum in forma huius sacramenti dicitur, Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

¶ 3. Præterea, Per hoc sacramentum gratia cōfertur vt dictum est. * Sed per gratiam iustificatur homo à peccatis mortalibus, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiā ipsius. Ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

SED CONTRA est, quod dicitur, I. Corinthio. II. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Dicit autem glos. ibidem, quod ille manducat & bibit indignè, qui in crimine est vel irreuerenter tractat, & talis manducat & bibit, sibi iudicium, * id est damnationem. Ergo ille qui est in peccato mortali, per hoc quod accipit hoc sacramentum, magis accumulatur sibi peccatum, quā remissionem sui peccati consequatur.

RESPONDEO dicendum, quod virtus huius sacramēti potest considerari dupliciter. Vno modo secundum se, & sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendū quæcūque peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorum.

Alio modo potest considerari per cōparationē ad eū, qui recipit hoc sacramentum, prout in eo inuenitur vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius sacramenti effectum.

Q. 69. ar. 1.

Ar. 1. huius q.

Glos. interlineat. ibi.

effectum. Quicumque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentū percipiendi effectum huius sacramēti, eo quod non est conueniēs susceptor huius sacramenti, tum quia non viuit spiritualiter, & ita non debet spirituale nutrimentum suscipere, quod nō est nisi viuentis: tum quia nō potest vniri Christo (quod fit per hoc sacramentum) dum est in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, vt dicitur in lib. * de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccandi est, grauatur magis Eucharistię perceptio ne, quā purificetur. Vnde hoc sacramentum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, nō operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo iustificatur à peccato. Alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectum nō habet. Fortè enim primò nō fuit sufficienter contritus: sed deuotè & reuerēter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod petimus vt hoc sacramentum fit ablutio scelerum, vel eorū, quorum conscientiam non habemus (secundum illud Psal. 18. Ab occultis meis munda me Domine) vel vt cōtritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem, vel etiam vt nobis robur detur ad scelera vitanda.

AD SECUNDUM dicendum, quod baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse

Ca. 53. parum a prim. to. 3. in ter opera Aug.

spirituali in esse spirituale, & datur per modum ablutionis. Et ideo quantum ad vtrumque, non inconuenienter accedit ad baptismum, qui habet cōscientiā peccati mortalis. Sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christum per modum spiritualis nutrimenti, quod nō competit mortuo in peccatis. Et ideo non est similis ratio.

AD TERTIUM dicendum, quod gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis, non tamen actu remittit peccatum mortale, nisi cum primò datur peccatori. Sic autem non datur in hoc sacramentum. Vnde ratio non sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per hoc sacramentum remittantur peccata venialia.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramentum, vt August. * dicit super Ioann. est sacramentum charitatis. Sed venialia peccata non contrariantur charitati: vt in secunda parte † habitum est. Cum ergo contrarium tollatur per suum cōtrarium, videtur, quod peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.

¶ 2. Præterea, Si peccata venialia per hoc sacramentum remittantur, qua ratione remittitur vnū, remittuntur & omnia. Sed non videtur, quod omnia remittantur, quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, cōtra id quod dicitur I. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatū non habemus, ipsi nos seducimus. Non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

Inf. q. 87. ar. 3. cor. 4. d. 12. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. 4. ar. 2. q. 1. per totū

Tract. 26. in Ioan. 2. me. to. 9. Et refertur de Consec. dist. 1. ca. Hoc sacramentum. 1. 2. q. 88. ar. 1. 2. 2.

Tract. 26. in Ioan. parum a med. to. 9. Glos. ord. super illud. 1. Cor. 11. Probet.

Q. 77. ar. 3. ad 3. ar. 2.

4. di. 9. ar. 3. q. 2. cor. si. 4. d. 12. q. 2. ar. 2. q. 2.

¶3. Præterea, Contraria mutuo se expellunt. Sed peccata venialia non prohibet à perceptione huius sacramenti, dicit enim August. * su per illud Ioan.6. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Innocentiam, inquit, ad altare apportate, peccata, etsi sint quotidiana, non sint mortifera. Ergo neque peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.

Tracta. 26. in Ioan. parum à me. 9.

SED CONTRA est, quod Innoc. III. * dicit, quod hoc sacramentum venialia delet, & cauet mortalia.

In lib. 4. de sacro mysterio altaris, c. 44. an de med.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentum, & res sacramenti. Et ex utroque apparet, quod hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorum. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi & nutrientis. Nutritum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id, quod quotidie perditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis perditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ minuunt feruorem charitatis, ut in secunda parte * habitum est. Et ideo competit huic sacramento, ut remittat peccata venialia. Vnde & Ambro. † dicit in libro de sacramentis, quod iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem huius sacramenti est charitas, non solum quantum ad habitum, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento, per quod peccata venialia soluntur. Vnde manifestum est, quod virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia.

2. 2. q. 24. ar. 10.

Lib. 5. c. 4. de med. 10. 4.

AD PRIMUM ergo dicendum,

quod peccata venialia, & si non contrariantur charitati quantum ad habitum, contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum, ratione cuius peccata venialia tolluntur.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis, sed quia vitam istam sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

AD TERTIUM dicendum, quod maior est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentum, quam venialium peccatorum. Nam charitas tollit per suum actum peccata venialia, quæ tamen non possunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio est de hoc sacramento.

ARTICVLVS V.

Virum per hoc sacramentum tota poena peccati remittatur.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum tota poena peccati remittatur. Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectum passionis Christi (ut dictum est) sicut & per baptismum. Sed per baptismum percipit homo remissionem omnis poenæ, virtute passionis Christi, quæ sufficienter satisfacit pro omnibus peccatis, ut ex supra dictis * patet. Ergo videtur, quod per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus poenæ.

4. d. 4. q. 2. ar. 1. q. 2. ad 3. d. 12 q. 2. ar. 2. q. 3.

Ar. 1. q. 2.

Q. 69. art. 2.

Alex. I. in ep. ad omnes orthodoxos. post med. illius.

¶2. Præterea, Alexander Papa dicit, * Nihil in sacrificiis maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi. Sed per sacrificia veteris legis, homo satisfacere pro peccatis suis, dicitur enim Leuit. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur

tur ei. Ergo multo magis hoc sacramentum valet ad remissionem omnis poenæ.

¶3. Præterea, Constat quod per hoc sacramentum aliquid de reatu poenæ dimittitur, vnde & in satisfactione, aliquibus iniungitur, quod pro se Missas faciât celebrari. Sed qua ratione vna pars poenæ dimittitur, eadem ratione & alia: cum virtus Christi, quæ in hoc sacramento continetur, sit infinita. Ergo videtur, quod per hoc sacramentum tota poena tollatur.

SED CONTRA est, quod secundum hoc non esset homini alia poena iniungenda, sicut nec baptizatio iniungitur.

RESPONDEO dicendum, quod hoc sacramentum simul est sacrificium & sacramentum. Sed ratione sacrificij habet, in quantum offertur, rationem autem sacramenti, in quantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit, effectum autem sacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur consideretur ut sacramentum, habet effectum dupliciter. Vno modo, directe ex vi sacramenti, alio modo quasi ex quadam concomitantia, sicut & circa continentiam sacramenti dictum est. * Ex vi quidem sacramenti directe habet illum effectum, ad quem est institutum. Non est autem institutum ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum per unionem ad Christum & ad membra eius, sicut & nutrimentum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam poenæ, inde est quod ex consequenti per quandam concomitan-

Q. 76. ar. 1. q. 2.

tiam ad principalem effectum, homo consequitur remissionem poenæ, non quidem totius, sed secundum modum suæ deuotionis, & feruoris. In quantum verò est sacrificium, habet vim satisfactiuam. Sed in satisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis. Vnde & Dominus dicit, Luc. 21. de vidualia, quæ obtulit duo era, quod plus omnibus misit. Quamuis ergo hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni poena, tamē sit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ deuotionis, & non pro tota poena.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sacramentum baptismi directe ordinatur ad remissionem poenæ & culpæ, non autem Eucharistia, quia baptismus datur homini quasi commorienti Christo: Eucharistia autem quasi nutriendo & perficiendo per Christum. Vnde non est similis ratio.

AD SECUNDUM dicendum, quod alia sacrificia & oblationes non operantur remissionem totius poenæ, neque quantum ad quantitatem oblati, sicut hoc sacrificium, neque quantum ad deuotionem hominis, ex qua contingit, quod etiam hic non tollitur tota poena.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc, quod tollitur pars poenæ, & non tota poena per hoc sacramentum, non contingit ex defectu virtutis Christi, sed ex defectu deuotionis humanæ.

ARTICVLVS VI.

Virum per hoc sacramentum preseruetur homo à peccatis futuris.

4. d. 12. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 1. d. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 3.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum

D. Tho. tert. part.

tum non præferuetur homo à peccatis futuris. Multi enim dignè sumentes hoc sacramentum, postea in peccatum cadunt. Quod non accideret, si hoc sacramentum præferuaret à peccatis futuris. Non ergo effectus huius sacramenti est, à peccatis futuris præferuare.

Ar. 4. huius q. ad 3.
2. 2. q. 24. ar. 21.
¶ 2. Præterea, Eucharistia est sacramentum charitatis, ut supra dictum est. Sed charitas non videtur præferuare à peccatis futuris, quia semel habita potest amitti per peccatum, ut in secunda parte habitum est. Ergo videtur, quod nec hoc sacramentum præferuet hominem à peccato.

¶ 3. Præterea, Origo peccati in nobis, est lex peccati, quæ est in membris nostris, ut patet per Apost. Roma. 7. Sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus huius sacramenti, sed magis baptisimi. Ergo præferuare à peccatis futuris, non est effectus huius sacramenti.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Quod quidem manifestum est non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur, quod hoc sacramentum præferuet à morte spirituali, quæ est per peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod peccatum est quædam spiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præferuatur aliquis à peccato futuro, quo præferuatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Vno modo, in quantum natura hominis interiori roboratur contra interiora corruptiua: & sic, præferuatur à morte per cibum & medici-

nam. Alio modo per hoc quod munitur contra exteriores impugnationes, & sic præferuatur per arma, quibus munitur corpus. Vtrog, autem modo hoc sacramentum præferuat à peccato. Nam primo quidem per hoc quod Christo coniungit per gratiam, roborat spirituales vitam hominis, tanquam spiritualis cibus & spiritualis medicina, secundum illud Psal. 103. Panis cor hominis confirmat. & Aug. dicit super Ioann. Securus accede, panis est, non venenum. Alio modo, in quantum est quoddam signum passionis Christi, per quam victi sunt demones, repellit omnem demonum impugnationem. Vnde Chrysostomus dicit super Ioann. Ut leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod effectus huius sacramenti recipitur in homine secundum hominis conditionem, sicut contingit de qualibet causa actiua, quod eius effectus recipitur in materia secundum modum materiæ. Homo autem in statu viæ est huius conditionis, quod liberum arbitrium eius potest flecti in bonum & malum. Vnde licet hoc sacramentum quantum est de se, habeat virtutem præferuatiuam à peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam charitas, quantum est in se, præferuat hominem à peccato, secundum illud Roman. 13. Dilectio proximi, malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbitrii contingit quod aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post

Tract. 26. in Ioan. à med. 10 mo. 9.

Homil. 45. in Ioan. à me. 11. lius. 10. 3.

Quæst. lxxix.

post susceptionem huius sacramenti.

AD TERTIUM dicendum, quod licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitibus, dimittit tamen fomitibus ex quadam consequentia, in quantum auget charitatem. quia sicut August. dicit in lib. 83. Quæstionum, Augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono, per quod etiam præferuatur homo à peccato.

Q. 36. paulo à prim. 10. 4.

ARTICVLVS VII.
Vtrum hoc sacramentum prosit aliis, quàm sumentibus.

Suprà q. 78. ar. 3. ad 8. & præsent. q. ar. 5. corp. Et 4. d. 2. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 4. & d. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 3. & Ro. 6. 14. 6. f.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non prosit nisi sumentibus. Hoc enim sacramentum est vnus generis cum aliis sacramentis, utpote aliis conditum, sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus, sicut effectus baptisimi non suscipit nisi baptizatus. Ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumentibus.

¶ 2. Præterea, Effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ & gloriæ, & remissio culpæ ad minus venialis. Si ergo hoc sacramentum haberet effectum in aliis, quàm in sumentibus, posset contingere, quod aliquis adipisceretur gratiâ & gloriâ & remissionem culpæ, absque actione & passione propria, alio sumente vel offerente hoc sacramentum.

¶ 3. Præterea, Multiplicata causa, multiplicatur effectus. Si ergo hoc sacramentum prodesset aliis, quàm sumentibus, sequeretur quod magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostiis in vna Missa consecratis. Quod non habet Ecclesiæ consue-

Artic. 7. 95

tudo, ut scilicet multi cõmunicent pro alicuius salute. Non ergo videtur, quod hoc sacramentum prosit nisi sumentibus.

SED CONTRA est, quod in celebratione huius sacramenti fit pro multis aliis deprecatio. Quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. Hoc ergo sacramentum non solùm sumentibus prodest.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut prius dictum est) hoc sacramentum non solum est sacramentum, sed etiam est sacrificium. In quantum enim in hoc sacramento representatur passio Christi, quæ Christus obtulit se hostiam Deo (ut dicitur Ephes. 5.) habet rationem sacrificij, in quantum verò in hoc sacramento traditur inuisibilis gratia sub visibili specie, habet rationem sacramenti. Sic ergo hoc sacramentum, sumentibus quidem prodest & per modum sacramenti, & per modum sacrificij, quia pro omnibus sumentibus offertur. Dicitur enim in canone Missæ: Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cælesti & gratia repleamur. Sed aliis, qui non sument, prodest per modum sacrificij, in quantum pro salute eorum offertur. Vnde & in Canone Missæ dicitur, Memento Domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Et vtrumque modum proficiendi Dominus expressit, dicens Matth. 26. & Luc. 22. Qui pro vobis, scilicet sumentibus, & pro multis

Ar. 5. huius q.

multis, scilicet aliis, effundetur in remissionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc sacramentum præ aliis habet, quod est sacrificiū. Et ideo non est similis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & ad prionem gratiæ & gloriæ, sed effectum non habet nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem & charitatem, ita & hoc sacrificium, quod est memoriale Dominicæ passionis, non habet effectum nisi in illis, qui coniunguntur huic sacramento per fidem & charitatem. Vnde & August. * dicit ad Renatum: Quis offerat corpus Christi nisi pro his, qui sunt membra Christi? Vnde & in Canone Missæ non oratur pro his, qui sunt extra Ecclesiā, illis tamen prodest plus vel minus secundum modum deuotionis eorum.

AD TERTIVM dicendum, quod sumptio pertinet ad rationem sacramenti, sed oblatio pertinet ad rationem sacrificij. Et ideo ex hoc quod aliquis sumit corpus Christi, vel etiam plures, non accrescit aliis aliquod iuuamētum. Similiter etiā ex hoc quod sacerdos plures hostias consecrat in vnā Missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti, quia non est nisi vnum sacrificium. Nihil enim plus est virtutis in multis hostiis consecratis, quam in vna, cum sub omnibus & sub vna non sit nisi totus Christus. Vnde nec si aliquis simul in vna Missa multas hostias consecratas sumat, participabit maiorem effectum sacramenti. In pluribus verò Missis

multiplicatur sacrificij oblatio. Et ideo multiplicatur effectus sacrificij & sacramenti.

ARTICVLVS VIII.

Utrum per veniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

AD OCTAVM sic proceditur. Videtur, quod per veniale peccatum non impediatur effectus huius sacramenti. Dicit enim August. * super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerūt māna, & c. Panē cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate, peccata, etsi sunt quotidiana, non sint mortifera. Ex quo patet quod venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualē manducationem non impediunt. Sed spiritualiter māducantes, effectum huius sacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius sacramenti.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentū nō est minoris virtutis, quā baptismus. Sed effectū baptismi (sicut supra dictū est) impedit sola fictio: ad quā non pertinent peccata venialia: quia sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus discipline effugiet fictū. Qui tamen per peccata venialia nō fugatur. Ergo neq; effectum huius sacramenti impediūt peccata venialia.

¶ 3. Præterea, Nihil quod remouetur per actionem alicuius causæ, potest impedire eius effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc sacramentum. Ergo non impediūt eius effectum.

SED CONTRA est, quod Damasc. * dicit in 4. lib. Ignis eius, quod in nobis est desiderij assumens eā quæ ex carbone, id est ex hoc sacramento ignitionem, comburet nostra peccata, & illuminabit corda nostra

4. dist. 12. q. 2. art. 1. q. 3. & art. 2. q. 1. ad 2.

Tract. 26. in 10a. post. med. to. 9. & habetur. de consec. d. 2. c. 64.

2. 69. art. 9.

Lib. 4. ordo 2. fid. c. 14. a. mag.

In lib. de anima, & eius origine, c. 9. to. 7.

stra, vt participatione diuini ignis, igniamur & deificemur. Sed ignis nostri desiderij vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediunt feruorē charitatis: vt in secunda parte habitum est. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod peccata venialia dupliciter accipi possunt. Vno modo, prout sunt præterita, alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidē modo peccata venialia nullo modo impediūt effectum huius sacramenti. Potest enim contingere, quod aliquis post multa peccata venialia commissa, deuotē accedat ad hoc sacramentum, & plenariē huius sacramenti consequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius sacramenti effectum, sed in parte: dictum est enim, * quod effectus huius sacramenti non solum est adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, sed etiā quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum per peccata venialia mente distractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ille, qui cū actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, nō autē actualē.

AD SECVNDVM dicendum, quod baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est, feruorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritua-

lis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus vel forma. Hoc autē sacramentum est spiritalis māducatio, quæ habet actualem delectationem.

AD TERTIVM dicendum, quod illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc sacramentum tolluntur.

Sententia & conclusio quæst.

Conclusio quæst. effecta Eucharistiæ sunt, gratia qua spiritualiter reficimur, & Christo unimur, adeptio gloriæ, remissio peccati mortalis peccati ex accidenti, venialis per se, pœnæ remissio pro deuotione suscipientis, præseruatio à futuris peccatis: & hæc quidem in suscipiente: aliis autem prodest vt sacrificiū. Sed illa effecta non impediuntur peccatis venialibus, etiam actu exercitiis, nisi quantum ad spirituales dulcedinem. de hac q. & singulis eius partibus commodius differetur sequenti q. 80. Vt ibidem apertius constabit.

QVÆSTIO LXXX.

De vsu seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vsu sine sumptione huius sacramenti. Et primo quidem in communi, secundo, quomodo Christus est vsus hoc sacramento.

Circa primū querūtur duodecim. Primo, utrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.

Secundo, utrum soli homini cōueniat māducare spiritualiter hoc sacramentū.

Tertio, utrum solius hominis iusti sit māducare sacramentaliter.

Quarto, utrum peccator manducans sacramentaliter peccet.

Quinto, de quantitate huius peccati.

Sexto, utrum peccator accedens ad hoc sacramentum

1. 2. q. 81. art. 4. & 2. 2. q. 24. art. 10.

Art. 1. & 2. huius q.

D. Tho. tert. part.

sacramentum sit repellendus.

Septimo, Vtrum noturna pollutio impediatur hominem à sumptione huius sacramenti.

Octavo, Vtrum sit solum à ieiunis sumendum.

Nono, Vtrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.

Decimo, Vtrum sit quotidie sumendum.

Vndecimo, Vtrum liceat omnino abstinere.

Duodecimo, Vtrum liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet sacramentaliter & spiritualiter. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Ioann. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.) ita etiã hoc sacramentum est spiritualis cibus, vnde Dominus de hoc sacramento loquens, dicit Ioann. 6. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis & spiritualis. Ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

¶ 2. Præterea, Ea, quorum vnum est propter alterum, non debent ab invicem diuidi, quia vnum ab alio speciem trahit. Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritua-lem, sicut ad finem. Non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritua-lem diuidi.

¶ 3. Præterea, Ea, quorū vnū nō potest esse sine altero, non debent

contra se diuidi. Sed videtur, quod nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter māducet, alioquin antiqui Patres hoc sacramentum spiritualiter manduca-ssent, frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esse posset. Non igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet sacramentalis & spiritualis.

SED CONTRA est, quod super illud, 1. Corint. 11. Qui manducat & bibit indignè, &c. dicit glos.* Duos dicimus esse modos manducandi, vnum sacramentalem, & aliū spiritua-lem.

RESPONDEO dicendum, quod in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda, scilicet ipsum sacramentum & effectus ipsius, de quorum utroque iam supra dictū est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quod percipit eius effectum: contingit autem quandoque (sicut supra dictum est*) quod aliquis impeditur à percipiendo effectū huius sacramenti. Et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum cōtra imperfectum diuiditur: ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramentum sine effectū ipsius, diuiditur cōtra spiritua-lem manducationem, per quā quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo cōiungitur per fidem & charitatem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod etiam circa baptismū & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur. Nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam

Glo. ordin. ibid.

Q. preced.

Q. prec. ar. 3. 7. & 8.

q. 66. artic. 11. q. 68. ar. 2. q. 73. ar. 3.

Quest. lxxx.

Artic. 2.

97

quidam verò sacramentum & rem sacramenti. In hoc tamen differūt, quia cū alia sacramenta perficiātur in vsu materiæ, percipere sacramentū, est ipsa perfectio sacramenti, hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, & ideo vterq; vsus est cōsequens hoc sacramentum. In baptismo etiã & in aliis sacramentis characterē imprimētibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquē spiritua-lem effectum, scilicet characterē, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo magis in hoc sacramento distinguitur vsus sacramentalis à spirituali, quàm in baptismo.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramentalis māducatio, quæ pertingit ad spiritua-lem, non diuiditur contra spiritua-lem, sed includitur ab ea. Sed illa sacramentalis manducatio contra spiritua-lem diuiditur, quæ effectum non cōsequitur: sicut imperfectū, quod non per-ringit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

AD TERTIUM dicendum, quod (sicut supra dictum est*) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in voto, quāuis non accipiat in re. Et ideo sicut aliqui baptizantur baptismo flaminis propter desiderium baptismi; antequam baptizentur baptismo aquæ: ita etiã aliqui manducant spiritua-liter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumāt. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo propter desiderium sumēdi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare spiritua-liter & non sacramentaliter, illi qui desiderāt sumere hæc sacramēta iam instituta. Alio modo pro-

pter figuram: sicut dicit Apostolus 1. Cor. 10. Quod antiqui patres baptizati sunt in nube & in mari, & quod spiritua-lem escam manducauerunt, & spiritua-lem potum biberunt. Nec tamen frustra adhibetur sacramentalis māducatio: quia plenius inducit sacramenti effectū ipsa sacramenti susceptio, quàm solū desiderū: sicut supra circa baptismum dictum est.

q. 69. ar. 4. ad 2. q. 66.

ARTICVLVS II.

Vtrum solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod non solius hominis sit hoc sacramentum spiritua-liter sumere, sed etiam angelorum. Quia super illud Psal. 77. Panem angelorum māducauit homo, dicit gloss. id est corpus Christi, qui est verè cibus angelorum. Sed hoc nō esset, si angeli spiritua-liter Christum non manducarent. Ergo angeli spiritua-liter Christū manducant.

ar. 11. q. 12. 4. d. 9. ar. 2. q. 3. & 5. Et 1. co. 11. lect. 7. co. 3.

¶ 2. Præterea, Aug.* dicit super Ioan. Hunc cibum & potum, societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia in predestinatis. Sed ad istam societatem nō solū pertinent homines, sed etiam sancti angeli. Ergo sancti angeli spiritua-liter manducant.

Tract. 2. 6. in Ioan. 10. 9.

¶ 3. Præterea, August.* in lib. de verbis Domini dicit: Spiritua-liter manducandus est Christus, quoniã ipse dicit: Qui manducat meā carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Sed hoc cōuenit non solū hominibus, sed etiã sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. Ergo videtur, quod spiritua-liter man-

Nu ducare;

ducare, nō solum sit hominum, sed etiam angelorum.

Tra. 15. in Ioā. parū post med. tom. 9. refertur de cons. d. 2. c. Panē de altari.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit super Io. Panem de altari spiritualiter māducate, innocentiam ad altare portare. Sed angelorū nō est accedere ad altare tanquam ali quid inde sumpturi. Ergo angelo rū nō est spiritualiter manducare.

RESPONDEO dicendum, quod in hoc sacramento continetur ipse Christus, nō quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupl iciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum. Vno modo prout in sua specie consistit. Et hoc modo angeli manducāt spiritualiter ipsum Christum, inquantū ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & visione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic vniuntur. Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti: inquantum, scilicet, aliquis credit in Christum, cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est spiritualiter manducare Christum, sed etiam spiritualiter māducare hoc sacramentum, quod nō competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducant Christum, non tamen conuenit eis spiritualiter māducare hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sumptio Christi sub hoc sacramento ordinatur, sicut ordinatur ad fruitionem patriæ sicut ad finē eo modo, quo angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ sunt ad finem, deriuantur à fine: inde est quod ista manducatio Christi, qua eū sumimus sub sacramento quodammodo deriuat

tur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo māducare panem angelorum, quia primo & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundariò autē est hominum, qui Christum sub sacramento accipiunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad societatem corporis mystici pertinent quidem & homines & angeli, sed homines per fidē, angeli autem, per manifestam visionem. Sacramēta autem proportionantur fidei, per quam veritas videtur in speculo & in ænigmate. Et ideo propriè loquēdo, non angelis, sed hominibus conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quod Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidē, sed in angelis beatis est per manifestam visionem. Et ideo non est simile, sicut dictum est t.

ARTICVLVS III. Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod nullus possit māducare Christum sacramentaliter nisi homo iustus. Dicit enim Aug.* in lib. de remedio pœnit. Vt quid paras dentem & ventrem, crede, & māducasti: credere enim in eū, hoc est panē viuū manducare. Sed peccator non credit in eū, quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere in Deum: vt in secunda parte habitum est.* Ergo peccator non potest māducare hoc sacramentum, quod est panis viuus.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentū maximè dicitur esse sacramentum charitatis,

In sol. preced. arg. 1. c. 2. in isto ar.

4. d. 9. ar. 2. q. 1. c. 2. c. art. 3. q. 2. c. fin. Et d. 12. q. 1. ar. 2. q. 2. c.

Tra. 25. in Io. parū ante med. tom. 9. refertur de cons. d. 2. c. ut quid paras.

2. 2. 7. 4. ar. 5.

q. 76. ar. 6. ad 3. arg.

charitatis, vt supra dictum est. Sed sicut infideles priuantur fide: ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autē non videntur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. Ergo pari ratione, neq; aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

¶ 3. Præterea, Peccator magis est abominabilis Deo, quam creatura irrationalis: dicitur enim in Psal. 48. de homine peccatore, Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sed animal brutum (puta mus, aut canis) non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi. Ergo videtur, quod pari ratione, neq; peccatores hoc sacramentum manducant.

SED CONTRA est, quod super illud Ioā. 6. Patres vestri māducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, dicit Aug.† Multi de altari accipiunt, & accipiēdo moriuntur: unde dicit Apo. Iudiciū sibi māducat & bibit. Sed non moriuntur sumēdo, nisi peccatores. Ergo peccatores corpus Christi sacramentaliter manducant, & non solum iusti.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc quidā antiqui errauerūt, dicentes quod corpus Christi nec etiam sacramentaliter a peccatoribus sumitur, sed quam cito labiis peccatoris contingitur, tā cito sub speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi. Sed hoc est erroneum, derogat enim veritati huius sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictum est) quod ma-

q. 76. ar. 6. ad 3. c. q. 77. ar. 2.

manducantibus speciebus corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret sibi adesset, vt supra dictum est. Manifestum est autem quod substantia panis assumpta a peccatore, nō statim esse desinit, sed manet, quandiu per calorem naturalem digeratur. Unde tādiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet a peccatoribus sumptis. Unde dicendum est, quod peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solum iustus.

q. 77. ar. 5. c. 8. c. alius eiusdem q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verba illa & similia sunt intelligenda de spiritali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex præuio intellectu horum verborum videtur prædictus error processisse, dum nescierunt, distinguere inter corporalem & spiritalem manducationem.

AD SECVNDVM dicendum, quod etiam, si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit. Unde manducatur Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter determinat verbum ex parte māducati. si autem ex parte māducantis, tunc propriè loquēdo, non manducatur sacramentaliter: quia non vtitur, eo quod accipit, vt sacramento, sed vt simplici cibo: nisi forte infidelis intēderet recipere illud quod Ecclesia confert, licet nō haberet fidē veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc sacramentum.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam si mus, vel canis hostiā consecratam manducet, substantia corporis Christi nō desinit esse sub speciebus, quandiu species illæ manent: hoc est, quandiu substantia pa-

nis maneret sicut etiam si proicere tur in lutum. Nec hoc vergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui voluit a peccatoribus crucifigi absq; diminutione suae dignitatis; praesertim cum mus, aut canis non tangat ipsum corpus Christi, secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales. Quidam autem dixerunt, quod statim, cum sacramentum tangitur a mure, vel cane, definit ibi esse corpus Christi. Quod etiam derogat veritati sacramenti, sicut supra dictum est.*

Nec tamen dicendum est, quod animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo, ut sacramento. Vnde non sacramentaliter; sed per accidens corpus Christi manducat, sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in divisione alicuius generis: ideo hic modus manducandi corpus Christi, non ponitur tertius praeter sacramentalem & spirituales.

Sententia & conclusiones quae sunt.

Prima conclusio, perfecta manducatio Eucharistica est, qua sacramentum cum effectu: sed sacramentalis, qua sacramentum tantum sine effectu: spiritualis, qua effectu sine sacramento. quidam enim digne sumunt: quidam indigne: quidam desiderant suscipere, & non suscipiunt. ad primos pertinet perfecta: ad secundos sacramentalis: ad reliquos spiritualis.

Secunda conclusio, solus homo percipit sacramentum spiritualiter: angeli & beati Christum: sed homo iustus & vere contritus.

Ordinis ratio

His explicatis, quae ad essentiam sacramenti pertinent, siue ex materia, siue ex forma, eius efficacia ad transubstantiationem, remanentibus accidentibus panis & vini sine subiecto, in quibus tamen, realiter Christum continentibus, ratio huius sacramenti posita est, de usu & sumptione ipsius, quae catholicis communicatio dicitur, sicut ipsum sacramentum communicatio, dicens nobis est. sed quia sumptione praeparatio debet praecedere, & sumptionem effecta sacramenti in sumente consequuntur, primo de praeparatione, deinde de sumptione, tertio de effectis differendum est. Sumptionem autem Theologi distinguunt in spirituales & sacramentales: spiritualis est, qua effectus sacramenti percipitur, vel ex voto & desiderio implicito, ut per baptismum etiam paruulorum, vel ex voto explicito & expresso: in figura quidem in vet. test. sicut scriptum est, i. Corin. 10. quod omnes veteres eandem escam spirituales manducaverunt: in nouo autem, propter desiderium non figurae Christi, aut Christi in figura significati, sed ipsius sacramenti iam instituti, & realiter Christum continentis, sicut manducant Christum spiritualiter, qui verè & ex animo contriti, Christo coniungi desiderant: non tamen coniunguntur per realem sacramenti sumptionem, vel quia impediuntur, ut quidam aegroti, vel quia non vacat, aut non tenentur ex precepto. diximus de aliis modis spiritualis manducationis supra, cum responderemus ad argumenta aduersariorum contra realem Christi praesentiam in Eucharistia. Sacramentalis manducatio est realis huius sacramenti sumptio, quae aliquando est perfecta, quia inducit suum effectum, in dignè suscipientem: aliquando imperfecta, quae non inducit, ex impedimento peccati suscipientis: idem illa dicitur digna manducatio, haec indigna: nobis autem agendum est de praeparatione ad dignam manducationem. Sed manducari Christum in patria a beatis angelis & hominibus, metaphoricè dicitur, quia eodem reficiuntur spiritualiter & satiantur, sicut scriptum est, Luc. 22. & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meum regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Sed hi beati aliter manducant spiritualiter, quam viatores: illi quia

Manducatio spiritualis

Sacramentalis

satiantur

fatiantur, & nihil aliud expetunt: hi verò, quia desiderant, & spiritu per charitatem Christo coniunguntur.

De praeparatione ad dignam Eucharistica manducationem.

2 De praeparatione ergo ad dignam huiusmodi manducationem, quaedam Domini facta & dicta rectè accomodantur. Ex institutione enim Domini Ioh. 13. ad hoc sacramentum accedere non licet, nisi lotis pedibus, id est, affectibus & perturbationibus mundis & moderatis. ex parabola regis inuitantis ad nuptias Matt. 22. non licet accedere, nisi ornatu veste nuptiali, id est, charitate, & spiritus inuolutione. praeccepto etiam Domini Matt. 5. non licet offerre munus ad altare, nisi deponamus odiu fraternu, reconciliatione expetamus: id quod confirmat hoc sacramentum, quatenus est pacis & amoris pignus. Deinde expressum est praecceptum Domini a D. Paul. 1. Cor. 11. probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, iudiciu sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. hoc est, ut exponit D. Aug. tract. 62. in Ioan. discernamus ab aliis cibis veneratione singulariter debita: Sed apertius & exactius conc. Trid. sess. 13. c. 7. ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistica accedere debeat. Quod a Christianis omnibus, etiam ab his sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec sancta synodus perpetuo seruandum esse decreuit: modò non desit illis copia confessoris: quod si necessitate urgente, sacerdos absque praevia confessione celebrauerit, quamprimum confiteatur. haec concil. ex quibus constat damnari eorum sententia, qui existimauerunt contritionem sufficere cum proposito confitendi.

3 Excipitur tantum is, qui celebraturus ex necessitate pastoralis officij, vel ingressus celebrationem diuini sacrificij, cum propter scandalum sacrificium inceptum intermittere non debeat, & illi non sit copia sacerdotis, potest sola contritione & confitendi proposito, cum primu dabitur occasio, complendo, sacram communionem sumere & ministrare. Si enim non decet ad vilius sacramenti administrationem, vel susceptionem accedere cum voluntate peccandi, certè quò maior est sanctitas & diu

nitatis huius sacramenti, eò diligentius cauendum est, ne absque magna reuerentia & sanctitate ad id percipiendum accedamus. Nam praeter rationem sacramenti violati, si cum peccati mortalis conscientia accedatur, vnde sacrilegij reatum incurrimus, hoc est profanationis rei sacrae & diuinae, in ipsam Christi personam corporaliter praesentem, sicut Iudas, cum tradidit, & crucifixores cum occiderunt, iniqui sumus & scelerati. quare Apostolus eod. c. 11. ab hoc sacrilegio fideles terret exemplis multorum: quos iam tum, vel graui aegritudine, vel etiam morte per diuinam ultionem narrat affectos, cum ait, ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. ex horum similitudine idem censent theologi de laico, quem conscientia, aut scrupulus peccati mortalis grauat, cum proximè ad sumptionem Eucharisticae accedit, nisi recepta sit consuetudo, tunc etiam praemittendi confessionem sacramentalem, vel sine scandalo confiteri possit, ut si pauci inter sint. Vnde constat huiusmodi Paulinam probationem & discussionem conscientiae, non solum esse fidei nostrae probationem, ut Lutherus & Caluinus, docent, sed etiam veram de mortalibus peccatis poenitentiam & confessionem, ut omnes Patres docuerunt. Cypr. lib. 1. ep. 3. lib. 3. ep. 5. 14. 15. & sequentibus. Chrysost. hom. 10. in Matth. & hom. 30. in Gen. & hom. de Saulo. August. ep. 118. ut alios omnes praetermittam. qui licet non semper de confessione loquantur, tamen de reconciliatione ac poenitentia, quae sine confessione nunquam fuit, agunt aperte. quare conc. Trid. sess. 13. can. 11. primu contra Protestantes & sacramentarios sic definit: Si quis dixerit solam fidem esse sufficientem praeparationem ad sumendum sanctissimae Eucharisticae sacramentum, anathema sit. Deinde contra existimantes, factis esse consciu peccati mortalis habere contritionem, neque confessionem sacramentalem esse necessariam, adiungit: Declarat sancta synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam se contritos existiment, necessario praemittendam esse confessionem sacramentalem: si quis autem contrarium docere, praedicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere presumpserit, eo ipso excommunicatus existat. Conscientia peccati mortalis dicitur, vel certa,

Cypr. etiam de laps. reprehendit communicantes ante expiata delicta, & ante exomologesio factam.

C. Adr. q. 3. de confess fuerunt in hac sententia, dissentiunt ab his omnibus alij Theologi 4 sent. d. 9. 17.

vel probabiliter dubia, vt sciat, vel dubitet se commississe peccatum mortale, de quo sacramentalis confessio necessaria sit. & idedè dignè accedit, qui probabiliter existimat, se contritus & confessum, quamuis re vera cõtritus non sit. dignè autem dico, quatenus accedendo non peccet. dignè autem simpliciter accedit, qui iustificatus est.

ARTICVLVS IIII.

Utrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.

Infra art. 7. q. 3. cor. 4. d. 9. ar. 3. q. 1. cor. 2. ar. 4. q. 2. cor. Et 1. cor. 11. lect. 7. co. 2.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod peccator sumens corpus Christi sacramentaliter non peccet. Nõ enim est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quã sub specie propria. Sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, nõ peccabant, quin etiã veniam peccatorum consequerentur, sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matt. 14. dicitur: Quicumq; tetigerunt simbriã vestimenti eius, salui facti sunt. Ergo nõ peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

¶ 2. Præterea, Hoc sacramentũ, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad salutem: secundũ illud Mat. 9. Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus. Infirmi autem, vel malè habentes spiritualiter, sunt peccatores. * Ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

Al. Ergo sacramentum corporaliter, absque culpa sumi potest.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentũ, cum in se Christũ contineat, est de maximis bonis. Maxima autè bona (secundũ Aug.† in li. de libe. arbi.) sunt, quibus nullus malè potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicuius rei. Ergo nullus peccator sumens hoc sacm peccat.

Li. 2. c. 19. non legè à pri. 10. 1.

¶ 4. Præterea, sicut hoc sacramentum

sentitur gustu & tactu, ita & visu. Si ergo peccator ex eo, quod sumit hoc sacramentũ, peccet, videtur etiam quod peccaret videndo. Quod patet esse falsum, cũ ecclesia omnibus hoc sacramentũ videndũ & adorandum proponat. Ego peccator non peccat ex hoc quod manducat hoc sacramentum.

¶ 5. Præterea, Contingit quandoq; quod aliquis peccator nõ habet conscientia sui peccati, nec tamen talis peccare videtur, corpus Christi sumendo: quia secundũ hoc omnes peccatẽt, qui sumunt, quasi periculo se exponẽtes, cũ Apostolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Nõ ergo videtur, quod peccatori cedat in culpam, si hoc sacramentum sumat.

S E D C O N T R A est, quod Apostolus dicit 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, id est, condẽnationem. Dicit autè glossa ibidẽ, quod indignè manducat & bibit, qui in crimine est, vel irreuerẽter tractat. Ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit mortaliter peccans.

R E S P O N D E O dicendum, quod in hoc sacramento sicut in aliis, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramenti. Duplex autè est res huius sacramenti, sicut supra dictum est. * Vna quidẽ, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus, alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christovnitum, & membris eius incorporatum.

q. 75. ar. 6.

ratum, Quod quidem fit per fidem formatã, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestũ est, quod quicumq; cũ peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit, & ideo incurrit sacrilegiũ, tanquã sacramenti violator, & propter hoc mortaliter peccat.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod Christus in propria specie apparet, non exhibebat se tangendũ hominibus in signũ spiritualis vniõnis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eũ in propria specie tangentes, nõ incurrebant crimen falsitatis circa diuinã, sicut peccatores sumẽtes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinẽ carnis peccati, & ideo conueniẽter se peccatoribus tangendũ exhibebat. Sed remota similitudine carnis peccati per gloriã resurrectionis, se tãgi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundũ illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondũ enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo: vt Aug. * exponit. Et ideo peccatores, qui defectũ fidei formatè patiuntur circa Christũ, repelluntur à contactu huius sacramenti.

Tract. 121 in Ioan. à medio illius innuitur, tom. 9.

A D S E C U N D U M dicendum, quod nõ quilibet medicina cõpetit secundum quilibet statum infirmitatis. Nã medicina, quæ datur iã liberatis à febre ad confortationẽ, noceret, si daretur adhuc febricitantibus. Ita etiam baptismus & pœnitentia sunt quasi medicine purgatiue, quæ datur ad tollendã febre peccati. Hoc autè sacramentum est medicinalis confortatiua, quæ non debet dari, nisi liberatis à peccato.

A D T E R T I U M dicendum, quod maximã bona intelligit Aug. virtutes animæ, quibus nullus male vitur, quasi principiis mali vsus. Vitur tamẽ eis aliquis malè, quasi obiectis mali vsus: vt patet in his, qui de virtutibus superbiunt. Ita & hoc sacramentum quantũ est ex se, nõ est principiu mali vsus, sed obiectũ. Vnde Aug.† dicit: Multi indignè accipiunt corpus Christi, per quod docemur, quã cauendũ sit male accipere bonum. Ecce enim per bonũ factũ est malũ, dum malè accipitur bonũ: sicut è cõtra Apostolo per malũ factum est bonũ, cũ benè accepit malũ, scilicet, cũ stimulum satanæ patienter portauit.

Loco in ar. 4. 100.

Tracta. 62. in Ioan. circa prim. & tract. 6. ad c. 1. Ioan. 10. 9. de conf. di. 2. c. 66.

A D Q U A R T U M dicendum, quod per visum nõ accipitur ipsum corpus Christi, sed solũ sacramentum eius, quia scilicet non pertingit visus ad substantiã corporis Christi, sed solũ ad species sacramentales, vt supra dictũ est. * Sed ille, qui manducat non solũ sumit species sacramentales, sed etiã ipsum Christum, qui est sub eis. Et ideo à visione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentũ Christi cõsecutus, scilicet baptismũ. Nõ baptizati autè non sunt admittendi etiã ad inspectionẽ huius sacramenti, vt patet per Dion.† in li. Eccle. hier. Sed ad manducationẽ non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solũ sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo coniuncti.

276. ar. 7.

7. Eccle. hier. par. 3. panis à principio.

A D Q U I N T U M dicendum, quod hoc quod nõ habet aliquis conscientiam sui peccati, potest cõtingere dupliciter. Vno modo per culpam suã, vel quia per ignorantiam iuris, quæ nõ excusat, reputat nõ esse peccatũ, quod est peccatum, puta, si ali

quis fornicator reputaret simpliciter fornicatione non esse peccatum mortale, vel quia negligens est in examinatione sui ipsius, contra id quod Apostolus dicit 1. Cor. 11. Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & calice bibat. Et sic nihilominus peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiam peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum. Alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit verè contritus. Sufficit enim si in se signa contritionis inueniat, puta si doleat de peccatis, & proponat cauere de futuris. Si verò ignorat hoc quod fecit, esse actum peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accessit ad non suam, quàm credebatur esse suam) non est ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio, ut infra dicetur. † Vnde iam non est dicendus peccator.

Non completis
morte peccatis

ARTICVLVS V.
Vtrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauisimum omnium peccatorum.

4. d. 9. ar. 3. q.
3. Eccl. Cor. 10.
1. 5. co. 3.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauisimum omnium peccatorum. Dicit enim Apostolus 1. Corint. 11. Quicumque manducauerit panem & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. gloss. ibidè. * Hoc est, ac si Christum occiderit, punietur.

Hoc inter lineas
ibidem sententia.

Sed peccatum Christum occidentium, videtur fuisse grauisimum. Ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, videtur esse grauisimum.

¶ 2. Præterea, Hier. dicit in quadam epistola: Quid tibi cum feminis, qui ad altare cum Deo fabularis? dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdem labiis filium Dei oscularis, quibus oscularus es labia meretricis: Cum Iuda, osculo filium hominis tradis. Et sic videtur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauisimum. Sed multa alia peccata sunt grauiora, quàm peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis. Ergo cuiuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est grauisimum.

¶ 3. Præterea, Magis est abominabilis Deo immundicia spiritualis, quàm corporalis. Sed si quis proiiceret corpus Christi in lutum, vel sterquilinum, grauisimum reputaretur eius peccatum. Ergo grauius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immundicia spiritualis. Ergo hoc peccatum est grauisimum.

Sed contra est, quod super illud Ioã. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberet. dicit Aug. * hoc intelligendum esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur, hoc peccatum non esse grauisimum, sed magis peccatum infidelitatis.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut in 2. parte dictum est) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio: Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem secundum

Trac. 89. in 10.
inter medium,
& primo. 10. 9.

1. 2. q. 75. ar.
6. & 2. 2. q.
73. ar. 3.

secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et secundo hoc, quantum ad id, contra quod peccatur, est maius, tanto peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior, quàm sacramenta humanitatis, inde est quod grauisima peccata sunt, quæ committuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemie. Secundario autem sunt grauiora peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi. Vnde & Matth. 12. dicitur: Qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi. Et post hæc sunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatum est grauius alio ex parte peccantis, puta, peccatum, quod est ex ignorantia, vel infirmitate, est leuius peccato, quod est ex contemptu, vel ex certa scientia. Et eadem ratio est de aliis circumstantiis. Et secundum hoc istud peccatum in quibusdam potest esse grauius, sicut in his, qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. in quibusdam vero minus graue: puta in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet, quod hoc peccatum est multis aliis grauius secundum suam speciem, non tamen est omnium grauisimum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod peccatum indignè sumentium hoc sacramentum, comparatur pec-

cato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia utrunque committitur contra corpus Christi) non tamen secundum criminis quantitatem. Peccatum enim occidentium Christum, fuit multo grauius. Primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatum est contra corpus Christi, in specie sacramentali. Secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, quod fornicator accipiens corpus Christi, comparatur Iudæ Christum osculanti, quantum ad similitudinem criminis (quia uterque ex signo charitatis Christi offendit) non tamen quantum ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictum est. * Hæc tamen criminis similitudo non minus comparatur aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Christi, cuius signum est hoc sacramentum, & tanto magis, quanto peccata sunt grauiora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius sacramenti, in quantum, scilicet, per hoc peccatum spiritus maxime carni subicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quàm feruoris eius. Vnde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab Ecclesia unitate, simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionem huius sacramenti, quod est sacramentum Ecclesiasticæ unitatis, ut supra dictum est. † Vnde & grauius peccat infidelis

In sol. peccat.

q. 79. ar. 1. q.
9. 75. ar. 4.

accipiens hoc sacramentum, quam fidelis peccator, & magis contemnit Christum, secundum quod est sub hoc sacramento, presertim si non credit Christum verè sub hoc sacramento esse, quia quantum est in se, dimittit sanctitatem huius sacramenti, & virtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est contemnerè ipsum sacramentum in seipso. Fidelis autem, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum non in seipso, sed quantum ad usum, indignè accipiens. Vnde & Apostolus 1. Corinth. 11. assignans rationem huius peccati dicit: Non diiudicans corpus Domini, id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui non credit Christum esse sub hoc sacramento.

AD TERTIUM dicendum, quod ille, qui proiiceret hoc sacramentum in lutum, multo gravius peccaret, quam ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primum quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic sacramento, quod non intendit peccator indignè corpus Christi accipiens. Secundò, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quam quæcunq; alia irrationalis creatura. Vnde maxime in ordinatè vteretur hoc sacramento, qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, vel qui proiiceret in lutum conculcandum.

ARTICVLVS VI.

Utrum sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod sacerdos debeat denegare corpus Christi peccato-

ri petenti. Non enim est faciendum contra Christi præceptum propter vitandum scandalum, vel infamiam alicuius. Sed Dominus præcepit Matt. 7. Nolite sanctum dare canibus. Maxime autem datur sanctum canibus, cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur. Ergo neque propter vitandum scandalum, neque propter vitandam infamiam alicuius, debet hoc sacramentum peccatori petenti dari.

¶ 2. Præterea, De duobus malis minus malum est eligendum: Sed minus malum esse videtur, si peccator infametur, vel etiã si ei hostia non consecrata detur, quam si sumens corpus Christi, mortaliter peccet. Viderur ergo hoc potius esse eligendum, quod vel infametur peccator petens corpus Christi, vel etiam quod detur ei hostia non consecrata.

¶ 3. Præterea, Corpus Christi interdum datur suspectis de crimine, ad eorum manifestationem: legitur enim in Decr. 2. q. 4. Sæpè contingit, vt in monasteriis monachorum furta perpetrentur, idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus expurgare se debent. Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo ex presentibus fratribus, & sic expleta Missa, omnes communentur in hæc verba: Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem. & infra. * Si Episcopo, aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, pro singulis Missam celebrare debet & communicare, & de singulis sibi imputatis, innocentem se ostendere. Sed peccatores occultos non oportet manifestari, quia si frõte verè iudicè abiecerint, liberius peccabunt, vt Aug. dicit in lib.

In decr. 2. q. 4. ca. 24. Sæpè contingit.

Cap. 27.

Inf. q. 81. ar. 2. cor. q. ad 2. q. 4. d. 9. ar. 9. q. 1. per 10. q. 2. corp. Es quo. 4. ar. 12.

lib. de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis non est corpus Christi dandum, etiam si petant.

Refertur de cõsec. d. 2. c. Non prohibeat, to. 9

SED CONTRA est, quod super illud Psa. 21. Manducauerunt, & adrauerunt omnes pingues terræ, dicit Aug. † Non prohibeat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, mensam Domini manducare.

Lib. 1. ep. 10. in princ.

RESPONDEO dicendum, quod circa peccatores distinguendum est. Quidam enim sunt occulti, quidam verò manifesti, scilicet per euidentiã facti, sicut publici vsurarij, aut publici raptores: vel etiam per aliquod iudicium ecclesiasticum, vel seculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus sacra communio dari. Vnde Cypr. * scribit ad quendam: Pro dilectione tua cõsulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrionibus, & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis suæ dedecore perseverat, an talibus sacra communio cū cæteris Christianis debeat dari: puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor Ecclesiæ tan turpi & infami contagione foederetur. Si verò non sunt manifesti peccatores, sed occulti: non potest eis petentibus sacra cõmunio denegari. Cū enim quilibet Christianus ex hoc ipso, quod est baptizatus, sit admissus ad Dominicam mensam, non potest ei ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta. Vnde super illud 1. Corinth. 5. Si is, qui frater nominatur inter vos, &c. dicit glos. August. * Nos à cõmunionem quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico, vel seculari nominatum, atq; cõuictum. Potest

In li. de medicis paenitentia, c. 3. in med. so. 9.

tamen sacerdos, qui est cõsciens criminis, occultè monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Dñi accedant, antequam de peccatis poeniteant, & Ecclesiæ reconcilietur. Nā post poenitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non est communio deneganda, præcipuè in articulo mortis. Vnde in concilio Carthagin. † legitur: Scenicis, atque histrionibus, cæterisque huiusmodi personis, vel apostatis conuersis ad Deum, reconciliatio non negetur.

In conc. Carth. cap. 35.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis. Sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt diuino iudicio referuanda.

AD SECVNDVM dicendum, quod licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, quam infamari, tamen sacerdoti ministrati corpus Christi, peius est peccare mortaliter infamando iniuste peccatorem occultum, quam quod ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale cõmittere, vt alium liberet à peccato. Vnde Aug. * dicit in li. Quæ super Gen. periculosissimè admittitur hæc cõpensatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quam indignè ad mensam Dñi accedere. Hostia tamè non consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ, quia sacerdos hoc faciens quantum in se est, facit idololatrare illos, quod credit esse hostiam consecratam, siue alios presentes, siue etiã ipsum sumentem, quia vt Aug. † dicit, nemo carnem Christi

In q. 42. to. 4.

In Psa. 98. Et c. me, exponit nis loqu. 8.

Christi māducat, nisi prius adoret. Vnde extra de celebratione missarū, * c. de homine dicitur: Licet is, qui pro sui criminis conscientia re putat se indignum, peccet grauius, si se ingerat irreuerenter ad illud, grauius tamen videtur offendere, qui fraudulentē illud præsumpserit simulare.

AD TERTIVM dicendū, quod decreta illa sunt abrogata per contraria documenta Romanorū Pontificum. Dicit enim Stephanus Papa, * Ferri candentis, vel aquæ feruētis examinatione, confessionem extorqueri à quolibet sacri canones non concedunt, Spōtanea enim cōfessione, vel testium approbatione, publicata delicta commissā sunt regimini nostro iudicare, occulta verò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorū hominum. Et idem habetur extra de purgationibus * c. ex tuarum. In omnibus enim talibus esse videtur Dei tentatio, vnde sine peccato fieri nō possunt. Et grauius videretur, si in hoc sacramento, quod est institutum ad remediū salutis, aliquis incurreret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediāt à sumptione huius sacramenti.

AD septimum sic proceditur: Videtur, quod nocturna pollutio non impediāt aliquem à sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur à sumptione corporis Christi, nisi propter peccatū. Sed nocturna pollutio accidit sine

peccato: dicit enim Augus. * 12. super Gen. ad literam, ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione fermocinantis, cum expressa fuerit in visione somniantis, vt inter illā & verā coniunctionem corporū non discernatur, continuo mouetur caro, & sequitur quod eū motū sequi solet, cum hoc tā sine peccato fiat, quā sine peccato à vigilantibus dicitur, quod vt diceretur, proculdubio cogitatum est. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab eius sacramenti sumptione.

¶ 2. Præterea, Greg. * dicit in ep. ad Aug. episcopum Anglorum: Si quis sua coniuge non cupidine voluptatis captus, sed tantū pro eandorū liberorum gratia utitur, ille profecto, siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo corporis Domini mysterio, suo est iudicio relinquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Ex quo patet quod carnalis pollutio etiam vigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominem à sumptione corporis Christi. Multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

¶ 3. Præterea, Nocturna pollutio videtur solā immunditiam corporalē habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundū legem impediēbant ab ingressu sanctorū, in noua lege non impediunt à sumptione huius sacramenti, sicut de muliere pariēte, vel mēstruata, vel fluxū sanguinis patiēte, scribit beatus Gre. * Aug. Anglorū episcopo. Ergo videtur, quod neq; etiam nocturna pollutio impediāt hominē à sumptione huius sacramenti.

¶ 4. Præterea, Peccatum veniale non impedit hominē à sumptione

Li. 12. c. 15. in med. tom. 3.

In fin. lib. 12. Registr. ad 10. in interrog. nonē. Aug. ca. 10. nō longē à fin. & habetur 33. q. 5. c. 7. post modum.

Loco nunc dicitur parum ante medium, c. 10.

ne huius sacramenti, sed nec etiam peccatū mortale post pœnitentiā. Sed dato quod nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedenti (siue crapulæ, siue turpium cogitationū) plerunq; tale peccatum est veniale: & si aliquando sit mortale, potest cōtingere, quod de mane pœnitet, & peccatum suum confitetur. Ergo videtur, quod non debeat impediāri à sumptione huius sacramenti.

¶ 5. Præterea, Grauius peccatū est homicidij, quā fornicationis. Sed si aliquis de nocte somniet se homicidium perpetrare, aut furtū, aut quodcunq; aliud peccatum, nō propter hoc impeditur à sumptione corporis Christi. Ergo videtur, quod multo minus fornicario somniata cū pollutione subsequēte, impediāt à sumptione huius sacri.

SED CONTRA est, quod Leuit. 15. dicitur: Vir, de quo egreditur semen coitus, immūsus erit vsq; ad vesperū. Sed immundis non patet aditus ad sacramēta. Ergo videtur, quod propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur à sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnū quidē, ratione cuius ex necessitate impedit hominem à sumptione huius sacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominē ab huiusmodi sacramenti perceptione, sed ex quadam congruētia. Ex necessitate quidem impedit hominem ab huius sacramenti perceptione solum peccatū mortale. Et quāuis nocturna ipsa pollutio secundū se cōsiderata, peccatū mortale

esse non possit, nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoq; habet peccatū mortale annexū. Et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnæ. Quandoq; enim prouenit à causa extrinseca spirituali, scilicet, ex dæmonū illusionē, qui sicut in r. parte habitū est *, phantasmata cōmouere possunt, ex quorū apparitione pollutio interdū subsequitur. Quandoq; verò prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet, ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex causa intrinseca corporali, vel ex superfluitate siue debilitate naturæ, siue etiam ex superfluitate cibi, vel potus. Quælibet autē harum triū causarum potest & sine peccato & cū peccato veniali, vel mortali existere. Et si quidem sit sine peccato, vel cū peccato veniali, nō ex necessitate impedit sumptionē huius sacramenti, ita scilicet, quod homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Dñi. Si verò sit cū peccato mortali, impedit ex necessitate. Illusio enim dæmonum quandoq; prouenit ex præcedenti negligentia preparationis ad deuotionem, quæ potest esse & mortale & veniale peccatū. Quandoq; verò prouenit ex sola nequitia dæmonū, volentū impedire hominē à sumptione huius sacramenti. Vnde legitur in collationibus patrū, quod cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum, seniores cōperto, quod nulla causa ab ipso præcesserat, decreuerūt quod propter hoc à communione non cessaret: & ita cessauit illusio dæmonū. Similiter etiā præcedentes cogitationes lasciuæ, quandoq; possunt esse omnino sine peccato,

In Decr. li. 3. tit. 4. ca. 7. in fin.

Referunt de 2. q. 4. c. 21. Con solusii.

In Decr. lib. 5. tit. 3. c. 2. Ex tuarum.

2. 2. q. 154. ar. 5. & 4. d. 9. ar. 4. q. 2. Et ver. q. 28. art. 3. ad 6.

q. 112. art. 3.

Alias, demōniam orationem.

peccato, puta, cum aliquis causa le-
ctiois, vel disputationis cogitur
de talibus cogitare. Et si hoc sit si-
ne concupiscentia & delectatione,
non erunt cogitationes immundæ,
sed honeste, ex quibus tamen pollu-
tio sequi potest, sicut patet ex auto-
ritate Aug. * supra inducta. Quan-
doq; verò præcedentes cogitationes
sunt ex concupiscentia & delecta-
tione: & si ad sit consensus, erit pec-
catum mortale, si autē desit, erit ve-
niale. Similiter etiã, & causa corpõ-
ralis, quandoq; est sine peccato, pu-
ta, cū est ex infirmitate nature. Vn-
de & quidã etiã in vigilando absq;
peccato fluxum feminis patiuntur.
Vel etiã si sit ex superfluitate natu-
re, sicut enim contingit sanguinem
fluere absq; peccato, ita & semen,
quod est superfluitas sanguinis, se-
cūdum Philosophū. * Quandoq; ve-
rò est cum peccato, puta, cū proue-
nit ex superfluitate cibi, vel potus,
& hoc etiã potest esse peccatum ve-
niale, vel mortale, licet frequētius
peccatū mortale accidat circa tur-
pes cogitationes propter facilitatē
consensus, quã circa sumptionē ci-
bi & potus. Vnde & Greg. † scribēs
Aug. Anglorū Episcopo dicit, ces-
sandū esse à cōmunionē, quando ex
turpibus cogitationibus prouenit,
non autē quando prouenit ex super-
fluitate cibi vel potus, præsertim si
necessitas adsit. Sic igitur ex causa
pollutionis cōsiderari potest, utrū
nocturna pollutio impediat ex ne-
cessitate sumptionem huius sacra-
menti. Ex quadam verò congruen-
tia impedit quātum ad duo, quorū
vnum semper accidit, scilicet, quẽ-
dam foeditas corporalis, cū qua
propter reuerentiã sacramenti, nō
debet ad altare accedere (vnde &

volentes tangere aliquid sacrū, ma-
nus lauant) nisi fortē talis immūdi-
tia sit perpetuo, vel diuturna, sicut
est lepra, vel fluxus sanguinis, vel
aliquid huiusmodi. Aliud autē est
euagatio mētis, quẽ sequitur pollu-
tionem nocturnã, præcipuē quando
cū turpi imaginatione contingit.
Hoc tamen impedimentū, quod ex
congruitate prouenit, postponi de-
bet propter aliquam necessitatem,
puta, vt Gregor. * dicit, cū fortal-
sẽ, aut festus dies exigat, aut exhibe-
re ministerium pro eo quod facer-
dos alius deest, ipsa necessitas com-
pellit.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod ex necessitate quidem nō im-
peditur homo à sumptione huius
sacramenti, nisi propter peccatum
mortale, sed ex quadam conuenien-
tia potest homo impediari propter
alias causas, sicut dictum est. †

AD SECVNDVM dicendum, quod
coitus coniugalis si sit sine peccato
(puta, si fiat causa prolis generandæ,
vel causa reddendi debitū) non alia
ratione impedit sumptionē huius
sacramenti, nisi sicut dictum est * de
pollutione nocturna, quã accidit si-
ne peccato, scilicet, propter immū-
ditiam corporalē & mentis distra-
ctionē. Ratione cuius Hier. † dicit
super Matt. Si panes propositionis,
ab his qui vxores tetigerant, come-
di non poterant, quanto magis ille
panis, qui de cęlo descendit, nō po-
test ab his, qui coniugalibus paulò
ante hæserunt complexibus, violari,
atq; cōtingi? nō quod nuptias cōdẽ
nemus, sed quod eo tempore, quo
carnes agni māducatū sumus, va-
care à carnalibus operibus debea-
mus. Sed quia hoc secundum con-
gruitatē, & nō secundū necessitatē
est

Loco iam nunc
dicto ad inter-
rog. 11. Augu.
c. 11.

In cor. ar.

In cor. ar.

Refertur. 33.
2. 4. c. Satis.

Quæst. lxxx.

Loco citato in
argu. & habe-
tur 33. q. 4. c.
Vir cū propria.

In fi. registri
ad interrogat.
10. a med.

est intelligendū, Greg. † dicit, quod
talis est suo iudicio relinquendus.
Si verò non amor procreandæ sobo-
lis, sed voluptas dominatur in ope-
re (vt ibidem Gregor. subdit) tunc
prohiberi debet, ne accedat ad hoc
sacramentum.

AD TERTIVM dicendū, quod
sicut Greg. * dicit in epistola supra
dicta ad August. Anglorum episco-
pū in veteri testamento aliqui pol-
luti dicebātur figuraliter, quod po-
pulus nouæ legis spiritaliter intel-
ligit. Vnde huiusmodi corporales
immunditiæ, si sint perpetuæ, vel
diuturnæ, non impediunt sumptio-
nem huius sacramenti salutatis, si-
cut impediēbāt accessum ad sacra-
menta figuralia. Si verò citò trans-
eant (sicut immunditia pollutionis
nocturnæ) ex quadam congruentia
impediunt sumptionē huius sacra-
menti, per illum diem, quo hoc ac-
cidit. Vnde & Deuter. 23. dicitur:
Si fuerit inter vos homo, qui noctur-
no pollutus sit somnio, egredietur
extra castra, & nō reuertetur prius-
quam ad vesperam lauētur aqua.

AD QVARTVM dicendū, quod
licet per cōtritionem & confessio-
nem auferatur reatus culpæ, nō ta-
men auferatur corporalis immundi-
tia, & distractio mentis ex pollutio-
ne consecuta.

AD QVINTVM dicendū, quod
somnia homicidij non inducit
corporalem immunditiam, nec
etiã tantam distractionem mentis,
sicut fornicatio somniata propter
delectationis intentionem. Si ta-
mē somnium homicidij proueniat
ex causa, quæ est peccatum, præser-
tim mortale, impedit à sumptione
huius sacramenti, ratione suę causę.

Artic. 8.

ARTICVLVS VIII.

Utrum cibus, vel potus præsumptus im-
pediat sumptionem huius sacra-
menti.

AD octauū sic proceditur. Vi-
detur, quod cibus vel potus
præsumptus non impediat sum-
ptionem huius sacramenti. Hoc
enim sacramentum est à Domino
institutum in cœna. Sed Dominus
postquam cœnauit, hoc sacramen-
tū discipulis suis tradidit, sicut pa-
tet Luc. 22. & 1. Cor. 11. Ergo vide-
tur quod etiam post alios cibos as-
sumptos nos debeamus sumere
hoc sacramentum.

¶ 2. Præterea, 1. Cor. 11. dicitur:
Cum conuenitis ad manducandū,
scilicet corpus Domini, inuicē ex-
pectate, si quis autem esurit, domi-
manducet. Et ita videtur quod post-
quam aliquis domi manducauerit,
possit in Ecclesia corpus Christi
manducare.

¶ 3. Præterea, In cōci. Carthag.
legitur, & habetur de cons. dist. 1. *
Sacramenta altaris non nisi à ieiun-
nis hominibus celebrentur, exce-
pto vno die anniuersario, quo cœ-
na Domini celebratur. Ergo saltē
illa die aliquis potest corpus Chri-
sti post alios cibos sumere.

¶ 4. Præterea, Sūptio aquæ vel
medicinæ, vel alterius cibi, vel po-
tus in minimā quantitate, vel reli-
quarium cibi in ore manētium, ne-
que ieiunium Ecclesiæ soluit, neq;
sobrietatem tollit, quæ exigitur ad
hoc quod aliquis reuerentē sumat
hoc sacramentum. Ergo per prædi-
cta nō impeditur aliquis à sumptio-
ne huius sacramenti.

¶ 5. Præterea, Quidam de nocte
profunda comedunt, aut bibunt, &
fortē

In f. ar. 9. cor.
Et 2. 2. q. 174.
art. 6. ad 2. Et
4. d. 8 q. 1. ar.
4. q. 1. q. 2.
Et 1. cor. 11. legi
4. c. 4.

In conc. 3. Car-
tha. can. 29. Et
habetur de com-
sec. d. 1. c. Sacra-
menta altaris.

In arg. 1.

Li. 1. de gener.
animalis c. 18.
2. med. c. 19.
parā à princ.

Loco citato in
ar. 1. q. 2. c. 11.
& habetur 33.
q. 4. c. Vir cum
propria.

forte totam noctem insonnem ducentes, de mane percipiunt sacramenta nondum plenè digesta. Minus autem impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etià sit quandoq; maior distàtia temporis. Ergo videtur, quod talis cibi præassumptio non impediatur hominem ab hoc sacramento.

¶ 6. Præterea, Non minor reuerentia debetur huic sacramento ià sumpto, quàm ante sumptionem. Sed sumpto sacramento licet cibum, aut potum sumere. Ergo & ante sumptionem.

Sed contra est, quod Aug. * dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.

Respondendo dicendum, quod aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter. Vno modo secundum se: sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacramenti, ut supra dictum est *. Alio modo propter prohibitionem Ecclesiæ. Et sic impeditur aliquis à sumptione huius sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici ratione. Primò quidem, sicut Aug. † dicit in honorem huius sacramenti, ut scilicet in os hominis intret, nondum aliquo cibo, vel potu infectum.

Secundò propter significationem, ut scilicet detur intelligi, quod Christus (qui est res huius sacramenti) & charitas eius, debet primò fundari in cordibus nostris, secundum illud Matth. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertio, propter pericu-

lum vomitus & ebrietatis, que quandoq; contingunt, ex hoc quod homines inordinate cibis utuntur, sicut & Apostolus dicit 1. Corin. II. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi, qui statim communicandi sunt etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communionem decedant: quia necessitas legem non habet. Unde dicitur de conf. * dist. 2. Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communionem moriatur.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Aug. * in eodè lib. dicit: Neq; quia post cibos Dominus dedit, propterea præsi, aut coenati fratres ad hoc sacramentum accipientes convenire debent, aut mensis suis miscere. sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. Namq; Saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc voluit arctius insingere cordibus & memoriæ discipulorum. Et ideo non præcepit, quod deinceps tali ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc modum.

Ad secundum dicendum, quod illud verbum in glos. sic exponitur: † Si quis esurit, & impatiens non vult expectare alios, māducet domi cibos suos, id est, pane terreno pascatur, nec post Eucharistiam sumat.

Ad tertium dicendum, quod capitulum illud loquitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos observatam, ut in representationem Dominicæ coenæ illo die à non ieiunis corpus Christi sumeretur. Sed nunc hoc abrogatum est, nam sicut August. * in lib. prædicto dicit:

De conf. d. 2. ca. Presbyter.

Epi. 118. c. 6. in med. tom. 2.

Ex glo. inter lina. ibi. colligitur.

In epi. 118. c. 6. ante med. 10. 2.

dicit, per uniuersum orbem mos iste seruatur, ut scilicet corpus Christi à ieiuniis sumatur.

Ad quartum dicendum, quod (sicut in secunda parte habitum est *) duplex est ieiunium. Primum est ieiunium naturæ, quod importat privationem cuiuscunque præassumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiunium requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta. * Et ideo neque post assumptionem aquæ vel alterius cibi aut potus, vel etià medicinæ, in quantumcumque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum aliis, dummodo sumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ, tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti, quia non traiciuntur per modum cibi, sed per modum saluæ. Et eadem ratio est de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluatur, dummodo non traiciantur in magna quantitate, sed permixtæ saluæ, quod vitari non potest. Aliud autem est ieiunium Ecclesiæ, quod instituitur ad carnis macerationem. Et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

Ad quintum dicendum, quod cum dicitur, quod hoc sacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolute respectu totius temporis: alioquin qui semel comedit vel bibisset, nunquam posset postea hoc sacramentum accipere, sed est intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet princi-

pium diei secundum diuersos diuersimodè sumatur, nam quidam à meridie, quidam ab occasu, quidam à media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen Romana diem à media nocte incipit. Et ideo si post mediã noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, non potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest verò, si ante mediã noctem: Nec refert utrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etià digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insonnitatem vel indigestionem. Ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

Ad sextum dicendum, quod maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti, quia tunc percipitur sacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quam per sequentia, & ideo magis est institutum quod homines ieiunent ante sumptionem huius sacramenti, quam post. Debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti & reliquos cibos. Unde & in Missa, oratio gratiarum actionis post communionem dicitur, & communicantes etiam suas priuatas orationes dicunt. Secundum tamen antiquos canones statutum fuit à Papa Clemente (ut habetur de consecr. dist. 2. *) Si mane Dominica portio editur, usque ad sextam ieiunent ministri, qui eam sumpserunt, & si 3. vel quarta hora acceperint, ieiuent usque ad vesperum. Antiquitus enim rarius Mis-

De conse. d. 2. c. Tribus gradibus.

Epi. 118. ca. 6. ante med. 10. 2.

Art. 4. Inius 9.

Epi. 118. ca. 6. ante med. 10. 2.

farum solennia celebrantur; & cū maiori præparatione, nunc autem qui oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obseruari, & ideo per cōtrariam consuetudinem est abrogatum.

ARTICVLVS IX.
Vtrum non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum.

AD nonum sic proceditur. Videtur, quod nō habētes vsum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere. Requiritur enim quod aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedenti sui examinatione accedat, secundum illud 1. Cor. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc nō potest esse in his, qui carent vsum rationis. Ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

¶ 2. Præterea, Inter alios qui carent vsum rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur. Sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur, secundum Dionys. in lib. Eccl. Hierarc. Ergo carentibus vsum rationis, hoc sacramentum dari non debet.

¶ 3. Præterea, Inter alios carentes vsum rationis, maximè pueri videntur esse innocentes. Sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. Ergo multo minus aliis carentibus vsum rationis.

SED CONTRA est, quod legitur in Concilio Arausicano* (& habetur in Decret. 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus, quæcunq; pietatis sunt, conferenda sunt. Et ita est eis conferendum hoc sacramentum, quod est sacramentū pietatis

RESPONDEO dicendum, quod aliqui dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo quia habent debile vsum rationis, sicut dicitur non videns, qui male videt. Et quia tales possunt aliquam deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vsum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vsum rationis, sed sic à natiuitate permanserunt. Et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsum rationis & tunc si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentū exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde in Concilio Carthaginensi legitur * (habetur in Decret. 26. q. 2. is qui in infirmitate si poenitentiam perit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam, & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod carentes vsum rationis possunt deuotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidē præsentem, quantum ad alios autem præteritam.

AD SECUNDVM dicendum, quod Dion. * loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet, nondum est vis dæmonis

In Conc. 4. Carthag. c. 76. & habetur 26. q. 6. ca. Et qui in infirmitate.

Loco citato in arg.

dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immūdis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de aliis amentibus. Vnde Cassianus dicit, Eis qui ab immūdis vexantur spiritibus, communio nem sacrosanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdicitam.

AD TERTIVM dicendū, quod eadem ratio est de pueris recenter natis, & de amentibus, qui nunquā habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda. Quamuis quidam Græci contrariū faciant, propter hoc quod Dion. 2. * Cælest. hierar. dicit, baptizatis esse sacram communionem dādam, non intelligentes quod Dion. ibi loquitur de baptismo adultorū. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc quod Dominus dicit, Ioann. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nō habebitis vitam in vobis, quia sicut Augnst. * scribit Bonifacio: Tunc vnusquisque fidelium, corporis & sanguinis Domini particeps fit, sci licet spiritualiter, quando in baptis mate membrum corporis Christi efficitur. Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tūc potest eis hoc sacramentum conferri.

Sententiæ & Conclusiones quæst.
PRIMA cōclusio: Licet peccator indignus sumēs Eucharistiā, nē peccatus peccati mortalis, de quo non est contritus, graue peccatum committat, & nō omnium grauissimum: sacerdos tamen peccatori petenti & occulto negare non

potest, publico potest & debet.

Ratio primi: Quia is peccator sacrilegium committit, cū significet se Christo vni per sumptionem, cui tamen vni nolit propter affectum peccati.

Ratio secundi: Quia ex obiecto grauius peccatū est blasphemia & infidelitas

Ratio tertij: Quia Christianus iure petit hoc sacramentum, & occultus peccator detegendus non est: & publicus prius poenitere tenetur.

Secunda conclusio: Nocturna pollutio, cibus & potus præassumptus, amentia, sunt aliquando impedimenta sacre communionis, aliquando non sunt: quod ex sequenti disputatione apertissime constabit.

COMMENTARIVS.

Hæc igitur est necessaria præparatio ad dignā Eucharistiæ sumptionem, recta fides de omnibus credendis, & specialiter de hoc sacramento, nullius peccati mortalis consciētia: quia hoc modo cibus eucharisticus discernitur ab aliis cibis prophanis, vt D. Paulus præcepit: in peccato autē mortali continetur etiā nocturna pollutio, si ex causā mortali prouenerit, potest enim ex veniali tantū aut nulla culpa prouenire: quibus modis non necessario, sed ex quadā decētia impedit, nisi ex impugnatione dæmonis volentis prohibere sumptionē huius sacramenti, contingat vt de quodā monacho in collationibus Patrum, apud Cassianū legitur. Ratio illius decētie est euagatio mentis, & fœda cogitatio, quæ ex nocturna pollutione excitari solet, atq; etiam fœditas, & immundities corporis, qua etiam ratione voluerūt Patres, vt debitum coniugale præstitum impediret sumptionem huius sacramenti, etiam si contingeret sine peccato, vt ostendit D. Hieron. in Matth. ex panibus propositionis veteris test. quos manducare non poterāt, qui vxores tetigerāt. quod si ex necessitate præcepti aliquis ad sumptionem huius sacramenti teneatur, vt sacerdos ex debito pastoralis officij sacrificaturus, vel laicus in Paschate communicaturus, vel imminente probabili mortis periculo, non debent propter

Preparatio ad sumptionē Eucharistiæ ex decētia quadā.

Infra cum dicitur de effectibus huius sacramenti, examinatur, an deuotio & dilectio actualis sit necessaria præparatio ad consequendum effectus huius sacramenti.

4. d. 3. ar. 5. q. 3. & d. 23. q. 2. ar. 2. q. 4. cor. & 10. 6. leib. 7. cor. 1.

c. 3. Eccl. hier. part. 2.

In Arausicana Conc. can. 3 habetur de cōsec. d. 2. c. Qui recedunt.

Cap. 2. in part. 2. in fin.

Refertur de cōsec. d. 4. c. Nihil.

Commen.in D.Tho.tert.part.

huiusmodi decentiam, quæ in se aut nullū aut veniale peccatum est, à sacra communione abstinere, vt colligitur ex D. Gregorio in Epist. ad Augu. Anglorū Episcopū.

2 Impedit etiam necessario sumptionē huius sacramenti, cibus aut potus præsumptus, ex præcepto Ecclesiastico. est enim ab Ecclesia præceptum (quod olim non fuit in vsu, cum plerique semper post coenam ex imitatione Domini communicarent: quidā in die anniuersario, quo cœna Domini celebratur,) vt sacra communio à ieiunis naturæ ieiunio, vt loquuntur, tantum naturatur ieiunium autem Ecclesia computat quotidie à media nocte, in alterius diei mediam noctē, & ideo indigestio, aut infomnem fuisse, ex necessitate præcepti, Eucharistiæ sumptionem non impedit, quate nulla vrgens necessitas debet impellere sacerdotem, ad conficiendum hoc sacramentum post prandium. Et quia sumptio cibi aut potus impedit eodē die sumptionem sacramenti huius, reliquæ cibi aut aquæ & vini assumptæ non impedient, quia non ad modum cibi aut potus, vt cum saluā deglutimus, vel os abluimus. Quin etiam post sumptam Eucharistiā debet aliqua mora intercedere, ad refectionem vsque corporalem: nō quidem ex necessitate alicuius præcepti, sed ex reuerentia corporis Domini assumpti, & proinde in Missæ celebratione post communionē dicuntur quædam orationes, quas etiam in more habent omnes laicæ communicantes.

3 Hinc etiam amentibus, qui nunquam habuerūt vsum rationis, vel si aliquādo cū haberent, non erat in eis huius sacramenti deuotio, etiā in periculo mortis non debet dari hoc sacramentū: illis quidem, quia cibus Eucharisticus ab aliis discernere nō possunt: his autē propter periculū indignæ sumptionis, quod si in his deuotio præcesserit, conferendum est hoc sacramentū in periculo mortis imminente, nisi probabiliter timeatur vomitus aut expuitionis periculū. Sic definit Concil. Carthagin. vt refertur 26. q. 2. de his, qui in ægritudine obmutuerint, vel in phrenesim inciderint, si deuotionis illius ad hoc sacramentum, & pœnitentiæ dederint testimonium, qui eum audierunt. Itaque si constet de signis contritionis & deuotionis huius sacramenti, etiā si ægrotus non fuerit sacramentaliter confusus, neque possit confiteri, recipiet tamen

sacram Eucharistiæ. an verò sacramentaliter sit absolueudus, ad doctrinā de sacramento Pœnitentiæ, definire pertinet. & constat sine cōfessione alicuius peccati venialis aut mortalis voce aut signo expressa, impendi non posse sine magno sacrilegio sacramentalem absolutionē: cum non possit forma sacramentalis coniungi, nisi propriæ materiæ: sacramenti autem Pœnitentiæ materia, sunt peccata confessā, contrita & satisfactioni exposita. Satis autem fuerit in discrimine & periculo mortis constitutus, aliquid peccatum confiteri veniale aut mortale, vt plena ab omnibus peccatis absolutio conferatur, si cetera confiteri non possint. Eadem ratio seruari debet in paruulorum cōmunicatione ante vsum rationis, ne illis scilicet detur sacra Eucharistia, nisi ea ætate & iudicio, qua possint cibum hūc sacramentalem ab aliis cibis discernere, vt præcepit D. Paulus. iudicium autem de hac ætate, quæ non est in omnibus eadem, prudenter fieri debet à parentibus & confessoris, quibus ingenia & mores puerorum noti & explorati esse debēt.

4 Ab hac regula & præcepto Ecclesiastico, de ieiunio necessario ante sumptionem Eucharistiæ, excipiuntur ægroti, qui statim communicandi sunt etiam post cibum aut potum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine viatico decedant: quia maior est obligatio & necessitas præcepti de fumendo hoc viatico, quam præcepti Ecclesiastici de huiusmodi ieiunio. sic præceptum est de conf. d. 2. presbyter infirmum statim communicet, ne sine cōmunionem moriatur. Existimat autem D. August. epist. 118. cap. 7. ex traditione Apostolica dimanasse, non nisi ieiunos admittendos esse ad sacram cōmunionem, & veteres quidam triduanum ante ieiunium requirerebant. Neque enim quia post cibos Dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad hoc sacramentum accipendum conuenire debent, aut mensis suis miscere, sicut faciebant, quos Apostolus arguit & emendat. namque saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit insingere cordibus, & memoriæ discipulorum: & ideo non præcepit quod tali ordine deinceps sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. In antiquis etiam longior

Actas paruulorum.

De ieiunio præcedente & sequente sacram cōmunionem apud antiquos

mora

Quæst. lxxx.

Artic. 1. 2. & c. 107

mora intercedebat, post sumptam Eucharistiā, ad corporalem refectionem, quàm modo sit in vsu. Statutum enim legimus à Clemente Papa, de conf. d. 2. vt qui mane Dominicam portionem ederent, vsque ad sextam ieiunent: qui autem tertia vel quarta hora, ieiunent ad vesperum. Olim præterea multis fuit in vsu infantes communicare, vt constat de temporibus Dionysij Areopagitæ, cap. 7. Eccles. Hier. & Cypriani ferm. 5. de lapsis, atque etiam Augustini. Græci quidam & Armeni, vt D. Thomæ & Valdensi placet, id necessarium iudicauerūt ad salutem infantum, quod & Boemi Hussitæ in hunc diem sequuntur: & ideo pane & vino temperatam Eucharistiā paruulis ministrat, ex illo testimonio Ioann. 6. decepti, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed de legitimo sensu huius loci, & sententia D. Augustini de paruulorum cōmunionem, dictum est à nobis supra, cū responde remus ad obiectiones aduersariorum contra realem Christi præsentiam.

5 Antiquitas tamen, quæ communicauit infantes, nunquam existimauit hanc cōmunionem esse illis ad salutem necessariā, vt definiuit Conc. Trid. sess. 21. c. 4. & ideo Can. 4. eiusd. sess. anathemate damnat asserentes, paruulis, antequam ad annos discretionis peruenerint, necessariam esse Eucharistiæ cōmunionem. Aliam itaque sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illorum temporū ratione habuerunt, vt dicitur eod. c. 4. vel quia incredibiliter affecti dulcedine illius cibi, nōlebant paruulos propter innocētiam ex baptismo verè mundos, maiore gratia sacramentali carere, quam ex sacra cōmunionem proculdubio perciperent: sicut & nunc, si aliquis minister, vel sua, vel Ecclesiæ voluntate vellet administrare, vel vt suos à mensa demoniorum abduceret: quia tunc temporis partē idolothyti, etiam infantibus in os, impij ingererebant. Iustiores tamen & maiores causas, tum ex natura sacramenti & reuerentia, tum ex longiori rerum Christianarum obseruatione, secuta est nostra Ecclesia, quæ aliquot sæculis vetuit dari infantibus: morionibus aut infans, alifque similibus, qui aut se dignè probare, aut corpus Domini rectè iudicare non possunt. Sacra etiā scriptura magis prohibet, quàm præcipit

De infantum cōmunionem.

Infantibus quare prohibita sacra cōmunionem.

cōmunionem infantum, tum quia in his elementis hoc sacramentum instituit, quæ recens nati magna ex parte percipere non possunt: tum quia probare se non possunt, vt sic de illo pane edant, vt scriptum est, 1. Corinth. 11. & præsertim, quia non indigent eo cibo, quibus spiritualis virtutis nihil ex carnis & spiritus pugna perit, quod sumptione sacri cibi reparandum sit.

6 De peccato autem accedentium ad hoc sacramentum indignè, hoc est, cum cōscientia peccati mortalis, vel cum tanta negligentia in probatione sui, vt non pœnitere de peccato sibi imputari possit, grauissima est illa sententia D. Pauli proposita, iudicium sibi manducat & bibit, vnde colligunt omnes Patres & Theologi, esse grauissimum peccatum sacrilegij, quia res sacratissima prophanatur, & sic indignè sumens mendacem se Christo Domino exhibet, dum ipsa sumptione, se per hoc sacramentum velle vniri & incorporari Christo profitetur, interius tamen, peccatum, cuius sibi conscius est, eidem vnioni præfert: cum repugnet Christi membrum esse, & in peccato mortali perseverare. & idcirco veteres Patres hoc peccatum, peccato quidem crucifigentium Christum comparauerūt, quia vtrumque in ipsum corpus Christi sanctissimum committitur: sed hoc longè grauius est, quia in ipsum Christum in propria specie, ex nocendi intentione commissum esse constat. hoc sensu accipienda sunt Patrum de hac re testimonia. Cypria. de lapsis inquit, vis infertur corpori eius & sanguini, & plus modò in Dominum, manibus atque ore delinquant, quàm cum Dominum negauerunt. Basil. lib. 2. de baptismo, cap. 3. ita ad sancta accedamus, vt iudicium eorum, qui Dominum occiderunt, fugiamus, propterea quod quisquis ederet panem & biberit poculum Domini indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Chrysost. Homil. 45. in Ioan. & 61. ad popul. Antioch. qui immunda conscientia corpus Domini accipiunt, idem supplicium subeunt, quod qui eum clavis cruci affixerunt. Similiter Theodoretus exponit illud, 1. Corinth. 11. reus erit corporis & sanguinis Domini: vt enim Iudas tradidit ipsum, & ipsi insultarunt, opprobriis & conuiciis affecerunt Iudæi, ita cum ignominia & dedecore afficiunt, qui sanctissimū eius corpus immundis manibus accipiunt,

Peccatum indignè accedentis ad sacramentum Eucharistiæ. 3 p. q. 80. ar. 4. & 5.

Ex Patribus

& in pollutum & in cestum os immittunt. plurima alia huius generis leguntur in Patribus, quae omnia significant, & crucifixo res Christi, & indignè sumentes sacram Eucharistiam in ipsammet Christi corpus peccare: quamuis illi, vt ostensum est, grauius peccent.

Ex obiecto.

7 Quod si ex obiectis, vt oportet, grauitatem peccatorum expendamus, blasphemiam in ipsam diuinitatem; omnium grauisimum est, deinde in ipsam Christi humanitatem, tertio in ipsa sacramenta, quae virtutem Christi nobis communicant. quare qui indignè sumit sacram Eucharistiam, per se his modis videtur peccare, cum ea veram Christi corpus contineat, in ipsa verbi diuini persona subsistens. Habet etiã hoc peccatũ & illud grauius ceteris, quod licet omnia charitatem violent, hoc tamẽ specialius, quia in ipsummet charitatis & vnionis Christiane signum efficac; & ideo si quis cũ peccato infidelitatis implicatur, hoc sacramentum sumit, grauisimè peccat: quia infidelitas omnino separat hominem ab vnitate Ecclesiae, quam tamẽ vnitatem hoc sacramentum perficit. infidelis autem vt hæreticus, ineptum maximè se constituit ad participationem huius vnitatis, præsertim si non credat Christum verè præsentem esse in hoc sacramento. Vnde qui ipsam bestiis conculcandum & comedendum, vel in locum immundum pedibus conterendum exponeret, omnium grauisimè peccaret in hoc sacramentum: & multo grauius quàm indignè sumentes: quia hæc omnia ex intentione inferendi iniuria sacramento deriuantur. Ex ceteris autem peccatis, hoc habet fornicatio, & omnis immundicia proprium, quod ex spiritu carni subiecto, reddit hominem valde ineptum, ad inuolutionem spiritus, quæ hoc sacramento, cohibitis carnis immoderatis perturbationibus, perficitur.

Preparatio ad digniorem sacramenti sumptionem.

8 Sed hæcenus de præparatione necessaria ad dignam huius sacramenti sumptionem, quæ solum impeditur necessariò conscientia peccati mortalis. Est alia præparatio ad melius percipiendum fructum huius sacramenti: cuius contemptus paulatim solet deducere ad indignam illam sumptionem. expedit igitur per pias meditationes & preces, ad hoc tantum sacramentum seipsum præparate: attenta præsertim consideratione charitatis Christi, qua seip-

sum in mortem, sacrificium, & cibum dedit: vt eidem arctissima quadam vnione copulati, eius membra effecti, vitam & sanctitatem capitis nostri semper representaremus. Hinc est, quod olim Ecclesia decreuit, dæmoniacos & publicè pœnitentes, nunc etiam publicos vsurarios, meretrices, histriones, omnesque excommunicatos arcere à sacra cõmunione. Publicos autem dico peccatores, quia occultos admonere poteris & debes vniuersaliter, ne crimen detegatur, ne ad sui perniciem accedant. repellere tamen non licet, quoniam ex baptismo suscepto ius habet petendi, & sacerdos repellendi vim non habet, nisi ex crimine mortali, quod tamen quandiu occultum est, ex iure naturæ detegi non potest. repellitur igitur sine detectione criminis secreta admonitione, precibus, suasionem. in publico autem conuentu, & sacramenti administratione publica repelli non potest, & parochus ipsi petenti etiã soli, ex debito pastoralis officij negare non potest: alius sacerdos, quia non tenetur, negare poterit. euidenti autem & publico peccatori etiã parochus negare tenetur: tum ne ministrando fiat particeps criminis indignè sumentis, tum etiã vt sit fidelis sacramentorũ dispensator, iuxta præceptum Dñi, qui indignos prohibuit suo præcepto & admonitione à sacra cõmunione: Iudam tamen publicè non prohibuit, si vera est sententia asserentium, eum sacris mysteriis in vltima cœna, cum ceteris Apostolis participasse.

9 Quis autem sit publicus peccator, ne quis erret, sic intelligendum est. publicũ in iure, idem est quod notorium. hoc autem à fama & manifesto sic distinguunt iuris pontificij doctores, vt fama sit illæ dignitatis status, moribus & vita comprobatus: manifestum autem quod ex scientia & certo autore procedit, & probari potest. Notoriũ autem facti duplex est, vel facti, quod ita in oculos omnium vel plurimum incurrit, vt nulla tergiversatione celeri possit: vel facti, quod iudicatum est & conuictum in iudicio: quodue aliquis in eodem confessus est. Est etiam notorium, quod secundum iurispræsumptionem cõuincitur, vt paternitas, filiatio. in notorio facti, plures illos certo numero personarũ describunt: sed certè id potius debet expendi iudicio prudentis iuxta populi frequentiam, & rei vel criminis manifestacionem.

Sacra cõmunionio quibus ab Ecclesia interdicitur.

De cõf. d. 2. e. pro dilectione tua, & non prohibeat.

De peccatore accedente ad sacram cõmunionem.

Peccator publicus.

e. vestra deo hab. cleric. verbo notorium. c. tua nos, & c. quæsitum.

Q. 82. ar. 9. tertiu 3. p.

nem. D. Thomas, vtitur regula & verbis iuris, vt id dicatur publicum & notorium, quod nulla tergiversatione celeri possit propter facti euidentiam. quamobrem crimen aut factum testibus probari posse, aut rumore & infamia diuulgatum esse, non facit peccatorem publicum, vel notorium: sed ius tantum inquisitionis tribuit, vt is qui laborat infamia, vel cõuincatur, vel purgetur, vt constat ex titulo depurgat. can. quamuis autem non faciat contra iustitiam, qui confessum aut conuictũ de crimine in iudicio, alibi vbi illud notum non est, diuulgat, quia iuste priuatus est bono nomine, & ideo non tenebitur sic diuulgans ad restitutionem: facit tamen contra charitatem, quia fieri potest vt sic conuictus respuerit: sed neq; faceret cõtra iustitiã, qui nõ conuictum iudicio, sed euidentia facti, alibi diuulgaret. Et ideo hic videtur à sacris repelli non posse quibusdam, eo loco vbi factum & crimen non est euidentis: quod si crimen alibi euidentis est, vel vbi notum non est, pœnitentia nõ sit em datum, & sit contagiosum, videtur ob eam causam plerisque à sacris repellendus: sed aliis non videtur, hoc secundum.

Omnes Theologi. 4. d. 9.

Ser.

10 Concludamus igitur publicos peccatores vel euidentia facti, vel iuris, à sacra mensa repellendos esse, donec publicè satisfecerint toti populo, quem malo exemplo offenderant, & omne scandalum viterent. Sit autem satisfactio secundum iuris regulas, non autem his, qui iure prohibentur modis, vt constat ex titulo de purgat. neque vnquam detur publico peccatori hostia non consecrata pro consecrata tum quia peccatum sumētis indignè, nõ prohibetur: tum quia erit occasio idololatriæ, cũ adoretur prius Eucharistia, quam sumatur ex veteri more Ecclesiae. Quod autẽ dictũ est de peccatore publico expellẽdo à sacra cõmunione, idẽ intelligatur de publicè suspecto de mortali crimine: nõ quidẽ suspicionem temeraria, nec vt cumq; probali, sed quæ dicitur violenta & maximè conuincēs.

Alen. 4. q. 49. memb. 2. ar. 1. Ricar. 4. d. 9. ar. & q. 3.

An peccatum veniale effectũ huius sacramenti impedire possit. 3. p. q. 79. ar. 3.

11 Hęc de peccato mortali, quod absolute indignum constituit eũ, qui ad hoc sacramentũ accedit. de peccato veniali dubitatio est, non quidẽ de præterito, quod multis modis expiari potest, & sola deuotione & seruire charitatis, quo accedentes ad hoc sacramentũ incenduntur, expellitur, sed de presenti, quo nempe inficitur accedens, cũ

vel ex negligentia, vel mentis euagatione non accedit attentè ad sacrã mensam, sicuti decebat. Est autem non leuis illa ratio dubitandi, quod idem actus humanus simul esse bonus & malus in eodẽ, aut meritorius & demeritorius non potest, vt ostensum est. 1. 2. q. 20. ar. 6. bonus autẽ actus nõ potest esse, qui nõ benè sit secundũ omnes circumstãtias: quod si actus accedẽtis ad sacrã mensam, peccato veniali inficitur, nõ bene fit, vt cõstat: quare bonus esse nõ potest aut meritorius, & ex consequenti peccatũ veniale impedit effectũ huius sacramenti, nõ pè gratiẽ infusionẽ. Et certè si peccatũ veniale sit ex fine illicito actionis, vt vanagloria, dubium esse non potest, quin illi actio- ni nullum præmiũ respondere possit, & idcirco neque gratia, cui præmiũ gloriæ necessariò respondet, cũ eidem potius respondeat suppliciu, sicut scriptũ est. Matt. 6. attendite ne iustitiã vestram faciatis corã hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedẽ non habebitis. Si verò ex affectu charitatis illa actio procedat, & propter bonum finem, sed ex negligentia, vel mentis distractione adiungatur peccatum veniale, melioribus Theologis visum est, non esse impedimentum gratiæ sacramentalis & habitualis, licet actualis illa refectio spiritalis, ex feruore charitatis proueniens, peccato veniali vt sibi cõtrario extincta, sentiri non possit. itaq; sic accedens augmentum gratiæ recipiet, non autem actualẽ charitatis dulcedinem: quoniam peccatum veniale actuali charitatis feruori contrariũ est, non autẽ gratiæ & charitati habituali, & cõstat nullum contrariũ expelli nisi à suo contrario. Idem etiam confirmari potest ex efficacia sacramenti. non enim hæc gratia habitualis sic accedenti confertur ex opere operantis, sed ex opere operato, id est virtute sacramenti, cui peccatum veniale nõ opponit obicem, sicut etiam accedens ad baptismum propter vanam gloriã, quæ sit peccatũ veniale, nihil omnino ex ea meretur apud Deum, vt ex verbis Dñi probatũ est, recipit tamẽ effectũ sacramenti, & regeratur, quia hic effectus nõ repugnat peccato veniali: cũ solum mortale efficaciam sacramenti impedire possit. de quo erit propria consideratio in doctrina de effectibus huius sacramenti: sed prius, posita præparatione sumptionis sacramentalis, de eadem sumptione nobis differendum est.

D. Th. ar. citato, dissentientibus Bonau. Durando, Pauidano, 4. d. 12. & Caietano.

D. Tho. tert. part.

ARTICVLVS. X.

Vtrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

*2. d. 12. q. 3.
ar. 1. Et 1. Cor.
11. ca. 7. co. 5.*

AD decimum sic proceditur
Videtur, quod non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere. Sicut enim baptismus representat Dominicam passionem, ita & hoc sacramentum. Sed non licet pluries baptizari, sed semel tantum, quia Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est, ut dicitur 1. Petr. 3. Ergo videtur quod non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

R. 3. ar. 6.

¶ 2. Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed agnus Paschalis, qui fuit figura præcipua huius sacramenti (ut supra dictum est*) non manducabatur nisi semel in anno. Semel etiam in anno Ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. Ergo videtur quod non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.

¶ 3. Præterea, Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc sacramento abstineat. Vnde & laudatur Centurio, qui dixit Matth. 8. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum: & Petrus, qui dixit Luc. 5. Exi à me, quia homo peccator sum, Domine. Ergo non est laudabile, quod homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

¶ 4. Præterea, Si esset laudabile, frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius. Sed maior esset frequentia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramen-

tum. Ergo esset laudabile, quod homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Ecclesiæ consuetudo. Non ergo videtur esse laudabile, quod aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

¶ 5. Præterea, Ecclesia intendit suis statutis fidelium utilitati providere. Sed ex statuto Ecclesiæ fideles tenentur solum semel communicare in anno, unde dicitur* extra de poenit. & remis. Omnis vtriusque sexus fidelis suscipiat reuerenter, ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Non ergo est laudabile, quod quotidie hoc sacramentum sumatur.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit in lib. de verbis Domini: Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, ut quotidie tibi proficit.

RESPONDEO dicendum, quod circa usum huius sacramenti duo possunt considerari. Vnum quidem ex parte ipsius sacramenti, cuius virtus est hominibus salutaris. Et ideo utile est quotidie ipsum sumere, ut homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambros. * dixit in lib. de Sacramentis, Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeat semper accipere, qui semper peccat, debeat semper habere medicinam. Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur, ut cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat. Et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est quod quotidie sumat. Vnde August. * cum dixisset, Accipe

*In decre. lib. 5.
di. 38. c. Omnis
vtriusque
est c. 8.*

*In serm. 28. pa-
rum ante me.
tom. 10.*

*Lib. 4. c. 8. a
med. 10. 4. de
conf. di. 2. c. 4.*

*In serm. 28. de
ver. dom. parum
ante me. 10.*

Quæst. lxxx.

cipe quotide ut quotidie tibi proficit, subiungit, sic viuere, ut quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indispositionem, vel animæ non est utile omnibus hominibus quod ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescunque se ad illud homo inuenit præparatum. Vnde in lib. de Ecclesiast. dogmatibus† dicitur, Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

*Ca. 53. in prin.
habetur liber
hic inter opera
Aug. tom. 3.
habetur de con-
sec. dist. 2. cap.
13.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per sacramentum baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem. & ideo sicut Christus semel mortuus est, ita solum semel debet homo baptizari. Sed per hoc sacramentum non recipit homo Christi characterem, sed ipsam Christum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Heb. 10. dicitur, Vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos; & ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere. Et quia præcipue baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum, ut Aug.† dicit super illud Ioã. 3. Quo modo potest homo nasci, cum sit senex. Sed hoc sacramentum est cibus spiritualis, unde sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita & hoc sacramentum quotidie sumere laudabile est. Vnde Dñs Luc. 11. docet petere, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. In cuius expositione Aug. * dicit in lib. de verbis Domini, Si quotidie accipis, scilicet

*Trat. 9. in Eua-
ge. Ioann. non
multum ante
med. 10. 9.*

*In serm. 28. de
ver. do. ante me.
tom. 10.*

Artic. 10. 109

hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit, hodie enim est, quando Christus resurgit.

AD SECVNDVM dicendum, quod agnus Paschalis præcipue fuit figura huius sacramenti, quantum ad passionem Christi, quæ representatur per hoc sacramentum. Et ideo semel tantum in anno sumebatur, quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam Ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi. Sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur. Et ideo quantum ad hoc significatur per manna, quod quotidie dabatur populo in deserto.

AD TERTIVM dicendum, quod reuerentia huius sacramenti habet timorem amoris coniunctum (unde timor reuerentiæ ad Deum, dicitur timor filialis, ut in secunda parte * dictum est) ex amore enim prouocatur desiderium sumendi, ex timore autem confurgit humilitas reuerendi. Et ideo vtriusque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, & quod quotidie sumatur, & quod aliquando abstineatur. Vnde Aug. * dicit. Si dixerit quispiam non quotidie accipiendam Eucharistiã, alius contra, faciat vnusquisque, quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neque enim litigauerunt inter se Zacchæus, & ille Centurio: cum alter eorum gaudens suscepit Dominum, alter dixit, Non sum dignus, ut intres sub tectum meum, ambo Saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo. amor tamen & spes, ad que semper Scriptura nos prouocat, præferuntur timori. Vnde & cum Petrus dixisset, Exi à me Dñe, quia

*1. 2. q. 87. ar.
4. ad 2. c. 2.
2. q. 19. ar. 9.
Abis.*

*Ep. 118. ca. 37.
10. 2.*

homo peccator sum, respondit IESVS. Noli timere.

AD QVARTVM dicendū, quod quia Dominus dicit, Panem nostrū quotidianum da nobis hodie, non est pluries in die communicandū, vt saltem per hoc quod aliquis semel in die communicat, repræsentetur vnitas passionis Christi.

AD QVINTVM dicendū, quod secundum diuersum statum Ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanauerunt. Nam in primitiua Ecclesia, quando magna vigeat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt quotidie fideles communicarent.

Vnde Anacletus Papa *dicit, Peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus: sic enim & Apostoli statuerunt & sancta Romana tenet Ecclesia. Postmodum verò diminuto fidei feruore. Fabianus

Papa *indulgit, vt si non frequentius, saltem ter in anno, omnes cōmunicent, scilicet in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini. Soter. *etiam Papa in cœna Domini dicit esse communicandum, vt habetur in Decret. de consecra. dist. 2. Postmodum propter iniquitatis abundantiam refrigescēte charitate multorum, statuit Innocentius III.

* vt saltē semel in anno, in Pascha fideles communicent. Consultitur tamen in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, *omnibus diebus Dominicis esse communicandum.

ARTICVLVS XI. Vtrum liceat omnino à communione cessare.

AD vndecimum sic proceditur. Videtur, quod liceat cessare omnino à communione. Laudatur enim Centurio de hoc quod

dicit Matthæi, 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meū. Cui comparatur ille, qui reputat à communione sibi esse abstinendū, vt dictum est. * Cum ergo nunquā legatur Christum in eius domum venisse, videtur quod liceat alicui toto tēpore vitæ suæ à communione abstinere.

¶ 2. Præterea, Cui libet licet abstinere ab his, quæ nō sunt de necessitate salutis. Sed hoc sacramentū non est de necessitate salutis, vt supra dictū est. * Ergo licet à sūprie huius sacramēti omnino cessare.

¶ 3. Præterea, Peccatores nō tenentur cōmunicare. Vnde Fabianus Papa *cū dixisset, Ter in anno omnes cōmunicent, adiunxit, nisi forte quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non sunt in peccato, tenentur cōmunicare, videtur quod melioris conditionis sint peccatores, quā iusti, q̄ est inconueniens. Ergo videtur, q̄ etiā iustis liceat à cōmunione cessare.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) duplex est modus percipiēdi hoc sacramentum, scilicet spiritualis & sacramentalis. Manifestum est autem, quod omnes tenentur saltem spiritualiter manducare, quia hoc est Christo incorporari, vt supra dictum est. Spiritualis autē manducatio includit votū seu desiderium percipiēdi hoc sacramentū, vt supra dictū est. Et ideo sine voto percipiēdi hoc sacramentū, nō potest homini esse salus. Frustra autem esset votum,

Ar. pre. in ar. qu. 3.

Q. 73. ar. 3.

Habetur de cō. se. d. 2. c. Et si non frequētius

Ar. 1. huius q. 73. ar. 3. ad 1.

Q. 73. ar. 3.

Ibidem.

tum, nisi impleretur, quando oportunitas adesset. Et ideo manifestū est, quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis. Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Ex statuto autem Ecclesiæ * sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

Ca. Omnis v. vtriusque sexus.

In 1. p. e. 6. circa princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Gregor. * dicit in pastorali, Illa est vera humilitas, cum ad respiciendum quod utiliter præcipitur, pertinax non est. Et ideo non potest esse laudabilis humilitas, si cōtra præceptum Christi, & Ecclesiæ aliquis omnino à communione abstinere, neque enim Centurioni præceptum fuit, vt Christum in sua domo reciperet.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc sacramentum dicitur nō esse necessitatis sicut baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi: quantum verò ad adultos, vtrunq; est necessitatis.

AD TERTIVM dicendum, quod peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc quod repelluntur à perceptione huius sacramenti, vnde per hoc non sunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc à transgressione præcepti, poenitentes tamen, qui, vt Innocent. † dicit, secundum consilium sacerdotis abstinere excusantur.

Inn in Coc. 1. a. vera can. 2. 1. et habetur lib. 5. decret. tit. 3. 8. 1. 12.

ARTICVLVS XII. Vtrum liceat sumere corpus Christi sine sanguine

AD duodecimum sic proceditur. Videtur quod non liceat

Inf. q. 82. art. 4. (p) 4. d. 12. q. 3. ar. 1. q. 2

sumere corpus Christi sine sanguine. Dicit enim Gelasius Papa, † & habetur de consecrat. distinct. 2. Comperimus, quod quidam sumpta tātummodo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstinere, qui proculdubio, quoniā nescio qua superstitione docentur astringi, aut integra sacramēta percipiant, aut ab integris arceantur. Non ergo licet sumere corpus Christi sine eius sanguine.

De cons. d. 2. c. Comperimus.

¶ 2. Præterea, Ad perfectionem huius sacramenti concutrit & māducatio corporis & potatio sanguinis, vt supra habitum est. * Si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum perfectum, quod ad sacrilegium pertinere videtur. Vnde ibidem Gelas. * subdit, Quia diuisio vnus eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio prouenire nō potest.

Q. 74. ar. 1. 76. ar. 2. ad arg. 1.

Loco cit. in ar. 2. 1.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentū celebratur in memoriam Domini cæ passionis (vt supra dictum est) & sumitur pro animæ salute. Sed passio Christi magis exprimitur in sanguine quam in corpore, sanguis etiam pro salute animæ offertur, vt supra habitum est. * Potius ergo esset abstinendum à sumptione corporis, quam à sumptione sanguinis. Ergo accedentes ad hoc sacramentum, non debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

Q. 74. ar. 1. 76. ar. 2. ad 2.

Q. 76. ar. 2. ad 1.

SED CONTRA est, multarū Ecclesiarum vsus, in quibus populo cōmunicanti datur corpus Christi sumendum, non autem sanguis.

RESPONDEO dicendum, quod circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari. Vnum ex parte ipsius sacramenti, aliud ex parte sumētium. Ex parte quidem ipsius sacra-

In ep. sua 7. in med. illius, & habetur de cō. d. 1. c. Episcopus.

De cō. d. 2. c. Et si non frequentius.

In ep. ad Episc. Italiae, de cō. d. 2. c. In cuna.

Inn. III. in cō. cil. Late. c. 2.

Cap. 53. circa princ. habetur lib. hic inter opera Aug. 10. 3.

4. d. 12. q. 3. art. 2.

sacramenti conuenit, quod vtrunq; sumatur, scilicet & corp^o & sanguis, quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare, & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem summentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat quod vergat ad iniuriam tanti mysterij. Quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem si incaute sumeretur, de facili posset effundi. Et quia creuit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes & iuuenes & paruuli, quorum quidam non sunt tantæ discretionis, vt cautelam debitam circa vsum huius sacramenti adhibeant, ideo prouidè in quibusdam Ecclesiis obseruatur, vt populo sanguis sumendus non detur, sed solum à sacerdote sumatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Gelasius loquitur quantum ad sacerdotes, qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. Vt enim legitur in Cõcilio Tolerano, *Quale erit sacrificiũ, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.

AD SECVNDVM dicendũ, quod perfectio huius sacramenti non est in vfu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrunque.

AD TERTIVM dicendũ, quod repræsentatio Dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine cõsecrari. Potest

autem à populo corpus sine sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt supra habitum est.

Sententia & conclusiones quæst.

Prima conclusio: *Si quis quotidie dignè accedere possit ad hoc sacramentum, vile esset quotidie communicare: ecclesia autem varia tempora definiuit communicandi, & tandem semel saltem quotannis in Paschate. Nec enim ex præcepto Domini licet à communione omnino abstinere, sed Ecclesia tempus præscripsit.*

Secunda conclusio: *Sacerdotes non consecrantes, & populus cõmunicare debent sub vna tantum specie panis: consecrantes verò sub vtraque, panis scilicet & vini.*

COMMENTARIVS.

IN his sententiis tria contineri video de sacra cõmunionc, species sub qua comunicandũ sit, tempus, præceptum. de primo primum, de reliquis postremo disseremus. Est autè duplex hæc sacramentalis sumptio, vt est duplex species sub vna specie panis, qua nunc laici vtũtur, & sacerdotes non sacrificantes, altera sub vtraque specie panis & vini, sacrificantium propria: cũ horũ interfit sacramentum perficere & sacrificare, sacramenti autè perfectio & sacrificij, ex vtroque necessario cõstat: quia vna sine altera consecrari non potest: illis autè satis est totum Christum sumere ad refectionem spiritualẽ, totus autem Christus, sub alterutra continetur specie.

Quæstio Prima, An sit necessaria & in præcepto diuino toti populo communicatio sub vtraque specie.

Sed quia aduersarij hoc tempore, vtriusque speciei sumptionem, omnibus etiã laicis contendũt ad salutẽ necessariã esse, quòd sit omnibus à Dño præcepta, de hac re productis etiã illorũ argumentis, vberius & exactius hoc loco differendũ est.

est. Argumenta igitur illorũ, ad confirmandam sumptionem vtriusque speciei omnibus esse necessariam ad salutem, hæc sunt. Primum ex verbis institutionis huius sacrameti colligunt. Christus enim instituta Eucharistia, præcepit, accipite, manducate, bibite ex eo omnes, item hoc facite in meã commemorationem; quod non tantum conuenire vni, sed vtrique etiã speciei, colligitur ex D. Paulo, 1. Cor. 11. cum ait, quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabit, donec veniat. Adidũt etiã illa ex Ioan. 6. nisi manducaueritis, nisi biberitis, non habebitis vitam in vobis: quia in his exprimi videtur necessitas vtriusque speciei. Non obscure etiam Paulũ significare vsum vtriusque speciei apud Corinthios, & illum semper à veteri Ecclesia retentum: & si quando vniantũ, vt panis fiat mentio, per synedochẽ vtramque intelligi: cũ aliter proprie non intelligatur Eucharistia, quæ vtraque specie constat. ad hæc ferè reuocantur alia argumenta, quæ à plerisque congeruntur. Deinde ostendunt ex alterius speciei sumptione, nõ parè neque æqualem fructũ prouenire, & ideo vtramque populo administrandã esse, ne defraudetur fructu integro Eucharistiæ. Efficit enim in animã Eucharistia, quod cibus corporalis in corpus, potus etiã aliud efficit, vt hic sitim, ille famè sedat. Præterea, non minus est efficax Christus in sanguine suo sub vini forma, quã in corpore sub panis specie: & cũ sacramentũ gratiam conferat ex opere operato, erit suus effectus calicis, & augebit gratiã acceptam ex corpore in forma panis. quãuis enim sub quauis specie sit totus Christus, operatur tamen in vnaquaque secundum propriam eius significationẽ: quia sacramentũ noue legis confert gratiã, quã significat, quare vbi maior est & plenior significatio, necesse est pleniorẽ esse & maiorẽ effectum, alioquin inutiliter esset institutus sanguinis potus, sub vini specie. Hæc sunt aduersariorũ argumenta, contra receptam Ecclesiæ catholicæ consuetudinem, de administranda populo Eucharistia sub panis tantum figura.

2 Sed vt omnis hæc cõtrouersia apertius explicetur, ponenda sunt duo. vnũ de Ecclesiæ potestate in sacramentorũ administratio ne, salua eorũ substantia: alterũ est de vfu veteris Ecclesiæ in sumptione Eucharistiæ, sub

altera vel vtraque specie. De primò est hæc sententia Concilij Trident. sess. 21. c. 2. in Ecclesia semper fuit potestas, vt in sacramentorum dispensatione, salua eorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ sufficienti vtilitati, seu ipsorum sacramentorũ venerationi, pro rerũ, temporũ & locorum varietate, magis expedire iudicaret. quæ sententiã colligitur à Patribus ex illò 1. Cor. 4. sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ Dei, id est œconomos administrationis sacramentorum. qua potestate Apostolus in multis aliis, & in hoc sacramẽto, ordinatis nonnullis circa illius vsum, cetera inquit, 1. Cor. 11. cũ venero disponam. Causas verò, quibus adducitur Ecclesia ad vsum huius potestatis, expẽdam. Prima est necessitas, cui omnia iura cedunt. ex ea Christus in Sabbato curauit egrotos, Apostoli vellebant spicas, Dauid panes propositionis māducavit, cũ eorũ esus laicis esset interdictus. Sic olim sancitũ fuit Can. 50. Apost. vt trina mersione omnes baptizaretur: & deponitur Episcopus aut presbyter aliter baptizãs, vt professioni trium personarũ diuinitatis, trina mersio responderet. Vnde etiã Pelagius de conf. d. 4. c. multi sunt, ait esse Euangelicũ præceptum. & tamen D. Cypr. lib. 4. ep. 7. baptismum sola asperzione aquæ administratũ, ratũ habet, & id frequenti vfu Ecclesiæ probatũ & receptũ est, propter eos, qui vt personas, sic diuinitatẽ diuidebant. Toletan. 4. Can. 5. Gregor. lib. 1. epist. 4. ad Leandrum.

3 Altera causa est heresis, cũ enim rectã fidẽ profiteri oporteat, nõ solum verbis ad Ecclesiæ catholicæ sensum cõceptis, sed etiã factis, ne videretur Ecclesia factis externis cõuenire cũ hereticis, receptos ritus externos plerũque mutauit: ne sit Christi cõuentio cum Belial, aut lucis cũ tenebris, aut esse videatur. Sic Christus neglexit manuẽ lotionẽ ante prandium, & congressum peccatorũ non vitauit, vt factis duos pharisæorũ errores redargueret, quia existimabant se peccatorum consortio contaminari, & manuũ lotionẽ expiari. Paulus Galat. 2. arguit Petrum, quòd eo tempore, quo Iudæi vrgebant legis obseruantiam, vitaret ipse cibum & consortium Gentilium, & circuncisionem defenderet. propter tamen falsos fratres & hæreticos noluit Titum circũcidere, cũ alioqui Timotheũ circũcidi

Potestas Ecclesiæ in sacramentorum dispensatione, salua eorum substantia.

Roffen c. 3. cõtra cap. Babil. Tolerau in 171 dent. 11.

276. ar. 2.

3. p. q. 80. ar. 12.

Conc. Tolet. 12 c. 5. de cons. di. 2. c. Relatum.

Commen.in D. Tho. tert. part.

credi voluisset. Similiter, quoniam Tatiani Manichei & Priscilliani omnino a carnibus abstinebant, & die Dominico ieiunabant: & in Domini natiuitate Ecclesia prohibuit, ne quisquam his diebus ieiunaret: cū tamen prius plerique Christiani totam vitam à carnibus abstinerent, & semper ieiunarent, vt colliges ex D. August. Epist. 86. ad Casulanum. Tertia causa est periculum & scandalum. sic Apostoli principio nascentis Ecclesie Christianae, à sanguine suffocato & idolothytis abstinebāt. Moyses concessit Libellum repudij: Ezechias serpentem Aeneum, iussu prius Domini conflatum, comminuit: Paulus iuniores viduas nubere vult, quamuis dicat melius esse continere. Infinita sunt huius generis ab Ecclesia sancita & statuta. quare constat semper fuisse in Ecclesia potestatem ad disponendum externam sacramentorum administrationem, salua eorum substantia, vt est in omni repub. bene instituta potestas disponendi omnia, quæ pro ratione circumstantiarum magis expedire videntur.

De consuetudine veteris Ecclesie in communione alterius vel utriusque speciei.

4 Deinde accipiendum est, quæ nam fuerit consuetudo veteris Ecclesie de communione sub altera vel vtraque specie, ea vero colligenda est ex sacra scriptura, & probatis historiis. colligetur autē hæc sententia: vetus Ecclesia sensit semper, indifferenter esse alterius vel vtriusque speciei sumptionem, & neutram esse à Domino omnibus fidelibus præceptam cum exclusione alterius: & ideo interdum altera species, interdum vtraque fuit in vsu. primum ex his definitum est in Conc. Trident. sess. 21. cap. 1. cum asserit, ex nullis verbis Domini concludi posse, omnes fideles adstringi ad communionem sub vtraque specie: quia neque ex illis, hoc facite, neque ex illis Ioā. 6. nisi manducaueritis, nisi biberitis, non habebitis vitam in vobis: quamuis ex primo illud Lutherani concludant, ex secundo Calixtini: quæ omnia erunt manifesta in futura disputatione. nunc ostendamus alterum, quod proposuimus, de more & consuetudine veteris Ecclesie: quod erit sequentis doctrinæ accommodatum principium. asseritur autem eadem sess. 21. cap. 2. olim non infrequentem fuisse vtriusque speciei sumptionem & alterius tantum.

5 Primò igitur legimus, Christum, Luc.

ultimo, fregisse panem Cleophae & socio, paulò post resurrectionem, in Emaunte, & ex ea fractione agnitum Dominum à discipulis, quibus verbis significatur dispensatam à Domino Eucharistiam, in vna tantum panis specie, vt colligitur ex verbis contextus, & veterum Theologorum explicatione. ex verbis quidem Euangelij constat, omnem illam actionem Christi Eucharisticæ consecrationi simillimam fuisse. inquit enim Euangelista, accepit panem, benedixit, fregit, porrexit illis. in his autem verbis non fuisse vulgarem mensæ benedictionem, ex his colligitur. Primum, quia nusquam hunc morem benedicendi mensam à Christo Domino seruatum constat: cum tamen frequentissimè & inimicorum Iudeorum, & fidelium amicorum, sanctarumque sceminarum & discipulorum conuiujs interesset. Luc. 5. 7. 10. 14. 19. Ioann. 2. 12. 21. Marc. ultimo. apud Ioannem quidem & Marcum, cap. 6. vtriusque Euangelij in miraculum panum & piscium multiplicatorum, simili fere benedictione vsus est: sed in cōmuni mensæ benedictione nihil tale reperitur. Præterea, si benedictio mensæ esset, cum primum accumberet, fieri debuit indifferenter super omni cibo & potu proposito, idque more Iudaico à Patrefamilias, non à peregrino. itē non fuisset tam memorabile, vt ab Euangelista tam seriò narratum esset. Insuetata est etiam in medio cœnæ talis benedictio, & super panem tantum: inquit enim Lucas, factum est, dum recuberent, accepit in manus panem, & cum benedixisset, fregit solenniter, quod adeo proprium est actionis sacramentalis, præsertim apud Lucam, vt is non solum hoc loco, sed etiam in Actis Aposto. dispensationem huius sacramenti fractionem vocet. & Paulus 1. Cor. 11. panis quem frangimus, dixit. Accedit his, quod Dominus sua manu fractum panem presentibus distribuebat: quæ solet esse prærogatiua panis sacramentalis, cū cætera cibaria de mensa sumantur, vt obseruauit autor operis impert. in Matt. hom. 17. inter opera Chrysof.

6 Denique veteres benedictionem intelligunt sacramentalem consecrationem. Aug. lib. 3. de consens. Euang. c. 25. & in sermon. ser. 2. & 3. festi Paschalis, Epist. 59. ad Paulinum, & ipse Paulinus Epist. præcedenti. Beda ad eundem locum Lucæ: autor imperfecti, homil. citata, Theophil. vnde

Christus dispensat Eucharistiam sub specie panis tantum.

Fraçtio panis quid sit aduersariis. (Laud. Sanct. repet. 10. c. 1.)

Quæst. lxxx.

Beda colligit, neminem posse cognitionem Christi habere, nisi in corporis sui, hoc est Ecclesie vnitate, cuius hoc est sacramentum. & ideo mirum non est, tam multas sectas hodie summa cæcitate laborare, cum omnes hoc sacramentum repudient, in quo totius religionis lux & sensus continetur. faxit Deus, vt omnes rectè sentiamus, ne tandem pluribus reddatur Christus ignotus. Aduersariorum autem expositiones de fractione panis, neque cū phrasibus scripturæ, neque secum consentiunt. quidam accipiunt pro conuiuio, quidam pro tenui victu, quidam pro vulgari refectio- ne, quidam pro singulari Christi modo, quo nemo alius vteretur, in frangendo pane, & aliis distribuendo. Denique quidam volunt, fractionem panis esse elemosynam, & ideo discipulos ex fractione panis agnouisse Christum, quod propter misericordiam, quam in peregrinum conuiuio exceptum effecerant, ab ipso vicissim oculorum aperiuntur compensati sunt. quasi verò dubium esse possit, fractionem istam non fuisse actionem Cleophae, aut socij recipientis Dominum, sed ipsius Domini inuitati. videntur captasse occasionem huius fraudulentæ expositionis ex eo, quod Beda & alij laudent in his discipulis charitatem & hospitalitatem, cuius merito factum sit, vt Dominus se illis manifestauerit. quod fecit quidem, sed per corpus suum in sacramento exhibitum, vt iidem autores affirmant. Quod si dicat aduersarius, ex his non posse constanter concludi, Dominum sub vna tantum specie panis Eucharistiam dispensasse, quia in eadem mensa vinum consecrare potuit, licet id non legatur: ex testimonio enim negatè nihil efficitur: certè vinum non fuisse consecratum ex Euangelio constat, quia cum primum fractione panis cognitus est, statim euauit: & vbi sensus est adeò planus, figuræ & tropi admittendi non sunt, quasi nomine panis, per synecdochem intelligatur vtriusque speciei sacramentum.

Fraçtio panis in Act. Apost.

5 Idem etiam vsus Eucharistiæ sub vna panis specie colligitur ex Actis Apostolicis, cap. 2. 20. 27. inquit enim scriptura, primos illos Christianos perseuerantes in doctrina Apostolorum, communicasse in fractione panis & orationibus: idque potissimum vna Sabbathi, idest die Dominico, & noctu siue tempore antelucano, &

Artic. 12. 112

per domos. communicatio enim illa, vel est eadem cum fractione panis, vel est bonorum oblatio ad indigentium alimenta, olim fieri solita: vnde tractum est nomen & consuetudo offertorij. Fractionem vero panis fuisse Eucharistiæ dispensationem sub specie panis, multa ostendunt. primum, dies Dominicus, quo offerebatur sacrificium, & quo sicbat cæteris Christianorum ad frangendum panem. si enim cōmunis panis esset fractio illa panis, quid oporteret narrasse Lucam, primos Christianos solitos fuisse die Dominico vesci pane communi in priuatis domibus? idè amplius confirmant adiunctæ orationes, hoc est pro se, quas Aug. ep. ad Paulinum, 59. vult ex vsu Ecclesiastico propriè pertinere ad illud genus precum & votorum, quo Ecclesia in consecratione huius sacramenti vti solet. Deinde, si vsus D. Pauli in describenda Eucharistia consulamus, illa certè communicatio non potest, nisi de hoc sacramento intelligi: cum dicat D. Paulus, 1. Corint. 11. panis quem frangimus, nonne communicatio est corporis Christi? solitos autem fideles congregari die Dominico, testis est Iustinus Apol. 2. & Act. 21. legitur Paulum mansisse Troa de septem diebus, expectantem vnam Sabbathi, vt in ea multò ante lucem, fideles conuenirent in magno cœnaculo lampadibus copiosissime illustrato, ad frangendum panem, & institutionem mysteriorum fidei nostræ. Vnde D. August. Epist. 86. ad Casulanum, Paulus, inquit, hic frangebat panem in Dominica, sicut frangitur in sacramento corporis Christi. habuitque, & ante & post celebrata sacramenta, sermonem ad populum.

Cōuentus ante qui Christianorum antelucani, ad frangendum panem, & institutionem religionis.

6 Eiusdem consuetudinis testes sunt Tertul. in Apolog. c. 39. & lib. ad uxorem: minutius Felix in Octauio, Athenag. in legat. ad Antoninum. solebant etiam in eisdem antelucanis cœtibus, post Eucharistiæ sumptionem, commune cōuiuium infruere, quod deinceps agapis & charitatis nomen retinuit: quòd ad charitatem retinendam & agenda, plurimum valeret. id videtur significari Acto. 2. illis verbis, frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis. quamuis autè aliquàdo nomine panis frugalitas notetur, cum tamen additur ille circumstantiæ dici Dñici, precum, cōuentus fidelium,

Commen. in D. Tho. tert. part.

fideliū, certē non potest nisi ad Eucharistiā dispensationē, sub specie panis referri. fractio igitur panis, erit Eucharistiā in figura panis communicatio, cibus autē est communis. quamvis enim fractio panis ad totam actionem sacramentalem, quæ consecrationem & distributionem complectitur, referri videatur: propriē tamen distributionem, non confectionem significat. nec est, quod ex hac dispensatione sub vnica tantum specie, concludat aliquis, & tunc sacrificium sub vna tantum specie perficere, moris fuisse recepti: quoniam licet vtraque specie conficeretur, populo tamen sub vnica distributum significatur. Videtur etiam antiqui Patres sæpius pluribusque in locis, hoc sacramentum dispensasse, quàm confecisse; in tanto præsertim communicantium numero, & ministrorū paucitate, cum præter Apostolos nulli ferē sacerdotes essent, atque ideo in specie panis referuatum fuisse, & fractionem panis fuisse vel sacramenti tunc confecti, vel ante consecrati. vnde dimanasse videtur consuetudo Græcorū vtentium præsanctificatis, tēpore præsertim quadragesimæ. Ab antiquis autem, cum dicitur fractio panis, intelligitur corpus Christi sub vna tantum specie quia sacramentum retinet nomen rei consecrata.

7. Eiusdem sumptionis sub vna tantum specie, & sub vtraque indifferentis, plurima reperimus exempla in reliquis Ecclesiæ ætatibus, post Apostolorum tempora, vt constat salissimum esse, quod aduersarij fingūt, cōmunionis sub altera tantum specie mille primis Ecclesiæ annis, nullum monumentum extitisse: imò verò constabit, nusquam esse memoriæ proditum vbi hoc genus cōmunionis ab aliquo Ecclesiastico fuerit reprehensum, eo tantum nomine quod vnus speciei esset. Pro vnus cuiusque igitur Ecclesiæ, in qua aliquis veriaretur, more, pro personarum ac temporū ratione, vel altera, vel vtraque species commendatur: & idcirco harum variarum consuetudinum origines semper ignotæ fuerunt, nec ad certum aliquē autorem referri possunt. quod firmissimum argumentum est liberæ traditionis Apostolicæ, circa rem indifferentem, pro sapientia Ecclesiæ alterutro modo constituendam. Antiquorum igitur hæc indifferentia hoc primum modo colligatur. In omnibus penē Ecclesiis

veterum referuatum fuisse sacramentum, vel quia superesset aliquid extra sacrificiū ad fideliū communionem, obseruamus Can. 14. Concil. Nic. vel ad ægotantium & morientium viaticum: 13. Can. eiusdem, vel ad priuatam & domesticam communionem, cum plerique fideles sacramenti partem domi referuarent, præsertim tēpore persecutionis, cum Ecclesias turō adire non poterant, vt autor est Tertul. lib. de orat. & lib. 2. ad vxorem: Cypria, ferm. 5. de lapsi. Hieron. in Apol. pro libris suis contra Iouinianum, & permansit hic mos ad Bedæ tempora, vt constat ex eius lib. 4. histor. Anglorum, c. 24. referuatum etiam legimus Eucharistiā ab his qui solitariam vitā ab Ecclesiis & vrbibus remotissimam debebant, vt quando vellent, sumerent: vt inquit Basil. in Episto. ad Cæsaream Patriam, multos in Egipto sacramenti plurimum semper domi habuisse. Seruabatur etiam ad deferendum vt tutamen in periculis itinerum, terra marique faciendorum, vt colligitur ex historia Satyri fratris Ambrosij ab ipso Ambrosio descripta, & Tharsitij Martyris à Beda in Martyrologio ad 15. August. legimus etiam referuatum ad communionem publicam siue sacerdotū, siue laicorum, certis quibusdam ieiuniorū diebus, quibus ex more Ecclesiastico sacrificium peragi non solebat, & ideo neque consecrari: quia sacrificium est actus lætitiæ, & idcirco temporibus publici luctus non fiebat. Præterea de asseruatis Eucharistiæ particulis Matiscon. 2. Can. 6. & Euag. lib. 4. cap. 35. Niceph. lib. 17. cap. 25. Euseb. lib. 6. cap. 35. in quibus nulla est calicis mentio.

8. Vnde Græci in Quadragesima nō cōsecrabant, nisi duobus septimanæ diebus, Dominica & Sabbatho, reliquis diebus sumebant de præsanctificatis, & appellabatur liturgia proigiasmenon, præsanctificato rū, vt colligitur ex Can. 52. Constāt. Conc. Hierosolymitani etiam, teste Leone IX ad Michaelē Imper. Constantinop. si quid Eucharistiæ superfuerat, referuabant in pixide ad proximæ diei communionem. Latine insuper Ecclesiæ omnes, teste Innocētio I. Episto. ad Eugub. Episcopum, id ex apostolica traditione obseruant, ne illo biduo parasceues & Sabbathi Sancti, cum Apostoli in mœrore fuerunt, sacramenta celebrent: sed ex præsanctificatis communent,

Eucharistiæ referuatio ad varios fidelium usus.

Quest. lxxx. Art. 10. m. & 12. 113

dicent, quod in hunc vsq; diem seruari videmus. Asseruabatur etiam olim in Rom. Eccles. teste Euseb. lib. 5. hist. cap. 24. vt in symbolum pacis & communionis ecclesiasticæ, solēmniter transmitteretur externis Episcopis, & presbyteris catholicis; ad vrbem religionis iuuandæ causa venientibus. Deniq; ad cultum, ad solēmnies supplicationes, ad miraculorum & sanitatū operationes, ad abigēdos dæmones, alijsq; plurimis de causis; aliquot sæculis asseruatum Eucharistiā, omnium ecclesiarum monumenta testantur.

Laica communicatio & peregrinatio, olim sub specie tantum panis, Agathen. can. 1. & 5.

Referuatio Eucharistiæ in quâ specie.

9. Per se etiam indifferens est, nec quicquam interest, in qua specie asseruetur: apud Chrysost. in epist. priori ad Innocentium legimus asseruatum in Ecclesia Constantinop. in specie sanguinis: apud Hieronymum in epist. ad Rusticum, seruatum & gestatum in vtraque specie, cum ait, nihil illo ditius, qui corpus Domini in canistro vimineo, sanguinem portabat in vitro. narrat etiam Iustinus apol. 2. aliquid de pane & calice absentibus delatum. Frangebantur etiam olim particule sacramenti ad communicandum; vt de Serapione apud Euseb. lib. 6. c. 36. quod nisi de specie panis intelligi non potest. Sed asseruatio in vnica specie panis multo communior inuenitur, quæ ad sacramenti reuerentiam semper commodior visa est. siue enim domi diutius seruabatur, sicut in persecutione, siue ad longa itinera, siue ad vsum eremitarum; siue ad communionem Græcæ quadragesimalē, quæ quinq; continuis diebus ex præsanctificatis fiebat, non nisi in panis specie esse potuit: eum vinū modicum consecratum facillimè, vel estu, vel frigore, vel motione corrumpi, & variis ex causis effundi possit, nedū ad multos menses, quod eremite faciebāt, vel aliquot dies asseruari possit.

10. Deniq; mos ille Græcorum in quadragesima vtentium præsanctificatis in vna tantum specie panis, alijs autem diebus in vtraque, apertè conuincit indifferentiam cōmunionis sub altera, vel vtraque specie. Mos etiam Latinorum biduo illo hebdomadæ sanctæ vtentium præsanctificatis euincit, referuatum ab illis esse vnā tantum panis speciem, licet ad sacrificandum adiungant alteram. Idem confirmant Patrum testimonia citata, quæ vel exprimunt solum corpus referuatum, vel

necessariò de eo tantum intelligi possunt, vt ostendit à D. Hieron. quod asseruaretur à fidelibus domi, dicitur corpus Christi: à Cypriano, dicitur sanctum Domini in arca: ab Ambrosio, quod circumferebatur à Satyro fratre, dicitur inuolui in orario, & ad collum alligari: à Beda, quod portabatur à Tharsytio martyre, sic dicitur componi in eius veste, vt reperiri ab ethnicis non potuerit: quæ omnia & alia plerāq; intelligi non possunt, nisi de specie panis. Obseruamus etiam in primitiua Ecclesia tantam fuisse libertatem & indifferentiam in vsu specierum, vt cum propter ariditatem oris, aut imbecillitatem, ab his, qui in extremis erant, Eucharistia sicca percipi, aut de glutiri non potuerit, tum madefacta, vel communi vino, vel consecrato, ori infunderetur, vel admodū offulæ perciperetur: sic enim concil. Carthagineñ. 4. c. 76. præcipit ori ægotantis infundi Eucharistiā, Tolet. 11. c. 11. talibus haustum sacri calicis ad salutem sufficere definit. Difficile autē est diiudicare in antiquitate, an hæc infusa, quæ legitur Eucharistia, sit species sanguinis, vel panis potius infuso aliquo externo liquore, vel vino consecrato, vt cōmodius perciperetur: sed quicquid sit, satis est non fuisse vtranque speciem sub specie cibi & potus: quā vt vrgent aduersarij, vt necessariam ex diuino Domini præcepto: præsertim, cum madeferet non propter alterius speciei necessitatem, sed propter deglutitiē commoditatem: sit accipiendum est, quod legimus apud Euseb. lib. 6. c. 44. Serapioni seni parum Eucharistiæ transfusum, vel infusum, puer, qui detulit, præbere; vt ori eius infusisset: quibusdā enim species panis madefacta cōcedebatur, alijs sanguis referuatus est propter huiusmodi deglutitiē difficultatem. sic etiam intelligimus, quod narrat Prosper. lib. 4. prædict. dimid. temp. c. 6. Eucharistiā tinctam in ecclesia Carthagineñ. datam puella demoniacæ, cuius guttur ira obsederat Satan, vt 82. dies corpore sano & valido, nihil omnino deglutire potuerit: vbi etiam appellatur eadem Eucharistia tincta, pars sacrificij, & salutari calice admoto per pontificē, puella transfusiuit sacramentum, quod ad vultu ore gestabat.

11. Ex quibus omnibus constat, in antiquitate indifferens & liberam fuisse, magnam vel parvam sacramenti partem, vnā vel

De Eucharistia madefacta.

In sumptione Eucharistiæ, quædam vetera abrogata.

Alterius speciei sumptio indifferens fuit antiquis.

Commentum D. Thom. tert. part.

vel alteram; simul vel seorsum, mixtim vel separatim species sacramentales sumere, in orientali, vel occidentali Ecclesia, cum ex utraque exempla produxerimus, siue conferret Eucharistiam & administraret presbyter, diaconus, laicus, aut foemina sibi, aut aliis, vel etiam puer defereus, quod tamen postea abrogatum est, ut constat ex Remensi conc. de cons. d. 2. c. peruenit in Cæsaraugustano etiam decretum est, ne aliquis extra ecclesiam à seipso sumenda deferat Eucharistiam, ut prius in usu fuerat. similiter hodie non valentibus siccam Eucharistiam deglutire, non madefit à ministrante, sed infusa ori aqua, aut vino, siccam Eucharistiam prius sumptam madeficit, ut commodius deglutiri possit.

Publica antiquitatis communio sub una tantum specie.

12. Leuia sunt, quæ aduersarij ad hæc antiquitatis testimonia respondent, se non posse diffiteri, quin aliquando communio sacra peracta sit vnica tantum specie, sed in extraordinariis communionibus, ut in priuatis edibus, in mari, in cryptis, in filiis: at publicè in ecclesiis, id vnquam factum fuisse pernegat; & ideo hoc sacramentum à Græcis mylteria pluraliter dici, quod duplici tantum specie eius usus ordinarius consistere debeat. Sed certè his respondere potest verbis D. Hieron. in apolog. contra Iouinianum, an alius in publico, alius in domo Christus est? quod in ecclesia non licet, nec domi licebit, sacramenta enim, quæ olim Apostoli per domos administrabant, non fuerunt alia, quam quæ postea in ecclesiis publicè dispensata sunt. diuini etiam præcepti obligatio eadem manet priuatim & publicè: aut oportet saltem huius discriminis expressionem factam esse ab ipsomet præcepti autore Deo, vel scripto, vel traditione. sic videmus iuris diuini esse materiam & formam sacramenti, & proinde nihil de his publicè, aut priuatim mutare licet. quare cum Christus non destinauerit aliud sacramentum priuato, aliud publico vsui, constat hanc responsionem aduersarij fingi, sine vlla probabili ratione, si sibi ipsis velint constare, assertentes diuino præcepto omnes fideles teneri ad sumptionem vtriusque speciei. hoc autem sacramentum pluraliter dicitur mylteria, etiam de altera specie, quia continet Christum, in quo est omnis thesaurus scientiæ & mysteriorum Dei. & in hoc sacramento conficiendo, plura miracula sunt, ut transubstantiatio, existentia Christi

sibi subiacentibus sacramentalibus, Christus ut cibus & potus, & alia his coniuncta. Præterea, antiquitatis plurima sunt exempla de communione ordinaria & publica sub altera specie. Vnum est quod ex Prospero retulimus. id enim factum dicit in ecclesia Carthagen. in publico conuentu, in ecclesia S. Stephani in matutino & summo sacrificio: in eo tamen exemplo primum communi more, puellæ data est Eucharistia in specie panis: sed postea propter imminentem necessitatem transgredienti, pontifex dicitur adiuuasse calicem salutarem. Alterum exemplum est Cypriani, ferm. de lapsis, ubi refert, in suæ vrbs publica ecclesia solum sanguinem administratum, seipso præsentem. ex eodem loco, & aliorum monumentis constat, in ecclesiis per Africam diutissime infantibus administratam Eucharistiam: & manifestum videtur esse, non alia quàm sanguinis specie administrari potuisse.

13. Hic rursus hæretici tergiversantur, id infantibus concessum fuisse, non autem toti populo: quasi verò ex hoc publico vsu non concludatur, quid licitum fuerit in huius sacramenti administratione. videtur etiam manifestum plures ecclesias vna tantum specie olim publicè communicasse; & ea panis, ut colligitur de Anglicana ex Beda lib. 2. histor. Angl. c. 5. de Constanti-nopolitana ex Sozomeno lib. 8. c. 5. & Niceph. lib. 13. c. 7. hist. ecclesiast. in communione mulieris sectæ Macedonianæ. Guilielmus Abbas idem factum esse insinuat lib. 1. de vita Bernardi in monasterio Clauallensi. Quod etiam ratione colligere licet manifesto: quatenim fieri potuit, ut omnes commodè sub specie vini communicarent in vna vrbe amplissima? cum ferè non esset, nisi vna ecclesia, & in ea penè non nisi vnum sacrum, ut placet etiam aduersariis: qui priuatas, seu minores missas, in primitiua Ecclesia non agnoscerunt: præsertim cum fuerit ingens communicantium numerus, & communicationis ad singula sacra quotidianus ferè & frequentissimus usus: quo modo igitur vna consecratione tanta sanguinis copia efficeretur, quæ posset numerosæ plebi sufficere? & quo vase debuit consecrari? certè in omni historia ecclesiastica, non nisi ex calice manibus tractabili, vnde & bibi honeste posset, vnam quam confectum sanguinem legitimus, neque

Quest. lxxx. Art. 10. 11. & 12. 14

neque enim decuit, neque licuit, neque institutioni Christi, aut mori ecclesiastico congruebat, ut ex doliis, aut aliis similibus vasis vinaris conficeretur.

Calices antiqui

14. Superfunt adhuc in quibusdam Germaniæ monasteriis, primorum eius gentis Apostolorum calices valde parui, ex quibus aliquot millia hominum, vel tantillum degustare non poterant. Calices etiam aurei & argentei à Constantino ecclesiæ donati, pendebant singuli libram vnã; ut ex vita S. Siluestri apud Damasum constat, pocula certè valde minuta, & ad ingentem multitudinem communicandam, omninò inepta. neque solebant duo, aut plura pocula consecranda in vno altari collocari, quod acceperimus, cum id Christi institutioni & verbis non conueniat. Et cum id primum alicubi fieri ceptum est, à Gregorio III. epistola ad Bonifacium, ut Christi exemplo, repugnans, qui vnum tantum calicem accepit, castigatum & reprehensum est. multo minus licuit bis in vno sacro consecrare, ut ita priori calice exhausto, nouus propinaretur. Denique nos non assequimur, neque hæretici ostendere possunt, quo modo religione nostra amplificata, in maximis parochiis, populus vniuersus, festis præsertim solemnibus, ut Paschatis, in quibus ex præcepto maiores ad communicandum conuentus fiebant, potuerit commodè ex sanguine communicare: cum præsertim Innocent. III. cap. ex parte, de celebrat. miss. dicat, decens non esse, tantum sanguinem conficere, ut vel in vno amplo monasterio, qui libet religiosus de mero calice bibat. Adhuc tamen, quid aduersarij pondere testimoniorum & rationum victi, liberè comminiscantur, dicam. calices, inquit, licet tam parui essent, & in singulis altaribus singuli, nec repeti consecratio in eodem sacro posset, hac ratione omnibus satis esse potuerunt, si semel euacuatum poculum, iterum, & tertio & ita deinceps impleretur. nec opus esse ut vinum secundo infusum consecraretur, quia omne vinum eo ipso, quod in cena dominica sumitur, verbo Domini in eius sanguinem, consecratum sit. sic illi. Sed hæc responsio ipsa sui absurditate resellitur: & ex præcedenti doctrina de consecratione & transubstantiatione exactè reicitur: cum ostensum sit ex verbo Domini hoc sacra-

Aduersarij non consecrant, sed ipso vsu volunt perfici consecrationem.

mentum consecratione perfici, id est, dominicorum verborum ad ipsa clementia applicatione, vsu autem & sumptionem sacramento sic confecto extrinsecus omnino accidere.

15. Obiiciunt tandem decretum Gelasij, ex epistola ad Maioricum & Ioannem Episcopos, relatum de consecratione d. 2. his verbis: comperimus quosdam sumpta tantum modo corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstinere, qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdemque mysterij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire. hæc tenet decretum. D. Thomas respondet intelligi hoc de solis sacerdotibus conficientibus, iuxta illud concilij Tolet. 12. quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? putatque sacerdotem teneri ad sumptionem sacramenti sub vtraque specie, non autem alium. quo etiam sensu Gratianus idem decretum cum hac inscriptione proposuit: corpus Christi sine sanguine sacerdos non debet accipere. Sed recentiores, causas huius decreti, ex antiquitate inuestigantes, sic respondent, decretum factum esse contra sectatores Manichæorum Priscillianistas, qui tunc passim vigeabant per Africam, Hispaniam; & reliquas vicinas prouincias. hi autem, autore D. Augustino hæresi 46. cum execrarentur vinum, & ab eo in vniuersum abstinere, tantquam à felle principis tenebrarum; ne dum in vsu religionis & sacramenti admitterent, & ideo à pastoribus & populo notati essent, quod poculum dominicum recusarent, non solum in perceptione, sed etiam in sacrificio, si qui sacerdotes essent, cum adhuc frequens esset & libera populo sanguinis perceptio, iubentur à pontifice, aut integra sacramenta sumere, aut nullam eorum partem attingere. Ut intelligatur, hic eos tantum damnari, qui ex hac hæresi & superstitione calice abstinerunt: non autem eos, qui nulla falsa persuasione imbuti, ad maiorem sacramenti honorem ab eodem abstinerebant. illi in vniuersum calicem in hoc mysterio damnabant, quem tamen Christus instituit: catholici vtramque speciem agnoscunt, & in vtraque Christum adorant: sed pro-

Gelasij decretum de cons. d. 2. c. comperimus extrinsecus.

3. p. 7. 80. art. 12. ad 1. can. 5. Tol. 12.

Comment. in D. Tho. tert. par. 9

temporum ratione, & ecclesie præscriptione, vel altera, vel vtramq; religiose & pacifice sumunt. Voluit itaq; Gelasius omnem populum Christianum vtramq; speciem sumere, vt ea ratione impij illi & superstitioni Abstemij discernentur, & pro Manichæis damnarentur. hæc etiam est expressa Leonis I. contra eosdem sententia ferm. 4. de quadragesima. est etiam in eos ad huc in Hispania perseverantes canon. i. cõcilij I I I. Braccaren.

Manichæi & Priscillianistæ superstitiosi Abstemii.

16 Neque verò hoc nouum est in Ecclesia catholica, sed in multis alijs receptum, vt quæ per se licita sunt, fiant ex prohibitione propter coniunctum aliquando errorem illicita: & ideò damnantur multa à Patribus, non quòd fiant, sed quia ex superstitione, aut hæresi fiant. sic olim licebat, vt ostendimus, intinctam Eucharistiã sumere, postea prohibitam legimus eod. can. i. propter Priscillianistas, qui vt vitaret ex sua hæresi vinum, intinctam Eucharistiã sumebant. & rectè quidem, ne sacramentum, quod vnitatis & pacis symbolum est, dissidij & perturbationis, propter quorundam superstitionem, occasio sit. Ostendimus apud antiquos indifferentem, & liberam fuisse alterius, vel vtriusque speciei sumptionem, pro consuetudine cuiusque ecclesie: tempore etiam D. Thomæ in multis ecclesijs vna, in alijs vtraq; communicatum esse ipse testis est 3. p. q. 80. ar. 12. his verbis, prouidè in quibusdam ecclesijs obseruatur, vt populo sanguis sumendus non detur, sed solum à sacerdote sumatur. perfectio enim huius sacramenti, vt inquit, eod. art. ad. 2. non est in vsu fidelium, sed in consecratione materia: & ideò nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrumq;: & quia in ipsa consecratione est repræsentatio dominicæ passionis, ideò non debet corpus sine sanguine consecrari: & quia hunc sacerdos sumit & offert in persona omnium, non sequitur aliquod detrimentum, præsertim cum sub quauis specie totus Christus contineatur. deinde post tempora D. Thomæ, consuetudine immemorabili, cuius nullus autor extat, confirmatus est alterius speciei tantũ vsus, longè ante Basiliensè & Constantien. Concilia, vt ex decretis latinorum constat.

17 Tempore autem horum Conciliorũ,

vnius speciei sumptio coarctata est repræsentatio à Vvicleffo, Hieronymo Pragenfi, & Hullo, vel à Petro Dresensi, & Iacobello, vt scribit Aeneas Silvius de Origine Bohemorum. sed hi omnes damnati sunt in Basilien. sess. 30. in Constantien. sess. 13. & propter eundem errorem renouatum Lutherus, Calvinus, & cæteri similes, in conc. Trident. sess. 13. c. 2. Confirmauimus hæcenus duo illa, quæ in explicatione huius controuersiæ posuimus firma esse oportere, Ecclesie potestatem in dispensatione sacramentorum salua eorum substantia: & vsum vnius, vel duplicis speciei indifferentem & liberum fuisse in tota antiquitate, vt nunquam ecclesia senserit, alterutrã esse à Domino præceptam. Oportebit etiam hic meminisse expositionis supra à nobis propositæ in 6. c. Ioannis, cum responderemus ad obiectiones contra realem Christi præsentiam in hoc sacramento. Ad explicationem propositæ controuersiæ, his statutis, ponamus, more nostro, quasdam conclusiones. Prima sit, sacerdos sacrificans, & conficiens hoc sacramentum, iure diuino tenetur vtramq; speciem panis & vini consecrare & sumere: non sacrificans autem sacerdos, alij clerici & laici non tenentur eodem iure diuino sumere vnquam vtramque speciem: sed positiuo & ecclesiastico tenentur seruare ritum suæ ecclesie, nempe, vt in Ecclesia catholica receptum est, sub vna tantum specie panis Eucharistiã sumere. Prior pars huius sententiæ, de communionem sacerdotis sacrificantis confirmatur ex verbis Domini instituentis hoc sacramentum: inquit enim, hoc facite in meam commemorationem: quibus verbis ex recepta patrum interpretatione dedit ipsis Apostolis potestatem similiter offerendi & consecrandi, atque ipse obtulit & consecrauit. referunt autem Euangelistæ & D. Paulus, se ipsum sub vtraq; specie panis & vini obtulisse & consecrasse: & ipsis consecratum manducandum & bibendum dedisse: & quia omnibus sacerdotibus eadem datur offerendi & consecrandi potestas, omnes sanè eodem diuino præcepto sub vtraq; specie offerre & consecrare tenentur. Sic can. 9. Apost. præceptum est, vt facta oblatione, presbyter communicet: si milititer Tolet. 12. c. 5. iuxta illud. 1. Cor. 10. nõne qui edunt hostias, participes sunt altaris. idem potest etiam confirmari ex Basilien.

Hæresis contra sumptionem vnius speciei.

Prima conclusio

Sacerdos conficiens hoc sacramentum vtramque speciem sumere tenetur.

Quest. lxxx.

lien. sess. 30. Constantien. sess. 13. Trid. sess. 21. c. 1. vbi definitur laicos & clericos non conficientes, non adstringi iure diuino ad sumptionem vtriusque speciei. Videtur enim innuere, clericos conficientes eodem iure teneri ad vtramq; speciem sumendam. 18 Accedit his ratio D. Thomæ theologica, quæ sic concludi potest: perfectio huius sacramenti consistit in vtraque specie: quia sic est institutum, & tunc perficitur, cum suæ institutioni consentit, cum inde habeat vim suam & substantiam: sed sacerdotibus conuenit sacramenti perfectio: quia debent esse institutioni conformes: sacerdotum igitur est propria vtraque species, non tantum, vt offerant in memoriam passionis Christi, sed vt oblata percipiant, cum oporteat eos esse altaris participes. Tota hæc argumentatio institutione Christi nititur, quare & iure diuino, ad quod institutio pertinet. Scio quibusdam theologis olim visum esse, non esse iuris diuini consecrationem & sumptionem calicis, etiam sacerdoti offerenti, vt Alexand. Aleñ, in cõpendio theologiæ, quem sequitur Biel in canon. lect. 53. & Alberto Magno, quem sequitur Adrianus q. 6. de Eucharistia: quia altera tantum specie panis recolitur & significatur passio Domini, & ad id tantum teneri sacerdotes conficientes hoc sacramentum. eosdem sequuntur alij recentiores. Osius & Hessels de communionem sub altera specie meminerunt sententiæ Alberti improbat. Claud. sanct. de Euch. repet. 10. c. 3. Guilel. Alan. de Euch. sacramento c. 45. licet non audeat asseuerare. Adde tes se moueri exemplis Christi & Apostolorum, quos consecrasse vnam tantum speciem, & Luc. 24. & in Actis, nihil vetat, & factò Innocentij III. quem Raph. Volaterr. refert dispensasse cum Noruegis, vt panem tantum consecrarent, quia ob nimium frigus, vinum neq; apud se natum habent, neque aliunde allatum ab accedine liberare possunt. Confirmant etiam ex eo, quòd apud nos sine vini specie verè fit, licet non ritè sacramentum: vt si sacerdos ex inauertentia aquam in calice pro vino posuerit, aut si graui errore putet se calicem consecrasse, quem non consecrarit: aut si repererit aquam pro vino in calice, cum vinum ad complendum calicem & sacrificiũ nullo modo haberi possit, quæ omnia sæpè accidere possunt. Hæc tamen senten-

Art. 10. 11. & 12. 115

tia nobis non probatur, neque dispensationis; hæc historia certa videtur: neque Christi & Apostolorum exemplum conuincit: quia Christus legibus ordinariis de administratione sacramentorum, non obligauit se ipsum: & Apostoli, suggerente Spiritu sancto, potuerunt efficere, quod nobis non licet, contra legem communem, & præceptum, ecclesiastica cõsuetudine receptum de consecranda simul vtraque specie. Sic enim plerisq; etiam videtur, Apostolos ex quadam dispensatione, in nomine tantum Christi baptizasse, sine aliarum personarum expressione, quòd tamen nobis nullo modo licet. sic apud Indos occidentales, nunquam permissum est, sacrificium confici sine calicis consecratione, licet in ea regione nullum esset vinum. ex his autem, quæ non rectè fiunt, non licet argumentum firmum ducere: esset enim tunc imperfectum sacrificium quantum ad modum institutum à Christo, licet res oblata Christus esset eadem sub altera tantum specie, cum vnius speciei consecratio, nõ pendeat ab alterius consecratione.

19 Altera p. conclusionis de laicorum & clericorum non conficientium communionem sub altera tantum specie, expressè definita est eisdem concilijs, & à nobis supra praxi & vsu Ecclesie omninò confirmata. Teneri autem vnumquemq; suæ ecclesie ritum seruare in sacramenti administratione, & receptione constat, quia aliter pax Ecclesie perturbaretur. si quis autè voluerit contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei, vt inquit D. Paulus. sic de fermentato & azimo vltima sess. cõcilij Florentini, vt ecclesia vnaqueq; suam consuetudinem retineat. Ecclesiam autem ex iustissimis causis sustulisse illam veterum indifferentiam in communionem vnius, vel duplicis speciei, confirmata secunda conclusione, commodius explicabitur, quoniam ex vtraq; deducendæ sunt illæ causæ.

20 Sit ergo secunda conclusio. sacramenti æqualis est gratia per se in sumptione alterius, atque vtriusque speciei. Per se intelligo ex opere operato sacramenti, posita æquali & sufficienti dispositione subiecti: quæ autem gratia prouenit ex maiori subiecti dispositione, ea non est sacramenti per se, quia neque ex opere operato, sed ex opere operantis. Quamuis autem plus

Comment. In D. Thom. tert. part.

Ex sumptione
vnius tantum
speciei populus
non priuatur
gratia ad salu-
tam necessaria.

gratiae consequeretur ab vtraq; quam ab altera specie, nō tamē esset iusta querimonia plebis de altera specie denegata: quia ex illa vnica specie non defraudatur gratia sufficiens & necessaria ad salutē, praesertim cum hoc quicquid esset abundantioris gratiae, cōpensaretur reuerentia quadam Christo & sacramento inde exhibita: quia id quod fit in bonū superioris, nūquam cedit in iniuriam inferioris. vt Ecclesia non finit hoc sacramentum conferri homini patienti vomitū, vnde fit vt hac sacramenti gratia sepē priuetur: id tamē non est vnquam ab aliquo Christiano reprehensum, quia cedit in honorem sacramēti & Christi, quod homini Christiano defuit. Quare sapientissimē Concil. Trid. sess. 21. c. 1. definiuit, dubitari non posse salua fide, quin alterius speciei communicatio ad salutē sufficiat, & apertius c. 3. nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui vnam speciem solā accipiunt. idq; confirmat ex verbis Domini, qui Ioan. 6. vt dixit de vtraque specie, nisi manducaueritis carnē & biberitis sanguinem, nō habebitis vitam, (hoc est gratiam, per quā anima viuit Deo): ita dixit de altera specie, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in aeternū. rursus, qui dixit, qui māducat meam carnē, & bibit meum sanguinē, habet vitam aeternam, dixit etiam de solo pane, panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita. deniq; qui dixit, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo, dixit nihilominus de vno, qui manducat hunc panem viuet in aeternum.

21 Hæc autē verba huius capitis de hoc sacramento intelligenda esse, supra ostēdi, cum responderem ad obiectiones contra realem Christi praesentiam in hoc sacramento, & apud aduersarios plurimum vrgentes communionem sub vtraque specie ex eodē c. 6. magnam vim habere debent, si sibi constare velint. Sed nunc illud alterum, quod sancta synodus tacuit, & nos tamen hac secunda conclusione comprehendimus, confirmandum est, æqualem nempē gratiam conferri vna atque vtraque specie, ne plebs, aduersariorum suāsū, male secum agi putet, si vlla commoditate spiritali ex diuiso sacramento priuatur. Argumentum est huiusmodi, sacramenta nouæ legis semper significando efficiunt, tantumq; efficiunt quantum si-

Aequalis gratia ex sumptione alterius, atque vtriusque speciei.

gnificant: sed idem & totum, panis specie, atque vini significatur, & in quauis, quod in vtraq; licet expressius in vtraque, quam in vna: idem est ergo vtriusque effectus, æqualis gratia. Tota enim resectio spiritalis, vel cibo, vel potu distinctē representatur, licet expressius in vtraq; specie exprimat: neque eo maior est gratia, quo est significatio expressior: quia sacramenta cōferunt gratiam, quam significant ex institutione Christi, & non maiorem ex significatione manifestiori: vt constat ex baptismo, cuius equalis est gratia perse, siue fiat trina, siue simplici mersione, fluminis, fontis, aut aquę perfusione, & tamē expressior est significatio in trina, quā in simplici, fluminis quā aquę perfusione. alioquin quo aliquis esset acutior & doctior ad rerū similitudines percipiendas, eo maiorem gratiā signis sacramentalibus perciperet. sed in Eucharistia idem apertē sic ostenditur. Triapræcipuē præter corpus Christi & sanguinē in hoc sacramento representantur, commemoratio mortis Dominicę, vnio fidelium inter se & cū Christo, animarum resectio, atq; nutritio: hæc autē omnia vna tantū specie representari ex Euangelio deducitur. Lucas enim Euāgelista ad primā solam speciem mortis suę memoriā instituisse narrat, hoc est, inquit, corpus meū, quod pro vobis datur, hoc facite in meam cōmemorationē. & Paul. 1. Cor. 10. vtriq; parti separatim passionis significationē adiūgit: & c. 10 ex vnus panis participatione, fideles vnū corpus fieri cū Christo docet, quę erat secūda significatio: calicis ad eā rem, nec in nostra vulgata editione, nec in plerisque aliis, vlla mētionē habita. Nā illud c. 10. mortem Dñi annuntiare, debet separatim referri ad manducationē panis, & potū calicis Domini. Et in dominica ratione, constat pane omne alimentū & totam corporis resectionē significari: quod in hoc sacramento ad tertiam illam significationē pertinet. & vnaqueq; species quatenus effecta ex diuersis cōiunctis, panis ex granis, & vinum ex vuis, vnionē populi fidelis cū Christo significat. In vet. etiā test. totum hoc sacramentum sæpissimē vna tantum similitudine adumbratum est, vt manę, panum propositionis, agni Paschalis, panis Elię, duplici autē panis & vini oblato à Melchisedech. Vt igitur particula quauis sacrificij olim oblato, reddebatur quisque totius sacrificij etiam

1.
Sacramenti maior & apertior significatio non confert maiore sacramenti effectum.

2.

3a

Quæst. lxxx.

Art. 10. 11. & 12. 116

etiam ex variis rebus constantis particeps: vt inquit Paulus eod. c. 10. sic nostræ Eucharistię & perfectissimi sacrificij, qui alteram tantum illius speciem sumit, sicuti de manna dictum est Exod. 16. qui plus parauerat, non habuit amplius, neque qui minus, plus reperit. idem videtur significare Cyprianus lib. de cœna his verbis, potus & elus ad eandem rationem pertinent, quibus sicut corporea nutritur substantia & viuit, ita vita spiritus hoc proprio alimento nutritur. Denique si Christus idem in vna atque in duplici specie offertur, licet expressius in duplici, modus oblationis in cruce representetur: erit sane idem effectus summentis vnam speciem, atq; duas: quia eundem recipit oblatione vnica representatū. 22 Hæc dicta sunt, si signa solū in hoc sacramento considerentur: eadē vero aperta confirmantur, si res ipsa contenta consideretur, hoc est Christus Dominus, diuinitate, anima, corpore, & sanguine, ac ceteris partibus integer & viuus, sub quauis specie existens, vt supra ostensum est: quare si hæc omnia, neque re, neque operatione à quauis specie separantur, sequitur planē eundem esse effectum sumptionis Christi in vna, atque in vtraq; specie. Neque verò si vt sacramēto, ita re vera separata essent, vel sic variam gratiam producerent: siquidem, nec in cruce aliā vim habuit meriti, aut satisfactiois, aut efficiētiae corpus mortuum, aliam sanguis effusus, cum vtrumq; esset diuinitati hypostaticē coniunctum. Neque enim, vt aduersarij fingunt, ea sola in hoc sacramento operantur, quæ adfunt ex vi sacramenti & virtute verborum dictō, & nihil efficiunt, quæ adfunt per concomitantiam: quia Dominus contrarium affirmat Ioan. 6. tribuens plus spiritui, quē dicit viuificare in hoc sacramento, quā carnem, cum ait, spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquam: cum tamen spiritus adit per concomitantiam, siue diuinitatem, siue animam significet: caro verò ex vi sacramenti, quam sine spiritu ad gratiam sacramenti nihil conferre denuntiet. Idem etiam constat ex decretali epistola Ephesini Concilij contra Nestorium, quæ docent plurimum interesse ad vim sacramenti vt fideles confiteantur, corpus existens in sacramento esse vnium verbo, & non esse meri hominis carnem: at si ea, quę per concomitantiam adfunt, nihil effice-

rent, cuius hominis corpus, aut sanguis esset nihil, referret. Denique omnes veteres Theologi metiuntur effectus & fructus huius sacramenti potius ex cōcomitantibus, quā ex ipso corpore & sanguine, in quibus ratio sacramenti propriē existit: Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 23. corpus hoc, inquit, non est Petri, aut Pauli, aut ceterorum, sed ipsius vitæ; Saluatoris nostri Iesus: & hoc corpus viuificat, quia in ipso plenitudo diuinitatis inhabitat. quamuis enim corpus & sanguis immediatē & directō hęc existant sacramentaliter: tamen actūs, operationes & effectus sunt personæ diuinæ, quæ corpore vt instrumento coniuncto, & specie sacramenti vt separato, ad effectum sacramenti vtitur.

23 Vnde si aliquis obiiciat, operari quidem personam verbi per species sacramentales instrumentaliter, & cum vnaqueque propriē habeat rationem sacramenti, erit etiā cuiusq; proprius effectus, & idē maior vtriusq;, quā vnus tantum speciei: alioquin inaniter sacerdotes posteriorē speciem sumerent, cum ex priori totum effectum consequuntur: respondēdum erit, illas quidem esse sacramentum, sed vnā cum re cōtenta gratiam conferre, & cum hæc denique ex Christo contento, repetitione signi & speciei, non datur noua gratia: quia in duabus speciebus non sunt duo sacramēta, sed in vtraque vnū integrum & completū. Quum autem à sacerdote nō compleatur actio sacramentalis & sumptio, nisi in posteriori specie percepta, tunc videtur conferri effectus sacramenti, licet quidam affirmant in priori, & possit contingere in posteriori, si in priori fortassis non erat suscipientis accommodata præparatio: sed hoc ex accidenti euenire potest, perse vero effectus sacramenti est in completa actione sacramentali: sicuti cum vnus speciei sumptione completur, statim sacramenti effectus consequitur. simile est, cum trina mersione, vel vnica tantum, sacramentum baptismi perficitur. Quin etiā Christus in plurimis operibus nunc vno tantū, nunc pluribus instrumentis vsus est: Lazarū voce tantū excitauit à mortuis Ioan. 11. verbo & tactu filiam Iairi Marc. 5. & Lucæ 8. cæco restituit visum spūto & luto Ioan. 9. aliis alio modo. sic igitur eadem actione sacramentali, licet duobus signis completa, idem est gratiæ effectus, atque vno tantum: sacramenta

Sacerdos ex duplici specie æqualem gratiam quando percipiat.

ramenta vero integra repetita augent, aut renouant gratiam.

24 Quare concludamus in diuersis sacramentis esse diuersa signa formaliter & materialiter: quia, & res, & significatio diuersa sunt, & ideo representantur & efficiuntur diuersi gratiæ effectus. in Eucharistia autem sunt diuersa signa materialiter non formaliter, quia vnumquodque representat Christum pro nobis oblatum, & perfectam refectionem nostri. Quin etiam sancta scriptura eadem effecta tribuit corpori & sanguini Christi. dicitur enim Christus peccata nostra tulisse super lignum in corpore suo: dicitur sanati liuore corporis eius: dicitur vulneratus in corpore propter iniquitates nostras: attritus propter scelera nostra: dicitur etiam lauisse nos in sanguine suo à peccatis: dicitur sanguis eius emundare conscientiam nostram: erit igitur eundem effectus corporis sub vna specie panis, & sanguinis sub specie vini, siquidem idem tribuitur vnicuique, perse. Præterea, in effectu spirituali, non differunt cibus & potus, odoratus, tactus, vt Euangelij prædicatio dicitur à D. Paulo potus, odor, fulgor, lumen: & sapiens nunc vocat sapientiã panem, cum ait, cibauit illum pane vitæ & intellectu: nunc præterea aquam, subiungens, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum: vt obseruauit D. Aug. tract. 99. in Ioãnem. rectè igitur externa signa cibi & potus in hoc sacramento ad eundem effectum spiritualement significandum accommodantur. Denique vt in vet. lege pluribus signis eadem populi ex Ægypto liberatio representata est, vt phasæ, oblatione primitiarum & esu: sic etiam Christus Dominus, duo signa eiusdem redemptionis factæ in cruce, in hoc sacramento instituit, ad eundem omnino & æqualem effectum, sumptione alterius participandum. sic D. Aug. lib. 20. contra Faust. c. 18. inquit, Christianos sacrificij, quod in cruce Christi obtulit, memoriã celebrare sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi. & Concil. Ephes. in ep. ad Nestor. annuntiantes mortem vnigeniti filij Dei incruentam celebramus in ecclesijs sacrificij seruitutem, & sic ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes effecti pretiosij corporis & sanguinis Christi.

25 Hęc igitur omnia que diximus, & adhuc multò plura atque grauiora Ecclesia

Dei animaduertens: sciens verum sacramentum alterutra specie percipi, & integrum Christum sub quauis particula existere, idē vtroque signo significari, non maiorem gratiam ex vtraque, quã ex altera dari, vtrumque communicandi ritum, & sacramenti institutioni, Christi, Apostolorum ac Patrum exemplis ecclesiarumque omnium vsui consentire: videns re esse perse liberã, & proinde ad substantiam sacramenti non pertinere: memoria tenens se esse dispensatricem mysteriorum Dei, & in hoc in primis sacramento, autore D. Aug. ad Ianuar. quo deinceps ordine sumeretur moderatricem constitutam, suggestione Spiritus sancti, & longo rerum viū animaduertens, quanta pericula, scādala, errores, contemptus, prophanationesque, rei omnium sacratissimæ ex calice promiscuè concessio oriri queant: videns in populo numerosissimo, & magis ac magis fide labascente, indeuoto, grauiissimos casus in dies necessariò accidere, vsque etiam ad effusionem, dum trāsfunditur, aut bibitur, sepissimeque, aut humi, aut vestibus, aut barbis, aut mappis aspergi, vel necessariò accipi, cum vix ac ne vix quidem in summa, præ reliqua multitudine, celebrantium sacerdotum paucitate, feuerissimis legibus summaque obseruantia satis caueri possint huiusmodi: videns præterea plurimos non nisi magno nausæ periculo vnquam bibere vinum: videns aliquot gentes, & maxima regna vinum non habere, & vix importatum posse seruari: reliquaque, quæ infinita sunt, sapientissimè obseruans, tandem posteriorum conciliorum decretis statuit, vt cum alterius, vel vtriusque speciei sumptione libera esset, in posterum plebi, atque etiam clero non celebranti, in vna tantum panis specie dispensaretur, quod & æternum esse voluit, nisi illud rursus eadem ecclesiastica autoritas, probabili ratione rerum ac temporum, quibusdam remitteret.

26 Scimus hæc omnia aduersariis ridicula videri, qui vtrumque, aliquid rei consecratæ dilabatur, aspergatur humi, aut euomat, conculcetur, aut à canibus lingatur, nihil tamen in corpus, aut sanguinem Domini committi dicunt. sed hoc illi suo errori congruenter faciunt. Lutherani quidem, quia Christum tantum volunt esse presentem, cum sumitur, Sacramentarij autem nunquam. Ecclesia verò ex vera & indubitate

Car Ecclesia catholica sustulit indifferentiam vtriusque speciei, & populo vnam tantum, sacerdoti sacrificij duas concesserit.

dubitata Christi presentia in hoc sacramento statim post consecrationem, cuncta moderatur, & ideo semper exquisitissimam curam adhiberi voluit in huius sacramenti administratione. Scimus etiam olim his locis, vbi sanguis distribuebatur plebi & non conficientibus, quibusdam rationibus & modis, his periculis effusionis & irreuerentiæ occursum esse: vt fistulis argenteis & aureis, quibus hauriri posset sanguis è calice sine effusione, quibus etiam sum. Pontif. in missa solemniter vitur, vbi ministri cardinales, aut illustriores personæ communicant sub vtraque specie. Sed ad totam plebem impedita valdè & minimè accommodata videtur hæc instrumenta: & ideo neque videntur fuisse in vsu, nisi in sacris Cardinalium, canonicorum, monachorumque conuentibus, cum hodie etiam in antiquioribus monasterijs Præmonstratensis ordinis reperiantur: & verisimile est consuetudinem communicandi sub vtraque specie, magis inter religiosos & illustres clericos, quam cæteros laicos extitisse. Longo igitur rerum vsu & animaduersione Ecclesia iudicauit, propter populi Christiani multitudinem, & irreligiositatem multo procliuorem ad hæc pericula gignenda, his scandalis hac vnus speciei sumptione occurrendum esse. olim in vitro & ligno consecratum est, nunc nullo modo licet. olim infantibus hoc sacramento dispensatum est, sed notata tandem ex effusione & vomitu, qui frequens & facilis in illa ætate est, magna irreuerentia, & opinione necessitatis penitus sublata, illa omnis consuetudo sanctissimè in posteriori ecclesia cessauit. hæcenus de secunda conclusione.

27 Tertia conclusio. expedire potest, vt alicui populo, aut nationi, vsus calicis concedatur. constat enim ex præcedentibus, indifferentem esse alterius, vel vtriusque speciei sumptionem, & in Ecclesia esse potestatem ad instituendum, quod magis expedire iudicauerit, cum neutra sumptio vnus, vel duplicis speciei, sit à Domino præcepta. sic sanè significat Concilia supra citata Constantien. & Basilien. & apertius Trident. in fine sess. 22. hoc refert ad prudentiam summi Pontif. Admonent autem Theologi prudentiores à petentibus calicem illa sex fideliter credenda & seruanda esse. Primò, communio

nem sub vtraque specie non esse omnibus præceptam à Domino: secundo, laicos communicantes sub vna tantum specie, non peccare: tertio, nihil amplius sub duplici, quàm sub vna tantum specie sumi: quarto, sub vna tantum specie Christum totum contineri & sumi: quinto, laico petenti vnam tantum speciem, negandam non esse, ne scilicet videantur ministri ipsa negatione. profiteri vtriusque speciei sumptionem ad salutem necessariam esse: sexto, vt maxima cura adhibeatur per vtramque potestatem ecclesiasticam & sæcularem, nequa sacramento irreuerentia fiat. quæ omnia eò spectant, ne vsus calicis, erroris fomentum & causa sit: his præsertim, qui huiusmodi erroribus prius infecti fuerat, vt Calixtinis. his cautionibus Pius III. calicis vsu illis concessit: sed plerique ex illis malunt in veteri errore perseverare, quàm calicis vsu cum erroris detestatione admittere. Reliquum est, vt argumenta aduersariorum principio huius controuersie proposita, quibus videntur sibi efficere communionem vtriusque speciei, omnibus esse ad salutem necessariam, paucis dissoluamus, ne aliquid sit, quod veritati catholice repugnare videatur. Ad primum ergo desumptum ex institutione Christi in vtraque specie, vt ex institutione, vtriusque vsus similiter concludatur, respondemus longe illa esse diuersa, neque vsu ex institutione constanter concludi secundum vsu sanctæ scripturæ: res omnes primo Deus condidit, sed non prescripsit omnibus earum vsu: vinum efficiendum curauit, vini vsu non omnibus mandauit. in lege etiam plurimis sacrificijs vinum adiungitur, sed vini vsu non precipitur: matrimonium instituit, sed noluit omnes matrimonio copulari, imò verò ipsis etiam coniugatis licet de communi consensu continere. Deinde licet vsu vtriusque speciei præceptus esset, non tamen omnibus iuxta regulam D. Augustini lib. 3. de doctrina christiana cap. 17. alia communiter in sancta scriptura omnibus præcipi, alia singulis quibusque generibus personarum. quare licet esset præceptus vtriusque speciei vsu, satis esset à quibusdam præstari, vt sacerdotibus sacrificantibus: & idcirco, licet Christus promiserit se cum fidelibus bibiturum in regno Patris & Ecclesia genimen vitis, id est, vinum consecratum

Plura prudenter Claud. sanct. repet. 10 c. 6.

Ad primam obelatione aduersariorum principio huius controuersie propositam.

Institutio & vsus sacri sunt longe diuersa, præsertim cum Eucharistia non sit sacramentum ex vsu, sed ex consecratione.

De concessione calicis.

Quard. ar. 15.

Comment. in D. Thom. tert. part.

secratam Luc. 22. satis est à quibusdam in cœtu Christianorum id fieri, vt promissio impleatur.

28 Sed vrgent præterea aduersarij eandem rem illis verbis, manducate & bibite ex eo omnes, quæ vim præcepti habent. fa- teor, sed hic iustus ad præsentem tantum Apo- stolos pertinuit, & non ad alios Christianos; neq; præsentem, neq; futuros. Lucas enim exposuit, quod alij Euangelistæ dixerunt, bibite, illis verbis, diuidite inter vos: & Mar- cus, inquit, biberunt ex eo omnes, nempe, quos bibere præceperat. Confirmatur ne- cessariò hæc explicatio, quia illa verba [bi- bite omnes] præcedunt institutionem cœ- næ & Eucharistiæ permansuræ in tota ec- clesiæ Christianæ posteritate: non igitur po- tuit præcepisse prius posteris calicis vsum, cuius consecrandi potestatem nondum con- cesserat, donec subiungeret [hoc facite.] quod si non esset additum, tantum consta- ret in præcedentibus priuatum quoddam factum & colloquium cum Apostolis ha- bitum, qualia multa leguntur familiariter cum Apostolis trāsacta. Sed instant adhuc aduersarij ex eisdem verbis [hoc facite:] quia debent apponi vtrique speciei, vt ap- ponuntur 1. Corint. 11. & idem eisdem præ- cipi vtriusque speciei vsum: inquit enim Paulus de corpore primùm; hoc facite in meam commemorationem: deinde de ca- lice, hoc facite, quotiescunq; bibetis in meam commemorationem.

29 Sed respondetur, non semper in san- cta scriptura verbis imperantibus contine- ri præcepta omnibus imposita, sed aliquân- do potestatem, vt in illis, crescete & multi- plicamini: aliquando collationem doni, vt in illis, accipite Spiritum sanctum: ali- quando permissionem, aut exhortationem, vt in illis, vade, vende omnia quæ habes, uolente, & reddite. sic ergo verbū [facite] continet potestatem datam Apostolis, & eorum in sacerdotio successoribus ad con- secrandum, & administrandum populo Eucharistiam, sed nihil de vso populi præ- ceptum est. hæc est sententia Conc. Tridēt. sess. 22. c. 1. vbi loquens de verbis Domini ad Apostolos in vltima cœna inquit: quos tunc nou. test. sacerdotes instituebat, & eisdem eorūq; in sacerdotio successoribus, vt of- fertent, præcepit per hæc verba, hoc facite in meam commemorationem, vti semper catholica Ecclesia intellexit & docuit. id

verò sic apertius constabit. in illis verbis, hoc facite, continetur & factum Christi & Apostolorum, quasi dicat Dominus, facite vos deinceps, quod ego & vos ipsi fecistis: Christus autem consecrauerat panem, & vinum in corpus & sanguinem suum, Deo Patri obtulerat gratias agens, sumpserat & Apostolis distribuerat: Apostoli verò manducauerant & biberant distributa à Domino. sicut in phasæ veteris immo- latione, erat oblatio & manducatio agni- ratione primi quod Christus gessit, ver- bum, facite, tantum pertinet ad Apostolos & futuros sacerdotes: ratione secūdi, quod Apostoli gesserūt, pertinet ad omnes Chri- stianos. in illo primo, verbum, facite, pro offerre intelligunt Dionys. c. 3. ecclesiast. hierar. Cyprian. lib. 2. epist. 3. Ambr. lib. 4. de sacramentis. Chrysost. hom. de proditi- one Iudæ, Damascen. lib. 4. de fid. c. 14. ad secundum alludunt Basil. in regul. mo- ral. c. 3. Cyril. lib. 12. in Ioan. c. 58.

30 Quod si assumas, in illo primo non præcipit omnibus essent enim omnes simi- liter sacerdotes ad consecrandum institu- ti, vt impiè Lutherus fingit, & iis, qui verè sunt sacerdotes, solet Ecclesia potestatis ad consecrandum vsum inhibere & suspē- dere: poteris sanè de secundo concludere: ergo similiter poterit Ecclesia potestatem datam sumendi corpus & sanguinem sub vtraque specie moderari; & aliquando vnius, aliquando vtriusq; speciei sumptio- nem concedere, vt pro ratione temporum & personarum viderit expedire: similiter 1. Corint. 11. cum inquit, hoc facite, quo- tiescunq; bibetis; intelligitur concessa potestas ad sumendum: at non præcipitur vsum, sed modus, vt fiat in commemoratio- nem Domini. Quod verò quidam asserunt de panis specie absolute dictum esse, hoc facite, quasi ad omnes pertineret sub ea specie manducare corpus Domini: de vi- ni autem specie non absolute, sed sub illa restrictione, quotiescunq; bibetis, qua- si non sit præcepta omnibus, sed biben- tibus, vt bibant in commemorationem Domini, nobis non probatur. similis enim determinatio vtrique speciei apponi po- test, & non est magis præceptum de sumēda panis specie, sed tantum vt in memoriā fiat, quādo sumitur. Illud etiā quod subiungitur eod. c. 11. quotiescunq; manduca bitis & bibe- tis, & probet seipsum homo, & sic de pane

Facere in com- memoracionem

Manducare & bibere in com- memoracionem.

illo

Quæst. lxxx.

illo edat, & de calice bibat, quamuis co- pulatè dicatur, disiunctè tamen intelligi oportere ipsemet Paulus significat, cum subiungit; qui enim manducauerit pa- nem huic, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Do- mini, quia ratio hæc præcedentis senten- tiæ, in eodem sensu, atque ipsa sententia accipienda est: quem sensum disiunctum Ecclesia catholica probauit, vsum indif- ferentem alterius, vel vtriusque speciei admittens olim, vt supra ostensum est. vel certè loquitur D. Paulus de vso vtrius- que speciei apud Corinthios recepto, sed non omnibus præcepto, vt ostendimus.

Ad secundam obiectionem.

31 Ad alteram obiectionem desumptā ex illo Ioan. 6. nisi manducaueritis, & bi- beritis, respondeo aduersarios nihil pla- nè efficere, cum nolint eodem 6. cap. ser- monem haberi de sacramentali mandu- catione, vt dictum est, cum illud cap. ex- plicarem, respondentes ad obiectiones contra realem Christi præsentiam in hoc sacramento. neque etiam apud catholi- cos eadem obiectio quicquam efficit, cum asseramus in qualibet specie corpus & san- guinem sumi. hinc autem non agitur de si- gnis & formis continentibus Christum sa- cramentaliter, sed de rebus contentis: & non semper cum de sacramento, aut re sa- cramenti sumēda, sermo est, statim de sa- cramentali modo, seu in vna, seu in vtraq; specie fiat, cogitandum est. Alioquin in- fantes baptizati, non haberent vitam, nisi bibendo & comedendo in suis speciebus. ista verò perceptio coniuncta commina- tioni, cum sit generalis, implenda est: quod sæpè docet D. August. in infantibus, qui ta- men neutram speciem sumunt: impletur autem per baptismum, quatenus eius per- ceptio, est votum implicitum Eucharistiæ recipiendæ, & hoc est illis manducare car- nem & bibere sanguinem Christi, quod mysticè Christo incorporari, qui est huius manducationis effectus. Quod si de sacra- mentali manducatione illa sententia intel- ligatur, designatur res contenta caro & san- guis Christi, id est, Christus in cruce immo- latus, sumi ad vitam & refectionem spiri- tualem: modus autem sumendi sub alte- ra vel vtraq; specie non designatur, sub qua uis autem specie carnem & sanguinē, id est Christum immolatum sumimus, vsque ad participationem, & refectionem spiritus

1.

Ioan. 6. nisi mā- ducaueritis, nisi biberitis.

2.

Art. 10. 11. & 12. 118

quæ nomine manducationis & potus ideò exprimitur, quia ex vtroq; corporalis refe- ctio perficitur, & ideò designat perfectam spiritus refectionem. sic D. Aug. tract. 27. in Ioan. edere etiam tribuit sanguini, cum ait, hoc totum ad hoc nobis valeat dilectissi- mi, vt carnem & sanguinē Christi, non eda- mus tantum in sacramēto, quod & multi ma- li faciūt, sed vsq; ad spiritus participationē manducemus & bibamus. Hinc est quod Dominus manducare carnē & bibere san- guinem, conuertit in manducare tantum: sicut enim dixerat, nisi manducaueritis, ni- si biberitis, sic postea addit, qui manducat me, ipse viuet propter me. deniq; cibus iste hac ratione est potus, & potus est cibalis, vt de lacte inquit Paul. 1. Cor. 3. quod datur in potū, & c. 9. in cibū, cum ait, qui pascit gregē, de lacte gregis manducat. Quamuis etiam eisdem verbis, māducandi sub vtraq; spe- cie, obligatio imposita esset, non tamen ef- fet omnibus, vt supra ostēdimus ex D. Au- gustino, lib. 3. de doct. Christ. c. 17.

32 Ad tertium, de vso veteris ecclesiæ & Corinthiorum, & quod non semper locū habeat synecdoche, vt ex vna panis specie vtraque intelligatur, sed semper fuerit va- rius & in differens vsum satis supra dictū est. Ad quartum & quintum de efficacia alte- rius & vtriusq; speciei, dictum est ad con- firmationem secundæ conclusionis. Vnde conficitur, non omnia seruanda esse in legi- tima huius sacramēti administratione, que in eius institutione & vso Dominus in vlti- ma cœna fecit. Dominus enim ministravit hoc sacramentum non ieiunis, quod nobis non licet, nedum necessarium sit. Christus consecrauit in pane azimo, vt supra proba- uimus, postea Ecclesia vniuersa aliquādiu confecit in fermentato, ad Iudaicę supersti- tionis condemnationē. Christus etiam in communibus ædibus, in vulgaribus vesti- bus, in prophana aliorum ciborum mensa, ad vesperum diei, post pocula & epulas, in vno pane, postea in particulas frangendo, cum numero discipulorum certo, id est, duo- denario, exclusis aliis familiaribus, mulieri- bus atq; etiā matre, consecrauit. Christus præterea inter panis & calicis consecratio- nem, aliquam partem cœnæ, & iustum tē- poris interuallum, gratiarumq; actionem, vt videtur, aut sermonem interposuit. Chri- stus distribuit priorem speciem, antequam alteram cōsecraret: Christus cōmunicauit, cum

3.

Nō omnia, quæ Christus in vlti- ma cœna fecit, nobis in exem- plum proposita sunt.

Comment. in D. Thom. tert. part.

cum consecrauit simul omnes presentes. quæ omnia nunc nobis non licent, qui actione continua vtramque speciem consecramus, & peracto sacrificio aliis quibusdam, non omnibus, aut nulli omnino dispensamus.

33 Cur autem, quæ Christus gessit, no bis nõ liceat, ex persona Christi, loco & aliis adiutis, colligi potest. res tum postulauit, vt ad legis impletionem & immutationem, sacramentum corporis sui continuò post esum agni Paschalis institueretur & distribuere tur, id verò in Ecclesia locum non habet. Apostolis, qui de sacrificio & vsu instituebantur, vtramque speciem dari oportebat, ne iudicarent illum calicem ad potum nõ parari, aut sacrificium ritè peragi, sine communionem rerum oblatarum. Præterea, nos tantum conficimus & percipimus hoc sacramentum, Christus autem instituit & sacramentum, dedicauit etiam atque instituit sacerdotum noui testamenti, & ipso opere fecit communicantes sacerdotes. quare vbi diuersitas tam multiplices rationes extant, non est exemplis solis nitendum. Imò vero de omnibus sacramentis administrandis non eadem ratio, aut idem modus tene ri potest, neque constat qualis fuerit institutionis: quia origines sacramentorum ad ministracionis ex scriptura non omnino constant, sed in vsu Ecclesiæ catholicæ vera administratio posita est. Quis enim demonstrauerit, quomodo Apostoli & reliqui discipuli confirmati sint? quomodo ipsi alios confirmarint? quo modo Christum Ioannes, quo modo, & quibus verbis baptizarint discipuli Christi, cum plures baptizarunt, quàm Ioannes: quo modo Philippus Eunuchum, Petrus Cornelium? tincti ne fuerint, an aspersi tantum, sicut nunc passim, an etiam planè immersi ac loti? nam Ioannes nõ baptizabat, nisi vbi erat copia aqua, nec isti baptizabantur, nisi cù descenderant in aquas.

34 De consecratione chris matis materiq; multiplicitatis vnctionis variorum sacramentorum nihil dico. nihil de illo, quod incertum sit, an ipsi Apostoli post præscriptam iam baptismi formam ab ipso Christo, illa tamen ad tempus opportunè mutarint. Sunt alia innumera, quæ in sacramentorum administracione ad rei substantiam non pertinent, sed accidentaria sunt, & propterea à Christo, vel Apostolis vsitata, posteris

exempli, aut præcepti necessitatem non inducunt. Vnde de his, quæ ad Eucharistiam pertinent, Paulus apud Corinthios multa abrogauit, & Ecclesia catholica multa, vt nunc sunt mores, mutauit, vt sæpè in præcedentibus obseruauimus. quæcunque igitur fuerit Ecclesiæ circa vsum varietas, non attingit substantiam sacramenti, & idcirco facta veterum in exemplum proponere non licet in administracione sacramentorum, & ritibus, quæ temporibus, locis & personis variè accommodata esse ab eodem Spiritu sancto Ecclesiam catholicam gubernante, anima duertimus. Hactenus de sumptione huius sacramenti sub altera vel vtraque specie dictum sit.

35 De adiuncto tempore statim dicendum est, vt constet, quo tempore teneantur fideles ad huius sacramenti perceptionem. est autem duplex consideratio: vna communis omnium fidelium, alia sacerdotum propria: de priori constat, præcepto diuino omnes fideles ad huius sacramenti sumptionem teneri: tum quia verbum illud Domini, hoc facite, vt paulò ante ostendimus, & pertinet ad sacerdotes conficentes, vt ipsi sumant, & aliis distribuant, quare simul alij obligantur ad recipiendum: tum etiam, quia Ecclesia catholica semper definiuit tempora huius sumptionis, sentiens diuini præcepti executionem aliquo tempore præscribendam esse, vt de aliis sacramentis statuisse constat, nempe baptismo, pœnitentia. Deinde, hoc sacramentum ex Domini institutione est cibum animæ, vt ostendimus in explicacione 6. cap. Ioannis supra posita: tenemur igitur diuino præcepto sumere, vt cibi ad vitam corporalem sumptio necessaria est. Vnde præceptum diuinum de communionem huius sacramenti colligunt Patres, ex illo Ioan. 6. nisi manducaueritis, nisi biberitis, & ex illis Matth. 26. hoc facite in meam commemorationem: quia licet pertineant maxime ad potestatem sacerdotalem ad consecrandum & sacrificandum: tamen 1. Cor. 11. refertur ad sumptionem, siue laicorum, siue sacerdotum, vt refert Cyril. in Ioan. lib. 12. cap. 58. & Basil. in regul. moral. Reg. 21. cap. 3. simile mandatum est, de faciendo Phasè Num. 9. Exod. 12. pertinens ad oblationem & esum agni Paschalis, & in vtroque est signum Eucharistiæ. Præterea, si in huius sacramenti digna perceptione,

3 p. q. 80. ar. 11

Quæst. lxxx. Art. 10. 11. & 12. 119

ceptione, propter effectum ex ea consequentem vnionis perfectæ cum Christo Domino, religionis Christianæ perfectio posita est: & idè in baptismi susceptione est eius votum implicatum, vt D. Augustinum asseruisse paulò ante admonuimus: certè negari nõ potest de eo esse diuinum Christi præceptum, quo omnes fideles obligatur: alioquin liceret homini, quod implicitè vouet, explicitè, & nunquã adimplere. Idem confirmat Ecclesiæ cõsuetudo, quæ semper ab aduentu Spiritus sancti in Apostolos frequentes ad sumptionem huius sacramenti, & sacrificium peragendum, conuentus habuit, etiam ante lucanos: cum ab infidelibus crudeliter vexarentur. Sic etiã meliores theologi censent, vt D. Tho. 3. p. q. 80. artic. 11. si enim spiritualis manducatio, qua Christo incorporamur, est homini ad salutem necessaria, & ea includit votum sacramentalis manducationis, certè si ne huiusmodi voto homo saluus esse non potest: votum autè cõstat superuacaneum esse, nisi tempore aliquo opportuno impleretur.

Viaticum ex præcepto Domini.

36 Constet ergo de sumptione huius sacramenti esse diuinum præceptum. Sed de tempore exequendi diuinum præceptum, nisi imminente periculo mortis, nullum Domini præceptum Ecclesia habet. de hoc autem habere, traditio Ecclesiæ confirmat, quæ hoc sacramentum viaticum necessarium semper sensit esse discessuris ex hac vita, vt appellat Concilium Nicenum c. de iis 26. q. 6. & ita receptum est in vsu Ecclesiæ. quæ idè neque existentibus in publica pœnitentia, in articulo mortis hoc sacramentum negat c. quod in te, de pœnit. & rem. Improbè igitur aduersarij fidelibus infirmis negant Eucharistiam, nisi commeditas celebrandi sacram in ipsorum edibus existat, iubentes eos esse contentos sola memoria communionis publicæ: quasi in eorum potestate sit firmam Ecclesiæ consuetudinem ad salutem fidelium conuelle re, vt suum errorem, de non deferenda Eucharistia solemniter, confirmet, & in alio sum perniciem defendant. idem sentit Innocent. I I I. lib. 4. de myster. missæ c. 42. necessariò, inquit, sumendus est agnus, vt à vastante angelo protegamur: neque exire possumus de Ægypto, nisi celebrando Phasè, Paschalem agnum edamus. quod etiam confirmat historia Serapionis apud

Euseb. lib. 6. histor. c. 34. cum sensit se detineri, ne mori posset, quod sacram viaticum non sumpsisset. effectus etiam huius sumptionis ad demonis impugnationes repellendas, admirabilis est, & plerunque hominem in gratiam primam restituit, vt constat in doctrina de effectibus illius. quare probari non potest ea consuetudo, quæ damnatis ad mortem sacram viaticum denegat, cum nulla fiat irreuerentia sacramenti, si à dignis suo tempore & loco, quales hi possunt esse, Eucharistia sumatur, intelligimus autem obligari ad hoc sacramentum in articulo mortis suscipiendum, omnes adultos rationis compotes: vel qui paulò ante fuerint, etiam si postea in amentiam, vel phrenesim inciderint, modò nullum adsit, periculum vomitus, aut expuitionis, vt supra admonuimus. ij verò, qui præ atate imbecilla, aut perpetua amentia, hunc sacramentum à prophanis discernere non possunt, neque diuino præcepto ad sumendum obligantur.

Tempora definita ab Ecclesia ad sacram communionem.

37 Extra periculum probabile mortis, tempus exequendi diuinum præceptum de sumptione huius sacramenti, variis modis definiuit Ecclesia catholica, vtens sua illa potestate circa dispensationem sacramentorum salua illorum substantia, ad edificationem fidelium. Primis Ecclesiæ temporibus omnes etiã laici quicunq; presentes aderant sacrificio, communicabant, idque quotidie: sæpè etiam ad absentes, tempora præsertim persecutionis, diaconi, postquã presentes percipissent, sacramentum deferrebant, vt D. Iustin. apol. 2. commemorat. idem significatur illis verbis Act. 2. per seuerantes quotidie in communionem fractionis panis, & temporibus Dionysij Areopagita, vt constat c. 3. ecclesiast. hierar. ad singula sacra omnes his verbis inquit abantur, [venite fratres ad cõmunionem:] & in epi. Ignatij ad Ephes. [festinate fratres ad cõmunionem.] deinde, fidelibus nõ ita feruentibus, aut temporum necessitate, & morum ratione, non aliud postulante, variis decretis Ecclesia catholica ad frequentem vsu cõmunionis fideles excitauit, etenim. can. 10. Apost. omnes fideles conuenientes in solemnibus sacris, si non cõmunicauerint, & vsq; ad missam peractam in oracione perseuerauerint, cõmunionem priuantur. idem statuit de iis, qui Episcopo sacrificanti ministrant, Anacleto. epist. 1. sed

Origo administrationis sacramentorum & modus, ex sacra scriptura non constat.

sed Fabianus epist. 3. ad Hilarium illa solemnitas sacra contrahit ad Pascha; Pentecostem; natalem Domini. idem repetitum est in concil. Eliber. ad finem; & refertur de consecrat. dist. 2. cap. omnis homo. in concilio Antiocheno can. 2. omnis; qui ingreditur Ecclesiam, & audit sacram historiam precipitur communicare. hinc est; quod diaconi iubentur ad altare ieiunii semper accedere cap. 19. Altisiodoren. concil. unde profectum est; quod hodie Romae; ubi vestigia plurima antiquitatis sanctae seruantur, Papa solemniter celebrante, Cardinales etiam assistentes & ministri communicent. hinc etiam sacerdotibus factos plerisque; omnes sic Chrysost. arguit hom. 61. ad popul. Antioch. homil. 3. ad Ephes. & oratione in martyrem Philogonium; quotidianum sacrificium in casum fit, nemo accedit, & quae sequuntur. Vnde tandem ab Innocent. III. in concilio generali tempus sacrae communionis ad tempus Paschatis contrahitur.

3. p. q. 80. art. 10. Frequens communicatio an laicis ex pediat.

38 An vero expediat saepius laicos communicare, ex parte quidem sacramenti, semper promouentis refectionem spirituales dubium non est, ex parte sumentium si digni sint, & impedimenta deuotionis retinenda ad hoc sacramentum, non vergeant, etiam vtile esse nemo dubitat. sed quia de his; vt nunc sunt mores; certa regula praescribi non potest, ideo neque de frequentiori communiōe, vnum & commune consilium retineri potest. veteres quidem frequenter adtionem, quotidianum esse panem, & ideo non esse, nec post menses accipiendum. Ambros. lib. 4. de sacramentis cap. 4. accipe, inquit, quotidie, quod quotidie proficit. August. serm. 28. de verbis Domini, quotidie peccas; quotidie sume, & rursum, sic viue, vt quotidie possis fumere. Tertullianus lib. de oratione, Cyprian. serm. 6. de oratione, & epist. 6. lib. 4. Hieron. contra Pelagianos ex verbo, quotidianum, in oratione Dominica communionem frequentem plebi commendarunt. Non quod iudicatum sit vniquam necessarium, quotidie percipere, sed quod natura huius sacramenti in alimento animorum positi, ita videatur exigere quotidianam sumptionem ad cibum spiritus, sicut corporale nutrimentum, ad corporis necessariam refe-

ctionem frequentissime expeti videmus. licet similitudo vndiquaque non quadret: quia non sic animus hoc vno viuit sacramento, sicut ordinarie corpus solo alimento. Cauendum est etiam ab alia extrema illorum sententia, qui vniuersa sumptione in tota vita illi praepcepto satisfieri putant, nisi manducaueritis, &c. sicut praepcepto simili de baptismo Ioan. 3. vniuerso baptismo satisfacimus: quoniam verborum vtriusque praepcepti eadem est forma, sed rerum, de quibus agitur natura, magnum discrimen inducit: cum semel nasci, vt sumus, satis sit, saepius autem comedere, vt viuamus, necessarium sit. Vt autem nunc sunt res, fortassis generaliter non esset consentaneum quotidie communicare, cum temporibus suis. August. multo melioribus illud in totum, nec laudet, nec reprehendat, vt refertur de cons. d. 2. c. quotidie.

39 Sed certum est, consultius multo esse saepius communicare; quam ex lege illa ecclesiastica tenearis, licet eius obseruatio populū laicū ab omni peccato mortali liberet, non imminente probabili mortis periculo: vtrum autem singulis mensibus, hebdomadibus, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula praescribi non potest. Fortè religio & sacerdotes minime implicati negotiis saecularibus, quotidie commodissime possent: studiosi & bene informati omnes, qui in liberalibus scientiis educantur, & in ocio honesto in urbibus coelibes viuunt, singulis festis possent: homines negotiosi, vt mercatores, coniugati, & id genus alij, singulis opinor mensibus: stupidiore, vt rustici, qui haec mysteria perfecte capere non possunt, deberent diutius abstinere. de coniugatis autem praepceptum est ad finem concilij Elibertini, tres dies ante sacram communionem minimum a suis vxoribus abstinere; cum huiusmodi etiam licita coniunctio, a rebus spiritualibus maxime hominem auocet, sicut etiam saecularium negotiorum occupatio. Qui vero cum concupiscentia & peccatis adhuc colluctantur, & interdum superantur, interdum superant, & vincunt, quos Philosophi morales incontinentes vocat, viri pij & prudentis consilio renouantes continendi propositi, sepe accedere ad sacram communionem oporteret, diligentius seipos probantes & examinantes, vt ex animo peccatis abstinere velint. est etiam hic

hic sacer cibus saepissime sumendus, etiam tum, cum te, vel tepiditate, vel spiritus torpore laborare senseris: etiam tum, quando non tantopere expetis, quantum expectere deberes: etiam nonnunquam, cum vel timiditate tua; vel demonis arte aduersi scrupuli inieci videntur: quoniam hoc alimentum neque habet ex nimio usu fastidium, sicut corporalis cibus, sed quod frequentius & attentius sumis, eo ardentius expetis: vitaque erit tibi magis vitalis, & gustus Domini in dies magis ac magis suauis, & conscientia multo pacatior. haec de laicorum frequenti communiōe.

Laici & peregrina communiō.

40 Cleri autem & populi communionis, ab ipsis Apostolorum temporibus, quaedam distinctio cepit esse. populi enim communionem, laicam appellant, non quod fuerit semper vnius speciei, vt modo est, sed quod populus extra locum sacrationis sacrificij, vbi solus sacerdos cum ministris conficiens, vel clero communicabat, separatim percipiebat. quae loci in communiōe distinctio adeo tum pertinebat ad clericorum dignitatem, vt in grauius poenis censureretur, expelli ab illo loco sacrationis, ad eum, in quo plebs communicabat: & ideo laica communiō dicta est. de qua Euseb. lib. 6. histo. c. 34. Concilia, Ancyranum, Elibertinum, Sardicense & Toletan. 4. Eadem videtur dici aliquando peregrina, cum ad eam aliquando praesbyteri relegati sint, vt constat ex c. 2. conc. Agathen. Sed vtraque siue populi, siue cleri communiō, semper potuit esse loco & tempore separata a sacrificio, vt constat ex communiōe praesentificatorum in quadragesima: apud Graecos, ex continua reseruatione, ex delatione ad absentes, ad aegrotos, ad morietium viaticum. sed de clero in vniuersum satis.

3. p. q. 82. art. 10. Sacerdotum communiō.

41 Sacerdotum autem conficientium hoc sacramentum, non est simplex perceptio: quidam enim sunt parochi, quibus animarum cura commissa est: alij vero sunt sacerdotes, quibus nulla huiusmodi pacendi gregem cura committitur, illos vero constat teneri ad sacrificandum pro populo, & sacramenta ministrandum: quare quibus diebus populus sacris interesse, vel communicare tenetur, eisdem parochi Eucharistiam conficere, & vtraque speciem sumere tenentur. omnes enim sacerdotes conficientes, iure diuino quoties consecrant communicare tenentur: vt ostensum est in dis-

putatione de communiōe supra altera specie. sed etiam sacerdotes, qui pastores non sunt, ex potestate consecrandi & sacrificandi, tenentur saepius quam laici communicare: quia acceperunt potestatem, quam non exercere, est in vacuum recepisse, contra illud D. Pauli. 2. Cor. 6. hortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. praeterea, sacerdotis est sacrificium offerre, & sacrificio communicare: tenetur igitur saepius communicare, quam populus. hoc autem [saepius] quidam contrahunt ad festa praecipua, quibus populus olim communicare solebat, alij ad plura: sed in his certa ratio teneri & praescribi non potest. illud vehementius est, consuetudinis ecclesiasticae, quae est optima legum interpretis, semper fuisse, vt sacerdotes ab altaris sacrificio paucis diebus abstinerent: & aliter suo munere non recte fungi censentur. si enim in vet. lege reprehenduntur sacerdotes; qui sacrificia contemnunt, vt constat 2. Machab. 4. quid censendum est de sacerdotibus noui test. quos constat veteribus perfectiores esse oportere? Vnde sacerdotum peccata eo ipso grauiora redduntur, quod ad sacrificandum apti non sunt, quod si ob crimen aliquod, absolute; vel ad tempus per sententiam Ecclesiae, sacerdos executione ordinis priuetur, sacrificandi obligatio tollitur. eandem executionem aegritudo, aut debilitas superueniens aufert: vel omnino, vt si priuetur oculis, digitis, aut vsu linguae: vel saltem propter imminens periculum, vt si patiat morbum caducum, vel quantumcumque aliam mentis alienationem: vel denique propter foeditatem, vel turpitudinem, vt si lepra inficiatur: is enim publice saltem celebrare non debet, occulte poterit: nisi forte ex eis membris impotens ad sacrificandum reddatur. dolentes de celebrat. miss. sacerdotibus, qui missam quater in anno vix celebrant, suspensionis poena imponitur, quod est signum peccati mortalis. Cum autem constet, Episcopum & pastorem esse gregis sibi commisi, & in statu sacerdotum perfectiori, vt doctrina & moribus ceteris praelucere possit; erit certe maior eius, ratione vtriusque, ad saepius comunicandum & sacrificandum obligatio: vnde c. ultimo de privileg. lib. 6. dicitur de missa celebranda, vel audienda ab Episcopis: sine qua eos transire non decet absque causa rationabili vllam diem.

Sacerdotis impedimenta ad sacrificandum.

Effecta sacra
communio.

42. Sumptione huius sacramenti, de qua haec tenus dictum est, sumptionis effecta tandem consequuntur, quae hac sententia continentur. Eucharistia in summentibus perse efficit vnionis gratiam, & gloriae aeternae adeptioem: venialia peccata, & poenam temporalem peccatis respondentem remittit: praeseruat a futuris peccatis: ex accidenti aliquando primam gratiam infundit & iustificat. Prima p. sententiae de effectibus perse, ex vi sacramenti, & secundum eius institutionem, primum effectum recenset gratiam vnionis, id est, qua intime Christo capiti colungimur: & quia haec gratia est vita, quae cibo reficitur, conseruatur & augetur; Dominus saepe huic sacramento vitam, vt proprium effectum attribuit Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: & rursum, qui manducat me, viuet propter me. Si enim omnia sacramenta noue legis, vtcuq; in vilissimis ac infirmissimis perse elementis constituta, vel eo solo nomine, quod facta sint, singulari quadam ratione, passionis Dominicae instrumenta, gratiam conferunt recte accipientibus, quanto magis hoc diuinissimum sacramentum ipsum Christum omnis gratiae fontem continens, omni benedictione celesti & gratia participantes imbuet ac replebit? aduentum namq; Christi in mundum per incarnationem effectus, est gratia & veritas, vt ait Ioannes c. 1. & ex vnione verbi facta est eius caro viuificatiua: ea igitur in hoc sacramento sumpta gratiam communicando viuificabit, vt inquit Conc. Ephesin. in ep. ad Nestorium. Deinde, si passio Christi dedit mundo vitam, & huius passionis vera representatio est hoc sacramentum, continens ipsum et Christum immolatum, illud certe nobis ad participationem eiusdem vitae & gratiae confertur. Sed haec tenus gratiam conferri hoc sacramento, ex speciali & propria ratione ostendimus. eam vero gratiam esse vnionis, qua mirabiliter nos Christo coniungit, ex signis sacramentalibus & modo sumptionis aperte colligitur. Haec enim signa vnus aliquid representant, quod ex multis constat, vt panem ex multis granis, vinum ex multis vuis: quare cum sacramenta efficiat, quod significant, efficient proculdubio in nobis eximiam quandam cum Christo capite, & aliis membris vnionem: de qua diximus in disputatione de reali praesentia Christi in

3. p. q. 79. ar. 1
& sequentibus.

Gratia vnio
nis.

hoc sacramento. Modus autem sumptionis est cibi & potus: quod enim facit in corporali vita alimentum, quod fecit in deserto, deficienti populo, manna, quod mel de petra, quod subcineritius panis Eliae, quod lignum vitae in paradiso, quod aqua vitae Samaritanae indicata, quod panes propositionis esurienti Dauidi: quicquid illa omnia praestabant in corpore roborando, viuificando, sustentando, reparando, confirmando, augendo, recreando, exhilarando, hoc totum & incomparabiliter maius quiddam, & excellentius operatur hic cibis in spiritali vita ac gratia procuranda, atq; amplificanda. imò cogitet quisque secum, quid & quantum capiant animae & angeli in caelo beati ex praesentia ac fruitione verbi diuini, & humanitatis vnitae personaliter: quantum Ecclesia ex passione Christi, resurrectione, ascensione, tantum profecto pro ratione huius status, in quo adhuc permanemus, a sanctissimo hoc sacramento percipimus. vt sit plane caelum vtriusq; Ecclesiae, sit cuiq; passio dominica applicata & attemporata, sit resurrectionis nostrae semen, sit manna absconditum, sit certissimum pacis, atq; reconciliationis nostrae signum & pignus, sit vita, vt loquitur D. August. sit omne bonum, vt Chrysost. sit deniq; plane nobiscum Deus. Concil. Trident. sess. 13. c. 2. de effectibus sacrae communionis, inquit, in illius sumptione colere nos sui memoriam, precepit, suamq; annuntiare mortem, donec ipse ad iudicandum mundum veniat. Sumit autem voluit sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit, qui manducat me, & ipse viuet propter me: & tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus praeseruemur: pignus praeterea id esse voluit futurae nostrae gloriae, & perpetuae felicitatis: adeoq; symbolum vnus illius corporis, cuius ipse caput existit, cuiq; nos tanquam membra, arctissima fidei, spei & charitatis conexione astrictos esse voluit: vt id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata. Florēt. etiam concil. sess. vlt. in doctrina de sacramentis, effecta huius sacramenti in digne sumente, inquit esse, adurationem hominis ad Christum, & membra eius per gratiam, eiusdem gratiae augmentum: & omne illud spiritualiter, quod corporalis cibus in corpore efficit.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Effectum per
se huius sacra-
menti ex ac-
cidenti, in aug-
mento gratiae.

Ruar. in ar. 15
Lunan.

43. Sed quia hanc vnionis gratiam, effectum per se huius sacramenti diximus, intellegendum est, hoc sacramentum viuentium per se sacramentum esse ex vi suae institutionis, cum sit cibus & potus, quae nisi viuentibus prodesse non possunt: & ideo de praeparatione, vt dignè & sine conscientia peccati mortalis fumatur, plura dicta sunt ex sententia D. Pauli. illa vero gratia vnionis per se effecta ab hoc sacramento, est gratiae augmentum, cum hoc speciali effectu admirabiliter nos vnendi Christo: quia gratia cuiusque sacramenti propria habet speciale quendam effectum in vita spiritali, vt explicatum est in doctrina generali de effectu speciali sacramentorum nouae legis, & specialis effectus huius sacramenti est haec admirabilis vnio & coniunctio, de qua diximus probantes realem Christi praesentiam in hoc sacramento. Vnde colligitur excellentia huius sacramenti supra alia omnia. res enim contenta, id est Christus, ex se vim habet gratiae collatiuae, cuius proinde instrumenta gratiae sunt reliqua sacramenta, & ea ratione fons est & origo omnis gratiae sacramentalis: & quicumque aliud sacramentum suscipit, hoc ipsum saltem voto implicito suscipere conuincitur, sicuti appetes riuulum aquae, multo magis appetere conuincitur fontem vnde riuulus manat & deriuatur.

44. Hanc autem gratiam vnionis per se efficit hoc sacramentum ipsa sumptione: quia huic a Domino tribuitur effectus, cum ait Ioan. 6. nisi manducaueritis, non habebitis vitam in vobis: & qui manducat me, viuet in aeternum: itaque sumptionis, quae manducatione & potu exprimitur, proprius est hic effectus per se. ex accidenti autem, nempe propter maiorem recipientis dispositionem fieri posse multi existimant, vt sumptum hoc sacramentum, vberiore adhuc gratiam producat: quia Christus manens sacramentaliter semper operabitur pro subiecti dispositione, & ipsum excitabit, vt maiori affectu Christo coniungatur, vt si sumpto sacramento, sancta meditatione, fide & amore circa Christi Domini mortem, eiusque erga nos charitatem occuperis, & ex eo accendaris desiderio iustitiae Dei plenius participandae. quod autem quidam affirmant, sacramentum, quod ipsa sumptione ex indispotione subiecti non confert gratiam, consequenti tempore, quo manet sumptum spe-

cies sacramentales, gratiam perse conferre, si illis manentibus, subiectum perfecte disponatur, & existimata ante contritio fiat vera contritio, quia sumptio Eucharistiae non solum sit ipsa manducatio aut potus, sed ipsa sacramenti perseverantia, manentibus signis sacramentalibus. haec in qua sententia nulla probabili ratione niti videtur, cum sancta scriptura manducationi tantum & potui huius sacramenti effectum tribuat, & inauditum est manducationem vocare permanentiam sacramenti, postquam manducatum est.

45. Alterum effectum per se huius sacramenti, est adeptio vitae aeternae, id vero constat, quia Christus immolatus, qui sacramentaliter sumitur, aperuit nobis & aperit aditum vitae aeternae, sicut scriptum est, Heb. 9. & ideo noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant reprobationem aeternae hereditatis: & ideo dicitur calix noui & aeterni testamenti. ipsa etiam refectio & vnio effecta ab hoc sacramento imperfecta quaedam est participatio aeternae vitae, quam perse post mortem speramus. Idem etiam confirmat quod ostendimus de vnione effecta per hoc sacramentum, confirmantes realem Christi praesentiam in hoc sacramento, nempe esse in nobis semen & vim quandam ad refurgendum in vitam immortalem. vnde & viaticum dicitur, quia confert virtutem perueniendi ad vitam, sicut Elias. 3. Reg. 19. comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius, vsque ad montem Dei Oreb. Dicitur tertio, hoc sacramentum remittere peccatum veniale, & poenas temporales peccatis respondentes: quia illud peccatum feruorem charitatis minuit, quem sacramentum accendit, & auget non solum habitum, sed etiam actum charitatis, vt sicut cibo corporali reficimus, quod continua caloris naturalis actione amissum fuerat, sic hoc sacramento acceditur feruor charitatis, quem peccata venialia imminuerant. ideo Patres vocant hoc sacramentum panem quotidianum, quia quotidianae infirmitatis, quam inducunt peccata venialia, medicamentum est. Ex eodem effectu accendendi charitatem, remittit etiam poenas peccatorum: quia feruor charitatis non solum remittit culpam, sed etiam poenam, non quidem totam, sed deuotioni & feruori charitatis proportionalem. De remissione autem, quam efficit vt sacrificium est, ratione satisfac-

Eucharistia remittit venialia & poenas peccatorum temporales perse.

Commen. in D. Tho. tert. part.

ctiois, in doctrina de sacrificio commodius differetur.

Præferuat à peccatis. 46 Dicitur quarto hoc sacramentum præferuari à peccatis, quia cibus est & refectio spiritualis, cibus autem præferuat corpus à cõtrariis lædentibus. itaque hoc sacramento fortiores amplificata gratia effecti, facilius cupiditati, & externis impugnationibus resistimus, ipsa etiam innata carni cupiditas noxia, comprimitur cõtractu sacramentali carnis Christi, & ea ratione necesse est nos præferuari à peccatis. unde D. Chryso. super Ioan. vt leones, inquit, flammam spirantes, ab illa mensa discedamus, terribiles effecti diabolo. Concludamus igitur, hoc sacramento conferri gratiam vnionis, peccata venialia remitti, fomitem & cupiditatem imminui, pœnas etiam debitas, vel ex se, vt est satisfactorium sacrificium, vel ex adiuncto deuotionis seruore, exoluere.

Quæstio secunda, An sacra communio primam gratiam conferat?

47 **A**N verò sancta etiam communio non apponenti, & remittatur peccata mortalia, si quæ forte oblita, vel ex præcedente confessione propter insufficientem dispositionem non remissa extiterint, vel ex attritione, quæ probabiliter sit existimata contritio, etiam in eo, qui debet sacrum facere, cum non est copia confessoris, non est certum ex verbo Domini, vel ex huius sacramenti institutione, cum per se sit viuentium vitam charitatis: meliores tamen Theologi non dubitauerunt asserere, in his casibus, hoc sacramento & omnibus aliis ex accidenti, cõferri primam gratiam. Quare affirmandum est, conferre ex accidenti primam gratiam, vt Ecclesia in quadam prece Ecclesiastica post communionem, his verbis innuit, sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium, &c. Itaque omnia sacramenta nouæ legis perse conferant gratiam preparatis accommodatè, sed quædam per se primam & iustificantem, quod sint mortuorum sacramenta, vt ad vitam, quam gratia confert, adducantur: quædam per se præexistentem gratiam augeant, illa sunt Baptismus, Pœnitentia: hæc autem sunt reliqua: omnia tamen ex accidenti aliquando conferre primam gra-

tiam Theologis valde probabile est: quia fieri potest vt aliquis accedat ad sacramentum cum affectu peccati mortalis, & aliquando sine affectu, sed sine sufficienti cõtritione, quam tamen probabiliter existimat sufficientem esse. Primo modo nouum peccatum sacrilegij committit, qui ad hoc sacramentum accedit, quia indignè rem sacratissimam contingit, & iudicium sibi manducat, vt inquit D. Paulus: altero modo ex efficacia sacramenti perfectam contritionem assequetur, & infusa gratia iustificabitur. idem dicendum est de confirmatione, Ordine, Extrema vnctione, & Matrimonio.

48 Ad Baptismum & Pœnitentiam, alia distinctio præterea adhibenda est. quamuis enim ad Baptismum satis sit non esse in affectu peccati, vt quis per eum iustificetur, etiam si paruum dolorem de peccatis cognoscat se concepisse: ad pœnitentiam tamen maior dolor requiritur, & discussio conscientie, vt vel existimet pœnitens se contritum, vel saltem tantum dolorem de peccatis concepisse, vt proximè ad cõtritionem accedat, vt per sacramentum perfici & iustificari possit. itaque nullum sacramentum confert gratiam apponenti obicem insufficientis præparationis: sed affectus peccati mortalis est obex in omnibus sacramentis: in baptismo satis est exuere ex animo hunc affectum, in pœnitentia oportet præterea perfectè contèri, vel proximè ad contritionem accedere, in Eucharistia & aliis requiritur per se quidem contritio, & ex accidenti attritio quæ probabiliter existimetur vera contritio: denique in Eucharistia debet præcedere confessio sacramentalis, si adsit copia confessarij vt supra de præparatione diximus: & idcirco obex gratie in cæteris sacramentis præter baptismum, est non solum affectus peccati mortalis, sed etiã defectus attritionis vel existimatæ verè cõtritionis post discussionem conscientie, vt in Eucharistia, Ordine, Matrimonio, Confirmatione, vel non existimatæ, proximè tamen accedentis ad contritionem, vt in Pœnitentia. quicumque autem nullum huiusmodi obicem apponit sacramentis nouæ legis vel per se, vel ex accidenti, recipit gratiam & iustificatur, vt explicatum est: & idcirco anathema indicitur in Concilio Trident. Session. 7. Can. 6. asserentibus

Præparatio sufficiens ad sacramenta dignè percipienda.

3. p. q. 72. art. 3.

Quæst. lxxx.

bus sacramenta nouæ legis, non conferre gratiam non ponentibus obicem.

Quæstio tertia, An possit aliquis Eucharistiam sine peccato, & sine ullo gratia effectum recipere.

C. Bonanè. 49 **S**ed quæstio statim existit, fieri sine possit, vt aliquis accedat ad sacramentum Eucharistiam ea præparatione, vt nec consequatur gratiam, nec nouum peccatum in accedendo propter insufficientem præparationem committat? Quidam existimant hoc medium plerumque contingere posse, quia magna est in discutenda conscientia latitudo, & de diuina liberalitate & misericordia sperandum est, illa media dispositione posita, noui peccati mortalis reatum nõ induci: sed potius per eam paulatim deduci hominem ad veram contritionem, & verum diuine iustitiæ desiderium, vt tandem alia deinceps consequenti cõmunionem, gratiam iustificantem cõsequatur. pia quidem sententia, sed nulla ratione, vel in speciem probabili, cõfirmata. Est enim expressum Domini illud præceptum, probet seipsum homo; & sic de pane illo edat: subiungit autem, qui accedit indignè, iudicium sibi manducat: vt intelligatur, eam probationem eo pertinere, vt dignè accedat: qui autem accedendo ad tantum sacramentum, neque ex accidenti iustificatus est, non videtur seipsum iuxta præceptum Domini probasse: & ideo, si neque virtute sacramenti perfectè cõtritus est, fictè videtur accedere: quare indignè accedendo, nouum peccatum committere. itaque licet media illa dispositio ex parte hominis distingui & contingere possit, non tamen videtur ex parte sacramenti admittenda: cum illud vel per se augeat gratiam præexistentem, vel ex accidenti primam infundat. tertium illud, in quo neutrum fiat, & nullum accedentis sit peccatum, Patribus & Theologis pluribus inauditum est, & sua nouitate suspectum. Præterea, si ex diuino iure tenetur accedens ad hoc sacramentum, seipsum accuratè examinare, ne accedat indignè, vel vincibili ignorantia, vel inuincibili non discutit seipsum: si primo modo, constat accedendo peccare, cum sit ipsa ignorantia culpabilis: si altero modo, constat sufficientè esse discussio-

Artic. 12. 122

nè, & ex consequenti recepta prima gratia iustificabitur: vt igitur non est mediū inter ignorantiam vincibilem & inuincibilem: sic neque mediū esse potest inter eum, qui accedendo ad hoc sacramentum, vel recipit augmentum gratie per se, vel ex accidenti, recepta prima gratia iustificatur. Recipiet ne tãdè omnes huiusmodi effectus per se, reliquos nempe, excepta prima gratia, quæ ex accidenti quibusdam confertur, is qui verè contritus est, etiam si in ipsa sacramenti perceptione mente distrahatur, veniali distractione & euagatione: an præter illam contritionem veram requiratur actualis quædam deuotio & seruor charitatis? quidam affirmant sine hac deuotione actuali nullum esse effectum, cum sumitur hoc sacramentum, postea verò accedente deuotione redire omnes effectus: & idem esse de attrito recipiente sacramentum, quam probabiliter existimauit contritionem esse, redire scilicet omnes effectus accedente contritione. Sicut affirmant omnes Theologi, recedente fictione eius, qui fictus baptizatur, redire omnes baptismi effectus. Confirmant hanc sententiam primò, quia adulti nõ sanctificantur nisi per proprium actum liberi arbitrij, ex D. Tho. 3. p. q. 34. ar. 3. qualis actus in hoc sacramento erit illa deuotio actualis, dilectio & amor erga Christum sibi ad salutem & refectioem animæ concessum. Secundò, quia hoc sacramentum est cibus & potus animæ: actione igitur vitali, hoc est actuali deuotione tantum proficere poterit, vt asseruit D. Tho. 4. d. 12. q. 2. art. 1. Tertio, quia sacerdotum quotidie ferè cõmunicantium magnum esset gratiæ incrementum, quod non deprehendimus in eorum actionibus: cum tamen charitas Dei, quæ simul cum gratia augetur, ociosa esse non possit, sed si magna est, operatur etiam magna. De phreneticis autem, quibus hoc sacramentum conferri debere supra ostendimus, aliam rationem esse asserunt, ideoque in illis actualem deuotionem exigendam non esse: nempe quia datur illis vt viaticum ad repellendam vim dæmonis, qui positos in discrimine vite vehementius impugnare solet, nõ autem ad refectioem spiritualem, vt cæteris.

50 Cum verò D. Tho. 3. p. q. 79. art. vltim. asserit veniali peccato, qualis esset indeuotio actualis, non impedire augmentum gratiæ secundum habitum, sed secundum actum:

An sit necessaria actualis deuotio ad consequendum effectum huius sacramenti.

vel significat, dicunt iidē auctores, non quidem augeri habitum gratiæ & charitatis, sed potius esse in huiusmodi suscipiente habitum consequendi effectum sacramenti, eo tamen tempore, quo per actuale deuotionem accommodatē disponatur. Vel significat eum, qui ad hoc sacramētum accedit, deuotē erga quædā, & erga alia mente distractus per peccatum veniale, & ideo partim deuotē, partim indeuotē, sēper quidē recipere augmentū gratiæ habitualis, nō tamē semper refectionē spiritualis dulcedinis: sicut in Christo sumēte hoc sacramentum in vltima cœna fuit refectionis spiritualis sine gratiæ augmento. Sed hæc sententia ab aliis Theologis refellitur: quia sacramentū nouæ legis confert gratiam omnibus non apponentibus obicem: peccatū autem veniale non est obex gratiæ, cum illi non repugnet contrariē: alioquin, qui recipit sacramentū cum peccato veniali, peccaret mortaliter, quia teneretur non apponere huiusmodi obicem gratiæ sacramentali. Et certē D.Tho. illo articulo vltimo, sententiam priorem quarti sententiarū recantauit, planē asserens, vt explicauimus supra de præparatione ad hoc sacramentum differētes, in sumentibus hoc sacramentū cum peccato veniali, augeri quidem habitum gratiæ & charitatis, non autem actum. & de phreneticis certum est, illis conferri hoc sacramentum ad eadem effecta, quibus cæteris confertur: neque ratio viatici arguit in illis specialem effectum, sed tantū esse subsidium discessuris ex hac vita, vt refectioni spiritaliter, constantiores sint in dilectione Dei & fide. Illud verò accuratē considerandum est, quod D. Basilius scribit de sumentibus hoc sacramentum sine actuali recordatione passionis Christi. Nō solum, inquit, horrendam conditionem habet is, qui inquinamēto carnis & spiritus indignē accedit, accedens autem fit reus corporis & sanguinis Domini: sed etiam qui otiosē & inutiliter manducat, & bibit, propterea quod non per memoriā Domini nostri IESV Christi, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, manducat & bibit. Videtur autem hæc sententia colligi ex illis verbis Domini, hoc facite in meam commemorationem, vt cum præcepto faciendi & sacrificandi, voluerit Dominus coniunctam passionis eius commemorationem, non tantum ipsa sacrificali actione, sed

ipsa etiam actione interna sacrificantis. 51 Argumenta alterius sententiæ facile refutantur: Primum quidem quia D. Tho. loquitur de sanctificatione & iustificatione adulti sine sacramēto. cōstat enim, adultū hominē sine affectu peccati mortalis, etiāsi actu veniali peccato implicatū, baptismo iustificari, & tamē cū baptizatur, nullū actum habet, quo iustificaretur sine sacramēto, sed satis est prius exuisse affectum peccati mortalis, cum proposito suscipiendi sacramentum religionis Christianæ. Secundum etiam argumentum refellitur, quia nutritio animæ spiritualis, quam efficit sacra communio, duplex est, habitualis & actualis, & alterutram semper recipit, vel vtramque, qui digne accedit ad hoc sacramentum. Tertium denique, quia si illi sacerdotes dignē sumunt hoc sacramentū & sæpē, magnum proculdubio gratiæ augmentū consequuntur, & apparebit in officiis, quæ exercent, effecturi maiora si occasio daretur: sed in accedentibus indeuotē minus est gratiæ incrementum: & quotidianis venialibus constat in his feruorem charitatis imminui, & ideo non apparet in illis tanta charitatis amplificatio. Hactenus de communione huius sacramenti & eius effectibus, tam per se, quàm ex accidenti.

QVÆSTIO LXXXI.
De modo quo Christus vsus est hoc sacramento, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de vsu huius sacramenti, quo Christus vsus est in prima sui institutione.

¶ Et circa hoc quærentur quatuor.

Primò, *vtum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.*

Secundò, *vtum Iudæ dederit.*

Tertiò, *quale corpus sumpserit aut dederit, vtum scilicet passibile vel impassibile.*

Quartò, *quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in tri-duo mortis reseruatam, aut consecratam.*

ARTI-

Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

Inf. q. 84. ar. 7. ad 4. & 4. 11. q. 3. ar. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Christus nō sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi & dictis asseri debet, quod autoritate sacre Scripturæ non traditur. Sed in Euangeliis non habetur, quod Christus corpus suum manducauerit, aut sanguinem suum biberit. Non ergo est hoc asserendum.

Lib. 4. text. 34 tom. 2.

¶ 2. Prætereà, Nihil potest esse in seipso, nisi forrè ratione partium: prout scilicet vna pars eius est in alia, vt habetur. 4. Phys. Sed illud quod manducatur & biberit, est in manducate & biberite. Cum igitur totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quod ipse sumpserit hoc sacramentum.

2. præ. ar. 11.

¶ 3. Prætereà, Duplex est sumptio huius sacramenti, scilicet spiritualis & sacramentalis. Sed spiritualis non comperebat Christo (quia nihil à sacramento accepit:) & per consequens nec sacramentalis, quæ sine spiritali est imperfecta, vt supra habitum est. Ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpserit.

Q. 2. ad Hadib. to. 4. referatur de cons. d. 2. c. Nec moritur.

Sed contra est, quod Hier. *dicit ad Lesbiam, Dominus IESVS Christus ipse coniuua & coniuuium, ipse comedens, & qui comeditur.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, quod Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpserit. Sed hoc non videtur conuenienter dici, quia Christus ea, quæ ab aliis obseruanda instituit,

ipse primitus obseruauit. Vnde & ipse prius baptizari voluit, quàm aliis baptisum imponeret, secundū illud Actuum 1. Cœpit IESVS facere, & docere. Vnde & primo ipse corpus suū & sanguinem sumpserit, & postea discipulis sumendum tradidit. Et hoc est quod Ruth. 3. super illud, Cumq; comedisset & bibisset, &c. dicit gl. *quod Christus comedit & bibit in cœna, cum corporis & sanguinis sui sacramentū discipulis tradidit. Vnde quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eisdem.

Glo. ord. ibid.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in Euangeliis legitur, quod Christus accepit panem & calicē, non est autem intelligendum quod accepit solum in manibus, vt quidā dicunt, sed eo modo acceperit, quo aliis accipiendum tradidit. Vnde cum discipulis dixerit, Accipite, & comedite, & iterum, Accipite & bibite, intelligendum est, quod ipse accipiēs comederit & biberit. Vnde & quidam metricè dixerūt, Rex fedet in cœna, turba cinctus duode-na, Se tenet in manibus, se cibatur ipse cibus.

2. 7. ar. 3.

AD SECUNDUM dicendum, quod (sicut supra dictum est) Christus, secundum quod est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium, ita quod in quocunque loco, vbi sunt illæ species, est ipse Christus. Et quia species illæ potuerūt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus, & in suo ore. Nō autem hoc potuisset esse, secundum quod cōparatur ad locum per proprias dimensiones.

279. ar. 11.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra dictum est) effectus huius sacramenti est non solum augmentum habitualis gratiae, sed etiam quaedam actualis delectatio spiritualis dulcedinis. Quavis autem Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione huius sacramenti, habuit tamen quandam spiritualem delectationem in noua institutione huius sacramenti. Unde ipse dicebat Luc. 22. Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, quod Eusebius exponit de nouo mysterio noui Testamenti, quod tradebat discipulis. Et ideo spiritualiter manducauit, & similiter sacramentaliter, in quantum corpus suum sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit. Aliter tamen quam ceteri sacramentaliter & spiritualiter sumant, qui augmentum gratiae suscipiunt sub sacramentalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.

Alias, qui augmentum gratiae suscipiunt, & sacramentalibus signis indigent, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus dederit Iudae corpus suum.

4. d. 11. q. 3. ar. 2. q. 1. & 2. Et 10. 13. le. 3. co. 4. h. & le. 4. co. 3. fi.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Christus Iudae non dederit corpus suum. Ut enim legitur Matth. 26. Postquam dedit Dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis, Non bibam modo de hoc genere vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei. Ex quo videtur, quod illi quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibaturi. Sed Iudas postea cum ipso non bibit. Ergo non accepit cum aliis discipulis corpus Christi, & sanguinem

¶ 2. Præterea, Dominus impleuit quod

præcepit, secundum illud Act. 1. cepit Iesus facere & docere. Sed ipse præcepit Matt. 7. Nolite sanctum dare canibus. Cum ergo ipse cognosceret Iudam esse peccatorem, videtur quod ei corpus suum & sanguinem non dederit.

¶ 3. Præterea, Christus specialiter legitur Iudae panem intinctum porrexisse, Ioan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur quod sub buccella ei dederit, præcipue cum legatur ibidem, quod post buccellam introiuit in eum Satanas. Vbi Augustinus dicit, Hinc nos docemur, quam sit cauendum male accipere bonum: si enim corripitur qui non diiudicat, id est non discernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnabitur, qui ad eius mensam fingens se amicum, accedit inimicus? Sed cum buccella intincta non accepit corpus Christi, ut enim Augustinus dicit super illud Ioan. 13. Cum intinxisset panem, dedit Iudae Simonis Iscariotæ: non ut putant quidam negligenter legentes. Tunc Iudas corpus Christi accepit.

Tract. 62. in 10. circa prim. 19. 2.

Tract. 62. in 10. in med. 1. 9.

SED CONTRA est, quod Chrysostomus dicit, Iudas particeps existens mysteriorum, conuersus non est. Unde sit scelus eius vtrinq; immanius, tum quia tali proposito imbutus adiit mysteria, tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Homil. 46. in 10a. non rememora ante f. 10. 3.

RESPONDEO dicendum, quod Hilarius posuit super Matthæum, quod Christus Iudae corpus suum & sanguinem non dedit. Et hoc quidem conueniens fuisset, considerata malitia Iudae. Sed quia Christus nobis debuit esse exemplum iustitiæ, non conueniebat eius magisterio, ut Iudam occultum peccatorem, sine

Canone 30. in Matih. circa med.

accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione separaret, ne per hoc daretur exemplum Prelatis Ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Iudas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quod Iudas cum aliis discipulis corpus Domini & sanguinem suscepit, ut dicit Dionysius in lib. Eccles. Hier. & Aug. super Ioann.

Dion. c. 3. Eccle. hier. par. 3 non longe à princ. Aug. tract. 62 in Euang. Io. 10. 9. Loco citato in cor. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa est ratio Hilari. ad ostendendum quod Iudas corpus Christi non sumpsit. Non tamen cogit, quia Christus loquitur discipulis, à quorum collegio Iudas se separauit, non autem Christus eum exclusit. Et ideo Christus, quantum est in se, etiam cum Iuda vinum in regno Dei bibit, sed hoc conuiuium ipse Iudas repudiavit.

AD SECVNDVM dicendum, quod Christo nota erat Iudae iniquitas, sicut Deo, non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit. Et ideo Christus Iudam non repulit à comunione, ut daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab aliis sacerdotibus expellendos.

Tracta. 62. in 10. circa me. 10. 9.

AD TERTIVM dicendum, quod sine dubio Iudas sub pane intincto corpus Christi non sumpsit, sed simplicem panem. Significatur autem fortassis (ut Augustinus ibidem dicit) per panis intinctionem fictio Iudae: ut enim inficiantur nonnulla intinguntur. Si autem bonum aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis diuinæ, quia panis ex intinctione saporior redditur) idem bonum ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitude id quod est bonum, fa-

ctum est ei malum, sicut accidit circa fumentes corpus Christi indignè. Et sicut Augustinus ibidem dicit, intelligendum est, quod Dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramentum corporis & sanguinis sui, ubi & ipse Iudas, erat, sicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Ioannis Dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit proditorem.

112.

ARTICVLVS III. Vtrum Christus sumpsit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod Christus sumpsit, & discipulis dederit corpus suum impassibile. Quia super illud Matth. 17. Transfiguratus est ante eos, dicitur quaedam glossa. Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in cena non mortale & passibile. Et Leuit. 2. super illud, Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit glossa. Crux super omnia fortis, carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit. Sed Christus dedit corpus suum ut aptum ad manducandum. Ergo dedit tale quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.

4. d. 11. q. 3. ar. 3. & d. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

Glo. ordi. ibid.

Ibidem.

¶ 2. Præterea, Omne corpus passibile, per contactum & manducationem patitur. Si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & commestionem discipulorum passum fuisset.

¶ 3. Præterea, Verba sacramentalia non sunt modò maioris virtutis, quando proferuntur à sacerdote in persona Christi, quam tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christi

sto. Sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale. ergo multo magis tunc.

SED CONTRA est, quod sicut Innoc. III. * dicit, tale corpus tunc dedit discipulis, quale habuit. Habuit autem tunc corpus passibile & mortale. Ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.

RESPONDEO dicendum, quod Hugo de sancto Vict. posuit, quod Christus ante passionem diuersis temporibus quatuor dotes corporis glorificati assumpserit scilicet subtilitatem in natiuitate, quando exiuit de claufo utero Virginis, agilitatem, quando ambulauit siccis pedibus super mare, claritatem in transfiguratione, impassibilitatem in coena, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum, & secundum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale. Sed quicquid sit de aliis (de quibus supra dictum est, * quid sentiri debeat) circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur. Manifestum est enim, quod idem verum corpus Christi erat quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti infumebatur. Non autem erat impassibile, secundum quod in propria specie videbatur, quinimo erat passioni paratum. Vnde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile, sicut inuisibiliter quod in se erat visibile. Sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circumstans medium visionis, ita passio requirit contactum

corporis, quod patitur, ad ea quae agunt. Corpus autem Christi secundum quod est sub sacramento (vt supra dictum est *) non comparatur ad ea quae circumstant, mediatis propriis dimensionibus, quibus corpora se tangunt, sed mediatis dimensionibus specierum panis & vini. Et ideo species illae sunt quae patiuntur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Christus dicitur in coena non dedisse corpus suum mortale & passibile, quia non dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam manducationi, in quantum hoc sacramentum representat passionem Christi.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio illa procederet, si corpus Christi sicut erat passibile, ita fibili modo fuisset sub sacramento.

AD TERTIUM dicendum (quod sicut supra dictum est *) accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi. Et ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, vt sit sub sacramento corpus Christi, scilicet quibuscunque accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum vel consecratum, ibi moreretur,

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorum consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi acci-

Q. 76. ar. 4. 5. & 6.

Q. 78. ar. 4.

4. d. 10. ar. 2. q. 1. co. & d. 11. q. 3. contra c. 6. 4. Et quot. 5. nu. 11. ad 1. 10. 6. lec. 6. si 1. Cor. 11. lec. 6. ca. 1. fin.

In lib. 4. de sacro myste. altaris c. 12. post med.

Q. 28. ar. 2. ad 3. q. 54. ar. 1. ad 1.

dit per eius passionem. Sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. Ergo non poterat mori in hoc sacramento.

¶ 2. Praeterea, In morte Christi separatus fuit sanguis eius a corpore. Sed in hoc sacramento simul est corpus Christi & sanguis. Ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

¶ 3. Praeterea, Mors accidit per separationem animae a corpore. Sed in hoc sacramento continetur tantum corpus quam anima Christi. Ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

SED CONTRA est, quod idem Christus, qui erat in cruce, & fuisset in sacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in sacramento communi seruato moreretur.

RESPONDEO dicendum, quod corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo. Nam in propria specie, contingit circumstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, vt supra dictum est. * Et ideo quicquid pertinet ad Christum secundum quod in se est, potest attribui ei & in propria specie & in sacramento existenti, sicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum esse, & caetera huiusmodi. Quaecunque vero conueniunt ei per comparisonem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramento, sic irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & caetera huiusmodi. Vnde & quidam metricè dixerunt, fixide seruato poteris sociare dolorē, Innatum, sed non illatus conuenit illi.

Ar. praec. q. 76 ar. 4. 5. & 6.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod (sicut dictum est *) passio conuenit corpori passio per comparisonem ad agēs extrinsecum. Et ideo Christus, secundum quod est sub hoc sacramento, pati non potest, potest tamen mori.

AD SECUNDUM dicendum, quod (sicut supra dictum est *) sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis, sanguis autem sub specie vini. Sed nunc qui dem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cum sanguine. Sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis.

AD TERTIUM dicendum, quod (sicut supra dictum est *) anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore, non autem ex vi consecrationis. Et ideo si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum vel peractum, quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento, non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.

Conclusio quaestionis.

Christus suum corpus & sanguinem in coena sumpsit sacramentaliter. Apostolis & Iudae distribuit passibile quidem in se, sed modo impassibili & inuisibili: & ideo si conseruaretur consecratum, ad triduum usque mortis, in sacramento similiter atque in cruce moreretur.

Q 9 5 Ratio

In cor. 4. 7.

Q. 76. ar. 1. ad 1.

In solu. praec. & loco tibi citato.

Ratio primi: Quia Christus actione prius expressit, quod aliis faciendum præcepit: & percepto sacramento, spiritualē delectationē admisit, non gratia augmentū.

Ratio secundi: quia corpus quod videbatur exterius, illud idem percipiendum Apostolis dedit, ut omnino daret corpus suum, quod erat passibile: & Iudas peccator occultus repelli non debuit à communionē publica.

Ratio tertij: Quia cum dederit Christus suum corpus, quæcumq; eidem ut est in se conueniunt, eadem conueniunt existenti in hoc sacramento, non verò quæ conueniunt ratione corporum extrinsecus adiacentium, cum hic cõtineatur modo sacramentali, & ideo impassibile & insensibile ab externis. illius exempla sunt, mori, dolere, animatum esse aut inanimatum, huius irrideri, conspui, flagellari, crucifigi.

COMMENTARIUS.

EX his autem omnibus colligitur, Christum Dominū in vltima cœna, seipsum sacramentaliter sumpsisse, mortalem & passibilem sub vtraq; specie; & si militer dedisse Apostolis, quos instituit noui testamenti sacerdotes, ut deinde similiter conficerent, & distribuere hoc sacramentū. Prior pars huius cõsecrarij constat, quia huiusmodi exemplo Christi sæpè vsumus in præcedentibus, ad confirmanda multa de communionē huius sacramenti præsertim in sacerdotibus: & eadem partē colligunt Patres ex illis verbis, Luc. 22. desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. loquebatur enim de suo Paschate & sacramento sui corporis, cum legalia non esset cur tā vehementer expeteret. & supra ex illis verbis Marc. 14. iam non bibam de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cum illud bibam nouum in regno Dei: manducauerat igitur & biberat Christus seipsum sacramentaliter, cum de vtraque sacramenti specie realiter ipsum continente, loqueretur. Quamuis autem modus existendi sacramentaliter sit impassibilis respectu

rei contentæ, ut ostendimus differentes de corpore Christi in propria, & in aliena sacramenti specie, Christus tamen existens in hac aliena specie, cum sit idem atque existens in propria, eadem vtrouque agat & patiat necesse est: quare cum in vltima cœna fuerit mortalis, & seipsum ad mortem obtulerit, necesse est etiam in sacramento extitisse mortalem & passibilem, & nunc impassibilis existat, ut in cœlo, ut ostendimus in cõsecr. deductis ex doctrina transubstantiationis. Confirmatur eadem Christi cõmunio: quia nisi ipse prius fumeret non allicerentur Apostoli ad potum sanguinis lege prohibitum, & multo minus ad manducationem carnis humanæ, etiam sub aliena specie: neque esset verum quod sæpè Patres & Ecclesia vsurpāt, in illa Christi cœna, eundem fuisse conuiuium & conuiuium, ut inquit Hier. ad Hebræos, q. 2. Chrysostr. Hom. 83. in Matth. Iſichius, lib. 2. in Leuit. cap. 8. appellans sanguinem intelligibilem, ratione modi sacramentalis, id est mysticum sub figura & specie vini. Solemne etiam erat sacrificanti sacerdoti hostia oblata participare: Christum autem in vltima cœna verè seipsum sacrificasse recta fides docet, ut statim constat. Consuevit etiam Christus semper non solum doctrina, sed etiam exemplis & factis alios instituere, sicut scriptum est, Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sic prius voluit baptizari, quam baptismi præceptum imponeret, & prius sacramentum à se institutum sumpsit, quam aliis distribuere, signa quidem sacramentalia ipsi sumenti signa fuerunt, sed non tecta & velata, ut nobis, cum apertè videret modum existendi in sacramento, de quo supra differuimus.

2 Apostolos verò à Christo accepisse hoc sacramentum, adeò ab Euangelistis expressum est, ut nullo modo dubitare liceat. referunt enim omnes excepto Ioanne, tradidisse Dominum post prolata verba cõsecrationis, corpus suum & sanguinem, vel ipsa simul proferendo, & præcipiendo dixisse, manducate & bibite: Marcus autè ait, & biberunt ex illo omnes: & idem semper sensit Ecclesia catholica, ut Patrum testimonij cõsentientibus constat. ipsos autè Apostolos cõsecrandi potestatē à Dño accepisse illis verbis, hoc facite in meā cõmemorationē, omnes etiā affirmāt, & concilia definiunt,

Theologi omnes 4. Sent. d. 9. 11. & 12. d. Alen. 4. p. 7. 44. memb. 1. & 2.

Quomodo Christus hoc sacramentum sit usus.

definiunt, & idcirco noui testamenti sacerdotes constitutos esse. Trident. sess. 22. cap. 1. inquit, Christum Dominum corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulisse, ac sub earundem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc noui testamenti sacerdotes constituerebat, ut fumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba, hoc facite in meam cõmemorationem, uti semper catholica Ecclesia intellexit & docuit. Sed quia Iudas proditorem plerique asserunt, non accepisse à Domino sacram communionem, de hoc exactius differendum est. certè Clemens Papa, lib. 5. cõstit. Apost. cap. 13. nomine Apostolorum scribit: cum autem tradidisset nobis antitypa mysteria pretiosi corporis & sanguinis sui absente Iuda, egressus est in montem Oliueti: & ideo aperte inquit Iudas non participasse sacris mysterijs. eiusdem sententiæ est Hilar. Can. 30. in Matth. cum ait, postquam Iudas proditor indicatur, sine quo Pascha, accepto calice & fracto pane, conficitur: dignus enim æternorum sacramentorum communionē non fuerat. Sed Iudas cum ceteris Apostolis communicasse eisdem mysterijs, autores sunt Chrysostr. & August.

3 Cuius autè sententiæ fuerit Dionysius non est omnibus similiter receptum, quia verba illius cap. de communionē non vno modo exponunt: inquit enim, & ipse autor symbolorum iustissimè subtrahit eum, qui non sanctè, neque pari morum similitudine sacra cõcœnauerat, docens sanctè & ut Deum decebat, quod verus secundum virtutem ad diuina accessus præstat accidentibus communionem cum simili ipsis, is qui cõcœnauerat Iudas intelligitur: & sacra illa his non sunt mysteria corporis & sanguinis Domini, sed typica & legalia agni & azymorū, quæ dicuntur sacra, quia sacrificia, ut loquitur scriptura Exod. 12. & Num. 9. alioquin subducendo Iudas, non doceret Dominus, quis dignus esset sancta communionē, sed constabat Domino Iudas esse indignū, & ideo eum repulit, dicunt autores huius sententiæ. Idque cõfirmant, quia Matthæus & Marcus ante institutionem Eucharistiæ narrant dixisse Dominum, qui intingit mecum manum in paropside, vel in catino, quod non est aliud, quā

quod Lucas post institutionē scribit his verbis, verum ecce manus tradentis me, mecum est in mensa: atque ideo volunt Lucā narrasse post institutionem, quod ipsam præcessit: & quia Dñs dedit ad designandum proditorē intinctū panem siue buccellam, & ea accepta, ut scribit Ioannes, continuo Iudas exiuit, & illa buccella est idem atq; intingere manū in catino, concludit Iudas non interfuisse Eucharistiæ institutioni: licet interfuerit lotioni pedum, & idcirco neque sacris mysterijs participasse.

4 Sed nobis probatur magis sententia Chrysostr. & August. quam etiam existimamus esse Dionysij, ut illa sacra, quæ dicit cõcœnasse Iudas, sint mysteria corporis & sanguinis Domini. Primum quidem, quia cœna illa typica agni præcessit lotionē pedum, cum ab illa peracta surgens Dominus, pedes Apostolorum abluerit, deinde fedes instituerit & distribuere Apostolis Eucharistiā, tandem cœnam communem perfecit. quod si Iudas, ut omnes affirmant, ablutioni pedum interfuit, & buccella accepta, ut constat ex narratione Euangelistæ, non fuit Eucharistiā, ut etiam scribit Iulius Pontif. & Concil. III. Bracaren. c. 1. certè non accepit buccellam in cœna typica, sed in ipsa Eucharistiæ institutione, vel paulo ante: & ideo cum aliis sacram Eucharistiā Apostolis sumpsit, ut omnes Euangelistæ narrant excepto Ioanne, qui tantum meminit buccellæ. qua accepta continuo de cœna exiisse, non est ante Eucharistiā institutam, sed ante sermonem: quoniam statim exorsus est Dominus, & cui ceteri Apostoli interfuerunt.

5 Accedit testimonium Eugenij Pontif. in cap. Sacerdos de offic. ordin. ubi præcipit sacerdoti non remouere nominatim à sacra communionē, quem secretò scit reū esse, quia non ut iudex scit, sed ut Deus: quia, inquit, neque Christus Iudas à communionē remouit. quod verò alij dicunt, hoc non dixisse Pontificem ut iudicem, sed ut interpretem, leuissima depulsio est grauissimi testimonij: cum totū Pontificis decretū huic interpretationi nitatur, quare si hæc firma non est, neque esset ipsum decretum: præsertim cum decreta Pontificū ex diuinæ scripturæ interpretationibus colligantur. Neque sanè decebat occultū

pecca-

peccatorem, & paucis à Domino secretò detectum, ab aliorum communione separare, vt concludunt omnes Theologi, quibus nostra sententia probatur: idem enim liceret cæteris huius sacramenti dispensatoribus exemplo Christi, quod tamen non licet, vt ab Eugenio Pontif. diximus definitum esse.

3. p. q. 81. ar. 2.
4. sent. d. 11.
Alē 4. p. mēb.
4. 7. 44.

QVÆSTIO LXXXII.
De ministro huius sacramēti, in decem articulos diuisa.

DEinde considerandum est de ministro huius sacramenti.

¶ Et circa hoc quærentur decem.

Primò, vtrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.

Secundò, vtrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.

Tertio, vtrum dispensatio huius sacramēti pertineat ad solum sacerdotem.

Quartò, vtrum liceat sacerdoti consecrati à communione abstinere.

Quintò, vtrum sacerdos peccator possit cōficere hoc sacramentum.

Sextò, vtrum Missa mali sacerdotis minus valeat quàm boni.

Septimo, vtrum heretici schismatici vel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.

Octauo, vtrum degradati.

Nono, vtrum peccent, à talibus communionem recipientes.

Decimo, vtrum liceat sacerdoti omnino à celebratione abstinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

4. d. 13. 2. q. 1.
ar. 1. q. 1. 4.
d. 17. q. 3. ar. 3.
q. 1. cor. 11. di.
2. 4. q. 2. ar. 1.
q. 2. cor. co. 2.
ar. 3. ad. 2.
2. 78. ar. 4.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod consecratio huius sacramenti non sit propria sacerdotis. Dicitur enim supra quod sacramentum cōsecratur vic

tute verborum, quæ sunt forma huius sacramenti. Sed illa verba non mutantur, siue dicantur à sacerdote, siue à quocunque alio. Ergo videtur, quod non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

¶ 2. Præterea, Sacerdos hoc sacramentū conficit in persona Christi. Sed laicus sanctus est vnitus Christo per charitatem. Ergo videtur quod etiam laicus possit hoc sacramentum conficere. Vnde & Chrysost. * dicit super Matt. quod omnis sanctus est sacerdos.

Chrys. ho. 43.
in Matt. in ope
re imperf. non
remotè à prin.
to. 2.

¶ 3. Præterea, Sicut baptismus ordinatur ad hominū salutem, ita & hoc sacramentum, sicut ex supra dictis patet. * Sed etiam laicus potest baptizare, vt supra dictum est. * Non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

2. 79.

2. 67. ar.

¶ 4. Præterea, Hoc sacramentū perficitur in consecratione materiae. Sed alias materias consecrare, scilicet chrisma & oleum sanctum, & oleum benedictum, pertinet ad solum Episcopum, quarū tamen consecratio non est tantæ dignitatis, sicut consecratio Eucharistiæ, in qua est totus Christus. Ergo non est proprium sacerdotis, sed solum Episcopi, hoc sacramentū conficere.

RESPONDEO est, quod Isidor. * dicit in quadam Epistola, & habetur in Decret. dist. 25. ad presbyterum pertinet hoc sacramentū corporis & sanguinis Domini in altari Dei conficere.

In decret. d. 25.
c. Per leitis. 4.
dicitur Isidorus
id habere in ep.
ad Ludifredū.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supradictum est) hoc sacramentum est tantæ dignitatis, quod non conficitur nisi in persona Christi. Quicumque autem aliquid agit

2. 78. ar. 1. 4.

agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam. Sicut autem baptizato cōceditur à Christo potestas sumendi hoc sacramentum, ita sacerdoti, cum ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum cōsecrandi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dicitur est à Domino: hoc facite in meam commemorationē. Et ideo dicendum est, quod proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus sacramentalis in pluribus consistit, & non in vno tantum, sicut virtus baptismi consistit in ipsis verbis, & in aqua. Vnde & virtus consecratiua non solum consistit in ipsis verbis, sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab Episcopo, accipe potestatem offerendi in Ecclesia sacrificium, tam pro viuus quam pro mortuis. Nam & illa virtus instrumentalis in pluribus instrumentis consistit, per quæ agit principale agens.

AD SECUNDUM dicendum, quod laicus iustus vnitus est Christo vnione spiritali per fidem & charitatem, nō autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in Psalm. 50. Sacrificiū Deo spiritus contribulatus & Rom. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuētem. Vnde & 1. Petri. 2. dicitur: Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.

AD TERTIUM dicendum, quod perceptio huius sacramenti non est tantæ necessitatis, sicut per

ceptio baptismi, vt ex supradictis patet. * Et ideo licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, nō tamen potest hoc sacramentum cōficere.

S. præc. art. 11.
ad 2. 4. 73.
ar. 3.

AD QVARTUM dicendum, quod Episcopus accipit potestatem vt agat in persona Christi super corpus eius mysticum, id est super Ecclesiam. Quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione, licet possit eam habere ex Episcopi commissione. Et ideo ea, quæ nō pertinent ad dispositionem corporis mystici, non reseruantur Episcopo, sicut consecratio huius sacramenti. Ad Episcopum verò pertinet tradere non solum populo, sed etiam sacerdotibus ea, ex quibus possunt propriis officiis vti. Et quia benedictio chrismatum & olei sancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ consecratur (puta altaris, Ecclesie, vestium, & vasorum) præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficienda, quæ pertinent ad officiū sacerdotum, ideo tales consecrationes Episcopo referuatur, tanquam principi totius Ecclesiæ ordinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum plures sacerdotes possint vnā & eandem hostiam consecrare.

4. d. 13. q. 5.
ar. 2. q. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod plures sacerdotes non possint vnā & eandem hostiam consecrare. dicitur enim supra, * quod plures non possunt simul vnū baptizare. Sed non minor vis est sacerdotis consecrantis, quam hominis baptizantis. Ergo etiam non possunt simul plures vnā hostiam consecrare.

2. 67. ar. 6.

¶ 2. Præterea, Quod potest fieri per vnum, superflue sit per multos.

In

In sacramentis autem nihil debet esse superfluum. Cui ergo vnus sufficiat ad consecrandum, videtur, quod plures non possint vnā hostiam consecrare.

Tracta. 26. in Ioan. 9.

¶ 3. Præterea, Sicut dicit Augu. super Ioann. hoc sacramentum est sacramentum vnitatis. Sed contrarium vnitati esse videtur, multitudine. Ergo non videtur conueniens esse huic sacramento, quod plures sacerdotes eandē hostiā consecrēt.

SED CONTRA est, quod secundum consuetudinē quarundam Ecclesiarum, sacerdotes, cum de nouo ordinantur, cōcelebrant Episcopo ordinanti.

Ar. præc.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est*) sacerdos cum ordinatur, constituitur in gradu eorum, qui à Domino acceperunt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum consuetudinē quarundam Ecclesiarum, sicut Apostoli Christo cœnari concœnauerunt, ita noui ordinati, Episcopo ordinati cōcelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandē hostiam, quia sicut Innocent. III. dicit, omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis.

Lib. 4. de sacro altaris mysterio. c. 25. circa med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus non legitur simul baptizasse cum Apostolis, quando intinxit eis officium baptizandi. Et ideo non est similis ratio.

AD SECUNDVM dicendum, quod si quilibet sacerdotum operaretur in virtute propria, superflueret alij celebrantes, vno sufficienter celebrante. Sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt vnus in Christo, ideo non refert vtrum per vnum aut per multos hoc sacramentum consecre-

tur, nisi quod oportet ritum Ecclesie seruari.

AD TERTIVM dicendum, quod Eucharistia est sacramentum vnitatis Ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quod multi sunt vnus in Christo.

ARTICVLVS III. Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat solum ad sacerdotem.

4. d. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. Et d. 13. q. 1. ar. 3. q. 1. ubi

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod non pertineat solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramenti. Sanguis enim Christi non minus pertinet ad hoc sacramentum quam corpus. Sed sanguis Christi dispensatur per diaconos, vnde & beatus Laurent. dixit beato Sixto, Experire vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commisiisti Domini sanguinis dispensationē. Ergo & pari ratione dispensatio corporis Christi, non pertinet ad solos sacerdotes.

Ut habetur in eius legenda.

¶ 2. Præterea, Sacerdotes constituntur ministri sacramentorum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materie, non in vsu, ad quæ pertinet dispensatio. Ergo videtur quod non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

C. 3. Eccl. hier. part. 1. c. 4.

¶ 3. Præterea, Dion. dicit in lib. Eccles. hier. quod sacramentum habet perfectiuam virtutem, sicut & chrisma. Sed signare chrismae baptizatos, non pertinet ad sacerdotē, sed ad Episcopum. Ergo etiam dispensare hoc sacramentum, pertinet ad Episcopum, non ad sacerdotem.

De conf. d. 2. c. Peruenit.

SED CONTRA est, quod dicitur* de cōsec. dist. 2. Peruenit ad noticiam nostram, quod quidam presbyteri laico aut scemine corpus Dni tradunt ad deferendum infirmis: igitur

igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio ulterius fiat: sed presbyter per seipsum infirmos cōmunice.

Ar. 1. huius q.

RESPONDEO dicendum, quod ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi, propter tria. Primo quidem, quia (sicut dictum est*) ipse cōsecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. Vnde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo, quia sacerdos constituitur medius inter Deum & populum. Vnde sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata diuinitus, populo tradere. Tercio, quia in reuerentiam huius sacramenti, à nulla re contingitur nisi consecrata. Vnde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum. Vnde nulli alij tãgere licet, nisi in necessitate, puta si caderet in terram, vel in aliquo alio necessitatis casu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio, vt scilicet, dispense sanguinem, non autem corpus, nisi in necessitate iubente Episcopo, vel presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in vase: vnde non oportet quod tangatur à dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secundo, quia sanguis designat redemptionem à Christo in populum deriuam: vnde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum, ma-

gis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quæ dispensatio corporis. AD SECUNDVM dicendum, quod eiusdem est, hoc sacramentum dispensare & consecrare ratione iam dicta.*

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutem sacerdotis, in quantum dispensat sanguinem, ita sacerdos participat perfectiuam dispensationem Episcopi, in quantum dispensat hoc sacramentum quo perficitur homo secundum se per comparisonem ad Christum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparisonem ad alios, Episcopo reseruantur.

ARTICVLVS IIII. Vtrum sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

Sup. q. 30. ar. 12. Et d. 12. q. 3. ar. 2. q. 2.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus, ille qui consecrat materiam, non vtitur ea, sicut Episcopus consecrans chrisma, non linitur eodem. Sed hoc sacramentum consistit in consecratione materie. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet vti eodē, sed potest licite à sumptione eius abstinere.

2. 68. ar. 5. ad 4. ar. 8.

¶ 2. Præterea, In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibiipso, nullus enim baptizare potest seipsum vt supra dictum est.* Sed sicut baptismus ordinatè dispensatur, ita & hoc sacramentum. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere à seipso.

¶ 3. Præterea, Cōtingit quãdoq; quod miraculosè corpus Christi in

in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis, que non sunt apta cibo & potui: unde (sicut supra * dictum est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horridi sumētib. Ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum.

SEDCONTRA est, quod in Concilio Toletano legitur, & habetur * de consec. dist. 2. c. Relatum. Modis omnibus tenēdū est, ut quotiescunque sacrificans corpus Christi & sanguinem Domini nostri IESV Christi in altari immolat, totiens perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se prebeat.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra * dictum est) Eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium. Quicumque autem sacrificium offert, debet sacrificij fieri particeps, quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificij, quo quis se ipsum offert Deo: ut August. * dicit 10. de Civitat. Dei. Unde per hoc quod participat sacrificio, ostendit ad se sacrificij interius pertinere. Similiter etiā per hoc quod sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem diuinorū, quorum ipse primò debet esse particeps, sicut Diony. * dicit in lib. Eccl. Hierar. Et ideo ipse ante sumere debet, quam populo dispenser. Unde & in prædicto ca. * legitur, Quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Per hoc autem fit particeps, quod de sacrificio sumit, secundum illud Apostoli, 1. Corinth. 10. Nōne qui edunt hostias participes sunt altaris? Et ideo necesse est qd sacerdos quotiescunque cōsecrat,

sumat integrè hoc sacramentum.

ADPRIMUM ergo dicendum, quod consecratio chrisimatis vel cuiuscunque alterius materię, non est sacrificium sicut consecratio Eucharistię. Et ideo non est similis ratio.

ADSECUNDUM dicendū, quod sacramentum baptismi perficitur in ipso vsu materię. Et ideo nullus potest baptizare seipsum, quia in sacramento nō potest esse idem agēs & patiens. Unde nec in hoc sacramento sacerdos cōsecrat seipsum, sed panem & vinum. In qua consecratione perficitur sacramentum, vsus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. Et ideo non est simile.

ADTERTIUM dicendū, quod si miraculosè corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumēdum. Dicit enim Hier. * super Leuit. De hac quidem hostia, quę in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa vero, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur, quia ea quę miraculosè fiunt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quod iteratò corpus & sanguinem Domini consecraret & sumeret.

ARTICVLVS V.

Vtrum malus sacerdos Eucharistiam cōsecrare possit.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod malus sacerdos Eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hiero. * super Soph. sacerdotes qui Eucharistię seruiunt, & sanguinem Domini pulpis

274. ar. 5. q. 2-76. ar. 8.

In Conc. Tolet. 5. can. 5. de cōsec. d. 2. c. Relatum.

279. ar. 5. q. 2.

Lib. 10. c. 5. 10.

Ca. 3. Eccl. hier. var. declinando ad fi.

Eod. can. 5. 12. Conc. Tolet.

Refertur de cōsec. d. 2. c. De hac. Ex Orig. hom. 7. sup. Leuit.

4. d. 18. q. 2. ar. 2. q. 3. ad 2

Super illud Soph. 3. Sacerdotes qui seruiunt sanctis. 10. 6.

pulis diuidunt; impiè agunt in lege Christi putātes. Eucharistiam precantis. facere verba nō vitam, & necessariam esse solentem orationē, & sacerdotis merita: de quibus dicitur: Sacerdos in quacumq; fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed sacerdos peccator cum sit maculosus, nec vitam habentē merita huic conueniētia sacramento. Ergo sacerdos peccator non potest consecrare Eucharistiam.

Li. 4. orth. fid. c. 14. non longe a medio.

In decr. 1. q. 1. c. Sacrosancti

¶ 2. Præterea, Damasc. * dicit in 4. lib. quod panis & vinum per aduentum sancti Spiritus, superhaturaliter transit in corpus & sanguinem Domini. Sed Gelasius Papa dicit (sicut habetur * in Decr. 1. q. 1. c. sacrosancta) quomodo ad diuini mysterij consecrationem, cælestis Spiritus inuocatus adueniet, si sacerdos, qui eū adesse deprecatur, criminosis plenis actionibus comprobetur? Ergo per malum sacerdotem non potest Eucharistia consecrari.

Circa mediū illius.

¶ 3. Præterea, Hoc sacramentum sacerdotis benedictione cōsecratur. Sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem huius sacramenti, cum scriptum sit Malach. 2. Maledicam benedictionibus vestris. & Dionys. * dicit in epistola ad Demophilum monachum: Perfectè cecidit à sacerdotali ordine, qui non est illuminatus, & audax quidem nimium mihi videtur talis; sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super diuina symbola Christi formiter enunciare.

Refertur. 1. q. 1. c. intra catho. licā. Ex de cōse. d. 2. c. Vtrum iuh. ex lib. de corpo. domini.

SEDCONTRA est, quod August. dicit in lib. de corpore Domini:

Intra Ecclesiam catholicā, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote; quia non in merito consecrans, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus sancti.

Ar. 1. q. 2. huius quest.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacerdos consecrat hoc sacramentū non virtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona cōsecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, quod est malus: habet enim Dominus bonos & malos ministros, seu seruos. Unde Matt. 24. dicit: Quis putas est fidelis seruus & prudens, &c. postea subdit: Si autē dixerit malus ille seruus in corde suo, &c. Et Apostolus dicit in Corint. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & tamen postea subdit: Nihil mihi conscius sum: sed nō in hoc iustificatus sum. Erat ergo certus se esse ministrum Christi: tamen nō erat certus se esse iustum. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si iustus nō sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, cui sicut vero Deo seruiunt non solum bona, sed etiā mala, quę per ipsius prouidentiam in eius gloriam ordinantur. Unde manifestum est, quod sacerdotes etiā si non sint iusti, sed peccatores, possunt Eucharistiam consecrare.

ADPRIMUM ergo dicendum, quod Hieronym. tper illa verba im probat errorem sacerdotum, qui credebant se dignè posse Eucharistiam consecrare, ex hoc solo, quod sunt sacerdotes, etiam si sint peccatores. Quod improbat Hieronym. per hoc, quod maculosi ad altare

Loco citato in arg.

Rr accedere

accedere prohibentur. Non tamen remouetur, quin si accesserint, sit verum sacrificium quod offerunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod ante illa verba Gelasius Papa præmittit: Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet (nisi pura conscientia) nõ audeat peruenire. Ex quo manifestè apparet eius intentionem esse, quod peccator sacerdos non debet ad hoc sacramentum accedere. Vnde per hoc quod subdit: Quomodo cælestis Spiritus inuocatus adueniet, intelligi oportet, quod non aduenit ex merito sacerdotis, sed ex virtute Christi, cuius verba profert sacerdos.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut eadem actio, in quantum fit ex praua intentione ministri, potest esse mala, bona autem, in quantum fit ex bona intentione Domini, ita benedictio sacerdotis peccatoris, in quantum ab ipso indignè fit, est maledictione digna & quasi infamia, siue blasphemia, & non oratio reputatur: in quantum autem profertur ex persona Christi, est sancta & efficax ad sanctificandum. Vnde signanter dicitur: Maledicam benedictionibus vestris.

ARTICVLVS VI.

Vtrum missa mali sacerdotis minus valeat, quam missa sacerdotis boni.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod missa sacerdotis mali non minus valeat, quam missa sacerdotis boni. Dicit enim Greg. in Registro: Heu in quam magnâ laqueum incidunt, qui diuina & occulta mysteria, plus ab aliis sancti-

ficata posse fieri credunt: cum vnus idemq; Spiritus sanctus ea mysteria occultè, atq; inuisibiliter operando sanctificet. Sed hæc occulta mysteria celebrantur in missa. Ergo missa mali sacerdotis nõ minus valet, quam missa boni. ¶ 2. Præterea, Sicut baptismus traditur à ministro in virtute Christi, qui baptizat, ita & hoc sacramentum in persona Christi consecratur. Sed non melior baptismus datur à meliori ministro, vt supra dictum est. Ergo etiam neque melior missa est, quæ celebratur à meliori sacerdote.

¶ 3. Præterea, Sicut merita sacerdotum differunt per bonum & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur, quod missa mali sacerdotis sit mala. Quod est inconueniens, quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria, sicut August. dicit in lib. de Baptismo. Ergo neq; missa melioris sacerdotis est melior.

SED CONTRA est, quod habetur in Decretis 1. quæst. 1. Quanto sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in necessitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.

RESPONDEO dicendum, quod in missa duo est cõsiderare, scilicet ipsum sacramentum, quod est principale, & orationes, quæ in missa fiunt pro viuus & mortuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus valet missa sacerdotis mali, quam boni, quia vtrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam, quæ fit in missa, potest considerari dupliciter. Vno modo in quantum habet efficaciam ex deuotione sacerdotis orantis,

q. 64. ar. 5. & q. 67. ar. 5. & aliis.

Li. 2. contra litteras Petilianæ c. 47. circa fin. aliis verbis, s. 7.

In decre. 1. q. 1. c. 92. Ipsi sacerdotes.

orantis. Et sic non est dubium, quod missa melioris sacerdotis magis est fructuosa. Alio modo in quantum oratio in missa profertur à sacerdote in persona totius Ecclesie, cuius sacerdos est minister. Quod quidè ministerium etiam in peccatoribus manet, sicut supra dictum est de ministerio Christi. Vnde etiam quantum ad hoc est fructuosa non solum oratio sacerdotis peccatoris in missa, sed etiam omnes eius orationes, quas facit in Ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesie, licet orationes eius priuatae nõ sint fructuosæ secundum illud Prou. 28. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Greg. loquitur ibi quantum ad sanctitatem diuini sacramenti.

AD SECVNDVM dicendum, quod in sacramento baptismi non fiunt solennes orationes pro omnibus fidelibus sicut in missa. Et ideo quantum ad hoc non est simile. Est autè simile quantum ad effectum sacramenti.

AD TERTIVM dicendum, quod per virtutem Spiritus sancti (qui per unitatem charitatis communicat in vicem bona membrorum Christi) fit quod bonum priuatum quod est in missa sacerdotis boni, est fructuosum aliis. Malum autè priuatum vnus hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consentium, vt August. dicit in lib. contra Parmenianum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum heretici, schismatici & excommunicati possint consecrare.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod heretici, schis-

matici & excommunicati, Eucharistiam consecrare nõ possint. Dicit enim Aug. quod extra Ecclesiam catholicam non est locus veri sacrificij. Et Leo Papa dicit, & habetur in Decretis 1. q. Aliter, scilicet quam in Ecclesia, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia. Sed heretici, schismatici & excommunicati sunt ab Ecclesia separati. Ergo nõ possunt verum sacrificium consecrare.

¶ 2. Præterea, Sicut ibidem legitur. Innocentius Papa dicit Arrianos ceterasq; eiusmodi pestes, quia laicos eorum sub imagine penitentis suscipimus, non videtur clericorum cum sacerdotij, aut cuiuspiam mysterij suscipiendi dignitate esse, quibus solum baptismum esse permitimus. Sed nõ potest aliquis consecrare Eucharistiam, nisi sit cum sacerdotij dignitate. Ergo heretici & ceteri huiusmodi nõ possunt Eucharistiam consecrare.

¶ 3. Præterea, Ille qui est extra Ecclesiam, nõ videtur aliquid posse agere in persona totius Ecclesie, sed sacerdos consecrans Eucharistiam, hoc agit in persona totius Ecclesie: quod patet ex hoc, quod omnes orationes proponit in persona Ecclesie. Ergo videtur, quod illi qui sunt extra Ecclesiam, scilicet heretici, schismatici & excommunicati, non possint consecrare Eucharistiam.

SED CONTRA est, quod August. dicit in 2. contra Parmenianum. Sicut baptismus in eis, scilicet hereticis, schismaticis & excommunicatis, ita ordinatio mansit integra. Sed ex vi ordinationis sacerdos potest consecrare Eucharistiam. Ergo heretici, schismatici & excommu-

In lib. sent. ex Aug. collectanum. c. 15. to. 3. Leo in epi. 38. habetur 1. q. 1. cap. In Ecclesia Dei.

1. q. 1. cap. 74. Arrianos.

Li. 2. c. 13. s. 7.

In prioc. c. cite di in ar.

4. dist. 13. q. 1. ar. 1. q. 5.

Refertur hoc in decre. 1. q. 1. c. Multis ante me dnm.

Art. præc.

Loco citato in ar.

Li. 2. ex. c. 13. tom. 7. & ex tra. 8. tom. 10. 4. dist. 13. q. 1. ar. 1. q. 3. & in expo. in princ. & d. 18. q. 1. arti. 2. q. 3. ad 2. & d. 19. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 1. Et quo. 12. ar. 16.

nicati, cum in eis maneat ordina-
tio integra, videtur quod possint co-
secrare Eucharistiam.

RESPONDEO dicendum, quod
quidam dixerunt, quod heretici,
schismatici, & excommunicati, quia
sunt extra Ecclesiam, non possunt
conficere hoc sacramentum. Sed
in hoc decipiuntur: quia sicut Au-
gustinus dicit in 2. contra Parme-
nianum, aliud est aliquid omnino
non habere, aliud autem non recte
habere, & similiter etiam est aliud
non dare, & aliud non recte dare.
Illi igitur, qui intra Ecclesiam con-
stituti, receperunt potestatem con-
secrati Eucharistiam in ordinatio-
ne sacerdotij, recte quidem habent
potestatem, sed non recte cavuntur,
si postmodum per heresim, aut
schisma, vel excommunicationem,
ab Ecclesia separantur. Qui autem
sic separati ordinantur, nec recte
habent potestatem, nec recte vrun-
tur. Quod tamen utriusque potesta-
tem habeant, patet per hoc quod (si-
cut Augustinus ibidem dicit) cum
redeunt ad unitatem Eccle-
siae, non reordinantur, sed recipiuntur
in suis ordinibus. Et quia con-
secratio Eucharistiae est actus con-
sequens ordinis potestatem, illi qui
sunt ab Ecclesia separati, per heresim,
aut schisma, vel excommunicationem,
possunt quidem consecrare Eucharistiam,
quae ab eis consecrata verum corpus &
sanguinem Christi continet, non tamen
hoc recte faciunt, sed peccant facientes.
Et ideo fructum sacrificij non percipiunt: quod est sacrificium
spirituale.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod auctoritates illae & similes intelli-
genda sunt quantum ad hoc, quod

non recte extra Ecclesiam sacrifi-
cium offertur. Vnde extra Eccle-
siam non potest esse spirituale sa-
crificium, quod est verum veritate
fructus, licet sit verum veritate sa-
cramenti: sicut etiam supra dictum
est, quod peccator sumit corpus
Christi sacramentaliter, sed non spi-
ritualiter.

AD SECUNDUM dicendum,
quod solus baptismus permittitur
esse ratus hereticis & schismaticis,
quia possunt licite baptizare in ar-
ticulo necessitatis. In nullo autem
casu licite possunt Eucharistiam
consecrare, vel alia sacramenta co-
ferre.

AD TERTIUM dicendum, quod
sacerdos in missa in orationibus
quidem loquitur in persona Eccle-
siae, in cuius unitate consistit. Sed
in consecratione sacramenti loqui-
tur in persona Christi, cuius vicem
in hoc gerit per ordinis potesta-
tem. Et ideo si sacerdos ab unitate
Ecclesiae praecisus, missam cele-
bret, quia potestatem ordinis non
amittit, consecrat verum corpus
& sanguinem Christi, sed quia est
ab Ecclesia unitate separatus, ora-
tiones eius efficaciam non ha-
bent.

ARTICVLVS VIII.
Vtrum sacerdos degradatus possit hoc sa-
cramentum conficere.

AD octauum sic proceditur.
Videtur quod sacerdos de-
gradatus non possit hoc sacramen-
tum conficere. Nullus enim confi-
cit hoc sacramentum, nisi per pote-
statem consecrandi, quam habet.
Sed degradatus non habet potesta-
tem consecrandi, licet habeat potesta-

Lib. 2. c. 13. an
te mod. tom. 7.

Lib. 2. contra
Parmenianum
c. 13. no. 7.

q. 80. ar. 3.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

4. dist. 43. q. 2.

art. 1. q. 4. Et

quo. 12. ar. 16.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

lib. 2. c. 13.

Habetur in de-
cretis 1. q. 1. c.
Quod quidam,
cir. medium.

testatem baptizandi, ut dicit Cano-
1. quest. 1. cap. quidam. * Ergo vide-
tur, quod presbyter degradatus non
possit Eucharistiam consecrare.

¶ 2. Præterea, Ille qui aliquid
dat, potest etiam auferre. Sed Epif-
copus dat presbytero potestatem
consecrandi, ordinando ipsum. Er-
go etiam potest ei auferre, degra-
dando eum.

¶ 3. Præterea, Sacerdos per de-
gradationem, aut amittit potesta-
tem consecrandi, aut solam execu-
tionem. Sed non solam execu-
tionem, quia sic non plus amitteret de-
gradatus, quam excommunicatus,
qui etiam executione caret. Ergo
videtur, quod amittat potestatem
consecrandi. Et ita videtur, quod non
possit conficere hoc sacramentum.

Li. 2. c. 13. t. 7.

SED CONTRA est, quod Augustinus
in 2. contra Parmenianum probat,
quod apostata à fide non
carent baptismate, per hoc, quod
per poenitentiam redeuntibus non
restituuntur, & ideo amitti non pos-
se iudicatur. Sed similiter degra-
datus, si reconcilietur, non est iterum
ordinandus. Ergo non amittit pote-
statem consecrandi. Et ita sacerdos
degradatus potest conficere hoc sa-
cramentum.

RESPONDEO dicendum, quod
potestas consecrandi Eucharistiā,
pertinet ad characterem sacerdotia-
lis ordinis. Character autem qui-
libet, quia cum quadam consecra-
tione datur, indelebilis est, ut su-
pra dictum est, sicut & quaruncun-
que rerum consecrationes perpetuæ
sunt, nec amitti, nec reiterari
possunt. Vnde manifestum est, quod
potestas consecrandi non amittitur
per degradationem. Dicit enim
Augustinus in 2. contra Parmenianum:

q. 63. ar. 5.

Lib. 2. c. 13. d.
med. no. 7.

Vtrumque, scilicet baptismus & or-
do, sacramentum est, & quadam co-
secratione vtrumque homini datur,
illud, cum baptizatur, istud, cum or-
dinatur, ideoque non licet à catholi-
cis vtrumque iterari. Et sic patet,
quod sacerdos degradatus potest
conficere hoc sacramentum.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod Canon ille non loquitur af-
fertive, sed inquisitive, sicut ex cir-
cunstancia literæ haberi potest.

AD SECUNDUM dicendum,
quod Episcopus non dat potesta-
tem sacerdotalis ordinis propria
virtute, sed instrumentaliter, sicut
minister Dei, cuius effectus per ho-
minem tolli non potest, secundum
illud Matth. 19. Quos Deus con-
iunxit, homo non separet. Et ideo
episcopus non potest hanc potesta-
tem auferre, sicut nec ille qui bap-
tizat, potest auferre characterem ba-
ptismalem.

AD TERTIUM dicendum, quod
excommunicatio est medicinalis.
Et ideo excommunicatis non au-
fertur executio sacerdotalis pote-
statis, quasi in perpetuum, sed ad
correctionem usque ad tempus. De-
gradatis autem auferitur executio
quasi in perpetuum condemnatis.

ARTICVLVS IX.
Vtrum liceat ab excommunicatis, vel he-
reticis, seu peccatoribus, communionem
recipere, & eorum missam audire.

AD nonum sic proceditur. Vi-
detur quod aliquis licite pos-
sit communionem recipere à sacer-
dotibus hereticis, vel excommu-
nicatis, vel etiam peccatoribus & ab
eis missam audire. Sicut enim
Augustinus contra Petilianum dicit:

Supra q. 64.
ar. 9. ad secun-
dum et tertium.
Et 4. d. 13. q.
1. ar. 3. q. 3.

Refertur hoc in
decre. 1. q. 1. c.
Neque in prim.

Rr 3 Neque

Neque in homine bono, neque in homine malo aliquis Dei fugiat sacramenta. Sed sacerdotes quamuis sint peccatores & hæretici, vel excommunicati, verum conficiunt sacramentum. Ergo videtur, quod non sit vitandū ab eis communione accipere, vel eorū missā audire.

¶ 2. Præterea, Corpus Christi verū, figuratiuum est corporis mystici, sicut supra dictum est. * Sed à prædictis sacerdotibus verum corpus Christi consecratur. Ergo videtur, quod illi, qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare.

¶ 3. Præterea, Multa peccata sunt grauiora, quā fornicatio. Sed non est prohibitum audire missas sacerdotū aliter peccantiū. Ergo etiam nō debet esse prohibitū audire missas sacerdotū fornicantiū.

SED CONTRA est, quod Canon dicit 32. * distinct. Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. Ex t Gregor. dicit in 3. dial. quod pater perfidus Arrianum episcopum misit ad filium, vt de eius manu sacrilegæ consecrationis communionē perciperet, sed vir Deo deditus Arriano Episcopo venienti exprobrauit, vt debuit.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictū est*) sacerdotes si sint hæretici, vel schismatici, vel excommunicari, vel etiam peccatores, quamuis habeāt potestatem consecrandi Eucharistiā, non tamen ea rectè vtuntur, sed peccant vtentes. Quicunq; autem communicat alicui in peccato, ipse participes peccati efficitur. Vnde & in

2. Canon. * Ioā. dicitur, quod qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) cō-

municat operibus illius malignis. Et ideo non licet à prædictis cōmunionē accipere, aut eorum missam audire. Differt tamen inter prædictas sectas. Nam hæretici & schismatici & excommunicati, sunt per sententiam Ecclesiæ, executione consecrandi priuati, & ideo peccat quicunq; eorum missam audit, vel ab eis accipit sacramenta. Sed non omnes peccatores sunt per sententiam Ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic quamuis sint suspensi quantum ad se ex sententiā diuina, non autem quantum ad alios ex sententiā Ecclesiæ. Et ideo vsq; ad sententiam Ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorū missam audire. Vnde super illud 1. Cor. 5. Cū huiusmodi nec cibū sumere, dicit glos. t Aug. Hoc dicēdo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspicionis, vel etiā extraordinario vsurpato iudicio, sed potius ex lege Dei secundū ordinē Ecclesiæ, siue vltro confesum, siue accusatum & conuictum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in hoc, quod refugimus audire missas talium sacerdotium, aut ab eis communionem recipere, nō refugimus Dei sacramenta, sed potius ea veneramur. Vnde hostia à talibus sacerdotibus consecrata est adoranda, & si referuetur, licitè potest sumi à sacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indignè ministrantium.

AD SECUNDVM dicendū, quod vnitas corporis mystici est fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indigna percipiunt, vel ministrant priuati fructu, vt supra dictū est. t Et ideo non est sumendū ex eorū dispensatione sacramentum, ab

Est Augustinus de utilitate pæni. a med. 20. 9. habetur etiam hic lib. 10. 10. inter 50. hom. est vltima.

q. 80. ar. 4. c. art. 7. huius q.

eis qui non sunt in vnitate Ecclesiæ.

AD TERTIVM dicendum, quod licet fornicatio nō sit grauior ceteris peccatis, tamē ad eā proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatū sacerdotibus prohibitum est ab Ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarij sacerdotis. Sed hoc intelligendum est de notorio, vel per sententiā, quæ fertur in conuictum, vel per confessionem in iure factam, vel per euentiam facti, quando non potest peccatū aliqua tergiversatione celari.

COMMENTARIVS:

De ministro Eucharistiæ conficiendæ, & distribuendæ.

DE vsu & communionē Eucharistiæ tam nostræ, quā Christi & Apostolorū dictum est, nunc de ministro communionis & sacramenti dicendū est: est autem de ministris hæc sententia catholica. Solus sacerdos ritè & canonicè institutus, hoc sacramentum, consecrando panē & vinū, conficere potest: etiā si multis peccatis contaminatus, hereticus, excommunicatus & degradatus sit: sed peccat, qui ab huiusmodi sacramentum sumit, nisi aliqua ratione probabili excusetur: possunt etiā plures sacerdotes simul eandem materiā consecrare, & idem conficere sacramentum. Prima p. huius sententiæ solis sacerdotibus ritè ordinatis, potestaté consecrandi concedit: quia cōficiunt in persona Christi dicentes super panē, hoc est corpus meum, & super vinū, hic est calix sanguinis mei: qui autē aliquid in persona alterius efficit, ab eo debet accipere potestaté: sed eā tantū accipiunt sacerdotes in sua ordinatione, vt sicut Apostolos Dñs instituit sacerdotes dicens, hoc facite in meā cōmemorationem, sic Ep̄s presbyteros dicens, accipite potestatem offerendi: & sicut Christus misit Apostolos, sic Ep̄s dicitur in sua ordinatione, vade & prædica populo tibi cōmisso: soli igitur sacerdotes potestatem habent consecrandi, id est conficiēdi hoc sacramentū. Inde etiā constat, solius sacerdotis esse, hoc sacramentū aliis dispensare: tum quia Chri-

3. p. q. 82. ar. 1.

Art. 3. 1.

stus cuius sacerdotēs ministri sunt, prius cōsecrauit, deinde Apostolis distribuit: significas proculdubio eius esse distribuere, cuius est cōsecrare: tū etiā quia sacerdos cōstituitur in his quæ ad Deū sunt, vt offerat dona & sacrificia, Heb. 5. quare ad eundē etiā debet pertinere, dona diuinitus sanctificata dispensare, cui etiā muneri congruit cōsecratio sacerdotis, cū nihil hoc sacramentū contingere possit, nisi consecratū, vt altare, corporale, calix & patena; & eadē ratione sacerdotis manus olei sancti vnctione consecrantur: vnde nullus, nisi vrgēte necessitate, Eucharistiā contingere potest, vt si absente sacerdote cōtingat in terrā decidere. Præterea, si iure diuino ad sacerdotē pertinet examinare, an digni sint, qui ad hoc sacramentū accedunt, ad eundē etiam pertinebit legitima eiusdē sacramenti distributio, cū debeat tantū dignis distribuere. Vnde; diaconū dispensare sanguinem, vt olim fuit in vsu, vel laicū ex necessitate aliis, vel sibi alio tēpore sumendum deferre, quod olim aliquando factum legitimus, vt narrauimus ex probatis historiis supra in doctrina de cōmunionē sub altera specie, non est propriè dispensare hoc sacramentū: cū nullus præter sacerdotem possit accedere ad hoc sacramentum discernere, quod est proprium ordinarij dispensatoris, sed illud erat dispensanti sacerdoti ministrare. Ita constat ex Cypriano ser. de lapsis, sacerdotēs vfos esse diaconis vt ministris, quod ipsorum nomini & muneri congruit, ad distribuendum sanguinem, cū aliqui ex populo vtraq; specie cōmunicarent. cōstat etiam ex D. Ambrosio lib. 1. de offic. cap. 4. 1. & diaconos derulisse absentibus sacram Eucharistiā, autor est Iustinus in fine apol. 2. Vnde cū tempore Concilij Nicani, quidā diaconi ausi essent presbyteris hoc sacramentum dispensare, & ante ipsos cōmunicare, cap. 14. eiusdem Concilij reprehenduntur, & definitur, diaconos suo loco post Episcopos & presbyteros cōmunicare, & non nisi absentibus presbyteris, se ipsis, vel aliis distribuere: & ideo, quia in solemnibus sacris primitiis Ecclesiæ, posteriore partem sacramenti dispensabant, dicebantur consummatorēs, confirmatores, ac semel apud Ambrosio, consecratorēs sacramenti; si non est vitium in uestigione eiusdē c. 41. similiter in Arelaten. 2. can. 15. R. 4 diacono

2.

3. Solus sacerdos dispensare potest hoc sacramentum.

4.

Diaconis quid olim cōcessum.

q. 80. ar. 4.

d. 3. c. Nullus

Gregor. lib. 3. Dial. 6. 31. p. 4. vnum à princip.

Art. 5. 6. 7. c. 8. huius q.

Circa finem illius.

diacono nō licet, præsente presbytero, aut federe, aut corpus Dñi distribuere. & Carthagin. 4. c. 38. diaconus, præsente presbytero, Eucharistiam corporis Christi, si necessitas cogat, iussus populo erogat: quæ dētrēta referuntur 93. d. c. non oportet, & c. præsente presbytero.

Non omnes fideles ex baptismo factos esse sacerdotes.

3 Ex his deprehenditur error Vvicleffi & Lutheri, totam hierarchiam ecclesiasticam perturbantium: cū munus consecrandi & dispensandi hoc sacramentum, omnibus fidelibus promiscuè concedunt, afferentes quemcunque fidelem, ex ipso baptismo, institutum & factum esse sacerdotem: & præter eam baptismi institutionem, solam plebis, aut magistratus ciuilibus nominationem, aut electionem necessariam esse, vt pro ordinatione Ecclesiastica & catholica, sit huiusmodi electio. Confirmant autem hanc impiam sententiam 1. Petr. 2. cum ait, vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: quæ cū omnibus fidelibus dicantur, videntur omnes in sacerdotibus numerari. Addunt illud Hebr. 9. Neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. & paulo post, non enim in manu facta sancta IESVS introiuit exemplaria verorum, sed in ipsum cælum: vt apparuit nunc vultui Dei pro nobis: neque vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit. quibus verbis contendunt, nulla alia esse sacrificia in nouo testamento, sed vnum illud Christi in cruce semel oblatum fuisse, nec amplius iterandum. Vnde concludunt, cū nulum sit externum & visibile sacrificium, vt ipsi affirmant in Euangelio, neque esse externos & visibiles sacerdotes à cæteris fidelibus distinctos: sed omnes esse sacerdotes ad offerendum spiritalia hostias, quæ solæ supersunt in nouo testamento.

Sunt in nouo testamento factos esse sacerdotes ex sua ordinatione, & cæteris fidelibus diuino iure distincti.

4 Ecclesia autem catholica semper sensit & docuit, esse externum & visibile sacrificium, cui conficiendo, destinati sunt spiritali ordinatione & institutione Christi,

sacerdotes à reliquo populo segregati, quorum sit legitima potestas conficiendi hoc sacramentum: quod idem sacrificium esse, magnis testimoniis euincemus deinceps: nunc quod est huius loci, esse sacerdotes proprios ministros huius sacramenti concludamus. Primò quidem ex ordine hierarchico Ecclesiæ, in quo ex sententia sæpè repetita à D. Paulo, sunt ministri distinctis muneribus accommodati, vt membra in corpore, sunt pastores & doctores, sacerdotes etiam presbyteri, quorum institutio & sacra ordinatione propria est Episcoporum. sic ad Titum cap. 1. huius rei gratia reliqui te Crete, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. & de potestate accepta per impositionem manuum in ordinatione est illud. 1. Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Secundò idem confirmat praxis, & vsus Ecclesiæ catholice, quæ ab ipsis Apostolis deriuata, semper habuit in hierarchia ecclesiastica sacerdotes & Episcopos ad dispensandum populo sacramenta & verbum Dei. Sic etiam Dominus Ioan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. missus est autem Dominus, vt dissolueret opera diaboli 1. Ioan. 3. & nos Deo reconciliaret, sicut scriptum est Esai. 61. Spiritus Domini super me, eo quod vnixerit Dñs me: ad annūtiandum mansuetis misit me, vt mederer cōtritus corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. ideo eodem ca. 20. dedit etiam Apostolis potestatem hierarchicam iudicandi dicens, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & ad eam exercendam confert spiritum sanctū, Telesarxicon, præsidē sacramentorum. vnde, qui missos cum huiusmodi potestate non audit, mittentem non audit. iuxta illud, qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.

5 Cū autem Pater miserit filium suū, vt maneret nobiscum vsque ad consummationem sæculi, similiter misit à Christo semper manere debent in Ecclesia, cū sint ministri mysteriorum Christi. ipsi verò, cū morte prohiberentur, permanere non poterant: necessariò igitur acceperunt potestatem mittendi alios pro seipsum. quare cū Dominus miserit tantū Apostolos,

stolos, & ipsis potestatem concesserit mittendi alios, vt ecclesiastica hierarchia permaneret: illis sanè dedit potestatem ordinandi ministros sacramentorum Episcopos & presbyteros, nō autem politicis magistratibus: qui tantum mittuntur ad vindictam malorum, laudem verò bonorum 1. Pet. 2. & idcirco potestati seculari, qui cōcedunt potestatem mittēdi sacerdotes, vt Protestantes & Calviniani, ex caudis volūt capita oriri & nasci. Sic Ecclesia catholica in ordinatione Episcopi ait, vade & prædica populo tibi commissio, vt dictum est à Domino Apostolis, ite docete omnes gentes: & presbytero, accipe potestatem offerendi, vt dixit Dominus Apostolis, hoc facite in meam commemorationem.

6 Ad argumenta vero hæc, quæ aduersarij desumpserunt ex D. Petro & Paulo, facilis est responsio. Fatemur enim commune esse omnium christianorum sacerdotium illud spirituale tantum, ad offerendum, vt idem Petrus inquit, spiritalia hostias: sed asserimus præterea ex diuina Christi institutione esse in Ecclesia aliud sacerdotium Liturgicū, idest ministeriale, ad offerendū visibile & externum nou. test. sacrificiū, & supplicandum pro populo, sicut etiam in veteri lege fuit vtrumque sacerdotium. de spiritali est illud Exod. 19. dictum veteri populo, vt dicitur postea perfectiori modo de nouo, eritis mihi populus acquisitionis, regale sacerdotium, gens sancta: cū voluerit Dominus, vt essent omnes populus electus, qui corpora sua exhiberēt Deo hostiam viuentē, & seruiret iustitiæ in sanctificationem: licet per circuncisionem spiritali & baptismi regenerationē, hoc sit in nou. test. perfectius.

In veteri & nouo testamento est duplex sacerdotium, vnum spirituale, alterum ministeriale & publicum in electis à Deo ministris. Clem. lib. 3. con. lit. c. 15. in fine

7 De altero sacerdotio ministeriali, est omnium sacerdotum in veteri lege institutio in tribu Leuitica. quod si, vt inquit D. Paulus Hebr. 9. sacerdotes veteres sunt vmbrae cælestium, quæ noui testamenti propria sunt, & vetera transferunt, & facta sunt omnia noua 2. Corinth. 5. & in veteri lege præter sacerdotium illud spirituale totius populi, fuit aliud publicum & ministeriale in electis à Domino ministris, oportet etiam, vt vmbrae veteri veritas noua respondeat, esse in Euangelio ministeriales sacerdotes ad publica sacrificia offerenda: sicut prædictum fuerat Esai. 61. vos autem sacerdotes Domini vocabimini, &

Liturgi, idest ministri Dei nostri, quos institutos esse ad offerendum & supplicandum pro populo, ipsa verbi vis ostendit: cū nihil aliud sit Liturgia, quā offerre & supplicare pro populo. sunt in vtroque testamento externa quædam, vt sacramenta, & eorum ministri, & idē non possunt omnia noui testamenti interna esse: quæ tamen sunt externa in Euangelio, interiorem sanctificationem per se efficiunt: quæ fuerunt in veteri lege, efficere non poterant, cum essent infirma & egena elementa: & idcirco nouum testamentum id habet propriū, vt sancta à vitio vetustatis: vetus autem nos huiusmodi sanitate indigere ostendit, eam verò præstare non poterat. similiter vetus præcepit, quid fieri & cauere oporteat, vt nouum confert, quia gratia & veritas per IESVM Christum facta est, Ioan. 1.

8 In electione autem ministrorum Ecclesiæ, vt sacerdotum, est duplex suffragium, vnum autoritatis, quo charisma & potestas spiritalis datur, & est alterum petitionis: illud tantum est Episcopi, qui ordinando confert characterem & potestatem ministerij per manus impositionem, hoc autem populo, cōcessum est: itaq; populus & ciuilibus magistratus ad eligendum sacerdotem, nihil aliud asserre possunt, nisi desiderium, petitionem, consensum & testimonium: ordinationem & institutionem solus habet Episcopus. Sic legimus in Actis populum, considerasse septem viros boni testimonij, sicut iustum ei fuerat: deinde statuerunt eos ante conspectum Apostolorum, vt ipsi per manus impositionem eos in ministerio diaconorum constituerent. sic etiam Cypr. lib. 1. epist. 3. inquit, vt sacerdos sub omnium oculis deligatur, hæc est plebe præsentē, non tamen eligente, aut ordinante. sic Anaclet. epist. 2. de electione Episcopi, & Synodus Nicæna can. 4. & Nicæna 2. can. 3. & Leo magnus epist. 84. cap. 6. Hæc ad prius testimonium ex D. Petro.

In electione ministrorum Ecclesiæ, quid populo & laicis concedatur, & quid sit Episcopi proprium.

9 Ad alterum ex D. Paulo Hebr. 9. respondetur, aduersarios non considerantes propositum & vim sententiæ D. Pauli, maxime deceptos esse, pro eodē accipientes vnitatem rei oblatæ, siue victimæ, & vnitatem oblationis & modum offerendi. fatemur enim in sacrificio noui testamenti

D. Paulus in ep. ad He. cōm dicit res oblatae. & uisitate unitatem, non autem oblationis, aut modi offerendi.

nam tantum rem, & unum corpus offerri, quod & in cruce primum oblatum est, & quotidie in Ecclesia offertur, & in celo à Christo pro nobis Patrem interpellante: & hanc victimam unitatem Paulus sacrificiis veteribus opponit in epist. Hebr. Ex qua non licet, vel unitatem oblationis, vel modi offerendi concludere: cum eadem victimam & olim in mortem & satisfactionem pro peccatis, & reconciliatione generis humani oblata sit: & in celo reuelata facie, & in propria specie gloriosa, ut prius in propria passibili & mortali; & in Ecclesia in aliena panis & vini specie offeratur. sic dicitur Hebr. 7. Christus apparere nunc uultui Dei pro vobis, & sempiternum habere sacerdotium ad interpellandum pro nobis; & c. 8. rale habemus pontificem, qui consedit in celo, sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Deus & non homo, hoc est consedit, ut ministerio offerendi sanctum tabernaculum corporis sui fungeretur. De modo autem offerendi eandem victimam in aliena specie, & in mysterio est illud Pauli eodem capit. 9. necesse est ipsa caelestia melioribus hostiis mundari. Caelestia enim dicit nostram Ecclesiam, quae est eadem cum Hierusalem caelesti, ut inquit Augustinus lib. 3. contra Donatistas: sed aliter nunc, aliter postea futura constat autem in celo nihil indigere expiatione & mundatione. quare sunt in nostra Ecclesia meliores hostiae, quibus mundemur à peccatis, applicando satisfactionem Christi in cruce perfectam, non quidem hostiae spiritualis, quia loquebatur de sacrificio externo perfectiori, quam fuerit illud veteris legis. de qua tota ratione sacrificij & sententia D. Pauli in epistola ad Hebr. paulo post exactius differemus, nunc satis sit breuiter argumentationem aduersariorum refutauisse. ibidem etiam explicabitur hoc sacrificium Ecclesiae ipsa consecratione huius sacramenti perfici.

10 Sequitur in eadem sententia, malitiam ministri, excommunicationem, & aliud quodcunque impedimentum, sacrificij & veritatem sacramenti non tollere, aut imminuere: quod licet generaliter de omnibus sacramentis suo loco dictum sit, nunc tamen de sacerdotis munere specialiter probandum est. Omnium autem ministrorum, siue in peccato mortali tantum existant, siue praeterea excommunicati

3. p. q. 82. ar. 8. 7. q. 8.

si sint, degradati, aut suspensi, communis haec ratio est. manente caractere, manet potestas consecrandi, per quam vera fit consecratio, cum haec potestas ad characterem pertineat: sed character semper manet, neque peccato mortali, aut aliqua poena, vel censura Ecclesiastica aboleri potest: ut in doctrina de caractere ostendimus: ergo semper erit vera consecratio quocumque peccato & censura existente. Fatemur quidem in peccatoribus malum esse huius potestatis usum: sed aliud est non habere potestatem, aliud non recte illa uti. hinc est quod baptizati, vel sacerdotes redeuntes ab haeresi non rebaptizantur, nec iterum ordinantur, sed per penitentiam & manus impositionem recipiunt. hoc etiam ratio ministri confirmati: consecrat enim sacerdos, ut minister Christi, habet autem Christus bonos & malos ministros, ut constat Matth. 24. & 1. Corinth. 4. quare semper conficiet, ut minister verum sacramentum, quod est Dei proprium, qui mala conuertit in bonum, & gloriam sui, ut explicatum est 1. p. in doctrina de prouidentia. Excommunicatio itaque, suspensio & degradatio, executionem potestatis auferunt, non autem potestatem: excommunicatio & suspensio ad tempus, degradatio & aliquando suspensio in perpetuum.

Malitia, vel est iura ministri, non tollit veritatem sacramenti, vel sacrificij

11 Unde colliguntur duo: Primum, quod missa mali sacerdotis, tum ratione sacramenti, tum ratione sacrificij, ut est in persona Ecclesiae, aequalem valorem habet, & efficaciam, atque boni sacerdotis: quoniam ab utroque idem conficitur sacramentum, & idem sacrificium: & idem est de omnibus orationibus, quas perficit malus sacerdos, ut minister gerens personam Ecclesiae. priuatae autem eius orationes fructuosae non sunt aliis, ipsi quatenus ex auxilio Dei per eas preparari potest ad iustificationem, fructuosae & utiles esse possunt. Alterum consecrarium est: à praecisis per sententiam Ecclesiae, nempe haereticis, schismaticis, & excommunicatis, vel suspensis, sacramentum recipere, vel eorum missam audire non licet, sed peccat mortaliter, qui recipit, vel audit: ab aliis peccatoribus, non tamen sic praecisis, licet. Ratio prioris p. est, quia communicans peccato alterius, eiusdem peccati sit particeps, sicut scriptum est 2. can. Iohannis

Valor missae mali sacerdotis. art. 6. eiusd. q.

art. 9. eiusd. q. A praecisis non licet sacramenta recipere, vel eorum iactis interesse, ab aliis peccatoribus licet.

nis de haeretico, qui dixerit ei aue, communicat operibus eius malis: sed accipiens sacramenta, vel audiens missam praecisi, communicat peccato illius: cum sit ipsa sacramenti administratio in praecisis peccatum mortale: non licet igitur ab eis sacramentum recipere, vel sacris illorum interesse. Itaque non solum vitare tenemur horum peccatorum consortia ex praeccepto iuris positui, quo excommunicatis interdicitur aliorum fidelium communicatio: sed ex iuris naturalis obligatione: quatenus prohibet alienis peccatis consentire, iuxta illud Rom. 1. Digni sunt morte, non solum, qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus, vitare scandala, & bono nomini consulere, atque idem peccatorum consuetudinem declinare, & illos corrigere fraterno animo: quibus modis fit, ut à peccatis auocemur.

12 Sed ex indulgentia Concilij Constantien. eos tantum excommunicatos vitare tenemur, qui vel sint manifesti clericorum percussores, vel nominatim excommunicati ob alia crimina, aut proprio nomine expresso, aut dignitatis, quae unius propria sit, ut praetor urbis, ecclesiae decanus. Cautum etiam fuit olim, ne quis audiret missam sacerdotis publicè concubinarij d. 32. cap. nullus, quod is esset excommunicatus. est autem publicus concubinaris, vel sententia publica huius criminis damnatus, vel conuictus, vel ultro confessus, vel denique, qui nulla tergiversatione celari possit. Sed hic canon abiit in desuetudinem, quod videretur occasionem delinquendi praebere multis: & peccatoribus corrigendis non esset hac ratione, ut nunc sunt mores, bene consultum. Quando verò liceat, & quae sacramenta ab excommunicatis & praecisis sumere, explicatum est à nobis in doctrina generali de ministris sacramentorum.

De pluribus eandem materiam simul consecrantibus. 3. p. q. 82. ar. 2.

13 Superest de proposita sententia, illa tantum pars explicanda, & confirmanda, quod possint plures sacerdotes eandem materiam consecrare, ut Hispanis Episcopis plures presbyteros ordinantibus, moris est, cum omnes super eandem materiam eandem verborum formam proferunt. constabit verò ex hac distinctione: aut omnes illi sacerdotes intendunt eandem partem, vel diuersas consecrare, easque distinctas & designatas, ut cuiusque intentio

ad suam partem determinate feratur: vel intendunt consecrare eandem materiam totam complexè, hoc est coniunctè, ut intentio unius pendeat ab altero: vel absolute quisque perse totam, licet eodem tempore. Si intendunt consecrare diuersas & designatas partes, dubium non est ratam cuiusque perse consecrationem esse: quia nihil deest ad substantiam sacramenti, cum adsint materia, forma & minister cum intentione faciendi, quod Ecclesia fieri vult, id est conficiendi sacramentum: si autem intendunt diuersas partes consecrare inde determinate, nullius fit consecratio: quia formarum illa pronomina demonstratiua [hoc] & [hic] non possunt, nisi determinate materiae conuenire. Si denique intendunt unam & eandem partem consecrare eadem ratio est, atque si intenderent totam simultunc autem, si alterius intentio conditionalis sit, ut nisi intendente altero, nolit consecrare, nihil omnino conficitur: quia in sacramentorum collatione requiritur absoluta intentio, sicuti est materia & forma: quare si absoluta sit, ex duobus simul eadem materiam consecrantibus, si alter praue niat alterum prolatione formae, is solus consecrabit, quia nihil deest ad essentiam sacramenti: posterior vero nihil efficiet, quia deest materia, cum tota sit ab altero prius consecrata. quod si omnes eodem tempore absoluant formae prolationem, quod est valde difficile, omnes simul eandem materiam consecrabit, cum nihil desit ad essentiam sacramenti. Non probatur autem plerisque theologis haec consuetudo multorum simul consecrantium eandem materiam in ordinatione presbyterorum: quia difficile est, omnes consentire in eodem tempore terminante prolationem formae, ut omnes vere dicantur consecrare, & non sit, qui proferat formam frustra, nulla existente materia ad excipiendam illius efficaciam, cum possit ab aliis prius esse consecrata: nisi omnium intentione ad eundem terminum prolationis omnium, referatur.

Duran. & C.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat sacerdoti, omnino à consecratione Eucharistia abstinere.

4. d. 12. q. 3.
art. 2. q. 3. &
d. 13. q. 1. art.
1. q. 1.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quod liceat sacerdoti, omnino à consecratione Eucharistia abstinere. Sicut enim ad officium sacerdotis pertinet Eucharistiam consecrare, ita etiam baptizare, & in aliis sacramentis ministrare. Sed sacerdos non tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam. Ergo videtur, quod nec etiam teneatur Eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

¶ 2. Præterea, Nullus tenetur facere, quod sibi non licet, alioquin esset perplexus. Sed sacerdoti peccatori, vel etiam excommunicato, non licet Eucharistiam consecrare, ut supra dictum est. * Ergo videtur, quod tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij, alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

¶ 3. Præterea, Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequenter infirmitatem, dicit enim Gelasius Papa, & habetur in decretis dist. 55. Præcepta canonica, sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit fauciatus, amittere non potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. Contingit autem quandoq; , quod ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur, sicut est lepra, vel morbus caducus, vel aliquid aliud huiusmodi. Non ergo vi-

detur, quod sacerdotes ad celebrandum teneantur.

SED CONTRA est, quod Ambr. dicit in quadam oratione: Graue est, quod ad mensam tuam mundo corde, & manibus innocentibus non venimus, sed grauius est, si dum peccata metuimus, etiã sacrificiũ non reddamus.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos potest omnino à consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo, & sacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur, quia vnusquisq; tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud 2. ad Corinth. 6. Exhortamur ne in vacuum gratiã Dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solum attenditur per cõparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per cõparationem ad Deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. Vnde sacerdoti, etiam si non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione cessare, sed saltẽ videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerunt. Et hinc est quod 2. Mach. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quod iam non circa altaris officia dediti erant contempto templo, & sacrificiis neglectis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod alia sacramenta perficiuntur in vsu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur, nisi ille, qui super fideles suscipit curam. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione

eratione Eucharistia, in qua sacrificium Deo offertur, ad quod sacerdos obligatur Deo ex ordine iam suscepto.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacerdos peccator, si per sententiam Ecclesie sit executione ordinis priuatus, vel simpliciter, vel ad tempus, redditus est impotens ad sacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem credit sibi in detrimentum spiritualis fructus, magis quam in emolumentum.

Si verò non sit priuatus potestate celebrandi, non soluitur obligatio: nec tamen perplexus est, quia potest de peccato poenitere, & celebrare.

AD TERTIUM dicendum, quod debilitas, vel ægritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinẽ non tollit, executionem tamen ordinis tollit quantum ad consecrationem Eucharistia. Quandoque quidem propter impossibilitatem executionis, sicut si priuaretur oculis, aut digitis, aut vsu lingue. Quandoque autem propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcumque alienationem mentis. Quandoq; propter abominationem, sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare. Potest tamen missam dicere occulte, nisi lepra adeò inualuerit, quod per corrosionem membrorum eum ad hoc rediderit impotentem.

Sententia & conclusio quæst.

Conclusio est, sacerdoti non licet omnino à consecratione cessare: sed tenetur sacrificare præcipuis festis, & us

diebus, quibus fideles communicare consueuerunt: quia non licet in vacuum recipere gratiam sacerdoti collatam, ad dignè sacrificandum.

COMMENTARIVS.

Diximus de vsu Eucharistia in sacra communione, & de ministro eiusdem, dicendum statim est de ritibus & ceremoniis Ecclesiasticis eiusdem sacrae communionis. In ea certè antiquitas & nunc, illud seruatum est, ut primum sacerdos se communicaret ipse, quam rationẽ, cum nonnulli improbarent, eam confirmauit Concil. Trident. sess. 13. can. 10. his verbis, si quis dixerit non licere sacerdoti celebranti seipsum communicare, anathema sit. idq; iustissime, cum supra ostenderimus Christum seipsum communicasse, licet à se baptizatus non fuerit: neque rationi sacramenti repugnat, ut idem sit minister & percipiens, ut in matrimonio, quamquam & hoc singulare est huius sacramenti, quod alium possit habere ministrum consecrationis, alium dispensationis, cum distributor possit esse alius à consecrante. & olim etiam celebrior ritus dispensationis fuit, ut sacerdos daret corpus, diaconus verò sanguinem, ut supra ex antiquis Patribus ostendimus. Iam verò paulò ante dispensationem clatum est, sancta sanctis, dum autem porrigebatur, sacerdos ad primam speciem dicere solebat, corpus Christi, & diaconus ad posteriorem, sanguis Christi, calix vite: utrobique autem à percipientibus respondebatur, Amen. inquit, recitabatur Psalm. 33. dum ceteri omnes communicarent, inquit Clemens lib. 8. constitut. Apost. ca. 13. Ambros. lib. 4. de sacrament. Cyril. Hierosol. Mystag. 5. Ordo autem communicantium hic erat, inquit, eodem cap. Clemens, primum Episcopus, deinde presbyteri, diaconi, hypodiaconi lectores, cantores, ascetici: ex feminis diaconisse, virgines, vidua, postea pueri, tandem cunctus populus ordine cum pudore & reuerentia, sine tumultu & strepitu: vnde August. serm. 244. de tempore, reprehendit insolentiam multorum, quod in modestè, sordida conscientia & pollutis manibus tractant, & quasi

De ritibus & ceremoniis sacrae communionis.

ar. 7. huius q.

Gelas. Palladio Episcopo scriben. Habetur in decretis d. 55. c. Præcepta canonica. in prime.

& quasi inuolarint in corpus Domini. alia vero de sacerdotum frequentiori commu- nione supra explicauimus, differentes de tempore sacrae communionis. Reliquiae post communionem nonnunquam da- bantur innocentibus infantibus consum- mendae, nonnunquam cremabantur igne, sepius deferebantur in pastophorium, vel tabernaculum, ut colligitur ex c. citato Clementis, & Hesychio lib. 2. in Leuit. c. 8. Nunc autem post longam rerum & periculorum omnium obseruationem, & Spiritus sancti suggestionem, sapientissimam mater communis Ecclesia, optimam & diu- nissimam rationem referuandi & commu- nicandi plebem tenet, quae omnibus notis- sima est.

QUESTIO LXXXIII. De ritu huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ritu huius sacramenti.

Et circa hoc quaeruntur sex.

Primo, Vtrum in celebratione huius my- sterij Christus immoletur.

Secundo, de tempore celebrationis.

Tertio, de loco & aliis, quae pertinent ad apparatus huius celebrationis.

Quarto, de his quae in celebratione huius mysterij dicuntur.

Quinto, de his quae circa celebrationem huius mysterij fiunt.

Sexto, de defectibus, qui circa celebrati- onem huius sacramenti occurrunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc sacramento Christus immoletur.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod in celebratio- ne huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicit enim Hebr. 10. Quod Christus vna oblatione con- sumauit in sempiternum sanctifica-

tos. Sed illa oblatio fuit eius immo- latio. Christus ergo non immola- tur in celebratione huius sacra- menti.

¶ 2. Praeterea, Immolatio Chri- sti facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo in odore suauitatis, ut dicitur Ephes. 5. Sed in celebratione huius mysterij Christus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

¶ 3. Praeterea, Sicut Augustinus dicit in 4. lib. de Trinit. in immola- tione Christi idem est sacerdos & hostia. Sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. Ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immo- latio.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in lib. sent. Prosperi, Semel immolatus est in semetipso Chri- stus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.

Respondendo dicendum, quod duplici ratione celebratio huius sa- cramenti dicitur immolatio Chri- sti. Primo quidem, quia sicut di- cit Augustinus ad Simplicium, solent imagines earum rerum no- minibus appellari, quarum ima- gines sunt, sicut cum intuentes ta- bulam, aut parietem pictum, dici- mus, ille Cicero est, & ille Salu- stius. Celebratio autem huius sa- cramenti (sicut supra dictum est) imago quaedam est representatiua passionis Christi, quae est vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius sacramenti dicitur Christi immolatio. Vnde et Ambrosius di- cit super epistolam ad Hebraeos. In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potes, quid ergo nos, nonne per singulos dies offeri-

Lib. 4. c. 14. in f. & cap. 7. in prin. to. 3.

Habetur de cof. d. 2. cap. Semel immolatus.

In lib. quae ad Simplicium, q. 3. parum ante medium, to. 4.

q. 79 art. 1. & 3. & 73. ar. 6.

In c. 10. ad Hebr. non procul a prin. to. 5.

mus, sed ad recordationem mortis eius. Alio modo quantum ad effe- ctum passionis Christi, quia scilicet, per hoc sacramentum participes effi- cimur fructus Dominicę passionis. Vnde in quadam Dominicali ora- tione secreta dicitur: Quoties huius hostiæ commemoratio celebra- tur, opus nostrę redemptionis exer- cetur. Quantum igitur ad primum modum, poterat dici Christus im- molari etiam in figuris veteris te- stamenti. Vnde & Apocal. 3. dicitur, quorum nomina non sunt scri- pta in libro vitę agni, qui occisus est ab origine mundi. Sed quantum ad secundum modum, proprium est huic sacramento, quod in eius cele- bratione Christus immoletur.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Ambrosius ibidem dicit: Vna est hostia (quam scilicet, Chri- stus obtulit, & nos offerimus) & non multae, quia semel oblatus est Chri- stus: Hoc autem sacrificium exem- plum est illius. Sicut enim quod ubiq; offertur, vnum est corpus & non multa corpora, ita & vnum sacrifi- cium.

Ad secundum dicendum, quod sicut celebratio huius sacramenti est imago representatiua passionis Christi, ita altare est representati- uum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

Ad tertium dicendum, quod per eandem rationem etiam sacer- dos gerit imaginem Christi, in cuius persona & virtute verba pronu- ciat ad consecrandum, ut ex supra di- ctis patet. Et ita quodammodo idem est sacerdos & hostia.

In cap. 10. ad Heb. non remo- te a prin. to. 5.

q. 82. ar. 1. & 3.

ARTICVLVS II. Vtrum conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod inconuenien- ter sit determinatum tempus cele- brationis huius mysterij. Hoc enim sacramentum est representatiuum Dñicę passionis, ut dictum est. Sed commemoratio Dominicę passionis fit in Ecclesia semel in anno. Dicit enim Augustinus super Psal. 111. Quoties eunq; Pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur? Sed tra- men anniversaria recordatio repre- sentat quod olim factum est, & sic nos facit moueri, tanquam videremus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc sacramentum non debet celebrari, nisi semel in anno.

¶ 2. Praeterea, Passio Christi commemoratur in Ecclesia sexta feria ante Pascham, non autem in festo Natalis. Cum ergo hoc sacra- mentum sit commemoratiuum Dni- cę passionis, videtur inconue- niens esse, quod in die Natalis ter celebretur hoc sacramentum, in pas- cence autem totaliter intermititur.

¶ 3. Praeterea, in celebratione huius sacramenti, Ecclesia debet imitari institutionem Christi. Sed Christus consecrauit hoc sacramentum hora serotina. Ergo videtur, quod hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

¶ 4. Praeterea, Sicut habetur de cof. d. 1. Leo Papa scribit Diosco- ro Alexandrino Episcopo, quod in prima parte diei missas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte, ut supra dictum est. Ergo vide- tur, quod etiam post mediam noctem licet celebrare.

¶ 5. Præ-

4. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 4.

Ar. precei

In passio. 2. ad Psal. 111. circa princip. to. 3.

Alias aptitudi- diuini.

Inf. ar. 2. corp. & ad h. & 2.

Leo in ep. 817 c. 2. circa prin- cipium. Et ha- betur de conse- d. 1. ca. Necessse est.

Præterea. In quadam Domini
ratione secreta dicitur: Con-
cede nobis Domine quesumus hæc
frequenter mysteria. Sed maior
erit frequentia, si etiam pluribus ho-
ris in die sacerdos celebret. Ergo
videtur, quod non debeat prohibe-
ri sacerdos pluries celebrare in die.
Sed in contrarium est co-
suetudo, quæ servat Ecclesia secun-
dam Canonum statuta.

RESPONDEO dicendum, quod
(sicut dictum est) in celebratione
huius mysterij attenditur represen-
tatio Dominicæ passionis, & parti-
cipatio fructus eius. Et secundum
utrumque oportuit determinare tem-
pus ipsius celebrationi huius sacra-
menti. Quia enim fructu Domini-
cæ passionis quotidie indigemus,
propter quotidianos defectus, quo-
tidie in Ecclesia regulariter hoc sa-
cramentum offertur. Vnde & Do-
minus nos petere docet Luc. 11. Pa-
nem nostrum quotidianum dano-
bis hodie, quod exponens August. in
lib. de verbis Domini dicit: Si quo-
tidianus est panis, cur post annum
illum sumis, quæ iam modum Græci
in oratione facere consueverunt? acci-
pe quotidie, ut quotidie tibi profit.
Quia verò Dñica passio celebrata
est à tertia hora vsq; ad nonam, ideo
regulariter in illa parte dici, solen-
niter hoc sacramentum in Ecclesia
celebratur.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod in hoc sacramento recollitur
passio Christi, secundum quod eius
effectus ad fideles derivatur. Sed
tempore passionis recollitur pas-
sio Christi solum secundum hoc,
quod in ipso capite nostro fuit per-
fecta. Quod quidem factum est se-
mel, quotidie autem fructum Do-

minicæ passionis fideles percipiunt.
Et ideo illa commemoratio fit se-
mel in anno, hoc autem quotidie
& propter fructum & propter iugem
memoriam.

AD SECUNDUM dicendum,
quod veniente veritate, cessat figu-
ra. Hoc autem sacramentum est fi-
gura quedam & exemplum Domi-
nicæ passionis, sicut dictum est. Et
ideo in die, quo ipsa passio Domini
recollitur, prout realiter gesta est,
non celebratur consecratio huius
sacramenti, ne tamen Ecclesia ea
etiã die sit sine fructu passionis, per
hoc sacramentum nobis exhibitum,
corpus Christi consecratum in die
precedenti reservatur sumendum
in illa die. non autem sanguis, pro-
pter periculum, & quia sanguis spe-
cialius est imago Dominicæ passio-
nis, ut supra dictum est. Nec verum
est quod quidam dicunt, quod per
immersionem particule corporis
Christi in vinum, conuertatur vinum
in sanguinem: hoc enim aliter fieri
non potest, quam per consecratio-
nem factam sub debita forma ver-
borum. In die autem Natiuitatis plu-
res missæ celebrantur propter tri-
plicem Christi natiuitatem. Qua-
rum vna est æterna, quæ quantum ad
nos est occulta. Et ideo vna missa
cantatur in nocte, in cuius introitu
dicitur: Dominus dixit ad me: Fi-
lius meus es tu, ego hodie genui te.
Alia autem est temporalis, sed spi-
ritualis, qua scilicet Christus ori-
tur tanquam lucifer in cordibus no-
stris, ut dicitur 2. Petri 1. Et pro-
pter hoc cantatur missa in aurora,
in cuius introitu dicitur: Lux fulge-
bit hodie super nos. Tertia est Chri-
sti natiuitas temporalis & corpora-
lis, secundum quam visibilis nobis
pro-

In corp. & lo-
cis ibidem cita-
tis.

q. 78. ar. 3. ad
2. q. 76. ar.
hic. 2. ad 2.

De conf. d. 1. c.
Nocte.

processit ex utero Virginali, carne
indutus. Et ob hoc cantatur tertia
missa in clara luce, in cuius introi-
tum dicitur, Puer natus est nobis.
Licet econverso possit dici, quod
natiuitas æterna secundum se est in
plena luce, & ob hoc in Euangelio
tertiæ Missæ fit mentio de natiuita-
te æterna. Secundum autem natiui-
tatem corporalem, ad literam na-
tus est de nocte, in signum, quod ve-
niebat ad tenebras in firmitatis no-
stre. Vnde & in Missa nocturna dici-
tur Euangelium de corporali Chri-
sti natiuitate. Sicut etiam & in aliis
diebus, in quibus occurrunt plura
Dei beneficia, vel recolenda, vel ex-
petenda, plures Missæ celebrantur
in die: puta, vna pro festo, & alia pro
ieiunio, vel pro mortuis.

AD TERTIUM dicendum,
quod (sicut dictum est superius*)
Christus voluit ultimo hoc sacra-
mentum discipulis tradere, ut fortius
eorum cordibus imprimeretur. Et
ideo post cœnam in fine diei hoc
sacramentum consecrauit, & disci-
pulis suis tradidit. Anobis tamẽ ce-
lebratur hora Dominicæ passionis,
scilicet diebus festis in tertia, quan-
do crucifixus ex linguis Iudeorum,
ut dicitur Mar. 15. & quando Spiri-
tus sanctus descendit super discipu-
los: vel diebus pro festis in sexta,
quando crucifixus est in manibus
militum, ut habetur Ioan. 19. vel
diebus ieiuniorum in nona, quando
voce magna clamans emisit spiri-
tum, ut dicitur Matth. 27.

Potest tamen tardari, maxime
quando sunt ordines faciendi, & præ-
cipue in sabbatho sancto, tum pro-
pter prolixitatem officij, tum quia
ordines pertinent ad diem Domi-
nicam, ut habetur in Decre. d. 75.

cap. * quod à Patribus. Possunt ta-
mẽ Missæ celebrari in prima parte
diei propter aliquam necessitatẽ, ut
dicitur de consec. * dist. 1. cap. Ne-
cesse est, &c.

AD QUARTUM dicendum, quod
regulariter Missa debet celebrari
in die, & nõ in nocte: quia ipse Chri-
stus est præsens in hoc sacramento:
qui dicit Ioan. 9. Me oportet opera-
ri opera eius, qui misit me, donec
dies est: venit nox quando nemo potest
operari: quãdiu in mundo sum,
lux sum mundi. Ita tamẽ, quod prin-
cipium diei accipiatur nõ à mediã
noctẽ: nec etiã ab ortu solis, id est,
quando substantia solis apparet su-
per terrã, sed quando incipit appa-
rere aurora: tunc enim quodãmodo
dicitur sol ortus, in quantum claritas
radiatorum eius apparet. Vnde & Mar-
16. dicitur, quod mulieres venerunt
ad monumentum orto iam sole: cũ
tamẽ venerint, cum adhuc tenebræ
essent ad monumentum: ut dicitur
Ioann. 20. Sic enim hanc contrarie-
tatem soluit * Augustinus, in lib. de
consen. Euang. Specialiter tamen
in nocte natalis Domini Missa cele-
bratur, propter hoc, quod Dñs in
noctẽ natus est: ut dicitur de consec.
* d. 1. c. Noctẽ, &c. Et similiter etiã
in Sabbatho facto circa noctis prin-
cipium, propter hoc, quod Dñs no-
ctẽ surrexit, id est, cum adhuc tene-
bræ essent ante manifestum solis ortum.

AD QUINTUM dicendum, quod
sicut habetur De consec. d. 1. ex De-
creto * Alex. Papæ, sufficit sacerdo-
ti vnã Missam in die vna celebrare:
quia Christus semel passus est, &
totum mundum redemit, & valde felix
est, qui vnã dignè celebrare po-
test. Quidam tamen pro defunctis
vnã faciunt, alterã de die, si necesse
sit.

Decre. di. 75.
c. Quod à Pa-
tribus.

De conf. d. 1.
c. Necesse est.

Lib. 3. c. 24.
aliqua vltimã
prin. to. 4.

De conf. d. 1. c.
Noctẽ.

De conf. d. 1. c.
Sufficit.

Ar. præd. d. 1.
q. 79. ar. 1.

In serm. 28. pã
tũ à med. to. 10

2. 73. ar. 5.

fit. Qui verò pro pecunia aut adulationibus seculariū, vna die presumitur plures celebrare Missas, nō estimo euadere dānationem. Et extra de celeb. Miss. t. dicit Innocent. III. quod excepto die natiuitatis Dominicæ, (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die vnam Missam solummodo celebrare.

ARTICVLVS III.

Vtrum oporteat hoc sacramentū celebrari in domo & vasis sacris.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod nō oporteat hoc sacramentū celebrari in domo & vasis sacris. Hoc enim sacramentū est repræsentatiuū Dominicæ passionis. Sed Christus non est passus in domo, sed extra portā ciuitatis, secundum illud Hebr. vlt. Iesus, vt sanctificaret per suū sanguinem populū, extra portam passus est. Ergo videtur, quod hoc sacramentum non debeat celebrari in domo, sed magis sub dio.

¶ 2. Præterea, In celebratione huius sacramenti debet Ecclesia imitari morē Christi & Apostolorum. Sed domus in qua primo Christus hoc sacramentum confecit, nō fuit consecrata, sed fuit quoddam commune coenaculum, à quodam patre familias præparatum, vt habetur Lucæ 22. Legitur etiam Act. 2. quod Apostoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frāgentes circa domos panē, & sumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

¶ 3. Præterea, Nihil frustra in Ecclesia fieri debet, quæ Spiritu sancto gubernatur. Sed frustra videtur

adhiberi cōsecratio Ecclesiæ, vel altari, & huiusmodi rebus inanimatis, quæ non sunt susceptiue gratiæ vel spiritualis virtutis. Inconueniēter igitur huiusmodi consecrationes in Ecclesia fiunt.

¶ 4. Præterea, Solum diuina opera debent recoli cum quadā solennitate, secundū illud Psa. 91. In operibus manū tuarum exultabo. Sed Ecclesia vel altare opere humano consecratur, sicut & calix & ministri & alia huiusmodi. Sed hōrum consecrationes non recoluntur celebriter in Ecclesia. Ergo neque cōsecratio Ecclesiæ vel altaris, cum solennitate recoli debet.

¶ 5. Præterea, Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri testamento, quod gerebat figuram noui, nō fiebat altare de lapidibus sectis. Dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi: quod si altare lapideū feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exod. etiam 27. mandatur fieri altare de lignis Sethim vestitis ære, vel etiā auro, vt habetur Exod. 25. Ergo videtur inconuenienter obseruari in Ecclesia, quod altare fiat solum de lapide.

¶ 6. Præterea, Calix cū patina repræsentat sepulchrū Christi, quod fuit excissum in petra, vt in Euangeliiis habetur. Ergo calix debet de petra fieri, & non solum de argento vel auro vel stanno.

¶ 7. Præterea, Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pannos. Ergo sicut calix fit de auro, ita pallæ altaris debent de serico fieri, & non solum de panno lineo.

¶ 8. Præterea, Dispensatio sacramen-

cramentorum, & ordinatio eorundē ad ministros Ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporalium subiacet ordinationi principum secularium, vnde & Apostolus dicit, I. Corin. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Sed si circa dispensationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principum, habetur irritum. Ergo si hæc quæ dicta sunt, conueniēter sunt statuta per prælatos Ecclesiæ, videtur, quod sine his corpus Christi confici non possit. Et sic videtur sequi, quod verba Christi nō sint sufficientia ad hoc sacramentū cōficiendum, quod est inconueniēs. Non ergo videtur conueniens fuisse, quod hæc circa celebrationē huius sacramenti statuerentur.

SED CONTRA est, quod ea quæ per Ecclesiam statuuntur ab ipso Christo ordinantur, qui dicit Matt. 18. Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

RESPONDEO dicendum, quod in his quæ circumstant hoc sacramentum, duo considerantur. Quorum vnum pertinet ad repræsentationē eorum, quæ circa Dominicam passionem sunt acta. Aliud aut pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, in quo Christus secundum veritatem continetur, & non solum in figura. Vnde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in usum huius sacramenti, tum propter sacramenti reuerentiam, tum ad repræsentandum effectum sacramenti, qui ex passione Christi prouenit, secundum illud Hebræ. vlt. Iesus vt sanctificaret per suū sanguinem populum, &c.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod regulariter hoc sacramentū celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia, secundum illud I. Timoth. 3. Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui. Extra Ecclesiam enim non est locus veri sacrificij, vt * Augustinus dicit. Et quia Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Iudicæ, sed erat in vniuerso mundo fundanda, ideo passio Christi non est celebrata intra ciuitatem Iudæorum, sed sub dio, vt sic totus mundus se haberet ad passionem Christi, vt domus. Et tamen, vt dicitur de consecratione, * dist. 1. cap. Cōcedimus, in itinere positus, si Ecclesia defuerit, tuo dio, seu intentorio, si tabula altaris consecrata, cæteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, Missarum solennia celebrari concedimus.

AD SECVNDVM dicendum, quod domus, in qua hoc sacramentum celebratur, Ecclesiam significat: & Ecclesia nominatur. conuenienter tamen consecratur: tum ad repræsentandam sanctificationem, quam Ecclesia consecuta est per passionē Christi, tum etiam ad significandā sanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc sacramentum suscipere debent. Per altare autem significatur ipse Christus: de quo dicit Aposto. Heb. vlt. Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo. Vnde & cōsecratio altaris significat sanctitatem Christi: de qua dicitur Lucæ 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Vnde de consecratione distin. 1. dicitur: * Altaria placuit non solum vnctione chrismatibus, sed & sacerdotali benedictione

Sf 2 sacrari.

In li. Sen. quæ ex Aug. decer. pte sunt, c. 15. to. 3. in fine.

De conse. dist. 1. c. Concedimus in medio illius.

De cons. d. i. c. altaria in 2.

In decr. li. 3. tit. 4. c. Consultasti

4. di. 13. q. 1. ar. 2. q. 5. & 4. 24. q. 2. ar. 2. ad nonum.

Dista in titu. in argu.

Al. sanctitatis.

facrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum nisi in domibus consecratis. Vnde sicut habetur de consecratione, * distinct. 1. Nullus presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis. Propter quod etiam quia Pagani non sunt de Ecclesia, nec alij infideles, ideo eadē distinctione legitur, * Ecclesiam, in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur, ad consecrandum, inde euulsis corporibus & rasis parietibus vel tignis eius loci, reedificetur: sed si hæc consecrata prius fuerit, Missas in ea celebrare licet, tamē si fideles fuerunt qui in ea sepulti sunt. Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis, sed tamen de consensu Episcopi. Vnde in eadem distinctione legitur: † Missarum solennia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili per Episcopum cōsecrato. Vnde in eadem distinct. legitur. * Concedimus si Ecclesie fuerint incensæ vel combustæ in Capellis cum tabula consecrata, Missas iterum celebrari. Quia enim sanctitas Christi fons est totius Ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramentum, altare sanctificatum. Propter quod etiam nunquam Ecclesia sine altari consecratur. tamen sine Ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquiis Sanctorum, quorum vita abscondita est cum Christo in Deo. Vnde in eadem distinctione legitur. * Placuit ut altaria,

in quibus nullum corpus aut reliquiarum Martyris conditæ probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præfunt, si fieri potest, euertantur.

AD TERTIVM dicendū, quod Ecclesia, & altare, & alia huiusmodi inanimata, consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiua, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam spirituales virtutes, per quam apta redduntur diuino cultui, ut scilicet homines deuotionem quandam exinde percipiant, ut sint paratiores ad diuina, nisi hoc propter reuerentiam impediatur. Vnde & 2. Machabæorum 3. dicitur. Verè Dei virtus quædam est in loco, nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius. Et inde est, quod huiusmodi ante consecrationem emundantur & exorcizantur, ut exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Ecclesie, quæ sanguinis effusione, aut cuiuscunque semine pollutæ fuerint, reconciliantur, quia per peccatum ibi commissum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem distinctione legitur. † Ecclesias Arrianorum ubicunque inuenitis Catholicas, eas diuinis precibus & operibus absque vlla mora cōsecrare. Vnde & quidam probabiliter dicunt, quod per ingressum Ecclesie consecratæ, homo cōsequitur remissionem peccatorum venialium, sicut & per aspersionem aquæ benedictæ, inducentes quod in Psalm. 84. dicitur: Benedixisti Dñe terram tuam, remissisti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutem, quæ ex consecratione Ecclesie acquiritur, cōsecratio Ecclesie non iteratur. Vnde in eadem distinctione ex Cōcilio Niceno legitur: * Ecclesiis semel Deo

De cons. d. 1. c. Nullus presbyter.

De cons. d. 1. c. Ecclesiam.

De cons. d. 1. c. Missarum.

Ead. d. 1. de cōsec. c. 28. Concedimus. ex Cōcilio Triburien. s.

De cons. d. 2. c. Placuit.

De cons. d. 3. c. Eccle. Arrianorum.

De cons. d. 1. c. 18. Ecclesia semel, ex Cōcilio Niceno, 2.

Deo consecratis, non debet iterum cōsecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiusque semine pollutæ fuerint: quia sicut infans à quacunque sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatæ, est iterum consecratus, nisi propter eas causas, quas superius nominauimus, si tamen fide sanctæ Trinitatis tenuerint, qui consecrauerunt, alioquin, qui sunt extra Ecclesiam, consecrare non possunt. Sed sicut in eadem distinct. legitur. * Ecclesie vel altaria quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur. Propter hoc etiam, quod aliquam spirituales virtutes adipiscuntur per consecrationem in eadem distinctione statutum legitur: * Ligna Ecclesie dedicata non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel ligni comburenda, vel ad profectum in Monasterio fratribus, in laicorum autem opera non debent admitti. Et ibidem legitur: * Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpra, incendio dentur: cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

De cons. d. 1. c. Ecclesia vel alt. c. 36. Ligna Eccle.

De cons. d. 30. c. Altaris palla.

AD QVARTVM dicendū, quod quia consecratio altaris representat sanctitatem Christi, consecratio verò domus sanctitatem totius Ecclesie, ideo conuenientius recolitur cum sanctitate & solennitate consecratio Ecclesie vel altaris, quam aliorum quæ consecrantur. Propter quod etiam octo diebus solennitas dedicationis agitur ad significandam beatam resurrectionem Christi

& membrorum Ecclesie. Nec est opus folius hominis cōsecratio Ecclesie & altaris, cum habeat spirituales virtutes. Vnde de cōsecratione d. eadē dicitur. * Solennitates dedicationum Ecclesiarum per singulos annos solenniter sunt celebranda. Quod autem octo diebus encaenia sint celebranda, in lib. Reg. perfecta dedicatione templi, reperies, scilicet, 3. Reg. 8.

De cons. d. 1. c. Solennitates.

AD QVINTVM dicendū, quod sicut legitur de consecratione, * distinct. prima, altaria, si non fuerint lapidea Chriasmatis vñctione non consecrantur. Quod quidem competit & significationi huius sacramenti, tū quia altare significat Christum. Dicitur autē 1. Corint. 10. Petra autē erat Christus: tum etiam quia corpus Christi in sepulcro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quoad usum sacramenti. Lapis enim & solidus est, & de facili potest inueniri ubique, quod non erat necessarium in veteri Lege, ubi fiebat in vno loco altare. Quod autē mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus infectis, fuit ad idololatriciam remouendam.

De cons. d. 1. c. 29. Altaria.

AD SEXTVM dicendū est, quod sicut in dist. eadē dicitur ca. Vasa. * quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus utebantur. Zepherinus autem XIII. Papa, patinis vitreis Missam celebrari constituit, deinde Urbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, ut calix Domini cum patina, siue ex auro omnino siue ex argento fiat, vel saltem staneus calix habeatur. De ære autem aut ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute eruginem parit, pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo

De cons. d. 1. c. Vasa, in quibus habetur hec sum.

feu vitreo calice presumat Missam cantare, quia scilicet, lignum porousum est, & sanguis consecratus in eo romaneretur, vitru autem fragile est, & posset fractionis periculum imminere, & eadem ratio est de lapide. Et ideo propter reuerentiam sacramenti statutum est, vt ex predictis materiis calix fiat.

AD SEPTIMUM dicendum, quod ubi potuit sine periculo fieri, Ecclesia statuit circa hoc sacramentum, id quod expressius representat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. Et ideo licet calix non fiat de petra, corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. Vnde in epistola Siluestri Papae in eadem distinctione legitur, * Consulto omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico panno aut intrinseco, quisquam celebrare Missam presumat, sed in panno lineo ab Episcopo consecrato, sicut corpus Christi in sindone linea & munda sepultum fuit. Competit etiam panus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientie puritatem, & propter multiplicem laborem, quo talis pannus preparatur, ad significandum Christi passionem.

AD OCTAVUM dicendum, quod dispensatio sacramentorum pertinet ad ministros Ecclesie, sed consecratio eorum est ab ipso Deo. Et ideo ministri Ecclesie non habent aliquid statuere circa formam consecrationis, sed circa usum Sacramenti, & modum celebrandi. Et ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia, debita cum in

rentione consecrati, absque omnibus predictis, scilicet domo & calari, calice & corporali consecratis, & ceteris huiusmodi per Ecclesiam institutis, consecrat quidem in rei veritate corpus Christi, peccat tamen grauiter, ritum Ecclesie non seruans.

A R T I C V L V S IIII.
Vtrum conuenienter ordinentur ea, quae circa hoc sacramentum dicuntur.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter ordinentur ea quae circa hoc Sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramentum verbis Christi consecratur, vt Ambrosius dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramento dici, quam verba Christi.

Ad 2. Praeterea, Verba & facta Christi nobis per Euangelium innotescunt. Sed quaedam dicuntur circa consecrationem huius sacramenti, quae in Euangelis non ponuntur, non enim legitur in Euangelio, quod Christus in consecratione huius sacramenti oculos ad caelum leuauerit, similiter etiam in Euangelis dicitur, Accipite, & comedite, nec ponitur, omnes, cum in celebratione huius sacramenti dicatur: Eleuatis oculis in caelum, & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconuenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

Ad 3. Praeterea, Omnia sacramenta ordinantur ad salutem omnium fidelium. Sed in celebratione, aliorum sacramentorum non fit communis oratio pro salute fidelium defunctorum. Ergo inconuenienter fit in hoc sacramento.

Ad 4. Prae-

4 d. 1. q. 1. ar. 5. q. 1. ad secundum. Et d. 8. in expo. li. 3. in expo. li. 1. in expo. li. 2. in cor. Et 1. Tim. 2. lec. 1. col. 26 in primo.

Ad 4. Praeterea, Baptismus dicitur specialiter fidei sacramentum. Ea ergo, quae pertinent ad instructionem fidei, magis debent circa baptismum tradi, quam circa hoc sacramentum, sicut doctrina Apostolica & Evangelica.

Ad 5. Praeterea, In omni sacramento exigitur deuotio fidelium: Non ergo magis in hoc sacramento, quam in aliis deberet excitari deuotio fidelium per laudes diuinas, & per admonitiones, puta, cum dicitur: Sursum corda.

Ad 6. Praeterea, Minister huius sacramenti est sacerdos, vt dictum est. * Omnia ergo quae in hoc sacramento dicuntur, a sacerdote dici deberent, & non quaedam a ministris, quaedam a choro.

Ad 7. Praeterea, Hoc sacramentum per certitudinem operatur virtus diuina. Superfluum ergo sacerdos petit huius sacramenti perfectionem: cum dicit: Quam oblationem tu Deus in omnibus, &c.

Ad 8. Praeterea, Sacrificium nouae legis multo est excellentius, quam sacrificium antiquorum Patrum. Inconuenienter ergo sacerdos petit, quod hoc sacrificium habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahae, & Melchisedec.

Ad 9. Praeterea, Corpus Christi, sicut non incipit esse in hoc sacramento per loci mutationem (vt supra dictum est) ita etiam nec esse desinit. Inconuenienter ergo sacerdos petit, Iube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum.

SED CONTRA est, quod dicitur de Consec. di. 1. Iacobus frater Domini secundum carnem, cui primum creditur est Hierosolymitana Ecclesia, &

Basilii Caesariensis Episcopus addiderunt Missae celebrationem. Ex quorum auctoritate patet conuenienter singula circa hoc dici.

RESPONDEO dicendum, quod quia in hoc sacramento totum mysterium nostrae salutis comprehenditur, ideo praeter ceteris sacramentis cum maiori solennitate agitur. Et quia scriptum est. Ecclesiast. 4. Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini. & Ecclesiast. 18. Ante orationem praeparationem animae tuae, ideo ante celebrationem huius mysterij, primo quidem praemittitur praeparatio quaedam ad dignam agenda ea, quae sequuntur. Cuius praeparationis prima pars est laus diuina, quae fit in introitu, secundum illud Psalm. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Et sumitur hoc vt pluries de Psalmis vel saltem cum Psalmis cantatur, quia vt * Dionysius dicit in 3. cap. Eccles. hierarch. Psalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid in sacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem praesentis miseriae, dum misericordia petitur, dicendo: Kyrie eleison, ter quidem pro persona Patris, ter autem pro persona Filij, cum dicitur, Christe eleison, & ter pro persona Spiritus sancti, cum subditur Kyrie eleison, contra triplicem miseriam, ignorantiae, culpae & poenae: vel ad significandum, quod omnes personae sunt, in se inuicem. Tertia autem pars commemorat caelestem gloriam, ad quam tendimus post praesentem vitam & miseriam, dicendo Gloria in Excelsis Deo, quae cantatur in festis, in quibus commemoratur caelestis gloria: intermittitur autem in

Sl 4 officijs

De consec. di. 1. c. 4. Consulto

2. 82. ar. 1.

2. 75. ar. 2.

De consec. di. 1. c. 1. a. 1. otus frater Dominus.

Ca. 3. Eccles. hier. inter primum caput & medium.

D. Tho. tert. part.

officiis luctuosis, quæ ad cōmemorationem miseræ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam sacerdos pro populo facit, ut digni habeantur tantis mysteriis. Secundò autem præmittitur instructio fidelis populi, quia hoc sacramentum est mysterium fidei, ut supra habitum est. * Quæ quidem instructio dispositiue quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur per Lectores & Subdiaconos. Postquam lectionem cantatur à choro graduale, quod significat profectū vitæ, & alleluia, quod significat spiritualem exultationem, vel tractus in officiis luctuosis, qui significat spiritualem gemitum: hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfectè autē populus instruitur per doctrinam Christi in Euangelio contentā, quæ à summis ministris legitur, scilicet à Diaconibus. Et quia Christo credimus tanquam diuinæ veritati (secundū illud Ioan. 8. Si veritatem dico vobis quare non creditis mihi?) lecto Euangelio, Symbolum fidei cantatur, in quo populus ostendit, se per fidem Christi doctrinæ assentire. Cantatur autem hoc symbolum in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, sicut in festis Christi & beatæ Virginis & Apostolorū (quæ hanc fidē fundauerunt) & aliis huiusmodi. Sic igitur populo præparato & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterij, quod quidem & offertur ut sacrificium, & consecratur, & sumitur ut sacramentū. Vnde primò peragitur oblatio, secundò consecratio materiæ oblatæ. Tertio eiusdem perceptio.

Q. 78. art. 3.

Circa oblationem verò duo aguntur, scilicet laus populi in cantu offerentium (per quod significatur lætitia offerentium) & oratio sacerdotis, petitur oblatio populi sit Deo accepta: vnde & 1. Paralipome. 29. qui dixit David. Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc, & populum tuū, qui hic reperi tus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria, & postea orat dicens. Domine Deus custodi hanc voluntatē. Deinde circa consecrationem, quæ supernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur sursum corda habere ad Dominum. Et ideo finita præfatione, populus deuotè laudat diuinitatem Christi, cum Angelis dicens. Sāctus, Sanctus, Sanctus: & humanitatem cū pueris dicens, Benedictus qui venit. Deinde sacerdos secretò commemorat, primò quidē pro quibus hoc sacrificium offertur, scilicet pro vniuersali Ecclesia, & pro his qui in sublimitate sūt constituti, 1. Timoth. 2. & specialiter quosdam, qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundò commemorat sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cum dicit, communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertio, petitionem concludit, cum dicit, ut hæc oblatio sit illis, pro quibus offertur salutaris. Deinde accedit ad ipsam cōsecrationem, in qua primò petit consecrationis effectum, cum dicit, quam oblationem tu Deus, &c. Secundò, cōsecrationem peragit per verba Saluatoris, cum dicit. Qui pridie, &c. Tertio, excitat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cum dicit. Vnde & memo-

Quæst. lxxxiiij.

memores. Quarto petit hoc sacrificium peractum, esse Deo acceptū, cum dicit. Supra quæ propitio, &c. Quintò petit huius sacrificij & sacramenti effectum. Primò quidem, quantum ad ipsos, sumētes, cum dicit. Supplices te rogamus. Secundò quantum ad mortuos, qui iam sumere non possunt, cum dicit,emento etiam Domine, &c. Tertio, specialiter quantum ad ipsos sacerdotes offerentes cum dicit. Nobis quoque peccatoribus. Deinde agitur de perceptione sacramenti, & primò præparatur populus ad percipiendum. Primò quidem, per orationem communem totius populi, (quæ est oratio Dominica, in qua perimus panem quotidianū nobis dari) & etiam priuatā, quam specialiter sacerdos pro populo offert, cū dicit. Libera nos quæsumus Domine, &c. Secundò præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo: Agnus Dei. Est enim hoc sacramentum vnitatis & pacis, ut supradictū est. * In Missis tamen defunctorū, in quibus sacrificium offertur, non pro pace præsentis, sed pro requie mortuorū pax intermittitur. Deinde sequitur perceptio sacramenti, primò percipiente sacerdote, & postmodū aliis dante, quia ut Dionysius† dicit 3. cap. Eccles. Hierar. ille qui aliis diuina tradit, primò debet ipse particeps esse: ultimo autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterij (quod significat cantus post communionem) & sacerdote per orationem gratias offerente, sicut & Christus celebrata cœna cum discipulis, hymnum dixit, ut dicitur Matthæi. 26.

Q. 79. art. 1. ☉
Q. 73. art. 4.

Ca. 3. Eccl. hier.
non multū pro
cul a sine.

Artic. 5. 141

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cōsecratio solis verbis Christi conficitur. Alia verò necesse est addere ad preparationem populi summentis, sicut dictum est. * *In corinthiis.*

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut dicitur Ioan. vlt. Multa sunt à Dño facta vel dicta, quæ Euangelistæ nō scripserunt. Inter quæ fuit hoc quod Dñs in cœna oculos leuauit in cælū, quod tamē Ecclesia ex traditione Apostolorū habuit. Rationabile enim videtur, ut qui in suscitatione Lazari (ut habetur Ioan. 11.) & in oratione, quā pro discipulis fecit, Ioan. 7. oculos leuauit ad Patrē, in huius sacramenti institutione multo magis hoc fecerint, tã quā in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, nō differt quantū ad sensum, nec multū refert quod dicatur, præsentis, cū verba illa nō sint de forma, ut supra dictū est. * Quod autē additur omnes intelligitur in verbis Euāgelij, licet non exprimat: quia ipse dixerat Ioan. 6. Nisi māducaueritis carnem Filij hominis, nō habebitis vitam in vobis.

Q. 78. art. 3. ☉
art. 1. ad 2. art. 5. sum.

AD TERTIVM dicendum, quod Eucharistia est sacramentū totius Ecclesiasticæ vnitatis. Et ideo specialiter in hoc sacramento magis, quā in aliis debent fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad salutem totius Ecclesiæ.

AD QVARTVM dicendum, quod instructio fidei est duplex. Vna quæ fit nouiter imbuēdis, s. catechumenis: & talis instructio fit * per baptismū. Alia autem est instructio, qua instruitur fidelis populus, qui communicat huic mysterio, & talis instructio fit in hoc sacramento. Et tamen ab hac instructione non re-

alias circa

pelluntur etiam catechumeni & infideles. Vnde dicitur de consec. * distin. 1. Episcopus nullū prohibeat ingredi in Ecclesiā, & audire verbum Dei, siue Gentilē, siue hæreticū, siue Iudæum, vsq; ad Missam catechumenorū, in qua scilicet continetur instructio fidei.

AD QUINTVM dicendū, quod in hoc sacramento & maior deuotio requiritur, quam in aliis sacramentis (propter hoc quod in hoc sacramento totus Christus continetur) & etiā communior: quia in hoc sacramento requiritur deuotio totius populi Christi, pro quo sacrificium offertur, & non solū percipientium sacramentū, sicut in aliis sacramentis. Et ideo, vt * Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo, sursum corda, vt dum respōdet plebs, habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se, quā Deū cogitare debere.

AD SEXTVM dicendum, quod in hoc sacramento (sicut dictum est) tanguntur ea, quæ pertinent ad totā Ecclesiam. Et ideo quædam dicuntur à choro, quæ pertinet ad populum. Quorum quædam chorus totaliter profequitur, quæ scilicet toti populo inspirantur. Quædam verò populus profequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit, in signum, quod talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina, sicut fides & gloria cælestis. Et ideo sacerdos inchoat Symbolū fidei, & Gloria in excelsis Deo. Quædam verò dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris & noui testamenti, in signum, quod per ministros à Deo missos, est doctrina hæc populis annuntiata.

Quædam verò sacerdos solus profequitur, quæ scilicet ad proprium officiū sacerdotis pertinet, vt scilicet dona & preces offerat pro populo, sicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publicè, scilicet quæ pertinent & ad sacerdotem, & ad populum, sicut sunt orationes cōmunes. Quædam verò pertinent ad solum sacerdotem, sicut oblatio & cōsecratio, & ideo, quæ circa hæc sunt dicenda, occultè à sacerdote dicuntur: In vtrisque tamē excitat attentionem populi dicendo, Dñs vobiscū, & expectat assensum dicentium. Amen. Et ideo etiā in his, quæ secretè dicuntur, publicè præmittit. Dominus vobiscū, & subiungit, Per omnia sæcula sæculorum. Vel secretè aliqua sacerdos dicit, in signum, quod circa Christi passionē discipuli non nisi occultè confitebantur Christum.

AD SEPTIMVM dicendū, quod efficacia verborum sacramentaliū impediri potest per intentionē sacerdotis. Nec tamen est inconueniēs, quod à Deo petamus id quod certissimè scimus ipsum facturū, sicut Christus Ioannis, 17. petiit suam clarificationem. Non tamen videtur ibi sacerdos orare, vt consecratio impleatur, sed vt nobis fiat fructuosa. Vnde signanter dicit. Vt nobis corpus & sanguis fiat. Et hoc significant verba, quæ præmittit dicens. Hanc oblationem facere digneris benedictam secundum * August. est per quā benedicamur, scilicet per gratiā adscriptā, id est, per quam in cælo ascribamur: ratā, id est, per quam visceribus Christi traiciamur: rationabilē, id est, per quā à bestiali sensu exuamur: acceptabilē, vt qui nobis ipsi displicemus,

De cōsec. d. 27 c. 72. Vtrum sub a medio.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ in celebratione huius sacramenti aguntur, sint conuenientia.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod ea quæ in celebratione huius sacramenti aguntur non sint conuenientia. Hoc enim sacramentum ad nouum testamentum pertinet, vt ex forma ipsius apparet. In nouo autem testamento non sunt obseruandæ cæremoniæ veteris testamenti, ad quas pertinebat, quod sacerdos & ministri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aarō & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij, & quando accessuri sunt ad altare. Non est ergo conueniens, quod sacerdos lauet manus suas inter Missarum solennia.

4. Sen. d. 12. in expo. lit. c. opu. 65. c. 5. cel. opu. 66. per sum.

¶ 2. Præterea, Ibidē Dominus mandauit, quod Aaron adoleret incensum suauē fragrans super altare, quod erat ante Propitiatorium. Quod etiā pertinebat ad cæremonias veteris testamenti. Inconuenienter ergo in Missa sacerdos purificatione utitur.

¶ 3. Præterea, Ea quæ in sacramentis Ecclesiæ aguntur, non sunt iteranda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruce signationes super hoc sacramentum.

¶ 4. Præterea, Apost. dicit, Heb. 7. Sine vlla contradictione, quod minus est, à maiori benedicatur. Sed Christus, qui est in hoc sacramento, post consecrationē est multo maior sacerdote. Inconuenienter igitur sacerdos post consecrationem benedicit hoc sacramentum cruce signando.

¶ 5. Præ-

cemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio sumus.

AD OCTAVVM dicendū, quod licet hoc sacramentū ex seipso præferatur omnibus antiquis sacrificiis, tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorū deuotione. Petit ergo sacerdos, vt sic hoc sacrificium acceptetur à Deo ex deuotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

AD NONVM dicendū, quod sacerdos nō petit neq; quod species sacramentales deferantur in cælum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse nō desinit, sed petit hoc pro corpore mystico (quod scilicet in hoc sacramento significatur) vt scilicet orationes sacerdotis & populi, Angelus assistens diuinis mysterijs, Deo repræsentet, secundum illud Apocalyp. 8. Ascēdit fumus incensorum de oblationibus sanctorū de manu Angeli. Sublime autē altare Dei dicitur vel ipsa Ecclesia triūphans, in quā transferri petimus, vel ipse Deus, cuius participationē petimus, de hoc enim altari dicitur, Exod. 20. Non ascēdes ad altare meum per gradus, id est, in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelū intelligitur ipse Christus, qui est magni consilij Angelus, qui corpus suū mysticum Deo patri coniungit, & Ecclesiæ triumphanti. Et propter hoc etiam Missa nominatur, quia per Angelum, sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per sacerdotē, vel quia Christus est hostia nobis Missa à Deo. Vnde & in fine Missæ Diaconus in festiuis diebus, populū licētiat, dicēs: Ite Missa est, scilicet hostia ad Deum per Angelum, vt scilicet sit Deo accepta.

De consec. d. 1. c. 64. Episcopus.

In lib. de oratione. non multum remouit ante finem.

In solu. ad 3. argu. in isto art.

¶ 5. Prætereà, In sacramêto Ecclesiæ nihil debet fieri quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gestulationes facere, ad quas pertinere videtur, quod sacerdos quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum inclinat. Ergo hæc non debent fieri in hoc sacramêto.

Alia incuruat.

¶ 6. Prætereà, Ridiculosum etiã videtur, quod sacerdos multoties se ad populum vertit, & multoties populum salutat. Non ergo debet hæc fieri in celebratione huius sacramenti.

¶ 7. Prætereà, Apost. I. Corint. I. pro inconuenienti habet, quod Christus diuisus sit. Sed post cõsecrationem Christus est in hoc sacramêto, inconuenienter ergo hostia frangitur à sacerdote.

¶ 8. Prætereà, Ea quæ in hoc sacramento aguntur, passionem Christi repræsentant. Sed in passione Christi corpus fuit diuisum in locis quinque vulnerum. Ergo corpus Christi in quinque partes frangi deberet magis, quam in tres.

¶ 9. Prætereà, Totum corpus Christi in hoc sacramêto seorsum consecratur à sanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius sanguini miscetur.

¶ 10. Prætereà, Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento vt cibus, ita & sanguis Christi vt potus. Sed sumprioni corporis Christi non adiungitur in celebratione Missæ alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur sacerdos post summptionem sanguinis Christi vinum non consecratum sumit.

¶ 11. Prætereà, Veritas debet respondere figuræ. Sed de agno Paschali, qui fuit figura huius sacramenti,

mandatur quod non remaneret ex eo quicquã usque mane. Inconuenienter igitur hostiæ consecratæ reseruantur, & non statim sumuntur.

¶ 12. Prætereà, Sacerdos pluraliter loquitur audiētibus, cum dicit: Dominus vobiscum, & Gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni soli & maximè minori. Ergo inconueniens videtur quod sacerdos vno tantum ministro præsentate, celebret Missam. Sic igitur videtur, quod inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius sacramenti.

SED IN CONTRARIUM est, Ecclesiæ consuetudo, quæ errare non potest, vt pote Spiritu sancto instructa.

RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scilicet verbis & factis, ad hoc quod sit perfectior significatio. Significantur autem verbis in celebratione huius sacramenti, quædam pertinentia ad passionem Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, vel etiã ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento, & quædam pertinentia ad usum huius Sacramenti, qui debet esse cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione huius mysterij quædam aguntur ad repræsentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius sacramenti.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ablutio manuum fit in celebratione Missæ propter reuerentiam huius sacramenti. Et hoc dupliciter. Primum quidem, quia aliqua pretiosa tractare non conue-

2. 6. ar. 5. 6.

fueimus, nisi in manibus ablutis. vnde indecens videtur, quod ad tantum sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo propter significationem, quia vt Dion. * dicit 3. eccles. hier. extremitatum ablutio significat emundationem etiam à minimis peccatis, secundum illud Ioã. 3. Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc sacramentum. Quod etiã significatur per cõfessionem, quæ fit ante introitum Missæ. Et hoc quidem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dion. * dicit. Nec tamẽ Ecclesia hoc seruat tanquam ceremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conueniens. Et ideo non eodem modo obseruatur, sicut tunc, præmittitur enim pedum ablutio & seruat ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promptu, & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cum enim manus sit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuantur manibus, vnde in Psal. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

C. 3. Eccle. hier. amedio illius.

Eodem loco nunc disto.

Lib. 3. tex. 38 to. 2.

De thurificatione.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam thurificationem non utimur quasi ceremoniali præcepto legis, sed sicut Ecclesiæ statuto. Vnde non eodem modo utimur, sicut in lege veteri erat statutum: Pertinet autem ad duo. Primum quidem ad reuerentiam huius sacramenti, vt scilicet per bonum odorem depellatur, si quid corporaliter prauis odoris in loco fuerit, quod posset prouocare horrorem. Secundum, per-

tinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit (secundum illud Genes. 27. Ecce odor Filij mei, sicut odor agri pleni) & à Christo deriuatur ad fideles officio ministrorum, secundum illud, 2. Corint. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco. Et ideo vndique thurificatione altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

AD TERTIUM dicendum, quod sacerdos in celebratione Missæ utitur cruce signatione, ad exprimendam passionem Christi, quæ ad crucem est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam primò sicut Christi traditio, quæ facta est à Deo, Iuda, & Iudæis, quod significat trina cruce signatio, super illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Secundo, fuit Christi venditio, est autem venditio Sacerdotibus, Scribis & Phariseis. Ad quod significandum fit iterum trina cruce signatio super illa verba, Benedictam, ascriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium venditionis, scilicet, triginta denarios. Additur autem & duplex crux super illa verba, Vt nobis corpus & sanguis, &c. ad designandam personam Iudæ venditoris & Christi venditi. Tertio, autem, fuit præsignatio passionis Christi facta in cœna. Ad quod designandum fiunt tertio duæ cruces, vna in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis. Vbi utrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipsa passio Christi. Vnde ad repræsentandum quinque plagas Christi, fit quarto quintuplex cruce signatio super illa verba,

De cruce varia in Missa significationes

Hostiam

D. Tho. tert. part.

Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vite eterne, & calicem salutis perpetuae. Quinto representatur extensio corporis & effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam cruce signationem, quae fit super illis verbis, Corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione, &c. Sexto, representatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro persecutoribus cum dixit, Pater ignosce illis. Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriae, cum dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc significandum fit trina cruce signatio super illa verba, sanctificas, viuificas, benedicis, &c. Septimo, representantur tres horae, quibus peccator in cruce, scilicet a sexta usque ad horam nonam. Et ad hoc significandum fit iterum trina cruce signatio ad illa verba, Per ipsum & cum ipso, & in ipso. Octavo autem, representatur separatio animae a corpore per duas cruces subsequenter extra calicem factas. Nono autem, representatur resurrectio tertia die facta, per tres cruces, quae fiunt ad illa verba, Pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem breuius dici, quod consecratio huius sacramenti, & acceptio huius sacrificij, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi. Et ideo ubicunque fit mentio de aliquo horum, sacerdos cruce signatione utitur.

AD QUARTUM dicendum, quod sacerdos post consecrationem non utitur cruce signatione ad benedicendum & consecrandum, sed solum ad commemorandam virtu-

tem crucis & modum passionis Christi, ut ex dictis patet.*

In solut. praec.

AD QUINTUM dicendum, quod ea quae sacerdos in Missa facit, non sunt ridiculosae gesticulationes, fiunt enim ad aliquid representandum. Quod enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Leuat etiam manus orando, ad designandum quod oratio eius dirigitur pro populo ad Deum, secundum illud Thren. 3. Leuamus corda nostra cum manibus ad Dominum in caelos. & Exo. 17. dicitur quod cum leuaret Moyses manus vincebat Israel. Quod autem manus interdum iungit, & se inclinat, est suppliciter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digtos autem iungit post consecrationem scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum retigerat, ut si qua particula digitis adhereret, non dispergatur, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti.

AD SEXTUM dicendum, quod quinquies se sacerdos vertit ad populum, ad significandum quod Dominus die resurrectionis quinquies se manifestauit, ut supra dictum est* in tractatu de resurrectione Christi. Salarat autem septies populum scilicet quinq; vicibus, quibus se conuertit ad populum, & bis quando se non conuertit (scilicet, cum ante praefationem dicit, Dominus vobiscum, & cum dicit, Pax Domini sit semper vobiscum) ad designandam septiformem gratiam Spiritus sancti. Episcopus autem celebrans in festis in prima salutatione dicit, Pax vobis, quod post resurrectionem discipulis dixit Dominus: cuius personam reprae-

2. 1. cor. 3. 16. 8. 31.

Quaest. lxxxiiij.

representat praecipue Episcopus.

AD SEPTIMUM dicendum, quod fractio hostiae tria significat. Primo quidem ipsam diuisionem corporis Christi, quae facta est in passione. Secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status. Tertio distributionem gratiarum procedentium ex passione Christi. ut Dion.* dicit 3. c. eccle. hier. Vnde de talis fractio non inducit diuisionem Christi.

Cap. 3. Eccle. hier. a med.

De consec. d. 2. c. Triforme.

AD OCTAVUM dicendum, quod sicut Sergius Papa dicit (& habetur de consecratio dist. 2.) triforme est corpus Domini. Pars oblata in calicem Missae, corpus Christi, quod iam resurrexit, monstrat, scilicet ipsum Christum & beatam Virginem, vel si qui alij sancti cum corporibus, iam sunt in gloria. Pars comesta, ambulans adhuc super terram, quia scilicet viuentes in terra, sacramento* vruntur, & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari usque; ad finem Missae remanens est corpus in sepulchro, quia usque; in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt, quorum tamen animae sunt vel in purgatorio vel in caelo. Hic tamen ritus non seruetur modo, ut scilicet una pars seruetur usque; in finem Missae propter periculum. Manet tamen eadem significatio partium. Quam quidam metricè expresse-runt dicentes.

Alias unum- tur.

Hostia diuiditur in partes tincta beatos. Plene, sicca notat viuos, seruata sepultos. Quidam tamen dicunt, quod pars in calicem Missae, significat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicem seruata significat plene beatos, scilicet quantum ad animam & corpus: pars autem come-

Artic. 5.

144

sta significat ceteros.

AD NONUM dicendum, quod per calicem duo possunt significari. Vno modo ipsa passio Christi, quae representatur in hoc sacramento. Et secundum hoc per partem in calicem Missae, significatur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi. Alio modo potest significari fruitio beata, quae etiam in hoc sacramento praefiguratur. Et ideo illi quorum corpora iam sunt in plena beatitudine, significantur per partem in calicem Missae. Et est notandum, quod pars in calicem Missae, non debet populo dari in supplementum communionis, quia panem intinctum non porrexit Christus nisi Iudae proditori.

AD DECIMUM dicendum, quod vinum ratione suae humiditatis est ablutiuum. Et ideo sumitur post susceptionem huius sacramenti, ad abluendum os, ne aliqua reliquia remaneat, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti. Vnde extra de celebratione Missarum, ca.* ex parte. Semper sacerdos vino os perfunde re debet, postquam totum percepit Eucharistiae sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Christi tetigerat.

In decr. l. 3. tit. 41. c. ex parte, & est. c. 5.

AD VNDECIMUM dicendum est, quod veritas quantum ad aliquid debet respondere figure, quia scilicet non debet pars hostiae consecratae, de qua sacerdos & ministri vel etiam populus communicat in crastino referuari. Vnde, ut habetur de consec. dist. 2.* Clemens Papa statuit quod tanta holocausta in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant,

De consec. d. 27. c. Tribus gradibus.

debeant, quod si remanserint, in crastinum non reseruetur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur. Quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendum est (non autem agnus Paschalis quotidie sumebatur) ideo oportet alias hostias consecrari pro infirmis conseruare. Vnde in eadem distin. legitur, * Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine comunione moriatur.

AD DVODECIMVM dicendum, quod in solenni celebratione Missae plures debent adesse. Vnde Soter Papa * dicit ut habetur de consecratione disti. 2. Hoc quoque statutum est, ut nullus presbyterorum Missam solennia celebrare praesumat, nisi si duobus presentibus, sibique respondentibus, ipse tertius habeatur, quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, & illud in secretis, orate pro me, apertissime conuenit, ut ipsius respondeatur salutatio. Vnde & ad maiorem solennitatem, ibidem statutum legitur, quod Episcopus cum pluribus Missarum solennia peragat. In Missis ramentum priuatis sufficit, vnum habere ministrum, qui gerit personam totius populi catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter responderet.

ARTICVLVS VI.

Utrum possit sufficienter occurrere defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus statuta Ecclesiae obseruando.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod non possit sufficienter occurrere defectibus, qui circa celebrationem huius sacramen-

ti occurrunt, statuta Ecclesiae obseruando. Contingit enim quandoque, quod sacerdos ante consecrationem, vel post moritur, vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramentum sumere possit, & Missam perficere. Ergo videtur quod non possit impleri statutum Ecclesiae, quo praecipitur quod sacerdos consecrans, suo sacrificio communicet.

¶ 2. Praeterea, Contingit quandoque, quod sacerdos ante consecrationem vel post recolat se aliquid comeditisse vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subiaccere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriam non habebat, necesse est ergo, quod ille qui est in tali articulo constitutus, peccet mortaliter, contra statutum Ecclesiae faciens, siue sumat, siue non sumat.

¶ 3. Praeterea, Contingit quandoque quod in calicem musca vel aranea, vel aliquod animal venenosum cadit post consecrationem, vel etiam cognoscit sacerdos calicem venenum esse immixtum ab aliquo maleuolo causa occidendi ipsum. In quo casu, si sumat videtur mortaliter peccare, se occidendo vel Deum tentando: similiter si non sumat, peccat contra statutum Ecclesiae faciens. Ergo videtur esse perplexus, & subiectus necessitati peccandi, quod est inconueniens.

¶ 4. Praeterea, Contingit quandoque quod per negligentiam ministri aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc sacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam casu videtur esse perplexus, siue sumat corpus sine sanguine (quasi imperfectum faciens sacramentum) siue non sumat nec corpus nec sanguinem.

¶ 5. Prae-

¶ 5. Praeterea, Contingit quandoque, quod sacerdos non recolat se dixisse verba consecrationis, vel etiam alia, quae in celebratione huius sacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc casu, siue reitet verba super eandem materiam, quae forte iam dixerat, siue vtatur pane & vino non consecratis, quasi consecratis.

¶ 6. Praeterea, Contingit quandoque, propter frigus, quod sacerdoti dilabitur hostia in calicem, siue ante fractionem, siue post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum Ecclesiae implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc quod sola tertia pars mittatur in calicem.

¶ 7. Praeterea, Contingit quandoque, quod per negligentiam sacerdotis sanguis Christi effunditur, vel etiam quod sacerdos sacramentum sumptum vomit, aut etiam quod hostiae consecratae tandiu conseruatur, ut putrescant, vel etiam a muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur. In quibus casibus non videtur posse huic sacramento debita reuerentia exhiberi secundum Ecclesiae statuta. Non videtur ergo, quod his defectibus, seu periculis occurrere possit, saluis Ecclesiae statutis.

SED CONTRA est, quod sicut Deus, ita Ecclesia non praecipit aliquid impossibile.

RESPONDEO dicendum, quod periculis, seu defectibus circa hoc sacramentum contingentibus dupliciter potest occurrere. Vno modo praueuendo, ne scilicet periculum accidat. Alio modo subsequendo, ut scilicet, id quod accidit emendetur, vel adhibendo remedium, vel saltem per poenitentiam eius, qui

negligenter egit circa hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si sacerdos morte, aut infirmitate graui occupetur ante consecrationem corporis & sanguinis Domini, non oportet, ut per alium suppleatur. Si vero incepta consecratione hoc acciderit (puta consecrato corpore ante consecrationem sanguinis, vel etiam consecrato utroque) debet missa celebrari per alium expleri. Vnde, ut habetur in Decretis 7. q. 1. c. nihil, in Toletano concilio legitur: Censuimus conuenire, ut cum sacerdotibus missarum tempore mysteria sacra consecrantur, si aegritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo coeptum nequeat expleri mysterium, sit liberum Episcopo, vel presbytero alteri, consecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud comperit ad supplementum initiatis mysterijs, quam ut aut incipientis, aut subsequenter benedictione sint completa sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cum enim simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas personarum formarum, ubi efficaciam prosperitatis vnitas fidei representat. Ne tamen quod naturae languoris causa consulitur, in presumptionis perniciem conuertatur, nullus absque prouento patetis molestae, minister, vel sacerdos, cum coeperit imperfecta officia, praesumat omnino relinquere: si quis hoc temerarie praesumpserit, excommunicationis sententiam substinebit.

AD SECVNDVM dicendum, quod ubi difficultas occurrit, semper est accipiendum illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc sacramen-

Tantum

De consec. d. 27 c. presbyter.

De consec. d. 2 cap. Hoc quoque statutum est.

Concil. 7. Tol. can. 1. vel. 2. diuersos codices. Et habetur 7. q. 1. c. Nihil.

4. d. 13. in ex. poss. lit.

Alias sacrificium.

D. Thom. tert. part.

tum est, quod est contra perfectionem huius sacramenti, quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideo si sacerdos post consecrationem inceptam, recordetur se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium, & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commississe, debet poenitere cum proposito confitendi, & satisfaciendi, & sic non indignè, sed fructuosè sumet sacramentum. Et eadem ratio est si meminerit se excommunicationi cuiusquam subiacere, debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi, & sic per inuisibilem pontificem IESUM Christum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, quod peragat divina mysteria. Si verò ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutius reputarem maximè in casu manducationis & excommunicationis, quòd missam inceptam desereret, nisi graue scandalum timeretur.

AD TERTIVM dicendum, quod si musca, vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immixtum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si verò aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal cautè capi, & diligenter lauare & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si verò venenum ibi esse deprehenderit immixtum, nullo modo debet sumere nec alij dare, ne calix vite vertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto

cum reliquiis conservari. Etne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo resumere à consecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

AD QVARTVM dicendum, quod si sacerdos ante consecrationem sanguinis & post consecrationem corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in calice debet statim apponere, & consecrare. Si vero post consecrationis verba perceperit, quod aqua desit: debet nihilominus procedere, quia impositio aquæ (vt supra dictum est*) non est de necessitate sacramenti. Debet tamen puniri ille ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato misceri, quia sequeretur corruptio sacramenti pro aliqua parte, vt supra dictum est.* Si verò percipiat post verba consecrationis, quod vinum non fuerit positum in calicem, si quidem hoc percipiat ante summptionem corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit imponere vinum cum aqua, & resumere à verbis consecrationis sanguinis. Si verò hoc perceperit post summptionem corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam simul cum sanguine. Quod ideo dico, quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi, & sicut dicitur in prædicto ca. Tolitani concilij, perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si verò inciperet à consecratione sanguinis, & reverteretur omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset hostia consecrata: cum in illis verbis occurrant quedam dicenda & fienda non solum

q. 74. ar. 7.

q. 77. ar. 3.

In cō. Tolit. 72. cap. 1. vel 2. secundum aliquos codices.

Quæst. lxxxiiij.

solum circa sanguinem, sed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam si prius sumperit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione, vel de præceptione huius sacramenti maioris est ponderis, quam præceptum, quod hoc sacramentum à ieiunio sumatur, vt supra dictum est.†

AD QVINTVM dicendum, quod licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non enim qui multa dicit, recolat omnium, quæ dixit: nisi forte aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione iam dicti, sic enim aliquid efficitur memorabile. Unde, si aliquis attentè cogitet illud, quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolat se dixisse. Sic enim fit aliquid obiectum memoriam, in quantum accipitur sub ratione præteriti sicut dicitur† in lib de memoria. Si tamen sacerdoti probabiliter constet se aliqua omisisse, si quidem non sunt de necessitate sacramenti, non existimo quod propter hoc debeat resumere immutando ordinem sacrificij: sed debet ulterius procedere. Si verò certificetur se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate sacramenti, scilicet formas consecrationis, cum forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum est* in defectu materie, vt scilicet resumatur à forma consecrationis, & cætera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificij.

AD SEXTVM dicendum, quod fractio hostiæ consecratæ, & quòd

Artic. 6. 146

vna sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticum, sicut admixtio aque significat populum. Et ideo horum prætermissio non facit imperfectionem sacrificij, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

AD SEPTIMVM dicendum, quod (sicut legitur de conse. d. 2. ex decreto Pij Papæ†) si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & sacerdos quadraginta diebus poeniteat. Si autem super altare stillauerit calix, forte minister stillam, & tribus diebus poeniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenierit quatuor diebus poeniteat. Si vsque ad tertium, nonis diebus poeniteat. Si vsque ad quartum, viginti diebus poeniteat, & linteamina que stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calicem subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recodatur: posset etiam sumi in potum à ministro, nisi propter abominationem dimitteretur: Quidam autem ulterius partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel sacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex poenitentiali Bedæ† presbyteri, Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam euomuerit, quadraginta diebus poeniteat, si laicus est. Clerici, vel monachi, seu diaconi & presbyteri, septuaginta diebus poeniteant: Episcopus, nonaginta. Si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus poeniteant. Et eadem

Tt 2 distinct.

q. 80. ar. 3. & q. 82. ar. 4.

In lib de memoria c. 1. b. 2. r. 1. vt per opera Arist.

In so. ad 4. ar. 2. g. m. hic in istis art.

De conse. d. 2. si per negligentiam.

Ead. d. 2. ca. 5. si quis per ebrietatem.

¶ C A P. I. Definitio & notatio sacrificij.

Ead. d. st. 2. c. Qui bene non custodierit. * Alias sacrificium.

distinct. legitur ex conc. A relatēfi: * Qui non bene custodierit * sacramentum, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus poeniteat. Qui autem perdidit illud in Ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus poeniteat. Et eadem poenitentia videtur dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt. Prædictis autem diebus debet poenitens ieiunare, & à communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotij & personæ potest minui, vel addi ad poenitentiam prædictam. Hoc tamen obseruandum est, quod ubicunq; species integræ inueniuntur, sunt reuerenter conseruandæ, vel etiam sumendæ, quia manentibus speciebus manet ibi corpus Christi, vt supra dictum est. Ea verò, in quibus inueniuntur, si cōmodè fieri potest, sunt comburenda,

Quæst. 77. art. 5. & locis ibi citatis.

cinere in sacrario recondito, sicut de rasura tabulæ dictum est.

* In istius solentis prim.

¶ Sententia & conclusiones quæst. Prima conclusio, Christus in hoc sacramento semper cū perficitur, immolatur. quia vt Christi in cruce immolatio potens fuit & sufficiens ad salutem omnium sempiternam: sic in hoc sacramento quotidie immolatur, tum vt participes efficiamur fructus dominicæ passionis: tum vt memores simus mortis Dñi.

Secunda conclusio, rectè Ecclesia catholica, ad dignam huius sacramenti celebrationem, præscripsit tempus, locū, sacra vasa, ornatum altaris, vestes sacerdotis, ritus & cæremonias, & defectibus eorum congruentia remedia.

De priori conclusione tum ob argumēti præstantiam, tum ob hæreses de eo exortas nostra tempestate, latius primò disseremus: deinde de posteriori contractius, quòd cum catholicis tantum agendum sit.

D E

In Eucharistia ratio sacramenti & sacrificij propriissime reperitur.

Hoc cōstabit. c. 11.

Sacrificium generaliter & improprie.

L T E R vsus sacre Eucharistiæ, isq; maximus, quo religio Christiana cōtinetur, est sacrificiū: quod licet tractatione sacramento posterius sit, cū non possit existere sine materia & forma sacramēti, dignitate tamē & natura prius est, cū nisi prius sacrificatū sit, sacramentum cōficri non possit. præstantia verò & dignitas Eucharistiæ, nō solū in eo cernitur, quòd ad mirabile præceteris sacra mētis sanctificationem in nobis efficiat, sed etiā quòd in ea sit, proprij sacrificij & externi, cultus: in aliis vero sacramentis sit quidā cultus Dei, sed non propriè sacrificiū noui test. cū illud vnicum tantū sit Eucharistia. neq; verò repugnāt in eodē sacrificium & sacramentū, vt aduersarij cōtendunt, cū eidē Eucharistiæ vtriusq; ratio propriissime cōpetat: & in veteri lege, licet nō omnia, quæ dā tamen fuerint simul sacramenta & sacrificia, vt agnus Paschalis. Sed ad rationē sacrificij exactè explicandā, quod erit huius disputationis exordiū, verbi homonymia, ne decipiamur, primū distinguenda est. Sacrificiū igitur generaliter est omnis actio studiosa, quatenus in Dei cultum & reuerentiā refertur: & ideò actio imperata à virtute religionis, quæ refert omnia in Dei cultū, ita Dei laus Psal. 49. sacrificiū laudis honorificabit me. ita cōtritio Psal. 50. Sacrificiū Deo spiritus contribulatus. sic elemosynę dicuntur hostię Heb. 13. & corporis castigatio dicitur sacrificiū Rom. 10. martyriū Sap. 3. sic vocat Aug. sacrificiū omne op^o, quod agitur, vt sancta societate Deo adhareamus. & 10. lib. de ciuit. c. 6. eodē sensu inquit, quod Christus sacrificat Ecclesiam, & Ecclesia sacrificat seipsam, & quisq; nostrū sacrificat animā suam. Sic etiam multa, quæ propriè de aliquo dicuntur, ad alia in scriptura, ex analogia & similitudine aliqua transferuntur, vt circumcisio ad mundicię cordis & auriū: ieiuniū ad cessationē à peccatis: Christus nomē matris, fratris, sororis, ad eos, qui volūtatī patris obtēperant: corda etiā, & corpora nostra dicuntur tēplum Spiritus sancti: & nos nostrarū actionum in Deū relatarum

sacerdotes, & ideò ipsę actiones, hac rationē generali, sacrificia. Cū autē interiori mētis actione, fiat hæc in Dei cultū & reuerentiā relatio, appellatur hoc sacrificiū à D. Aug. & Theologis, internū & inuisibile. Dicitur verò generaliter hoc modo sacrificiū, quia omnes actiones cōprehendit, quatenus in Deum referuntur: sed non est hæc specialis notio sacrificij, quę proprio sacrificio conuenire possit: cū illud sit actus religionis imperatus, hoc verò sit elicitus. Propriū sacrificiū rectè definitur potest, oblatio rei sensibilis immutata in honorem, cultum & reuerentiā Dei. nō definitur res sacrificata, sed ipsa sacrificialis actio, quāuis de vtroq; dicatur sacrificiū Latinis, vt Græcis thyfia. propriū autem dico, cui propriè & sine trāflatione ratio sacrificij accommodatur, licet aliud interius & inuisibile perfectū sit in nobis, vt finis alterius visibilis: sicut scriptū est de veteribus sacrificiis, misericordiā volo & nō sacrificiū: & illud quòd laudatur à Dño Mar. 12. diligere Deum ex toto corde, maius est omnibus holocaustis & sacrificiis. Huius ratio est, quia illæ actiones studiosæ, quæ generaliter dictæ sunt sacrificia, ex seipsis & proprio obiecto bonitatē habent & laudē: sacrificiones autem, quæ propriè dicuntur sacrificia, ex præcepto, fine & relatione tantū, bonę censentur: & idcirco perfectiores sunt illę, licet improprie sint sacrificia. Sic D. Tho. 2. 2. q. 85. ar. 3. sunt quidā actus, qui non habēt ex alio laudē, nisi quia fiunt propter reuerentiā diuinā, & propriè dicuntur sacrificia, & pertinent ad virtutē religionis, nēpè vt actus eliciti. Actus verò aliarū virtutū, qui in diuinā reuerentiā ordinantur, vt cōtritio, elemosyna, carnis castigatio, sacrificia dici possunt: quia imperantur à religione. eadem ratione in nostro sacrificio, licet corpus Christi secundū substantiam præstet omnibus virtutū officiis, vnde cunq; sint perfecte expetibilia, ipse tamē actiones, quibus fit vt sacrificetur, nēpè quibus ad speciem panis & vini coniūgitur, mādicationi exponitur, frangitur, sanctę & legitime iudicatur ex præcepto, fine & instituto Christi Dñi: à quò exi

3. p. q. 22. ar. 2.

Sacrificiū propriè, & definitio.

Cuius virtutis actus elicitus.

miam habet supra omnia alia dignitate, laudem, & efficaciam eorum, que ad nostram salutem pertinent. Hinc intelligitur, quare Patres illa interiora, dicant vera sacrificia, nepe, quia vera vocant, que maiorem perfectionem ex se ipsis habent, ut vera fidem, que perfecta sit. sic Dominus Iohannes 15. se vera vitem vocat, quod ex similitudine res significata metaphorice, perfectius Christo conuenit, quam viti naturali: hoc igitur proprium sacrificium, id est actionem externam sacrificandi, ut speciale & elicitam religionis actionem, de qua doctrinam institutus, ex proprio genere & differentia definitus. Genus est oblatio, siue exhibitio rei sensibilis: latius enim patet oblatio, quam sacrificium: primitiæ oblationes sunt, quia Deo offeruntur immediate Deut. 29. & quodcumque aliud donum Deo factum, oblatio est: sed non sunt sacrificia, quia nihil sacrum in eis fit, quo immutetur in Dei cultum, ut in sacrificio: decime, neque sacrificia, neque oblationes proprie sunt, quia non immediate Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur. sacramenta etiam, vel sacramentalia omnia, excepta Eucharistia, licet in quibusdam operationibus sacris circa res sensibiles consistant, tamen, quia neque offeruntur, neque immediate in Dei honorem exhibentur, sed ad nostram salutem procurandam perse primò instituta sunt, sacrificia proprie non dicuntur, neque certe sunt. sit igitur genus sacrificij, oblatio in Dei honorem immediate facta in aliqua re sensibili: ut licet sacrificium primò consistat in actu interioris oblationis, cum sit actus religionis, ut tamen sit proprium sacrificium, oportet esse in re sensibili, aspectabili & manifesta: quod sit actus religionis, quo homines in eandem societatem & rempublicam copulantur. homines autem nisi externis & sensibilibus signis coniungi in eandem religionem non possunt. sed illa immutatio maximè discernit proprium sacrificium, ab aliis oblationibus Deo immediate factis: primitiæ enim, primogenita, religiose personæ, & alia innumera Deo in lege offerbantur, quæ tamen sacrificia non sunt: sicut neque donaria templorum & altarum in veteri, aut noua Ecclesia, quod in illis nulla intercedat mutatio, sed integra in sua specie maneat, quæ autem sacrificantur, in alias species trahant, cum vel mactata, vel tosta, vel contusa, vel sricia, vel aliqua alia actione sacerdotis prorsus cõfecta sunt, ut præcipitur Leuit. 2. & 6. In lege etiam nature eadem erat in sacrificijs mutatio, vel per gladium, vel per

ignem, vel utroque modo, ut constat in sacrificijs Abrahami, Noei, & Abelis, quod diuinitus inflammatum ex interpretatione Theodotionis putat D. Hier. in lib. qq. super Genesim: quasi Deo probante immutationem, quæ fit in sacrificio. idem etiam constat in Patrum sacrificijs, ut Gedeonis, Heliaz, Salomonis in dedicatione templi. Ratio est, quia sacrificare nihil aliud est, quam sacrum facere: sit autem sacrum, cum per huiusmodi immutationem, res ipsa oblata, humanis visibus inepta redditur, ut ita offerens rei possessione se exuens, in vltimum diuinum re ipsa transferat, quod oblatum est: ut deprehenditur manifestò in holocausto, cum totum in Dei honorem combureretur: in reliquis autem, aliqua rei oblata pars cedebat sacerdoti, aut populo, quasi diuina quadam redonatione significaretur diuinorum cum homine initum consortium, iuxta illud 1. Corint. 10. qui edunt hostias, participes sunt altaris, quod etiam in nostro sacrificio obseruatur: vbi de re sacrificata semper sacerdos, sæpè etiã populus in ratione sacramenti comunicat. Est etiam illa causa omnium sacrificiorum communis, ut in eis post lapsum primi hominis fuerit hæc immutatio necessaria, representatio nimirum mortis Dominicæ, quam oportebat in omnibus sacrificijs representari: cum aliter Deo placere non possent, qui reconciliationem generis humani in morte Christi constituit, quæ fuit omnium sacrificiorum finis & consummatio: ut sicut Deo Patri vitam & spiritum voluntarius obtulit Christus, & se ex viuo mortuum reddidit, ut esse humanum filij Dei, Patri Deo pro nobis donaret, ita in omni sacrificio hæc immutatio representata, ipsum Deo gratum & acceptum redderet: cum non sit aliud nomen in quo oporteat nos saluos fieri Act. 4. quamuis eam representationem, alij expressè & explicite profiterentur: alij verò implicite tantum, ut D. August. epist. 120. significat. Consentit etiam nomen sacrificij cum hac eius essentia, cum sit idem, quod factio sacri, quæ Græco nomine thyfia apertius exprimitur. dicitur enim proprie de his, quæ mactatione & iugulatione conficiuntur: licet Theophrastus ad ea proprie referat, quæ igne sacrificantur, athicstæ, quod est thymiasthæ ardere, vel suffitum edere, in comm. ad c. 8. epist. ad Hebr. Euseb. etiam lib. 1. de præparat. Euangelica cap. 6. refert Porphyrium in lib. de elu carnium, differentem contra sacrificia

Etymologia sacrificij, & res potissimè dyfiar.

ficia Iudæorum, & contententem antiquitus non aliter sacrificatum esse, quam per resolutionem & exhalationem florum & herbarum in fumum, eumque suffitum Græcè vocari thymiam, vnde dicta sit thyfia. sed certè nomen sacrificij in omnem rem, quæ aliqua actione, ut mactatione, cõflagratione, in cultum Dei immutatur, omninò conuenit: licet deducatur à suffitu, fortassè, quia in scriptura dicitur Dominus odorari sacrificij odorem: & constat antiquiora illa sacrificia non fuisse exhalatione, sed mactatione immutata, ut sacrifi-

cium Abrahami, & Abelis cõflagratione. aliud autem sæpè est à quo imponitur nomen, aliud quod ex vsu significat. ut immolare latinis dictum est à mola, & tamen transfertur ad ea, quæ gladio sacrificantur, ut in illo, Pallas te hoc vulnere, Pallas immolat, & Genes. 22. arripuit gladium, ut immolaret filium. vnde, quia sacrificium habet cõiunctam multiplicem & operosam actionem, facere, plerumque est idem, quod sacrificare. sic Euangelistæ dixerunt facere Pascha, occidere Pascha, immolare Pascha.

Matth. 26.
Mar. 14.
Luc. 22.

CAPUT II.

Sacrificij distinctio, & species.

Xplicauimus generalem & propriam sacrificij rationem, deinde formæ & species distinguendæ sunt, ut ad nostrum sacrificium ordine perueniamus. in sacrificio igitur generali, ut admonui, continentur omnia officia virtutum & actiones: cum omnes ab vna religionis virtute, in Dei honorem, cultum, & reuerentiam referri possint, ut prius admonui. in sacrificio autem speciali & proprio, quæ fuerint formæ in lege nature non constat, nisi de expressis in sancta scriptura, ut Abelis, Noei, Abrahami, Iacob, & aliorum quorundam: in lege autem veteri tribus modis distinguuntur, ex materia, forma & fine. Ex materia viuenti, & anima, dicebatur victima, non tamen ab ea, sed à deuctis hostibus, cum ea de causa offerretur, nomen habens. ex materia autem inanimi erat multiplex, ut materia solida & siccata, ex farre, sale, simila, & huiusmodi: & que immolatio à mola latinis dicitur: & ex materia liquida, ut vino, vnde libamen dictum est. Ex forma autem faciendi, cruenta sacrificia distinguebantur, ut aliud esset holocaustum, quod tota hostia cremaretur, ex bobus, ouibus, capris, auibus: aliud esset pacificum, cuius vna pars Deo cedebat cremata in altari, altera sacerdoti, tertia offerenti, ut ab illis comederetur. tertium erat pro delicto per ignorantiam commissum, cuius vna Deo cedebat cremata in altari, altera sacerdoti nisi pro seipso offerret: tunc enim totum cremabatur: quartum pro peccato ex passione, aut scienter commissum. Ex adiuni-

cto etiam distingui potest sacrificium, ut aliud sit absolutum, independens, & non relatum ad aliud, nec in commemoratione alterius positum: alterum sit dependens & ad aliud relatum, cuius est significatiuum & commemoratiuum. primi generis tantum est sacrificium crucis: alterius generis sunt cætera omnia sacrificia, quæ vel præcesserunt in lege nature, vel quæ in veteri lege secuta sunt, vel ipsum nouæ legis sacrificium, quod in figura panis & vini offertur: cum hæc omnia ad sacrificium crucis tanquam ad finem, & primariam aliorum causam referantur, & ex illius commemoratione efficaciam, & vim desumant. Vnde qui in definitione proprii sacrificij, commemorationem collocaret, vitiosam definitionem redderet, quia perfectissimum crucis sacrificium excluderet: qui autem poneret signum, nullam excluderet sacrificium, quod fecit D. August. cum ait, visibile sacrificium est, inuisibile sacrificij sacramentum, hoc est sacrum signum. ipsa enim oblatio Christi in cruce Augustiniano more, signum fuit sui interni sacrificij. His diuisionibus breuiter omnia veterum sacrificiorum, & nostrorum genera & species comprehendimus. est autem, ut eorum omnium communis illa definitio proprii sacrificij, paulò ante explicata: sic etiam finis, ut fiant in honorem & cultum Dei, que proprie latram dicimus, cuius rationes ex nature instinctu, scriptura, & Patribus colliguntur. Ex natura quidem, quia ex infita & naturali propensione ducimur, ad publicè coram omnibus agnoscendum supremum Dei dominium, idque sit visibilibus sacrificijs, ut

Lib. 10. de civi.
c. 5.

Sacrificiorum idem sensus est, cultus Dei externus & sensibilis, qui interiore signifi-
catur.

Essentia proprii sacrificij.

2. 2. q. 85. ar. 3. ad 3.

Oblatio rei sensibilis immediate Deo facta.

Immutatio.

ex omniū gentium moribus colligitur: cū nulla vnquā fuerit tam barbara gens, quæ sacrificia nō fecerit, vt inquit D. Aug. li. 10. de ciuit. c. 4. iis quos, aut putauit, aut credit, aut finxit esse deos. sed hoc manifestius deprehenditur in populo Dei: & priusquā in Gētilitate, vt in duobus primis fratribus Gen. 4. in altari: & sacrificio Noei egrediētis de arca Gene. 8. in Abrahamo cumprimū benedictionis omniū gentium promissionē accepit: in Melchisedech, in Iob, in reliquis sanctissimis Patribus: qui omnes, aut libera animi inductione, aut diuina reuelatione, pro illorū temporū conditione sacrificauerunt. Quod vero in rebus sensibilibus sacrificia perficiēda sint, causa est ipsa natura hominis, quæ cū corpore & anima constet, quæ rerū intelligentiam ex simulachris rerum sensibilibus deducit, rebus sensibilibus maximè permouetur: & quia homo non modò animum, sed seipsum totum, ipsumq; vniuersum sua causa conditum, ipsumq; Christum propter nos natum & sacrificatū, Deo debet: idē oportet externo aliquo sacrificio profiteri hoc supremum Dei dominium, & maxima erga nōs beneficia. Nisi enim Deus nobiscū indulgenter ageret, & prouideret, ne graues abusus ex mutua cæde ac sanguine cōtingerent, iustē exigeret à nobis, vt nos ipsos, aut charissimos liberos, aut de humano genere ac sanguine aliquid, in naturæ tributum Deo penderemus: sed hoc voluit aliis rebus cōmutari, vt in primogenitiis, qui Dei erant, in lege commutationē

admitit Exod. 34. & cū iustē Abrahæ præcepisset vnigeniti filij oblationem, tamen obedientia & ariete contentus, non acceptauit. nec vnquam voluit hoc genus hostiæ perse licitum esse: & idē temerarium iudicatum est facius Iepthe Iud. 12. in filia immolatione, vt asserunt Nazianz. de Machabæis, Ambros. lib. 3. offic. c. 12. Hieron. Jerem. 7. August. li. 7. qq. in lib. Iudic. In solo Domino I E S V acceptum fuit humana carnis sacrificium: quod ea tantum placare possit Deum, vt 3. p. de satisfactioe Christi ostensum est. sic impuri spiritus, quia sciebant tale aliquid Deo deberi, fecerunt cultores suos sacrificare filios suos & filias dæmonibus, & sanguinem innocentem effundere. vnde eleganter Eusebius lib. 1. de preparat. Euang. c. 10. in rebus viuus, inquit, fidelibus sua sacrificia præscripta fuisse: quia vitam propriam Deo debemus: & idē animam, seu sanguinem bestiæ, esse pro anima nostra commutationem: & animal capite comprehensum sacerdoti in lege listi, & ab eo manus capite imponi, quod sit hostia & precium pro capite offerentis.

Est etiam alia ratio externi sacrificij in rebus sensibilibus positi: vt quoniam ad societatem nati sumus, & respublica sine religione constitui non potest, hæc sacrificia publicè & sensibilibus fierent, vt eorum commercio coalescerent in eandem religionem homines, & ea ratione, in eandem rempub.

Genes. 22.

3.

CAPVT III.

De ministro sacrificij.

Sacrificij ministri sunt sacerdotes, vt sint hæc tria coniuncta, lex, sacerdos, sacrificium.

Xplicauimus quid esset proprium sacrificium, quæ eius diuisiones, quis finis, & materia in qua fieri posset: de ipsius ministro statim dicendum est, vt tota generalis sacrificiorum ratio perfecta sit, antequam ad nostrum speciale & proprium nouæ legis sacrificiū descendamus. Sacerdos igitur est sacrificij proprius & legitimus minister, vt hæc sint necessario & indissolubili nexu coniuncta, lex, sacerdos, sacrificium. Sic D. Paulus Hebr. 5. omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in

his, quæ sunt ad Deū, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. & c. 7. sub sacerdotio, inquit, Leuitico, populus accepit legē, hoc est, factus est legalis nenomotheto, & mutatione legis, cōstat mutari sacerdotē, & sacrificiū. Ratio est, quia sicut per religionis priuatos & internos actus, fit quædā cuiusq; hominis cū Deo societas, ita per publica & externa sacrificia à legitimis administrata, sacerdotibus, fiunt societatis fœdera, cū hominū inter se, tum etiam inter rēpub. & Deū, de illi seruiendo, & ab illo vicissim beneficia recipiēdo, vt simus illi in populū, & ille rursus sit nobis in Deū. Tale fœdus fuit, edificatō

Respub. constituitur sacrificio externo, per legitimum sacerdotem procurato. Gen. 28. Gen. 15.

lædificato altari, inter Iacobū, eiusq; familiam, & Dominū: tale pactum inierat prius Abrahami pro se & semine suo per sacrificium: similibus etiam, quasi sacrificiorum pactis conuentis, dæmones ipsi non solū certas personas, sed hominum conuentus maximasq; nationes sibi fociarunt. Neque alio fundamento respub. Gentilium constitui poterat, hoc tantū à legitimis societatibus differentes, quod ea, quæ gentes immolant, vt inquit Paulus, 1. Cor. 10. dæmoniis & non Deo immolant. Vnde Aristot. lib. 12. metaph. ad populum continentium, sacrificiorum religionem constitui oportere tradit: & Ethic. 6. inter magistratus, sine quibus respub. consistere non potest, numerat sacrificios, illisq; in ciuitate principem locum tribuit lib. 7. polit. c. 8. & si memoria vetera repetamus, nullam vnquam videbimus, iuxta naturæ præscriptum, institutam rempub. sine sacrificio. Non solū autem legitimus Dei populus discernitur ab aliis non rite constitutis, sacrificiis legitimè procuratis: sed etiā eiusdem populi & Ecclesiæ Dei varij status, eisdem distinguuntur. sic cap. 7. epist. ad Hebr. concluditur veteris legis abrogatio, ex sacerdotij Leuitici mutatione, vt lex vetus sit abrogata, sed per aliam legem, non quæ careat sacerdote, sed quæ summum habet sacerdotem, eumq; iureiurando factum: quia mutatio sacerdotij & sacrificij, non autem sublatio & abrogatio illius, quacumque reipub. formam in populo fideliconstituit. sic Daniel cap. 3. describens rempub. in religione valdè perturbatam, & in atheismum inclinantem, inquit, esse populum sine holocausto, sacrificio, oblatione, incenso. Vnde obseruandum est, omnem comparisonem variorum statuum, fidelium, aut infidelium, semper habere in scripturis coniunctam comparisonem sacrificiorum. Vna comparatio, & antithesis Malach. cap. 1. proponitur, ad exprimendam translationem veterum sacrificiorum in nostram oblationem. oppositio autem fit inter homogenea, vt esse debet in omni comparatione, vt opponatur sacerdos sacerdoti, sacrificium sacrificio, altare altari, locus loco, panis pollutus, animalia cæca & clauda, oblationi munda, contemptus nominis, gloriæ nominis apud gentes futuræ, vt autem intelligamus prophetam

Comparationes statuum habet coniunctam sacrificiorum cōparationem.

Malachia c. 1. expiscatio.

locutum de sacrificiis propriis, sic principio sacerdotes compellat. Ad vos, o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & offertis super altare meum panem pollutum, & cæcum, & claudum, & debile immolatis, non est voluntas mihi in vobis, & munus non suscipiam de manu vestra. ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus. quibus verbis extremis, verum & proprium sacrificium, ex eius effectu describitur, nempe cultu Dei externo, vt colligitur ex illo Psal. 28. Afferte Domino patriæ gentium, afferte gloriam nomini eius, tollite hostias. Hanc autem oblationem mundam, esse sacrificium noui testamenti proprium, externum & visibile, non internum & spirituale, hæc argumenta ostendunt. primū, verbum, sacrificare, & offerre, perse sumptum sine particula diuinuente, de proprio sacrificio & externo tantū dicitur: cū verò dicitur hostia laudis, hostia vociferationis, sacrificium cordis tribulati, aut contriti, improprie dicitur sacrificium. Secundò, sacrificium, de quo propheta loquitur, est vnum: spiritualia autem sacrificia tot sunt, quot Christianitatis opera. Tertio, sacrificium nouæ legis & gentium, non sunt Iudæorum: spiritualia verò precum & operum, Iudæis nobiscum communia sunt. Quarto, sacrificium, de quo Malachias, Iudæis succedit, & eorum loco offertur: sed oratio, ieiunium, cæteraq; charitatis opera, nullis sacrificiis succedunt, sed cuilibet generi coniunguntur. Quintò, aduersariorum maximè iudicio, opera nostra sunt inquinata, vt cumq; speciosa videantur: sed hæc prophetica oblatio per se munda est, & ita præ veteribus hostiis munda, vt à nobis, vel à pessimis sacerdotibus pollui omninò non possit, neque in aliam commutari, cū vnica tantum sit. Hoc argumentum aduersariis debet esse firmissimum, vt confiteantur in Euangelio esse sacrificium vnicum & perfectissimum. sic etiam omnes Patres Ecclesiæ catholicæ de eodem sacrificio prophetam intelligunt. Tertullianus lib. 3. contra Marcionem ad finem. Iustinus contra Tryph. Irenæus lib. 4. capit. 32. Hieron. Malach. 1. & Zachar. 8. Cyprian.

Tt 5 aduersus

aduersus Iud. lib. i. c. 19. Euse. lib. i. de dem. c. 10. Cyril. lib. de adorat. in spiritu & verit. Chr. in Psa. 95. Aug. lib. i. c. 8. aduers. leg. c. 8. & lib. 18. de ciuit. c. 35. Damas. lib. 4. de fid. orthod. c. 14. Theod. Malac. i. Quod si aliquando sacrificium nostrum, oblatio precum a veteribus dicta est, non est ad tollendam proprietatem externi sacrificij, qua semper confirmat, & ratam haberi volunt: sed ad significandum, quod eulogia, benedictione & prece mystica, hoc est certa verborum forma, nostrum sacrificium perficitur: cum non habeat crassam & carnalem, cruentamque consecrationem, aut immolationem, sicut videtur in Iudaice, sed mysticam & in mysterio. de qua ratione dicendi, dictum est a nobis, cum de formis omnium sacramentorum generaliter disputauimus. Comparationem eandem inter Iudeos & Christianos, secundum sacrificij diuersitatem proposuit D. Paulus Heb. 13. cum altare nostrum, thysiastrum sacrificatorum, opponit Iudeorum tabernaculo: habemus, inquit altare, de quo non habent potestatem edere, qui tabernaculo deseruiunt. cum autem liceret Iudeis credere in Christum, & interiora cordis sacrificia colere: certe altare vocat in quo per consecrationem, corpus Christi offertur. Sed plenior est comparatio illa Pauli 1. Corint. 10. inter status tres, duorum fidelium, tertij prophani, in analogia sacrificiorum: ut constet nostrum sacrificium semper veris & propriis sacrificiis comparari. Prima comparatio est cum hostiis Iudaicis, in effectu, cum ait, videte Israel secundum carnem: nonne, qui edunt hostias, participes sunt altaris? sic vicissim de nostro sacrificio, panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? altera comparatio cum infidelibus, cum inquit, fugite a cultura, hoc est sacrificio idolorum: & reddens eius rei rationem, calix, inquit, cui benedicimus, nonne est communicatio sanguinis Domini? id est, habemus alterum sacrificium, latricum demonum repugnans. cum enim sacrificium perceptum faciat hominem participem eius, cui sacrificatur, absurdum est, ut idem diabolo & Deo sociatus sit sacrificio. Tandem concludit exactiorem comparationem his verbis, [quae immolant gentes, demoniis immolant, & non Deo. nolo fieri vos participes demoniorum. non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum. non potestis mensam Domini participes esse, & demoniorum mensam.] in quibus calicem ca-

Comparationes Apostoli de nostro sacrificio

lici, mensam mensam, participationem participationi, immolationem immolationi opponit: idque tantum in Eucharistia, non in alio religionis sacramento, vel officio. Ex his igitur constat, nullum esse statum populi Dei, in quo non sit sacerdos & sacrificium, quod ex huiusmodi comparationibus sancte scripturam colligendum erat: dico autem proprium sacrificium, externum & visibile. Idem confirmari potest ex D. Aug. lib. 10. de ciuit. c. 21. nisi enim sacrificium esset ad eum proprium diuini cultus & religionis, sancti homines & angeli non tantopere refugerent sibi exhiberi, ut constat Act. 14. Apoc. 19. Neque etiam superbi spiritus id tantopere expeterent, ut sibi diuini honore vendicent. imo, quod est in hoc argumento valde obseruandum, haereticorum & infidelium gentilium opera effecerunt aliquando, ut in ipsa Eucharistia sibi cultus exhiberetur ad modum sacrificij, ad usurpationem scilicet eius cultus, quem in hoc sacramento Christiani Deo exhibent. sic teste Iustino apol. 2. in Mithrae mysteriis, nostri sacramenti cultus mimice demoni representabatur. sic Peputiani & Cataphrygae apud Aug. haeresi 26. & 28. & Epiphanius haeresi. 49. conficiunt Eucharistiam ex sanguine, quem minutis punctationibus de infanti corporibus exprimunt: & hoc inquit Epiph. ad apparatus sacrificij. Artotyritae cum pane diano caseum offerebant, quasi ad sacrificium pertinentem. sceleriora sunt, quae Manichaei, & Ophytae, ad eandem rem excogitauerunt, quae narrauimus differentes de materia Eucharistiae: ut constat, demonem, diuinitatis opinionem aucupatem, his superstitionibus ad se transferre voluisse cultum sacrificij Ecclesiastici in Eucharistia positum: quod religio etiam falsa sine sacrificio, neque nomen ipsum retinere posset. Nonstra vero temeritate per haereticos id potius vult demoni efficere, ut omnis hic cultus sacrificij, omnino auferatur. cuius causam recte expedit Petrus Cluniacensis. equalis Bernardi, in tractatu contra Petrobullianos, huius sacrificij primos fere hostes: nempe ut Christiani, qui pluribus a Deo beneficiis affecti, ad sacrificij obsequium praeter omnibus aliis maxime tenentur, sacrificium tam est a religione explodatur, atque ita nunquam sit hoc eximium seruitutis genus, si ab his contemnatur: cum apud Iudeos propter templum destructum, esse non possit, & apud Sarracenos non sit: quia nulla sacrificio-

Exempla bonorum & malorum, hominum, & angelorum.

Diaboli studium in auferendo nostro sacrificio.

rum praecipua a Mahometo acceperunt. neque denique apud Paganos, apud quos ita naturae lumina extincta sunt, ut vix Deum esse cognoscant. Constat igitur ex his, in omni populo Dei, esse necessarium coniuncta cum lege, sacerdotem, sacrificium, altare, quod est sacrificatorium: & quia pertinent ad cultum Dei, quae latram dicimus, ad professionem supremi dominij, creationis, conseruationis, & redemptionis, iure soli Deo sacrificari posse, & illi erigi altaria: licet aliquando adiungatur, martyrum, & beatorum grata recordatio, in

Sacerdos, sacrificium, altare, solus Deus propria sunt.

quibus gloria & triumphus supremi sacrificij crucis maxime conspicitur. unde nec sacerdos dicere solet, offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in caelis, quorum memoriam facimus in terris: ut inquit concil. Trid. sess. 22. c. 3. & can. 5. si quis, inquit, dixerit imposturam esse celebrare missas in honorem sanctorum, & pro illorum intercessionem apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit.

CAPUT III.

In nouo testamento Christus Dominus est principalis & primus sacerdos, qui seipsum immolauit, & nouum testamentum condidit.

his quae posita sunt, deinceps esse in Ecclesia Christi verum & proprium sacrificium, externum & aspectabile, & quodnam illud sit, & quae essentia, ostendendum est. Sit igitur haec prima nostra sententia, necesse est sacerdotem Christum perfecisse proprium noui test. sacrificium, quo seipsum immolaret, & idem nouum testamentum sanciret. Christum esse sacerdotem praesentem a Deo, & non tam in vita sua factum, quam planè natum, expressum est Psal. 109. his verbis: Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech, hoc est, non in ordine Aaronico, qui in lege institutus est, sed in aeterno illo Melchisedech, cui & ipse ordo sacerdotalis in tribu Leuitica institutus, decimas in Abrahamo obtulit, ab eo, ut maiore benedictionem accipiens: ut expedit exactissime D. Paul. Heb. 7. Voluit autem Deus, Christum sacerdotem redimere genus humanum a peccato, non alio opere, cum plurimis posset, quod essent singula infiniti valoris & pretij, quam sacerdotali. Cum autem plurima sint sacerdotalia munera, ut orare, docere, diuina, iudicare de pertinentibus ad salutem, sacramenta administrare, sacrificare, ut constat ex Leuit. Agaei & Malach. 2. Deuter. 17. Heb. 5. & haec Christus perse ipsum cumulatisimè prestiterit: solo tamè sacrificio crucis redemptionem nostram perfecit. sic, cum cetera perfecisset, adhuc tamen coarctabatur Luc. 12. donec perficeret illud aliud, in quo vno posito erat munus proprium sacerdotis, & nostra redemptio. sic etiam loquitur cum Patre Psal. 39. veluti pacificus de hac summa voluntate, per

D. Th. 3. p. 9. 22.

Christus in alio ordine quam Leuitico sacerdos.

Sacerdotis vnum munus.

Proprium munus eius sacrificium.

sacrificium implenda. Oblationem, inquit, & holocaustum, & pro peccato non postulasti, ecce venio, in capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, hoc est, ut me ipsum sacrificarem. sic enim ad sacrificium nouum accommodat D. Paul. Heb. 10. & idem propter hoc sacrificium subiungit inenarrabili ratione, non hominis mortalis, sed Spiritus sancti inunctionem, pro omnibus participibus suis, iurandum se remone, secundum ordinem Melchisedech, aeternum sacerdotem a Deo institutum. de quo certè est ille grandis sermo D. Pauli, & ininterpretabilis ad dicendum Heb. 5. Deinde ex c. 8. eiusdem ep. necessarium fuit huic sacerdoti habere aliquid, quod offerat: tali verò ac tanto sacerdoti excellentiori, & ad maximum religionis opus, quod vnquam extitit nato & vocato, nihil fuit in omnibus rebus creatis accommodatum & conueniens praeter corpus ipsius: & idem cetera sacrificia hoc vno corporis sui & impleuisse & abrogasse, illis verbis eiusdem Psal. 39. expressum est: hostiam & oblationem noluiisti, corpus autem aptasti mihi. De qua re elegantissimè differens Eusebius lib. 7. demonstr. Euang. capit. ultimo ostendit, qua ratione Deus Pater summo sacerdoti Christo aptauerit corpus sacrificabile, ut habeat Ecclesia rationalem hostiam pro brutis victimis: & quomodo haec coaptatio humanitatis Christi ad sacrificium in capite libri descripta fuerit, quasi omnium mysteriorum maximum. Vnde August. lib. 4. de Trinit. c. 14. quis, inquit, tam iustus & sanctus sacerdos, quam vnicus filius Dei? quid tam congruenter offerretur pro hominibus, & ab hominibus,

Optima Christo sacrificium congruens, tantum est corpus ipsius, ut ea inuisibilis genus humanum regere possit.

De sacrificio noui testam.

bus, quā humana caro? & quid tam aptum huic immolationi, quā caro mortalis? quid tam mundū pro vitis mortalium, quā caro nata ex utero virginali? & quid tā gratē offerri & suscipi potest, quā caro sacrificij nostri, corpus effectū sacerdotis nostri. Cogitemus igitur, quāta sit hęc sapientia Dei, qualē legem, quā excelsum sacerdotē, quā mundam, dignam, & in seipsa infinitē placentem Deo hostiam habeamus: cuius sola signa in veteri & nature lege ita Deo placuerunt, vt ex eis, odorem suauitatis odoratus esse dicatur, Gen. 8. certē, qui respexit ad Abel & muñera eius, quomodo non respiciet in faciem Christi sui, cuius ipsa persona per se in carne humana sacrificata est, suprā quam dici potest grata, eadem hostia & sacerdos existēs? Vnde sunt illa Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationē & hostiā Deo in odorē suauitatis, & Heb. 9. Christus autem assistens pontifex futurorū bonorum per amplius & perfectius taber-

na culum, non manu factum, id est, nō huius creationis, sed per proprium sanguinem, introiuit semel in sancta, eterna redēptione in uēta. si enim sanguis hircorū & taurorū & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quāto magis sanguis Christi, qui per spiritū sanctū semetipsum obtulit, immaculatū Deo, emūdat cōscientiam nostrā ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Effectum est igitur, Christum à Deo summum sacerdotem institutum, vt suo sacrificio redimeret, & mundaret genus humanū à peccatis iustissime: & ideō huic muneri non potuisse aliam victimam congruetem accomodari, nisi corpus ipsius, quod cum esset Dei & hominis, & & mori potuit, & ea mors sponte pro peccatis oblata, infinitē Deo placere, vt principio huius 3. p. Theologiæ ostensum est. quomodo autem in sacrificio Christi, nouū testamentum sancitum sit, secunda conclusione statim constabit.

C A P V T V.

De sacrificio crucis, & Ecclesiæ, atque eorum distinctione.

Sacrificiū Christi ad redēptionem & ad cultū Ecclesiæ Christianæ perpetuum, & illius sufficientis redēptionis efficacem applicationem.

Ltera sententia de eodē sacrificio sit: hoc sacrificium Christi nō tantum debet redimere homines à seruitute peccati, sed etiam permanere in vltima cœna institutum est, vt illud vnicū sit, hoc verò permaneat in æternum in Ecclesia, & sæpissime repetatur. Prior pars huius sententię, de sacrificio Christi in cruce vnico, perfectissimo & sufficientissimo, & ideō non amplius repetendo, adeō expressa est, & cōfirmata à D. Paulo in ep. ad Heb. c. 9. vt omnino extra cōtrouersia posita sit. In telligo autē in sacrificio crucis, non tantum rē oblatam Christum, sed etiā modum offerendi in propria specie, per verā & propriā, mortē, qua anima à corpore separatur. hoc igitur sacrificiū Christi per sanguinem impleuisse omnia sacrificia vetera, in qua nulla fuit sine sanguine mundatio, cū ostendisset D. Paul. eod. c. cōcludit, Christū per hoc sacrificiū, non introisse in sancta manufacta, vt veteres sacerdotes, sed in ipsum cælum: neq; vt sæpē offerat semetipsum, quemadmodū Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mūdi-

nunc autē semel in consummatione seculorū, ad destructionē peccati per hostiam suā apparuit. & quemadmodū statutum est hominibus semel mori, post hoc autē iudiciū: sic & Christus semel oblatus est, ad multorū exhaurienda peccata: secundō sine peccato apparebit expectātibus se in salutē. Et c. 10. omnis, inquit, sacerdos presto est quotidie ministrās, & eadē sēpē offerens hostias, quę nunquā possunt auferre peccata: hic autem vnā pro peccatis offerens hostiā in sempiternū sedet in dextera Dei: de cetero expectās, donec ponātur inimici eius scabellū pedum eius. vna enim oblatione consummauit in sempiternū sanctificatio. sentire autē Paulū de sacrificio Christi in propria specie per mortē, cōstat apertissime, cū eum apellet sacrificium in sanguine, eisdem capitibus 9. & 10. Eiusdē rei est altera ex D. Paulo collecta demonstratio: quia sacrificium consummatium nō potest nec debet eodē modo repeti: cū nō sit ad vllius alterius prestātionis recordationē, sed ipso actionis genere in se absolutū & perfectum, redēptionis opus plenissime absolues: at sacrificiū Christi in cruce consummatium fuit omnium aliorū: non debet igitur eodem modo repeti: itaq; non solū, quia Christus resurgens ex mortuis

Caput v.

tuis iā nō moritur, sacrificiū crucis iterari & repeti nō debet: sed etiā quod ex propria ratione sit cōsummatium, perfectū & absolutū. id significauit D. Paul. Heb. 7. ad finem, his verbis: lex enim homines cōstituit sacerdotes infirmitatē habentes, sermo autē iurifurandi, qui post legē est, filium in eternū perfectum. sic enim reddit rationē, cur semel tantū seipsum obtulerit & cōclusio nis, quod in vltima cœna sit nostrę religionis propriū sacrificium institutū, quod eternū in Ecclesia Christi debeat permanere, nō significat esse duo sacrificia distincta ratione rei oblata, vnū in cruce, alterū in cœna, cū vtrobique eadē omnino res Christus Dñs offeratur: sed in modo offerēdi esse distincta. ibi enim oblatus est in propria specie & mortali, hic offertur in aliena immortalis, & impassibilis existens: non solū, vt in sacramēto, sed vt est in se: ibi ad mortē, hic ad mortis gratissimā recordationē, ibi ad meritū, satisfactionem & redēptionem sufficientissimā: hic ad efficaciam, participationem & applicationem eorundē. Itaq; hæc tria sacrificia Christi, in cruce, in cœnaculo, in Ecclesia sacerdotū ministerio, in re oblata, in principali offerēte, in ordine offerētis Melchisedeciano cōueniunt: in modo autē offerendi aliūq; accidētibus differunt, & est aliquid singulorū proprium. Cōstat enim rē oblatam esse Christū, principale offerentem eundē esse, per se quidē, & immediatē in cœna, & cruce, ministerio autē sacerdotum in Ecclesia: sed in ea, impassibilis Christus in se, & modo sacramentali offertur, qui tamen in cœnaculo oblatus est passibilis & mortalis in se, licet modo sacramentali impassibilis, vt supra cū differerē de existentia sacramentali explicatū est. quod autē secundum eundē ordinem Melchisedecianū, ex hac distinctione constabit. In ordine sacerdotali est vocatio, institutio, cōsecratio, & quasi character & potestas, & est materia ad exercitationē eiusdē potestatis. in ordine autē Melchisedec est expressa vocatio & vnctio Christi, per quā accepit, vt homo, huius sacerdotij potestatem, dicente Deo Patre, tu es sacerdos in eternū secundum ordinē Melchisedec: est materia in qua exercetur hic ordo, panis & vinū, in quibus tantum legitur sacrificium Melchisedec. Ex hac huius ordinis vocatione colligit D. Paul. Heb. 7. huius sacer-

dotij antiquitatē, perfectionem & cōsummationē, stabilitatem & immutabilitatem. Antiquitatē quidem, quia Melchisedec in sancta scriptura describitur sine patre & sine matre, neq; initium dierum, neq; finē vite habēs, manens sacerdos in eternum: perfectionē verò, quia benedixit Abraham, in quo erat Leuiticus & Aaronicus ordo, & ab illo decimas accepit: sine vlla autē contradictione, quod minus est à meliore benedicatur. Perfectionē etiam illa ostendit, quod sacerdotium Leuiticū, vt infirmū & imperfectū cedit Melchisedeciano, reprobatio, inquit, fit precedētis mandati propter infirmitatē eius & inutilitatē: nihil enim ad perfectū adduxit lex, introductio verò melioris spei, per quā proximamus ad Deum. si enim cōsummatio per sacerdotium Leuiticum erat, populus enim sub ipso legē accepit, quid adhuc necessariū fuit secundū ordinē Melchisedec, aliū surgere sacerdotē, & non secundū ordinē Aaron dici? est autem Dñs ortus ex tribu Iudæ, in qua nihil Moyse de sacerdotibus locutus est. Stabilitas deniq; & immutabilitas eiusdē sacerdotij colligitur, quia cū sacerdos Christus maneat in eternū, sempiternum, stabile & immutabile habeat sacerdotiū necesse est, ne sacerdos sine sacerdotio esse dicatur. Afferimus igitur Christū sacerdotē secundū ordinem Melchisedec, non solū impleuisse huius sui ordinis, sed etiā ordinis Aaronici & cuiuscunq; alterius ordinis omnia sacrificia figuratiua, licet nō semper sacrificauerit in materia propria illius ordinis, ne pē pane & vino. Sic Christus in cruce impleuit omnia sacrificia cruenta Aaronica, sed non vocatione, aut deputatione Aaronis, verū vocatione Patris secundum ordinē Melchisedec. Paulus enim apertē pronuntiat, consummationē nō esse per Leuiticū, sed per Melchisedecianū ordinem: cōsummauit autē & impleuit omnia sacrificia veteris legis & nature, siue essent cruenta, siue nō essent, cū omnia essent vmbre sui sacrificij absoluti, quod in cruce perfecit: cōsummauit igitur secundū ordinē Melchisedec etiā in cruce, licet materia huius ordinis fuerit panis & vinū. Sed in ordine, nō solū ipsa materia, quæ posterior est, sed multo magis & prius ipsa vocatio & potestas cōsideranda est: quare cū in suo ordine debuerit omnia consummare, & in cruce cōsummauerit, vt constat, in cruce etiam seipsum secundum ordinem

Ordinis eiusdē perfectio.

Sacrificium crucis, cœnaculi, & Ecclesiæ comparatur.

Omnia sacrificia consummauit Christus in ordine Melchisedec.

De sacrificio noui testam.

ordinem Melchisedec obrulisse fatendum est. Sed apertius concludamus: si Christus in potestate ordinis Melchisedec vocatur, vt consummet omnia sacrificia, & vt eternum permanens sacrificiū instituat, vtrūq; erit Christi in eodem ordine: sed illud in cruce, hoc in cœna impleuit: in vtroq; eadem res oblata, sed modus offerendi diuersus: illud independens, consummatiuum, & redemptiuum, hoc applicatiuum, & commemoratiuum alterius, & noui populi distinctiuum, vt statim constabit. Afferimus etiam in propria materia eiusdem ordinis Melchisedeciani, impleuisse figuram Melchisedec: indignum enim esset, vt qui exacte cōpleuit omnes figuras positas in alieno, hoc est naturali & Aaronico ordine, vnā illustrissimam figuram, eamq; solam, in suo ordine, simili sacrificio nō impletet. Non potuit autem Melchisedec omnē materiam sacrificabilem à Christo vsurpatā imitari: quia non potuit nec debuit se nec ad sacrificium tradere: & ideo illud tantū præfigurauit ratione materiæ, quod in religio-

ne perpetuo futurum esset, & continenter repetendum. Sic, vt veritas figurę omninō respondeat, non dubitamus affirmare Melchisedec, nō ordine primogeniture, aut carnalis successiōnis, sed speciali mandato & vocatione sacerdotē institutum, vt colligitur ex Epiph. heresi 55. eidē sancta scriptura proprium sacrificium tribuit in pane & vino ex institutione Dei: cū antea hoc genus sacrificij apud Patres non extiterit, & in lege naturæ cruenta ferē essent vniuersa, ad imitationem Abelis, potius quā Caini. Eundem summum sacerdotem, & eximium supra omnes alios, videtur sancta scriptura innuere, vocans sacerdotem Dei altissimi: cū hoc genere dicendi, solet exprimere excellēs aliquod officium circa filium Dei, respectu æterni Patris, qui nomine altissimi plerumq; exprimitur, vt Luc. 1. virtus altissimi, & filius altissimi, & propheta altissimi: vt intelligatur Melchisedec aliquod peculiare officium in mysterio gessisse, quod postea ab ipso filio Dei consummatum sit, erga æternum Patrem suum.

Melchisedec, quæ ratione vniuersa Christi sacerdotis.

C A P V T VI.

¶ *Sacrificium proprium & permanens religionis nostræ, in vltima cœna institutum est, non in cruce.*

Explicauimus & ostēdimus Christum Dominum, omnia vetera sacrificia in eodem ordine Melchisedec impleuisse: deinceps probanda est illa pars sententię propositę, hætenus explicata, quod in vltima cœna sit nostræ religionis proprium sacrificium institutum, non autem in cruce. Primò quidem, quia cū in omni religionis statu oporteat esse cum sacerdote coniunctum sacrificium, vt ex D. Paulo & ratione naturali ostensum est: & sacerdotes esse in religione Christiana, cū sit omnium, quæ fuerunt, aut erunt perfectissima, necessarium sit: & Christum Apostolos instituisse in vltima cœna sacerdotes noui testamenti, semper credidit Ecclesia catholica ex illis verbis Domini, hoc facite in meam cōmemorationem, necessariò concluditur, abrogatis veteribus sacrificiis, & nō existente alia victima noui testamenti accommodata & congruētī, nisi carne & corpore Christi, vt colligit D. Paul. Heb. 10. ex illo Psal. 39. ho-

stia & oblationem noluit, corpus autē aptasti mihi: vel esse sacrificiū noui testamēti proprium, quod in cruce perfecit Christus, vel quod in vltima cœna in figura panis & vini, quia vtrobiq; Christi caro realiter cōtinetur, vt suo loco ostendimus: sed nō potest esse nostræ religionis permanēs & proprium crucis sacrificiū: erit igitur, quod in vltima cœna institutum est in pane & vino: cū alibi non sit vera Christi caro, quæ sola in religione Christiana sacrificari potest & debet. huius argumentationis vis ex assumptione pendet: & in ea à nobis dissident omnes aduersarij, siue Lutherani, siue Sacramentarij, statuētes sacrificiū crucis, nostrę religionis propriū & vnicū, quod amplius repetendum non sit: quia cū caro Christi tantum sit sacrificabilis in nouo testamento, & ea in Eucharistia per se existere negent, licet Lutherani in ipsa assumptione existere concedāt, retinētes positionē hęc falsam, negant in Eucharistia esse posse sacrificium, quia neque volunt esse in ea veram & realem carnem Christi: nos autem quod

Caput vj.

152

quod semper docuit Ecclesia catholica, vt carnē Christi in Eucharistia retinemus, sic etiā sacrificiū, & hoc esse propriū nostræ religionis, non autē illud crucis: hoc est, licet illud crucis fuerit absolutum & perfectissimū, in quod tanquā in veritatē vetera omnia terminata sint, & nostrum in figura panis & vini referatur: illud tamen nō debet permanere & repeti in religione nostra, quæ sine sacrificio existere non potest, vt ostendimus: quia iterum Christus post resurrectionem pati non potest Rom. 6. sed alterum in figura panis & vini, eandē carnem Christi continens impassibilem in se, & in modo existendi, vt ita sit eadem res oblata, carō Christi, sed offerendi & sacrifici cādi modus diuersus sit. quare si caro Christi passibiliter sacrificari non potest, vt in cruce, restat, vt sacrificetur impassibiliter in sacramento Eucharistię: & ideo hæc verē sit proprium nostrę religionis sacrificiū, in vltima cœna Domini institutum, quæ est nostræ assumptionis firmissima confirmatio. Secundò idem confirmatur, quia sacrificium, quod constituit & distinguit statū Ecclesię, propriūq; est noui testamenti, est ritus à Deo præceptus Ecclesię, alioquin non posset ipsam extrinsecus distinguere, quod est de ratione ritus & sacrificij propriè sumpti: sed sacrificium crucis soli Christo, non autem Ecclesię præceptum est: legis ergo nouę cultus in eo non collocatur. sic D. Aug. lib. 20. cōt. Faust. c. 21. sacrificiū Ecclesię appellat ritum in manifestatione noui testamenti præceptū, pertinentem ad illum cultum, qui latria dicitur, & vni Deo debetur. Tertio, immutabilitas & eternitas nouę legis, nō ab alio quā à sacerdotio eterno dependet: sacerdotij verò eternitas & immutabilitas ne intelligi quidē potest sine proprio actu, hoc est sacrificio, eoq; æterno ac non reprobabili mandato, sicut mandatum vetus Heb. 7. dicitur esse reprobatum propter infirmitatem & imperfectionem: actus verò sacerdotij Christi in cruce non fuit æternus: ergo æternitas nostræ legis in ipso crucis sacrificio constitui nō potest, licet ab eo efficiatur. Sacrificiū enim Christi in cruce, causa fuit instituendi noui cultū, quæ lex à lege distingueretur, cū omnia vetera sacrificia impleuerit & antiquauerit: sed non fuit ipsa ratio & forma distinctionis externę, vel constitutionis vllius peculiaris testamenti, & noui status Ecclesię: cū

Sacrificiū crucis veteribus successit, & consummatiuū sacrificium nō est, & non populi & Ecclesię formaliter distinctiuum.

nō possit sensibiliter in ipsa Ecclesia, vt formale & externū distinctiuum permanere. qua ratione sepē asserunt Patres, vetera sacrificia mutata esse, nō in sacrificiū crucis, quamuis illorū veritas & complementum sit, sed in sacrificiū Ecclesię, vt sicut illa veterem populū distinguebant, & in suo statu constituēbant sensibiliter, sic nouum populū distinguat & constituat, non sacrificium crucis, sed Ecclesię visibile in figura panis & vini. itaq; neq; sacrificiū crucis veteribus, vt formaliter distinctiuum religionis successit, neq; nostrum Ecclesię sacrificio crucis succedit, sed ab illo & priora illa, & hoc vnum post erius dependent, & illius virtutem & sufficientiam applicat his, pro quibus offeruntur. & idcirco D. Paulus cū ex translatione sacerdotij, mutationem legis concludit, non tam peculiariter respicit illū vnicū actum sacerdotalem Christi, in cruce peractū, quā totum officium nostri sacerdotij & ipsius, incepti in Christo, & per eū, nouum cultum & æternū noui legis congruētē constituentis. sic D. Aug. li. 17. de ciu. c. 20. mensa, inquit, quam sacerdos noui test. exhibet, de corpore ac sanguine suo est. id est enim sacrificiū, quod successit omnibus sacrificiis, quæ immolabantur in umbra futuri. propter quod etiam agnoscimus vocem illam in Psal. 39. eiusdē mediatoris, corpus autē aptasti mihi: quia pro illis omnibus sacrificiis & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur. non solum igitur ad crucem, sed etiam ad mensam coaptatur corpus Christi pro reliquis sacrificiis: vnde idem Aug. lib. 1. contr. aduersar. leg. cap. 18. vetera, inquit, sacrificia erant vmbre sacrificij Ecclesię. de eadem re Damas. lib. 4. de fid. c. 14. Isidor. lib. 1. de offic. c. 17. Chrysost. hom. 83. in Matth. in illis verbis Domini ad Apostolos, [hoc facite] & nouum institutum sacrificium, & vetus phasē abrogatū, quasi dicat, hoc quod sacrificauit, vos deinceps sacrificate, & nihil præterea. Sed omnium maximè D. Leo serm. 8. de passione, nunc, inquit, carnaliū sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum vna corporis & sanguinis tui implet oblatio: & sicut vnum est pro omni victima sacrificium, ita nunc vnum de omni gente fit regnum. idem confirmat Melchisedec sacrificium, quod ratione materiæ magis adumbravit Ecclesię, quàm crucis sacrificium.

Cypria

Cyprianus etiam serm. de cœna Domini tradit, carnem dominicam, ita fuisse in sacramentum & hostiam consociendam, vt non sectione, aut comestione, aut alia imminutione deficiat: quo modo Capharnate in manducando Domino conceperunt: sed sic præparandam, vt semper offeratur, & nunquam deficiat, ne non esset satis ad totum orbem Christianum, pro victima religionis suæ: qua sublata, aut consumpta, nulla esset futura religio. quibus verbis efficitur, religionem Christianorū, eiusq; æternitatem esse constitutam formaliter in victima ecclesiæ & altaris sensibili & manifesta, in figura panis & vini, non sic autem in cruce, sed sicut in causa & Origine. Chrysost. ad Hebr. 9. inquit, hostiam nostram, quam Ecclesia offert, esse inconsumptibilem. & Emiff. hom. 5. de Pascha, vocat perpetuam oblationem, & perennem victimam. omnes etiã Græci & Latini interpretantes

illud, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec, asserunt hanc æternitatem constitui, non solum in æternitate personæ Christi, quod semper uiuat, & interpellat pro nobis, sed quod fungatur per ministros & vicarios suos quotidiano ac perpetuo sacerdotio in sacrificio Ecclesiæ, habeatq; in noua lege æterni sacerdotij æternam victimam. vnde Lactant. lib. 4. in stitut. c. 14. præclare scripsit, I E S V M sacerdotem confecisse sibi templum magnum & æternum, hoc est Ecclesiam, in quo, inquit, templo æternum sacerdotium habeat necesse est secundum ordinem Melchisedec. & Arnob. ad eundem locum Psal. 109. per mysterium, inquit, panis & vini factus est sacerdos in æternum: & ad illud Psal. 110. Memor erit in sæculum testamenti tui: & ad proximum versum, mandata eius confirmata in sæculum sæculi, dicit, hoc est testamentum æternum confirmatum, per quod dedit escam corporis timentibus se.

CAPUT VII.

¶ *Nouum testamentum in vltima cœna sancitum.*

Xhis, si rectè expendatur, efficitur planè, in cœna Domini esse institutum nouum testamentum. est enim in sancta scriptura testamentum Dei, pactum & fœdus cum hominibus sancitum, de reddenda illis salute & vita æterna, si præceptis eius obtemperauerint. id autè olim factum est sanguine pecoris oblato, & super populū, & sanctuariū Dei asperso, vt inquit D. Paulus Hebr. 9. sed in figuram sanguinis Christi, cuius vi placuit Deo illud antiquum testamentum, de quo rû distinctione alibi differuimus. sancitur autem sanguine in populū asperso, vt animorum paciscentis populū cõcordia, & mutua cum Deo consensio significetur: quatenus ex sacrificij Deo à populo oblato, & idè Dei proprii, speciali quodammodo effecti, sanguine, cõspersio illa facta est, & in sanguine est vita & anima, atque idè in sanguinis conspersione, idè vitæ & animæ participatione, communicatio populū, & cū Deo consensio significatur. quæ consuetudo sancienti fœdera etiam apud gentes inualuit: & hodie contractus confir-

Regula secunda de sensibus sacre scripture.

mantur, cū ipsi contrahentes communi cibo & potu reficiuntur. Christus autem in vltima cœna corpore & sanguine proprio Patri oblato pro nostra salute, & in cibum & potum Apostolis pro tota Ecclesia exhibito, perfecit & consummauit intimam illam animorum cū seipso vero Deo & homine coniunctionem: in qua posita est noui testamenti essentia: & idè in hac vltima cœna nouum testamentum sancitum & institutum est. Idem expressè confirmant illa verba Domini 1. Cor. 11. hic calix nouum testamentum est in meo sanguine: quæ etiam referuntur Luc. 22. Matthæus autem c. 26. hic est sanguis meus noui testamenti: vnde Ecclesia, calix sanguinis noui & æterni testamenti. his enim omnibus significatur sacrificium externum & proprium noui testamenti in sanguine immolato mysticè, idè in figura vini, constitutum esse à Domino: vt sicut se habuit sanguis taurorum & vitulorum ad vetus testamentum, & sicut illud confirmatum est per sanguinem sacrificij, quem Moses Exod. 24. accepit in craterem, vt eo conspergeret populū: ita & nouum testamentum per hunc

hunc sanguinem sacrificij nostri primum dedicatum fuisse, vt sacramentaliter existens possit totum populum fidelem aspergere. Quæ omnia valde consentiunt inter se: illud enim sacrificium, cuius sanguine aspergebatur populus, fuit post datam legem primum sacrificium, & ideo peractum, vt in illo fœdus illud & testamentum veteris legis inter Deum & populum constitueretur. similiter per hoc sacrificium in ipso momento mutationis veteris fœderis, cū iam Christi passio currere incœpisset, sed peracta nõ esset, sanguine immolato, Christus aspergit Apostolorum Ecclesiã, eamque in nouum populum Deo obsignauit. Congruunt etiam vtriusque testamenti cõdendi ritus: sicut enim vetus non est initum nisi solenni modo, adhibitis sacerdotibus, conuocato populo, presentibus ordinibus, euocatis inter Deum & hominem testibus, erecto altari, peracto sacrificio, sanguine in patera sumpto, cū sine sanguine prius testamentum dedicatum non sit, Heb. 9. ita & nouum multò præstabiliori sanguine, & non dissimilibus ritibus dedicandum erat. Id vero alibi quã in cœna sanciri non potuit. ibi enim cum legislator nouus adhuc liber esset, sui; iuris, & haberet potestatem conuocandi suos, adhibendi testes, constituen di hæredes & vicarios, suamque voluntatè declarandi coram Ecclesia, quæ in Apostolorum personis in grandi cœnaculo conuenerat, tunc instituit testamentum legemq; æternam: non in cruce, vbi extrinsecus nõ gerebat personam publicam, non sacerdotis externi, non promulgatis legem, non patrisfamilias, non denique mandantis aut præipientis, sed nouissimi hominum, à Deo & ab hominibus, suis ipsisque testamenti hæredibus quasi deserti ac derelicti, ad quem iam tum nemo suorum vel vocatus accedere auderet. quamobrem non docet D. Paulus nouum testamentum initum morte Christi, sed confirmatum esse, roburque accepisse: vt sicut homines prius faciunt testamentum, tum moriuntur, deinde post mortem incipit valere testamentum: ita in testamento Christi accidisse intelligendum est. congruunt etiam ipsæ verborum formulæ, vt ad vetera Mosis verba Dominum alluisse, manifestum sit. dixit ille referente D. Paulo, hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus: inquit similiter Dominus, hic est sanguis no-

Nouum testamentum Christi morte confirmatum, sed in cœna initum, & dicatum.

ui testamenti, alludens ad solennem formã condendi testamenti per sanguinẽ fufum pecoris. Ratio in promptu est, quare nõ dixerit ad priorem speciem, hoc est corpus noui testamenti, sicut ad calicem: quia pactum non est initum inter Deum & homines olim in dedicatione corporis victimæ, sed in eiusdem victimæ exhausto sanguine: & ita repetitur similiter in forma calicis, non vt aduersarij fingunt, propter futuram sanguinis effusionem, sed propter tunc in cœna peractum sacrificiũ & immolatum sanguinem: sicut Moses dedicauit vetus testamentum in sanguine fuso victimæ prius immolatæ. idem confirmant Græca exemplaria, quæ in Euangelistis non habent de sanguine, qui effundetur, sed qui effunditur. Tunc igitur sanguis sacrificatus effusus est, & Apostolis, cum biberent, magis intimè aspersus, quàm olim sanguis vituli in dedicatione veteris testamenti, in populū aspersus est. Cætera omnia adhibita ad eadem dedicationem admirabiliter consentiunt cum his, quæ in cœna Domini gesta legimus. Videmus namque respondentem ministrum ministro, tabernaculum tabernaculo, sancta sanctis, vmbra imaginis, figuram veritatis, exemplaria cælestium ipsi cælestibus, inutiles hostias melioribus hostiis, sanguinem sanguini, asperfusionem asperfusioni, mundiciem carnalem mundiciæ conscientia, veteres promissiones melioribus promissionibus, & alia similia: quæ D. Paulus accuratè persequitur, in illo annuo expiationis sacrificio, quod in exemplum totius Christi propitiatoris actionis proposuit Hebræo. 13. in illo enim ritu hæc omnia fuisse legimus: primum, victima per consecrationem Deo dicanda & morti addicta, adè vt post illam dedicationem, non potuerit de mortis obligatione eximi, sicut scriptum est, Leuit. 27. omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. Secundò, victima offerebatur ad ostium tabernaculi. Tertiò, sanguis inferebatur à Pontifice intra velum tabernaculi secretioris. Quartò, intra & extra omnia vasa sacra, & sacrificiorum instrumenta, populi immunditiis inquinata, sanguis aspergeretur. Quintò, vt reliquus sanguis non acceptus in calicem efflueret ad cornu altaris: tandemque corpus victimæ extra castra deportaretur. Cū autem hoc vltimum Paulo autore Heb. 13.

Hebr. 9.

Leuit. 26.

De sacrificio noui testam.

impletum sit, dum Christus extra castra patitur, & dū sanguis ex pūctura lateris effluit in terrā ad cornu crucis, oportet reliqua

omnia ante deportationem per aliquā functionem sacerdotalem & propitiatoriā impleri, quę nisi in cœna esse non potuit.

C A P V T V I I I .

¶ *Comparationes veteris & noui testamenti ad idem confirmandum.*

Comparatio vitium veteris & noui testamenti cum primo sancta. suno.

Isid. sep̄ lib. 7 in Lewis. Nyss. in vita Moy. s̄ 2.

Eisdem autoribus.

Consideremus igitur illa omnia partitē & distinctē. Primū igitur, ostium tabernaculi est illud grande cœnaculum vel Ecclesia, in qua se prius obtulit, & solenni cæremonia se primo in mortē consecrauit. quo tēpore videtur dictum illud fuisse Ioā. 17. Ego pro eis sanctifico meipsum. consentit & illud Prouerb. 9. sapientia ædificauit sibi domum in sacrificium, & non sub dio, vt in cruce, & in ea domo parauit sibi mensam, immolauit victimas, & miscuit vinum suum. Tabernaculum etiam, quod fixit Deus & non homo Exo. 15. est corpus Christi, & sanctuariū, quod firmauerunt manus eius, & habitaculum quod operatus est Dominus: & Sap. 9. tabernaculum præparatum ab initio, quod Psalm. 131. dicitur arca sanctificationis: & ab Apostolo videtur exprimi, vt multis placeat, nomine cæli & cælestium, cum ait, Pontificem nostrum per semetipsum ingressum esse semel in cælum, seu in sancta non manufacta, æterna redemptione inuenta: sicut alter Pontifex semel quotannis in sancta sanctorum, quæ erant exemplaria horum verorum, hoc est ipsius corporis Christi, & non vulgariū cælorum. quod proculdubio corporis Christi tabernaculum, ostensum est Moyse in monte: cum ad eius, & non communium cælorū exemplar & similitudinem, omnia facere iuberetur. Sit ergo secundò, interius tabernaculum, verum cælum ac cælestia continens, corpus Christi, quod intrauit noster Pontifex in diebus carnis suæ cum pontificali interpellatione: in qua exauditus est pro sua reuerentia, & cum seipsum comedendo & bibendo, in seipsum ingressus est, ineffabili opere sacrificiali sanctificans & emundans corpus suū, id est membra mystica sibi vnita vt verū sanctuariū, & hostia noui testamenti, quatenus satisfactionē su-

stinebat, nō à suis, sed ab immūditis filiorum Israel. simul autem corpora & corda discipulorū intelligibili sanguine, id est, vero & substantiali, sed mystico sub figura vini asperfit, tanquam summa noui testamenti ac sacrificij organa futura. Si autē ingressus Christi in cælum, quem D. Paulus tam studiose comparat ingressui pōtificis in interius tabernaculum, accipiamus pro Ascensione Domini in cælum visibile, certē nec tempus quadrabit, nec impletus videbitur vllō ritu sacrificiali, vt oportuit: cum multò ante totū redemptionis opus, eiusque postremum actum, in eo quod extra portam, tanquā anathema eiectus est, consummauerit. quicquid autem erat sacerdotalis muneris, in introitu cum sanguine in tabernaculum, si veritas figuræ respondere debet, implendum erat ante mortem ac sacrificium peractum in cruce. quia neque in sepultura, neque in inferno, neque in resurrectione vel in ascensione, vel in ipso etiam cælo aliquid propriè sacerdotale effecit, nisi respectu nostri sacramenti, quod ipse per nostrum ministerium continuò efficit & offert. Ex hac igitur comparatione veteris sacrificij expiatorij, & nostri, constat in cœna vltima nouum testamentum dicatum fuisse, & noui testamenti propriū sacrificium oblatum fuisse. idem etiam ex comparatione agni paschalis & nostri sacrificij constabit, vt cōstet omnia, quę in illo contigerunt, in sacrificio cœnæ impleta fuisse. illud enim fecit Moses vna nocte antequam exiret ex Ægypto, & populum è seruitute liberaret: hoc autē Christus vna nocte antequam populum suum in libertatem per mortem assereret: illud in vna domo, hoc similiter in domo: in vtroque asperio sanguinis, in vtroque religio transitus: illud æternum memoriale, hoc etiam in memoriam Christi. Vnde sic poteris cōcludere. Christus fecit transitionem primam à veteri lege in nouam, per nouum Pascha:

Comparatio agni paschalis, & cœnæ Domini.

Caput IX.

Nouū Pascha in cœna, & nō sanium in cruce.

Pascha: hoc autē prius fuit in cœna, quam in cruce: ergo ibi est constituta noua lex, nouus populus, nouum testamentum, nouum sacrificium & noui sacerdotes, cū hæc omnia necessario sint coniuncta, vt supra ostēdimus. quod autem Christus verè fuit Pascha in cœnaculo pridie quā pateretur, contra aduersarios, qui illud tantum constituit in cruce, omnis antiquitas docet. Tertul. lib. 4. contra Marc. illud Pascha, quod tantopere Dominus desiderabat mādūcare, antequā pateretur, suū esse inquit, nō Iudæorum, cū pecudis carnes non tantopere expetierit. Origenes ad c. 26. Matt. in grādi, inquit, cœnaculo corporis sui fecit Pascha nouū cum suis discipulis. Isid. lib. 2. in Leuit. prius figuratam ouem cum discipulis suis, postea suū sacrificium fecit: & ibidē Christum arietem secundum appellat, vt D. August. ep. 86. contra Vrubicum pecus noui testamenti, & ouem. Beda in sacramento vitulum saginatum lib. 4. super Lucam, cap. vlti. Chrysost. ad illud Matth. 26. & accipiens calicē, si figura, inquit, in agno Paschali liberauit populū à seruitute Ægypti, multò magis hæc veritas liberauit orbem terrarum. quod igitur Pascha fuerit impletum in sacramento, & quod ibidem Pascha nostrū immolatus sit Christus, est fundamentum totius doctrinæ Christianæ, Tridentini Concilij decreto comprobatū, Sess. 22. c. 1. his verbis, celebrato veteri Pascha, quod in memoriā exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat, nouum Pascha instituit seipsum ab Ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum, in memoriā transitus sui de hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem nos redemit, eripuitque de potestate tenebrarum, & in regnum suum transtulit. Vnde constat cōtestatissima Ecclesiæ veritas, in illa vna mensā, vetera & noua sibi mutuo occurrisse, ibique nouum testamentum in cœpisse, planeque venisse

regnū, quod intra nos est. quo modo multi rectè exponūt illud, Luc. 22. ex hoc, non māducabo illud, donec impleatur in regno Dei, hoc est in Ecclesia: & de calice similiter, donec illud bibā nouum in regno Dei, hoc est in sacrificio noui testamenti: vt sic & agnus & calix vetus significantur impleri in sacramento protinus instituto, vbi nouum Pascha comeditur & bibitur in regno Dei, de quo Beda ad hunc Lucę locum c. 91. Ex quibus etiam eandem superiorē sententiā sic confirmare possumus: instituto nouo sacerdotio, per illud verbū, hoc facite, vt supra ostēdimus, necesse est mutari testamentum, institui sacrificium, sine quo sacerdos esse non potest: sed in cœna instituti, & creati sunt noui sacerdotes, vt semper docuit Ecclesia catholica, & in Trident. Sess. 22. c. 1. definiuit: factum est ergo nouum sacrificium, quod Christum primus immolauit & aliis sacerdotibus institutis, similiter facere præcepit, & nouum testamentum per asperionem sanguinis Christi sacramentalem dedicatum est. Idem, ordo Melchisedecianus sacrificij Christi sic cōcludit: oportebat Christum instituire sacrificium Ecclesiæ in illo genere rerum sensibilem, in quibus ille sacrificauit, qui figurauit eius æternum sacerdotium in nouo testamento, vt veritas figuræ respondeat: sed Melchisedec præfigurauit nostrum sacrificium in oblatione panis & vini: Christus igitur in cœna in panis & vini specie æternum noui testamenti sacrificium fecit, & instituit: hoc enim erat proprium sacrificium sui ordinis. licet etiam sacrificium crucis eiusdem ordinis fuerit, vt supra ostēdimus, nec secundū ordinē Aaron vñquam sacrificauit: cuius sacrificium in æternum permanere non poterat, vt Christi permanet, nec ad aliā tribū, quā leuiticam pertinere: manifestum est autē Dominum ex tribu Iudæ ortum esse, vt cōcludit D. Paulus, Heb. 7.

C A P V T I X .

¶ *Missā nostrā esse verè & propriè sacrificium.*

In his necessariò cōcluditur, Missam nostram esse verè & propriè sacrificium, non solum ad gratiarum actionem, & nudam mortis Christi cō-

memorationem, sed verè propitiatorium. Sacrificium esse, illa omnia concludunt, quæ hætenus effecerunt Christum in cœna illa consecrasse, & immolasse seipsum: quia sacerdotes, accepta consecrandi potestate

testate à Domino illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, similiter consecrant, & Christum immolant: alioquin dicendum esset noui testamenti sacerdotes proprio carere sacrificio: aut legem nouam esse sine proprio sacrificio externo & publico, quod supra fieri non posse ostēsum est. Et quamuis facere Latinis, sit sacrificare, & in scriptura sic vsurpetur, cum agitur de victimis & sacrificiis, vt facere Pascha, vitulum, hircum, Exod. 2. 12. Leuit. 23. hinc tamen non id vrgemus: sed potius quod iubentur Apostoli facere corpus immolatum, quod sine sacrificio fieri non potest. Illa autem commemoratio mortis Christi, non consistit in externa concionatoris prædicatione, vt volunt aduersarij, sed in ipsa operatione & confectione myseriorum, per quam idem Christus, qui in cruce & cœna seipsum immolauit, à ministris sacerdotibus verè immolatur. Deinde, ipsa hostiæ maçtatione sacrificium perficitur, vt ex præcedentibus constat: sed in Missa Christus, ex vi verborum sacramentalium maçtatur, cum ex vi illorū existat corpus sine sanguine, & ratione tantum concomitantia non separentur: Missa igitur verè & proprie sacrificiū est. Res enim contenta & immolata idem Christus est, modus immolandi diuersus, qui à Patribus dicitur cruentus & incruentus: cum vterque in Christum vt hominem cadere possit, ille in propria specie ante mortem. hic in aliena siue sacramentali ante mortē: & post mortem & resurrectionem. effecta etiam diuersa, illa enim prior immolatio fuit ad mortē veram & nō mysticam, & ad promerendam remissionem, & satisfaciendum pro peccatis hominum, quorum spōte debitor fieri voluit Christus: hæc autem posterior immolatio est ad participationē & applicationē illius sufficientissimæ redemptionis & sanctificationis secundum efficaciam: & ideo illa infinita est, hæc finita. itaque crucis sacrificium præstitit generalem redemptionem, deponens sanguinem tanquam commune pretium, quod esset applicandum nobis per fidem, opera & sacramenta, sine quorum aliquo mors ipsa Dñi nulli vmq̃am actu applicauit pretiū, quod soluit. Sic sacrificium cœnæ nō fuit superflū, cū applicauerit eandē mortem. Apostolis, quod ipsa mors Christi non fecit, & nostra sacrificia similiter applicat. Et certè, si illud

cœnæ sacrificium, solum fuisse factum ad institutionē sacrificij Ecclesiastici, & vt exemplo nos Dominus illo sacrificio præiret, quod in cruce secundum legem ordinariā, nec potuit, nec debuit fieri, inutile aut incongruum non fuisse. Potuisset quidem Christus redemisse omnes homines illo vno priori actu sacrificali in cœna, siue personam sacrificantē, siue rem sacrificatam consideres: per varietatem tamen modi sacrificandi, definiuit ac limitauit vim, vsum atq; valorem rei: cum hæc Dei voluntate, non potentia cōstituta & definita sint. Vnde sicut vnus actus meritorius Christi non repugnabat alteri, aut respectu alteri erat insufficientis, vel superuacaneus, licet in singulis operibus infinite meruerit, propter varios modos merendi: sic multo minus ista duo sacrificia in Christo, vel plura alia per ministros sese impedire possunt. Hinc est, quod omnes sancti Patres Christum in Eucharistia verè & proprie immolari, & immolatum manducari affirmat. D. Leo ferm. 7. de passione ostendit, qua ratione Dominus mortem suam præuenit, per voluntariam oblationem in sacramento. Isich. lib. 2. in Leuit. c. 8. maçtationem in sacramento adeo apertè constituit, vt non vereatur dicere Christum seipsum occidisse, cū cœnaret cum discipulis. sed omnium elegantissimè Greg. Nyssenus, oratione 1. de resurrectione. his verbis, memento Dominici dicti, nullus tollit animam meam, sed ego pono eam à meipso. hoc mihi stet firmū, & questio de triduo mortis fuerit explicata. Nā qui omnia pro potestate atque autoritate administrat, non expectat ex ordinatione necessitate, vel Iudæos grassantes, vel Pilati iudicium iniquum, vt illorum hominum scelus ac malitia principium esset salutis nostræ: sed pro ineffabili arcanoque, & qui ab omnibus cerni nequit sacrificij modo, sua dispositione præoccupat impetum violentum: & sese oblationem offert pro nobis, simul sacerdos & agnus, qui tollit peccata mundi. Sed dices mihi, quando hoc accidit? tum cum corpus suū ad comedendū, & sanguinem familiaribus præbuit ad bibendum. Homo enim oue vesci nō potest, nisi maçtatio præcesserit. qui igitur dedit discipulis suis corpus ad comedendum, apertè demonstrat, iam perfectam esse & absolutam agni immolationem. non enim ad edendum corpus animatum victimæ esset idoneum.

3
Patrum testimoniū, quod Christus immolatur, & maçtatur in Missa, & immolatus manducatur & sumatur

Sacrificiū crucis & cœnæ, qua ratione idem & diuersum, modo & effectis, Tridēt. sess. 22. c. 2.

neum. Iam ergo latenter pro potestate sua inuisibiliter & ineffabiliter corpus immolatum erat, & anima illic erat, vbi eā potestas administrantis collocauerat. Sic inquit ille, non quod planè existimet Dominum tum fuisse verè inanimè & mortuū, sicut postea in cruce: sed vt ostendat hæc, quæ in mysterio fiunt, non tantum per aliquam externam representationem aut ludicram similitudinem ac fictionem, vt sit in actionibus comicis, & in quibusdam etiam Ecclesiæ cæremoniis, cum passio Christi sacris quibusdam ritibus spectanda proponitur: sed alio altiori ac nobis inscrutabili modo, verè quoque ac realiter geri, ita vt non sit falsum dicere Christum mori, occidi, immolari, animam deponere, frangi & pati multa, vt inquit Chrysosto. homil. 24. 1. Corinth. 10. in sacramento, quæ noluit pati in cruce. & D. Gregor. lib. 4. Dialogo. cap. 58. & homil. 37. in Euangel. inquit, Dominum semel mortuum, tamen iterū pro nobis in hoc mysterio immolari & pati. Intelligamus igitur hanc mortem & immolationem Christi sacramentalem, ex vi verborum sacramentalium, per quam sanguis à corpore separatur, & vtrumque ab anima, vt nisi esset eorundem, ratione concomitantia, necessaria coniunctio, de qua suo loco dictum est, verissima esset mors per separationem animæ à corpore, & verissima sanguinis effusio: quæ omnia quia contingunt occultè sub specie panis & vini, dicitur hæc mors mystica siue in mysterio aut sacramento. Idem etiam confirmatur ex Patribus asserentibus idem esse hoc missæ sacrificium, atque illud crucis, quia idem sit corpus substantiale, & in cruce & in omnibus Missis: & hoc modo præoccupauerunt omnes obiectiones ex epistola ad Hebræ. desumptas, de vnico noui testamenti sacrificio, contra numerum & repetitionem vnus vel plurium hostiarum. Sic Chrysosto. homil. 17. in eandem epistolam. hoc sacrificium, inquit, est exemplar illius. id ipsum enim semper offerimus, nec nunc quidem alium agnum, cras alium, sed eundem ipsum. proinde vnum est hoc sacrificium: alioquin quoniam in multis locis offertur, plures Christi essent. & inferius, non aliud sacrificium sicut Pontifex veteris legis, sed ipsum semper facimus, magis recordationem sacrificij operantes. sic ferè eisdem verbis, & eadem plane sententia

Idem & immolatio Christi in Missa, vt sit verum sacrificium

cia D. Ambrosii ad cap. 10. Hebræ. & Primasius D. Augustini discipulus ad cap. 9. sic scribit, Diuinitas verbi Dei, quæ vbiq; est, facit, vt non sint plura sacrificia, sed vnum, licet à pluribus offeratur: sitque vnum corpus, quod suscepit in vtero virginali, & non multa corpora, ita etiam & vnum sacrificium, non diuersa, sicut Iudæorum erant. D. Gregor. homil. 37. in Euangel. quoties passionis hostiam offerimus, toties passionem illius reparamus, & pro nobis iterum in mysterio patitur. Præterea omnia verba Dominica demonstrant Christi presentiam in Eucharistia modo immolationis. Non enim dixit Dñs seipsum, aut Christū aut IESVM, aut naturā, aut humanitatem integritate sua perfectam, presentem esse, vel exhiberi nobis in hoc sacramento: sed carnē, corpus & sanguinem, vt significaretur maçtatum hominem & in partes diuisum e xvi verborum sacramentaliū nobis proponi. idem confirmat vsus & sumptio huius sacramenti, potus scilicet, & manducatio, quibus non esset homo subiectus, nisi prius suo quodā modo maçtatus & immolatus existeret. quam obrem ad eum vsum rectè duæ species panis & vini accommodatæ sunt, vt illa esset propria corporis ex vi verborū, hæc autē esset propria sanguinis, ad perfectā maçtationis & mortis representationē. eandem immolationē ostendūt illa verba Dñi, quod pro vobis datur, frangitur, quod pro vobis funditur in remissionem peccatorū, hoc est datur vt victima pro peccatis. ineptum est autem quod aduersarij asserūt his particulis certā Christi presentiam exprimi: cum constet eandem similiter exprimi potuisse vocibus integrā naturam significatibus: sed voluit Dominus non tantum presentem significare, sed presentem modo immolationis. Vnde Græcè in Paulo & Euangelistis semper in tempore presentis dicitur, frangitur, traditur, datur, funditur in remissionem peccatorū: similiter in Clemente lib. 8. constituit. Apo. c. 17. in liturgiis etiā Chrysost. Basiliij, Ambrosij. ineptum est etiam quod alij dicunt, dari & frangi, hoc loco pertinere ad distributionem factam Apostolis: cum non dicat Dominus, quod vobis datur, aut frangitur, sed pro vobis, & expressius de sanguine, fundi in remissionem peccatorum. Cū autem legitur in futuro, tradetur, fundetur, non significatur existentia tantum, sed conditio existentia,

tia, nempe modo immolatio, quo postri die morti tradendus erat. Potest etiam tempus siue praesens siue futurum indefinitè sumi, & ita verè dictum sit à Christo ante passionem, & verè dicatur ab Ecclesia post passionem, vt dicunt dialectici verba in propositionibus sciētificis absolui à tempore. Ecclesia in oratione secreta Vigilię Epiph. tribue inquit quæsumus, vt eum presentibus immolemus sacrificiis: & in ipso die, Respice Domine dona hæc, in quibus immolatur & sumitur Christus I E S V S Dominus noster. Consentienter his loquuntur Patres, vt prius diximus de Grego. Nyssē. Chryso. Gregorio Papa. & Paschasius, lib. de corp. & sang. Domini, cap. 18. ad hoc Dominum mactatum, vt eum comedamus. Cyril. Hierosol. mystag. 5. Christum, ait, pro peccatis in sacramento mactatum existere. Rabanus lib. 1. de institut. cler. c. 31. carnem agni immaculati mactatum distribui communicantibus. Ex quibus concludamus hoc modo, corpus Christi immolatum & mactatum in victimam, est terminus actionis sacrificialis: cum immolatum corpus nisi per immolationem fieri non possit, neque hostia nisi per sacrificium procedens: sed in hoc sacramento existit corpus Christi immolatum: ergo actio Missæ, per quam sic existit, est verum sacrificium. quæ nam autem sit huiusmodi actio, paulò post exactius. Nunc verò placet antiquitatis testimonia, quibus asserunt Missam esse verum & proprium sacrificium indicare. Concil. Nicen. Can. 14. Ephesinum in Epistola synodica Cyrilli ad Nestorium Chalcedonen. act. 3. in epist. contra Dioscorum. Constantinop. 6. Can. 28. & 32. synodus 7. act. 6. Concil. Lateranen. in c. firmiter de summ. Trinit. Constantien. vbi damnat hæresim Vvicleffi contra hoc sacrificium. Florentinum sess. vltima in decreto vnionis. Tridentinum, vbi tota hæc causa plenissimè definita est, Sess. 22. Can. 3. Apost. & Concilia Prouincialia, Neocessar. Can. 1. Laodicen. Can. 19. Carthaginem. 2. Can. 4. Carthag. 3. cap. 24. Carthag. 4. cap. 23. Toletan. 1. cap. 5. Bracaren. 3. cap. 1. Agathen. cap. 14. Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. presbyteri Achaię in passione Andree Apostoli. Ignat. ad Smyrnen. Martialis ad Burdegalen. Iustinus in Dialogo cū Tryphone circa medium. Iren. lib. 4. c. 31. & 34. Tert. de cultu foeminarum, & lib. 2. ad vxorē. Orig.

Testimonia antiquitatis de sacrificio Ecclesie Sico.

hom. 13. in Leui. Cyprian. ep. ad Cæcilium, & de Coena Dñi, Athanas. q. 34. ad Antiochum. Euseb. lib. 1. demonstrat. c. 10. Nazian. oratione contra Iulianum. Chryl. hom. 26. in Matth. & lib. 6. de sacerdot. omnes Græci, ad 9. c. epist. ad Heb. Primasius & Ambro. & idem lib. 1. offi. cap. 48, & lib. 4. de sacramentis. Hieron. in epistolis ad Hebræos, & Euagrius. August. in Psalm. 33. Conc. 1. & aliis locis in numeris. Leo Magnus Epist. 8. vt alios recentiores omitam, & Hebræorum Rabbinos quos refert Rosenf. lib. de sacerdotio. Loqui autē hos omnes de proprio sacrificio, non de spirituali, quod ostendimus supra cōmune esse omnium Christianorū, constat ex eo quod vocant vnicū, sacrificium etiā proprium noui testam. oppositū & comparatū pluralitati veterū sacrificiorū, cuius vnicū sacrificij ratione, dicantur altaria, sacrificatoria, consecrata templa, consecrati & instituti speciales sacerdotes. addunt etiam alia epitheta, quæ non cadūt nisi in proprium sacrificiū, nouæ scilicet oblationis, incruentæ, hostię, victimæ viuificæ, salutaris, tremendæ, propitiatorię. Denique nomen Missæ idem videtur confirmare. quamuis enim quibusdā idem esse videatur quod missio, & ita idē valere, ite, Missa est, atque ire licet, peractio scilicet sacrificio, verius tamen videtur nomen esse Hebræū, idem significans atq; sacrificiū: sic Deut. 16. vbi nos legimus oblationem spontaneā, Hebr. & in paraphrasi Chald. legitur Missah. Est autem nomen Missæ vsu Patrum & Conc. tritissimū. Sed ex illis epithetis, incruenti sacrificij appellatio, videtur diminuere aduersariis rationē proprii sacrificij, vt significet spirituale quandam oblationem non vera mactatione perfectā: sic autem dici etiam posse incruenta sacrificia, orationem, ieiunium, & alia pietatis opera: sed planè errant, etiā in ipsa propria vi verbi. incruentum enim anemacton priuatiuè dicitur, & ideo non quicquid sanguine vacat, sed quod preterea ex sua natura habere posset, qua ratione priuatio à negatione distinguitur. sic autē illud tantū dici potest incruentum, quod posset cruore perfundi, & ideo de corpore Christi, cum sit sanguineum, verè dicitur, cum tractatur & mactatur, ac si esset sine sanguine, quatenus sensibilibus non effunditur, etiam si sacramentaliter ex vi verborum sacramentalium, effundatur, vt supra

Missæ natio.

Ruard. ad ar. 16. Demob. li. 2. de Miss. c. 1. Garetus de Euchar. Can. lib. 12. de locis, c. 13. Titelet. ad Sess. 22. Conc. Trid.

Sacrificium incruentum quod proprie dicitur

Inconsideratè igitur quidam vocant incruentæ sacrificia quæ sunt in rebus sensibilibus in ves. lege.

Hoc sacrificiū quare dicatur laudis & gratiarum actio.

præ explicauimus. Quare epitheton incruenti, sacrificio corporis Christi Ecclesiastico propriè tantum competit, vt distinguatur à sacrificio crucis cruento. & ea voce ideo vtuntur Patres, vt significant, in vtroque eandē esse victimam, sed in modo sacrificiationis esse diuersitatem, quia incruentū propriè dicatur de eo, quod cruore aliàs perfundi potuit, quod tantum est idē corpus Christi, proprius autem dicitur incruentum, quàm ex æque, quia cruor propriè est sanguis ex vulnere effusus, vt intelligatur, sacrificiationem & mactationem hanc in Ecclesiastico sacrificio fieri sine violēta sanguinis effusione, sed sola sacramentali, vt dictum est. Ostendimus Missam esse verū & proprium sacrificium, sed quia adiecimus, non solum esse Eucharisticum ad gratiarum actionem, sed esse propitiatorium ad remissionem peccatorum, hæc singulatim explicanda & confirmanda sunt. Laudis igitur & gratiarum actionis sacrificium nō dicitur ea ratione actum, quod excitet nos in laudem & gratiarum actionem pro sacrificio crucis, cuius in ipso commemoratio existit, & non quod sit verum sacrificium, vt volunt aduersarij, vocantes hac tantum ratione Eucharisticum, quasi ex particula diminuente proprietatem sacrificij. nos autem idem nomen cum sacrificij proprietate retinemus. cum enim hoc sacrificium perficiatur potissimum consecratione, quæ quod sit in verbis posita, dicitur à veteribus eulogia, benedictio, & Eucharistizatio: hoc est, quæ immutat & afficit materiam panis & vini, super quam Dominus gratias egit: vt illa benedictio sit sacrificialis gratiarum actio, in qua propriè Deus posuit memoriam mirabilium suorum, & nominis sui honorem, cultum & glorificationem, & ideo propriam

& summam materiam laudis & gratiarum actionis. Dei enim proprius honor, supereminens laus, gratiarumque actio infinita, qualem singulariter requirit, in hoc summo sacrificij cultu sita est, nec in alio vllō opere nostro plenè ac dignè fieri potuit hoc tempore gratiæ. Quapropter Ecclesia Dei præit operationem sacrificalem huiusmodi voce solenni clamans, gratias agamus Domino Deo nostro: & iterum atque iterum, dignum & iustum est, verè dignū & iustum est. deinceps eodem illa pertinent, per ipsum, cum ipso, & in ipso est tibi omnis honor & gloria. De qua re multa D. August. lib. 1. contra aduers. leg. cap. 18. de spiritu & lit. cap. 11. & eod. lib. 1. cap. 20. ea ratione sacrificium laudis soli sacrificio Ecclesie in Missa applicat. Ostendimus etiā supra, cum de transubstantiatione differeremus, idem esse D. Paulo gratiarū actionē atque benedictionē & consecrationē: nomini autē causam dedisse, cōstat factū Dñi, quod sit à gratiarū actione benedictionē & consecrationē huiusmodi exorsus. Non igitur quodlibet sacrificiū spirituale, laudis aut gratiarū actionis nomine Eucharistiæ intelligi debet, sed illud proprie, quod veteribus sacrificiis in nouo testamento succedit, vt verum sacrificiū benedictione quadā Eucharistica perfectum, in quo sit positus eximus & proprius cultus sacrificialis, eximia & singularis materia diuinarū laudum & gratiarum actionis. Altaris etiam in noua lege institutio, sacrificium cōfirmat, cū dicatur thysia sterion à thysia. i. sacrificatorium à sacrificio. de hoc altari, 1. Cor. 9. & 10. Can. Apost. 3. Laodicenum c. 19. Chalcedonen. Act. 1. Herden. c. 1. Clem. ep. 2. Felix ep. 4. Ignat. ep. ad Trallianos, Martialis ad Burdegal. Cyprian. ep. 9. lib. 4. Ligurgie Græcæ, & omnes alij Patres,

CAPVT X.

¶ Missa est sacrificium propitiatorium ex opere operato.

Vperest ex illa sententia supra à nobis proposita, confirmanda vltima pars, nempe Missam esse propitiatoriū sacrificium. quod vt

exactius intelligatur, ponendum est, sacrificij nostri valorē & fructū vel ex opere operato, vel operantis considerari. Primo modo ipsum opus quod fit, ex Christi institutione, non ex voluntate aut bonitate agentis, efficax est, quatenus instrumentum pas-

tionis Dominicæ applicandæ: nostrum autem Missæ sacrificium eam potissimam suæ institutionis causam habet, ut virtutem passionis Christi nobis applicet, ut definitum est in Concilio Tridentino. sess. 22, c. 1. & 2. tantum abest ut illi per hoc sacrificium quouis modo derogetur. Quod etiam diximus generaliter de sacramentis nouæ legis, ut quæ fructum aduersarij conficit à se fide quodam speciali, se consequi gloriantur, eum nos secundum catholicæ Ecclesiæ legitimum sensum, per sacrificium, sacramenta, & fidem operantem ex charitate, apprehendi asserimus: & idcirco friuolum est, id non tribuere sacrificio & sacramentis à Christo institutis, quod fidei vanæ & à seipsis confictæ aduersarij tribui volunt: de qua commodius in doctrina de iustificatione. Altero modo consideratur ad valorem & fructum, dignitas, gratia & deuotio sacrificantis, ut quod hæc maiora fuerint, eò fructus Missæ maior censeatur: in his saltè, quæ priuatis precibus à Deo impetrantur: cum publicæ preces & orationes sacerdotis, quibus persoluentis gerit ministri Ecclesiastici personam, non pendeat ex dignitate ministri: quia virtus principalis agentis, ab his externis & adiunctis suo ministerio non vitiat, & tantum requirit suæ intentioni congruentem ministri actionem legitimam, per quam proculdubio virtus illius rectè dispositis communicatur, ut de sacramentis generaliter dictum est, efficaciam non impediri malitia ministri, si opus minister legitime exerceat. Sed in sacrificio vtrumque considerandum esse, & quid valeat sacrificium ex se, siue ex opere operato, & quid ex opere operantis, constat Genes. 4. vbi legitur Deum respexisse ad Abelem & munera eius. considerari enim debet donum, & animus, amor ac voluntas donantis. quod si donum est paruum & indignum illo, cui offertur, tunc præcipue & primò consideratur animus offerentis, munus autem secundariò. contra autem fieri debet, cum donum est excellens & incomparabile, quia superat offerentis voluntatè, licet vtrumque placeat & coniunctim sint maioris valoris. cuius exemplum habemus in Euangelio de oblatione viduæ. Sed in sacrificiis veteribus, quæ Christi mortem præcesserunt, cum non essent in rebus per se Deo gratis, primò erat affectus offerentis considerandus, quia hic præsertim ex charitate, & commemoratione sacrificij ab-

soluti & consummatiui, ex se gratis erat Deo, & ex illo res oblata: & ideo acceptatio veterum sacrificiorum pendebat ex fide & iustitia offerentium, neque vllum esse poterat, quod ex opere operato Deo placere posset: cum nullum esset instrumentum efficax passionis, quæ nondum extiterat: nunc verò in nostro sacrificio contra fit. Licet enim sit magna gratia & charitas offerentis, non tamen est comparabilis ipsi sacrificio considerato per se & in seipso, cum sit Christi, videntis sacerdotum ministerio ad seipsum offerendum. Deinde, valor & fructus eiusdem sacrificij ex opere operato vel operantis, triplex distinguitur, per modum meriti, satisfactionis pro peccatis peccatorum, & impetrationis. Primo modo e ratione valet, quia Christus meruit de condigno & de rigore exactissimæ iustitiæ, ut per hoc sacrificium remissionem peccatorum & gratiam consequamur. altero modo, quia applicatur ad peccatum, quæ peccatis respondet, persolutionem. Tertio denique modo, quia sacrificatio est validissimum genus precis, maxima quæque ad salutem conducibilia procurans. Ex his constat sacrificium propitiatorium illud esse, quod à Deo, ex iustitia & ex opere operato, gratiam & remissionem peccatorum obtinet, quatenus Deus illo sacrificio sic placatur, & peccatoribus sit propitius, ut donum poenitentiae concedat, & peccata remittat. itaque mediante dono poenitentiae, quod virtute huius sacrificij Deus concedit, remittit peccata, & ita est propitiatorium pro peccatis, non tantum leuibus & venialibus, sed etiam grauibus & mortalibus. Ratio Theologica ex precedentibus hoc modo deduci potest: Missa est sacrificium, à Deo institutum ut instrumentum, ad applicandam sufficientiam suæ passionis secundum efficaciam, his pro quibus offertur, ut supra ostendimus: sed sufficientia redemptionis factæ per passionem Christi, est maxima & infinita pro omnibus peccatis, grauibus & leuibus: ergo sacrificium Missæ est propitiatorium secundum efficaciam pro eisdem omnibus peccatis. atque etiam pro peccatis peccatorum nõdum persolutis, cum & poena æterna virtute passionis Christi cum eisdem peccatis & culpis simul remittatur, & poenæ temporales sufficientissimè compensentur eiusdem passionis acerbissimis poenis. Nihil autem aliud est offerre sacrificium

Ex opere operato quod modis utile nostrum sacrificium.

Infra de valore Missæ ostenditur, esse sacrificium pro culpis mediatis, sed satisfactorium pro peccatis immediatis.

Est etiam satisfactorium.

sacrificium pro satisfactione poenarum, quæ à nobis persoluentur sunt, quàm ad easdem imminuendas, vel omnino auferendas, sistere & representare Deo solutionem passionis, ut quod est in ea sufficientia, id secum effaciam applicetur. Hic est effectus, propter quem antiqua Ecclesia tanto studio pro defunctis sacrificium obtulit, quauis etiam illis proferat ad leuium culparum remissionem, quibus non semper carent, sed sæpius & diutius reatu, non culparum sed poenarum, in purgatorio detinentur, ut in doctrina de poenitentia constabit. Quare inconsideratè faciunt, qui propitiatorium aut expiatorium sacrificium, cum satisfactorio confundunt, ut illud tantum pertineat ad poenarum persolutionem. sed certè aliud est valere ad culparum remissionem. aliud autem est valere ad poenarum solutionem, illud est propitiatorium, hoc est satisfactorium proprium. Deinde, omnis sacerdos debet offerre dona ac sacrificia pro peccatis, & multo perfectius in nouo testam. cum eius sacerdotium & sacrificium sint cæteris omnibus perfectiora, ut constat: ergo Missa proprium noui testamenti sacrificium, debet esse propitiatorium pro peccatis. Vnde omnes veteres Patres ad 7. & 9. cap. epistolæ ad Hebr. necessitatem quotidiani sacrificij ostendunt, ex eo quod quotidie peccamus, & indigemus remedio sacrificali: quod vanum esset, si ad peccatorum remissionem applicari non posset. sic Chrysostomus. homil. 17. in eandem epistolam. Theophilactus & reliqui. D. Martialis epistolæ ad Burdegalenses inquit, hoc vnico remedio ex ara sanctificata fugari mortem, & vitam præstari. Origenes. homil. 13. in Leuit. asserit, hanc commemorationem mortis Dominicæ facere Deum hominibus propitium. Cyprianus. de cena Domini, esse peccatorum expiationem, medicamentum & holocaustum ad infirmitates sanandas, & iniquitates purgandas. Similia reperies apud Gregorium. lib. 4. Dialog. cap. 58. & Bedam, lib. 4. hist. gentis suæ, cap. 22. quæ omnia non sunt intelligenda de venialibus tantum, licet ea magis immediatè & directè tollat, & ea solum ex peccatis, si defunctos respicias. Sic de omnibus peccatis in distinctè sunt plurima in liturgiæ canonibus Græco & Latino, ad significandum offerri & sacrificari pro omnibus. Canon autem is constat ex Domini verbis, ex

Heb. 5.

2

3

Canonis Missæ auctores.

Apostolorum Traditionibus, & Pontificum piis institutionibus, non autem à recentioribus Pontificibus Gelasio, Gregorio & aliis compositus, ut accuratè docet Valdensis, ex Isidoro Tom. 3. cap. 36. licet nomina sanctorum pro ratione temporis, quo hinc emigrarunt, addita sint, nõ sine exemplo aut mandato Apostolorum, sicut & quedam clausulæ sanctissimæ. In hoc ergo Canone est nostra sententia expressa pro nostro sacrificio propitiatorio, ut cum ait, quam tibi offerunt hostiam pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ: & iterum, quam tibi offero pro innumerabilibus peccatis & offensionibus & negligentis meis. In secretis etiam orationibus eiusdem rei plurima mentio est, ut feria quarta, hebdom. quartæ Quadragesimæ, Tergamus omnipotens Deus, ut his sacrificiis peccata nostra mundentur, quia tunc veram nobis tribuis mentis & corporis sanitatem. Quæ omnia ex verbis Domini confirmari possunt hoc modo: corpus Christi in hoc sacrificio Ecclesiastico pro nobis traditur, & sanguis funditur in remissionem peccatorum: quod non tantum verum est de sacrificio crucis, sed etiam de Missa, quamuis illic ad meritum & redemptionem, hic ad eorundem applicationem: & supra ostendimus in Missa ex verbis sacramentalium, quandam esse sanguinis effusionem, & mortem, licet non in propria specie, & ratione concomitantæ, esse corpus cum sanguine, & cum his animam & diuinitatem coniunctam: est igitur Missa sacrificium propitiatorium: cum sanguis effusus in remissionem peccatorum, sit idem atque propitiatio Dei pro eisdem. Quare, ut effusio sanguinis Christi in cruce fuit propitiatio pro peccatis, sic etiã est in Missa, & vti ibi pro grauibus & leuibus ad sufficientiam, sic & hic pro eisdem ad efficaciam. Vnde Alexan. I. epistolæ ad omnes orthodoxos asserit crimina & peccata his sacrificiis deleri, talibusque hostiis placari Deum, & crimina ingentia dimitti. & Iulius de consecrat. distinct. 2. omne, inquit, crimen & peccatum sacrificiis Deo oblati deletur. Horum Patrum vestigiis inherens Concilium Trident. sess. 22. cap. 1. de leuium peccatorum remissione per hoc sacrificium inquit, in cruce sacrificio virtus passionis applicatur in remissionem

Trid. Sess. 22. c. 4.

Alia oratio post communionem habet de hoc sacrificio, quod sit abluio scelerum.

4

Vv 5 pecca-

peccatorum, quæ quotidie committuntur. de grauibus autem delendis eodem sacrificio inquit, cap. 2. hac oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. & Can. 3. qui negat hoc sacrificium esse propitiatorium, aut pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri, anathema sit. quod si hoc sacrificio mundantur & remittuntur ingentia & graua peccata, & sine gratia non fit eorum remissio, efficitur certè hoc sacrificio primam gratiam tribui & procurari, mediante dono pœnitentiæ ex opere operato, vt supra explicauimus. Concludamus igitur, ex institutione Christi, Patrum, Cœciliorumque decretis, vsu & praxi Ecclesię, Missæ sacrificium non tantum esse nobis satisfactorium pro pœnis etiam existentium in purgatorio, sed etiam propitiatorium pro remissione peccatorum leuium in uiuentibus & defunctis, atque etiam grauium & mortalium in uiuentibus, quod erat à nobis demonstrandum. Postea vero copiosius de valore Missæ disserendum erit, cū hoc loco tantum ostendendum esset, Missam esse sacrificium, non tantum Eucharisticum ad gratiarum actionem, sed etiam propitiatorium ad remissionem peccatorum, vt in propria specie sacrificij collocaretur. Quapropter admonendi sunt pecca-

Hoc sacrificium quomodo primam gratiam conferat.

tores omnes, etiam cū adhuc peccati affectum nondum exuerint, vel ex infirmitate continuo offendunt mortaliter, vt altare non deserant, sed frequentissimè sacrificium pro remissione & conuersione procurent. sic enim sancta Ecclesia pro his Missas instituit: non quod ipsis adhuc in peccatis huiusmodi existentibus, sacrificium immediate applicetur: sed quod per illud placatus Dominus gratissima sibi oblatione, pœnitentiam concedit, & ita, mediante illa, sacrificium valet ad remissionem omnium peccatorum, secundum efficaciam: vt valuit idem sacrificium Christi in cruce pro omnibus peccatis, & donis, quæ nobis largitur Deus ad conuersionem & pœnitentiam secundum sufficientiam. hoc etiam maxime sacrificantibus sacerdotibus curæ esse debet, vt pro peccatoribus, grauisimis etiam peccatis contaminatis, offerant hoc modo, vt reipsa congruentes suæ institutioni, sciant se esse constitutos in his, quæ sunt erga Deum pro cæteris hominibus, vt legitimos Christi ministros, & mysteriorum dispensatores: quia sacrificium Ecclesiasticum melius est omnibus aliis officiis humanis, & proculdubio habet clamorem validissimum, tanquā ipsius Christi, cuius sacrificium peragitur: & cõuenit plures, quàm vel ieiunium, vel oratio, vel elemosyna, aut quiduis aliud.

Sacrificium quæ ratione pro peccatis offerendum sit.

Heb. 5.

C A P V T X I.

¶ *Sacrificium in qua Missæ actione positum sit.*

Ed quoniam in Missa variæ sunt sacerdotis operationes, in qua vna ex illis primo & per se sacrificium positum sit, ostendendum est. sunt autem plures illæ actiones, partim iure diuino, vt consecratio, māducatio, fractio: partim traditione Apostolica, & more Ecclesiastico inducæ, vt præcedentes consecrationem variæ oblationes, cruces, manuum impositiones, & post consecrationem eleuationes, vocales oblationes, fractio, permistio, & aliæ plures specierum inter se per crucis signa accommodationes. In hoc ergo argumento non habemus aduersarios repugnantes, quod ipsi in nullo horum velint esse propriam rationem sacrificij & immolationis: habemus tamè dissidentes inter se catholicos scripto-

res. Ex his quidam, sacrificium partim in consecratione, partim, idq; magis, in oblatione vocali subsequente, cū dicitur, offerimus præclaræ maiestati tuæ hostiam puram, sanctam: alij volunt non tantum in his, sed præterea in communionem & consumptionem rerum oblatarum consistere. Tertia sententia est eorum, qui putant fractionem atque etiam tinctionem hostiæ ad sacrificium requiri, vt ita quatuor aut quinque partibus absoluatur. Quarta denique sententia statuit sacrificium propriè & solum consecratione perfici. Nos verò ad rectè de hac sententiarum diuersitate iudicandum, hanc sententiam & conclusionem ratam & firmam haberi volumus. Sacrificium Missæ in sola consecratione, quatenus est mystica quædam mactatio ex vi verborum sacra-

Prima sententia est Rossen. in defens. regis Ely lib. 3. de sacrif. Missæ. c. 9. Secunda est Domin. Sot. 4. d. 13. q. 2. Tertia est Cansi. lib. 12. de loc. c. 13. Quarta est D. Tho. q. 83. ar. 4. sed consumptione addit sacrificio: ¶ Quarta ar. 16.

sacramentalium, consistit: non autem in aliqua alia operatione, vel consecrationem antecedenti, vel consequenti, siue vt parte essentiali, siue integrali: quauis omnes illæ habeant suam necessitatem, vtilitatem & congruentiam cum sacrificio. Prima pars huius sententiæ, ex distinctione eorum, quæ sunt in consecratione, sic explicanda est. in consecratione tria potissimum reperiuntur, vnde aliqua immolationis ratio accipi possit. Primum materiæ mutatio per transubstantiationem. Secundum, esse Christi sacramentale, vel continentia Christi sacramentalis, sub specie panis & vini. Tertium, ipsa mystica, hoc est sub figura panis & vini, virtute verborum sacramentalium mactatio: quatenus corpus existeret perse, & similiter sanguis, & vtrumque sine anima, nisi ratione concomitantia hæc omnia necessarii coniugetur. Asserimus igitur, sacrificium noui testamēti in ipsa tantum consecratione, vt est huiusmodi mactatio mystica, consistere. Illud autem primum non intenditur primario à sacrificante: quia in eo non est posita aliqua religionis actio secundum se, nempè in dedicatione panis & vini: cum hæc non possint in nouo testamento Deo dicari modo sacrificali, vt eorum mutatione Deus placetur, quia solū placari potest respiciendo in faciem Christi sui sacrificati: mutatio igitur illa creaturarum est commoda ratio, quam diuina sapientia inuenit, vt ea intercedente & media, sacrificium nostrum perficeretur tanquam medio quodam instrumento, per quod vnico momento temporis, illæ substantiæ tolluntur, & sit præsens Christus, & mysticè mactatur. itaque hæc mutatio non fit, vt in honorè Dei destruat panis, sed vt per eius transubstantiationem, fiat corpus ex vi verborum sine sanguine & anima, & ita mactetur in sacramento, quauis ratione concomitantia omnia sint coniuncta necessarii post resurrectionem. Illud autem secundum, id est Christi continentia sacramentalis, pertinet ad rationem sacramenti: vt mutatio est de pane & vino in corpus & sanguinem Christi sacramentaliter existentis, vt supra de termino transubstantiationis explicauimus, in eo cõprehendentes hanc sacramentalem continentiam. Tertium verò est ipsa essentialis actio sacrificij: atque ita per species sacramentalis continentis Christum substantialiter,

habet Ecclesia sacrificium viuibile, vnicum ratione rei oblatæ, iterabile per actionem sacramentalem, qua Christus, qui in se mori non potest, mysticè mactetur & immoletur. Ratione huius materiæ panis & vini, quorum transubstantiatio est via ad nostrum sacrificium, dicitur à veteribus hoc sacrificium, panis & vini sacrificium, vt ab Ireneo, lib. 4. cap. 32. & ab autore lib. de fide ad Petrum, c. 19. cum tamen omnes affirmant nos tantum immolare corpus & sanguinem Domini, vnde Cypria. lib. 2. epist. 3. obtulit, inquit, Christus idem quod Melchisedec obtulerat, id est panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem: quoniam vt D. August. lib. 17. de Ciuit. cap. 6. rectè exposuit ex verbis Domini, panis inquit, quem ego dederò, caro mea est pro sæculi vita, & ipsum est sacrificium, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedec, qui legit intelligat. Sic etiam intellige illud ab Ecclesia usurpatum: sacerdos in æternum Christus Dominus, secundum ordinem Melchisedec panem & vinum obtulit. Sæpius tamè à termino ad quem, Patres hoc sacrificium vocauerunt corporis & sanguinis Domini, vt ex testimoniis commemoratis & cõmemorandis constabit. Probat igitur prima part. sententiæ propositæ, in consecratione scilicet consistere rationem huius sacrificij: in hostiæ noui testamēti immutatione, qua per mactationem de prophana efficitur sacra, & diuino cultui dicata, sacrificium noui test. consistit, vt principio huius de sacrificio disputationis positum est: sed sola consecratione hostiæ nou. testa. propria immutatur & mactatur in cultum Deo gratissimum: (cū hæc hostia, vt ostensum est, tantum sit Christi corp⁹, quod in consecratione ex vi verborum immutatur & mactatur, quatenus separatur à sanguine & anima, in qua separatione consistit mors & mactatio, licet ratione concomitantia, nulla post resurrectionem sit separatio, semper tamen intelligitur facta ex vi verborum, & voluntate Christi fit, & voluntas offerentis se per ministros infinite Deo grata est, neque aliter commodius potuit mactatio eiusdem corporis perpetua institui in Ecclesia Christi, vt esset in ea verum sacrificium, (vt in omni religione esse oportet.) in sola igitur consecratione sacrificium noui testam. consistit. Ecclesiarum Orientis testimonium profert

In sola consecratione nostrum sacrificium consistat.

De sacrificio noui testam.

fert de hac re liber Simeonis Archiepiscopi Thessalonicensis de mysteriis Ecclesie, cap. 23. quærit enim, quando hæc dona sacrificantur, ante consecrationem, vel post consecrationem? & respōdet, nec ante nec post consecrationem, sed in ipsa consecratione. tunc enim fit mutatio ex pane non mactato in corpus Domini verè mactatū. sicut sacrificium ouis tunc fit, cum in ea fit mutatio ex non mactata in mactatam. hæc ille. cui in Occidentali Ecclesia Diuus Tho. omnino consentit. Nam. 2. 2. q. 85. artic. 3. ad 3. inquit, tunc esse propriè sacrificium, cum in rebus oblati id fit, quo de profanis reddantur sacræ, vt cum animal occiditur, comburitur, panis frangitur, comeditur & benedicitur. Sed hîc non exprimit, quæ mutatio ex his tribus, rationem sacrificij constituat in pane, quod eius loci non esset proprium: expressit suo loco, 3. par. quæst. 83. art. 4. vbi primo inquit, hoc mysterium offerri & consecrari, vt sacrificium, & sumi vt sacramentum: deinde verò, cum accessisset ad ipsam consecrationem, subiungit ea propofita, petit sacerdos hoc sacrificium peractum, esse Deo acceptum, cū dicit, supra quæ propitio, &c. hæc D. Thomas planè significans in ipsa consecratione esse sacrificium: siquidem peracta consecratione, peractum esse sacrificium affirmat. & meritò, quia consecratione, panis & vinum mutantur in corpus & sanguinem Christi, & mutatione rei profanæ in sacram, & diuino cultui dicatam fit sacrificium, vt quæst. 85. 2. 2. concludendum est, si hæc cum illis antè propofitis coniungamus. sed apertè 3. p. q. 82. artic. 4. ad primū, inquit, consecratio chris- matis vel cuiuscunque alterius materiæ non est sacrificium, sicut consecratio Eucharistiæ. Huius verò argumentationis vim continent omnia Patrum supra adducta testimonia, quæ Christum affirmant in hoc sacramento mactatum existere, & ideo esse verum sacrificium: quorum sententiam Simeon Thessalonicensis ex omnibus apertissimè colligit. Sic igitur ex illis concludamus: corpus Christi immolatum & mactatum in victimam est terminus actionis sacrificialis, quam nunc vocamus sacrificiū: cum immolatum corpus nisi per immolationem fieri non possit, nec hostia nisi per sacrificium præcedens: sed sola consecratione fit immolatum & mactatum ex vi

verborum, vt sæpè explicatum est: ergo sola consecratio est sacrificium. Præterea Christus consecrando, fecit suum corpus immolatum & mactatum, cum verè seipsum immolauerit, vt supra ostendimus: ergo sacerdotes noui testamenti sola consecratione sacrificant: quia Christus illis verbis, hoc facite, præcepit sacerdotibus, potestatem consecrandi tribuens, vt similiter facerent corpus mactatum & immolatum. Sic verò significat, iam factum & sacrificatum fuisse, & ideo sacerdos statim vocat hostiam sanctam, puram, & immaculatam. Vnde intolerabile est, quod quidam asserunt, mortem Christi consecratione non annuntiarî, sed ipsa sumptione, cū tamen sumatur ex sententia totius antiquitatis, quod prius immolatum est, vt postea differetur, & contra D. Tho. quem explicant. 3. p. q. 80. art. 12. ad 3. vbi inquit, representatio Dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti. Vnde Nilfenus in oratione de resurrectione, qui, inquit, dedit discipulis suis corpus suum ad comedendum, apertè demonstrat, iam perfectam esse immolationem, vt oue homo vesci non potest, nisi mactatio præcesserit. Denique, quicquid vel consecratione antecedit, vel consequitur, vt oblationem, representationem mortis Dominicæ, gratiarum actionem, mysticam mactationem, consecrationem, vna consecratio, re ipsa & secundum actum exercitum continet, cuius inconsideratio dissidentes de hac re catholicorum sententias fecit: ergo in consecratione re ipsa sacrificium nostrum consistit. re enim ipsa offertur victima, cum de prophana fit sacra per mactationem & immutationem: quomodo Christus seipsum obtulit, cum totum se per mortem Deo consecrauit, etiam si ratione diuinitatis totus esset sacer, sed vt homo, per mortem totus diuino cultui pro hominū redemptione datus est. Similiter representatio mortis Christi, ipsa consecratione efficitur, cū virtute verborū consecrationis, separetur sanguis à corpore, & ab vtroque anima, licet ratione concomitantis necessariò coniuncta sint: vt quod multis verbis & signis crucis, & fractionis significatur, id nobis ipsa consecratio exhibeat: ea verò dicitur consecratio sacramentaliter existens. Hinc est, quod ipsa collatio panis & vini ad usum consecrationis, per

*Ceremoniarū
antecedens
& consequens
consecra-
tionem explicat.*

Leuit. 8.

*Pascha. lib. de
corp. & sang.
c. 11.*

Caput XII.

159

per anticipationem dicitur oblatio, quasi oblationis per consecrationem efficiendæ materia. Vnde nomen offertorij deriuatū est, & illæ orationes conceptæ, suscipe sancte Pater hanc immaculatam hostiam, offerimus tibi Domine calicē salutaris; & illæ rationes dicendi vsurpatæ, dona, munera, sancta sacrificia, oblatio seruitutis, siue cultus patriæ. & in Græco ritu additur, cum panis ad altare affertur, tanquam agnus ad occisionem ductus est: & super eum crucem describentes dicunt, sacrificatur agnus Dei: lanceolis etiam minutis pungunt panem consecrandum in dextero latere, addentes illud, & vnus militum latus eius lancea aperuit. Sic sensibus exprimitur distinctè & partitè, quod vnica consecratione peragitur sacrificium, antequam perficiatur re ipsa: vt animi fidelium his admonitionibus præparetur ad sacrificij meditationem. Post consecrationem illustrissimæ sunt actiones, eiusdem sacrificij veram naturam exprimentes. Ex his prima est exaltatio vel eleuatio hostiæ sub vtraque specie, non tantum vt adoretur, sed vt denotetur victimam nostram in cælum ascendisse, ibique in propria specie existere: vt exprimat etiam illud liturgicum, quo solebant Aaron & filij eius leuare panes cum collyrida, armum & pectusculum coram Domino: non quidem vt immolarentur, sed vt ante iam immolata. Deinde oratione vocali offertur, quod re ipsa per consecrationem effectum est. Tertio frangitur in tres particulas, ad significandum quod per consecrationem verè frangitur, id est diuiditur virtute verborum sacramentalium & sanguis à corpore, & anima ab vtroque, quibus tres fractionis particule respondent. Non enim fractio Christi representata in hoc sacrificio, est carnis in varias particulas sectio, sed carnis à sanguine, & vtriusque ab anima ex vi consecrationis, vt dictum

est, separatio. quarto loco, commistio vtriusque speciei, est signum earundem partium coniunctarum per concomitantiam. Ad easdem significationes referendæ sunt multiplices cruces, vocales oblationes, preces & vota, quibus Deum obsecramus, vt velit accepta habere ista, sicuti accepta habuit sacrificium Abrahamæ, & oblationem Melchisedec. quare, licet omnes cæremoniæ & sacrificales operationes non pertineant ad essentiam, & necessitatem sacrificij, vt sacramentalia non pertinent ad essentiam sacramenti: omnes tamen ad externam eiusdem sacrificij & luculentioris representationem, vel ab ipso Christo, vel ab Apostolis & Pontificibus adiectæ sunt: vt verbo vel opere designent, quid in ipsa consecratione occultiori, & magis symbolico opere perficiatur. Vnica autem sententiola consecrationis, cuius dignitatē & vim nullus hominum pro dignitate explicare poterit, omnia postulamus, omnia accipimus, præstantissimum quod in cælo vel in terra existit: sacrificialiter omnia damus, & præstantissimum quod est in nobis, Deo retribuimus, maximas, quas concipere possumus, gratias agimus: omnia representamus, quæ propter nos & nostram salutē in cruce peracta sunt. fit etiam memoria viuorū & mortuorū in Christo, vt ita Christus sacerdos noster, verus Aarō, cū thuribulo sui sacrificati corporis medius inter viuos & mortuos collocetur: & omnibus ad salutē & satisfactionem pro peccatis prodesse intelligatur. Cū nihil igitur in definitione sacrificij, principio huius disputationis à nobis posita, reperiatur, quod non ex actū quadret in ipsam consecrationis actionem, cum ibi cōmutetur, conficiatur, & offeratur Deo victima propria noui testamenti: necessariò statuendum est, in ipsa cōsecratione sacrificium nostrum consistere.

Numer. 18.

CAPUT XII.

¶ Sumptio Eucharistiæ non pertinet ad essentiam sacrificij.

Ed quoniam plerique sunt, quibus videtur in alia actione consistere, præsertim vel communionem, vel oblationem, quæ consecrationem cō-

sequitur, vel tamquam in essentiali actione, vel saltem tamquam in integrali sacrificij parte, vt dicimus animam pertinere ad essentiam hominis, manū verò tanquam integralē partem: hæc omnia, quæ continentur altera

Sumptio in quibusdam veteribus sacrificiis videtur ad essentiam, vel integritatem eorum pertinuisse.

altera parte nostræ sententiæ propositæ, singulatiu refutanda sunt. Fatemur quidem in aliquo genere sacrificij, plures esse posse mutationes, quæ videtur vel ad essentiam, vel ad integritatem sacrificij pertinere: vt in holocausto non tantum occisio & præcedens oblatio requirebatur, sed præterea etiam ex combustione plena transmutatio & consumptio: in aliis etiam sacrificiis veteribus ad integritatem pertinebat, vt vna particula de reliqua oblatione decerperetur per sacerdotes, & in memoriale peracti sacrificij super altare cremaretur, vt Leuit. 2. 5. & 10. constat. comestio etiam videtur pertinuisse ad aliquorum sacrificiorum consummationem, vt in sacrificio Melchisedec, fortasse non interuenit alia actio ad rei offerendæ mutationem, præter manducationem: & Exod. 29. de panum sacrificio inquit Dominus ad Moysem, panes, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi comedent, vt sit placabile sacrificium, & sanctificentur manus offerentium. alibi iubentur sacerdotes comedere sacrificia iam facta, non autem, vt fiant, manducare: & ideo Leuit. 10. Eleazar & Ithamar filij Aaronis grauiter reprehenduntur à Moyse, quod hostiam pro peccato fecissent, & tamen ex hostia nihil manducassent. Sed in nostro sacrificio, ipsa communio vel manducatio, ad essentiam vel integritatem sacrificij nullo modo pertinet, licet sit à Christo Domino præcepta, & ideo iure diuino sacrificio coniuncta. qua ratione reprehenditur sacrificiū, in quo sacerdos non communicat, in Tole. 12. cap. 5. quia, contra præceptum Christi, licet non sit contra essentiam vel integritatem. cæteras verò actiones, quas vel certò constat postea accessisse, vel probabiliter existimamus non fuisse usurpata à Christo, in diuina actione huius mystici sacrificij in cœna, vt oblatio vocalis, eleua-

tio, fractio significatiua, permissio specierum: quas omnes Apostolica Traditione receptas non dubitamus, non est vlla ratio, vel in speciem probabilis, quæ efficere videatur ipsas, vel earum aliquam, ad essentiam vel integritatem sacrificij pertinere. Cùm autem communio multis ad integritatem, vel essentiam pertinere videatur, ex similitudine veterum illorum sacrificiorum, quæ commemorauimus, ea sententia his argumentis confutatur. Primum, quia ipsa communio est immolati Christi participatio: ergo præcessit immolatio. sic D. Paulus 1. Corin. 10. qui edunt, inquit, hostias, participes sunt altaris, hoc est sacrificij, quod in altari immolatur, & ex consequenti prius sacrificium peractum fuisse necesse est. cuius argumentum est, quod communio plebi cum sacerdote communis est, actio verò sacrificij vel essentialis, vel integralis, sacerdotis propria est: cum ad sacrificandum instituat. Vnde ipsa communio, ad vsum sacramenti, in qua datur Christus immolatus, omnino pertinet, ad sacrificium verò non pertinet. Idem plane significant testimonia Patrum supra adducta, ad confirmandum sacrificium noui testamenti, cum asserunt nos immolatum prius Christum sumere. Præterea, diuersa sunt effecta sacrificij & communionis, diuersæ gratiæ, vt constat: sacrificiū igitur & sumptio diuersæ sunt actiones, & licet coniunctæ, neutra tamen de essentia vel integritate alterius. Videtur etiā, si sumptio sit de ratione sacrificij, illas tantum hostias plenè & integre immolari, quas sacerdotem percipere contingat: reseruatas autem, tum demum perfectè sacrificari, cum à populo sumuntur: cum nulla ratione possit intelligi, cur vnus sumptio, sacrificatas reddat reliquas, si sumptio est de essentia vel integritate sacrificij.

Sumptio vel communio non potest ad essentiam, vel integritatem nostri sacrificij pertinere.

1

2

3

4

5

Oblatio latius patet sacrificio.

enim omne sacrificiū sit oblatio, & ideo sit interna sacrificio, non tamē omnis oblatio sacrificium est, siue in veteri siue in noua lege in veteri quidē erat oblatio primogenitorū, decimarum & aliorum similibus, quæ tamen non sacrificabantur. in noua etiam populus panem & vinum offert antequam consecrentur: & in primitiua Ecclesia elemosynæ ipsæ, quas largissimas Christiani faciebant, non prius ferè pauperibus distribuebantur, quàm ad altare offerrentur, vel sacerdotibus. quod ex veteri lege desumptum videtur, vbi decimæ dandæ pauperibus aut leuitis, sicut primitiæ, Deo offerebantur, vt patet Deuter. 12. 14. 16. Vnde D. August. epist. 59. vouentur, inquit, omnia quæ offeruntur Deo, maximè autem facris altaris oblatio. Est enim oblatio alicuius rei, ad aliquod religionis officium dedicatio: & ita quæ ad futurum sacrificium proponuntur, offeruntur & à populo & ab ipsis sacerdotibus, in quantum vouentur & dedicantur Deo. Atque ipsa etiam res sacrificata & facta victima potest offerri, hoc est representari, sisti, & proponi coram Deo per veram oblationem sine nouo sacrificio. Sic Germanus lib. de mystica theoria ait: primitias vocari oblationem panis & vini ad futurum sacrificium, & Irene lib. 4. c. 32. & 34. inquit, Christianos offerre Deo primitias creaturarum panem & vinum: vel intelligit sacrificium corporis & sanguinis Domini nomine materiæ, ex qua fit, vt supra ex Cypriano explicauimus. Sic in veteri lege super sacrificia iā facta, populus & sacerdotes inuocabant Dominum: & in noua, Christus hostia nostra, sistitur ab omnibus coram Deo, pro omnium suffragiorum validissimo & efficacissimo genere, respondente eiusdem Christi interpellationi, quam nunc pro nobis facit sedens ad dexteram Dei, per sacrificati corporis continuam oblationem ac representationem in cælo. Sic enim Pontifex noster apparet vultui Dei pro nobis per hostiam suam, teste D. Paulo Hebr. 9. sic eius sanguis meliùs, quàm sanguis Abel clamat iam fufus de altari, vt mirum non sit si ad singula momenta, dum in conspectu nostro iacet sacrificatus, per ipsum ac super ipsum vota Deo faciamus. Vnde sacerdos iā factam hostiam proponit, eleuat, offert sacrificia sancta, immaculatam hostiam: & addit, super quæ propitio

ac sereno vultu respicere digneris: & rursus, iube hæc perferri in conspectu diuinæ maiestatis tuæ. compellat denique Christum præsentem per modum hostiæ pro viuis & defunctis illa prece sacrificali, agnus Dei miserere, dona pacem, dona requiem. & huiusmodi oblationem à populo fieri debere, principidò sacerdos admonet dicens, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibi que reddunt vota sua eterno Deo viuo & vero. Concludamus igitur: oblatio, quæ consecrationem vel antecedit, vel sequitur, populo cum sacerdote cõmunis est: non pertinet igitur talis oblatio ad essentiam vel integritatem sacrificij: alioquin populus sacrificaret, & idcirco verè sacerdos esset omnis homo de plebe: quod fidei catholicæ repugnat, vt ostensum est. Deinde, sacrificium noui testam. est tantum corporis Christi, vt positum est, quando immutatur per maçtationem, cum de ratione sacrificij sit talis immutatio, vt supra ostendimus: sed ante cõsecrationem nõ est corpus Christi, post consecrationem nõ immutatur per maçtationem, cum hoc tantum fiat virtute verborum sacramentalium in ipsa consecratione, vt sæpè explicatum est: ergo oblatio præcedens vel cõsequens consecrationem, non est de essentia vel integritate nostri sacrificij, cū prius factum sit & integrum per consecrationem. Illa verò oblatio quæ est sacrificij genus, & ideo essentiæ illius interna, in ipsamet consecratione re ipsa continetur, quatenus per illam maçtationem virtute verborum sacramentalium peractam, Christus verè sistitur coram Deo, & ideo dedicatur & offertur ad nostram salutem. Quapropter vt oblatio Christi iam sacrificati, post consecrationem, non est de essentia aut integritate sacrificij nostri: sic neque Christi in cælo sedentis ad dexteram Patris interpellatio pro nobis, propriè sacrificium dicitur: sed vtraque est oblatio victimæ iam factæ tantum, & dedicatio quædam, vt dignetur Pater æternus eam ad nostram salutem secundum efficaciam applicare: præsertim cum Christus in propria specie semel tantum seipsum in cruce sacrificauerit, vt probat D. Paulus Heb. 79. & 10. Quod verò quidam cõtendunt, in quibus

Oblatio est de essentia sacrificij, sed non differens, vt significatur in Catechesi. 136 cum hæc sit immutatio rei oblate, quæ immutatio in nostro sacrificio est mystica ex vi verborum, & ideo differens illius propria.

Interpellatio Christi in cælo non est propriè sacrificium.

CAPVT XIII.

Oblatio, quæ antecedit & sequitur consecrationem, non est de essentia vel integritate nostri sacrificij: licet aliqua oblatio sit de illius essentia, vt genus, sed ea est re ipsa coniuncta consecrationi.

Sed de sumptione satis: oblationem vocalem, quæ antecedit vel sequitur con-

secrationem, nõ esse de essentia aut integritate sacrificij deinceps ostendamus. quauis enim

ram Dei. item, lex per singulos annos iisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedere perfectos facere, alioquin cessassent offerri. & paulo post, sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel. & c. 9. nec ut saepe offerat se metipsum, alioquin frequenter oporteret eum pati. c. 7. hoc enim fecit semel se offerendo. rursus, vnica oblatione consummavit in aeternum sanctificatos. & iterum, in consummationem saeculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. Contra quae omnia aduersariorum iudicio multipliciter in missa & sacrificio nostro peccamus. Primum, quod nostra sacrificia inter se comparata diuersa sint: deinde, quod ab ipso sacrificio crucis, quod in nouo testamento vnicum esse debet, si non victima, certe actione sacrificacionis & oblatione differat. Tum, quod facimus diuersitatem inter sacerdotem & rem oblatam, vbi offerens non deberet habere aliam hostiam, quam suam, hoc est proprium corpus. Denique, quod non sine scelere Christum neci per singula missarum momenta adiudicemus, eiusque hostiam saepe repetendo inualidam esse ostendamus, Apostolo contrarium sic acclamante, vbi est peccatorum remissio, iam non est oblatio pro peccatis.

Præterea, ex verbis Domini præcipientis,

vt sacra cœna fiat in commemorationem mortis Domini, cum ait, hoc facite in meam commemorationem: & Paulo sic exponente, quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis: & Patribus appellatis nostrum sacrificium commemoratiuum, imaginem, aut exemplum sacrificij crucis: denique Theologis cum magistro 4. sent. d. 12. afferentibus ex D. Aug. idem vocari sacrificium, quod sit representatio veri sacrificij, vt nomina rerum, similitudinibus earum attribuuntur, conficere volunt aduersarij, non esse in nouo testamento verum sacrificium, præterquam illud vnicum crucis, quasi commemoratiuum, aut representatiuum sacrificium dicatur, ex particula diminuenti veri sacrificij rationem & naturam, vt cum sculptum hominem & pictum dicimus.

Tandem adiiciunt illud, vmbra Melchisedec non efficere, vt in pane & vino sit in nouo testamento, vel in specie vtriusque, verum & proprium sacrificium: quia Melchisedec nunquam obtulit, aut sacrificauit panem & vinum, sed tantum ad comæatum Abraham & sociis protulit. quin etiam aduersarij, ne sacerdotem, quidem fuisse affirmare audent, propter verbi Hebraici indifferenciam, quo & sacerdotem & satrapam significari posse contendunt.

Sic Cal. ca. 12. institutionem

Ep. 23. ad Rom. 1. 1. 1.

Genes. 14.

1. Cor. 4.

4.

CAPVT XVI.

Responsio ad obiectiones.

Dprioris duas obiectiones ex ep. ad Heb. petitas, duplex est responsio, vna veterum omnium Patrum Graecorum & Latinorum, qui videntes illam speciem repugnantem in D. Paulo, cum nostro sacrificio Ecclesiastico, præoccupauerunt illius refutationem, immoti à fidei decreto, asserente esse in Ecclesia verum sacrificium, non autem illud continentem, vt nostri aduersarij, hi igitur omnes sacrificium Ecclesie cum sacrificio crucis, omnino consentire ideo affirmant, quod illa triplex vnitas, hostie, oblationis, sacerdotis, nostro sacrificio non tollitur, sed potius confirmatur. Hostia enim eadem numero, Christus, in omnibus sacrificiis nostris offertur, quæ in cruce oblata est, licet modus offerendi sit diuersus: illi incruente, hic cruento. actio etiã sa-

crificalis, vel oblatio eadem est, quatenus nostra missa, nihil est aliud quam repetita passio, vel perpetua redemptionis oblatio, vel passionis celebratio, vt veteres illi loquuntur. Vnde Nazianz. oratione post morbum ait, sacerdotem his sacrificiis se plane immiscere magnis Christi passionibus. Alexad. I. ep. ad omnes orthodoxos, in sacramentorum, inquit, oblationibus, quæ inter missarum solènia offeruntur, passio Domini miscenda est, vt eius, cuius corpus conficitur, passio etiam celebretur. Cyprianus ep. ad Cæcilium passio Domini est sacrificium, quod offerimus. & Ambrosius lib. 1. de offic. c. 48. offertur hic Christus in imagine, quasi recipiens passionem. Quia igitur sacrificium Ecclesiasticum est expressa imago, vnicum exemplum, ineffabilis recordatio Christi patiens in cruce, adeo exacta, vt identitatem neque in re oblata, neque

In nostro sacrificio retinetur vnitas hostie, oblationis et sacerdotis, quam vnitatem vult D. Paulus esse in nouo testamento

in actione excludat, contra ac veteres animalium maculationes, quæ erant profus diuersæ inter se, tenuissimamque vmbra futuræ oblationis in cruce continentes, neque ipsa erat de substantia eorum, vt est in nostro sacrificio per mysticam maculationem: ideo Patres omnes veteres sentiunt, non tollere vnitatem sacrificij & oblationis propriæ noui testamenti, nec nostra sacrificia magis dici posse plura, aut diuersa, quam plura sunt corpora, aut plures ac diuersi Christi. Tertiam verò vnitatem sacerdotis, quem D. Paulus vult vnicum esse, æternum, impeccabile, non aliam hostiam, quam suum corpus, nec alienum, sed proprium sanguinem offerentem, eatenus in sacrificio nostro retineri tradunt, quatenus sacerdotes noui test. sunt ministri & dispensatores mysteriorum Dei, iussu, autoritate, assistentia, virtute Christi, & in ipsius persona sacrificantes, vt ea ratione omnium sit vnicum in Christo sacerdotium: cum tamen in vet. lege nullus sacerdos ab altero penderet, vel alterius personam gereret. vnde, licet nostri sacerdotes non minus singuli concurrant ad sua officia præstanda, quam legales sacerdotes, cum sacramenta administrant: semper tamen principaliter & verè Christus eadem ipsa per ipsos facere dicitur: vt non solum autoritate Christi faciat sacerdos, sed etiam in persona ipsius, vt verba ipsa consecrantis sacerdotis euincunt: cum non possint esse vera, nec efficere, quod significat, nisi in persona Christi accipiatur, quasi Christo ore sacerdotis proferente, hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei. his autem verbis & hac tantum consecrationis actione, sacrificium Ecclesie perfici supra ostensum est. Hinc Chrysostomus. 2. in ep. 2. ad Tim. inquit, non hanc sanctificat homines, sed Christus, qui eam ante sacrificauerat, & sicut verba sunt eadem, ita & oblatio eadem est. & Ambrosius citato ex li. 1. offic. antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, & offert se ipse quasi sacerdos, vt peccata nostra dimittat. denique Aug. de ciuit. Dei lib. 10. c. 4. cum ad illum sursum est altare cor nostrum, eius vnigero sacerdote eum placamus, vt legit Thom. Vvalden. & c. 20. eiusdem lib. in forma serui mediator noster maluit esse sacrificium, quam fumere: per hoc sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio. cuius rei sacramentum, quotidianum esse voluit sacrificium, cum ipsius cor-

poris ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam suctus offerri. huic summo verò sacrificio cuncta falsa sacrificia cesserunt. Hec est Patrum responsio, eaque vera, etiã in partem cõparationis Pauline, quam inter sacrificium Christi & Leuiticum instituit, sacrificium Ecclesiasticum, quod Dominus per ministros suos peragit, accipiamus. Sed est altera recentiorum responsio, directæ & primarię intentioni D. Pauli valde consentanea. est enim hic status controuersie inter Iudeos & D. Paulum, sit ne illud absolutum, independentis & capitale sacrificium, à quo cetera religionis obsequia pendebant, in sacerdotio Aaronico & legali, an in sacerdotio Melchisedeciano. hoc est, vt loquitur D. Paulus. Heb. 7. fuerit ne cõsummatio per sacerdotium & sacrificium Leuiticum, an potius Melchisedecianum: vt hoc sacrificium esset consummatiuum, & redemptiuum, potens sua vi ad remittendum & exhauriendum omne peccatum, destruendum & abolendum: cuius proinde vis esset infinita: cuius pretium & valor apud Deum exactè summoque iure libratus, incomparabiliter superaret omnium peccatorum debitum, quoad culpam & pœnam. rursus, an illi vnquam aliquam hostiam in illa infinita victimarum varietate haberent, quæ tantæ dignitatis esset, vt peccata purgaret. denique, an aliquis sacerdos tem ex suis in lege & ordine Leuitico Iudæi cognouerint, qui sibi meritò vindicaret generale officium redemptionis, in cuius personæ dignitate tanti officij æternitas & immutabilitas fundaretur: qui vlla sua actione, vel sacrificio æternam redemptionem inuenire posset: cæli ianuam Patribus & futuris fidelibus omnibus aperiret: sibique à dextris Dei sedem constitueret, mortem destrueret: qui demum suo sacrificio, omnibus sacramentis, sacrificiis, sanctis operibus, ab initio orbis vsque ad finem vim omnem, & dignitatem conferret. Hec enim omnia & similia, propria sacrificij absoluti, perfecti, consummatiui, sacerdotis & hostie redemptis, & vniuersum orbem reconciliatis Hebræi tempore Apostolorum Iudaizantes, si suæ sectæ consentanea dicerent, confiteri deberent in sua sacrificia conuenire: alioquin non esset consummatio per ordinem Leuiticum, vt illi volebant, nisi haberet illa lex tale sacrificium, talem hostiam, talem sacerdotem, qualem descripsimus.

Prima responsio eorumdem obiectionum.

Chryf. Ambros. Occum. Theophyla. Haym. Paschas. Resm. Prima. omnes recentiores.

Altera responsio.

Status controuersie inter Iudeos & Paulum in ep. ad Hebr.

An consummatio in ordine Leuitico, vel Melchisedeciano?

De sacrificio noui testam.

Est verò ad hanc controuersia hæc D. Pauli responsio & propositio: consummatione non esse in ordine Leuitico & legali, sed potius in Melchisedeciano: quia vnus & solus Christus in hoc ordine vocatus à Deo sacerdos, vna & sola hostia sui corporis, vnica & sola actioe sacrificiali, idest morte sua assecutus est illud, quod innumeris sacerdotibus Leuiticis, infinitis pecoribus, sine intermissione, repetitis oblationibus, nunquam sint assecuti. Hanc sententiam confirmat ex congruentia & consensione legis, sacerdotis & sacrificij, quæ sunt necessariorum coniuncta, & cum fuerint inualida ad illam potentem, absolutam & generalem remissionem & per solutionem, quæ requirimus, necesse est in ordine Leuitico & legali non fuisse consummationem. infirmitas autem illorum trium deducitur ex antithesi sacerdotum, hostiarum, & oblationum veteris & nouæ legis. In prima igitur antithesi docet Christum solū ad tam eminens munus fuisse idoneū, siue eius typum in Melchisedec respicias, qui longe omnibus naturæ sacerdotibus antecelluit, & Aaronem anteuertit, omnemque eius successione, tempore, dignitate, benedictione data, oblatione accepta, vocatione per iuramentum confirmata, singulari præ omnibus aliis sacerdotibus in vnctione, qua sic est spiritu sancto perfusus, vt nullus vnquam Leuiticus sacerdos tam copiose fuerit oleo corporali delinitus. cuius functionis firmitas, durabilitas, immutabilitas, tam in seipso, quam in sua Ecclesia tanta fuisse perspicitur, vt super eum solum pater iurauerit sine penitentia, quod esset sacerdos in æternum. vnde Hier. ad euag. inquit, Christi & Ecclesie sacerdotium in præteritum & in futurum æternum fore. Quod verò ad ceteras conditiones personæ attinet, quæ suo opere & merito deberet genus humanum reconciliare, totius peccati imperium, ac damnationis generale vinculum, sua potentia delere, admirabili sapientia differit D. Paul. ista non posse præstari à turba sacerdotum communitate, in quibus nullus est, qui non sit ipse peccator, habeatque quod pro se agat: tantum abest, vt pro vniuerso orbe, sacrificio

suo faciat satis. At ex altera parte Christum Dominum sacerdotem nostrum innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus, non habentem necessitatem pro se primum offerendi, deinde pro populo. imò, quia is, qui sacrificium consummationem facere debet, sit necessariorum constitutus medius inter Deum & hominem, hunc redimentem ac consumantem sacerdotem, non esse merum hominem, sed mortalibus omnibus, angelis, ipsisque celestibus celsior, qui in ipsum celum & infernum habeat imperium: nec sua ipsius morte à redemptionis æterno munere excludatur, quia per resurrectionem viuens in æternum, sempiternum habeat sacerdotium. Altera antithesis est inter ipsas hostias legales, & vnica corporis Christi: in qua ostenditur, illas fuisse brutas, contemptibiles & abiectas, taurorum, hircorum & aliorum animalium, quibus perse impossibile est peccata remitti, aut pro pretio humane anime iustam fieri commutationem. nostri autem sacerdotis victima, cum esset proprium corpus Deo coniunctum, deposita anima, orbis terrarum peccata potenter expiauit, & iustissime per eam transactio generalis super peccatis totius mundi facta est. Tertia antithesis inter actiones & oblationes ostendit, illam Christi Domini per propriam mortem sponte pro redemptione hominum effectam, tam immensæ charitatis fuisse, tam excellenti meriti, tam potētis satisfactiois, tam sufficientis & cumulatifimæ redemptionis, vt frustra eiusdem operis repetitionem desideres. ac proinde Christum semel mortuum, semel ingressum in sancta, sua vnica nece, æternam sanctificationem consummasse. Contra autem, Leuiticos sacerdotes infinitas acta agere, eadem specie hostias consimili semper actione indefinenter offerre, & ipsa continua repetitione conuinci singulas esse inualidas, cum nec vniuersis id vnquam sint assecuti, vt cultores à peccato profusimunes essent, aut à sacrificando quiescerent. sic enim concludit c. 10. eiusd. ep. ad Heb. alioquin cessassent offerri, quia nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati.

Mediatoris necessitas ad opus redemptionis.

Alteri antithesis inter vniuersas.

Tertia antithesis inter oblationes.

C A P V T XVII.

¶ *Ad alias obiectiones responsio.*

Sed hæc continuò existit non leuis obiectio, idem enim concludi potest contra sa-

cificium crucis & nostrum Ecclesiasticum. his enim peractis adhuc non est absorptum omne peccatum.

Caput xviii.

163

peccatum, imò quotidie sacrificio nostro indigemus ad expianda peccata. Respondeatur, Apostolum planè concludere de sacrificio consummationem & redemptiuo secundum sufficientiam: simili autem sacrificio non amplius indigemus, alioquin non esset perfectus sufficiens: indigemus autem nostro sacrificio secundum efficaciam ad applicandam nobis illam infinitam sufficientiam sacrificij crucis. fuit enim crucis sacrificium generale poculum, aut medicamentum vniuersale in communi propositum, vt inquit D. Aug. lib. artic. fallò impos. art. 1. non retinens in se actualem applicationem ad particulares vsus, sed eam per varia sacramenta, sacrificia, & opera nostra distribuens. Quod si crucis sacrificium omnino esset consummationem, non solum sufficientiam, sed etiam efficaciam, sacramentis, sacrificio nostro non indigeremus. quia verò Hebræi Iudaizantes, contra quos D. Paulus in ep. ad Heb. disputat, sua illa sacrificia vetera, existimabant absoluta & perfecta, vtraque perfectione sufficientiæ & efficaciam, deberent necessariorum, si sibi constarent, asserere, illis peractis, nullum alterum sacrificium ordinis Melchisedec instituendum esse, quod tamen institutum docet sancta scriptura Psal. 109. Similiter si sacrificium nostrum Ecclesiasticum esset absolutum & independentens, non fuisset opus altero sacrificio crucis, vel eiusdem repetitione. nunc verò, cum illud crucis sit absolutum secundum sufficientiam, indigemus altero, quod secundum efficaciam illius virtutem applicet: & idcirco hoc ab illo necessariorum pendet, neque vllus mortalium vnquam contrarium asseruit: præsertim cum eadem sit vtriusque hostia,

Sacrificium Ecclesiasticum applicat secundum efficaciam, sufficientiam sacrificij crucis.

Sacrificium nostrum nihil detrahit de valore sacrificij crucis.

C A P V T XVIII.

¶ *Sufficientia sacrificij crucis, & eius in missa commemoratio.*

Paulina comparatio non est de existentia, sed de vi, & sufficientia sacrificij.

X his constat, in Paulina comparatione inter vetera sacrificia, & sacrificium crucis, non concludi alterutrum existentiam, vel non existentiam, vt scilicet, altera pars comparationis probetur existere, vel non existere, vel non esse, quod proprie dicitur sacrificium: sed potius concludi vim, sufficientiam & excellentiam sacrificij crucis præ omnibus aliis. Non enim vetera, quia sacrificia erant, cessarunt: sed propter infirmitatem, melio-

vt supra explicauimus, per ministros repetita oblatio, modo offerendi cruento, vel incruento, ad sufficientiam, vel efficaciam diuersa. Vnde quod in hoc etiam argumento, vt in multis aliis, aduersarij clamitant, si sacrificium nostrum sit necessarium ad participandam Christi redemptionem, passionem Christi non fuisse copiosam, & perse sufficientem nostre salutis causam, & ideo posito nostro sacrificio multum detrahi de valore sacrificij crucis, frivolum est, & commune: quod non minus valeat contra omnia sacramenta, & omnia opera, ipsamque fidem Christianam, quibus ad nos deducimus & applicationis thesaurum illi immensum redemptionis nostre. Si enim interpellatio Christi pro nobis ad Patrem Heb. 7. ex qua dicitur aduocatus noster apud Patrem 1. Ioan. 2. nihil sufficientem sacrificij crucis detrahit, imò eadem nobis applicat ex instituto Christi, sicut sacramenta, & sacrificium nostrum, vt in passione sit vniuersalis causa sufficientissima, in aliis sit efficax secundum speciale effectum cuiusque, sinant nos aduersarij apprehendere per sacrificium diuinitatem à Christo institutum, passionis effecta, cuius beneficium omne falsa illa sua fide speciali cõficta, apprehendi à se gloriatur. Nihil autem est in omni hæresi stultius, nihil in atheismo horribilius, nihil ad omnem impietatem potentius, quam per ipsam passionem Domini, qua sola omnis religio & rectus Dei cultus continetur, & stabilitur, summum & vnicum, solique Deo & semper ex ipsa nature lege proprium, ac debitum cultum sublatum esse, impiè vel prætexere.

ri sacrificio cesserunt, præsertim cum illud futurum significaret, & ideo vbi illud tractatum est, significatio non congruebat. quare si comparatio instituatur inter sacrificium crucis, & nostrum Ecclesiasticum, non erit questio de existentia alterius, vtrum. si alterum cum altero possit consistere, sed de vi & dependentia, nempe, vtrum nostrum sacrificium vim omnem accipiat à sacrificio crucis. quæ distinctione aduersarij non expendent, inconsideratè concludunt, alterum cum altero non existere: cum potius concludendum es-

De sacrificio noui testam.

set, alterum crucis, absolutum esse & sufficientia perfectissimū, alterum Ecclesiasticum ab altero pendere, & illius sufficientiā nobis applicare, vt definitum est in cōcilio Trid. sess. 22. c. 1. & 2. Cū autē totum illud sufficiens pretiū generalis redēptionis, vel saltē, quod ex toto illo fuerit necessarium, siquidem abundantius adhuc est, particulariter fuerit insumptū, atq; ad omnes per mortem Christi sanctificandos applicatū, tunc perfecta erit remissio, nullum amplius extabit sacrificiū externum, nullū deniq; peccatum: sed erit foelicissimus status beatitudinis omnium. quo sensu potest accipi illud Heb. 10. vbi autē horum remissio, iam non est oblatio pro peccatis: licet in generali & sufficienti causa id totum in passione peractum sit. sic autē perfecta etiam secundum efficaciam redemptione, erit plena remissio, hominē totum animo & corpore à plaga peccati vindicās, ac perfectū reddens, quando tradiderit filius regnum Deo Patri, & posuerit omnes inimicos suos scabellum pedum suorum: qui sanē erit status perfectissimus noui test. vacabitq; oblatione pro peccatis, carebit sacramētis & doctrina externa, & reliquis huius vitæ, quibus colitur Deus mortalibus officiis. ad quem sensum potest etiā referri illud Heb. 10. de cetero expectans donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius: vna enim oblatione consummauit in sempiternū sanctificatos. Hactenus duas priores aduersariorū obiectiones dissoluimus: ad tertiam autem refellendā, fatēdum est primò, in nostro sacrificio ex mandato Domini cōmemorationem fieri mortis dominicæ: ea verò cōmemoratio non consistit in prædicatione, aut liberis verbis concionatoris, vt aduersarij imperitè obstrepunt, sed in ipsa operatione & confectione mysteriorum, cū per eam sit præsens Christus modo immolatio, licet mystico in specie panis & vini, vt sæpè explicatum est. sic Dominus Luc. 22. dixit, hoc facite in meam cōmemorationem, & hoc quotiescunq; feceritis, non autē dixit, hoc annūtiare, hoc prædicare. ipsum itaq; opus Liturgicum, est cōmemoratiuum passionis dominicæ, magis expressum, quàm quæcunq; alia, vel vetera sacrificia, vel ritus & cæremoniæ Ecclesiasticæ: quia continet eundē numero Christum immolatum pro nobis effuso sanguine, virtute verborū sacramentalium, vt sæ-

pè explicatū est. Voluit enim Deus in nouo test. nō sic alio officio externo summē coli & adorari, quā illius ineffabilis meriti recordatione, quod superat omnia alia bona in nos collata. pro sua enim misericordia omnia sibi à nobis summē tribui iudicat, si representemus illi per hoc mysteriū verē Eucharisticū suum donum datum hominibus per passionē filij sui. est enim omnium diuinorum meritorum cōpendium, epitome vniuersorū, quæ ille nobis, vel perse in creatione, vel per humanitatem Dñi nostri in redēptione præstitit. hæc autē omnia cōtineri in cōmemoratione, quæ hoc sacrificio peragitur, illa verba Dñi aperte euincūt, hoc facite in mei cōmemorationem. quibus autē maximè partibus hæc cōmemoratio celebretur, nemēda actio canonis his verbis expressit: vnde & memores nos serui tui, sed & plebs tua sancta eiusdem Christi filij tui, tā beatę passionis, quā & ab inferis resurrectionis, & in cælos gloriosæ ascensionis, offerimus præclarę maiestati tuę de tuis donis ac datis hostiā puram: & quæ sequuntur. fit etiā in eodem sacrificio semper, vt inquit Aug. 22. li. de ciu. c. 10. sanctorum cōmemoratio, vt ex ipsorum gloria, glorificetur Deus in sanctis suis per filium suū, per cuius mortem ita exaltati ac beati sunt. sic autē cultus hic sacrificialis in maiorem gloriā Dei cedit, cū totum corpus, cū Christo capite, quasi in quoddā triumpho ipsi Deo representatur, vt obseruauit D. Aug. lib. 10. de ciu. c. 6. & Chryl. hom. 21. in Acta. hom. 25. in Matth. hom. 2. in ep. 2. ad Corin. Hinc Ecclesia antiqua semper in sacrificio retulit nomina Episcoporum defunctorum, & aliorū virorum, qui Deo grati censerentur, & ideò nomina eorū in sacris diptychis descripta erant. vocāt autē diptycha publicas tabulas, in quibus illa nomina descripta fuere. hinc etiā inualuit mos, præsertim apud Græcos, non faciendi sacrificium in quibusdam solemnioribus ieiuniis ac pœnitentiæ & luctus tēporibus, vt in qua dragessima: quod sacrificium sit actus solēnis, festiuus, lætus, triumphum, & gloriam Christi, omniumq; suorum sanctorū, atq; redemptionis nostræ lætissima beneficia complectens. Vnde quamuis in honorem sanctorum missæ institutæ sint, non tamen illis sacrificium offertur, sed Deo soli, qui illos coronauit: & ideò neque sacerdos dicere solet, offero tibi sacrificium Petre, vel

Beneficiorum Dei summa colitur in nostro Ecclesia sacrificio.

Sanctorum in missa cōmemoratio.

Diptycha

Missæ in honorem sanctorum.

vel Paule; sed Deo de eorum victoris gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris, vt definitum est, in concil Trident. sess. 22. c. 3. & docuit D. Aug. lib. 8. de ciuit. c. 27. Sic igitur fatendum est in missa fieri ex institutione Domini, mortis Dominicæ, & aliorum beneficiorum Dei gratissimam recordationem: dum Christum nobis datum, Patri offerimus, vt summam continētem beneficiorum eorundem, eidem maxime pro nostra salute acceptam. Præterea accipiendum est, id quod est representatiuum, rememoratiuum, aut cōmemoratiuum, nihil omninò de vera ratione sacrificij detrahendum, sed vera victima, vera immolatio, etiam propitiatoris secundū efficaciam, vt ostendimus, concludit esse verum sacrificium: quia non est nuda cōmemoratio, sed cōmemoratio reipsa cōtinens, id cuius similitudo & representatio est. Illustrissimum exemplum est in filio Dei, qui per modum similitudinis procedens, imago dicitur & character substantiæ Patris, cū tamen illi, appellatio & natura Dei æquæ ac Patri conueniat. sic corpus Christi, vt in Eucharistia existens, sacramētum est, & similitudo corporis Christi, vt existentis in propria specie, & tamen vtrobiq; est idem numero corpus: sed vt in alia specie, significat & representat seipsum, vt in propria similitudine in eadem confectione Eucharistiæ, est mactatio & immolatio virtute verborum sacramentalium, vt sæpè explicatum est: est tamē imago & representatio mactationis in propria specie factæ in cruce: vel, vt loquitur D. August. immolationis in seipso, hoc est in forma natia & propria. Deniq; vt vetera sacrificia, vera fuerunt sacrificia, quamuis dependētia & sacrificij crucis cōmemoratiua, sic etiam & multò perfectiūs, sacrificium nostrum est cōmemoratiuum, verum tamen sacrificium: neque cōmemoratio ab vllō alio sacrificio, nisi crucis excludi potest: cū ipsum tantum sit absolutum & independens, cætera verò ad illud referantur, & ideò illius cōmemoratiua sunt, à quo vim omnem & efficaciam desumunt. hæc alterius representatio, quæ tamen veritatem rei continet, dicitur in nouo testamento imago Hebr. 10. & antitypia, hoc est eiusdem, vel similis formæ

respondentia, 1. Pet. 3. deinde, vt cōmemoratiuum vim habet docendi, quæ scilicet pro nobis Christus passus sit, vt sacrificium vim habet saluandi & reconciliandi, vt colliges ex Chryl. hom. 83. in Matt. Quare, in hac re duo aduersariorū errores cauedi sunt, vnus circa substantiā sacrificij, quatenus non ob aliā causam sacrificiū dici velint, quā quod sit nuda imago & exemplar eius rei, quæ fuit verum sacrificiū: alter circa effectum & vsum eiusdē sacrificij, quatenus affirmant non esse alium eius vsum, quā vt nos memores reddat passionis Dominicæ. vterq; error dānatur in conc. Trid. sess. 22. can. 4. his verbis: si quis dixerit, missæ sacrificiū tantum esse laudis & gratiarū actionis, aut nudam cōmemorationem sacrificij in cruce peracti, non autē propitiatoris, vel soli prodesse fumentis, neq; pro viuis & defunctis, pro peccatis, pœnis & satisfactioibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit. Hoc sensu accipienda est ratio theologorū, qua efficiunt missam esse sacrificiū, quod sit sacrificium cōmemoratiuum sacrificij crucis, & illius efficaciam nobis applicans: non enim nudam intelligunt cōmemorationem, sed quæ contineat rei veritatē, & in eū vsum offeratur, vt illam crucis sufficientiā nobis efficaciter accommodet. D. autem Aug. ep. 23. ad Bonif. asserens, imaginibus sæpè attribui nomina rerum, quarum sunt imagines, vt Pascha dicitur annua cæremonia, qua veri Paschatis memoria celebratur, & dies dominicus dicitur, representatio resurrectionis Domini, vt scripsit etiam ep. 119. ad Ianuarium: similitur hoc sacrificium dicitur immolatio, ex similitudine alterius immolationis in cruce: & dicitur corpus Christi, vt representat corpus Christi, vt existens in sua specie natia: hac inquam sententia & his exemplis innuit D. Aug. hanc immolationem esse cōmemoratiuam, non quod veri corporis Christi nō sit immolatio, sed quod respondeat alteri immolationi, quæ facta est in propria & natia specie corporis Christi. Itaq; non vult D. Aug. eandem rationem similitudinis in omnibus rebus intercedere, quæ appellationes sumunt rerum: quarum sunt appellationes, vt sacramentum fidei aliter est simile ipsi fidei, aliter sacramentū corporis ipsi corpori Christi, aliter dominicus dies resurrectioni, aliter sepultura in baptismo est similis sepul-

Explicatio theologorum, & D. Augustini.

Nouitatem in statu perfectissimus & beatissimus.

1. Cor. 15.

Sacrificium nostrum, quæ variatione commemoratiuum sit.

De sacrificio noui testam.

turae verae: denique immolatio Christi in hoc sacramento, aliter similis est immolationi Christi in cruce. commune quidem est his omnibus, vt propter similitudinem quocunq; modo interuenientem inter re representatam & representantem, nominu communio fiat: pro differentia tamen similitudinis fit, vt nomen ab altero sumptum proprie conueniat, aut improprie: in hoc autem sacrificio est similitudo & representatio, sed ea non excludit rei veritatem, & existentiam, sed tantum diuersam modum existendi: vt in nostro sacrificio sit idem Christus immolatus, qui in cruce seipsum immolauit: sed ibi separatione anime & sanguinis in propria specie sine coniunctione per concomitantiam, ad sufficienter promerendam

redemptionem: hac autem separatione anime & sanguinis virtute verboru sacramentalium, quae tamen necessario ratione concomitantiae coniuncta sint, ad redemptionis effectus sufficientiam, nobis efficaciter applicandam. Quare quotiescunq; nostru sacrificiu dicitur commemoratiu, & ex sacrificio crucis, quod representat, appellatione sacrificij desumere, no significatur no esse propriu sacrificium, quasi ex particula diminuentem, vt cum hominem pictum, hominem dicimus: sed potius significatur illud crucis esse absolutum & independens, hoc nostrum Ecclesiasticum dependere ab illo, vt imaginem, sed quae rei & sacrificij proprietatem retineat, vt abunde explicatum est.

CAPVT XIX.

De Melchisedec sacerdote, & sacrificio.

Restat quarta & vltima obiectio refutanda, quae ex figura efficere contendit, mislam no esse sacrificiu, quod Melchisedec in pane & vino non sacrificauerit, neq; fuerit sacerdos. Sed isti obiectioni opponimus Paulum & Spiritum sanctu, qui per os Dauid ex Gen. 14. statuunt Psal. 109. & Heb. 7. Melchisedec fuisse certi ordinis sacerdotis: vt non aliter ambiguitas verbi Hebraici, quo sacerdos & satrapa significatur, aptius tolli possit, & pro sacerdote accipiatur, vt habet nostra vulgata interpretatio, quam ex huiusmodi Spiritus sancti expositione. Opponimus etiam ipsam verboru scripturae propria interpretatione, quum reddat causam prolatis panis & vini a Melchisedec, erat enim sacerdos Dei sumi, vt significaret, illa prolatione fuisse sacerdotis sacrificij propria, vt con firmat omniu Patrum expositio. Cyp. ep. 3. lib. 2. accuratè docet Melchisedec obtulisse sacrificiu Deo, quod fuerit illius ordinis propriu, & typus sacrificij Christi in altari, vt vtroq; verbo offerendi & proferendi, significetur idem, quod in sacrificium proponere. similiter Euseb. lib. 5. demost. euang. Ar nobius, Cassiodorus, & omnes veteres in Psal. 109. Ambr. lib. 5. de sacramt. c. 1. & de his, qui myst. in. c. 8. Hieron. Matt. 26. & ep. ad Euagriu. Chrys. ho. 35. & 36. in Gen. & de prodicione Iude. Aug. in Psal. 33. coc.

1. & lib. 17. & 18. de ciuit. Dei. Damas. lib. 4. de fid. orthod. c. 14. Athanasius & Oecum. in 5. c. ep. ad Hebr. Colligere etiam possumus ex veteribus, Melchisedec primu, facta circa rem oblatam immutatione, sacrificasse, deinde in typum coenae Dominicae immolatum panem & vinu populo Abraham impertiuisse: neq; ad supplendam necessitatem comestus id fecisse, cum eo Abraham victor & spoliis onustus tunc abundaret: quod obseruauit Theodoretus ad Psal. 109. & Clemens Alexand. lib. 4. stromatum docet Melchisedec aliquo ritu illu panem & vinum consecrauisse, vt esset verum sacrificium, licet eum ritum scriptura non commemoret: neque in comestione, sacrificatio illa posita fuisse videtur, sed aliis modis, mutationibus, vel fractionibus ante manducationem, res illae immutari in sacrificium potuerunt. Theodoret. q. 63. in Genes. panes cum vino in massam farinae redactos Abraham veluti in communio nem, & Deo in sacrificium exhibitos fuisse scribit. similiter Epiphani. haeresi 79. aperte, inquit Melchisedec sacrificasse, & haeresi 55. Abraham & focis dedisse panem & vinum, vt mysteriorum aenigmata designaret, sicuti Clemens libro allegato inquit, illum sanctificatum nutrimentum dedisse Melchisedec Abraham in typum Eucharistiae. confirmatur etiam Melchisedec sacerdotium ex illa duplici benedictione, qua Melchi-

Caput xx. 165

Melchisedec, & Deo, & Abraham benedixit. non enim illa fuit vulgaris, aut ciuili bene precandi, vel gratulandi formula, sed sacerdotalis vtraq; & nostrae sacrificialis figura. dum enim benedixit Deo, debitos hymnos cecinit, inquit Ioseph. lib. 1. antiq. c. 10. omniu autem ratione reddere potest illa clausula [erat enim sacerdos Dei summi,] licet proxime referatur ad illud, [panem & vinum obtulit,] hoc est solemniter & more sacrificiali protulit. Quod autem aduersarij negant Heb. reperiri particulam causalem [enim,] sed sic legi, [& erat sacerdos,] ineptum est, cum illud [&] passim apud Hebraeos vim habeat causalis, vt Plal. 59. & 127. da

nobis auxilium de tribulatione, & vana salus hominis, pro [quia.] & Genes. 22. nunc cognoui, quia diligis Deum, & non peperisti vnigenito filio tuo. qui vsus particulae [&] in latinis etiam scriptoribus reperitur. Praeterea sacerdotem fuisse Dei summi, eximij alicuius sacerdotij munus significat circa filium Dei respectu aeterni Patris, vt in illo Luc. 1. virtus altissimi, & filius altissimi vocabitur: & de Ioanne, tu puer propheta altissimi vocaberis: vt illud quod gerebat in vmbra Melchisedec, postea ab ipso filio Dei ob eundem esset, erga aeternum patrem suum.

CAPVT XX.

De vsu & effectu nostri sacrificij.

Hactenus de nostri sacrificij ratione ac substantia, satis disputatum esse videtur: ordinis ratio postulat, vt de eius vsu, fructu, effectu, & tunc breuius deo dicamus, quod aduersarios in hac re, vel non repugnantes habemus, aut si quid repugnent, ex praecedentibus facile reprimi possunt. vsus autem in hac re ab effectu & fine non distinguitur, quod sacrificiu in actione consistat, & eadem applicatur ad omnes effectus, & ad omnes institutionis fines & vsus: in aliis rebus consistentibus & non transcuntibus, vsus rebus constitutis posterior est, vt in hoc ipso mysterio, vsus vt sacramenti & effectus posterior est, in ipsa comunione consistens. vsus igitur & effectus nostri sacrificij, vel respectu Dei, vel respectu nostri consideratur, & ad omnes vtriusq; generis effectus necessario valere debet. Primo quidem, quia succedit omnibus veteribus sacrificijs, & ideo valere debet ad omnes effectus, ad quos illoru quodlibet valuit, & cumulatius, atq; perfectius ratione rei oblatae. sic D. Aug. lib. 17. de ciuit. c. 20. & Leo serm. 8. de pass. carnaliu, inquit, sacrificioru varietate cessante, omnes differentias hostiaru, vna corporis & sanguinis tui implet oblatio. & Ecclesia in quadam oratione Liturgica, Deus qui legaliu hostiarum differentias, vnus sacrificij perfectione sanxisti. deniq; hoc est nostru iuge sacrificiu, hoc est matutinum & vespertinum, hoc immaculatum, hoc

libamè, hoc victima, hoc holocaustu, hoc pacificum, hoc Pascha, hoc pro peccato: & ideo instar & loco omnium. Secundo, quia hoc sacrificiu applicat nobis secundu efficaciam, passionis Christi sufficientiam: sed haec pro multis valuit: ergo similiter valet ad efficaciam nostru sacrificium. sic etiam est in vsu Ecclesiae, vt pro omnibus humanis necessitatibus applicetur: sed etiam haec generaliter ostendisse ad exactam doctrinam non satis fit, partim & distincte vsus nostri sacrificij proponendi sunt. Primus & proprius, est externus patrie cultus, interioris signu, quo agnoscimus & protestamur supremu Dei in nos dominu, quasi quotidianu tributum & pensionem persoluentes pro natura & beneficiis ab eo acceptis, vt quoniam Christus datus est nobis, & per eum omnia alia beneficia collata sunt, neque quicquam Deo reddere possumus, nisi ab illo acceptum, cum nihil habeamus, quod no acciperimus, per hoc sacrificium Deo vicissim Christu reddentes & offerentes, plane fateamur eu Dnm nostru esse, & omniu beneficioru autorem & consummatoru. hac ratione in sacrificio est eximia gratiaru actio, & beneficioru gratissima Deo recordatio, honoris & gloriae Dei testificatio. sic de sacrificio Psal. 28. afferte Dno gloria & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius, tollite hostias, adorare Deum in aula sancta eius. Psal. 115. Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi, calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuoca-

Prima sententia ad plures vsus valet hoc sacrificium.

Domin. 7. post Pentec.

Primus vsus nostri sacrificij.

De sacrificio noui testam.

inuocabo. Psalm. 49. sacrificium laudis honorificabit me: & Malachias c. 1. magnum fore nomē Domini ex sacrificio gentium prædixit. hunc primarium vsum sacrificiorum, & nostri sacrificij præstantissimum variè & eleganter tractat multis in locis. D. August. Dæmones idè affectantes diuinum honorem, sacrificia sibi fieri sæpè procurasse, & expetisse: sed nostrum sacrificium, cum sit latræ cultus, qui soli Deo debetur, nunquam homini, aut angelo oblatum esse, quantumuis eximæ sanctitatis: & idcirco, neque illis erecta altaria, aut instituti sacerdotes, quæ ad sacrificium per se pertinent: licet in sacrificiis memoria illorum celebretur, vt sint nostri intercessores, ad fructum missæ nobis applicandum. hinc effectum est, vt semper aduersariorum Ecclesiæ catholicæ eximium fuerit studium in auferendo sacrificio Ecclesiastico, vt in quo maximus Deo & gratissimus cultus exhibetur, quasi Deo visibile sacrificium non cõgrueret, qui à D. August. refelluntur, lib. 10. de ciuit. capit. 19. Lucianus blasphematur Christum meritò crucidamnatum, quòd nouam teletin in Palestinam inuexerit, & veterem cultum immutarit. Iulianus apostata vehementer laborauit, ne sacrificium nostrum quouis loco extaret, vt inquit Chrysostr. in vita martyrum Iuenci & Maximi. Antechristum etiam ad atheismum constituendum, quidam intelligunt Dan. 9. sublatum esse omninò sacrificium nostrum: sed omninò sublatum iri non credimus, permanente Ecclesia, in qua erit Christus, vsque ad cõsummationem sæculi, licet publica administratio eius impediatur. Quem conatum obscurandi & abrogandi externum hoc sacrificium, iniquissimo animo ferunt propheta & ministri Dei. Elias 3. Reg. capit. 19. conqueritur suffossa altaria. Basilus ecclesiæ per Arrianos vacare cultu sacrificali, quem vocat, ex effectu & principali ratione, spiritualem luget. epist. 70. & 72. Gregorius Nazianz. oratione de laudibus Heronis, flebiliter narrat, quomodo pudendis & obscænis motibus, & membris, cantibusq; inimicis Domini suo tempore omnia Liturgica vasa, & ipsa altaria contaminauerint. & quod omnem impietatem superat, nostris calamitosi temporibus, vidimus ipsa sacra mysteria, in comedias ad irrisionem conuersa: Al-

ter vltus nostri sacrificij, est contentus fidelium ad adorandum Dominum: cum non tantum conueniant ratione sacramenti, sed perse & primario ratione sacrificij: vt olim veteres Iudæi ad stata quædam & solemnia sacrificia, etiam à ciuitate sancta remotiores, in eadem conueniebant. hinc videmus statim ab exordio Ecclesiæ Christianæ, destinata fuisse publica loca. 1. Corinth. 11. ad sacrificium hoc celebrandum, vt in eisdem conuenire possent fideles. idem factitatum narrat Iustin. in fine apol. 2. cum ait, die solis cœtus vrbanorum & rusticorum omnium Christianorum fieri ad preces, & sacramysteria. & Cyril. lib. 11. in Ioan. cap. 58. eadem de causa fieri congregationes die octauo commemorat. quod ad eò inuauit, vt propter paucitatem sacerdotum, numerus sacrificiorum numero conuentuum definiretur, vt noua mysteria toties fierent, quoties recens fidelium conuentus superuenisse conspiceretur: vt declarant solemnnes illæ & Liturgicæ voces, quæ populum præsentem nunc salutant, nunc benedicunt, nunc ad laudandum, nunc ad eleuandum corda, nunc ad comprecandum, nunc ad simul offerendum, nunc ad discedendum admonent. Quamuis autem in his conuentibus olim primi Christiani communicarent omnes, cum religio & vitæ puritas deuotioni essent coniunctæ: non tamen propter solam communionem conuentus fiebant, cum labascente deuotione, permanerint conuentus ad sacrificia, Ecclesiæ etiam præceptione confirmati: præsertim cum semper crediderint fideles, se in sacra communionem immolatum prius Christum sumere, cuius immolationis ratione vberior etiam ad eos dignè præparatos gratia proueniret. quin etiã fuit in consuetudine fidelium, vt omnium rerum gerendarum exordium ab huius sacrificij celebratione sumeretur, vt in ipsa lege naturæ, humanorū operum auspiciis, in sacrificiis non in sacramentis posita fuere. inde videmus nullum ferè sacramentum sine hoc sacrificio perfici. hoc olim baptisimus terminabatur, confirmatio perficiebatur, ordinabatur sacerdotes & sacri omnes ministri, cõsecrantur monachi & virgines, & omne opus hierarchicū consumatur, inquit D. Dyo. de eccl. hic. c. de synaxi. deniq; ad omnes publicas congregationes sacras, cum

Secundus vltus.

Omnia fidelium opera nostro sacrificio perficiuntur.

Epist. 49. q. 3. Studiū iniquorum in obscuro do abrogando nostro sacrificio.

Lib. 8. de ciuit. e. vlt.

De his claudis sanct. præfatione ad Liturgiam Græcā.

Caput xxj.

166

eū aliquid ordimur, cum nouum vitæ statum ingredimur, vel de eo cogitamus, cum magistratum inimus, cum matrimonium contrahimus: ad itinera, ad pacta conuēta, ad dedicationes, ad anniuerfaria, ad natalitia & nostra, & aliorum, ad omnia læta & tristia, semper hoc sacrificium adhibendū esse, ex antiquissimis Tertulliano & Origine variis locis colligere licet. Cuius sanè ratio est, quia hoc sacrificium est applicabile ad omne illud propter quod honoratur, inuocatur, & laudatur Deus, quasi omnium operum sanctificationum. sic Ecclesia tempore quadragesimæ precatur, ieiunia nostra, quesumus Domine, hoc sacrificio sanctifica: & sæpè pro elemosynis, quæ tempore offertorij olim Deo donabatur, vt sacrificio prius sanctificatæ, pauperibus postea, aut ministris distribuere. Vnde certum est, preces nostras tam Liturgicas, quàm alias quascunq; siue pro temporalibus, siue pro æternis, siue pro nobis, siue pro aliis, siue pro uiuis, siue pro defunctis, per hoc sacrificium sanctificari, & exauditione dignas fieri: & hoc genus precum, quod sacrificio iungimus esse incomparabiliter præstantius quibuscunq; aliis priuatis, aut etiam publicis orationibus, si cætera paria sint: & idè Chrysostr. hom. 3. in ep. ad Philip. hoc sacrificio quiduis nos impetratos pro defunctorum liberatione affirmat. quare Ecclesia hoc edocta ab Spiritu sancto, omne genus petitionis intra missæ fines complectitur. vt D. August. epist. 59. ad Paulinum obseruauit. in antiquissimis etiam Ecclesiis sacrum prædicationis munus inter ipsa missarum solemnia factum est, quòd fides & probitas, concionum sacrarum, fines, potius & sæpius ipso sacrificio, quàm sermone animis hominum ingerentur: & verbum cõcionantis sacrificio sanctificatum, gratiam & efficaciam acqui-

rat. Hinc est, quod pij Christiani maximo, pere contendunt, vt summo mane antequam quicquam operis aggrediantur, sacramentum hoc & sacrificium, vel faciāt, vel procurent, vel adeant & deuotè audiāt, quòd in eo omnis cultus Dei vitæq; nostræ sanctificatio constituatur. quare plurimas causas ostendimus, ob quas conuētus fidelium fierent ad celebrandum hoc sacrificium: & non tantum propter communionem, vt imperitè aduersarij clamitant, vt ingentes fructus huius sacrificij negent, & à vero Dei cultu & adoratione, populum auocent. Hactenus duos vltus huius sacrificij explicauimus, omnium sacrificiorum etiã in statu innocentie cõmunes: nunc alij explicandi sunt, qui sacrificio post lapsum hominis accesserunt.

Est igitur tertius vltus nostri sacrificij, passionis & beneficiorum Christi recordatio: quæ licet fuerit omnium sacrificiorum in natura & in lege communis, idè tamè nostri sacrificij propria est eximio & stupèdo quodammodo, quòd in ea idem Christus eõtineatur, qui in cruce olim in propria & natua specie immolatus est, quamuis sub aliena nunc verè immoletur. sed de tota hac ratione cõmemorationis supra sufficite dictū est, cum ostendimus nihil detrudere de ratione sacrificij cõmemoratum esse. hæc dicta sint de fructu huius sacrificij, vt nos debitum Deo officium persoluamus: sed quia Deus hoc sacrificiū sibi fieri præcepit, nõ quòd eo optus habeat, sed vt quicquid inde cõmodi & lucri est, iterum ad nos cumulatius & perfectius redeat, de huiusmodi bonis, quibus vicissim à Deo eodem sacrificio nos afficimur, deinceps dicendum est. ad quem locum pertinet, vt pro quibus rebus & personis sacrificadum sit, & quid ex eo fructus fidelibus obuēniat, explicemus.

CAPUT XXI.

¶ Fructus & valor missæ.

Sententia generalis de valore missæ.

It igitur hæc generalis sententia, deinceps à nobis partite & distinctè explicanda & confirmanda. Sacrificiū missæ valet pro rebus omnibus, humanis, spiritualibus & corporalibus, pro peccatis, pœnis peccatorum: &

idè nõ solum fidelium viuorum pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, & nostris, & aliorum, sed & pro defunctis in Christo, nondum plenè purgatis, ritè iuxta Apostolorum traditionem offertur, vt inquit Concilium Trident. sess. 22. c. 2. solis excommunicatis, & æternam

De sacrificio noui testam.

& eternum damnatis, exceptis. Ad explicatōnem sententiæ repetendū est ex præcedētib; ubi probauimus missam esse sacrificium propitiatoriu, eius valorem & fructū vel ex opere operato, vel operantis considerari: idq; tribus modis, propitiationis, satisfactōnis, & impetrationis, quæ singula ibidē explicauimus: nūc autem eisdem explicatis suo loco vtetur. Primò igitur probandū est, valere hoc sacrificium pro omnibus rebus humanis spiritualibus & corporalibus, sed diuerso modo, pro spiritualibus directò pertinentibus ad nostram salutem, vt pro gratia, deuotione, seruire charitatis, & aliis donis, valet ex opere operato & de cōdigno: pro aliis bonis corporalibus, de quibus & Deo cura minor est, & nostra sollicitudo debet esse posterior, valet de cōgruo, & ex conditione cōformitatis nostræ ad diuinam voluntatē: & idē neq; certò, neq; infallibiliter hoc sacrificio acquiruntur, sed ea à Deo nobis conceduntur, quæ ad nostram salutem conducere, & eo modo, quo ipse melius esse iudicauerit. Ratio, quæ generaliter huiusmodi valorem concludit, ex præcedētibus sic deducitur: sacrificiū crucis valuit sufficientissimè pro omnibus bonis spiritualibus & corporalibus, cū datus sit ibi Christus pro nobis & propter nostrā salutem, vt in simbolo Niceno confitemur: & omnis noui test. scriptura prædicat: sed missa applicat secundū efficaciam valorē sacrificij crucis generaliter: valet igitur missa pro omnibus eisdem bonis. Idem etiam confirmatur, quia nostrū sacrificiū, vt supra ostendimus, successit omnibus veteribus naturæ & legis, & vnum cumulatiu præstat omnia, pro quibus vetera oblata sunt: sed vetera oblata sunt pro omnibus illis bonis: nostrū igitur pro omnibus illis valere debet, pro itineris prosperitate, & negotiorū successu, Iacob sacrificia obtulit, Genes. 28. pro parta victoria sacrificauit Melchisedec, Genes. 14. liberatus à periculo fecit sacrificiū Noe Gen. 8. pro felicitate, & præseruatione filiorū in gratia obtulit Iob c. 1. Salomon pro consecratione & dedicatione templi sacrificium offert. 3. reg. 8. lex varia sacrificia præscribit, pro purgatione mulierū, pro partu, pro indulgētia & remissione variorū peccatorum & pœnarū, pro mundatione à lepra & sanitate corporū, variisq; immundiciarum purificationibus. Tertul. lib. de corona militis me-

Fructus generalis, ex missa nobis pronunciat.

minit oblationis pro natalitiis. Chrys. pro frugibus, pro vbertate ac plenitudine agrorū aerisq; tēperie hom. 21. in acta. Aug. de ciuit. Dei lib. 22. c. 8. & D. Prosper. c. 6. prædictionum dimidij tēporis pro hominibus, & domibus infestatis à malignis spiritibus. Ecclesia deniq; missas instituit contra hostes, bella, terrores, seditiones, schismata, hæreses, paganismum, persecutiones, tentationes, pro pace, pro sospitate egrorum, pro incolumitate omnium, pro imperiis firmandis, pro sistenda peste, aut contagione, siue hominum, siue animalium, iuxta illud Psal. 115. pro omnibus, quæ retribuisti, calicē salutaris accipia, & nomē Dñi inuocabo: & idē nō minus Deo acceptū est, quòd paupercula pro re minima procuret sacrificiū, quā rex pro imperio: cū nullū sit beneficium tam minutū, quod ex omnibus Dei creaturis accepimus, pro quo nō teneamur Deū latria colere, quod fit in missa. Deinde valere hoc sacrificiū pro gratia & bonis spiritualibus ad nostram salutem pertinentibus, distinguendū & explicandū est: valet quidem pro his omnibus directò, ex opere operato, certò & infallibiliter, & idē habet certū effectum, cū ad hoc primariò sit institutum, nisi contraria eius, cui applicatur dispositio, effectū huiusmodi, vt plerumq; contingit, excludat. omnia enim instrumenta gratiæ Christi, etiam si ex opere operato efficiant, exigunt tamen in suscipiente affectum, accommodatam præparationem, vt in doctrina generali de efficacia sacramentorum dictum est. gratia autē, quæ est effectus huius sacrificij, vel est prima & iustificans, vel est præexistens augmentum: primam hoc sacrificio nobis procurari ostendimus, cū pro peccatoribus offerendum esse, & eisdē valere ad remissionem peccatorum, & gratiam obtinendā ostēderimus. Valere igitur hoc sacrificium ad augmentum gratiæ, & alia dona Spiritus sancti constat: quia huiusmodi effecta concedit Ecclesia catholica omnibus sacramētis, & omnibus humanis operibus charitate informatis: cur igitur nō concedentur sacrificio, ad omnes passionis Christi effectus peculiariter accommodandos, per se instituto? præter eā, Missa pro his debet valere, pro quibus impetrādis orationēs Liturgicę institutę sunt, alioquin inanes essēt, & superuacaneę: cū omne quod precibus voce exprimitur, id ipso sacrificij opere perficiatur.

Valet hoc sacrificium ad augmentum gratiæ, & dona spiritualia obtinenda.

Tertiò

Caput xxj.

167

Valet ad remissionem peccatorum venialium & mortalium.

Tertiò probandū est, hoc sacrificio remitti peccata, nō tantū venialia, sed etiā mortalia ex opere operato & de cōdigno: sed nō immediate, sed mediāte pœnitētia, quæ virtute illius cōceditur, & ex opere operato quia vt instrumēto, applicante virtutē passionis Christi, quā constat valuisse de cōdigno ad remissionē omnium peccatorū etiā grauissimorū. Generaliter ergo valere hoc sacrificium pro remissionē omnium peccatorū colligitur primò ex verbis Dñi instituentis hoc sacramētū, cū ait, hoc est corpus meū, quod pro vobis traditur, hic est sanguis, qui pro vobis funditur in remissionē peccatorū. hæc enim clausula non tantū adhibetur ad exprimendā virtutem sacrificij crucis, sed eius sacrificij, quod in cœna tūc gerebatur, & quotidie per ministrōs Christi perficitur: cū in ea virtute verborum sacramentalium sit vera mors & verū sacrificiū, vt supra ostendimus, vera igitur applicatio in remissionē peccatorū. Confirmatur, quia ex D. Paul. 1. Heb. 5. omnis pontifex & sacerdos constituitur in his, quæ sunt ad Deū, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis: cōstat autē in nouo test. nō esse alios sacerdotēs, quā offerentes hoc sacrificium. Sunt etiā plurima Patrum testimonia, quæ hoc sacrificiū omnibus peccatis etiā mortalibus expiandis accommodant, de peccatis mortalibus sunt hæc. D. Martialis epist. ad Burdegalen. cū inquit, hoc vnico remedio ex ara sanctificata fugari mortē, & vitam præstari. Orig. hom. 13. in Leuit. asserit hanc commemorationem mortis Dominicæ in hoc sacrificio facere Deū hominibus propitiū. D. Cypr. de cœna Dñi apertè dicit esse expiationē peccatorum, medicamentum & holocaustū, ad infirmitates sanandas, & iniquitates purgandas. D. Greg. li. 4. dial. c. 58. hæc inquit, salutaris hostia singulariter ab æterno interitu animā saluat, quia mortē vnigeniti in nobis quotidie reparat, & pro absolutione nostrā passionem eius semper imitatur. itaq; videtur significare hæc ratio, eū qui neget missam offerri pro peccatis mortalibus, quorum remissio animam ab æterno interitu liberat, eundem negare Christū mortuum esse pro peccatis. vnde venerabilis Beda lib. 4. histor. gentis suæ c. 22. asserit miraculis comprobatū esse, quòd hoc sacrificiū salutare valeat ad redemptionē animæ & corporis sempiternā. Alexand. I. ep. ad omnes orthodoxos

asserit, crimi na & peccata his sacrificiis deleri, talibusq; hostiis placari Deum, & crimina dimitti ingentia. & Iulius I. vt referatur de consecr. d. 2. c. omne, ait, omne crimen & peccatū sacrificiis Deo oblati deleri. Consentit canon Ecclesiasticus ex traditionibus Apostolorum, & quibusdā Pontificum constitutionibus proculdubio constans, additis nominibus sanctorum pro ratione tēporis, quo hinc emigrarunt ad Dominum. in eo enim dicimur offerre hostiā pro redemptione animarum, pro spe salutis & incolumitatis. constat autem redemptionem animę esse à peccatis mortalibus. Ecclesia etiā præcipit nos offerre pro innumerabilibus peccatis & offensionibus, & negligentis. De remissione peccatorū venialium per hoc sacrificium, sunt multa Patrum testimonia in commēt. ad 7. & 9. c. ep. ad Heb. quibus ostendunt huius sacrificij necessitatē, ex eo quod quotidie peccamus, & indigemus remedio sacrificali. D. etiā Aug. inquit lib. 20. de ciuit. c. 25. & 26. omnem sacerdotem, licet iustiore ceteris, tamen offerre in hac vita in peccatis, pro peccatis: in Enchirid. c. 110. inquit, hæc hostiam pro non valde malis propitiationem esse. Ex quibus concludamus hanc rationem theologiam: hoc sacrificium Ecclesiæ secundum rectā fidem, vt supra ostēdimus, est verè & propriè propitiatorium: valet igitur pro omnibus culpis & peccatis. Hac enim ratione propitiatorium & satisfactorium sacrificium distinguuntur, quòd illud perse & sua dignitate propitium & placatum nobis reddit Deum, vt per pœnitentiam nobis ex sua misericordia concessam, peccata remittat, & idē mediāte valet pro culpis & peccatis: quatenus vero satisfactio Christi applicatur hoc sacrificio ad exolutionem pœnarum, quarū ipsi debitores sumus, est idem sacrificium satisfactorium: & idcirco inconsideratè quosdā propitiatorium cum satisfactorio confundere supra admonuimus. Vt igitur oblatio crucis valuit in totum peccati dominium, eiusq; omnes effectus, tam quoad culpam, quam quoad pœnam sufficientissimè: sic necessario valere debet nostrum sacrificiū, siquidē ex Christi institutione applicat secundum efficaciam illius plenissimam sufficientiā, quæ veritas tã erat olim Patribus recepta, & perspicua, vt Aug. lib. 4. de Trinit. cap. 14. scripserit, omnes qui pro se cupiunt offerri

Propitiatorium & satisfactorium est nostrum sacrificium, sed ratio vtriusq; diuersa est.

De sacrificio noui testam.

offerri sacrificium, id facere, vt à peccatis mundentur. & synodus Ephesina hoc sensu negat Christum pro se obtulisse, quia peccatum nõ habebat, cui expiando sacrificiũ accommodatur. Sed totam hanc causam accuratè definiuit conc. Tridèt. sess. 22. c. 1. vbi de venialium remissione, inquit, sacrificio virtus passionis applicatur in remissione peccatorum, quæ quotidie à nobis committuntur. quomodo autem mediatè operetur in mortaliũ remissione expressit c. 2. his verbis, hac oblatione placatus Domi-

nus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Vnde constat virtute huius sacrificij eodem sensu tribui & procurari primam gratiam, sine qua nemini contingit horum peccatorũ remissio. subiugit conciliũ can. 3. qui negat hoc sacrificium esse propitiatorium, aut pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri, anathema sit. vbi distinctè prius ponit peccata, de inde pœnas, vt pro vtrisque hanc hostiam applicandam esse intelligatur.

Hoc sacrificiũ, quæ ratione vales ad obtinendam primam gratiam.

CAPVT XXII.

An prosit infidelibus & excommunicatis.

Sed quia sunt multa genera peccatorum, & quibusdam est annexa excommunicatio, quæ fideles à participatione sacrificiorum & suffragiorum Ecclesiæ excludit, est etiam peccatum infidelitatis, quod separat hominem à membris Ecclesiæ, cui datũ est hoc sacrificiũ, necessariò videndum est, an his etiam prodesse possit hoc sacrificium. Certè Theologi scholastici omnes post Augustinum de origine animæ, affirmant non esse offerendũ, nisi pro membris Christi, capiti suo saltè fide coniunctis. eadè sententia videtur canone missæ confirmari, cum ait, offerri pro omnibus orthodoxis, atque catholicis & Apostolicæ fidei cultoribus. est etiã præceptum Ecclesiæ, ne quis in missæ sacramentum pro homine excommunicato peculiariter precetur: quod etiã fieret, nihil illi prodesset: cum sit Ecclesiæ sententia, à spiritualiũ bonorum Ecclesiæ participatione separatus: sicut infideles omnes, qui

Gabr. in can. lib. 24.

influxus alimenti & vitæ spiritualis, separati à capite Christo, capaces non exiunt. Videtur etiam his sententiis consentire diuinissima Domini oratio habita in sermone sanctæ cœnæ Ioan. 17. vbi postquã rogauit pro Petro, tanquã capite nostro, & suo vicario, sicut nos modò pro pontifice, statim summo affectu pro suis discipulis precatur, vt seruet eos Pater, vt sanctificet eos, vt vnum faciat, vt à mundo & à malo liberet: sicut nunc in canone, vt Ecclesiam regere, sanctificare, adunare velit, per sacrificium propositum petimus: addit Dñs, non pro eis rogo tantũ, sed pro iis, qui credituri sunt, per verbũ eorum, in me. vnde videtur Dñs à sua oratione omnes infideles, & non prædestinatos excepisse. extat etiã decretũ Leonis Magni ad Anatholium de nominibus Dioscori, & aliorũ hereticorum ad altare nõ recitandis. hæc autem omnia videntur efficere, hoc sacrificiũ omnibus applicari non posse.

CAPVT XXIII.

Hominum varij gradus, quibus nostrum sacrificiũ applicatur varia ratione.

Hæc dubitatio pertinet ad intelligendum, quibus personis fructus nostri sacrificij, de quibus dictum est, applicari possint: ad cuius proinde explanationem animaduertendũ est, missam non prodesse omnibus eodem modo, nec æqualiter, nec eadem ratione. Possunt autem omnes homines qua-

tuor gradibus ad hoc propositum distinguui. Quidam sunt deuoti, & Deo grati Christiani, missam vel facientes, vel procurantes, vel adstantes, vel coadiutores: de quibus in canone Ecclesiæ peculiariter dicitur, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. his autem prodest virtus sacrificij ad omnia illa bona, de quibus diximus obtinenda: quia sunt accommodatè

Caput xxlij.

168

accommodatè dispositi & preparati ad illa excipienda, & condignè merentur, vt pro eis offeratur, & vt ex oblatione fructũ percipiant: de his dicitur in Liturgiis Græcorum patrum, sancta sanctis. denique illi sunt digni hac oblatione & maximè idonei ad fructus illius percipiendos, qui sunt ad communionem mysteriorum conuenienter dispositi: licet mali Christiani propter participium sacrificij, non sic peccet, sicut propter sacramenti perceptionem. In altero gradu sunt fideles peccatores, qui licet idonei & planè digni non existat, & ideò sacrificium immediatè & directò in eos non agat, eis tamen valdè prodest, quatenus mediante pœnitentia & aliis medijs conuersionis, ostendimus hoc sacrificium esse propitiatorium pro peccatis. Vnde de pro his offerre, vt conuertantur charitate impellente, compellimur, & iubemur. & proinde admonendi sunt peccatores omnes, etiam cum in affectu peccati existunt, vel qui ex infirmitate sepe in peccata mortalia relabuntur, vt procurent pro remissione & conuersione sacrificia: & hortandi sunt pij sacerdotes, vt pro his offerant: quia sacrificium habet clamorem validissimum tanquam ipsius Christi, & plures conuertit, quàm ieiunium, oratio, elemosyna, & quiduis aliud. Itaque, vnde nobis sacerdotibus, si pro eo quod peccata populi comedere, & sacrificijs digerere deberemus, vt scriptum est Osee. 4. ad eorũ iniquitates, etiam nos ipsi animas nostras, eadem perpetrando accomodemus. In tertio gradu sunt etiam fideles peccatores, sed excommunicati, qui Ecclesiastica disciplina in penam peccati à spiritualibus bonis arcentur, & ideò per excommunicationem inhabiles & incapaces redduntur fructuum sacrificij, aliquando etiam idem fieri vetat Ecclesia pro aliquo peccato publico, & aliquando etiam si remissum sit, quod etiam obseruat in defunctis, quibus aliàs sacrificia prodesse, si per Ecclesiæ disciplinam pro eis offerre liceret, vt constat ex Cypriano lib. 1. epist. 9. vbi præcipit de sententia Cœcilij, vt ne quis pro dimitutione Gemini & Fausti sacrificium offerat. simile est apud Gregor. lib. 4. dialog. c. 55. de quoddam monacho defuncto, qui contra regulam, aliquot nummos sibi proprios, prælato nescio, detinuerat. simile de quibus monialibus apud eundè lib. 2. c. 23.

Excommunicatio, & præceptũ Ecclesiæ arcent fideles etiam de sanctos à participatione sacrificij.

quæ propter sententiam excommunicationis non latam, sed comminatam, cum adhuc viuerent, cum pro defunctis oblationes fiebant, vitz sunt semper ad illam solemnem vocem, si quis non communicat, det locum, prodire de sepulchris & foras exire: eo miraculo ostendentes, se propter publicam loquacitatem, & comminatam excommunicationem redditas fuisse ineptas ad sacrificia, licet in charitate & gratia decessisse videantur. Quo modo etiam multi excommunicati, antequam absoluantur verè contriti, & ideò ex se ad percipiendum fructum sacrificij apti, propter disciplinam tamen & præceptũ Ecclesiæ, permissum nõ est, vt pro talibus specialiter offeratur: quãuis generalis fructus sacrificij participes esse videantur, vt etiam catechumeni fideles antequam baptizentur: & ideò in missa Chrysostomi eorum memoria olim habebatur. In quarto gradu viuentium sunt infideles, qui vel nunquam fuerunt Christo capiti coniuncti, vel ab illo seipsos præciderunt, vt apostatæ & hæretici: qui omnes prorsus directò & immediatè sunt inepti, & incapaces sacrificij: vt omnes peccatores peccato mortali implicati: & præterea per disciplinam Ecclesiasticam, vt excommunicati, à sacrificij participatione separantur: cum præceptum Ecclesiasticum modum imposuerit intentionibus offerentiũ, vt non liceat nominatim pro eis sacrificare: præsertim cum neque ipsi cum sacerdotibus velint offerre, vt participes esse possent, sed renitantur maximè: & hæretici magis quàm pagani & Iudæi, ipsum sacrificium execrabili odio prosequantur. His igitur sacrificium directò & immediatè, vel ex speciali intentione offerentium prodesse non potest, tum quia sunt præcepto Ecclesiæ incapaces redditi, tum quia ipsi per contrariam dispositionem repugnant. Sed adhuc generaliter & in virtute Ecclesiæ pro illis offert mediatè, quatenus & olim & modò petit eos etiã, quos in quarto gradu collocauimus, conuerti & adunari in Ecclesia. Sic ait Chrysost. hom. 77. in Ioan. hoc sacrificio tanquam vniuersali causa procurari omne bonum generaliter omnibus hominibus in orbe terrarum. & in hom. de Adã & Eua, inquit, sacerdotes postulare, vt infidelibus donetur fides, vt ab idololatria & erroribus liberetur, vt Iudeis cordis velamen auferatur, vt hæretici resipiscant,

Infidelibus, schismaticis & excommunicatis, an aliqua ratione prodesse hoc sacrificiũ, primò ad ea, quæ ad salutem conducunt.

De sacrificio noui testam.

resipiscant, schismatici spiritum charitatis accipiant. Sic quidem olim Ecclesia pro infidelibus in missa precabatur nominatim, & peculiariter, nunc autem semel tantum in feria sexta passionis Dominicæ: semper autem indirectò & in virtute, vt cum oramus in canone Ecclesiastico pro pacificanda & adunanda Ecclesia, cum hoc fiat, conuersis ad eam infidelibus paganis, Iudæis, schismaticis, & hæreticis. similiter cum oramus, vt calix salutaris in conspectu diuinæ maiestatis pro nostra & totius mundi salute, cum odore suauitatis ascendat. In Iacobi Liturgia oratur pro extirpanda hæresi in missa Basilij & Chrysostomi, cum dicitur: Amplius Domine memento orbis terrarum, omnium miserere, malos fac bonos, errantes reuoca, dispersos congrega, coaduna. & postea, offerimus hanc rationabilem hostiam pro toto orbe terrarum. Hęc intentio Ecclesię confirmatur maximo argumento ex D. Paulo 1. Timot. 2. cum ait, obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate: hoc enim bonum & acceptum est coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Cum enim hæc omnia D. August. epist. 59. de suffragiis sacrificiibus, & de ipsa oblatione exponat, necessario efficitur, posse offerri pro omnibus hominibus, cuiuscunque conditionis existant saltem mediata & indirectò, nempe, vt illis Deus media conuersionis accommodet, vt tandem re ipsa Christo inferantur, & fructum sacrificij ad se deriuent. Id autem D. August. epist. citata ex eo efficit, quia dedit se redemptionem pro omnibus: ne humanæ cogitationis infirmitas existimaret, non esse ista faciendâ pro iis, à quibus Ecclesia persecutionem patiebatur, cum membra Christi ex talibus essent colligenda. vbi aperte significat, nõ tantum pro membris Christi, sed pro iis, ex quibus membra Christi fieri possunt, sacrificandum esse: quod in nostro sacrificio virtus passionis Christi hominibus, & pro eorũ salute applicetur, ille autem sufficientissimè pro omnibus mortuus est. D. Prosper lib. 1. de uocatione gentium c. 4. hanc legem supplicationis

ita omnium sacerdotum, & fidelium deuotione teneri asserit, vt nulla pars mundi sit, in qua huiusmodi nõ celebratur à populis Christianis, pro omnibus hominum conditionibus. Chrysostomus etiam hom. 6. in 1. ep. ad Timot. dicit hoc præceptum Apostoli seruari in obsequio quotidiano perpetuo; religionis ritu, vt norunt, inquit, fideles. & inferius, pro gentili rege sacramentorum tempore oportet offerri. itaq; omnes hi Patres, quod de oratione scripsit Paulus, id referunt ad sacrificium, vt stet illa firma sententia, pro quocunq; orare debeas, pro eodem & sacrificare tenearis. Vnde catholici scriptores recentiores vsu vtriusq; vocis, sicut adorationis promiscuum esse ex sancta scriptura valde probabiliter colligunt, vt Matth. 21. Domus mea domus orationis, & Ioã. 4. vos autem dicitis, quod Hierosolymis est locus, vbi adorari oportet: vtròbiq; orare pro sacrificare dictum est: alioquin orare & adorare vbiq; licebat, sacrificare verò non nisi in templo, & ex eo officio templum tantum domus Dei, & domus orationis dicebatur: & Apostolus ad Hebr. 5. cum ait sacerdotis esse offerre pro se, & pro populo existimatur ex presisse locum illum Leuit. 16. sacerdos orabit pro se, & pro domo sua. quicquid sit de hoc vsu, certe oratio & oblatio, vsu & effectu sunt coniunctissima, vt nemo sit omnium, pro quo orare possis, quin pro eodem offerre queas. & quia Paulus ad Hebr. sæpè admonet sacerdotibus offerendum esse, tam pro se, quàm pro aliis, docemur, vsu sacrificij latius patere, quàm sacramentorum: cum hæc, vt sacramenta sumētib; tantum prosint, illud autem omnibus pro quibus offertur, & vt ostensum est, pro omnibus hominibus generaliter offertur.

Explicauimus qua ratione etiam infidelibus profit nostrum sacrificium mediata & indirectò, ad consequendum ea, quę ad salutem pertinent, vnde videmus sacrificij potētissimo suffragio, plurimos ex infidelitate ad fidem catholicam conuersos: nunc ostendendum est illis etiam valere hoc sacrificium ad bona temporalia obtinenda: quia vetera sacrificia pro eisdem obtinēdis efficacia fuisse legimus. constat autem, nostrum sacrificium, vt supra ostendimus, illis omnibus successisse, & illis multo esse potentius ad omnia bona obtinēda, & pro omnibus

Orare & sacrificare pro eodē sæpè usurpantur.

Infidelibus hoc sacrificium secundò prodest ad obtinenda bona temporalia.

2. *Locus Apostoli 1. Timot. 2. de sacrificio missę inf. cap. 30. in principio.*

Caput xxliij.

169

omnibus rebus & necessitatibus humanis offerendum esse, ex decreto Tridentino & praxi Ecclesię ostensum est. Sic Onias sacerdos lib. 2. Machab. cap. 3. pro salute Heliodori gentilis & sacrilegi hostiam salutarem obtulit, vitamque ipsi impetrauit. erāt quoque Spartiæ gentiles & infideles, licet de genere Abraham oriundi, eorum tamen lib. 1. Machab. c. 12. Ionathas & Onias

sacerdotes affirmant se singulis diebus memoriam facere in sacrificiis & obsecrationibus sanctis in templo Domini. Sic etiam nos pro eisdem generaliter offerre possumus, & in Missę generali oblatione non excludi infideles, quamuis specialiter nominari non possint ex præcepto Ecclesię, nisi feria sexta Dominicæ Passionis, superius ostensum est.

C A P V T X X I I I.

¶ *Missã qua ratione defunctis, beatis, damnatis & prescitis proficit.*

Defunctis prodest hoc sacrificium ad satisfactionem.

DE sententia illa generali, qua supra valorem Missę comprehendimus, hoc est pro quibus rebus offerri possit, reliquæ sunt duæ partes ad confirmandum, vna de valore pro defunctis nondum plene purgatis, altera de non offerenda Missa pro damnatis. prioris partis definita in Concil. Trident. sess. 22. c. 2. Prima confirmatio sit, quia crucis oblatio valuit pro eisdem defunctis, qui purgatur, & virtute illius satisfaciunt, cum illis tantum debeat valere ad satisfactionem, qua tantum indigent, vt vitam æternam consequantur: nostrum autem sacrificium applicat secundum efficaciam crucis sufficientiam. Secunda sit, quia succedit sacrificiis omnibus Iudaicis, quorum vnum genus erat pro peccatis mortuorum, vt constat lib. 2. Machab. cap. 12. consentiente, D. Augustino lib. 1. de origine animę, cap. 11. & lib. de cura pro mortuis agenda sæpè docet, præsertim, cap. 1. & vltimo, non posse ociosum esse, quod omnes fideles appetant memoriã sui fieri post mortem, & ipsum etiam corpus deponi apud altare Dei: quodque Ecclesia generalissima consuetudine dedit locum in sacrificio defunctis. Chrysost. de clarat hoc esse profectum ab Apostolis, hom. 69. ad populum Antioch. & Damasc. ex Gregor. Nyss. sermone pro defunctis. Nec vnumquã extitit aliquis ritus liturgicus aut Apostolorum, aut Patrum, siue Syrorum, siue Græcorum, siue Latinorum, in quo non sit expressa commendatio defunctorum, in ipsis mediis sacrificiis. ex antiquioribus, Tertul. lib. de coron. militis, oblationes, inquit, pro defunctis annua die facimus. Cyprianus lib. 1. epist. 9. in penã pec-

cati iubet, ne pro dormitione Gemini & Faustini offeratur sacrificium. Athanas. q. 34. variarum qq. pro defunctis incruentam immolationem fieri demonstrat. Nyssenus offert sacrificium pro sorore Macrina in epist. ad Olympium. Ambrosius pro fratre Satyro defuncto, testatur se fraternum munus, sacerdotale sacrificium obtulisse, idem epist. 8. admonet Faustinum, vt sororem suam non lachrymis, sed oblationibus frequenter. moriens etiam mater D. Augustini petit sui memoriam frequentem haberi apud altare, cum pretium nostrum dispensatur, & pro eius voto factum est lib. 9. c. 11. 12. & 13. doctissimo sanctissimoque filio per Christum solenni etiam scripto petente ab omnibus legentibus & præsertim confratribus suis sacerdotibus, vt velint ad altare Dei meminisse vtriusq; parentis sui, Patricij, & Monicę. pro ipso etiam Augustino oblatum est sacrificium in die depositionis suę, vt refert Possidonius in vita illius, qui & ipse præfens fuit. Denique (quia omnia persequi longum esset) clamat sacerdos quotidie, inquit Chrysost. homil. 41. in 1. ad Cor. inter horrenda mysteria, pro omnibus in Christo dormientibus: & canon Latinus in secreto memoriali posteriori præcipit nos nominatim offerre pro his, qui decesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, & pro omnibus in Christo quiescentibus. ex quibus efficitur sacrificium nostrum applicandum esse defunctis: & contrariam sententiam iam olim damnatam in Aerio hæretico apud Epiph. lib. 3. hæresi. 75. esse traditioni Ecclesiasticę & scripturis aduersam. Quin etiam ipsa charitatis communio, qua cum existentibus in purgatorio defunctis colligamur,

Yy nos

De sacrificio noui testam.

nos impellit & inuitat ad illis subueniendū nostris suffragiis, vt eripiatur à pœnis, quas patiuntur. hæc enim omnia illis prodesse per modum suffragij constat: quia non ex debito iustitiæ, sed ex beneplacito diuinæ misericordiæ, licet ex opere operato, & nõ operantis sacerdotis, cum sit applicatio sacrificij crucis, cuius virtus est ex opere operato, sed de his suffragiis latius in doctrina de pœnitentia dicendum erit. Sed si hoc sacrificium offerri potest pro omnibus vinculo charitatis connexis, videbitur etiam beatis, in quibus est perfecta charitas, prodesse posse: cum tamen constet existentibus in termino viæ, nihil amplius accrescere posse, cum plenam & cumulatam retributionem acceperint. Sed respondeo, gloriæ essentiali accessione illis fieri non posse, accidentariæ tamen maximam hoc sacrificio fieri, quia inenarrabilem lætitiâ & maiorem, quàm ex aliis humanis bonis aut officiis accipiunt: cum ipsi vnâ cum corporibus suis saltem sub spe resurrectionis, cū Christo capite per oblationem sacrificij, Deo sistuntur. Sicut etiam maximus est beatorum honor, quod præsentē Dño in actione huius sacrificij nominetur. Sic Cypr. lib. 4. epist. 5. dicit, nos offerre sacrificium pro sanctis martyribus, quoties eorū dies anniuerfaria commemoratione celebramus. Tertul. lib. de coron. milit.

Beatis qua ratione proffit.

Restat vltima p. sententiæ illius generalis, quæ pro damnatis asseruit, hoc sacrificium offerendum non esse. intelligitur autē damnatis æterna morte, nec ad liberationem, nec ad refrigerium, nec ad vllum temporis, aut miseriarum leuamen, (in quibus alternationem quandam & vicissitudinem quidam ex Origine impie finxerunt) quicquam, aut sacrificium, aut quoduis aliud officium, ordinaria lege valere posse: quia nec ipsa passio Dominica, iam damnatis ad æterna & decreta à Deo supplicia prodesse potest: nostrum autem sacrificium applicat virtutem passionis, vt sæpè admonuimus. Sunt quidem damnatis destinata pœnæ mitiores, quàm ratio peccatorum iuste exigat, cum Deus puniat citra condignum: sed, quæ destinata & inflictæ sunt, nullo nostro officio mitigari possunt. Vnde hos miseros vt omni prorsus solatio destitutos, in inferno existens Dominus, spoliaturus inferos, pretermisit, vt docet D. Aug. Epist. 99. idem etiam lib. 1. de orig. animæ,

c. 9. ad Renatū, male illū affirmasse scribit, sacrificia sacerdotū offerenda esse pro defunctis paruulis non baptizatis: cū nemo, inquit, offerat corpus Christi, nisi pro eis, qui mēbra sunt Christi. & n. c. docet, Pelagianos male allegare factū Iudæ Machabæi procurantis oblationem pro defunctis peccatoribus, ad conuincendū, paruulos sine baptismo decedentes esse sacrificiorū participes, & oblationibus sacerdotū saluari posse: cū tamen ostendi non possit, Iudæ pro illis peccatoribus defunctis procurasse sacrificia, qui ante obitū non erāt circumcisi: nam si qui, inquit, circumcisi non fuerant, his sacrificia non profuerunt. Quod verò idem Aug. asserit in Enchir. c. 109. quibusdā defunctis sacrificia prodesse, vt illorum tolerabilior fiat damnatio, vt aliis sententiis propositis consentiat, sic est accipiendum, vt dānationem vocet, cōdemnationem ad pœnam purgatorij temporalē, quemadmodum latinè dicimus damnari aliquem ad carcerem, & ad metalla: licet plerumq; damnationem ad æternam mortem intelligamus. Vnde eodem loco inquit, Ecclesiam offerre pro defunctis omnibus baptizatis: pro catechumenis non offert, inquit Chrys. hom. 3. ad Philip.

Valden. vult ex sententiā D. Aug. prodesse sacrificiū, æternam damnationem

Præcitis autē sic prodest hoc sacrificiū, sicut oblatio crucis, nõ quidē ad vitam æternam, sed ad bona temporalia, & plurima spiritualia, quibus si vellent, salui esse possent, & sæpè peccata minuit, vnde minus damnantur. Dominus enim absoluta voluntate, nec precibus, nec morte, nec Missa, nec vllō alio suffragio vitam æternam dānatis petiit, cum omnis eius absoluta actio fuerit diuinæ voluntati conformis: & ideo nec orauit, nec sacrificauit pro omnibus crucifigentibus, nec pro omnibus credentibus, sed, pro prædestinatis tantum, si efficaciam salutis, tanquam finem principale suarum operationum consideres: licet voluntate signi, per quam sufficientia media ad salutem omnibus tribuit, & redemptionis merito sufficientissimo. omnes sine exceptione seruari possint. Nos autem, qui propositum beneplaciti aut iusti iudicij nõ discernimus, sicut Christus Dominus, externum eius præceptum sequi tenemur, vt indifferenter pro præcitis etiam oremus & sacrificemus.

Præcitis prodest.

3 p. 10.

C A P.

Ententia generalis de fructu & valore Missæ, hæctenus explicata & confirmata est, & qui etiam eundem fructum cōsequi possint: dictum est: qualis autem & quantus fructus, & quomodo singulis applicari debeat, deinceps explicandum & confirmandum est: de quibus, quāuis nihil sit expresse definitum à Patribus, inhærentes tamen sancte scripturæ, diuinis traditionibus, & illorum vestigiis, quid sit eisdem consentaneum, constituemus. Hæc igitur de hac re prima sententia statuatur: fructus & valor Missæ, qui omnibus quibus valet, accommodatur, finitus est, licet infinitis ex æquo prodesse possit: diuiditur autem recte in generalem, specialem, & finitum, specialem siue medium. Prima huius sententiæ pars, quæ omnibus Theologis probatur. 4. dist. 45. vno aut altero excepto, colligitur ex discrimine valoris sacrificij crucis, & Missæ. illæ enim, vt causæ vniuersalis, sunt infinitæ, secundum sufficientiam: hic vt causæ particularis & instrumenti applicantis secundum efficientiam, finitus est ad applicandum fructum determinatum: cum omnia instrumenta habeant præscriptum & definitum quendam effectum. Sed vtriusque sacrificij fructus, est ex opere operato, nempe vt oblationis Christi per sacerdotem ministrum seclusa illius deuotione: ex qua aliquid etiā fructus accrescere potest, qui dicitur ex opere operantis, vt de ministris & sacramentorum efficacia generaliter ostendimus: vbi etiam constitit, malitia ministri secundum rectam fidem, non impediri efficaciam instrumenti, quā habet per se, vt Christi passionis instrumentum, & ideo ex opere operato. Quod autem quidam asserunt, valorem Missæ infinitum esse, secundum se, sed quod applicatur alicui finitum esse, eodem recidit, quāuis diuersa sententia sit. Ratio primi est, quia vtrique id quod singulis applicatur, finitum esse asserimus. Ratio secundi, quia illi ex se infinitum asserunt, extrinsecus tamen definiti, nempe à deuotione & præparatione eius cui applicatur, vt pro modo suæ dispositionis, qui semper finitus est, vnusquisque

Missæ fructus & valor, singulis accommodatus finitus est.

I

C. in opus.

Gab. in sanon. lib. 27. c. 57. cōclus. 4. Scot. quodlib. 20. Scot. 4. d. 13. 2. 2.

fructum accipiat, vt finitum satisfactionem: sicut infinitus est effectus Christi crucifixi ad salutem nostram secundum sufficientiam, vt constat de satisfactione & merito, non tamen secundum efficientiam: ita sacrificij Missæ, dicit hæc sententia, ex sui ipsius natura est infinita sufficientiæ & indeterminate efficaciæ: & ideo vt efficacia passionis Christi singulis sacramentis determinatur, & eorū est determinatus effectus: ita huius sacrificij efficacia, finita deuotione eius, pro quo offertur, definitur & determinatur. Sed nostra sententia affirmat non esse finitā efficaciam ex deuotione huiusmodi tantū, sed primo & per se ex ipso valore sacrificij, qui non debet ponderari ex re oblata, quæ Christus est, sed ex intentione Christi instituentis. voluit enim hoc sacrificio applicari vt instrumento quoddam, virtutē suæ passionis, ratio verò instrumenti finita est respectu causæ vniuersalis, cuius instrumentū est: & ideo negari non potest finitū esse effectum per se nostrum sacrificij, & non extrinsecus definiti deuotione eius, cui applicatur, quāuis ea requiratur, vt dispositio ad excipiendū illum effectum. Deinde, Christ⁹ existit in hoc sacrificio mysticè & sacramentaliter & similiter offertur: & nõ in specie propria, nec iis conditionibus, quibus offerebatur in cruce, alioquin nõ satis esset vna illa hostia ad nostrā redemptionem sufficienter efficiendam, vt supra ostēdimus ex D. Pau. epist. ad Heb. Sed omnis gratia sacramentalis definita est à Christo: ergo sicut ex cōmunionē nõ datur omnis gratia, ad quā est sufficiens passio Christi, neq; ex baptismo totus effectus, qui ex passione deriuari posset, sed certus & definitus pro voluntate instituentis, ita sacrificiū habet ex se certum & circumscriptum effectū: aliàs enim superaret ipsum sacrificiū crucis, quod licet ex se infiniti valoris sit, non tamē omnem valorem applicauit: quod si hoc nostrum infinitū esset, cum factū sit ad applicandū, infinitum quoq; applicaret, posita sufficienti præparatione, vt sæpè constat adhiberi: quo vno semel facto, omnia alia superflua essent, quibus virtus passionis Christi applicatur.

Certus effectus sacrificij, & integer amulus recipitur.

Alterā p. sententiæ propositæ asserit, hūc Yy 2 defini-

De sacrificio noui testam.

*Hæc intelligi
sur de valore
Missæ genera-
li, ut in 3. par-
tibus sententiæ
constabit.*

definitū nostri sacrificij effectum integrū, ex æquo multis eodem sacrificio applicari & valere posse: vt definitus gradus gratiæ, & satisfactionis, quem nostrū sacrificium hīs, pro quibus offertur, dispensat & decidit de passione Christi, posita in multis sufficiēti dispositione, ab omnibus æqualiter participetur: & hanc habeant infinitatis rationem, quod non sit definitus numerus eorum, quibus certus ille & determinatus effectus applicari possit. Ratio sic concludi potest: ex institutione Christi hoc sacrificiū pro multis offertur, iuxta illud dictū in cœna à Dño, qui pro vobis & pro multis effunditur; & effectum omnē recipit subiectū accommodatē præparatum: ergo, omnes, pro quibus offertur, cōueniēter dispo-

siti, integrū illius effectum recipient: cum nullum sit impedimentū nec ex parte efficiētis, nec ex parte patientis & recipientis subiecti, & actus omnis recipiatur in subiecto præparato. Præterea, si sacrificiū nostrū pro omnibus circumstantibus offertur, quorū nota est fides & deuotio, vt in Canone dicitur, si certus ille effectus pro omnibus esset distribuendus, planē efficeretur, nō expedire multos simul eidem Missæ interesse, quia minor esset cuiusque ex Missa fructus: cum finitum, distributum pluribus, in minores partes necessariō distribuat. hoc autem nulla ratione affirmari potest: quia ex antiqua consuetudine Ecclesiæ, tunc tantum licebat sacrificare, cum multorū conuētus in Ecclesia fieret.

CAPUT XXVI.

Fructus Missæ distinctio.

Eligua est tertia pars eiusdē sententiæ, de diuisione valoris & fructus Missæ, in generalem, specialem siue specialissimū, generalis est, qui toti Ecclesiæ & illustrioribus personis in ea constitutis applicatur: specialis est, qui ex intentione sacerdotis, certis quibusdam accommodatur: specialissimus est sacerdotis proprius, vt sacramenti quidē, refectio spiritalis & vita, iuxta verbum Dñi, qui manducat me, ipse viuet propter me, pōderanda est, illa vox [ipse enim] vt sacrificij autē, quatenus pro seipso offert, ad fructus illius sibi applicandos, ceteris autem vt sacrificiū prodesse potest, quia cū sit oblatio ad nostrā salutem instituta, pro multis potest offerri: sed vt sacramentum, sumentibus tantum prodesse potest, vt cetera sacramēta, aliis non potest, nisi ipsa sumptio, vt bonū quoddā opus, ad suffragium alicuius ex intentione operatis accommodatur. Hęc distinctio recepta ab omnibus Theologis, ex scriptura & traditione Ecclesiæ orta est. nā D. Pau. 1. Timo. 2. loquēs de sacrificialibus orationibus, vt supra ex Patribus exposuimus, ita præscribit vt fiant, cum pro omnibus, tum particulariter pro certis. & ad Hebr. 13. præter communes orationes pro Ecclesia, iubet particulariter præpositorū meminisse. Ephes. 6. orate inquit, pro om-

nibus sanctis, & pro me. Act. 13. tota Ecclesia applicauit orationem specialiter pro Petro in vinculis detento, id autem est cōsentaneum charitati, quæ à communibus orationibus neminem excludens, ex iustis causis, aliquam orationem alicui accommodat, vt ex charitate tenemur alicui, magis quam aliis benefacere. Vt autē charitatis connexio efficit in Ecclesia sanctorum communionē, sic efficit ratam & firmam hanc orationis & sacrificij distributionem: cum charitati sit congruens & consentanea. sacrificium verò pro omnibus his posse offerri, pro quibus oratio, superius ostensum est. Ex contraria denique sententia, grauissimi in religione errores extiterunt. ex ea enim efficeretur, ne specialis oratio vel sacrificiū vni applicata, plus pro sit eidē quam aliis, vel quam generalis. Deinde, nequis pro seipso specialiter, vel pro altero aut sacrificium aut eleemosynam, aut ieiunium faciat, aut fieri procuret. tolleret etiam piū fidelium studium se nominatim constituēdi in memoriali Missæ, euerteret Paulinā illam regulam de habēdo in memoria præpositos nostros & reges in sacrificialibus orationibus: omnemque disciplinam religiosarum societatum, vbi semper antiquissimo more maiorū, sit applicatio officiorum omnis generis ad certas personas. Vnde Ecclesia hoc damnauit in Vuicleffo cō-

*Plus prodest
specialis pro a-
liquo oratio
vel sacrificium
quā generalis
pro omnibus.*

Caput xxvij.

171

clusionem. 19. in synodo Cantuariē, vt constat ex Vvaldenſi de sacramentalibus, cap. 105. est ergo nostra sententiā dogma fidei, post prædictam hereticā damnationem, petulanter reprehendentis religiosos, quasi contra charitatē pro lucro suo augendo, generales preces applicarent certis quibusdā hominibus. semper autem fuit erronea in fide contraria sententiā: quia citra vllam charitatis offensionem, sacrificia & orationes tam in veteri, quam in nouo testamento, separatim certis quibusdā personarū necessitatibus applicata fuerunt: quod omnino inutile esset, si nihil magis vni, aut certis applicata prodesset quā omnibus. Idem etiā confirmat praxis & vsus Ecclesiæ, ex diuina & Apostolica traditione proculdubio dimanans, cū sit in omnibus liturgiis Gregoriorum & Latinorum Patrum expressus. offert enim in omnibus sacerdos primū generaliter, pro omnibus fidelibus, & pro eorum capitibus, summo Pōtifice, antistite, rege aut Imp. deinde pro quibusdā, quorum memoriā facit: specialiter, deniq; pro seipso. ne quis autem existimet communē applicationem particulari, aut contrā, incommodare, obseruandū est, Ecclesiam in omnibus religionis officijs, & in sacrificio vnā cum ministro & per ipsum offerre, & proinde in eo dispensando pro iure suo, valoris partem sibi & toti fidelium societati applicandam vendicare, atque præcipuis eius membris. Sacerdos verò, cum sit minister, nō potest pro libito suo in priuatos quosq; conferre, sed primum ex præcepto Ecclesiæ in communes causas, & illustriores personas, ex quibus salus totius reip. pendet. Sed hac parte excepta, reliqua illi pro iure sui ministerij committitur, vt eā certis personis accommodet: sicut in orationibus partim inseruimus intentioni Ecclesiæ, quæ nos ministros constituit, precantes pro omnibus fidelibus, vel generalibus totius reip. necessitatibus: partim pro iure nostro satisfacimus nostræ intentioni, per quam huius aut illius recordamur, quatenus sumus dispensatores & ministri mysteriorum Dei. Huic autem duplici intentioni Ecclesiæ, destinatur alia atque alia portio valoris distribuendi, & ideo valor vnus ordinis non minuitur, ex eo quod pro pluribus offeratur quod est alterius ordinis: sed prior ille generalis est & communis omnium fidelium, etiam specialiter nominato-

rum circumstantium, & in tanto religionis munere ad promouendam charitatem per se instituto, existimamus ex huiusmodi valoris & fructus generalis, singulis accommodatē præparatis totam illam portionem provenire, neque minus vni quā alteri, neque particulam aliquam illius portionis, sed integram portionem: quia vt supra ostendimus, efficeretur ex contraria sententiā, quæ, quo plures sunt, eō minores singulis particulas accommodat, vt conuentus Christianorum ad audiendum sacrum non valeret ad charitatis incrementum, sed potius detraheret vnicuique aliquam partem fructus sacrificij, quæ ipsi si pauciores essent, accommodaretur: quia finitum, quo pluribus distribuitur, in minores partes diuiditur, quæ singulis applicantur. De sacerdote verò, portionem valoris suæ dispensationi commissam, certis personis applicante, diuersa ratio est, nempe quod integra illa portio non accommodetur omnibus etiam benè præparatis, sed particula quædam: & ideo quo pluribus accommodat, eō minus singulis provenire potest, quia finitam portionem dispensat, & ideo si pluribus, minorem partem singulis accommodat: & ex generali portione accommodatur cuique, quicquid sufficiens præparatio exigat. Vnde iniuste feceris, si quod vni, vel alteri, vt parentibus, vel parochianis vel benefactoribus debes, illud accommodes peculiariter aliis. id verò parochiani aut benefactores iure suo exigunt à sacerdotibus, illorum in aliquo sacrificio ministris, vt specialem illam valoris Missæ portionem suæ dispensationi commissam, sibi accommodent, non aliis. Itaque, licet vtraq; portio valoris, tū quæ generaliter omnibus, quā quæ specialiter singulis applicatur, finita sit, vt supra ostendimus, & ea ratione minor pars necessariō singulis contingat, si pluribus dispenseretur: illam tamen generalem integram præparatis accedere, specialem verò non integram sed per partes distributam certis personis accommodari, ratione diuersa generalitatis & specialitatis asserimus: quia generalis oblatio fit pro omnibus indistincte, & quia generalis est per charitatem, omnibus integra provenire potest, specialis, quia vel ex voluntate, liberalitatis aut iustitiæ ratione, certis personis accommodatur, per partes distribuenda videtur. his ad-

*Et omnes vni
tur, sed expro-
muntur ab Scot.
quodlib. 20.*

De sacrificio noui testam.

iungendæ sunt rationes superius conclusæ ad confirmationem secundæ partis nostræ sententiæ. Hic à sequentibus Caietani sententiam obiici potest, nihil iniuste fieri, quia singulis tota illa valoris portio, si præ-

parentur, contingit, vel ea quæ suæ dispositioni debetur: & ideo nihil referre pro pluribus aut paucioribus offerri: sed ex præcedentibus deduci potest responsio.

CAPVT XXVII.

¶ Confectaria ex præcedenti proximo capite.

Hinc de valore Missæ, art. 13.

His, ut ad specialia, quorum consideratio plurimum valet in doctrina morali, descendamus, quædam efficiuntur cōfectaria. Primum sit, Parochi non possunt neque debent pro pluribus, quam sibi subiectis Missam specialiter offerre: quod si obtulerint, irrita erit illorum oblatio iis diebus quibus tenentur pro illis celebrare, ut Dominicis & festis. Accipiunt enim à parochianis temporalia, ut pro ipsis offerant, & ministrent spiritualia: & ideo contra iustitiam commutatiuam esset, illis non applicare quam possunt specialem sacrificij virtutem. Præterea, sacerdos offert in persona Christi & Ecclesiæ: ergo non potest offerre nisi pro his, pro quibus offerendum esse præcepit: & si offerat, irrita erit illius oblatio. Idem dicendum est de his, qui prouiderunt ministris Ecclesiæ, collegiis, monasteriis de redditibus necessariis ad vitæ commoditates, cū pacto persoluendi quædam spiritualia pro illis, & offerendi aliquot Missas. vnde æquum non esset, ut peruersa sacerdotis oblatio, & contra illius præcepta, quicquam posset detrudere de virtute oblationis, quibus ex institutione Ecclesiæ debetur. vnde rectè quidam Theologus inquit de his, si contrariū fiat, fortè nec ei cui applicatur valet, & applicanti nocet, quia peccat, & quia est contra iustitiam, videtur esse peccatum mortale, nisi aliqua ratione probabili excusari possit. Receptum est orationes plures adicere Missæ, pro aliis specialiter commendatis, neque vniquam ab vno Episcopo reprehensum etiã in Missis, quæ pro aliquo speciali obligatione offeruntur. Non tamen excluduntur ab speciali oblatione parentes & ij, quibus iuræ naturæ tenemur subsidia spiritualia conferre, quia ius Ecclesiasticum,

Scot. quodlib. 20, ar. 2.

non tollit, sed potius conseruat iura naturalia. Alterum cōfectarium sit, sacerdos qui ex aliquo pacto, promissione aut elemosyna sibi collata, tenetur pro vno aut pluribus Missam offerre, non potest pluribus eadem Missa satisfacere: quia ut supra ostendimus, quisque petit sibi specialem illam oblationem integram, quæ intentioni sacerdotis subiecta est: neque tantum prouenit singulis, si offeratur pro pluribus, quantum prouenit si pro paucis aut vno tantum, ut explicatum est: nisi fortè, ut quibusdã videtur, mercede oblata pro oblatione vnius Missæ, sacerdos necessaria ad transigendam vitam comparare nõ possit: tunc enim singulis Missis pluribus potest satisfacere, ut habeat vnde ad sobrietatem viuere possit: quia non vendit pretium sanguinis Christi, sed operas suas & ministerium locat. Omnes autem in eo consentire debent, sacerdotè siue pro vno, siue pro multis celebret, necessaria ad vitã iure suo expetere posse pro altaris ministerio, cui seruit: & iniurius est, qui à sacerdote sacrificium petit, cui necessaria non suppeditat. Ego verò neque ratione huius indigentia, licere puto sacerdoti pro pluribus quibus singulas debet Missas, vna & eadem satisfacere: tum quia ut supra ostēdi, hoc est contra iustitiam: tum etiam quia Ecclesia ministris sibi necessaria abundanter suppeditat, & in veteribus decretis sancitum est, ut sacerdotes pauperes artificulo sibi victum quærant, non autem eadem Missa pluribus satisfaciendo: & præterea, cautum est ne ordinentur sacerdotes, nisi habeant vnde viuere decenter possint, alioquin teneantur Episcopi eis necessaria prouidere. Definita est etiam oblatio sacerdoti pro singulis Missis offerenda, quasi hæc satis sit, ut sobriè viuere possit. Tertium cōfectarium ex præcedentibus sit, varij sunt gradus & ordines eorum, quibus Missæ fru-

Cano lib. 12 de locis e. 13 ad 10.

fructu

Caput xxvij.

172

1
Ordines diuer-
si eorū, quibus
Missæ fructus
applicatur ex
opere operato
proueniens.
2

fructus explicatur. quidam sunt pro quibus offertur, cum ipsi offerentes non sint, ut existentes in purgatorio, pueri, & adulti etiam viui nescientes pro se offerri, pro quibus generali vel speciali intentione sacerdotis sacrificiū offertur. Alij sunt pro quibus offertur, & ipsi offerentes sunt, ut ipse sacerdos offerens, deinde qui sacrificanti ministrant, Diaconus, Subdiaconus, cæteri que vel ex deuotione, vel ex officio, choro ac altari inseruientes, vel ministrum suis bonis temporalibus ad hoc officium sustentantes, aut illum peculiariter pro se sacrificare curantes: parochiani etiam, quibus ex officio pastoralis inseruire tenetur, & reliqui omnes, qui ex singulari deuotione, vel ad præceptum Ecclesiæ implendum veniunt auditum sacrum, vel alias specialiter afficiuntur erga tale sacrum, etiam cū fortè per ægritudinem aut alias causas adesse non possunt. hos autem omnes esse offerentes, & pro quibus offertur Canon Ecclesiasticus significat his verbis: pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus. In tertio ordine est tota Ecclesia, vniuersusque populus Christianus, qui in communi offert per sacerdotem in singulis Missis, iuxta illud Exod. 5. Dimitte populum, id est Ecclesiam, ut sacrificet mihi in deserto, & ea est, pro qua in singulis sacrificiis semper offerimur. Sed in his, pro quibus offertur, magnum discrimen constitui debet, sunt enim, pro quibus, licet offertur nominatim, generaliter tamen, & non peculiari intentione sacerdotis, specialem illum fructum suæ dispensationi commissum applicantis, ut pro Ecclesia vniuersali, pro Pont. Max. pro Episcopo, pro Rege. Sed alij sunt, pro quibus speciali intentione offertur, cū specialis ille fructus illis ex intentione sacerdotis accommodatur. His autem omnibus non ex æquo fructus ex sacrificio prouenit. Sacerdos ut offerens coniunctus Christo suo ministerio, & pro quo offertur, potiores partes sacrificij sibi vendicat. Offerentibus & pro quibus offertur, maior accedit fructus, quam iis pro quibus offertur, & ipsi non offerunt, cæteris pro sua dignitate & præparatione: & iis qui implicantur peccato mortali, & ideo indigni sunt, quibus immediate sacrificij fructus applicetur. prodest etiam media-

te, ad penitentiam & conuersionem, ut supra ostendimus, etiam ignorantibus pro se offerri: & loquimur semper de fructu sacrificij ex opere operato. Præterea magis prodest iis, pro quibus sacerdos specialiter offert, quam pro quibus vniuersaliter tantum: & ex circumstantibus, iis magis, qui magis suo gradu & ordine sacerdotem sacrificantem attingunt. Est enim duplex fructus eorum, qui speciali intentione fructu sacrificij assequuntur, vnus ex vniuersali applicatione pro tota Ecclesia, alter ex speciali: & ideo Rex vel summus Pontif. maiorem fructum consequeretur, si pro ipsis specialiter fieret oblatio, & sacerdos si pro seipso speciali intentione offerret. An verò gradus sint constituendi in ipsamet cōmemoratione eorum, pro quibus offertur specialiter, ut prius pro offerente, deinde pro parentibus, magistris, deum pro eo, qui procurauit Missam celebrari, dubitandum non est, ut sicut illis debentur, sic ex ordine potiores & priores partes sacrificij quidam consequantur: omnibus tamen commemoratis prudentissime adhibetur illa oratio: digneris Domine oblationem istam pro his aut alijs, quibus teneor acceptare, & eo gradu, quo nosti me teneri pro eis offerre, sicut tibi placet. est etiam diuersus fructus ex sacrificio eorum, qui existunt in purgatorio: non enim tantum valet iis, qui amicorum aut Ecclesiæ misericordia tantum ipsis, dum viuerent peculiariter nõ petentibus, in memoria habentur, quantum prodest iis, qui dum viuerent, hoc officium suis bonis compararunt, vel saltem speciali intentione pro se fieri exoptarunt. Sed de fructu Missæ ex opere operantis, dubitandum non est, sanctorum auxilium siue angelorum siue hominum ad eum augendum plurimum valere, ut Ecclesia innuit in orationibus sacrificialibus, cū sepe orat, ut hostias nostras oratio sanctorum, quos eo die colimus, prosequatur, vel ut intercessionem illorum nobis proficiat oblatio: merita enim & preces illorum sacrificio adiuncta plurimam vim habent. Itaque ad hunc fructum ex opere operantis tria sunt, quæ maiorem efficiunt, & contra minorem, offerentium charitas & deuotio, sanctorum auxilium sacræ actioni coniunctum, certæ denique formulæ actionis aut precum adiunctarum, ad vti-

Ordo, specialis cōmemoratio- nis Missæ.

Scot. quodlib. 20,

Fructus Missæ ex opere operantis, et quibus causis.

De sacrificio noui testam.

litatem eorum, pro quibus sacrificatur, valde accommodata. Vt pro defunctis Missa illorum propria, ad auspicia rerum gerendarum Missa de Spiritu sancto, ad gratiarum actionem de Trinitate, pro peccatis hæc, pro beneficiis illa, pro iter agentibus ista, pro pace alia, & huiusmodi alia sanctissime ab Ecclesia instituta. Sed in his specialibus Missarum formis non tantum momenti pono, cum aliunde videtur compensari, vel ex celebri alicuius sancti memoria, vel ex Missa tempore ab Ecclesia dicata, cum forte alia, ex aliqua obligatione, dicenda esset: præsertim si orationes illius propriæ adiiciantur, si exitu Ecclesiastico adiici possint, vt in simplicibus festis orationes pro defunctis adduntur, in duplicibus festis addi non possunt. quare licet Missam certis diebus, aut in honorem alicuius sancti, procuratore alicuius vel petitione vel testamento institutam, non liceat priuata autoritate mutare: tamen si eidem diebus Ecclesia alias Missas designaret, adhibito præcepto rituali, de non dicenda alia Missa, vt diximus de festis duplicibus, non licet præceptum Ecclesiæ vniuersalis propter priuatam alicuius institutionem immutare, præsertim cum in Missa præter oblatio-

nem sacrificij sit doctrina & populi eruditio, tempori aut festo accommodata: & si quid sit peculiaris adiumenti ex hac potius, quam ex illa Missa, vt cæteris paribus Missa pro defunctis vtilior est ipsis, ratione precum adiunctarum, id tamen abunde compensatur celebri alicuius festi vel sancti memoria, vel obedientia præcepti Ecclesiæ, cum dicitur Missa de tempore ex illius præscripto, cui oportet fideles procurantes pro aliquo Missam omnino consentire. Idem affirmo si solo parochæ existente, eodem die, defunctus aliquis sepeliendus sit. Vnde si sint plures Missæ anniuersariæ, eodem die ex institutione aliorum in eadem Ecclesia celebrandæ, quæ tamen non consueuerit eodē die, nisi vnam Missam pro defunctis offerre, cum illis, vt supra ostensum est eadem Missa satisfieri non possit, non videtur Ecclesiæ consuetudo illa recepta immutanda, præcepta etiam à proprio Episcopo, præsertim si institutoribus earum Missarum nota erat huiusmodi consuetudo, sed alio die eisdem institutionibus, propriis Missis satisfaciendū est. Explicauimus omnia quæ ad valorem explicandum, & eius applicationem pertinebant: deinceps de ritibus & cæremoniis pauca quedam admonere oportet.

CAPV T XXVIII.

¶ De cæremoniis Missæ.

Rimū autem generaliter accipiendum est, religionis qua Deum colimus, quosdam esse actus internos, alios vero externos, ad quos cæremoniæ & ritus Ecclesiastici pertinent, vt iis mens nostra, quæ per sensibilia ducitur, ad spiritualia congruenter suæ naturæ, ad interiores illos excitetur, qui per se primò ad religionem pertinent, alij vero externi ratione illorum. Vnde cum ista confessio & relatio externorum ad interna non seruatur, hæc ipsa externa etiam à seipso instituta reicere solet Deus, non quia mala sint, cum sint nobis, vt dixi valde vtilia & accommodata, sed quia fiunt & redduntur à nobis inania, cum non diriguntur in

eum finem, ad quem instituta sunt. hinc est veterum sacrificiorum, incensio, oblationis, in Prophetis reprehensio, quod non componerent sacrificantes internas actiones illorum significationi accommodatæ, & quod non considerarent in eis professionem Christi venturi. hoc igitur modo cæremoniæ Missæ accipiendæ sunt, vt nos ad id, quod significant, excitare possint, & animi internos motus congruentes Christo immolato componere.

Missæ igitur à veteribus in duas principales partes distinguitur. priorem catechumenorum atque etiam ethnicorum, posteriorē fidelium propriam: quod ad illam catechumeni cum fidelibus admitteretur, ad hanc

Caput xxviij. 171

ad hanc fideles tantum. Catechumeni dicebantur, qui fidei nomen dederant, & in eadem instruebantur, nondum baptismo percepto, post quæ fidelium numero coniungebantur. Catechumenorum Missa laudē Dei & adstantium doctrinam continet. Cum enim Apostoli quotidie quidem ab initio, sed præcipuè vna Sabbathi, hoc est die Dominico, ad mysteriorum perceptionem & sacrificium noui testamenti fideles conuocarent, partim vt doctrina fidei imbuerent, partim vt fideles ad tantum sacramentū prepararent, ante omnia psalmi & laudes Deo canebantur, vt intelligerent se omnia in Dei laudem facere debere; loquentes sibi metipsis in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus suis Domino; gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri IESU CHRISTI, Deo & Patri. nam quæ hodie precedunt magis ad sacerdotis præparationem, quam ad ipsum sacrum munus pertinent. Absolutis psalmis & canticis proponebatur doctrina sacra. Primū quidem ex lege aut Prophetis, vt intelligeretur non esse noua, nec ab hominibus inuenta: postquam vero scripserant Apostoli, ex Euangeliis & Epistolis eorum aliquid desumebatur: ad quod officium lector ordinabatur. Sic de lectione sanctæ scripturæ ab Apostolis constitutum esse, autor est Clemens, lib. 2. Aposto. constit. cap. 54. & lib. 8. cap. 5. sed quoniam lectio sacra Iudæis Hebræa lingua, quæ paucis erat nota, cum vulgus post captiuitatem Babylonicam Syriacè tantum intelligeret, gentibus vero Attica lingua, qua septuaginta interpretes vsi sunt, quæ vulgo Iudæorum, & multis Orientis partibus, & Occidenti ignota erat, sequebatur lectionem sacram, vulgari lingua, concio ad plebem, quod genus doni, prophetia aut interpretatio dicebatur. Sic D. Paulus, 1. Corinth. 14. his verbis hæc omnia proponit, cum conuenitis, vnusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet, Apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet. Iustinus Apolog. 2. die solis vrbano ac rusticorum coetus fiunt, vbi Apostolorum Prophetarumque; litteræ, quoad fieri potest, præleguntur: deinde cessante lectore, præpositus verba facit adhortatoria, ad imitationem tam honestarum rerum inuitans. Dionys. cap. 3. de Eccles.

hierarc. refert Pontificem vbi adoleuerit incensum ac phani ambitum circuierit, redeuntem ad sanctum altare psalmodum melos incipere, concinentibus secum sacra carnina omnibus Ecclesiastici ordinis gradibus: deinde ministrorum officio sanctarum scripturarum lectionem recitari: post hæc extra delubrum catechumenos fieri, & cum ipsis energumenos, & eos quoque, qui in penitentia sunt. His igitur, quæ diximus, peractis, Diaconus clamare solebat, exeant catechumeni. Cum his omnibus per omnia consentit ritus nostræ Missæ in Ecclesia Græca & Romana. Laus enim Deo defertur quinque modis: peccatorum confessione, quia iustus prior est accusator sui: deinde introitu ex psalmis petito, quia psalmi, vt inquit Dionysius eodem cap. 3. comprehendunt per modum laudis, quicquid in sacra scriptura continetur: mox Kirie eleyson, nōnnes canimus, significantes diuinam Trinitatem in se reflecti, singulasque personas in singulis, omnesque in omnibus esse: atque oramus, vt in omni tribulatione agentium Deus misereatur: & beneficia, quæ Deus nobis largitur, non meritis nostris acquisita, verum illius gratia & misericordia nobis indulta esse; profite-mur. Denique exprimimus Patrum veteris testamenti petitiones, de Saluatore nobis mittendo. Deinceps propius ad Christi mysteria accedentes, hymno Angelico Gloria in excelsis Deo, incarnationem Christi grato cordis & oris concentu celebramus, quem hymnum consequitur plebis illa saluatio, Dominus vobiscum, qua significatur, Deum in carne venisse, vnde Isai. 7. nomen eius Emmanuel dicitur. Mox sequitur oratio, quæ quod omnia supra dicta in vnum colligat, & super collectum Dei populum funditur, collecta vocatur. Cæterum hanc inuocationem misericordiæ diuinæ, Gregor. I. instituit. Gloria in excelsis, Symmachus anno 50. tractū Gelasius anno 480. Symbolum Damascus, anno 380. Genus flexionem autem, quæ diebus seiuiorum orationem præcedunt, rationem reddit Basil. de Spiritu sancto, cap. 27. his verbis: quoties genufleximus, & rursus erigimur, re ipsa ostendimus, quod propter peccatum in terrā delapsi sumus, & per benignitatem eius, qui condidit nos ad cælum reuocati sumus.

Yy 5 mus,

Missæ duæ
principales partes.
Miss. 2. 20.
1. Cor. 16.

Psalmi:

1. Cor. 10.
Ephes. 6.

Lectio sacra.

Concio:

De hac Missa
dicit: Laodice-
num. c. 19. Car-
theg. 4. c. 84.
Ilerd. c. 4. Val-
ent. c. 1.

Hoc in Missis
solenibus obser-
uatur.

Clemens lib. 8.
const. Apost. c.
4. & seq.

Confessio pecca-
torum.
Introitus.

Kirie eleyson.

Gloria in excelsis.

Oratio vel col-
lecta.
Chrysostomus, 18.
2. Cor.

Genus flexionis
Niceph. lib. 9.
c. 18.
Epistola.
Euangelium.

2. 2. q. 81. ar.
1. c. 3.

Præsertim earum
generalis.
Leg. Basil. de
vita sol. c. 5.
lib. de Spiritu
sancto c. 27.
Aug. ep. 120.
c. 18. ep. 26.
lib. 12. de Tri-
nit. c. 14.

De sacrificio noui testam.

Aug. ep. 86.

Graduale Al-
leluja.

mus, de scriptura autē veteris aut noui testamenti, vt prænuntia & interprete aduentus Christi, epistola quotidie legitur, deinde Euangelium continens veteres omnes promissiones, & regnum cælorum. Inter Euangelium verò & Epistolam, interponuntur quædam cantica spiritualia, partim lugubria, vt pœnitentiam agendam esse significetur, partim lætiora, sicut Alleluja & quæ sequuntur carmina, vt ostendatur beatos esse, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: interim etiam auditorum animi varietate reficiuntur, & ad maiorem pietatem excitantur: post Euangelium diebus quibusdam festis, canitur aut recitatur fidei Symbolum, velut summa quædam Euangelij, & nota religionis Christianæ. Hactenus de ea parte Missæ, ad quæ catechumeni admittebantur: ad alia vero, quæ sequuntur ad oblationem & sacrificium pertinentia, iis dimissis, soli fideles permanebant, vt auctores sunt Dionys. cap. 3. de Ecclesiast. hierarch. Cyrillus lib. 12. cap. 50. August. tractat. 11. in Ioannem idem significat, & liturgia Chrysofomi exprefit. Quare mirandum non est Sacramentarios oblationem & sacrificium detestari, cum virtutem eius & latetem Christum, & substantialiter existentem omnino ferre non possint.

Catechumenis dimissis, sequuntur illa, quæ verissimè & propriè sunt atque dicuntur Christianorum mysteria, quia & traditione constant, vt inquit Basil. cap. citato, & solis fidelibus nota sunt, de sacrificio scilicet Christi & reali existentia ad nostram salutem efficiendam & promouendam. Vnde statim soli fideles permanentes mutuo osculo se salutabant, ad charitatis mutua significationem, & vt explorarent, an quisquam non initiatus remansisset. Postquam autem omnes à principio natiuitatis baptizantur, nec est hæc catechumenorum distinctio, cessauit & illa antiqua dimissio, & ostiariorum diligentia in claudendis foribus templi, nequis alienus & non initiatus admitteretur, atque illud prius osculum fidelium inter se, quod statim ab initio adhiberi solitum erat. Missa igitur fidelium propria ex autoritate D. Pauli, 1. Timoth. 2. expositore D. Augustino episto. 59. & aliis quos in explicatione eiusdem loci supra citauimus, quatuor partibus constat, obsecratione, ora-

Osculum san-
ctum.

Missæ fidelium
quatuor partes

tionem, postulationem, gratiarum actionem. Obsecratio deis à necessitate proficiscitur, vt deprecetur malorum auersionem, & ob eum finem vouet plerique aliquid. Oratio prosequitur profert & prestat vota sua, siue illa in mente solum, siue præterea in externa oblatione consistant. Postulatio enteuxis familiarius agit cum Deo, vt illa impetret, pro quibus impetrandis vota fecit. Gratiarum actio Eucharistia omnia diuinæ bonitati accepta refert, & memoriam accepti beneficii proficitur. Hæc omnia extra Missam quidem inueniuntur, sed in Missa excellenti quodam & insigni modo.

Ad obsecrationem pertinere potest tota catechumenorum Missa, sed ab eo quod in obsecratione potissimum est, incipit fidelium Missa, hoc autem est votum de propriis bonis. Solent enim, qui angustiis premuntur, non solum diuinam implorare misericordiam, sed etiam de suis vouere aliquid, vt impetrent quod exoptant. sic Iacob, Genes. cap. 18. Ionas cap. 1. & 2. Votum autem fidelium est in oblatione primitiarum de fructibus terræ, pane scilicet & vino, vt obseruauit Irenæus, lib. 4. cap. 32. olim quidem fideles manibus suis offerebant Deo panem & vinum ad sacrificium ante altare, vnde offeritorium dictum est, choro interim laudes Deo concinente. illustria exempla sunt Theodosij Imperato. celebrante Ambrosio & Valentis, celebrante Basilio, Theodor. lib. 4. histor. eccles. cap. 17. & lib. 5. cap. 17. Panem & vinum oblatum à populo Diaconus sacerdoti, is Deo publicè dedicabat. Deinceps sequuntur benedictiones, & oblationis sacrificialis præparationes, & orationes, quæ ad secundam partem Missæ fidelium ad orationem vsque Dominicam porriguntur, quæ pars variis ritibus & cæremoniis constat, nempe secreta prece, præfatione, hymno trifagio, consecratione, & tandem oratione Dominica. Secreta oratio, secretæ orationis Domini in cruce commemoratio quædam est, vt colligi etiam potest ex Iustino Apolog. 2. sed vt Christus in cruce post interualla loquebatur, modò ad Deum clamans: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, & in manus tuas Domine commendo spiritum meum: modò eos, qui aderant alloquens, vt, hodie mecum

1. Obsecratio,
Chrysof. hom.
18. 2. Cor. De.
Aug. ep. 59.

Offeritorium.

2. Oratio.

Secreta oratio.

eris

Caput xxviij.

Ioan. 19.

Præfatio.

Sanctus, Sanctus, Sanctus.

Secreta commemo-
ratio.

eris in paradiso, & mulier ecce filius tuus: sic etiam sacerdos nunc ad Deum exclamatur dicens, Pater noster qui es in cælis, nunc verò adstantes alloquitur dicens, Dominus vobiscum, Sursum corda, & Gratias agamus Domino Deo nostro. Cuius præfationis usum antiquissimum Cyprianus docet in lib. de cœna Domini, & in expositione orationis Dominicæ. Iustinus Apol. 2. Chrysof. homil. de encœn. & Euchar. tom. 3. August. epist. 57. ad Dardanum, de spir. & lit. c. 11. lib. 2. de bono perseuer. c. 13. Hymnum vero trifagium etiam populus canit, exprimens angelorum voces Isai. 6. & discipulorum, qui in occursum Christo venientes clamabant Matt. 21. Benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in excelsis. Hunc hymnum instituit Syxtus I. anno post Christum plus minus quingentesimo, cuius apud veteres frequentissima est mentio occasione hæreticorum, qui autore Petro Fullone Episcopo Antiocheno, huic hymno illam clausulam adiecerunt, qui crucifixus est pro nobis. Totum autem Canonem, qui deinceps sequitur, legimus in cateches. Cyrilli hierosoly. & in Ambros. lib. 4. de sacramen. cap. 5. fere ad verbum, quæcumque illa præcatio fuerit, quam composuit Scholasticus quidam Græcus, cuius meminit Gregorius, episto. lib. 7. epist. 63.

Nomina deinceps, quæ in secreta commemoratione recitantur, triplicis generis sunt, alia sunt viuentium, vt pastorum Ecclesiæ, regum, amicorum, quæ commendatur Deo, vt tranquillam vitam agamus in omni castitate & pietate, vtque ad salutem vnâ cum grege sibi commisso perueniant. De hac præcatione pro viuus, & aliis rebus necessariis, Tertul. in Apol. cap. 29. & lib. ad Scapulam. Orig. hom. 13. in Luit. Ignatius, epist. ad Smyrnenf. Cyprian. sermo. 5. de lap. Euseb. lib. 1. demonst. cap. 6. Chrysof. homil. 77. in Ioann. & homil. 18. in Act. August. ep. 107. ad Vitalem. de Martyrum verò commemoratione, Dionys. c. 3. Eccles. hierar. Tertul. de coron. mil. Cyprian. lib. 3. epist. 6. Chrysof. homil. 5. 1. ad Timoth. August. lib. 22. de Ciuitat. cap. 10. & lib. 2. contra Faust. cap. 21. de commemoratione defunctorum, supra cap. 24. Alia sunt nomina Deiparæ, Apostolorum & Martyrum, vt eorum exempla imitemur, gloriam prædicemus, suffragia consequamur.

mur. Alia sunt denique nomina fidelium iam cum Christo dormientium, quibus refrigerij, lucis & pacis locum indulgeri petimus, oblationem pro defunctis facientes, vt fuisse semper in more & vsu Ecclesiæ catholicæ ostendimus: Caput autem omnium est ipsa consecratio, quæ veterem legem finitam, & sacrificium proprium nouæ constituit: ad quem finem consecrationis, referri debet quicquid honoris erga panem & vinum exhibuimus: quod huiusmodi creaturæ, diuinæ operationis potentia, in illam hostiam trāsituræ erant. Tandem hæc Missæ fidelium secunda pars oratione Dominica concluditur, nec vnumquam aliàs publicè in Ecclesia hæc oratio recitatur, quasi ea sit huius sacrificij propria, testante Gregorio Magno, lib. 7. indictio. 2. episto. 63. moris fuisse Apostolorum, vt ad ipsam solum, oblationis hostiam consecrarent. Cæterum de ipsa consecratione, sacrificio & oblatione Christi & non alterius victimæ præduximus sacræ scripturæ & Patrum testimonia supra à cap. 9. ad 12.

Tertia Missæ fidelium pars postulatio dicitur vel interpellatio, quæ ab oratione Dominica ad pacem Domini perducitur: cui rectè adiungitur hymnus illè, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, cum illa clausula, dona nobis pacem: quia pax nostra consistit in remissione peccatorum, & interioris hominis innouatione, quam hostia oblata efficit. hoc loco interponitur osculum pacis, quo admonemur mutua charitatis inter nos, & erga Deum, vt eleganter explicant, Innocentius I. episto. ad decem. Eugubinum cap. 1. Tertullia, lib. de orat. cap. 14. Cyrill. lib. 12. in Ioann. cap. 54. August. sermo. 166. de temp. & Chrysof. lib. 1. de comp. cordis. 2. Cor. hom. 30. explicans exhortationem Apostoli ad omnes fideles, vt salutent se in osculo sancto: quod inde videtur dictum, quod ore nostro corpus Dominicum contingimus. Fit etiã sæpe in Missa crucis signum, de quo Chrysof. hom. 55. in Matth. & in demonstratione quod Christus est Deus. August. serm. 181. de temp. fit præterea mysteriorum ostensio & eleuatio in antiquis Patribus sæpe repetita, vt constat ex Basil. de Spir. sancto c. 27. Dionys. c. 3. de Eccles. hier. Chryf. ho. 3. de inc. pr. Dei natura. Deniq; fit mysteriorum adoratio, testibus August. & Ambros.

Oratio Domi-
nica.

3. Postulatio.

Agnus Dei.

De sacrificio noui testam.

Ambros. in Psalm. 98. Nazianz. in epitaph. Gorgonizæ fororis. Chrysof. hom. 61. ad pop. Antioch. Postremo sequitur gratiarum actio, in rebus & verbis posita: in rebus quidem, quatenus qui digne sumunt Christi corpus, cum ipso uniantur, & ita illi gratiam maximam referunt, quia se totos illi red-

dunt, & deinceps Deo & non sibi uiuunt: verbis autem, dum omni mysterio completo, populus à sacerdote dimissus respondet, Deo gratias. Chrysof. hom. 18. 2. Corint. Aug. ep. 59. benedictionis autem in fine Missæ, mentio est in Concil. Agathen. can. 47. Aurelian. 2. Can. 28.

Aug. ep. 120.

C A P V T XXIX.

¶ De adoratione, & circumgestatione Eucharistiæ.

Ed quia in catholica Ecclesia Eucharistiæ sacramentum solenniter in processionibus circumgestari solet, & adorari, & id etiã aduersarij reprehendunt, de eo cultu paucis dicendum est. quod si suo loco accuratè ostensum est Christum adorari debere latrã, & recta fides Christum in hoc sacramento verè & substantialiter presentè constituit, aut huic sacramento idem cultus exhibendus non sit, planè intelligi nõ potest: obiectio enim aduersariorum, utcumq; scilicet, sit absens vel præfens nõ in hunc finem est præfens, ut colatur aut circumferatur, sed ut comedatur, puerilis est. Christus siquidem non est incarnatus in eum finem ut adoraretur; Pater tamen introducens eum in orbem, dixit; expositore Paulo, Heb. 1. adorent eum omnes angeli eius: & adorauerunt Pastores, mater, Magi, Apostoli, impositum super asinum exceperunt in triumphum, acclamationibus populi in urbem deduxerunt, sanctissimi viri eius nomine, vestibus, virtute ad multa miracula vsi sunt: quæ tamen omnia non sunt primarius finis incarnationis Christi. Hæc autem officia debentur illius personæ, & præsentis, quibuscumque ex causis introducatur in orbem terræ. sic olim arca effecta est ad cultum Dei in certo loco templi, sed postea sacerdotes vsi sunt ea ad multa miracula, videntes in ea maiestatem Dei multa operari mirabilia: ut ea circumgestata Iordanem exiccavit Ios. 3. muros Iericho euertit Iosue, 6. temporibus Heli multa alia mirabilia legimus per arcam effecta à Domino. eam Dauid sanctissima pompa, etiam irridente Michol, in Hierusalem transtulit. si igitur in umbra hæc rectè gesta sunt, cur non in veritate maiora fieri, erit religioni consentaneum: quid est quod audeat Michol & procax hæresis,

obiicere, quod adoremus & circumgestemus caput religionis, mysteriorum sanctissimum, sanctum sanctorum, Dominum & Deum nostrum? qui vbicumque per visibiles species sacramenti aut existit aut circumfertur, aut adoratur, aut manducatur, omnes tanta gratia dignos, cælesti benedictione sanctificat.

Quod si hoc sacrificium, non ad institutionem, quamuis maxima & plurima inde colligatur, sed ad alios vsus & effectus supra explicatos, institutum est, ex ipso opere & non ex sermone, in quo celebratur, eius utilitas expendi debet. Præsertim cum ex concione possit esse nota fidelibus sacramenti doctrina: & ipsa actionis sacrificialis representatio, cui intèros fideles esse oportet, magis excitare potest fideles ad attentationem & deuotionem, quã lingua vulgaris, quæ plerumq; nequit aptè exprimere vim & proprietatem mysteriorum, quæ Latina aut Græca lingua continentur. Vnde semper his vsa est Ecclesia, etiam si populo ignotis, adiuncta concione vulgari, ad omnium fidelium instructionem & doctrinam, atq; ita mysteriorum doctrina, ignotis populo linguis continetur, & populus accommodatè instruitur. Concludamus diuinissimi sacramenti doctrinam, congruenti, & accommodata oratione. Optime igitur & maxime Christe, conserua in nobis hunc maximum, & tuæ liberalitate dignum cultum: ut eius participatione & vsu, in tuam viuificam carnem & corpus inserti, in te viuamus, tuã virtute muniti altaria contra te erecta demoliamur, per te ad immortalem vitam resurgamus, & tuæ gloriæ participes læta & magnifica voce sine fine dicamus, benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro, qui fecit nobiscum misericordiam suam, Amen.

De lingua celebrationis huius mysterii.

C A P.

Canonis Missæ explicatio.

175

C A P V T XXX.

Explicationis principia.

Vm Eucharistiam conficere, nullus sacerdos legitime possit nisi in Missa, & eius præcipua & propria pars sit, quæ canonis nomen Ecclesiastica consuetudine obtinuit, visum est nobis oportere fore, subiungere hoc loco eiusdem canonis constantem & firmam explicationem. Ad eam verò accipiendum est primò, Missam siue latine accipiatur, quasi missio, ut supra dictum est, siue Heb. quasi sacrificium, à Christo Dño fuisse institutam in vltima cœna quoad substantiam, id est ratione sacrificij & sacramenti: quid sit autè de ratione vtriusq; supra explicatum est. Sed hic nõ erit alienum repetere quæ sunt de ratione virtutis religionis, & quomodo actus illius elicetus sit sacrificium proprie, plurimi verò actus sint ab ea imperati, ex 2. 2. q. 81. & proximè sequentibus qq. Deinde accipere oportet, omnia quæ in missa adhibentur siue doctrinæ, siue ritus vel generaliter vel specialiter accipi posse, primo modo à Christo Dño sunt instituta illa omnia, & ad nos traditione Apost. perueniunt, ut constat ex 1. Tim. 2. Diony. c. 2. Eccl. hier. Iustino, apol. 2. quibus locis partium Missæ distinctio proponitur ea, quæ nunc retinet catholica Ecclesia, & supra est à nobis explicata. quæ autè pars Missæ vno aut altero die hanc partem aut illam doctrinæ continere debeat, à summis Pontif. & Cœcilij, institutum est, ut constat ex liturgicis Pamelij, & breuiter adnotauit Turr. lib. 8. constit. Apost. cap. 5. & 12. Sed distingua mus hæc apertius, ut diuinam esse Missæ institutionem omnino constet. Dico igitur Christum Dñm per insulsum Apostolis Spiritum sanctum, licet non per ipsum immediatè partes sacrificij incruentum, quæ Missam Patres appellauerunt, distinctè & vniuersaliter: deinde specialiter & distinctè has partes, Apostolorum successores distribuisse, & eisdem congruentè distributionem adhuc retinere Ecclesiã catholicam. de Apostolorum institutione per Spiritum sanctum, cum ea sit sacris literis comprehensa, & Patrum consensione de Missa explicata, omnino dubitari nõ potest: quia sacras literas dictauit Spiritus sanctus: & Patrum consensio testis est diuinæ & Apostolicæ traditionis, præsertim in sac. scrip. explicatione De partibus ergo Missæ sic scribit D. Pau-

lus Philip. 4. nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum, & 1. Timo. 2. obsecro igitur primò. omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c. in his autè distinguit Apostolus quatuor partes, & eas in Missa intelligi oportere docet veteres Patres. in liturgiis enim Latinis & Græcis, omnes huiusmodi partes distinctas legimus, & preces fundimus pro his omnibus, quos nominatim Apostolus recenset, ut auctores etiã sunt Tert. in apol. cap. 34. Athenagoras in fine orationis pro Christianis, Cyril. hier. catech. mystag. 5. sed poterimus Patrum expositiones. Chry. hom. 6. 1. ad Timot. illa omnia sacerdoti & sacrificio sic tribuit, quasi communis quidam totius orbis pater, sacerdos est, dignum igitur est, ut omnium curam agat, omnibusq; provideat, sicut & Deus, cuius ministerio seruit, & fungitur vice. iccirco ait, obsecro igitur primò omnium fieri obsecrationes & orationes: & paulo post, quid autè est quod ait, primò omnium? in obsequio scilicet quotidiana, perpetuoq; diuinæ religionis ritu: & infra, pro regibus & pro principibus sacerdotè offerre preces hortatur. consentit Theop. adhuc apertius in cõment. eiusdem loci, easdè partes tribuens sacerdoti tempore mysteriorum, id est quado Eucharistiã conficit, & sacrificat: similiter Oecumen. D. etiã Ambros. in cõment. eam dè sententiã vocat regulam Ecclesiasticam traditam à magistro gentium, quæ sacerdotes nostri videntur. & ordinem orationum de instit. virg. c. 2. & lib. 4. de sacrament. c. 4. de partibus Missæ inquit, per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris: vbi venit ut conficiatur venerabile sacramentum, iã nõ suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Apertè D. Aug. ep. 59. ad Paulin. q. 5. de eadè sententiã D. Pauli ad Timot. eligo, inquit, in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel penè omnis frequentat Ecclesia, ut precationes, siue ut nos legimus, obsecrationes, accipiamus dictas, quas facimus in celebratione sacramentorum, antequam illud quod est in mensa Dñi, incipiat benedicatur orationes cum benedicatur & sanctificatur

Missæ partes est D. Paulo & Apostolica Traditione.

tur

tur, & ad distribuendū communitur: quā totam petitionem ferē omnis Ecclesia Dominica oratione cōcludit. & infra interpellationes autē, siue ut vestri codices habēt, postulationes, sunt, cū populus benedicatur. tūc enim antistites velut aduocati, susceptos suos per manus impositionē miserē cordissime offerunt potestati, quibus peractis & participato tanto sacramento, gratiarū actio cuncta cōcludit, quā etiam in his verbis vltimā cōmmedauit Apostolus. Eadem ferē transferunt Haymo & Anselmus in sua Commentaria, & de Missa interpretantur. ille quidem scribens, beatus Apostolus dirigēs hęc verba. Simeonē iā illo tradidit omnibus Episcopis & presbyteris omniq; Ecclesie formā, quomodo deberent Missarū solennia celebrare, & pro omnibus hominibus orare, quā formā vel exemplum omnis Ecclesia modo retinet. hic autē repetens verba D. Augustini, ordo, inquit, Missę in his verbis ostenditur. Vnde Calēstinus in epist. 1. obsecrationū, ait, sacerdotalium sacramēta respiciamus, quę ab Apostolis tradita in toto mundo atque in omni Ecclesia catholica vniformiter celebrantur, vt legem credēdi lex statuat supplicandi. Idem etiam Pontifex plurima statuit in eisdē partibus Missę, vt obseruarunt Alcuinus, Hrabanus & alij scriptores de diuin. offi. Forma etiā harū orationū pro omnibus hominibus propofita est à Clemēte Papa lib. 8. constit. Apost. c. 10. & adhuc per similes orationes extant in Missis D. Iacobini Ecclesia Hieros. beati Petri in Romana & Occidentali, S. Marci in Alexandrina, SS. Basilij & Chryso. in Orientali, vt scribit Turr. lib. 8. earundem constit. c. 7. n. 4. hęc satis sint ad ostendēdum ex diuina & Apo-

stolica Traditionē distinctionē partiū Missę factam esse. quare impiū est quod Protestantē affirmant. Missam esse humanū inuentum, & nihil diuinum habere præter verba consecrationis. ostendimus enim ab Apostolis, dictante Spiritu sancto, & diuinarū scripturarum partes in ea proponi, & ipsam rationem orandi & sacrificiū institutū esse, vt ex Apostolo, consentientibus Patribus, aperte deduximus. quę verō partes, qui ritus & cæremoniæ, & a quibus Pontificibus aut instituta, aut innouata sunt, facile colligitur ex eisdem scriptoribus diuinorum officiorum: & in liturgiis Pamelij per ætates & tempora, partite & distincte descripta: & obseruata sunt. quare vera est & catholica sentētia Cōcilij Tridēni, sess. 22. c. 4. vbi inquit de Canone Missę, is constat, cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quorū Pontificū institutōibus. vt autē partes diuine scripturę ex vet. & no. test. Missis accomodate sunt, diuinis mysteriis, quę celebrantur congruenter. sic etiam huiusmodi institutiones Pontificum, quę Canone Missę continentur, sacrificiū noui testamenti, non solum ritibus & cæremoniis, sed etiam verbis, ad eō congruentes sunt, vt nihil in eis sit, quod non maximē sanctitatem ac pietatem quandam redoleat, mētēque offerentium in Deum erigat. de partibus Missę ex scriptura, conferenti singulas cum mysteriis, quę celebrantur ab Ecclesia catholica, erit manifestissimū: de his vero, quę eodem canone compræhensa sunt, ex ipsa deinceps explicacione constabit. in ea enim & de cæremoniis, & de verbis atque actionibus sacerdotis sacrificantis, singulatim differemus.

Canon Missę.

Te igitur clementissime Pater per IESVM Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus, ac petimus, vti accepta habeas, & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata.

Explicatio.

Anō Missę dicitur regula & forma actionis sacrificialis in nouo testamēto. eius tres præcipue partes sunt: vna de oblatione munerū, quibus sanctificatiū sacrificiū perficitur, & commemoratione eorum viuentium, pro

quibus offertur, & sanctorum glorię communicatione, vt eorum precibus & meritis fiat nobis hostia salutaris. Altera pars continet consecrationem, in qua ostendimus, cap. 11. essentiam sacrificij positā esse. tertia denique cōtinet preces de cōsequēdo fructu sacrificij perfecti, defūctorū

comme-

Huius orationis connectio cū oratione secreta.

Oratio cur ad Patrem.

commemorationem, sumptionem deniq; eiusdem sacrificij vt sacramenti. Cum igitur sacerdos in oratione secreta, congruenter mysterio, quod in Missa recolitur specialiter, preces ad Deū emiserit, vt fructū futuri sacrificij fidelis populus consequatur, & eundē populum ad diuinorum contemplationē, abiecta aliorum consideratione, præfatione fuerit exhortatus, propius ad sacrificiū accedēs, & quasi connectens cū præcedente oratione secreta, consequentē oblationē, inquit, [Te igitur.] oratio verò dirigitur ad Patrē inuocata illius clementia & misericordia: quia vt misit filiū, nō ex iustitię nostrę debito, sed ex misericordia & liberalitate: sic etiā ad eandem clementiam nobis confugiendū est, vt sacrificij, quo redempti sumus, fructus nobis applicetur. sic scriptū est, 1. Ioan. 4. in hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniā filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc est charitas, nō quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniā ipse prior dilexit nos, & misit filiū suum propitiacionē pro peccatis nostris. Tit. 3. cū autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitię, quę fecimus nos, sed secundū suā misericordiam saluos nos fecit. obtulit verò seipsum in cruce pro nobis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidē carne, viuificatos autem spiritu, 1. Pet. 3. idem igitur nunc petimus in nobis perfici per eiusdē hostiæ oblationē. ad eam ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiā inueniamus in auxilio opportuno Hebr. 4. Sed cum ad Patrē orationem dirigimus, non excludimus Filium aut Spiritū sanctū: cum ad Deum tribus personis distinctum, vt vnum, bonorum omnium quę petimus, principiū, omnis oratio dirigenda sit. verū hanc rationem principij in Patris persona ideo intelligimus, quod Pater sit principiū sine principio, Filius autem & Spiritus sanctus ab hoc principio procedant: & iccirco licet tres personę sint vnū principiū eorum omnium, quę in creaturis fiunt, ratio tamen principij Patri tribuitur, vt sapientiæ Filio, amoris Spiritui sancto, quia eorū proprietatibus personalibus attributa sunt & accomodata. Præterea, cū nō liceat petere quicquam à Deo nisi per Filium Christum, rectē oratio & congruenter ad patrē dirigitur, à quo Filius procedit, & omnia quę ha-

bet, per generationē accipit, vt grata sit & accepta oratio. quod si Patri per Filium accepta fuerit, non dubium est gratā esse & Filio & Spiritui sancto, à quibus vt sunt vnus Deus, & vnum principiū omnium, quę in rebus fiunt, consequemur quęcūq; petimus. Sed quia Filius, Deus & homo est, & quatenus homo mediator Dei & hominū. 1. Timoth. 2. & mediatoris propriū munus est, nos ad Deū deducere, vt ei coniungamur, quod ostensum est, 3. p. q. 26. ar. 1. ideo Ecclesia ab Spiritu sancto edocta, semper per Christū petit, & omnis orationis illa clausula esse debet, per Christū Dominum nostrū. Sic D. Paulus, Rom. 5. de Christo, per quē accessum habemus per fidē in gratiā istam, in qua stamus, & gloriamur in spē gloriæ Filiorum Dei. Ephe. 2. nunc autem in Christo IESU, vos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraquē vnū: & concludit de gentibus & Iudæis, per ipsum accessum habemus ambo in vno spiritu ad Patrē. Rectē igitur supplices, hoc est humiles spiritu, & nullā in nobis, sed in Deo fiduciam collocantes, quod ad humilitatē pertinet, per Christū mediatorem rogamus ac petimus. Christi autem mediatoris duo sunt munera, vt nos Deo cōiungat, orare & sacrificare: & quia sacerdotes noui testam. sunt ministri eiusdem mediatoris, & ea ratione quodā modo mediatores, ideo & Christus his orantibus & sacrificantibus, orat, & sacrificat seipsum, & quod de nobis dicitur, plerūque Christus sibi tribuit, vt sumus mēbra eius. Vnde & sacerdotiū Christi æternum erit in Ecclesia, non solum ratione effectus & redemptionis æternæ, sed etiā ratione sacrificij, quod semper offeret in Ecclesia per ministros sacerdotes. Vnde & malitia ministri, missę fructū proprium, ex institutione Christi, impedire nō potest. & ipse minister in persona Christi, & verbis cōsecrando sacrificat. obseruandum tamen est, ea quę significant nostram infirmitatē, miseriam, peccata, sic ministrorū esse propria, vt Christo in se & reipsa nullo modo tribuatur, sed nostra sint & ministrorū: quę tamē spiritu & auxilio Christi adiuti & excitati, à nobis amoueri petimus: & ideo Christus dicitur petere, quia facit nos petere propter nostram salutem, & ad gloriam ipsius. Ex his distinctionibus intelligi potest catholicę sententię Simeonis Archiepif

3. p. q. 26. ar. 1. ad 1. Christus mediator, quia ratione in Missa.

copi

Explicatio

copi Theſſa. c. 44. de myſteris Eccleſiæ, ci tante Franc. Turr. inquit enim in Annotat. Clementis, lib. 8. conſtit. Apoſto. cap. 12. num. 5. de meditat. one Chriſti in Miſſa. Mediator, inquit, factus eſt Dei & hominũ, nõ ſermone & precibus [tantũ] ſed ſeip ſo, quia enim idẽ erat Deus & homo, Deũ cum hominibus copulauit, ſe communem terminum ambabus naturis immittens. exiſtimare autem Chriſtũ per preces, quæ in Miſſa fiunt, ſemper mediatorem agere, [nempẽ ſecundũ ſufficiẽtiã,] plenũ eſt blaſphemia & abſurditate: & ſi enim ipſe eſt, qui ſacrificiũ Miſſæ operatur, nõ tamẽ omnia, quæ illic fiunt & dicuntur, ipſi ſunt at tribuẽda: opus enim Miſſæ & finis, ſancti ficari, inquam, munera, & ſanctificare fide les, ipſe ſolus eſt, qui hæc facit (vt principa lis ſcilicet autor & cauſa) orationes verò & obſecrationes ac ſupplicationes quæ in his fiunt, ſacerdotis ſunt, illa Domini, hæc miniſtri. miniſter orat, Dominus conſum mat orationes, Saluator dat, ſacerdos gra tias agit pro datis. Offert quidem ſacer dos ſed Dominus ſuſcipit munera. offert quidem & Dominus, ſed ſeipſum patri of fert poſtquam fiunt ipſe, id eſt poſtquã mutata ſunt in corpus & ſanguinẽ eius. quia enim ſeipſum offert, idcirco dicitur eſſe idem offerens, & oblatus, & ſuſcipiẽs: offerens quidẽ & ſuſcipiens vt Deus, obla tus vero vt homo. munera verò cum ad huc ſunt panis & vinum offert quidem ſacerdos, ſuſcipit verò Dominus. Sed quo modo ſuſcipit munera, qui ea facit? nempẽ ſanctificando illa, & in corpus ſuum mutã do. hoc enim ſignificat ſuſcipere, facere ſua, ſecũdũ ea, quæ antea dicta ſũt. hæc ille. Ex his planẽ effectum eſt, ſupplicem ſacer dotem hac prima Canonis oratione orare Patrem per Chriſtum Dominum, & petere quæ ſequuntur. Quare impia eſt & im pudens ſententia Proteſtantium, ſacerdotẽ petere propter panem nondum ſanctifica tum, vt Deus ſuæ Eccleſiæ propitiuſ velit eſſe. quod erit apertius ex his, quæ ſtatim ſic petit: Vti accepta habeas, & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc ſanctã ſacrifi cia illibata. Dona Dei & munera vocat, quæ ex liberalitate Dei à nobis poſſeſſa, iterum Deo offerimus: vt reipſa oſtẽdãmus & pro fiteamur, Deũ autorẽ illorum eſſe, & ideo in honorem Dei, iterum coram illo ſiſti & proponi, quæ eſt omnium ſacrificiorum cõ

munis ratio, ſicut ſcriptũ eſt. 1. Paralip. 29. *D. Th. 1. 2. q. 102. art. 3.* tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi: & quia prius offeruntur & donantur à populo, vt ſint materia ſacrificij, ſupra cap. 29. hæc eſt ratio doni & muneris. hoc autem dicitur nunc ſacrificiũ per anticipationem, quòd ſit materia futuri ſacrificij per conſecrationem. nũc enim panis & vinum, quæ donum & munus vo cantur, ſacrificia eſſe nõ poſſunt: quia ſolus Chriſtus in nouo teſtam. ſub ſpecie panis & vini ſacrificari poteſt, & ideo illibata, id eſt immaculata & pura dicuntur ſacrificia, quatenus ſub duplici ſpecie ſacrificandus eſt Chriſtus. itaque licet vnicum ſit ſacrificium, & vnica victima, ex duplici tamen ſpecie, & representatione, ſacrificia dicuntur. ſic oſtenſum eſt ſupra cap. 11. in conſecratione conſultere rationem noſtri ſacrificij, & cap. 14. ex duplici ſpecie, ſacrificia vocari, cum tantum ſit vnum ſacrificium. Cui etiam ratio doni & muneris ideo conuenit, quia Chriſtum immolandum pro nobis Deus donauit, & noſtrum immolatione crucis effectum, iterũ Deo offerimus, vt per ſe patri acceptũ, quod illa oratio declarat, [in quo mihi bene cõplacui.] & per eum, & in eo omnes homines Deo placere debent: & ideo iſ ſolus eſt ſacrificium & victima noui teſtamenti.

Hæc igitur dona, & propriã futuri ſacrificij materiã, petimus accepta & grata fieri Deo, & ab eo benedici & conſecrari: vt per illa ſic conſecrata, hoc eſt per Chriſtũ ipſa conſecratione ſacrificatum, Deus ſit ſuæ Eccleſiæ propitiuſ. Eſt enim ex eodem c. 11. repetendum, ea quæ vnica conſecratio reipſa & ſecundum actum exercitum continet, etiam ſi antecedant vel conſequantur ipſam conſecrationem, ad ipſam tamen referenda eſſe: vel quia ſunt materia illius, vt panis & vinum: vel quia explicant & expriment apertius, quæ breuiter cõſecratio cõprehendit, vt orationes, quæ ipſam ſtatim ſequuntur. accepta verò & grata ſacrificia petimus fieri, non ad redemptionem ſimpliciter & abſolutẽ, quæ iam in cruce perfectã eſt, ſed ad redemptionis efficacem applicationem, quæ aliquando dicitur redemptio noſtra, id eſt nobis accõmodata, qui eſt huius ſacrificij proprius effectus, quo diſtinguitur à ſacrificio crucis
ſupra cap. 9.

Sequitur

Canonis Miſſæ. Sequitur in Canone.

177

In primis, quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſanctã Catholica: quã pacifi care, cuſtodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, unã cum famulo tuo Papa noſtro N. & Antiſtite noſtro N. & Rege noſtro N. & omnibus orthodoxis, atque catholicis & Apoſtolice fidei cultoribus.

Oblatio genera lis ſacrificij.

Ommemoratio viuẽtium pro quibus offertur ſacrificium, his verbis continetur, ex D. Paulo 1. Tim. 2. colle cta. præcipit enim in ſacrificio commemorationem fieri & oblationẽ, pro regibus & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt ex Patrum conſententi explicatio ne principio huius c. deduximus. ſed quia ſacrificium applicat fructum redemptionis, & ab ea neminẽ Chriſtus excepit, id eò primum vniuerſalis Eccleſia proponitur, de inde, qui in ſublimitate conſtituti ſunt nominatim recensentur. Ratio hæc D. Pauli eſt eodem c. his verbis cõprehenſa. hoc enim bonum eſt & acceptum coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, hoc eſt, vt Dominus omnes redemit, & ad ſe venire vult, ſic etiam oportet nos eidẽ conſentientes orare & offerre ſacrificium pro eiſdem omnibus. vnde per ſimiles orationes ſunt in Miſſis antiquorũ Patrum, vt principio huius cap. ex D. Clemente & aliis obſeruauimus. quod ſi Paulus præcipit pro regibus orare & offerri ſacrificium, & pro omnibus, vt ad agnitionẽ veritatis adducantur, certẽ præcipit pro infidelibus etiam offerri: nam & reges tunc infideles erant, & ad agnitionem veritatis venire non intelliguntur, niſi infideles: cũ fidei propria ſit illa veritatis agnitio, & ideo ad eam veniunt, cum primum fide imbuũtur. ſic ex eodem Apoſtoli teſtimonio, Patres omnes à nobis citati principio cap. huius collegerunt: & nos ſupra c. 23. explicauimus, qua ratione ſacrificium noſtrum pro infidelibus & ſeparatis ab Eccleſia, offerẽdum ſit, vt ad eam adducãtur. idem etiam ſignificat in hac oblatione verbum [adunã di.] petimus enim adunari Eccleſiã, & offerimus ſacrificium pro ea adunanda, quod non eſt aliud, quã offerre pro ſegregatis

ab Eccleſia, vt in eam congregentur: adunantur enim propriẽ, quæ antẽ fuerant diſperſa & ſeparata, vt expreſſe continetur in miſſa D. Iacobi, cuius verba propoſuimus ſuprà eod. c. 23. Cãterũ, vt ad ſingula verba huius oblationis accedamus, quid ſit Eccleſia, quare ſanctã, catholica, atque etiam Apoſtolica dicatur, in catechiſmo explicatum eſt. his autem perceptis, petimus nunc eidem Eccleſiæ quatuor hæc concedi, pacem, cuſtodiam & tutelam, adunationem, rectionem & gubernationem. pacem primò intelligimus, quæ exuperat omnẽ ſenſum, & effectus eſt iuſtificationis, ſicut ſcriptum eſt Rom. 5. iuſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum noſtrum I. E. S. V. M. Chriſtum. deinde pacẽ intelligimus reip. ſæcularis, in qua nobis viuendum eſt. ſic enim Apoſtolus 1. Tim. 2. præcipit orandum eſſe in miſſa, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. hæc itaq; pax reip. ſæcularis, non ſolum expellit omnem ſeditionem externam & perturbationem; ſed etiã tuetur & conſeruat internam pacem, ex inſuſa à Deo charitate & iuſtitia Chriſtiana, prouenientem. ad eãdem pacem hortatur ſæpẽ Apoſtolus 1. Corint. 1. & ad quietem 1. Theſſ. 4.

Secundò petimus Eccleſiam à Deo cuſtodiri, & defendi, tum ab hoſtibus internis, tum etiam externis, exemplo Domini, qui pro Apoſtoliſ & diſcipuliſ ſic Patrem orat Ioan. 17. Pater ſanctẽ ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos. vnitas enim hæc, Eccleſiæ certa nota & ſignũ eſt. & certa eſt promiſſio Dei apud Apoſtolum, fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentũ: & Domini, cũ ad Patrem aſcenderet, ecce ego vobiscum ſum, vſq; ad conſummationem ſæculi, & Pſal. 90. cum ipſo ſum in tribulatione,

Zz

bulatione, eripiam eum & glorificabo eum. persecutione etiam creuisse Ecclesiam notissimum est, cum sanguis martyrum exemplo amplifiet, quod numero detrahit.

Tertio petimus Ecclesiam adunari, vel in unum spiritum fideles, qui eam constituunt, vel in unum corpus ex multis etiam ab ea separatis & disunctis. ostendimus enim paulo ante, etiam pro infidelibus nos orare & offerre quadam ratione, ut in Ecclesiam filios cooptentur.

Quarto in verbo regendi petimus, officium pastorem Ecclesie recte administrari, quia integritas presidentium, salus est subditorum, Trid. sess. 6. c. 1. de reform. & Dominus ascendens ad Patrem, prius Petrum toti Ecclesie praefecit, pascere autem & regere Ecclesiam pastores tenentur, exemplo, verbo & legitima sacramentorum administratione, pro sibi subiectis sacrificium offerre, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cetera munia pastoralia incubere, de quibus plenissime Apostolus in epistolis ad Tim. & Titum. ut autem generalem hanc petitionem intelligamus, addita sunt illa, [toto orbe terrarum,] haec est enim catholica & universalis Ecclesie nota, ut ad omnes locorum

& temporum distinctiones pertineat, eandem & consentientem doctrinam retinens, sub vno capite supremo Romano Pontifice, ut in articulo de Ecclesia in Catechismo explicauimus. Postremo fit distincta & propria commemoratio Papae, Antistitis, & Regis, quia sic praecipuum esse ab Apostolo 1. Tim. 2. supra explicatum est, cum inquit, orandum esse in missa pro Regibus, & iis, qui in sublimitate constituti sunt. praecedunt tamen Ecclesiae praefecti, eos qui reip. seculari praesunt: quia spiritualia, quae illi procurant, secularibus & corporalibus, quae ab his gubernantur, potiora sunt, & digniora. Papam autem, id est Patrem, vsus Ecclesiae per antonomasiam, cum olim omnium Episcoporum commune nomen fuerit. fides vero orthodoxa, id est recte sentiens, & catholica vel vniuersalis eadem, quia non potest de Deo & diuinis rebus recte sentire & iudicare, nisi qui consentientem cum tota Ecclesia & suo capite doctrinam profitetur: & qui ab ea vnitate descendit, a recta etiam fide discedat necesse est, nec potest Deum habere patrem, qui hanc Ecclesiam, continuata serie a Christo ad nos usque deducta, matrem non habet, & confitetur magistrum.

Sequitur in Canone.

Memento Domine famulorum famularumque tuarum N. & N. Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. pro quibus tibi offerimus: vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se, suisque omnibus: pro redemptione animarum suarum; pro spe salutis, & incolumitatis suae: tibi que reddunt vota sua aeterno Deo viuo & vero.

Atenus generalis facta est applicatio huius sacrificij pro viuentibus, nunc vero fit specialis, ex proposito & intentione sacrificantis sacerdotis: de qua distinctione generalis & specialis applicationis dictum est supra c. 26. itaque tantum est hic admonendus sacerdos, ut eorum pro quibus offerre proposuit, specialiter meminerit, iuxta praescriptas eodem c. praecipiones. pro quibus autem rebus a Deo obtinendis offerendum sit, dictum est c. 21. & duobus proximè sequentibus. ut autem proficit eis, preparatio quadam necessaria est, ut eodem c. 21. explicatum est: sed ex quibus constare debeat, hic distincte

et exprimitur. sunt autem haec, fides, deuotio Deo cognita & probata, vel qua Deus gratia & acceptam habet, ut haec cognitio & notitia non sit simplicis intelligentiae, sed approbationis. sic Psal. 1. dicitur Dominus cognoscere viam iustorum, & iter impiorum perire, ut cognoscere & perire sint opposita: quae autem Deus probat, ea nullo modo perire possunt, cum vel ipsa, vel eorum praemia sint aeterna in conspectu Domini. fides intelligitur catholica, qua verbo Dei, per legitimos Ecclesiae doctores proposito, assentimur, siue ea sit perfecta per adiunctam charitatem, siue imperfecta sine charitate: utramuis enim fide habentibus, hoc sacrificium prodesse potest, illis quidem directe

directe & immediate, quod sint amici Dei, & proinde omnium diuinorum munerum participes: his autem mediate, quatenus virtute huius sacrificij placatus Dominus, concedit illis poenitentiam, & peccata remittit, ut ostendimus c. 23. ex conc. Trid. sess. 22. c. 2. de sacrificio missae. vnde quod statim sequitur, [pro redemptione animarum suarum,] ad utrosque sic potest accommodari: ut redemptio fit, non quidem secundum sufficientiam, quae est propria sacrificij crucis, sed secundum efficaciam, quae est huius sacrificij missae propria: atque ea redemptio efficax, vel sit a mortalibus peccatis, vel a venialibus, & poenis eorum, cum pro culpis & poenis hoc sacrificium offeratur, quia Christus nos redemit a seruitute culpae, & a poenae obligatione, ut ostendit D. Th. 3. p. q. 48. ar. 4. & 5. cum autem iusti a venialibus peccatis liberi non sint, cum sit eorum propria & vera oratio, [dimitte nobis debita nostra,] & augmento gratiae perfectius iustificentur, efficitur, eis hoc sacrificium valde prodesse, ut amplius iustificentur, & a venialibus peccatis mudentur: atque etiam ut poenae, pro quibus forte adhuc non est perfecta satisfactio, remittantur, aut omnino, aut ex parte, pro modo preparationis cuiusque: diximus de preparatione per fidem, sine qua impossibile est placere Deo absolute & vniuersaliter, sed praeterea ad percipiendum fructum huius sacrificij, plurimum valet fides expressa de fructu & valore illius, & non tantum fides implicita & vniuersalis. ut enim Ecclesia catholica solemnes quosdam dies statuit, ad recolenda fidei mysteria, & fidem eorum expressam excitandam: sic etiam frequentat hoc sacrificium, ut excitet in nobis gratiam passionis Christi recordationem, sicut scriptum est, hoc facite in meam commemorationem: atque ideo fides de huiusmodi mysterio, sacrificio missae in nobis excitata, expressa debet esse, ut institutioni Christi conformes simus. sic etiam ostendimus ad preparationem sacramenti suscipiendi, fidem de illius effectu & institutione expresse habendam esse: primo generaliter in omnibus sacramentis, q. 60. num. 12. & q. 61. num. 3. & q. 80. in principio. Deuotio, altera per preparationem offerentis, est voluntatis promptitudo ad cultum & ministerium Dei D. Tho. 2. 2. q. 82. Offert autem quisque per sacerdotem pro se suisque omnibus, id est pro omni indigetia spirituali & corporali supra c. 21.

praeterea, pro spe salutis, scilicet aeternae consequendae, cum eam proprie spes intueatur & respiciat. incolumitas idem videtur esse, quatenus erit libertas ab omni malo, cum tandem inimica mors destruetur. 1. Cor. 15. vel incolumitate continentur etiam bona praesentis vitae ad salutem necessaria, & malorum, quae in eadem occurrunt, depulsio. quod vero additur, [tibi que reddunt] ad conditionem offerentis & preparationem referri debet hoc modo, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, tibi que reddunt vota sua Deo viuo & vero, quasi dicat, his fructum huius sacrificij specialem accommodamus, pro quibus illud nominatim offerimus, vel qui tibi illud offerunt, recta fide & deuotione, & omnia sua vota & desideria ea sanctitate concipiunt, ut digna sint, quae ad te referantur, propter gloriam nunc Dei & Christi Domini. sic enim haec oblatio ex fine & deuotione offerentis, erit Deo accepta & grata, non solum ex opere operato, sed etiam operantis. sed obseruabis primo, sacerdotis sacrificium propria esse oblationem externam, ut est proprium visibile & externum Ecclesiae sacerdotum: oblationem autem internam ad hunc, aut illum fructum consequendum, communem esse eidem sacerdoti cum omnibus aliis fidelibus, quibus competit sacerdotium spirituale & internum ad offerendum spirituales hostias: & hanc etiam, quae exterius ministerio sacerdotum offertur, pro sua & aliorum salute interius, ut eius fructus, vel ex oblatione sacrificantis sacerdotis, vel ex propria cuiusque, ad omnes dimanare possit. deinde, Missam esse sacrificium laudis, ea ratione intelligendum est, quia supra explicauimus c. 9. ad finem. denique accurate considerandum est, quatenus fructus, qui missae inter sunt corpore & spiritu accrescat, cum & pro ipsis specialiter offeratur, & ipsi offerre possint pro se suisque omnibus: vnde frequenter continget, vberiore fructum ex missa provenire, ad circumstantem hoc modo, quam ad eum, qui Missam offerri procurauit, vel offerentem sacerdotem, si circumstantis perfectior sit preparatio ad eundem fructum percipiendum, etiam si pro omnibus specialiter offeratur. loquor autem de Missa, ut est sacrificium, quod offertur, ut enim est sacramentum, dubium non est prodesse magis dignè suscipienti sacerdoti, quam circumstantibus non suscipientibus.

De hac distinctione sacrificij ex opere operato sup. c. 10. n. 27.

De sacerdotio spirituali. 1. Pet. 2. 1.

Explicatio Sequitur in Canone.

Infra actionem.

¶ Communicantes, & memoriam venerantes in primis gloriose, semper que virginis Marię genitricis Dei, & Domini nostri Iesu Christi: Sed & beatorum Apostolorum, ac martyrum tuorum Petri, & Pauli, Andrea, Iacobi, Iohannis, Thomę, Iacobi, Philippi, Bartholomęi, Matthęi, Simonis, & Thadęi, Lini, Cleti, Clementis, Xisti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chrysogoni, Iohannis & Pauli, Cosmę & Damiani, & omnium sanctorum tuorum: quorum meritis precibusq. concedas, vt in omnibus protectionis tuę muniamur auxilio. Per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.

Actio sacrificalis, qua petit sacerdos dona proposita in corpus & sanguinem Christi commutari ad sacrificandum, quasi interrupta est, secreta videntur, pro quibus specialiter offertur, commemoratio: nunc vero continuatur, & ided dicitur infra actionem, veluti illius actionis quedam continuatio: vt mos ecclesiasticus obtinuit, dies octauę solemnitatis alicuius, vocare infra octauam, fit autem sanctorum cum Christo regnantium vniuersalis & specialis commemoratio, tū quia cōmunicatio eorum in hoc sacrificio quod offerimus, gratię & glorię illorum causa fuit, atq; ita eorū cōmunicatio, est Christi immolati triumphus & victoria: tū quia hac cōmunicatio in auxilium nostrum eos inuocamus, vt eorū protectione muniamur, & ad imitationem accendamus: vt sicut illos huius sacrificij participatio gloriosos effecit, sic nos ad eadem participationem excitemur. has duas causas comprehendit canon, primis & extremis verbis sententię propositę, consulto vtens communicatione, memoria & protectione sanctorum. & merito, quia D. Paulus ad Hebr. 13. c. scribit, mementote prępositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuersationis imitamini fidem. loquitur enim de sanctis mortuis, vt eorum gloriam celebrent, fidem & mores imitentur. sic semper intellexit catholica Ecclesia, martyrum & omnium sanctorum cum Christo re-

gnantium in hoc sacrificio commemorationem fieri, propter easdem causas, nō autem, quod oremus, aut offeramus pro illis, sicuti pro viuus, vt consortio Christi digni habeantur. iniuriam enim facit martyri, qui orat, aut sacrificat pro martyre, vt ex D. Augustino factum theologis est tritum sermone prouerbiū. etenim sic scribit de verbis Apostoli serm. 17. habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cū martyres eo loco recitantur ad altare Dei, vbi nō pro ipsis oretur, pro ceteris autem commemoratis defunctis oretur. iniuria est enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. eandem sententiam de martyrum in missa commemoratione repetit tract. 84. in Ioh. & lib. 22. de ciuit. c. 10. & de sancta virgin. c. 45. id verō Tertulante eum lib. de corona milit. vt Christianis consuetum refert Cyprianus epist. 34. Epiph. lib. 3. contra Aeriū. similiter cum in honorem martyrum, aut sanctorum missas celebramus, non eis sacrificamus, sed ad recolendam eorum memoriam, & perpersionis triumphum, in gloriam Dei & Christi, qui dedit & obtinuit sua passione, vt martyres vincerent. hęc enim necessariō coniuncta sunt, altare, sacrificium, sacerdos: atque ided vt sacerdos, Dei sacerdos est, vt offerat dona & sacrificia, sic sacrificium Deo tantum offerri potest. vnde D. August. lib. 20. contra Faust. cap. 21. populus, inquit, Christianus, memorias martyrum, religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem,

Soli Deo & nō sanctis sacrificamus.

Canonis Missę.

179

nem, & vt meritis eorum cōsocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum constituamus altaria. quis enim antistitem in locis sanctorum corporum assistens altari aliquando dixit, offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari possumus, & in illum, quo adiuuante, possumus. eadem est antiquitatis totius sententia, & ided eisdem ferē verbis in decretum vniuersalis Ecclesię redacta à Concil. Trident. sess. 22. c. 3. de sacrificio missę. sed in martyrum commemoratione non tantum Apostolorum specialis fit commemoratio, sed aliorum etiā, quos pręcipuos colit Ecclesia Romana, aliarum omnium mater & magistra: & in aliis sanctorum Missis videmus alios commemorari, qui vel in eorum diuini passu sunt, vel in eorum ecclesiis pręcipuē venerantur, vt constat ex Canone Ambrosia-

no, & aliis Gręcorum Patrum. itaque, licet omnium sit idem Canon missę, vel verbis & sententia, vel sententię saltem: sanctorum tamen commemoratio varia est, pro gentis & loci speciali deuotione. tandem concludit hęc commemoratio, nos adiuuari meritis & precibus eorundem sanctorum: notum est enim Theologis, in Ecclesię catholice thesauro, non solum contineri merita Christi, quę ceteris hominibus merendi vim contulerunt, sed etiam merita sanctorum, vnde potestas indulgentias concedendi orta est & recepta. precibus autem sanctos & beatos efficere, vt hęc hostia sit salutaris, & Deus sit nobis propitijs, catholicum dogma est, repetitū in concilio Trident. sess. 25. in decreto de inuocatione sanctorum. vnde D. Petr. 2. epist. cap. 1. dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis, an verō aliqua ratione ipsis beatis, hęc illorum in missa commemoratio proficit, ostensum est supra c. 24.

Sequitur in Canone.

¶ Hanc igitur oblationem seruitutis nostrę, sed & cunctę familię tuę, quęsumus Domine, vt placatus accipias: dęsq. nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari, Per Christum Dominum nostrum. Amen. Quam oblationem tu Deus in omnibus, quęsumus, benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemq. facere digneris: vt nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi.

Tria petit hęc oblatio.

Blationem principio ceptam, proposita sententię sacerdos concludit. petit enim placari Deum dignitate & excellentia sacrificij, vt fiat nobis salutaris, ad vitę æternę participatione: atque vt sacrificium perfici possit, petit deniq; oblationem, idest oblata munera, benedici & consecrari: sic enim pro nobis Christus sacrificabitur. dicitur autem oblatio, per anticipationem, ipse Christus postea per consecrationem offerendus, seruitutis nostrę, hoc est diuini cultus & latrię proprium obiectum, & omnis familię, quę est Ecclesia catholica, in qua

Deus proprię & verē colitur & adoratur, sic missam vocat Clemēs li. 8. Apost. cōstit. c. 15. latriam mysticā, idest Dei occultum & secretū cultum: quatenus adoratur in missa Christus Deus & homo, sed non in propria specie, vel forma, sed in figura panis & vini tectus & occultus. quamuis enim seruitus ex se intelligi possit, cultus non tantum Dei, sed etiam sanctorum, hoc est non tantum latria, sed etiam dulia, qui est proprius seruatorum Dei cultus & reuerentia: tamen hoc loco non potest intelligi nisi latria proprius Dei cultus. primō quidē, quia ad Deū dirigitur oratio, & Dei cultus latria est, non dulia. deinde, quia in missę oblatione solus

Seruitus latria in missę.

Sanctorum in missa commemoratio, ex diuina & Apostolica traditione.

Deus & homo Christus Dominus per consecrationem praesens proponitur, sacrificatur, adoratur & sumitur: nullus vero homo aut angelus ex vi oblationis, aut in ipsa oblatione sistitur & adoratur. tertio, quia sic veteres Patres missam vocant cultu latriam, ut ante ex Clemente observauimus: & D. Epiphanius in epitome de fide catholica, vocat latriam oeconomicam, id est dispensationis, verbi scilicet incarnati, vsurpans abstractum pro concreto. denique Apostolus, quem omnes imitantur in hac appellatione, in priori ep. ad Timot. c. 3. vocat sacramentum pietatis, hoc est diuini cultus mysterium, nam pietas Graece a Paulo dicta est Eusebia, quae idem est cum latria & Theosebia, & a mysterio, quod est sacramentum tectum & occultum, deducitur mysticum: quare quod Paulus dicit mysterium Eusebiae, vel latriam, id vocauit Clemens latriam mysticam, & Epiphanius latriam oeconomicam, vel dispensationis & incarnationis diuini verbi. constat enim in Missa omnibus partibus, nihil aliud representari, quam diuini verbi incarnati mysteria, ut quae D. Paulus eodem loco scribit de illis, ostendemus ad finem huius expositionis canonis, per missae partes significari & representari. est autem latria, inquit D. August. lib. 20. cont. Faust. c. 21. quaedam proprie diuinitati debita seruitus, qua nec colimus, nec colendum docemus nisi vnum Deum, [nempe vt autorem & principium omnium bonorum, & nostrae salutis architectum.] cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio sacrificij [quatenus est testificatio supremi dominij,] & finis, vel obiecti nostrae beatitudinis, vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum praecipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam sanctae animae, vel cuiquam angelo, & quisquis in hunc errorem delabitur, corripitur per sanam doctrinam, siue vt corrigatur, siue vt caueatur: ipsi enim sancti, vel homines, vel angeli, exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo debent. norunt. haec tenet August. & lib. 20. contra Faustum c. 21. sacrificium Ecclesiae appellatur in manifestatione noui testamenti praecipuum, pertinentem ad illum cultum, qui latria dicitur, & vni Deo debetur. in hac igitur missae oblatione accedimus ad colendum Deum proprio cultu la-

triae, nempe credentes per consecrationem offerri, & praesentem esse in missa vere & substantialiter; Deum & hominem, Christum Dominum: & sperantes tali oblatione & cultu, fore nobis Deum propitium & placatum. quare simul profitemur, quod Protestantes impie negant, in Eucharistia vere adorari Deum, & illius proprium cultum esse latriam. per eandem oblationem petimus & pacem nostris diebus, & numerum inter electos & praedestinos. pacem intelligimus vtramque; internam & externam, vt supra explicauimus. precibus autem & sacrificiis, sanctos, quos Deus ex se ad aeternam gloriam praedestinavit, adiuuari, vt eam consequantur, explicatum est 1. p. q. 23. art. 8. Sed quomodo petat sacerdos munera oblata benedici & consecrari, vt nobis, id est ad nostram salutem fiat Christus praesens, deinceps audiamus. primo quidem petit oblationem, id est dona oblata panis & vini, benedici, hoc est consecrari, & per transubstantiationem in corpus & sanguinem Domini conuerti, vt explicatum est supra ad .q. 75. secundo petit eandem oblationem fieri ascriptam, ratam, rationabilem, atque acceptabilem, quae sic explicat August. vel Paschasius c. vtrum sub, de consecratione dist. 2. hanc oblationem inquit, [fieri] benedictam, per quam nos benedicamur: ascriptam, per quam omnes in caelo ascribamur: ratam, per quam in visceribus Christi esse censamur: rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur: acceptabilem, vt qui nobis ipsis displicuimus, per hanc acceptabiles eius vnico filio simus. sed quia haec tantum explicant fructum, & efficacem applicationem, huius hostiae immolandae per consecrationem, non autem, qua ratione ipsa ex se fit benedicta, rata, &c. ideo restat adhuc explicanda ratio & vis illorum omnium. benedici igitur dona, idem esse atque consecrari, supra ex sancta scriptura & Patribus ostendimus quae 1. 75. numer. 2. sed adhuc explicandum est, cur haec hostia ex se benedicta sit, cum autem benedictionem hominibus olim per semen Abrahamae promissam, solus Christus impleuerit, sicut scriptum est Gala. 3. vt in gentibus benedictio Abrahamae fieret in Christo Iesus, vt pollicitationem spiritus accipiamus per fidem, & infra promissiones Abrahamae dictas esse inquit, & semini eius, quod est Christus. has

has vero promissiones & benedictionem esse de bonis spiritualibus, quae ad internam inuouationem pertinent constat ex c. 1. ep. ad Ephes. benedictus, inquit, Deus, & Pater Domini nostri Iesus Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. quod si gratia & veritas per Iesum Christum facta est Ioan. 1. & veteres Patres defuncti sunt non acceptis se promissionibus Heb. 11. & de Christi plenitudine omnes accepimus easdem se promissiones, & gratiam pro gratia, hoc est de Christi excellenti gratia, vnusquisque suam: certe confiteri necesse est benedictionem Christi vt hominis, vnde nostra benedictio dimanat, esse gratiae illam plenitudinem, per quam & ipse benedictus est, & nos omnes benedicere potest. [ascriptam] dicit & petit fieri eandem oblationem, hoc est illam definitam & constitutam a Deo, vt in aeternum in Ecclesia permaneat. hanc enim designauit Deus, & ideo adscriptam, in qua propitius nobis fieret. sic etiam filius ad Patrem loquitur Psal. 39. sacrificium & oblationem noluit, corpus autem aptasti mihi, nempe cuius immolatio gratissima tibi esset, & maxime accepta, vt Apostolus explicat ad Heb. 10. quamuis enim loquatur de sacrificio Christi in cruce, eadem tamen est hostia & victima in Missa per transubstantiationem materiae oblata, & in cruce, modus offerendi diuersus est: ibi quidem ad sufficientiam & redemptionem in propria specie: hic autem in aliena ad efficaciam & redemptionis applicationem, vt supra ostendimus. sunt tamen, qui existiment, ascriptam idem esse, quod non definitam, neque circumscriptam loco, quod quidem corpori Christi existenti in Eucharistia ideo conuenit, quia existit ad modum substantiae, totus in tota quantitate panis & vini, quae remanet post transubstantiationem, & totus in quavis parte, & ideo loco non circumscribitur per se, vt explicatum est supra .q. 76. ad art. 1. & sequentes num. 3. & ad art. 5. & sequentes num. 1. id vero colligunt ex Missa Graeca D. Petri, quae in vsu est, in magna Graeciae prouincia, quae Basilicata dicitur. in eius enim canone, pro [ascriptam] legitur aperigraphon, id est incircumscriptam: videtur autem illis id esse ascriptam, quasi dictio-

ne composita, ex prepositione priuatiua, & scripta, & maluisse interpretem ita dicere per copendium, quam incircumscriptam, sed significationem eandem esse, quasi latinus canon ex illo Graeco translatus sit. pia quidem & acuta consideratio, sed non satis firma & constans. Nam licet Missae Graecae & Latinae, & earum canones maiori ex parte consentiant, non tamen omnino: quia constat a posterioribus pontificibus quaedam fuisse addita, vt ostendimus c. 29. ex imitatione aliorum Patrum, & sanctae scripturae. & quamuis Graece scripserit epistolas D. Petrus, non tamen instituisse primo Missam latinam latinis, apud quos degebat, sed ex Graeca translata esse, omnino certum est. additur tertio [ratam] hoc est constantem & firmam ad impetrandum quod petimus, nempe cuius vis & fructus, ex opere operato, non vero operantis, expendendus sit, vt supra explicauimus. Graecus ille cano, de quo paulo ante, vt iidem auctores referunt, pro hac dictio habet, euapologiton, hoc est firme & constantis defensionis: pro peccatis nostris coram tribunali Dei: quae explicatio eodem omnino pertinet, quod vero addunt [rationabilem] idem esse, vt illa duo, [ratam, rationabilem] sint idem atque illud vnum Graecum, euapologiton, id non videtur considerate dictum esse, vt ex sequentibus constabit. petit enim sacerdos oblata munera panis & vini, per consecrationem fieri hostiam rationabilem, id est intellectualem, non brutam & rationis expertem: quod proprium est nostri sacrificij, quatenus immolamus & offerimus Deo, non brutas pecudes, vt in veteri testamento, quae proinde per se Deum placare non poterant, neque offerentes sanctificari, sed Christum Deum & hominem, & ideo intellectualem, & cuius preces & oblatio, vt intellectualis hominis, Deo acceptae & gratissima fuerunt: quod ea natura intellectualis esset Deo in persona filij coniuncta, & ideo impolluta & innocens, & ideo circa Deo gratissima, vt Apostolus deducit c. 7. ad Hebr. ad redemptionem quidem in cruce; ad redemptionis applicationem in Missa, vt prius obseruauimus: vnde illa dicitur cruenta & in specie propria, huius autem incruenta & in aliena specie panis & vini, & hac ratione mystica, tecta & occulta, licet realiter & substantialiter eadem, sic appellat Graeci Patres nostram in missa

Oblatio ratam

ut auctores

Hostia nostra intellectualis et incruenta.

Clem. lib. 6. c. 23.

Oblatio ascripta

Frac. Turrian. lib. 8. constit. Clement. c. 12. in scholio nu. 5.

D. Th. 2. 2. q. 24. ar. 1.

D. Th. 2. 2. q. 24. ar. 2.

victimam logicam, id est rationalem, rationabilem, intellectualem, & incruentam. Clemens Papa lib. 2. constit. Apostol. c. 24. de Episcopis, ad aram, inquit, Domini Dei nostri assistitis, eidemque hostias rationales, & incruentitas per Christum pontificem magnum offeritis. lib. 6. c. 23. conferens nostrum sacrificium cum veteribus, inquit, pro sacrificio cruento, rationale & incruentum, & illud mysticum sacrificium corporis & sanguinis Domini, quod in symbolum mortis eius celebratur, illa enim coniunctio [&] explicat precedentis sacrificij, quod appellauerat rationale & incruentum, vim & modum: quasi diceret, voco rationale & incruentum sacrificium, quod sub specie aliena, est corporis & sanguinis Domini, in cruce effusi commemoratio: & ideo signum & symbolum est, in modo offerendi, sed in re & substantia, eadem omnino victimam, quod autem quidam censent, rationalem & incruentam hic vocari spiritualem hostiam, ut contriti cordis, laudis, gratiarum actionis, quam quilibet fidelis offerre potest, & non tantum sacerdos, alienum est a proposito Apostolicæ constitutionis. nunquam enim in eius autore, aut in veteribus Patribus legimus, rationalem & incruentam vocari, illam hostiam spirituale omnium fidelium communem, sed realem & substantialem Christi hostiam, & sacerdotum propriam in Missa, sic incruentum de hac tantum hostia dici supra ostendimus. rationales quidem hostiæ dicuntur, illæ spirituales & omnium communes, non tamen rationales & incruentæ, sic enim Apostolus c. 12. ad Rom. obsecro, itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum: vel ad verbum ex Græco, rationalem cultum vestrum, & latiam, quibus sanè verbis, ad imitationem victimæ intellectualis in Missa, vult omnes fideles Deo dicare sua corpora, ut sint iustitiæ instrumenta in sanctificatione, ut admonuerat c. 6. eiusdem ep. sed nunc intuens nostram Missæ hostiam, in qua pro nobis corpus Christi offertur, distinctè ad eius, quoad fieri potest, imitationem, hortatur nostra corpora dicari & con-

secrari diuino intellectuali & spiritali cultui: ut quamuis corporis corporatae sint actiones, sic tamen ratione & intellectu in Deum dirigantur, ut ex ea relatione verè intellectuales & spirituales euadant. itaque inquit, misericordia Dei, quam in nos abundè effudit per Christum, excitet vos, ut corpora vestra Deo offeratis, non quidem per mortem, id enim non semper à nobis Deus exigit, sed per viuentes actiones, sanctas, Deo gratas, in cultum Dei spirituale: ut per eas Deus glorificetur & sanctificetur, ut in oratione Dominica petimus. vnde restè Theophylactus ex Chrysostomo ad eundem locum Apostoli c. 12. rationalis, inquit, & intellectualis cultus est, non solum, qui verbo fit, sed etià vita Christiana: quādo nimirum nullus irrationalis affectus in nobis regnat, sed ratio omnia gubernat. sicque tanquam pontifex quisque sui ipsius factus fuerit, interiorem malitiam iugulans, & se existimans semper Deo sibi in omni, cum opere, tum verbo, ita horreat, quasi pontifex, qui diuinæ aræ adstiterit. exprimit profecto rationem efficiendi spirituales actiones nostras, modo sacerdotis sacrificantis, & imitatione. victima enim morte fit, & Deo sistitur, quod optimè nostris perturbationibus & affectibus accommodat. Postremò petit sacerdos fieri hostiam [acceptabilem,] non quidem in se, cum suprà aptè vi Christus hostia nostra, sit Deo acceptus & gratissimus, ut Pater testatus est illis verbis, hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, sed petit, ut acceptabilis fiat pro nobis, & salutaris secundum efficaciam, & non fiat in iudicium & damnationem. verbum hoc etiam, ut præcedens, desumptum est ex D. Paulo c. 12. ad Rom. vbi ad huius hostiæ imitationem, hortatur fieri corpora nostra, hostiam euareston placetem & gratam Deo. in Missa autem illa Græca D. Petri, quam supra citauimus quidam haberi referunt profecton, quod idem est.

Sequitur

Canonis Missæ.
Sequitur in Canone.

¶ Qui pridie, quàm pateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas: & eleuatis oculis in cælum ad te Deum Patrem suum omnipotentem: tibi gratias agens: benedixit, fregit, deditque discipulis suis dicens: Accipite & manducate ex hoc omnes: Hoc est enim corpus meum. Simili modo postquam cœnatum est, accipiens & hunc præclarum calicem in sanctas, ac venerabiles manus suas: item tibi gratias agens, Benedixit, deditque discipulis suis dicens. Accipite & bibite ex eo omnes. Hic est enim calix sanguinis mei: noui & æterni testamenti: mysterium fidei: qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hæc quotiescumque feceritis, in meam memoriam facietis.

Hæc est altera pars canonis, & ea omnium partium Missæ potissima, nempe de consecratione, in qua huius sacrificij essentiam ponit esse cap. 11. ostendimus: & ideo reliquæ partes ad eam referuntur, vel ut præparationes, vel ut applicationes, & gratiarum actiones. quare cum ad hanc partem sacerdos accedit, sumens panem & vinum consecrandum, verba proposita, attentè, grauitè, expressè atque distinctè & secreto proferet, ut explicauimus ad quæst. 74. q. 1. de forma huius sacramenti numer. 16. quamuis enim in omnibus partibus, minister sit Christi summi & æterni sacerdotis, in ipsa tamen consecratione propius gerit personam illius: ut verè dicamus Christum, & olim in vltima cœna, & nunc in Missa cuiusvis sacerdotis consecrare: sed olim immediatè & per seipsum, nunc autem mediatè per ministros sacerdotes, & ideo est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec: & sacerdotes ministri in persona illius, verba consecrationis proferunt, ut autoritas & vis prima ad consecrandum sit Christi, ministerium & vocationis prolatio sit ministri sacerdotis. primum igitur habitus sacerdotis ad consecrationem accedentis describitur, per similes Christo consecranti in vltima cœna: deinde consecratio, & cuius gratia sit instituta, in recordationem, scilicet Christi passio pro no-

bis. in habitu sacerdotis sunt hæc, accipit panem, eleuat oculos in cælum, tum refert Christum gratias egisse, benedixisse panem, fregisse, dedisse discipulis, adiuncta illa oratione, accipite & manducate ex hoc omnes: quæ omnia Euangelistæ referunt in vltima cœna contigisse, excepta oculorum in cælum eleuatione. sed hanc verissimè tribui Christo, ex traditione Apostolica docet Ecclesia catholica, ut nullo modo de eo dubitare liceat, sicut neque de his, quæ Euangelistæ scripserunt. alioquin error aliquis esset in canone Missæ, tribuente Christo actionem, quæ ipsius non esset: cum tamen definitum sit in Concilio Tridentino sess. 22. capit. 4. canonem Missæ ab omni errore purum esse. itaque, ut inquit Innocent. III. capit. cum Marthæ de consecratione missæ formam horum verborum, item in forma calicis illa, æterni, mysterium fidei, quæ ab Euangelistis scripta non sunt, Apostolos à Christo accepisse, & ab his eorum successores, & ideo in Ecclesia catholica semper Christo tribuuntur. Græci similiter dicunt in canone Missæ, Christum gratias agentem aspexisse, & simul panem eleuasse, & nomen & virtutem Dei super eum inuocasse. videtur autem hæc eleuatio inuocationem, aut postulationem aliquam indicare, ut Ioan. 11. in resuscitatione Lazari, cælum prius aspexit, & gratias egit Patri, ut accipiens ab eo potestatem efficiendi rem admirabilem

Turria. in scho-
lio eiusd. c. 23.

victima corpo-
ris nostri, qua
ratione spiritua-
lis.

Turria. lib. 12.
c. 23. Clem. c. 23.

lem & stupendam. itaque erit hæc elevatio, præparatio quædam ad effectum admirabilem consecrationis: sequetur gratiarum actio, qua Christus Deum Patrem colaudasse, & pro eximio dono gratias egisse dicatur. sed benedictio, quæ sequitur, non ad Patrem, sed ad materiam consecrabilis referenda est, ut idè sit benedicere, quod prolata verborum forma, consecrasset subiectam materiam, ut latius ostendimus ad q. 74. prima q. de forma Eucharistiæ numero 4. & sequentibus. quod si benedicere est consecrare, & fractio est distributio rei consecratæ, cum distributio hæc fuerit corporis & sanguinis Domini, certè vel consecratio præcessit distributionem, vel saltem dum verba Christi proferebat, distributio facta est, ut eadem quæst. numero 9. explicauimus. Sed accedamus ad explicationem prioris formæ. in ea atque in posteriori, proprietatem verborum in partibus essentialibus retinendam esse dogma catholicum est, unde necessariò pendet realis & substantialis Christi præsentia in hoc sacramento. est quidem in verbo [calix] metonymia continentis pro contento, cum calix sanguinis, sit sanguis calice, aut poculo contentus, & vulgare & tritum est, calicem, aut poculum aquæ dicere, pro aqua in poculo: in cæteris autem verbis formarum proprietatem adiuncta ipsa confirmant. de corpore enim scribunt Evangelistæ, quod pro vobis tradetur, pro vobis datur: de sanguine, qui pro vobis effundetur, quæ non possunt, nisi de proprio, vero & substantiali corpore & sanguine Christi intelligi: de quibus cum hæreticis disputauimus ad q. 74. q. 2. de forma Eucharistiæ, defendentes Tridentinum de hac re decretum sess. 13. capit. 1. Retenta igitur verborum proprietate, veritas ipsa formarum ex his principiis colligenda est. Primum sit, has formas trifariam proferri posse, materialiter, recitatiuè & significatiuè: materialiter quidem accipi non possunt, ut exempla dialecticæ & aliarum artium: quia nihil significarent, efficiunt autem, quod significant secundum rectam fidem, ut statim constabit. recitatiuè sumuntur, quæ in aliena persona dicuntur, ut in comædiis & historicis narrationibus, & rei præsentem non accommodantur, sed præteritæ & olim gestæ:

Distributio sequitur benedictionem.

In formis proprietas.

quo modo formæ huiusmodi intelligi non possunt. constat enim his formis, subiectas materias immutari, & transubstantiari in corpus & sanguinem Domini: si autem recitatiuè tantum intelligerentur, ad rem præteritam, non ad præsentem referendæ essent. denique significatiuè sumuntur, quorum significatio ad rem præsentem accommodatur. unde cum huiusmodi formæ à ministro sacerdote in persona Christi proferantur, & ad præsentem materiam panis & vini accommodentur, proculdubio ratione primi recitatiuè, ratione secundi significatiuè intelliguntur. accommodatum exemplum est, hominis legem nomine regis promulgantis, aut bellum indicentis. recitantur enim à ministro regis verba: sed eorum significatio subiectos obligandi vim habet. sic & sacerdos minister recitat quidem verba Christi, sed eorum significationem ex præcepto illius, subiectæ materiæ accommodat, ut faciat eisdem verbis, quod Christus prius fecit, ex vi illius sententiæ, [hoc facite in meam commemorationem,] qua potestatem Apostoli & sacerdotes acceperunt immutandi materias subiectas, panem in corpus Christi, vinum in sanguinem. Alterum principium sit, propositiones veras esse, vel quia significant esse, quod est, vel non esse, quod non est, vel denique, quia significant quod sit, & ea intentione proferuntur, ut efficiant quod significant: & quia in termino prolationis earum significatio perfecta est, idèd tunc primò sunt veræ, & quod significant effectum est. ut si quis agro proprio demonstrato, & intendens, ut alterius efficiatur, dicat, hic ager tuus est: quo modo transferri aliquando dominium Iureconsulti affirmant. sed in factis & orationibus Domini, cum verbo, quod vult, possit efficere, apertiora exempla sunt, etiam si in verbis non sit imperium, sed narratio tantum, quia assumuntur, ut instrumenta efficiendi quod significant. manifesta sunt illa, quæ imperium exprimunt, Lazare veni foras, puella surge: sed alia sine expressione imperij, quia instrumenta rei significatæ efficiendæ, similem vim habuerunt, fides tua te saluam fecit, & illa paralytico dicta, remittuntur tibi peccata tua, & illa regulo, vade filius tuus viuit, quibus Dominus absentis filij sanitatem effecit. ut autem hæc

Forma intelliguntur significatiuè & recitatiuè.

Formæ efficiuntur in termino prolationis.

sub-

subiectis personis accommodata sunt, sic verba sacramentalia materiæ sacramenti accommodantur, quia sacramentalia sunt, ut ex forma & materia coniunctis, veritas sacramenti constet. sed quia sacramentum noui testamenti est instrumentum, & eius potior pars forma, vera esse non potest, nisi efficiat cum subiecta materia quod significat, cum non sit vera speculatiuè, significans quod est, aut fuit, sed practice, efficiens scilicet quod significat, necessariò asserendum est, momento prolationem verborum terminante, significatum fieri, & veram esse formam. ut enim cætera sacramenta, in suscipiente, instrumentariè efficiunt quod significant, sic forma huius sacramenti in materia efficit: quia illa in vtu consistunt, hoc autem in consecratione materiæ, & consecrationem forma significat & efficit. ad hæc principia verissima, si forma prior expendatur, hunc habet sensum catholicum. hoc, idèd præsens substantia accidentibus & figura panis tecta, est verè & substantialiter corpus meum, nempè cum primò verba prolata sunt: toto autem tempore terminum prolationis præcedente, erat substantia panis. sed quia significatio in termino illo completur, & non efficit forma, nisi quod significat, non erit vera, nisi in eodem termino, & demonstratio pronomini demonstratiui [hoc,] erit substantiæ indefinitæ, ut veritati in eodem termino accommodari possit. Sed ad formam potestatiorem accedamus. In ea non dicitur, hic est sanguis meus, ut scribit Marcus, & in priori dictum est, hoc est corpus meum, sed hic est calix, vel poculum sanguinis mei, ad significandam conuersionem vini in sanguinem potabilem. [Noui & æterni testamenti] significat in sanguine isto sancitum & initum nouum & æternum. nouum quidem secundum reuelationem & effectum, quia post veterem legem à Christo institutum, per huius sanguinis effusionem, nouita-

Formæ panis & vini explicatio.

tem cordis internam efficit, quæ institutio supra explicata est cap. 7. æternum vero, & ratione instituentis & causæ, hoc enim testamentum de salute obtinenda per Christum, & sanguinis eius effusionem, statim à peccato primi parentis homini promissum est, illis verbis Genes. 3. & ipsa conteret caput tuum: & æternam & immutabilem vim habet, ex sacerdotio & victima Christi in cruce promanentem. hæc enim & vetera sacrificia consummauit, & vim tribuit nostris sacrificiis, applicantibus secundum efficaciam, quod illa secundum efficientiam obtinuit: atque idem sacerdos Christus, qui illam primo obrulit per seipsum, nunc eandem offert per ministros, quare æternam vim habet & effectum, cum per eam omnes Deo placeant, & sine ea nullus placere possit, nec vnquam placuerit: & idèd dicitur agnus occisus ab origine mundi. quibus consentit, quod sequitur in eadem forma, [qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.] significat enim hic existeret sanguinem effusum per modum hostiæ, quatenus ex vi verborum, sanguis sub specie vini existeret sine corpore & anima, nisi ex vi concomitantia eisdem coniunctus esset: & ita fieri mysticam quandam ex vi verborum mactationem, ut ratio sacrificij compleatur, ostensum est supra cap. 11. multi vero dicuntur omnes, ut ad Rom. 5. per vnum hominem peccatores constituti sunt multi, quia pro omnibus olim effusus est hic sanguis secundum sufficientiam, licet non prosit omnibus secundum efficaciam. extrema verba canonis proposita nos admonent, hoc sacrificium, quod consecratione perfectum est, non esse independens & absolutum, sed illius, quod in cruce perfecit Christus, recordatiuum. id vero nihil detrahit de ratione & essentia sacrificij, ut supra c. 18. ostendimus.

Zz 6

Sequitur

Explicatio Sequitur in Canone.

Vnde & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta, eiusdem Christi filij tui Domini nostri, tam beate passionis, nec non & ab inferis resurrectionis, sed & in celos gloriose ascensionis, offerimus praeclarae maiestati tuae, de tuis donis ac datis, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitae aeternae, & calicem salutis perpetuae. Supra, quae propitio ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchae nostri Abrahamae, & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedec, sanctum sacrificium immaculatam hostiam. Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, in conspectu diuinae maiestatis tuae: ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione caelesti & gratia repleamur, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Vae brevis illa actio consecrationis comprehendit, ea & antecedentes orationes, & quae nunc sequuntur apertius exprimunt & proponunt, ut obseruauimus supra capit. 13. sed de his consequentibus nunc breuiter dicamus. Cum autem ipsa consecratio mortem Christi representauerit, quatenus, quae concomitantia coniungit, ex vi verborum separat, ut corpus ab anima, & sanguine, & sanguinem à corpore & anima, & haec facta sint in gratiam Christi pro nobis passi recordationem, congruenter verbo Domini, hoc facite in meam commemorationem, proposita oratio exprimit eandem recordationem, propositis nostrae fidei praecipuis mysteriis, nempe passione, resurrectione & ascensione. non enim passionis Domini vis, nisi aliis duobus adiunctis, pro dignitate expendi potest, & ideo cum Dominus in Euang. liis mortem suam praedicat, semper resurrectionem adiungit. etenim passione Dominus verus homo ostenditur, sed eadem nostram redemptionem effectam, & aditum patefactum in regnum caeleste, & vitam aeternam resurrectione euincit: & ascensio in possessionem deducit. Nam resurrectio mortem destruxit, & declarauit non fuisse infirmitatis omnino, sed

multo magis voluntatis: & ascensio viam nobis muniuit, per quam ad Patrem ascendere possimus, de quibus plura in Catechismo. Deinde declarat eadem oratio, cur hostia oblata, Deo gratissima sit, nempe quia pura ab omni labe peccati, quia sancta, & tota diuina, & in bono constans & firma: quia denique immaculata, quam, scilicet nulla vis hominum peccati macula inficere potuit. Sic D. Paulus ad Hebr. 7. de sacerdote Christo, qui idem hostia est, concludit. Talis enim decebat, ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior caelis factus. Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. diximus plura de sanctitate & praestantia huius hostiae supra capit. 4. Postremo appellat canon eandem hostiam, panem sanctum vitae aeternae, id est cibum, quo reficimur ad vitam aeternam: & calicem salutis aeternae, id est potionem, qua salutis aeternae participes efficiamur: hanc enim hostiam sumentes dignè & benè praeparati, ad immortalem vitam resurgendi potestatem accipimus, ut explicauimus ad q. 76. in q. de reali Christi coniunctione per dignam Eucharistiae sumptionem. Cur autem panem appellet, cum facta consecratione, sit facta illius conuersio in corpus Christi, explicauimus

plicauimus ad q. 75. num. 16. Deinceps precatur Deum, ut sereno vultu, id est placabili & propitio erga nos, oblatam hostiam ad nostram salutem suscipiat. loquitur autem humano more: in hominibus enim imago animi vultus est, & serenus dicitur, qui irae & indignationis index non est, sed hilari & minimè perturbata fronte, supplices admittit. exemplis etiam excitat Deum ad misericordiam, ut inquit olim suscepisti Abelis, Abrahamae, & Melchisedec sacrificia. etenim in his fuit magis expressa nostri sacrificij significatio, ut enim Abel occisus est à fratre, quod eius sacrificium Deo placuisset, idque igne caelesti ideo tactum fuisset, ut auctor est D. Hieron. in qq. Hebr. in Genes. sic Dominus à fratribus & cognatis traditus est, quod signis editis testaretur Deus, ipsius opera maximè sibi placere. quid facimus, dicunt illi, quia hic homo multa signa facit. in Abrahamo vero filium immolati, maxima est immolationis Christi similitudo, & ideo inquit Apostolus ad Hebr. 11. accepit illum in parabolam. denique in Melchisedec sacrificio, fuit sacrificij nostri multis rationibus expressa dignitas, natura, aeternitas & immutabilitas, quae singulim Paulus persequitur in eadem ep. ad Hebr. c. 7. concluditur tandem haec oratio inuocato angelorum ministerio, ut in caelesti altari, vel, quod idem est, in conspectu Dei nostrum sacrificium representent, & Deo nobis propitio, ita participemus eodem, ut benedictionem olim Abrahamae promissam, & per Christum exhibitam, consequamur. in quibus manifesta est à sacrificio ad sacramenti sumptionem progressio, quia sacramentum est idem sacrificium, & Christus in specie panis & vini immolatus. sic D. Paulus. 1. Corinth. 10. nonne, qui edunt hostias, participes sunt altaris? vocat autem omnem benedictionem caelestem ex imitatione Apostoli Ephes. 1. omnem Christi benedictionem spiritualem, benedictus, inquit, Deus & Pater Domini nostri Iesv Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo. dicuntur autem angeli, orationes & vota nostra offerre Deo, non quia Deum doceant, qui omnia antequam fiat, sicut & postquam facta sunt, nouit, sed quia eius voluntatem super his consulunt, & quod Deo iubente completum esse cognouerint, hoc nobis euidenter, vel la-

tenter reportent, ut inquit D. August. de diligendo Deo capit. 3. sic Tob. 12. inquit angelus, ego obtuli memoriam orationis vestrae, vel ego obtuli orationem tuam Domino.

Deinceps sequitur in Canone, defunctorum fidelium specialis, & generalis commemoratio, quod illis omnibus ad satisfactionem peccatorum, quas nondum persoluerunt, haec oblatio valde utilis sit, ut supra explicauimus. fit etiam sanctorum, qui iam optata beatitudine fruuntur, recordatio, ob eadem omnino rationem, quam ad priorem illorum commemorationem proposuimus. & in fine, inquit, per Christum haec dona, id est sacrificium sub duplici specie panis & vini creari, hoc est fieri & produci, sanctificari, viuificari, benedici & nobis concedi, non quod ipsa consecratione non sint sanctificata, viuificata, & quae sequuntur: sed ut nobis, id est ad nostram salutem facta sit per transubstantiationem illa ex pane & vino viuificatio, id est conuersio in Christum viuum, qui post resurrectionem non moritur, & mors illi ultra non dominabitur, Rom. 6. per ipsum, subiungit canon, [& cum ipso, & in ipso, est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti omnis gloria & honor.] quorum duplex potest esse sensus, prior, ut illa priora tria, per ipsum, & cum ipso, & in ipso, ad Patrem & Christum hoc modo referantur, per Christum, inquit, meritorie & efficienter est honor & gloria Deo Patri cum ipso Christo, & in ipso, simul cum sancto Spiritu. sic autem in merito & efficientia Christi, exprimitur natura humana, per quam, meritum, & illa efficientia instrumentaria eidem tribuuntur: in reliquis vero significatur unitas essentiae cum Patre, per quam una persona est cum alia & in alia, ut licet sint inter se distinctae, omnes tamen sunt vnus Deus, sic autem una persona dicitur esse in alia, ut explicatum est i. p. q. 42. ar. 5. Posterior sensus est, ut illa tria priora ad Christum & nos referantur, quasi dicat, per ipsum Christum, quatenus efficit nostram redemptionem, & nos cum eodem operantes, & in ipso permanentes, ut palmites in vite, est gloria Patri & Spiritui sancto. constat enim, nos opera pietatis Deo grata exercere per gratiam, qua Christo coniungimur, adeo ut dicat Apostolus, non ego, sed gratia Dei mecum: & Dominus de his operi-

operibus, vt videant opera vestra bona, & glorificet Patrem vestrum, qui in caelis est. sic ergo ex Christo & nobis cum Christo coniunctis, Deo gloria & honor tribuitur.

Cetera quae sequuntur, orationes sunt, quibus sacerdos ad sumptionem Eucharistiae preparatur. est autem prima oratio dominica, vt aliorum forma & exemplar, & quia ea est à Domino praecepta & instituta, & huic sumptioni maximè accommodata, quatenus in ea petimus panem supersubstantialem, id est sacram Eucharistiam. eius expositio in catechismo est à nobis propostita: sed malū, à quo liberari in ea petimus, hinc explicatur praeteritum, praesens & futurum. praeterita mala vocat peccata, pro quibus adhuc satisfaciendum restat, & hoc sacrificium applicat nobis Christi satisfactionem, & minuit satisfaciendi obligationem. praesentia verò & futura mala sunt, vel peccata, vel impugnationes, quibus ad peccandum excitamur: vel denique aëruarum, & vitæ huius calamitates, vt eas patienter sustinere possimus.

Perfecta Eucharistiae sumptione, sequitur gratiarum actio ad finem missæ, in quibus nihil est, quod attentum lectorem impedit possit. reliqua erat caeremoniarum huius Canonis explicatio, nisi de ea capit. 29. singulatim dictum esset; & à D. Thom.

partitè & distinctè, & ad pietatem excitandam valdè accommodatè quæst. 83. sed illud tandem admonebo, hanc caeremoniarum distinctionem omninò conuenire cum testimonio D. Pauli de sanctæ incarnationis sacramento & mysterio 1. Timo. 3. manifestè, inquit magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. nam manifestationem in carne significat illa saluatio plebis, Dominus vobiscum, hymnus angelicus, lectio noui testamenti: iustificationem in spiritu, id est ostensionem Christi, spiritu interius iustificantis, per quam ostendit se esse filium Dei, vt significatur Rom. 1. significauit sæpè canon petens benedictionem Christi, quæ in illa interna iustificatione posita est, et idèd vocat hostiam puram, sanctam, & c. apparuisse idem mysterium angelis, hymnus angelicus significauit: prædicatum esse gentibus & creditum in mundo, Euangelium, & symbolum: assumptionem in gloria, eleuatio hostiæ in altum, significans ascensionem Christi gloriosam. hæc satis sunt de expositione canonis, his præsertim, qui in antecedenti doctrina de Eucharistia sacramento & sacrificio, benè instituti sunt,

C A P V T XXXI.

De templis & locis Deo dicatis, ornatu altaris, & vestibus sacerdotalibus.

D exactius explicandam priorè conclusionem, quæ collegimus ex D. Thoma quæst. 83. de sacrificio noui testamenti disputatum est: de aliis adiunctis eidem sacrificio ad explanationem posterioris conclusionis, nunc disputandum est. ex adiunctis primum est locus & templum, & in eo altare, cuius gratia, & conuentus ecclesiastici, templa instituta sunt, & altare propter sacrificium, & huius gratia sacerdos, vt supra explicauimus, & confirmauimus. Templum igitur vocamus locum diuino cultui, sacrificio, & conuentibus fidelium ad orationem dicatum, vt Dominus dixit, do-

mus mea, domus orationis vocabitur, siue ea intelligatur sacrificium, quod non est sine oratione: vel oratio, non excludens sacrificium, præsertim publica, cum sacrificij causa templa sint instituta, vt admonui, & ipsa Græcorum nominum etymologia ostendit, sacerdotis, sacrificij, templi necessariam coniunctionem. atque vt à primis exordiamur, in omni lege eo tantum loco sacrificatū est, quem Deus suis cultoribus speciali admonitione patefecit, & sua reuelatione sacrificio quasi dicauit. testes huius rei sunt Abel, Noe, Abraham, Isaac, Iacob, qui in designatis tantum à Deo locis sacrificauerunt. sed primus Iacob externa etiam olei unctione dicauit. in lege

leg. 2. co sacrificio
leg. 2. vs sacerdos
leg. 2. or sacrificio
cum vittima.
leg. 2. templū.

Gen. 4. 8. 12.
13. 22. 26. 33.
35.

in lege deinceps de hac unctione præceptum impositum est sacerdotibus Exod. 30. & 40. & tandem tabernaculum elegit Dominus ad sacrificandum sibi Leuit. 17. & Deuteron. 12. & 16. interdicitur omnibus Israelitis sacrificium, nisi in loco quem Dominus elegerit. itaque vbicunq; erat tabernaculum & arca Domini, ibi sacrificatum est, & in templo tandem Hierosolymitano. in nouo autem testamento, licet in omni loco sacrificetur iuxta Malachiæ prædictionem cap. 1. id est in omni regione populo & vrbe, in loco tamen specialiter dicato sacrificiis & orationi. sic enim Dominus domum elegit, in qua primum in vltima coena sacrificauit seipsum, & potestatem sacrificandi concessit, Luc. 22. sic Ecclesiarum & templorum, in quibus Apostoli sacra mysteria celebrarent, mentio est. 1. Corinth. 11. canone Apost. 10. & aliis Pontificum & Conciliorum plurimis decretis, quæ referuntur de consecratione dist. 1. & in concilio Tridentino sess. 22. in decreto de celebratione missæ præcipitur Episcopis, ne patiantur priuatis in domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem ordinariis designanda & visitanda, sanctum hoc sacrificium à sæcularibus, aut regularibus quibuscunq; peragi, ac nisi prius qui interfint, decenter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam ac deuoto cordis affectu, non solum corpore adesse. in designandis autem huiusmodi locis, & probandis hæc seruanda præscribit Concilium Mediolanense, primum, ne sint in interiorum aedium partibus, in quibus Dominus, & familia frequentius versentur, sed commodo & honesto loco, à cubiculis, tricliniis, & aula separato, ad templi formam, & regulam propius accedant. cui autem id permisum fuerit, rarius eo vtatur, & quod semper in his rebus maximè spectandum est, non sine graui necessitate. Denique missæ fieri non debet, nisi in templo honorificè extracto, aut ybi necessitas, vel pietas, auctoritate legitima id approbante, suadet, in oratorio ad hunc usum sacro, & ab omni profano vsu libero. Fatemur quidem olim, feruente persecutione, vel in priuatis aedibus, vt in Actis legimus, vel in cryptis subterraneis, fideles conuenisse

ad sacram communionem, vt referunt Iustinus in apolog. 2. Cypria. ferm. de lapsis. cum autem data est pax Ecclesiæ; extructa sunt templa, quæ & Dominicæ & Basilicæ, à Domino & rege Christo appellata sunt; etiam ante Constantinum Imperatorem, qui non primum ædificari, sed restitui diruta; aut ablata decreuit, autore Eusebio lib. 10. histor. cap. 5. ante Constantinum enim Fabianus Papa Philippum Imperatorem, & S. Babilas Antiochenus Decium Imperatorem, vel vt alij volunt, Numerianum, ab Ecclesiæ liminibus repulit, vt narrant Eusebius de priori lib. 6. histor. capit. 27. de posteriori D. Chrysostomus in oratione contra Gentiles tomo 5. de tēplis vero ab Imperatoribus & aliis Regibus edificatis, de redditibus, donis, immunitate, plurima sunt in historia Ecclesiastica & prophanis, & in iure canon. tradita, quæ non est necesse longius persequi. constat enim quod est huius loci, & instituti, sicut Dei proprium est sacerdotium & sacrificium, sic etiam esse oportere loca sacrificiis dedicata, vt sacra à prophanis suapte natura distincta, vsu etiam separentur. Altare ad sacrificandum, mensam vocat Apostolus 1. Corinth. 10. propter caelestis & diuini conuiuij mysterium, vt explicat Chrysostomus hom. 24. & August. contra aduers. leg. & prophet. cap. 19. sed altaris nomen usurpat idem Apostolus Hebr. 13. cum ait, habemus altare, de quo edere non habent facultatem; qui tabernaculo deseruiunt, vt exponit Chrysostomus hom. 33. in eadem epist. de forma etiam templi Christiani, extat D. Clementis constitutio lib. 2. constit. apost. c. 57. & in Liturgicis Græcis partitè & distinctè eadem forma describitur, vnde multa desumpta in libro instructionum fabricæ & supellestilis ecclesiasticæ, in opere de actis Ecclesiæ Mediolanensis. multa etiam in Liturgicis latinis Pamelij, per singulas Ecclesiæ Christianæ ætates, ab exordio illius ad posteriora vsque tempora, quibus toto orbe Christiana religio colebatur, accuratè deducta sunt, de sacrificij institutione, ritibus, templis, vasis & ornamentis sacris, quæ etiam infideles & pagani aliquando admirati sunt & venerati. refert enim Theodoretus lib. 3. histor. Ecclesiasticæ capit. 11. quæstorem à Iuliano apostata missum

missum ad diripiendā vasa sacra templi Antiochæni, admiratum eorum magnificentiam dixisse, ecce quā sumptuosius vasis filio Mariæ ministratur. & Orosius lib. 7. c. 29. refert Alaricum in direptione vr̄bis edixisse, ne quis loca sancta, præsertim Basilicas Apostolorum Petri & Pauli violaret, & eos, qui ad eas confugissent, inuiolatos & securos esse sineret. cū autem miles Christianus, apud virginem Deo sacrā, vasa Ecclesiastica Petri Apostoli inuenisset, ea contingere non est ausus dicente virgine, hæc Petri Apostoli sacra ministeria sunt, præsume si audes, de facto tu videris, ego, quia defendere nequeo, contendere non audeo. tum miles hæc ad Alaricum per nuntium retulit: Alaricus vero vasa vniuersa ad Basilicam Petri Apostoli deferri præcepit, & quia longius aberat, elata super capita gestantium vasa aurea & argentea, exertis gladiis ad defensionem, pie concinentibus Barbaris & Romanis, solemnē populo ad suum locum deducuntur. barbaris crudeliores & sceleratiores Protestantes, qui nō solum templa, vasa & vestes sacras diripiunt, lacerant & in prophanos vsus cōuertunt, sed etiam ipsa sacra mysteria, & pastophoria, in quibus recondita seruatur, conculcant, & comburunt. illustre est exemplum Thymelici cuiusdā saltatoris, qui forte sacram vestem in theatro gestans, subito expirauit, vt scriptum est hist. tripart. li. 5. c. 37. similis vltionis diuinæ exempla sunt apud Victorem de persecutione Vandalicā lib. 1. apud Bedam lib. 1. histor. Anglicanæ c. 29. cōqueritur etiam Optatus vtrifq; antiquior de spoliatis & prophanatis Ecclesiæ ornamentis per Donatistas, lib. 1. contra Parmenianum. neque verò est, quod miretur quispiam plurima & in vasis, templis & vestibus sacris, ex veteri testamento in nouo retenta esse, cū illa vetera abrogata sint: quæ enim futurorum vmbra fuerunt, ea omnino retineri non possunt: quæ verò ad mores, vel Dei simplicem cultum pertinent, ea non ex legis veteris vi & obligatione, quæ iam nulla est, sed ex congruitate & pietate, ab Ecclesia recepta sunt & probata. sic D. Leo I. serm. 6. de ieiunio decimi mensis, quædam, inquit, de mandato veteri ad nouam obseruantiam transferuntur: & ex ipsa Ecclesiastica deuotione demonstratur, quod Dominus IESVS Christus non venit legem soluere, sed adimple

re. cessantibus enim significationibus, quibus Saluatoris nostri nuntiabatur aduentus, & peractis figuris, quas abstulit ipsa præsentia veritatis, ea quæ vel ad regulas morum, vel ad simplicem Dei cultum, ratio pietatis instituit, in eadem apud nos forma, qua sunt condita, perseverant: & quæ vtrique testamento erant congrua, nulla sunt commutatione variata. eadem repetit serm. 14. de passione Domini, & serm. 7. de ieiunio septimi mensis. quin etiam aliqua ex moribus gentium in idolorum cultu, ad verum Dei cultum traducta sunt, & quæ sunt adiaphora, vel indifferentia, si ad cultum Dei destinentur, recipi debent & admitti, quia ad piam & religiosam excitationem cum legitima autoritate transferuntur. D. Thom. q. 83. ar. 5. ad 1. explicat sententiam D. Leonis & 1. 2. q. 103. ar. 3. & 4. De ritibus autem & cæremoniis cœnæ Dominicæ Protestantium, sparsa sunt à nobis multa in doctrina de sumptione Eucharistiæ: sed plenè & cumulatè de comparatione Liturgiæ catholicæ & Protestantium Alanus Anglus, doctissimus Theologus, oratione quodlibetica secunda. Altare præterea, vel crucem, in qua Dominus cruentè seipsum obtulit, vel mensam in qua incruente & in figura panis & vini, vel sepulchrum, in quo triduo corpus Domini sepultum credimus, quia in nostro sacrificio est corpus ex vi verborū factum & mortuum, mysticèq; immolatum, vt sæpè dictum est, significat. operitur mappis lineis & cædidi superiori parte & ad latera, vt mensam ad diuini conuiuij participationem, representet. superponitur corporale etiam lineum, cum calicis operimento similiter lineo & mundo, vt accommodatè syndonem mundam, in qua inuolutum est corpus Domini in sepulchro, significet: de quibus plurima sunt Pontificum decreta, & Beda lib. 6. in Lucam cap. 7. sepulchrum, inquit, illud venerabile figuram Dominici habebat altaris, in quo carnis eius & sanguinis solebant mysteria celebrari. vnde regula Ecclesiastica tenet eadem mysteria non in serico, non in panno tincto, sed instar syndonis, qua Ioseph eum inuoluit, in linteo puro debere consecrari, vt sicut ipse veram terrenæ mortalitatis naturæ substantiam pro nobis morti obtulit: ita & nos in commemorationem eiusdem tremendi

Altaris ornatus superior.

mendi ac venerabilis sacramenti, purum de terra germen candidatum, & multumodo, quasi mortificationum genere castigatum altari lumen imponamus. hæc Beda. Candelabra cum cereis accensis, lucem Christi & Euangelij accommodatè in altari Christi repræsentant, & crux media, quia eius virtus, noui testamenti & Euangelij origo & causa est.

Vestium sacerdotis origo & causa.

De vestibus sacerdotis breuis, sed tanto mysterio accommodatè consideratio restat. decebat enim, vt sacerdos à Deo vocatus speciali & propria institutione ad sacrificandum, propriis etiam vteretur vestibus, quæ in prophanum vsu nullo modo traduci possent, vt olim in veteri testamento à Domino præscriptum legimus, & in nouo ex Apostolica traditione retinemus. licet enim à Pontificibus posterioribus quædam sint immutata & addita, congruentia eidem ministerio & mysterio, vestes tamen diuinis mysteriis accommodatas, & à vulgaribus distinctas semper Ecclesia catholica retinuit, iam inde ab Apostolicis temporibus. in his autem vestibus manifesta est imitatio vestium legalis sacerdotis, significatio eorum, quæ in passione Domini contigerunt, & virtutum sacerdotis admonitio, & quas ipsæ orationes ex præcepto Ecclesiæ adiunctæ aptè & piè expriment. atq; vt à primis exordiamur. Amictus, quo primum caput operit sacerdos, deinde collum præcingit, spem & fiduciam significat, qua concepta de diuina misericordia, audeat tanti operis & sacrificij confessionem aggredi. oratio enim Ecclesiastica galea salutis vocat ex D. Paulo Ephe. 6. quæ non est aliud, quàm illa spes, & bene in Deum collocata fiducia. castigationem etiam vocis amictus designat, vt est in oratione Ecclesiastica de ordinatione subdiaconi, quia linguæ moderationem collo, cui lingua inseritur, maximè exigit Ecclesiæ ministerium, Iacob. 1. symbolum etiam esse videtur amictus operimenti, quo Iudæi velabant faciem Domini, dicentes Matth. 26. prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit. Alba siue tunica lineæ, quæ totum sacerdotis corpus tegit, vt oratio adiuncta exprimit, integram & perfectam quoad fieri diuino munere possit, animi puritatem & sanctitatem significat, sanguine Christi & merito nobis concessam: sic in Apocalypsi dicuntur sancti dealbare stolas

Amictus.

Alba tunica.

las & vestimenta sua in sanguine agni. signum est etiam vestis albæ, in qua Christus ab Herode illusus est Luc. 23. perfimilis fuit tunica legalis sacerdotis, quam noster interpret lineam strictam, & byssinam tunicam vocat. Cingulum, cui in legalis sacerdote baltheus respondet, quo tunicam albam corpori aptantes, lumbos & renes præcingimus, iuxta verbum Domini, sint lumbi vestri præcincti, castigationem & mortificationem carnis denotat, quæ maximè decet sacerdotem Domini, vt carnis voluptas & indulgentia à diuinis mysteriis maximè auocet. licet enim Apostolus, si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuatis: & iustitia Christiana ex hac vna mortificatione potissimum pendet, & idè prædictum est de Christo ab Esa. erit iustitia cingulū lumborum eius: & de iustificatis per Christum c. 61. exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum de corauit corona, & quasi sponsam ornata monilibus suis. est etiā cingulū signū flagelli, quo Pilatus cæcidit IESVS M. duo verò breuiore funiculi, qui ex vtroq; latere cinguli aliquando dependent, & pendentes ab humeris stolam constringunt, prudentiæ & temperantiæ indices sunt, quæ in carnis mortificatione maximè elucet, & ipsa stolæ cōiunctio, virtutum necessariam connexionem denotat. Manipulus in sinistro latere & brachio, pœnitentiæ ex animo susceptæ nota est: est enim veluti sudariū ad lachrymas: ex dolore interno. exortas, vel sudorem labore expressum, extergendum, & idè manipulus fletus & doloris in oratione Ecclesiastica vocatur, & fructus bonorum operum: in subdiaconi ordinatione, hoc est fructus pœnitentiæ dignus. est etiā symbolum & nota funicularū, quibus Dominus ligatus est manibus & ad collum, vt flagellaretur: Stolla, vel orarium, ex collo & humeris sacerdotis dependens, iugum Domini suauè representat, vt oratio Ecclesiastica, cū diacono in ordinatione imponitur, apertè nobis exprimit, vt memor sit sacerdos verbi Domini, cuius personam gerit, [discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meū suauē est, & onus meū leue.] exprimit autè trasuersim ducta in pectore crucē Dñi, quā Ep̄s interiectam stolæ extremitatibus, recta in pectore

Cingulum.

Manipulus.

Stolla.

Core ductis, gestare solet, & videtur respōdere Rationali, quōd in medio pectore duodecim gemmis eidem insertis, legalis sacerdos gestabat. vt enim Rationale Hebræo nomine idem videtur esse, atque veritatis contemplatio, vel iudicij obseruatio: sic sane in Christi cruce fuit veritas & complementum veterum promissionum & sacrificiorum, dicente Domino in eadem cruce, consummatum est. congruit autem omninō sacerdoti sacrificanti, cum offerat eundem Christum in cruce olim immolatum, tum ad propitiationem, tum ad gratam recordationem cruentæ illius immolationis. hinc etiam in oratione Ecclesiastica dicitur, stola immortalitatis, quā peccato primi parētis amissam, mors Christi restituit: mortuus est enim propter delicta nostra, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu, vt Petrus inquit: & mors Christi effecit, vt liberarentur timore mortis, qui per totam vitam obnoxij erant seruituti, vt scribit Paulus ad Hebr. Casula ykimum sacerdotis indumentum, Græcis planeta dictum, quia non adstrictum cingulo, quasi errare videtur, cum minime erret, vt cælestes planetae, charitatem, quæ delet & operit multitudinem peccatorum, designat, vt in oratione Ecclesiastica ad sacerdotis ordinationem expressum est. vt enim charitas est virtutum omnium forma & consummatio, sic vestibus sacerdotalibus planeta finem & perfectionem imponit. Rabano videtur à casa per diminutionem dicta casula, quod totū hominem tegat. his igitur vestibus ornatus sacerdos ad sacrificandū procedit, deferente ministro coram ipso, quæ ad materiam sacrificij, & ministerium necessaria sunt: vt olim Isaac Abrahamum sacrificaturum in monte, ligna ad holocaustum deferens præibat. quare, vt omnes fideles hortatur Apostolus Ephes. 6. dicens, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, sic & nos hortemur omnes sacerdotes, vt non tantum vestibus his sacris induti, sed etiam earum significationibus interius muniti & confirmati, ad sacrificium peragendum grauius & attentè procedant, orantes pro omnibus, vt Christus nobis propitius glorificetur.

Sed sunt etiam aliæ vestes Episcopi solè niter sacrificantis propriæ, de quibus, quōd sint etiam communes cum subdiaconis &

diaconis, hoc loco paucis dicendū: hæ sunt tunica & dalmatica, quibus separatim ad ministrandū diaconus & subdiaconus vtuntur. sed Episcopus eas vesti albæ superinducit, vt in eo tāquam in hierarcha, omnium ministrorum curam & sollicitudinem repositā esse intelligamus, & vnus in omnibus laboret, & pro omnibus vigilet. Tunicam ergo illam subdiaconi breuiorem dalmaticam, salutis indumentum, & iustitiæ tunicam vocat oratio Ecclesiastica in ordinatione eiusdem subdiaconi, quōd eius nota fit & symbolum. videtur Ecclesia in hac oratione cōsiderasse illud Apostoli, exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. videtur etiā hæc nostra tunica, præsertim si in Episcopo consideretur, referre Ephod sacerdotis legalis, quod superhumerales dicitur in nostra translatione, licet hoc esset baltheo constrictū, non sic autem tunica apud nos. Dalmatica, inquit Rabanus, in Dalmatia primum texta, est candida tunica cum clauis ex pura, & videtur Vghoni Victorino 4. p. de sacramentis colobium esse monachorum, & eo Apostolos vfos esse adiectis manicis: quod se legisse in gestis Siluestri Papæ scribit Vvaldens. de sacramentalibus c. 29. est autem colobium Græca vox, sed à latinis etiam vsurpata, hoc est tunica, sine manicis inquit D. Hieron. in q. Hebr. & Isidorus lib. 19. etymolog. vocat lebitonarium. apud Castianum lib. 1. cap. 5. manicis non omninō carebant, sed eæ citra cubitum desinebant, quæ forma ferè est nostræ dalmaticæ. eius significatio est vera mortificatio, nam abscissio manicarum significat nos abscidisse opera mundi huius, & mortificare mēbra, quæ sunt super terrā, vt viuat in nobis. Christus, sicut ait Apostolus Gal. 2. De aliis Episcoporum vestibus non est huius loci differere, in quo de communibus sacerdotum differimus, & ex orationibus Ecclesiasticis, quæ eisdem vestibus accommodantur, manifestata est eorum significatio & institutio: & de consecratione altaris & vaporū ad sacrū mysterium plenissimè D. Tho. q. 83. art. 3. Cæterum easdem vestes sacras retinet Ecclesia Græca iam inde à primis nostræ Ecclesiæ temporibus, vt constat ex Liturgiis Basilij & Chrysolst. & omnium, in antiquis Patribus frequens mentio, non tantum in scriptori-

Tunica.

Dalmatica.

Veterū de eisde sacris vestibus vestimonia. scriptoribus diuinorum officiorum. mirā gestasse Ioannem Euangelistam refert ex antiquioribus Euseb. lib. 3. histor. eccles. c. 25. stolę seu orarij Ambrosius in oratione de obitu fratris satyri. Braccareñ. conc. primum can. 32. Tolet. 4. can. 39. pluuiialis me mit Epiphan. hæresi 15. & 16. albæ Carthagineñ. 4. can. 4. pallæ altaris, siue corporalis Theodoretus lib. 2. hist. c. 31. lintea minū, quibus altaria cōperiuntur Optatus lib. 6. contra Parmenianum. vestis talaris, quæ sacra poderes dicitur Euseb. lib. 10. hist. c. 4. colores earundem vestium, temporibus &

festis, quæ celebrat Ecclesia, accommodatur: lætis candidus, tristibus niger, his interiectus est violaceus, & viridis, vt etiam, quæ celebrantur vtrisque interiecta sunt, martyribus cruore effuso tinctis, rubeus congruit. Hęc dicta sint de sacris canone missę, altari & vestibus ad excitandū sacerdotes Ecclesiæ catholicæ, vt quanta sit dignitas & præstantia sacrificij, quod Deo offerunt expēdētes, eidem vita & moribus congruetes, fidele & gratum præsent obsequium Deo viuo & vero, qui est benedictus in sæcula sæculorum, Amen.

B V R G I S.
Apud Philippum Iuntam.

1588.

